

TOT AMSTERDAM,

VOOR WOLFGANGH. WAESBERGEN. BOOM. SOMEREN EN GOETHALS.

Naukeurige BESCHRYVING der EILANDEN, in de ARCHIPEL der MIDDELANTSCHE ZEE,

en ontrent dezelve, gelegen:

Waer onder de voornaemste

Cyprus, Rhodus, Kandien, Samos, Scio, Negroponte, Lemnos, Paros, Delos, Patmos, en andere, in groten getale,

Behelzende

Der zelver benamingen, gelegentheden, steden, kastelen, gedenkwaerdige aeloude en hedendaeghse geschiedenissen, bestieringen, veroveringen, gewassen, dieren, &c.

Verrijkt met zee- en eilant-kaerten, en afbeeldingen van steden, dieren, gewassen &c.

Door Dr. O. DAPPER.

t'AMSTERDAM,
Voor WOLFGANGH, WAESBERGEN, BOOM, SOMEREN en GOETHALS, in 't jaer 1688.

Aen den

Wel-edelen, geſtrengen en achtbaeren Heer,

De HEER

NIKOLAES WITSEN,

Oud Burgermeeſter der ſtad Amſterdam:

NU

Gecommitteerde Raet van de Ed: Groot Mog: Heeren Staten van Hollant en Weſt-Vrieſlant.

IK kom U E. A. hier ſlechts een drom en hoop van rouwe eilanden, gelegen in de Egeeſche zee of Archipel, aenbieden: hoewel rijk van ſtoffe, in het ſtuk van allerleie Griekſche aeloutheden, gedenkwaerdige geſchiedeniſſen en voorvallen: gelijk die ook, in aeloude tijden, niet alleenlijk menighte van geleerde mannen voortgebragt: maer ook, zoo men de fabelen der oude Grieken geloven magh, goden en godinnen, tot hunnen groten roem, uitgebroeit hebben: als het eilant Delos, onder andere, Apollo en Latône. Ja het eilant Naxos heeft, naer men zeidt, vader Liber, of Bacchus zelven, na zijnen toght uit Indien, ter herbergh ontfangen. Desgelijx waren ook eenige van deze eilanden aen den eenen of anderen God of Goddin toegewijdt en heiligh: als Samos aen Juno, Rhodus aen de Zon, Cyprus aen Venus, Lemnos aen Vulkaen, en Delos aen Apollo. Gelijk ook dezelve eilanden aen de zeeſtreke of oort, daer in die leggen, door hunne menighte en uitſtekentheit, den naem van Archipel (zoo veel als hooft of opperzee gezeit) onder de later Grieken gegeven hebben; maer voerden zelfs, onder d'oude Grieken en Romeinen, de namen van Cyklades en Sportades.

Een oude gewoonte heeft als eene krachtige, ja byna onverbrekelijke wet onder alle ſchrijvers, zoo van den aelouden, als dezen tijt, die d'eene of andere ſchrijfſtoffe op het papier en in 't licht wilden brengen, ingevoert, den naem van eenen aenzienlijken en achtbaren perzoon in het voorhooft des werks te ſtellen, om aen het zelve daer door aenzien en achtbaerheit by te zetten: gelijk meê gemenelijk, in dien gevalle, na eenen uitgezien wert, die een kender en beminder dier ſtoffe is.

Ik kan my ſtoutelijk verzekeren, in dezen zelven voorval, by U E. A. ook in beide mijn ooghwit getroffen te hebben: als die (overgeſlagen het een) hare kundig en weetgierigheit in zoodanige ſtoffe, als ons te verhandelen ſtaet, doorgaens doet blijken, en, met eenen byzonderen en meer als gemeenen drift, tot het voortzetten van uitheemſche en onbekende geweſten op te ſpeuren, haer boven mate genegen toont.

Dewyl miſſchien aen den toeſtel, en aen de geſchikte orde des werks, iets zal mogen ontbreken, of daer in eenige andere misſlagen ingeſlopen zijn: (gelijk wel te bedughten ſtaet, ter oorzake van de diſtelijkheit, verdeeltheit, en velerleiheit dezer ſtoffe,) in dien gevalle heb ik my ook tot niemant beter, als tot U E. A. konnen vervoegen, en toevlucht nemen, om daer tegen verdediging, indien andere zulx ten ergſte wilden duiden, by haer te mogen vinden: naerdien U E. A. genoeghſaem bewuſt is, hoe licht het ſtruikelen en falen, in voorvallen van zoodanige diſtelige ſtoffe en zaken, is.

Ik wil niet twijfelen, of U E. A. zal dezen mijnen arbeit, na hare ingeboorne heusheit, met een gunſtigh oogh, in het doorlezen, aenſchouwen, en daer door de luſt ontſteken, om des te eerder de reſt der eilanden van de Middelantſche zee, eerlang in 't licht te brengen.

Uwer Ed. Achtb^ts.

Des jaers 1687. Dienſtwillige en verplichte dienaer

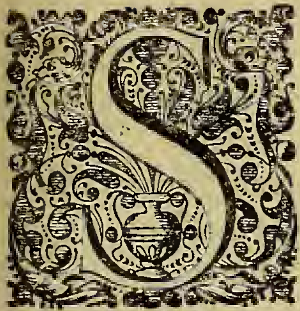
OLFERT DAPPER.

VOOR-

VOORREDE

Aen den

LEZER.

Edert eenige jaren herwaert, hebben wy verſcheide geweſten, op het vaſt lant van Aſie gelegen, als Anatolie, of Klein Aſie, Arabie, Meſopotamie, Heilige lant of Paleſtijn, Perſie, Mogollen-lant, en andere landſchappen van dien oort, op het papier gebraght: ja zijn tot aen het uitterſte Ooſte van Aſie, het wijdſtrekkend en vermaert keizerrijk van Sina, doorgedrongen: gelijk ook te voren ganſch Afrika, met d'omleggende eilanden, zijn deel gehad heeft. Nu zullen wy eenige delen van Europe, nader aen onzen aertbodem gelegen, ten tone ſtellen, en voor eerſt in de brakke vocht der Egeeſche zee of Archipel, (een ooſterzeeſtreke der Middellantſche zee,) en daer ontrent zwerven, en, met het beſchrijven van 't eilant Cyprus, en d'Archipelſche eilanden, by d'oude Grieken *Cyklades* en *Sporades*, en nu van d'Italianen *Iſole del Arcipelago* genoemt, beginnen.

Zeker gene geringe en ſlechte; maer merkwaerdige en rijke ſtoffe van ſchryven: inzonderheit by aldien men op den ouden ſtaet en geſchapentheit der zelver eilanden wil acht nemen: dewijl die alle, en byna elk in 't byzonder, onder d'oude Grieken en Romeynen, en noch in de later tijden, onder de Grieken en Venetianen, zoo in het ſtuk van merkwaerdige voorvallen en geſchiedeniſſen, als van menighte van inwoonders, rijkdom, koophandel, en inzonderheit van treffelijke en welbebouwde ſteden, gebloeit, en de gezegenſte zeeplek uitgelevert hebben.

Het eilant Cyprus alleen, om een eenigh eilant, onder zoo vele, tot een voorbeelt te ſtellen, was by ouds door negen koningrijken berught. Het eilant Kreten, nu Kandien, pronkte wel eer, met een getal van over de hondert ſteden, en wort hierom ook by Homeer, op Griekſch, *Hekatompolis*, dat is, *Hondert-ſtad*, gebynaemt. Van gelijken munte elk van d'andere eilanden, zonder het minſte te verzwijgen, in heerlijkheit en luiſter van het een of ander ding uit.

Verſcheide eilanden waren ook, onder d'oude Grieken en Romeynen, door het voortbrengen van den eenen of anderen god of goddinne berught: want Cyprus wort gezeit Venus en Delos, toen het noch los in zee dobberde, Apollo en Diana uit Jupyn en Latone, onder een dadel of olijfboom, voortgebraght te hebben: als, onder andere, Homerus, Katullus, Ovidius en Solinus ſchrijven: gelijk ook het eilant Naxos, over het herbergen van vader Liber of Bacchus, beroemt was.

Daer en boven hebben die eilanden, in aeloude tijden, een groot getal van geleerde en deurluchtige mannen voortgebraght: gelijk in het beſchrij-

ſchrijven van elk lant in 't byzonder blijken zal: en dies onnodigh, om den ouden roem dier eilanden hier hoger op te halen.

De meeſte eilanden worden ook by d'ouden, over het voortbrengen van treffelijke wijnen, geroemt: gelijk die ook nu noch daer van den roem hebben.

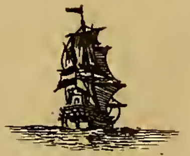
Maer heden zijn byna al deze eilanden, die nu meeſt by Grieken en Turken (hoewel de laeſte naulix een zeſte gedeelte uitmaken,) bewoont worden, met hunne prachtige ſteden tot deerlijke puinhopen vervallen, en eenige tot rampzalige wilderniſſen en woeſtijnen gebraght, en volkloos gemaekt: naerdien die nu door genen menſch bewoont worden. Het eilant Delos, dat eertijts rijk van koophandel, en een algemeene ſchatkiſt van gantſch Griekenlant was, leit nu woeſt en volkloos, en met puinhopen van ſchouwtonelen en andere prachtige gebouwen vervult: gelijk ook byna al die eilanden onder het jok en gebiet des Turkſchen rijks buigen: behalve eenige weinige, die onder de Venetianen ſtaen.

Voorhene hebben verſcheide Italianen d'eilanden der Archipel, als in een byzonder en vooropgenomen werk, in het Italiaenſch beſchreven: als inzonderheit Buelmonte, op 't jaer veertien hondert en veertigh: Benedetto Bordonio, op 't jaer vijftien hondert zeven en veertigh: Thomas Porcacchi, des jaers zeſtien hondert en tien, en eindelijk Marko Boſchino, op 't jaer zeſtien hondert acht en vijftigh.

Deſgelijx vindmen dezelve eilanden, by vele oude Griekſche en Latijnſche lantbeſchrijvers, als Strabo, Pomponius Mela, Plinius, Solinus, Ptolemeus &c. en by vele later lantbeſchrijvers van verſcheide tale, in hunne algemene lantbeſchrijvingen des gehelen aertbodems, beſchreven: doch doorgaens by hen alle in 't kort, en byna als ter loop. Gelijk ook die eilanden, in verſcheide Neerduitſche zeeboeken van de Middellantſche zee, gedaght worden: hoewel ſlechts met derzelver gelegentheit, onderlingen afſtant, opdoening, havens, en onderhorige zeediepten en gronden aen te wijzen. Niet weinige reisbeſchrijvers van verſcheide tale, als Belon, Della Valle, Loir, Spon, Wheler, Sandys, Stokhove en meer andere, hebben deze eilanden in hunne reisbeſchrijvingen gemelt: hoewel niet met voornemen van die alle by een volkomentlijk te beſchrijven: maer melden ſlechts deze of gene eilanden, die zy in het voorby varen, of aengedaen of bezightight hebben.

Uit al deze en meer andere lant-hiſtori en reisbeſchrijvers, en uyt bericht van ooghtuigen, hebben wy getrokken, en al by een gebraght, wat wy oordeelden dienſtigh ter zake te zijn, om een volkomen beſlagh van eene beſchrijving der eilanden van d'Archipel aen den dagh te brengen: gelijk wy ook doorgaens getraght hebben het oud daer van tegen het nieu te vergelijken, en dat op elkander te laten volgen: waer over het oordeel ter beſcheidenheit van den lezer geſtelt zy: die hier op eene beſchryving van Morea, met deſſelfs onderhorige eilanden, en d'overige eilanden der Middellantſche zee, in 't kort te verwaghten heeft.

O. D.

P. S
of

M A R

M E

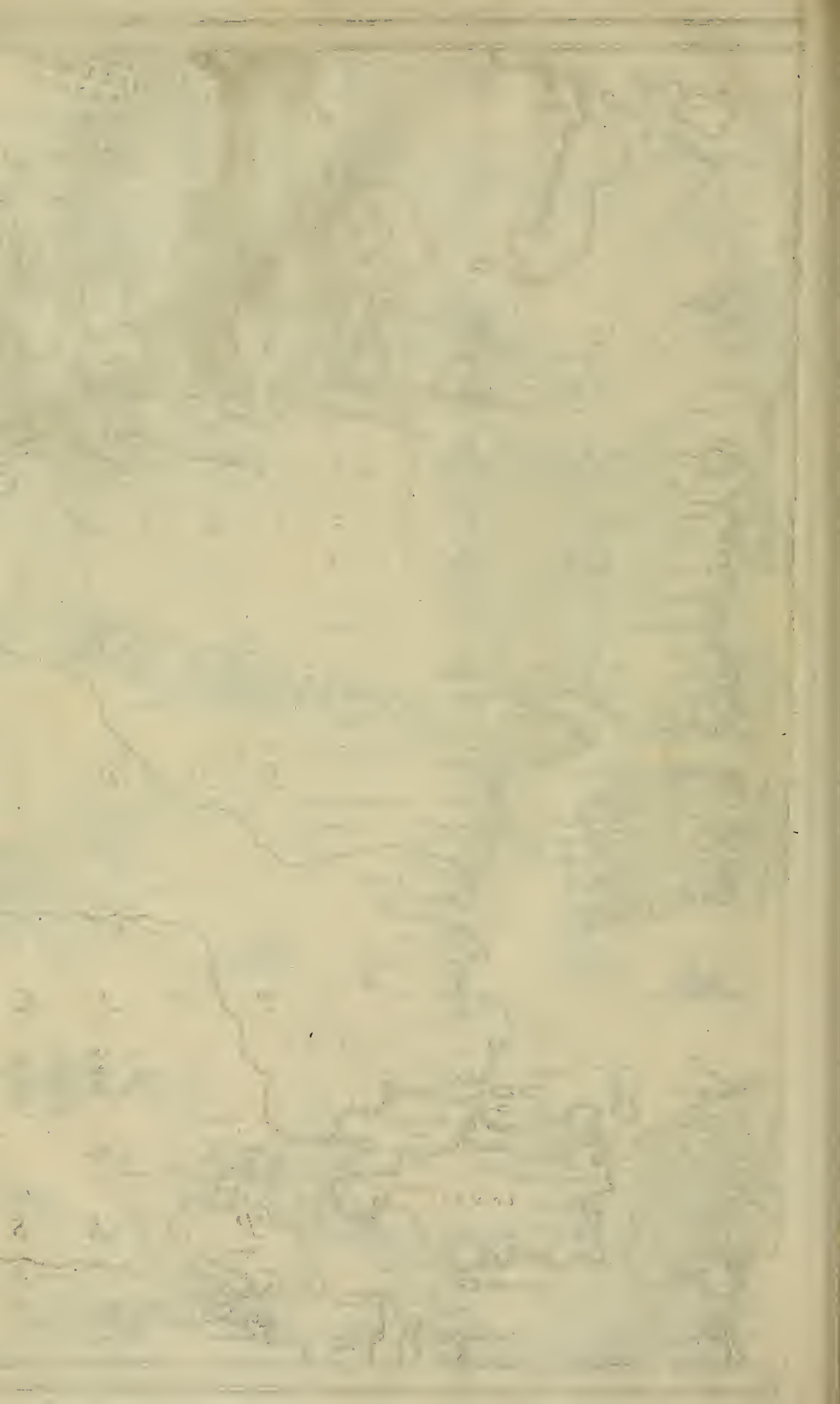

ZEE KAERTE
VAN DE
ARCHIPEL
EN
ARCHIPELSCHE
EYLANDEN.
Stellinge en
Ondervinding der
Steur Luyden.
ROMANIA
GRECIÆ
PARS
ACHAYA
MARE ÆGEUM
ARCHIPELLAGO
ANATOLIA
ASIA MINOR
MARE DI CANDIA
MARE MEDITERRANEUM
CANDIA
Golfo di Salonichi
Golfo di Aiomama
Golfo di Monte Santo
Golfo di Contessa
Golfo di Asprezia
Golfo di Zitoun
Golfo di Lepanto
Golfo di Patrasso
Golfo di Engia
Golfo di Napoli di Romania
Golfo di Coron
Golfo di Smirna
Golfo di Constantinopolen
Golfo di Macari
Golfo di Stantio
Salonicha
Contessa
Gallipoli
Dardenelli
Constantinopolen
Landemine
Capo Baba Bora
I. Tenedos
LEMNOS
METELINO Lesbos
Molino
Sciatti
Schiro
Negro Ponto
Athene
Smirna
Ephese
Nicaria of Necharia
I. Patmos
I. Sussam
Hodie
Andros
Tino
Zea
Sira
Fermia of Fermenia
Serfou of Serfino
Sifanto
Milo
Paris
Naxia
Amorgo
Stapodia
Stampalia
San Tarin
Nansio
Calamo of Calliminos
I. STANTIO of Lango
Episcopia
I. RHODUS
Rodus
Carchi of Charci
Scarpanto
Casso
Stantea
Canea
Retimo
Candia
SERIGO
Serigotto of Zeterigo
Bella Pola

Septentrio
Occidens
Meridies
THRACIÆ PARS
Strymonicus Sinus
Golfo di Contessa.
Singiticus Sinus
Golfo de Monte Santo
Mare Ægæum
Thasus
Imbrus hod Lembro
Lemnos urbs hod. Stalimina quæ et Hephæstias
Chryse Ins. S. Strati
Alonesus hod. Pelagnisi
Peparethus hod. Saraquino
Scirus urbs hod Sciro
Pelus Ins.
Cia quæ et
Mil: German:
Mil: Gallicæ
Mil: Italicæ
Stadia

Insularum Archipelagi Septentrionalis seu Maris Ægæi Accurata Delinatio
PROPON TIS.
Proconesus
Cyzicus
Parium
Lampsacus
Aquila
Dardanello
Sacra Germa
Hellespontus
Antiocheta
Geranicus flu.
Castel Aurato
Torre de Iarmeny
Simois flu.
Ianozari
Dardanum
Ilium quæ Troia
Rhætium
Ida mons
Rhyndacus flu.
Sigæum hod Ernanio
Scamander flu.
Scepsis, Æneæ regia
MYSIA
Polychna
Antandrus
ASIÆ
Larissa
Tenedus vrbs
Maure
Tenedus Ins.
TROAS
Cimæus mons
MAIOR
Æolis
Alexandrj Troas
Santj Quarantj
OLYMPENI
Colonæ
Hamaxitus
Astyra
Garganum
Scepsis antiqua hod. Landimarj
Lectum prom.
Gargara
Hamaxitus
Peræa
Asum
Traianopolis
Porto Morcan
Pepera
S. Andaria
Adramyttium
Prepenissus
Alyda
Heraclea
TRIMENOTHVRITAE.
Cisthene
Pergamus
Attea
PRO
Caycus flu.
Mitylene
Antissa
Methymna
Porosclene
MYSOMACEDONES.
LESBVS
Ethiope hod.
Lesbus
Adramy tenus Sinus
Atarnes hod Stinga
Sacracesaria
Argenoum P.
Calo nus portus
Castel Bulgo
Pitane
Gieremia
Elæa Pergamorum navale
Myrina
Metelino
C. Petra
Chido nia
Issa
Thiatira
Malia Promont
Hydra extrema
Hermus flu.
Fora nuova
Cuma
ÆO: PRIÆ
Phocæa hod. Foia Vecchia
LIS
Leuce
Bolifcus
Cenussæ inf.
Marathusa
S. Helena
Drymissa
Pela
Smyrnæus Sinus
Aegara
Erythræ
Clazomenæ
Mimus mons
Hypepa
Pteleum
Smyrna
Argennum Promont.
Lebedus
Tmolus mons
Coryeus
IONIA.
Alto Luogo
CHIVS hodie Scio
Teos
Casystes
PARS
Ere
Notium
Anastasia
Monasterio
Carides
Figena
Anea
Iovis fanum
Colophon
Notium
Caystrus flu.
Cabo de Loro
Myonnesus
Posidoni um prom.
Micale mons
Phanea promont.
Ctesias prom.
Psyra
Psyra
Tauropolium
Neptuni Temp.
Demonare
Ephesus
Oriens
43
42
41
40
39

Septentrio
ICARIUM MARE
ARCHIPELAGI MERIDIONALIS; seu CYCLADUM. Insularum accurata Delineatio.
Occidens
NEGRO PONTE Isola.
Rhena hod. Suda quæ et Celadussa
Cythnus quæ et Ophiusa et Dryopis hod. ZEA
Polyægos ins. hod. Fermenia
Seriphus hod Serfino
Siphnus hod. Sifano
Antimelus hod. Antimilo ins.
Cimolis hod. Polina
MELUS hod. Milo
Cines insulæ tres
Philocandrus quæ et Philegandrus hod. Policandro
Anaphe hod. Namphi
Therasia hod. Santorini
Dia hod. Christiana
NAXUS hod. NICSIA
Strongyle ins.
Amorgus quæ Tripolis hod. Murgo
ICARIA ins. hod. Nicaria
Myconus ins. hod. Micole
Tenus ins. hod. Titte
CYCLADES INSULÆ
Corycæ duæ insulæ

Samos hod. Samo
Ephesus
Figella
Priene
Myus
Meadrus fluv.
Harpasa
Mycalessum Fretum
Mycale promont.
Pyrrha
Arpasa
Amyzon hod. Amicia
Heraclea
Amyzon
Bargosa
NATOLIA PARS
Latmus mons
Miletus hod. Porto Casme
CARIA.
Stratonica
Gorgias
Amphilysus
Angelus prom.
Narthecus ins.
Cursia
Lipsa
Cantharium prom.
Fragia Ins.
Fornoli
Lade ins. hod. Ferinaco
Elens ins. hod. Garomini
Tichiussa
Iassus
Palatio
Bargila
Gippo
Agathonisi
Phoenix mons
Mylassa hod. Melasso
Mylassus Sinus
Phoenix mons
Pedasa
Adessus
Scopie extrema
Myndus
Termerium
Halicarnassus
Phoenix mons
Pathmus hod. Palmossa
Mandria
Sporades Insulae
MYRTOUM MARE.
PELAGO.
Cabo Cant
LERIA hod. Lero
Syrcus
Leria
Selene
Claros
Phoenix
Castel marmora
Physcus
Lange
Sagra
Cos
Leuce acte Albim litus
Ceramus
Cressus portus hod. Volpe
Malfetan
Syme Ins. hod. Simie
COS ins.
Astypalaea
DORIS.
Stadia
Gnidus
Triopium promont.
Onugnatos s. Asini maxilla promont.
Loryma
Phoroneus mons
Dreca
Zinara ins.
RHODIENSE PELAGUS
TRIOPIUM MARE.
Calbiero ins.
Calidnae Insulae
Chirana
Lefindra
Nisyros
Nisyris quae et Porphyris hod. Nizari
Asciaia ins.
Teuglussa Ins. hod. Piscopie
Chalce ins. hod. Carchi
Telus ins. hod. Limonia
Gira
Cabirum promont.
Astypalaea ins. hod. Stampalia
Pylus
Placida
Serofa
Porcelli
Campi
Zafrana
Desnia
CARPATHIUM MARE.
Plana
Carpathus hod. Scarpanto
Stagnida
Monte
Saria
S. Teodoro
Pharis hod Fasari
Plerin
Zorfadori
Casus
Casus hod. Casso
Caraucaj
Dionysiades
Falconara
Mill. Germ.
Mill. Gall.
Mill. Ital.
Oriens
eridies

EGEESCHE ZEE, *NU* ARCHIPEL.

EERSTE DEEL.

Benaming †Nu Archipel.

DE naem van †*Egeesche* zee, zeker ooster gedeelte der *Middellantsche* Zee, tusschen *Europe* en *Klein Asie*, wort by verscheide oude Grieksche en Latijnsche historischrijvers, als *Herodoot*, *Thucydides*, *Diodoor*, *Strabo*, *Ptolemeus*, *Mela*, *Livius*, *Plinius* en *Solinus* gedaght: desgelijks by verscheide oude Grieksche en Latijnsche poëten: als *Apollonius*, *Horatius*, *Valerius Flaccus*, en andere: hoewel niet by *Homeer*, d'oudste der Grieksche poëten. Bywijle wort de *Egeesche* Zee, by d'oude Grieken en Latijnen, enkelijk ook *Egeon*, na de Grieksche spelling, en *Egeum*, na de Latijnsche spelling, genoemt, zonder den naem van zee daer by te voegen: gelijk ook *Aristides*, zeker oude Grieksche redenaer, dezelve zee nu enkelijk *Egeon*, en dan *Zee van Egeon* noemt.

In Orat. de Mari Ægeo.

De zee *Egeum*, of *Egeon* of *Egeesche* zee, wiert alzoo genoemt, volgens *Plinius*, na eene klip, veel meer als een eilant, die tusschen d'eilanden * *Tenedos* en *Chios* gelegen, en, in het varen van † *Achaia*, na het eilant *Andros*, op de rechte zyde, gezien wort, en *Ex* van de Grieken geheten was, dat een *geit* op Grieksch gezeit is: dewyl deze klip van verre de gedaente van eene geit vertoont. Dezelve klip was, als *Plinius* getuight, schielijk t'eener tyde, in het midden der zee, ontstaen of ontsprongen, en yzelijk en dood gevarelyk.

* of Tenus.

† Een Zuider lantschap van Peloponnesus.

Solinus, als een na-aper van *Plinius*, schryft met desselfs verdraeide woorden, byna in een zelven zin, aldus. *Daer d'Egeesche zeeboesem (of derde zeeboesem van Europe, anders ook de zee Egeum by hem genoemt,) geopent wort, leit op de rechte zyde, in het varen na het eilant Antandrus, een grote steen: want het verdient warelijker een steen, als eilant, genoemt te worden. Dewyl die nu, in het zien van verre, gehouden wort, een geit gelijk te zijn, dien de Grieken Ex of Egea noemen, zoo is, na den zelven steen, d'Egeesche zeeboesem alzo genoemt.*

Men zeidt op het woest eilant *Ex*, eertyts zeker vermaerde en bloetdorstige zeerover zich onthielt, die, na het zelve eilant *Ex*, *Egeon* geheten was. Andere houden *Egeon* voor eenen wreden en onmenschelijken reus, zoon van *Titan*, en d'Aerde, die met eene gooi hondert klippen op *Jupyn* smeet: maar wiert eindelijk door *Neptuin* overwonnen, en met hondert ketenen aen eene klip van d'*Egeesche* zee geknevelt. Stat.

Of d'Egeesche zee wiert, (als zeker oude uitlegger van *Apollonius* uit *Nikokrates* getuight,) na zeker eilant *Egen*, dat by het eilant *Eubea* leght, en aen den zee-God *Neptuin* heiligh was, aldus genoemt: waer op, naar men zeidt, niemant, van wegen de spookselen van dien God, kon slapen.

Of d'*Egeesche* zee wiert alzoo na *Egeon* zelven, anders *Briareus*, genoemt.

Andere willen, by den zelven uitlegger, dat d'*Egeesche* zee alzoo na *Neptuin* geheten ware: want die Zeegod wiert, volgens *Ferecydes*, by de oude Grieken *Egeus* geheten.

Nikokrates, daer tegen, wil by den zelven uitlegger, dat die zee alzoo na *Egeon* of *Egeus*, zoon van *Neptuin*, en vader van *Theseus*, ko-

ning van *Athenen*, geheten ware, die zich zelven van *Akropolis*, een hoge toren of kasteel van *Athenen*, uit vermoeden van *Theseus* doot, in zee storte: welk laeste gevoelen de gemelde uitlegger te recht verwerpt; dewyl *Akropolis* te verre van zee afgelegen was.

Festus Pompejus, een oude letterkunde, brengt den oorsprong van den naem *Egeum* op de veelvoudige eilanden, in dezelve zee gelegen, die, van verre aen te zien, de gedaenten van geiten of bokken vertonen, en hierom *Ægen* of *Egen*, op Grieksch genoemt, waren. Of deze zee, volgens den zelven *Festus*, wiert *Egeum* geheten, na *Egea*, koningin der *Amazonen*; die in deze zee verongelukte.

Samuel Bochart smeet den naem *Egeum* van een Fenicisch of Hebreeusch woort *Az*, dat *sterk*, *woest* of *rouw* bediet: welken naem d'oude Feniciers, (die deze eilanden, beneffens de Karen, allereerst bewoont hebben) aen deze zee, om hare ongestuimigheit en gevarelijke schipvaert, van wegen de menighte der eilanden, klippen en zanden, zouden gegeven hebben. Thucyd.

Lib. 7. Ziet p. 144. Lib. 17. *Strabo* hout voor bewijzelijk, dat de zee *Egeum* alzoo na *Egen*, eene stad op het eilant *Eubea*, genoemt zy: of na een uithoek of zeehooft *Ex*, van een zelven name als een geit, op Grieksch, heet: welk hy in *Eolis*, een lantschap van *klein Asie*, aen die zelve zee, stelt.

Grens-palen. In het stellen van de grenspalen der *Egeesche* zee, verschillen de oude Grieksche en Latijnsche schrijvers niet weinigh onder malkanderen: naerdien eenige dezelve zee in een groter, en andere in een kleinder bestek nemen en uitbreiden: inzonderheit na 't Ooste, Zuide en Weste: maer in 't stellen der grenspalen, na 't Noorden, komen zy byna alle met elkanderen over een: dewijl zy byna alle d'*Egeesche* zee, ten Noorde, tot aen de kusten van *Thracien* * uitbreiden.

* nu Romanien.

Ricciol. Hydrograph. De *Egeesche* zee kan op driederleie wijze genomen worden: als, in 't byzonder of in 't eng, in 't brede of in eene ruime betekenis, en op 't alderbreetste of allerruimste. d'*Egeesche* zee, in 't byzonder of in 't eng genomen, leidt, ten Noorden, boven de *Myrtoosche* en *Kretische* zee, en bespoelt van daer, en van *Attika* af, d'overige kusten van *Griekenlant*, *Macedonie* en *Thessalie*: maer van daer, ten Noorde, de kusten van *Thracie*, en de Wester kusten van *Klein Asie*, tot aen het eilant *Lesbos*. Ziet p. 5. Doch d'*Egeesche* zee, in 't brede genomen, begrijpt niet alleenlijk deze gemelde zee: maer daer en boven ook de *Myrtoosche*, *Kretische* en *Ikarische* zee. D'*Egeesche* zee, in 't algemeen, en op 't allerbreetste genomen, begrijpt ook, behalve de bovengemelde zeen, de *Rhodische* en *Karpatische* zee: ja de gehele zeestreke bezuide *Klein Asie*: gelyk uit verscheide oude schrijvers, als *Eudoxus*, *Strabo*, *Plinius*, *Mela*, en *Solinus*, tegen malkanderen vergeleken, te bespeuren is.

De Grieksche redenaer *Aristides* stelt de grenspalen der *Egeesche* zee aldus. De zee *Egeum*, of *Egeesche* zee, is in het midden van den aertbodem en zee allermeest geplaetst; latende ten Noorde de *Hellespont*, *Propontis* en *Pontus* leggen: maer ten Zuide d'overige zeen: want zy begint van de voorste of eerste ty der eilanden af, en eindight aen de *Hellespontische* Straet. Zy deilt *Asie* van *Europe*, daer zy eerst van den *Hellespont* afwijkt, en heeft aen d'eene zyde de stranden van *Jonia* en *Eolie*, (in *klein Asia*) en aen d'andere zyde *Griekenlant* (in *Europe*.) Zulx deze zee alleen, onder de zeen, het midden van gantsch *Griekenlant*, met recht magh genoemt worden: indien men op beide vaste landen een eenigh slagh van Grieken stelt.

Herodoot noemt het hoogh Noorder gedeelte der *Egeesche zee*, by den *Hellespont*, de zee *Egeum*: desgelijx schrijft *Thucydides*, dat de bergh *Athos*, (nu *Monte Santo*, of Heilige Bergh,) die ook hoog na 't Noorde, en tegen over het eilant *Lemnos* legt, aen d'Egeesche zee eindigt. Gelijk ook *Apollonius* het eilant *Lemnos* in d'Egeesche zee stelt.

Thucydides schijnt het gedeelte der Egeesche zee, meer na 't Zuide, ontrent d'eilanden *Cyklades*, de *Hellanische* of Gieksche zee te noemen.

Strabo schijnt d'*Egeesche* zee van de *Myrtoosche*, *Ikarische*, *Kretische* en *Karpatische* zee t'onderscheiden, en evenwel d'*Egee-* Lib. 2.

d'*Egeesche* zee zeer verre uit te breiden, en geweldigh groot, inzonderheit na 't Ooste, te maken: gelijk hy aldus in zijn eerste boek schrijft.

Aen de *Sicilische* zee raeken de *Kretische* en *Myrtoosche* zeen. De *Myrtoosche* zee leit tusschen het eilant *Kreten*, en het lantschap van *Argia* en *Attika*, tot aen d'uithoek *Sunium*: nu *Capo delle Colonne*. Gelijk ook *Strabo*, in zijn zevende boek, de *Myrtoosche Kretische*, en *Lybische* zee, van d'uithoek *Sunium* af, tot aen *Peloponnesus* stelt, en afzonderlijk van d'*Egeesche* zee.

Aen de *Myrtoosche* zee raekt, volgens *Strabo*, d'*Egeesche* zee. D'*Egeesche* zee is besloten (of omgeven) met de zeekust van d'uithoek *Sunium* af, na 't Noorde, en met de *Macedonischen* zeeboesem, tot het *Cherronesus* van *Thracie*, en met den zeeboesem *Melanes*, nu *Golfo Marisio*, en met het lantschap van den *Hellespont*.

Desgelijx schrijft *Strabo*, in zijn zevende boek, dat d'*Egeum* of *Egesche zee* twee zijden van *Hellas* of *Griekenlant* bespoele: welker eene zijde na 't Ooste ziet, en van d'uithoek *Sunium* tot aen den * *Thermaischen* zeeboesem, en aen *Thessalonika*, eene *Macedonische* stad, strekt: en d'andere zijde van *Thessalonika*, tot aen *Strymon*; een vliet, die nu *Strymono* heet, en *Macedonie* van *Thracie* scheit.

* nu Golfo di Salonichi.

D'*Egeesche* zee bespoelde ook, volgens *Mela*, *Plinius*, *Solinus* en *Strabo*, de gehele Oostzyde van *Peloponnesus*: gelijk de *Jonische* zee desselfs Westzyde.

Neffens *Thracie* is (zeidt *Strabo*) eene zeestrate van zeven stadien wijt, tusschen *Sestos* en *Abydus*: waer door d'*Egeesche* zee en *Hellespont* na 't Noorden in een andere zee, de *Propontis*, (nu *Mare di Marmora* genoemt) schieten: en deze weer in de *Pontus Euxinus* of *Zwarte zee*.

Daer na bespoelt d'*Egeesche* zee, ten Ooste, de zeekusten van *Karia*, *Jonie*, *Eolis* en *Lycie*, en *Troas* in *Frygie*, lantschappen van *Klein Asie*.

Strab. In d' *Egeesche* zee leggen d'eilanden *Cyklades* en *Sporades*, en allermeest het eilant *Delos*, en die voor *Karie*, *Ionie* en *Eolis*, tot in *Troas*, gelegen zijn: te weten, d'eilanden *Kos*, *Samos*, *Chios*, *Lesbus*, *Tenedus*: desgelijx die voor *Griekenlant* tot aen *Macedonie*, en het aengrenzend *Thracie* leggen: als *Eubea*, *Scyrus*, *Peparethus*, *Lemnus*, *Thasus*, *Imbrus*, *Samothrace*, en vele andere. *Strabo* begroot de lengte van deze zee op vier duizent stadien, dat zijn hondert en twintig Duitsche mijlen; en de breete op twee duizent stadien, of vier en veertigh Duitsche mijlen en een vierendeel. Zoodanig en zoo groot, zeidt *Strabo*, is d'uitstorting der *Egeesche zee*, na 't Noorde.

Strabo stelt na d'*Egeesche* zee, van den *Hellespont* af, ook d'*Ikarische* en *Karpatische* zee, tot aen d'eilanden *Kreten*, *Rhodus*, *Cyprus*, en de voorste delen van *Asie*, als byzondere zeen: hoewel hy de zeestreke van *Rhodus* tot aen *Cyprus*, ook onder d'*Egeesche* zee schijnt te begrepen: als uit zijn volgend schijven blijkt.

Daer is een andere uitstorting of uitbreiding van zee, van *Rhodia* af, (dat is 't vast lant *Rhodus*, tegen over het eilant van *Rhodus*,) die de *Pamfylische*, *Egyptische* en *Issische* zee maekt, en eenparelijk of gelijkelijk oostwaerts na *Cilicie*, tot vijf duizent stadien verre strekt, voorby *Lycie*, *Pamphylie* en de gehele zeekust van *Cilicie*. Dan men kan uit dit schryven van *Strabo* niet duidelijk bespeuren, of hy aldaer, door die zeestreke, ook d'*Egeesche* zee verstaet, of onder dezelve zeestreke d'*Egeesche* zee begrijpt. Hoewel hy aenstonts zich daer na verklaert, en schrijft, dat de zeekust van *klein Asie*, by *Cilicie* en *Pamphylie*, van den * *Issischen* zeeboesem af, tot aen *Karia* en *Ionia*, met den *Egeum*, dat is, *Egeesche zee*, omringt wort. Dus verre *Strabo*.

* nu Golfo di Ajazzo het uitterste en ooster gedeelte van de Middellantsche zee.

Dies aldus, volgens *Strabo*, d'*Egeesche* zee aen dien oort de gehele zeestreke, langs de Zuidkuste van *Asie*, tot aen het uitterste ooster gedeelte der *Middellantsche* zee, zou begrijpen: welke zeestreke anders, na de verscheide lantschappen, die zy bespoelt, de *Lycische*, *Pamfylische* en *Cilicische* zee genoemt wert.

Strabo stelt, in zijn tiende boek, de *Egeesche* en *Kretische* zeen, beide tot grenspael des eilants van *Kreten*: gelijk de *Lybische* of *Afrikaensche* zee, ten Zuide, en de *Karpatische* zee, ten Ooste.

Desgelijx schrijft ook *Solinus*, dat

Kreten ten Noorde met de *Egeesche*, en met zijne eige, dat is, de *Kretische*, baren gebeukt wort: gelijk ten Zuide met de *Lybische* en *Egyptische* baren.

Ptolemeus stelt alleenlijk de *Kretische* zee, ten Noorde tot grenspael, van *Kreten*, ten Zuide de *Lybische*, ten Ooste de *Karpatische*, en ten Weste d'*Adriatische* zee.

Dies uit dit schrijven van *Strabo* te bespeuren is, dat d'*Egeesche* zee met haer water niet dicht aen het eilant *Kreten* gespoelt hebbe; maer door middel en tusschen-komen van de *Kretische* zee: te weten, eerst de *Kretische* en daer na de *Egeesche* zee.

In een zelven zin is ook het schrijven van *Solinus* uit te leggen.

Eudoxus stelt by *Strabo* het eilant *Kreten* in d'*Egeesche* zee: hoewel niet recht in den zin van *Strabo*. Doch al andere oude lantbeschrijvers hebben ook getwijfelt, in wat zee het eilant *Kreten* gelegen of te stellen zy. Gelijk ook *Solinus* schrijft, dat het lichter is *Kreten* te noemen, als vast te zeggen in welke zee het legge: want zoodanigh hebben, zeidt hy, de Grieken die omvloeiende zeen door malkanderen verwert en vermengt, dat zy die byna alle, met den eenen naem op den anderen te hopen, verduistert hebben.

Diodoor schijnt den naem van *Egeesche* zee, in eene zeer brede of ruime betekenis, te nemen: want na hy de eilanden, in den Oceaen gelegen, beschreven heeft, zeidt hy de eilanden, die in d'*Egeesche* zee, neffens *Griekenlant*, leggen, te zullen beschrijven.

Onder die eilanden nu, die hy zeidt in d'*Egeesche zee* te willen beschrijven, rekent hy d'eilanden *Samothracie*, *Naxos*, *Syme*, *Kalydne*, *Rhodus*, *Kreten*, *Tenedus*, en de *Cyklades*.

Plinius schijnt in 't twalefde hooftstuk van zijn vierde boek d'*Egeesche zee* in 't klein of in een eng bestek te nemen, en van de zee, in de welke hy d'eilanden *Cyklades* en *Sporades* stelt, als ook van de *Ikarische*, *Kretische* en *Karpatische* zee, te onderscheiden, en ten Zuide niet verder als tot aen d'eilanden *Cyklades* uit te breiden: want hy stelt, tot grenspael van *Thracie*, ten Zuide, d'*Egeesche zee*, en besluit ten Noorde de *Sporades* en *Cyklades* met dezelve *Egeesche zee*, ten Ooste met d'*Ikarische* stranden van *Asie*, ten Zuide met de *Kretische* en *Karpatische* zee, en ten Weste met de *Myrtoosche* stranden van *Attika*. Hy maakt, in 't zelfde hooftstuk des zelven boeks, de *Myrtoosche* zee tot een gedeelte van de *Egeesche*: gelijk hy ook te vore, in 't zelve boek, schijnt onder d'*Egeesche* zee, de *Myrtoosche* zee te begrijpen: want hy stelt onder *Hellas*, dat is, *Griekenlant*, en ook noch in *Egeum* of in d'*Egeesche zee* d'eilanden *Lichades*, *Scarphia*, *Karesa*, *Phocaria*, en vele andere eilanden tegen over *Attika*: als ook het eilant *Salamis*, *Eubea*, *Helena*, *Cea* en *Psyttalia*. Al welke eilanden, volgens zijne bepaling, die hy aen de *Myrtoosche* zee geeft, ook in de *Myrtoosche* zee leggen.

In zijn vierde boek stelt hy ook hooger na 't Noorde d'*Egeesche* zee, langs d'eilanden *Tenedus* en *Chios*, als hier uit blijkt; dewijl hy een klip *Ex*, (waer van d'*Egeesche* haren naem zou bekomen hebben,) tusschen het eilant *Tenedus* en *Chios* stelt.

Plinius, in het zeven en twintigste hooftstuk des achsten boeks, omringt *Klein Asie*, eigentlijk alzoo genoemt, dat de lantschappen van *Phrygia*, *Mysia*, *Lydia* en *Karia* begrijpt, ten Weste met d'*Egeesche* zee, en ten Zuide met d'*Egyptische* en *Pamfylische* zee. Uit welke laeste bepaling der *Egeesche* zee van *Plinius*, met dezelve ten Weste, en d'*Egyptische* zee ten Zuide, tot grenspael van eigen *Klein Asie*, te stellen, blijkt, dat hy d'*Egeesche* zee niet tot voorby de Zuidweste hoek van *Klein Asie* heeft willen uitbreiden: naerdien hy aenstonts, na d'*Egeesche* zee, ten Zuide van eigen *Klein Asie*, tot grenspael, d'*Egytipsche* stelt: en by gevolg heeft ook *Plinius* het eilant *Rhodus* niet onder d'*Egeesche* zee begrepen, dewijl dat recht ten Zuide onder dit eigen *Klein Asie* leit.

Dewijl dan, volgens *Plinius*, d'*Egeesche* zee ten Weste langs hene de kusten van *Klein Asie*, tot aen *Thracie* strekt, zoo heeft hy ook nootwendigh

digh d'*Ikarische* zee onder d'*Egeesche* begrepen: naerdien het eilant *Ikaros* in d'*Ikarische* zee ten Weste tegen over de kust van *Klein Asie* leit. Daer nochtans het eilant *Ikaros*, volgens *Plinius*, een der eilanden *Cyklades* of *Sporades* is: en hy d' *Egeesche* zee ten Noorde tot grenspael van de *Cyklades* stelt. Doch *Plinius* en al andere oude schrijvers spreken onbestendig, twijfelachtigh en verwert van de grenspalen der *Egeesche* zee.

Plinius, als ook *Solinus*, schijnt, door den derden zeeboesem van *Europe*, d' *Egeesche* zee te verstaen: of d'*Egeesche* zee in den derden zeeboesem van *Europe* te stellen. Deze derde zeeboesem, als *Plinius* schrijft, begint van de bergen *Ceraunia*, nu *Monte Chimera*, en in *Albanie* gelegen, (daer de twede zeeboesem van *Europe*, die van *Lacynium* af begint, ophout) en eindight aen den *Hellespont*, en bespoelt de landen van *Macedonie* en *Thracie*: gelijk de vierde zeeboesem van *Europe* met den *Hellespont* begint, en aen den mont van den poel *Meotis* eindight: en d'eerste zeeboesem van * *Gades* begint, en aen *Lacinium* eindigt.

* Nu Kadiz.

Pomponius Mela daerentegen noemt de zee, die *Europe* aen de *Middellantsche* zee in zijnen eersten zeeboesem ontfangt, d'*Egeesche* zee: gelijk de zee, die *Europe* in zijnen tweden of volgenden zeeboesem ontfangt, in den mont de *Ionische*, en meer inwaerts de *Adriatische zee* by hem geheten wort.

Mela. De Latynen of Romeinen noemden de zee, die *Europe* in den laetsten of derden zeeboesem ontfangt, de *Thusche*, en de Grieken de *Thyrreniſche zee*. Aldus stelt *Mela* slechts drie zeeboesems van *Europe* aen de *Middellantsche* zee, en noemt den eersten zeeboesem, dien *Plinius* den derden zeeboesem noemt.

Doch *Solinus*, na den voorgang van *Plinius*, stelt ook vier zeeboesems: en desgelijx het begin van den derden zeeboesem aen de *Akroceraunische* bergen, en het einde aen den *Hellespont*. Ook noemt *Solinus* dezen derden zeeboesem nu den *Egeeschen zeeboesem*, en dan d'*Egeesche zee*.

Verdeling der Egeesche zee. D'*Egeesche* zee, in zijne volle grote of in het ruimste bestek genomen, bestaet uit verscheide zeen of delen: want men vind by d'oude Grieken en Romeinen de gehele *Egeesche* zee in verscheide delen en zeen verdeilt, en ieder deel met eenen byzonderen naem gedaght: als in d'*Egeesche zee*, (alzo in 't byzonder genoemt:) *Myrtoosche*, of *Myrtoische*, *Kretische*, *Karpatische*, en *Ikarische zee*: waer by eenige de *Macedonische*, *Griekſche*, *Eolische* en *Rhodische* zee voegen.

De bepaling der *Egeesche* zee, zoo in 't groot, als in 't klein genomen, is reeds te vore gezeit.

De *Myrtousche* zee, of zee *Myrtoum*, begint, volgens *Pausanias*, van het eilant *Eubea*, en schiet langs het eilant *Helena*, anders *Kranaë*, en nu *Makronisi*, hene, en strekt tot aen *Egeum* of d'*Egeesche* zee. Myrtoosche zee.

Plinius komt byna, in de bepaling der *Myrtoosche* zee, met *Pausanias* overeen: want *Plinius* stelt, ten Noortooste van *Peloponnesus*, d'*Egeesche*, en ten Zuid-ooste de *Myrtoosche* zee, die, van den *Megarischen* zeeboesem beginnende, gansch *Attika* bespoelt: dies *Plinius* de *Myrtoosche* zee, beweste en bezuide d' *Egeesche zee* schijnt te stellen.

Een gedeelte van d'*Egeesche* zee wort evenwel, volgens den zelven *Plinius*, aen de *Myrtoosche* zee gegeven: gelijk ook *Strabo* een gedeelte van d'*Egeesche* zee, de *Myrtoosche* zee noemt. Dies dan aldus d'*Egeesche* zee de *Myrtoosche* zou begrijpen.

Strabo stelt in zijn eerste boek de *Myrtoosche* zee, als ook de *Kretische* en *Lybische* zee, aen de *Sicilische* zee, en dezelve *Myrtoosche* zee tusschen het eilant *Kreten*, en de landen van *Argia*, *Peloponnesus*, nu *Morea*, en *Attika*.

Hy brengt de grootste brete van de *Myrtoosche* zee op ontrent twaelf hondert stadien, eene streke van zeven en dertigh Duitsche mijlen, en de lenghte de helft minder.

Hy plaetst in dezelve zee d'eilanden *Cythera*, nu *Cerigo*, *Kalauria*, *Egina*, (wiens oostzijde met de *Myrtoosche* zee bespoelt wort,) als ook 't eilant *Salamis*, en eenige der eilanden *Cyklades*. Aldus breit *Strabo* de *Myrtoosche* zee, met eenige eilanden *Cyklades* in dezelve te stellen, verre na 't Ooste uit.

Strabo ſtelt, in zijn achtſte boek, de *Myrtooſche* zee, van d'uithoek *Sunium* af, (nu *Capo delle Colonne*,) tot aen *Peloponneſus* of *Morea*: gelijk hy ook, in zijn eerſte boek, de *Egeeſche* zee van d'uithoek *Sunium* begint: welke *Egeeſche* zee aldaer, volgens *Strabo*, *Pauſanias* en *Plinius*, aen de *Myrtooſche* zee raekt.

Doch de *Myrtooſche* zee was, als gezeit is, een gedeelte van d'*Egeeſche* zee: want die beſpoelde de geheele Ooſtzyde van *Peloponneſus*: hoewel ook de *Myrtooſche* zee eenige zeeboeſems van *Peloponneſus* met water vulde: als den *Argoliſchen* zeeboeſem, nu *Golfo di Engia* genoemt. Strab. lib. 8.

Desgelyx ſchrijft ook *Mela*, dat het wijd- en verre uitſchietend Griekenlant, (verſta het lant van *Attika* en *Peloponneſus*, nu *Morea*) eerſt de *Myrtooſche* zee aenraekt, en daer na, ſchietende van 't Noorde na 't Zuide, ten Ooſten tegen d'*Egeeſche* zee, en ten Weſten tegen de *Joniſche* baren aen leit, dat is, met die beide zeên, ten Ooſte en Weſte, beſpoelt wort. Waar uit blijkt, dat *Mela* de *Myrtooſche* zee, ten Noorde, boven d'*Egeeſche* zee geſtelt, of liever de *Myrtooſche* zee, als een gedeelte, onder d'*Egeeſche* zee, begrepen hebbe; dewijl hy, in het derde hooftſtuk van zijn eerſte boek, 't zelve uitſtekend Griekenlant met d'*Egeeſche* doet bepalen, zonder de *Myrtooſche* zee te melden.

Mela ſtelt, in de *Myrtooſche* zee, de eilanden *Cythera*, nu *Cerigo*, tegen over d'uithoek *Malea*, nu *Maleo*, gelegen: en het eilant *Theganuſa*, tegen over *Akrita*, nu *Capo Gallo*, beide twee uithoeken van *Peloponneſus*.

Plinius ſtelt flechts twee eilanden, als *Egiala*, nu *Cerigo*, en *Glaukonneſus*, in de *Myrtooſche* zee: hoewel hy, volgens de bepaling, die hy aen de *Myrtooſche* zee geeft, meer andere eilanden in dezelve zee had moeten plaetſen: en niet *Glaukonneſus* en *Egiala* alleen; dewijl in die zeeſtreke, die vanden *Megariſchen* zeeboeſem begint, en gantſch *Attika* beſpoelt, d'eilanden *Egina*, *Salamis*, en *Kalauria* leggen.

Naamrede der Myrtooſche zee. De *Myrtooſche* of *Myrtouſche*, of zee *Myrtoum*, wert alzoo, volgens ſchryven van *Plinius*, na zeker klein eilant, *Myrtous* genoemt, dat gezien wort, in 't varen van *Gereſtum*, (eene uithoek van het eilant *Eubea*, nu *Negroponte*) na *Macedonie*.

Daerentegen hebben d'oude Grieken gewilt, (als uit het ſchrijven van *Pauſanias* blijkt,) dat de *Myrtooſche* zee alzoo na *Myrtilus* zou genoemt zijn: die van de Grieken voor eenen zoon van *Merkuur* gehouden wierdt, en wagenaer van *Enomaus*, koning van *Elis*, was: want als dees *Myrtilus*, door zijn ſnoo beleit *Pelops*, zoon van *Tantalus*, in den wagen-renſtrijt met koning *Enomaus*, overwinnaer had gemaekt, met ſneuvelen van *Enomaus*, had *Pelops* den zelven *Myrtilus*, op het eiſchen van zijn bedongen loon, uit het ſchip, in zee geſmeten, en laten verdrenken. Na welken *Myrtilus* ſedert deze zee alzoo genoemt was: als breder, in den aenvang der beſchrijving van *Morea*, verhaelt wort.

Maer het dunkt *Pauſanias*, dat de ſchrijvers van d'oude daden der eilanders van *Eubea* waerſchynelyker ſpreken, die zeggen, dat aen de *Myrtooſche* zee de naem van eene vrouwe of meisken, *Myrto*, gegeven zy.

Het blijkt, voeght'er *Pauſanias* by, dat *Pelops* gene groote zeeſtreke overgevaren: maer van den mont van den vliet *Alpheus* afgeſteken, en aen de ſcheepshaven van *Elis* gelant zy. Dies is niet geloofelijk, zeidt hy, dat de zee *Myrtoum*, of *Myrtooſche* zee, van *Myrtilus* dien naem bekomen hebbe: dewijl de *Myrtooſche* zee, van het eilant *Eubea* af beginnende, aen d'*Egeeſche* zee ſtrekt.

Solinus, met te ſchryven, dat aen de *Myrtooſche* en *Helleſpontiſche* zeen, van de toevallen der menſchen, de namen gegeven zijn, ſchijnt ook de oorzake van de benaming der *Myrtooſche* zee, op den toeval, tuſſchen *Enomaus* en *Pelops*, te brengen: hoewel *Solinus* dien toeval niet uitdrukkelijk melt.

Ptolemeus ſtelt de *Myrtooſche* zee aen d'Ooſtzyde van d'*Egeeſche* zee, neffens en beweſte *Karia*, een lantſchap van *klein Aſie*, en onderſcheit dezelve zee van d'*Egeeſche* en *Ikari-*

ſche

ſche zee; want hy ſtelt vervolgens, beweſte *Klein Aſie*, (eigentlijk alzoo genoemt,) d'*Egeeſche*, *Ikariſche*, en *Myrtooſche* zee.

Ptolemeus ſtelt in de *Myrtooſche* zee *Arceſine*, *Belgialis*, *Minyeia*, en *Aſtypalea*, zonder te zeggen, of het eilanden of ſteden zijn.

Stephanus ſtelt, op het eilant *Amorgos*, drie ſteden, als *Arceſine*, *Minoa*, en *Egialis*. Dies miſſchien ook *Ptolemeus*, door *Belgialis*, *Egialis*, door *Minyeia*, *Minoa*, en door *Arceſine Arceſine*, en, door de namen dier ſteden, de ſteden van het eilant *Amorgos* heeft willen verſtaen. Waer uit dan blijkt, dat *Ptolemeus* het eilant *Amorgos*, dat ten Noordweſte van het eilant *Kôs*, nu *Lango*, en ten Weſte verre van de vaſte kuſt van *Klein Aſie* leit, in de *Myrtooſche* zee ſchijnt geſtelt te hebben.

Doch andere houden *Minyeia* voor den naem van een eilant, en willen, dat het nu *Mandria* zou genoemt zyn. Gelijk ook *Aſtypalea* de naem van een eilant is, dat verder na 't Zuide, en voorby het eilant *Kôs*, nu *Lango*, by het eilant *Karpathos*, leit. Dies de *Myrtooſche* zee, volgens *Ptolemeus*, dus verre, en tot aen de *Karpatiſche* zee, ten Noorde, zou geſtrekt hebben.

Onder de later ſchrijvers, en van deze eeuwe, ſtelt *Laurenbergh* ook, in zijn kaerte van *Egeeſche* zee of *Archipel*, na den voorgang van *Ptolemeus*, de *Myrtooſche* zee, aen d'Ooſtzyde van d'*Egeeſche* zee, te weten, tuſſchen het lantſchap van *Karia*, en tuſſchen d'eilanden *Kôs*, (nu *Lango*,) *Klaros*, *Leros*, *Mineyia*, (nu *Mandria*,) en *Samos*.

Ziet pag.

Gelijk nu het eilant *Mandria*, (alzoo by d'Italianen genoemt) aen dien oort gelegen is, daer *Ptolemeus* de *Myrtooſche* zee ſtelt, en de zee, rontom het eilant *Mandria* gelegen, *Mare di Mandria*, dat is, *zee van Mandria*, van het Italiaenſch bootsvolk genoemt wort, zoo willen *Bautrand* en andere *Mare di Mandria*, of *zee van Mandria*, voor de *Myrtooſche* zee gehouden hebben.

Doch dat de *Myrtooſche* zee dicht beweſte onder *Klein Aſie*, en aen de ooſtzijde der *Egeeſche* zee, zou leggen, gelijk *Ptolemeus* en zijne navolgers willen, ſtrijt tegen het ſchrijven en gevoelen van *Strabo*, *Pauſanias*, *Mela*, *Plinius* en *Solinus*, die alle de *Myrtooſche* zee aen de Weſtzijde van d'*Egeeſche*, langs de kuſte van *Peloponneſus*, nu *Morea*, (want de *Myrtooſche* zee vult ook, als *Strabo* ſchrijft, eenige zeeboeſems van *Peloponneſus* met water op) en langs *Attika*, en ten Noorde van de *Kretiſche* zee, en ontrent het eilant *Eubea* ſtellen. Doch om *Ptolemeus* met *Pauſanias*, *Plinius* en andere te vereenigen, zou men de *Myrtooſche* zee van *Ptolemeus* voor het Ooſter gedeelte der gehele *Myrtooſche* zee kunnen houden: by aldien *Mela*, *Plinius*, *Strabo*, *Pauſanias* en andere de *Myrtooſche* zee tot zoo verre over de gehele *Egeeſche* zee, van 't Ooſte tot 't Weſte, of van 't Weſte tot het Ooſte, uitgebreit hadden. Het welk evenwel, uit het ſchrijven van *Strabo*, *Pauſanias* of van *Plinius* en andere, niet te beſpeuren is.

De *Kretiſche* of *Kretenſer* zee was alzoo na het eilant *Kreten* genoemt, en wort eigentlijk by d'ouden voor die zeeſtreke genomen, die het zelve eilant ten Noorde beſpoelt. Kretiſche zee.

Strabo ſtelt, in zijn zeven en achſte boek, de *Lybiſche* (of *Afrikaenſche*) *Kretiſche* en *Myrtooſche* zee vervolgens na malkanderen, en de *Kretiſche* naeſt de *Myrtooſche* zee: waer uit blijkt, dat twee zeen, de *Kretiſche* en *Myrtooſche*, aen malkanderen geſpoelt hebben.

Strabo ſtelt, in zijn zevende boek, van † *Sunium* af, (eene uithoek van *Attika*,) tot aen *Peloponneſus*, de *Myrtooſche*, *Kretiſche* en *Lybiſche* of *Afrikaenſche* zee, met de zeeboeſems, tot aen de *Sikuliſche* of *Siciliſche* zee. Ook ſtelt *Strabo*, in zijn eerſte boek, ten Ooſte aen de *Sikuliſche* (of *Siciliſche*) zee, de *Kretiſche* en *Myrtooſche* zee.

† Nu Capo delle Colonne.

Plinius ſtelt ook de *Kretiſche* na de *Siciliſche* zee: die beide delen van de grote *Ioniſche* zee waren: gelijk ook de Grieken, volgens den zelven *Plinius*, de *Ioniſche* zee in de *Siciliſche* en *Kretiſche* zee verdeilden. Deſgelijx doet *Plinius Peloponneſus*, ten Zuide, met de *Kretiſche*, en, ten Weſte, met de *Siciliſche* zee beſpoelen.

Solinus ſtelt van het eilant *Sicilie* af, tot aen het eilant *Kreten*, de *Sikuli-*

ſche

sche zee: en daerna de *Kretische* zee, die hy zeidt aen *Pamfylia*, een aenzeegelege zuider lantschap van *Klein Asie*, en aen d'*Egyptische* zee te strekken.

Eudoxus stelt, by *Strabo*, het eilant *Kreten* in de *Egeesche* zee: hoewel niet recht in den zin van *Strabo*. Daer nochtans *Strabo*, desgelijx *Solinus*, het eilant *Kreten* ten Noorde, met d'*Egeesche* en *Kretische* zee doet bespoelen. Ten Zuide wort het zelve eilant, volgens *Solinus*, met de *Libysche* en *Egyptische* baren bespoelt: of, volgens *Strabo*, met de *Lybische* zee, die aen d'*Egyptische* zee raekt.

Ten Ooste stelt *Ptolemeus* de *Karpatische* zee, tot grenspael van *Kreten*: gelijk ten Noorde de *Kretische*; ten Weste d'*Adriatische*, en ten Zuide de *Lybische* zee. Doch het is lichter, zeidt *Solinus*, het eilant *Kreten* te noemen, als vast te zeggen, in welke zee het legge: gelijk reeds te vore gezeit is.

Strabo stelt, ontrent het eilant *Kreten*, in de *Kretische* zee, d'eilanden *Thera*, *Anaphe*, *Dia*, *Jos*, *Sicinus*, *Therasia*, *Lagusa*, *Phologandrus*, *Cimolus*, *Siphnos* en *Melos*: die alle benoorden het eilant *Kreten* of *Kandien* leggen. Dies *Strabo* de *Kretische* zee, ten Noorde, boven het eilant *Kreten*, tot zoo verre uitbreit, als deze eilanden strekken.

Strabo doet ook de oost- en zuidzijde van het eilant *Egina*, met de *Kretische* en *Myrtoosche* zee, bespoelen: te weten, de oostzijde misschien met de *Myrtoosche*, en de zuidzijde met de *Kretische* zee.

Boschino en andere houden de *Kretische* zee voor die geheele zee, welke het gantsche eilant *Kreten* of *Kandia*, ten Noorden, bespoelt, tot aen d'eilanden van *Milo*, *Santorino* en *Stampalia*, benoorden het eilant *Kandien* gelegen.

Ricciol. Andere houden de Kretische zee voor die zee, welke ten Weste aen de *Siciliſche* zee raekt, en van * *Tenarum* af, een uithoek van *Peloponnesus* of *Morea*, ten Noorde langs het eilant *Kandien*, tot aen desselfs uiterste Oosthoek *Salmone*, strekt. Plin.

* Nu Capo Matapau

In de Nederlantsche zeeboeken wort het eilant *Kandien* niet onder de *Egeesche* zee of *Archipel* gerekent; maer dwers ten Zuide voor d'*Archipel* gestelt.

Een gedeelte van de *Sikulische* of *Sicilische* zee (die een gedeelte der grote *Ionische* zee is, welke *Morea* ten Weste bespoelt) daer het ten Weste aen de *Kretische* en *Egeesche* zee raekt, en de Zuidkust van *Morea* bespoelt, wort nu van het Italiaensche zeevolk *Mar di Sapienza*, en by d'onzen de *Wateren van Sapienza* genoemt, na zeker eilant of eilanden *Sapienza*, die onder de kust van *Modon*, eene zeestad van *Morea*, leggen.

De zee van *Sapienza*, die ten Ooste aen d'*Egeesche* zee of *Archipel* paelt, maekt verscheide golven of zeeboesems aen de Zuidkust van *Morea*: als de golf van *Koron*, de golf van *Kolochina*, en golf *Beatico*. Zee of wateren van Sapienza.

D'*Ikarische* zee raekt, volgens *Strabo*, ten Noorde, aen d'*Egeesche*, ten Weste, aen de *Myrtoosche*, en ten zuide aen de *Karpatische* en *Egyptische* zee: (gelijk aen de *Karpatische* d'*Egyptische* zee paeldt,) en ten Ooste aen de Westkust van *klein Asie*. Ikarische zee.

D'*Ikarische* zee heeft, volgens *Strabo*, het eilant *Ikarus* voor zich leggen. Maer hy stelt daer en boven ook, in d'*Ikarische* zee, d'eilanden *Samos*, *Kôs*, *Pathmos*, *Leros* en de *Korassies*.

Plinius stelt, in het elfde hooftstuk van zijn vierde boek, d'*Ikarische* zee tusschen d'eilanden *Samos* en *Mykonus*: gelijk ook *Strabo* het eilant *Ikaros* by *Samos* stelt. lib.4.c.12

Plinius schijnt d'*Ikarische* zee, ten Ooste van d'eilanden *Cyklades* en *Sporades* te stellen. Want de *Cyklades* en *Sporades* (zeidt hy) zijn ten Ooste met d'*Ikarische* stranden van *Asie* besloten. Dies hy ook d'*Ikarische* zee tot aen *klein Asie* uitbreit: gelijk ook de stranden aen dien oort, na d'*Ikarische* zee, hierom d'*Ikarische* stranden van *Asie*, by hem, genoemt worden. Doch te voren, in het zelve hooftstuk, rekent hy ook het eilant *Ikaros* onder de *Sporades*.

Andere stellen de *Ikarische* zee, van den *Hellespont*, of altoos van het eilant *Lesbos* af, tot aen *Gnydus*, (een stad op het vast lant van *klein Asie*,) Ricciol.

en

en tot aen het eilant *Seriphos*, nu *Serfou*.

Ikarische zee. D'*Ikarische* zee was, volgens *Strabo*, *Plinius* en *Solinus*, alzoo na het eilant *Ikaros* genoemt: gelijk het eilant *Ikaros* zelf, na *Ikaros*, zoon van *Dedalus*. *Pausanias* daer en tegen wil, dat de *Ikarische* zee niet van het eilant *Ikaros*, maer van *Ikarus*, zoon van *Dedalus*, dien naem zou bekomen hebben: als blijkt uit zijn volgende schrijven. Wanneer *Dedalus*, met zijnen zoon *Ikarus*, uit vreze voor de gramschap van *Minos*, koning van * *Kreten*, van daer besloot te vluchten, had hy schepen, hoewel gene grote, voor zich zelven, en voor den zoon *Ikarus*, gebouwt, en, beneffens de schepen, zeilen verzonnen, die toen noch niemant uitgevonden had: ten einde zy, de wint tot hun voordeel hebbende, de vloot van *Minos*, die alleen met riemen voortgedreven wiert, zouden ontsnappen. Wel quam *Dedalus* behouden aen lant: maer men zeidt, dat het schip van *Ikarus*, door onervarentheit van de stierluiden, verongelukte: wiens lijk, door de baren, of vloet der zee, aen een eilant, onder *Pergamum*, eene stad van Klein Asia gelegen, dat toen noch nameloos was, opgeworpen wiert.

* Nu 't eilant Kandia.

Komende *Herkules* by geval aldaer, kende hy het dode lijk, en had het begraven: alwaer, noch ten tijde van *Pausanias*, eene kleine opgeworpe aerde hoop op eene uithoek, die aen d'*Egeesche* zee uitsteekt, lagh. Van dezen *Ikarus* had het eiland en de zee, die het eilant omringt, de naem bekomen. Dus verre *Pausanias*.

Karpatische zee. De *Karpatische* zee was alzo, volgens *Strabo*, *Plinius* en *Solinus*, na het eilant *Karpathos*, in dezelve gelegen, genoemt, en wort nu, op Italiaensch, *il Mare Carpathio*, en enkelijk ook *il Carpathio* genoemt.

De *Karpatische* zee grenst, volgens *Strabo*, ten Noorde aen de *Ikarische*, en ten Weste aen de *Kretische* en *Lybische*, of *Afrikaensche* zee: gelijk ook *Ptolemeus*, ten Ooste van het eilant *Kreten*, de *Karpatische* zee stelt.

Plinius stelt, tot grenspael der eilanden *Cyklades* en *Sporades*, ten Zuide de *Karpatische* en *Kretische* zeen: gelijk ten Noorde d'*Egeesche* zee.

In de *Karpatische* zee leggen, behalve *Karpathus*, vele eilanden, *Sporades*: en allermeest tusschen d'eilanden *Kôs*, *Rhodus* en *Kreten*. Waer onder zijn d'eilanden *Astypalea*, *Telus*, *Chalcie*: als ook *Nisyrus*, *Kasus*, en d'eilanden *Kalydnes*, (welke laetste eenige voor d'eilanden *Leros*, en *Kalymna* houden) en meer andere. Strabo.

Archipelagos. of Archipel. D'*Egeesche* zee, op haer grootste en ruimste bestek, en voor die zee-plas van het Ooster gedeelte der Middelantsche zee genomen, dat ten Noorde de Zuider kusten van *Thracie*, ten Weste, de Ooster kusten van Griekenlandt, (als van *Macedonie*, *Thessalie* en *Peloponnesus*, nu *Morea*,) ten Ooste de kusten van *Natolien* of *klein Asie*, en ten Zuide de kusten van het eilant *Kandien* bespoelt, en aldus aen dien oort *Europe* van *klein Asie* scheit, en uit d'*Egeesche*, *Myrtoosche*, *Ikarische* en *Karpatische* zee bestaet, is namaels by de later Grieken, met een Grieksch koppelwoort, *Archipelagos* genoemt: gelijk ook de Franken of Wester Kristenen van *Europe*, dien naem, na den voorgang der Grieken, om die zeestreke uit te drukken, behouden hebben: hoewel gebroken, en gesmeet, na ieders trant van tale: want d'Italianen hebben die zeestreke *Arcipelago*, de Spanjaerts, *Archipelago*, en de Neerduitschen, desgelyx de Fransen, in 't verkort, *Archipel* genoemt: hoewel de laetste ook *Archipelague* zeggen. Desgelijks worden d'eilanden in de zelve zee gelegen *Isole di Arcipelago* van d'Italiaanen genoemt.

Nu Romania.

De Turken noemen d'*Archipel*, op Turksch *Akdeniz*, of *Akdins*, dat is, *Witte zee*: desgelyx de hedensdaegse Grieken, in een zelven zin, op Grieksch *Aspra Thalassa*, ten aenzien, en tot onderscheit van de Zwarte zee, die de Turken, in een zelve betekenis, *Kara Deniz*, of *Kara Dins*, en de Grieken *Maura Thalassa*, noemen.

Dewijl nu d'*Egeesche zee* of *Archipel*, door de *Hellespont*, (alzo by ouds, en nu *Braccio di S. Georgio* genoemt) en door hare tweevoudige en dobbele Straet, als *Stretto di Dardanelli*, dat is, *Straet van Dardanellen*, en *Stretto di Gallipoli*, of *Straet van Gallipoli*, tot in *Mar di Marmara*, of *Zee van Marmara*, (en anders *Mare Albo*, dat is, *Witte zee*, by

d'Italianen, en by ouds *Propontis* genoemt, hare opening heeft, en doorboort,) en het water van *Mar di Marmara*, tot aen het kanael van *Konstantinopelen*, gelijk ook dat van d'*Egeesche zee* of *Archipel*, wit is, zoo hebben hierom *Briet*, en eenige andere weinige lantbeschrijvers, d'*Egeesche zee* of *Archipel*, tot aen de stad *Konstantinopelen*, (daer ontrent *Mar di Marmara* eindight) en tot aen het kanael van *Konstantinopelen*, uitgebreit. Gelijk ook de Turken, door de woorden *Akdeniz*, dat is, *Witte zee*, niet alleenlijk d'*Egeesche zee* of *Archipel*; maer ook *Mar di Marmara*, verstaen; hoewel d'Italianen eigentlijk door *Marre Albo*, dat is, *Witte zee*, de *Propontis*, of *Mar di Marmara* alleenlijk verstaen.

Doch dat d'Egeesche zee haer, onder dien naem, tot zoo verre zou uitstrekken, strijt tegen het gevoelen van alle oude schrijvers.

Wel maken *Plinius*, *Solinus* en *Strabo* d'Egeesche zee, met de *Hellespont*, *Propontis*, *Thracische Bosphorus*, of kanael van *Konstantinopolen*, en de Zwarte Zee, tot een zelve en doorgaende zee: maer onderscheiden evenwel die by name van malkanderen.

In dien zin schrijft aldus *Plinius*. De wijde zee, leggende voor *Asie*, en van *Europe*, door het uitstekende strant van *Cherronesus*, in *Thracie*, (of hangend eilant) in *Thracie* afgescheiden, schiet, met een smalle doorgang of kanael, tusschen de landen door, en scheit, door eene tusschenwijte van zeven stadien, *Europe* van *Asie*: daer na wort de zee wyder, en dan weer nauwer. D'eerste engte wort de *Hellespont*, en de wijte de *Propontis*, en d'engte de *Thracische Bosphorus* genoemt.

Na dit gevoelen schijnt ook *Strabo* te hellen, daer hy, in zijn eerste boek, schrijft, dat by het *Cherronesus* van *Thracie*, eene Straet van zeven stadien is, door welke *Egeum*, dat is, *Egeesche zee*, en *Hellespont*, na 't Noorde, in een andere zee schieten, de *Propontis* genoemt: gelijk die weer in een andere zee, † *Pontus Euxinus* genoemt, stort. Dus verre *Strabo*.

† Zwarte zee.

Hoewel d'*Egeesche zee*, ten aenzien van den loop der stroomen, haer water uit die zeen, als *Hellespont*, *Propontis*, en de Zwarte zee, ontfangt.

Het woort *Archipelagos*, na de rechte Griekſche spelling, is eigentlijk zoo veel als *vorst-zee*, of *prins-zee*, of *opper-* of *hooft-zee* gezeit; dewijl de groote menighte der eilanden, die deze zee begrijpt, haer met recht d'opper-vorstelijkheit of opperhoofdigheit, boven d'andere zeen van die oorden, beschaert en gegeven hebben.

Ten zelven inzighte hebben ook de zeeluiden, zoo Italianen als Portugesen en Neerduitschen, na den voorgang der Grieken, verscheide andere groote zeestreken, daer in zy zeer vele eilanden, op hunne eerste aankomste, vonden leggen, met den naem van *Archipelago* of *Arcipelago* beschonken; hoewel, tot onderscheit van elkanderen, den naem van het naest aengelege lant, of van d'ingelege eilanden, gemenelijk daer by te voegen. Maer deze *Archipel* van de Middellantsche Zee, wort, by d'onzen en andere volken van *Europe*, enkelijk, uitstekentheits halve, d'*Archipel* doorgaens genoemt.

Men heeft elf of twalef andere *Archipellen* of *Archipelagos*, aen andere oorden der werelt, in den Oceaen gelegen, en ieder met vele eilanden bezet.

D'Italianen, na den voorgang der oude Grieken en Latynen, verdeilen ook d'*Archipel* in de *Kretische*, *Karpatische*, *Myrtoosche*, *Ikarische* en *Egeesche zee*: welke zeen ieder ook enkelijk by hen *Il Kretico*, *il Karpatio*, *il Mirtoo*, *il Ikario* en *il Egeo* genoemt worden, zonder den algemenen naem van *mare*, dat is, *zee*, daer by te voegen.

Verdeiling der Archipel. Boſchin. di Arcipelago.

De *Kretische* zee wort by hen voor die gehele zee genomen, die het gantsch eilant van *Kandien*, ten Noorden, bespoelt, en tot aen d'eilanden van *Milo*, *Santorino*, en *Stampalia* strekt.

Kretische zee.

De *Myrtoosche zee* begint van die eilanden, en eindight aen het eilant van *Nikaria*.

Myrtoosche zee.

D'*Ikarische* zee begint van het eilant *Nikaria*, en eindight aen het eilant *Andro* en *Samo*, en strekt tot aen het eilant van *Scio*, na 't Zuide.

D'*Egeesche* zee is die zee, welke van *Capo di* * *Negroponte* na 't Zuidooste begint, en aen *Scio* eindight, en strekt aen de *Stretto di Constantinopol*, of Straet

* Een eilant eertijts Eubea.

der

der *Dardanellen*, en bespoelt al het vast lant, zo van *Klein Asie*, ten Ooste, als *Europe*, ten Noorde en Weste.

De *Karpatische* zee is die zee, die alzoo na het eilant *Karpathus*, nu *Scarpanto*, genoemt wort, en rontom het zelve eilant vloeit.

Gelijk d'*Egeesche* zee, (tusschen *Europe*, ten Weste, en tusschen *klein Asie*, ten Ooste, begrepen,) in verscheide zeen, als in d'Egeesche zee, (alzo in't byzonder genoemt,) en in de *Myrtoosche*, *Ikarische*, *Kretische* en *Karpatische* zee, by d'ouden verdeilt was, alzoo wiert, na het eindigen dezer Egeesche zee, het overigh Ooster gedeelte der Middelantsche zee, langs de zuidkust van *klein Asie* gelegen, in verscheide zeen verdeelt, als in de *Rhodische*, *Lycische*, *Pamfylische*, *Cilicische* en *Cyprische* zee: ieder zee alzo na een der lantschappen van *klein Asie*, die dezelve zee bespoeldt, genoemt; behalve de *Cyprische* zee, die alzoo na het eilant *Cyprus*, gelijk de *Rhodische* zee, na het eilant *Rhodus*, geheten was.

Lycische zee. De *Lycische* zee strekt, na 't Ooste, van de *Rhodische* zee af, ten Zuide langs het lantschap van *Lycie*, tot aen d'eilanden of klippen *Chelidones*, en eindight aen eene uithoek van *klein Asie*, na die eilanden, *Capo delle Celidonia* van het Italiaensch bootsvolk geheten: maer wierd by ouds d'uithoek van *Patara*, na de bygelege stad *Patara*, genoemt. Ziet pag. 82.

Aen de *Lycische* zee grenst de *Pamfylische* zee, alzoo na het lantschap van *Pamfylie* genoemt: welke beide zeen, door d'eilanden of klippen *Chelidones*, van malkanderen gescheiden waren.

Pamfylische zee. De Pamfylische zee is, volgens *Strabo*, ten Noorde, omgeven met d'uitterste einden van Rou Cilicie, en met Pamfylie en Lycie, tot aen het vast lant, tegen over het eilant Rhodus, en ten Ooste met het eilant Cyprus, en raekt ten zuide tot aen d'Egyptische zee. Strabo schijnt, door deze bepaling, de Lycische zee onder de Pamfylische zee te begrypen: hoewel Plinius de Lycische zee duidelijk van de Pamfylische zee onderscheit.

Aen de Pamfylische zee raekt de * *Cilicische* zee, alzo na het lantschap van † *Cilicie* genoemt: maer de zeestraet, tusschen *Cilicie* en het eilant *Cyprus*, wiert by d'ouden, op Grieksch, *Aulon Cilicius*, dat is, *Cilicische kanael*, doorgaens geheten.

* Of zee van Tharsis, of Cilicie, Act. 27: 27.
† Nu Karmania.

Cyprische zee. De zee, tusschen *Cilicie* en *Syrie*, (welk *Syie*, ten zuide, daer tegen over, in *groot Asie* leit) en tusschen het eilant *Cyprus*, wort, na het zelve eilant, de *Cyprische zee* genoemt: en ook d'*Issische zeeboesem*, na *Issus*, nu *Ajazzo*, eene vermaerde stad van *Cilicie*, en by d'Italiänen *Golfo di Ajazzo*, en by d'onzen de *Golf van Scanderona*, en *Golf van Alessandretta*.

Onder de zeekusten van *Syrie*, wordt dezelve Middellantsche zee de *Syrische*; onder *Fenicie*, de *Fenicische*; by *Sidon*, de *Sidonische*; by Judea, de Judaische of Joodsche; by *Palestijn*, de * *Palestyner*, by † Joppe de zee van Joppe, en by *Egypten* d'*Egyptische zee* genoemt. Anders wort d'Egyptische zee ook de *Pharische* zee, na *Pharos*, (wel eer een eilant voor de stad *Alexandria*, in zee gelegen) geheten.

* Of zee der Filistynen.
† Ex. 23, 31.

Ptolemeus stelt d'*Egyptische* zee tusschen *Pelusium*, nu *Belbais*, eene stad van *Egypten*, en tusschen *Axilla*, en breit dezelve by na tot aen het eilant *Cyprus*, en tot aen de Pamfylische zee, met *Strabo*, uit.

Maegden zee. *Makrobius* noemt het gedeelte der Middellantsche zee, tusschen *klein Asie* en *Afrika*, de *zee Parthenium*, of *Parthenische zee*. *Parthenium* is een Grieksch woort, en zoo veel als *Maeghdelijk* gezeit: waerom die zee ook de *Maeghden zee* genoemt wort.

Eenigen verdeilen de *Parthenische* of *Maeghden zee* in de *Lycische*, *Pamfylische*, *Cilicische* (of *Issische*,) *Syrische*, *Fenicische Sidonische*, en in de *kleine Jonische zee*.

Eenigen houden de *Parthenische* of *Maeghden zee* voor een en dezelve, met den zeeboesem van *Settalia*. Ziet pag. 82.

Syrische zee. De *Syrische* zee (*Bahar Alsjam*, dat is, zee van Syrie, op Arabisch genoemt) begint van de stad *Ajazzo*, en bespoelt de kusten van *Syrie*, en strekt tot aen de *Cyprische* zee, of aen *Amathus*, eene stad op

het eilant *Cyprus*, en tot aen *Korseus*, een vliet van *Asie*.

De *Fenicische* of *Sidonische* zee begint van den vliet *Korseus*, en strekt tot aen *Gaza*, een aenzeegelege stad in het lant van *Palestijn*. De kleine *Ionische* zee begint van *Gaza*, en strekt tot aen *Egypten*, en begrijpt de *Palestijner* zee, en raekt eindelijk, ten Weste, aen d'*Egyptische* of *Pharische* zee.

Na 't einde der *Parthenische* zee, dat is, na d'*Egyptische* zee, begint de Middellantsche *Afrikaensche*, of * *Lybische* zee, in 't eng genomen, die, volgens schrijven van *Ptolemeus*, tusschen de Zuider zeekuste des eilants van *Kreten* of *Kandien*, en tusschen de kust van *Afrika*, (te rekenen van de hoeve *Axilla* tot aen de hoeve van *Philenus* of *Aras*,) en tusschen de groote binnenste *Syrtis*, besloten en begrepen leit.

* Anders Cyrenaische zee.

Maer de *Lybische* zee, in 't brede genomen, begrijpt zoo wel de zee voornoemt, als die gehele zee, die begrepen is tusschen een rechte lijn, gehaelt van *Capo Passaro*, d'Oost uithoek van het eilant *Sicilie*, tot aen *Capo Krio*, de Westhoek van het eilant *Kandien*, en tusschen de kust van *Afrika*, die van de hoeve van *Axilla* af, tot aen de kleine *Syrtis* strekt.

Van daer begint d'*Afrikaensche* zee, (waer in d'eilanden *Malta*, *Lampadoura* en andere leggen) en strekt tot aen het eilant *Sardinia*: alwaer die zee aen de *Sardinische* of *Sartoosche* zee stoot: alhoewel de *Sardinische* zee, aen de zyde van *Afrika*, eensdeels de *Numidische*, en eensdeels de *Mauritaensche* of Moorsche zee wort genoemt. Maer de gehele zeeplas wort nu de *Barbarische* zee, en van d'Italianen *Mar di Barbaria* geheten, die uit beide zeen, als de *Numidische* en *Mauritaensche*, en uit d'*Afrikaensche* zee bestaet.

De *Mauritaensche* of *Moorsche* zee eindigt aen de Straet van *Gibralter*.

Grote der Archipel.

D'*Egeesche* zee, in haer grootste bestek, van 't Weste tot het Ooste, genomen, te weten van *Capo* * *Maleo*, of *Capo S. Angelo*, (d'uiterste Zuidooster hoek van *Morea*, tegen over het eilant *Cerigo*, het eerste eilant van d'*Archipel*) tot aen de Golf van *Ajazzo*, het uitterste Ooster eind der Middellantsche zee, (gelijk *Strabo* tot zoo verre d'*Egeesche* zee schijnt uit te breiden) wort van eenige op negen hondert duizent schreden, dat zijn negen hondert Italiaensche, of twee hondert vijf en twintigh Duitsche mylen, begroot; hoewel andere die zeestreke niet meer als op zes hondert en tachentigh: en andere weer op negen hondert vijf en zeventig; en zommige op duizent Italiaensche mylen begroten.

* of van Capo Matapan acht mijlen beweste Capo Maleo.

Ptolem.

Strab.

D'*Egeesche* zee of *Archipel*, van 't Weste na 't Ooste, dat is, tusschen *Europe* of *Oud Griekenland*, als *Morea*, *Achaia* en *Macedonie*, en tusschen *Natolia* of *klein Asie*, (gelijk *Plinius* en meest al d'andere oude lantbeschrijvers d'*Egeesche* zee, en de hedendaegsche d'*Archipel* schijnen te nemen) heeft verscheide brete of lengte, na de verscheide afwykingen der tusschen beide gelege landen.

De grootste lengte, te rekenen van 't Weste na 't Ooste, tusschen *Capo Maleo*, of *Sant Angelo*, (een uithoek van *Morea*, by het eilant *Cerigo*, het eerste eilant ten Weste van d'Archipel) tot aen *Capo Perera* (by het eilant van *Lango*, onder de Wester-hoek van *Natolia* of *Klein Asie*) wort in de zeeboeken en zeekaerten, na de stelling der hedendaegsche stuurluiden, in rechte lijn, op twee en veertig Duitsche mylen, of hondert en acht en zestig Italiaensche mylen, begroot. Want van *Capo Maleo* of *Sant Angelo*, tot aen het eilant *Milo*, zijn veertien mylen: van *Milo*, tot aen het eilant *Morgo*, twalef mylen: van *Morgo* tot aen *Capo Perera*, of tot aen het eilant *Scarpanto*, (in rechte lyn, ten Zuide daer tegen over gelegen) zestien mylen: t'zamen twee en veertig Duitsche mylen. Van de Zuithoek van *Scarpanto*, tot aen *Capo Tranquillo*, de Zuid-hoek van het eilant *Rhodus*, Ooswaerts, zijn tien mylen: dies de *Egeesche* zee of Archipel, van *Capo Maleo*, of *Sant Angelo*, af, tot aen het eilant *Rhodus*, (dat by eenige voor het laeste eilant van d'*Egeesche* zee of Archipel gestelt wort, gelijk *Cerigo* 't eerste) in rechte lijn, van 't Weste na 't Ooste, eene streke

van

van ontrent twee en vijftigh Duitsche mylen in de grootste brete of lengte zal hebben.

Van *Capo Sant Gioanno*, d'andere Zuid-hoek van *Rhodus*, meer na 't Ooste, tot aen *Capo Baffo*, de westhoek van *Cyprus*, zijn acht en veertigh mylen: t'zamen eene streke van hondert Duitsche mylen: by aldien deze twee en vijftig mylen van *Capo Maleo* af, tot aen het eilant *Rhodus*, daer by gevoegt worden.

De zeestreke van *Capo Baffa*, de uitterste Westhoek van het eilant *Cyprus*, tot aen de stad *Alexandretta*, dicht by de Golf van *Ajazzo*, (het uitterste eind der *Middellantsche* zee, na 't Ooste,) wort op vijf en zeventig mylen gerekent: maer van *Capo Andrea*, d'Oosthoek van *Cyprus*, tot *Alexandretta*, op zes en twintig. By deze vijf en zeventig gevoegt, de twee en vijftig mylen van *Capo Maleo* tot aen 't eilant *Rhodus*, en d'acht en veertig mylen van *Rhodus*, tot aen *Capo Baffo*, op *Cyprus*, zal de gehele zeestreke van *Capo Maleo*, tot aen *Alexandretta* of *Golf di Ajazzo*, het uitterste Oost eind der *Middellantsche* zee, op hondert en zeventigh Duitsche, of zes hondert en tachtigh Italiaensche, mylen uitkomen.

Anders wort de lengte, van 't Ooste tot het Weste, aldus gerekent: van Capo Busa, de Noordwester hoek des eilants van Kandien (die met Capo Maleo of S. Angelo, in rechte lijn byna zuide en noorde leit) tot aen Capo Salomoni, d'Ooster uithoek van Kandien, zijn vijf en dertigh mijlen: van Capo Salomoni, tot aen Capo Baffo, de Wester uithoek des eilants van Cyprus, zijn acht en zestigh mijlen: van daer tot Alexandretta of zeeboesem van Ajasso, vijf en zeventigh mijlen: t'zamen hondert en acht en zeventigh mijlen.

De brete der Archipel, van *Capo del Colonno*, een uithoek van oud Griekenlant, 5 of 6 mylen ten Zuidoosten van het eilant *Negroponte* gelegen, tot aen *Kalaberno*, de Westkust van *Natolia*, of *Klein Asie*, zijn een en dertigh mijlen, Oost ten Zuide: want van *Capo delle Colonno*, tot aen het eilant *Andrea*, zijn elf mijlen: van het Zuid-eind van *Andrea* tot aen de klip *Venetico*, dicht bezuiden het eilant *Scio* gelegen, zijn veertien mylen: van daer tot aen *Calaberno*, de West-kust van *Natolia* of *Klein Asie*, ontrent vier mijlen: t'zamen een en dertigh mijlen.

Van *Capo Volo*, de Noorder uithoek van de Golf van *Volo*, drie mylen ten Noorde van de Noorder kust van het eilant *Negroponte* gelegen, tot aen *Capo Bababora*, een Wester uithoek van *Natolia*, wort de brete der Archipel vijfendertig Duitsche mijlen begroot. Want van *Capo Volo*, Oostwaerts, in rechte lyn, tot aen het eilant *Schoppelo*, zijn tien mijlen: van *Schoppelo* tot aen het eilant *Aistrati*, of *S. Strati*, zijn veertien mylen: van het eilant *Aistrati*, (recht ten zuidweste, drie mylen van het eilant *Lemnos* gelegen) tot aen *Capo Bababora*, of uithoek van *Natolie*, (ontrent drie mylen, ten Noorde van het eilant *Metelina* gelegen,) zijn elf mylen; t'zamen vijf en dertigh mijlen.

Ten Noorde, dicht na de kust van *Thracie* toe, is d'*Archipel* noch veel smalder: want van *Capo Monto Sante*, (een uithoek van *Monto Santo*, eertijds *de bergen Athos* genoemt,) tot aen 't eilant *Samothracie*, nu *Samandrachi*, zijn vijftien of zestien mijlen: en van daer tot aen of by de kaep van de *Dardanellen*, en aen de mont van de Straet der *Dardanellen*, vijf mijlen, t'zamen een streke van ruim twintigh mylen.

De lengte der *Egeesche* zee of *Archipel*, van 't Zuide na 't Noorde, te rekenen van de Noord-zyde des eilants van *Kandien* af, tot aen de Zuid-kust van *Thracie*, wort in de zeekaerten op ontrent vijfenzeventig mylen gestelt.

D'*Egeesche* zee of *Archihel* is met een groot getal van eilanden, voornamelijk in het midden, als bezaeit; die by eenigen op zestigh, by anderen op vijf en zeventigh, en by zommige op drie hondert, begroot worden. Doch die laetste brengen onder dit getal ongetwijffelt ook alle blinde en nameloze klippen, rotsen, drooghten en zantbanken. Eilanden der Egeesche zee of Archipel.

Eenige, als *Boschino*, stellen zeven grote, en acht en negentig kleine eilanden: vier hondert acht en zestigh klippen, en hondert en zes en veertigh

tigh *Secche Scoperte*, een *Coperte* (op Italiaensch alzoo genoemt) dat zijn ope en bedekte drooghten, of zantbanken of platen.

Van wege dit groot getal der eilanden, daer d'*Egeesche* zee of *Archipel*, als mee bezaeit is, wort dezelve zee, by *Ammianus*, niet t'onrecht, op Latijn, *Mare Insulatum*, dat is, *eilantsche*, of *eilantrijke zee*, genoemt.

Zommige eilanden der *Egeesche* zee, of *Archipel*, leggen onder de kust van *klein Asie*, en worden dienvolgens onder *Asie* gerekent: andere onder de kust van *Europe*, en worden onder *Europe* gerekent.

Eenige leggen in het Noorder, en andere in het Zuider gedeelte: en eenige in 't Ooster, en andere in 't Wester gedeelte der *Archipel*: want in die deelen kan ook d'*Egeesche* zee of *Archipel* verdeelt worden: als in de zeekaerte van d'*Archipel* te zien is.

D'oude Grieken verdeilden al d'eilanden der Middellantsche zee, in groote en kleine eilanden. De grote eilanden wierden by hen ten getale van zeven gestelt, als *Sicilie, Sardinia, Kreten, Cyprus, Eubea, Korsika*, en *Lesbus*. Al d'andere wierden voor kleine eilanden gehouden; als die voornamelijk in het midden van d'*Egeesche* zee of *Archipel* leggen.

Eilanden Cyklades en Sporades.

De kleine eilanden, die in d'*Egeesche* zee of *Archipel* leggen, wierden by de Ouden in eilanden *Cyklades*, rontom het eilant *Delos* gelegen, en in *Sporades*, die overal verspreit leggen, verdeilt.

Eenigen hebben ook den naem van *Cyklades* tot die eilanden uitgebreit, die zeer verre van het eilant *Delos* af leggen: want *Stephanus* rekent onder het getal der eilanden *Cyklades*, eilanden van *Karie*: als *Kasos*, *Telos*, *Nisyros*, ook *Tragea*, een eilant van *Ionie*: en *Ikos* en *Peparethos*, eilanden van *Macedonie*.

Plinius besluit d'eilanden *Cyklades* en *Sporades*, ten Ooste, met d'*Ikarische* stranden van *Asie*: ten Weste, met de stranden der *Myrtoosche* zee van *Attika*; ten Noorde, met d'*Egeesche* zee; en ten Zuide met de *Kretische* of *Karpatische* zee.

Isidorus, na den voorgang van *Ethikus* en *Orosius*, hout alle d'eilanden van d'*Egeesche* zee voor *Cyklades*, ten getale van drie en vijftigh: welker eerste, ten Ooste, *Rhodus* is: ten Noorde, *Tenedos*: ten zuide, *Karpathus*: en ten Weste *Cythera*, nu *Cerigo*. Aldus noemt ook *Beda Rhodus* het deurluchtigste eilant der *Cyklades*. Maer evenwel wierden by d'oude Grieken en Latynen, door den naem van *Cyklades*, eigentlijk alleen die eilanden verstaen, die in het ronde rontom het eilant *Delos* leggen: gelijk ook de naem van *Cyklades* zelf, behalve verscheide oude schryvers, zulks duidelijk getuight.

Het eilant *Delos* leit, volgens *Strabo*, allermeest in d'*Egeesche* zee: en d'eilanden *Cyklades* leggen rontom het eilant *Delos*, en hebben d'eilanden *Sporades* voor zich leggen. Van wege hunne gelegentheit, in 't ronde, of in een kring, of dewylze in 't rond of in een kring rontom het eilant *Delos* leggen, en het zelve omringen, wierden die eilanden *Cyklades* genoemt: want *Cyklas* of *Cyklos* bediet op Grieksch, een ront of kring. Hierom noemt *Plinius* het eilant *Delos* het middenste der *Cyklades*. Waerom men gevoeghelijk de *Cyklades*, op Neerduitsch, rontselen of kringelingen zou mogen noemen. Mela. Strabo. Plin. Solin.

Maer d'eilanden *Sporades* wierden alzoo op Grieksch genoemt, dewijlze in zee hier en daer verspreit leggen, en niet in 't ronde by een, gelijk d'eilanden *Cyklades*.

In 't begin, of aenvangkelijk, wierden slechts twalef eilanden *Cyklades* gestelt: maer daer na zijn'er meerder by gekomen. *Artemidorus* stelt by *Strabo* het begin der eilanden *Cyklades* van het eilant *Helena* af, en begroot die ten getale van vijftien: als *Cea* of *Ceon*, na by het eilant *Helena*, *Cythnos*, *Seriphos*, *Melos*, *Siphnos*, *Cimolus*, *Prepesinthos*, *Olearus*, *Naxos*, *Parus*, *Syrus*, *Mykonus*, *Tenus*, *Andros* en *Gyaros*. *Strabo* stelt al d'overige eilanden onder het getal der twalef: maer *Prepesinthos*, *Olearos* en *Gyaros* geenzins. Strab.

Strabo stelt d'eilanden *Sporades* in d'*Ikarische* en *Karpatische* zee, voor d'eilanden *Cyklades*, en allermeest

voor

voor het ſtrant van *Thoantium*, een uithoek van het eilant *Karpathos*, nu *Scarpanto*, na het eilant *Chalcé* toe, nader aen *Europe*, als aen *Aſie*.

In de *Karpatiſche* zee leggen, volgens den zelven *Strabo*, vele eilanden *Sporades*, en allermeeſt tuſſchen d'eilanden *Kôs*, *Rhodus*, en *Kreten*; als daer zijn *Aſtypalea*, *Telos*, *Chalcie*, *Niſyrus*, *Karpathus*, *Kaſus*, *Amorgos*, *Lebinthos*, *Leria* of *Leros*, beneffens eenige kleine eilanden der *Niſyriers*, en d'eilanden *Kalydnes* geheten. Alle deze eilanden rekent *Strabo* onder de *Sporades*; maer niet *Rhodus* en *Kôs*. Zoo eenige ouden hebben gewild, zouden d'eilanden, die *Homeer* d'eilanden *Kalydnes*, noemt, *Sporades* zijn. Andere hielden, volgens *Strabo*, de twee eilanden *Kalydnes*, voor d'eilanden *Leros* en *Kalymne*, en dat die van *Homeer*, door den naem van *Kalydnes*, zouden gemeint of uitgeduidt worden.

Onder d'eilanden *Cyklades* en *Sporades* zyn, volgens *Strabo*, eenige eilanden edel, en andere onedel.

Mela ſtelt veertien eilanden, *Cyklades* geheten, als *Sicynus*, *Hipanos*, *Cythnos*, *Siphnos*, *Seriphos*, *Paros*, *Scyros*, *Tenos*, *Mykonos*, *Naxos*, *Delos*, *Rhene* en *Andros*.

Boven de *Cyklades* ſtelt hy, midden in zee, het eilant *Kreten*, nu *Kandien*: daer na de eilanden *Aſtypalea*, *Naumachos*, *Zephyre*, *Criſe*, *Kauda* of *Gaudos*, drie eilanden *Muſagoras*, en het eilant *Karpathos*. Andere ſtellen twaelf eilanden *Cyklades*, als *Cythnos*, *Paros*, *Amorgos*, *Delos*, *Tenos*, *Jos*, *Seriphos*, *Mykonos*, *Syros*, *Siphnos*, *Andros* en *Naxos*. Eenigen voegen'er *Pholegandrus*, *Sicinus*, *Jos* en *Cimolus* by.

Euſtath in Dionyſ.

Mela ſtelt de volgende eilanden *Sporades*, na d'eilanden *Cyklades*, ten getale van negentien: als *Melos*, *Olearos*, *Ægiala*, *Cothon*, *Jos*, *Thia*, *Thera*, *Gyaros*, *Hyppuris*, *Donyſa*, *Cianos*, *Ikos*, *Chalcia*, *Ikaria*, *Cinara*, *Niſyros*, *Lebynthos*, *Kalymnia*, en *Syme*. Maer het dient aengemerkt, dat eenigen der oude lantbeſchryvers het een eilant onder d'eilanden *Cyklades*, en andere het zelve eilant onder d'eilanden *Sporades* ſtellen: dies men van het eigentlyke getal der eilanden, die d'ouden onder de *Cyklades* of onder de *Sporades* rekenden, geen beſcheidelijk bericht kan geven.

Mela ſtelt, behalve d'eilanden *Cyklades* en *Sporades*, in d'*Egeeſche* zee, dicht by of onder *Thracie*, d'eilanden *Thaſos*, *Imbros*, *Samothracie*, *Scandile*, *Poliegos*, *Scyathos*, *Haloneſos*, *Lemnos*, *Scyros*, en, voor de *Pagaſeeſchen* zeeboeſem, *Cicynethos*: daer na *Eubea*: onder de kuſt van *Attika*, *Helene* en *Salamis*: en ontrent *Peloponneſus*, ook noch in d'*Egeeſche* zee, het eilant *Pityuſa*, en dicht by het *Epidauriſch* ſtrant, het eilant *Ægina*: en voor den Trezeniſchen zeeboeſem het eilant *Kalauria*. In de *Myrtooſche* zee ſtelt *Mela* het eilant *Cythera*, tegen over d'uithoek *Malea*: en *Enuſa* en *Theganuſa*, tegen over de uithoek *Akrita*.

Onder de kuſten van d'Aſiatiſche lantſchappen, zijn de beroemſte eilanden, volgens *Mela*, *Tenedos*: onder *Troas*, *Leſbos*: onder de kuſt van *Jonie*, d'eilanden *Chios* en *Samos*: onder de kuſt van *Karie*, het eilant *Kos*: maer onder *Lycie*, het eilant *Rhodus*, en daer na het eilant *Cyprus*.

Op de kuſt van *Fenicie*, ſtelt hy een eilant *Arados*: aen den Kanopiſchen mont des Nyls, een klein eilant *Kanopos*: onder *Alexandria*, *Pharos*: in *Afrika*, tegen over de grote *Syrtis*, een eilant *Kuteletos*; tegen over d'uithoek van de kleine *Syrtis*, d'eilanden *Menynx* en *Cercinna*: tegen over de zeeboezem van *Karthago*, d'eilanden *Tariches* en *Egathes*, door den Roomſchen neerlaegh gedenkwaerdigh.

Plinius ſtelt ook, na den voorgang van *Mela*, byna al deze voornaemſte eilanden, onder de kuſten van klein *Aſie*: doch daer en boven ook zeer vele andere kleine, en onvermaerde eilanden, met vreemde en onbekende namen.

Plinius maekt het eilant *Syros*, het uitterſte of buitenſte van d'eilanden *Cyklades*: gelijk het eilant *Andros* het eerſte der *Cyklades*.

Tuſſchen beide ſtelt hy de volgende eilanden *Cyklades*: als *Tenos*, *Mykonos*, *Syros*, *Siphnus*, *Seriphus*, *Prepeſinthos*, *Cythnos*, *Delos*, (het middenſte der *Cyklades*) *Rhene*, *Olearos*, *Paros*, *Naxus*, en *Scyros*. Hy ſtelt het begin der eilanden *Cyklades*, van *Gereſtum* af, een uit-

uithoek des eilants van *Eubea*, nu *Negroponte*.

Na de *Cyklades* ſtelt *Plinius* de volgende eilanden *Sporades*, als, *Helene*, *Phocuſſa*, *Phecaſia*, *Schinuſſa*, *Pholegandros*, *Ikarus*, te voore *Doliche Macris* en *Ichthyoeſſa* genoemt. Daer na ſtelt *Plinius* de volgende eilanden *Sporades*, door malkanderen, als *Scyros*, *Jos*, *Odia*, *Letandros*, *Gyaros*, *Syrnos*, *Cynethuſſa*, *Telos*, (anders *Agethuſſa*) *Donyza*, *Patmos*, *Coraſies*, *Lebinthus*, *Leros*, *Cynara*, *Sycinus*, (te vore *Enoë*) *Heratia*, *Cimolus* of *Echinuſſa*, *Melos*, (anders *Byblis*, *Zephyria*, *Mimallis*, *Siphnos*, *Acytos*:) daar na *Machia*, *Hypere*, (anders eertijts *Patage* of *Platage*) nu *Amorgos*, *Polyegos*, *Phyle*, *Thera*, (eertijts *Kaliſte*) *Theraſia*, *Automate* (anders *Hiera*) *Thia*, *Jos*. Daerna volgen *Lea*, *Aſcania*, *Anaphe*, *Hippuris*, (*Hippuriſſura*) *Aſtypalea*, *Platea*, *Camina*, *Azibintha*, *Laniſe*, *Traſe*, *Tragia*, *Pharmacuſa*, *Thechedia*, *Chalcia*, *Calydna*: op het welk de ſteden *Koos* en *Olymna* lagen: daer na *Karpathus*, *Kaſos*: dan *Rhodus*. In den Euripus, nu *Golfo di Negroponte*, ſtelt *Plinius* by na in den eerſten ingang vier eilanden *Patalien*, en in den uitgang het eilant *Atalante*.

Voor den *Pagaſiſchen* zeeboeſem ſtelt *Plinius* d'eilanden *Euzychia*, *Cicynethus*, en *Scyros*, (het uitterſte of laeſte der eilanden *Cyklades* en *Sporades*) *Gerontia*, *Scadira*, *Thermeuſis*, *Irrheſia*, *Solimnia*, *Eudemia*, *en Nea*, dat aen *Minerva* heiligh was. Voor den bergh *Athos*, nu *Monte Santo*, ſtelt hy vijf eilanden, als, *Peparethos*, *Scyathos*, *Imbros*, *Lemnos*, en *Thaſſos*, eertyts *Eria* of *Erethria* geheten, en eindelijk het eilant *Samothrace*. Tuſſchen *Cherroneſus*, een uithoek of hangend eilant van *Thracie* en *Samothracie*, op eenen afſtant der weder zijde van vijftien duizent ſchreden, ſtelt hy d'eilanden *Haloneſos*: verder, *Gethrone*, *Lamponia*, *Alopeconneſus*, niet verre van *Celos*, een haven van *Cherroneſus*, en eenige onedele eilanden.

Of het eilant Delos een van d'eilanden Cyklades zy.

Men heeft met recht te twijffelen, of het eilant *Delos* mee onder het getal der eilanden *Cyklades* te ſtellen zy, dan of het daer buiten te ſluiten, en voor een eilant op zich zelf te houden zy: dewijl *Strabo*, na den voorgang van *Artemidorus*, het eilant *Delos*, niet onder het getal der eilanden *Cyklades* ſtelt: gelijk hy ook d'eilanden *Cyklades*, de rontom ringende, of rontom leggende *Cyklades* noemt, te weten, ten aenzien van *Delos*: met byvoegen, dat de *Cyklades* het eilant *Delos* beroemt gemaekt hadden. Desgelijx ſchijnen *Plinius*, en *Solinus*, na den voorgang van *Plinius*, *Delos* onder de *Cyklades* niet te rekenen: dewijl die beide ſchrijven, dat de *Cyklades* in een kring, rontom *Delos*, leggen. Daer en tegen rekent *Melas Delos* onder de *Cyklades*, die, volgens den zelven, alzoo genoemt waren: dewijlze in een kring of ronde leggen; en niet van wege hunne gelegentheit, in een kring, om *Delos*: want hy noemt *Delos* ook onder die eilanden *Cyklades*, die in 't ronde leggen.

Virgilius ſchijnt d'eilanden *Sporades* en *Cyklades*, onder malkanderen te verwerren: want daer hy de ſchipvaert van *Eneas*, door dezelve eilanden, beſchrijft, doet hy *Eneas* aldus ſpreken: *Wy varen voor by de op zee verſtrooide Cyklades.* Waar op *Servius*, tot verklaring, byvoeght: de *Cyklades* worden *verſtrooit* gebynaemt; dewijlze in gene zekere orde of ry beſtaen. Maer zy worden *Cyklades* genoemt, niet van wegen de rontheit; maer dewijl men die op eene lange ry, en met een langen boght, moet omvaren, 't zy om d'uithoeken, of dewyl de zeen uit de natuur naby het lant ongeſtuimer zijn. Dan dit ſchrijven van *Servius* ſtrijt tegen het gevoelen van alle oude ſchrijvers, die hierom de eilanden *Cyklades* alzoo willen genoemt hebben: dewyl die in 't ronde, of dicht rontom het eilant *Delos* in 't ronde leggen.

Diodoor noemt d'eilanden *Cyklades*, *kleine eilanden*, ten aenzien van andere groter eilanden, als *Leſbos*, *Kreten*, *Rhodus*, en andere.

De rontom leggende eilanden *Cyklades* maekten by ouds het eilant *Delos* roemruchtigh: welker eilanders derwaerts, ter eere van *Delos*, uit den naem van het gemeen, orakel raetvragers, offerhanden en ryen van maeghden zonden, die op het eilant *Delos* grote *Panegyren* of kermisfeeſten aenrechten. Deſgelyx ſchrijft Strab. Ziet pag. 109.

Dionys

Dionys Periegetes, dat de *Cyklades*, wanneer de ſchelle nachtegael op het geberghte, in de Lente, queelt, al de reien, de heilige panden, ter eere van *Phebus*, geleiden.

Diodoor vergelijkt d'eilanden *Cyklades*, in 't aenzien en opdoening van verre uit zee, by de ſteden, dorpen en gehuchten van Egypten, die op opgeworpe heuvelen leggen, wanneer het platte lant, door het water van den Nyl, overſtroomt is.

Horatius geeft aen d'eilanden *Cyklades*, op Latijn, de bynamen van *Nitentes* en *Fulgentes*, dat is, *blinkende*. Ook noemt hy de *Cyklades*, *d'Egeeſche Cyklades*, van wegen hunne gelegentheit, in d'Egeeſche zee. Gelyk ook de zee, in dewelke d'eilanden *Cyklades* leggen, by eenigen *de zee der Cyklades* genoemt wort.

D'*Egeeſche zee* is, als de Griekſche redenaer *Ariſtides*, in zijne oratie van d'*Egeeſche zee* ſchrijft, met d'eilanden *Cyklades* verciert, als de hemel met ſterren.

De zee-god *Nereus* wort gezeit, volgens *Apollonius*, in d'*Egeeſche zee* zijne voornaemſte woonplaets te hebben: gelijk *Protheus*, by den poeet *Virgilius*, gezeit wort in de *Karpatiſche zee* zich t'onthouden. *Orpheus* noemt dezen *Nereus* den oudſten der goden, en *Homeer* enkelijk den ouden: en *Virgilius* op Latijn, *Grandivus Nereus*, dat is, den overouden *Nereus*.

Ziet pag. 35.

Neptuin, zoo men *Papinius Statius* gelooven magh, zou in d'*Egeeſche kolk* of zee, by *Tenarum*, een uithoek des lantſchaps van *Lakonia*, in *Morea*, en nu *Capo Matapan*, zyne vermoeide paerden in de haven leiden.

D'eilanden *Cyklades* waren, by de oude Grieken en Latynen, door het voortbrengen van verſcheide goden en godinnen, beroemt: gelijk ook verſcheide eilanden aen den eenen of anderen god toegewijd waren: als het eilant *Delos* aen *Apollo*, *Naxos* aen *Dionys* of *Bacchus*: als breder in het vervolgh zal blyken.

D'Egeeſche zee heeft verſcheide goden voortgebraght.

Solin.

D'*Egeeſche zee*, als *Ariſtides* ſchrijft, galmt het ſchelſte der zeen, over hare gaven en ſpruiten: gelyk de poëten zeggen, dat de Pans en Satyrs, door het zaiſoen des jaers vermaekt, langs bergen en bomen galmen: want zy heeft ook d'allermuzykſte goden, tot hare burgers en inwoonders, voortgebraght: als *Apollo* en *Diana*, die *Jupiter*, aller vader, op deze plaetſe des aertbodems geteelt heeft, op dat die de volmaekſte in het ſtuk der muzyk zouden zijn. *Jupiter* heeft *Latone* over drie andere eilanden, na *Delos*, in het midden der *Egeeſche zee*, overgevoert, en aen haer *Minerva*, tot geleitſter des weghs, gegeven. Dus verre *Ariſtides*.

Plinius, *Melas*, *Ptolemeus*, en meeſt al le andere oude ſchryvers, hebben d'Egeeſche zee niet verder ten Ooſte, als tot aen de Weſtkuſt van *klein Aſie*, uitgebreit, en dezelve kuſt tot haer ooſter grenspael geſtelt; en die zee niet voorby de Weſter kuſt van *klein Aſie*, noch ook voorby het eilant *Rhodus* uitgeſtrekt.

Egeeſche zee ſcheidpaelt tuſſchen Oud- en Nieu Griekenlant.

Aldus was d'Egeeſche zee, volgens *Ariſtides*, tot een ſcheitpael tuſſchen gantſch *Griekenlant* geſtelt: te weten, tuſſchen oud Griekenlant, in *Europe*, en tuſſchen nieuw Griekenlant, of *klein Aſie*. Ten aenzien van deze gelegentheit der *Egeeſche zee*, tuſſchen beide deze Griekenlanden, wiert Griekenlant in *Europe*, by d'oude Grieken, Griekenlant binnen d'*Egeum*, en nieu Griekenlant, of Griekenlant in klein *Aſie*, Griekenlant over den *Egeum* genoemt. Als inzonderheit uit het ſchryven van *Pauſanias* te beſpeuren is, daer hy zeit, dat zeker *Ariſtomenes de Rhodier*, of geboortigh van het eilant *Rhodus*, over den *Egeum*, dat is, *Egeeſche zee*, woonde.

D'*Egeeſche zee*, of *Archipel*, maekt verſcheide grote golven of zeeboezems, aen de kuſten van het omgelege vaſte lant, als inzonderheit aen *Morea*, *Macedonia*, *Griekenlant*, *Achaia*, *Thracie* en *klein Aſie*, die zy met haer water opvult, en beſpoelt. Aen de ooſtzyde van *Morea* heeft men de golf van *Napoli di Romania*, en de golf van *Engia*: en tuſſchen beide de golf van *Zitoun*: in Griekenlant, de golf van *Volo*: in *Theſſalia*,

Zeeboezems der Archipel.

lia, de golf van *Salonichi*, in *Macedonie* de golf van *Ajomama*, de golf van *Monte Santo*, en de golf van *Conteſſa*, tuſſchen *Monte Santo* en *Thracie*, en aen het Ooſt-eind van *Thracie*, de golf van *Kardiano*, of *Magariſio*, by ouds *Melas* genoemt.

Aen de Weſtzyde van *klein Aſie*, onder de kuſt des lantſchaps van *Troias*, is de golf van *Landramiti* of *Adramantino*. Daer na is de voornaemſte zeeboeſem de golf van *Smyrne*: daer na de golf van *Stantio*. Aen de Zuidzyde van *klein Aſie* is de voornaemſte zeeboeſem de golf van *Makari*, anders de *dode zee* by d'onzen geheten, zeven mylen beooſten het eilant *Rhodus* gelegen.

Behalven deze maekt d'Egeeſche Zee of *Archipel* verſcheide andere kleine zeeboeſems, aen de gemelde kuſten van het vaſte lant.

Woeſtheit der eilanden Cyklades. Op d'eilanden *Cyklades* was, volgens ſchryven van *Diodoor*, by ouds eene grote woeſtheit. Maar als *Minos*, zoon van *Jupyn* en *Europe*, koning of beſtierder des eilants van *Kreten*, nu *Kandien*, door maght van zijne lant en water krygsheir, de voogdyſchap der zee bekomen had, zond hy vele kolonyen uit *Kreten* derwaerts over, en maekte ook, na de landeryen by loting uitgedeelt te hebben, de meeſte *Cyklades* bewoonbaar. Hy braght ook geen klein gedeelte van d'*Aſiatiſche* zeekuſt, onder zijn gebiet: waarom ook de havens der eilanden en die van *Aſie*, met den naem van Kretenſers vermaert waren, en ook *Minoïdes* genoemt wierden.

Apollon. Argonaut. Na *Minos* reeds zeer maghtigh geworden was, en zijn broeder *Rhadamantus* tot deelgenoot des ryx aengenomen had, begon hy op hem, over den roem van zyne reghtvaerdigheit, wangunſtigh en nydigh te worden. Dies *Minos Rhadamantus*, om hem verre van kant te hebben, na d'uitterſte grenzen zijns rijks verzond. *Rhadamanthus* braght zijn leven op d'eilanden, onder *Jonie* en *Karie*, twee lantſchappen in *klein Aſie* gelegen, over: want men zeidt niet weinige eilanden, en vele aen zee gelege landen van *Aſie*, door hem verkregen waren: dewyl die zich alle, om den roem van zyne rechtvaerdigheit, vrywilligh aen hem over gaven. Men zeidt hy *Erythrus*, een der zoonen *Erythry* (die zynen naem aengenomen hadden) aenmoedighde, om eene ſtad, na zynen naem, in *Aſie* te ſtighten, en hem het rijk beval. Maer *Enopion*, zoon van *Ariadne*, dochter van *Minos*, maekte hy eigenaer of vorſt van het eilant *Chios*. Dees *Enopion* wert by eenigen voor eenen zoon van *Bacchus* gehouden, en gezeit het wijn maken van den vader geleert te hebben. Maer aen elk van zyne andere overſten gaf *Rhadamanthus*, eene ſtad of eilant: te weten, aen *Thoas* het eilant *Lemnos*, aen *Enggeus* 't eilant *Cyrnus*, aen *Pamphylus* het eilant *Peparethus*, aen *Enanbeus Marionea*, aen *Alceus* 't eilant *Paros*, aen *Anius* 't eilant *Delos*, en aen *Andreus* een eilant, dat van dien den naem van *Andros* behield. Dan al deze dingen waren voor de tyden des Trojaenſchen oorloghs geſchiet.

Maer wanneer, na de verwoeſting van *Troje*, de *Karen*, volken van *Klein Aſie*, in middelen en rijkdommen toegenomen, en zich de heerſchappye der zee toegeeigent hadden, braghten die ook d'eilanden *Cyklades* t'onder: welker zommige zy, na het uitdryven der Kretenſers, zich eige maekten, en andere met gemeen recht, beneffens d'oude inwoonders van *Kreten*, bewoonden. Dus verre *Diodoor*.

In het ſtellen der oude inwoonders van d'eilanden *Cyklades*, en van andere eilanden van dien oort, verſchilt *Thucydides* van *Diodoor*: dewijl d'eerſte ſchrijft, dat, al voor de tijden van koning *Minos*, en voor den Trojaenſchen oorlogh, de Karen, en, beneffens hen, de Feniciers, die meeſte eilanden zouden bewoont, en zich met de roof of vrybuit erneert hebben. Het welk, zeidt *Thucydides*, met dit tuighteken kan bewezen worden; naerdien, wanneer het eilant *Delos*, in den Peloponneſchen oorlogh, door d'Atheners gezuivert wiert, met het ſlopen van de grafſteden of dootkiſten der genen, die op het zelve eilant geſtorven waren (verſta de Feniciers: want de Ziet pag. 165

oude Grieken verbranden hunne lyken) meer als de helft voor Karen erkent wierden,zoo aen het ſlagh van wapenen, met het welk zy begraven waren, als aen de wyze of manier zelve, op de welke die noch by zynen tijt begraven wierden. Want de Karen (als zeker oud uitlegger van *Thucydides* tot verklaring bybrengt,) begroeven by de doden een klein ſchilt, en een kam van een ſtormhoet, tot teken van hunne vont van ſchilden en kammen van ſtormhoeden.

inos rovert eilanden ykades. ıucyd.

Minos (d'oudſte der genen, dien *Thucydides*, uit horen zeggen, kende) bemande eene vloot, beheerde het meeſte der Griekſche zee,(te vore de *Kariſche zee* genoemt) en heerſchte over d'eilanden *Cyklades*, en was de eerſte,die de meeſte eilanden bevolkte. Na hy de Karen,de zeerovers, van d'eilanden verdreven, en de zeeroveryen, zoo veel in zijn vermogen was, uitgeboent had, om zelf d'inkomſten te trekken, ſtelde hy zyne zoonen tot overſten of opperhoofden der eilanden *Cyklades*.

Na *Minos* dan eene vloot gebouwt, de zeevooghdyſchap bekomen, en de zeerovers uit zee geboent had, voer men vry en veiligh ter zee over en weer.

D'eilanden *Cyklades* worden by *Apollonius*, na dezen *Minos*, koning van *Kreten*, dewijl d'eilanden *Cyklades* onder zijn gebiet geſtaen hadden, *Minoides* genoemt.

D'aeloude Griekſe volken, als Karen, Jonen en Doren hebben, volgens *Herodoot*, by ouds alle d'eilanden *Cyklades* bewoont. De Karen ſtonden onder *Minos*, koning van *Kreten*, en wierden *Lelegers* genoemt. Zy betaelden gene ſchatting aen *Minos*; maer ruſten, op zijn verzoek en behoef, ſchepen toe. Daer na trokken zy van d'eilanden, en begaven zich op het vaſt lant van *klein Aſie*, met der woon, en noemden het geweſt, dat zy bezaten, *Karie*.

Een langen tijt na het vertrek der Karen, verhuiſden ook de Doren en Jonen van d'eilanden, en quamen op het vaſt lant wonen.

De Jonen, die onder gelei van *Jon*, zoon van *Xuthus*, uit Athenen trokken, hebben, zoo *Velleius Paterkulus* getuight, vele eilanden in d'*Egeeſche* en *Ikariſche zee*, als *Samus*, *Chios*, *Andros*, *Tenus*, *Paros*, *Delos*, en andere onedele eilanden, in bezit genomen. Aenſtonts daer na trokken d'Eolers uit het zelve Griekenlant, en namen, na lang omher dolen, gene minder deurluchtige plaetſen in: en ſtichten vele beroemde ſteden, als *Smyrne*, *Cyme*, en, op het eilant, *Lesbos*, de ſteden *Antiſſa*, *Myrine Mytilene*, en andere ſteden. Zy namen ook het edelſte gedeelte van de aenzeegelege lantſtreke van *klein Aſie*, dat namaels, na hen, *Jonie* genoemt wiert, in bezit. Want als de Grieken van groot Griekenlant, (voegt *Velleius* daer op) by ouds, te rijk van jongmanſchap geworden waren, en hun klein lant hen alle niet kon bevangen noch voeden, ſtorten zy zich na d'eilanden van d'*Egeeſche zee*, en in *klein Aſie*, uit, en noemden geen klein gedeelte na hunnen naem.

Maer *Velleius* ſchijnt hier te dolen, met te ſchryven, dat *Jon* kolonyen na *Aſie*, en op d'eilanden,zoude overgevoert hebben: dewyl *Strabo* en *Pauſanias* melden, dat *Neleus*, en de nakomelingen van *Kodrus*, laeſte koning der Atheners, uit *Attika* of Athenerlant, ter kolonye zouden gezonden zyn: want *Jon* voornoemt, zoon van *Xuthus*, was byna twee hondert jaren, eerder of vroeger, als deze kolonye of volkplanting van *Neleus*, en van de nakomelingen van *Kodrus*, geſchiet was.

Wanneer *Darius*, volgens *Herodoot*, koning van *Perſie*,(die, ontrent op het jaer vier hondert en negentigh voor des Zalighmakers geboorte, na *Kambyſes* in 't ryk gevolght was) door zyne oorloghs-vloten, toen hy tegen Griekenlant oorloghde, d'eilanden, onder het vaſt lant van *klein Aſie* gelegen, als *Chios*, *Lesbos* en *Tenedos*, verovert had, beſtont hy ook het eilant *Naxos*, en andere eilanden *Cyklades*, op aenraden van *Ariſtagoras*, in te nemen: hoewel d'aenſlagh op het eilant *Naxos* mislukte. Echter beſpeurt men uit het ſchryven van *Herodoot*, dat *Darius* namaels d'eilanden *Cyklades* ook ſchijnt verovert te hebben: dewyl *Herodoot* melt, dat, voor

den aenſlagh op het eilant *Naxos*, noch niet een der eilanden onder *Darius* ſtont. Als of hy daar mede te kennen wilde geven, dat die eilanden namaels onder hem quamen. Gelyk ook *Thucydides* ſchrijft, dat *Darius* d'eilanden, met de vloot der Feniciers, zou t'ondergebraght, en over dezelve, als *Plato*, in zijn *Menexenus*, beveſtight, geheerſcht hebben. Maer die eilanden wierden weer, aenſtonts na den Griekſchen oorlogh, door *Xerxes*, zoon van *Darius*, verloren: dien d'eilanden, tuſſchen d'eilanden of klippen *Cyanes*, aen de mont van de Zwarte Zee, en tuſſchen *Triopium*, een uithoek des lantſchaps van *Karie*, in *klein Aſie*, en tuſſchen *Sunium**, eene uithoek van *Attika*, of Athenerlant, gelegen, galeyen verſchaften.

* Nu Capotelle Colonne.

Ook bleven onder het gebiet van *Xerxes* navolgers, gene andere eilanden, als *Cyprus* en *Klazomene*, als blykt uit het vormelier der Antalcideeſche vrede: gelijk by *Xenophon*, in zijn vijfde boek, te lezen is. *Klazomene* was toen een klein eilant van *Klein Aſie*, volgens *Thucydides*: maer wiert namaels aen het vaſt lant van *Klein Aſie* gehecht.

Onder Koning Aſſuerus.

Koning *Aſſuerus* ſtelde ook, in het twalefde jaer zyns rijks, op d'eilanden van de zee, (dat is, van de Middellantſche zee) en op al het lant, ſchatting: als in het begin van 't elfde boek van *Eſther* te lezen is. Waer uit blijkt, dat dees *Aſſuerus* voor een en den zelven met den gemelden Perſiſchen koning *Darius* magh gehouden worden: naerdien *Darius* ook, by de Perſianen, volgens ſchrijven van *Herodoot*, een kramer en woekenaer genoemt wiert.

Diodor. Onder d'Atheners.

Konon, admirael of vlootheer der Atheners, wanneer die tegen de Lacedemoners oorloghden, en de Lacedemoners de heerſchappye der zee verloren hadden, kreegh d'eilanden *Cyklades* op zyne zyde.

Diodor.

Diodor.

Chabrias, veltoverſte der Atheners, trok na d'eilanden *Cyklades*, en braght d'eilanden *Peparethus*, *Sciathos*, en eenige andere, die den Lacedemoners toegedaen waren, onder den eedt.

Alexander de Grote had ook de meeſte eilanden *Cyklades* onder zyne gehoorzaemheit gebraght.

Onder Alexander de Grote.

De Romeinen bezaten, als *Appianus* getuight, de heerſchappye van al d'eilanden der Middellantſche zee.

Onder de Romeinen.

Ook was keizer *Antoninus* niet min heerſcher over de Middellantſche zee, als over al d'eilanden van de Middellantſche zee.

Namaels kregen de Griekſche keizers d'eilanden van d'*Egeeſche zee*, of *Archipel*, in bezit; die, na de verdeiling en ſcheiding des Roomſchen rijx, hunnen zetel in *Nieu Rome*, te voore *Byzantium*, en namaels *Konſtantinopolen*, ſedert *Konſtantyn d'eerſte*, genoemt, geveſtight hadden.

Onder de Grieken.

De Genueſen hebben ook wel eer zeer vele eilanden van d'*Archipel* in bezit gehad.

Onder de Genueſen.

Voor naulix drie eeuwen ſtonden al d'eilanden van d'*Archipel*, en andere van dien oort, onder het gebiet en gehoorſaemheit der Venetianen. Doch de Turkſche keizers hebben hen die allenskens, het een voor en het ander na, afhandigh gemaekt, als in het beſchryven van elk eilant in 't byzonder zal verhaelt worden. Alleenlijk bezitten de Venetianen heden twee eilanden, voor aen in d'*Archipel* gelegen, als *Serigo* en *Tino*: beneffens drie eilanden, of liever klippen, onder de kuſt van het eilant *Kandien*, als *Karabuſa*, *Suda* en *Spina Longa*, die zy, ſedert het laeſte verlies van het zelve eilant *Kandien*, op 't jaer zeſtien hondert negen en zeſtigh, in bezit behouden, en met kaſtelen geſterkt hebben.

Onder de Venetianen.

Onder de Turken.

Al d'eilanden van d'*Egeeſche zee* of *Archipel* genieten geſamentlijk een heilzame en zeer volmaekte lucht: als uit het geen, dat zy voortbrengen, te beſpeuren is; dewijl al wat op die eilanden groeit, van eene ongemene deught, goetheit en ſmake is. Desgelyx braghten al deze eilanden in aeloude tijden (gelijk ook nu noch) zeer treffelyke wijnen voort, en worden daer over ook by verſcheide oude ſchrijvers, met roem, gedaght. Ook valt 'er veel honigh: gelyk men op d'aeloude penningen van verſcheide eilanden druiftroſſen, ten teken der wijnrijkheit, vint geſlagen.

Heilzame lucht der Egeeſche zee of Archipel.

Voeſt-eid der ilanden and'Ar-hipel: olſchin.

Ten tijde des Griekſchen keizerrijks, was niet een eenigh eilant van d'*Archipel* onbewoont: als de voetſtappen en kentekenen van geſloopte ſteden, kaſtelen, tempels, beneffens marmere ſtukken en brokken van kolommen en beelden, genoeghſaem doen blyken en getuigen, en byna op elk eilant gevonden worden. Maer met den val des Griekſchen rijks, namen die eilanden af, na zy door de Korzairen of vrybuiters begonnen geplaeght te worden: waer door vele eilanden ontvolkt wierden: gelijk die noch allen daeghs meer en meer verlaten worden, en tot een doenniet blyven leggen: zulx naulix meer als de naem daer van overgebleven is. Heden zijn naulix de groote eilanden, die bemuurde ſteden hebben, bewoont: zulx d'andere weinigh bebouwt of bewoont zijn.

nwoon-ers van l'Archi-el.

De hedendaeghſe inwoonders van d'*Archipel* zijn meeſt Grieken, die zich, ſedert het veroveren van de ſtad *Konſtantinopolen*, door den Turkſchen keizer, op 't jaer 1453. op dezelve begeven hebben: hoewel ook voorhene vele met der woon zich op dezelve geveſtight hadden. De reſt zijn Turken; doch men heeft'er wel zes mael zoo veel Grieken, als Turken. Weinige volken van anderen landaert houden zich op deze eilanden met der woon.

Schat-ing der Eilan-len van l'Archi-el aan len Gro-enHeer.

De Griekſche inwoonders van al d'eilanden van d'*Archipel*, en andere van dien oort, die onder het gebiet van den Groten Heer ſtaen, betalen jaerlix voor hunne vryheden, aen den zelven, tot *karatſch*, of hooftgelt, eene zekere ſomme gelt.

D'eilanden *Scio* en *Lesbos* geven elk achtien duizent ſtukken van achten, of ryxdaelders.

Naxos zes duizent
Milo, *Paros*, en *Auſos*, elk drie duizent
Scyros twee duizent
Zea zeventien hondert, en voor thiende 2500.
Andros vierduizent vijf hondert, en zes duizent en acht hondert ryxdaelders, voor tiende.
Negroponte hondert duizent
Mikone drie duizent zes hondert
} Ryxdaeld

De tienden worden aen de *Beys* en *Waywouden* betaelt, die voor deze penningen zeker getal van galeyen, ten dienſte van den Groten Heer, zonder zyne onkoſten, moeten onderhouden.

D'eilanden *Naxos*, *Metelino*, *Samo* en *Andros*, houden elk eene galeye: het eilant *Scio* twee, *Mikone* en *Seripho* elk een: *Negroponte* zeven, en alzoo de andere eilanden, elk na gelangh van zyne maght en middelen.

De *Bey* van het eilant *Stanchio* of *Lango*, die als een luitenant van den *Bey* van *Rhodus* is, onderhout ſlechts eene galey.

De Venetianen halen ook jaerlix brantſchatting uit eenige eilanden van d'*Archipel*, ſchoon die onder hen niet ſtaen: maer dit wort door de Griekſche eilanders, volgens verdrag, aen hen gegeven, om in ruſt en vrede te zitten, en niet overvallen of uitgeplondert te worden: dewijl de meeſte eilanden van ſterkte, tot tegenweer, ontbloot zijn. Gelijk dezes lopenden jaers, in Bloeimaent, de Venetiaenſche admirael, eene ſchatting van een goede ſom van realen, uit dezelve eilanden van d'*Archipel* ophaelde.

De Turken komen dit *Karatſch* of hooftgelt alle jaers, met galeyen, van de Grieken invorderen.

Deze orde wiert, in het ſtuk van ſchatting, in tijt van vrede, voor dezen laeſten oorlogh met de Venetianen, onderhouden. Maer ſedert het ontſtaen van den laeſten oorlogh met de Venetianen, heeft ieder eilant veel meer tot *Karatſch* of hooftgelt moeten opbrengen, en elk ook meer galeyen, tot beſcherming des Ottomanſchen ſtaet, moeten onderhouden.

Al d'eilanden van d'*Archipel* verſchaffen, en trekken ook weinigh koopmanſchappen: dewijl daer op weinigh of geen handel gedreven wort. Op d'eilanden van d'Archipel valt weinigh koophandel.

Milo verſchaft niet als alleenlijk eenige koren-meulen ſtenen, die van daer na *Konſtantinopelen* gevoert worden.

Het eilant *Zea* geeft niet als *Valanede*, of akerdoppen, om de huiden daer mee te touwen.

In 't kort, na al d'eilanden van

d'*Archipel* worden gene koopmanschappen gevoert noch geloſt, als die de Korſairen of vrybuiters by geval daer brengen, wanneer zy daer aenkomen. Ook wort'er geen koophandel gedreven, dan tot gewonelijk onderhout der inwoonders. Waerom ook de Kriſten-vorſten, 't zy de koning van Vrankrijk en Engelant, of onze Staet, zeer zelden konſuls op eenigh eilant van d'*Archipel* hebben leggen. En by aldien men op eenige van deze eilanden konſuls heeft, die hebben daer niet veel te doen, als de roofgoederen op te kopen.

Tavern. De konſulſchappen van d'eilanden der *Archipel*, op de welke de Franſen zich wel eer geveſtight hadden, wierden gemenelijk, door den Ambaſſadeur van Vrankrijk, die zich te *Konſtantinopelen* onthield, (dewijl die beſt dezen handel des lants verſtont) vergeven, die iemant na zijn welgevallen daer mee begunſtighde. Maer dewyl deze konſulſchappen gene grote inkomſten hadden, gaf hy die dikwils aen Grieken.

Eilanden Seriphos en Gyaros ballingplaetſen der Romeinen. Op verſcheide woeſte en barre eilanden, inzonderheit op *Serifos* en *Gyaros*, wierden, onder de Romeinen, wanneer die deze eilanden bezaten, bywijle hunne miſdadigers, om den eenen of anderen miſdaet, in ballingſchap gezonden. Aldus ſchrijft *Tacitus*, dat *Veſtilia*, huisvrouw van *Labea*, over echtbreuk, daer mee zy betight wierde, na het eilant *Serifos* in ballingſchap verwezen wiert. Gelijk *Syllanus* op het eilant *Serifos* gebannen wiert.

Dus verre in't algemeen van d'*Egeeſche zee* of *Archipel*, en van d'eilanden in dezelve gelegen. Vervolgens zullen wy tot het beſchrijven van elk eilant in't byzonder overtreden, en met d'eilanden van *Cyprus* en *Rhodus* een aenvang maken, eensdeels om der zelver aeloude vermaertheit en voortreffelijkheit, boven d'andere eilanden van dien oort: en ten andere, dewijl het eilant *Rhodus*, met zyne omleggende zee, de *Rhodiſche zee* genoemt, d'*Egeeſche zee* of *Archipel* ten Ooſte beſluit, en met hare Noorder kuſten aen *klein Aſie* paelt, en by eenigen als een begin of het eerſte eilant van d'*Egeeſche zee* of *Archipel*, ten Ooſte, geſtelt wort: gelyk het eilant *Cythera*, nu *Cerigo*, ten Weſten, en het eilant *Kreten*, nu *Kandien*, ten Zuide, recht dwars voor d'*Archipel* gelegen: hoewel d'ouden, als *Strabo*, het eilant *Kreten* of *Kandien*, niet onder d'*Egeeſche zee* rekenden: gelyk nu noch het eilant *Kandien* niet onder d'eilanden van d'*Archipel* begrepen wort.

Wy zullen hier vervolgens al d'eilanden, die by eenige nu onder den naem van *Egeeſche zee* of *Archipel* begrepen worden, en hoe die in oude tijden genoemt wierden, met de hedendaeghſe namen, na d'orde van het Abé, laten volgen: doch elk daer na in't brede verhandelen en beſchryven: waer van d'onderlinge afſtant en gelegentheit in de zeekaerten kan gezien worden.

Ægila of *Ægialia*, dat is, *klein Cerigo*, of *Serigotta*: daer by leggen de klippen *Poro* en *Poreſſa* genoemt. Getal der oude en hedensdaegſe namen der eilanden in d'Archipel.

Ægina, nu *l'Egina* of *Engia*.

Albona, nu *Sant Georgio*.

Albero, of *Capello Cardinale*, dat is, *Kardinaels hoet*.

Alaneſus, nu *Pelagniſi*.

Amorgus, nu *Amorgo*, met eenige klippen rontom.

Anaphe, nu *Namfio*, of *Namfia*. Daer by een eilandeken ten Ooſte, *Jera* of *Gierra* geheten, leit.

Andros, nu *Andro*.

Antimelos, nu *Antimilo*.

Antiparos, nu *Antiparis*: daer by leggen, ten Weſte, twee kleine eilandekens, *Sigilo* en *Rocchi* genoemt.

Aſtypalea, nu *Stampalia*. Rontom dit eilant leggen eenige kleine eilandekens: als, ten Zuide, *Deonia*, *Pianoſa*, *Zafrana*; ten Ooſte, *Conupi*, *Placida*, en *Scrofa*, met de klippen *Porcelli* en *Herunculi* ten Noorde: en ten Weſte, *Serpe*.

Bruſada, of *Brugiata*, of *Falkoniera*, of *Falkonera*.

Calaura, nu *la Sidra*: met eenige neffens gelege klippen.

Karpathus, nu *Scarpanto*: daer by, ten Ooſte het eilandeken *Saria*, nu *Sarſodori*, en ten Weſte twee eilandekens, *Fanari*, eertyts *Pharia*, en *Planiti* leggen.

Caſ-

Caliste, daerna *Thera*.

Cassos of *Kasos*, nu *Kasso*, met eenige klippen.

Cea, nu *Zea*.

Corassien, nu *Krussie*.

Chalcia, nu *Carchi*.

Chryse, nu *Santo Stratio*, of *Aistrati*.

Chius nu *Scio*. Ten Zuide leit een kleine klip of eilant *Venetico*: en ten Ooste *Strongilo*.

Cicynethus, nu *Pondico*.

Cimolus, nu *Argentera*.

Claros, nu *Calamo*. Daer by, ten Weste, leit een klein eilant, *Aiaglia*, met acht klippen.

Coos, nu *Stanchio*, of *Lango*. Daer by leggen vier kleine eilanden: als *Capra*, *Caprone*, *Iali*, en *Zechini*.

Crusa, nu *Crusia*, of *Cursia*. Dicht daer by leggen twee kleine eilanden, als *Dipso* of *Lipso*, en *Tragia*: en de klippen *Fornelli* of *Forni* genoemt.

Cythera, nu *Cerigo*. Rontom leggen eenige eilanden of klippen: als *Dragonera*, *Do*, *Asso*, en *Lango*.

Cythnos, nu *Cytno*, of *Cythno*. Ten Noorde leit een klip *Caura* of *Gaura* genoemt.

Delos, nu *Sdile* en *'s Dili*. Daer by leggen twee klippen, *Cevadusso* geheten.

Dia, nu *Standia*.

Dionysiades, of *Donysa*. Ten Noorde eene klip *Cazuçai*.

Dromos, nu *Dromo*, en daer by een eilandeken *S. Helena*, of *San Ilia* doorgaens genoemt.

Eleusa, nu *Gatonisi*: met vier klippen dicht daer by.

Eubea, nu *Negroponte*. Dicht aen de Zuidtzyde leggen eenige kleine eilandeken: als, *Spitylus*, *Micronisia*, en *Cavaletti*.

Falconera, of *Falconiera*, of *Brusuda*.

Gyaros, nu *Giura*.

Halenesos, nu *Palagnisi*.

Heracleon, nu *Raclia*.

Icaria, nu *Nicaria*. Ten Weste leit een klein eilandeken, *Stapodia*, of *Syra*, en een weinigh verder twee andere, *Dragonesi* en *Iero*.

Imbros, nu *Embrio*.

Jos, nu *Nio*. Ten Weste leit een klein eilant, *Cardiani*, en ten Ooste twee andere kleine eilanden, *Amici* geheten.

Iura, nu *La Iura*. Rontom leggen vele kleine eilanden: als *l'Arsura*, *Piper*, *Prasonissi*, en *Viropula*.

Karavia, of *Mourokaravia*, een klip.

Kothon, of *Kothonis*, nu *Sirna*.

Kranaë, of *Helene*, nu *Makronisi*, of *Isola Longa*.

Lemnos, nu *Stalimene*.

Leros, nu *Lero*, en een eilandeken *Lepida*. Ten Zuide leggen de klippen *Dattoli*.

Lesbos, nu *Metelino*. Ten Weste leit een klein eilant, *Sigro* genoemt.

Lebinthos, nu *Levita*.

Limonia, of *Limona*.

Melanti Scopuli, nu *Furni* of *Fornelli*.

Melos, nu *Milo*. Rontom leggen verscheide kleine eilanden: als, *le Poline* en *Remomilo*: en de klippen *Annia*, *li Petteni*, *Paximadi*, *Barvotti*, en ten Noorde *Quimano* en *Antimilo*.

Mineia, nu *Mandra*, of *Mandria*. Is rontom met klippen bezet.

Myconos, nu *Micone*. Daer by leit, ten Noorde, een klip, *Dragonisi* geheten.

Naxos, nu *Nixia*. Niet verre van daer leggen drie klippen, *le Pergoli* genoemt, en een klein eilant *Stenosa*.

Nisyros, nu *Nisaro*. Een weinigh van daer leggen, ten Weste, d'eilandekens *Lesindra*, *Chirana*, en *Caloiero*, eertys *Calidnes* geheten.

OEnos, nu *Sicandro*.

Oliaros, nu *Quiniminio*.

Paros, nu *Paris* of *Paro*. Ten Noorde leit een eilandeken *Mermiga*, of *Meriniga*, en *S. Zorzi*: en ten Weste *Antiparis*, met eenige klippen: als *Sigilo* en *Rocchi*.

Patmos, nu *Patino*.

Peparethus, nu *Saraquino*. Een weinig van daer leggen, ten Zuide, twee eilandekens, *gli Adersi* geheten.

Pharmacusa, nu *Fermaco*. Dicht daer by leit een klein eilant *Theclida*.

Philocandros of *Pholecandrus*, nu *Policandro*. Daer by ten Ooste eene klip, *Sicandrus*.

Polyegos, nu *Falconara*, of *Fermenia*.

Poros, of *Poro*.

Prepesinthus, nu *Polino*, of *Argentiera*.

Psyra, nu *Psara*: en ten Weste *Psara Piccola*, of *klein Psara*.

Rhena, nu *klein Sdille*.

Rhodus, of *Rhodi*.

Salamis, nu *Coluri*. Sa-

Samos, nu *Samo*. Dicht daer by een eilandeken *Narteco* geheten.

Samothracie, nu *Samandrachi*.

Scanda.

Scandille.

Schinuse, of *Scinusa*.

Sciathos, nu *Schiatti*.

Scopelos, nu *Scopeli*. Ten Weste, een weinigh van daer, leit een eilandeken *Schirodola*.

Scyros, nu *Scyro*, of *San Georgio di Sciro*.

Seriphos, nu *Serfino*.

Sicinus, nu *Sicino*, of *Setine*.

Siphnus, nu *Sifano*. Ten Zuide leit eene klip *Chitriani*.

Syme, nu *Simie*.

Syros, nu *Syra*, of *Zyra*, of *Stopodratan*.

Telos, nu *Piscopia*, of *Episcopia*, of *Limonia*.

Tenedos, nu *Tenedo*. Ten Noorde leggen d'eilandekens, *Mauri* geheten: en een ander klein eilant, *Archistratego*.

Tenos, nu *Tino*.

Teuglussa, nu *Episcopia*. Ten Weste een klip, *Afkuia*, en ten Ooste *Gira*.

Thasus, nu *Tasso*.

Thera, nu *Termia*: met eenige klippen ten Ooste, *Antimilo* of *Gozi di Candia* geheten.

Therasia, nu *Santorini*, en een ander, *Terasia* nu genoemt. Daer by leit een eilandeken of klip *Polegasa* geheten.

Zinara. Dicht daer by, ten Weste, leit een eilandeken *Charusa*.

D'eilanden *Cyklades*, gelijk ook de *Sporades*, zijn nu niet meer by d'inwoonders, met die namen bekent; maer worden, van het Italiaensche zeevolk, beide in 't algemeen, *Isole del Arcipelago*, en by d'onzen, in een zelven zin, *eilanden van d'Archipel*, en ook *Archipelsche eilanden*, en by de Fransen *Isles de Archipelague* genoemt.

D'*Egeesche zee* wiert by d'ouden voor zeer gevarelijk, om te bevaren en over te schepen, uitgekreten: zoo van wege de zeer grote zeebaren, die, als bergen, in hun zin, oprezen, als om de menighte der eilanden, en om den snellen stroom, die uit de Zwarte zee, door de zee van *Marmara*, in d'*Egeesche* zee schiet, en met groot gewelt tegen d'eilanden der zelver zee valt en aenstoot. Waer over *Dionys Periegetes* van dezelve zee aldus schrijft: *geen andere zee werpt zulke baren op: geen andere Neptuinsche vaert bruist zo hoogh op.* Gevarelyke schipvaert der Egeesche zee.

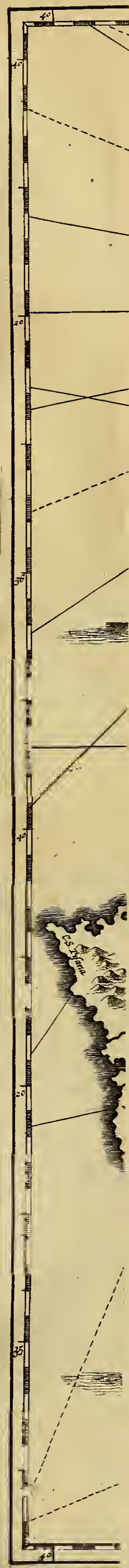
Aldus kryten ook *Horatius*, *Valerius Flakkus*, *Statius* en andere d'*Egeesche* zee voor zeer gevarelijk uit.

Ten aenzien van de gevarelijkheit dezer zee, hadden d'ouden tot een spreekwoort, *hy bevaert Egeum*: of hy *vaert over* d'*Egeesche zee*: dat zy op de genen duiden, die in zeer groot gevaer staken, of ook op den genen, die, gewinshalve, geen gevaer ontzagen.

Een diergelijk spreekwoort leest men by *Luciaen*: als, *met een tene schuitje over d'Egeum schepen*. Dat op de genen gepast wiert, die eene zake, boven mate zwaer, met lichten arbeit tragte te verrighten.

Doch deze gevarelijkheit der *Egeesche zee* hebben d'Ouden meer uit eene gewonelyke en algemene afschrik en vervaertheit, van het varen op zee, als uit de daet of zake zelve, uitgestroit: naerdien men nu deze zee zoo byster ongestuimigh noch gevarelijk niet bevind: schoon met zo vele eilanden en klippen, als bezait: 't en zy by storm en onweer: want men heeft 'er weinigh gevarelyke blinde klippen onder water, en ook weinige gevarelyke zantbanken en platen: behalve de zeegronden, onder de meeste eilanden, zeer diep zijn. Dies de schepen zelden, by storm en onweer, op een lager wal vervallen; maer by aldien ze, door kracht van de wint, daer tegen aengedreven worden, dan schieten die van d'eene hoek van een eilant achter een ander eilant, en blyven aldaer, achter beschut voor de winden, leggen.

Het

40
45
20
30
40
20
35
40

MARE MEDITERRANEVM
CYPRUS INSULA
Famagusta qu olim Tamaßus
Cerinetia
Ceraunia
Nicossia
Tremitus
Baffo olim Paphos
Limisso
Capo Bianco
Capo de la Gata
Capo Pila
Capo Chiti
Capo S. Andrea
C. Cormachiti
Milliaria Italica
Milliaria Germanica

Het eilant *Cyprus*.

Benaming.

HEt eilant *Cyprus* is alzoo van overouds, by alle oude en nieuwe Latijnsche Schrijvers, en by de Grieken, na hunne wijze van spelling, *Kypros* genoemt, en wort ook met die zelve beide naam in het nieu Verbont, op Griesch en Latijn, geheten.

Actor. 11, 19. 21, 3. 27, 4. 15, 39.

Maer van de Hebreen, zoo de Joodsche Historischrijver *Josephus* getuight, was *Cyprus Chetima* of *Chetim* genoemt, na *Chetimos* of *Chetim*, zoon van *Javan*, zoon van *Jafet*, *Noachs* zoon, die, in de verdeeling der landen, dit eilant allereerst in bezit nam: gelijk ook na dit *Chetima*, of *Chetim*, alle d'eilanden en aen zee gelege plaetsen, van de Hebreen *Chetim* genoemt worden. Tot bewijs van zijn schrijven stelt *Josephus Citium*, een der steden op *Cyprus*, welke den naem gebroken behouden heeft: *want zy is*, zeyt hy, *Citium van de genen genoemt, die dezelve vergriekscht of in 't Grieksch verdraeit hebben: waer in noch de naem van Chetimos (of Chittim, of Chetim) schuilt.*

* Antiq. Judaic. Lib. 1. c. 7.

Comment. in Esa.

Ook melt *Hieronymus*, dat eenigen het woort *Chetim*, by den profeet Esaias, *Cyprus* vertaelt hebben, en de *Chetims Cypriers* zijn: na wien ook, by zijnen tijt, eene stad van *Cyprus*, *Citium* genoemt wiert. Desgelijks getuight* *Theodoretus*, dat de profeet *Jeremias*, *Cyprus*, *Chetim* noemt. Ook gedenkt † *Zonaras*, dat *Chetima* het eilant is, dat by de Grieken *Kypros* genoemt wort, en *Chetim* in bezit nam.

In Trad. Hebr. in Genes.

*In Heremi. c. 2.

† c. 2. v. 9. Annal.

Na den voorgang van Grieken en Latijnen, hebben de meeste volken van Europe, het zelve eilant met den naem van *Kypros*, of *Cyprus* genoemt: hoewel eenigen een weinigh gebroken, en na d'eigenschap der tale van ieder landaert gesmeet: want de Neer en Hooghduitschen noemen het *Cyprus*: doch d'eerste by wijle ook *Cypres*: d'Italianen *Cipro*, de Fransen *Cypre*: maer by d'Arabieren wort *Cyprus* heden *Kupris*, en by de meeste Turken *Kibris* genoemt.

Het eilant wiert *Kypros* of *Cyprus*, volgens * *Isidorus* en † *Honorius*, genoemt, na desselfs aeloude en grote stad *Cyprus*: of, zoo andere willen, na *Cyprus*, dochter van *Cinyras*, eerste koning van het eilant *Cyprus*: hoewel eenigen *Cyprus* voor eenen zoon van *Cinyras* houden; doch 't onrecht; dewijl *Cyprus* een Fenicische of Hebreeusche vrouwen, en geen mans naem was: want de moeder van den Joodschen koning *Herodes*, en vrouw van *Agrippa*, was *Cyprus* geheten.

* Orig. lib. 14. c. 7.

† De mund. imag.

Eustatius. Dionys.

Of het eilant was *Cyprus* genoemt, na de Goddin *Venus*, welke by de oude inwoonders geëert, en *Cypris*, volgens *Euripides*, genoemt was. Zonar. Annal. 101.

Men vind'er, die voor waerschijnelijk houden, dat *Cyprus* alzoo na den overvloet des kopers zou genoemt zijn, dat overvloedelijk veel op dit eilant valt, en gezeit wort aldaer allereerst gevonden te zijn: in welken zin dit eilant ook *Ærosa* genoemt wert, want *Cuprum* en *Æs*, beide Latijnsche woorden, bedieden op Neerduitsch koper. Fest. Pompeus.

Of de naem *Cyprus* is herkomstigh van zekeren welriekenden en geurigen bloem of heester, by d'oude Grieken en Latijnen *Cyprus*, en nu by d'Arabieren *Alhanna* of *Henne* genoemt, die inzonderheit op dit eilant overvloedigh veel valt, en nu noch, gelijk ook by ouds, door gansch Ooste in groot gebruik is. 't En zy misschien het tegendeel waerschijnelijker is, en deze bloem dien naem *Cyprus* van het eilant had. Eustath. in Dionys.

Het eilant, eer het *Cyprus* genoemt was, voerde te voore verscheide andere namen, zoo *Plinius* en *Stephanus* getuigen: als *Kryptos*, *Akamantis*, *Cerastia*, of *Cerastis*, *Aspelia*, *Amathusia*, *Makaria*, *Kollinia*, *Meionis*, *Sphecea*, *Pafos*, of *Pafia*, *Salaminia*, *Ceraunia*, *Cytherea*, *Citiea*, of *Citium Ophiusa*, of *Ophiodes*, *Aëria*, en *Cinyrea*: welke meeste aeloude namen het van d'eene, of andere voorname stad ontleent had: als in het vervolgh zal blijken.

Het wert *Sphecea* genoemt, na d'inwoonders *Spheceers*: en *Macaria*, dat is gelukzaligh, van wegen zijn overgrote vruchtbaerheit, lustige lantsdouwen, en rijkdommen.

Cyprus was op Grieksch *Kryptos*, dat is *verborgen*, genoemt, dewijl

wijl het onder de zeebaren dikwils verborgen wiert, zoo *Stephanus* getuight.

Tzetz in Lucophron. Het wert *Cerastis*, of *Cerastia*, dat is gehoornt, genoemt; dewijl by ouds zekere gehoornde menschen, of met twee hoorens op het voorhooft, het bewoonden: waer van deze eilanders, volgens *Ovidius*, ook den naem van *Cerasten* bekomen hadden. Of het wert hierom *Cerastis* genoemt, dewijl het met vele uithoeken, of kapen, of hoofden in zee springt, die *Cerata* op Grieksch genoemt worden: naerdien die als hoorens uitsteken.

Het wert *Ophiusa* en *Ophiodes Cyprus*, dat is slanghachtigh, of slangrijk *Cyprus*, genoemt, van wegen de meenighte der slangen, daer eertijts, naer men zeidt, dit eilant van krielde: want *Ophis* bediet op Grieksch eenen slang: waerom *Cyprus*, by den poëet *Ovidius*, d'Ophiusische lantsdouwe genoemt wort. Daer en boven wert gezeit, dat aldaer eertijts zekere menschen gewoont hebben, uit slangen geteelt: waerom die ook *Ophiogenes*, op Grieksch, dat zijn slangtelgen, genoemt werden, en door geen vergift konden beschadight worden: uit welker geslaght zeker *Exagon* was, die voor gezant door de Cypriers na Romen gezonden wiert, als uit het volgende schrijven van *Plinius* blijkt. Lib. 28. c. 3. *Gehele lichamen van zommige menschen zijn nut, als uit deze huisgezinnen de genen zijn, die den slangen tot schrik zijn. Zy verlichten, zelf door het aenraken en matigh uitzuigen, de gestokenen. Uyt welker geslaght de Psyllen, Marsen en Ophiogenen op het eilant Cyprus zijn. Exagon, alzoo genoemt, van de burgermeesters te Romen, in een vat vol slangen gesmeten, om een proef daer aen te nemen, heeft een wonder verstrekt: want de slangen lekten hem met de tongen rontom af.*

Namaels wert *Cyprus* ook *Justiniana Secunda*, dat is, tweede *Justiniana*, door Keizer *Justinianus* genoemt, ter eere van zijne gemalin *Theodora*, welke van dit eilant geboortigh was.

Cyprus aen Venus gewijdt. lib. 3. c. 9. Het eilant *Cyprus* was by d'oude Grieken aen de goddin *Venus* toegewijdt, en heiligh, van wegen dessels rijkdommen, zoo *Lucius Anneus* getuight: of liever, zoo andere willen, om dessels overgrote vruchtbaerheit en teelrijkheit: naerdien alle vruchtbare en teelrijke plaetsen, by de oude Grieken, gemeenlijk aen *Venus* toegewijdt waren. Of het eilant *Cyprus* was hierom aan *Venus* heiligh en toegewijt, dewijl zy gezeit wert, op *Cyprus* geboren te zijn: waerom zy ook by de Grieksche poëten, als *Homeer*, *Euripides* en andere, *Cypris*, en *Cyprogenea*, en *Cyprogenis*, dat is van *Cyprus* geboortigh, genoemt wiert.

Of *Cyprus* was hierom aen *Venus* toegewijdt, dewijl men zeidt, dat *Venus*, na haer geboorte, uit zee allereerst daer te lande zou aengekomen zijn: want *Venus*, zoo de poëeten beuzelen, wiert in zee, uit zee schuim, en uit het bloet der teelballen van *Celum*, of *Hemel*, geboren, wanneer de zoon *Saturnus* die zijnen vader *Celum* met een zeis afgesneden en in zee geworpen had, dat zy schuimde. Zoo dra nu *Venus* in zee geboren was, wert zy in een parlemoer-schelp ontfangen, en door *Zephyrus*, of Weste-wint, over zee, eerst na het eilant *Cythera*, en van daer aen *Cyprus*, voor de stad *Pafos*, te lande gevoert: alwaer de Uuren haer onthaelden, kleden, en cierlijk optooiden: als *Homeer* in zijn lofdight van *Venus* melt.

Van wegen deze toewijing des eilants aen *Venus*, word het in zeker aeloud orakel, by *Strabo*, het *heiligh Cyprus* genoemt: en by *Pindarus* het eilant van *Venus*: gelijk het eilant van *Rhodus*, het eilant der *Zon* genoemt wert, om dat het aen de zon gewijdt was.

En niet alleen was het gansch eilant; maer ook verscheide aeloude steden, als *Pafos*, *Amathus*, *Idalium*, *Afrodisium* en *Cythera*, aen *Venus* toegewijdt en heiligh, in de welke zy geëert wert, en altaren en tempels had.

Het eilant *Cyprus* is een van de voornaemste Asiatische eilanden der Middellantsche zee, en wort, by eenige oude schrijvers, het zeste eilant in getale onder de grootste eilanden van die zee gerekent: hoewel *Strabo* dat, na den voorgang van *Timeus*, het derde onder de zeven eilanden der Middelantsche zee stelt: en *Ptolemeus* het laetste onder de tien grootste eilanden des aertbodems. Eustath. in Dionys.

Cy-

Geleg-enheit van Cyprus. Strab. *Cyprus* leit in d'uitterſte noorder of ooſter hoek, of inwijk der Middelantſche zee, voor de zeeſtranden van *Pamfylie*, en *Rou Cilicie*, nu *Karamanie*, twee lantſchappen van klein Aſie, en eigentlijk in de Karpatiſche zee, of in * d'Iſſiſche zeeboeſem (nu *Golfo di Ajazzo*, of *Lajazzo*, by d'Italianen genoemt) en in de Pamfyliſche zee, en raekt aen d'Egyptiſche zee: dies *Cyprus* het allerooſtelijkſte of noordelijkſte eilant der Middellantſche zee is.

* Antonius.

Strab. lib. 14. De zee, welke met *Egypten*, *Fenicie*, *Syrie*, en met d'overige zeekuſte, tot aen het over zee gelegen lant van *Rhodos*, omgeven wort, beſtaet eenighzins uit d'Egyptiſche en Pamfyliſche zee, en uit de zee van den Iſſiſchen zeeboeſem. In die zee nu leit het eilant *Cyprus*.

Deſſelfs Ooſter-delen worden met den Iſſiſchen zeeboeſem, de Weſter met de Pamfyliſche, en de Zuider met d'Egyptiſche zee beſpoelt.

De Noorder delen des eilants ſchieten, volgens *Strabo*, na *Rou Cilicie*, of *Karamanie* toe, daer het ook het naeſte aen het vaſt lant van klein Aſie leit, met eene kanael, of overvaerte, of zeeſtrate van duizent ſtadien (eene ſtreke van een-en-dertigh Duitſche mijlen) tuſſchen beide, en tegen over den oort, daer de vliet *Pyramus*, (die nu *Kornui* heet) uit *Karamanie* in deze zeeſtrate, by d'uithoek *Selinus*, valt. Anders ſtelt *Strabo Krommyrium*, een Noorder uithoek van *Cyprus*, en nu *Capo Kornachiti* genoemt, drie hondert en vijftigh ſtadien, eene ſtreke van ontrent elf Duitſche mijlen, van *Anemurium*, eene uithoek van *Rou Cilicie*.

Lib. 1. *Strabo* gedenkt zeker aeloud Grieſch orakel, waer by gemelt wort, dat de breetſtromende vliet *Pyramus* t'eener tijde noch tot aen het heiligh *Cyprus* zou komen: gelijk de *Pyramus*, ten tijde van *Strabo*, volgens zijn ſchrijven, reeds een groot gedeelte aen het vaſt lant van *Cilicie* had gezet, met veel zants en ſlib, na den aert der rivieren, uit het lant te ſlepen en aen den mont te zetten. En aldus zou de vliet *Pyramus*, na lang verloop van tijt, noch meer en meer daer aen zetten, tot eindelijk aen het eilant *Cyprus* zelf. Doch dit orakel heeft men tot noch toe niet vervult gezien.

De later en nieuwe ſchrijvers, als *Porcachi*, en andere, ſtellen ook het eilant *Cyprus*, na den voorgang van *Strabo*, en andere oude lantbeſchrijvers, in de Karpatiſche zee, en ten Noorde na by den Iſſiſchen zeeboeſem, of *Golfo di Lajazzo*, ten Zuide d'Egyptiſche zee, ten Weſte het eilant *Rhodos*, en ten Ooſte *Syrie*.

Het Ooſter gedeelte des eilants leit van *Syrie* ontrent vijf en twintigh Duitſche mijlen: (andere, als *Cezy*, ſtellen *Cyprus* veertigh Duitſche mijlen van het Heilige lant) het Zuider gedeelte, van *Egypten* en de ſtad *Alexandria*, ruim twee en zeſtigh mijlen, of vier daghvarens, en zoo verre of wat minder het Weſter gedeelte van het eilant *Rhodos*: maer het Noorder gedeelte leit vijftien Duitſche mijlen van *Karamanie*, een lantſchap van klein Aſie.

Onaengezien dezen verren afſtant des eilants van het vaſt lant van *Syrie*, zoo ſchrijft evenwel *Plinius*, dat de natuur der dingen *Cyprus* van *Syrie* afgerukt hebbe: op een zelfde wijze, als het eilant *Sicilie* van *Italie*.

Cyprus leit ontrent op de Noorder brete van vijf en dertigh graden, in het begin van de vierde klimaet, en byna op een zelve ſtreke of negende parallel, als het eilant *Kandia*; hoewel het met zijn grootſte gedeelte meer na 't Zuide ſchiet, op een afſtant van hondert en vijf en twintigh Duitſche mijlen ooſtwaerts van *Kandia*.

D'omtrek of ronte, en de lengte en brete des eilants, wort, zoo wel by de oude als nieuwe ſchrijvers, verſcheidentlijk geſtelt. Omtrek.

Strabo begroot het eilant *Cyprus*, in den omtrek of ronte, op drie duizent vier hondert en twintigh ſtadien, die vier hondert zeven en twintigh duizent en vijf hondert ſchreden uitmaken: doch *Timoſthenes* ſtelt by *Plinius* een getal van twee duizent ſchreden meerder. *Iſidoor* begroot den omtrek, by den zelven *Plinius*, op drie hondert en vijf en zeventigh duizent ſchreden. Lib. 14. Lib. 5. c. 31.

Eenige hedendaeghſe ſchrijvers, als *Thomas Porcachi*, brengen den omtrek op vijf hondert en vijftigh Italiaenſche mijlen: die andere met hondert mijlen vergroten: welk laeſte getal op hondert en vijftigh Duitſche, en eerſt

op hondert zeven-en-dertig en een halve Duitsche mijlen uitkomen.

In Turco-Græc. *Martinus Krusius* gaet deze mate des omtreks verre te boven: want hy brengt, uit verhael van andere, den omtrek op zeven hondert Cyprische mijlen, die drie hondert en vijftigh Duitsche mijlen uitmaken, twee Cyprische op een gemene Duitsche mijle gerekent.

Geogr. Nub. D'Arabische schrijver, *Aledris*, maekt *Cyprus* in den omtrek zestien daghreizen groot.

Lengte. Het leit in de lengte van 't Ooste na het Weste uitgestrekt, doch schiet met het wester gedeelte, dat een weinigh breder is, na 't Zuide, tusschen twee uithoeken of kapen: d'eene is *Dinaretum*, by d'oude Grieken, en nu *Capo di Santo Andreas* by d'Italianen genoemt, en leit op d'uitterste oosterhoek; daer *Herodoot* en *Plinius* d'uithoek, *Kliden* genoemt, en *Strabo* en *Ptolomeus* d'eilanden *Kliden* stellen: d'andere uithoek was *Akamantis* of *Akamas* genoemt, en heet nu *Capo Sant Epifanio*, en leit op de uitterste Westerhoek des eilants.

Artemidorus begroot, by *Plinius*, deze lengte op hondert en zestigh duizent vijf hondert schreden, eene streke van veertigh Duitsche mijlen en een vierendeel: en *Timosthenes*, by den zelven *Plinius*, op twee hondert duizent, eene

Æthic. streke van vijftigh mijlen. Andere begroten de lengte op hondert twee en zeventigh duizent: en eenigen op hondert

Orof. lib. 2. en vijf en zeventig duizent schreden.

Brete. De grootste brete des eilants strekt van de kaep of uithoek *Kornachitis*, aen d'engte van *Cilicie*, tegen het Noorde, gelegen, tot aen de Zuider uithoek, by ouds *Phrurium*, en nu *Capo delle Gate*, by d'Italianen genoemt, eene streke van hondert twee of vijf en twintigh duizent schreden door 't geberghte. *Porcachi* en andere begrooten *Cyprus* op twee hondert Italiaensche mijlen in de lengte, en zestigh in de brete. Een zelve mate van lengte en brete stelt d'Arabische schrijver *Abulfeda*.

Strabo brengt de minste brete, of de brete, daer het eilant op zijn smalste is, op zeventigh stadien of twee Duitsche mijlen en een derdendeel: te weten, van d'uithoek *Aphrodisium*, aen de Noordzijde des eilants gelegen, tot aen de stad *Salamis*, aen de Zuidzijde.

Het is langwerpigh van gestalte, of langer als breet, en wort van eenigen by een schapenvacht of vlies, en van andere, by een aeloud Fransch schilt, en van sommigen by eenen dolfijn vergeleken: want zoo de poëten melden, zou eertijts *Neptuin*, met de punt van zijnen drietant, aen *Cyprus* de vorm of gestalte van eenen dolfijn gedraeit hebben. Andere beelden het met eenen ongelijkzijdige driehoek uit. Gestalte. Strab. Eustath. in Dionys. Hygin. Nonn. Dionys. lib. 13.

De langste zomerdagh, op dit eilant, is van veertien zomer-uuren, een halve, en een dertighste deel van een uur.

Het eilant *Cyprus* schiet met vele uitstekende hoofden of hoeken in zee, Uithoeken of Kapen. *Capi*, in 't meervout getal, en in 't enkel *Capo*, by d'Italianen, en by de Neerduitschen in een zelven zin kapen of hoofden, en by de Grieken *Acra* en *Acroteria*, dat zijn punten, en ook *Kerata*, dat zijn hoornen, genoemt: dewijl die hoeken als hoornen uytsteken: waerom *Cyprus*, volgens eenigen, te voore ook *Kerastias*, of *Kerastia*, en *Kerastis* genoemt wert, dat zoo veel als *gehoornt* gezeit is: of dewijl gehoornde menschen by ouds daer op woonden, gelijk verhaelt is.

D'uithoek of kaep *Krommion*, of Krommyon. *Krommiyon*, by *Strabo*, en by *Cicero Krommyuakris*, dat is, punt van *Krommyon*, genoemt, leit aen de Noortzijde des eilants, het naeste aen of tegen over *Anemurium*, een uithoek of kaep van *Rou Cilicie*, *Karmania*, met een strate of doorvaert van drie hondert en vijftigh stadien, tusschen beide. Heden wort deze uithoek *Krommyon*, *Capo Kornachiti*, of *Kornachietti*, en anders *Kormachiti* by het Italiaensch bootsvolk genoemt.

Achter *Krommyon* stelt *Strabo* eene binnenlantsche stad *Limenia*. Aldaer schijnt ook eene stad van een zelven name gelegen te hebben: dewijl *Kassius* aen *Cicero* eenen brief schreef, gedaghtekent op *Cyprus* te *Krommyuacris*.

Daer na volght ten Weste de kaep Kalinusa. *Kalinusa* by *Ptolemeus*, en nu *Capo Alesandretta* by d'Italianen genoemt; hoewel andere willen, dat *Alessandretta*, by ouds *Delenum*, en *Calinusa*, nu *Limnito* Cotov. zou geheten zijn. Tusschen deze twee kapen leit een zeeboesem of inham, *Golfo di Pendaja* genoemt.

Daer

Akamas.

Daer na volght op d'uiterſte hoek, of de Weſtzijde des eilants, d'uithoek *Akamas*, of *Akamantis* by ouds genoemt, die *Strabo*, *Ptolemeus*, *Lucianus*, *Plinius* en andere oude ſchrijvers gedenken: maer wort nu by d'Italianen *Capo di Sant Epifanio*, en gemeenelijk *Capo di San Pifani*, na den voorgang van het Italiaenſch bootsvolk, genoemt.

Akamas is een uithoek, volgens *Strabo*, die twee borſten of mammen verbeelt, en veel boſch heeft. Zy leit op de Weſter delen des eilants, maer ſtrekt na 't Noorde, en dicht by *Selinus*, een uithoek van het vaſt lant van *Rou Cilicie*, met eene zeeſtrate van duizent ſtadien tuſſchen beide, en zeſtien hondert ſtadien van *Sida*, eene ſtad van *Pamfylie*.

Heſychius noemt *Akamas* eenen berg, die alzoo na *Akamas*, zoon van *Theſeus* en broeder van *Demofon* zou genoemt zijn, en den vliet *Bokarus* uitlevert.

Drepanum

Daer na volght de kaep *Drepanum* by *Ptolemus*, en nu *Capo Drapano* genoemt, welke hy na oud *Pafos* ſtelt.

Zephyria. Luſignan.

D'uithoek *Zephyria* by *Strabo*, en by *Ptolemeus Zephyrium* genoemt, wort van den eerſten tuſſchen oud en nieu *Pafos*, met een ree, en van den laetſten na nieu *Pafos* geplaetſt. Dees uithoek wort nu *Capo Chelidonio* of *Cilidonio*, of *Punta Malota*, of *Melonta* genoemt.

Alle deze drie uithoeken of kapen, als *Capo San Epifani*, *Capo Drapano*, en *Capo Cilidonio*, leggen tegen over een gedeelte van d'Egyptiſche, en tegen over een gedeelte van de Pamfyliſche zee.

Phrurium. Luſign.

Na de kaep *Drapanum* ſtelt *Ptolemeus* de kaep *Phrurium*, die by d'Italianen *Capo Bianco*, dat is wit hooft, genoemt wort: hoewel andere, als *Porcachi*, d'aeloude kaep *Drepanum* van *Ptolemeus*, voor *Capo Bianco* houden, en d'uithoek *Phrurium*, voor *Capo Gavata*, of *Capo delle Gatte*, dat is, kaep der katten genoemt: in welker midden by eenigen d'aeloude ſtad *Kurium* geplaetſt wort.

Deze Kaep der Katten zou alzoo, naer men zeidt, na zekere Cypriſche katten genoemt zijn, die ſlangen vongen en doden, en by de Kaloyers, of Griekſche geeſtelijken, in een klooſter, na by ſtrant gelegen, en by ouds *Akrotiri* genoemt, hielden en voeden. *Ptolemeus* gedenkt ook eene uithoek of kaep *Kurias*, die miſſchien na by de ſtad *Kurium* lagh; welke ſtad *Ptolemeus* op de Zuidzijde des eilants ſtelt.

Na *Kurium* ſtelt *Strabo* eene uithoek of kaep, hoewel zonder name: waer van d'oude Griekſche Cypriers de genen in zee ſmeten, die het altaer van *Apollo* hadden aengeraekt.

Na *Capo delle Gatte* volght *Capo delle Grotte*, *Maſoto*, *Chiti*, *Punta delle Saline*, *Capo Dedades* of *Pila*, en *Dades* by *Ptolemeus* genoemt, die hy na de ſtad *Citium* ſtelt. Porcach.

D'uithoek *Idalium* wort van *Strabo* tuſſchen de ſtad *Arſinoë*, en de ſtad *Citium* geſtelt, en nu *Capo Idalio*, en anders *Capo della Grea*, of *Griega*, of *Grecha*, of *Diegrega* genoemt, en volght na *Dades*. Idalium.

Op *Idalium* lagh een rouwe en hoge heuvel, tafelswijze, en aen *Venus* gewijdt. Deze kaep is een hoge lange en vierkante heuvel, en heeft aen d'ooſtzijde een hogen top, die zich uit zee als een witte wolk vertoont: want na zee toe is zy wit, en ſchiet zuidwaerts in zee. Strab.

Het dient aengemerkt, dat van de kaep *Celidonio*, tot aen *Capo delle Gatte*, daer tegen over d'Egyptiſche zee leit: en van daer, tot aen *Capo della Grea*, de zee van *Paleſtyn* of *Judea* is.

Na 't Ooſte maekt de zee als een kring, die van *Capo del Grea* begint, en tegen over de zee van *Syrie* leit, en ſtrekt tot aen *Capo di Sant Andrea*, die tegen de *Golf* van *Lajazza*, in *Syrie* gelegen, aenziet. By *Plinius* wort deze uithoek of kaep *Dinaretum* genoemt, en is d'allerooſtelijkſte uithoek of kaep des eilants: tuſſchen welke uithoek en de kaep *Akamas*, op d'uiterſte Weſterhoek des eilants gelegen, de lengte van *Cyprus* begrepen is. Van daer, na 't Noorde, komt men aen eene uithoek, nu *Punta Afrodiſio*, (of anders *Punta del Caſale Acathu*, dat is, punt van het vlek *Acathu*,) na de oude naby gelegen ſtad *Aphrodiſium*, by d'Italiaenen genoemt. Daer na volgen d'uithoeken of kapen van *Cerauniæ* en *Lapithus*, *Punta di Ceraunia* en *Lapitha* nu genoemt: waerna *Capo Kormachiti* volght. Dinaretum of Capo di Sant Andrea.

Ptolemeus ſtelt eenen uithoek *Thronen* voor de ſtad *Ammachoſtos*, hoewel hy Thronen.

hy *Thronen* ook eene ſtad noemt. *Strabo* gedenkt ook *Thronen*, doch zonder te zeggen, of het eene uithoek of ſtad zy.

Eenige willen, dat *Thronen* nu *Pila*, of *Capo della Pila* of *Pili*, zou genoemt zijn; hoewel andere, als *Porcachi*, d'uithoek *Dades* van *Ptolemeus* voor *Pila* houden, doch t'onrecht: naerdien *Ptolemeus* d'uithoek *Dades* tuſſchen de ſtad *Citium*, en tuſſchen d'uithoek en de ſtad van *Thronen* ſtelt.

Luſignan. Ferrar. Lexic. *Thronen* wort ook voor eene ſtad en kaep, *Pile* genoemt, gehouden, welke eertijts een Biſſchops ſtad was: maer is nu eene vlek op de Zuidkuſt gelegen. By andere wort *Thronen* voor eene ſtad of vlek *Saline* gehouden, dicht daer by gelegen, en voor d'uithoek *Punta della Saline*, een weinigh meer na 't Weſte gelegen.

Elea. *Ptolemeus* ſtelt na by de ſtad *Salamis*, eene uithoek *Elea*. Ook gedenkt zeker ſchrijver *Polyenus* eene uithoek, dicht by de ſtad *Salamis* gelegen: maer noemt die niet by name. Tegeſſus. *Heſychius* noemt ook *Tegeſſus* eenen uithoek van *Cyprus*, aen welke *Stephanus* den naem van eene ſtad geeft.

Klides. *Plinius* noemt ook een uithoek, tegen over *Syrie*, *Klides*. Lib. 5. c. 3. Deſgelijks ſchrijft *Herodoot*, dat d'uithoek, die d'oude Lib. 5. *Feniciers* omzeilden, de *Kliden* van *Cyprus* genoemt worden. Maer *Ptolemeus* ſchrijft, dat de *Kliden* eilanden zijn, neffens *Cyprus*. *Strabo* noemt ook de *Kliden* twee kleine eilandekens, neffens *Cyprus*, aen d'Ooſter delen des eilants gelegen. Ferrar Lexic. Eenigen willen dat deze uithoek *Kliden*, nu *Capo di S. Andrea* by d'Italianen zou genoemt zijn: daer d'uithoek *Dinaretum* van *Plinius* veel meer de kaep van *S. Andrea* is.

Tuſſchen *Capo Aleſſandretta* en *Sant Piſani*, leit een zeeboeſem, *Il Golfo di Kruſoko*, of *di Fontana Amoroſa* by d'Italianen genoemt. Daerna *Golfo di Pendaja*.

Van de kaep van *Kormachiti* tot aen *Sant Epifani*, wort de zee, de zee van *Settalia* genoemt, die eertijts de zee van *Pamfylie* of de Pamfyliſche zee geheten was. Van die zijde begint de golf van *Settalia*, en ſtrekt tot eene ſtreke van drie hondert Italiaenſche mijlen verre, en grenſt aen de zee van *Rhodos*. Golf van Settalia.

Deze golf of zeeboeſem was in aeloude tijden zeer gevarelijk en allermeeſt van Kerſtijt tot aen *Epifania*. Maer wanneer de Griekſche Keizerin *Helena*, moeder van Keizer *Konſtantijn de Grote*, op dit eilant gekomen was, en de vervaertheit en ſchrik van elk een voor dezen zeeboeſem bemerkte, zoo had zy, naer men zeidt, een van de nagels, daer meê de Zalighmaker aen den kruize gehecht was, en die zy met zich van *Jeruſalem* gebraght had, in dien zeeboeſem geworpen: waer door die ſedert zoo vervarelijk niet was, als te voore. Porcachi.

Het ganſch eilant was ten tijde der Venetianen in elf oorden of lantſtreken verdeilt, de welke zy *Contrade*, in een zelven zin, noemden, en na het een of ander voornaamſte ingelege vlek gebynaemt waren: als de *Contrade* of lantſtreke van *Baffo*, *Audimo*, *Limiſſo*, *Maſolò*, *Salines*, *Meſarea*, die alle langs de Zuiderkuſt des eilants leggen: gelijk op de Noorderkuſt, van 't Weſte na 't Ooſte, de *Contraden* of lantſtreken van *Kruſokò*, *Pendaja*, *Erines*, en *Karpaſſo*. De laeſte leit midden in 't lande, tuſſchen die van *Salines*, en *Cerines*, en was ten tijde der Venetianen een *Viſcontado* of Burghgraefſchap. Deze Noorder en Zuider lantſtreken zijn door een lange ry van bergen van elkanderen geſcheiden. Cyprus in elf lantſtreken verdeilt.

De voornaamſte lantſtreken van *Cyprus* zijn nu die van *Salines* of *Larreka*: alwaer de Konſuls van *Vrankrijk* hun verblijf hebben: daer na de lantſtreke van *Paſos*, en die van *Cerines* of *Cerigni*. Tav.

Bergen van *Cyprus*.

HEt eilant van *Cyprus* wort, aen de Noortzijde en in het midden, met eenige rijen van bergen doorſneden; hoewel die niet rou, noch hoogh verheven, maer alle laegh zijn: behalve de bergh *Olympus*, die de hooghſte van allen is, en in het midden des eilants leit.

De Zuider aen zeegelege lantſtreken, als die van *Baffo*, *Audimo*, *Limiſſo*, *Ma-*

Masotò, *Salines* en *Mesarea*, worden door een lange ry van bergen, van de Noorder aenzeegelege lantstreken *Krusokò*, *Pandaja*, *Cerines*, en *Karpasso* afgescheiden.

De lantstreke van *Cerines* wort ook, door een andere ry van bergen, afgescheiden, die anderhalve Italiaensche mijle van de zeekuste afleggen, en in de brete tot drie Italiaensche mijlen te landewaerts in strekken.

Dit gedeelte der bergen begint van *Capo Kormachiti*, in 't Weste, en loopt recht uit, als een geduurige lijn, na 't Ooste, tot aen *Capo di Sant Andrea*, zonder zy aen iemant op dien smallen oever, die tusschen hunne voeten en de zee is, toegang vergunnen, om daer door binnen in het eilant te kunnen komen. Indien aen d'andere of Zuid-zijde des eilants op een gelijke wijze bergen gerangt lagen, het zou tot desselfs grote sterkte, en voor's vyants aenvallen bevrijt zijn.

Het ander gedeelte der bergen schiet dwers door het eilant: want zy beginnen van d'oude stad *Solia*, welke achtien Italiaensche mijlen van *Capo Kormachiti* leit, en loopen midden door het eilant, tot aen de Kruis-bergh, die tegen over *Capo Masoto* gelegen is, en eindigen by het vlek *Basso*, aen den zeekant. Van daer drajen zy na d'andere zijde om, en komen weer aen den zeekant by *Solia* t'eindigen. In het midden van deze bergen leit de bergh *Olympus*.

Vlakte Messaria.

In het midden, tusschen beide de delen of zijden van die bergen, leit ook een vlakte, *Messaria* genoemt, van acht en zeventig Italiaensche mijlen lang, en dertigh breet: want zy begint van d'uithoek of kaep *Idalium*, nu *Capo della Greja* genoemt, en schiet dwers door het eilant, tot aen *Capo Kormachiti*. In het midden van deze vlakte leit de koninglijke stad *Nikosia*. Zy heeft een vruchtbaren gront, en geeft overvloedelijk veel graen-gewassen.

Bergh Olympus, nu Trobodos.

De *Olympus*, nu *Trochodos*, of *Trobodos* van de Grieken genoemt, d'eenigste, hoogste en beroemste bergh van gansch *Cyprus*, wort met de stad *Amathus*, by *Ptolemeus*, in het Zuider gedeelte des eilants, en by *Strabo* tusschen de stad *Amathus*, en de kaep *Kurias*, in het midden des eilants geplaetst: die ook op den top of kruin een tempel of kapel van de Akreesche *Venus* stelt: dien gene vrouwen moghten betreden noch bezichtigen.

Na dezen bergh *Olympus* wert *Venus* by d'oude Grieken *Olympia* genoemt, die ook den zetel der Pieriaden of Muzen op dien bergh stelden: als *Pindarus* in deze woorden melt. *Ach! quam ik eens op Cyprus, het eilant van Venus, daer de schoonste Pieria, de Musische zetel en achtbare top van den Olympus is.*

D'*Olympus* is vier Italiaensche of een Duitsche mijle hoogh, en heeft in de omtrek of ronte achtien leguen of Spaensche mijlen, dat zijn vier en vijftigh Italiaensche, of dertien en een halve Duitsche mijle. Op ieder legue of Spaensche mijle stont wel eer een klooster der Grieksche Monniken: want de Grieksche kluizenaers hebben allereerst dezen bergh beginnen te bewoonen, en met dat getal van kloosters bebouwt.

Dees bergh was eertijts door de Kristenen aen den aerts-engel *Michaël* gewijdt, en had op den top een kapel van een zelven name. Zoo eenigen willen, zou eertijts op den top een stad gelegen hebben, *Olympia* genoemt.

In ieder klooster waren vele bronnen of fonteynen, en groeiden allerleie vruchten: want deze gehele bergh was door de Grieken met tuinen, lusthoven, en wijnbergen, by na gansch verciert, en, door de lustigheit en schoonheit des oorts, de beroemste van alle de bergen op het eilant. Ook was hy boschrijk en had zeer vele klare springbronnen: dies de inwoonders zich des zomers na dezen oort begaven, om zich aldaer te verlustigen en vermeien.

Maer na eindelijk de Monniken door de Mahometanen uit hunne plaetse en klooster verdreven waren, is deze bergh eindelijk tot eene woestijne geworden, en leit ook nu noch voor een groot gedeelte woest en onbouwt. Ook staet'er slechts een klooster op, *S. Anna* genoemt.

Dicht by dezen bergh *Olympus*, en vijftien Italiaensche mijlen van de stad *Arnaeko*, en een halve mijle van de *Salinen* of *Zoutpannen*, leit een andere

bergh

Kruis-bergh. bergh van eene aenzienelijke hooghte, *Monte della Croce*, dat is, bergh des Kruis, by d'Italianen genoemt. Op wiens kruin eertijts een tempel van *Jupijn* ſtont: maer die is namaels door de Grieken aen den Kruize toegewijdt.

Men zeidt dat deze bergh, by voorval der komſte van de Griekſche keizerin *Helena*, dien naem zou bekomen hebben; dewijl zy, gekomen op dit eilant, een gedeelte van des Zalighmakers kruis, of dat van den vromen quaetdoender, aldaer zou gelaten, en de plaetſe, met het ſtichten van eene treffelijke kerke of kapel, op haer onkoſte, verheerlijkt, en die na het Kruis genoemt hebben.

Op den top des berghs ſtaet noch een kapel: waer in, zoo eenigen willen, wel eer een gedeelte des kruis bewaert wierdt.

Zoo d'Engelſe reizer, *John Lokke*, uit verhael der inwoonders melt, zou dit kruis wel eer in de lucht gehangen hebben; maer door eene aertbeving was de kapel, en het kruis, daer het inhong, overſteipt en ter neer geſtort.

John Lokke op zijne reize na Jeruſal. 't jaer 1553. Het kruis was op het jaer vijftien hondert drie en vijftigh met zilver beſlagen, en had drie droppelen van des Zalighmakers bloet op zich leggen. In het midden van het groot kruis was een klein kruis, gemaekt van een ſtuk van des Zalighmakers Kruis: maer het was in zilver gevat, dies men het niet zien kon. Dit kruis hing toen met beide einden in de muur: en men kon het op en neer bewegen, tot een bewijsteken dat het eertijts in de lucht gehangen had.

Tavern. Voyag. Namaels hebben die van het vlek *Leukara* dit kruis van daer genomen, en in hunne kerke gebraght. Het is een groot ſtuk, als een palm van eene hant, en gezet in een groot koper kruis, met uitgehouwen beeltwerk.

Furer. Zoo eenigen willen, zou dit kruis van een ſtuk van het hout des kruis zijn, daer aen de vromen quaetdoender gehecht was.

Bergh Aoum. *Aoum* is een bergh van *Cyprus*, waer uit twee vlieten vloeien: d'een *Serachus*, en d'ander *Plieus* genoemt. Dees bergh was alzoo na *Aous*, zoon van *Aurora* en *Cephalus*, genoemt.

Op het eerſte jaer van Keizer *Titus Veſpaſianus*, borſt een bergh van *Cyprus* op den kruin, en braekte zoo veel vuurs en zulken vlam uit, dat daer door de na by gelege lantſchappen en ſteden met menſchen verbranden. *Marian Scot. in Titi. Reb. Chron. lib. 2.*

Het eilant *Cyprus* heeft gene bevaerbare rivieren, vlieten of ſtromen: en die aldaer zijn, mogen veel meer ſcheuten of beken genoemt worden, en drogen ook des zomers door de hitte bywijle uit. Rivieren.

Ptolemeus gedenkt vier vlieten van *Cyprus*, als *Lykos*, *Pedeus*, *Lapithus*, en *Tetius*. De voornaemſte is de vliet *Pedeus*, die met verſcheide takken midden uit het eilant komt ſchieten, en aen de ooſtzijde des eilants, aen de noordzijde van de ſtad *Famaguſta*, in zee valt.

De vliet *Lykos*, die uit den bergh *Olympus* valt, ſtort by de ſtad of vlek *Limiſſo*, aen de Zuidzijde des eilants, in zee. Neffens het vlek *Morin*, tuſſchen het vlek *Limiſſo*, en de kaep van *Chiti*, aen de Zuidzijde des eilants, vloeit een vliet in zee, *Vaſilipotamo* op hedendaeghs Griekſch genoemt, dat zoo veel, als konings-vliet, gezeit is. Lykos. Ptolem.

Uit den bergh *Aous* vloeiden twee vlieten, *Plieus* en *Serachus*, of *Satrachus* by *Lykofron*, genoemt, die ook *Aous* geheten was, en na 't Ooſte vloeide. De *Satrachus* was alzoo na de ſtad *Satrachus* genoemt. Auctor Etymol.

Klarius was een vliet van *Cyprus*, aen den welken de ſtad *Solon*, te voore *Epea* genoemt, lagh. Klarius Plutarch. in Sol.

Bokarus was een vliet, die, volgens *Heſychius*, in of door de ſtad *Salamis* vloeide, en uit den bergh *Akamas* neerſtorte. Doch dit ſchrijven van *Heſychius* is ongerijmt, en zonder eenige ſchijn van waerheit: naerdien dan deze vliet, van het Weſte tot het Ooſte, het ganſch eilant zou moeten doorlopen en doorſneden hebben: want de bergh *Akamas* leit aen d'uitterſte Weſterhoek des eilants, en de ſtad *Salamis* lagh aen d'uitterſte Ooſterhoek. Bokarus.

Maer uit het ſchrijven van *Euripides* blijkt, dat de vliet *Bokarus*, door of langs de ſtad *Pafos* zou gevloeit hebben: naerdien hy zeidt, dat de ſtromen van den vliet *Bokarus*, die hondert monden heeft, *Pafos* zonder regen vruchtbaer maken.

Het

Het vlek *Cytherea* wort door een kleinen vliet bevoghtight, die uit den bron van *Venus* komt, en, door zijnen ſterken ſtroom, een grote meenighte van Molens doet omgaen: waer uit de voornaemſte inkomſten van den *Baſſa* van *Cyprus* ontſtaen.

Steden. Op het eilant *Cyprus* lagen, in aeloude tijden, vele en voorname ſteden.

lib. 5. c. 31. Ten tijde van *Diodoor* hadmen'er, volgens zijn ſchrijven, negen gedenkwaerdige ſteden: onder dewelke kleine ſtedekens gerangt ſtonden; die de negen ſteden gehoorzaemden. Ieder dezer negen ſteden had eenen koning: want het eilant *Cyprus* was by ouds, zoo *Plinius* meld, de zetel van negen koningrijken, of begreep, volgens *Pomponius Mela*, negen koninkrijken.

lib. 14. Deze negen koninglijke ſteden waren *Epea*, namaels *Soli*, *Amathus*, *Cythri*, *Citium*, *Curium*, *Lapathus*, oud en nieu *Pafos*, en *Salamis*.

By *Plinius* worden de volgende vijftien gedaght: als *Paphos*, *Palepaphos*, of oud *Pafos*, *Cithera*, *Curias*, *Cithium*, *Korineum*, *Salamis*, *Amathus*, *Lapethos*, *Sole*, *Tamaſeus*, *Epidarum*, *Chytri*, *Arſinoë*, *Carpaſium*, en *Golgi*. Behalve deze waren'er ook de ſteden *Cinyria*, *Marium* en *Idalium* geweeſt, maer by zijnen tijt al vernietight en vergaen.

Wanneer de Griekſche keizers van *Konſtantinopolen* het eilant bezaten, en dat door hertogen deden beſtieren, waren'er ook vijftien ſteden, hoewel niet

Them. lib. 1. c. 15. een en dezelve: maer, de volgende volgens zekeren ſchrijver *Conſtantinus Porphyrogeneta*: *Konſtantia* (eertijts *Salamis*) de *Metropool* of hooftſtad, *Citium*, *Amathus*, *Cyrenea*, *Paphus*, *Arſinoë*, *Soli*, *Lapithus*, *Cermia*, of *Leukuſia*, *Cytherea*, deze *Tamaſus*, *Kurium*, *Nemebus*, *Trimythus* en *Karpaſus*.

Notit. Antiq. Een zelve getal van vijftien ſteden vindmen in zeker oud Griefch aenteken-boek gedaght: hoewel de namen van eenige een weinigh verandert, en verbaſtert en vervolgens aldus. *Konſtantia*, *Tamaſſus*, *Citen*, of *Citium*, *Amathuſa*, *Koren*, *Paphos*, *Arſenoë*, *Soli*, *Lapithus*, *Cirboea*, *Cythri*, *Karpathus*, *Cyrenia*, *Trimethunton*, *Citen*.

In diergelijk ander aeloud Griefch aenteken-boek, gemaekt onder den Griekſchen keizer *Zeno Sophos*, of de Wijze gebynaemt, worden de volgende dertien ſteden op een ry gemelt. *Konſtantia*, *Citium*, *Amathus*, *Kurium*, *Paphos*; *Arſene* of *Arſinoë*, *Soli*, *Lapithus*, *Cyrenia*, *Tamaſus*, *Cythri*, *Trimithus*, *Karpaſus*. Onder deze maekten (zoo *Ammianus Marcellinus* getuight) de ſteden *Salamis* en *Pafos* het eilant beroemt en deurluchtigh. Steden van Cyprus. lib. 14. in Vit. Gall. & Conſtant.

Doch behalve deze vijftien ſteden voornoemt, worden noch verſcheide andere ſteden by d'oude lantbeſchrijvers, als *Strabo*, *Stephanus* en *Ptolemeus* die gedaght: als in het vervolgh zal blijken: hoewel die alle voor vele eeuwen te gronde vergaen, en vernielt zijn.

Namaels hebben de Kriſten Cypriſche koningen, uit den huize van *Luſignan* in *Vrankrijk*, de veertien of vijftien ſteden voornoemt, tot een getal van vier ſteden gebraght: als *Nikoſia*, *Baffo*, *Limiſſo*, en *Famagoſta*, die noch in wezen zijn: hoewel *Nikoſia* en *Famagoſta* de voornaemſte: d'eerſte midden in 't lant, en d'andere aen den zeekant, op d'Ooſtzijde, des eilants gelegen. Porcachi.

Alle d'andere bewoonde of bevolkte plaetſen zijn niet als dorpen of vlekken, en gehuchten, *Caſalia* by d'Italianen genoemt, ten getale ontrent van acht hondert en vijftigh. Hoewel eenigen het getal op drie duizent begroten.

Ptolemeus ſchijnt het eilant van *Cyprus* in vier oorden of lantſtreken te verdeilen: als in *Salaminia*, *Paſia*, *Amathuſia*, en *Lapithia*. *Salaminia* beſlaet, volgens den zelven *Ptolemeus*, de Ooſter gedeelten des eilants, *Paſia* de Weſter, *Amathuſia* de tuſſchen gelegen Zuider delen, en den bergh *Olympus*, en *Lapithia* de Noorder gedeelten. Coſmoph. lib. 5.

Vlekken of dorpen. De vlekken of dorpen van *Cyprus* waren, ten tijde der Venetianen, onder de koninglijke kamer, klerkſchap of geeſtelijkheit en adeldom verdeilt, die daer grote inkomſten van trokken, uit oorzake dit eilant den vollen overvloet van alle dingen en levens middelen verſchafte, die het aertrijk voortbrengt. Eertijts waren deze dorpen zeer volk-

rijk, en konden een getal van hondert en zestigh duizent inwoonders uitmaken, en vloeiden van rijkdom en overvloet van alle dingen over; maer zijn al voor eenige jaren, door de tirannye en wrede regering der Turken, meerdeels verlaten, en de meeste leggen nu woest, ontvolkt en vervallen.

De voornaemste dorpen, onder alle, zijn *Lapitho*, *Ciluro*, *Karpassi*, *Leskara*, *Konstantino*, *Limnati*, *Silika*, *Arnika*, *Pellendria*, *Chilani*, *Kolosso*, *Procopia*, *Konuklia*, *Otima*, *Cerines*, *Arios*, *Ornodos*, *Krusoko*, *Solia*, *Limisso*, *Mortu*, en *Leskia*.

D'Arabische lantbeschrijvers, als onder andere *Aledris*, gedenken vijf steden van *Cyprus*, met Arabische gebroke namen: als *Kerebnia*, of *Kerabnia*, by ouds *Ceraunia*, en nu *Cerines*: *Leskosia*, of *Liskosia*, nu *Likosia*, of *Nikosia*: *Elimneson*, of *Limnison*, nu *Limisso*: *Basa*, of *Basso*, by ouds *Paphus*, en *Mankou*, of *Mangousa*, en anders *Famagosta*. Geograph. Nub. clim 4.

In het beschrijven zullen wy met d'aeloude stad *Salamis*, of oud *Famagusta*, beginnen.

Salamis, namaels *Konstantia*, en oud *Famagusta*.

DE stad *Salamis*, by *Strabo*, *Ptolemeus*, *Stephanus*, en by *Plinius*, *Solinus*, en *Hieronymus Salamine* genoemt, wort by *Strabo*, na d'eilanden *Karpasiën*, die voor den bergh of uithoek *Olympus* in zee leggen, en voor de stad *Arsinoë*, en by *Ptolemeus* aen de Noordzijde des eilants geplaerst.

Strab. *Salamis* wiert door *Teucer*, zoon van *Telamon*, gestight, na dat hy door zijnen vader uit het vaderlant verdreven, en op het eilant *Cyprus*, aen het strant der *Achajers*, aengekomen was.

Lib. 44. c. 3. Desgelijks getuight *Justinus*, dat *Teucer*, wanneer hy, na het eindigen des Trojaenschen oorloghs, op zijn weerkomst in zijn vaderlant, by den vader niet aengenaem was, (uit oorzake hy de doot van zijne broeder *Ajax*, door lage van *Ulysses* om 't leven gebraght, niet gewroken had,) na *Cyprus* geweken was, en aldaer de stad *Salamine*, na den naem van zijn oud vaderlant, gestight had. Maer zoo dra hy zijns vaders doot vernam, was hy weer na zijn vaderlant getrokken; doch wiert door *Eurisan*, zoon van *Ajax*, te lande bezet. Van daer was hy aen de stranden van *Spanje* te lande gekomen, en had de plaetsen ingenomen, daer namaels nieu *Kartha* gebouwt wiert: van waer hy na *Gallicie* overgetrokken was.

Scoliast. in Æschyl. Zoo andere verhalen, zou *Teucer*, wanneer hy weer in zijn vaderlant *Salamis*, in *Attika*, gekeert was, door den vader *Telamon* niet aengenomen zijn, uit oorzake hy zijnen broeder *Ajax* niet belet had, zich zelven om 't leven te brengen. Dies was hy van daer getrokken, en had op *Cyprus* eene stad gestight, en *Salamis* genoemt, na den naem der stad *Salamis*, in *Attika*.

Van gelijken getuight ook *Vellejus*, dat *Teucer*, om de nalatigheit van het ongewroken ongelijk des broeders, door den vader *Telamon* niet ontfangen, en aen *Cyprus* gelant was, en *Salamis* na de bynaem zijns vaderlants gestight had. Lib. 1.

Tacitus schrijft ook, dat *Teucer*, door gramschap des vaders *Telamon*, gevlught was, en aen *Jupiter* de *Salaminier* eenen tempel gestight had: zonder evenwel hy d'oorzake zijner vluchting melt. Annal. lib. 3.

Horatius melt ook de stighting der stad door *Teucer*, in zijne lierdichten, daer hy zeidt. *Onder den geleider en beleider Teucer heeft men niet te wanhopen: want Apollo heeft zekerlijk belooft, dat in een nieu lant een dubbel (of dubbelzinnigh) Salamis zou zijn.*

Het Attisch *Salamis* wort van de poëten, als *Lukanus*, *Seneka*, en *Manielius*, doorgaens het rechte *Salamis* genoemt.

Namaels is *Salamis Konstantia*, zoo *Stephanus* getuight, genoemt: gelijk ook *Hieronymus*, en na hem *Beda*, en meer andere schrijvers gedenken. Eenige willen, dat *Salamis* daar na *Kostanza* zou genoemt zijn, na koning *Kosta*, vader van *S. Katharina*. Lib. 7. Porcach.

Salamis was by ouds een zeer grote, maghtige en volkrijke stad: want *Diodoor* noemt *Salamis* de grootste, en maghtighste der steden op *Cyprus*, en Lib. 14.

Ho-

Homeer de fraeigebouwde ſtad.

Een gedeelte van *Salamis* was ook *Koronis* genoemt, ja de ganſche ſtad, zoo *Porfyrius* getuight, die by zijnen tijdt *Salamis* genoemt wiert, was te voore *Koronis* geheten. Dies miſſchien *Teucer* de oude ſtad *Koronis*, welke hy op zijne aenkomſte aldaer vond, ſlechts vergroot, en na zijne vaderlant *Salamis* genoemt heeft. [: Ab- n.]

[rcach.] Zoo andere willen, zou *Salamis* namaels *Koſtanza*, na koning *Koſta*, vader van *Sinte Katharina*, genoemt zijn.

[eſych.] Door de ſtad liep de vliet *Bokarus*, die uit den bergh *Akamas* ſtorte.

[icer. ad ttic. 5. 5. piſt. 1.] Toen *Cyprus* onder de Romeinen ſtont, waren de Salaminiers door de Romeinſche ruiters, onder den overſten *Scaptius*, geweldigh geplaeght, doch wierden, op bevel van *Cicero*, gedwongen van het eilant te wijken.

[uſeb. iero- ym. eda in ct. poſt. aul.)ia)rof. In rajan. b. VII. 12.] De Joden hebben de ſtad, na het verdelgen van alle de Griekſche inwoonders, op het negentiende jaer van keizer *Trajaen*, ganſch verwoeſt. Op het zeven en dertighſte jaer van keizer *Konſtantijn de Grote*, ſtorte, door eene aertbeving, die op *Cyprus* ontſtont, de ſtad *Salamis* ter neer, met ſneuvelen van een grote meenighte volks.

[lle- and. Mo- iach. in Grat. n Lu- ent S. Cruc. Roman. Marty- ol. ad Diem. 22. Febr.] Onder de Kriſtenen was *Salamis* de zetel van eenen Biſſchop, en een Metropolis of Hooftſtad. De beroemſte Biſſchop onder alle, die gedaght wort, was *Epiphanius*. Hy wort uitſtekentheits halve de heilige Biſſchop der Cypriers, en de grote *Epifanius*, en by *Hieronymus* de Biſſchop van *Cyprus* genoemt.

Akrion wiert te *Salamis* gemartelaeſeert.

Behalve de tempel te *Salamis*, door *Teucer*, ter eere van den Salaminiſchen *Jupiter* geſtight, waren'er meer andere tempels van *Jupiter*: als uit het ſchrijven van *Ammianus Marcellinus* te beſpeuren is: en miſſchien een van den Epiceniſchen *Jupiter*: want dees *Jupiter* was in *Salamis*, zoo *Heſychius* gedenkt, geëert.

Ook was'er een tempel van *Venus*, *Proſpiciens*, dat is uitkijkſter, gebynaemt. Ovid.

In *Salamis* was ook een tempel van *Pallas*, *Agraulos* en *Diomedes*, en in een zelve omtrek of beſtek beſloten.

Aen *Agraulos*, zoon van *Cekrops* en *Agraulos*, wiert in de maend *Afrodiſium*, alzoo by de Cypriers genoemt, een menſch opgeoffert, welke gewoonte tot aen de tijden van *Diomedes* geduurt heeft: maer is daer na verandert, en wiert aen *Diomedes* een menſch opgeoffert. Die opgeoffert wiert, liep, onder gelei van jongelingen, driemael rontom het altaer. Daer na ſtak de prieſter hem met een ſpies in de keel of mage: en aldus wiert hy op den opgerechten brantboutſtapel ganſch verbrant.

Difilus, koning van *Cyprus*, die ten tijde van den godsgeleerde *Seleukus* leefde, heeft deze inzetting vernietight, en die gewoonte in een oſſen offer verandert. *Porphyr. de Abſtin. lib.* 2. *Euſeb. Cyrill. Theodoret.*

Van *Salamis* zijn by ouds verſcheide geleerde en deurluchtige mannen geſproten: gelijk daer na breder zal gezeit worden.

Dianeuterium was eene plaetſe aen zee, by de ſtad *Salamis* of *Konſtantia*, gelegen: alwaer *Polybius*, Kriſten biſſchop der *Rhinokururen*, of *Egypten*, met de overblijfſelen van *Epifanius*, in zijn leven Biſſchop van *Salamis* of *Konſtantia*, lande, om dezelve aen de ſtedelingen te behandigen. In Vita Epiphan.

't Beſte zout van ganſch *Cyprus* viel by *Salamis*.

Famaguſta.

DE ſtad *Famaguſta* wort alzoo by de later en hedendaeghſche Latijnſche ſchrijvers, als ook by de Neerduitſchen en Engelſchen, genoemt: maer by d'Italianen *Famagoſta*, en by de Franſchen *Famagouſte*, en by d'Arabieren *Mangouſa*.

Famaguſta wiert door *Henrikus*, koning van *Cyprus*, op het jaer twaelf hondert en negentigh, geſtight, na het verwoeſten van *Ptolemais*, eene ſtad van *Syrie* of *Fenicie*.

Famaguſta leit by na tegen over *Tripolis*, in *Syrie*, op een zeer voordeligen oort, in een boght of inham, aen de uitterſte Ooſtzijde des eilants, op den oever der zee, en op een zeer harde rotſe of klipgront; doch op zulken lagen oort, dat men van de ſchepen uit de ha-

ven of uit zee in de ſtad kan zien. Zy is omtrent twee Engelſche mijlen in 't ronde groot, en in vorm by na van eene vierhoek gebouwt.

De ſtad is tamelijk groot, en wel gebouwt, en heeft ongemene fraeie en zeer rechte ſtraten.

Haven. Zy heeft eene zeer treffelijke haven, tegen 't Zuid-ooſte: welke ook d'eenighſte haven des ganſchen eilants is; hoewel klein en eng: dies zy niet met allen voor grote ſchepen deught: ook komen aldaer niet, als kleine ſchepen, ten anker.

De Venetianen hadden wel eer, voor deze haven, een kleine moelje voor de galeyen gemaakt: maer deſelve is heden ganſch geſloopt, en door het gewelt der zee vernielt.

De mont van de haven wort door twee ſteentotſen benauwt, daer op de zeebaren by ſtorm en onweer geweldigh breken, en de haven veiligh maken.

In deze haven leggen of overwinteren gemenelijk vijf of zes galeyen, die de Bey van *Famaguſta*, ten dienſte van den groten Heer, hout.

Op de ſtad *Famaguſta* is grote ſchipvaert, en een ſterke overvaert uit *Syrie*, en 't *Heilige Lant*, inzonderheit uit de havens van *Joppe*, *Tripolis*, en *Alexandretta*, gelijk eertijts op de aeloude ſtad *Salamis* of oud *Famaguſta* was. Van wegen deze ſterke en beroemde ſchipvaert, willen eenigen, dat deze ſtad by d'Italianen *Famagoſta* zou genoemt zijn: dat zoo veel, als beroemde of vermaerde Faem, gezeit is.

Hoewel andere willen, dat *Famaguſta* zoo veel zou gezeit zijn, als *Faem van Auguſtus*, te weten, van keizer *Auguſtus*, die de ſtad, om de verkrege zee, in het Aktiaſiſche gevecht, tegen *Antonius* en *Kleopatra* bevochten, zou geſtight hebben. Doch andere houden, dat de ſtad door koning *Koſta*, vader van *S. Katharina*, zou geſtight zijn. Porcach.

Zoo eenigen willen, zou *Famaguſta*, of oud *Famaguſta*, eertijts na *Arſinoë*, de ſtichtſter, zuſter van *Ptolemeus Philadelfus*, koning van *Egypten*, *Arſinoë* genoemt zijn.

Famaguſta is het eenighſte en voornaemſte bolwerk van ganſch *Cyprus*: want

want het heeft, tot haer beveiling, zeer sterke vestingen, eertijts door de Venetianen gesticht. Voorts leit het op een zeer harde rotse, welke niet kan ondermijnt noch ondergraven worden: hoewel de muuren of wallen, door nalatigheit en onachtzaemheit der Turken, voor vele jaeren al gescheurt en bouwvalligh waren. Aen de wallen, binnen de stad, en aen de zijde der haven, staet een kasteel, in vorm van een *Citadel*, al voor hondert en meer jaren gebouwt, dat, als ook de stad, nu zeer wel by de Turken onderhouden wort.

Kasteel.

Toen de Venetianen de stad ontrent op het jaer vijftien hondert vijftigh en zestigh bezaten, waren de wallen fraei, en van nieuws met vier voorname bolwerken versterkt, daer tusschen beide toorens tegen malkanderen overstonden.

De haven, daer neffens het kasteel staet, was met eene keten, tegens 's vyants inkomste, afgeschoren.

Men heeft'er niet meer als twee poorten: eene aen de lantzijde, en eene aen de zeekant.

Aen wat zijde men in de stad treed, zoo moetmen door twee deuren gaen, en over een valbrugh in het midden: waer van de Turken zich dien vond toeschrijven.

Kerken.

Alle de oude Kristen kerken zijner noch in haer geheel en wezen: doch worden by de Turken bezeten: want na zy de stad op het jaer vijftien hondert een en zeventigh verovert hadden, hebben zy ook alle de Kristen kerken in *Moskeen* verandert.

Kerken van S. Nikolaas.

Op het jaar vijftien hondert zeventigh waren'er drie kerken: de grootste kerke was aen *Sinte Nikolaes* gewijdt, en hierom de kerke van *S. Nikolaes* genoemt.

In deze kerke is het graf van *Jakob van Lusignan*, laeste Kristen koning van *Cyprus*: wiens Latijnsch grafschrift, aen de Zuidzijde des koors, aldus gelezen wort.

Jakobo de Lusignano Hierosol. Cypri, Arme. Regi, cui divinæ laudes ob præclara facinora & obtentos de hoste triumphos. Hic ob denegatos honores Monarchiam Cypri ut Cæsar invadens obtinuit. † *Amegustum subegit, Venetorum dominio præpotentissimo adhæsit, illius filiam Kthelinam venustissimam & certo deam sibi copulans connubio: pius, prudens, clemens, munificus, magnanimus princeps, quo nemo bello major, nec armis, hunc mors effera anno imperij XIII. ætatis verò XXXIII. peremit, atque ejus posthumum vagientem necavit, 1473. d. 6. Julij.*

† Famagusta.

Dat is:

Aen Jakob de Lusignan, koningh van Jerusalem, Cyprus, Armenie, dien goddelijke lof zy, van wegen de beroemde daden, en zegens op den vyant bevochten. Dees heeft, om de geweigerde eeren, de Monarchie van Cyprus, als een Cæsar bespringende, bekomen. Famagusta t'ondergebraght, en de hoogmogenste heerschappye der Venetianen, met desselfs dochter Katharina, de allerschoonste, en zekerlijk eene Goddin, ten huwelijk te nemen, aengehangen. De godvruchtige, kloekzinnige, goedertiere, en weldadige vorst, tegen wien niemant in oorlogen en wapenen opmoght, dien heeft de wreede doot, op het dertiende jaar zijns rijks, en drie en dertighste jaer zijns ouderdoms, vernielt, en zijn nagelaten jong kint gedoot, des jaers veertien hondert drie en veertigh, den zesten dagh van Hooimaant.

Achter het altaer worden deze woorden, in steen gehouwen, gelezen.

FRANCISCO DE PRIOLIS VENETÆ CLASSI IMPERANTE DIVI MARCI VEXILLUM CYPRI FELICITER ERECTUM EST. *Anno* 1488. *XXVIII. Februar.*

Dat is:

Aen Franciskus de Priolis, gebiedende over de Venetiaensche vloot, is de vane van den heiligen Markus te Cyprus gelukkelijk opgerecht. Des jaers 1488. *den* 28. *Februar.*

Behalve deze twee was'er noch eene kerke der Grieken, *S. Joris* genoemt: waer in een marmer graf van den aeloudden bisschop *Epifanius* gezien wort, met een Grieksch opschrift; doch dat voor hondert en meer jaren by na al uitgesleten was, en niet kon gelezen worden.

Kerke van S. Joris.

D'andere was de kerke van *S. Maria Hy-*

Kerke van S. Maria Hydria. *Hydria* genoemt, die niet zeer groot is. In deze kerke was wel eer eene zeer oude pot, kan of kruike, te zien, die men zeidt eene van de zeven waterkruiken te zijn, welker water de Zalighmaker, op de bruiloft van *Kana* in *Galilea*, in wijn veranderde. Het was eene zeer fraeie aerde pot, met wit geëmaljeert, en met net getrokken werk doorwroght. Zy had aen ieder zijde, in plaetse van hantvatselen, ooren, was ontrent een elle hoogh, en smal aen den bodem, en groot en ront van buik, met een langen hals en tuit, om de vocht, 't zy water of wijn, daer uit te schenken, die tot twaelf volle stopen daer in konnen.

Het een oor of hantvatsel was op het jaer vijftien hondert en zestigh gansch afgebroken, en het ander by na ten dele gebroken.

Men ziedt op vele plaetsen der stad deze zinspreuke van den staet van *Venetien*, in 't Latijn, die uit de bek van eenen Leeuw schiet.

PAX TIBI MARCE EVANGELISTA MEUS.

Dat is.

Vrede zy u, ô Markus! mijn Evangelist.

De stad *Famagusta* wort, van wegen den groten Heer, door eenen Bey bestiert, die onder den *Bassa* of opperhooft des eilants niet staet, en zes galeyen, ten dienste van den groten Heer, tot beveiling der kust, houden moet.

De Kristenen mogen hun verblijf in de stad niet nemen, noch aldaer vernachten: alleenlijk hebben zy de vryheit van des daeghs daer in te komen, en houden'er winkels, die zy des avonts sluiten: waer op zy zich na hunne huizen begeven, die in de na by gelege dorpen, of in een dorp een musketscheut van daer, staen.

Oud Famagusta. Twee duizent schreden, of vier Engelsche en een halve myle van nieu *Famagusta*, zietmen op eenen heuvel noch de puinhopen van oud *Famagusta*, welke stad wel eer door d'Engelschen, op bevel van *Richard*, koning van *Engelant*, verwoest en ten gronde verdelght wiert.

Oud *Famagusta* lagh al voor hondert en meer jaren woest, en wert by genen mensch bewoont.

Eenigen willen, gelijk gezeit is, dat dit oud *Famagusta* eertijts *Arsinoë* zou genoemt zijn, na de stichtster *Arsinoë*, zuster van *Ptolemeus Filadelfos*, koning van *Egypten*. Andere houden d'aeloude stad *Tamassus* voor *Famagusta*: daer nochtans *Ptolemeus* en *Stefanus Tamassus* tot eene Middellantsche stad van *Cyprus* maken. Dogh met recht magh d'aeloude stad *Salamis*, namaels *Konstantia* genoemt, voor oud *Famagusta* gehouden worden.

De stad was, naer het schijnt, groot van omtrek: want men ziet'er hele bergen van fraeie grote en sterke gebouwen: hoewel niet alleenlijk daer, maer ook op vele plaetsen, door het gansch eilant. In het graven en ploegen in d'aerde, worden bywijle ook aeloude goude, zilvere en kopere penningen gevonden: ja ook vele tomben en gewelven, met graven daer in.

Men ziet'er de grontvesten en puinhopen van de kerke, als ook van d'onderaertsche gevangkenis van *S. Katharina*, dochter van koning *Kosta*, die als uit eene rotse of klip schijnt gehouwen te zijn.

Ook wort'er de kerke van *S. Barnabas*, d'Apostel, getoont, en de plaetse, daer hy gemartelazeert, en in eene put begraven was, met het boek van het Evangelie van *S. Mattheus*; geschreven met d'eige hant van den zelven *Mattheus*, en gevonden ontrent op het vier hondert drie en zeventighste jaer. Kerke van S. Barnabas.

Zoo *Nicephorus Kallistus*, in zijne kerkelijke historie, getuight, zouden d'overblijfselen van den Apostel *Barnabas*, ten tijde der regering van keizer *Anastasius*, onder eenen *S. Jans brootboom* gevonden zijn, met het Evangelie van den Evangelist *Mattheus* op zijne borst, en met d'eige hant van *Barnabas* geschreven.

Doch *Cedrenus*, *Suidas* en *Ado*, in het Roomsch Martelaers-boek, schrijven, dat d'overblijfselen van *Barnabas*, en het Evangelie van *Mattheus*, op den borst van *Barnabas*, op het vierde jaer der regering van keizer *Zeno*, zouden gevonden zijn.

Zoo *Hieronymus*, en uit hem *Honorius* en *Zophronius* getuigen, had *Barnabas* de Cyprier, die ook *Jozef Lenites*

tes genoemt, en met *Paulus*, tot Apoſtel der heidenen geſtelt was, eenen brief tot opbouwing der kerke geſchreven, die onder d'Apokryfiſche ſchriften erkent wort.

Euſebius gedenkt ook dien brief van *Barnabas*, in het optellen der Apokryfiſche ſchriften. Eenigen, als *Filaſtrius* melt, maken hem den ſchrijver van den brief aen de *Hebreen*. Zijn Evangelie, dat insgelijks onder d'Apokryfiſche ſchriften gehouden wort, gedenkt ook de rechtsgeleerde *Gratianus*.

Nikoſia of *Likoſia*.

DE ſtad *Nikoſia*, en *Likoſia*, by de hedendaeghſe Grieken en Italianen genoemt, wort by de Griekſche ſchrijvers, van de midden eeuwe, *Leukuſia* of *Leukoſia*, en by d'Arabiſche ſchrijvers gebroken, *Leſkoſia* of *Lifkoſia*, of *Leſkouxa* of *Leukouxa* geheten.

Eenige houden *Likoſia* of *Nikoſia* voor de ſtad, welke by verſcheide Griekſche kerkelijke hiſtori-ſchrijvers, als *Sofronius*, *Hieronymus*, *Nicephorus* en *Zozomenus*, *Leuteon*, of *Ledrum*, of *Ledra* genoemt wort: welk *Leuteon* eertijts tot een biſdom opgerecht was: wiens biſſchop, met name *Triphyllius*, by de gemelde ſchrijvers gedaght wort.

De ſtad *Likoſia* leit byna in het midden des eilants, en ſchier in het midden der vlakte, *Meſſaria* genoemt, op een zeer luſtigen en getemperden oort, en in een zeer vruchtbaren en waterrijken landouw: dies *Likoſia* door hare gelegentheit gene onaengename of onvermakelijke ſtad is. Zy leit een dagh-reize te landewaerts in, zeven Cypriſche of een en twintigh Italiaenſche mijlen van *Arnacho*, zes en dertigh Italiaenſche mijlen van de ſtad *Famaguſta*, en is langer als breet, en had wel eer negen Italiaenſche of twee Duitſche mijlen en een vierendeel in den omtrek. Dies men de ſtad in vijf vierendeel uur naulijks rontom kon gaen.

Maer wanneer de Venetianen de ſtad op het jaer vijftien hondert zeven en zeſtigh, tegen het belegh der Turken, wilden verſterken, hebben zy den omtrek tot drie Italiaenſche mijlen ingetrokken. Zy maekten toen de ſtad rondt van geſtalte, in vorm van eene ſter met elf punten: waer van ieder met een bolwerk geſterkt wiert.

Doch de bolwerken wierden niet voltoit, noch na behoren, volgens het ontwerp, opgehaelt.

De nieuwe of hedendaeghſe muren der ſtad zijn van binnen met aerde aengehooght, en in ſtaet van beſcherming, en met zeer brede grachten omringt.

De ſtad heeft drie poorten: d'eene ziet na 't Ooſte, en wort de poorte van *Famaguſta* genoemt: dewijl die na de ſtad *Famaguſta* toe leit. D'andere is de poorte van *Paſo*, aen de Weſtzijde: en de derde is de poorte van *Cerines*, aen de Noordzijde.

Likoſia had wel eer vier duizent huizen, en was, ten tijde der Kriſtenen of Venetianen, met paleizen, verſcheide kerken en prachtige gebouwen verheerlijkt: en daer en boven met klooſters van Franken, Latynen en Grieken, voorzien. Want de meeſte, ja alle de Venetiaenſche adeldom des ganſchen koningrijks van *Cyprus*, woonde in deze ſtad, en ieder ridder of graef had'er eene wooning, die de ſtad van tijt tot tijt, meer en meer, met gebouwen, tuinen, en andere brave werken deden verheerlyken en vercieren.

De hooftkerke der Kriſtenen, welke men noch daer ziet, en fraei gebouwt is, was door de Grieken aen *Sinte Sofia* gewijdt, en hierom *Sinte Sofia* genoemt: gelijk de kerke van *S. Sofia* te *Konſtantinopolen*: maer de Turken hebben die, na het veroveren der ſtad, na zich genomen, en daer van hunne *Moſke* gemaekt.

Neffens deze kerke ſtont des aertsbiſſchops huis, daer in eertijts de *Metropolyt*, en *de Primas*, of eerſte des rijks, gemenelijk de geboorne gezant des Paus genoemt, zijne woonſtede had.

In deze kerke, of *Moske*, is een oude tombe of grafſtede van zeer fraeien Jaſpis-ſteen, ganſch uit een eenigh ſtuk gehouwen, en gemaekt in vorm van een kofferdekſel, twaelf ſpan lang, zes breet,

breet, en zeven hoogh. Men zeidt deze grafstede onder d'aerde gevonden zy.

Daer en boven hebben zy eene andere kerke in eene *Moske* verandert, welke eertijts een klooster van d'orde van *Sint Augustyn* was, waer in de meeste Kristen koningen van *Cyprus* begraven leggen, die recht koninglijke grafsteden zijn. Noch was'er een ander Franciskaner klooster: waer in, ten tijde der Venetianen, het lijk van *S Franciskus*, een *Borgonjer* krijgsknecht, in eene houte kiste bewaert wert.

De Grieken hebben'er heden vier kerken, en de Franken en Latynen twee: te weten, de Kapucijner paters, Fransche bezendelingen, en *Sokkolans*, of Italiaensche bezendelingen. De eerste hebben eene kerke *S. Jakob* genoemt: en de laeste eene kerke van *Sinte Kruis*. D'Armeniers hebben'er ook eene zeer fraeie kerke, welke ten tijde der Franken of Latijnsche Kristen en een klooster van geestelijke vrouwen was, het *Katuizers* klooster genoemt.

Men ziet noch in het koor der kerke stene grafsteden, met uitgehouwe beelden van geestelijke vrouwen daer op, en inzonderheit van eene abdisse, met een kruis in de hant. Rontom de kant van den steen is geschrift met Fransche letteren gehouwen.

De Turken slopen alle daeghs de paleizen, en andere fraeie stads gebouwen, op hope van daer in eenige verborge schat te vinden, en verkopen de stenen, tot den opbouw van nieuwe huizen.

Ten tijde der Cyprische Kristen koningen, uit den huizen van *Lusignan in Vrankrijk*, die het eilant van *Cyprus*, des jaers elf hondert en drie, met edelen uit *Vrankrijk* bevolkten, was *Likosia* alleen de koninglijke zetel, en stoel des rijks, en hof des konings.

Het was toen ook tot een aerts-bisdom der Latijnen en Grieken opgerecht: gelijk ook *Ledrum* of *Leuteon*, onder de Kristenen de zetel van eenen bisschop was: diens bisschop, met name *Trifyllius*, *Hieronymus* en *Niceforus* gedenken.

D'inkomste van dit aerts-bisdom van *Likosia* wert, ontrent des jaers vijftien hondert en zestigh, op twaalf duizent dukaten jaerlijks begroot.

De vliet of beke, *Pedeus* genoemt, vloeit midden door de stad, en is met stene bruggen overslagen. Hy loopt by wyle zeer hoogh op, en vloeit snel, maer drooght evenwel bywyle des zomers uit.

In de stad is ook een bron of fonteyn, met wiens water alle acht dagen eens, de hoven of tuinen bevoghtight worden. Deze bron wert ten tijde der Venetianen jaerlijks gepaght, en voor ieder boom moest jaerlijks aen de pachter een Bizantin gegeven worden.

De pachter had by dezen bron een lustigen en fraeien tuin, en betaelde alle jaers aen *Sint Mark* vijftien hondert kronen.

D'inwoonders van *Nikosia* leefden in oude tijden, na d'oude wijze der Genuesen, die ook dit eilant wel eer bezeten hebben.

Sedert de tijden der Kristen koningen van *Cyprus*, waren in *Nikosia* zeer vele Fransche edelen geweest, die, zoo lang de Venetianen de stad bezeten hebben, op zijn Fransch gekleet gingen, en vele vryigheden en voorrechten genoten.

Op het jaer vijftien hondert en zeventigh, wert *Nikosia* door den Turkschen Keizer *Selim*, de twede van dien name, verovert, en den Venetianen afhandigh gemaekt.

Een halve mijle buiten de stad stont wel eer een Griesch klooster, dat een fraei gebou was.

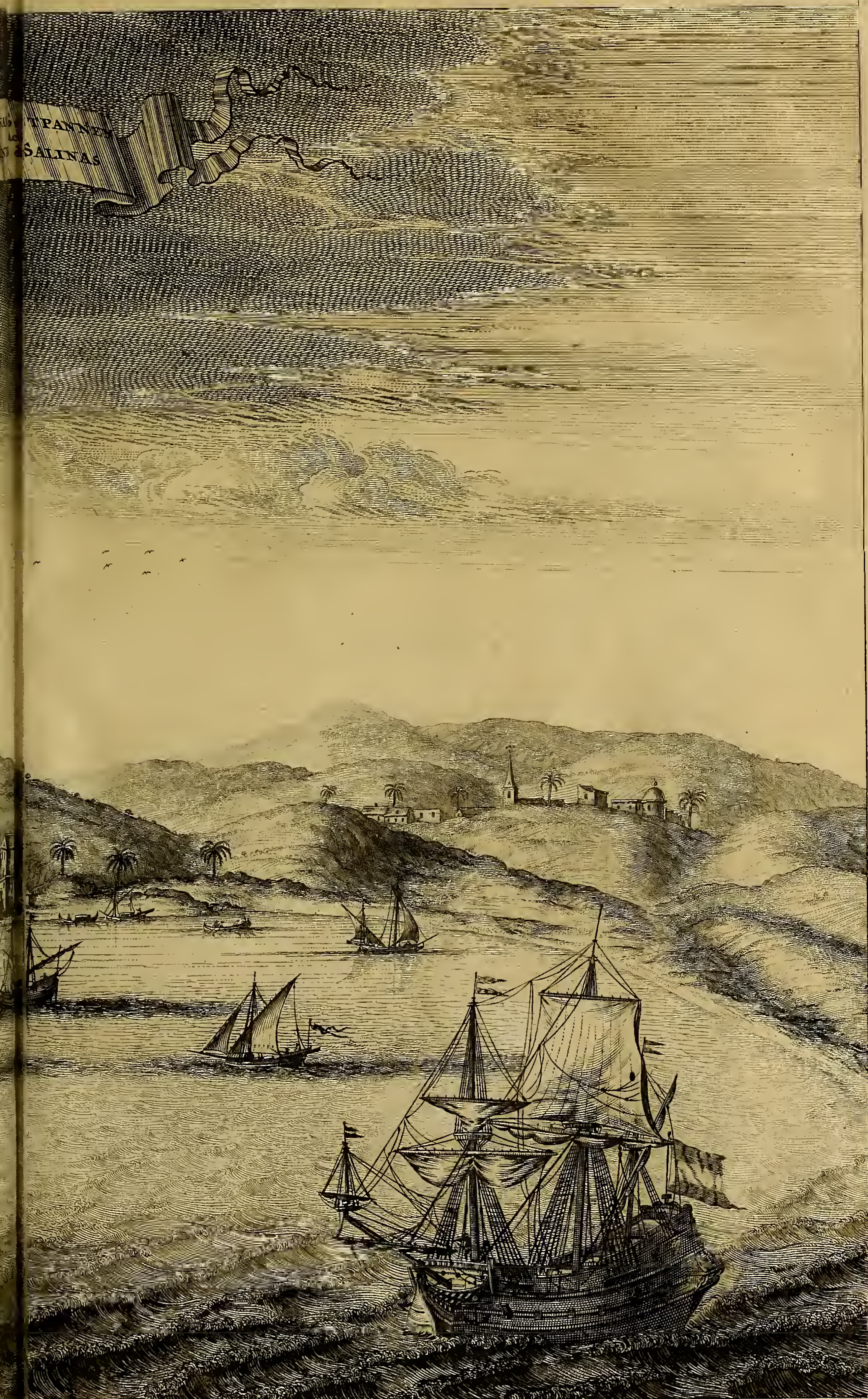
Arnika of *Arnacho*.

ARnika, en anders *Larneka*, of *Arnacho*, wort ook *Arnacho di Saline* by d'Italianen genoemt. na d'aenstrant gelege *Salinen*, of *Zoutpannen*, of *Zoutputten*.

Het leit een vierendeel mijls van strant, en zeven Cyprische, of een en twintigh Italiaensche, of vijf Duitsche mijlen, en een vierendeel van de stad *Nikosia*, en vijftigh Engelsche mijlen van *Limisso*.

Arnika was eertijts een treffelijke en volkrijke stad als, blijkt uit verscheide gedenktekenen, en puinhopen, die al-

SALINAS, of

TPANNEN
SALINAS

aldaer na den zeekant toe leggen: want men vint'er, in het graven, onder d'aerde of gront, aeloude penningen, holen en graffteden hier en daer.

Men ziet'er heden niet, als eenige lage huisjes, van eene verdieping hoogh.

Daer ſtont een zeer groot, ruim, en fraei richthuis van vierkante geſlepe ſtenen, door de Venetianen, zoo geloofſelijk is, geſtight: maer het was over hondert jaren al bouwvalligh, en by na ter neergeſtort: waer van de muuren alleenlijk ter wederzyde noch ſtaen.

Daer tegen over ſtaet een *Moske*, een fraei gebouw, dat wel eer eene kerke der Kriſtenen, en aen *S. Rok* gewijdt was. Daer neffens ſtaet een hoge vierkante tooren, en een galderye, die op marmere kolommen ruſt.

Tuſſchen de kerke, en de galderye, leit een grote plaetſe of plein, in wiens midden men eene marmere kolom ziet opgerecht: waer op wel eer een gevleugelt leeuwen-beelt van marmer, het wapen of teken der Venetianen, geſtelt was.

Niet verre van daer, neffens eene kleine overwelfde Griekſche kerke, bewoonden, voor ontrent tachentigh jaren, de Minrebroeders eenige kamers, die zy van d'aelmoeſſen geſtight, en met eene muur omringht hadden, om des te veiliger tegen den aenloop van ſtraetſchenders en dieven te zijn. Zy hadden aldaer eene tuin, met allerlei ſlagh van moes-kruiden beplant.

De Minrebroeders waren te dien tijde gemenelijk niet meer als vier in getal, en ſtrekten tot zeer groote trooſt der genen, die na *Paleſtyn*, of *heiligh lant*, en *Jeruſalem* ter beevaert reiſden, of van daer weerom quamen.

Behalve een veilige herbergh en verblijfplaetſe, die zy den beevaertreizers verſchaften, gaven zy hen alle nootwendige levensbehoeften, ſloegen hen by ziekte naerſtelijk ga, en waren hen in alle zaken behulpzaem: daer voor zy zelfs van de beevaerders niet eiſchten: maer namen evenwel aen, het geen die hen vrywilligh gaven en vereerden.

Deze minrebroeders hadden gene goederen altoos, noch bezaten geen landeryen, daer zy zich van erneren konden, maer leefden van d'aelmoeſſen alleen der koopluiden, die zich te *Arnika* ophielden, en van de giften der ſchippers, die met hunne ſchepen op de naeſtbygelege ree ten anker quamen. Hier door was ook, by de Venetianen, van over lang een gewoonte ingevoert, dat alle de ſchippers, die met hunne ſchepen daer aen quamen, ieder, tot onderhout en byſtant des klooſters, een dukaet, of goude *Sechin*, betaelden.

Ook ſtont hen vry aen de ſchepen te komen, om van de ſchippers en beevaertreizers een aelmoes t'eiſchen.

Zy deden alle daeghs kerken-dienſt, en lazen nacht en dagh de kanonyke gebeden, en deilden den genen, die het begeerden, de Sakramenten der kerke uit.

Dicht aen ſtrant leit eene plaetſe, heden *Komercio*, by d'Italianen, genoemt, daer men zeidt, by ouds, de ſtad *Cyprus*, volgens getuigenis van verſcheide ſchrijvers, gebouwt was, en daer van het ganſch eilant den naem van *Cyprus* zou bekomen hebben. Komercio.

Het was eertijts eene vermaerde plaetſe, en de voornaemſte koopmerkt van het ganſch eilant: het welk ook de naem *Komercio*, dat is, koophandel, aenwijſt, en de puinhopen getuigen.

Het heeft eene haven of bay, die, na de dicht by gelege *Zoutputten* of *Zoutpannen*, by d'Italianen *Spiaggia di Salines*, dat is, ree of bay van de *Zoutpannen*, genoemt wort.

Op deze haven is grote ſchipvaert, inzonderheit van wegen den zouthandel: en aldaer komen zeer vele koopluiden ter merkte; hoewel nu zoo veel niet, als wel eer plaghten te doen, wanneer de Kriſtenen het eilant bezaten.

Aldaer ſtonden eertijts grote pakhuizen, met allerlei ſlagh van koopwaren en vruchten (daer het eilant van overvloeit) opgepropt. Maer die zijn al voor vele jaren, of door de vlam verſlonden, of door onachtzaemheit der Turken (die alles laten vervallen) verwaerlooſt.

Een ſteenwerp van *Komercio* ſtaet, op de linker zijde, een oude kerk van een ronde geſtalte, en met vele gewelven

Kerke van S. Lazarus.

ven overdekt, en de kerke van *S. Lazarus* genoemt.

Neffens de kerke ftaen, aen d'Oostzijde, eenige lage huisjes, en niet meer als van eene verdieping hoogh, tot gebruik der reizers, die na ftrant toe gaen: want in die huisjes overnachten de Turken, en alle vreemdelingen, die om den Koophandel zich derwaerts begeven. Daer is een fort, of vefting, tot befcherming der plaetfe.

Aen de linker zijde ftaet eene kapel, die de Minrebroeders van *Arnika*, van de Turken, voor ontrent een eeuwe, gekocht hebben, tot eene begraefplaetfe der doden. Want wanneer iemant op de fchepen, die ter ree leggen, komt te fterven, zoo befteden zy het lijk op deze plaetfe, dewijl het niet verre van ftrant is, ter aerde, en begraven het na de Roomfche wijze.

Van de kerke van *S. Lazarus*, tot *Arnika*, zietmen niet als puinhopen, en wijtftrekkende velden vol olyf-boomen, en akkers, doch meerendeels woeft en onbebouwt.

Zout-pannen.

Een halve mijle van *Arnacho*, en dicht aen de haven, en een mijle van het landewaerts in gelegen *Chiti*, leggen de *Zoutpannen*, *Salini* by d'Italianen genoemt. Het is eene put of vlak en effen dal, van een mijle en een halve in 't ronde: hoewel andere het twee mijlen en een vierendeel in de ronte groot maken.

Hoedanigh het met dit Zout-dal, en met den zouthandel der Venetianen, op het jaer vijftien hondert drie en vijftigh, gefchapen ftont, zal ik uit de reize van *John Lokke*, Engelfman, na *Jerufalem*, voor af laten volgen.

Dit zoutdal of zoutput laet, by tijt van regen, een groote meenighte waters in, dat van het gebergte komt loopen, tot dat de put vol is, tot aen een zeker merkteken. Wanneer nu de put vol waters is, zoo laetmen het overige door eene gracht in zee loopen. Dit inloopen des waters wort gedaen ontrent in Wijnmaant, of eerder, of later, na de tijt van 't jaer het toelaet.

Men laet het water daer in blijven, tot het einde van Hooimaant, of tot aen het midden van Oogftmaent, des volgenden jaers: uit welke putten ten dien tijde, in plaetfe van het ingelaten water, zeer fchoon en wit zout gezamelt wort, zonder eenigen verder kunft of arbeit: want het zout wort uit dit water alleenlijk door de grote hitte der zon gemaekt.

Wanneer dit zout in de putten leit, is het gelijk als veel ys, en zeftien duimen dik, en wort met houwelen en bylen uitgedolven, en door flaven op hopen by een gebraght.

De Venetianen bezitten dit zout, en doen het bewaren, tot gebruik van *S. Mark*. De Venetiaenfche fchepen, die aen dit eilant quamen, waren gehouden hun ballaft buiten boort te fmijten, en met zout te laden, om na *Venetien* over te voeren. Ook moght'er niemant op het ganfch eilant zout kopen, dan van de Venetianen, die deze putten voor *S. Mark* bewaerden en behielden.

Deze plaetfe wert des nachts met zes ruiters bewaert, ten einde niemant het zout by nacht zou ftelen.

Desgelijks moght niemant onder de heerfchappye of gebiet der Venetianen eenigh zout vertieren, of moft het van *Sint Mark* koopen. Noch niemant vermagh eenigh zout van d'eene ftad, tot d'andere te brengen; maer ieder moft zijn zout in de ftad, daer hy woont, koopen. Niemant moght ook in *Venetien* meer zout koopen, dan hy in de ftad vertierde: want indien hy bevonden wiert flechts een vierendeel zouts uit de ftad gevoert te hebben, en daer over aengeklaeght wierd, hy zou een oor verloren hebben.

Het meefte zout, dat men in *Venetien* had, quam van deze *Zoutpannen*. Het zout was'er zo overvloedigh veel, dat men in een jaer de helft niet vergaderen kon: want het wert alleenlijk in Hooi, Oogft en Herftftmaent vergadert, en noch niet deze gehele drie maenden vol uit. En hoe groten overvloet de fchepen jaerlijks van daer vervoerden, zoo bleven'er evenwel grote hopen leggen, als heuvelen. Zommige hopen waren zoo groot, als negen of tien fchepen konden laden. Daer waren hopen van twee, en zommige van drie, en zommige van negen of tien jaren vergadert. Een fchip nam nooit het zout by de mate in; maer het wiert te *Venetien* gemeten. Dus verre *Lokke*.

In dit dal vloeit van den bergh *Olympus*

pus een beke, en het regenwater, uit de na by gelege bergen, die in den wintertijt een poel of meir van vier of vijf voeten diep maken.

Het zoet regenwater, dat, uit de lucht of uit de bronnen, in dit meir vergadert wort, neemt uit de natuur en aert des gronts, en door de hitte der zonne, allengs eene zoutigheit aen.

Daer na wort het in Bloei, Zomer en Hooimaent, geheel en al, zonder eenige kunst, moeite of arbeit, door de hitte der zon alleen gezuivert, gestolt, en hart tot wit zout. Het is met recht een verwonderens en beziens waerdigh werk.

Het zout lijkt in de put als ys te zijn, en men zou het een bevroze zee kunnen noemen. Het is zeer wit als sneeu.

In Oogstmaent is het zout reeds gekookt, en schijnt zoo hert, als marmersteen te zijn.

Plinius schijnt dit zoutdal een meir te noemen: daer hy schrijft. In *Baktrien* zijn twee meiren: een na de *Scythen* toe: en het ander na *d'Ariers*, die met zout opwellen of vloeien, gelijk by *Citium* op *Cyprus*.

Ook hout hy dit zout het beste van al het Cyprisch zout.

Thomas Porcachi noemt het ook een meir, en stelt het eene Spaensche mijle van *Chiti*, aen zee, van ontrent drie Spaensche mijlen in 't ronde groot, met aederen van zout water, dat in het midden van Zomermaent, door kracht der zon, begint toe te vriezen, en, in 't midden van Oogstmaent, bevonden wort gansch toegevrooren te zijn.

De slaven delven dit zout met yzere haken en houwelen uit, en doen het uitgedolven zout in zakken, die zy toegebonden, op eezels, na de hoge plaetsen van het dal brengen: daer zy het zout uit de zakken doen, en op grote hopen smijten.

Op het eind van Herfstmaent, ziet men het dal geheellijk van zout ontbloot, uitgezeit deze zouthopen; die by wijle aldaer tot het ander jaer blijven leggen, na veel of weinigh zouts, met de schepen, van daer vervoert wort.

Het zout, dat vergadert wort, en zeer grote winsten bybrengt, behoort den Turkschen keizer toe: daer van de zorge, van het te doen verzamelen, den *Emin*, of opperhooft der Tollenaers, die 's keizers inkomst invordert, aenbevolen is.

Dees, om des te bequamer het zout te kunnen verhandelen, tollen in te vorderen, en andere gemeene ampten te verrichten, begeeft zich met zijne dienaers alle daeghs na de aenzeegelege plaetse, *Kormercia*, of oud *Cypria*, toe, en doet aldaer in zeker huisje, op strant gebouwt, tot laet in den avont, zijne dingen af.

Men zeidt heden veel minder zouts, als eertijts, toen de Kristenen en Venetianen het eilant bezaten, verzamelt wordt: het welk inzonderheit door luiheit en onachtzaemheit der Turken geschiet: want de Kristenen, die de natuur zelve door kunst en schranderheit te baet quamen, zuiverden alle jaers den gront des poels van het overgeloopen zant, en leiden in het dal, by gebrek van regenwater, het zeewater. Het overtolligh regenwater deden zy met meulens uitmalen, en bezorghden meer andere dingen, na vereisch van zake.

Maer al over lang zijn deze meulens, om het water in en uit te malen, gebroken, en hebben gansch verwaerloost gelegen. De grachten of grippen, waer door het overtolligh water uitgelaten, en het zeewater, by dessels gebrek, ingelaten wiert, zijn ook met aerde overstelpt en gestopt. Waer door het derde gedeelte van het dal onder het zant begraven leit, en onvruchtbaer, en by na onbebouwt en woest is.

Idalium, nu *Dali*.

IDalium, of *Idalion*, en qualijk, by *Strabo*, *Pedalion* gespelt, was de naem van een kaep of uithoek, en van eene bosch of wout, en ook van eene stad van het eilant *Cyprus*, welke op dien heuvel, en in het bosch van d'uithoek, eertijts lagh.

Strabo stelt d'uithoek of kaep *Idalium* aen zee, tusschen de stad *Arsinoë* en *Citium*: en daer op een rouwen en hogen tafelswijze heuvel, die aen *Venus* heiligh was.

Al ten tijde van *Plinius* was'er deze ſtad, volgens zijn ſchrijven, niet meer.

Op dezen heuvel, en in dit boſch, lagh eene kleine ſtad, ook *Idalium* genoemt, en door koning *Chalkanor* geſtight, en alzoo na de *Zon* genoemt: want *Halia*, of eigentlijk *Halios*, bediet in 't Griekſch eene *Zon*.

Stephan. Te weten, koning *Chalkanor* was door het orakel belaſt eene ſtad ter plaetſe te ſtighten, daer hy de *Zon* zou zien opgaen.

Wanneer dan *Chalkanor* rontom liep, zoo riep een der genen, die by hem waren, op grieſch ἴδου Βασιλεῦ τὸν ἅλιον, dat is, *ziet ook, koning de Zon:* waer na hy toen de ſtad noemde. *Bochart* verwerpt dit gevoelen, en hout *Idalium* voor een Feniciſch woort, herkomſtigh van *Lidala* of *Idala*, dat plaetſe der goddin, of plaetſe aen *Venus* heiligh, gezeit is.

Propertius noemt dezen heuvel den Idaliſchen kruin, op den welken *Adonis*, door een wilt zwijn, in het jagen, getroffen wert.

Deze heuvel, als uit *Strabo* gebleken is, was aen *Venus* heiligh: welke *Venus* daer na by de poëten ook *Idalia* en de *Heilige Idalia* genoemt wort: gelijk ook *Katullus* ten dien inzighte *Idalium* het heiligh *Idalium*, en *Virgilius Idalium* de geheilighde zetel, en het wout of boſch, *de hoge wouden van Idalie* noemt.

Æneid. lib. 1. Ja *Venus* zelve geeft by *Virgilius*, wanneer zy voor *Dido Askaen*, zoon van *Eneas*, wil verſchuilen, dat te kennen, daer zy zeidt, *ik zal hem, (Askaen) wanneer hy met de ſlaep bevangen is, op het hoogh Cythera, of op Idalium, de geheilighde zetel, ter ruſte leggen.*

Van wegen dit boſch of wout, op dezen heuvel gelegen, noemt de poëet *Katullus Idalium* het loofrijk *Idalium*.

Idalium, de zetel van *Venus*, is heden niet meer als een vlek, *Dali* genoemt, en leit twaalf Italiaenſche of drie Duitſche mijlen, zuidwaerts van de ſtad *Nikoſia*. Het heeft overvloet van goet en verſch water, en vele hoven of tuinen.

Malum. *Malum* was eene aeloude en koninglijke ſtad van *Cyprus*, en wert door

Diodor. *Cimon*, veltheer der *Atheners*, verovert.

Na de doot van *Alexander de Grote*, verwoeſte zijn lantvooght *Ptolemeus*, namaels koning, de ſtad *Malum*, en braght d'inwoonders na de ſtad *Pafos* over: na hy *Staſiekos*, koning van *Malum*, gevangen genomen had. *Arrianus* gedenkt ook de ſtad *Malum*.

Strabo ſtelt twee ſteden, *Arſinoë* en *Marium* genoemt: d'eene aen zee, tuſſchen de ſtad *Salamis*, en d'uithoek of kaep *Pedalium* of *Idalium*, ten Ooſte van de kaep *Akamas*, en ten Weſte van de ſtad *Soli*, tuſſchen beide, welke *Arſinoë* eene haven had: en d'andere tuſſchen oud *Pafos*, en d'uithoek *Zephyrion*, en tuſſchen nieu *Pafos*, voor by het welk hy een wout van *Jupyn* ſtelt. Arſi-noë.

De ſtad *Arſinoë* wert alzoo na *Arſinoë*, zuſter van den Egyptiſchen koning *Ptolemeus Lageus*, genoemt.

Te voore was *Arſinoë*, zoo *Stephanus* getuight, *Marium* genoemt, na *Marieus* zoon van koning *Cinyras:* hoewel *Plinius Marium* en *Arſinoë* tot twee verſcheide ſteden maekt. *Scylax* hout *Marium* voor een Griekſche ſtad. Ma-rium.

Al ten tijde van *Plinius* was'er de ſtad *Marium* niet meer.

Marium wort nu *Marin* genoemt. Neffens *Marin* vloeit een vliet, in de gemene Griekſche tale *Vaſili-Patamo*, dat is, *Konings vliet*, genoemt.

Eenigen ſtellen op *Cyprus* vier ſteden, met den naem van *Arſinoë*.

Een dezer vier ſteden zou het vlek of dorp zijn, dat nu *Audimo* genoemt wort: d'andere de ſtad *Famaguſta*: de derde het vlek *Leuka*, en de vierde en laeſte het vlek *Aizos*.

Andere ſtellen ſlechts drie aeloude ſteden op *Cyprus*, *Arſinoë* genoemt: d'een zou heden het vlek *Afdine* zijn, (miſſchien *Audimo*) de tweede de ſtad *Famaguſta*, en de derde het vlek *Lefare* of *Lefkara*, ontrent *Kallinuſe* gelegen.

Zommigen houden *Arſinoë* voor het vlek, nu *Kruſoko* genoemt: hoewel *Porcachi Kruſoko* voor het aeloude *Akamas* hout: zoo *Akamas* eene ſtad, en niet veel meer een kaep was. Cotovic.

Oud

Oud en nieu *Pafos*, nu *Baffa* of *Baffo*.

DE ftad *Palepafos*, dat is, *oud Pafos*, op Griekfch genoemt, lagh tien ftadien van de zee geftight, neffens de kaep of uithoek *Zephyrium*, en zeftigh ftadien van nieu *Pafos*, aen de Weftzijde des eilants, en had eene haven.

Van wegen de nabygelegentheit aen zee, wort *Pafos* by *Ovidius* gezeit een eilant, en met een diepe zee omringt te zijn.

Dit oud *Pafos* was door *Pafos*, zoon van *Tifon*, of door koning *Cinyras*, of door zijnen zoon *Pafos* geftight, en alzoo na dien genoemt: te weten, op het tiende jaer van *Pandion*, zoon van *Erichteus*, eerfte koning der *Atheners*, dat het zeventiende jaer van *Gothon*, eerfte richter der kinderen Ifraels was.

Pafos lagh aen de Weftzijde des eilants: want *Pafia*, of de lantftreke van *Pafia*, befloegh het Wefterdeel des eilants.

Oud Pafos lagh op eenen hogen oort, waer om *Virgilius* het *hoge Pafos* noemt, en wiert, zoo *Euripides* melt, met de ftromen van den vliet *Bokarus* genoemt, die hondert monden had, zonder regen vruchtbaer gemaekt.

Men zeidt *Venus* allereerft aen deze ftad, uit zee, te landen quam: want aldus fchrijft *Tacitus*. *Het jonger gerught loopt, dat Venus, in zee ontfangen, aldaer aengekomen zy.*

Defgelijks verhaelt *Mela*, hoe d'inwoonders by zijnen tijt beveftighden, dat aldaer *Venus* allereerft, uit zee, te lande zou geftapt zijn.

Ja eenigen willen, dat zy aldaer zou geboren zijn: als *Lukanus* in zijne vaerfen te kennen geeft.

Dies wert *Venus* aldaer ook geëert en aengebeden. Hierom wort *Venus* by *Horatius* koningin van *Pafos*, en by andere de Pafifche *Venus* genoemt.

In *oud Pafos* ftont ook een oude tempel van de Pafifche *Venus*, met hondert altaren, daer op wierook gebrant, en door mannen en vrouwen naekt geoffert wert. Als *Homeer*, *Virgilius*, *Strabo*, *Tacitus* &c. fchrijven.

In dezen tempel was een orakel, daer Keizer *Titus Vefpafianus* na toe trok, om over zijne fchipvaert raet te vragen: gelijk hy daer ook in de hope van zijn rijk geftijft en gefterkt wiert.

De tempel van de Pafifche *Venus* was d'oudfte van drie, die de Cypriers hadden, en was berught by inboorlingen en vreemdelingen, en door koning *Aerias* geftight, of door koning *Cinyras* geheilight en ingewijdt. Tacit.

Plinius noemt ook den tempel van de Pafifche *Venus*, eenen beroemden tempel.

In dezen tempel, zoo de poëten *Virgilius* en *Statius* getuigen, waren hondert altaren; hoewel *Homeer* flechts een reukaltaer van dezen tempel gedenkt. Ook was'er een altaer, daer op het noit regende, zoo men *Plinius* geloven magh. Doch *Tacitus* gedenkt veel zoodanige altaren: daer hy fchrijft. *D'Altaren branden'er van louter vuur, en worden door gene flaghregens, fchoon onder den bloten hemel, nat.*

Deze *Venus* was niet de gemene *Venus*: maer *Venus Uranie* of *hemelfche Venus*.

Zoo *Paufanias* fchrijft, waren *d'Affyriers* of *Syriers* d'eerfte der menfchen, die *Uranie* of *hemelfche Venus* geëert hadden: en na hen, onder de Cypriers, de Pafiers, en onder de Feniciers, de genen, die de ftad *Askalon* in *Paleftyn* bewoonden.

Ja zoo d'oude Cypriers zelfs zeiden, was deze tempel van de Pafifche *Venus* gebouwt, na de fchets des tempels van *Venus Uranie* of *hemelfche Venus*, die in de Fenicifche ftad *Askalon* ftont, en met grote rijkdommen en giften van koningen opgepropt was. Herodot.

De ftant van dezen tempel, en gedaente of geftalte der goddin, was nergens zoodanigh, als te *Pafos*: want deze *Venus* was met eene fpieffe gewapent, en een oorlogh-vooghdes, en wert by de Feniciers *Aftarte* genoemt. Tacit.

Het beelt dezer Goddin was niet van eene menfchelijke geftalte, of in de gedaente van eenen menfch gemaekt; maer was onder breet, en liep geduurigh in 't ronde, kegels wijze, of in vorm van eenen *Piramide*, boven fpits toe, waer van de reden, zoo *Tacitus* fchrijft in duifteris: want het was, zoo *Filo-*

lostratus getuight, zinrijk opgerecht en gestelt.

Serr. in Æneid. Zoo andere willen, was dit beelt navelswijze, of in vorm van eenen navel, gemaekt:

Doch men had'er meer als een beelt, en zommige als een span groot: want *Polycharmus* getuight by *Atheneus*, hoe zeker *Herostratus*, een koopman en zijn burger, na vele landen omgezeilt te hebben, t'eener tijde te *Pafos* op *Cyprus* aenquam: alwaer hy een beeldeken van *Venus*, van een span groot, en van aeloud kunstwerk, kocht, en dat na de stad *Naukratis*, in *Egypten*, over braght.

Aen *Venus* wert offerhande met wierook te, *Pafos*, in haren tempel gedaen: als uit de voorgemelde vaersen van *Virgilius* blijkt.

Ook noemt *Homeer* het altaer van *Venus* tempel een reukaltaer. Een wierook-vat wiert by d'oude Cypriers *Kichetos* genoemt. Doch behalve wierook, wierden haer ook vee-slaghtoffers opgeoffert, gelijk *Ovidius* aldus schrijft.

Metamorph. lib. 10. De feestdagh, of heilige dagh, van *Venus*, de beroemste op gansch *Cyprus*, was gekomen, en de kalveren, met hare lieffelijke vergulde hoorens, en sneeu witte halsen, lagen ter neer gevallen, en d'altaren branden en rookten van wierook. Dus verre *Ovidius*.

Tacit. Histor. lib. 1. Dewijl nu den tempel door *Aerias*, of door *Cinyras* gestight was; maer zeker *Tamyras*, een *Cilicier*, de wetenschap en kunst van wichelarye of wichelaers, by de Cypriers ingevoert had, zoo overquam men onderling, en maekte een verdragh aldus: *de nakomelingen* Hesych. *van beide geslaghten zouden over de kerkelijke pleghtigheden zitten, en opzight hebben, en priesters zijn. De priesters, uit den geslaghte van Cinyras, wierden Cinyradynen, en die uit den geslaghte van Tamiras, Tamiradynen genoemt.*

Maer ten einde het koninglijk geslaght den vreemden stam zou overtreffen, en te boven gaen, zoo weken Tacit. aenstonts de vreemdelingen van de wetenschap, welke zy ingebraght hadden, af. Alleenlijk wert de priester *Cinyradyn* geraetvraeght.

Ook gedenkt *Pindarus*, *Cinyras* alleen als priester van *Venus*, en noemt hem den vromen priester van *Venus*.

Dit priesterschap van *Venus* was, naer het schijnt, vet en byzonder geacht en geëert, en als aen het koninglijk geslaght eigen: waerom namaels *Markus Kato*, wanneer hy *Ptolemeus*, koning van *Cyprus*, uit zijn rijk bestont te zetten, om eerbaerheits en gewins halve dit priesterschap tot vergelding aen hem geven wilde, als *Plutarchus* schrijft.

Behalve dit oud *Pafos* voornoemt, stelt *Strabo* een ander of nieu *Pafos*, zestigh stadien gaens van het oud *Pafos*, en by na ontrent den zelven tijt door *Agapenor*, zoon van *Anceus*, en neve van *Lykurgus*, na den Trojaenschen oorlogh, gestight. Want als † *Ilium*, zoo *Pausanias* schrijft, verovert was, en den Grieken een storm op zee, in het keeren t'huiswaert, overviel, en *Agapenor* en de vloot der *Arkadiers* aen het eilant *Cyprus* dreef, stichte *Agenor* de stad *Pafos*, en bouwde in dezelve eenen tempel van *Venus*; dewijl tot aen dien tijt by de Cypriers de goddin te *Golgis* geëert was, welk toen de naem der stad was. † of Troje.

Doch hier in doolt *Pausanias*, met te schrijven, dat tot aen dien tijt te *Golgis* alleenlijk *Venus* geëert wert; dewijl zy te voore, hoewel niet zeer lang, in *oud Pafos*, in den tempel, door *Cinyras* gestight, geëert wiert.

Nieu *Pafos* had ook eene haven, en fraeie gebouwde tempels. Mannen te gelijk en vrouwen, die uit andere steden aldaer by een quamen, panegyseerden en juighten langhs den wegh van het oud na nieu *Pafos*. Strab.

Plinius en *Ptolemeus* gedenken ook oud en nieu *Pafos*.

De stad *Pafos* is meenighmael door aertbeving ter neer gestort en verwoest, en toont nu noch de kentekenen en voetstappen van hare puinhopen. *Hoe meenigmael* (roept *Seneka* uit) *heeft deze neerlaegh Cyprus verwoest! Hoe menigmael is Pafos op zich ter neer gestort? Aldus is Pafos niet eenmael ter neer gestort.* Ook melt *Hieronymus*, die voor vele jaren geleeft heeft, dat *Pafos*, vermaert door de vaersen der poëten, dikwils ter neer gestort zy, en by zijnen tijt alleenlijk aen de voetstappen der puinhopen, wat het eertijts was, kon gekent worden.

Ook

Ook getuight *Bartholomeus Salignia-cus*, dat *Pafos* by zijnen tijt vol puinhopen gezien wiert: hoewel rijk van tempels: waer onder de Latijnsche de treffelijkste waren: daer in, na de Roomsche wijze, godsdienst gedaen wiert: maer men leefden'er na de wetten der Fransen.

Wanneer de Pafiers, onder Keizer *Augustus*, met aertbevingen geplaegt waren, schonk hy hen gelt tot opbouwing der stad, en beval, by raetslot, de stad na hem *Augusta* te noemen. Namaels zijn andere aertbevingen gevolght, die de stad gansch verdelght hebben.

Het orakel van *Sibylla* had dit by ouds al voorspelt, dat aldus luide. *En dan zal eene aertbeving te gelijk Salamis en Pafos verdelgen.* Een ander luid aldus. *Cyprus zal grote schade lijden: en Pafos een zwaer noot-lot overkomen.*

Ptolemeus, zoon van *Lagus*, en lantvooght van *Egypten* en *Afrika*, van wegen *Alexander de Grote*, voerde d'inwoonders van *Malum*, na dat hy de stad verdelght had, na *Pafos* over. Na het eilant *Cyprus*, onder het gebiet der Romeinen gebragt was, had de proconsul of lantvooght van *Cyprus* in de stad *Pafos*, als de voornaemste, zijne woonstede: als uit het schrijven van den Evangelist *Lukas* te bespeuren is: want te *Pafos* vond *Paulus* een valschen Joodschen profeet, met name *Bar-jesus*, die by den proconsul, *Sergius Paulus*, een verstandigh, was. Actor. cap. 13.

In *Pafos* hebben *Paulus*, en *Josef Barnabas*, die een Cyprier van afkomst was, het Kristen geloof verkundight, en *Epafra* tot bisschop gestelt.

Men toont'er noch de puinhopen van eene oude kerke, en onder de zelve een gewelf, waer in *Paulus* en *Barnabas* zouden gevangen gezeten hebben. Men zeidt aldaer ook de zeven gebroeders *Macchabeen*, met de moeder, gemartelazeert zijn. Daer wort een onderaertse kerke getoont, met zeven kapellen, ter eere van deze martelaren gebouwt. Ook zou *Tychikus*, een leerling van den apostel *Paulus*, of van d'Apostelen, aldaer als martelaer gestorven zijn.

Het hedendaeghs *Pafos*, nu *Baffo* of *Bafo* by d'Arabieren genoemt, is slechts een vlek: alwaer men meer puinhopen als huizen heeft, die genoechzaem getuigen, dat het eertijts een fraeie stad was. Aen den zeekant staet noch eene tooren, gestoffeert met eenige stukken geschuts, tot bescherming der plaetse: alwaer de schepen ten anker komen, hoewel de zeegront niet zeer veiligh is.

Citium, nu *Chiti.*

Citium of *Cithium*, alzoo van ouds by *Strabo*, *Ptolemeus*, *Plinius*, *Stephanus*, *Suidas*, en andere schrijvers genoemt, wort noch heden gebroken *Chiti* geheten: doch is nu niet meer als een vlek: hoewel het al over lang niet groot was: want *Suidas* noemt *Citium*, een stedeken.

Ptolemeus stelt de stad *Citium*, in het Zuider gedeelte des eilants, en *Strabo* tusschen d'uithoek *Idalium*, en tusschen de stad *Berytus*, die haer eene besloten haven toevoeght: en *Diodoor* twee hondert stadien van de stad *Salamis*.

De Feniciers, zoo *Suidas* getuight, hebben de stad *Citium* gesticht, en, volgens *Diog. Laërtius*, bewoont: ja zy schijnt door *Belus*, koning van *Tyrus*, eene stad van *Fenicie*, gesticht te zijn: want *Stephanus* noemt deze stad het *Citium* van *Belus*.

Citium is een gebroken naem van *Chetim* of *Chetin*, zoon van *Jafet*, *Noachs* zoon: met welken naem *Chetim* of *Chetima* de *Hebreen* ook het gansch eilant *Cyprus* noemden: maer de Grieken hebben den naem *Chetim* in *Citium* verandert.

Ook schrijft *Hieronymus*, dat de *Chetims*, *Citiers* zijn, en na hen, noch by zijnen tijt, eene stad van *Cyprus*, *Citium* genoemt wert. Ook wert het gansch eilant van *Cyprus*, *Citium*, en de *Cypriers*, *Citiers* genoemt.

Cimon, veltheer der Atheners, heeft de stad *Citium* belegert en verovert. Hy overleet ook aen eene ziekte, of wonde, zoo andere willen; hoewel *Thucidides* en *Diodoor* slechts schrijven, dat hy in den velttoght op *Cyprus* zou overleden zijn, zonder de stad *Citium* te gedenken. De Citiers heb-

hebben dezen *Cimon*, na zijne doot, als eenen helt geëert.

Citium heeft, in oude tijden, vele geleerde en deurluchtige mannen voortgebraght: onder andere de beroemde Philosoof *Zeno*.

Citium ſtont, ten tijde van *Alexander de Grote*, onder een eigen koning, die aen *Alexander* een degen of zwaert, wonderlijk van temper, verwe en lighțigheit, vereerde: het welk hy namaels altijt gebruikte.

Van deze ſtad is niets overgebleven. Men ziet'er niet als een ouden en half verwoeſten tooren, en eenige lage huisjes, die een vlek uitmaken, noch heden *Chiti* genoemt. *Chiti* was ten tijde der Venetianen een luſt-prieel van het rijk van *Cyprus*, en wert door *Hektor Podocatharus*, een Cyprier ridder, bezeten, die aldaer zeer ſchoone hoven, vol koſtelijke vruchten, had. Porcacch.

Aen den zeekant, dicht by *Limiſſo*, zietmen een van de ſchoonſte hoven van *Cyprus*, die *Chiti* genoemt wort. Hy is zeer groot, en verciert met een prachtigh huis, en eene zeer fraeie oranje plantery. Dit was een werk en gebouw van eenen rijken Venetiaen, die aldaer zijn vermaek nam, en vele landen bekomen had: alwaer ook veel katoen groeit.

Stad *Soli*, nu *Solea*.

D'Aeloude en koninglijke ſtad *Soli*, (alzoo by *Strabo*, *Ptolemeus*, *Stephanus*, en by *Plutarchus*, anders *Solos* genoemt) wort van *Strabo* na de ſtad *Arſinoë* geſtelt, en tot ſtighters *Apamas* en *Phaleris*, twee Atheners.

Soli wiert ten tijde van koning *Filocyprus*, op aenraden van *Solon* Filoſoof, geſtight, en, na dezen *Solon*, *Soli* of *Solos* genoemt; doch was te voore *Epea* geheten; hoewel *Epea* eigentlijk een andere ſtad was, en op een anderen rouwen en onvruchtbaren oort lagh, en door *Demeſon*, zoon van *Theſeus*, aen den vliet *Klarius* geſtight was.

Want wanneer *Solon* op *Cyprus*, by koning *Filocyprus*, gekomen was, en de ſtad *Epea* op zulken barren oort geſtight zagh, zoo ried hy den koning de ſtad op een ſchone ondergelege vlakte te verleggen, en een luſtiger en groter ſtad te bouwen. *Solon* droegh ook met zijn byzijn zorgen, om de ſtad te bevolken. Dies vele inwoonders by *Filocyprus* by een quamen. Plutarch.

Andere koningen van *Cyprus* volgden ook het zelve na: waerom *Filocyprus Solon* ook die eere aendeed, dat hy de ſtad, te voore *Epea* genoemt, na hem *Solos* noemde. *Hipparchus* noemt dezen koning niet *Filocyprus*, maer *Cypranor*.

De ſtad *Soli* had by ouds eene haven, riviere en tempel van *Venus* en *Iſis*: welke riviere miſſchien *Klarius* genoemt was. Ook wert'er *Minerva* geëert, en hare prieſters *Hypekkauſtria* genoemt. Strab.

Soli wiert op het jaer 306, voor des Zalighmakers geboorte, door de *Perſen* belegert, en ſtont het langſte van alle de Cypriſche ſteden het belegh uit: welke de Perſianen eindelijk, met het ondergraven der muuren, in de vijfde maent veroverden. Herod.

In oude tijden ſtont *Soli* onder een byzonderen koning. *Eunoſtus* wort by *Atheneus*, als koning van *Soli* of der *Soliers*, gedaght, dien *Solon*, wanneer hy op *Cyprus* gekomen was, het meeſte van alle de koningen met vaerſen roemde. Ook was er koning *Filocyprus*. Hy liet eenen zoon *Ariſtocyprus* na, die ook na hem koning van *Cyprus* wiert, en in een gevecht tegen den Perſianen, ten tijde van koning *Darius*, te ſneuvelen quam.

Soli is heden ſlechts een vlek, *Solea* genoemt, en aen de Noortzijde des eilants gelegen; midden tuſſchen d'uithoek *Kormachiti* en *Alexandreta*. Boven *Soli* ſtelt *Strabo* eene oude ſtad *Limenia*.

Na *Soli* ſtelt hy d'uithoek *Krommion*, nu *Kormachiti* genoemt.

Akamas.

Op *Cyprus* lagh ook eene oude ſtad, *Akamas* genoemt, en was tot een biſdom onder de Kriſtenen opgerecht, als uit het boek der Griekſche ker-

kerkenraden te beſpeuren is. Zy lagh op d'uitterſte weſterhoek des eilants, by eene kaep of uithoek van een zelven name.

Men wil, dat nu, op den oort van deze aeloude vervalle ſtad, een vlek leit, *Chruſoko* genoemt, dewijl aldaer een mijn of aeder van gout is. Ook wort'er *Chryſocolla* en *Vitriool* of koperroot gegraven.

Miſſchien is deze ſtad *Akamas* alzoo na den ſtichter *Akamas*, een *Athener*, genoemt, die met *Falerus*, volgens *Strabo*, ook de ſtad *Soli* geſtight hadden.

Na deze ſtad of na d'uithoek *Akamas*, wiert ook het ganſch eilant *Akamantis* genoemt.

Aldaer is ook een bron, *Fontana Amoroſa*, dat is *Lief-bron*, by d'Italianen genoemt; dewijl de geen, die van zijn water dronk, volgens verhael der poëten, onlijdelijk met den brant van minneliefde ontſteken wiert. Men zeidt, dat van gelijken aldaer een ander bron was, die de minneliefde deed verdwijnen en uitbluſſchen. Porcach.

Trimethus. Eryſthea. Argos.

TRemithus, of *Trimethus*, en anders * *Trimethunton*, *Trimithus*, en *Trimythus*, wort by *Ptolemeus*, neffens de ſteden *Chytris* en *Tamaſſus*, onder de Middellantſche ſteden geſtelt, en noch heden gebroken *Tremithuſa* of *Tremige* genoemt, en is nu ſlechts een vlek.

Men zeidt deze plaetſe, wanneer *Venus* daer na opklom, door de tegenwoordigheit der Goddin, zou gebeeft hebben: waerom de zelve by de Grieken ook *Tremithus* genoemt wert: want *Tremos*, een Griekſch woort, bediet vreze en ſchrik.

Doch *Stephanus* hout, dat d'oude Cypriers *Tremithus* alzoo na de terpentijn-boomen genoemt hebben, die aldaer eertijts overvloedelijk veel groeiden. Anders wort deze ſtad, in eenige penningen van den ouden tijt, *Tremithopolis* genoemt, dat is, *Tremithus-ſtad*.

Ten tijde der Kriſtenen was de ſtad *Tremithus* de zetel van eenen biſſchop, als *Sokrates* en *Nicephorus* getuigen: in welker plaetſe men zeidt de ſtad *Nikoſia* gekomen te zijn. Van *Tremithos* was *S. Spiridion* geboortigh. Notit. Antiq.

Eryſthea was eene ſtad van *Cyprus*, daer in *Apollo Hylates* geëert wiert. Stephan. Dionyſ.

Argos was eene ſtad van *Cyprus*, met eenen tempel van den Eritiſchen *Apollo*: in den welken *Venus Adonis*, na zijne doot, vond, na zy overal omgelopen en hem gezoght had. Phot. Bibl.

Golgi of *Golgum*, en anders *Golgos* &c.

D'Aeloude ſtad *Golgi* of *Golgos*, en anders *Golgum*, was alzoo na zekeren *Golgos*, zoon van *Venus* en *Adonis*, genoemt, die derwaerts eene kolonye van Sycioniers overgevoert had. *Golgos* wort by *Plinius* de laeſte ſtad onder de vijftien ſteden van *Cyprus* geſtelt.

Zy was aen *Venus* heiligh: want eer *Agapenor* de ſtad *Pafos* geſtight, en daer in aen *Venus* eenen tempel gebouwt had, was *Venus* tot dus lang in de ſtad *Golgos* geëert, zoo men *Pauſanias* geloven magh.

Hierom wort ook *Venus*, by *Lykofron*, koningin van *Golgos* genoemt: en by *Theokritus* en *Katullus* gezeit *Golgos*, *Idalium* en *Amathus* te beminnen: want alle deze ſteden, als *Golgos*, *Cythera*, *Idalium*, *Amathus* en *Pafos*, waren ſteden aen *Venus* heiligh en gewijdt.

Hyle was eene ſtad van *Cyprus*, en aen God *Apollo* heiligh en gewijdt: want *Apollo* was *Hylates*, na deze ſtad, gebynaemt, en wiert aldaer geëert. Hyle.

Satrachus was een ſtad en vliet van een zelven name. Satrachus.

Cythera of *Cytherea*, nu *Konuklia.*

Cythera, alzoo by de poëten, *Virgilius* en *Valerius Flakkus*, genoemt, wort anders ook *Cytherea* geheten: en was eene ſtad aen *Venus* gewijdt en heiligh, als uit *Virgilius* te beſpeuren is: Ook noemt *Valerius Flakkus Cythera*, het lieve *Cythera*, te weten, van *Venus*.

Æneid. lib. 1. & 10.

Deze aeloude ſtad *Cithera* wort gezeit nu een vlek, † *Konuklia* genoemt, en een van de voornaemſte des eilants te zijn, door den overvloet van katoen en zuiker-gewaſſen. Men vint'er onder d'aerde vele oude graven, in maniere van kamers: waer in vele wonderlijke en zeltzame dingen gevonden zijn: gelijk ook te *Baffo*, *Salamis*, en op andere plaetſen.

† Of Konucha.

Citherea, zoo *Tavernier* getuight, is nu een groot vlek, dat door eene kleine riviere bevoghtight wort, welke uit den bron van *Venus* ſchiet, en meenighte van molens door den ſterken ſtroom doet omgaen, die de voornaemſte inkomſte van den *Baſſa* van *Cyprus* zijn. *Cytherea* is ook de voornaemſte plaetſe, daer zij de gemaekt wort.

In het boek der kerkenraden, ſchijnt een andere ſtad *Cythera* (of *Cytheren*, in het meerfout getal) voor eene biſſchops ſtad van *Cyprus*, ſtaende onder het aerts-bisdom van *Konſtantia*, gedaght te worden; gelegen tuſſchen *Konſtantia* voornoemt en tuſſchen *Cyrenea*, tien mijlen van de laetſte, en zes van d'eerſte, op de Noorder ſtrant des eilants. Het wort doorgaens nu *Cithira* genoemt, en is een vlek.

Ceraunia, nu *Cerines* of *Cerigni.*

D'Aeloude en koninglijke ſtad *Ceraunia* of *Ceronia*, alzoo by *Ptolemeus* en *Diodoor* geheten, wort by *Scylax Ceronéa*, en anders *Cyrenea*, en by *Plinius* en *Dionyſius Cinyria* genoemt.

Doch *Cinyria* ſchijnt de rechte naem te zijn: en is miſſchien alzoo na den aelouden koning *Cinyras* genoemt. *Ptolemeus* ſtelt *Ceronia* onder de Noorder ſteden des eilants.

Dit *Ceronia* of *Cinyria* ſchijnt dezelve plaetſe te zijn, welke, by d'Arabiſche ſchrijvers, *Kerebnia* of *Kerabnia*, en nu by de Grieken, Turken en Italianen, *Cerines* of *Cerigni* genoemt wort: want *Cerines* leit ook aen de Noortzijde des eilants, op den zeekant.

Cerines of *Cerigni* is nu niet meer als een vlek of kleine ſtad, zonder eenige beſcherming: waer van het grootſte gedeelte der muuren tot puinhopen ter neer geſtort leit.

Het heeft een zeer ſterk, ontoegangkelijk en ongenakelijk kaſteel of veſting, gebouwt op eene rotſe of klip, dat eertijts door de koningen van *Portugael* herbouwt wiert, en nu noch met eene ſterke krijgsbezetting van Turken bewaert wort. Gene andere veſting, als die van *Cerines*, is aen de Noordzijde des eilants: dewijl dit eilant aldaer zoo open niet leit, maer is met eene ry van bergen langs hene bezet: doch niet aen d'ooſt en zuidzijde: alwaer men, behalve *Famaguſta*, het kaſteel of veſting van *Salines*, en die van *Limiſſo* en *Baffo* heeft.

Aen den oort of lantſtreke van *Cerines* komen de barken en galjooten van *Karmanie*, of *Rou Cilicie*, een lantſchap in klein *Aſie*, en van *Pajaſſes*, in *Syrie*, ten anker, en te landen.

Aldaer landen ook de *Baſſas* of opperhoofden des eilants, wanneer zy van *Konſtantinopolen* komen, om in hunne heerſchappye te treden.

Te *Cerines* is een gezonder lucht, als op eenige andere oorden des eilants.

Drie Franſche mijlen van de ſtad *Cerines*, ſtaet een klooſter, gebouwt na de Europiſche wijze. De Griekſche geeſtelijken hebben'er eenige çellen aen den oever der zee, daer zy goede viſch vangen.

De ganſche na by gelege lantſtreke brengt katoen voort, de voornaemſte inkomſten des klooſters.

Een grote vierendeel mijls van *Cerines*, leit een grote en lange ry van bergen, die aen deze lantſtreke verſch en treffelijk water verſchaffen.

La-

Lapathus.

ab. ph. ol. ft. hy- l. [a] L*Apathus*, of [b] *Lapethus*, of [c] *Lapithos*, of [d] *Lepethos*, een aeloude ftad, lagh aen de Noortzijde des eilants: want de lantftreke van *Lapithus*, welke by *Diodoor* en *Ptolemeus* *Lapithia* genoemt wort, befloegh het Noorder deel des eilants, volgens den zelven *Ptolemeus*.

lor. *Lapithus* was by ouds eene koninglijke ftad: want over *Lapithia* of de lantftreke van *Lapathos* heerfchte, op het derde jaer van de hondert en zevende *Olympias*, een koning *Praxippus* genoemt, die, als ook de landsheer van *Ceronia*, verdaght van af te vallen waren, en gevangen wierden.

Eenigen houden *Lepethos* of *Lapathus* voor eene kolonie der Feniciers. Ook fchijnt *Belus*, eerfte koning van *Tyrus*, een ftad van *Fenicie*, deze ftad geftight te hebben: want zeker *Alexander d'Efefer* noemt *Lapethos*, het bemint *Lapithos* van *Belus*.

Lapithus wort nu by d'Italianen *Lapitho* genoemt, en is heden een vlek, twee leguen of Spaanfche mijlen van *Cerine* gelegen.

De lantftreke rontom het vlek *Lapitho* is vruchtbaer van katoen, zuiker, oranje en limoen-bomen: maer boven al van de befte en fchoonfte ceder-bomen. Men zeidt in d'eerfte eeuwen *Cinaras*, zoon van *Agrippa*, aldaer allereerft de kunft van aerde vaten te maken zou gevonden hebben: welke kunft daer noch duurt, en onderhouden wort. Porcachi.

Na *Lapathos*, ftelt *Strabo* de ftad *Agidos* of *Nagidos*, en daer na *Afrodifium*.

Chythri.

C*Hytri* of *Chytros*, en namaels *Chytria*, wiert alzoo na *Chytrus*, zoon van *Aledrus*, zoon van *Akamas*, genoemt. Het was by ouds een koninglijke ftad: want de koning der Chytriers, zoo *Stephanus* melt, nam eene vrouw *Euryone* ten wijve.

D'allerbefte honigh viel by ouds ontrent *Chytri*.

Namaels fchijnt *Chytri*, *Chytria* genoemt te zijn, welke ontrent fes mijlen van de ftad *Salamis* geftelt wort, en onder de Kriftenen een bifdom was.

Stad *Kurias* of *Kurium*.

D*E* ftad *Kurium*, alzoo by *Herodoot*, *Strabo*, *Ptolemeus* en *Stephanus*, wort by *Plinius Curias* genoemt; hoewel *Strabo Kurias* eigentlijk eene uithoek of kaep noemt, niet verre van de ftad *Kurium* gelegen, en nu *Capo del Gatte*, of katten kaep, by d'Italianen geheten is. Deze aeloude ftad was alzoo na de ftichter *Kureus*, zoon van koning *Cinyras*, genoemt: hoewel *Strabo* de ftad *Kurium* voor een bouwerk der Archiven hout: gelijk ook de Kuriers, zoo *Herodoot* getuight, kolonieren der Archiven waren.

Kurium of *Kurias* was by ouds een koninglijke ftad of zetel van eenen koning. *Herodoot* gedenkt eenen koning van *Kurium*.

By *Kurias* was een wout en tempel van *Apollo Hylates* gebynaemt. Uit deze ftad *Kurium* zijn by ouds verfcheide beroemde mannen gefproten.

Ptolemeus ftelt *Kurium* aen de Zuidzijde des eilants, en *Strabo* tuffchen de ftad *Thronen*, op een afftant van zeven hondert ftadien, of tuffchen de ftad *Palea* en de bergh *Olympus*, en tuffchen *Treta*, *Bofura* en *oud Pafos*: en op een verder afftant, tuffchen de fteden *Pafos* en *Amathus*.

Het had by ouds eene fcheeps-ree.

Dit oud *Kurium* wort by eenigen voor het hedendaeghs vlek *Epifcopia*, anders *Pifcopia*, en by andere voor *Karmia*, of voor *Cermia*, of voor *Audimo*, of voor het vlek *Nieu Limiffo*, gehouden; gelijk *Porcachi* d'aeloude ftad *Amathus* voor het oud *Limiffo* houdt, anderhalve mijle van het nieu *Limiffo* ge-

gelegen. Desgelijks stelt *Kootwijk* d'aeloude stad *Amathus* anderhalve mijle van *Limisso*: alwaer zeer vele puinhopen en gedenktekenen van de oude Romeinen op strant gezien worden. Men zeidt *Richard*, koning van *Engelant*, de stad *Amatha* ten gronde zou verdelght hebben.

Porcachi stelt d'oude stad *Amathus*, eene der vier steden, aen *Venus* gewijdt, aen den zeekant, twee Spaensche mijlen van nieu *Limisso*, welke by d'Italianen *Limisso Vecchia*, dat is, *oud Limisso*, genoemt wort: alwaer hy zeidt noch gedenktekenen van Roomsche outheit zijn.

Amathus.

D'Aeloude koninglijke stad *Amathus* wort by *Ptolemeus* aen de Zuidzijde des eilants gestelt, en by *Strabo* tusschen de kaep *Kurias* en de stad *Kurium*, en tusschen den bergh *Olympus*, en de steden *Palea* en *Citium*.

Stephanus noemt *Amathus* d'alleroudste stad van *Cyprus*, die alzoo, volgens den zelven, na *Amatheus*, zoon van *Herkules*, of na *Amathusa*, moeder van koning *Cinyras*, (hoewel *Hesychius* en *Apollodorus Farnace* moeder van *Cinyras* maken) zou genoemt zijn: dies deze *Cinyras* de stad schijnt gestight, en alzoo na zijne moeder genoemt te hebben. Hierom wierden ook de overblijvelingen, of nakomelingen van *Cinyras*, Amathusiers genoemt.

In de stad *Amathus* stont een oude tempel van *Adonis* en *Venus*: daer in men zeit een brazelet of halsbant toegewijdt te zijn, die in het begin aen *Harmonia* gegeven was, maer wiert evenwel de halsbant van *Erifyles* genoemt. Pausan.

De fabel van dezen halsbant is, by d'ouden poëten, hier uit ontstaen.

Hermione, en anders by *Ovidius Harmonia* genoemt, was eene dochter van *Mars* en *Venus*, en vrouw van *Kadmus*, aen de welke *Vulkaen* een schoonen, doch dodelijken halsbant, dien hy zelf gesmeet had, vereerde, om haer te doen sterven; uit oorzake zy by zijne gemalin *Venus*, door *Mars*, in onecht geteelt was.

Erifyle nu was de vrouw van *Amfiaraus*, een beroemde Griecksche Wichelaer, dien *Adrastus*, broeder van *Erifyle*, en koning der *Archiven*, met zich in den Thebaenschen oorlogh, tegen *Edipus*, koning van *Thebe*, wilde slepen. Maer *Amfiaraus*, uit eene voorweten van niet weer om te zullen komen, en zijne doot, hield zich schuil en verborgen: doch wert eindelijk door list en lage van zijne vrouw verraden, en te voorschijn gebraght: welke daer toe met een gouden halsbant, door *Polynices*, zoon van den Thebaenschen koning *Edipus* en *Jokasta*, en schoon-zoon van koning *Adrastus*, omgekocht was.

De Wichelaer *Amfiaraus* quam op den eersten dagh, op den welken hy na *Thebe* ten oorlogh getrokken was, te sneuvelen: want hy wert met wagen en peerden, in het vechten, in d'aerde verslonden. Na zijne doot wert hy als een God geeert.

Amfiaraus had op zijn vertrek, in weerwrake van die trouloosheit van zijne vrouw, zijnen zoon *Alkmeon* belast de moeder, zoo dra hy van zijne doot verwittight was, te doden. Het welk de zoon ook, om zich over den vader te wreken, volbraght.

Amathus, zoon van koning *Aërias*, had'er ook eenen tempel, ter eere van de Amathusische *Venus*, gestight: want *Venus* wert aldaer geëert, en na deze stad, *Amathuntia*, en d'Amatusische *Venus*, genoemt. Ook was *Amathus* eene stad van *Venus*. Hierom zeidt de poëet *Katullus* van *Venus*. *Ghy die het heiligh Idalium, en Urien en Amathus bewoont.* Tacit. Virgil.

Venus wert'er in mans gedaente of gestalte geëert: want de goddin *Venus* was op *Cyprus*, in de gedaente van eenen gebaerden man, uitgebeelt. *Makrobius* beschrijft het beelt van *Venus* aldus. *Het beelt van Venus van Cyprus is gebaert van Lichaem: maer in vrouwen gewaet, met een scepter en mannelijke gestalte. Men hout, dat een en de zelve Venus een man en vrouw zy.* Hierom wort *Venus*, by *Katullus*, de dobbele of tweevoudige *Amathuntia* genoemt.

D'offerhande van *Venus* wert *Karposis* in de stad *Amathus* genoemt. Hesych.

Jupiter, *Zenios*, dat is *Gasthouder*, op Griekſch gebynaemt, wiert by d'Amathuſiers geëert: want d'inwoonders ſlaghten en offerden, uit een verfoeielijke en godloze gewoonte, aen het altaer van *Jupiter*, dat dicht by het altaer van de goddin *Venus* ſtont, de vreemdelingen en gaſt-genoten Hier over werden d'Amathuſiers, zoo de poëten beuzelen, door gramſchap van *Venus*, in gehoornde oſſen verandert. *Ovidius* gedenkt dit bedrijf in zijne vaerzen. *Metamorph. lib.* 10.

Ariadne wert op Amathus geëert. *Ariadne*, vrou van *Theſeus*, wert ook te *Amathus* geëert, dat by dezen voorval, zoo *Plutarchus* verhaelt, opgekomen was.

Wanneer *Theſeus*, door onweer op het eilant *Cyprus* vervallen was, had hy zijne zwangere vrouw *Ariadne*, (welke door het rollen en zollen op zee, onpaſſelijk en flaeu geworden was) alleen te lande gezet, en was, om het ſchip te helpen, weer van lant in zee geſteken. Maer d'ingeboorne vrouwen hadden *Ariadne*, welke om het verlaten van haren man bedroeft was, ontfangen, en gekoeſtert, en verdighte brieven voorgehouden, als of die quanſuis van *Theſeus* geſchreven waren. Zy hadden haer ook in barens-noot geholpen, en begraven; want zy quam voor de baring te ſterven. Wanneer *Theſeus* daer na weer om quam, en zeer droevigh was, had hy den inwoonders gelt gelaten, en het offeren aen *Ariadne* beſchikt en ingeſtelt.

Zy hadden twee kleine beelden aen *Ariadne* toegewijdt: het een van zilver, en het ander van koper. In de offerhande, welke op den tweden dagh van de Gorpieeſche maent geſchiede, lagh een van de maeghden te bedde, en ſchreeuwde, even als een barende vrou. D'Amathuſiers noemden het wout, daer in *Ariadne* begraven was, *het Wout van Venus Ariadne*.

Propetides. De *Propetides*, d'Amathuſier doghters, uit oorzake zy *Venus* verachten, en haer voor gene goddin hielden, werden eerſt door gramſchap van *Venus* gedwongen hare lijf op de ſtraten veil te ſtellen; maer wanneer zy uit ſchaemte verſtijfden, zoo werden zy eindelijk in herde keiſteenen verandert. *Ovidius* gedenkt dien voorval in zijne vaerzen. *Metamorph. lib.* 10.

D'Amathuſiers deden ook aen *Oneſilus*, zoon van *Cherſis*, offerhande. Herod. lib. 5.

D'Amathuſiers baden ook *Herkules Malika* aen. *Malik* bediet in de Feniciſche, Hebreeuſche en Arabiſche tale eenen koning

Wanneer het ganſch eilant *Cyprus* den *Meden* of *Perſianen* afgevallen was, bleven de Amathuſiers alleen hen getrou.

Wanneer *Oneſilus* alle d'andere Cypriers tot afvallen had verſproken, kon hy d'Amathuſiers daer toe niet brengen: waer om hy de ſtad ging belegeren.

Op een zelve wijze ſtelden d'Amathuſiers, met de Soliers en Citiers, zich tegen *Euagoras*, koning van *Cyprus*, en bleven *Artaxerxes*, koning der *Perſen*, getrou.

Amathus had eertijts rijke metaelmijnen: waerom *Amathus*, by *Ovidius*, vruchtbaer en zwaer van metalen genoemt wort.

Vlek *Limiſſo*.

Het vlek *Limiſſo*, of *Limiſſol*, by d'Italianen, en by d'Arabieren *Linmiſcu* genoemt, leit aen het Zuider ſtrant des eilants, op een zeer luſtige en brede vlakte, vijftigh Engelſche mijlen en een halve van de *Salinen* of *Zoutpannen*.

Daer is eene kleine Turkſche *Moske*, met gemene badſtoven daer by. De Grieken hebben'er ook eene kerke; hoewel die klein en ſlordigh is.

In het midden des dorps ſtaet een vierkant kaſteel, met geſchut geſtoffeert, en met eene krijgsbezetting van Janiſſaren voorzien, dat het ſtrant zeer bequamelijk voor de ſtroperyen der zeerovers bevrijden kan.

D'inwoonders van *Limiſſo*, en van de nabygelege lantſtreke, zijn meerendeels Grieken, en zeer vele Joden: d'andere Turken. De meeſte Grieken doen'er koopmanſchap, of leggen zich op den lantbouw. De Joden erneren zich ook met den koophandel: maer leven'er lui en ledigh.

Alle de huizen, of wooningen, zijn'er

klein en laegh, en niet hoger als een verdieping, om de veelvoudige aertbevingen: boven plat, en met takken en kley of leemaerde, even als een vloer, bedekt. De deuren zijn laegh, en kan men daer door niet, als met gebukten hoofde, in de huizen gaen: het welk men zeit gedaen te zijn, om de *Spahisen*, of Turksche ruiters, het inrijden en ſtallen met de paerden te beletten.

Door de vlakte, daer op het dorp *Limiſſo* gelegen is, vloeit de vliet *Lykus* by d'ouden genoemt, die uit den bergh *Olympus* komt, en zijn water in zee ſtort.

Het lant rontom is vruchtbaer van wijn-ſtokken, en allerlei ſlagh van vruchtboomen, inzonderheit van vijge en olijfboomen: maer boven al van Sint Jans broots-boomen. Daer groeit ook veel katoen.

Het dorp *Epiſcopia* of *Piſcopia* is een van de voornaemſte dorpen des eilants, en heeft meer als duizent haertſteden. Epiſcopia. Porcach.

Het heeft de volheit van alles, en overvloet van water, en tuinen, vol oranje, limoen en diergelijke boomen, die ook te *Baſſo* en *Cithera* zijn.

Porcachi ſtelt d'oude ſtad *Kurium* in het midden van *Capo del Gate*, twee mijlen en een halve van *Piſcopia*: alwaer, aen de Noortzijde, een viſchrijk meir, vol zout water, is.

Tamaſſus. Tembros. Amamaſſus.

Strab. TAmaſſos of *Tamaſſus*, en anders, by *Polybius* en *Porfyrogeneta*, *Tamaſia* genoemt, was eene middellantſche ſtad van *Cyprus*, volgens ſchrijven van *Ptolemeus* en *Stephanus*.

Eenigen houden *Tamaſſus* voor de ſtad *Famaguſta*; daer nochtans *Famaguſta* aen den oever der zee, op d'uiterſte ooſterhoek des eilants, leit. De ſtad was over lang al verwoeſt en verdelght, en is nu niet meer, als een vlek, *Borgo di Tamaſſo* by d'Italianen genoemt.

Tamaſſus had, volgens *Stephanus*, by ouds overvloedigh veel kopers: en, volgens *Strabo*, metalen of mijnen van koper: waer in *Chalkant* en bloem van koper groeide.

Tembros was eene ſtad, waer in *Apollo Hylates* geëert wert. Ook had zy eenen tempel aen *Apollo* toegewijdt.

Amamaſſus was eene oude aen-zeegelege ſtad: waer in *Apollo Hylates* geëert wiert.

By *Ovidius* wort *Amamaſſus* een akker of landouw, en het beſte gedeelte van het Cypriſch lant genoemt: aldaer ſtont een appelboom: daer *Venus* drie afplukte, en die aen *Hypomenes* gaf. *Ovid. Metamorph. lib.* 10.

Karpaſia.

KArpaſia by *Strabo*, en anders by d'oude ſchrijvers *Karpaſea* of *Karpaſu*, en by *Plinius Karpaſium* genoemt, was eene aeloude ſtad van *Cyprus*, en door *Pygmalion* geſtight: die eerſt koning van *Tyrus*, en daer na van *Cyprus* was.

Strab. Deze oude ſtad *Karpaſia* had eene haven, en lagh tuſſchen de ſtad *Aphrodiſium* en d'uithoek *Kliden*, tegen over *Sarpedon*, een uithoek of kaep van *Rou Cilicie*, nu *Karmanie*, en de grenspael wel eer van *Cilicie* en *Pamfilie*.

Karpaſia of *Karpaſium* was, ten tijde der Kriſtenen, de zetel van eenen biſſchop, als uit het ſchrijven van *Johannes*, leerling van *Epifanius*, te beſpeuren is.

Het is nu niet meer als een vlek, hoewel het noch heden gebroken *Karpaſſo* heet: doch anders ook het vlek of hove van *S. Jan*.

Na deze ſtad *Karpaſia* wierden d'eilanden, onder de Noorder-kuſt van *Cyprus*, tuſſchen de zelve ſtad, en de kaep *Dinaretum* (nu *Capo S. Andrea*) gelegen, de Karpatiſche eilanden genoemt. In ejus vitâ c. 49.

Aert en hoedanigheit van *Cyprus.*

Lucht. IN Hooimaent is'er de lucht zoo geweldigh heet, dat d'inwoonders gewoonlijk niet werken, als alleenlijk des nachts. De lucht ontsteekt'er ook dikwils, en wort quaetaerdigh: ter oorzake van den verrotten stank van zeker ongedierte, als springhanen.

De Zaizoenen des jaers hebben zich aldaer heel recht anders, als hier te lande: want alles is'er des Zomers door de hitte der zonne zoodanigh verdrooght en verbrant, dat men naeulijks op eenige plaetsen, 't en zy die bevoghtight worden, lover of gras ziet. Ten tegendele zietmen'er des Winters, na het in den Herfst veel geregent heeft, en overal de velden bevoghtight zijn, allerwege weelderigh gras en groente, en de velden als toe te lagghen: dies men met waerheit den Winter, Zomer zou mogen noemen. Ja voor de genen, die reizen, of het lant bebouwen, of eenigh ander arbeit en handel doen, ook zelfs voor de zieken, is de Winter veel bequamer als de Zomer zelf: want de luiden worden'er niet door koude geplaeght, noch die valt hen niet lastigh: 't en zy wanneer de Noorde winden wajen. Dat meer is, de winter is'er gewonelijk zoo zaght, en met zulken laeuwe warmte vermengt en gematight, dat in dien tijt het vee, even als of de Lente begon, goede weiden vind.

Anders staet het met den Zomer geschapen: want die valt eenen iegelijk zeer moeielijk en lastigh. Alles is dan dor, verslentert en verwelkt. Het is den vreemdelingen noch inboorlingen veiligh, op den middagh ergens uit te gaen: dies zy zich in huis houden, en onder dak de dodelijke hitte der zonne schuwen. Al wat zy willen doen, verrichten zy in het aenbreken van den dagh, en voor zonnen opgangh.

De huisluiden inzonderheit leggen zich des nachts onder den bloten hemel op d'aerde neer te slapen: maer die van eenigh vermogen zijn, leggen zich op dekkleden, en in de wint ter slape; met naeulijks eenige linnen kleden of dek op het lijf.

Zoo men ergens moet reizen, dat doen zy des nachts, en rusten des daeghs, ook zelf al in de Lente bywijle.

Het eilant *Cyprus*, niet tegenstaende het uit de natuur zeer vruchtrijk is, en een zeer vruchtbaren gront heeft, zoo ontstaet'er evenwel bywijle zeer groot gebrek van lijftoght en hongersnoot, zoo door geduurige drooghte des Zomers, by mangel van regen, en indien het aertrijk niet naerstiglijk bevoghtight wort, als door zeker ongedierte, of slagh van gevleugelde wormen, of springhanen, tot groot bederf der lantvrughten, en ongemak der inwoonders.

Het regent op dit eilant zeer zelden: ja men zeidt het ten tijde van de Griekse keizerin *Helena*, moeder van *Konstantyn de Grote*, in den tijt van dertigh jaren niet geregent had: waer over d'inwoonders genootzaekt waren het eilant te verlaten.

Om nu de dorstige landen, in de geduurige zomer-hitte, te bevochtigen, sparen de bouwluiden geen onkoste noch arbeit: want indien de rivieren, op dit eilant, des Zomers komen op te drogen, dan graven zy, op eenige plaetsen, zeer diepe putten in d'aerde, en leiden daer, uit bronnen, beken in: daer uit zy dan, in aerde potten, met grote raderen, door paerden omgedraeit, een onmetelijke meenighte waters putten en ophalen, om d'akkers en landeryen te bewateren en bevochtigen.

Ten tijde van grote regen, vullen zy aerde vaten, op de bergen, met water, die aldaer staen, en een groten overvloet van water kunnen bergen.

Wanneer by ouds (zoo *Strabo* uit *Erathostenes* verhaelt) de vlakten ruigh van bosschen, en zoodanigh met boomen bezet waren, dat die niet konden bezait noch beplant worden, zoo deden de metal-werkers, met het afhouwen der boomen, om daer meê de metalen van koper en zilver te smelten, niet weinigh dienst: waer by naderhant het bouwen van scheeps-vloten quam, wanneer men de zee veiligh en met maght begonnen had te bevaren. Maer alsmen het geboomte aldus noch niet kon overwinnen, zoo stontmen den ge- Lib. 14.

genen toe, die het geboomte wilden en konden afkappen, het gezuivert lant eigen en tolvry te bezitten.

Vrucht-baerheit des ei-lants. lib. 14. *Strabo* prijst het eilant *Cyprus*, van wegen zijne vruchtbaerheit, boven mate: *want het behoeft*, zeidt hy, *voor gene eilanden in deught te wijken. Het is wijn en olye-rijk, en geeft zoo veel korens, als d'inwoonders van node hebben te gebruiken.*

Desgelijks getuight *Ammianus Marcellinus*, d'overgrote vruchtbaerheit des eilants, in de volgende woorden. *Het eilant Cyprus vloeit, ter oorzake van zijne zeer grote en meenighvuldige vruchtbaerheit, van alle dingen over: dies het geene buiten-hulpe van noden heeft, en kan een koopvaerdyschip van de kiel, tot aen de zeilen, met inlantsche maght toetakelen, en met alle toerustingen in zee zenden.*

Histor. Animal. lib. 5. c. 56. Zoo de Cypriers zelfs by *Elianus* getuigen, bewoonden zy een goetlandige lantstreke, en derfden hunne landouwen tegen die van d'Egyptenaers stellen. Ook wierden (zeidt hy) de herten, uit *Syrie*, na dit eilant overgezonden, om de gretigheit na 't gras, dat daer wast: want men zeidt aldaer het gras zeer hoogh opschiet, en zeer goede weiden zijn.

Æneid. lib. 1. Ziet pag. 17. Hier om noemt de poëet *Virgilius* dit eilant niet t'onrecht, het *vette Cyprus*, en *Cicero*, een *tenger eilant*. Ook hebben d'ouden het wel te reght *Makaria* en *Beata*, dat is *gelukzaligh*, mogen noemen: want het vloeide by ouds van rijkdommen over, had den overvloet aller dingen, en zwom in wellust en dertelheit. Al wat zoet, wenschelijk, keurelijk en aengenaem kon bedaght worden, was op *Cyprus* te vinden en te zien. Ja by na ieder ding, dat op *Cyprus* viel, en ook al wat uitstekend goed was, schoon het op *Cyprus* niet viel, en men boven andere wilde prijzen, wierd, om het meerder lof by te zetten, en dierder en kostelijk te maken, den bynaem van Cyprisch gegeven.

Aldus hielden d'ouden Cyprisch koper, Cyprische *Kadmia*, en meer andere metalen, voor de beste.

Ziet pag. 17. Boven al was het eilant, by d'ouden, van wegen de koper-mijnen beroemt: waerom het ook op Latijn *Ærosa*, dat is *koperigh*, genoemt wiert. Ook getuight *Isidorus*, dat *Cyprus* eertijts van rijkdommen, en allermeest van koper beroemt was: want aldaer zou door koning *Cinyras*, zoo *Plinius* getuight, dat metael allereerst gevonden zijn. Ook waren by de stad *Tamassus* rijke kopermijnen. Al het Cyprisch koper kon hamerslagh uitstaen. Zeker Cyprisch koper wert *Soletypus* genoemt. Orig. lib. 14. c. 6. Strab. Hesych.

De Romeinen sloegen van Cyprisch koper gelt. Ook werden van Cyprisch koper, mortieren, naelde, spijkers en laden gemaekt: die hierom Cyprische mortieren, laden, naelden en spijkers gemenelijk genoemt werden.

Cyprus wort ook doorgaens, by de meeste hedendaeghse schrijvers, voor het vruchtbaerste eilant van alle d'andere eilanden der Middellantsche zee gehouden: want 't is uit de natuur vruchtbaer: maer heeft heden niet genoegh inwoonders, om het te bebouwen.

Ja *Cyprus* magh met recht onder de landen gerekent worden, die boven alle andere d'uitstekenste zijn, in het voortbrengen, van al wat tot des menschen onderhout van noden is. En indien de later inwoonders wat vernuftiger en schrander waren geweest, inzonderheit in water aen te winnen, de vruchtbaerheit van meerder slagh van dingen, zou'er altijt groter geweest zijn. Maer zoo groot is het voordeel, dat d'eilanders met weinigh moeite en arbeit van de katoen en wol trekken, dat zy by na alle andere inkomsten en genotten verwaerlozen. Porcach.

Ten einde het eilant des te vruchtbaerder en getemperder zou zijn, schijnt de natuur het, als met een ry van bergen, aen de Noord-kust bezet te hebben, om het daer mee tegen de stormen en Noorde winden te bedekken: want al het overigh gansch eilant leit zoo laegh, dat de zon het zonder eenigh belet verwarmen kan. Zelfs de zonnestralen, die tegen deze bergen aen stuiten, verdobbelen de hitte, door hare weerom-kaetzing, tot grooten weldaet en vruchtbaerheit des eilants.

Daer en tegen, dewijl deze landouwen dus laegh leggen, heeft het water geen vaert om wegh te loopen: 't welk het eilant zoodanigh moerassigh maekt, dat op zeer vele oorden de lucht daer door bedorven wort, en als stikt, en

en dienvolgens het verblijf, aldaer zeer ongezont is.

Sedert het jaer vijftien hondert een en zeventigh de Turken dit eilant bezaten, hebben zy het na hunne gewoonlijke wijze van doen zoodanigh verwoeſt, dat'er naeulijks een van de Kriſten inwoonders is, die middelen heeft, om een ganſch ront jaer broot te eeten. Zy leven by na alle by zekere vruchten, die hier te lande *Sint Jans-broot* genoemt worden, en op dit eilant in groten overvloet vallen.

Nergens op eenige andere plaetſen, van den grooten Heer, worden de menſchen zoo geplaeght en getiranniſeert: want behalve de *Karache* of ſchatting, die zy aen den vorſt betalen, om in vryheit van gewiſſe te leven, het welk jaerlijks twintigh kroonen is, voor ieder perſoon, zoo geven zy daer boven aen den *Beglerbey*, en aen den *Timar Spahy*, het vijfde gedeelte van alle vruchten, die zy verzamelen: en by aldien zy daer boven het een of ander ding behielden, men zou het hen met gewelt afhalen. Dies zy alle zeer ellendigh leven, ja tot zoo verre, dat zy, voor eenige jaren, alle eenparelijk verzoghten Turkſch te worden, om zich van die tirannye te ontſlaen: maer de *Beglerbey* wilde het niet gedogen, uit vreze de grote heer zijne *Karache* of ſchatting, die zy betalen, zou verliezen: waer van zy dan bevrijt zouden zijn, neffens alle de Turken des Turkſchen keizerrijks. Behalve de menſchen dus onderdrukt worden, heeft de grote Heer hen ook alle middelen benomen, om zich in vryheit te ſtellen, met alle vaſte plaetſen te ſlopen, en onmantelen, uitgezeit *Famaguſta*, dat hy laten blijven heeft, om als tot een hertret voor de Turken te dienen.

Gewaſſen, Dieren en berghwerken van *Cyprus*.

Cyprus of Alhanne. DAer groeit zeker boom-gewas, of liever boomtje; of heeſter, *Cypros*, of *Cyprus*, by d'oude Grieken genoemt, en in zulken overvloet, dat het eilant daer van den naem *Cyprus*, zoo eenigen willen, zou bekomen hebben. Ziet pag. 17. By d'Arabieren, en Arabiſche ſchrijvers, als onder andere by *Serapion*, en *Avicenna*, wort dit gewas *Cyprus*, *Hinna*, *Henne*, en *Alhanna* genoemt: gelijk het ook noch heden by d'Arabieren, in *Egypten*, met het voorſtellen van het Arabiſch woortledeken *Al*, *Alhanna*, en by de hedendaeghſe Grieken, *Schenna* geheten is: want het gewas, dat *Dioſcorides* en *Plinius Cyprus* noemen, is een en het zelve, dat d'Arabieren *Hinna*, of *Hinne*, of *Alhanna* heten.

Dioſcorides beſchrijft het gewas *Cyprus* aldus. *Cyprus is een boom, met bladen rontom de takken, die van de olijf-boom gelijk; maer breder, zaghter, en groender. De bloemen zijn wit, moſchachtigh, (of troſchachtigh,) en welriekend. Het zaet is zwart, dat van de vrucht van de vlier gelijk. Het beſte groeit t'Askalon, (eene ſtad in Fenicie, of Judea,) en te Kanopus, eene ſtad van Fenicie.*

Plinius beſchrijft het in de volgende woorden. *Cyprus is in Egypten een boom, met ſlechts bladen van de Ziziphus, met zaet van Koriander, en met een witten en riekenden bloem. Dees wort in olie gekookt, en daer na uitgeperſt; die Cyprinum, of Cyprus, dat is, Cypriſche olie genoemt wort. De beſte groeit te Kanopus, op den oever des Nijls: de twede t'Askalon, en de derde op het eilant Cyprus, die de welriekenſte is.*

Het gewas *Henne*, of *Hinna*, of *Alhanna*, of *Elhanne* der Arabieren, ſchijnt den boom, *Liguſtrum* by de Latijnen, en hier te lande op Neerduitſch *Monthout*, *Keelkruit*, en *Rhynwige* genoemt, gelijk te zijn: behalve de bloemen en vruchten: in de welke eenige ongelijkheit tuſſchen het *Elhanne*, en *Monthout* ſchijnt te zijn: want al hoewel ook het gewas *Elhanna* zijne bloemen of bloeiſel troswijze of kroonswijze, even als het *Monthout*, uitſpreit, zoo verſchillen die evenwel in reuke, geſtalte en kleure van deze: want de bloemen van het *Elhanne* zijn niet wit, gelijk die van het *Monthout*: maer aſchverwigh, en vertoonen zich in geſtalte den vlierbloemen zeer gelijk te zijn: dewijl zy by na op een zelve wijze in kroontjes groeien, als de bollen of kroontjes van de vlier. Alpin. de plant. Ægypt.

Ook

Ook vallen de bladen van het *Mont-hout*, hier te lande des winters, alle jaers af: maer die van *Alhenna* daer te lande niet. Het krijght bladen, die van den olijf-boom niet ongelijk: hoewel de meeste korter, maer breder en tengerder zijn, met eene aengename groenheit vermengt, en zitten met drie, vier, na gelang van de lengte der scheuten, ja met tien, twalef en meer ryen, als vleugels, aen de zijden der takken.

Het groeit in *Egypten*, volgens *Belon*, tot de hooghte van eenen granaetboom, maer heeft dunder takjes, of rijsjes als die van de willigen, indien het afgesneden wort.

De takjes, die by na van een zelve kleure, als de bloemen zijn, worden overvloedelijk veel na *Europe* overgevoert, om de tanden daer mee te zuiveren en schoon te maken: want men kan daer mee, na eerst het buitenste deel daer van afgeknauwt is, als met een schrobbertjen of pençeel, de tanden afschrobben, en glat maken.

De bladen en bloemen van dit gewas, zijn by na door gansch Ooste in groot gebruik: d'eerste om de lieffelijke en geurige reuke, welke schier als die van moschus is: en de laeste, om eenige delen des lichaems daer mee geel of root te verwen, dat d'oosterlingen voor een byzondere cieraet houden.

Want met de bladen, tot een fijn poeder, dat dan groen is, en met limoen- zap aengezet, verwen zy de nagelen en 't hair der kinderen.

Dit groen poeder der bladen, is in zulken gemeen gebruik onder de Turken, dat het over al op de merkten, met zakken vol te koop staet. Het wort met geheele scheeps-ladingen van het eilant *Cyprus*, en uit *Egypten*, door het gansche rijk des Turkschen keizers vervoert, die uit dezen handel jaerlijks een grote tol trekt, ter zomme van achtien duizent dukaten, volgens *Belon*.

De Turken en Moren queken dezen heester, om de aengename en liefelijke reuke der bloemen, zeer naerstelijk in stene potten of houtte bakken, en bewarenze des winters, om niet door de koude uit te gaen, daer hy niet tegen kan, in kamers of onderaertsche plaetsen. De grote Heer zelf draeght deze bloemen gewonelijk op zijnen tulbant, en, na zijnen voorgang, ook andere groten ten hove.

Dewijl nu dit gewas gemenelijk laet uitschiet, te weten, in Oogstmaent, zoo bevochtigen en besproeien zommigen het met zeepzop, om het des te vroeger, scheuten, bladen en bloemen, te doen voortbrengen.

Dit gewas *Cyprus* schijnt, in het hoge Liet *Salomons*, *Kofer* op Hebreeusch c. 1, 14.
genoemt te worden: het welk de Griek- 4, 13.
sche overzetters *Cyprus* vertaelt hebben. Ook schijnt *Hieronymus* dit kruit Homil.
of heester, verstaen of gekent te heb- 2. in Cant.
ben, als blijkt uit zijn volgende schrij- Cantic.
ven, dat hy tot verklaring over deze woorden des hogen Liets geeft: *De tors van Cyprus, is in de wijnbergen van Engaddi. Wat aengaet*, zeid hy, *de verklaring van de letter of letterlijken zin, daer in steekt iets dobbelzinnigh, dewijl ook een bloejende druif Cyprus genoemt wort: en zeker soort van een heester is'er, die Cyprus geheten wort, en ook een zekere bloeiende vrucht draeght, in maniere van een bloeiende druif voortgebraght: maer de woorden schijnen meer op de vrucht van eene druif te zien; dewijl de wijnbergen van Engaddi gedaght worden.*

Dies blijkt klarelijk uit deze woorvan *Hieronymus*, dat hy dit gewas wel gekent hebbe, doch evenwel niet dit gewas, maer den wijnstok zelven door het woort *Kofer*, of *Cyprus*, in het hoge Liet heeft willen te verstaen geven.

D'Egyptische vrouwen stoten de bladen tot een groen poeder, dat zy *Archenda* noemen, en met water, of ook met aluin, of limoen-sap mengen: waer uit dan een goutgeel water of verwe ontstaet, daer mee zy de handen en voeten geel, en een gedeelte des hairs, cieraets halve, verwen: inzonderheit zoo dra zy uit de badstoven komen: want dan dringt de verruwe en kleur dieper in. Met het affietsel der bladen wassen zy het hair, om het uitvallen te beletten. Met het zelve schilderen de mannen, ook tot cieraet, op de nagelen een merkteken, in vorm van een half ront, dat hoogh oranje root van kleur is, en lang staen blijft, zonder uit te gaen. Eenigen mengen dit gestoten poeder met aluin, en verven daer mee op feestdagen het hair der kinderen, zoo van meiskens, als knecht-

knechtkens: ook de manen, voeten en ſtaerten der paerden.

Men heeft'er ook zeker wonder welriekend poeder of ſtof, by d'Italianen *Polvere di Cipro* genoemt, dat by hen in grote waerde gehouden, en hoogh geaght wort, daer mee zy de ſaponetten of reukballen, een liefelijke reuke byzetten. Men doet'er ook andere dingen onder: als *Ciprino*, of de bloemen van het gewas *Elhanne*, *Ladanum*, *Wierook* en *Styrax*.

Andere willen, dat het uit de dou van eene groene kleure zou gemaekt worden, die op ſtenen en kruiden valt, en zoo lang drooght, tot dat zy wit wort. Daer valt driederlei honigh, als witte van de byen, zwarte van de vruchten, *Karoben* of *Sint Jans-broot*, en honigh van zuiker.

Apon. in Cantic. Salom. lib. 3. Boven alle andere landen, wort *Cyprus* gezeit, druif-troſſen van een wonderlijke grote voort te brengen, zoodanig als de twee verſpieders uit het lant van *Kanaan* braghten: waer uit de grote en dikte der wijnſtokken af te meten is: als ook uit het geen *Plinius* van de trappen ſchrijft, daer by men na het dak van den tempel der Efeſiſche *Diana* opklom, die van een eenigen wijnſtok van *Cyprus* gemaekt waren.

Uit de druiven, die op *Cyprus* groejen, wort zeer treffelijke, zoete en geurige wijn geperſt, en die inzonderheit voor de mage ongemeen gezont is. Hy is duurzaem, en kan tachtigh, en meer jaren onbedorven en goet blijven, gelijk men daer zulken ouden wijn heeft. Hy is uit de natuur zwart of root, en wort met den ouderdom, dat wonder is, witaghtigh en eenighzins grijs of graeu, welriekend, geurigh en zeer zoet.

De drie eerſte maenden behout de wijn, na hy geperſt is, eene aengename zoetheit, welke daer na in ſterkte verandert en krachtigh wort. Hy heeft eene verſterkende kracht, en kan by den balzem geleken worden, en is den zieken lichamen, zoo matigh gebruikt wort, heilzaem en dienſtigh. Dan deze wijn, 't zy nieuw of out, valt niemant, 't en zy die den zelven gewent is te drinken, ſmakelijk: want hy riekt meeſten tijt na pek, om dat hy in gepekte vaten gehouden wort, die den wijn een vuile ſmake byzetten, hoewel zy dien zeer lang goet houden. Hy wort gemeenelijk, met veel waters daer onder te mengen, gedronken.

Deze wijn valt'er in zulken overvloet, datmen de nabygelege plaetſen daer mee voorzien kan: gelijk die ook na verſcheide oorden vervoert wort: inzonderheit na koophandel-plaetſen. De beſte wijn valt aen den bergh *Olympus*, aen de Zuidzijde, die zeer lekker van ſmaek is.

Daer groeien overvloedelijk veel, zeer ſchoone en grote rozijnen, *Zibibo* doorgaens genoemt.

Over al, en door het ganſche eilant, groeien ook zeer vele boomen, die langwerpige en gehoornde vruchten geven, *Sint Jans-broot* hier te lande gemeenelijk genoemt: dewijl men meint *S. Jan de Doper*, in de woeſtijne, by die vruchten het leven zou gehouden hebben. Uit deze vrucht, welke verſch zeer aengenaem van ſmake is, trektmen een zeker zoet zap, of zwarte honigh, dat zeer dienſtigh is, om onder de ſpijze te mengen.

Men ziet'er grote hoopen van deze vruchten, dicht aen den zeekant leggen: waer mee by wijle gehele ſchepen geladen worden, om na *Europe* over te voeren. Door d'overvloedige veelheit, is'er deze vrucht zeer goet koop: en wort ook den beeſten t'eeten gegeven, om die vet te maken.

Daer groeien hele boſſchen met Cypres-boomen: en ongemeen veel terpentijn-boomen, daer een hers of gom uitdruipt, terpentijn genoemt, die voor de beſte van allen gehouden, en gemenelijk Cypriſche terpentijn genoemt wort.

Eertijts groeide ook veel zuikerriet op *Cyprus*; maer na het eilant door de Turken den Venetianen afgenomen was, deed de *Baſſa*, die derwaerts als opperhooft gezonden wert, al het zuikerriet, dat op een groot velt ſtont, verbranden. Op den wegh, tuſſchen *Limiſſo* en *Pafos*, leit een vlek *Piſcopia*, alwaer waterleidingen zijn, daer door het water in kamers en pakhuizen liep, daer in eertijts de zuiker gemaekt wiert. Maer heden leit dit alles, tot een puinhoop, ter neer geſtort. Zuikerriet.

Daer valt veel katoen, (de ſtapel, beneffens de wol, der Cypriſche koopmanſchappen,) dat by d'oude Grieken

en Latijnen *Xylon* en *Gossipium*, maer by de Turken, Armeniers en andere Oosterſche volken, *Tambak* genoemt wort. *Tambak* ſchijnt een gebroken naem van *Bombax* te zijn, gelijk katoen een gebroken Arabiſch of Italiaenſch woort is: want d'Arabieren noemen de katoen *Kotnon*, en d'Italianen *Cotone* en *Bombagia*. Zeer veel katoen groeit ontrent *Pafos* en *Limiſſo*, maer de beſte tuſſchen *Nikoſia* en *Famaguſta*.

Het gewas, daer aen de katoen groeit, is een kruit of heeſter van een elle hoogh, met brede ingeſnede bladen, by na als wijngerts-bladen; hoewel breder en groter. Het komt uit klein zaet voort, en draeght boven aen de ſtengels of ſtelen zekere noten, als grote hazelnoten of okernoten: tuſſchen welke noten het katoen en zaet groeit, die, in het rijpen, ſplijten en open gaen, en de witte katoen te voorſchijn brengen.

Deze heeſter groeit en wort aengequeekt, door het veelvoudigh bevoghtigen met water.

Daer is een ander ſlagh van katoen of boomwol, die op een zelve wijze aen boomen groeit, en *Gotne Mſegiar* by d'Arabieren genoemt wort.

Daer wort ook veel zijde gemaekt, of gewonnen, voornamelijk in het groot vlek, *Cyterea* genoemt. In d'andere dorpen wort ook zijde gewonnen, tuſſchen *Limiſſo* en *Pafo*. Doch de zijde is'er zoo heel goet niet, en valt'er ook niet zeer overvloedigh.

Men heeft'er by na alle de gemene vruchten, die op andere plaetſen groejen: behalve kerſſen en kaſtanien. Daer en tegen groeien'er andere zeltzame en vreemde vruchten, als onder andere *Muſen* en *Maiz* by d'Arabieren, en anders gemenelijk Adams of paradijs-appelen genoemt. Zy groeien wonderlijk, zijn van geſtalte als een konkommer, en ongemeen groot. Het gewas is veel meer een plantſoen, als boom. De bladen zijn vier palmen breet, en een mans lengte lang. In deze appelen zitten van binnen ontrent hondert granen, van byna drie vingeren lang, die, geſchilt, bequaem zijn om t'eeten. Deze boom ſterft na verloop van drie jaren, en dan ſchiet uit den wortel een ander.

Daer groeien zeer treffelijke amandelen: want zy vallen langwerpiger, als die van andere plaetſen, en zijn aen het eind omgekromt.

De hoven zijn'er met granaet, oranje, limoen, ceder, aprikoos, en andere bomen verciert, die ongemene ſchoone vruchten geven.

De granaet-bomen groeien'er zoo overheerlijk ſchoon, dat men zeidt, dat *Venus* dezen boom alleen op het eilant *Cyprus* zou geplant hebben.

Daer groeien olijf-bomen, uit welker vruchten d'eilanders zoo veel olie perſſen, als zy van node hebben te gebruiken.

Men heeft'er ook pompoenen, meloenen, angurien, op Turkſch *Batech* genoemt, *Kolokaſſien* of Egiptiſche bonen, die goet om t'eeten zijn: benevens vele andere eetbare gewaſſen en vruchten, tot 's menſchen nut en onderhout: ook bloem-kool. By het dorp *Kalopſis* groeit overvloedelijk veel zeker kruit, *Sode* genoemt, uit wiens aſſche zeep gemaekt wort. Daer groeien ook andere kruiden, daer mee de gewaterde *Kamelotten* kleden, (by d'Italianen doorgaens *Zamabelota* of *Ciambellotti* genoemt) die d'inwoonders zeer fraei en veel van geiten-hair maken, gereinight en gewaſſen worden.

Daer en boven valt'er een heilzame en geurige gom of hers, *Ladanum* by d'Artzen geheeten, welke uit een heeſter, *Ciſtus* genoemt, druipt. Zoo *Plinius* verhaelt, zou de beſte *Ladanum* op het eilant *Cyprus* vallen. Dioſcorid. lib. 1. c. 128. lib. 12. c. 17.

Op *Cyprus* en *Lemnos* groeit ook het beſte kruit, *Lychnis* op Griekſch genoemt, dat (volgens ſchrijven van *Atheneus*, na den voorgang van *Amerias de Macedoon*) uit het waſchbad van *Venus* zou gegroeit zijn, wanneer zy haer, na de byſlaping met *Vulkaen*, afgewaſſchen had. lib. 15.

Cyprus geeft de prijzelijkſte en welriekenſte *Sampſuchus* of *Amaracus*, gelijk ook de poëet *Virgilius* getuight.

Daer groeit (gelijk ook op *Kretas*,) een *Platanus* of *Ahernboom*, die noit zijne bladen laet vallen. *Plinius* gedenkt ook Cypriſche laurier, en *Theofraſt* pijnboom, op *Cyprus*. Op zandige en dorre plaetſen groeien palmen of da-

dadelbomen Op het geberghte groeit zeker welriekend kruit *Enanthe*. Eenigen houden het *Enanthe*, dat op *Cyprus* groeit, voor het beste van alle andere.

Daer valt ook olie, en andere vruchten, van allerlei slagh, in groten overvloet, zoo tot gebruik van menschen, als beesten: dies *Polybius* te recht dit eilant uitstekend genoemt heeft, zoo van wege desselfs grote, als meenighte van menschen, en allerlei slagh van vruchten.

Dieren van *Cyprus*.

DAer houden, volgens *Strabo*, rammen, die *Mousmonen*, by d'oude Grieken, of *Muskrionen*, volgens *Plinius*, en nu *Musione* by d'Italianen genoemt worden. Zy hebben, in plaetse van wol, bokken-hair op 't lijf, of een huit en hair als herten; en hoornen als die van schapen; maer achter over gebogen, en omgekromt. Zy zijn van hooghte en grote, als middelmatige herten, en lopen snel; doch houden tusschen hoge bergen, en hebben goet vleesch om t'eeten.

D'oude inwoonders maekten van de vellen dezer dieren, kolders. Maer nu worden die vellen door d'inwoonders tot leer bereit, en na *Italie* gezonden, en *Kordoani* of *Korduani* by d'Italianen genoemt.

Men zeidt diergelijke rammen, in zulken grote meenighte, op dit eilant houden, dat by wijle vier en vijf duizent gevangen worden. Zommigen willen, dat hier van de quaetaerdigheit der lucht, voor een groot gedeelte, op dit eilant ontstaen zou: dewijl d'afgevilde rompen dezer dieren, die aller wege hier en daer blijven leggen, door hunne stank de lucht ontsteken: behalve aldaer ook eenige quade winden woeden.

Daer zijn vele paerden: ook wilde, die goet, sterk, snel en fraei zijn; hoewel van gene waerde noch hoogh geaght.

In de koper-ovens van *Cyprus*, zoo *Plinius* melt, vlieght uit het midden des vuurs een viervoetigh vleugel-gedierte, van de grote, als een grote vliegh. Het leeft, zoo lang het in 't vuur is, maer sterft, wanneer het een weinigh verre daer uit gevlogen is.

Pyralis of vuurvliegh. Het wiert *Pyralis*, en by zommige Grieken *Pyrausta* genoemt, dat zoo veel als vuurigh gezeit is: want *Pyr* betekent op Grieksch vuur: maer men zou het bequamelijk op Neerduitsch vuurvliegh kunnen noemen. Ook melt *Aristoteles*, dat op *Cyprus*, alwaer Chalcitis-steen gebrant wort, beestkens in het vuur groeien, die een weinigh groter als grote vliegen zijn, en door het vuur gaen en hippelen: maer sterven, als zy uit het vuur genomen worden.

Gieren houden'er in grote menighte. Gieren. Het is een vogel zoo groot als een zwaen, en eenen arent zeer gelijk in de veeren van de wieken en ruch. Maer onder de grote veeren is alleenlijk dons. De hals of nek is ook vol dons. Desgelijks is de huit vol zaghte donzen, gelijk als fijn bont, die zy voor de borst dragen, wanneer zy een quade mage hebben; want zy verwarmt de mage, en doet de spijze teeren. Hy heeft aen het nekbeen, tusschen de nek en schouders een bos of tros van veeren, als een kuif. De beenen zijn sterk en groot. Dees vogel derft eenen man aentasten en bespringen.

Dit gevogelt leeft by dode krengen, en eet, na men zeidt, zoo veel op een mael, daer het veertien dagen genoegh aen heeft, en op vasten kan: en in dien tijt geeft het niet meer om spijze.

Wanneer d'eilanders een doot beest hebben, dat brengen zy in het geberghte, of daer zy vermoeden, dat deze vogels zich onthouden. Deze komen aenstonts greetigh daer op zitten, en schokken hun gedarmte zoo vol, dat zy niet gezwint weer kunnen opreizen: waer op zy dan toeschieten, en hen dootslaen. By wijle doden zy hen met honden, en by wijle met andere wapenen, die hen het gereetste voorkomen.

Op dit eilant hout ook zeker wanstaltigh viervoetigh gedierte, *Chameleon* by de Grieken van ouds genoemt. Chameleon. Het is ontrent een palm van eene hant hoogh, en niet boven anderhalve palm

lang. Het heeft een bek als een kikvorsch.

Cyprische katten. Vermaert zijn ook een byzonder slagh van Cyprische katten, van wegen het opvangen en doden der slangen.

De Kaloyers, of Griekssche geestelijken, hielden eertijts in zeker klooster, *Akrotiri* genoemt, dat dicht aen strant en by d'uithoek *Capo della Gatta* stont, zekere katten, om de vergiftige slangen, die den inwoonders schadelijk vielen, op te vangen en doden: waer op zy hen door kunst hadden afgerecht. Dies deze katten niet min op deze slangen gebeten waren, om die te vangen en doden, als uit een natuurlijken drift tot het vangen van rotten en muizen. Ziet pag. 21.

De katten vervolghden dagelijks de slangen, als jaghthonden het wilt, en doden de genen, die zy gevangen kregen, zonder evenwel die op t'eeten.

Zy liepen des uchtens vroegh uit het klooster, en quamen op het gelui van eene klok weer daer in om t'eeten. Na gegeten te hebben, togen zy weer ter jaght op de slangen, en quamen des avonts laet weer in het klooster. En in dezer wijze wiert het lant van dit schandelijk ongedierte eindelijk bevrijt, daer het eertijts van krielde.

Turc. Grec. lib. 2. Op den bergh *Olympus*, (zoo *Krusius* uit den mont van zekeren *Stamatius Donatus*, een Cyprier, schrijft) hout zeker viervoetigh dier of gedroght, *Laminga* genoemt, dat van lijf en steert, als een slangh is: maer heeft vier voeten. Het is groot, en zoo lang als een peert, en zeer hoogh, en sterk van huit. Het vreest geen yzer, maer is bang voor schiet-geweer, en verscheurt en vreet de menschen op, die het ontmoeten. Het heeft tot vyant de Cyprische katten, en kan van een of twee overweldight worden. Wanneer men dit beest vangen en doden wil, stuurt men daer twee katten na toe, die het vatten en daer boven op springen, en d'oogen uithalen en doden. Ten dien einde houden de monniken van den bergh *Olympus* eenige katten.

Cyprus voet een zeer grote meenighte van allerlei gevogelt, als duiven, patryzen, quakkels, velthoenders. Eenden en ganzen, zijn'er in een oneindelijk getal: en tortel-duiven zoo veel, als mossen hier te lande. Zy zijn'er zeer tam, en komen by meenighte op de daken der huizen, op de straten, en in de tuinen zitten, en schijnen als met de menschen te verkeeren, en om te gaen.

Men heeft'er overvloediglijk veel zekere byzondere kleine vogeltjes, die nergens als op dit eilant gevonden worden.

D'Italianen noemen deze vogeltjes doorgaens Cyprias, na het eilant, en ook *Uccelli di Vigna* en *Beccafigi*, welk eerste wijngaert-vogeltjes, en laeste vijgbekken gezeit is; dewijl deze vogeltjes, by hele scholen, op de druiven en vijgen, wanneer die rijp zijn, komen vliegen, om de vijgen en kerlen der druiven te eeten: daer by zy geweldigh vet worden, als ook by het zoet van *Lentiskus-bomen*.

De Grieken noemden in een zelven zin deze vogeltjes *Sykaliden*, en de Latijnen *Ficedulen* of vijg-eeters. Zy worden in de wijngaerden en op de vijgebomen, en inzonderheit in den Oogst van die gewassen, in zeer grote meenighte gevangen, en dan in eek en zout met welriekende kruiden geleit, en te koop, in potten of vaetjes, na *Venetien*, *Italien*, en verscheide andere plaetsen vervoert, en voor een lekker en aengenaem dischgerecht tot toespijze by de groten op tafel gezet: maer men is'er haest van verzadight.

Men zeidt, wanneer dit eilant onder de Venetianen stont, alle jaers twaelf hondert potten na *Venetien* vervoert wierden: behalve die op het eilant vertiert wierden, dat een grooter getal was.

Daer zijn grote en vette schapen, met steerten van een elle, ja van drie voet lang, en zoo breet en dik, dat zy het gansch achterlijf beslaen: waer van de zommige meer als twalef pont wegen. Dies men aen ieder schaep achter zeker wagentje met twee wielen moet binden, om de steert daer op te leggen en te dragen. Zy hebben veel meer wol als hair op het lijf. Het vleesch is zeer onaengenaem van smaek, en riekt misselijk.

Men hout en voet deze schapen alleenlijk om de hairige of ruige wol: die met geiten-hair doormengt, en daer van tapijten en dekkleden gemaekt wor-

worden. Men heeft'er schapen met zeven hoornen.

Men heeft'er ook zeer vele geiten en bokken: van welker hair zeer schoone gevlamde en ongevlamde, en gewaterde en ongewaterde *Kamelotten* gemaekt, en na *Europe* vervoert worden.

Daer zijn rheen, steen-bokken, hazen, konijnen, en vele andere wilde beesten: hoewel geen vervaerlijk en verscheurend gedierte.

Plin. De Cyprische hers overtreft alle andere hersen: want zy is honighkleur en vleezigh. Ook valt'er op vele plaetsen overvloedelijk veel zalpeter, zwavel en zout.

Plin. Op *Cyprus* wert tweederlei *Chrysocolla* gemaekt, een gele en een natte. Naest d'Armenische, en Macedonische, prijzen *Dioscorides* en *Oribazius*, de Cyprische *Chrysocolla.*

Cyprus geeft ook witte en zwarte aluin, met kleine onderscheit van kleur.

Het geeft ook verscheide edele gesteenten: als *Diamanten*, *Smaragden*, *Achaten*, *Opalus*, *Jaspis*, *Safir*, *Aëtites* of *Arents-steen*, *Pederos*, *Kristal*, en verscheide andere stenen, als *Chalcitis*, *Cyanus*, *Moscovisch glas*, *Pyrites* of *vuursteen.*

Plin. De Cyprische *Diamant*, en op *Cyprus* gevonden, is koperigh van kleur, maer in d'artzenye d'allerkraghtighste. Hy kan met eene hamer gebroken, en met een anderen diamant doorboort worden. Doch deze *Diamanten* zijn niet fijn, en slechter en weker, als d'Oostersche.

Plin. D'Egyptenaers mengden een derde gedeelte van zeer dun Cyprisch koper, kroon-koper genoemt, met zilver, en daer by zoo veel zwavels als zilver. Loot, by Cyprisch koper gedaen, geeft een purpere verf. Uit Cyprisch koper

Dioscor. en pis, wert een lijm gemaekt, dienstigh om het gout te zouderen.

Plin. Bloem van den Assischen steen, en fijn gewreven, en met Cyprisch koper gemengt, heelt de gebreken der borsten.

Porcach. In het midden des eilants, dicht by de stad *Nikosia*, wort gout gedolven. Ook is by het vlek *Chrusoko*, een mijn of aeder van gout.

De Cyprische *Kadmia*, *Botryïtis* gebynaemt, wort by *Plinius*, *Dioscorides* en *Oribasius*, voor de beste gehouden: als ook de Cyprische *Pompholyx* of *Spodos*. De Cyprische *Chalkant*, Plin. was ook het allermeest in d'artzenye in gebruik.

Dioscorides gedenkt ook tweederlei *Ærugo*, dat in de Cyprische kopermijnen groeit. Het een bloeit op zekere stenen, die koper hebben: het ander druipt uit zeker hol, in de hitte der hontsdagen.

Daer valt ook zekere steen, *Amiantus* by d'ouden genoemt, en inzonderheit in zeker vlek van een zelven name, die by d'ouden zeer berught en bekent was, van wegen het vlasch, draden en kleden, die zy daer van maekten. Steen Amianth. Deze steen is de schilfer of splijt-aluin zeer gelijk: doch verschilt daer van, dewijl die in het vuur verbrant; maer d'Amianth-steen niet: die men zeidt door geen vuur kan verbrant noch verteert worden. Wanneer men dezen steen weikt, klopt, en na behooren hanthaeft, dan geeft hy draden als vlasch, daer kleden van kunnen geweven worden, die noit verbranden: ja op den haert en in het vuur gesmeten worden zy zuiver en louter gemaekt: welke kunst men zeidt d'ouden gehad te hebben, hoewel die nu niet meer in zwang noch bekent is.

D'ouden maekten van deze kleden, zakken, daer in zy de lijken, die te verbranden waren, staken, om daer in d'assche van de verbrande lijken, afzonderlijk van d'assche der verteerde brantstoffen te bewaren, en alleen te hebben: welke assche dan in eene doot-busse ter bewaring opgesloten wert. Men zeidt d'Indianen by ouds hunne lijken ook in zoodanige kleden verbrant hebben.

D'aeloude arts en kruitkenner *Dioscorides*, gedenkt ook dezen steen *Amiantus*, en d'onverbrandelijkheit der kleden, die by d'ouden van dezen steen gemaekt werden, in de volgende woorden. lib. 5. c. 46. *De steen Amiantus groeit op Cyprus, is de splijt of schilfer-aluin gelijk. Zy bewerken dien, en maken van den zelven, die wonderlijk tai is, kleden (of webben.) Deze in't vuur geworpen, branden wel, maer komen'er helderder uit, en niet verbrant.*

De steen *Amiantus* valt veel op *Cyprus*, daer men van de stad *Gerandium* na

na *Solos* opklimt, op de linke-zijde van *Elmeum*, onder de rotsen. Dees is dezelve steen, die by eenigen de Karystische steen genoemt wort, dewijl hy ook in de lantstreke van *Karystus*, eene stad van het eilant *Eubea*, valt.

De *Aëtites* of *Arent-steen*, die op *Cyprus* gevonden wort, is van kleur den arentsstenen gelijk, die in *Afrika* vallen. Hy is evenwel groter en breder: want alle d'andere zijn bultigh. Hy heeft in den boezem aengenaem zant en steentjes, maer de steen zelf is zoo week, dat hy met de vingeren kan stukken gewreven worden.

Hy is de arent-steen genoemt, om dat hy in des arents nest gevonden wort, dien hy daer in brengt, om het ayer-leggen te helpen bevorderen. Men zeidt hy ook de baring der vrouwen vordert, indien hy aen de dyen gebonden wort: maer zoo aen den arm, zou hy de baring beletten. Doch dees steen moet aenstonts na de baring afgenomen worden, of zou de lijfmoer na zich trekken.

Op *Cyprus* wiert ook *Chalcitis* uit zekeren steen gemaekt. *Hippokrates* gedenkt ook Cyprische *Chalcitis*, en gebruikt der zelver asch tot verscheide gebreken der vrouwen. *Chalcitis* is een minerael als koper, bros en steenigh.

De *Kristal*, zoo *Plinius* schrijft, zou op *Cyprus* met den ploegh opgeworpen worden.

Plinius hout de Cyprische *Jaspis*, voor de beste, naest de Scythische.

De beste (en ook zeer veel) *Gypsus* of *Cement*, een slagh van kalk, viel op *Cyprus*, en wert uit de aerde gegraven. *Cyprus* was by d'oude schrijvers over het voortbrengen van goet zout berught. Het beste zout viel by de stad *Citium*, dat hierom Citisch zout genoemt wiert. Maer het alderbeste Cyprische zee-zout viel te *Salamis*. Ook Ziet pag. 34. melt *Dioscorides*, dat het beste zout op *Cyprus*, en te *Salamis* valt.

Men heeft'er driederlei slagh van verf-aerde, als graeuwe, rode en gele, welke de Venetianen met grote menighte van daer vervoeren, om tot grof schilderwerk te gebruiken. Daer valt ook *Styrax*, *Scammoni* &c.

Het eilant *Cyprus*, niet tegenstaende het zeer vruchtbaer van alles is, wort evenwel bywijle door zeker slagh van gevleugelde wormen, als springhanen, geplaeght, tot groot bederf der vruchten en ongemak der inwoonders, die by na alle drie jaren, indien het droge jaren zijn, allengskens aengroeijen, en krijgen al in lente-maent vleugelen. Zy hebben de dikte van eene vinger, en lange benen, en vliegen als springhanen. Wanneer zy nu beginnen te vliegen, zoo vallen zy als hagel uit de lucht op het aertrijk en gewassen neer, en vernielen en byten met de bek al de groente gretigh af: waer door lover noch gras overblijft. Zy vliegen in de hitte, door de wint voortgedreven, met zulken meenighte van dikke zwermen, dat zy niet anders, als zeer dichte wolken schijnen te zijn, en de zon doen schuilgaen.

Wanneer zy alle groene kruiden hebben afgegeten, dan sterven zy eindelijk door honger, en besmetten de lucht en het aertrijk met haren vuilen stank: waer uit een yzelijke stank, quaetaerdige lucht en pest ontstaet. D'inwoonders zoeken gewonelijk d'eyeren van dit ongedierte op, en vernielen en verspreien de gevonde eyeren, en roien hunne nesten en schuilhoeken uit. Want indien zy dat niet deden, deze wurmen zouden, tot een oneindelijk getal, in dien heten en vochtigen oort aengroeien.

Tavernier noemt dit ongedierte springhanen, en zeidt, dat dit eilant daer zeer door geplaeght wort: dat zy in de hitte in de lucht opvliegen, en die verduisteren, als of het een dikke wolk was: maer wanneer de wint uit den Noorde begint te blazen, dan drijft die haer in zee, daer zy omkoomen, vergaen en sterven. Op zommige jaren eeten zy al het koren af, dat op het velt groen staet, en vernielen al het loof van bomen en groente in de tuinen.

Het eilant *Cyprus* heeft van begin af tot nu toe, verscheide heerschers en bezitters gehad, en stont nu onder vele opperhoofden of koningen, en dan onder een eenigh opperhooft: als in het vervolgh zal blijken.

Re-

Regeering of beſtiering, en ry der beſtierders, en koningen van *Cyprus*, die het eilant, ſedert d'eerſte verdeiling des aertbodems, tot op dezen tijt bezeten en geregeert hebben.

Joseph. lib. 1. c. 7. Ziet pag. CHetim, zoon van *Javan*, zoon van *Jafet*, *Noachs* zoon, nam in de verdeiling des aertbodems allereerſt het eilant *Cyprus* in bezit, dat de *Hebreen*, na den zelven, ook *Chetima* of *Chetim* genoemt hebben.

Te voore, eer *Cyprus* onder de koningen van *Perſie*, en onder die van *Egypten*, en *Romeinen* quam, wierden de Cypriers, zoo *Strabo* getuight, van ſtad tot ſtad getierannifeert, dat is gezeit, door koningen of opperhoofdige heerſchers beſtiert: hoewel die veel meer koningjes of lantsheeren, als koningen moghten genoemt worden. (Lib. 14.)

De kleinheit en geringheit der koningrijken, van dien tijt, blijkt hier uit; dewijl koning *Paſicyprus* zijn lantſchap, en deſſelfs koningrijk, aen *Pymatus*, koning van *Mali*, voor vijftigh talenten verkocht. (Athen. lib. 4.)

Cyprus, zoo *Plinius* ſchrijft, was eertijts de zetel van negen koningrijken: of begreep, volgens *Pomponius Mela*, negen koninghrijken. Deſgelijks melt *Diodoor*, dat ieder der negen gedenkwaerdige ſteden van *Cyprus*, daer onder kleine ſteden ſtonden, haren koning had, die wel over de ſtad heerſchten, maer waren den koning van *Perſie* onderworpen. (Cyprus in negen koningrijken verdeilt. Lib. 5. c. 31. Ziet pag. 15.)

Deze negen koninglijke ſteden waren:

Epea, namaels *Soli*.
Amathus.
Chytri.
Citium.
Kurium.
Lapithus.
Oud en nieu *Pafos*.
Salamis: de voornaemſte koninglijke ſtad van deze negen ſteden.

Alle deze byzondere koningen wierden namaels, ontrent op het jaer drie hondert en twalef, voor des Zalighmakers geboorte, door *Ptolemeus Lagus*, lantvooght van *Alexander de Grote*, en namaals koning van *Egypten*, verdelght.

Verſcheide dezer aeloude koningen van dien tijt, worden by *Diodoor*, *Herodoot*, *Plutarchus*, *Xenefon* en *Pauſanias* by name gedaght: alhoewel ook vele met een algemeenen naem van koningen van *Cyprus*, en niet altijt van een zekere of byzondere ſtad.

Wy zullen eenige van deze aaloude koningen, na d'orde van het A B, laten volgen.

Abdemon: was een opgeworpen koning van *Salamis*, in plaetſe van *Euagoras*, die, door oproer, in ballinghſchap verdreven was: maer quam eerlang weêrom, en verdreef dezen *Abdemon*, en bezat het rijk van *Salamis*. (Phot.)

Adonis.

Aërias. Hy had eenen zoon *Amathus*, ſtichter en koning der ſtad *Amathus*.

Anaxagoras.

Aous: was d'oudſte koning van *Cyprus*, en een zoon van *Cephalus* en *Aurora*.

Ariſtocyprus.

Belus.

Cherſis.

Cinyras.

Demonikus, zoon van *Euagoras*.

Diphilius was een koning van *Cyprus*, die de gewoonte van eenen menſch op te offeren afſchafte, en daer voor het offeren van een os invoerde. (Porphyr.)

Euagoras.

Euelthon.

Eunoſtus: was koning van *Soli*.

Euryptolemus.

Filocyprus.

Gorgus.

H *Ni-*

Nikokles.
Nikokreon.
Perseus.
Pnytagoras.
Praxippus, koning van *Lapithia.*
Protagoras.
Pygmalion.
Pymatus, koning van *Citi.*
Rhekos, koning der Amathusiers.
Salamin.
Siromus, koning van *Salamis.*
Stasiekos, koning van *Mali.*
Stefanor, koning van *Kurium.*
Teucer, die na *Belus* volghde: waer van wy in 't vervolgh breder van spreken zullen.

Julia. Afirik. *Cyprus* wert door *Belus*, eerste koning der Tyriers of Assyriers, die op het dertien hondert en twee en twintighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, begon te regeren, verwoest en in bezit genomen. De Fenicische koningin *Dido* verhaelt aen *Eneas*, by den poëet *Virgilius*, met deze woorden, de verwoesting van *Cyprus.* Æneid. lib. 1.

Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
Finibus expulsum patriis, nova regna petentem.
Auxilio Beli: genitor tum Belus opiniam vastabat Cyprum.
Et victor ditione tenebat.

Dat is:

My gedenkt ook, dat Teucer, uit de palen zijns vaderlants verdreven, te Sidon quam, en nieuwe rijken zoght, met hulpe van Belus. Vader Belus verwoeste toen het vette Cyprus, en d'overwinner behielt het onder gebiet.

Dees *Teucer* was een zoon van *Telamon* en *Hesione*, en zeer vaerdigh op pijl en boge afgerecht, dien, zich onder het schilt van zijnen broeder *Ajax* verschuilende, en vele Trojanen heimelijk wondende, *Homeer* in zijn gedight invoert. Wanneer dees, na het verwoesten van *Troje*, in zijn vaderlant gekeert was, wert de vader *Telamon* op hem geweldigh verstoort, om dat hy de doot van zijnen broeder *Ajax* niet gewroken had, die door lage van *Ulysses* gesneuvelt was. Dies dreef hy den zoon *Teucer*, uit de stad *Salamis*, in Grieken-lant gelegen. *Teucer* dan, vlughtigh uit zijn vaderlant, quam in de stad *Sidon*, in *Fenicie* gelegen, en trok van daer met koning *Belus*, na het eilant *Cyprus* over, dat *Belus* verwoeste en innam. Voorts bleef *Teucer* aldaer met der woon, en stichte eene stad *Salamis*, na den naem der stad *Salamis*, zijns vaderlants. *Belus* stichte op *Cyprus* twee steden, *Citium* en *Lapethus.* Stephan.

Belus gaf aen *Teucer* het ondergebraght eilant, uit kracht des orakels van *Apollo*, over. Hoewel andere willen, dat de Cypriers, door *Teucer* zelven, zouden verovert zijn: waer om ook *Belus* aen *Teucer* bystant, tot het innemen des eilants, zou gedaen hebben.

Teucer nam, ten wijve, een der dochteren van *Cinyras*, koning van *Cyprus.*

Teucer, zoo *Strabo* getuight, lande allereerst aen het strant der Acheers, en stichte *Salamis* op *Cyprus*, na hy door den vader *Telamon*, naer men zeidt, verdreven was. Hy braght ook derwaerts eene kolonie van gevangene Trojanen over.

Isokrates noemt, uit den naem van *Nikokles*, oude koning van *Cyprus*, en zoon van *Euagoras*, dezen *Teucer* zijnen stam-vader: met byvoegen, dat dees d'oudste der burgers nam, en na *Cyprus* overvoer: alwaer hy voor hen eene stad stighte, en het lant onder hen verdeilde.

Teucer liet, op zijn sterven, het koningrijk van *Salamine* aen *Perseus* na, die koning van *Pafos* was.

Cinyras was, ten tijde des Trojaenschen oorloghs, koningh van *Cyprus*, en een zoon van *Thias*, en boven mate rijk: hoewel verscheide vaders, by d'oude schrijvers, dezen *Cinyras* toegevoegt worden.

Suidas maekt *Thias*, en *Apollodorus Sandokus*, vader van *Cinyras*, die een zoon van *Astynous*, en dees een zoon van *Faëton* was. Dees *Sandokus*, trekkende uit *Syrie* na *Cilicie*, een lantschap in *klein Asie*, stichte aldaer de stad *Celenderis*, en gewan by zijne vrouw *Thanac*, dochter van *Megessarus*, dezen *Cinyras*, die namaels koning der Assyriers wert. Wanneer *Cinyras* met een groot gevolgh op *Cyprus* gekomen was, stichte hy aldaer de stad *Pafos*.

Andere maken *Pafus* tot vader van *Ci-* Higynus.

[Metamorph. lib. 10. Lib. 7. c. 56. Scoliast. in Prudar.]

Cinyras, waerom hy, by *Ovidius*, de Pafifche helt genoemt wort.

Plinius noemt *Cinyras* eenen zoon van *Agriopas*: maer by anderen wort hy voor eenen zoon van *Apollo* en *Pafos*, of voor eenen zoon van *Eurymedon*, en van de nimf *Pafie* gehouden. *Hefychius* maekt *Cinyras* eenen zoon van *Apollo* en *Farnace*. Hy nam ten wijve *Metharme*, dochter van *Pygmalion*, koning der Cypriers, en gewan daer by twee zonen, *Oxyporus* en *Adonis*, (by de Cypriers *Pygmeon* genoemt,) en drie dochters, *Orfedice*, *Laogore* en *Brefia*. Andere voegen hem eenen vrouw *Cenchreis* toe, waer by hy eene dochter *Myrrha* of *Smyrna* gewan.

[Apollod. lib. 3. Luciat. in Epitom. Metamorph. Ovid. lib. 10.]

Behalve de zonen, die *Apollodorus* dezen *Cinyras* toevoeght, had hy noch eenige andere: waer onder *Pafus* gedaght wort, die hy by een ivoire beelt, met leven begaeft, zoo men beuzelt, gewan. Het baerde (zeit *Ovidius*) *Pafus*: van wien het eilant *Cyprus*, den naem heeft.

[Metamorph. lib. 10. Pompon. Sabin. ad Virgil. Æneid. lib. 4.]

Amarakus wort ook voor eenen zoon van *Cinyras* gedaght, die, toen hy een kint was, in een kruit zijns naems verandert wiert.

Zoo eenige fchrijven zou *Cinyras* vijftigh dochters gehad hebben, die in zee fprongen, en in † Alcedonen verandert wierden: hoewel andere willen, dat zy in trap-ftenen van haren tempel verwentelt waren, als by *Ovidius* in het webbe van *Minerva* te lezen is.

[† Yfvogels.]

Koning *Cinyras* wort by d'ouden om de fchoonheit van zijne geftalte zeer geprezen, en by *Hyginus* onder de rift der fchoonfte menfchen gerekent. Dies hy ook gezeit wort, by *Venus* gelieft en bemint te zijn.

[Apollod. Anthol. lib. 4. c. 1. Clem. in Protreptic.]

Ook heeft *Apollo*, zoo *Pindarus* getuight, *Cinyras* hertelijken bemint, en met rijkdommen befchonken. Desgelijks ftelt *Plato*, *Cinyras* neffens *Midas*, tot een voorbeelt van rijkdom.

[S. Theodoret. Therap. lib. 3. Pyth. Od. 11. De Leg. lib. 2.]

Hy heeft *Venus*, een hoer en burgereffe van *Cyprus*, vergodet, en onder het getal der Goden toegewijdt, en feeften of heilighdommen haer ter eere ingevoert, en met eenen tempel befchonken. Hy wijde ook zeer vele mannen aen de Cyprifche *Venus* toe, en fchikte vele menfchen tot die ydele inwijingen. Hy voerde in, dat de geen, die wilde ingewijdt worden, een penning, na aen dien het geheim van *Venus* overgelevert was, tot loon in handen van *Venus* gaf, als een hoereerder aen eene hoer. Die in de kunft van hoereren ingewijdt waren, braghten zwanzen te rugh, ten teken van de genadige godheit. Ook wert hen een vinger vol zouts gegeven, tot een teken van voortteling.

[Clem. in protrept. ad gentes. Arnob. lib. 4. Firmic. de err. prof. Relig.]

Cinyras had in de ftad te *Pafos* eenen tempel aen *Venus* toegewijdt. Voor dien tempel had *Cinyras*, toen hy noch in *Syrie* was, eenen tempel op den bergh *Liban* doen bouwen, en aen *Venus* toegewijd, dien *Lucianus* getuight gezien te hebben: en oud was. [Tacit.]

Cinyras had vele fteden op *Cyprus* geftight, als *Pafus*, *Smyrne*, *Cinyrea* &c. Hy heeft ook vele dingen, tot heil van 's menfchen leven, uitgevonden, als tiggelen, koper-metael, fchaer, hant-boom en ambeelt. [Plin. lib. 7. c. 56.]

Hy zond aen *Agamemnon*, door *Palemedes*, een koperen borft-harnas, en beloofde eenen byftant van hondert fchepen: hoewel hy niet een fchip zond. [Alcidam in Oratia. ad Palames Homeer. Iliad. lib. 5.]

Hier over fchijnt *Agamemnon*, uit gtamfchap, namaels *Cyprus* ingenomen, en *Cinyras*, en die met hem waren, daer van gedreven te hebben. *Cinyras* leefde hondert en zeftigh jaren, zoo *Plinius* getuight, en quam in het ftrijden tegen *Apollo*, als een muzijk kunftenaer, te fneuvelen; hoewel andere willen, dat hy zich zelven om 't leven zou gebraght hebben, na hy uit onkunde zijne eigen dochter *Smyrna* beflapen had. [Phot. in Excerpt. Theopomp. Lib. 7. c. 48. Suid. Hygin.]

Men zeidt koning *Cinyras* met zijn ganfch geflaght, ja met zijnen ganfchen ftam en nazaten, in den tempel van *Venus* op *Cyprus* begraven zy. [Arnob. lib. 6. Clem. in protrept.]

Pygmalion wort ook, als koning der Cypriers, by *Apollodorus*, *Porfyrius* en *Arnobius* gedaght, en fchijnt ten tijde van koning *Cinyras* geleeft te hebben: want *Cinyras* had zijne dochter *Metharma* ten wijve genomen, en gewan daer by twee kinderen, *Oxyporus* en *Odonis*. [Pygmalion. Apollod. lib. 3.]

Hy wort gezeidt de ftad *Karpafia* geftight te hebben. [Stephan.]

Hy was een Fenicier van afkomft, en een zoon van *Pygmalion*, en te voore koning van *Tyrus*, eene ftad van *Fenicie*: maer na hy *Sicheus*, zijnen zwager, en gemael van zijne zufter *Dido*, heimelijk voor het altaer gedoot

had,

had, vlughte hy na *Cyprus* over, en wiert koning van *Cyprus*, en plante zijnen rijks zetel in de stad *Pafos*: waer om hy by *Ovidius* de Pafische helt genoemt wort.

Dido verhaelt, by *Virgilius*, aen *Æneas*, dien moort aldus.

Lib. 1. Æneid. *Broeder Pygmalion* (zeid zy) *bezad de rijken van Tyrus, een onmenschelijke overgeve schelm, boven alle andere verwoede menschen. Die godloze, verblint door geltzught, doorsteekt onverziens Sicheus heimelijk voor het altaer.*

Clem. in protrept. Arnob. Men zeidt dees Cyprische *Pygmalion*, door liefde, op een naekt ivoiren beelt van *Venus* verslingert wert, dat de Cypriers voor heiligh, en van aeloud godsdienstig werk hielden. Ook wort verhaelt, dat hy, als zinneloos en van verstant en herssenen berooft, het zelve beelt als een vrouw met kussen en omhelsen gehanteert had. Doch *Ovidius* melt, dat het geen beelt van *Venus*, maer alleenlijk van zekere maeght was, daer by hy eenen zoon *Pafos* gewonnen had. Zoo andere verhalen, zou *Pygmalion* zelf een beelt van een maeght van ivoir gesneden hebben: door welker overschone gestalte hy bevangen wert, en in een zinnenloze liefde verviel: waer over hy de Goddin *Venus* bad, het beelt, waer om hy van liefde brande, een ziele te willen instorten. Dies storte *Venus* in het ivoiren beelt, dat hy op zijn bet geleit had, eene ziele, en maekte het tot eene vrouw: by welke vrouw hy daer na eenen zoon *Pafos* zou gewonnen hebben. (Lutat.)

Hy storte zekeren priester en zijne vrouw, die beide van het gebraden vleesch des slaghtoffers, tegen de wet, gegeten hadden, van boven neer van eene klip. Porphyr. de Abstin.

Dees *Pygmalion* heeft geleeft, zes en vijftigh, en geregeert zeven en veertigh jaren. Joseph. Contr. App. lib. 1.

Een ander *Pygmalion* van dezen, was de geen, dien koning *Ptolemeus*, zoon van *Lagus*, om 't leven braght; dewijl hy heimelijk door gezanten met *Antigonus* had gehandelt: als in het vervolgh zal gezeit worden. Diodor.

Cyrus, die na de doot van zijnen vader *Kambyses*, op het vijf hondert en zes en dertighste jaer voor des Zaligmakers geboorte, d'opperhoofdige heerschappye van *Persie* en gansch Ooste verkreegh, heeft de Cypriers, als ook de Ciliciers, en andere volken, schattingen opgeleit; maer stelde over de Cypriers gene Satrapen of Persische lantvooghden, gelijk hy over d'andere overwonne lantschappen gedaen had; uit oorzake de Cypriers schenen vrywilligh zijne wapenen tegen *Babylon* gevolght te hebben. Xenoph. instit. lib. 8.

Dees *Cyrus* was een zoon van *Kambyses* en *Mandane*, dochter van *Astyages*, koning der Meden. *Xenefon* noemt dezen *Kambyses* eenen koning van *Persie*, en maekt hem eenen zoon van *Achemenes*. Hoewel *Herodoot* schrijft, dat *Astyages*, koning der Meden, zijne dochter *Mandane* aen zekeren Persiaen uit gaf, met name *Kambyses*, die hy wiste, dat van een braef geslaght was: zonder hem evenwel koning van *Persie* te noemen. Lib. 3.

Cyprus onder de Egyptenaers en Persianen.

D'Egyptische koning *Apries*, die by *Eusebius* anders *Aphres*, en in de schrift *Pharaoh Hophia* genoemt wort, en op het vijf hondert en vier en negentighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, begon te regeren, overwon de Cypriers en Feniciers, in een groten schipstrijt, en keerde, na een grote meenighte van buit bekomen te hebben, weer t'huiswaerts. Diodor. lib. 1.

Amasis, die na *Apries*, op het vijf hondert en drie en zeventighste jaer, koning van *Egypten* wert, heeft de steden van *Cyprus*, volgens *Diodoor* t'ondergebraght. Hy was d'eerste, zoo *Herodoot* melt, die *Cyprus* ingenomen, en tot opbrenging van schatting gedwongen had.

Namaels gaven de Cypriers zich aen de Persianen over, ten tijde van *Kambyses*, oudste zoon van koning *Cyrus*, en beoorloghden met hem den zelven Egyptischen koning *Amasis*. Herodoot. lib. 3.

Wanneer *Darius*, *Hydapes* zoon, (die, na den laesten koning *Kambyses*, koning van *Persie* geworden was,) zijne rijken in twintigh lantschappen verdeilt,

deilt, en hen schatting opgeleit had, stelde hy *Cyprus*, met *Fenicie*, en *Syrisch Palestijn*, in het vijfde gedeelte.

Herod. lib. 5. Toen de volken den zelven *Darius*, koning van *Persie*, afgevallen waren, vielen ook alle de Cypriers, uitgezeit d'Amathusiers, of inwoonders der stad *Amathus*, den Jonen toe, en de Persianen of Meden af: maer de Cypriers werden weer van nieuws onder dienstbaerheit gebraght, na zy een jaer vry waren geweest: het welk zich in dezer wijze toedroegh.

Zeker *Onesilus*, jongste broeder van *Gorgus*, koning der Salaminiers, zoon van *Chersis*, en neve van *Siromus*, en naneve van *Euelthon*, had dikwils te voore koning *Gorgus* aengeport, om van koning *Darius* af te vallen: maer horende, dat de Jonen waren afgevallen, begon hy hem noch herder daer toe aen te porren. Doch als *Onesilus Gorgus* niet kon overreden, nam hy zijne slagh waer, wanneer *Gorgus* met zijne krijgsknechten ter stad uitgegaen was, en sloot de poorten toe. *Gorgus* dan van de stad berooft, vlughte na de Meden over. Toen nu *Onesilus* de stad *Salamis* bekomen had, braght hy alle de Cypriers tot het afvallen van *Darius*. Alle d'andere wist hy t'overreden; maer d'Amathusiers wilden niet na hem luisteren, dies hy die ging belegeren. Maer terwijl hy hen belegert hield, wert hem verkondight, dat *Artybius*, de Persiaensche veltheer, een groot heirleger in schepen voerde, en op *Cyprus* in aentoght was. *Onesilus* zond hier op herauten na die van *Jonie*, en deed hen tot bystant roepen. Die zich ook niet lang daer over beraetslaeghden, en quamen, en staken met een grote vloot na *Cyprus* over. Wanneer nu de Jonen op *Cyprus* gekomen waren, voeren ook de Persianen, met schepen uit *Cilicie*, na *Cyprus* over, en trokken te voet na de stad *Salamis*: maer de Feniciers voeren met schepen om d'uithoek of kaep, *Kliden* genoemt.

Terwijl dit zich toedroegh, riepen de koningen van *Cyprus* de veltoversten der Jonen by een, en spraken. *O Joonische mannen. Wy Cypriers geven u lieden keure, tegen wien ghy wilt vechten; tegen de Persianen, of tegen de Feniciers: want indien ghy u liever te lande in slaghorde tegen de Persianen wilt stellen en vechten, zoo is het nu tijt voor u lieden uit de schepen te treden, en u te lande in slaghorde te stellen; en dat wy in de schepen klimmen, en den Feniciers tegengaen. Of indien ghy liever tegen de Feniciers een kans wilt wagen; het staet u vry te doen. Want een van beide kiezet; op dat Jonie en Cyprus, zoo veel in onze maght is, vry werde. Hier op zeide de Jonen. Het algemein der Jonen heeft ons afgezonden, de zee te beschermen, en niet de schepen aen de Cypriers over te geven; op dat wy te lande tegen de Persianen zouden vechten. Wy zullen evenwel; waer wy ook gestelt worden, traghten dienst en ons best te doen. Maer ghy lieden weest gedaghtigh, wat ghy van de Meden geleden hebt, en draeght en quijt u als vrome mannen.*

Wanneer nu de Persianen op de vlakte der Salaminiers gekomen waren, stelden de koningen der Cypriers, de Cypriers tegen andere krijgsknechten: maer kozen de beste Salaminiers en Soliers uit, en steldenze tegen de Persianen.

Onesilus stelde zich vrywilligh tegen *Artybius*, veltoverste der Persianen, die een paert beschreet, dat op het over eind steigerden, tegen eenen gewapenden man, afgerecht was.

Voorts raekten aenstonts die beide heiren, te lande en te scheep, slaeghs. De Jonen nu streden met de schepen mannelijk, en overwonnen ten dien dage de Feniciers: maer de Salaminiers gingen evenwel de Jonen te boven. Te lande, wanneer de heiren by een gekomen, en hantgemeen geraekt waren, droegh zich dit ontrent de veltoversten toe.

Wanneer *Artybius* te paert op *Onesilus* toezette, maeide de wapendrager van *Onesilus*, met een zeis de beenen van het paert af, die het op het schilt van *Onesilus* geslagen had: waer door *Artybius* te gelijk met zijn paert aldaer ter neer storte en te sneuvelen quam.

Midlerwijle d'andere streden, gaf *Stenesor*, koning van *Kurios*, die gene kleine maght van mannen by hem had, zich aen den vyant over: het zelve deden ook de Salaminiers, met hunne oorloghs-wagenen. Na dit geschiet was, kregen de Persianen d'over-

hant over de Cypriers, die den vyant de rugh toe keerden. Vele van de Cypriers quamen te sneuvelen: als ook *Onesilus*, *Gersis* zoon, die het afvallen der Cypriers berokkent had: desgelijks *Aristocyprus*, koning der Soliers, en zoon van *Filocyprus*.

D'Amathusiers hieuwen het hooft van *Onesilus* af, om dat hy hen belegert had, en bragten het in de stad *Amathus*, en zetten het boven op de poorten. In dit opgezetten hooft, wanneer het ledigh geworden was, quam een zwerm van byen te nestelen, en vervulde het met honighraten. Wanneer dit geschiet was, vroegen d'Amathusiers aen het orakel daer over, dat hen ten antwoort gaf. Zy zouden het bekkeneel afnemen en begraven, en aen *Onesilus*, als aen eenen helt, alle jaers offerhande doen. Wanneer zy dat deden, dan zou het beter met hen gaen: het welk d'Amathusiers noch tot aen *Herodoots* tijden onderhouden hebben.

Wanneer de Jonen en andere, die onder *Cyprus* gestreden hadden, verstonden, dat het met de zaken van *Onesilus* omgekomen was, en alle d'andere steden der Cypriers, behalve *Salamis*, belegert waren, en de Salaminiers die stad aen den ouden koning *Gorgos* herstelt hadden, zeilden zy ter yl weer na *Jonie*.

De stad *Soli* alleen, onder alle de steden op *Cyprus*, stont het belegh het alderlangste uit. Maer de Persianen veroverden de stad in de vijfde maent, met de muuren rontom t'ondergraven. Aldus werden de Cypriers, na zy een jaer vry geweest waren, weerom van nieuws onder dienstbaerheit gebraght.

Ziet pag. 40.

Isokrat. in Euagor.

Op het drie hondert en negentighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, (wanneer de Persische koning *Artaxerxes* het rijk bezad,) braght *Euagoras*, koning van *Salamis*, by na gansch *Cyprus* onder zijn gebiet, door beleit en arbeit van zijnen zoon *Protagoras*.

Cyprus door koning Euagoras verovert.

Wel braght hy aenstonts alle d'andere steden, ten dele door gewelt, en ten dele door schoone woorden, onder zijne heerschappye. Maer d'Amathusiers, beneffens de Soliers en Citiers, verzochten, dewijl zy den oorlogh met de wapenen wilden afkeeren, door gezanten aen *Artaxerxes*, koning van *Persie*, om hen bystant toe te zenden. Zy leiden daer en boven de schult van het ombrengen van koning *Agyris*, die een strijtgenoot en bontgenoot der Persianen was, op *Euagoras*, en beloofden koning *Artaxerxes*, in het innemen des eilants, vlijtigh te zullen helpen.

Dies *Artaxerxes*, eensdeels uit vreze voor groter aenwas van *Euagoras*, dewijl hy hem niet groter wilde gemaekt hebben, en ten andere, dewijl hy bezefte, dat *Cyprus* zeer wel gelegen was, om scheeps-vloten, tot bescherming van *klein Asie*, te verschaffen, besloot hen hulp en bystant toe te zenden. Diodor.

Na dan de gezanten der Cypriers vertrokken waren, beval hy alle de zeesteden, galeyen te bouwen, en alles, wat tot een vloot vereischt wiert, vlijtigh en haestigh klaer te maken. Hy trok zelf door de steden van de boven lantschappen van *klein Asie*, en deed grote lanttroepen by een verzamelen. Tot veltheer wert over het lant-krijgsheir *Antofrades*, lantvooght van *Karie*, gestelt: maer *Hekatomas*, gebood als Admirael over de vloot. Hoewel dees laeste, in plaetse van tegen *Euagoras* t'oorlogen, hem heimelijk met gelt voorzagh, tot betaling van zijn vreemt krijgsvolk.

Voorts rechte koning *Euagoras* een verbont met *Akoris*, koning van *Egypten*, op.

Chabrias, veltheer der Atheners, wiert door hen aen koning *Euagoras*, opentlijk tot bystant gegeven, die met acht hondert schepen, *Cetraten* genoemt, en tien galeyen, na *Cyprus* overvoer, en niet eer van daer vertrok, voor hy het gansch eilant door den oorlogh overwonnen had. Waer door d'Atheners grote glorie behaelden. Maer niet zeer lang bezad *Euagoras* het rijk. Æmil. prob. in Chabr.

Wanneer daer na koning *Artaxerxes* met zijne vyanden, de Grieken van *klein Asie*, en met d'eilanden, vrede had gemaekt, op voorwaerden dat d'eilanden, *Cyprus* en *Klazomene*, onder zijne heerschappye en gebiet zouden staen; maer d'andere Grieksche steden, zoo grote als kleine, vry zijn, en by hun

eige

eige recht blijven. Doch d'eilanden *Lemnos*, *Scyrus*, en *Imbros* zouden d'Atheners behouden.

Na het fluiten van deze vrede, trok *Chabrias*, veltheer der Atheners, die aen koning *Euagoras* tot byftant gezonden was, van het eilant *Cyprus*.

Dan deze voorwaerde van vrede weigerde koning *Euagoras* t'aenvaerden, en deed by na uit ganfch *Cyprus*, tegen *Artaxerxes*, een zeer talrijk krijgsheir vergaderen.

Koning Artaxerxes ruft ten oorlogh tegen Euagoras toe. Diodor.

Artaxerxes daer en tegen, die nu van den twift en oorlogh, dien hy zoo lang met de Grieken gevoet had, ontflagen was, bereide zich ten oorlogh tegen *Cyprus*, en braght een lantheir van drie hondert duizent krijgsknechten te velde, en een vlote van drie hondert fchepen, tegen *Euagoras*, koning van *Cyprus*, in zee. Over het lantheir geboot, *Orontes*, als veltoverfte, fchoon-zoon van *Artaxerxes*, en over de vloot, *Tiribazus*, als Admirael. Deze overften namen de krijgsheiren uit *Focea* en *Kuma* met zich, en zakten na *Cilicie* af: van waer zy na *Cyprus* over voeren, en groten vlijt in het beftieren des oorloghs aenwenden.

En Euagoras tegen Artaxerxes.

Koning *Euagoras* kreegh d'Egyptenaers, Tyriers, Arabieren, en andere vyanden der Perfianen, op zijne zijde en tot byftant. Hy braght een vlote van negentigh galeyen (waer onder twintigh Tyrifche galeyen waren, en d'overige Cyprifche) in zee, en had zes duizent eige krijgsknechten, maer veel meer hulptroepen. Ook nam hy talrijke troepen voor gelt aen, dat hy overvloedelijk veel had.

Onderfchept 's vyants fchepen.

Euagoras onderfchepte door lage met zijne rooffchepen, die hy zeer vele by de hant had, de Perfiaenfche vrachtfchepen, daer in voorraet toegevoert wiert: waer uit een grote fchaersheit van lijftoght in het leger der Perfianen datelijk ontftont: waer over de gehuurde krijgsknechten eenige overften doden, en het ganfch leger met oproer en geraes vervulden: zoo dat de kolonellen, en *Gaos*, d'admirael der vlote, niet als met grote moeite dien oproer ftillen konden. De Perfianen ftaken met de ganfche vloot af, en braghten een groten overvloet van koren uit *Cilicie* over. Maer *Akoris*, koning van *Egypten*, zond aen koning *Euagoras* zoo veel korens, gelt en andere toerufting, als hy van node had.

Euagoras, ziende zijne vloote veel zwakker, als des vyants vloot, vergrote dezelve daer en boven met zeftigh fchepen, en eifchte, behalve die, noch vijftig van koning *Akoris*: dies hy in alles twee hondert fchepen had. Eerft befprong hy met zijn lantheir een gedeelte van des vyants lantheir, en bevocht de zegen. Daer na tafte hy de vloot der Perfianen, die na de ftad *Citium* zeilde, onverziens aen, en boorde een gedeelte der verftrooide galeyen te gronde, en nam eenige.

Verflaet de Perfiaenfche vloot.

Maer wanneer *Gaos*, d'admirael der Perfianen, en andere overften, des vyants gewelt kloekmoedelijk ontfangen en uitftonden, ging het gevecht felder en met groter woede aen: waer in eerft *Euagoras* de meefter was. Doch toen daerna *Goas* met zijn ganfche maght quam aenzetten, en kloekmoedelijk ftreed, namen de galeyen van *Euagoras*, met groot verlies, de vlucht. Na dan de Perfianen in dit gevecht de zege bekomen hadden, vergaderden zy het lantheir, en de vloot by de ftad *Citium*: van waer zy na den vyant trokken, en de ftad *Salamis* met een belegh omringden, en die te water en te lande beftreden.

Wort weer verflagen.

Tiribazus fcheepte, na het zeegevecht, na *Cilicie* over, trok van daer na koning *Artaxerxes*, en braght hem de tijding van de zege, en twee duizent talenten, tot gebruik des oorloghs, te ruch.

Na koning *Euagoras* zijnen zoon *Protagoras* (by *Diodoor Pythagoras* genoemt,) tot overfte over alle dingen op *Cyprus* gemaekt, en hem het opperfte bewint der beftiering van *Cyprus* aenbevolen had, liep hy met tien galeyen, buiten weten des vyants, des nachts uit *Salamis* in zee, en fcheepte na *Egypte* over, op toelegh van koning *Akoris* te verfpreken, om het voeren van dien oorlogh neffens hem, met zijn ganfche maght, te helpen ftijven.

Trekt na Egypten om byftant.

Euagoras keerde van *Egypten* na *Cyprus*, en braght wel gelt met zich, doch veel minder, als hy gedaght had. Wanneer hy nu de ftad *Salamis*, met een ftreng belegh gekneld, en zich zelven

ven van byſtant der bontgenoten ontbloot vond, zoo wert hy gedwongen gezanten aen de Perſianen te zenden, om vrede te maken. *Tiribazus*, aen wien toen het opperſte bewint ſtont, gaf den gezanten ten antwoort, dat hy het handelen en ſluiten van vrede wilde toeſtaen, op deze voorwaerden: *Euagoras* zou alle de ſteden op *Cyprus* hebben af te ſtaen, en met de heerſchappye van het eenigh *Salamis* zich vergenoecht houden: den koning van *Perſie* een jaerlijkſe ſchatting betalen, en op bevel, als een knecht zijnen heer, gereet ſtaen.

Op wat wijze Euagoras en Artaxerxes zich verdragen.

In deze voorwaerden, hoewel die hert waren, bewillighde *Euagoras*: uitgezeit alleenlijk in de laeſte: want hy zeide, als een koning den koning van *Perſie*, en niet als een knecht zijn heer, te zullen onderworpen zijn. Het welk evenwel *Tiribazus* weigerde toe te ſtaen.

Wanneer daer na *Orontes*, d'ander veltoverſte der krijgstroepen, en ſchoonzoon van koning *Artaxerxes*, den veltoverſte *Tiribazus* gevangkelijk aen hem gezonden had, wert dien het opperbewint over het krijgsheir van *Cyprus* bevolen.

Dees veltoverſte *Orontes*, ziende *Euagoras* het belegh van *Salamis* weer met grote kloekmoedigheit uitſtaen, en zijne krijgsknechten, die het gevangen nemen van *Tiribazus* euvel opnamen, weigeren gehoorzaemheit te bewijzen, en 't belegh te verlaten, ſtont aen *Euagoras* de voorwaerden van vrede toe, over de welke hy zich met *Tiribazus* niet verdragen had. Te weten, hy zou jaerlijks een zekere ſchatting aen koning *Artaxerxes* betalen, het rijk van *Salamis* zelf behouden; en het gebod en bevel des konings, als een koning, gehoorzamen.

En aldus eindighde deze Cypriſche oorlogh, die by na den tijt van tien jaren geduurt had, daer nochtans niet meer als twee jaren in al dien tijt geoorloght was: want de meeſte tijt wiert met het toeruſten verſleten.

Koning *Artaxerxes* had meer als vijftigh duizent talenten aen dien veltoght te koſte geleit, en liet *Euagoras* heer van alle die dingen blijven, welke hy, voor het aendoen des oorloghs, gehad had.

Dees koning *Euagoras* wiert namaels, volgens *Diodoor*, door zekeren gelubden, met name *Nikokles*, liſtelijk gedoot, die toen zich zelven tot koning opwierp, en de beſtiering des rijks over de Salaminiers aenvaerde.

Doot van Euagoras.

Ariſtoteles melt ook, dat *Euagoras*, door zekeren gelubde, gedoot wiert, maer dees was (volgens bericht van zekeren anderen aelouden ſchrijver *Theopompus*,) *Traſideus* genoemt, die *Euagoras*, over het beſlapen van de dochter van den Cypriſchen koning *Nikokreon*, zou gedoot hebben. Dies willen eenigen, dat *Diodoor* eenen misſlagh zou begaen hebben, met dezen gelubde *Traſideus*, *Nikokles* te noemen.

In Biblioth. Phot. Lib. 5. Polit. c. 10.

Euagoras liet twee zonen na, *Protagoras* en *Nikokles*: welker laeſte den vader in het rijk van *Salamis* volghde, en verſcheide kinderen gewan.

Iſocrat.

By *Lucianus* wort eene vrouw van *Euagoras*, met name *Latona*, gedaght, waer by hy vele kinderen kreegh: als onder andere, *Demonikus*, *Nikokles* en *Protagoras*.

In Imag.

Om nu evenwel *Diodoor* van misſlagh te bevrijden, en zuiveren, zou men kunnen zeggen, dat de gelubde voornoemt, die *Euagoras* dode, ook *Nikokles*, als d'een zoon van *Euagoras*, geheten was: en dat *Nikokles*, zoon van *Euagoras*, niet lang daer na dezen opgeworpen koning *Nikokles* om 't leven gebraght, en zelf de heerſchappye over *Salamis* aenvaert hadde. De vader van *Nikokles*, de gelubde, was *Pollux* geheten, die twee ryen tanden, volgens ſchrijven van *Ariſtoteles*, in den mont had.

Strato, koning van *Sidon*, en dees *Nikokles*, die beide tot wellusten en overdaet genegen waren, wedden tegen elkanderen, wie daer in zou overtreffen: maer zy quamen beide aen een geweldige doot te ſterven.

Nikokles had *Iſokrates*, (zoo *Plutarchus*, in het leven van *Iſokrates*, verhaelt,) om eene oratie of reden met twintigh talenten beſchonken. Van den zelven *Nikokles* is noch eene reden aen *Nikokles*, nopende het koningrijk of ampt des konings, te vinden: en een andere, getijtelt *Nikokles*: waer in, onder den perzoon van *Nikokles*, de plicht der

bur-

burgers, tegen eenen koning beschreven wort. Ook vindmen een derde reden, getytelt *Euagoras :* welke eene lijkrede over *Euagoras* is: want als de zoon *Nikokles* d'uitvaert en lijkstaetsje des vermoorden vaders, niet alleenlijk met prachtigen toestel; maer ook met ryen, muzijk, worstel-spelen, en ren en scheeps-strijden verheerlijkt had, wijde *Isokrates* aen koning *Nikokles* deze lijkrede, tot 's vaders lof, toe; dewijl hy oordeelde, (zoo *Isokrates* zelf in de lijkreden zeidt) dat die trooftrede voor *Nikokles* zelven en zijne kinderen, en allen anderen, die uit *Euagoras* gesproten waren, het allerschoonste en beste zou zijn.

Cyprus door d'Atheners verovert. Op het vier hondert en zeven en zeventighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, wiert *Cyprus*, onder beleit van *Pausanias* en *Aristides*, door d'Atheners, met bystant der Lacedemoniers, ingenomen: waerom *Cyprus* by eenigen het eilant van *Attika*, of *Athene* genoemt wiert.

Scho-liast. Aristo-phon. Diodor. lib. I. De Lacedemoniers zonden hunnen veltheer *Pausanias*, zoon van *Kleombrotus*, met last van de steden van Griekenlant, die noch met Barbarisch of Persiaensch krijgsvolk bezet waren, te verlossen. Dees dan voer, met vijftigh galeyen van *Peloponnesus*, nu *Morea* genoemt, waer by hem door d'Atheners dertigh schepen toegezonden wierden, daer over *Aristides* gebood. Eerst stak hy na *Cyprus* over, en verloste de steden, die noch Persische krijgsbezettingen inhadden.

Zoo *Thucidides* melt, voer *Pausanias* met gene vijftigh, maer met twintigh schepen van *Peloponnesus* af: doch d'Atheners verzelschapten hem met dertigh, en meenighte van andere schepen der strijtgenoten, onder beleit van *Aristides*. Zy traden op *Cyprus* te lande, en braghten een groot gedeelte daer van t'onder.

Diodor. Emil. Prob. Dertigh jaren daer na wiert *Cimon*, Atheensche veltheer, met 200 schepen, na *Cyprus* gezonden: maer quam, na hy het grootste gedeelte des eilants overwonnen had, in een ziekte te vallen, en overleed in de stad *Citium*. Doch, als *Thucidides* en *Plutarchus* verhalen, was dees *Cimon* niet in de stad, maer in het belegh der stad gestorven. Daer en tegen wil *Diodoor*, dat hy de stad verovert had, en by gevolgen aldaar zou overleden zijn.

En alhoewel de Grieken een groot gedeelte des eilants t'ondergebraght, en vele en grote zegens daer op bevoghten hadden, zoo konden zy evenwel ganfch *Cyprus* niet in bezit krijgen: maer verlieten het, en weken daer van. Koningen van Cyprus vallen de Persianen af.

Op het drie hondert en vijftigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, maekten de koningen der negen steden van *Cyprus*, die toen onder *Artaxerxes Ochus*, koning van *Persie*, stonden, een onderling eetgespan, en vielen, na den voorgang der Feniciers, hem af, om hunne rijken een zuivere en vrye heerschappye te beschâren.

Idreus, die onlangs de heerschappye des lantschaps van *Karie*, in *klein Asie*, van wegen *Artaxerxes* bekomen had, zond na *Cyprus* tegen hen, op *Artaxerxes* bevel, veertigh galeyen, bemant met acht duizent huurlingen, onder beleit van *Focio*, een Athener, en *Euagoras*, die in de voorige jaren het koningrijk van *Salamis* bezeten had: maer was toen door *Protagoras* zijn oom daer uit gejaeght: want dees *Euagoras* was een zoon van koning *Nikokles*, en zoons zoon van den ouden koning *Euagoras*, en neve van dezen *Protagoras*.

Euagoras en *Focio* belegerden, onder andere, de grote stad *Salamis* te water en te lande. Na des konings krijgsheir schoten zeer vele volken, uit het tegen-over-gelegen vast lant van *Syrie* en *Cilicie*, toe, op hope van buit. Waer door het krijgsheir van *Focio* en *Euagoras*, meer als eens zoo groot en talrijk wert. Salamis belegert.

Wanneer nu de stad *Salamis* door *Euagoras* belegert was, gaven haer alle d'andere steden aen de Persianen over. *Protagoras* alleen, toen koning van *Salamis*, onderhield en stont het belegh uit. Worden weer t'onder-ge-braght.

Ondertusschen vorderde *Euagoras* 's vaders rijk, en bestont, met bystant van koning *Artaxerxes*, zijne herstelling in zijnen ouden staet, uit te werken. Maer hy wert namaels lasterlijk by *Artaxerxes* betight, die *Protagoras* beschermde, en de hant boven 't hooft hield. Na dan *Euagoras* de hope van zijne herstelling had laten varen,

zuiverde hy zich by *Artaxerxes* van zijne opgeleide lasteryen, en verkreegh van hem, in *Asie*, veel grooter heerschappye. Maer *Protagoras* stelde zich vrywilligh onder de heerschappye der Persianen, en behield het rijk van *Salamis* namaels gerustelijk, dat koning *Artaxerxes* aen hem toestont.

Doot van Euagoras. Wanneer *Euagoras* zijn ampt of lantschap qualijk bestiert had, vluchte hy, uit vreze voor onheil, weer na *Cyprus* over; maer hy wiert aldaer gevat, en met de doot gestraft.

Cyprus onder *Alexander de Groote.*

OP het drie hondert en vijf en dertighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, quamen de koningen van *Cyprus*, by koning *Alexander de Grote*, wanneer hy de stad *Tyrus*, in *Fenicie*, belegert had, en gaven hem het eilant in zijne handen over, als *Diodoor*, *Plutarchus*, *Kurtius* en *Arrianus* verhalen.

Athen. *Alexander* zond, na het belegh van *Tyrus*, *Pnytagoras*, en gaf, onder andere giften, *Pasicyprus*, koning der Cypriers, ook zijn lantschap weer, dat hy verzocht: want te voore had koning *Pasicyprus*, t'effens zijn lantschap en koningrijk, uit overdaet aen *Pymatus*, koning van *Citium*, voor vijftigh talenten overgegeven, en was met het gelt in zijne ouden dag te *Amathus* gaen woonen.

Misschien was dees koning de genen, die aen *Alexander* een uitstekend zwaert vereerde.

Na *Alexander*, op het drie hondert en drie en twintigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, in zijnen ouderdom van drie en dertigh jaren, overleden was, behielden de koningjes van *Cyprus* de maght, welke hy hen toegestaen had. Strab.

Daer na hebben de *Ptolemeen*, koningen van *Egypten*, het eilant *Cyprus* bezeten: want sedert de *Ptolemeen*, koningen van *Egypten* waren, quam ook *Cyprus* onder hun gebiet.

Ptolemeus, zoon van *Lagus*, en lantvooght, na de doot van *Alexander de Grote*, van *Egypten*, en *Afrika*, was d'eerste, die *Cyprus* in bezit kreegh: het welk zich aldus toedroegh.

Cyprus onder de Macedoonsche koningen van *Egypten.*

Alexanders lantvooghden oorlogen onder elkanderen. NA de doot van *Alexander de Grote*, rechten zijne lantvooghden, als *Ptolemeus*, zoon van *Lagus*, lantvooght van *Egypten* en *Afrika*, en *Lysimachus*, en *Kassander*, lantvooght van *Karie*, op het drie hondert en veertiende jaer, voor des Zalighmakers geboorte, (wanneer zy over de verdeiling, en bezitting der toegevoeghde lantschappen, onder elkanderen krakeelden, tegen *Antigonus*, (die, na de doot van *Alexander*, veltheer van zijn krijgsheir door *Antipater* gemaekt was) een bontgenootschap van wapenen met elkanderen op, en rusten, te water en te lande, lustigh ten oorlogh toe. *Antigonus* overwegende, hoe groot een oorlogh hem over het hooft hing, deed volken, steden, en vorsten aenzoeken, om met hem in een verbont te treden.

Hy zond dan *Agesilaus* na de koningen van *Cyprus*, en *Idomeneus* na het eilant *Rhodus*, en andere na andere gewesten.

Na *Agesilaus* zijn gezantschap op *Cyprus* verricht had, deed hy verslagh van zijn weervaren aen *Antigonus*, en verhaelde, dat *Nikokreon*, koning van *Salamis*, en andere maghtige koningen van *Cyprus*, een bontgenootschap met *Ptolemeus* gemaekt; maer de koningen van *Citium*, *Lapithos*, *Marium* en *Cerynie*, zich tot zijne vrientschap begeven hadden.

Ptolemeus zond eerst aen de koningen van *Cyprus*, zijne bontgenoten, drie duizent krijgsknechten tot bystant, en daer na noch tien duizent andere, onder beleit van *Myrmidon*, een Athener. Daer en boven zond hy *Polyklitus* derwaerts, met hondert schepen: over welke gansche krijgsmaght zijn broeder, *Menelaus*, als veltheer gebood. Diodor.

Na deze krijgsvolken op *Cyprus* gekomen waren, (daer *Seleukus* zich met de vloot by vervoeghde) wiert beslo-

ten, dat *Seleukus* met vijftigh schepen na *Peloponnesus* zou trekken, en *Myrmidon* na *Karie*, om hunne bontgenoten, tegen *Antigonus*, bystant te doen. *Seleukus* en *Menelaus* bleven op *Cyprus*, en beoorloghden, met koning *Nikokreon*, en andere strijtgenoten, hunne tegenparthyen. *Seleukus* veroverde de stad *Cerynia*, en *Lapithos*, en dwong, na hy *Stasiekus*, koning van *Mali*, op zijne zijde gekregen had, den vorst of koning der Amathusiers, gyzelaers tot verzekering van trouheit te geven. Maer wanneer hy die van de stad *Citi* niet op zijne zijde kon krijgen, belegerde hy dezelve met alle zijne troepen en krijgsbenden.

Diodor.

Op het drie hondert en twaelfste jaer voor des Zalighmakers geboorte, trok *Ptolemeus*, zoon van *Lagus*, met een krijgsheir uit *Egypten*, tegen de koningen van *Cyprus*, die zich zijner gehoorzaemheit niet wilden onderwerpen. Hy dode koning *Pygmalion*, die bevonden wiert met *Antigonus* door gezanten gehandelt te hebben: en nam *Praxippus*, koning van *Lapitie*, en vorst van *Cerynie*, die over afvallen en vervremding verdaght was, gevangen: als ook *Stasiekus*, koning van *Mali*: en voerde, na het verdelgen der stad *Mali*, d'inwoonders na *Pafos* over.

Ptolemeus brengt de Cyprische koningen t'onder. Diodor. Polyb.

Daer na maekte hy *Nikokreon* vooght of opperhooft van *Cyprus*, en voeghde hem de steden en inkomsten der verdrevene koningen toe. Hy zelf trok na opper *Syrie* en *Cilicie*, en keerde, na het verwoesten der gebuurlanden, op *Cyprus*.

Na dan koning *Ptolemeus* de steden van *Cyprus* onder zijn gewelt gebraght, en uit verhael van eenige vrienden verstaen had, dat *Nikokles*, koning der stad *Pafos*, met *Antigonus* in een heimelijke vrientschap getreden was, zond hy twee van zijne vertrouste vrienden, *Argeus* en *Kallikrates*, met bevel van *Nikokles* om 't leven te brengen. Deze dan trokken op het eilant *Cyprus* over, en omringden met krijgsknechten, die zy van *Menelaus*, overste des krijgsheirs, en broeder van *Ptolemeus*, ontfangen hadden, het huis van *Nikokles*, en openbaerden hem den last van *Ptolemeus*, om zich tot sterven te bereiden.

Ondergang van Nikokles en zijn gansch geslaght.

Wanneer *Nikokles* eerst bestont zich van 't geen, dat hem te last geleit wert, te verdedigen: maer van niemant gehoor kreegh, bracht hy zich zelven om 't leven. *Axiothea*, gemalin van *Nikokles*, verwittight van de doot van haren gemael, doorstak hare dochters, die noch maeghden waren, en hitste d'echtgenoten van de broeders van *Nikokles* op, om te gelijk met haer te sterven: daer nochtans *Ptolemeus* niet quaets met hen in 't zin had, maer hen lijfs behoudenis toegestaen had. De broeders van *Nikokles* staken het huis, na de deuren toegesloten waren, in brant, en braghten ook zich zelven om 't leven. En aldus wiert het geslaght der Pafische koningen, dat met vele droevige rampen geworstelt had, vernietight en ten gronde verdelght.

Op het drie hondert en zeste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, wert *Demetrius* door den vader *Antigonus*, (die na de doot van *Alexander de Grote*, in de verdeiling des rijks, door *Antipater* tot veltheer gemaekt was,) uit Griekenlant geroepen, om tegen de veltoversten van *Ptolemeus*, op *Cyprus*, t'oorlogen.

Demetrius beoorloght Cyprus.

Demetrius scheepte dan met vele krijgstroepen na *Karie*, een lantschap van *klein Asie*, over: trok van daer na *Cilicie*, en stak, met krijgsvolk en schepen, na het eilant *Cyprus* over, sterk vijftien duizent voetknechten, en vier hondert ruiters. Hy had over de hondert en tien snelle galeyen by zich: behalve allerlei slagh van ponten, zoo veel als tot het overvoeren van zulken meenighte van ruiters en voetknechten van node was.

Eerst sloegh hy zijn leger op de na-by-gelege kuste van *Karpasie* neer, en deed de schepen op lant halen, en het leger, met een wal en gracht, omringen.

Daer na taste hy de na-by-gelege steden aen, en nam *Uranie* en *Karpasie* met gewelt in. Voorts trok hy, met zijn krijgsheir, na de stad *Salamis*, en liet, tot bescherming der schepen, een tamelijk getal van krijgsvolk blijven.

Menelaus, die, door zijnen broeder *Ptolemeus*, tot opperhooft of overste over het eilant *Cyprus* gestelt was, onthield zich in de stad *Salamis*, wanneer *Demetrius* met zijn krijgs-

 heir

heir, veertigh ſtadien van daer lagh. Hy braght hier en daer uit de kaſteelen krijgsvolk op de been, en trok, met twaelf duizent voetknechten en acht hondert ruiters, den vyant tegen; doch wiert, na een weinigh vechtens gedwongen te wijken. Maer *Demetrius* vervolghde *Menelaus*, en zijne krijgsknechten tot aen de ſtad *Salamis*, en kreegh ontrent drie duizent gevangen, en velde duizent ter neer. Eerſt had hy de gevangenen onder zijne krijgstroepen geſteken, en verdeilt: maer wanneer hy daerna bemerkte, dat zy na *Menelaus* zouden vlughten, zond hy hen in vaertuigen na zijnen vader *Antigonus*, die toen in opper *Syrie* eene ſtad, na zijnen naem, *Antigonia* bouwde.

Bevecht op Menelaus de zege.

Belegert hem in Salamis.

Hier op keerde *Menelaus* na de ſtad *Salamis*, en vervaerdighde zich om het belegh te verduuren, en uit te ſtaen. Hy zond dan aen zijnen broeder *Ptolemeus* na *Egypten*, en verzoght van hem byſtant, alzoo hy in groot gevaer was.

Demetrius, daer en tegen, deed ſtormgevaerten vervaerdigen, om de ſtad met gewelt in te nemen: inzonderheit een * *Helepolis*. Hy deed ook zeer grote ſtorm-bokken, en twee ſchilpadden, om die te dragen, toeſtellen. Maer de belegerden wierpen, in het midden van den nacht, brandende fakkels van boven uit de ſtad, en verbranden alle 's vyants grootſte werken: waer door ook zeer vele krijgsknechten te ſneuvelen quamen.

* Zeker ſtorm gevaerte.

Hierom ſtaekte evenwel *Demetrius* zijn begonnen werk niet: maer drong te water en te lande het belegh hert aen, en meinde, door de langduurigheit des tijts, den vyant te zullen afmatten en overwinnen.

Ptolemeus, verwittight van den neerlaegh van *Menelaus*, ſtak met een weltoegeruſt lant en water heir uit *Egypten* af, en quam aen de ſtad *Paſos*, en daer na aen *Citium* te landen. Zijn ganſche vloot beſtont uit hondert veertigh of vijftigh lange ſchepen: welker grootſte vijf ry riemen, en kleinſte vier ry riemen hadden. Na die volgden over de twee hondert ponten, die meer als tien duizent krijgsknechten voerden.

Menelaus krijght byſtant van zijnen broeder Ptolemeus.

Ptolemeus had *Menelaus* belaſt, met zeſtigh ſchepen uit de ſtad *Salamis*, in het heetſte van den zeeſlagh, van achteren op de vloot van *Demetrius* in te vallen; en de ry of ſlaghorde te ſlopen. Maer *Demetrius*, verſtendight van dien toelegh, liet een gedeelte des krijgsheirs in het belegh, en gaf aen den zeevoogt *Antiſthenes* tien galeyen van vijf ry riemen, om het uitkomen van de vloot uit de ſtad, in het vechten, te beletten: want zoo vele ſchepen achte hy van node te zijn, tot het bezetten der haven. Hy zelf verſpreide de lanttroepen over d'in zee uitſtekende kapen en uithoeken, en ſtak met een vlote van hondert en acht, of † hondert en tachentigh ſchepen diep in zee: waer van de grootſte zeven ry riemen hadden: hoewel het grootſte gedeelte niet meer, als van vijf ry riemen was. *Ptolemeus* ſtak hier op met de vloot in zee, en verſtrooide en dreef de ſchepen op de vlught, die zich tegen hem ſtelden, en boorde zommige in den grondt: en veroverde andere, met de krijgsknechten.

† Plutarch.

Reeds was hy van de zege te rugh gekeert, en hoopte d'overige ſchepen lichtelijk te zullen t'onderbrengen: maer als hy bemerkte, dat zijne linke vleugel op de vlught gedreven was, en de naeſt gelege ſchepen de vlught namen, en *Demetrius* met een zeer zware maght daer op toezette, week hy weer na de ſtad *Citium*. Ook keerde *Demetrius* weer na zijn leger en haven, na hy aen *Neon* en *Burichos* d'oorloghsſchepen gegeven had, om den vyant te vervolgen, en die in zee zwommen op te viſſchen. Midlerwijle in de ſchipſtrijt gevochten wert, had *Menelaus*, uit de ſtad *Salamis*, zeſtigh gewapende ſchepen, en met zeſtigh zielen bemant, onder beleit van den zeevooght *Menetius*, aen *Ptolemeus* tot byſtant gezonden.

Ptolemeus krijgt den neerlaegh.

Maer wanneer deze ſchepen onder *Menetius* in zee geſteken waren, quamen zy een weinigh later, als behoorde: dies zy weer na *Salamis* moſten vertrekken.

Ptolemeus, het verval en verloop der zaken van *Cyprus* beſpeurende, nam ſlechts met acht ſchepen na *Egypten* de vlught. Waer op *Menelaus* de ſtad *Salamis*, en ſchepen, en lanttroepen aen *Demetrius* overgaf, te weten, twaelf hondert ruiters, en zeſtien duizent gewa-

Vertrekt van Cyprus.

Menelaus geeft ſich over.

wapende voetknechten. Na *Demetrius* alle d'andere steden des eilants weer om gekregen had, stak hy de krijgsbezettelingen onder zijne troepen: als zestien duizent voetknechten, en ontrent zes hondert ruiters.

Zege van Demetrius. *Demetrius* veroverde meer als hondert ponten, (waer op by na acht duizent krijgsknechten waren,) en veertigh onbeschadigde lange schepen, met volk met al: en ontrent taghentigh beschadigde, die d'overwinners vol zeewaters by de legers dicht onder de stad op lant haelden. Onder de schepen van *Demetrius* waren ontrent twintigh beschadight, die weer hermaekt werden.

Zijn weldadigheit tegen de gevangenen. *Demetrius* deed de gesneuvelde vyanden prachtigh begraven, en liet de gevangenen los. Hy zond *Leontiskus*, zoon van *Ptolemeus*, en *Menelaus*, de broeder, en zijne vrienden, met geschenken na *Egypten* te rugh. Dies het scheen, dat de lantvooghden van *Alexander* niet uit haet; maer uit glorye van waerdigheit en grootsheit onderling ontsteken waren, en met giften en gaven, in het oorlogen zelf, tegen elkander streden.

Demetrius zond *Aristodemus*, een Milesier, om de tijding der zege aen zijnen vader *Antigonus* te brengen, die, onder alle hovelingen, de voornaemste pluimstrijker was.

Antigonus van de zege verwittight. Plutarch. Wanneer dees *Antigonus* lang in twijfel gehouden had, riep hy eindelijk luitskeels uit. *Zijt gegroet koning Antigonus: Wy hebben in eene schipstrijt koning Ptolemeus overwonnen. Wy hebben Cyprus in, en zes en twintigh duizent en acht hondert gevangenen.* Aen wien *Antigonus* antwoorde. *Ghy zijt voorwaer ook gegroet: maer dewijl ghy ons zoo lang op tuil gehouden hebt, zult ghy daer voor straffe boeten: Want ghy zult langzaem den loon van den blijden bootschap ontfangen.*

Lantvooghden van Alexander nemen den tytel van koning aen. *Antigonus*, door deze zege opgeblazen, nam namaels den naem van koning aen, na hem door de vrienden het rijks-cieraet op het hooft gezet was. Hy zond ook aen *Demetrius* het rijks-cieraet, en noemde dien, in eenen brief aen hem, koning. Zelf *Ptolemeus*, om niet te schijnen, door den geleden neerlaegh, den moet verloren te geven, noch by de zijnen van minder gezagh geacht te worden, aenvaerde ook zelf het rijks-cieraet, en noemde zich zelven namaels in alle zijnen brieven eenen koning, en nam den bynaem of tijtel van *Soter*, dat is * verlosser, aen. Na hunnen voorgang hebben alle d'andere overften en lantvooghden van *Alexander de Grote*, als *Seleukus*, *Lysimachus* en *Kassander*, zich de koninglijke majesteit en waerdigheit toegeëigent, na de broeder, moeder en zoonen van *Alexander de Grote*, reeds overleden waren. * Of behouder.

Pausanias gedenkt dezen oorlogh, en dit gevecht, in het kort met deze woorden. *Demetrius, zeilende met eene vloot na Cyprus, heeft eerst Menelaus, lantvooght van Ptolemeus, in een schipstrijt overwonnen, en daer na ook Ptolemeus zelven, die daer op aenquam.*

Demetrius, zoon van *Antigonus*, na hy in een groot gevecht zijnen vyant overwonnen had, gaf den loon en prijs des oorloghs aen zijnen vader, en droegh hem de heerschappye van *Cyprus* over.

Ptolemeus Soter verovert Cyprus. Op het twee hondert en vier en negentighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, nam dees *Ptolemeus Soter* het gansch eilant *Cyprus*, dat *Demetrius* gehoorzaemde, in: uitgenomen d'eenige stad *Salamis*, in welke hy de moeder en kinderen van *Demetrius*, die dees daer gelaten had, belegert hield. Maer na hy de stad verovert had, zond hy die met geschenken en eergiften na *Demetrius* te ruch.

Sterft. *Ptolemeus*, zoon van *Lagus*, *Soter* gebynaemt, sterf op het twee hondert en twee en tachentigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, in zijnen ouderdom van vier en tachentigh jaer, negen en dertigh jaren en vier maenden, na de doot van *Alexander de Grote*.

Zijn onderhorige landen, waren *Egyptus*, *Fenicie*, *Arabie*, *Syrie*, *Lybie*, *Ethiopie*, *Pamfylie*, *Cilicie*, *Lycie*, *Karie*, en d'eilanden *Cykladen*.

Hy had een jaer te voore zijnen zoon *Filadelfos* deelgenoot des rijks gemaeckt, die na des vaders doot zeven en dertigh jaren en acht maenden regeerde. Hy braght zijnen jonger broeder *Archeus*, quansuis als of die hem lage leide, om 't leven: als ook een

anderen, by *Eurydice* geteelt, om dat hy verdaght gehouden was, de Cypriers tot afvallen verzoght en aengeport te hebben.

Hy sterf op het jaer twee hondert zes en veertigh, voor des Zalighmakers geboorte.

Ptolemeus Euergetes. Na hem volghde zijn zoon *Ptolemeus Euergetes*, dien hy by zijne vrouw *Arsinoë* gewan, in het rijk. Dees regeerde vijf en twintigh jaren, en sterf op het twee hondert en een en twintigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, aen eene ziekte, of door snoo beleit van zijnen zoon *Filopator*, die den vader in het rijk volghde, en zeventien jaren regeerde. Dees *Filopator*, en alle Egyptische koningen, dien hem volghde, hebben, zoo *Strabo* getuight, hun rijk qualijk bestiert, en zijn door overdaet omgekomen.

Ptolemeus Epifanes. Na *Filopator*, volghde de zoon *Ptolemeus Epifanes* of deurluchtige, (dien *Filopator* by zijne vrouw en zuster *Eurydice* gewan) op het vijfde jaer zijns ouderdoms in het rijk, en sterf op het hondert en acht en zeventigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte. Hy liet twee onmondige zonen na, welker oudste *Filometer*, en jongste *Fyskon*, en *Euergetes*, de tweede, gebynaemt was.

Polykrates opperhooft van Cyprus. Polyb. Op het jaer hondert en zes en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, was, van wege *Ptolemeus Epifanes*, koning van *Egypten*, het bestier van *Cyprus*, en van alle deszelfs inkomsten, eenen *Polykrates* aen bevolen, dat hy aen *Ptolemeus Megapolitaender* overgaf, en na de stad *Alexandria*, in *Egypten*, trok. Hy braght van *Cyprus* een grote meenighte gelts: waerom hy met groot gejuigh van allen ontfangen wert.

Aenslagh van koning Antiochus op Cyprus. Liv. Appian. Wanneer ten zelven tijde *Antiochus*, koning van *Syrie*, met koning *Ptolemeus Epifanes*, in oorlogh was geraekt, over het bezit en verschil van eenige steden, trok hy ter yl met een vloot schepen na het eilant *Cyprus*, om dat te bemaghtigen. Maer aen de monden van den *Sarus*, een vliet van *Cilicie*, wiert hy van een herden storm belopen: waer door by na de gansche vloot te gronde ging, met sneuvelen van vele menschen: dies hy genootzaekt was weer na *Seleucie*, eene stad in *Syrie*, over te steken, om de vloot te herstellen. Ondertusschen wiert een vrede tusschen beide deze koningen getroffen: want *Antiochus*, die besloten had, tegen de Romeinen t'oorlogen, gaf aen *Ptolemeus* zijne dochter *Kleopatra*, gebynaemt *Syra*, ten wijve, met eene bruitschat van *Celesyrie*, *Fenicie*, *Judea*, en *Samaria*. Maekt vrede.

Dorymenes opperhooft van Cyprus. Polyb. Ten tijde der onmondigheit van koning *Filometor*, had zeker *Ptolemeus* gebynaemt *Makron*, zoon van *Dorymenes*, een man van kloek beleit, de vooghdyschap van het eilant *Cyprus* bekomen, doch den ontfangers van des konings geltmiddelen niet met allen gegeven. Maer toen nu de koning tot zijne jaren gekomen was, zond dees *Ptolemeus Makron* een grote meenighte van by een verzamelt gelt, na de stad *Alexandria*, aen den koning: waer over de koning, en alle hovelingen, zijn voorige spaerzaemheit geweldigh prezen, en hem in zijn ampt van voogdyschap bevestighden.

Ten tijde, als *Antiochus Epifanes*, koning van *Syrie*, op het hondert en twee en zeventighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, gansch *Egypten* t'ondergebraght had, doch dat kort daer na aen koning *Ptolemeus Filometer* herstelde, schijnt dees *Ptolemeus Makron*, na de zijde van koning *Antiochus Epifanes* overgegaen te zijn, en hem het eilant *Cyprus* overgegeven te hebben, als uit het twede boek der *Machabeen* te bespeuren is.

Namaels gaf koning *Antiochus* het bewint, over *Cyprus*, aen zekeren *Krates*, en maekt *Ptolemeus Makron* lantvooght van *Celesyrie* en *Fenicie*, en rekende hem onder het getal van zijne voornaemste vrienden.

Oorlogh tusschen Antiochus, koning van Syrie, en de Ptolemeen. Daer na raekte *Antiochus* tegen beide gebroeders, de *Ptolemeen*, in oorlogh, en zond eene vloot na *Cyprus*, die aldaer d'Egyptische schepen, en d'oversten van *Ptolemeus Filometer* in een gevecht overwon.

Antiochus trok ook met een krijgsheir in *Egypten*, om *Ptolemeus Filometor*, dien hy in zijn rijk herstelt had, te beoorlogen. Doch *Ptolemeus* zond aen hem gezanten, met verzoek van gene vyantschap tegen hem te plegen. Maer *Antiochus* gaf den gezanten ten ant-

antwoort, dat hy niet eer zijne vloot van *Cyprus* zou te ruch roepen, noch met zijn krijgsheir aftrekken, voor hy hem gansch *Cyprus*, en de ſtad *Peluſium*, een lantſtreke van *Egypten*, had afgeſtaen.

Machab. lib. 2. Wanneer namaels *Ptolemeus Makron* den Joden begunſtighde en vreedzaem handelde, wert hy van de vrienden, by koning **Eupater*, daer over aengeklaeght, en moſt dikwils den naem van verrader hooren, dewijl hy *Cyprus*, door *Filometer* aen hem toevertrout, verraden had, en na koning *Antiochus Epifanes* geweken was, en zijn edel-ampt niet edelmoedighljk bedient had: dies nam hy uit ſpijt vergift in, en braght zich zelven om 't leven.

*Zoon van koning Epifanes.

Vyantſchap tusſchen Filometer en Euergetes. Polyb. Liv. Zonar. Op het hondert en twee en zeſtighſte jaer, voor des Zalighmakers geboorte, was tusſchen deze twee gebroeders, *Ptolemeus Filometer*, en zijn jonger broeder, *Euergetes* de tweede, een zeer groote vyantſchap ontſtaen. Want na zy vredelijk zes jaren t'zamen geregeert hadden, ontweldighde de jongſte broeder den oudſten het rijk. Om die twiſt by te leggen, zond de Roomſche raet aen hunne gezanten, *Creus Octavianus*, *Spurius Lucretius*, en *Lucius Aurelius*, brieven.

Wort een verdragh gemaakt. Des volgende jaers herſtelden de Romeinen, door afgezonde gezanten, als *Kanulejus* en *Quintus*, koning *Ptolemeus Filometer*, in het rijk van *Egypten*, en verzoenden hem weer met den jonger broeder *Euergetes*, na onder hen de verdeiling des rijks gemaekt was: te weten, *Filometer* zou *Egypten* en *Cyprus*, en *Euergetes Cyrene*, een lantſchap by *Egypten* gelegen, bezitten; welk verbont door plechtelijke offerhanden, met trou ter wederzijde te geven en nemen, beveſtight wiert. Doch om dat verbont weer te breken, beſloot koning *Euergetes* na *Rome* te trekken: derwaerts ook *Filometer* eenen gezant, *Menithyllus de Alabadenſer*, zond, om zijne zake te verdedigen, en tegen *Euergetes* het krakeel voor hem waer te nemen.

Na dan beide de gebroeders over 's rijks verdeiling krakeelden, quam *Ptolemeus Euergetes de Jonge* te *Rome*, om de verdeiling, welke met den broeder gedaen was, krachteloos te maken, en te breken, dewijl hy zeide, niet vrywilligh, het geen hem belaſt was, gedaen te hebben: maer had nootwendigh de zwarigheden der tijden moeten toegeven. Dies verzocht hy van den Romeinſchen raet, dat die hem *Cyprus* wilde toewijzen: want aldus zou noch zijn gedeelte veel ſlechter, als dat van zijnen broeder zijn. Daer en tegen zeide de gezant *Menithyllus*, die door den broeder *Ptolemeus Filometer* afgezonden was: dat de gezanten der Romeinen zelfs, *Kanulejus* en *Quintus*, met hun getuigenis beveſtight hadden: dat *Ptolemeus de Jonge* niet alleenlijk *Cyrene*, maer ook het leven door vlijt en arbeit des broeders bezate: naerdien alle herten zoodanigh van hem vervreemt waren.

Wanneer *Ptolemeus de Jonge* dit alles tegenſprak, ſtont de raet hem zijn eiſch toe: eensdeels, dewijl die bemerkte, dat de verdeiling niet ganſchelijk volbraght was, en ten andere, dewijl de Romeinen een verdeilt rijk begeerden, om by gelegentheit des te lichter een verdeilt, als vereenight rijk onder hun gebiet te brengen. De Roomſche raet zond aenſtonts gezanten, *Titus Torquatus*, en *Kneus Merula*, met bevel van de vrede tusſchen de gebroeders te bemiddelen, en den jonger broeder *Cyprus* toe te voegen. Maar weer gebroken.

Ptolemeus de Jonge quam uit *Italie* in Grieken-lant, met een groot getal van genuurt krijgsvolk, en beſloot na *Cyprus* over te ſteken. Wanneer de gezanten, *Titus Torquatus* en *Merula*, deze krijgsmaght by hem zagen, wierden zy het bevel des Romeinſchen raets indaghtigh, die hen belaſt had, hem zonder wapenen te herſtellen.

Eindelijk rieden zy hem al het krijgsvolk af te danken, en *Cyprus* niet aen te doen, maer zou maken op de grenſen van *Cyrene* by hen te komen. Ondertusſchen zouden zy na *Alexandria* trekken, en des konings gemoedt tot het geen, dat van hem geëiſcht wiert, traghten te bewegen, en aen die grenſen hem ontmoeten, en den koning zelven met zich brengen. Door deze rede liet de jonger broeder *Ptolemeus* zich bewegen, en dankte het geworven volk af, uit wanhope van *Cyprus* in bezit te krijgen en te bemagh-

maghtigen. Hy zelf ſtak regelrecht na het eilant **Kreta* over, met zekeren *Damaſippus*, en den Romeinſchen gezant *Kneus Merula*. Na hy aldaer duizent krijgsknechten aengenomen had, voer hy van daer na *Libyna*, in *Cyrene*, over, en quam in de haven *Apis*: alwaer hy zijn leger te lande neerſloegh.

* Nu Kandia.

Wanneer nu de gezant *Titus Torquatus* in *Egypten* gekomen was, traghte hy den ouden *Ptolemeus* t'overreden, om met den jonger broeder zich te willen weer verdragen, en hem *Cyprus* toe te ſtaen. Maer als *Ptolemeus d'oude* zommige dingen beloofde, en zommige dingen het een oor in het ander uit liet gaen, en op die wijze den tijt verwijlde, nam de jonger broeder *Euergetes* het zeer qualijk op, dat in die zake niet met hem gevordert was. Hy zond den gezant *Kneus Merula* na *Alexandria*, aen *Filometer*, om door dien, en *Torquatus*, zijn begeren uit te werken.

Na *Kneus Merula* van *Alexandria* weer by *Ptolemeus Euergetes* gekomen was, deed hy hem verſlagh, hoe hy niets van het geen, dat hy eiſchte, van den broeder *Filometer* had kunnen verwerven; dewijl die zeide, dat men by het verbont blijven moſte, dat van begin af gemaekt was. *Euergetes* dit horende, beval *Komanus*, en *Ptolemeus* zijn broeder, voor gezanten met *Merula* na *Rome* te trekken, om over d'onbillijkheit des broeders *Filometers*, en zijne verachting tegen het Roomſch volk, met den raet te handelen. *Titus Torquatus*, gezantgenoot van *Merula*, ontmoete hen op den wegh, die ook, zonder iet verright te hebben, van *Alexandria* gekomen was. Ten zelven tijde wiert *Menithyllus*, door *Ptolemeus Filometer*, na den raet van *Rome*, voor gezant gezonden.

Wat zy verrichten.

Tuſſchen de gezanten van beide de *Ptolemeen*, wiert een lang krakeel op het raethuis te *Rome* gehouden: doch *Titus* en *Kneus*, die aen hen van de Romeinen voor gezanten gezonden waren, ſtonden de zake van *Euergetes* met hun getuigenis, en allen gunſt en yver voor. Waer op de raet beſloot, dat *Menithyllus*, gezant van *Filometer*, binnen vijf dagen, uit *Rome* zou trekken, en het verbont, dat met *Filometer* gemaekt was, te niet maken. Zy zonden ook gezanten, als *Publius Apuſtius*, en *Kajus Lentulus*, aen *Euergetes*, die terſtont na *Cyrene* trokken, om hem de tyding van het geen, dat'er geſchiet en verhandelt was, te brengen.

Euergetes, hier door met hope opgeblazen, nam aenſtonts krijgsvolk aen, en leide alle zijne gedaghten te werk, om *Cyprus* te bemaghtigen.

Wanneer hy nu *Cyprus* traghte in te nemen, wert hy in een gevecht van zijnen broeder *Filometer* overwonnen, en vlughte na de ſtad *Lapithos*: daer in hy, na het veroveren door een belegh, gevangen wiert: doch de broeder verſchoonde hem, zoo uit een ingeboorne goedertierentheit, en bant van broederſchap, als uit vreze des Roomſchen volks. En niet alleenlijk ſtont hy hem vergiffenis toe; maer maekte ook met hem een verbont: waer by hy hem in het koningrijk van *Cyrene* herſtelde, en voor *Cyprus* eenige ſteden, met zekere meenighte van korens, toeſtont. Aldus wiert de oorlogh, tuſſchen deze twee gebroeders, *Ptolemeus Filometer*, en *Ptolemeus Euergetes*, wanneer die tot de grootſte verwydering der gemoederen, en uitterſte gevaren gebraght was, ſchielijk op de minnelijkſte en beleefſte voorwaerden geeindight. *Polyb. Diod. Liv. Zonar. ex Dion.*

Euergetes door Filometer gevangen.

Vrede tuſſchen Filometer en Euergetes.

Demetrius Soter, koning van *Syrie*, bood *Archias*, die van wegen koning *Filometer* over *Cyprus* gebood, vijf hondert talenten, by aldien hy hem *Cyprus* met verraet wilde overleveren. Daer en boven beloofde hy hem ook vele andere voordelen en eerampten, in gevalle hy hem daer in de hulpelijke hant wilde bieden Wanneer *Archias* dat bereit was te doen, wert hy door *Filometer* by de kop gevat, en te recht geſtelt: maer hy verhing zich zelven, aen eene koorde van het behangſel, dat voor zijn hof geſpannen was. *Polyb. in Excerpt.*

Archias wil Cyprus verraden.

Verhangt zich zelven.

Ondertuſſchen gaven de Romeinen, den gezanten, *Kneus Merula* en *Titus Torquatus*, laſt, om met den jongen *Ptolemeus* te reizen, en hem in het bezit van *Cyprus* te herſtellen. Ook wert aen de Griekſche en Aſiatiſche bontgenoten geſchreven, dat hen vry zou ſtaen den jongen *Ptolemeus* in het herkrijgen van *Cyprus* te helpen.

Op

uerge-s, de tweede koning van Egypten. Op het hondert en vijf en veertigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, overleed *Ptolemeus Filometer*, koning van *Egypten*, die, na d'Egyptische wijze, tot gemalin zijne zuster *Kleopatra* had: welke de broeder, *Euergetes de tweede*, en *Fyskon* gebynaemt, weer ten wijve nam, die in zijne broeders plaetse koning van *Egypten* wert. Op de bruiloft doode hy haren jonger zoon in 's moeders schoot en armen, dien zy 's vaders plaetse had willen doen bekleden.

Na verloop van een jaer baerde zy hem eenen zoon, dien hy *Memfis* deed noemen, (dewijl hy in de stad *Memfis*, in *Egypten*, geboren was:) en namaels dode. Acht jaren daer na verstiet hy *Kleopatra*, zijne gemalin en zuster, en verkrachte hare dochter, en nam die ten wijve. Op het jaer hondert en dertigh, na des Zaligmakers geboorte, vluchte dees koning *Euergetes*, uit oorzake hy by d'onderzaten, om zijn wreet bedrijf, in ongunst en hate was, met zijnen zoon *Memfis*, en gemalin, dochter van zijne verstote gemalin en zuster *Kleopatra*, na *Cyprus* over. Dies het volk het rijk van *Egypten* in handen van *Kleopatra* overgaf: waer over *Euergetes*, de zuster, en zijn vaderlant, beide den oorlogh aendeed.

erft. Op het jaer hondert en zeventien, voor des Zalighmakers geboorte, overleed *Ptolemeus Euergetes de tweede*, of *Fyskon d'eerste*, op het negen en twintighste jaer na de doot van zijnen broeder *Filometer*.

Hy liet drie zonen na, welker een van een byzit, en *Ptolemeus Apio* genoemt was, dien hy by uitterste wille het lantschap *Cyrene* na liet. De twee andere waren by *Kleopatra* geteelt, te weten, de dochter van de voorige *Kleopatra*, zijn zuster en gemalin. De jongste was *Alexander*, d'oudste *Ptolemeus Soter*, en ook *Lathurus*, of *Lathyrus*, en *Filometer*, en *Euergetes de derde*, en *Fyskon* genoemt.

Lathurus wort koning van Egypten. Hy gaf op zijn sterven aen *Kleopatra*, zijne vrouw, en aen eenen van de twee zonen, dien zy wilde, het rijk van *Egypten*, dat zy met toestemming des volks aen *Lathurus* overdroegh. Dees *Lathurus* was aen zijne zuster *Kleopatra* getrout; maer de moeder dwong hem die te verlaten, en aen d'andere zuster *Selene* te trouwen.

Kleopatra, koningin van *Egypten*, en moeder van deze gezusters, en *Lathyrus*, zond op het jaer hondert en dertien, en op het vierde jaer des rijks, den jongsten zoon *Alexander*, na die koning van *Cyprus* gemaekt was, derwaerts, ten einde d'oudste zoon *Lathyrus*, die te gelijk met haer regeerde, des te meerder vreze voor haer zou hebben. Doch zes jaren daer na wiert *Lathurus* door oproer des volks gedwongen te vluchten, dat *Alexander* in zijne plaetse tot koning van *Egypten* opwierp, die niet lang te voore van *Cyprus* gekomen was. Alexander zijn broeder koning van Cyprus.

Op het zeven en tachentighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, dode de koning *Ptolemeus Alexander* zijne moeder *Kleopatra*, dewijl zy door lage hem na zijn leven stont: waer over d'Alexandriers hem dwongen te vluchten, en zonden gezanten na *Cyprus*, om den oudsten broeder *Lathurus* weêr van daer te roepen, en aen hem het koningrijk van *Egypten* op te dragen: die daer over zeven of acht jaren regeerde.

Dees *Ptolemeus Alexander* wert op het negentiende jaer zijns rijks van *Egypten*, en op het zes en twintigste des rijks van *Cyprus*, door d'Egyptenaers in een schipstrijt overwonnen: waer over hy met zijn vrouw en dochter na *Cyprus* vluchte, doch quam in een zeegevecht op zee te sneuvelen. Dees *Alexander* had eene zoon, ook *Alexander* genoemt, by *Kleopatra*, welke met den zoon achtien jaren geregeert heeft.

Op het een en tachentigste jaer, sterf *Ptolemeus Lathurus*. Na hem volghde de dochter *Kleopatra*, gemalin van *Ptolemeus Alexander*, die de jongste broeder van *Lathurus* was, en zijne vrouw vermoort had. Zy regeerde zes maenden. *Pausanias* melt, dat *Lathurus Berenice* alleen by een wettigh huwelijk zou geteelt hebben.

Na *Lathurus* overleden was, schijnt het, dat een onwettige kroost van *Lathurus*, te weten, zeker *Ptolemeus*, het koningrijk van *Cyprus*; maer deze *Kleopatra*, en daer na *Dionys de Nieuwe* of *Auletes*, de broeder, het koningrijk van *Egypten* in bezit genomen hebben.

De Roomsche gezagh-hebber *Sylla* zond op het zelve jaer *Alexander*, zoon van *Alexander*, broeder van koning *Lathurus*, uit *Rome*, derwaerts hy getogen was, aen d'inwoonders van *Alexandria*, tot koning over hen; dewijl de koninglijke stam van mans oir mangelde. Dees nam *Kleopatra*, koningin van *Egypten*, ten wijve, maer dode haer negentien dagen daer na.

Hy wert op het jaer vijf en zestigh, voor des Zalighmakers geboorte, door die van *Alexandria* uit den rijke verdreven, en vlughte na de stad *Tyrus*; alwaer hy sterf, en het Roomsche volk tot erfgenaem zijns rijks maekte.

Na dezen *Alexander*, wiert *Dionijs de Nieuwe*, en anders doorgaens *Ptolemeus Auletes* gebynaemt, in de plaetse gestelt, die een vreemdeling en niet uit den stam der Macedoonsche of Egyptische *Ptolemeen* gesproten, maer slechts een gewaende of opgemaekte zoon van *Lathurus* was: hoewel anderen hem voor een onechten zoon van *Lathurus* houden.

Strabo stelt voort op koning *Lathurus*, koning *Ptolemeus Auletes*, vader van *Kleopatra*, en maekt dien den laesten Egyptischen koning, uit den geslaghte der Ptolemeesche *Lagidijnen*.

Koning *Dionijs de Nieuwe*, of *Ptolemeus Auletes*, rechte des volgenden jaers een bontgenootschap of maetschappy met de Romeinen op: want dees gedaghtigh aen zijn geslaght, en aen d'uitterste wille van zijnen voorzaet, koning *Alexander*, waer by die het Roomsche volk erfgenaem zijns rijks gemaekt had, traghte zijn aengeslagen bezit des rijks, door de vrientschap en bontgenootschap der Romeinen, te beschermen.

Cyprus onder de Romeinen.

OP het acht en vijftighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, wert het eilant *Cyprus*, door de Romeinen in bezit genomen, als *Ptolemeus* koning daer van was, broeder van den Egyptischen koning *Ptolemeus Auletes*, en oom
Strab. van de beruchte koningin *Kleopatra*, uit oorzake dees onbeleeft en ondankbaer tegen zijne weldoenders scheen te zijn. Doch de grootste oorzake des verderfs ontstont dezen koning *Ptolemeus* van *Publius Klaudius Pulcer*, anders *Publius*
Cicer. Flor. Plutarch. Diodor. *Klodius* genoemt: want als dees onder de Cilicische zee-rovers vervallen was, die toen de meester op zee speelden, en losgelt van hem geëischt wert, zond hy aen koning *Ptolemeus*, met verzoek van hem gelt te zenden, om zich te lossen. Wel zond *Klaudius* gelt, maer zoo weinigh, en niet meer dan twee talenten, dat de rovers zelfs beschaemt waren, het te ontfangen; dies zy het weerom zonden, en hem zonder losgelt ontsloegen. Hy dan behouden t'huis komende, was hen beiden des gedaghtigh: want als hy volks-vooght te *Rome* geworden was, wist hy zoo veel te wege te brengen, dat door hem een wet gegeven wert: waer by het koningrijk in vorm van een lantvooghdyschap gebraght, en zijn goederen verbeurt gemaekt wierden.

Ook wiert eene wet gegeven, waer by *Markus Kato*, hoewel tegen zijn wil, na *Cyprus* gezonden zou worden, om koning *Ptolemeus* van de heerschappye van *Cyprus* te beroven, en het werk met een Pretorisch gebiet te bestieren, met byvoegen van eenen rentemeester.

Kato, eer hy na *Cyprus* overstak, zond zijnen vrient *Kanidius* voor af, om met koning *Ptolemeus* te handelen, ten einde hy zich zonder vechten zou overgeven, en hem met hope te voeden, van dat hy niet behoeftigh noch verschoven zou leven: maer het Roomsche volk hem met het priesterschap van de Pafische *Venus* beschenken zou. Midlerwijle bleef *Kato* op het eilant *Rhodos*, en was te gelijk, met toerusten en antwoort te verwaghten, bezigh. Wanneer nu koning *Ptolemeus* vernomen had, wat over hem besloten was, en de wapenen tegen de Romeinen niet derfde opnemen, en niet langer wenschte te leven, wanneer hy van zijn rijk zou beroofd zijn, zoo deed hy al zijn gelt in schepen brengen, en stak daer mee in zee, op dat hy, met de vloot in den gront te boren, na zijn zin zou mogen om 't leven komen, en de vyant den roof derven. *Plutar. in Lat.*

Maer

Doot van koning Ptolemeus. Maer als hy van zijn gemoet niet kon verkrijgen, de ſchepen met het gelt te laten zinken, voer hy met zijne ſchatten van gout en zilver, d'aenſtaende belooning van zijne doot, weer na huis, en eindighde met het indrinken van vergif zijn leven. Aldus was hy, met den tijtel, koning des eilants, maer in zijne herte een ellendige ſlaef des gelts.

Cyprus door Klodius ingenomen. Plutarch. De Roomſche volkvooght *Klodius* gaf *Kato*, wanneer hy op den toght na *Cyprus* zou gaen, geen krijgsvolk noch dienaers mee, als alleen twee ſchrijvers: welker een een godvergeten booswight, en d'ander een beſchutteling van den zelven *Klodius* was: daer en boven beval hy hem (als of hem 't werk van *Cyprus*, als een licht werk, was opgeleit) de ballingen der Byzantiners weer by hem te brengen: want zijn toelegh was, om *Kato*, hoe langer hoe liever, uit zijn volks-vooghdyſchap te houden. Na *Kato* dan de ballingen met d'andere burgers verzoend, en * *Byzantium* bevredight had, ſcheepte hy na *Cyprus* over: dien de Cypriers niet bezwarelijk ontfingen, op hope van voor knechten, nu voortaen als vrienden en bontgenoten des Roomſchen volks te zullen gehouden worden.

* Konstantinopolis.

Hy nam dan het eilant in bezit, en vond aldaer een groten toeſtel van bekers, tafels, edele geſteenten, en purperkleden des konings: al het welk hy deed verkopen en te gelde maken, dat weinigh minder, als zeven hondert talenten zilvers bedroegh, en met ſchepen na *Rome* gevoert, en in des volks of burger ſchatkiſt der Romeinen gebraght wiert, die daer door, zoo *Florus* getuight, meer vervult wiert, als ooit door eenige triumf of zeeghaftige overwinning.

Kato had alleenlijk het beelt van *Zeno*, uit oorzake hy een Filoſoof was, verſchoont, en niet verkocht.

Cicero beklaegt geweldigh den rampzaligen val van dezen *Ptolemeus*, in de volgende woorden.

Die ellendige Cyprier, die altijt een bontgenoot, en altijt een vrient was: van wien noit een vreemt vermoeden tot den raet of onze keizers gebraght is, wiert levendig, gelijk men zeit, en ziende, met lijf en goet verbeurt gemaekt. Waer om zouden alle andere koningen meinen, dat hun fortuin beſtendigh zy? daer zy aen dat verderffelijk exempel van dat ramſzaligh jaer zien, dat zy door eenen volksvooght, en zes hondert arbeiders, van hun fortuinen kunnen berooft, en van al hun rijk ontbloten worden.

Het ſchijnt, dat de Romeinen toen zeer arm en behoeftigh van gelt waren, en hierom dezen koning *Ptolemeus*, zonder eenige wettige oorzake, of melden van onrecht, van zijn rijk beroofden en deſſelfs goederen verbeurt maekten: als uit het volgend ſchrijven van *Sextus Ruffus* te beſpeuren is.

Het eilant Cyprus, berught van rijkdommen, heeft d'armoede des Roomſchen volks, om dat in bezit te nemen, aengeport. Het zelve regeerde koning Ptolemeus, een bontgenoot. Maer zoo groot was d'armoede der Romeinſche ſchatkiſte, en zoo groot was het gerucht der Cypriſche rijkdommen, dat Cyprus, uit kraght van een geheve wet, door Publius Klodius belaſt wiert, verbeurt gemaekt te worden. Na dan de tyding gekomen was, nam de Cypriſche koning vergif in: ten einde hy eerder het leven, als rijkdommen verliezen zou. Kato voerde de Cypriſche rijkdommen in ſchepen na Rome: dies wy het recht van zijn eilant meer gierighlijk, als rechtvaerdigh bekomen hebben.

Ook ſchaemt zich *Ammianus Marcellinus* niet te zeggen, dat het Roomſche volk dit eilant, om de zoberheit van hunne ſchatkiſt, meer begeerelijk, als rechtvaerdelijk aengetaſt hebbe.

Florus ſchijnt ook het innemen en veroveren des eilants, de geltzughtigheit der Romeinen toe te ſchrijven: wanneer hy zeidt. *Het nootlot der eilanden was'er by. Derhalve is ook Cyprus zonder oorlogh ingenomen. Ptolemeus regeerde het eilant, dat van oude rijkdommen overvloeide, en hierom aen Venus geheilight was. En zoo groot was het gerucht der rijkdommen, en ook niet valſch, dat het Roomſche volk, overwinnaer der volken, en gewoon koningrijken te vereeren, onder beleit van den volksvooght Publius Klodius, de verbeurtmaking van den koning, die een bontgenoot was, en noch leefde, belaſt heeft.*

Doch *Vellejus Paterkulus* melt, dat *Ptolemeus* dien hoon en smaet, van het beroven zijns rijks, door allerleie ondeughden van zeden, verdient hadde.

Kato, uit vreze voor eene schipbreuke, had vele vaten doen maken, daer in ieder twee talenten en vijf hondert drachmen zilvers konden. Aen ieder bond hy een lange koorde of tou, en maekte aen het eind van het tou een groot stuk kurks vast, om, by aldien het schip quam te vergaen, daer aen te kunnen zien, op wat plaetse de vaten gezonken lagen.

Kato komt te Rome. Velle Pater. Plutarch.

Wanneer *Katoos* komste te *Rome* verwittight was, traden aenstonts alle de majestraten en priesters te gelijk, met de twee burgermeesters (welker een *Marcus Filippus* was, vader van *Marcia*, vrouw van *Kato*) met den ganschen raet, en veel volks, hem aen den stroom de *Tibur* te gemoet, en vervulden ter wederzijden d'oevers. Zijn opvaert bezweek niet met allen voor de gedaente en glans van eenen triumf of zeegestaetsie. Een zeer grote trotsheit wiert in *Kato* bespeurt, dewijl hy tot de burgermeesters en schouten niet uit trad, noch stil hield.

Maer varende in een koninglijk vaertuigh, *Hexeris* genoemt, langs den oever, trad hy niet eer uit, voor hy met de scheeps-vloot aen die plaetse gevoert was, daer het gelt te lossen was.

Des onaengezien waren de burgermeesteren, en andere overheden, en de gansche raet, en Roomsche volk, plichts-halve, by der hant, en vrolijk, niet om dat die vloot een groot gewight van gout en zilver, maer *Markus Kato* behouden aengebraght had. Met grote verwondering des volks wert het gelt te *Rome* over de merkt gedragen. Hy gaf, vry van allen laster, al den hoop aen de Romeinen over: en bequam eindelijk gene minder eere van het uitgevoert werk, als of hy overwinnaer uit den oorlogh weerom gekomen was.

Kato verworf voor zekeren *Nicias*, des konings voorzorger, om zijn bewezen trou en naerstigheit, de vryheit by den Roomschen raet. *Klodius Pulcer* bestont de knechten, na *Romen* overgevoert, Klodiers te noemen, om dat hy *Kato* derwaerts gezonden had. Maer dewijl *Kato* daer tegen was, verworf *Klodius* niet met allen.

Dies wiert dezen knechten de bynaem van Cypriers gegeven. Ook wilde *Kato* hen niet na hem Portiers laten noemen, gelijk eenige voorgenomen hadden te doen.

Wort over zijn bedrijf by Klodius beschuldight.

Klodius, vergramt op *Kato*, dewijl hy zich tegen hem gestelt had, begon zijne bediening met lasteryen te bekladden, en rekening van zijn bedrijf t'eischen; niet uit vermoeden van hem met den eenen of anderen onrechtvaerdigen daet te kunnen overtuigen: maer dewijl by na alle *Katoos* boeken, (daer in zijne rekening, en al wat hy verricht had, aengetekent stont) door schipbreuke, verlooren waren, zoo meinde *Klodius*, dat tot zijn voordeel te nemen. In dit werk hielp ook *Julius Cesar*, *Klodius*, en zond beschuldingen aen hem by brieve. Maer *Kato* roemde zoo veel zilvers, uit *Cyprus*, aen den staet van *Rome* gebraght te hebben, (daer hy nochtans zeide, niet een paert, of ruiter genomen te hebben,) als *Pompejus* uit zoo vele oorlogen en triumfen, met den aertbodem te doen daveren, niet weerom gebraght had.

D'Alexandriners, of inwoonders der stad *Alexandria*, belasten den Egyptischen koning *Ptolemeus Auletes*, het eilant *Cyprus* van de Romeinen te hereischen, of hen hunne vrientschap t'ontzeggen: het welk *Ptolemeus* weigerde te doen: waer over hy by hen in grote hate raekte: dies hy genootzaekt was uit *Alexandria* na *Rome* te vluchten. Doch raekte door voorsprake, en kloek beleit van *Pompeus*, weer in zijn rijk.

Maer niet lang daer na sterf dees *Ptolemeus Auletes*, en liet twee zonen en twee dochteren na: d'eene *Ptolemeus de Jonge*, en d'ander *Ptolemeus de Oude* genaemt: d'een dochter was *Arsinoë*, en d'andere de beruchte *Kleopatra*, en laeste koningin der Egyptenaren, uit den stam der Macedonische koninginnen.

D'Alexandriners maekten den oudsten zoon tot koning, en *Kleopatra* tot koningin: maer de vrienden van den jongsten zoon verdreven *Kleopatra*, en verheven dien tot koning. *Kleopatra* week daer na, met de zuster *Arsinoë*, na

na *Syrie*. Maer wanneer *Julius Cesar* het opper gezagh der dingen bekomen had, en in *Egypten* gekomen was, dede hy den opgeworpen jongen koning doden, en maekte *Kleopatra* koningin van *Egypten*, na zy uit hare ballingschap weerom gekomen was: maer den broeder, en zuster *Arsinoë*, vereerde hy het eilant *Cyprus*.

Cyprus ortonrde omei in een ntooghschap. Sedert *Cyprus*, aldus door *Markus Kato* t'ondergebraght was, wiert het tot een Pretorische Provincie of lantvooghdyschap gemaekt, en was noch, ten tijde van *Strabo*, een Pretorisch lantvooghdyschap, en wiert het negende onder de tien Pretorische lantvooghdyschappen der Romeinen, volgens den zelven *Strabo*, gerekent. Gelijk ook derwaerts een quæstor of rentemeester, met Pretorisch recht, gezonden wiert. Ook vindmen eenige dusdanige oude opschriften.

Q. PROVINC. CYPRI.

Dat is:

of entemeester. * *Quæstor van het lantvooghdyschap van Cyprus.*

D'eerste quæstor, die derwaerts gezonden wiert, was *Kajus Sextilius Rufus*, als blijkt uit zekeren brief van *Cicero*, aen dezen *Rufus* geschreven: waer in *Cicero*, onder andere, schrijft.

Ik beveel u alle de Cypriers: maer allermeest de Pafiers. Al wat goet ghy hen doet, dat zal my zeer aengenaem zijn. Ik doe het des te gaerner, dat ik u hen aenbeveel, dewijl ik achte, het tot uw lof voordeligh te zullen zijn, door dien ghy, d'eerste Quæstor, in dit eilant gekomen zijt.

Na het ombrengen van *Julius Cesar*, gaf burgermeester *Antonius* het zelve eilant aen *Arsinoë*. Dies *Arsinoë* dit eilant voor haer alleen schijnt behouden te hebben, en had daer op een præter of vooght gestelt, met name *Serapio*, dien, als ook *Arsinoë*, *Antonius*, door aenraden en ophitsen van *Kleopatra*, deed om 't leven brengen: want *Antonius* was geweldigh door liefde op deze *Kleopatra* verslingert, en deed al, wat *Kleopatra* beval te doen, zonder eenigh aenschouw van goddelijk of menschelijk recht.

Op het elfde jaer, na *Julius Cesars* doot, die op het vier en veertighste jaer voor des Zalighmakers geboorte, geviel, vereerde *Markus Antonius*, de Redenaer, onder vele andere landen, ook het eilant *Cyprus*, en een gedeelte van *Kreta*, aen *Kleopatra*, zijne minnares.

Daerna stelde *Antonius* een andere verdeiling in, en gaf aen *Ptolemeus Cesario*, onechte zoon van *Julius Cesar* en *Kleopatra*, het eilant *Cyprus* en *Egypten*: maer aen ieder van die kinderen, die *Antonius* by *Kleopatra* geteelt had, andere landen. Zoo *Strabo* schrijft, gaf *Antonius Cyprus*, niet lang na het door *Kato* onder de Romeinen gebraght was, aen *Kleopatra*, en aen *Arsinoë*.

Maer na *Antonius* van kant geholpen was, deed keizer *Augustus* ook alle zijne ordeningen te niet doen: want hy maekte die gifte te niet, en eigende het zich zelven toe: en verdreef *Antonius* en *Kleopatra*. Daer na gaf hy *Cyprus* aen het Roomsche volk: dies derwaerts een proconsul, voor eenen pretor of schout, gezonden wert. Als te bespeuren is, uit verscheide oude Latijnsche opschriften, en onder andere uit het volgend. Strab.

PRO CONSULE PROVINCIAM CYPRUM OBTENUIT.

Dat is:

Hy heeft voor Proconsul het lantvooghdyschap van Cyprus bekomen.

Ook wort onder keizer *Tiberius*, by den Euangelist *Lukas*, een proconsul van *Cyprus*, met name *Sergius Paulus*, gedaght. *Actor. c.* 13.

Op het einde der regering van keizer *Trajanus*, bedreven de Joden, onder hunnen oversten *Artemnio*, grooten baldaet, met moorden en dootslaen van twee hondert en veertigh duizent Cypriers, en met de stad *Salamis* te verwoesten. Waer over namaels niet een Jood op het eilant moght komen. Ook wiert degeen, die door storm en onweer daer op verviel, dootgeslagen. Joden woeden met dootslaan op Cyprus. Xiphilin.

Eer het Roomsche keizerrijk van *Antiochie* vervreemt was, wiert een hertogh ter bestiering, door den Roomschen keizer, na *Antiochie* gezonden. Dees hertogh zond dan eenen lant-

vooght na *Cyprus*, als of *Cyprus* onder *Antiochie* ſtont.

Wanneer de Griekſche keizer, *Konſtantijn de Grote*, vier lantvooghden over zijn keizerrijk geſtelt, en eenen ieder zijn lantvooghdyſchap toegevoeght had, gaf hy het eilant *Cyprus* aen den eerſten lantvooght.

Ten tijde van dezen keizer *Konſtantijn*, beſprong zeker *Kalocerus*, een kemel-hoeder, zinneloos het eilant *Cyprus*, en tieranniſeerde geweldigh het volk; maer hy wiert namaels, door *Dalmatius*, te *Tarſus*, eene ſtad van *Cilicie*, levendigh verbrant.

Cyprus door Regnauld geplondert. Wilhelm. Tyr. lib. 18. c. 10.

Ontrent het jaer elf hondert vijf of zes en vijftigh, viel *Regnauld* van *Kaſtillie*, kriſten prins van *Antiochie*, (die aen de Weduwe van *Raymond*, de voorige prins van *Antiochie*, getrouwt was) met een ſterk krijgsheir vyantlijker wijze op het eilant *Cyprus*, dat toen vol Kriſtenen was, en maekte zich daer meeſter van.

De Cypriers, door eenige Kriſtenen van *Jeruſalem*, van des prinſen aenſlagh op het eilant *Cyprus* verwittight, hadden alle hunne maght van het ganſch eilant by een verzamelt, om den prins van *Antiochie* het hooft te bieden. Maer hy was zoo haeſt niet met zijn krijgsvolk te lande geſtapt, of verſloegh en verſtrooide alle de troepen der eilanders: zulks men ſedert niet eenen menſch vond, die hem tegenſtant derfde bieden. Wanneer hy dan vryen loop door het ganſch eilant had, deed hy de ſteden verwoeſten, de dorpen, hoeven en kaſtelen uitplonderen, en de kloosters, zoo van mannen, als vrouwen, ter neer ſmijten. Alle jonge dochters, die men vond, werden onteerd en geſchonden. Men vond'er een oneindelijk getal van gout en zilver, en koſtelijke klederen van allerlei ſlagh.

Aldus bedreven zy eenige dagen door het ganſch eilant zeer groten gewelt en overlaſt, dewijl niemant hen tegenſtant bood, en verſchoonden genen ouderdom noch ſexe, noch namen genen aenſchouw op hoge of lage perzonen. Na zy eindelijk een ontallijken roof van allerleie goederen, en gout en zilver, van daer gelicht en geſleept hadden, begaven zy zich daer mee te ſcheep op zee, en ſtaken weer na *Antiochie* over.

Men zeidt, dat hierom dees prins van *Antiochie* op het eilant *Cyprus*, met zijn krijgsvolk, zou gevallen zijn, en dat verovert en uitgeplondert hebben, dewijl de Griekſche keizer *Emanuel* hem, voor den bewezen byſtant en dienſt, in het verjagen en verſlaen van zekeren rijken Armeniſchen heer, met name *Thoros*, die in *Karmanie* by de ſtad *Tharſus* woonde, gene beloning noch vergoeding van onkoſte wilde doen.

Cyprus onder d'Arabieren.

D'Arabieren hebben ook dikwils den Griekſchen keizers het eilant *Cyprus* afhandigh gemaekt, en ontweldight: hoewel die het altijt herwonnen, en in bezit hielden.

Elmacin. Hiſtor. Saracen.

Des jaers zes hondert zeven en veertigh, na den Kriſten ſtijl, wiert het ganſch eilant *Cyprus*, door *Muavias*, (anders *Mauhias* en *Mavias* genoemt, zoon van *Abuſofian*, toen lantvooght van *Syrie*, van wegen den Arabiſchen *Chalif* of keizer *Otman*, en namaels zelf Arabiſche keizer, en zevende na den berughten profeet *Mahometh*) met eene vlote van zeven hondert ſchepen ingenomen; hoewel met verdragh, zoo d'Arabiſche ſchrijver *Abulfaraj* getuight.

Muavias verwoeſte het eilant *Cyprus*, en alle deſſelfs ſteden. Hy nam ook het eilant *Rhodos* in, en deed het Koloſſen beelt vervoeren.

Doch zoo men den Griekſchen ſchrijver *Konſtantinus* geloven magh, zou het eilant *Cyprus*, na verloop van tijt, wanneer door achteloosheit de wapenen der Romeinen of Grieken verzwakt waren, ten tijde van den Griekſchen keizer *Heraklius*, onder het gebiet en maght der Arabieren gekomen zijn. D'Arabiſche keizer *Abubachar* of *Abubeker* was d'eerſte, die derwaerts overſcheepte, en het eilant onder zijn gewelt braght. Gelijk ook het graf van zijne dochter aldaer noch zou getoont worden. Dan dit ſtrijt tegen

gen het ſchrijven van *Elmacin* en *Abulfaras*, die beide gedenken, dat d'eerſte verovering van *Cyprus*, niet onder den Arabiſchen keizer *Abubeker*, maer onder *Otsman*, die na hem keizer der Arabieren wert, geſchiet zy.

Namaels maekten de Griekſche keizers vrede met d'Arabiſche *Chalifs* of keizers: die d'Arabiſche keizer *Abimelech*, met keizer *Juſtiniaen*, beveſtighde: met beding, onder andere, dat *Abimelech* alle jaers duizent penningen, en een peert en knecht zou geven: doch de ſchattingen van *Cyprus*, *Armenie* en *Iberie* zouden zy in't gemeen hebben, en gelijkelijk delen. Maer op het zeſte jaer zijns rijks, brak *Juſtinianus* uit verwaentheit de vrede, en wilde het volk van *Cyprus* tegen alle reden doen verhuizen. Wanneer dan de Cypriers beſtonden over zee te ſteken, verdronken zy en ſneuvelden van ongemak. Maer d'overige keerden weer na *Cyprus*.

aul. Diacon. Cyprus door Arabieren verwoeſt.

Op het tweede jaer van den Griekſchen keizer *Konſtantinus*, de vijfde van dien name, *Kopronymus* gebynaemt, braght d'Arabiſche keizer *Walid*, zoon van *Jezid*, die op het jaer zeven hondert drie en veertigh keizer wiert, de Cypriers na *Syrie* over.

Op het jaer acht hondert en vijf, en op het vierde jaer der regering van den Griekſchen keizer *Nicephorus Generalis*, zond *Aaron*, (en by de Arabiſchen ſchrijver *Abugjafar Haron Rasjid* genoemt,) keizer der Arabieren, een vloot na *Cyprus*, deed de kerken verwoeſten, en de Cypriers van het eilant verhuizen, en vele gevangkelijk weghvoeren. Na grote verwoeſtingen gedaen te hebben, brak deze de vrede. Doch zoo *Elmacin* ſchrijft, wert de vrede gemaekt, met belofte van ſchatting aen den Arabiſchen keizer.

De beroemde en vermaerde Griekſche keizer *Baſilius Macedo*, grootvader van keizer *Konſtantijn*, zond derwaerts zijnen beroemden veltoverſte *Alexius*, een Armenier, die het eilant weer innam. De keizer maekte het in vorm van een lantſchap, en bezad het zeven jaren.

Daer na verdreef de Griekſche keizer *Nicephorus Fokas*, onder beleit van *Nicephorus Phalcuzzes*, d'Arabieren, die het weer ingenomen hadden, van het eilant *Cyprus*, en braght het geheel weer onder gebiet der Romeinen.

Sedert de regering van keizer *Nicephorus Fokas*, bleef *Cyprus* onder het Roomſche of Griekſche rijk, tot aen keizer *Konſtantinus Monomachus*. De Griekſche keizers deden *Cyprus*, door opperhoofden of lantvooghden, beſtieren, die allengs in hunne heerſchappye den tytel van hertogen aennamen. Zeker lantvooght, *Theophilus Eroticus*, ziende, na de doot van keizer *Michaël de Tweede*, de regering des rijks in handen van vrouwen geſtelt, wiſt door liſt en kunſt de Cypriers op zijne zijde te krijgen, en hen tot afvallen te bewegen. Maer keizer *Monomachus* zammelde niet, om *Erotikus* van kant te helpen: want hy zond eene vloot derwaerts, en overwon hem, en braght het eilant weer lichtelijk onder dienſtbaerheit.

Cyprus onder de Griekſche koningen.

Daer na beſtonden de Cypriers, door beleit van zekeren lantvooght *Karyces*, onder de regering van keizer *Alexius Komnenus*, af te vallen.

Iſaak Komnenus, hertogh van *Cyprus*, ontrent op het jaer elf hondert en negentigh, onder de regering van keizer *Iſacius Angelus*, handelde d'eilanders van *Cyprus* tierannelijk: waer van hy noch door beloften van gelt, noch uit eerbiedigheit des keizers af te brengen was. Wanneer hy nu van zijne wreetheit niet af liet, maer t'elkens nieuwe ſtraffen verzon, beſloot de keizer tegen hem eene vloot te zenden: maer rechte daer mee niet met allen uit.

Nicet. Choniat.

Op het jaer 1190 maekte *Richard*, koning van *Engelant*, op zijnen toght na het *Heilige Lant*, zich van het eilant meeſter, en verkocht het, niet lang daer na, aen de Templier-broeders: doch dewijl zy, om hunne onbehoorlijke bedrijf, moetwil en baldaet, tegen de Cypriers, door hen met de wapenen beſprongen en aengeranſt wierden, gaven zy aenſtonts het eilant weer aen koning *Richard* over. Of *Richard*, zoo andere willen, ontnam het eilant den Templiers; te dier oorzake, en gaf het des volgenden jaers, na zijn vertrek uit het *Heilige Lant*, aen *Guido* of *Guy*, uit den huize van *Luſignan*, in

Onder de Templiers.

Vrank-

Vrankrijk, toen koning van *Jerusalem*, tegen het verwisselen van tytelen, over. Doch *Saladin*, die toen aen dien oort *Syrie* bezad, kreegh koning *Guy* van *Lusignan*, door verraderye, gevangen, en nam daer op de stad *Jerusalem* in. Maer *Guy* raekte by verdragh weer los, en begaf zich na het eilant van *Cyprus*, dat hy van koning *Richard* in bezit nam. En in dezer wijze begonnen de koningen van *Engelant*, koningen van *Jerusalem* genoemt te worden.

Cyprus onder de koningen van Lusignan. Koning *Guido* braght des jaers elf hondert drie en negentigh derwaerts veel adeldom van *Jerusalem* en *Vrankrijk* over, die getogen waren, om het *Heilige Lant* te veroveren.

Cyprus wort volkrijk. Deze adel groeide allengs aen, na gelang in het koningrijk van *Jerusalem*, steden en landen verloren werden; dewijl alle man zich na het eilant *Cyprus* over begaf. *Guido* en zijne navolgers gaven aen hen kastelen, vryheden en inkomsten; zulks in dezer wijze in het koningrijk van *Cyprus*, baronnen, leen-mannen, en andere edelen begonnen ingevoert te worden.

De regering der koningen van *Lusignan* duurde in het koningrijk van *Cyprus*, tot aen koning* *Pierrin de Vette*, zoon van koning *Peter*, die de stad *Alexandrie* in bezit nam: doch dees *Pierrin* wert daer van door de Genuesen berooft: want als de Bailuw of *Bailo* van *Venetie*, en de Genuesen op een gastmael, door koning *Pierrin* des jaers dertien hondert twee en zeventigh aengerecht, over de voorzitting of voorrang kibbelden, en de Venetianen, door uitsprake des konings, de voorzitting kregen, namen de Genuesen het zoo geweldigh qualijk, dat zy daer over tegen den perzoon des konings een eetgespan aenrechten. Maer wanneer de toelegh uitbrak, deed de koning alle d'eetgespangenoten uit het venster des paleis werpen, en alle de Genuesen, die op het eilant waren, doden, zonder eenen te sparen.

* of Pietino.

Hier over zonden de Genuesen tegen hem een grote scheeps-vloot, onder beleit van *Peter Fregoso*, als Admirael, broeder van den eersten *Doge* der stad *Genua*, met name *Dominikus Fregose*. D'Admirael *Peter Fregose*, komende met de vloot aen *Cyprus* te landen, kreegh, na verscheide voorvallen, *Jakob van Lusignan*, oom en rijksvooght van koning *Pierrin*, gevangen; en braght hem na *Genua*, beneffens den *Seneschal*, met zijne zwangere vrouw: maer den koning kon hy niet mee brengen, die niet lang daer na zonder kinderen te sterven quam.

Derhalven zonden de baronnen van *Cyprus* gezanten na *Genua*, om de *Seneschal* t'eischen, als de naeste aen de krone. Hy had by zijne vrouw *Civa d'Iblin* eenen zoon in de gevangkenis gekregen, die *Janus* of *Giano* genoemt wert, na de stad der Genuesen, volgens *Volaterran*, die gebroken op Latijn *Janua* genoemt wort.

De *Zeneschal* wert door de Genuesen na het eilant *Cyprus* weerom gezonden, en tot koning van *Cyprus*, *Jerusalem* en *Armenie* gekroont; hoewel de Genuesen de stad *Famagosta* in bezit hielden, die zy ingenomen en behouden hadden.

Dees *Janus* kreegh eenen zoon, ook *Janus* genoemt, die den vader in het rijk volghde: maer wiert door *Melchella* of *Melechella*, en by andere *Meletella*, *Soudân* van *Egypten*, (ontrent het jaer 1400) gevangen genomen: die daer na door *Johan Podocatharo*, een edelman van *Cyprus*, die alle zijn dorpen en roerende goederen verkocht, geloft wiert, met beding, dat *Janus* alle jaers aen den *Soudân*, en zijne navolgers zekere schatting betalen zou.

Dees laeste *Janus* had twee kinderen, eene dochter *Agneses*, die aen *Louys*, hertogh van *Savoye*, troude, en een zoon *Johannes*, die, na de doot des vaders, het rijk en de tijtels erfde. Hy nam, tot zijne twede vrouw, *Helena Paleologe*, dochter van *Despota*, of heer van *Morea*, genaemt *Theodoor*, en broeder van *Johan Paleologus*, Griekische keizer van *Konstantinopolen*. Deze vrouw, die schrander en wakker van verstant was, ziende haer gemael een verwijft mensch, en onbequaem, tot de bestiering des rijks, te zijn, bestierde 's rijks zaken na hare wijze en welgevallen, veranderende by na alle de Latijnsche zeden, wetten en gewoonten in Griekische. Zy baerde eenen dochter, *Karlotta* of *Charlotte* genoemt. Daer en boven had haer gemael by eene byzit eenen zoon, met

na-

name *Jakob* gewonnen, die fraei van leve, minzaem en bevalligh was. *Karlotta* troude eerst aen eenen van *Portugesen* bloede, met name *Johannes*, zoon des konings van Portugael, die, over het hervormen der Griekfche in Latijnfche zeden, door beleit der koningin, met vergif om 't leven gebraght wiert.

Daer na troude *Karlotta* aen *Louys*, zoon van *Lodewijk*, haer bloetverwant, hertogh van *Savoyen*. Maer dees bezat, na de doot van koning *Johannes*, niet lang het rijk: want de onechte zoon *Jakob*, dien de vader koning *Johannes* aertbiffchop van *Nikofia* gemaekt had, niet kunnende dulden, dat een vreemdeling voor hem ginge, en tot koning gekoren wierde, leide het priesterlijk gewaet af, en begaf zich na *Egypten*, by den Sultan of koning der Mamelukken, die hem volk en fchepen tot byftant gaf: waer mee hy na het eilant *Cyprus* overfcheepte, en zijne zufter en zwager beoorloghde, en overwon, en na vele voorvallen hen dwong 's vaders rijk af te ftaen. Waer op hy tot koning en heer van *Cyprus* verklaert wiert. Hy ontweldighde ook den Genuefen de ftad *Famaguſta*, en braght aldus het ganfch eilant *Cyprus* in ruft en vrede.

Na het bevechten van zoo grote zege, zond hy, tot het leggen van een eeuwighduurende grontveft van zijnen ftaet, gezanten na *Venetien*, die voor hem van den raet een Venetiaenfche burgereffe ten wijve zouden verzoeken, om met de Venetianen een algemene en openbare namaeghfchap of zwagerfchap te maken.

Daer toe wiert uit een van de voornaemfte geflaghten, *Katherina Kornelia*, dochter van *Marko Kornario*, een Venetiaenfche edelman, gekoren, en openbaer door den raet van *Venetien* tot een dochter aengenomen, en als een algemene dochter van den raet, met een bruitfchat van hondert duizent dukaten, na *Cyprus* aen koning *Jakob* overgezonden.

Niet lang daer na overleed deze nieuwe koning *Jakob*, en liet eene zwangere vrouw, tot erfgenaem des rijks na, beneffens een kint, dat ftont geboren te worden. Zy gelagh dan, na zijne doot, van een jongen zoon, die *Iakob*, na den vader, genoemt, en tot koning van *Cyprus* gekroont wiert: maer quam aen eene ziekte, binnen 't jaer, t'overlijden.

Wanneer dan, aen d'eene zyde, de Turken en koningen van *Syrie*, op het bezit van het eilant *Cyprus* loerden, en aen d'andere zyde *Ferdinand*, koning van *Napels* en *Sicilie*, de koninginne weduwe, voor zijnen zoon, ten huwelijk deed verzoeken, wierden daer door de Venetianen, die al over lang op de heerfchappye deszelven eilants het oogh geworpen hadden, opgewekt, en zonden ten dien einde *Ioris Kornelis*, broeder der koningin *Katharina*, na *Cyprus* toe. Dees wift, met redenen en bidden haer zodanigh te belezen, dat zy, op op het jaer veertien hondert en negen en tachentigh, en op het zeftiende jaer na haer gemaels doot, het rijk van *Cyprus* afftont, en het aen *François Priolo*, admirael der Venetiaenfche vloot, overgaf, die dat, uit den naem van den raet van Venetien, aenvaerde. Hier op trok de koningin na *Italie*, en quam te *Venetien*: alwaer zy, met grote ftaetfie, door den Raet ingehaelt, en met een flecht ftedeken *Afolo*, in *Trivifano*, op een heuvel gelegen, begiftight wiert: op wiens inkomfte zy aldaer het overfchot haers levens, in ruft en ftilte, toebraght. Cyprus komt onder de Venetianen.

De Venetianen hebben altijt het eilant *Cyprus* zeer hoogh geacht, eensdeels om de waerdigheit der heerfchappye, dewijl het treffelijk voor den ftaet van *Venetien* was, een gantfch koningrijk, in vorm van een lantfchap gebraght, in *Afie* zelf te bezitten: en ten andere van wegen de voordeeligheit en overvloet van vele dingen. Maer dewijl dit eilant daer en tegen op den aenval van de wapenen des Turkfchen rijks lagh, en overal met de lantpalen van dien zeer machtigen vorft omringt en by na als onderfchept was, zoo konden de Venetianen geenzins deffelfs bezit met geruften gemoede genieten: en des te grooter bekommering moften zy daer over hebben, aengezien gene

vaste stad, behalve *Famagusta*, op het gansch eilant was, die de Turken, wanneer zy daer op aenvielen, zou schijnen in hunne overwinningen te kunnen stuiten. Ook hadden toen al de Venetianen keizer *Selim* zelf, die hen daer na den oorlogh aendeed, begonnen verdaght te houden, en vele tekenen van desselfs vyantlijk gemoet bespeurt. Om dan, zoo veel des doenelijk ware, de zaken des eilants te vestigen, wiert by den raet besloten, *Julio Savorniano*, een man van kloek beleit, en die vele jaren den Venetianen in den oorlogh grote diensten had gedaen, met volkome maght, na het eilant *Cyprus* te zenden, om het zelve, na zijn eigen oordeel en goetdunken, te versterken en vast te maken. Alleenlijk belasten zy hem met het werk ten spoedighste voort te varen: want zy wilden de gelegentheit waer nemen, terwijl de Turksche keizer *Soliman* in een verre afgelegen oorlogh, dien hy tegen keizer *Maximiliaen* had aengevangen, getogen was, en in Hungaria zich ophield.

Op het aenvaerden van deze magt trad *Julio Savorniano* te scheep, en quam op het eilant *Cyprus*. Na het bezightigen van alle plaetsen, besloot hy de koninglijke stad *Nikosia* zelve, met nieuwe wallen en bolwerken, te versterken.

Deze stad, leggende op het midden des eilants, had toen in den omtrek vier duizent schreden, en was, door de veelheit des adeldoms en rijkdommen der burgers, verre de voornaemste en hoofstad des ganschen eilants, en scheen, indien zy tegen 's vyants gewelt veiligh gemaekt wierde, allen den overigen inwoonders des eilants, in tijt van oorlogh, door hare grote ruimte, d'allerbequaemste toevlught en verblijf en schuilplaetse te zullen hebben kunnen verschaffen.

Hy deed dan de voornaemste edelluiden der stad by een roepen, en onderrichte hen, hoe veel hen aen het versterken van hunne stad gelegen was, om hunne goederen, die de Turken t'eener tijde stonden uit te lokken, op eene verzekerde en veilige plaetse te brengen.

Wel was het, zeide hy, een zake van groot belang: maer indien zy hunnen arbeit en vlijt, dien zy aen het vaderlant en den staet van Venetien schuldigh waren, wilden besteden, hy zagh, eer zes maenden verlopen waren, het werk ten einde te brengen.

De hoofden des aedeldoms, die wel bevroeden konnen, dat zy met vrouw en kinderen, benessens hunne middelen, het allermeeste voor alle gevaren des oorloghs bloot stonden, bedankten *Julio Savorniano* voor zijn getrouwen voorslagh en raet, en beloofden zeer gaerne hant aen het werk te willen slaen, en allen hulpe en bystant te doen. Hier op deed *Julio* een groten hoop van arbeiders en slaven in de stad *Nikosia* by een komen. Na het sloopen en uitbreken van d'oude statsmuuren en gebouwen naby de muuren, en den omtrek der stad tot 3000 schreden ingetrokken te hebben, rooide hy de wallen af, als of eene nieuwe stad zou gemaekt worden, en versterkte den gehelen omtrek met elf uitstekende bolwerken, op een behoorlijken afstant van malkanderen. Daer na voegde hy aen ieder hooft des aedeldoms het ophalen en maken van een bolwerk toe, en beval elk bolwerk met den naem van desselven geslaghts te noemen, dat over het werk het gezagh had: als, onder andere, de bolwerken van *Podokatero*, *Avila*, *Konstantio*, *Tripolis* &c. In korte dagen zagh men het werk zoodanigh gevordert, en de muuren van ruwe stenen, met aerde daer tegen aengehooght, tot zulken behoorlijke hooghte opgehaelt, en met een wijde gracht omringt, dat de stad tegen 's vyants gewelt scheen te zullen kunnen bestaen.

Dit versterken der stad *Nikosia* was den Turken geweldigh in 't oogh, en stak hen in de krop: als die reeds te vore daer over niet wel in hun schik waren, dat de Venetianen zulken edel eilant, besloten binnen de palen huns rijks, in bezit bekomen hadden. Ja men geloofde, dat keizer *Soliman*, vader van keizer *Selim*, de twede van dien name, het eilant *Cyprus*, met de wapenen zou wederom geeischt hebben: het welk zijn zoon *Selim*, de tweede van dien name, na 's vaders doot, in 't werk stelde.

Cyprus door den Turkschen keizer *Selim* verovert.

OP het jaer vijftien hondert een en zeventigh, wiert gansch *Cyprus*, na het innemen der steden *Nikosia* en *Famagusta*, door den Turkschen keizer *Selim*, de twede van dien name, verovert: het welk zich aldus toedroegh. Niettegenstaende *Selim*, zoo dra hy in het bezit des rijks gekomen was, de vrede, welke hy met de Venetianen gemaekt had, by eede deed bevestigen, zoo hield hy evenwel zijn woort niet; maer ving den oorlogh, zonder eenige wettige redenen, tegen de Venetianen aen, met toelegh van het eilant *Cyprus* te veroveren: hoewel men dien toelegh, met schijn van verscheide redenen, zoght te bewimpelen: te weten, men wende voor, dat de Venetianen het eilant *Cyprus*, met geen recht, bezaten: dat *Jakob*, de laeste koning van *Cyprus*, wiens weduwe dat rijk aen de Venetianen had overgedragen, aen *Alesseraf*, *Sultan* van *Egypten* en *Syrie*, voor de herstelling in zijn rijk, cijns of schatbaer geworden was, en hier uit *Cyprus*, *Selim* in rechten lijn toebehoorde; dewijl d'Otthomannen of Turksche keizers, by gevolg, in het recht en rijken der *Sultans* van *Egypten* getreden waren.

Men zeit ook zeker *Johan* † *Micque*, een Jood van geboorte, en een grote vyant der Venetianen, keizer *Selim*, tot het aenvaerden des oorloghs tegen de Venetianen, en tot het innemen van het eilant *Cyprus*, zou geraden hebben, onder voorwenden, van dat de *Sultan* van *Egypten* een rechtvaerdigh recht op d'eilanden van *Cyprus* en *Rhodus* gehad hadde, als aenhangselen der krone van *Palestyn*: dat *Selim* in dat recht getreden ware, sedert den zelven tijt, als hy die krone aen zijn rijk gehecht had: en derhalve kon hy het eilant van *Cyprus*, in de magt en handen der Venetianen niet laten, zonder de glorye der Otthomansche wapenen te krenken.

† Of Micheſio.

Wanneer *Selim* den Cyprischen oorlogh aenving, was tusschen paus *Pius*, de vijfde, *Filip* koning van *Spanje*, en den *Dogo* van *Venetien*, een verbont opgerecht: waer by zy besloten hadden, met vereenighde en gezaemder maght, tot voorstant des Kristendoms, het eilant *Cyprus* tegen de Turken te beschermen.

En al hoewel *Selim*, uit den aert meer tot wellust en vermaek, als tot de wapenen genegen was, zoo verwierp hy evenwel de voorslagen der genen niet, die hem tot den oorlogh van *Cyprus* rieden; maer besloot de zake in zijnen raet voor te stellen, en zich van het onheil en ramp der Venetianen te dienen, welker arsenael of wapenhuis, voor eenige weinige maenden, door den brant van busseskruit by ongeval opgesprongen, en gansch tot assche verbrant was.

De zwarigheit was van geen klein belang, om op dien voorslagh een goet besluit te nemen.

Mahometh, d'eerste vizier, vertoonde aen *Selim*, hoe de vrientschap van den staet van *Venetien* altijt, by de grootste van zijne voorzaten, van groot aenzien was geweest. De vorige keizers, *Mahomet*, *Selim* en *Solyman*, hadden die, met de grootste zorge en bekommernis, onderhouden, als nootwendig aen de glorye van hunne krone. Hy zou daer door Gods gramschap op zijnen hals halen, indien hy een verbont, zoo plechtelijk bezworen, wilde schenden. En boven al, indien hy lust had oorlog te voeren, hy kon dat op een andere plaetse, met meerder recht en glorye, aenvangen, met den Moren van *Granade*, die door de Spanjaerts onderdrukt wierden, bystant te doen. D'ervarentheit en het gezagh van dien groten man gaven een grote indruk en gewicht aen de kracht van zijne redenen. En het scheelde weinigh, of *Selim* zou zich tot zijn gevoelen gedragen hebben, zonder d'andere *Bassas* te horen, of na hen te luisteren. Maer dewijl het eilant *Cyprus* hem veel machtiger in het oog scheen, als het koningrijk van *Granade*, zoo beval hy *Piali* en *Mustafa* te spreken, en hun gevoelen,

tien duizent krijgsknechten ophadden: behalve eene grote menigte van vrywilligen. Maer al deze grote byſtant was vruchteloos. *Doria*, admirael der galeyen van wegen den koning van *Spanje*, wilde niet, op de tyding van het verlies der ſtad *Nikoſia*, verder gaen: hoe hert ook *Zane*, admirael der Venetianen, en *Kolonna*, admirael der ſchepen van den paus, daer op aenhielden: maer hy nam zijnen koers na *Sicilie*: dies de twee andere admiralen, *Zane* en *Kolonna*, zich niet ſterk genoeg bevindende, om tegen *Piali*, die zee hield, te ſlaen, na het eilant *Kandie* weken.

Dewijl nu het aenhouden, en de voortgang van dezen oorlog van groot belang was, zoo zonden de Venetianen aen keizer *Maximiliaen*, met verzoek van byſtant: maer die werdt by hem afgeſlagen, om twee oorzaken. D'eerſte was, dewijl de Venetianen niet konden bewogen worden, tot byſtant aen de vorſten uit den huize van *Ooſtenryk* te doen, wanneer de Turk hen had beſprongen. Ten twede, zoo wilde keizer *Maximiliaen* de vrede niet breken, die hy toen met keizer *Selim* gemaekt had.

Mahometh, d'eerſte vizier van den Groten Heer, bang voor dat verbont, in het welk de paus den koning van *Polen* traghte te doen treden, en niet minder bevreeſt, dat *Muſtafa*, dien hy voor zijnen vyand hield, grotelijks hem in zijn gezagh, eere en aenzien, door het aenhouden des oorloghs, zou krenken, beſloot een ſpake in het wiel te ſteken, en het werk in zijnen loop te ſtuiten.

Hy droeg dan grotelijks, in 't byzonder den *Bailo* van *Venetien*, het gewight en belang van deze zake voor, en ried hem den ſtaet van *Venetien*, tot een zeker verdragh en bemiddeling der geſchillen, met *Selim* te brengen.

Van welken voorſtel des Viziers, de *Bailo* de *Signoria* of heerlijkheit van *Venetien* verwittighde, die zekeren † *Jakob Raguſſon* na *Konſtantinopolen* afvaerdighde, met orde van, indien het mogelijk was, de ſtad *Nikoſia*, en het ganſch koningrijk van *Cyprus*, t'eiſchen weerom te hebben: mits betalende jaerlijks eene behoorlijke ſchatting, die men in de ſchatkamer van den Groten Heer zou zenden.

† of Girolami Ragazzoni.

Of hy zou, by afſtaen van het ganſch koningrijk van *Cyprus*, herſtelling van het geen, dat de Venetianen eertijts op de grenzen van *Dalmatie* en *Albanie* bezeten hadden, eiſſchen.

Maer deze onderhandeling verdween eindelijk tot rook: want keizer *Selim* verwittight, hoe uit krachr van het verbont, bezworen tuſſchen Paus *Pius* de Vijfde, en tuſſchen *Filip*, koning van *Spanje*, en den raet van *Venetien*, twee hondert galeyen, en hondert grote ſchepen, zouden in zee gebraght werden; en dat het Kriſten heir uit vijftigh duizent voetknechten, en vijf duizent ruiters, en uit een behoorlijk getal van geſchut, na gelang van zulke grote machten, zoude beſtaen, wilde van gene vrede horen ſpreken.

De Venetianen dan braghten by, al wat zy konden, tot behoudenis van *Famaguſta*, en ſcheepten in drie grote ſchepen zeſtien hondert voetknechten, onder beleit van *Neſtor Martinengo*, om in die ſterkte te leggen. Na verloop van weinige dagen, zonden zy een tweden byſtant, van acht hondert voetknechten, onder beleit van *Honorè Scotus*. Daer en boven waren reeds acht hondert mannen uit *Provençe* en twee hondert Albaneſen, en drie duizent gewapende burgers in de ſtad gekomen.

De Turken ſpaerden noch ontzagen ook van hunne zijde gene moeite, om hunnen aenſlag uit te werken: want zy konden wel bevroeden, dat de Kriſtenen en de Venetianen groten vlijt zouden aenwenden, om de plaetſe met lijftoght en krijgsvolk te voorzien. Dies ſtelden zy zich in ſtaet van te beletten, dat niets in de ſtad quame.

Amurat was onder het eilant, met twintigh galeyen, op dien toelegh alleen gebleven; en *Selim* deed ten zelven einde twintigh andere galeyen van *Konſtantinopolen* komen.

Pertau begaf zich kort daer na derwaert, met hondert galeyen, en *Kaſſan*, zoon van *Barbarouſſa*, met twintigh, en *Achiali* met een gelijk getal van oorlogs ſchepen. Zoo andere melden, zou *Hali Baſſa*, Turkſche admirael der zee, in begin van Grasmaent

maent aldaer by zijn volk, met ontrent tachentig galeyen gelant zijn; waer mee de vyant al kreegh, wat hem van node was. *Hali Bassa* vertrok aenstonts weer van daer, en liet 'er dertigh galeyen blijven, die gedurig krijgsvolk, en krijgstuigh, versche eetwaren, en andere nootwendigheden overbraghten: benefsens een groot getal van *Karmusalins* of *Brigandinen*, grote koggen of hulken, genoemt *Maonen*, en grote brede of platte vaertuigen, *Palandries* by de Turken genoemt; die geduriglijk of en aen, tusschen *Cyprus* en *Syrie*, en andere plaetsen daer ontrent zeilden: het welk met groten spoet geschiede, uit vreze voor het Kristen krijgsheir.

Maer de Kristenen waren hunne vyanden, die van zoo vele kanten en plaetsen quamen, te voren gekomen, en hadden allen den toevoer en bystant, met schepen in de stad gekregen, die den vijftienden van Sprokkelmaent, des jaers vijftien hondert een en zeventigh, weer vertrokken.

Midlerwijle vervolghde *Pertau* zijnen koers, om de stad *Famagusta* te gaen belegeren.

Antonis Bragadin gebood, van wegen de Venetianen, op dit eilant als opperhooft, met den tytel van *Proveditoor* en *Astor Baillon*, of *Baglion*, had het bewint over alle dingen, die tot behoudenis der stad vereischt wierden. De zorge, over het geschut, was hertogh *Louys Martinengo* aenbevolen: en het krijgsvolk stont onder een groten getal van brave krijgsbevelhebbers. Na dan alles aldus in staet van bescherming gebraght was, hieldmen zich gereet, om die grote maght der vyanden t'ontfangen.

In het midden van Grasmaent, des jaers vijftien hondert een en zeventigh, deden de Turken uit de stad *Nikosia*, een weinigh te voren door hen verovert, vijftien stukken geschuts in het leger voor *Famagusta* voeren.

Voorts braken zy van *Nikosia* hun leger op, en legerden zich in de tuinen, en na de Westzijde van *Famagusta*, dicht by eene plaetse, *Precipola* genoemt, en begonnen beschanzingen en loopgraven te maken.

Den veertienden van Hooimaent, na drie stormen op de stad gedaen te hebben, quamen de Turken, om de poorte van *Limisso* te bespringen. Zy wierpen hunne bateryen aen alle andere plaetsen op, en quamen hunne vendels recht voor de poorte planten; maer *Baglion* en *Luigi*, dien de bescherming van deze poorte aenbevolen was, waren aenstonts in de weer, en by de werken: want op hun aenmoedigen vielen de soldaten gezwint uit, doden en sloegen het grootste deel des vyants op de vlucht, en staken ten lesten eene mijn van de flank in brant, met sneuvelen van vier hondert Turken.

Baglion nam ten zelven tijde den vyant een vendel af, dat hy eenen vendrigh met gewelt uit de hant wrong.

Des volgenden daegs staken de Turken in eene mijn van de gordijn den brant: maer als dat na hun wensch niet uitviel, vervolghden zy hun voorgenomen bestorming niet. Dies zy zich begonnen te versterken, en vorderden met hunne loopgraven dieper in de grachten, tot hun meerder verzekering en bescherming, in het bestormen.

Voorts hadden zy alle d'aerde dicht onder aen de contrescharpen uitgehaelt en weg gekruit: alwaer zy in hunne tenten lagen, waer door de belegerden hen niet konden ontdekken. Zy schoten uit zeven stukken geschuts op de muur der contrescharp zoo bedektelijk, dat zy niet gezien wierden: en uit twee op de toren van *Santa Nappa*, en uit een op *Andruzze*, en uit twee andere langs de batery van de gordyn.

Onder bescherming van zekere planken, bedekt met rauwe en versche huiden, wert 's vyants volk aengebracht, om in de borstweringen van de fausse braye of onderwal te graven. Doch de belegerden verzuimden niet op hen te schieten en vuur-werken te smijten, en zomtijts uit hunne posten te vallen, om 's vyants gravers te beschadigen: hoewel tot hun eigen groot nadeel.

De belegerden hermaekten gedurigh de borstweringen van d'onderwal door alle middelen, zoo veel hen doenlijk was, met geweekte en natte buffels huiden, aengevult met aerde, kleden, en natte katoen: al het welk met touwerk vast te zamen gebonden wiert.

Al het Griekſche vrouwvolk van *Famaguſta* vergaderde in ieder ſtraet in benden by een, onder gelei van eenen harer prieſters, en verſcheen dagelijks op eenen beſtemden oort, om te werken: met ſtenen en water voor de krijgsknechten aen te brengen, welk in halve vaten tegen het beſtormen bewaert wiert: om het vuur uit te bluſſchen, dat de Turken onder de belegerden wierpen.

Wanneer dan de vyanden, in het beſpringen der poorte, geen groten voortgang gedaen hadden, vonden zy een nieuw en ongehoort middel uit: want zy deden een grote menichte houts, *Teglia* genoemt, dat zeer licht brant, en zeer vuil ſtinkt, en ook veel op het eilant *Sicilie* waſt, by een verzamelen: het welk zy voor de vorige poorte der ſtad bragten, met takke-boſſen daer aen vaſt gemaekt, als ook zekere balken met pek beſmeert: waer uit gezwint zulken grote brant ontſtont, dat het onmogelijk voor de belegerden uit te bluſſchen was; ſchoon zy daer hele vaten met water opgoten, die boven van een hoge ravelijn geſtoten wierden: doch aenſtonts op ſtukken braken.

Dit vuur duurde gehele vier dagen: waer over de belegerden, ter oorzake van d'overgrote hitte en ſtank, genootzaekt wierden, zich meer naer binnen te begeven.

Hier op zakte de vyant na zijn lager flanken af, en begon andere mijnen: derhalven wiert de poort toegeſloten, dewijl die niet langer kon open gehouden worden.

Zoo dra nu de ſtantplaetſen van het ravelijn herſtelt en weer op gemaekt waren, planten de Turken een ſtuk geſchuts tegen over de poorte: het welk door de belegerden, met ſtenen, aerde en andere dingen, aenſtonts overſtelpt wert.

Nu waren reeds de belegerden tot den uitterſten noot gebraght. Al hun voorraet van ſpijze binnen de ſtad, als broot, vleeſch, zoo gezouten als ongezouten, was verteert: en geen kaes, als voor een zeer hogen prijs, te bekomen. Eenige benden hadden hunne paerden, ezels en katten, by mangel van ander voetſel, opgegeten. Niet meer was'er overgebleven, om t'eeten, als een weinigh broots en bonen. De drank was niet, als water, en eek met water gemengt: daer van ook niet veel overgebleven was.

Ondertuſſchen vernamen de belegerden, dat de vyanden drie mijnen in het bolwerk of kaſteel van de poort ontdekt en opgedolven hadden. Voorts arbeiden zy op alle plaetſen, veel yveriger, als zy oit te voren gedaen hadden, en wierpen in de grachten, recht tegen over de batery van de gordijn, een bergh van aerde op, zoo hoogh als de wal zelve. Reeds waren zy aen de muur boven de contreſcharp, tegen over de toren van het arſenael, gekomen, en hadden ook een ſterke katte vervaerdigt, na gelangh en hoogte van die van de belegerden.

Wanneer nu binnen de ſtad niet meer als vijf hondert ongequeſte Italiaenſche ſoldaten over gebleven, doch zeer moede en afgemat, door het lang waken, en vechten in die grote zomerhitte, als daer te lande is, en ook het beſte en grootſte gedeelte der Grieken geſneuvelt was, deed het opperhooft uit den naem dezer overgeblevene burgers, op den twintigſten van Hooimaent, een geſchrift aen *Bragadino* overleveren, met begeerte en verzoek, dat dewijl zy de ſtad en kaſteel dus ter neer gebeukt, en tot d'uitterſte noot gebracht zagen, zonder hulpe van de zelve te beſchermen; ook zonder eenige hope van ontzet, of eenige nieuwe byſtant te verwachten, daer zy niet alleenlijk hunne goederen, maer ook hun leven, tot beſcherming van kaſteel en ſtad in zodanige ſtaet geſpilt, en by opgezet hadden, zoo het hem, en anderen overſten zou gelieven, het oogh op eenige eerlijke voorwaerden en bedingen met den vyant te ſlaen, om niet hen, te gelijk met vrouw en kinderen, ten val te ſlepen, en aen de woede des vyants over te leveren.

Bragadino gaf op dit verzoekſchrift, niet als trooſtelijke woorden ten antwoorde, en vermaende hen tot het volharden in kloekmoedigheit, en voede hen met hope van in 't kort byſtant van *Venetien* te zullen krijgen.

Hy zond hier op aenſtonts van *Cyprus*, na het eilant *Kandien*, een pinas of fregat, om den hertogh en overſten des eilants, van den droevigen toeſtant der ſtad *Famaguſta* te verwittigen.

De

De Turken ondertusschen hadden hunne mijnen voltrokken, en dedenze den negen en twintigsten van Hooimaent in brant springen. In welken tijt midlerwijle de belegerden, volgens hunne gewoonte, de muren van de fausfebraye of onderwal, die te voren door het geschut ter neer geworpen waren, weer op maekten en vernieuwden, en stopten, met zakken van kersy, de bressen.

De drie mijnen van de stormkatte baerden groten schade aen de belegerden, en storten het grootste gedeelte der aerde ter neer: waer door d'overste *Randacchi* te sneuvelen quam.

De mijn van het arsenael, of wapenhuis, overstelpte al het overigh van den toren: met vernielen en sneuvelen van eene gansche bezettingh der krijgsknechten. Twee flanken bleven alleen staen.

De Turken pooghden en arbeiden, meer en meer, om meester van de voorzeide flanken te worden, en met andere aenvallen en bestormingen voort te varen.

De vijfde storm duurde van drie uuren des achtermiddags tot in den nacht: in welken tijt vele der belegeraers te sneuvelen quamen. In dit bestormen quam *Giakomi Strambali*, onder andere, te sneuvelen, die zich toen meer, als oit te voren, wel gequeten had.

Des volgenden morgens, met het aenbreken van den dagh, besprongen en bestormden de Turken de stad van alle kanten, dat meer als zes uuren duurde; hoewel met zeer kleine schade aen de zijde der belegerden: uit oorzake de Turken flauwhertiger vochten, als zy oit gewoon waren te doen.

Zy beschadighden de belegerden evenwel van de zee-kant uit hunne galeyen, en schoten daer uit, in al hunne stormen en aenvallen, geduurigh met geschut op al de hoeken van de stad, van zoo naby, als zy konden.

Van 's vyants zijde quamen in dien aenval drie hondert te blijven: maar de Kristenen hadden ontrent hondert, zoo doden, als gequetsten.

Den eersten van Oogstmaent flaekte de vyant ontrent twee hondert scheuten uit grof geschut, tot grote schade van den walgang van *Limisso*.

Na de belegerden zich verdedight, en dit bestormen afgeslagen hadden, vonden zy zich tot d'uiterste benautheit gebracht; want zy hadden niet meer als zes tonnen bussekruit in de gansche stad. Dies d'opperhoofden der stad volkomentlijk besloten, zich zelfs en de stad op eerlijke voorwaerden over te geven.

Waer om zy den eersten van Oogstmaent, des namiddaghs, een stilstant van wapenen maekten: ten welken einde iemant, van wegen den veltheer *Mustafa*, in de stad quam, met wien de belegerden besloten, des volgenden morgens, twee gyzelaers te zenden, tot een aenvang der verdragh-punten.

De belegerden zonden tot gyzelaers, *Herkoles Martinengo*, en *Mattheo Kolsi*, een burger van *Famagusta*. Van 's vyants zijde quam in de stad, de luitenant of stedehouder van *Mustafa*, en d'*Aga* of opperhooft der Janitzaren, die aen de stads poorte, door den heer *Baglione*, met hondert muskettieren ontmoet, en ingehaelt wierden: ook wierden de gyzelaers der belegerden in gelijker wijze, met groten pracht, en met ruiters en musketiers, ontmoet. Daer by zich ook de zoon van *Mustafa* in perzoon bevond, die d'uitgezondenen zeer wel bejegende, en veel werks van hen maekte.

Voorts wert een verdrag, met deze gyzelaers, op de volgende voorwaerden, getroffen.

Alle de opperhoofden, soldaten en inwoonders, zouden hun leven behouden, zonder eenige uitzondering.

De vreemdelingen zouden met hunne wapenen, vendels, en roerende goederen, en vijf stukken geschuts uittrekken.

Ieder hopman zou drie paerden met zich mogen nemen.

Mustafa zou den belegerden van oorloghs schepen voorzien, om daer mee na het eilant Kandien over te varen.

Die wilden blijven, zouden by hunne vryheden en voorrechten behouden worden, en veiligh en vredigh hunne goederen gebruiken, en in d'oeffening van hunnen Godsdienst geen gewelt noch overlast lyden.

Alle

Alle deze punten wierden by *Mustafa* toegestaen, en met zijn eige hant ondertekent.

Aenstonts wierden galeyen en andere schepen, door *Mustafa*, in de haven gezonden: waer in datelijk de soldaten begonnen te stappen: gelijk ook d'adel en krijgsbevelhebbers zeer verlangden om weg te trekken.

Den vijftienden van Oogstmaent, des uchtens, zond *Bragadino* hertogh *Nestor Martinengo*, met eenen brief aen *Mustafa*, by den welken hy hem verwittighde, dat hy dien zelven avont by hem zoude komen, om hem de sleutelen der stad over te leveren, en zekeren edelman *Tiepolo* of *Tipulus*, in het kasteel laten; biddende derhalven, dat, by zijn afwezen, gene schade aen de menschen, en aen de stad mocht geschieden.

De Turken, gedurende den tijt van stilstant, bewezen den belegerden alle vrientschap, en toonden hen, zonder eenige achterdocht van snoo bedrijf, grote heuscheit, zoo wel in woorden, als in werken.

Mustafa zelf antwoorde hertogh *Nestor Martinengo* terstont, by monde, op dien brief aldus. Hy zou weer om gaen, en zeggen aen dien edel moedigen *Bragadino*, die hem gezonden had, dat hy by hem na zijn welgevallen zoude overkomen: want hy zeer begerigh was, hem, om zijne waerdigheit en kloekmoedigheit, te zien, en horen spreken, die hy in hem, en in zijne andere kapiteins en soldaten beproeft had: van welker dapperheit en stoutmoedigheit hy altijt allerwege met lof zou spreken, daer gelegentheit zou voorvallen om van te spreken.

Eindelijk zou hy aen geen ding hebben te twijfelen, dewijl hy in generlei wijze zou lijden, dat aen iemant, die na hem in de stad bleef, eenigh gewelt of overlast zou geschieden.

Aldus quam hertogh *Nestor Martinengo* te ruch in de stad, en deed verslagh van zijn wedervaren aen *Bragadino*.

Des nachts dan, ontrent te vier uuren, quamen *Bragadino*, verzelt met *L. Baglione*, *Alvigi Martinengo*, *Gio Antonio Quirini*, *Andrea, Bragadino*, kapitein *Karlo Ragonasko*, kapitein *Francesko Strato*, kapitein *Hektor van Brescia*, kapitein *Girolimo di Sacile*, en met andere edelen, en vijftigh soldaten, uit de stad. De krijgsbevelhebbers hadden slechts een degen op zijde, en de soldaten een roer op schouder. Zy traden in het paviljoen van *Mustafa*: van wien zy alle in 't begin heuschelijk wierden ontfangen, en geboden by hem neer te zitten. Voorts sprak hy met hen een wijle van verscheide zaken, en viel van het een op het ander, en prees hen, over hunne kloekmoedigheit en dapperheit, in het verdedigen der stad. Maer het leed niet lang of *Mustafa* betighte *Bragadino* met ontrou: en leide hem valschelijk te last, dat hy eenen van zijne slaven, geduurende den stilstant van wapenen, had doen doden.

Mustafa zich daer over vergramt tonende, beval hen alle te knevelen en binden. Zy dus ontwapent (want zy mochten toen in zijn paviljoen met hunne vorige wapenen niet komen) en gebonden, werden een by een op de plaetse voor zijn paviljoen geleit, en alle aenstonts voor zijne voeten op stukken gehouwen.

Eindelijk, en de laeste van alle, wiert *Bragadino* zelven, (die ook, als alle d'andere, geknevelt was, en dien zy tot twee en driemael toe dwongen, den hals uit te steken, als of hy zou onthooft worden) neus en ooren afgesneden. Toen deden zy hem zeer versmadelijk op de aerde uitgestrekt leggen: met wien *Mustafa* sprak, en op den naem des Zaligmakers, met scheltwoorden, uitvoer, vragende hem, waer is nu uw *Christus?* dat hy u niet helpe. Op al het welk *Bragadino* zijn zwijgen deed.

Herkoles Martinengo, die voor gyzelaer gezonden, en ook zoo geknevelt was; wert by eenen van *Mustafas* gelubden verborgen, ter tijt toe zijne woede over was. Daer na wert hem het leven geschonken, en tot een slave van die gelubden gemaekt.

De Grieken, die onder het paviljoen van *Mustafa* waren, wierden niet aengeraekt. Alle de soldaten, die op het velt gevonden wierden, en allerlei slag van Kristenen, ten getale van drie hondert, wierden aenstonts ter neer gehouwen. De Kristen soldaten, die een weinig te voren gescheept waren, wierden aen yzere ketenen

tenen geknevelt en gekluistert.

Den tweeden dagh, na dit moorden; den zeventienden van ooghstmaent, trad *Mustafa* d'eerste in de stad, en deed den hopman of krijgsbevelhebber *Tiopolo*, die in de stad gebleven was, en de weerkomste van *Bragadino* verwaghte, ophangen.

Den volgenden dagh, des vrydaghs, de Zabbathdagh der Turken, wiert *Bragadino*, in tegenwoordigheit van *Mustafa*, na de bateryen gebraght, die tegen de stad opgeworpen waren, en gedwongen twee manden met aerde, d'eene op zijne ruch, en d'andere in zijne hant, slavelijk, na ieder baterye aen de bres te brengen, en d'aerde kussen, zoo dikwils hy voor by *Mustafa* quam. Ook beval *Mustafa* hem door de gansche stad, onder het geluit van trommels en trompetten, te leiden. Daerna wiert *Bragadino* aen den zeekant gebraght, en op een leunstoel gestelt, met eene krone aen zijne voeten, en toen aen de grote ree van eene galey vast gemaekt, en opgehezen, om hem des te beter voor alle de Kristen krijgsknechten en slaven, die reeds in de haven gescheept waren, ten toone te stellen. Daerna wiert hy neergelaten, en na de merktplaetse gebraght, daer zy hem naekt uittrokken en aen de kake zetten, en zeer wredelijk en fel sloegen. Al het welk hy met eene grote stantvastigheit uitstont, zonder het minste zijn gelaet te verroeren: ja hy beschrobde *Mustafa* stoutmoedelijk, en sprak met grote schande van zijn verradelijken handel en bedrijf, in het breken van zijne trouwe en belofte. Eindelijk wiert *Bragadino*, door eenen beul, een Jood, levendigh gevilt, en de huit met stroo opgevult, en aenstonts aen de spriet van eene galey of fust opgehangen, en alzoo langs de kust van *Syrie* omgevoert: ten einde alle d'aenzeegelege volken zouden zien en weten, wie hy ware. Het dood lichaem wiert gevierendeelt, en de vier stukken op de vier eerste bolwerken der stad geplant.

Na verloop van eenige jaren hebben zijn broeder *Antonis* en zonen de huit voor veel gelts van den groten heer gelost, en na Venetien gevoert, en die in een marmere kist in de kerke van *S. Johan* en *Paul* doen begraven, met het volgend opschrift, tot een eeuwige gedachtenis, en tuighteken des vaders, daer by te voegen.

D. O. P.
M. ANTONII BRAGADINI
DUM PRO FIDE ET PATRIA
BELLO CYPRIO SALAMINÆ
CONTRA TURCAS CONSTANTER
FORTITERQ. CURAM PRINCIPEM
SUSTINERET LONGA OBSIDIONE
VICTI A PERFIDA HOSTIS
MANU IPSO VIVO AC
INTREPIDE SUFFERENTE
DETRACTA PELLIS.
ANN. SAL. CIↃ IↃ LXXI XV. KALEND.
SEPT. ANTON. FRATRIS OPERA ET
IMPENSA BYSANTIO HUC
ADVECTA.
ATQUE HIC A MARCO HERMOLAO
ANTONIOQUE, FILIIS PIENTISSIMIS,
AD SUMMI DEI, PATRIÆ,
PATERNIQUE NOMINIS GLORIAM SEMPITERNAM.
POSITA
ANNO SAL. CIↃ IↃ LXXXVI. VIXIT ANN. XLVI.

Dat is:

Aen God, de beste en machtighste.

*De huit van Markus Antonis Bragadino, wanneer die, tot voorstant van het geloof en vaderlant, in den Cyprischen oorlog te * Salamine tegen de Turken, stantvastigh en kloekmoedigh, het opperbewint had, en in een lang belegh overwonnen was, door de hant des meinedigen vyants hem levendigh, zonder zich verzaeght te tonen, afgetrokken, in het jaer des Zalighmakers vijftien hondert een en zeventigh, den zeventienden van Herfstmaent: en door vlijt en onkoste van den broeder Antonis uit Konstantinopolen herwaerts gebraght: en hier van de zeer godvruchtige zoonen, Markus Hermolaus, en Antonis, tot een eeuwige glorie van den hooghsten God, vaderlant en vaderlijken naem, geleit, op het jaer des Zalighmakers vijftien hondert zes en negentigh. Hy heeft geleeft zes en veertigh jaren.*

* Nu Famagusta.

Mustafa deed de graven en lijksteden in de kerke van *S. Nikolaes* openen, en de benen der doden uitgraven, en op de vuilnishopen smijten. Hy beval ook alle de beelden en altaren ter neer te werpen.

Vijf oorzaken worden by eenige gestelt, waerom *Mustafa* zoo geweldig tegen de stad, en inzonderheit tegen het opperhooft *Bragadino* en andere krijgsbevelhebbers woede.

Hy had vooreerst aen zijne krijgs- knech-

knechten belooft hen de stad ten roof te zullen geven: doch wiert door het verdragh gedwongen hen daer van te beroven.

Ten tweden: hy had meer als zeventig duizent man in dat beleg verlooren: dies hy die smerte door de doot der genen, die hen doen sneuvelen hadden, wilde verzaghten.

Ten derde, het verdroot hem geweldigh in zijne tente *Bragandino* te zien komen, meer in de gedaente en staet van eenen overwinnaer, als van eenen, die genade verzocht. Ten vierde, zoo had keizer *Selim Mustafa* gedreight het hooft te doen afhouwen, indien hy de stad *Famagusta* niet veroverde.

Na het veroveren van de stad *Nikosia*, *Famagusta*, en na het innemen van het kasteel *Ceraunia*, by verdragh, stont voor de Turken de toegang tot al de andere stedekens en dorpen open: want dewijl die met gene bolwerken of vestingen gesterkt, noch met krijgsbezettingen voorzien waren, zoo kondenze genen storm uitstaen: zulx dezelve zonder slagh of stoot, in handen der Turken vervielen.

Aldus quam het gansch eilant *Cyprus* onder het gebiet van den Turkschen keizer *Selim*, na de Venetianen het zelve een reex van hondert en tien jaren bezeten hadden.

Bestiering. Het gansch eilant van *Cyprus* staet van wegen den groten Heer, onder bestier van eenen Beglerbey of Bassa, die zijn hof en woonstede in de stad *Nikosia* hout. Hy gebiet niet alleenlijk over alle d'inwoonders des eilants, maer ook over alle d'andere Turksche overheden, als Sansjakken, Beys, Kadisen, en over al het krijgsvolk, zoo te voet, als te paerde, en bestiert, als opperhooft, het gansche eilant, na de Turksche wijze, wetten en gewoonte.

Tavern. Wanneer de Bassa van *Cyprus* de stad van *Famagusta* wil bezightigen, dan laet hy des den Bey, die aldaer het gebiet voert, verwittigen.

Het staet in de maght van den Bey, indien hy het dienstigh oordeelt te zijn, hem den ingang ter stad af te slaen: het welk by wijle ook geschiet.

Cyprus wort by eenigen voor het twalefde van de twee en twintigh lantvooghdyschappen gerekent, daer het lant van den groten Heer verdeelt is. Rikaut.

Cyprus is de zevende Beglerbeglikz van *Asie*, zoodanige twee en twintigh de Grote Heer in dat gewest bezit: gelijk in *Afrika* vijf, en in *Europa* acht: want het gantsch Turksch rijk is in vijf en dertigh Beglerbegliks verdeilt. Deze Beglerbegliks zijn eigentlijk algemene heerschappyen, die elk een zeker getal van Beglikz, dat zijn provincien of lantschappen, onder zich begrijpen. Cezy.

Het Beglerbeglikz van *Cyprus* heeft zeven lantschappen onder zich.

Over elk Beglerbeglikz gebiet iemant, van wegen den groten Heer, met den titel van Beglerbey: want die over een Beglerbeglikz gebiet, wort Beglerbey genoemt: dat zoo veel gezeit is, als Heer der Heeren.

De voornaemste koopwaren des eilants bestaen in katoenen, wolle, dimiten, souda, zout, gewaterde kamelotten en zijde: hoewel de zijde aldaer niet zeer fraei noch in groten overvloet valt. Maer de Cyprise wolle en katoenen zijn de schoonste en beste van de gansche Levant of Ooste. Koopwaren.

De voornaemste handel en laedplaetsen zijn in twee grote aenzeegelege dorpen, als *Salinas* en *Limissol*.

De meeste inwoonders des eilants zijn Grieken: de rest Turken, Moren, Joden, Nestorianen, Jakobiners en andere tongen.

Het eilant *Cyprus* heeft eertijts vele geleerde, en ook heilige mannen voortgebraght. D'Apostel *Barnabas* zelf was een Cyprier van geslaghte of afkomste: gelijk ook door hem en andere Apostelen de eilanders van *Cyprus* het Evangelie en Kristen geloof ontfingen. Men zeidt ook dat het lijk of geraemte van *Barnabas*, ten tijde van keizer *Anastasius*, of van Zeno, met het Evangelie boek van *S. Mattheus* op zijn borst, en door de hant van *Barnabas* geschreven, onder eenen *Sint Jansbroot* boom gevonden zy. Actor. 4 36. Actor. c. v. xi. xiii Niceph. Kalist. Suid.

Eilant *Rho-*

AFBEELDING DER OUDE STAD RHODUS

PLATTE GRONT DER STAD RHODUS

DE HEDENDAEGSCHE
STAD en HAVEN
van RHODUS

S. Nicola

Trabucco

HET EYLANT
RHODUS.

Eilant *Rhodos.*

HEt eilant *Rhodos* of *Rhodus*, alzo van over ouds by de Feniciers, Grieken en Latijnen genaemt, wort noch heden by de Italianen *Rhodo*, by de Fransche en Engelsche *Rhodes*, en by de onzen *Rhodos* of *Rhodus*; maer by de Turken en Grieken *Rodes* of *Rodosta* geheten; hoewel *Diodoor* het ook in 't Grieksch *Rhodia* noemt.

In 't begin of te voore wiert dit eilant, eer het den naem van *Rhodos* had, *Ophiusa*, *Stadia*, *Telchinis*, *Pelagia*, *Asteria*, *Ætrea*, *Atabyria*, na den berg *Atabyris*, ook *Trinakria*, dat is driehoekkig, van wegen desselfs gestalte, *Poëssa*, *Makaria*, dat is, gelukzaligh, *Oloessa* en *Korymbia* genoemt.

Rhodos wort by eenige voor een *Fenicisch* woort gehouden, (want de Feniciers hebben ook eertijts dit eilant bewoont en bezeten) en een *slang* uitgeleit, gelijk ook *Jarod* by de Syriers en Chaldeen een slang bediet: waer voor de Feniciers in 't kort *Rod* zeiden. Dies was by de Feniciers *Gezirath Rod*, (waer van de Grieken *Rhodos* gesmeet hebben,) *eilant des slangs* gezeit. Want *Gezirath* betekendt by de Feniciers, Syriers, Chaldeen, en zelfs by de Arabieren een eilant. *Rhodos* nu wert *Gezirath Rod*, dat is, een eilant des slangs, by de Feniciers genoemt, van wegen de grote meenighte der slangen, die in oude tijden op dat eilant hielden, en vele inwoonders deden sneuvelen. Waerom ook in een zelven zin *Rhodos*, by de Grieken, *Ophiusa*, dat is slanghachtigh, genoemt was: alzoo *Ophis* op 't Grieksch een slang bediet.

Zoo andere willen zou namaels het eilant hierom *Rhodos* genoemt zijn; dewijl in het opdelven der grontvesten van *Lindos*, een van de drie oudste steden des eilants, een stele of kelk van eene zilvere of kopere roze gevonden wert: want eene roze wort op 't Grieksch *Rhodos* genoemt. Hierom hebben ook de Rhodiers eene roze, als een teken of wapen der stad, op d'eene zijde van hunne penningen by ouds doen slaen: en op de verkeerde zijde het beeld der zonne, een stralend hooft, met dit opschrift in 't Grieksch, ΡΟΔΙΩΝ, dat is, van de Rhodiers. Men ziet nu noch zeer vele zoodanige aeloude kopere en zilvere penningen.

Doch de zon, zoo men de fabelen der ouden gelooven magh, zou dit eilant na *Rhodus*, die op haar verlieft was, alzoo genoemt hebben. *Rhodus* was een dochter van *Neptuin* en *Halia*, welke *Halia* de zuster der Telchiners was, die de eerste en oudste inwoonders des eilants waren: na wien het ook *Telchinis* genoemt wiert. Diodoor. lib. 5.

By *Pindarus* wort *Rhodos* op 't Grieksch *Tripolis Nasos*, dat is *driestadt-eilant* genoemt; dewijl het by ouds drie steden had, als *Lindos*, *Jalysos* en *Kamiros*.

Het leit in de lengte van 't Noorde na 't Zuide, ovaelswijze uitgestrekt, en in de Karpatische zee. Gelegentheit.

Het heeft het vast lant van *Anatolie* of klein *Asie*, het naeste, ten Noorden: het eilant *Cyprus*, ten Zuid-Ooste: het eilant *Kandia*, ten Zuid-Weste, d'eilanden van d'Archipel, ten Noordweste, op verscheide afstanden, na de verscheide gelegentheit der eilanden, en de Kust van Barbarye ten Zuide: te weten, het leit met zijn Noord-Oost eind, of Noord-Oost hoek, daer neffens de stad *Rhodus* gelegen is, ten Zuide naulix drie Duitsche mijlen van het vast lant van klein *Asie*, recht tegen over *Porto Cavallero*, een hoek van die zee-kust, met een zee-strate van een zelve wijte tusschen beide: hoewel andere den afstant of tusschen-wijte, op vijf en twintigh Italiaensche, dat zijn zes Duitsche mijlen en een vierendeel, en andere op zeven Fransche mijlen begroten, en eenige op acht Italiaensche mijlen, (te rekenen van *Marmora*, een stad van *Lycie*, in klein *Asie*) brengen. Gelijk *Plinius* *Kressa*, een haven van klein *Asie*, nu *Porto Malfetan* genoemt, twintigh duizent schreden, dat zijn twintigh Italiaensche of vijf Duitsche mijlen, van het eilant *Rhodus* stelt. Porcach.

De Zuithoek des eilants leit ontrent zeven Duitsche mijlen van de Noord-Oost hoek van het eilant *Scarpanto*, en de Oost-hoek acht en veertigh Duitsche mijlen van Baffa, de Zuid-West

A hoek

hoek van het eilant *Cyprus*, of hondert en zestigh duizent schreden, volgens *Plinius*, dat zijn hondert en zestigh Italiaensche, of een en veertigh en een halve Duitsche mijlen van *Capo Krio*, of *Hikr*, een lange Weste, of uitstekende hoek van *klein Asie*; hoewel *Rhodus* in de zee-kaerten niet meer als zeven of acht Duitsche mijlen van daer gestelt wort, en zeven en dertigh Fransche mijlen van het eilant *Lango*, welk tien Fransche mijlen van *Capo Krio* leit.

Het leit op de Noorder brete van zes en dertigh graden en zeven en vijftig minuiten; en byna op een zelve brete met het eilant *Cyprus*.

Isidorus stelt, by *Plinius*, het eilant *Rhodus* vijf hondert en acht en zeventig duizent schreden, en *Erathostenes*, by de zelven *Plinius*, vier hondert duizent en negen en zestig duizent schreden, van de stadt *Alexandria*, in *Egypten*.

Duizent schreden worden op een Italiaensche, en vier duizent op een gemene Duitsche mijle gerekent.

Bauttr. In de zeekaerten wort het eilant *Rhodus* ontrent tachentigh, en by andere ontrent zeventigh Duitsche mijlen ten Noord-Weste van de stad *Alexandria*, in *Egypten*, gestelt.

Strabo stelt de schipvaert van *Alexandria* na het eilant *Rhodus*, in rechte lijn, met den vloet des Nijls.

Grote. De ronte en omtrek des eilants wort by de nieuwe schrijvers verscheidentlijk gestelt: want eenige brengen dien Porcach. op hondert vijf en twintigh, of hondert en veertigh: andere op hondert en tachentigh, en zommige slechts op Cezy. zestigh Italiaensche: en andere op twintigh Duitsche, en eenigen op veer- Stokhov. tigh Fransche mijlen, dat zijn vier en twintigh Duitsche mijlen.

De lengte wort by eenigen op tien, en de brete op vijf duitsche mijlen begroot.

Strabo brengt den omtrek op negen hondert en twintigh stadien, dat zijn hondert en vijftien duizent schreden, of hondert en vijftien Italiaensche mijlen. *Plinius* begroot den omtrek op hondert en dertigh, en *Isidorus*, by *Plinius*, op hondert en drie duizent schreden: dies ook de ouden, in het stellen van de grote des omtreks, van elkande- Gemin. Ptolem. ren verschillen. De langhste dagh op dit eilant is van veertien en een half uuren.

Het eilant *Rhodus* was van overlang, zoo *Plinius* schrijft, beroemt, die *Rhodus* het schoonste en vrye *Rhodus* noemt.

Het eilant *Rhodus* wort by de ouden voor het eilant van de zon gehouden, en was door hen aen de zon geheilight en toegewijdt: gelijk het eilant *Cyprus*, aen *Venus*, als *Pindarus* en *Dio Chrysostomus* getuigen. Beroemtheit va het eilant Rhodu.

In dien zin doet zeker *Antiphilus* dit eilant aldus spreken: *Gelijk ik Rhodos eertijts het eilant der zon was, alsoo ben ik nu des Keizers eilant.* *Manilius* spreekt het aldus aen: *Ghy zijt warelijk het eilant der zon, en gantsch daer aen geheiligt.* In Antolog. Epigr. Græc. lib. 1. c. 58. lib. 4. Lib. 5.

Hierom noemt *Lukanus* het eilant *Rhodos*, het *Phebeïa*, of *Phebeesch Rhodos*, en ook *Helias*: want gelijk *Phebus* by de Poëten, alzoo bediet *Helias* by de Grieken de zon. Ook schrijft hy dat *Rhodos* warelijk de stad der zonne zy.

Ook stont op *Rhodos*, en in de stad *Rhodos*, de wagen der zon, dien *Kajus Kassius* aldaer liet blijven; niet tegenstaende hy, na het veroveren van de stad *Rhodos*, alle de tempel-giften van daer vervoerde.

Ten zelven inzighte was ook op dat eilant, en in de oude stad *Rhodus*, een groot zonnen-beeldt, of *Kolossus*, de zon ter eere, opgerecht: welk beeldt *Strabo* het *Kolossus* der zon noemt.

Men zeit dit eilant hierom aen de zon zon toegewijdt zijn; dewijl dezelve daer een byzondere zorge voordraeght, uit oorzake geen dagh in 't gantsche jaer voorby gaet, of de zon beschijnt het eilant: als *Solinus* schrijft. Of noit, gelijk *Plinius* schrijft, wert'er de lucht met zulke wolken betrokken, dat op eeniger stonde de zon niet gezien wort.

Het eilant *Rhodos* wert by de oude Grieken en Latijnen, om desselfs lustigheit, en vruchtbaerheit, met verscheide lof en eertijtelen beschoncken.

By den Poëet *Katullus* wort dit eilant het edel *Rhodos*, by *Horatius* en *Martialis* op 't Latijn, *Clara Rhodos*, dat is, *Beroemt Rhodos*, gebynaemt; hoewel het woort *clara*, ook *helder* of *klaer*, kan uitgeleit worden: en dit eilant hierom alzoo zou bygenaemt zijn, van wegen de zon, die aldaer altijt, volgens *Plinius*, en *Solinus*, gezien wort. In Epigramm. de Phasel.

Ste-

Het eilant *Rhodus* is altijt voor een van de voornaemste eilanden, en voor de roze van de Middellantsche zee erkent.

Stephanus noemt *Rhodos* het allerdeurlughtighste, en *Plinius* het allerschoonste eilant.

Het was by ouds onder de Aziatische eilanden van de Middellantsche zee, behalve *Lesbos* en *Cyprus*, het voornaemste en treffelijkste van allen, en de moeder van alle wetenschappen, en opgepropt van rijkdommen.

Het wort by *Diodoor* en *Mela*, om desselfs lustigheit en heilzaemheit, onder die eilanden gerekent, die eertijts op 't Grieks *Macarien*, dat is, de gelukzalige genoemt wierden.

Het eilant *Rhodos*, als ook *Delos*, wort van de ouden, en onder andere van *Plinius* gezeit, uit zee ontstaen, of opgedoken te zijn: gelijk ook *Filo* in de volgende woorden getuight: *Zekerlijk de * zee, naer men zeidt, is gelaeght. Getuigen zijn de aenzienlijkste, beroemste, en vermaerste eilanden, Rhodos en Delos: want die waren by ouds verborgen, en wierden met de zee overspoelt. Maer na dien tijt, wanneer de zee allengs verminderde, doken zy op, en quamen te voorschijn: gelijk de historien, die daer van geschreven hebben, getuigen.*

Aldus zingt ook *Pindarus*: *De oude reden der menschen melden, dat toen noch niet, wanneer Jupiter, en d'onsterfselijken het aertrijk deilden, het eilant Rhodos in de Pontische zee verschenen was; maer in de zilte diepte verborgen lagh: en daer na met de vochtige zee opschoot.*

Het zelve gedenken ook [a] *Heraklides*, [b] *Aristides*, [c] en *Ammianus Marcellinus*.

Hierom is dit eilant misschien by ouds *Pelagia*, dat is, *Zeeachtigh*, uitstekenheits halven gebynoemt.

Het eilant *Rhodus* schiet en steekt met vier voorname uithoeken of kapen in zee.

De Zuid-Oost hoek heet nu *Capo S. Giovani* of *Gioano*, en is een lage hoek, en leit op vijf en dertigh graden en veertig minuiten, noorder brete. Buiten deze hoek leit een klein eilandeken in zee, met een vuur-toren daer op. De Zuidhoek heet *Capo Tranquillo*, en leit tegen over, en beoosten een klein eilandeken *S. Katharina*, zeven mijlen van de Noord-Oost hoek van het eilant *Scarpanto*, en Zuid-Zuid-West, zeven mijlen van het eilant *Karavi*. De Wester hoek heet *Capo Kandura*. Beoosten deze kaep valt een boght lantwaert in, daer een haven is. De oosthoek heet *Capo Lindo*, na de aeloude stadt *Lindus*, daer zy neffens leit. Een veltstuks-scheut van *Capo Lindo*, leit een hoge klip in zee.

Aen de zelve oost-zijde, niet verre van strant, en drie mijlen van de stad *Rhodus*, leit eene uithoek, *Bo* genoemt.

Een weinigh benoorde de stad *Rhodus*, leit de Noord-Oost hoek van het eilant *Rhodus*, welke een lage zanthoek, en rontom in zee schoon is, daer drie wint-meulens op staen.

Dicht aen deze hoek is eene grote inbocht, waer over men die van verre uit zee, voor de haven van de stad *Rhodus* zou mogen aenzien: maer zy is die niet: want men ziet aldaer de stad niet open, gelijk in de haven van de stad *Rhodus*, maer van achteren.

De Noord-Westkust van *Rhodus* heeft in zee een schone zantkust, en meest over al diep genoegh.

By d'ouden, als *Stephanus* getuigt, wort eene uithoek van *Rhodus*, met name *Melantia* gedaght, en by de stad *Kamiros*, aen de Zuyd-zijde gestelt: gelijk op de Noord-zijde een uithoek *Panos*. Ptolem.

Op het gansche eilant is niet meer als eene riviere of vliet, *Gadura* of * *Kandura* genoemt; hoewel onbevaerbaer: want men kan'er met geen schepen inkomen. Op de heuvelen en vlakten zijn evenwel vele en lustige bronnen. Rivieren. * Porcach. Phycus.

Inessa (ook *Esus*,) is een bron van *Rhodus*. Vib.

De hoogste bergh op *Rhodus*, was by de ouden *Atabyris*, of *Atabyrion*, of *Atabyron* genoemt, op wiens kruin *Althemenes*, wanneer hy uit zijn vaderlant * *Kreta* gevlucht was, en zich op *Rhodos* met der woon ter neer geslagen had, eenen tempel, of kapel, of * altaer, ter eere van den *Atabyrischen Jupijn*, gebouwt had. Bergh Atabyris. Strab. Diod. Pindar. * nu Kandia. * Apollod.

De bergh *Atabyris* of *Atabyron*, was, volgens *Stephanus*, alzoo na zekeren *Telchines Atabyrius*, een der aeloude inwoonders, genoemt. Of misschien hebben de *Feniciers*, die dit ei-

lant dikwils aendeden, dezen bergh na de ſtad *Atabyron*, en in de Schrift *Thabor* geheten, in het heilige lant gelegen, alzoo genoemt. — Paralip. c. 6. vſ. 14.

Op deſen bergh waren, zoo *Tzetzes* uit *Pindarus* en *Kallimachus* getuight, by ouds kopere koejen, die gemenelijk begonnen te loejen, als *Rhodus* een ramp of onheil zou overkomen.

Bochart. Dit ſchijnt een Feniciſche fabel te zijn: want de Feniciers deden by ouds dikwils het eilant *Rhodus* aen. Te weten in den tempel van den *Atabyriſchen Jupiter* was zeker Prieſter, die de aenſtaende rampen en onheilen te voore ſpelde, en verwittighde, en op 't Feniciſch *Aluf Menaches* genoemt wiert: dewijl nu deze woorden dubbelzinnigh zijn, en een *leeraer* of *geleider*, of *opper wichelaer*, en ook een *os van koper* bedieden, zoo is hier uit miſſchien aenleiding tot deze fabel gegeven.

Na dezen bergh *Atabyrius* wert ook het eilant *Atabyria* genoemt.

Bergh Filermo. Deze bergh wort nu *Filermo*, of *Filerimo* genoemt, en leit een halve Duitſche mijle van de ſtad *Rhodus*: op den welken de Turkſche Keizer *Solyman*, wanneer hy die ſtad, des jaers vijftien hondert twee en twintigh, belegert had, een veſting of kaſteel deed bouwen, om daer van de ſtad te beſchieten, en van naby de ſtedelingen te beſpieden: hoewel eenige willen, dat hy dien bergh aldaer van aerde had doen opwerpen.

Plin. In het midden des eilants leit een bergh *Althemira*, of *Arthemita*, genoemt: en aen het Noord eind, niet verre van de ſtad *Rhodus*, een andere, nu *Monte S. Stephanus* geheten.

Diodoor. *Achabates* is een hooge bergh van *Rhodus*, op wiens top een tempel van *Jupijn* ſtont.

Lucht. De lucht is op dit eilant wonder zaght en getempert: dewijl die, door de geduurige ſtralen en glans der zonne, geheldert en gezuivert wort: want noit, zoo *Plinius* ſchrijft, is de lucht op *Rhodus*, met zulke wolken betrokken, dat op eenige ſtonde de zon niet gezien wort. Of gelijk *Solinus*, een na-aper van *Plinius*, ſchrijft: *Noit is'er de hemel of lucht zoo wolkigh, dat Rhodus niet in de zon (of zonneſchijn) leit.*

Hier door zijn'er de bomen altijt met groen loof beladen, en verbeelden eene geduurige Lente.

Men heeft'er allerlei vruchtboomen in overvloet: inzonderheit wijnſtokken, olijf, citroen, oranje, granaten, en vijgeboomen, en meer andere boomen aert-vruchten. — Stokhov.

De lantſtreke is berghachtigh, waer door aldaer niet genoechzaem koren groeit, tot voetſel der inwoonders; maer vee, vruchten, en allerlei ſlagh van kruiden en wortelen, zoo tot lijfs onderhout, als genezing der zieke, vallen'er in overvloet.

De gront des aertrijks is zandigh, hoewel vet en vruchtbaer, en heeft graſrijke weiden: doch geeft weinigh graenen. — Porcac.

De Griekſche of Kriſten inwoonders bebouwen de wijnbergen, en ſlaen de hoven en lantbouw naerſtelik ga: en komen het gebrek der natuure te baet.

Op het eilant *Rhodus* houden gene arenden. — Plin.

De oudſte en beroemſte ſteden des eilants waren drie in getale, als *Lindos*, *Jalyſos* en *Kamyros*. Ook melt *Plinius*, dat *Rhodus*, door de ſteden *Lindus*, *Jalyſos* en *Kamiros* bewoont was: maer by zijnen tijt, door *Rhodus*. Deze ſteden, zoo *Strabo* getuight, waren door de drie zoonen van *Cerkaphus*, (een zoon der Heliaden) en *Cydippe*, geſticht, en alzoo na hen genoemt: hoewel andere willen, dat *Tlepolemus*, zoon van *Herkules*, die zoude geſticht, en na eenige van de dochters van *Danaus*, die te *Lindos* aen een peſt overleden waren, genoemt hebben. — Aeloude ſteden van Rhodus. Strabo. Lib. 14. Diodoor.

Stephanus maekt *Cerkaphus* een zoon van *Eleus*.

Eenige ſtellen de Doriers tot ſtichters der ſteden *Lindos*, *Jalyſus* en *Kamirus*: en zommige *Althemenes*, zoon van *Ciſſus*, na-neef van *Herkules*. — Konon Apud. Phot.

Wanneer men van de ſtad *Rhodos* zeilde, en het eilant op de rechte hant liet leggen, was de eerſte ſtadt *Lindos*. Zy lagh op eenen bergh geſtight, en ſtrekte zeer verre na 't Zuiden, en aller- — Strabo.

lermeest na *Alexandria*, een stad van *Egypte.* In *Lindos* was een deurluchtige kapel of tempel van de Lindische *Minerva*, een werk of gebou van de Danaïden, of dochters van *Danaus.*

Dees is dezelve tempel, dien *Danaus*, koning der Argivers, en broeder van *Egyptus*, zoo *Diodoor* verhaelt, aldaer zou gesticht hebben: want *Danaus* (zeit hy) vlughte met zijne dochters uit *Egypten*, en zeilde na *Lindos*, een stad op *Rhodia*, daer hy van de inlanders ontfangen wert. Hy stichte eenen tempel van *Minerva*, en wijde daer in het beelt der goddin toe. *Herodoot* schrijft de stichting van de tempel van *Minerva*, in *Lindos*, de dochters van *Danaus* toe, die den zelven stichten, wanneer zy, gevlught voor de zoonen van *Egyptus*, aldaer aenquamen.

In den tempel van de Lindische *Minerva* hadden zy het zevende *Olympisch* lierdicht van *Pindarus*, geschreeven met vergulde letteren, ter eere van *Pindarus*, of *Diagoras*, toegewijdt.

Wel eer stonden voor de deuren des tempels van het raethuis te *Konstantinopolen*, de beelden van *Jupijn* en *Minerva*, op stenen voetstallen, in zoodanige gestalte, als zy noch ten tijde van *Zosimus* gezien wierden. Men zeit het een beelt van den Dodoneeschen *Jupijn*, en het ander, het beelt van *Minerva* was, dat eertijts in *Lindos* opgerecht stont. Wanneer nu dees tempel onder de Grieksche keizers, *Arkadius* en *Honorius*, of, volgens *Zonaras*, onder den Griekschen keizer *Basiliskos*, door de brant gansch verslonden, en tot een puinhoop geworden was, zo gedroegh het gemeen gevoelen, dat ook deze zelve beelden tot assche geworden waren. Maer na de plaetse opgeruimt, en tot den heropbouw bequaem gemaekt was, wees die aen, dat alleen de beelden dier goden, beter dan het gansch vernielt werk geweest waren. Uit welk schrijven van *Zosimus* blijkt, dat die beelden door den brant ongeschonden zouden overgebleven zijn.

Kadmus vereerde de Lindische *Minerva* met toegewijde geschenken, waer onder een gedenkwaerdige ouwerwetse kopere ketel was, of na den ouden zwier gemaekt, en had een opschrift met Fenicische letteren.

Namaels heeft *Amasis*, koning van *Egypten*, aen *Minerva*, te *Lindos*, twee steene beelden, en een beziens waerdigen linnen borstrok toegewijdt: niet om eenige gastvryheit; maer dewijl de dochters van *Danaus* gezeidt wierden, de tempel van *Minerva* te *Lindos* gesticht te hebben, wanneer zy voor de zoonen van *Egyptus*, broeder van *Danaus*, gevlught waren. Herod. lib. 2. Diod.

Elk draet van deze rok bestont, zoo *Plinius* getuight, uit drie hondert en vijftigh draden: 't welk de Roomsche Burgermeester *Mutianus* by *Plinius* zeidt self bevonden te hebben: waer van noch ten tijde van *Plinius*, volgens zijn schrijven, kleine overblijfselen overigh waren. Lib. 19.

In *Lindos* stont ook het beelt van den Telchinischen *Apollo*, alzoo genoemt na de Telchiners: want de Telchiners hadden de eerste de beelden der goden gemaekt: waerom ook eenige oude beelden na hen gebynaemt wierden. Diod.

Helena had, volgens *Plinius*, in den zelven tempel van *Minerva*, een kelk of kroes van bernsteen toegewijdt.

Daer waren ook verscheide schilderijen, van den uitstekenden schilder *Parrhasius*, als *Atheneus* getuight. *Plinius* gedenckt eenen *Hercules*, door *Zeuxis* geschildert.

De lantstreke van *Lindos* lagh in een rou lant. Want het rouste deel van het eilant *Rhodos* was de lantstreke van *Lindos*: hoewel goet, om druiven en vijgen voort te brengen: maer onbequaem om bebouwt, en met wagens bereden te worden. Van wegen deze rouheit der lantstreke van *Lindos* noemt *Statius* gansch *Rhodos*, het rou *Rhodos*. Philostrat. In Equo Domitiani lib. 2.

Van *Lindos* zietmen noch eenige kentekenen: maer *Kamiros* is gansch verdelght. Het wort nu noch *Lindo* genaemt; doch is niet meer als een vlek, gansch met zeer rijke Kristenen bewoont, ter zake van den koophandel, dien zy met hunne schepen en vaertuigen doen, de fraeyste van Turkye. Porcach. Cezy.

Ook staet noch aen de Oost-zijde des eilants, ten halve wege, tusschen de stad *Rhodus*, en *Capo S. Joan*, en ontrent een halve mijle bewelte *Capo Lindo*,

do, en anderhalve mijle bezuiden de ſtad *Rhodus*, een kaſteel, *Lindo* genoemt.

Neffens dit kaſteel is een haven, welke twee bayen heeft, een ten Noorde, en een ten Zuide. De Zuid-bay heeft eenen ſteenen hooft of moeli; maer een nau gat, om in te komen: hoewel zy binnen ook niet zeer wijd, maer zeven vadem diep is: daer de ſchepen voor alle winden beſchut leggen. De ſchepen lopen dicht by het kaſteel in de Zuid-bay, en mijden het hooft.

De Noord-bay is groot en ruim, en heeft aen de Noord-zijde een klein eilandeken leggen. Tuſſchen dit eilandeken en het kaſteel loopen de ſcheepen in de bay, en zetten het zomtijts binnen het kaſteel om de Zuid-zijde, met een touw aen 't lant vaſt, daer zy beſchut voor alle winden leggen:

De zee, 't en zy by Ooſte of Zuyd-Ooſte winden, ſtoot geweldigh daer op aen: en dan is het daer gevarelijk met grote ſchepen te leggen.

Benoorde *Lindo* is een andere groote zant-bay.

Dicht benoorde het kaſteel der *Slangen* leit een plaetſe *Triande*, daer een goede reede voor ooſte en zuid-ooſte winden is.

Na *Lindos* ſtelt *Strabo* de lant-ſtreke **Ixia* of *Ixien*, en *Mnaſyrion*, en daer na den bergh *Atabyris*: dan de ſtad *Kamiros*, en daer na het vlek *Jalyſus*, daer op een ſlot of burght lagh, *Ochyroma* genoemt. *Strabo* noemt *Jalyſus* een vlek; maer *Stephanus* een ſtad: gelijk ook ongetwijfelt *Jalyſus* by ouds een ſtad was, en *Kamirus* een vlek: naerdien *Strabo* een burght op *Jalyſus* ſtelt: dies het woort vlek door misſlagh by *Strabo* ſchijnt verzet te zijn, en *Jalyſus* te moeten toegevoeght worden.

* Alzoo na de haven Ixus genoemt. Stephan.

Want *Kamiros*, zoo ook *Thucydides* getuight, was een onbemuurde ſtad. Dat nu *Jalyſus* en *Lindos* zeer vaſte ſteden waren, blijkt hier uit; dewijl de *Lacedemoniers* die beide niet konden veroveren; maar zy verſpraken en overreden de inwoonders met liefelijke woorden, om van d'Atheners tot hen over te komen: want indien het vlekken en dorpen waren geweeſt, het was onnodigh hen daar toe te vermanen: naerdien zy hen dan lichtelijk, zonder eenige moeite, onder hunne gehoorſaemheit zouden kunnen gebracht hebben.

Zoo *Diodoor* verhaelt, zouden *Ochimus* en *Cerkaphus*, zonen der zon, (die op *Rhodus* bleven, uit oorzake zy niet deelachtigh aen den dootſlagh van den broeder waren,) in *Jalyſie* of lantſtreeke van *Jalyſus*, eene ſtad *Achea* geſtight hebben: welke eenige voor het kaſteel of burght *Ochyroma* houden, dat boven de ſtad *Jalyſus* lagh. Achai.

Tachentigh ſtadien van *Jalyſus* ſtelt *Strabo* de ſtad der *Rhodiers*, en tuſſchen beide zeker ſtrant *Thoantium* genoemt, voor het welk voornamelik de eilanden *Sporaden* leggen.

Deze drie ſteden, als *Lindos*, *Jalyſos*, en *Kamiros* zijn namaels tot eene ſtad, met name *Rhodus*, geſmolten.

De ſt. Rhodi uit drie ſteden ontſtaen.

Desgelijks getuight *Plinius*, dat het eilant *Rhodus* te voore met drie ſteden, als *Lindos*, *Kamiros* en *Jalyſus*, bewoont was; maar by zijn tijt met *Rhodus*. Te weeten, die het eilant *Rhodos*, en de aeloude ſteden *Jalyſos*, *Lindos* en *Kamiros* bewoonden, verhuiſden na een eenige ſtad, welke namaels, en al ten tijde van *Diodoor*, die langh voor des Zalighmakers geboorte gebloeit heeft, *Rhodos* genoemt wiert: hoewel *Strabo* die aeloude ſtad niet alleenlijk *Rhodos*; maer ook *Rhodeon Polis*, dat is, der *Rodiers* ſtad, of ſtad der *Rhodiers*, noemt.

Deze verhuiſing, of by-een-komſte, of zamen-ſmelting der inwoonders van die drie ſteden tot eene ſtad, geſchiede op het eerſte jaer van de drie en negentigſte *Olympias*, dat is, op het jaer vier hondert en zes, voor des Zalighmakers geboorte.

Ook gedenkt *Strabo*, dat de Lindiers, als ook de Jalyſiers en Kamiriers, eerſt te voore op ſich zelfs beſtiert wierden, maar daar na alle in *Rhodos* by een quamen.

Desgelijks gedenkt *Ariſtides*, dat voor *Lyſanders* tijden, vlootheer der Lacedemoniers, de ſtad *Rhodos* noch niet tot eene ſtad getrokken was: maer de naem *Rhodos* alleenlijk aen het eilant was, en de ſtad *Rhodos* niet was, noch van niemant bewoont wiert: maer de Rhodiers van dien tijt bewoonden de drie oude ſteden voornoemt, die ook *Homeer* melt. Namaels quamen zy met alle de ſte-

steden by een, en stichten deze stad, hoewel niet geheelijk ter goeder uure.

Ook getuight *Strabo*, dat de stad der Rhodiers kort voor den Trojaenschen oorlogh, wanneer *Tlepolemus*, *Herkules* zoon, ten dien tijde op het eilant *Rhodes* quam, noch niet tot eene stad getrokken was. Strab.

Deze aeloude stad *Rhodos*, die ten tijde van *Strabo*, of des Zalighmakers, stont, was in den Peloponeesschen oorlogh door den zelven bouw-meester gestigt, door wien de Atteensche haven *Pireus*, nu *Porto Lion* genaemt, gebouwt was.

Hy was genaemt *Hippodamus*, en een Milesier, of geboortigh van *Miletus*, een stad in klein Asien. Dies doolt *Isidorus*, die de stichtingh der oude stad *Rhodus Cekrops* toeschrijft, die vele jaeren koningh der Atheners was.

De aloude stad *Rhodos* lagh, volgens *Strabo*, op de ooster uithoek of kaep des eilants, tachentigh stadien van de stad *Jalysos*. Deze oude stad verscheelden in havens, weegen of straten, muuren en andere toestel, zoo veel van andere steden, datmen alleenlijk geen beter stad; maer ook haers gelijke niet zou kunnen noemen. Zy begreep in haren omtrek tachentigh stadien, en was schouw-tonneels-wijze gebouwt: door welke gelegentheit het water meesten tijt na eene plaetse neerwaerts liep, en de laeghten der stad aenstonts vol maekte.

De schoonheit der oude stad *Rhodos* roert *Lucianus* met weinige woorden aen, wanneer hy zeit: *Want zy is warelijk de zon, en heeft een schone cieraet, die eenen God betaemt.*

Hierom wort *Rhodos*, in het orakel der *Sybillen*, de *Dochter* des *Dags* genoemt.

De oude stad *Rhodos* was by na met muuren omringt, als de stad *Munichia*. Strab.

In de stad *Rhodos* was een kasteel, burght of slot, vol vlakke velden en wouden: op dit kasteel stont een gout beelt van een vergulden *Plutus*. Aristid. Rhodiac.

Aldaer waren de tempels van alle de goden, zoo *Dio Chrysostomus* getuight: onder die was ook een tempel der zonne, die op Dorisch Grieksch *Haleium* genoemt wert. Dio Rhod. c.

Strabo gedenkt den tempel van *Bacchus*, die vol tempel-giften was, en portalen en vele schilderyen had, door den schilder *Protogenes* gemaekt: want *Protogenes* had den tempel van *Bacchus* te *Rhodus* met tafereelen, na 't leven geschildert, verciert. *Bacchus* wert by de Rhodiers *Thyonidas* genoemt. Lucian.

Aen de wallen stont de tempel van *Isis*. Daer waren ook vele gymnasien of scholen, schouwtoneelen en renbanen. Daer was ook een kapel van den helt *Okridion*. Hesych. Appian. Sueton in Tiber. Diodoor

Ook was 'er een vierkant gewijdt wout, met een portael op ieder hoek van een stadie langh, *Ptolemeum* genaemt: want als de Rhodiers koning *Ptolemeus*, met iet van meerder grote weerom te geven, wilden overtreffen, zoo zonden zy orakel-raetvragers na Lybie, om aen het orakel van *Ammon* te vragen, of het den Rhodiers zou raden, *Ptolemeus* als een God t'eeren. Wanneer het orakel daer in bewillighde, wijden zy hem een vierkant wout in de stad toe, en bouwden op ieder hoek een portael van eene stadie, en noemden het *Ptolemeum*. Diodoor

Daer was ook een plaetse *Abaton*, dat is ontoeganglijk, op Grieksch genaemt. Vitruv.

Aeloud *Rhodos* had voorsteden, die de inwoonders, op de komste van *Mithridates* met de vloot, sloopten, op dat de vyanden zich daar niet van dienen zouden. In eenen tempel van een dezer voorsteden was de berughte schildery of tafereel van *Jalysos*, die door den schilder *Protogenes*, geboortigh van *Xanthus*, geschildert was. Appian. pe Bello Mithrid

Wanneer *Demetrius*, zoon van *Antigonus*, de stad op het vierde jaer van de hondert en achtiende *Olympias*, en op het eerste jaer van de hondert en negentiende *Olympias*, belegert hield, was dees *Protogenes*, met het afbeeltsel en tafereel van *Jalysos* te schilderen, beesigh: en het scheelde weinig of het had al zijn volkomen beslag. *Demetrius* nam dit tafereel wegh, aen wien de Rhodiers eenen heraut zonden en baden, dat hy het werk verschonen en niet schenden wilde: waer op *Demetrius* ten antwoort gaf: dat hy veel liever zijns vaders beelden wilde verbranden, als een werk Plutarch in Demetrio.

werk van zulken kunst: want men zeidt *Protogenes* deze schilderye in zeven jaren tijts voltoit had.

Ook gedenkt *Plinius*, dat koning *Demetrius*, om dezen *Jalysus* en zijn tafereel niet te verbranden, *Rhodos* niet in brant stak; dewijl hy alleen van dien kant *Rhodos* kon veroveren.

Wanneer *Protogenes* dezen *Jalysus* schilderde, leefde hy, naer men zeit, by vochtige of geweekte lupijnen, om de zinnen, door de overgrote zoetigheit, niet te verstoppen. Plin.

Viermael had hy over deze schilderye verwe gestreken, om weer en wint en de outheit des tijts te hulpe te komen, op dat, by afvallen van de bovenste, de onderste verruwe te voorschijn zou komen.

In het zelve tafereel (als *Plinius* in de volgende woorden verhaelt,) was ook een hont wonderlijk gemaekt: als dien te gelijk het geval en de kunst geschildert hadden. De schilder oordeelde in het zelve de schuim van een hygenden hont niet te kunnen uitdrukken: daer hy zich nochtans in al het overigh, dat het zwaerste was, voldaen had. De kunst zelve mishaegde hem, en het schuim scheen te veel en te verre van de waerheit en leven af te dwalen.

Dikwils had hy de verwe met de spons afgewischt, en het penceel verandert; dewijl het hem in generlei wijze aenstont. Eindelijk wert hy vergramt op de kunst, en smeet van boosheit de spons tegen de gemikte plaetse van het tafereel aen; die d'afgewischte verruwe zoodanigh daar weer op kliste, als zijn vlijt gewenscht had. En aldus maekt het geval de natuur in de schilderye.

In het zelve tafereel was een satyr, houdende een fluit, geschildert, dien zy *Anapoumenos* noemden: die alzoo scheen genoemt te zijn; dewijl hy tegen eene kolom aenstont. Op die kolom stont ook een lyster van een bovenmate wonderlijke kunst: naer wien de menschen, wanneer het tafereel eerst geschildert was, zoodanigh stonden te gapen, dat zy uit verwondering den satyr voorby zagen: hoewel die ook zeer wel gemaekt was. Men stont noch meer verslagen en verzet, wanneer de lyster-houders lysters braghten, en die tegen over dezen lyster hielden: want de lysters piepten tegen de schilderye aen, en deden het volk daer na toeschieten. Dus verre *Plinius*. *Cicero* gedenkt ook dezen *Jalysos*, (na wien de gansche schildery genoemt was,) en schrijft dien op *Rhodus* gezien te hebben: en dat gene konstenaers desselven schilderye konden nabootsen. Namaels is dit tafereel, zoo *Plinius* getuight, na Rome overgebraght, en in den tempel der Vrede toegewijdt. Dit deed *Cassius*, die, na *Rhodus* onder zijn maght gebraght te hebben, alle de tempel-giften van daer vervoerde; behalve den waegen der zonne.

Dit tafereel of schilderye was, naer het schijnt, aldaer tot aen de tijden van keizer *Kommodus* gebleven, als wanneer die tempel verbrande. Dies dit tafereel ontrent vier hondert en vijftigh jaren oudt was: want *Protogenes* had het geschildert, wanneer *Demetrius* de stad *Rhodus* belegert had: het welk was op het vierde jaer van de hondert en achtiende *Olympias*, en op het eerste jaer van de hondert en negentiende *Olympias*. Sedert welken tijt, tot aen den brant van dien tempel, zoo vele jaren gerekent worden. *Protogenes* had zeven jaren aen dit tafereel te schilderen besteet, als gezeit is. Herodian. Plutarch. Ælian.

Oud *Rhodos* was met vele gewijde giften verciert, welker meesten in het *Dionysium*, of tempel van *Bacchus*, en in de worstel-en andere plaetsen waren. Arist in Rhodi.

Daer waren kapellen, tempels en beelden der goden in zulken meenighte en van zulken groote, en zoodanige cieraet, dat die verdienden eergeschenken van andere te zijn. Het was ook niet licht te zeggen, waer over men zich meest te verwonderen had. Elk dier dingen was machtigh, om een andere stad tot genoechzame grote roem en glory te verstrekken. Daer en boven waren'er zoo vele kopere beelden, als in het gansch overigh Griekenlant, en afbeeldingen of schilderyen van allerlei kunst hier en daer door de stad verspreit, als ook cieraedjen: dier zommigen alleen daer waren: en zommige de fraeiste. Onder de schilderyen wort by *Plinius* een van *Meander*, koning van *Karie*, en een van *Anceus*, zoon van *Neptuin*, gedacht, beide door *Apel-*

Apelles gemaekt. In een zeker tafereel zagh men ook d'afbeeldingen van *Meleagrus*, *Herkules*, en *Perseus*, een werk van *Zeuxis*. Dit tafereel was aldaer driemael door den blixem gegezengt, en niet uitgewischt, dat het wonder vergroote.

In *Rhodus* waren 3000 beelden.

Onder deze melt *Plinius* daer na de wagen der zonne, met vier raderen, door *Lysippus* gemaekt: dien *C. Cassius*, in het veroveren der stad, alleen liet blijven staen.

Het treffelijkste en wonderlijkste onder andere beeltwerken was het *Kolossus*, of beelt der zonne, dat voor een van de zeven wonderen der werelt gehouden wiert, en de Rhodiers, om zijne grote, *Kolossos* hebben genoemt: gelijk de Rhodiers namaels, na dit beelt *Kolossos*, *Kolossers* of *Kolossensers* genoemt wierden. Het wort in zeker aeloud Grieckſch opſchrift met deze woorden gedaght.

ὁ τῶ Κολοσσὸς ἦν ἐν τῇ Ῥόδῳ θαῦμα.

Dat is:

Kolossos was een wonder op *Rhodos*. *Plinius* beschrijft dit beelt in volgende woorden aldus:

Boven alle was te verwonderen het Kolossus *der zonne te* Rhodus; *dat* Chares *de Lindier gemaekt had, leerlingh van* Lysippus. *Het was zeventigh ellen hoogh. Dit beelt wiert, na het zes en vijftigh jaren gestaen had, door aertbeving ter neer gestort. Maer leggende, was het ook tot een wonder. Weinigen konden desselfs duim omarmen. De vingers zijn grooter, als vele beelden. Wijde holen sperren zich, aen de gebroke ledematen, op. Van binnen worden steenen van grote gevaerte gevonden, door welker zwaerte en gewight, de oprechter het beelt gevestight had. Men zeit het in den tijt van twaelf jaren voor drie hondert talenten gemaekt zy, die zy uit de krijghs-toerustingh van koning* Demetrius *by een gebraght hadden, wanneer hy het belegert* Rhodus *uit verdriet van verweyling verlaten had.*

Uit het schrijven van *Plinius* blijkt, dat *Charetes*, de Lindier, dit beelt zou gemaekt hebben, daer die veel meer het begonnen had te maken: want als dees in de rekeningh van de onkoste te maken gefaelt had, bragt hy zich zelven in den aenvang des werks om 't leven. Aldus schrijft *Sextus Empiricus*. De Rhodiers vroegen den bouw-meester *Charetes*, hoe veel gelts aen den bouw van het *Kolossus* te besteden was. Wanneer hy een zekere som bepaelt had: vroegen zy hem weer: hoe veel hy van doen zou hebben, indien zy het eens zoo groot wilden maken? Als hy eens zoo veel eischte, stonden zy hem zijn eisch toe. Doch wanneer hy het gegeven gelt aen het begin en ontwerp des werks besteet had, braght hy zich zelven om 't leven.

Dies heeft een ander, ook de *Lindier* gebynaemt, het beelt voltooit, met name *Laches*, als blijkt uit het volgend Grieckſch opſchrift, op den voetſtal gemaekt.

Τὸν ἐν Ῥόδῳ Κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα
Λάχης ἐποίει πηχέων ὁ Λίνδιος.

Dat is:

Laches, de Lindier, heeft het *Kolossus* in *Rhodus* van tachentigh ellen hoogh gemaekt.

Isodorus, na den voorgangh van *Plinius*, begroot de hooghte des beelts op zeventigh ellen: daer nochtans in dit Grieckſch opſchrift het beelt tachentigh ellen hoogh gemaekt wort. Dies *Plinius*, en na hem *Isodorus*, gedwaelt heeft.

Festus maekt het beelt hondert en vijftigh voeten hoogh.

Op het zes en vijftighste jaer, na dit beelt opgerecht was, storte het door een aertbeving ter neer, als *Strabo*, *Plinius*, *Polybius*, *Orosus* en meer andere schrijvers getuigen: welke aertbeving op het eerste jaer van de hondert en negen en dertighste *Olympias*, dat is, ontrent op het twee hondert en twintighste jaer voor de Zalighmakers geboorte, ontstont.

Ptolemeus, koning van Egypten, beloofde den Rhodiers, tot heroprechting of herstelling van het *Kolossus*, drie duizent talenten: doch zy hebben het beelt, zoo *Strabo* getuight, noit weer derven oprechten: gelijk het ook noch ten tijde van *Strabo*, (die onder keizer *Augustus* heeft geleeft,) lag, met de benen gebroken. Desgelijks schrijft *Plinius*, dat het by zijnen tijt lag. Polyb.

Dit beelt bleef dus leggen tot aen het twaelffte jaer van keizer *Konstans*; dat is, op het zes hondert en vijftigste jaer, na des Zalighmakers geboorte, als wanneer *Muavias*, lantvooght van Syrie, een veltheer van den *Arabischen Chalif*, of keizer *Otsman*, het zelve beelt, na verloop van dertien hondert en zestigh jaren, sedert desselfs eerste oprechting, als *Zonaras* en *Cedrenus* getuigen, deed slopen en wegh slepen.

Zonar. a Cedren. b Constant. Porphyr. c Theoph. In Chron.

Men zeid zeker Jood, een koopman van de stad *Emisa* in Syrie gelegen, het koper van het gesloopt beelt kochte, en dat op [a] negen hondert kemels deed vervoeren: hoewel andere het getal der kemels op [b] dertigh duizent, en sommigen op [c] dertigh duizent en acht hondert begroten. Dies van dit beelt nu niet met allen meer op dit eilant, ook volgens bericht der inwoonders zelfs, te vinden is.

Op welken oort der stad dit beelt stont, des is men onbewust: maer het is gelofelijk, dat het neffens de andere *Kolossen* beelden, binnen in de aeloude stad *Rhodus* gestaen hebbe, en niet over de haven van deze hedendaeghse nieuwe stad *Rhodus*, die lang na de oude stad *Rhodus* gebouwt is.

Plin.

Andere kleinder *Kolossen*, dan deze, waren in de stad *Rhodos*, ten getale van hondert, die elk overal den oort, daer zy stonden, verheerlijkten.

Behalve deze waren'er vijf andere *Kolossen* der goden, die zeker *Bryaxis* gemaekt had.

Polyb.

De Rhodiers hadden ook besloten een *Kolossos* van dertigh ellen hoogh, ter eere des Roomschen volks, in den tempel van *Minerva*, op te rechten.

De aeloude stad *Rhodus* had twee havens, een grote en een kleine: als *Diodoor* en *Ptolomeus* melden, die met stene gevaerten of moelien in zee uitstaken. Neffens de havens waren ook scheeps-timmer-werven: waer onder eenige verborgene, die niemant bezightigen moght, op pene van den hals.

Men zeid dat aen de West-zijde, twee Fransche mijlen van de nieuwe stad, noch de puinhopen van de oude stad *Rhodus* gezien worden.

De hedendaeghse of nieuwe stad *Rhodus*, leit aen de Oost-zijde en ontrent een mijle bezuide de Noord-hoek des eilants, drie of vier mijlen ten Zuide van *Cavallero*, een haven in klein Asie, in het hangen van eenen heuvel of berg, en strekt haer uit tot aen de zee-kant: alwaer zy met een kom of inham der zee, in vorm van een half ront, omringht wert, en een haven maekt.

Zy is verdeelt in een boven en beneden stad.

De beneden stad leit aen de Zeekant, en heeft zeer smalle straten, behalve de Joden straet: welke zeer fraei is: waer in men een oud maeghden klooster ziet: als ook het huis van den groot bevelhebber, en het paleis, daer de rechtbank gespannen wert. Boven desselfs poorte ziet men de wapenen van een groot meester, die kardinael was geweest.

Aldaer is ook het paleis van den groot meester, dat tot een burght aen de boven stad strekt, en als een citadel van de beneden stad is. Stockhor.

Of het dient, gelijk andere schrijven, als tot een burght aen de boven stad: gelijk de boven stad tot een citadel of burght aen de beneden stad: want zo lang de Ridders van S. Jan meester der stad waren, onthielden die zich in de boven, en die van het eilant of de hantwerks-luiden in de beneden stad. Cez.

Het is een zeer ruim gebouw, en zeer fraei van gehouwen steen gestight, en schijnt van buiten noch geheel en gaef te zijn; maer van binnen is het grotelix verwoest en gesloopt: want de Turken laten alles, na hunne gewoonte, vervallen.

En alhoewel dit gebouw groot en fraei is, zoo dient het nergens toe, als alleenlijk om grote perzonen van name daer in gevangen te zetten: gelijk daer noch voor eenige jaren, door bevel van den Groten Heer, een Tartersche Prins op gevangen zad.

Aen de Zeekant is eene poorte, de poorte van S. Joris genaemt: waer door men in de stad treed.

Op verscheide plaetsen der stad, ziet men vele opschriften in steen gehouwen: inzonderheit aen de torens, die aen de zeekant staen, leest men dit latijnsch opschrift.

RE-

REVERENDUS DOMINUS FRATER Petrus d'Aubusson, Rhodensium equitum Magister, has turres edificavit. Anno M°. IIIIC. XXVIII°.

Dat is:

d'Eerwaerdige vader, broeder *Petrus d'Aubusson*, Groot Meester der Rodische Ridders, heeft deze torens gebouwt. In het jaer veertien hondert acht en twintigh.

'felijke raek. Aen de zijde van de poorte van S. Joris, zietmen het hooft van eenen draek, hangende aen een dikke keten. Het is by na van gestalte en grote, als een buffels of ossen hooft, en heeft diergelijke hoornen: maer de smuil is korter en scherper.

Men zeidt dit gedroght door een Franschen Ridder, met name *Goujon de Melak d'Auvergne*, en by andere *Dieu Donne Gozon* genaemt, en namaels Groot Meester, gedoot zy.

Het bedrijf en voorval dezer geschiedenis verdient gene kleine verwondering, zoo waer is; hoewel die in de Jaerboeken van die Orde voor waerachtigh erkent wort: waerom wy dien hier ook in 't kort, zoo als men zeit het zich zou toegedragen hebben, zullen laten volgen.

Het eilant *Rhodus*, 't zy door straffe Gods of anders, wert der mate door eenen draek geplaeght, dat de lantluiden hun vee niet op het velt ter weide dorfden drijven. Vele Ridders, die eene proeve van hunne kloekmoedigheit wilden doen, togen derwaerts, om een kans op dien draek te wagen; maer de meesten quamen daer door te sneuvelen.

De Groot Meester, die oordeelde buiten 's menschen maght te zijn, dien draek van kant te helpen, beval de zake Gode, en deed, om het leven van zoo vele brave mannen te sparen, op pene van ongehoorsaemheit, verbieden, voortaen meer op het doden van dezen draek toe te leggen.

Goujon de Melak, die veelmalen op dit gedroght had toegeleit, en dikwils alleen behouden daer van gekomen was, maer zijne makkers op de plaetse doot gelaten had, wert beschuldight van niet den woeden aenval van dien draek te hebben derven verwaghten: of altoos hem wiert eenige laf hertigheit te last geleit: het welk hem boven mate onverdraghelijk viel. Hy dan niet kunnende lijden, datmen zulken gevoelen van hem had, vertrok zich na Vrankrijk, niet zonder het beelt van dat gedroght geduurigh voor oogen, en in zijne gedaghten te houden.

Gekomen in Vrankrijk, deed hy een beelt van dat gedroght maken, en gewende twee grote honden, op zeker gekrijt, onder dat beest te springen, en het onder by den buik te vatten.

Na hy deze twee honden aldus afgeregt had, trok hy weer met dezelve honden na het eilant *Rhodus*: alwaer hy, zonder zijn voornemen aen iemant bekent te maken, na de plaetse ging, daer hy wel eer dien draek gezien had, en maekte, hebbende dien gevonden, zijn gewoonelijk gekrijt: waer op de honden onder na den buik van den draek toeschoten, en dien by de gevoelijkste delen vatten: dies de Ridder *Gozon* ondertusschen gelegentheit kreegh van dat gedrogh te doden.

Na dat volbraght te hebben, keerde hy vrolijk en bly na de stad *Rhodus*, daer hy na behoren en verdiensten ontfangen wert: maer wert, alzoo hy tegen het gebod van den Groot Meester gedaen had, van zijn ridderlijk gewaedt, volgens willekeuren der Orde, berooft: hoewel dat alleen om welstaens halve geschiede: want het kruis wiert hem aenstonts weerom gegeven. Eerlang quam de Groot Meester t'overlijden: des *Gozon*, ten aenzien van dien braven daet, tot Ridder van de verkiezing gekoren wert, en maekte vervolgens zich zelven Groot Meester.

Namaels is in de willekeuren van die Orde ingevoert, dat een Ridder van de verkiezing, geen Groot Meester zou mogen zijn: het welk men tot bevesting van deze geschiedenis zou kunnen duiden.

De boven-stad is in het hangen van eenen bergh gestight, en leit van de beneden-stad slechts door eene enkele muur van gehouwen steen afgescheiden, die met eenige toorens gesterkt is. Boven-stad.

De huizen zijn'er beter gebouwt, en de ftraten fraei'er, dan in de beneden ftad.

In dezen oort onthielden zich alle de ridders. Aldaer zijn noch alle de Auberges, dat zijn de gild of broederhuizen, en ieder met de lantwapenen boven aen de poorte of deure.

Dicht by de poorte, waer door men na de boven ftad gaet, is het eerfte broederhuis van Engelant. Daer voor ftaet een ziekenhuis, het welk een fraei gebouw is. Boven deffelfs poorte zietmen een Maryen beelt. Daer na zietmen het broederhuis van Provençe: en boven de poorte de wapenen van Vrankrijk. Daer na volght het broederhuis van Vrankrijk: wiens poorte ganfch met lelyen bezaeit is.

Vervolgens heeftmen de broederhuizen van Spaenje en Arragon: daer onder een treffelijke put is, die noch de *Spaenjaerts put* genoemt wort.

De Turken hebben in de ftad niets verandert; maer alleenlijk de kerken, wanneer zy de ftad op het jaer vijftien hondert twee en twintigh veroverden, in Moskeen of Turkfche tempels verandert, en dienen zich van de Auberges of broeder-huizen, om de foldaten daer in te huisveften. Wat de reft der gebouwen belangt, die hebben de Turken gelaten, als zy die vonden: maer laten alles vervallen.

Toen de Ridders de ftad bezaten, waren'er twee kloofters der Latijnen: te weten, een van *S. Auguftijn*, en een van *S. Françiskus.*

Daer was een Latijnfche kerke van *S. Katharijn*, en een andere van *S. Pantaleon.*

De derde was de kerke van *S. Jan de Dooper*, en de hooftkerke des eilants, en zeer prachtigh gebouwt.

Men zeidt in deze kerke, ten tijde der Kriftenen, vele overblijffelen bewaert wierden: als een ftuk van des Zalighmakers kruis, de hant en een gedeelte van het hooft van *S. Jan de Dooper:* beneffens vele andere overblijffelen.

Men had'er daer en boven verfcheide andere kerken, zoo van Latijnen of Roomfche Katholijken, als Grieken. Als de kerken van *S. Salvador*, de kerke van *S. Maria de la Victoria*, de kerke van *S. Kofmus* en *Daman*, en de kerke van *S. Jan de la Fontaine.*

De kerke van *S. Jan* dient heden den Turken tot een van hun voornaemfte moskeen. Men zeidt de Turken dikwils getraght hebben een kleine kloktoren met tranfen, (gelijk zy aen alle hunne moskeen maken,) daer aen te ftighten: maer dat die t'elkens door den donder zou ter neer geflagen zijn: het welk, naer men zeidt, vijfmael zou gebeurt te zijn.

Aen de Weft-zijde van de beneden ftad is een zeer lage poorte, de poorte van *S. Jan* genoemt: welke niet anders heeft, als een groot wachthuis, dat zeer fraei van gehouwen fteen gebouwt is: daer in gedurelijk zeven of acht Turken de waght hebben.

Buiten deze poorte leit aen de rechter hant een bolwerk, dat de poorte bedekt, en na deze poort het bolwerk van *S. Jan* genoemt wort.

Na de poort van *S. Jan*, volght de poort van *S. Michiel*, welke achter het paleis van den groot Meefter leit: en ook door een bolwerk befchermt wort, dat ontrent twee hondert en zeftigh treden van het bolwerk van *S. Jan* leit.

Deze oort van het een tot het ander bolwerk is de fterkfte van de ganfche ftad *Rhodus*, en in dezer wijze gefterkt.

De eerfte vefting of fchans, die in een hoge en dikke aerde wal beftaet, is van buiten en binnen met een fterke muur van gehouwen fteen opgehaelt.

Aen de voet van die grote aerde wal verheft zich een faufebreye of lage wal, die desgelijx met gehouwen fteen opgehaelt is.

Daer na volght een groote graght, diep in de rotfe gehouwen: en een andere fterke aerde wal van tien of twaelf treden breet, en met fteen opgehaelt, die gelijks de aerde leit.

Voor deze tweede muur heeftmen een tweede gracht, zoo breet en diep als d'eerfte: op wiens gront of bodem de rotfe gezien wort.

Alle deze fterkten of veftingen worden door twee fraeie bolwerken befchermt, die elkanderen ook kunnen verdedigen: te weten, het bolwerk, dat de poorte van *S. Jan* bedekt, en het geen boven het paleis van den groot Meefter is.

Na dit tweede bolwerk, tot aen het geen dat na by de poorte van *S. Michiel* is, heeftmen niet als eene muur, en eene ongemene brede gracht.

Voor deze enkele muur deed de Turksche keizer *Sultaen Soliman* een krijghs-toneel, aen de voet van den bergh van *S. Nikolaes*, oprechten: waer op hy gelegert lagh, om daer op zijne batterye te planten, dewelke in korten tijt een genoeghzame bres in de muuren maekte, die achter het paleis van den groot Meester was: waer na het veroveren der stad hem zeer licht viel.

Achter het bolwerk van de poorte van *S. Michiel*, tot aen de zeekant, is niet als een muur, gesterkt met eenige toorens: want die zijde is sterk genoegh; dewijl de haven der galeyen dezelve bedekt.

Van deze poorte, welke beneden de muur van de boven stad is, tot aen de poort van *S. Joris*, heeftmen niet als een hoge muur van gehouwen steen.

Alle deze vestingen en sterkten mogen niet in vergelijking komen met de genen, die men heden in het Kristenrijk maekt. Die de stad *Rhodus* zien, staen daer over verwondert, als of het een vaste plaetse was, daer nochtans haere vestingen en sterkten niet geheelijk volmaekt zijn.

Daer en boven kan de stad van vele heuvelen bestreken worden, inzonderheit van den heuvel of bergh van *S. Nikolaes*, die op den oever der zee, aen de Noord-zijde, leit. Dewijl men nu van dezen kleinen bergh lichtelijk de stad, en na by gelegene plaetsen ontdekken en beschieten kan, zo legerde *Soliman* zich daer ook, ontrent de kerke van *S. Nikolas*: voor de welke het graf van den groten Visier is, die in het belegh sneuvelde.

Men ziet door de gansche stad een ongeloofelijke meenighte van kruizen, *Maryen* en *S. Jans* beelden, en kruizen van d'orde der ridders van *S. Jan*. De Turken na de reden gevraeght, waerom zy die dingen aldaer hebben laten blijven, weten gene andere reden te geven, als dat zy die aldaer hebben laten blijven, tot bewijs van dat de Kristenen de stad gestight, en de Turken die ingenomen hebben.

Voor de stad *Rhodus* zijn drie havens: welker zuidelijkste droogh en ongebruikelijk is. Benoorden deze haven strekt een lang stenen hooft of moelie noord-oostwaert op, daer twaelf wintmeulens op staen: met een dobbeld kasteel of twee kasteelen op de hoeken.

De middenste haven leit ten ooste recht voor de stad, en is de voornaemste en gebruikelijkste. In deze haven strekt recht voor de stad een stenen hooft, en is ontrent vijftien schreden langh, daer aen het eind een blinde klip onder water leit.

De mont van de haven leit tegen 't ooste, en is niet wijd. Dicht by het hooft is het vijf vadem diep, met schonen zant-gront.

Aen de Noord-zijde strekt een ander stenen hooft of moeli, na 't Noordooste, daer op vijftien meulens staen, na dewelke deze haven by d'onzen de Meulen-Haven genoemt wort.

Op het eind staet een kasteel of toren, *S. Nikolo* of *Nikolas* by de Italianen genoemt, dat op onkosten der Hertogen van Borgonje gestight is, naer uitwijzing van de letteren op de eene zijde, in marmer gehouwen.

Eenigen hebben dit kasteel of toren voor een onverwinbare sterkte gehouwen. Benoorden het kasteel loopt een stenen rif of bank, ontrent vijftigh treden Noord-waerts, in zee.

Op de Zuid-wester hoek van de haven, stellen eenigen een hogen toren *Trobukko* genoemt.

Deze haven wort door een baterye van tien of twaelf stukken geschuts beschermt, die na by de poorte leit, daer door men van de haven na het dorp of voorstad gaet.

Een weinigh benoorde deze haven, leit de Noord-oost hoek des eilants, welke een lage zanthoek, en rontom in zee schoon is: daer staet een vuurtoren met drie wint-meulens op.

Buiten aen de Noord-oost zijde leit een klip gelijks het water, en niet verder, als een pistool scheut, in zee.

De schepen, die voor de stad in deze middenste of voornaemste haven zeilen willen, moeten by de wal langs houden, tot datmen de stad recht tegen de haven open ziet, en dezelve alzoo in 't open van de haven houdende, recht inlopen, tusschen het dubbelt ka-

kaſteel voornoemt, en den hogen toren *Trabukko*. De ſchepen zetten op zes, en zeven vadem ten anker, met touwen aen het hooft vaſt.

Het berught groot koper beelt of *Koloſſus*, zou, zoo eenigen willen, over den mont of ingang van deze middenſte haven, met de voeten van de eene tot de andere zijde geſpert, geſtaen hebben, daer tuſſchen beide een ſchip met volle zeilen kon door zeilen.

Men zeidt het in d'eene hand eene vuurpot, die des nachts brande, tot eene baek voor de ſchepen, en in de andere hant een zwaert hield, met een ſpiegel op de borſt. Doch indien het *Koloſſus* beelt aldus over den mont van de haven zou geſtaen hebben, zoo heeft het over den mont van de haven der oude ſtad *Rhodus* geſtaen, en niet over den mont van de haven der hedendaegſe ſtad *Rhodus*.

De derde haven loopt benoorden het kaſteel *S. Nikolâs*, en leit met den mont tegen 't noorden. Hy heeft ontrent de wijte van een groot ſchip, en is twee vadem diep. In die haven leggen gemeenlijk de galeyen, die de *Baſſa* van *Rhodus*, ten getale van zeven, op zijn eigen onkoſte, ten dienſte van den Groten Heer, hout.

Andere, als *Stokhove*, ſtellen ſlechts twee goede havens voor de ſtad *Rhodus*, die dezelve aldus beſchrijft.

De eene is de haven van de galeyen, welke men in het aenlanden ontmoet, en met twee dijken of moelien bedekt is. Zy leit met den mont tegen het Ooſte gekeert, die door een zwaren platte vorm, van gehouwen ſteen opgehaelt, en daer op een toren ſtaet, beſchermt wort.

Deze platte vorm wort het fort *Sant Elme* genoemt, en is met galderyen omringt: waer op acht of tien ſtukken geſchuts leggen, die den ingang der haven van de galeyen beſchermen.

De andere is de haven van de ſchepen, en beneden de haven van de galeyen, die haren ingang een weinigh meer na 't Noorden heeft, als de andere. Zy is met twee torens geſterkt: welker een aen de zijde van de haven van de galeyen ſtaet, die vierkant is, en de toren van *S. Jan* genoemt wort: gelijk

lijk die ook de wapenen van die orde voert. De andere toren wort *S. Michiel* genoemt, die de haven aen de Oost-zijde bedekt. Deze twee torens zijn met braef geschut gestoffeert.

Gelijk nu de hedengaeghse stad *Rhodus* twee havens heeft, een grote, de voornaemste en recht voor de stad gelegen, en een kleine, de haven der galeyen; zoo zou men daer uit mogen besluiten, dat deze hedendaeghse stad, en de aeloude stad *Rhodus* op een zelven oort aen zee gelegen hebbe: dewijl ook deze aeloude *Rhodus*, volgens *Diodoor* en *Vitruvius*, twee havens had, eene kleine en eene grote.

Geen Kristen magh in de stad vernaghten noch slapen, op hoge straffe: maer zy begeven zich alle des naghts na zeker groot dorp of voorstad, ontrent drie hondert treden ten Noorden van de stad gelegen: daer meer inwoonders zijn, en alle Kristenen, als inde stad zelve: want men telt 'er ontrent drie duizent Turken, en vijf hondert Joden: maer wanneer de galeyen in zee zijn, blijven gene vijf hondert Turken in de stad.

Dicht by dit dorp ziet men het graft van den groten en vermaerden *Korzair* of zeerover, *Amurat Raif.*

Het eilant en inzonderheit de stad *Rhodos*, (als ook *Lindos* en *Kamiros*) heeft in aeloude tijden vele gedenkwaerdige Griekse mannen, als veltheeren en kampvechters voortgebraght, waer onder de voorouders van den Filosoof *Panetius* waren: als ook staetkundigen, redenrijkers en Filosophen, Poëten en andere voortreffelijke mannen, die in wetenschappen, geleertheit en kunsten uitstaken.

Antagoras, de Rhodier, wort by *Diogenes Laertius*, neffens *Aratus* en *Lykofron*, onder de Rhodier Poëten gerekent: ook gedenkt hy zijne opschriften.

Antheas, de Lindier, en bloetverwant van den wijzen *Kleobulos*, heeft allereerst de poësye van koppel-woorden uitgevonden. Hy heeft ook blyspelen en andere dingen gemaekt. [margin: aen.]

Anthistenes, de derde van dien name, was een Rodische history-schrijver. Dees is misschien ook de geen, die van de Egyptische pyramiden geschreven heeft, zoo *Plinius* melt.

Antonius de Rhodier was een Filosoof, met wien *Porphyrius* uit Griekenlant trok. [margin: Porphyr. in vit. Plotui.]

Pisander was een Rhodier Poëet, en *Simmias* de letter-kunde, en, ten tijde van *Strabo*, *Aristokiles*, hoewel *Dionys* de Halikarnasser hem eenen redenaer noemt.

Aristofanes was een Lindier, of van de stad *Kamiros* geboortigh, hoewel t'Athenen opgevoet, en een blyspel-dichter, dien d'Atheners met het burger-recht beschonken.

Aristoteles, een uitlegger van *Plato*, was een Rhodier.

Artamenes en *Aristokles* waren Rhodische redenaers. *Quintilianus* gedenkt onder d'oude redenaers *Athenodorus*, den Rhodier.

Bakorus was een lant-schrijver.

Kallixenus heeft van de stad *Alexandria* geschreven: als ook van schilders en beelt-houwers. [margin: Athen.]

Kastor, een Rhodier schrijver, wort by *Cyrillus*, *Eusebius*, *Hieronymus*, *Plutarchus*, *Stephanus*, en andere gedaght. [margin: Suid.]

Hy heeft een beschrijving van *Babylon* gemaekt, en het leven der zeeheerschers beschreven: en van d'onkundigheden der tijden, den Nijl, reden-rijk-kunst en andere dingen.

Kleobulus, zoon van *Euagoras*, de Lindier, was een van de zeven wijzen van Griekenlant, die verscheide dingen, gedighten, opschriften en raetselen, en een brief aen *Solon* geschreven heeft. Hy trok van *Lindos* na *Egypten* om te Filosoferen.

Hy had een dochter *Kleobulina* genoemt, die een poëterse van heldevaers raetselen was.

Kleomenes, de Lindier, schijnt van de paerde gebreken en genezing geschreven te hebben. [margin: Hierocl.]

Klitofon, de Rhodier, heeft van Indien, Italien en Galatie geschreven.

Diokles, de Rhodier, heeft van Etolie geschreven, en ook, volgens *Josephus*, van de Persische daden. [margin: Plutarch.]

Dionysius, de Rhodier, zoon van *Musonius*, en priester van de kapel der zonne, was een history schrijver, en heeft de historien der landen of plaetsen in zes boeken: als ook een omtrek des [margin: Suid.]

aertbodems, en onderwijs der historien, in tien boeken beschreven.

Epigenes en *Epithon* worden by *Varro* en *Kalumella*, onder de lantbouw-schrijvers gerekent: d'eerste heeft ook een gedight op *Orfeus* geschreven.

Athen. *Ergeas* de Rhodier, heeft van zijn vaderlant *Rhodus* geschreven: en eenige dingen van de Feniciers, die het eilant bewoont hebben.

Eukratides was een Rhodier Filosoof, naer luid van zeker oud Griekfch opschrift.

ΕΥΚΡΑΤΙΔΑΣ ΠΕΙΣΙΔΑΜΟΥ
ΡΟΔΙΟΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟΣ

Dat is:

Eukratidas, zoon van *Pisidamus*, de Rhodier, *Epikureer* Filosoof.

Eudemus wort by *Diogenes Laertius* gedaght, en by *Strabo* onder de beroemde mannen en Filosofen van dit eilant gerekent: want hy heeft van de lant-metery, natuur en sterre-kunde, en van meer andere dingen geschreven.

Eudoxus was een history-schrijver; en geboortigh van *Rhodos*.

Dees *Eudoxus*, de history-schrijver, had geschreven, dat ontrent **Celtica* een volk zy, dat des daeghs niet en ziet, maer des nachts.

* Een lant in Vrankrijk.

Hieronymus, de Rhodier, wort met *Eudemus* by *Strabo* onder de beroemde mannen van *Rhodos* gerekent, en by *Cicero* een zeer zonderlinge edele *Peripatetische* Filosoof genoemt.

Atheneus noemt hem eenen leerling van *Aristoteles* en zeidt, dat hy een boek van de dronkenschap geschreven heeft: ook gedenkt hy zijne brieven en historien.

Jason was een Filosoof, en nazaet van de schole van den Filosoof *Posidonius*, die te *Rhodos* was. Hy had verscheide werken geschreven: als het leven der deurlughtige mannen: de vervangingen der Filosofen, het leven van Griekenlant, en van *Rhodos*.

Ideus was een Epische poeët, die de poësy van *Homeer* verdobbelt heeft, met veersen, om d'andere, daer in te lasschen. Hy heeft ook de daden der Rhodiers, in drie duizent vaersen, beschreven.

Leonides was een Stoische Filosoof, die, by *Strabo*, onder de deurlughtige mannen van *Rhodus*, gedaght wort: als ook by *Hesychius* en *Vitruvius*. Cicer.

Melanthius was een Filosoof, en wort by *Diogenes Laertius* gedaght.

Molon, of *Apollonius Molon*, was een reden-rijker, en heeft eerst te *Rome* en daer na op *Rhodos* geleert: by wien *Cicero* te *Rome* en *Rhodos* ter schole gelegen heeft. Hy wort ook by *Josephus* en *Strabo* gedaght.

Panetius was een Filosoof, en wort by *Strabo* onder de deurlugtige mannen der Rhodiers gerekent, en by *Atheneus*, en *Diogenes Laertius* gedaght.

Doch daer waren twee *Panetien*, een d'oude, een Filosoof, die vele dingen geschreven heeft: en een ander, de jonge, zoon van *Nikagoras*, ook een Filoof, en een *Stoikus*, de leer-meester van *Scipio* d'Afrikaender, die na Athenen trok, en aldaer burger wiert,

De jonge *Panetius* wort dikwils by *Cicero* gedaght, die ook van den burgerlijken staet, plighten en van meer en overleed.

andere dingen geschreven heeft.

Een leerling van dezen *Panetius*. was de Filosoof *Plato*, hoewel een ander van dien beroemden en geleerden *Plato*. *Parmenon* of *Parmenion* heeft van de reden-kaveling, en van de koken-kunst geschreven, en Griekfche gedighten gemaekt.

Philagrius was een redenaer. *Pisandrus*, zoon van *Piso* en *Aristechme*, was een Rhodier poeët, en van *Kamiros* geboortigh. Eenige maken hem eenen tijtgenoot van *Eumolpus*, andere ouder als *Hesiodus*: zommigen brengen hem op de drie en dertighste *Olympias*.

Hy heeft een gedight, *Heraklea* genoemt, in twee boeken beschreven, dat de daden van *Herkules* vervat: en was d'eerste, die aldaer *Herkules* eene knotse toegevoeght heeft, welk gansch van koper was. Strab. Suid.

Men zeidt hy zijn werk *Heraklea* uit zekeren *Pisinus*, geboortigh van de stad *Lindos*, zou uitgeschreven hebben: gelijk ook uit *Pisinus* weer eenige dingen Macrob.

gen

gen door den poeët *Virgilius* uitgeschreven waren.

Polyzelus, de Rhodier, wort by *Plutarchus*, en by *Atheneus* gedaght: die van de Rodische daden en geschiedenissen, als ook van het nootlot, geschreven heeft.

Posidonius was een Rhodier, of Syrier, en geboortigh van de stad *Apamea*, en een Stoische Filosoof en history-schrijver, gebynaemt de worstelaer. Hy had eene schole te *Rhodos*, en was een navolger en leerlingh van *Panetius*. Hy quam te *Rhodus*, ten tijde van *Markus Marcellus*, en heeft van veele zaken geschreven. *Atheneus* gedenkt zijne historien, en melt den zelven dikwils.

Hy heeft ook een boek van de helden en goden, en vijf boeken van de natuur der goden geschreven: als ook een kort begrijp van de meteoren, en wichgelarye. Meer andere stukken in de Filosofye, van *Posidonius* geschreven, gedenkt *Diogenes Laertius*. Eindelijk heeft hy ook een hemels-kloot gemaekt.

Praxifanes wort ook onder de deurluchtige mannen van *Strabo* gerekent, en by *Clemens* en *Hesychius* gedaght. Hy had van de historyen geschreven, en ook een uitlegging over *Sofokles*.

Simmias was een letter-kunde, en heeft verscheide stukken van die wetenschap geschreven.

Timachidas, de Rhodier, heeft van de talen geschreven, en in vaerzen elf boeken van de spijze.

Sokrates, de Rhodier, heeft van den burgerlijken oorlogh geschreven.

Stratokles wort onder de deurluchtige mannen van *Rhodus* by *Strabo* gerekent, en heeft van een krijghs-heir in slagh-orde te stellen geschreven.

Timokreon was een poëet en vijfstrijdt worstelaer, en wort by *Atheneus* voor eenen uitgekreten, die veel at en dronk, als ook het volgende graf schrift uitwijst.

Ik Timokreon, de Rhodier, legh hier, die veel at en dronk, en veel quaet tegen de menschen sprak. Welk graf-schrift *Simonides*, dien hy een grote haet toedroegh, gemaekt had.

Timosthenes, de Rhodier, was opperstierman van koning *Ptolemeus* de tweede, en heeft van de havens geschreven.

Zeno, de Rhodier, de derde van dien name, heeft een inlantsche historie van *Rhodos* geschreven.

Ptolemeus Filadelfos, zoon van *Ptolemeus Lagos*, koning van Ægypten, uit den stam der Macedoniers, deed, op het jaer twee hondert zeven en zeventigh, voor des Zalighmakers geboorte, vele Griekshe boeken op het eilant *Rhodos* opkopen, en na *Alexandria*, in Egypten, overvoeren, om daer mee zijne boekerye te verrijken.

En in'er daet was *Rhodus*, in aeloude tijden, als een merkt van geleertheit. Dies zich *Markus Cicero* derwaerts, om de studie en welsprekentheit, begaf: alwaer hy *Molo*, de Griek, toen d'alderwelsprekenste redenaer, tot leermeester had. Ook getuight *Cicero* zelf, dat hy na *Rhodos* getrokken was, en zich by *Molo* begaf, dien hy te *Rome* gehoort had. Ook heeft *Markus Brutus*, nabootser van *Kato*, zijn grootvader, de welsprekentheit te *Rhodus*, en de Filosofye *t'Athenen* geleert.

Wanneer *C. Cassius Rhodos* verovert had, vertoefde hy aldaer een wijle, om de leering. Ook gedenkt *Appianus*, dat *Cassius* na *Rhodos* getrokken, aldaer opgevoet en in het Griekſch onderweezen was. Dion.

Julius Cæsar besloot, om den wangunst t'ontgaen, na *Rhodos* zijn wijk te nemen, ten einde hy, by ledigheit en stilte, *Apollonius Molo*, toen de beroemste meester van welsprekentheit, zou horen. Maer in het overschepen, by winter tijt, wiert hy, ontrent het eilant *Pharmacusa*, van de zee-rovers genomen. Sueton.

Ook getuight *Plutarchus*, dat *Julius Cæsar* na *Rhodos* ter schole overscheepte. *Pompejus* trok ook derwaerts, hoorde alle de *Sofisten*, en gaf ieder, tot een vereering eene talent.

Eindelijk trok ook keizer *Tiberius*, volgens *Dion Cassius*, om eenige geleertheit meerder te bekomen, na *Rhodos*.

Eschines, de redenaer, verkoos ook *Rhodos* tot een ballingh-plaetse, als *Quintilianus* en *Plutarchus* getuigen, en *Filostratus* in zijn leven gedenkt. Daer en boven getuight ook *Eschines* het zelf.

Ook had *Eschines* aldaer een school, het Rhodisch school genoemt, opgerecht: want daer waren vele scholen. Strab. Sueton.

De ſtad Rhodus door de Turken vruchteloos belegert.

Op het jaer veertien hondert en tachentigh werdt de ſtad *Rhodus*, door de Turken, vruchteloos belegert: het welk zich aldus toedroegh.

De Turkſche keizers hadden tot aen het jaer veertien hondert en tachentigh, noit iets op het eilant *Rhodus* durven beſtaen noch ondernemen: hoewel het hen zeer ſpeet dat klein Aſie, dat zy by na in ruſt bezaten, door de Ridders van *Rhodus*, geduurigh in rep en roer geſtelt wiert.

Derhalven deed keizer *Mahometh*, de tweede van dien name, en zoon van *Amurath* de tweede, een heir van driemael hondert duizent man, by een verzaemelen, om te gelijk en met een ſlagh het eilant *Rhodus*, *Italie* en *Ægypten*, aen te taſten.

Lang was hy in beraet, welke van deze drie plaetſen hy het eerſte met zijne wapenen wilde beſpringen. Maer dewijl zijn heerſchzuchtige aert niet kon lijden, dat alleen het eilant *Rhodus*, leggende rontom met alle zijne landen beſloten, zijne maght niet erkende, zoo beſloot hy, in het uitvoeren van deze grote aenſlagen, met dat eilant te beginnen.

Zijn vloot vertrok, op aenraden van drie Renegaerden, in zee. De een was een Rhodier, de tweede uit den deurluchtigen keizerlijken geſlaghte der Griekſche Paleologen geſproten, die groot gezagh by den keizer had: en de derde was een Negroponter, uit het getal der genen, die het Kriſtendom, toen het eilant *Negroponte* door de Turken ingenomen wert, verlaten had.

D'eerſte had een platten gront van de ſtad *Rhodus* ontworpen: waer van hy alle onſterkten aen den tweeden vertoonde: de derde had zeer vele byzondere opmerkingen van de plaetſen en oorden gemaekt, daer men de voordeeligſte aenvallen kon doen.

Al het welk keizer *Mahometh* zoo wel geviel, dat die aen het veroveren dier plaetſe niet twijfelde, en derwaerts een heir van hondert duizent mannen, op het jaer veertien hondert en tachentigh, zond, onder 't beleit van den Viſier *Baſſa Mozeth*, anders *Meſites*.

Dees dan lande op den drie en twintighſten van Bloeimaent, des voorgemelden jaers, aen het eilant *Rhodus* en aen de voet van den bergh *S. Steven*, en legerde zich op de verheve plaetſen dicht daer rontom.

Wanneer dit zonder veel moeite verricht was, deed hy een gedeelte van zijn geſchut op de haven brengen: en het ander aen de tuin der kerke van *S. Steven* voeren, om de veſtingh of ſterkte van *S. Nikolaes* te beſchieten.

Ondertuſſchen had *Peter d'Aubuſſon*, toen de negen en dertighſte Groot Meeſter van *Rhodus*, een man van kloek beleit, en geboortigh van Vrankrijk, op alle de plaetſen, welker zwakheit de vyanden meenden wonder wel ontdekt en uitgekeken te hebben, fraeie ſterkten doen maken. Dies *Mozeth*, ziende de plaetſe geheel anders, als die hem afgeſchildert was, wel oordeelde dezelve zoo licht niet te zullen veroveren, als hem belooft was.

Om evenwel het aengevangen werk van zijnen meeſter (dien fortuin toen in Europe en Aſie wonder toelaghte) ten goeden einde te brengen, zond hy zijn opper-boſſchieter, een Hooghduitſcher en Renegaert of verlogende Kriſten, na de ſtad, om de miſſlagen van alle de veſtingen en ſterkten af te kijken.

Tot beter uitvoering van dien toelegh, quam dees boſſchieter overlopen, onder ſchijn van uit het Turkſch leger gevlught te zijn, om weer het Kriſtendom te omhelzen.

Maer eenige Kriſtenen, die in het Turkſch velt-leger waren, ſchoten heimelijke brieven, aen pijlen gebonden, in de ſtad: waer by zy de inwoonders het verraet van dien gewaenden Duitſchen overloper verwittighden. Dies wiert hy by de kop gevat, en ondervraeght, en, ingevolge van zijne belijdenis, aen een galge opgehangen.

Des onaengezien beval *Mozeth* met grof geſchut op de ſtads muuren te beuken, om een bres te maken, en daer op ten ſtorm te lopen: maer de Ridders ſloegen de beſtormers zoo mannelijk af, dat *Mozeth* geene kans zagh, om de ſtad met gewelt te veroveren. Derhalven zoght hy dat door ſnoo beleit uit te werken, en zond eenige luiden heimelijk in de ſtad, om den Groot Meeſter te vergeven: doch

deze

deze toelegh brak tot grote schande en oneere van *Mozeth*, uit: want een van deze vergiftigers wert als een spion betrapt, die, na het vrywilligh belijden van zijnen misdaet, benefsens zijn medeplegers, met de doot gestraft wert.

Toen beval *Mozeth* weer met grof geschut op de wallen te schieten, doch rechte weinigh uit, ter oorzake van het sterk tegenweer bieden der belegerden.

Wanneer hy nu daer door niet zagh te verrichten, bestont hy door vont van eene houte brugh, op schepen gemaekt, den toren van *S. Nikolaes* te veroveren, welke schip-brugh haer strekte van het hoogh der kapel van *S. Anthonis*, tot aen dien tooren. Doch deze vond stelde hem ook in zijne hope te leure: want zeker bootsgezel dook onder water, en sneed alle de touwen, daer aen d'ankers zamen vast gebonden waren, af: dies de vaertuigen en schepen, door gewelt der baren, van elkandere verstrooiden, en de brugh gesloopt wiert.

Dit deed geweldigh den Turken de moet ontzinken. Doch *Mozeth* beval de brugh te hermaken, en besloot daer op een algemeenen storm op de stad doen.

Noit zagh men de Turken kloekmoediger vechten, om de bressen te bemaghtigen: en noit deden de belegerden kloekmoediger tegenstant. Doch *Mozeth*, ziende het getal van zijne soldaten geweldigh verdwijnen, deed den aftoght blazen, om d'overigen te sparen.

Onder de Ridders bleven ook vele Ridders van name verslagen: waer onder *Anthonis d'Aubusson*, broeder van den Groot Meester *Peter d'Abusson*, was.

Wanneer het, met gewelt de stad aen te tasten, niet wilde gelukken, vond *Mozeth* raedzaem eenen anderen wegh, met meerder voortgang, in te slaen. Hy deed dan menigte van brieven, aen pijlen gebonden, in de stad werpen, om d'inwoonders aen d'eene zijde door strenge dreigementen te vervaeren, en aen d'andere zijde door schone beloften te trekken, om tot hem over te komen. Maer bemerkende, dat by de belegerden met die konstenarye de spot gedreven wiert, zond hy aen den Groot Meester, met versoek van vrygeleide voor eenen *Chaoux*, om van bemiddeling en verdragh van vrede te handelen.

In dezen voorslagh, dewijl die zeer redelijk scheen te zijn, bewillighde de Groot Meester, en verleende den *Chaoux* gehoor: hoewel desselfs redenen niet als een lang vertoogh en verhael van de grootheit des Turkschen rijks waren, en van de voordeelen, die eene goede vrede den Rhodiers zou bescharen; indien zy zich onder zijne gehoorzaemheit wilden stellen. Waer op de Groot Meester tot antwoort gaf: dat de genen, die het kruis tot een merkteken van hun geloof voerden, zich niet onder desselfs vyanden konden stellen. Indien keizer *Mahometh* de vrede begeerde, hy had slechts zijn gansch krijghsheir te ruch t'ontbieden en af te trekken. Dan zou men met meerder vryheit van een verdragh, en van het byleggen der zaken kunnen spreken. Dat anders zoo vele brave mannen, die tot bescherming van hunnen godsdienst by een verzamelt waren, niet gezint noch geaert waren, ook voor noch groter gewelt te wijken, als zy reeds uit gestaen hadden. Zijn veltheer vond zich bedrogen, indien hy hen met woorden daght te verrassen en verschalken.

Na dan *Mozeth* dit antwoort van den Groot Meester door den *Chaoux* verstaen had, deed hy sterker, als oit te voore, uit zijn geschut op de stad donderen: waer door het meeste gedeelte der huizen van de nieuwe stad ter aerde neer gesmeten werdt, gelijk d'oude stad by na gansch al vernielt was. Dies besloot hy een tweeden aenval en storm op de stad te doen.

De toebereitselen, die ten dien einde gemaekt wierden, ontstelden en verbaesden niet weinig de burgers. Men vond'er eenigen, die grotelix tot vrede helden en genegen waren. De Groot Meester dit bespeurende, deed alle de voornaemsten der stad vergaderen, om aen hen te vertonen, hoe weinige zekerheit men aen de woorden van keizer *Mahometh* geven moste, die kort te voore den *Bassa Mahmut* had doen doden, van wien hy zulke grote diensten genoten had, en niemant van de genen by

't leven had behouden, dien hy behoudenis van leven en goederen belooft had. Dit zeggen deed hen zoodanigh in hun eerste besluit, van zich wel te verdedigen, volharden en versterken, dat zy nu het dreigend gevaer begonnen in de wint te slaen. Ook queten zy zich, neffens de Ridders, zoo kloekmoedelijk, wanneer *Mozeth* de stad aen de zijde van de *Joden-straet* deed bestormen, dat drie duizent Turken, die op de bres geraekt waren, aldaer verslagen bleven. Het grote vaendel of standaert der halve mane wiert gewonnen: en de voorbarighsten zoodanigh te rugh gedreven, dat zy niet weer na de muuren dersden omzien, om die te naderen.

De Roomsche schrijvers melden, hoe, in het grootste gevaer van het bespringen der bres, de Groot Meester den groten standaert van zijne Orde deed ontvouwen: waer in de beelden van een gekruisten Kristus, en aen de zijde die van de maeght *Maria* en *S. Jan de Doper* vertoont stonden. Welk voorwerp de moet der Turken in dier wijze en zoodanigh had doen zakken, en dat van de Kristenen opwekken, dat d'eerste het hert niet hadden, om zich van de wapenen te dienen, die zy in de handen tot bescherming van hun leven hadden; daer de laetste als een hitte gevoelt hadden, die hen alle onwinbaer gemaeckt had.

In deze twee stormen hadden de Turken meer als zes duizent mannen verloren: en over de drie duizent in andere voorvallen, geduurende het belegh. Hier door wert *Mozeth* gedwongen van het belegh op te breken. Doch wonder wel slaeghde het hem in zijnen zin, wanneer hy vernam, dat Paus *Paulus* de tweede, en *Ferdinand*, koning van Napels, sterke heirkrachten gezonden hadden, om hem slagh te leveren en op te slaen: onder welken schijn hy het belegh liet steken, en optrok.

De stad Rhodus en eilant door Keizer Solyman verovert.

De stad en het gansch eilant *Rhodus*, wiert op Kersdagh, den vijfen twintigsten van Winter-maent, des jaers vijftien hondert twee en twintigh, door den Turkschen keizer *Solyman*, de tweede van dien name, verovert: het welk zich aldus toedroegh.

Na het veroveren van *Belgrade*, een sterke vesting in Hongarye, by de Hoogduitschen *Griekſch-Weiſſenburgh* genoemt, besloot keizer *Solyman* het eilant *Rhodus* te bespringen, en onder zijne gehoorzaemheit te brengen, waer toe hy, door de volgende redenen bewogen wert.

Het eilant *Rhodus* (als ook *Cyprus*) lagh in zijne landen, en wert door de Rodische Ridders bezeten, die opentlijke belijdenis deden, van hun leven, voor de beschermingh en behoudenis van de glory des Kristendoms, te willen opzetten.

Deze strijtbare mannen hadden altijt kloekmoedelijk de gelegentheden, van het *Othomansche* rijk te schimpen en afbreuk te doen, waer genomen. Zy hadden den *Sultans* van Egypten tegen het Turcksche rijk bystant gedaen; en *Gazelles* had zich van hunne strijtbare wapenen, om tegen desselfs maght te kunnen bestaen, gedient.

Hier by quamen de geduurige aenmaningen en ophitzingen van *Bassa Pyrrus*, en van een anderen *Bassa Mustafa* genaemt: als ook van *Ortogut* of *Kurtogley*, toen de vermaerste *Korzair* der Middellantsche Zee, en grote vyant der Rodische Ridders: die hem vertoonden, dat dit eilant *Rhodus* noch van groter belang aen zijne krone was, als het veroveren van *Belgrade*.

Dies overwoogh keizer *Solyman*, of hy eerst het gewelt van zijne wapenen tegen het eilant *Rhodus*, of tegen dat van *Cyprus* wilde aenwenden.

Hier op ontfing hy twee brieven van *Rhodus*, die alle de zwarigheden, daer in hy zich bevond, weghnamen.

De een was van eenen Joodschen arts, die altijt voor spion aen keizer *Selim* gedient had, en toen *Solyman* verwittighde, dat die van *Rhodus* een groot vak van de muur van het bolwerk van *Auvergne* hadden ter neer gesmeten, om die weer geregeider na de vest-bouwkunst op te halen.

D'ander brief was van den Prioor van Kastille, genoemt *Damarat*, die uit een vrok en haet, van dat *Filip de Villiers*, heer van *Isledam*, voor hem tot Groot Meester van d'Orde van Jerusalem gekoren was, den Turkschen keizer *Solyman*, den toestant der stad zoo stips en van stuk tot stuk deed weten, en overbrieven, dat hy het veroveren

van

van *Rhodos* nu niet meer in twijfel ſtelde, maer beſloot de braefſte heir-krachten zijns rijks derwaerts te zenden.

Om nu zijnen aenſlagh des te beter te beſteken, en uit te werken, deed hy een gerucht loopen, dat de grote toeruſtingen, die hy maekte, nergens toe waren aengeleit, als om het eilant *Cyprus* aen te taſten. Ten einde nu *Solyman* den Rhodiers dit zou doen geloven, maekte hy gelaet van de vrede met hen te willen vernieuwen, welke de Groot Meeſter *Petrus d'Aubuſſon* met zijne voorzaten gemaekt had.

Maer de Groot Meeſter verwittight door een ſpion, dien hy te Konſtantinopolen hield, hoe men aldaer een maghtigh ſcheeps-heir vervaerdigde, en een heimelijk verbod gedaen had, van niet eenen menſch daer uit te laten, om na *Rhodus* te gaen, zonder verlof van de bevel-hebbers, twijfelde nu niet langer, of al deze toeruſtingen van *Solyman* waren op *Rhodus* aengeleit.

Dien volgens gaf de Groot Meeſter aen den gezant van *Solyman*, (die blijken deed meer zorge te dragen, om alle ſterkten en veſtingen der ſtad *Rhodus* af te kijken, als den handel van vrede voort te zetten) zijn affcheit en verlof van te vertrekken, en begon nu op middelen, waer door hy zulken gevarelijken vyant zou kunnen af-keren, te denken.

Hy zond dan aen Paus *Adrianus*, aen den koningh van Vrankrijk, *François* d'eerſte, en aen keizer *Karel* de vijfde, om byſtant te verzoeken, doch rechte weinigh uit, ten aenzien van de grote krakelen en oneenigheden, die de keizer en koningh te zamen te beſleghten hadden.

Hy deed groten voorraet van koren, wijn, vleeſch en alle nootwendige lijfs behoeften by een vergaderen, om den oorlogh te voeren, en een belegh te kunnen verduuren.

Hy beveſtigde in hunne ampten alle de genen, op welker kloekmoedigheid en beleid hy zich betrouwen kon.

De grote ſtandaert des gods-dienſt wert in handen van *Antonis de Gorlee*, Pair van *Daufijn*, gegeven, en het vendel des H. Kruis, den Ridder van *Turteville*, aenbevolen.

Hy deed ook vaerdighlijk het bolwerk van *Auvergne* ophalen, en ſtelde vijf hopmannen, tot beſchermingh der vijf bolwerken.

Den Commandeur of den overſte de *Pommerol*, gaf hy laſt, om over al te lopen, daer men zijn byſtant zou van noden hebben, en koos in 't byzonder eenige Ridders, tot zijn lijfwaghten, uit.

Ook deed hy twee dikke ketenen ſpannen, d'eene aen den ingangh van de haven: en d'andere van binnen tot aen den *Meulen-tooren*.

Hy deed eenige gelade ſchepen zinken, en den ingangh van de haven *Mendrache* ſluiten, ten einde de vyant zich geen meeſter van de moely zou maken.

Middelerwijle de Groot Meeſter zich dus tot tegen-weer vervaerdighde, had *Solyman* zijne krijghs-toeruſtingen vervaerdight, en na zijn wenſch in volkomen ſtaet gebraght.

Dies docht het hem nu geen tijt langer te zijn, met zijn voornemen en toelegh te veinzen.

Naer dien het nu de gewoonte der Turken is, een plaetſe op t'eiſſchen, eer zy die komen belegeren, zoo ſchreef *Solyman* eenen brief, die gezamentlijk aen den Groot Meeſter, Ridders en aen de inwoonders hield: by den welken hy het overleveren der plaetſe van hen eiſchte, met belofte van allerlei goet onthael, aen de genen te geven, die zich zijner gehoorzaemheit zouden wilden onderwerpen, zoo in het ſtuk van vrye oeffeningh van gods-dienſt, als tot behoudenis van hunne goederen.

Daer en tegen dreighde hy hen met zeer ſtrenge ſtraffe, indien zy hem tot den uitterſten noot van wapenen zouden willen brengen.

Maer op zijn ſchrijven kreegh *Solyman* geen antwoort: dies hy wel zagh, dat'er niet als met gewelt voor hem te doen was: en zond dien volgens vier hondert ſchepen onder zeil.

De eerſte dertigh galeyen, die voor de kuſte van *Rhodus* verſchenen, liepen onder het eilant van *Lango* ten anker, op hope van dat uit te plonderen, en door het vuur te verwoeſten.

Maer *Presan Bidoux* , prioor van *S. Gillis* , die op deze plaetse gebood, deed op haer schieten , en dwong de genen , die te lande gestapt waren, op staende voet zich weer in zee, en by hunne vloot te begeven : waer door *Bidoux* gelegentheit kreegh , om zich in *Rhodus* te werpen , daer hy oordeelde zijn dienst nodigh te zijn.

Na verloop van eenige dagen, zeilde de gansche Turksche vloot , op den vier en twintighsten van Zomermaent , des jaers vijftien hondert twee en twintigh , na eene oort van het eilant *Rhodus* , het kasteel *Faves* of *Favet* genoemt , ten anker : daer eenige soldaten te lande stapten , om de velden van een zeer rijken ooghst te beroven en kael te maken.

Twee dagen daer na trok de vloot na een andere oort , genoemt la *Fossa*, twee duitsche mijlen van de stad *Rhodus* gelegen.

Toen vernam de Groot Meester den rechten toestant en ware geschapentheit van *Solymans* krijghs-heir , door eenen Kristen slaef , die anderhalve mijle van daer door zee gezwommen was, en het volgend berighte deed.

Het Turksche krijghs-heir bestont uit twee hondert duizent mannen : waer van zestigh duizent tot den arbeit van de mijnen geschikt waren : op welker uitwerking de Turken alle hunne hope stelden. *Bassa Mustafa* gebood over de gansche maght, zoo te lande als ter zee.

In het Turksche leger waren vele Kristenen , die hun uitterste best, zoo veel hen doenlijk was , niet zonden doen. De Janissars waren onvernoegt, dewijl zy gemeent hadden na 't Weste te gaen , daer zy gehoopt hadden groter buit te krijgen , als door het veroveren van een eenige plaetse.

In het eerst gaf men wel niet veel geloofs aen het verhael van dezen slaef, maer alzoo zijne woorden door andere narigten bevestight wierden, deed de Groot Meester alle voorsteden, kerken , tuinen en lust-plaetsen , die rontom de stad waren , afbreken , en vaerdighde op nieuws gezanten na de Kristen prinzen af , om bystant te verzoeken ; maer had geen meerder geluk, als d'eerste male , om redenen voornoemt.

Voorts deed hy de stad in wijken verdeilen , om die des te beter aen zoo vele oorden te verdedigen , als zy konaengetast worden.

De Fransche Ridders, onder *Jean Aubin*, of *Joachim*, hadden het bestek in, van de *Franker* toren af, tot aen de poorte van *S. Ambrosius*. De Duitsche, onder gelei van *Kristoffel Waldever*, hadden zich geplant van de poorte van *S. Ambrosius* af, tot aen die van *S. Joris*.

Die van *Auvergne* hadden hunne stant-plaetse aen een andere zijde, onder beleit van *Raymond Riccard*. *Joan de Barbaran*, en *Ernaud Soulier* geboden over d'Arragonezen en Kastilianen of Spaenjaerts.

Noch was'er een vijfde wijk of oort, *S. Maria de la Victoria* genoemt, die de zwakste der gansche stad was.

De Groot Meester verliet zijn paleis, om dien oort door zijne tegenwoordigheit te versterken , en aldaer met de Engelschen ten strijde te gaen : over wien hopman *Willem Ouaron* gebood. d'Italianen waren gestelt aen den oort, dien Bassa *Pirrus* zou bespringen en aentasten.

Ondertusschen zou de stad byna door brant zijn verslonden geworden, eer zy door zoo vele vyanden aengetast wiert.

Zekere Turksche vrouw , een slavin van een zeer rijke burger vrouw, nam voor den brant in vele huizen te steken , wanneer zy zien zou , dat de Ridders in d'een of d'ander schermutseling tegen den vyant doende waren. Om nu des te lichter haren aenslagh uit te werken , had zy reeds andere slavinnen op hare zijde gekregen, en daer toe versproken : maer zijnde d'aenslagh gelukkelijk ontdekt, wert zy gevat , en neffens haer medepleeghsters met de doot gestraft.

Zoo dra nu het lant-heir der Turken voor de stad gekomen was , begonnen zy hunne tenten op te slaen , en het velt-leger te besluiten , en geschut op te zetten.

Het eerste geschut , dat reed stont om te schieten , was op een battery geplant, en recht tegen over de posten of verweer-plaetsen van Engelant en Spanje gestelt.

Maer als het door die van de stad ver-

vernielt was: en de Ridders, door meenigen braven uitval, een schrik onder de vyanden gebraght hadden, begonnen die de moet te laten vallen, en hielden die plaetse voor onmogelijk om verovert te worden. Voorts sloegen zy aen het muiten, en riepen dagh en nacht niet anders, als dat men hen vergeefs op den vleeschbank gebraght had.

Dies *Mustafa*, uit vreze voor een algemein opstant, eenige boden afzond, om aen keizer *Solyman* te zeggen, dat zijne tegenwoordigheit by het krijghsheir vereischt wiert.

Niet langh zammelde *Solyman*, op dit schrijven des velt-heers, en trok door klein Asie met grote dagh reizen, en begaf zich na *Fisko*, een zee-stad des lantschaps van *Karie*: alwaer de meeste schepen van zijne vloot ten anker lagen. Voorts scheepte hy in een galey, over het kanael of zee-strate, na het eilant *Rhodus* over, en quam den zes en twintighsten van hooymaent in het velt-leger: alwaer hy zijnen raet deed vergaderen, en zijne hopmannen en krijghs-knechten, over hun flaeuhertigheit, op 't strenghste, ten spiegel van andere, wilde doen straffen.

Maer als *Bassa Pyrrus* hem vertoonde, hoe strengheit, in zulken beloop van tijt te gebruiken, gevarelijk zou zijn, zoo hield hy zich vergenoeght, met hen te bestraffen, om hen tot hunne plicht te brengen.

Na *Solyman* dan hen den ontvallen moedt had doen hervatten, besloten zy lijf en leven te wagen, om hunnen opper-vorst den quaden indruk, dien hy van hunne kloekmoedigheit had opgevat, uit het hooft te brengen.

Dies voeren zy voort met het voltrekken van hunne omschanzingen en affnijdingen, zonder zich het schieten met grof geschut uit de stad te kreunen.

Daer en boven deden de Turken hun grof geschut, geladen met marmere en metale kogels, die met kunst-vuuren opgevult waren, balderen, en arbeiden zonder ophouden, om een grote menighte van stukken geschuts, op de mantelingen en grote schanzen, die zy tusschen de posten of stant-plaetsen van Spanje, Auvergne en Duitschlant geleit hadden, te planten.

Maer de bosschieters van de stad smeten vier en dertigh van deze mantelingen om verre, en wierpen het grootste gedeelte der stukken geschuts ter neer: dies de Turken gedwongen wierden die van daer te brengen, om op een anderen oort met meer voordeel, en tegen de klok-toren van *S. Jan* te planten: want naerdien de Joodsche arts voornoemt de Turken verwittight had, datmen van dezen klok-toren al ontdekte, wat in het leger gedaen wiert, zoo deden zy dien met geduurigh schieten ter neer vellen.

Alzoo nu het geschut aen dien oort geen dienst meer doen kon, zoo wenden zy dat tegen de gordijne aen, welke de naeste aen den toren van *S. Nikolaes* was, en wierpen, dewijl de kogels van een yzerlijke groote waren, den tienden dagh een groot vak muurs ter neer. Maer als de Turken daghten die breuke tot hun voordeel te nemen, zagen zy een andere gansche volkome muur een weinigh van daer verschijnen, en een groot getal van volks daer boven op, om hen het nestelen op de bresse te beletten.

De Turksche veltheeren, ziende van dien kant niet uit te rechten, deden eene vervarelijke battery tegen de stantplaetzen van Engelant en Spanje aenleggen: van waer d'aerde wal of muur, na geduurigh schieten van eene maent, gelijks d'aerde ter neer gesmeten wiert.

Dit deed evenwel den belegerden niet verzagen, noch den moedt ontzinken: maer bleven ten tegendeele onverschrikt. *Martinengo*, d'uitstekenste vest-bouw-meester van dien tijt, en die, ten aenzien van zijne merk-waerdige diensten, door hem eertijts aen d'Orde der Ridders van *Rhodus* bewezen, het groot kruis verdient had, verworf van den Groot Meester verlof, om een nieuwen uitval met hondert uitgelezene mannen te doen.

Voor aen dezen troep stelden zich *Bartholomeus*, een Sicilier en minrebroeder, en *Benediktus Scamarose*, die op 's vyants werken met zulken beleit en kloekmoedigheit aenvielen, dat zy alles ter neer matsten,

wat

wat hen voorquam, en namen den wegh weer na de ſtad toe, in ſpijt van drie of vier grote benden van Turken, die van alle zijden op hen toeſchoten, om hen t'omzingelen en beſluiten. Middelerwijle dit gevarelijk geſchut zonder ophouden donderde, wierden de breuken overal zoo geweidigh groot bevonden, dat *Martinengo* zoo veel tijts niet had, als, tot het vullen en hermaken van de zelven, vereiſcht wiert.

Om evenwel zijn opgeleit ampt waer te nemen, deed hy grote affnijdingen en ſterke Barrikaden maken, en boven op de plaetſen, daer de muuren ter neer geſmeten waren, een grote meenighte van ſtukken geſchuts planten, die geduurelijk in 's vyants beſchanzingen ſchoten. Ook deed hy musketieren op de daken van de huizen ſtellen, om op de genen geduurighlijk vuur te geven, die op de breſſen zouden willen aenkomen.

Dies de Turkſche veltheren, die by na niet wiſten waer zy met de doden henen zouden, en voor noch groter neerlagen bangh waren, nu begonnen op mijneeren te denken, om het leven der ſoldaten te ſparen.

De Turken dan maekten veertig mijnen gereet, doch die byna alle, door de zonderlinge voorzorge en ſchranderheit van den veſt-bouw-meeſter *Martinengo*, onbruikbaer gemaekt wierden.

Een alleen, die onder het bolwerk van Engelant gemaekt was, ſprong met zulken groot gewelt op, dat zy de ganſche ſtad deed ſchudden, meer als zeven vadem der muur ter neer wierp, en de graft zoodanigh vulde, dat de Turken, ziende zulken wegh zoo gemakkelijk gebaent, om boven op het bolwerk te komen, niet verzuimden met een ongehoorde woede derwaerts te trekken. Ja zy zouden ongetwijfelt die plaetſe toen, in den eerſten aenval, ingekregen hebben, indien zy gene affnijdingen voor den borſt gevonden hadden, die *Martinengo* daeghs te voore doen maken had, dewelke ganſch in haer geheel gebleven waren, op vier treden dicht by de plaetſe, daer de breuke van die eindighde. Dit deed de Turken kort ophouden en ſtil ſtaen.

Te dier tijde was de Groot Meeſter ter kerke, in het zingen van het avontgety, die niet twijfelde, wanneer deze vervarelijke val geſchiede; of de vyant trok zoo aenſtonts ten ſtorm op de breuke: dies hy ter kerke uitliep, met de wapenen aen, die hy altijt op den rugh droegh, en moedighde de Ridders, die hem volghden, tot vechten aen, om den vyant mannelijk weerſtant te bieden.

Hy nam een piek in de hant, en viel d'eerſte op de krijghs-ſlaghorden der Turken in, die op de affnijding aendrongen. En dewijl hy door een groot getal van Ridders gevolgt wiert, zoo drongh hy met grote woede op de Turken in: waer door alle de genen, die te diep ingetrokken waren, ter neer geveld wierden, en d'andere de vlught te baet namen, om hun lijf te behouden. Geweldigh ſpeet het *Muſtafa*, deze wanorde van zijn volk t'aenſchouwen. Hy trad dan ook uit zijnen ſtantplaetſe, en ſtelde zich voor de genen, die vlughten, en ſprak aldus tot hen.

O! makkers, dient ghy aldus eenen keizer, de waerdighſte van alle prinzen, aen wien ghy zoo grote koenheit en kloekmoedigheit belooft hebt? Kere, kere na de bres. Dit is het bed, daer ik ſterven wil: en gy-lieden moet proeven van uwe trouwheit geven.

Zoo gezeidt: zoo gedaen. Hy trok dan regel recht op de bres aen. Maer de vlughtelingen keerden hem het aenzight toe. Aldaer ontſtont weer een veel felder gevecht, als oit te vooren.

De Ridders queten zich ten dien dage mannelijk en onverwinnelijk: dies de Turkſche veltheer, door zijne hertnekkigheit, niet als den voorigen neerlaegh deed verdobbelen: waer over hy eindelijk genootzaekt wiert de zijnen te volgen, die met grote ſchrik en verwartheit den hertret genomen hadden.

Geduurende het gevecht, quamen meer als duizent Turken te ſneuvelen: maer in het vluchten zaghmen'er meer als twee duizent verſlagen: want dewijl de boſſchieters uit de ſtad meenighte van ſtukken geſchuts, tegen de laeghte der bres, aengeſtelt hadden, zoo baerden die zulken groten neerlaegh onder

groten neerlaegh onder de genen, die over hoop neerftegen, datmen meer doden op dien oort vond, als op de plaetfe zelve, daer men zoo kloekmoedelijk om de plaetfe geftreden had.

Daer bleven zeftien Ridders doot, en twintigh werden'er gewont: waer onder d'aenzienelijkfte waren *Michel d'Argillemont*, hopman van de galeyen, en de Ridder *Maufelle*, die de ftandaert van den Groot Meefter voerde. D'eerfte wiert door de fcheut van eene pijl in 't oogh, en d'ander door een musketfcheut getroffen.

De Groot Meefter deed hier op een algemeinen omgang doen, om Gode voor de behoudenis der ftad te danken. Maer hier door wert noch meer de gramfchap van keizer *Solyman* en van zijne *Baffas* ontfteken. Ook bezweken zy in hunne gewonelijke dapperheit niet, maer deden nieuwe mijnen op verfcheide plaetfen maken, en inzonderheit eene, welke men aen *S. Jan van Koloffus* uit deed komen, en geen minder kracht en gewelt baerde, als de val van het bolwerk van *Engelant* gedaen had: waer door de Ridders zoodanigh verbaeft en verbijftert wierden, dat zy eenen tijt lang bleven, zonder elkanderen te kennen.

Maer ziende de Turken ten ftorm lopen, fchepten zy weder moet, en bequamen in min als een vierendeel uurs van hunne verbaeftheit. Zy trokken dan met hunne gewonelijke hitte op hen aen, en floegen de Turken met grote kloekhertigheit af, doende hen met ongelofelijke wanorde te rugh wijken. Waer over *Muftafa* genootzaekt was, hen met dreigementen weerom aen het gevecht te brengen. Zy ftreden dan zeer fel, en drongen tot aen de werken of verweringen van het bolwerk door, alwaer zy eenige vendels planten. Zelf liep het vendel of vane des kruis van Godsdienft gevaer van genomen te worden, door den val van *Joachin de Kluys*, die gewont wiert.

Maer dewijl zy met mannen te doen hadden, die als rotfen ftant hielden, zoo moften de Turken eindelijk, met verlies van drie duizent mannen, en drie lantvooghden, en een vendel van de genen, die zy in het begin op het bolwerk geplant hadden, weerom de wijk nemen.

Gelijk aen dien kant braef gevochten wert, alzoo was ondertuffchen geen minder gewelt in de wijk der Italianen gebaert: want als zeker verrader, die in de ftad was, *Baffa Pyrrus* verwittight had, om de ftad van die zijde aen te taften, zoo klom dees met eene verraffing op het bolwerk, dode al wat hem boven voor quam, en begon aldaer een verblijf te maken. Maer de Groot Meefter zond derwaerts eenigen tot byftant, die hem zoo kloekmoedelijk te rugh dreeven, dat hy gene hope meer had, om die poft te bemagtigen, en befloot een andere aen te doen en t'overweldigen.

Hy verliet dan het gevecht, als het op zijn heetfte was, en nam d'uitgelezenfte troepen, en deed een groot getal van ladders tegen het bolwerk van *Karrete* oprechten, daer hy hoopte geen groten tegenftant te zullen vinden, uit oorzake de meefte Ridders aen twee oorden beezigh waren, die men zoo fel befprongen had. Doch hy wert aldaer tegen zijn vermoeden zeer rauwelijk onthaelt: want de Ridder *Dandelot*, hopman van dat bolwerk, zond hem een troep van brave krijgsknechten, en meenighte van ftrijtbare burgers tegen, die de ladders om verre haelden: dies de Turken tuimelings hol over bol beneden in de graften vielen.

Het gefchut, dat op dit bolwerk, en op dat van *Kosquino*, en op den tooren van *Italie* geplant ftont, fchoot recht langs de grachten, op een dikken drom van foldaten, die d'aerde aller wegen met doden bedekten; waer door aldaer een fchrikkelijken moort ontftont.

Zelfs de ftoutften, als zy de grachten met doden opgehoopt zagen, namen de vlucht en lichten hunne hielen: die van *Baffa Pyrrhus* zelf gevolght wierden.

Ondertuffchen fchoot dagelijks zeker booswight en verrader in het leger der Turken een fchicht, aen wiens eind een brief gebonden was: waer by hy hen alles verwittigde, wat in de ftad omginge. Maer dees kon eindelijk zijne verraderye zoo heimelijk niet befteken, of die quam aen den dagh; dies daer van bericht aen den Groot Meefter gegeven wert, die hem deed vatten. Hy wiert, na vrywillige belijdenis van zij-

nen misdaet, met vier paerden van malkandere getrokken.

Derde ſtorm.

De Turkſche velheer, die door zulke grote verliezen by na ten einde van hope gekomen was, ondernam een derden ſtorm op het bolwerk van *Engelant* te wagen, en beval, om daer van den uitſlagh des te gemakkelijker te maken, *Baſſa Achmet*, die tuſſche nde poſten van *Spanje* en *Auvergne* gelegert lagh, zijne mijnen te laten ſpringen: al het welk volbraght wert.

De troepen van dien veltheer beſprongen kloekmoedelijk de wijk, daer zy na toe gezonden werden.

De troepen van *Achmet*, ziende eene grote opening aen het bolwerk van *Spanje*, beſprongen het zelve met even grote kloekmoedigheit.

Algemeene ſtorm.

Maer alle deze aenvallen wierden kloekmoedelijk by de belegerden afgeſlagen: waer over de Turkſche veltheren, wanneer zy meer als drie duizent doden in het zant zagen leggen, beſloten den aftoght te doen blazen, om een algemeinen ſtorm te wagen. Zy beſloten dan vier poſten op een zelven tijt aen te taſten, ten einde de ſterkten der belegerden, wanneer die aldus zouden geſcheiden zijn, des te minder tegenſtant hen zouden kunnen bieden.

Om nu des te lichter den aenſlagh uit te werken, ſchoot al het grof geſchut, zonder ophouden den tijt van tien dagen, op het bolwerk van *Engelant*, op de poſten van *Provence* en *Spanje*, en op de vlakke gront van *Italie*, om de breuken te verwijderen, en de wegen effender te maken.

Keizer *Solyman* mangelde niet, om zijne hopmannen en ſoldaten een moet in 't lijf te ſpreken.

De Groot Meeſter, die dit beſluit en voornemen der Turken aen het buiten gewoonlijk geraes van het geſchut, en aen het groot getier, dat de Turken, tegen hunne gewoonte, den gantſchen nacht maekten, beſpeurde, vergaderde zijne Ridders, ſoldaten, en inwoonders, en hield hen voor, dat het nu om hun leven, middelen, eere en inzonderheit om Gods glorye te doen was. Voorts moedighde hy hen aen, en verdeilde hen op alle de poſten, die te beſchermen waren.

De Turken trokken met het kricken van den dagh op.

Die tegen het bolwerk van *Engelant* aenvielen, vonden zich aenſtonts in een grote wanorde, door het geſchut van het bolwerk van *Spanje*, gebraght, dat hen in de zijde met eene onuitſprekelijke woede trof. En had de Luitenant generael van de ſlaghorde van *Muſtafa*, hen door zijnen voorgang en aenſprake niet hertigh gemaekt, zy zouden te rugh gedeiſt hebben, eer zy den aenval of het vechten begonnen hadden.

Maer dees luitenant quam aen een kanon ſcheut te ſneuvelen, over wiens doot de Turken zoo grote droefenis maekten, dat zy, om hun eigen leven niet dat gaven, en elkanderen met woede aendreven, en op de plaetſe, zonder eene voet te verzetten, ſtreden.

De ſtedelingen daer en tegen, geeſtelijken, vrouwen en kinderen, wierpen ziedende hete olie en water, ſtenen, granaden, en vier-potten op de beſtormers: waer door onder hen een grote neerlaegh ontſtont.

Mannelijk queet men zich aen dien oort: hoewel het noch fel'er in de wijk van *Spanje* toeging.

D'Aga der Janiſſaren had die wijk met eene troep, gekozen uit de beſte van zijne krijgsknechten, beſprongen, die, onaengezien het groot getal der doden, die zy rontom hen zagen leggen, op het bolwerk klommen, en aldaer veertien vendelen planten, en tot aen de *Barrikaden* deur boorden.

Deze eerſte aenvallen waren van geen klein belang: dewijl de meeſte ſoldaten, geſchikt tot bewaring van deze wijk, getogen waren om den Italianen byſtant te doen: want men had geen vermoeden, dat men hen door eenen oort zou beſpringen, daer geen bres gemaekt was.

Maer wanneer de Ridders *Menetou*, een Fransman, en *Hugues Kopones*, een Spanjert, zich voor het hooft van een ſterken troep van Kandianen geſtelt hadden en tot byſtant quamen, begonnen de Turken het te quaet te krijgen.

Wanneer evenwel het getal der Turken van oogenblik tot oogenblik aenwies, zouden deze twee Ridders ongetwijfelt overrompelt zijn geworden, in-

indien de Groot Meester, verwittight van den uitterften noot, daer in zy gebraght waren, hen niet tot byftant met eene troep van zijne Ridders gekomen was: latende ondertuſſchen de beſcherming van zijne poſt, onder beleit van *Emery Gomband*, *Bailo van Morea*.

Voorts deed de Groot Meefter het geſchut van de wijk van *Auvergne* tegen de Turken, die op het bolwerk geklommen waren, wenden; en beval den bevelhebber *Bourbon*, met een troep ſoldaten, door de *Kaſematte* te trekken, om op het bolwerk te klimmen. Hier op deed hy het geſchut zoo braef ſpelen, dat hy meer als de helft van deze Turken van boven neer ſchoot. Voorts beſtont de *Bourbon* ook op d'andere vuur te geven, die hen alle, zich ziende tuſſchen deze nieuwe troepen, en tuſſchen de genen, die onder beleit van *Hugues Kopones* en *Menetou* vochten, ter neer lieten houwen.

En niet tegenſtaende *d'Aga* de lichamen van zijne laeſte Janiſſaren in de grachten zagh ſmijten, om hem te vervaten, zoo kreunde hy zich des weinigh, maer wert daer over zoo geweldigh verſtoort, dat hy eenige nieuwe ſoldaten uitkoos, die noch niet gevochten hadden, en hen zelf in perzoon aen het gevecht voerde. En hoewel het geſchut van het her ingenomen bolwerk, een groten neerlaegh onder zijne troepen baerde, zoo deed hy evenwel op de belegerden zulke hevige aenvallen en gewelt, dat in het leger der Turken gelooft wiert, dat hy eindelijk deze plaetſe zou bemaghtight hebben.

Maer als de Groot Meeſter twee hondert mannen had doen halen, die een gedeelte van de krijgsbezetting van den tooren van *S. Nikolaes* uitmaekten, zoo begonnen die door hunne ſtrijtbaerheit een ander oogh aen het werk te geven: want de Turken, die reeds zes gehele uuren gevochten hadden, verlieten hunne vendels, en begonnen den hertret te nemen, zonder zich aen de dreigementen van hunne overſten te kreunen. *Solyman* dit niet kunnende dulden, deed den aftoght blazen, om de Kriſtenen van d'eere van eene volkome zege te beroven.

Dezen uitgang nam deze grote ſtorm en aenval, die den Turk op twintigh duizent mannen te ſtaen quam. De belegerden verloren twee hondert ſoldaten, en vier voorname mannen van aenzien: als de ridder van *Freſna*, commandeur of bevelhebber van *Romanja*, *Anaſtaſius de S. Kamelle*, provençiael, *Olivier de Triſſak*, uit het lant van *Auvergne*, en *Peter Filip*, algemene ontfanger der orde.

Solyman toonde zich over dit verlies ongemeen gevoelijk, en ſcheen als met woede ingenomen te zijn. Hy doemde *Muſtafa*, zijn zuſters gemael en veltheer, om met pijlen doot geſchoten te worden, dewijl hy d'aenrader des beleghs van den aenſlagh was. In de zelve ſtraffe deed hy *Baſſa Pyrrus* doemen, uit oorzake dees zich verſtout had herroeping van zulken onrechtvaerdigh vonnis te verzoeken, ten aenzien van de dienſten, die keizer *Solyman* van de kloekmoedigheit van dezen veltheer genoten had. Onbenoegen van Solyman over dien neerlaegh.

Alle d'andere krijgsoverſten vergaderden, en baden gemener ſtem *Solyman*, om het leven van deze twee deurluchtige perzonen te ſparen. *Achmet Baſſa* verdedighde met zulke krachtige indrukken voor *Solyman* hunne zake, dat *Solyman* daer door geraekt wert, en hen het leven toeſtont: mits *Muſtafa* over zijn krijgsheir niet meer gebieden zou.

Geweldigh ſpeet die hoon *Muſtafa*, en wert daer over zoo vergramt, dat hy beſloot zich op de zijde der Rhodiers te begeven. Tot aenvang van zijne wrake zond hy hen eenige brieven toe, aen pijlen gebonden, om de belegerden de gewightighſte aenſlagen te verwittigen. Maer wanneer *Solyman* aen *Muſtafa* het *Beglerbyſchap* (of *Lantvooghdyſchap*) van *Egypten* gegeven had, dat met de doot van *Kaitbegh* open gekomen was, zoo kreeg hy daer door weer d'oude genegentheit tot zijnen heer. Hy maekte dan weer nieuwe mijnen, en deed noch drie ſtormen voor zijn vertrek.

Te voore is gezeidt hoe *Andreas Damaral*, kanzeler van d'Orde, zeer groten afkeer van den Groot Meeſter had, en, uit een weerzin in hem, heimelijke beſcheiden en berighten aen *Solyman* toezond, tot het aenvaerdigen des beleghs.

Hy had ook dikwils de Turken van d'ongelegentheden der ſtad verwittight, en al wat in den raet beſloten was, verſtendight. Nu beſtont hy hen ook bekent te maken, hoe de braefſte krijgsknechten in den algemenen ſtorm geſneuvelt waren.

Ten dien einde quam zijn knecht veel op het bolwerk van *Auvergne*, met eenen boge, om eene pijl, met eenen brief daer aen,in 's vyants leger te ſchieten.

De Groot Meeſter, des verwittight, deed den knecht vatten,die aenſtonts de verraderye van zijnen meeſter beleed. Hy bekende ook, dat dees voor eenige dagen aen de *Baſſas* geſchreven had, om hen de ſchaersheit van levens middelen bekent te maken, en tot het voortvaren met ſtormen aen te moedigen.

Hy ſtreed ook zijnen meeſter op, dat men hem in den toren van *S. Nikolaes* gezonden had, en al het geen, dat hy gezeid had, waer was.

Andreas de *Kanzeler* wert ook overtuight, dat hy, toen de *Villiers* Groot Meeſter zoude gemaekt worden, gezeit hadde, dat die de laeſte Groot Meeſter van *Rhodus* zou zijn. Over dit misdrijf wiert hy onthalſt, en de knecht gehangen: en beide de lichamen aen ſtukken gehouwen,en die door alle de wijken der ſtad ten toon geſtelt. Den *Kanzeler* waren met vele plechtigheden in *S. Jans* kerke de merken der ridderſchap afgenomen.

Strijdtbaerheit van Achmet.

Achmet, die door het vertrek van *Muſtafa* veltheer geworden was, queet zich ondertuſſchen als een braef krijgsoverſte, en wiſt ook, dewijl hy in een grote vernufteling was, wonder veel door zijne vonden en herſſenen uit te werken. Hy ſloopte de muur, die noch tuſſchen de Turken en Rhodiers was, en deed alle de verrweringen der bolwerken ter neer ſmijten, en maekte zijn verblijf op de bolwerken van *Italie*, *Engelant* en *Spanje* nemen.

De Groot Meeſter ondertuſſchen was vier en dertig naghten in de affnijdingen gebleven, zonder in al dien tijt de wapenen van 't lijf te leggen.

Storm afgeſlagen.

Eindelijk beſloot *Achmet*, na zoo veel arbeits gedaen te hebben, het laeſte gewelt te baren, en eenen fellen ſtorm te wagen, tot veroveringe der ſtad.

Hy beſprong dan het bolwerk van *Engelant*, en *Baſſa Pyrrus* taſte de vlakke gront of plein van *Italie* aen, doch werden beide met zulken kloekmoedigheit door de belegerden afgeſlagen, dat *Achmet* beſloot voortaen niet meer zulken gevarelijken weg in te ſlaen.

Naer dien nu *Solyman* met gewelt niet zagh uit te werken, zond hy brieven in de ſtad: waer by hy den belegerden een zeer zacht onthael beloofde, by aldien zy zich zijner gehoorzaemheit wilden onderwerpen. Doch die brieven wierden by de belegerden niet met allen geaght.

Hier op deed *Baſſa Pyrrus* zekeren Genuees, *Hieronymo Monlius* of *Monilio* genoemt, met de belegerden in geſprek komen, die zich aen de poſt van *Auvergne* vervoeghde, en hen den ellendigen ſtaet der ſtad aen d'eene zijde voor oogen ſtelde: en aen d'andere zijde het goet onthael, het welk de Turkſche keizer *Solyman* den ridders en inwoonders beloofde te doen, vertoonde.

Dan hier door wert even zoo weinigh uitgerecht, als met de brieven van *Solyman*. Ook wierden eenige nieuwe voorſtellen, die zeker Albanees vertoonde, by d'inwoonders verworpen.

Raetplegingen over het opgeven der ſtad.

Maer wanneer eindelijk d'inwoonders begonnen te zien,datmen in onderhandeling moſte treden, indien men vrouw en kinderen, lijf en goet behouden wilde, zoo baden zy den aerrsbiſſchop en eenige Ridders van het groot Kruis, dat die den Groot Meeſter, om met *Solyman* in onderhandeling te komen, wilden verſpreken, en acht te ſlaen op d'uitterſte noot, daer toe zy gebraght waren.

Doch alhoewel d'aertsbiſſchop en deze Ridders zich daer toe ongenegen toonden, zoo gingen zy evenwel het verzoek der inwoonders den Groot Meeſter voordragen. Maer de Groot Meeſter gaf hen ren antwoort: dat hen niet betaemde zulken voorſtel te doen: en men veel liever een beſluit moſt nemen, om, ter eere van den godsdienſt, en voor de vryheit te ſterven: waer in hy d'eerſte zou zijn, om hem daer toe den wegh te toonen.

Maer als de Aertsbiſſchop en Ridders hem vertoonden, dat het volk op zich zelf, tot hun eigen voordeel, met den vyant

vyant zou handelen, indien hy hunne rechtmatige bede niet wilde toestaen, zoo deed hy den Raet vergaderen, en vroeg dien zeer ernstigh af: of de vane des Kruis voor de halve Mane der Turken, de Kristenen voor de Mahometanen, de Ridders van *Rhodus* voor de Janissars, die een deel ellendige slaven waren, behoorden te wijken? Het zou, zeide hy, schandelijk zijn, met eenen mensch te handelen, tegen wien de Godsdienst, dien zy beleden, voornamelijk gevestight was. Zy hadden reeds twaelf Keizeren afgeslagen, en zouden noch wel dien geen kunnen tegen staen, dien zy nu voor het hooft hadden. Een brave doot was voor een schandelijk leven te kiezen.

Maer alle deze gewightige redenen waren krachteloos: want ten zelven tijde, als de Groot Meester noch sprak, quamen drie koopluiden aen de deure van de raetkamer kloppen, en vertoonden hem een verzoekschrift by twaelf van d'achtbaerste burgers der stad ondertekent, die hem ootmoedelijk baden, om te willen met den vyant over het opgeven der stad handelen: of ten minsten hunne vrouwen en kinderen na eene veilige plaetse te laten brengen.

De Groot Meester liet zijn gedaghten ernstelijk over het belang van dit verzoekschrift gaen, doch wilde daer op niet antwoorden, voor hy te deegh van stuk tot stuk van den toestant der stad onderricht was. Hy vervoeghde zich derhalve by den *Prioor van S. Gilles*, en by *Martinengo*, die beter kennis, als alle d'andere, daer van hadden, en vroegh hen daer over hun gevoelen en goetdunken af.

Waer op die ront uit ten antwoort gaven en zeiden. *Heere, wy zijn uit plight gehouden, en op ons gewisse u te zeggen, dat de stad niet langer te houden zy. De vyanden zijn reeds binnen de stad gekomen, en hebben aldaer hun verblijfplaetsen, die tot veertigh treden aen d'eene zijde, en tot vijf en twintigh of dertigh aen d'andere zijde, gevordert zijn. Wy zien niet het in onze magt te zijn hen van daer te jagen. Daer en boven zijn de beste Ridders en soldaten, in het vegten, gesneuvelt. Wy hebben gene sterkten meer in. De Turken arbeiden ook noch, om de muure op eenige plaetsen t'ondergraven. Indien wy gene vaerdige en genoechzame bystant krijgen, om Solyman te dwingen van het belegh op te breken, zoo kunnen wy de stad niet houden.*

Doch hier tegen braght de Groot Meester noch vele redenen in, die alle hier op uitquamen, van de stadt niet over te geven, zoo lang men een droppel bloets in 't lijf hadden.

Maer als de meesten der genen, die den raet uitmaekten, hem vertoont hadden, dat d' Orde der Ridders geheellijk zou uytgebluscht, en al het volk der stad gedwongen worden hun geloof te verlooghenen, indien de Turken de stad met gewelt in kregen, zoo wert hy gedwongen van zijn genomen opzet uit noot te wijken, en besloot den inwoonders hun verzoek toe te staen.

Wanneer nu op dien tijt *Solyman* een vendel op de kerke van *S. Maria van Lemonitre*, welke ontrent de stad stont, geplant had, als tot een teken of hy noch eenige voorstellen wilden doen, eer tot den uittersten noot te komen, zoo deed de Groot Meester een ander vendel op de poorte van *Quosquino* planten, tot een bewijs van in onderhandeling te willen komen, en na het geen, dat zou voorgeslagen worden, te luisteren. Overgeven der stad.

Twee Turken dan quamen uit hunne loopgraven, met eenen brief van *Solyman*: waer by hy beloofde behoudenis van leven en goederen: vryheit van gewisse: beneffens keure van te blijven of te vertrekken, zoo wel voor de Ridders, als burgers. De Groot Meester zond aen *Solyman* den Ridder *Antonis de Grolee, Geghti Passin*, en *Robert Perrucy*, gewonelijke richter der kastelanye.

Deze afgezondenen verworven niets anders, als eenen stilstant van drie dagen. Na die gebrooken was door het verzoek, dat de Groot Meester deed van langer uitstel van tijt te hebben, om zich wel te beraden, begonnen de Turken het geschut weer te laten spelen.

Maer zijnde d'onderhandeling eindelijk weer by de hant genomen, overquam de Ridder de *Passin*, met Keizer *Solyman* op deze punten.

De kerken zouden niet ontwijd noch ontheilight worden. Punten des verdrghs.

De Kristenen zouden vrye oefening van Godsdienst hebben.

Men zou gene kinderen van schattingh mogen nemen, om Janissars te zijn.

D'Inwoonders zouden van alle lasten, den tijt van vijf jaren, ontslagen zijn.

Die wilde, zoude van daer met alle zijne roerende goederen, binnen drie jaren, in alle veiligheit kunnen vertrekken.

Solyman zou, aen die van d'Orde, genoechzame schepen en galeyen verschaffen, om hen alle na het eilant Kandie over te voeren.

Het geschut zouden zy meeslepen, zoo veel zy in de schepen laden kunnen: en binnen twaelf dagen vertrekken.

Het kasteel van S. Peter, eilant Lango, en andere eilanden en sterkten der Orde zouden aen Solyman overgelevert worden.

Dit verdragh wert op Kersdagh, den vijf en twintigsten van Wintermaent, des jaers vijftien hondert twee en twintigh, voltrokken, en daer op de stad aen keizer *Solyman* overgelevert.

Het schijnt vrome daden en deughden dikwils in den perzoon van den vyant zelf geaght worden.

Edelmoedigheit van Solyman tegens de Groot Meester. De kloeke strijtbaerheit, welke de Groot Meester aen het verdedigen der stad bewezen had, baerde in keizer *Solyman* een verwondering tot stommens toe, en in zijnen veltheer *Achmet* een onuitsprekelijke begeerte, om met hem in gesprek te treden. Dies ging dees hem begroeten, tot in de gracht van de stantplaetse of post van *Spanje*, en beschonk hem met grote lofredenen, van dat hy zoo langen tijt aen de vervarelijkste maghten des gantschen aertbodems had tegenstant geboden. Voorts ried hy hem eenige plightplegingen aen *Solyman* af te leggen, die hy zeide zeer begeerigh te zijn, om hem te zien.

Niet wel kon de Groot Meester zich daer van ontschuldigen, noch dat afslaen, dewijl, door het weigeren van dat te doen, *Solyman* misschien geweldigh beledight zou geworden zijn: en dienvolgens zich niet te stip aen de punten des verdraghs gehouden hebben.

Dies vervoeghde de Groot Meester zich by *Solyman*, die hem wel onthaelde, en zijn loffelijk bestant, in het verduuren des beleghs, grotelijks prees: ja hy betuighde eenigh leetwezen te hebben, met hem uit zijn erfgoet te jagen, en bood hem d'eerlijkste en achtbaerste ampten zijns rijks aen, om hem in zijnen dienst te houden. Dan hier toe had de Groot Meester gene ooren. *Solyman* beloofde hem voor de twede male de verdragh-punten ongeschent te zullen houden, en deed hem weerom tot aen de stad geleiden.

Solyman ging eenige dagen daer na in de stad, gevolght van *Achmet* en *Ibrahim Bassa*, die dezen jongen vorst het naeste aen het herte begon te leggen, om den Groot Meester in zijn paleis te bezoeken, dat een ongewonelijke heuscheyt van de Turksche keizers is, dewijl die alle andere vorsten des aerdbodems weinigh achten.

Deze ongewonelijke gunste van *Solyman* verplighte den Groot Meester, tot het bewijzen van ongewonelijke verneedering, die op zijne knien aen hem eerbiedigheit betonen wilde. Maer *Solyman* belette hem dat te doen, zoo dra hy hem zagh daer van gelaet maken, en braght de hant aen zijnen tulbant, om hem eere te bewijzen: dat de Turken noit doen, dan wanneer zy aen Gode eere willen bewijzen.

Na eindelijk de Groot Meester orde op zijne zaken, des daeghs voor het voltrokken verdragh, gestelt had, trok hy uit de stad *Rhodus*. Hy stak in zee met vier duizent menschen, in veertigh schepen, nemende zijnen koers na het eilant *Kandie*.

De Korsair *Kurtogly* wert in de stad gelaten, om aldaer, van wegen *Solyman* te gebieden.

Vertrek van Solyman. Niet lang bleef keizer *Solyman* in de stad: maer nam zijnen wegh na *Konstantinopolen*. Hy roemde geweldigh op deze overwinning, en stelde die boven alle andere, die oit zijne voorzaten gedaen hadden.

De Kristenen, of ridders van *S. Jan van Jerusalem*, hadden de stad en het eilant *Rhodus*, sedert het jaer dertien hondert, en vier of negentien, zoo andere willen, bezeten, als wanneer zy dezelve den Saraçenen of Mahometanen, onder beleit van den Groot Meester *Fulko de Villaret*, afnamen, die de stad, welke by na vervallen was, deed herbouwen, en de scheeps-timmerwerven vermaken.

Aertbevinge van Rhodus. Het eilant en de stad *Rhodus* heeft, benevens vele andere plaetsen van dien oort,

oort by ouds grote aertbevingen gevoelt: en is voornamelijk viermael in aeloude tijden zwarelijk daer door geſchut.

De eerſte aertbeving geſchiede op het twede jaer van de hondert en acht en dertighſte *Olympias*, dat is, op het twee hondert en twee en twintighſte jaer voor des Zalighmakers geboorte.

Euſebius wijfelt, en brengt deze aertbeving nu op het twede jaer van de hondert en negen en dertighſte *Olympias*, en dan op het twede jaer van de hondert en acht en zeſtighſte *Olympias*, desgelijks ook *Hieronymus*.

Ook melt *Juſtinus* eene aertbeving: waer door *Rhodus*, en vele andere ſteden, met een zwaren val van puinhoopen geſchudt wierden. Desgelijks ſchrijft *Pauſanias*, dat deze aertbeving de ſteden van *Karie* en *Lycie* deed daveren, maer allermeeſt daer door het eilant der Rhodiers beweeght wiert.

Eenige brengen d'aertbeving, welke *Juſtinus* gedenkt, vijf en twintigh jaren later: te weten, op het hondert en zeven en negentigſte jaer voor des Zalighmakers geboorte.

Door deze eerſte aertbeving, ſtorte het groot beelt *Koloſſus* ter neer, na het zes en vijftig jaren over eind geſtaen had, als ook een groot gedeelte der ſtads muuren en ſcheeps-timmerwerven.

Meer andere ſchrijvers, als *Oroſius*, *Paulus Diakonus*, *Marianus*, *Scotus*, gedenken deze aertbeving, waer door het beelt *Koloſſus* ter neer viel.

De Rhodiers namen den voorval van deze aertbeving waer, en droegen zich in dien ramp zoo voorzightelijk, en met zulken kloek beleit, dat die toeval hen meer tot voordeel, als tot nadeel ſtrekte: want zy wiſten by de genen, aen wien zy in gezantſchap ten dien einde gezonden waren, hunne geleden neerlaegh, uit yver van hunnen ſtaet te helpen, wonderlijk te vergroten: als ook by de genen, die zy in 't byzonder daer over aenſpraken.

Zy braghten de ſteden en koningen, en allermeeſt de koningen daer toe, dat zy niet alleenlijk grote giften van hen ontfingen; maer ook zelfs de genen, die dezelve vereerden, in 't toekomende zich aen hen, als voor een groten weldaet, verplight hielden: want *Hiero*, koning van *Syrakuſen*, op *Sicilie*, en *Gelo*, koning der *Sikulers*, vereerden niet alleenlijk vijf en zeventigh talenten zilvers, tot verſchaffing van olye voor de genen, die in de worſtel-ſtrijtplaetſe geoefend wierden: (welke zom zy ten dele in gerede gelde, en ten dele kort daer na gaven:) maer zy wijden ook zilvere ketels met hunne voetſtallen, en eenige waterpotten, in de ſtad der Rhodiers toe.

Daer en boven gaven zy hen ook, tot het verrichten van kerkendienſten, tien talenten, en tien andere, om de ſtad met inwoonders te bevolken: dies de ganſche zom hondert talenten zilvers bedroegh. Daer beneffen gaven zy allen den genen, die na *Rhodus* voeren, vryheit van tollen en ſchatting. Ook vereerden zy hen 50 *Katapulten* of pijlwerpgevaerten van drie ellen groot.

Na zy eindelijk zoo vele dingen geſchonken hadden, als of zy eenen weldaet van de Rhodiers ontfangen hadden, richten zy ook op eene plaetſe, *Digma*, twee beelden op, te weten, het volk der Rhodiers, van het Syrakuſaner volk gekroont of bekranſt. d'Egyptiſche Koning *Ptolemeus* beloofde den Rhodiers drie hondert talenten zilvers; tien mael hondert duizent artaben korens, ſtoffe tot het bouwen van tien galeyen, met vijf ry-riemen, en van zoo vele galeyen met drie ry-riemen, veertigh zent dennebalken, tot de mate van eenige ellen, duizent pont koper gelt, drie duizent pont werk, drie duizent zeilen en maſten: tot heroprechting van het Koloſſen beelt drie duizent talenten, hondert bouwmeeſters, drie hondert en vijftigh arbeitsluiden, en tot dier voetſel veertien talenten jaerlijks: daer en boven, tot onkoſte van de ſpelen en kerkdienſten, twaelf duizent Artaben korens: en tot onderhoud van tien galeyen, met drie ryriemen, twintig duizent Artaben. Het meeſte van alle deze dingen gaf hy aenſtonts, maer ſlechts een derde gedeelte van al het gelt.

Desgelijks gaf *Antigonus*, een der Landvooghden van *Alexander de Grote*, en namaels koning van *Syrie*, tien duizent balken van zes, tien, en ook van acht ellen, tot gebruik der wiggen: zeven duizent planken van zeven

ven ellen: drie duizent ponden yzers: duizent ponden pek, duizent tonnen teer. Daer en boven beloofde hy hondert talenten zilvers. *Chryseis*, een edele vrouw, gaf hondert duizent maten korens, en drie duizent ponden loots.

Seleukus, vader van *Antiochus*, gaf allen den Rhodiers, die met schepen in desselfs gebiet quamen, vryheit van tollen, en vereerde hen daer en boven tien toegeruste galeyen met vijf ry-riemen, en 2000 maten korens, als ook eenige duizent ponden hair tot ankertouwen.

Diergelijke dingen hebben ook *Prusias*, koning van *Bithynie*, en *Mithridates*, koning van *Pontus*, en de lantsheeren, die te dien tijde het gebiet in *klein Asie* voerden, als *Lysanias*, *Olympichus* en *Limneus*, geschonken. Niemant zal lichtelijk het getal der steden weten te zeggen, die, elk na zijne maghten, den val der Rhodiers verlichten. Dies men zich grotelijks heeft te verwonderen, indien men op den tijt wil zien, sedert den welken de stad der Rhodiers met burgers begon bevolkt te worden, hoe in zulken korten tijt, zoo de byzondere als de gemene middelen der Rhodiers tot zoo verre opgeklommen waren. Maer zoo men acht slaet op de welgelegentheit der plaetse, en op den overvloet der dingen, die van uitheemsche toegebraght waren, ten einde de stad niets zou ontbreken, waer door zy geluckzaligh zou zijn, zoo zal men zich niet meer behoeven te verwonderen: ja men zou kunnen zeggen, dat de staet der herstelde Rhodiers, minder, als na behoren, gebloeit hebbe. Dus verre *Polybius*.

Jul. Capitolin. De twede aertbeving ontstont ten tijde van keizer *Antoninus Pius*: waer door vele steden op *Rhodus*, en in *klein Asie* ter neer storten, die de keizer alle by na met onmetelijke onkosten, en wonderlijken vlijt deed herstellen, als *Pausanias* getuight.

Cedren. De derde grote aertbeving geviel onder keizer *Konstantius*, op het achtste jaer van zijne regering: waer door het eilant *Rhodus* met vele gebouwen neerstorte.

De vierde en laeste aertbeving ontstont onder keizer *Anastasius*, die op het jaer vier hondert een en negentigh, na des Zalighmakers geboorte begon te regeren.

Zoo *Euagrius* en *Niceforus Kallixtus* getuigen, zou onder keizer *Anastasius* het eilant *Rhodus*, voor de derde male, door eene aertbeving laet in den naght geschut zijn: daer deze aertbeving nochtans de vierde was, die *Rhodus* geleden had. Doch *Euagrius* en *Niceforus* hebben misschien alleenlijk de aertbevingen willen gedenken, die op *Rhodus* onder de Roomsche keizers ontstaen zyn.

Het eilant *Rhodos* heeft ook in aeloude tijt grote watervloeden uitgestaen: d'eerste ontstont, wanneer de Telchiners, d'aeloude inwoonders, het eilant bewoonden, die, wanneer zy den aenstaenden watervloet te voore vernamen, het eilant verlieten, en zich aller wege hene verspreiden. Watervloeden. Diodoor.

Dit geschiede lang voor den opbouw der stad *Rhodus*. Maer na de stad gestight was, heeft zy drie andere watervloeden uitgestaen. Welker twee, en de kleinste, wanneer die zouden geschiet zijn, is onzeker: maer de derde en zwaerste watervloet geviel op het eerste jaer van de hondert en zestiende *Olympias*, dat is, op het drie hondert en zestiende jaer voor des Zalighmakers geboorte, als *Diodoor* op dat jaer in de volgende woorden verhaelt. Lib. 19.

In die zelve tijden quam de stad der Rhodiers een derde watervloet over, die vele inwoonders verslond. Dier eerste was den menschen weinigh schadelijk: dewijl toen de stad eerst nieugebouwt was. Maer de twede was groter, en vernielde vele menschen. De laeste geviel in 't begin des voorjaers, wanneer schielijk grote stortregens en hagels van een ongelofelijke grote neervielen, want de kleinste waren een pont zwaer, en zommige groter neergevallen; zulks door dier zwaerte de huisen instorten, en niet weinig menschen te sneuvelen quamen. En dewijl *Rhodus* (aldus vervolgt *Diodoor*,) schouwtoneelswijze gebouwt was, en het aflopen des waters merendeels na eene plaetse geschiede, zo wierden aenstonts de laeghten der stad vervult, dewijl de waterleidingen, (naer dien men de winter hield reeds over te zijn,) verzuimt, en de goten der muuren verstopt waren. Wanneer dan de wateren schielijk by een vergadert waren, zoo wiert de gansche oort by de *Deïgma*, alzoo genoemt, en by den tempel van *Dionijs* vol. Als de menighte van het overstromend

wa-

water by den tempel van *Eskulaep* opgerezen was, wiert elk verbaeft, en verfchilden in voorflagen, op wat wijze zy hun leven befchermen zouden. Want zommige vluchten na de fchepen, andere liepen na het fchouwtoneel. Eenigen, die reeds door het water bezet waren, klommen angftigh en bevende op de hoogfte altaren en voetftallen der beelden.

Wanneer dan de ftad gevaer liep, van met d'inwoonders ten gronde te zullen vergaen, verfcheen van zelf onverziens een hulpmiddel: want het gewelt des waters, dat van binnen bleef ftaen, liep door de muur, die een lange reex uitgebroken was, in zee: waer door elk in zijne plaetfe herftelt wert.

Dit gedeegh ook den ftedelingen, die in noot waren, tot voordeel, dat die watervloet by dagh ontftont: want de meefte fchoten na de verheve oorden der ftad toe: als ook dat de huizen niet van ticchel; maer van gehouwe fteenen waren. Dies de genen, die op de daken gevlught waren, zonder grote fchade daer af quamen.

Evenwel quamen onder zoo grote rampen over de vijf hondert zielen om 't leven. Eenige huizen ftorten geheellijk ter neer. Andere bleven ftaen; maer waren gefchonden.

Godsdienft der oude Rhodiers.

ftr. d' OUde Rhodiers deden op den burght of kafteel aan *Minerva* vuurloze offerhanden, of offerhanden zonder vuur: gelijk d'Atheners op den burght met vuur offerhande deden, welke vuurloze offerhande der Rhodiers de Heliadynen, door onderwijs van de Zon, allereerft ingevoert hadden, als uit het volgend fchrijven van *Diodoor* blijkt.

Wanneer de Heliadynen manbaer geworden waren, had de Zon, naer men fpreekt, gezeidt: die d'eerfte aen *Minerva* offerhande zullen doen, zullen de Goddin altijt by haer hebben. Het zelve zou hy ook den genen, die *Attika* bewonen, verkondight hebben. Waer over de Heliadynen uit haeftigheit vergeten zouden hebben vuur op het altaer te brengen, doch hadden evenwel toen flaghtoffers opgeleit. Maer *Cekrops*, die toen over d'Atheners heerfchte, had daer na met vuur geoffert. Hierom zeidmen, dat tot nu toe (verfta tot aan *Diodoors* tijden) die byzondere offerhande op *Rhodos* zou gebleven zijn.

Pindarus gedenkt ook dit offeren der Rhodiers zonder vuur op den burght.

Ook had *Danaus*, wanneer hy uit Egypten met zijne dochters gevlught, en op het eiland *Rhodos* gekomen was, eenen tempel van *Minerva* geftight, en het beelt der Goddin toegewydt.

Deze fchijnt dezelve offerhande te zijn, die de Rhodiers, onder het houden van een gaftmael, aen de Lyndifche *Minerva* deden; doch zonder gebruik van eene pispot. Suidas.

Wanneer het Orakel op hun vrage hen diezelve toeftont, vroegen zy weerom, of zy eene kopere of aerde pispot moften hebben? toen wierd God *Apollo* daer over verftoort: en gaf ten antwoort, geen van beiden.

De Rhodiers, wanneer hunne fchepen verre van ftrant in zee ftaken, deden eerft ook offerhande aen de komfte van zekeren *Forbas*, tot erkentenis en gedaghtenis van zeer groten weldaet: want als het eiland *Rhodos* by ouds van flangen krielde, (waerom het ook *Ophiusa*, dat is, flanghaghtigh, te vooren by d'inwoonders genoemt was) en onder die menighte van gedroghten een draek van eene yzelijke groote zich daer op onthield, die vele Rhodiers gedoot, en eindelijk hun vaderlant te verlaten gedwongen had, zoo wort gezeidt dees *Forbas*, zoon van *Triope*, geteelt by *Hercilla*, anders *Hiokla*, *Mirmidons* dochter, door onweer op zee aen dit eilant vervallen te zijn, en al het wilt gedierte en dien draek gedoot te hebben. Hygin.

Dewijl nu *Forbas* inzonderheit by *Apollo* bemint was, zoo wort hy gezeit in den hemel, dezen draek dodende, tot lof en gedaghtenis geplaetft te zijn.

Dees *Forbas* is de geen, dien de fterrekijkers, na de betekenis van zijne

daet *Ophiuchus* genoemt, en in den hemel onder de sterren opgeheven hebben: want *Ophiuchus* is een Griekſch woort, en bediet eigentlijk ſlanghouder. Dit hemelſch teken beſtaet uit zeſtien ſterren. Men vint'er, die dezen *Ophiuchus* voor *Herkules* houden, die in de wiege de ſlangen, door *Juno* tegen hem gezonden, verwurghde.

lib. 5. *Diodoor* beſchrijft dezen voorval en bedrijf van *Forbas* aldus. Wanneer namaels het lant *Rhodia* yzelijke ſlangen had voortgebragt, zoo gebeurde het, dat vele inboorlingen door de ſlangen gedoot wierden. De overgeblevenen zonden orakel-raetvragers na *Delfos*, om God *Apollo* over ontſlaging van het tegenwoordigh onheil te raetvragen. *Apollo* gaf ten antwoort, en beval hen *Forbas* met zich te nemen, beneffens de genen, die hem volgden, en met hen t'zamen *Rhodos* te bewonen.

Dees *Forbas* was een zoon van *Lapitha*, en hield zich toen, beneffens vele andere, in *Theſſalie* op, en zoght een bequaem lant, tot eene woonſtede.

De Rhodiers verbaden hem, volgen het Orakel, en maekten hem deelaghtigh aan het lant. Toen boende *Forbas* de ſlangen wegh, en bevrijde het eilant van die vreze, en woonde t'zamen by hen.

Dewijl nu ook eindelijk *Forbas* in andere dingen een vroom man geweeſt was, zoo bequam hy, na zijne doot, helden-eere. Dus verre *Diodoor*.

De oude Rhodiers hadden meer andere offerhanden; doch die, door de outheit en langhdurigheit des tijts, in vergetelheit geraekt zijn. *Georgias* en *Theognis*, twee aeloude Schrijvers, hebben byzondere boeken van de offerhanden der Rhodiers geſchreven, die by *Atheneus* gedaght worden.

De oude Rhodiers vierden ook byzondere feeſten of Hoogh-tijden. *Diodoor* gedenkt een feeſt van *Dionyſie*, dat is, *Bachus* feeſt. Men had'er ook *Halia*, *Epiſcaphia*, *Tleopolemia*, *Chelidonia*, en meer andere Griekſche Feeſten.

Het feeſt *Tleopolemia* wert'er, ter eere van *Tleopolemus*, zoon van *Hercules*, geviert.

Pagladia was een feeſt by de Rhodiers, wanneer de wijngert geſneden wert. Heſych.

D'Oude Rhodiers hadden in hunne lantſtreke eene Kapel van den Erythibiſchen *Apollo*, en eerden ook den Erythibiſchen *Apollo*, die alzoo na Erythibe, dat is, brant des koorens, genoemt was. Strabo.

In de ſtad of op het eilant *Rhodus*, wiert ook *Merkuur*, *Epipoleer* gebynaemt, geëert. Heſych.

Aldaar was ook een tempel of Beelt van *Diana*, *Euporia* gebynaamt: want de Rhodiers kroonden of bekranſten *Proſerpina* en *Diana* met as-fodil-bloemen.

By de Rhodiers was ook een Tempel of Kapel van de Griekſche, *Helena*, *Dendritis* gebynaemt, die by dezen voorval, volgens verhael van *Pauſanias*, geſtight wiert.

De Rhodiers, die geenſins met de Lacedemoniers over een ſtemmen, zeggen, dat *Helena*, na het overlijden van *Menelaus*, wanneer ook *Oreſtes* noch omher zworf, door *Nikoſtrates* en *Megapentes* verdreven en by *Polyxo*, gemalin van *Tleopolemus*, op *Rhodus* gekomen was: want *Polyxo* was ook een Griekin van afkomſte, en lang te vooren aen *Tleopolemus* getrouwt, met wien zy uit *Argis* na *Rhodus* vlughte, en heerſchte toen over het eilant, na zy met den vader-loozen zoon overgebleven was.

Wanneer dan deze *Polyxo* haer aen *Helena* over de doot van *Tleopolemus* wilde wreken, zond zy eenige dienſtmaeghden na haer toe, als zy haer waſchte, die met woede haer aengregen, en aen eenen boom verworghden. En hierom was by de Rhodiers een Tempel van *Helena Dendritis* opgerecht, dat zoo veel als boom-*Helena*, gezeid is: want een boom bediet op 't Griekſch *Dendros*. Desgelijcx wert ook *Jupiter* op *Rhodos* met den bynaam van *Endendrios*, *Eridemius* en *Pean* geëert. Dus verre *Pauſanias*. Heſych.

Saturnus wert ook op *Rhodus*, op den zeſten dagh van de maent *Metagnitiôn* geëert. Na deze gewoonte lang ingewortelt was, wert zy namaels verandert en afgeſchaft. Porphyr. Abſtin. lib. 2. cycil.

ek- r der diers

By de inwoonders der ſtadt *Lindos* wierden by ouds aen *Herkules* offerhanden met een paer of koppel-ploegh oſſen gedaen, dier maniere en wijze zeer veel van andere offerhanden verſchilde, en niet met gejuigh, maer met vloekken en verdoemingen geviert wiert: ja zy hielden die offerhanden voor geſchonden, indien iemant onder de plechtelijke gewoonten ook onverzigtelijk een goet woort ontviel. De oorzake en oorſprong van deze offerhanden wort beuzelwijze gezeit deze te zijn.

ant c. 1.

Wanneer *Herkules* op het eilant van *Rhodos* quam, en hongerig was, had hy zekeren lantbouwer zien arbeiden, van wien hy eenen van twee oſſen te koop verzoght. Dees weigerde het, en zeide dat het niet kon geſchieden, dewijl al zijne hope van het lant te bebouwen op die twee beeſten ſteunde. *Herkules* gebruikte dan zijne gewoonelijke kracht, en nam beide de oſſen wegh, dewijl hem niet de pijne waert was, de eene te nemen. Wanneer dan deze rampzalige bouwman zijne oſſen zagh ſlaen, begon hy zich over zijn ongelijk met vloeken te wreken, dat *Hercules* zeer aengenaem was te hooren: want terwijl hy zijnen gaſtgenoten de geregten bereide, en een anders mans oſſen op at, zoo hoorde hy, al laggende tot ſchaterens toe, zeer fel op hem ſcheiden. Maer na *Herkules*, om zijne wonderlijke kracht, goddelijke eere aen hem wilde opgedragen hebben, zoo wert hem een altaer van de burgers opgerecht, dat hy na den daet *Buſygos*, dat is, *Oſſenjok*, op Griekſch noemde: op het welk twee gekoppelde oſſen, diergelijken hy den lantman ontnomen had, opgeoffert werden. Ook maakte hy den bouwman zijnen prieſter, en beval hem, diezelve vloeken altijt, in het vieren der offerhanden, te onderhouden; dewijl hy zeide nooit lekkerder gegeten te hebben.

Co- 1- um at

Zoo andere verhalen zou deze lantman, wanneer *Herkules* voor zijnen hongerigen knaep *Hyllus*, (dien hy over al van kintsbeen af tot reis-genoot met zich genomen had,) ſpijze verzoght, hem die niet alleenlijk niet gegeven, maar hem ook met ſcheltwoorden bejegent hebben. Dies *Herkules* daer over verſtoort wiert, en eenen van zijne twee oſſen ſlaghte: daer hy zelf van at, en ook daer van zijnen knaep te eeten gaf, midlerwijle de lantman van verre op hem ſtont te vloeken. Maer *Herkules* had om het vloeken gelaght, en gezeid nooit zoeter maeltijt gedaen te hebben, dan deze, die met vloeken geſchiede. Deze offerhande wert op Griekſch *Buthene*, dat is, *Oſſenſlagt* genoemt. Hier op ſlaen ook de volgende woorden van *Gregoor Nazianzener*. Deze oſſenſlaght te vervloeken wert by de Lindiers voor godvrughtigh gehouden: en het ſchelden op *Hercules* ter eere des Gods geduit. Gelijk ook tot een ſpreekwoort onder de Grieken geworden was, te zeggen, een *Lindiſche offerhande*: dat op de gene geduit wert, die offerhande met vloeken en ſchelden deden. Een andere offerhande plaght ook by de Lindiers geviert te worden, *Theleſthia* genoemt.

In Julian orat. 1.

d'Oude Rhodiers bezaten groote rijkdommen, en waren, zoo *Dion Chryſoſtomus* getuight, te vooren de rijkſte der Grieken, en by zijnen tijt noch rijker.

Rijkdom der aeloude Rhodiers. In Rhodiac.

Homeer melt een zeker vaers, dat *Kronios* of *Jupijn* (want aldus wert *Jupijn* by de oude Griekſche Poëten, na *Kronos*, dat is, *Saturnus*, zijn vader, gebynaemt,) op de Rhodiers onmetelijke en overgroote rijkdommen uitgeſtort hebbe: in welk vaers *Homeer* op de goude regen ſchijnt te ſpelen, die van de oude gezeit wert op *Rhodos* geregent te hebben. In dien zin ſchrijft ook *Strabo* over deze woorden van *Homeer* aldus. *Zommige duiden dit vaers op een fabel, en zeggen, dat het gout geregent hebbe, ten tijde der geboorte van Minerva, uit Jupijns hooft.*

Pindarus melt ook, dat eertijts de groote koning der goden aldaer met goude ſneeu de ſtad beſproeit hadde. Op beide deze plaetſen, zoo van *Homeer*, als *Pindarus*, ſlaen zekere woorden van *Ariſtides*.

In Rhodiac.

Ook gedenkt *Filoſtratus*, hoe gezeit wert, dat het gout uit den Hemel geregent, en de huizen en ſtraten vervult hebbe, wanneer *Jupijn* op

op de Rhodiers uit een wolk brak.

De oorzake nu, waer om by d'ouden *Jupijn* gezeit wert, op de Rhodiers gout geregent te hebben, hieldmen te zijn, dewijl zy de eerste aen *Minerva*, wanneer zy uit *Jupijns* hooft, geboren was, offerhande deden.

De grote en prachtige stad der Rhodiers of *Rhodus*, was geweldig, door de middelen en rijkdommen des Roomschen volks, aengegroeit: als onder andere hier uit blijkt; dewijl de Romeinen den Rhodiers niet alleenlijk vele steden, maer ook vele eilanden, om den bewezen bystant in den oorlogh, tegen *Antiochus*, koning van *Syrie*, geschonken hadden. Aldus schrijft *Eutropius*, dat den Rhodiers, die den Romeinen bystant tegen koning *Antiochus* hadden gedaen, vele steden toegestaen waren.

Appian de Bel Mithridat. Dion Chrysost. in Rhodiac. Onder deze steden waren de Kauniers of inwoonders van *Kaunos*, eene stad van *Karie*, in klein *Asie*, in den oorlogh tegen koning *Antiochus* den Rhodiers cijnsbaer geworden. Ook getuight *Plinius*, dat het volk van *Kaunos* den Rhodiers onderworpen was. Maer t'eener tijde vielen de Kauniers van de Rhodiers af, doch wierden, op oordeel der Romeinen, weer van hen ontontfangen en aengenomen.

Strab. lib. 14.

Arist. in Rhodiac Dion Chrys. Plin. Onder de Rhodiers stonden verscheide eilanden, als *Karpathos*, *Kasos*, *Nisyros* en *Sijme*: hoewel het schijnt, dat *Sijme* aenstonts, al van de tijden der *Heliadynen* af, onder de Rhodiers behoort hebbe: als uit den naem van *Sijme* zelf te bespeuren is, dien dit eilant van *Sijme*, dochter van *Jalysus*, bekomen had.

In klein *Asie* hebben de Rhodiers de lantschappen van *Lycie* en *Karie* bezeten, als *Livius* in de volgende woorden verklaert. *Den Rhodiers is (door de Romeinen) bekraghtight, het geen hen in het voorigh besluit gegeven was. Lycie en Karie zijn hem tot aen den vliet Meander gegeven: behalve Telmessus.* Het zelve schrijft *Polybius*. Ook getuight *Dion Chrysostomus*, dat de Rhodiers vruchten uit *Karie*, en uit een gedeelte van *Lycie* trokken.

a L. 38.

In Excerpt legat.

L. Kornelius Scylla had den Rhodiers *Lycie* toegevoeght: wiens inwoonders zy namaels met eene herde en wrede regeeringh plaeghden. Gelijk de Lijciers zelfs daer over door gezanten by *Livius* aen de Romeinen klaeghden.

Ook gedenkt *Strabo*, hoe van de Rhodiers verhaelt wert, dat hunne staatzaken niet alleenlijk van dien tijt af, in den welken zy de stad *Rhodos*, die by zijnen tijt was, bewoonden; maer ook vele jaren voor *d'Olijmpische* instelling verre van hunne vaderlant, tot welvaren en behoudenis der menschen, gevaren waren: van waer zy tot aen het lant *Iberie* (nu *Spanje*) gezeilt waren, en hadden aldaer de stad *Rhodos* gesticht: dewelke daar na door de Massiliers in genomen was. Eenigen zeiden ook, dat zy in het wederkeren, uit het beleg van *Troje*, d'eilanden *Gymnasien* of *Baleares*, nu *Majorka* en *Minorka*, bebouwt hadden.

Het orakel der *Sibyllen* heeft ook aen *Rhodos* rijkdom of gelukzaligheit voorspelt, dat aldus luit. *En ghy, ô Rhodos! dochter der zonne, zult een langen tijt vry en gelukzaligh zijn.*

Het eilant *Faros*, dat wel eer duizent schreden van't strant der stad *Alexandria* in *Egypten* lagh, was ook in het stuk van tollen den Rhodiers onderworpen, dat tot aen de tijden van *Kleopatra*, koningin van *Egypten*, geduurt had: maer deze bedroog de Rhodische tollenaers, wanneer zy de tol quamen afvorderen, met list: te weten, zy deed met onophoudelijken arbeit het eilant *Faros*, in den tijt van zeven dagen, met het inwerpen van grote moelyen of gevaerten in zee, tot een bestek van zeven stadien, aan het vast lant hechten. Waer op zy toen met een wagen quam rijden, en zeide, dat de Rhodiers doolden, en tol van d'eilanden, en niet van het vast lant mosten vorderen. Ammian Marcel lib. 22.

De Rhodiers bezaten ook in de oude tijden de heerschappye over de zee, en waren, volgens *Strabo*, een langen tijt zeevooghden, en schuimden de zee van zeeroveryen. d'Aeloude Rhodiers waren heerschers der zee.

Eusebius en *Hieronimus* schrijven hen niet meer als den tijt van drie-en-twintigh jaren de heerschappye of vooghdyschap over de zee toe. Daer-en-tegen getuight *Cicero*, dat tot aen zijne geheugenis de scheeps-lessen en glo- Arist. i Rhodia lib. 4. In ora pro le Manil.

glorie aen de Rhodiers gebleven ware. Enzeker niet t'onreght, naer dien de Rhodifche fchepen, zoo *Livius* melt, in vlugheit en kunft van ftuur-luiden, en in wetenfchap van roeiers, overtroffen.

2. Ja de Rhodiers waren, volgen *Strabos* fchrijven, zeevooghden ten tijde, wanneer zeker eilant *Hiera*, tuffchen d'eilanden *Thera* en *Therefia*, in de Middellantfche zee ontftont: het welk gefchiede op het twede jaer van de hondert en vier-en-zeftig *Olympias*, ontrent 197 jaren voor des Zalighmakers ge-
4. boorte. Ook getuight *Strabo*, dat *Rhodos* door de goede wetten, in het ftuk van zee-zaken, de zee bemaghtight hebbe.

3. Het orakel der *Sibyllen*, daer het van *Rhodos* fpreekt, heeft ook deffelfs zeevooghdyfchap aldus voorfpelt. *In zee zult ghy hebben de maght over anderen.* Ook noemt *Lukanus Rhodus* bemaghtiger der zee.

Hier over worden de Rhodiers, boven alle andere volken, by *Florus*, het fcheeps of boots-volk uitftekenheits halve genoemt

De Rhodiers zelfs ftoften en roemden hier ook op, als dat elk van hen een fchip kon beftieren. Waerom ook op de pocchers tot een fpreekwoort by ouds gezeit wert. *Wy tien Rhodiers, zijn tien fchepen.* Ariftid in Rhodiac.

Men zeidt ook zeker Rhodier ftuurman, wanneer zijn fchip in een ftorm aen het zinken was, zou ten trots van *Neptuin* gezeid hebben. *Maer wete, ô Neptuin! dat ik het fchip recht zal laten zinken.* Tot geen klein bewijs van hunne ftoutheit en ervarentheit ter zee. Ariftid.

Aeloude heerfchers en beftierders van *Rhodus*.

HEt eilant *Rhodus* ftont in aeloude tijden onder het gebiet der Athe-
2. ners, tot aen de twee en negentigfte *Olympias*, ontrent het jaer 410, voor des Zalighmakers geboorte; maer wanneer dier heerfchappye, door een zeer groten neerlaegh, op *Sicilie* geleden, begon veracht te worden, begaf het zich op de zijde der Lacedemoniers, die toen tegen d'Atheners oorloghden, als *Thucydides* in de volgende woorden verhaelt.

Wanneer de Lacedemoniers door de opperhoofden der Rhodiers in 't algemeen ontboden waren, befloten zy derwaerts te gaen, op hope van het eilant, dat toen maghtig van boots en voetvolk was, en door middel en hulp van des felfs maetfchappye en krijghs-heir kon voeden, te zullen krijgen. Dies voeren zy aenftonts in den zelven winter uit *Knidos*, een ftad van *Karie*, derwaerts, en landen met 94 fchepen aen *Kamiros*, de eerfte ftad van *Rhodus*, en brachten onder vele de fchrik, die niet wiften wat'er gefchiet was, en zich met de vlught uit de ftad begaven: daer de ftad ook anders onbemuurt
8. was. De Lacedemoniers daer na hen, en de Rhodiers van de fteden *Lindus* en *Jalyffus* by een roepende, overreden hen, om van de Atheners af te vallen. En aldus viel *Rhodus* den Peloponefen of Lacedemoniers toe.

d'Atheners, dit ten dien tijde vernemende, voeren met fchepen van het eilant *Samos*, en zoghten het werk te beletten; maer quamen een weinigh te laet.

Dies voeren zy aenftonts na het eilant *Chalce*, en quamen van daer weer aen *Samos*. Daerna fcheepten zy van *Chalce*, *Kôs*, en *Samos* na *Rhodus* over, en beoorlogen het eilant. De Peloponefen haelden hunne fchepen op 't land, en bleven tachentich dagen ftil leggen, en perften den Rhodiers twee en dertigh talenten gelts af. Dus verre *Thucydides*.

Diodoor fchijnt dit afvallen der Rhodiers van de Atheners te gedenken; hoewel hy de Rhodiers niet uitdrukkelijk noemt.

Aenftonts vielen ook de Chiers, Samiers, Byfantiers, en vele andere ftrijtgenoten den Lacedemoniers toe.

Wanneer dan ontrent op het jaer vier hondert en tien, voor des Zalighmakers geboorte, het eilant *Rhodus* onder de Peloponefen of Lacedemoniers ftont, fpanden d'eilanders van *Rhodus* Diodoor lib. 13.

Dio-door. zamen, om nieuwe dingen in 't werken te stellen en oproer te maken. Derwaerts *Dorieus*, de Rhodier, *Diagoras* zoon, door *Mindarus*, vlootheer der Lacedemoniers, met dertien schepen gezonden wiert, tot demping van den gerezen oproer. Na dees dan het oproer op *Rhodus* gestilt had, voer hy na den *Hellespont*, om zich by de vloot van den vlootheer *Mindarus* te vervoegen.

Maer zoo *Pausanias* schrijft, wiert *Dorieus*, beneffens *Pisidorus*, door de oproerigen uit *Rhodus* verdreven, die beide by de volken Thuriers na *Italie* trokken. Maer *Dorieus* quam weer op *Rhodus*, na verloop van ontrent vijf en twintigh jaren.

Diodor lib. 17. Op het eerste jaer van de drie en negentighste *Olympias*, dat is, op het jaer 406, voor des Zalighmakers geboorte, verwoeste *Alcibiades*, veltheer der Atheners, (na hy vergeefs het kasteel *Gaurium* op het eilant *Andros* bestormt had,) het eilant *Rhodus*, als ook *Kôs*, en kreegh van daer veel voorraet, tot onderhout des krijghsvolks. Niet lang daerna voer *Lysander*, vlootheer der Lacedemoniers, na *Rhodus* over, en nam van daer en van andere steden, de schepen, die aldaer lagen, en trok na *Efesen* en *Miletus*, in *Klein Asie*.

Dio-door. Pausan. Doch de Rhodiers wijfelden en waren onbestendigh in hun trouwheit tot de Lacedemoniers, en begaven zich weer onder het strijtgenootschap der Atheners, en van den Persischen koning *Artaxerxes*: want zy dreven op het eerste jaer van de zes en negentigste *Olympias*, dat is, op het drie hondert en vijf en negentighste jaer voor des Zalighmakers geboorte, het krijghsheir der Peloponesen uit de stad, en weken van de Lacedemoniers af, en ontfingen *Konon*, toen vlootheer van koning *Artaxerxes*, en te voren vlootheer der Atheners, met tachentigh galeyen in de stad. Het welk inzonderheit door aenraden van *Konon* geschiede, zoo *Pausanias* getuigt.

De Lacedemoniers, die gegeven koren met schepen uit *Egypten* aenbragten, hielden stoutelijk en onbeschroomt met de schepen na het eilant toe; dewijl hen het afvallen der Rhodiers onbewust was: maer *Konon* bragt de vraght schepen met de Rhodiers in de haven en vervulde de stad met lijftoght. Daer en boven quamen toen by *Konon* negentigh andere galeyen, tien uit *Cilicie*, en tachentigh uit *Fenicie*: daer over een koninghje der *Sidoniers* het oppergezagh had: maer de krijgsknegthen werden tegen *Konon* over de wanbetaling van soldye oproerigh: des hy by brieve den Persischen koningh *Xerxes* verwittigde.

Ekdippus wiert met acht schepen, om den Rhodischen ballingen bystant te doen, door de Lacedemoniers afgezonden, en lande aen de stad *Knidus*: maer als hy vernomen hadde, dat de Rhodische volken te water en te lande den meester speelden, en eene vloot eens zoo groot hadden, als de zijne was, hield hy zich te *Knidus* stil. Xenephon.

Wanneer de Lacedemoniers verstonden, dat *Ekdippus* niet kragten genoech had, om de zaken der vrienden te bevorderen, belasten zy *Teleutias*, zich met twaelf schepen uit de *Korintischen* zeeboesem na *Rhodus* te begeven, en het oppergezagh, met het afzetten van *Ekdippus*, over de vloot t'aenvaerden, en den Rhodiers, die na de zijde der Lacedemoniers helden, bystant, en den vyanden afbreuk te doen.

Na dan de Rhodiers *Chiers* en Mityleners, en andere eilanders van de Atheners afgevallen waren, die te voren dier onderdanen waren geweest, ontstont tegen hen een strijtgenoot of maetschappy oorlogh, ontrent des jaers drie hondert en acht en vijftigh voor des Zalighmakers geboorte.

Mennon, de Rhodier, wiert tot oppersveltheer des gantschen oorloghs verklaert. Diodor

Isokrates gedenkt ook den oorlogh, door deze volken aengevangen, en ried hen vrede met de Atheners te maken. Het welk op het derde jaer van de hondert en zeste *Olympias* geschiet is. Demosthen in orat. de pac.

Niet langh daerna ontnam *Mausolus*, heerscher of koningh van *Karie*, in klein *Asie*, den Rhodiers de volkheersching, en braght de stad onder dienstbaerheit en jok van eenige maghtigen of geweldigen. Vitruv.

Op

Op de linke zijde der stad stond het koninglijk huis, dat koning *Mausolus* na zijne wijze had doen bouwen: want men zagh van daer op de rechte zijde de merkt, en haren gansche omtrek der wallen: en op de linke zijde de haven onder bergen verborgen, of bedekt: waer over niemant, wat in dezelve omginge, kon zien, noch weten: gelijk de koning zelf, van zijn huis, zonder iemants weten, den roejers en krijgsknechten alles beval, wat nodig was te doen.

Na de doot van koning *Mausolus*, nam zijne gemalin *Artemisia*, welke ook zijne zuster was, de stad *Rhodus* met list in, en dode de voornaamsten der stad, als *Vitruvius* in de volgende woorden verhaalt.

.c.8 ad lus Ar- ia io-

Wanneer, na de doot van *Mausolus*, *Artemisia*, zijne gemalin, regeerde, trokken de Rhodiers, (dien het geweldigh speet, eene vrouw over de steden van gansch *Karie* te zien heerschen,) met eene gewapende vloot derwaerts, om dat rijk in te nemen. *Artemisia*, des verwittight, deed toen in de bedekte haven eene vloot verborgen leggen, en hield ook de roejers en het geworven scheeps-krijgsvolk verborgen: maer beval den overigen burgers op de muuren te zijn. Wanneer dan de Rhodiers het volk van de toegeruste vloot, in de grote haven te lande gezet hadden, belaste *Artemisia* haer volk, hen van de muuren toe te juigen, met belofte van de stad te zullen overgeven. Toen nu de Rhodiers binnen de muuren doorgedrongen waren, met het achterlaten van de ledige schepen, deed *Artemisia* ter yl een gracht maken, en voerde de vloot uit de kleine haven daer door in zee, en quam aldus in de grote haven varen.

Na het krijghsvolk te lande gezet was, en de roejers in de ledige schepen der Rhodiers overgesmeten waren, voer zy daer mee in zee.

De Rhodiers, aldus in het midden besloten, en niet wetende werwaerts zy zich begeven zouden, wierden op de merkt ter neer gematst.

Aldus trok *Artemisia*, na zy haer krijghsvolk en roejers in de schepen der Rhodiers overgesmeten had, na Rhodus. Maer wanneer de Rhodiers hunne schepen gelauriert zagen aenkomen, en meenden, dat hunne burgers, als overwinnaers, weerom keerden, ontfingen zy vyanden in de stad.

Toen stelde *Artemisia*, na het innemen van *Rhodus*, en het dooden der voornaemsten of opperhoofden, eene zegestaatsie van hare overwinning in de stad *Rhodus* op, en deed twee kopere beelden maken, een van de burgery of van de stad der Rhodiers: en het ander van haer eige beeltenis.

De Rhodiers hebben namaels, door Godsvrucht belet, dewijl het onbehoorlijk ware, dat de toegewijde zegestaetsien weggenomen werden, rontom die plaetse een gebouw opgehaelt, en dat met een opgerecht Grieksch vertrek bedekt, op dat niemant het zou kunnen zien, en deden het op Grieksch *Abaton*, dat is, ontoegankelijk, noemen. Dus verre uit *Vitruvius*. In orat. de Rhod. liber.

Demosthenes gedenkt ook het veroveren van *Rhodus*, door *Artemisia*, daer hy zeidt, *ik acht, dat Artemesia, indien de Koningh in Egypten uitwerkt, het geen hy voor heeft, geweldigh zal traghten om aen hem Rhodus over te geven.* Daer na zeidt hy: *Niemant heeft, nogh zoo langh Mausolus leefde, noch na hy overleden was, Artemisia geleert, dat Kos en Rhodus niet mosten ingenomen worden.*

Namaels, ontrent op het jaer drie hondert en een en dertigh, voor des Zaligmakers geboorte, heeft *Alexander de Grote*, koning der *Macedonen*, het eilant *Rhodus* onder zijn gebied gebraght: want aldus schrijft *Quintus Kurtius. De Rhodiers hebben hunne stad, en havens aen Alexander overgegeven.* Ook melt *Justinus*, dat *Alexander Rhodus*, als ook *Sicilie* en *Egypten*, zonder slag veroverde. Desgelijks gedenkt *Paulus Orosius*, die onder de Roomsche keizers *Arkadius* en *Honorius* gebloeit heeft, dat *Rhodus* vrywilligh al bevend zich onder het jok van *Alexander* gevlijt hebbe. Rhodus door Alexander de Grote verovert. lib. 5.

Alexander, zoo *Diodoor* getuight, eerde de stad *Rhodus*, boven andere steden, en deed aldaer de uitterste wille, nopende zijn gansch koningrijk, ter bewaring leggen. Ook achte hy dezelve

stad

ftad hoger, en verhiefze tot een uit-ftek.

Sedert bleef het eilant en de ftad *Rhodus* in ruft en vrede, en bloeide geweldig ter tijt toe *Antigonus*, een der lantvooghden van *Alexander de Groote*, en namaels koningh zelf, de ftad *Rhodus* op de hondert en negentiende *Olympias*, dat is, op het 304. jaer voor des Zalighmakers geboorte, een ront jaer vruchteloos, door zijnen zoon *Demetrius*, belegert hield: het welk zich aldus toedroegh, volgens verhael van *Diodoor*.

Rhodus vruchteloos door Demetrius belegert.

lib. 20.

Te dien einde was uit deze oorzaken oorlogh, tuffchen de Rhodiers en *Antigonus*, ontftaen.

De ftad *Rhodus* was toen maghtigh van fcheeps-zee-troepen, en wert de befte onder de Grieken beftiert: waerom de koningen en lantsheren om ftrijt na dezelve ftonden; dewijl elk yverde haer tot zijne vrientfchap te troonen en trekken.

De Rhodiers van vors ziende, wat hen ter zake zou dienen, maekten met hen alle in 't byzonder vrientfchap; maer vermengen zich niet in de oorlogen, die de vorften onder malkanderen voerden: waer door gefchiede, dat zy van eenen iegelijk met koninglijke gefchenken vereert werden. Ook had dier ftad, door het lang genot van vrede, groten aenwas van middelen bekomen: want zoo geweldigh was derzelver maght aengegroeit, dat de ftedelingen op hun eige onkoften, tot gerijf en ten dienft der Grieken, na de oorlog tegen de zeerovers aengevangen was, de zee van zeerovers fchuimden.

Hebbende de Rhodiers aldus zich met alle vorften en lantsheren in vrientfchap verbonden, waghten zy zich wel van aen niemant oorzake te geven, om met recht over hen te klagen, maer helden evenwel met gemoede meer tot *Ptolemeus*, te vooren lantvooght van wege *Alexander de Grote*, en nu koning van *Egypten*: want zy kregen het grootfte gedeelte hunner voordelen, door de koopluiden, uit *Egypten*, die derwaerts voeren: en aldus wert de gehele ftad door de rijkdommen van deffelfs koningrijk gevoet. *Antigonus* dit vernemende, arbeide tijdelijk, om de Rhodiers van het verbont, dat zy met *Ptolemeus* gemaekt hadden, af te trekken.

Ook had hy al over lang, wanneer hy met de wapenen tegen *Ptolemeus* over het eilant *Cyprus* krakeelde, aen de Rhodiers gezanten gezonden, met verzoek van byftant te verfchaffen, en zijnen zoon *Demetrius* fchepen toe te zenden.

Als de Rhodiers hem dat geweigert hadden, belafte *Antigonus* eenen van zijne gezanten, die hy derwaerts gezonden had, eene vloot tegen hen in zee te brengen, met bevel van de fchepen, die van *Rhodus* na *Egypten* voeren, te nemen, en de koopwaren daer uit te lighten.

Maer wanneer die door de Rhodiers afgeflagen was, kreet *Antigonus* hen voor onrechtvaerdige aenrechters des oorloghs uit, en dreighde de ftad *Rhodus* met fterke krijgstroepen te zullen belegeren. Daer en tegen deden de Rhodiers *Antigonus* grote eere aen, en baden hem door afgezondene gezanten, dat hy hare ftad, tegen het verbont, in den oorlogh met *Ptolemeus* niet wilde wikkelen.

Doch koning *Antigonus* bejegende hen rouwelijk; en zond *Demetrius* met een krijgsheir en belegh-ftormgevaerten na de ftad *Rhodus* toe.

De Rhodiers, bevreeft voor deffelfs over fterke maght, lieten *Demetrius* eerft door gezanten weten, dat zy *Antigonus* tot byftant tegen *Ptolemeus* zouden komen.

Maer *Antigonus* eifchte hondert uit d'edelften des volks tot gijzelaers, met bevel daer en boven by te voegen, dat de Rhodiers zijne vloot in de haven zouden laten komen. Waer op de Rhodiers, die meinden, dat *Antigonus* hunne ftad lage leide, zich ten oorlogh vervaerdigden.

Demetrius daar en tegen, na hy alle de krijgstroepen in de haven by *Elorymna* by een doen komen had, rufte eene vloot toe, om eenen toght op *Rhodus* te doen. Hy had twee hondert lange fchepen van verfcheide grote: over de hondert en zeventigh vrachtfchepen: daer in ontrent veertigh duizent krijgsknechten gevoert wierden: beneffens de hulptroepen van ruiters en zeerovers. Men had'er ook overvloet van allerley

werp-

werpgeweer, en een groten toestel van alle dingen, die tot de verovering dienstig waren. Daerenboven volgden-'er niet weiniger, als hondert ponten of pramen van byzondere koopluiden: want dewijl dezelve lantstreke van *Rhodus*, zedert vele jaren, geen verwoesting of plundering geleden had, zoo waren derwaers menigte van menschen, die gewonelijk hunne voordelen uit de schade der gene, die door den oorlogh gedrukt werden, zochten te halen, uit alle oorden by een gevloeit.

Wanneer dan de vloot, als tot een schipstrijt, vervarelijk toegerust was, beval *Demetrius* de lange schepen, die pijlgeschutten van drie spannen op de voorsteven voerden, voor uit te gaen, en de krijgsvolk en paerde-schepen, die by een lijn door roeischepen voortgetrokken werden, te volgen. Ten laesten quamen de roofponten en talrijke koopvaerdy en voorraet-schepen: dies de gegehele zeestreke, tusschen het eilant *Rhodus*, en de tegenovergelege kust, met vaertuigen en schepen vervult gezien wiert: waar door de genen, die uit de stad daerna toe zagen, met grote vreze en verbaestheit bevangen wierden: want de Rodische krijgsknegten, die langs de wallen geschaert stonden, verwachten de komste des vyants: maer oude luiden en vrouwen zagen uit de huizen de vloot aenkomen (want de stad verbeelde de vorm van een schouwtoneel) en waren alle door de grote der vloot, en door de glans der blinkende wapenen, verslagen, en niet weinigh bekommert.

Toen lande *Demetrius* aen het eilant, deed het krijgsvolk landen, en de legers by de stad, op een afstant van een schichtwerp, neerslaen. Hy zond ook terstont de bequaemsten uit de zeerovers en andere, die te water en te lande het eilant zouden verwoesten, en deed de naest gelegen lantstreke van bomen ontbloten, en met de gesloopte hoeven zijne legers versterken, en die met een driedobbele graght, en met dikke en grote wallen, omringen.

Ondertusschen zonden de Rhodiers gezanten op gezanten, en baden *Demetrius*, dat hy de stad gene onverbeterlijke schade wilde aen doen. Maer wanneer zy zagen, dat hun bidden niet gehoort wierde, en alle hope van verdragh afgeworden hadden, zonden zy aen de koningen *Ptolemeus*, *Lysimachus*, en *Kassander*; met verzoek van bystant: dewijl om hen de stad met oorlogh gedrukt wiert. Den inwoonders, die zich in de stad met der woon hadden neergeslagen, en den vremdelingen, gaven zy de vryheid om met hen, indien zy wilden, de stad te beschermen, doch zetten de overige onnutte schare uit de stad, eensdeels om het gebrek en mangel van nootdruftige dingen voor te komen, en ten andere, op dat niemant, uit moejelijkheit van den tegenwoordigen staet der stad, der zelver verrader zou worden.

Na de monstering van wapenbare burgers geschiet was, bevontmen zes hondert duizent burgers, en duizent huurlingen en vreemdelingen.

Ook wiert'er een volks besluit, nopende de knechten, gemaekt: want die zich als vrome mannen in 't gevaer wilden steken, zouden, na het betalen van den prijs aen de heeren, vrygelaten, en onder het getal der burgers aengenomen worden. Daer en boven wiert ook afgekundight, dat zy de genen, die in den oorlogh gesneuvelt waren, met een openbare begravenis verheerlijken, en d'ouders en kinderen, op onkoste der schatkist, voeden, en aen de dochters, noch maegden zijnde, met een bruitschat uit het gemeen beschenken, en de zonen, reeds volwassen, op *Bacchus* feesten op het schouwtoneel met een volle wapenrusting bekronen zouden.

Na door deze beloften de herten van allen, om kloekmoedelijk in het gevaer te treden, ontsteken waren, leiden de Rhodiers ook op den toestel van het overigh, zoo veel des toen doenelijk ware, toe: want dewijl de wil en zin des volks eenparigh was, zoo leiden de rijken gelt toe, en de hantwerks-luiden besteden hunnen arbeit en kunst tot het maken van wapenen: en elk yverde met aendagt op het werk. Derhalven leide een gedeelte zich op het maken van steen-stukken, of pijl-geschutten: en een gedeelte op andere dingen toe te stellen: zommige droegen stenen op de wallen by hopen. Daer en boven zonden zy

ook drie zeer ſnelle ſchepen tegen den vyant en tegen de koopvaerdy-ſchepen, die den zelven voorraet toebragten. Deze boorden ſchielijk vele vaertuigen der koopluiden in den gront, die op roof eenen lanttogt deden, en ſtaken niet weinigh ſchepen, die op ſtrant gehaelt waren, in den brant. Ondertuſſchen waren de Rhodiers met *Demetrius* over een gekomen, en hadden onder elkanderen eene tax van ranzoen-gelt beraemt, te weten, voor een vry hooft duizent, en voor een knecht, vijf hondert drachmen.

De wijl nu *Demetrius* met een grooten overvloet van alle dingen, om oorloghs-gevaerten toe te ſtellen, voorzien was, zoo begon hy twee ſchilpaden te laten maken, eene tegen de ſteenſtukken, en de andere tegen de blijen, en ſteldeze beide op twee vrachtſchepen, die voor met de nebben aen malkanderen gehecht waren.

Hy deed ook twee torens van vier zolderingen, hoger als de ſtadstorens, in de haven bouwen, die elk op twee vaertuigen ſtonden, die neffens elkanderen lagen, en aen elkandere gehecht waren.

Daer en boven deed hy een vlottende wal op vierkante balken, die met nagels aen malkanderen geklonken waren, ſtellen, om door deſſelfs aennaderen, den vyant het aenvallen op de ſchepen, die met oorlogs-gevaerten geladen waren, te beletten. Terwijl deze dingen vervaerdight wierden, deed hy vaſte ſchuiten met planken verſterken, en daar op Kretenſer booghſchieters zetten.

Wanneer de Rhodiers bemerkten, dat de ganſche toelegh van *Demetrius* op het innemen der haven ooghde, beſteden zy ook, tot derzelver beſcherming, hunnen vlijt aen het toeſtellen van nootwendige dingen. Zy planten dan twee gevaerten op eene ſchans, en ſtelden drie andere op vraghtſchepen aen de monden van de kleine haven, met blijen en ſteenſtukken van verſcheide grote, om onder dier beſchut, indien zy krijgsknechten op den ſchans uitzetten, of ſtorm-gevaerten aenbraghten, 's vyants aanval en beſtormen af te keren.

Daer en boven leiden zy op de vragtſchepen, welker ree in de haven was, ſchichtbuſſen, bequaem om in de blijen te ſteken.

In dezer wijze waren zy reeds beide vervaerdight, wanneer *Demetrius* beſtont ſtorm-gevaerten aen de havens te brengen, doch door het ontſtaen van een rou onweer daer in belet wiert. Maer daerna voer hy, by voorval van eene ſtille nacht, heimelijk daer na toe, en, hebbende de opperſte of hoogſte dijk van de grote haven ingenomen, omwalde hy datelijk de plaetſe rontom, en ſtopteze met planken en ſtenen toe. Toen ſtelde hy op deze plaetſe, die niet meer als vijf plethren van de muuren was, vier hondert krijgsknechten met allerlei ſlagh van ſchichten op. Ied pleth is 66. len.

Na het aenbreken van het licht, voerden zy de oorlogs gevaerten, onder het geklank en klinken van de trompet, in de haven, en dreven met kleine en verre vliegende ſchichten uit de blijen, de genen, die de muur van de haven ophaelden, wegh. Maer met muurbrekers ſloopten, en velden zy 's vyants werken, en de muur, langs de ſchans opgehaelt, ter neer: want die muur was toen ter tijt noch zwak en laegh.

Wanneer nu de ſtedelingen zich kloekmoedelijk verdedighden, bragten zy dien gehelen dagh, met ſchade te doen en lijden, over.

Maer de Rhodiers vervolgden den vyant met ſchuiten, die met dorre ſtoffe en toortſen opgevult, en met vuur voorzien waren.

Wanneer zy dan dicht by de krijgsgevaerten gekomen waren, ſtaken zy die ſtoffe in brant, maer wierden aenſtonts door de vlottende wal, en werptuigen afgedreven, en gedwongen te rugh te wijken. Als de vlam d'overhant genomen had, keerden weinigen met de ſchuiten, na het uitbluſſchen, te rugh: en de meeſten ontquamen het, na het verbranden der jaght-ſchuiten, met zwemmen.

Des volgenden daeghs deed *Demetrius* op een zelve wijze een aenval uit zee op de ſtad doen. Te lande deed hy van alle kanten te gelijk, met geſchrei en onder het geſchal van trompetten, eenen aenval doen, om den Rhodiers ſchrik en vreze aen te jagen.

Dit ſlag van beſtorming gebruikte

De-

Demetrius den tijt van acht dagen, en brak de krijghs-werken, die op de schans gemaekt waren, met steenstukken, die steenen van eene talent zwaer wierpen, en smeet de tusschenmuur of gordijn met de torens zelfs ter neer. Ook namen de krijgs knechten van *Demetrius* het gedeelte der muur, die tegen over de haven opgehaelt was, in. Na het welk de Rhodiers zich begaven, en raekten met den vyant in 't gevecht: doch dewijlze sterker in getalle waren, doden zy sommige, en dwongen anderen zich te ruch te vertrekken. Den stedelingen was de rouheit der plaetse voor de stad tot hulp, dewijl een groote meenighte van grote stenen van zeker gebouw buiten de muuren gelegen was.

Dewijl nu vele schuiten, die de krijgsknechten over gevoert hadden, door die vreze aengelant waren, zoo haelden de Rhodiers gezwint de cieraedjen der voorstevens af, en verbranden dezelve schepen, met het inwerpen van vuur-hoepen en pek-toortsen. Terwijl de Rhodiers met deze dingen belemmert gehouden wierden, braghten de krijgs-knechten van *Demetrius*, die uit hunne vaertuigen van overal aengevoert waren, de ladders aen de muur, en drongen met groter gewelt aen; midlerwijl de krijgs-knechten te lande hen holpen, en te gelijk het krijgs-geschrei verdobbelden.

Dewijl dan aldaer vele zich stoutelijk in 't gevaer begaven, en met een dikke schaer op de muur klommen, zoo ontstont'er een fel gevecht, naer dien de belegeraers van buiten met zeer groot gewelt hun werk verrighten, en de stedelingen van binnen met dikke drommen, tot verdediging, by een liepen.

Wanneer eindelijk de Rhodiers kloekmoedelijk streden, vielen de genen, die opgeklommen waren, ten dele neer, en vervielen ten dele gewont in vyants handen, waer onder eenige van de voornaemste opperhoofden waren.

Na den belegeraers deze neerlaegh aengebraght was, deed *Demetrius* de krijgs-gevaerten in zijne haven brengen, en zoo wel die, als de schaloze schepen vermaken.

De Rhodiers ondertusschen hielden de lijkstaetsien der overledenen, en wijden den buit der vyanden en nebben der schepen den goden toe, en hermaekten ook de vakken der muuren, die door de steenstukken ter neer gesmeten waren.

Na *Demetrius* aen het hermaken der krijgs gevaerten en schepen zeven dagen versleten had, en reeds alles tot het bestormen vervaerdight was, tastte hy op nieuw de haven weer aen: want hy streefde met allen yver, om die te bemagtigen, en den stedelingen de toevoer af te snijden.

Als men dan binnen een schichtscheut gekomen was, deed hy fakkels met grote menighte in de byzondere schepen der Rhodiers smijten, en beukte met steen-stukken de wallen, en wonde uit de blijden, al wat voor oogen quam.

Na dan de bestorming met grote schrik vervolgt wiert, blusten de Rhodische stierluiden, die met angst voor de schepen vreesden, de fakkels uit, en de prytanen of overheden der stad, wanneer reeds de haven in gevaer was, om ingenomen te worden, moedigden alle de beste burgers aen, om in het gevaer voor het gemeen welvaren te treden.

Wanneer zich dan vele kloekmoedelijk ten dienste uitboden, stopten zy drie van de sterkste schepen met uitgelezen manvolk, dien zy belasten, vyants vaertuigen, die krijgs-gevaerten voerden, met de nebben te traghten in den gront te boren.

En alhoewel deze met een groot gewelt van schichten aengetast wierden, zoo doorboorden zy evenwel terstont, door fel aenstoten, de zijden der vaertuigen, en, die voor met yzer gesterkt waren, en vervulden de schepen, door vele slagen gebeukt, met water, en boorden twee krijgs-gevaerten in den gront.

Maer als de derde, door het volk van *Demetrius*, met kabeltouwen te ruch getrokken wiert, zoo begaven zich de Rhodiers, door de gelukkige voortgangen aengemoedight, boven mate stoutelijk in 't gevaer.

Na dan vele van de groote vaertuigen, die rontom verspreid waren, met de nebben de zijden van 's vyants sche-

pen op vele plaetzen door-boorden, zoo quam *Execestes*, de vlootheer, en overste der galeyen, en eenige andere gewont in 's vyands handen. Wanneer ook alle d'overigen het by hun volk ontzwommen, wiert een schip door de krijgs-knechten van *Demetrius* genomen: maer d'overige ontsnapten het gevaer.

Na dezen schip-strijt deed *Demetrius* een ander krijgs-gevaerte maken, dat driemael zoo hoogh en breet, als het eerste was. Reeds lagh het aen de haven, wanneer schielijk uit een geborste wolk een zuide wint ontstont, en de schepen, die het voortsleepten, te gronde boorde, en het gevaerte sloopte.

De Rhodiers namen ter zelver stonde de gelegentheit vaerdighlijk waer, en besprongen wederom, door de geopende poorten, de genen, die de haven ingenomen hadden. Dies ontstont'er een fel gevecht, en duurde een zeer langen tijd. Wanneer aldaer *Demetrius* zijn volk, om het onweer, niet kon te hulpe komen, en de Rhodiers by beurten het gevecht aenhieven, zoo wierden de koninghsen, ten getale van 400, genootzaekt hunne wapenen neer te smijten, en zich over te geven.

Na de Rhodiers deze zege bekomen hadden, quamen hondert en vijftigh mannen tot bystant uit *Knossus*, (eene stad van het eilant *Kreta*, nu *Kandia*,) en meer als vijfhondert wierden door Koning *Ptolemeus* gezonden: waer onder eenige Rhodiers waren, die by *Ptolemeus* soldije verdienden.

Wanneer het bestormen der stad uit zee, na wil en wensch van *Demetrius*, niet uitviel, besloot hy de stad te lande aen te tasten.

Na dan overvloet van allerley slagh van hout gereet gemaekt was, deed hy zeker storm-gevaerte, *Heliopolis* op Griekfch genoemt, dat is, *stad-innemer*, maken, dat verre in grote de vorige overtrof: want de voetstal was vierkant: waer van hy ieder zijde vijftigh ellen hoogh had doen ophalen, die uit vierkante houten, met yzers t'zamen geklonken, bestonden. De middenste ruimte was met balken ondervangen, die ontrent eene elle van malkandere aflagen: op dat de genen, die het gevaerte wilden voortdrijven, plaetse om te staen, zouden hebben. Het gansch gevaerte was beweeghelijk, en ruste op acht vaste en grote raderen. Want de spaken waren twee ellen dik, en met vaste yzere platen beslagen. Tot het overvoeren of verplaetsen waren zekere gereetschappen gemaekt, waer door het gansch gevaerte na alle zijde lichtelijk kon bewogen worden. Uit de hoeken schoten stijlen van gelijke lengte op, en waren een weinigh minder, als hondert ellen lang.

De drie zijden van het gevaerte waren van buiten, met ysere platen, bedekt, die met nagels wel te zamen gevoeght waren, op dat zy door de vuurwerptuigen niet zouden kunnen beschadight worden.

Het gansch gebouw bestont uit negen zolderingen. In het voorhooft hadden de zolderingen venstertjes of openingen, die in grote en gestalte op de schichten gepast waren, die daar door zouden geworpen worden.

By deze waren valdeuren gevoeght: op dat de genen, die op de zolderingen waren, om schichten uit te schieten, zich daar door zouden beschutten: want zy waren uit vellen t'zamen genait, en met wol opgevult, op dat de slagen der steenen, die uit muurbrekers geworpen wierden, daar op zouden stuiten. Ieder zoldering was met twee dobbele breede ladders of trappen verzien: d'een wert tot het invoeren van nodige dingen, en d'ander tot opgang gebruikt: ten einde alles buiten geraes zou mogen verright worden.

Die het gevaerte voortzetten, waren drie duizent en vier hondert uitgeleze mannen uit het gansch krijghs-heir, en van uitstekende sterkte: waar van zommige van binnen opgesloten, en andere van achteren gestelt waren, en het gevaerte zoodanigh voortstuuwden, dat de beweging merendeels door de kunst geholpen wiert. *Demetrius* maekte ook schilpadden met galderyen, en deed door arbeit der bootsluiden de streke, waar door de storm-gevaerten te brengen waren, schoon maken en banen: zulx de lenghte des werks tot zes tusschen muur-streken en zeven torens strekte.

De menighte der kunstenaars en arbeits-luiden t'zamen, beliep niet minder

der als dertigh duizent. Dewijl dan alles, door zulken menighte van arbeiders, eer, als men vermoede, voltoit wiert, zoo was hierom koning *Demetrius* den Rhodiers tot een ſchrik: want niet alleenlijk verſloegh hen de grote der gevaerten, en de menighte van het by een verzamelt krijgsheir; maer ook de dapper en kloekheit des konings, in het ſtuk van belegeringen: want in het verzinnen en uitvinden was koning *Demetrius* boven mate ſpitsvondigh, en vonden boven de ſchranderheit en kunſt der veſt-bouwmeeſters, vele dingen uit: waerom hy op Griekſch den bynaem van *Poliorcetes*, dat is, ſtadbelegger, verkreegh.

Wanneer middelerwijle de Rhodiers den voorgang van vyants werken zagen, haelden zy van binnen een andere muur op, tegen over de muur, die in het beſtormen het meeſte had te lijden.

Daer toe gebruikten zy de ſtenen van het buitenſte des ſchouwtoneels, dat zy ſloopten, en die van de naeſte huizen en eenige tempels; want zy hadden aen de goden geloftc gedaen, zoo de ſtad behouden wiert, fraejer tempels te zullen bouwen.

Zy zonden ook negen ſchepen uit, en belaſten den opperhoofden, dat zy overal zouden omher zeilen, en de genome ſchepen ten dele in den gront boren, en ten dele in de ſtad brengen. Deze ſtaken, in drien delen geſchaert, ſchepen in zee.

Damophilus voer met de ſchepen, *Phylacides* by de Rhodiers genaemt, na 't eilant *Karpathos*, en veroverde vele vaertuigen van *Demetrius*. Hy deed een gedeelte, met de nebben doorboort, zinken, en verbrande een gedeelte aen ſtrant, na te vooren uit den troep der gevangenen gepikt waren, die dienſt konden doen. Ook braght hy niet weinigen vaertuigen, die vruchten van het eilant braghten, in de ſtad.

t zijn ivoy- epen.

Menedemus, die over drie vaertuigen gebood, trok uit *Patara*, eene ſtad van *Lycie*, en veroverde een ſchip, dat voor anker lagh, en verbrande het, na het ſcheepsvolk te lande getreden was.

Hy braght ook vele ſchepen onder zijn gewelt, die voorraet na 't leger voerden, en zondze na *Rhodus* over. Desgelijks nam hy eene galey, die uit *Cilicie* quam, en het koninglijk kleet of gewaet, en al het ander huisraet voerde, welk, ongemeen çierlijk uitgeſtreken, *Fila*, gemalin van *Demetrius*, haren gemael had toegezonden.

Menedemus deed het gewaet na *Egypten* overbrengen: want het waren purpere rokken, die eenen koning alleen betaemde te dragen.

Maer het ſchip deed hy op lant halen, en de matrozen, zoo van deze galey, als van andere genome vaertuigen, verkopen.

Amyntas, opperhooft der overige ſchepen, ſtak na de eilanden over, en veroverde eenige ſchepen der vyanden, die goederen, dienſtigh tot ſtormgevaerten, inhadden. Zommige ſchepen deed hy zinken, en zommige na *Rhodus* brengen. Op deze ſchepen werden elf voortreffelijke kunſtenaers gevangen, die met uitſtekende ervarentheit van ſchichten en krijghs-gevaerten te maken, begaeft waren.

Toen wiert een openbare vergadering in de ſtad *Rhodus* by de Magiſtraet gehouden, en daer in een voorſlag, nopende het ſlopen van de beelden van *Antigonus* en *Demetrius*, gedaen, zeggende, het onverdragelijk te zijn, indien de beſtrijders met dezelve eere aengedaen werden, met de welke de weldoenders. Waer over het volk verbolgen wiert, en hen, als tegen hun plicht doende, beſchrobde, en *Antigonus* van gene eere wilde berooft hebben. Het welk geoordeelt wiert braef, zoo tot hun roem, als heil, gedaen te zijn.

Want deze grootmoedigheit, en beſtendigheit van oordeel in den volksſtaet, gedeegh hen by alle andere volken tot lof, maer baerde in de beleggers berouw.

Demetrius had nu de ſtad met mijnen doen ondergraven, wanneer een der overlopers den belegerden verwittighde, dat reeds de mijners binnen de voorſtad gekomen waren. Dies de Rhodiers tegen over de muur, die ſcheen te vallen, eene diepe grachte dolven, en ook gezwint zelfs mijnen maekten, en den vyant onder de aerde ontmoeten, en hen de maght van verder te gaen benamen.

Terwijl de mijnen van beide zijden bewaert wierden, beſtonden eenige van *Demetrius* volk *Athenagoras*, die door de Rhodiers over de bewaringen der mijnen geſtelt was, met gelt om te kopen.

Dees *Athenagoras* was een *Mileſer* van geboorte, en derwaerts door koning *Ptolemeus*, tot geleider der zoetelaers, gezonden.

Hy beloofde dan de ſtad te zullen verraden, en beraemde eenen dagh, op den welken een der voornaemſte veltoverſten door *Demetrius* zou gezonden worden, die by nacht door de gracht in de ſtad zou opklimmen, en eene plaetſe, bequaem om de krijgsknechten t'ontfangen, afzien.

Na dan *Demetrius* tot grote hope verlokt was, openbaerde hy de zake zijnen raet.

Hy zond hier op eenen uit zijne gemeinzame vrienden, *Alexander de Macedoon*. Maer de Rhodiers vatten dien, zoo als hy uit de mijn quam opduiken. Zy vereerden daer en tegen *Athenagoras* met eene goude krone, en beſchonken hem tot een eergifte met vijf talenten zilvers; ylende ondertuſſchen de weldadigheit van andere zoetelaers en gaſten tegen het volk uit te tarten.

Wanneer dan *Demetrius*, na het voltojen der ſtormgevaerten, den gehelen oort onder de wallen gezuivert had, ſtelde hy de *Heliopolis* in het midden, en ſchaerde d'opgeworpe ſchilpadden, ten getalle van acht, zoodanigh, dat vier de beide zijden van het krijgsgevaerte beſloten. Hy voeghde aen ieder ſchilpad eene galderye, op dat de genen, die uit en ingingen, veiligh hun opgeleit werk konden uitvoeren. Hy had'er ook twee ſchilpadden bygevoeght, die rammeien voerden, en verre in grote de andere overtroffen: want ieder was hondert twintigh ellen groot, en met yzer zeer wel beſlagen: en een kop of voorgevel ſtak voor uit, als de neb van een ſchip. Zy konden, met kleine moeite, op raderen voort geſtoten worden: doch in het beſtormen kon ieder niet minder, als door duizent mannen, een krachtigen aenſtoot doen.

Wanneer dan *Demetrius* de gevaerten aen de wallen zou brengen, deed hy op ieder zoldering van de *Heliopolis* blijden en muurbrekers, die op dezelve paſten, planten. Toen zond hy na de haven en nabygelege plaetſen ſcheeps-troepen, en ſchaerde aen het overigh gedeelte der muur, dat den ſtorm kon uitſtaen, het lant-heir.

Wanneer zy eindelijk alle, op een bevel en teken, het krijgs-geſchrei aengeheven hadden, vielen zy overal van alle kanten met gewelt de ſtad aen. Reeds wierden met ſtormrammen, en ſteenſtukkē de wallen gebeukt, wanneer de gezanten der Knidiers aenquamen, en *Demetrius* baden, dat hy het gewelt wilde ſtaken: belovende de Rhodiers te zullen overreden, dat zy, zoo veel des doenlijk ware, de belaſte dingen zouden toeſtaen. Hier op deed *Demetrius* het gewelt baren ophouden. Stormen.

En alhoewel over en weer vele woorden gevallen waren, zoo kon men evenwel niet over een komen.

Dies wiert de beſtorming dapperlijk hervat. *Demetrius* deed een zeer ſterken toren, van vierkanten ſteen gebouwt, ter nedervellen, en op de gehele tuſſchen-muur (of gordijn der muur) zoo geweldigh beuken, dat den ſtedelingen de gehele maght van den doorgang tot de bolwerken benomen was. Maer in dezelve dagen zond koning *Ptolemeus* een grote menighte van ſchepen, die voorraet voerden, den Rhodiers toe: in de welke drie hondert duizent artaben of maten korens met plukgranen waren.

Terwijl deze ſchepen met een rechte koers na de ſtad ſtreefden, beſtont *Demetrius* eenige vaertuigen, om dezen voorraet na zijne legers over te brengen, derwaerts te vervaerdigen: maer de ſchepen van *Ptolemeus* quamen, met een voorwint en volle zeilen voorgezeilt, in de haven van *Rhodus* aenlanden: dies de vaertuigen, die door *Demetrius* daer op toegezonden waren, onverrichter zake weerom keerden.

Toen zond ook koning *Kaſſander* ccıↄↄ mudden gerſt, en *Lyſimachus* ccıↄↄ ccıↄↄ mudden tarruwe, en zoo veel gerſt, den Rhodiers over.

Na de ſtad met zulken overvloet van lijftoght gezegent was, hernamen de belegerden weer moet, die reeds

reeds hen begon t'onzinken.

Wanneer zy dan oordeelden voor hen het oorbaerfte te zullen zijn, 's vyants ftorm-gevaerten aen te taften, maekten zy een grote menighte van vuurwerptuigen vaerdig, en ftelden alle de blijen en fteen-werptuigen, op de muur. Des volgenden nachts, ontrent de twede waght, taften zy fchielijk met het gedurigh werpen van fteenftukken, de bewaernis aen. Zy gebruikten ook andere fchichten en allerlei flagh van branttuigen, daer mee zy de vyanden, die derwaerts by een liepen, verwonden.

De krijgsknechten van *Demetrius*, dien deze aenval onverwaght overquam, waren over de behoudenis van hun krijgswerken angftelijk bekommert, en fchoten tot dier befcherming by een.

Toen zagh men by donkeren nacht de fakkels, fel gezwenkt, flikkeren: en de pijlen der blijen, en fteenen der muurbrekers queften vele van de beftormers, die de flagen der werpfchichten op hen niet konden zien komen aen vliegen.

Reeds waren ook eenige yzere platen van het ftormgevaerte af gevallen, en de toortfen vielen ook op het blote hout des werks.

Dies *Demetrius*, beangft, dat het ganfch gevaerte, door het verder voort woedende vuur, zou verflonden worden, zoo gezwint, als hy kon, tot byftant quam, en traghte met water, dat op de zolderingen gebraght was, d'ingevalle vuurvlam uit te bluffchen. Hy riep eindelijk de genen, die gefchikt waren om de krijgswerken voort te ftuuwen, met de trompet by een, en bragt door dier arbeit de ftormgevaerten buiten de werp van fchichten.

Met het aenbreken van den dagh, ftelde hy eenigen te werk, om de fchichten te verzamelen, die door de Rhodiers geworpen waren; dewijl hy daer uit overflag van den krijgstoeftel der ftedelingen wilde maken. Na die hun laft volvoert hadden, werden meer als acht hondert vuur-fchichten van verfcheide grote, en niet minder als duizent en vijf hondert werp-pijlen getelt. Wanneer nu zulken grote menighte van werptuigen in een korten tijt des nachts gefmeten waren, ftont *Demetrius* over den krijghs-toeftel der ftad en over de gefpilde ruimheit verwondert.

Toen deed *Demetrius* de werken, die fchade geleden hadden, vermaken, en beftede zijnen vlijt aen de begravenis der doden, en aen de heling der gewonden,

Wanneer de ftedelingen binnen dien tijt rufte van het gewelt der ftormgevaerten bekomen hadden, bouwden zy eene derde muur, halve-maens wijze, en befloten daer binnen al het bolwerk, dat gevaer te verwagten had. Dies niettemin omringhden zy het ter neergeftorte gedeelte der muur, met een diepe gracht, op dat *Demetrius* gene gelegentheit noch middel zou hebben, om met zwaer ftorm-gevaerte aanftonts eens loefs in te breken.

Daer en boven zonden zy, onder beleit van *Amijntas*, fchepen in zee, die zeer wel op zeilen toegeruft waren. *Amijntas* voer na de tegen overgelege vafte kuft van *Afie*, en trof onverziens eenige zeerovers aen, die door *Demetrius* uitgezonden waren. Deze hadden drie ope fchepen by zich, en werden voor de fterkfte van alle gehouden, die met Koning *Antigonus* oorlooghden.

Na een kort gevecht, overweldigden de Rhodiers de fchepen, te gelijk met het volk: waar onder ook *Timokles*, het opperhooft der zeerovers, was.

Zy befprongen ook eenige koopluiden, dien zy niet weinigh berken, met koren geladen, ontnamen, en braghten zoo wel deze, als de fchepen der zeerovers, buiten weten des vyants, binnen *Rhodus*.

Na de befchadigde oorlogs-werken hermaekt waren, deed *Demetrius* de krijgs-gevaerten weer aen de muuren brengen, en dreef, door allerlei flagh van fchichten, die hy niet fpaerzaemlijk gebruikte, de genen, die op de bolwerken ftonden, daer af, en velde, door het beuken met ftorm-rammen, twee gordijnen van de muur ter neer: Wanneer de ftedelingen in dier midden eenen toren met groten yver befchermden, ontftonden onder hen vervolgens felle en geduurige gevechten: waer in ook dier veltheer *Aminias*, wanneer hy te ftout voght, te fneuvelen

len quam, en vele andere krijgskneg-ten verſlagen bleven. Midlerwijle dit zich toedroegh, zond koning *Ptolemeus* den Rhodiers koren en anderen voorraet, niet minder, als het te voore verſchaft, toe, en te gelijk vijftien hondert krijgsknechten, onder beleit van *Antigonus*, de *Macedoon*. Ten dien tijde quamen meer als vijftigh gezanten van de Atheners, en uit d'andere ſteden van Griekenlant by *Demetrius*, en baden alle hem, dat hy den oorlogh met de Rhodiers wilde byleggen. Men maekte dan een ſtilſtant van wapenen: en vele redenen wierden nu by den volke, en dan by *Demetrius* gevoert; maer zy konden evenwel geenzins met elkanderen over een komen: dies de gezanten onverrichter zake weer vertrokken.

Daer na beſloot *Demetrius* de ſtad by nagt aen te taſten, aen den oort, daer de muur ter neergevelt was. Hy koos dan de braefſte uit de kampvechters, en uit andere de bequaemſte, ten getalle van 1500, en gebood hen in ſtilte ontrent de twede nachtwaght na de muur te treden. Hy zelf had ook krijgsvolk by de hant, en beval den overſten van byzondere troepen, zoo dra door hem het teken zou gegeven zijn, met eenparigh geſchrei de ſtad te water en te lande te beſpringen. Zy volghden alle het bevel na. Een gedeelte ſtreefde aenſtonts na de breuken der muuren, en brak, na het ombrengen der waghten, by de gracht ter ſtad in, en nam de plaetſen rontom het ſchouwtôneel in. Wanneer de Rhodiers vernamen het geen, dat'er geſchiet was, en de geheele ſtad in rep en roer zagen, belaſten zy den verdedigers van de haven en wallen, dat ieder zijne ſtantplaetſe zou beſchermen, en den buiten aengevallen vyant afſlaen. Zy zelfs trokken met een troep van uitgelezene mannen, beneffens de krijgsknechten, die onlangs van *Ptolemeus* uit *Alexandria* gekomen waren, den genen, die binnen de wallen gebroken waren, tegen.

Als *Demetrius*, na het aenbreken van het dagh-ligt, het teken gegeven had, maekten de krijgsknechten, zoo die de haven beſprongen, als die de muur met een ſchare omringt hadden, een krijgs-geſchrei, om de genen aen te moedigen, die de plaetſen rontom by het ſchouwtoneel ingenomen hadden. Waer op kinderen en vrouwen, by drommen, vol ſchrik en vreze, al huilende door de ſtad liepen, als of het vaderlant reeds ingenomen wiert.

Wanneer nu onder de genen, die ter ſtad ingevallen waren, en tuſſchen de Rhodiers een gevecht ontſtaen was, zoo weken evenwel gene van beide, ſchoon ter wederzijde vele geſneuvelt waren, uit hunne plaetſe. Als daer na zeer vele Rhodiers nu en dan zich by een verzamelden, en kloekmoedelijk in het gevaer traden, dewijl men voor het vaderlant en voor d'opperſte zaken ſtreed, en de koningſen gedrukt wierden, overleden *Alcimus* en *Mantias*, overſten van d'andere, aen hunne wonden. De overige quamen ten dele al ſtrijdende te ſneuvelen, of vielen ten dele in vyants handen.

En alhoewel *Demetrius* meinde, dat fortuin hem het veroveren der ſtad uit de handen gewrongen hadde, zoo vervaerdigde hy zich evenwel weer tot het beſtormen. Maer als de vader *Antigonus* aen hem geſchreven had, dat hy vrede met de Rhodiers zou maken, op voorwaerde, als hy beſt konde, zoo ooghde hy op d'allerbequaemſte gelegentheit, die hem een ſchonen ſchijn tot een verdragh kon verſchaffen.

En alhoewel *Ptolemeus* ook te voren den Rhodiers geſchreven had, dat hy een grote menighte van koren, en drie duizent krijgs-knechten zenden zou, maer dewijl hy evenwel hen daer na ried, dat zy, indien het kon geſchieden, op middelbare bedingen zouden zoeken over een te komen, zoo waren zy alle met hert en zin tot vrede genijgt.

Te dien tijde had ook de gemeinſchap der Etoliers gezanten over de vredemaking gezonden. Dies wiert eindelijk de vrede, tuſſchen de Rhodiers en koning *Demetrius*, op deze voorwaerden getroffen.

De ſtad zou op haer zelf en zonder krijgsbezetting blijven, en hare inkomſten voor haer zelve behouden. Zy zou aen *Antigonus* maetſchappy van wapenen verſchaffen, 'ten zy hy *Ptolemeus* den

den oorlog aendeed. Eindelijk zouden hondert gijzelaers uit de burgers, en die *Demetrius* voorgeschreven had, (uitgezeit, die het ampt van Majestraet bekleden,) overgegeven werden.

NadeRhodiers in dezer wijze een jaer belegert waren geweest, maekten zy een eind van den oorlogh, en vereerden de genen, die zich als vrome mannen gedragen hadden, met verdiende beloningen: ook maekten zy de knechten, die zich braef gequeten hadden, vry, en beschonken hen met stads-burgerrecht.

Daerna rechten zy de beelden der koningen, *Kassander* en *Lysimachus*, op: als ook der genen, die in glorye wel onder hen waren; maer evenwel zeer veel, tot welvaren en behoudenis der stad, aengewendt hadden.

Wanneer nu de Rhodiers *Ptolemeus*, met het weerom geven van ier groters, wilden overtreffen, zonden zy orakelraetvragers na *Libye*, die aen het orakel van *Ammon* zouden vragen, of dat den Rhodiers zou raden, *Ptolemeus* als eenen God t'eeren. Als het orakel daar in bewilligde, wijden zy hem in de stad een vierkant wout toe, en bouwden aen ieder zijde een portael of galderye van eene stadie: welk wout zy *Ptolemeum* noemden. Zy hermaekten ook het schouwtoneel, en de ter neer gesmete delen der wallen, en andere vervalle plaetsen, veel çierlijker, alsse te voore waren. De Rhodische gijzelaers wierden na de stad *Efesen*, in *Klein Asie*, gevoert, maer door *Prepelaus*, veltoverste van *Lisymachus*, wanneer die de stad *Efesen* verovert had, weer na hun vaderlant gezonden. Dus verre *Diodoor*.

Over het afslaen van beide koningen, *Demetrius* en *Mithridates*, door de Rhodiers, roemen *Alexander* en *Mnaseas* by *Appianus*, in de volgende woorden. Wanneer *Kajus Kassius* de stad *Rhodus* belegert had, hitsten *Alexander* en *Mnaseas* de gemeinte op, en deden haer gedenken, hoe ook *Mithridates* met meerder schepen na *Rhodus* overgesteken was: desgelijx *Demetrius* voor *Mithridates* tijden.

Ook verheft *Archelaus*, by den zelven *Appianus*, in zijne oratie aen *Kassius*, de strijtbaerheit der Rhodiers aldus. *Vergete ook niet, hoe veel de Rhodiers van stad tot stad, ook tegen andere koningen, en die gehouden worden d'onverwinnelykste te zijn, als Demetrius en Mithridates, voor de vryheit gedaen hebben.*

Wanneer in den Roomschen burgerlijken oorlogh, door bevel des Roomschen raets, besloten was, die genen met oorlogh te vervolgen, die by den zelven voor vyanden geoordeelt waren, wierden *Kajus Kassius*, en *Markus Brutus*, twee van *Julius Cesars* dootslagers, by den raet belast, *Dolabella*, (die ook voor vyant des Roomschen volks verklaert, en een vrient van *Julius Cesar* was) te vervolgen.

Te dien tijde was *Dolabella* uit *Klein Asie* na *Cilicie*, en van daer na *Syrie* overgescheept, en had *Laodicea*, een stad van *Syrie*, en aen zee op een uitstekende hoek lants gelegen, ingenomen: want zijn voornemen was *Syrie* en *Egypten* in bezit te nemen.

Wanneer *Kassius* de stad *Laodicea* ingenomen, en *Dolabella* aldaer doen doden, en *Brutus* de Lyciers overwonnen had, liet *Brutus* by brieve den Rhodiers weten, of zy voor vrienden of vyanden des Roomschen volks wilden gehouden worden. Epistol. Brut. Plutarch. Appian.

Alle de voornaemste Rhodiers vreesden, om tegen de Romeinen te strijden. Maer de gemeene luiden gedaghtigh aen de oude overwinningen, op gansch andere mannen bevochten, had'er behagen in: want zy steunden zoo geweldigh op hunne zeezaken en scheeps-maght, dat zy ook voor af aen het vast lant na *Kassius* toevoeren, en hen de voetboeiens toonden, die zy met zich gebragt hadden, als of zy vele vyanden levendig zouden vangen. Kassius belegerd en verovert Rhodus.

Kassius deed, dewijl hy met zeer ervaerne zeeluiden te doen had, de schepen, die toegetakelt en met krijgsvolk opgepropt waren, met roejen oeffenen.

De Rhodiers zonden derwaerts aen *Kassius* gezanten, om hem te verzoeken, dat hy toch *Rhodus* niet wilde hoonen, dat zich altijt over zijn hoon gewroken had, noch ook de verbonden, tusschen de Romeinen en Rhodiers getroffen, schenden: waer by duidelijk verboden

 was,

was, dat het een volk het ander met wapenen niet zou aentasten. Zy zonden ook aen hem eenen gezant *Archelaus*, dien hy wel eer in de Griekſche letteren tot leermeeſter gebruikt had, om het zelve ootmoedelijker te verzoeken. *Kaſſius* gaf den gezanten ten antwoort, dat het verbont eerſt door de Rhodiers gebroken ware, die de wapenen tegen hem voor *Dolabella* voerden: waer over die ſtraffe moſten geven: t'en ware zy aenſtonts de bevelen deden.

Appian.

Dit antwoord verſchrikte verſtandige burgers noch meer: maer het volk of de gemeente, wiert door het indachtigh maken van *Alexander* en *Mnaſeas* gaende gemaekt, die verhaelden: met hoe veel meerder ſchepen koning *Mithridates*, en noch voor hem *Demetrius* op *Rhodus* aengevallen was: waerom het volk *Alexander* tot *Prytanis*, dat is, opperſte overheit of Majeſtraet, en *Mnaſeas* tot admirael of vloot-heer verkoos.

Alexander en *Mnaſeas*, de beleiders of overſten der Rhodiers, voeren met 36 uitgeleze ſchepen, na de ſtad *Myndus*, in *Klein Aſie*, over, om *Kaſſius* door die ſtoutheit ſchrik aen te jagen. En daer ſchuilde miſſchien ook eenige hope onder; dewijl zy, in het achterhalen van *Mithridates*, ontrent de zelve ſtad, een gelukkige uitkomſt des oorlogs ſchenen gehad te hebben. Na dan de Rhodiers de ervarentheit in het roejen doen blijken hadden, bleven zy den eerſten dagh voor *Knidus* leggen, maer voeren des volgenden daegs van ſtrant af, en de vloot van *Kaſſius*, die uit zee quam, te gemoet. Aldaer wiert te weder zijde fel gevogten. De Rhodiers, met hunne ſnelle ſchepen heen en weer lopende, braken nu door de tegengeſchaerde ſlag-ordens der Romeinen, en liepen dan daer om henen. De Romeinen, daer en tegen, ſteunende op hunne zwaerder ſchepen, kregen, zoo meenigmael zy, met het inwerpen van yzere hanthaken, een ſchip gevat hadden, door hun maght d'overhant: gelijk in het lant gevecht.

Maer dewijl *Kaſſius* in getale van ſchepen overtrof, zoo konden de Rhodiers niet lang, door de ſnelheit van hunne ſchepen en gewonelijke konſtenaryen, den vyant te leure ſtellen noch ontleggen: want naerdien de Rhodiers van vore alleenlijk geweltbaerden, en aenſtonts weer te rugh weken, zoo rechten zy weinig uit; de wijl de Romeinen zich beſloten by een hielden. Ook was het ſtoten, met de voorſtevens tegen de zware Romeinſche ſchepen, krachteloos. Daer en tegen dreven de Romeinſche de lichte Rhodiſche ſchepen door een wis tegen aengebons te rug: tot dat eindelijk drie Rhodiſche ſchepen, vol krijgsvolk, verovert wierden: en twee gebroke ſchepen zonken: en d'overige qualijk onthaelt en reddeloos weer na *Rhodus* vlugten.

Met dezen uitſlagh voght de Roomſche tegen de Rhodiſche vloot voor *Myndus*. *Kaſſius* zagh dit gevecht van een bergh aen, en voer aenſtonts met de behoude ſchepen na *Loryma*, een kaſteel der Rhodiers, op het tegen over gelegen vaſt lant: van waer hy met laſtſchepen de lant-troepen, na het eilant *Rhodus*, onder beleit van *Fanius* en *Lentulus*, overvoerde. Hy zelf bleef met tachentigh lange toegeruſte ſchepen ſtil leggen, om den Rhodiers, die te water en te lande belegert waren, ſchrik aen te jagen, verwachtende of miſſchien de vyanden hunne verwoetheit zouden aflaten. Dio

Maer de Rhodiers quamen op nieu ſtoutelijk tegen hen uit, die *Kaſſius*, door beleit van *Statius Murcus*, veroverde, overwinnende door grote en getal van ſchepen dier ervarentheit.

Toen wierden zy, na het verlies van twee ſchepen, rontom beſloten. Dio

Terſtont wierden alle de wallen van *Rhodus* met gewapende mannen vervult, die te gelijk *Fanius*, die te lande de ſtad beſtormde, en *Kaſſius*, die de vloot uit zee aenvoerde, beſtonden af te keren: welke vloot, om de wallen te beſchadigen, niet onverzien was: want *Kaſſius* zoodanig iet te vore verzinnende, had geſloopte torens met zich gebragt, die toen opgezet wierden.

Aldus wiert *Rhodus*, na de ſchipſtrijt twee mael ongelukkelijk beſlaegt was, te water en te lande beſtormt en beſtreden, en was onbereit, gelijk in een onverwaghten toeval geſchiet, het gewelt uit te ſtaen; waerom het ſcheen in 't kort inde maght der vyanden

den te zullen vallen, 't zy door de wapenen of hongersnoot overwonnen. Dit was den verstandigen Rhodiers uit de zamen gesprekken, die tusschen hen, en tusschen *Fanius*, en *Lentulus*, vielen, niet verborgen noch onbewust: gelijk ook schielijk *Kassius* in het midden der stad, met den bloem des volks, gezien wiert, zonder gebruik van ladders of eenigh uitterlijk gewelt in 't werk te stellen. Men geloofde, dat hem door zamengerotte burgers, uit byzondere gunst, de kleine poortjes geopent waren, op dat de stad niet deerlijk zou verdelght worden.

Wanneer aldaer de Rhodiers hem Heer en Koning noemden, antwoorde *Kassius* hen. *Ik ben geen Koning noch Heer, maer een dootslager van Heer en Koning.*

Voor den richter stoel zad hy onder eene piek voor aen, dewijl hy wilde aengezien worden, de stad door gewelt van wapenen ingenomen te hebben.

Na het krijgsheir belast was zig stil en gerust te houden, en *Kassius* door d'uitroepers, op lijfstraf, het plegen van gewelt en plunderen verboden had, deed de ontrent vijftigh Rhodische burgers, die by name gedagt waren, ter doot brengen, en strafte vijf en twintig andere, die nergens verschenen, met ballingschap. Daer na beroofde hy den Rhodiers van schepen en gelt: want al 't gout en zilver, dat by de geestelijken en in de stads schat-kist was, schraepte hy by een: ook wierden alle de wygiften, behalven de Wage der Zonne, verrukt, en van daer vervoert. Noch was hy hier mee niet vergenoegt, maer beval ook al het gout en zilver, dat ieder had, door den eigenaer op een bestemden dagh te voorschijn te brengen, met afkundigen van straffe, door een uitroeper; indien iemant iet verborgen hield. Den aenwijzers wiert, tot loon, het tiende gedeelte, en den knechten de vryheit belooft. De meesten hielden het gout en zilver in 't eerst voor hem verborgen, op hope, dat de dreigementen slechts in woorden bestaen zouden: maer wanneer zy daerna zagen, dat den aenwijzers beloningen aengeboden wierden, verzoghten zy verlanging van den gezetten tijt. Na dien bekomen te hebben, groeven zommige het geen, dat in d'aerde versteken was, uit. Andere haelden het uit de putten: en andere brachten veel meer andere dingen, als te voore, uit kuilen te voorschijn.

Wanneer *Kassius* aldus den byzonderen burgers, tot acht duizent talenten, had afgeperst, sloegh hy de stad in 't gemeen in een boete van vijf hondert andere talenten; latende den Rhodiers, behalven het leven, niet overigh. Plutarch. Orof.

Zonaras melt ook, dat *Kassius* den Rhodiers in een schipstrijt overwon, en dier schepen en gelt wegnam. Desgelijx schrijft *Plutarchus*, dat *Kassius*, wanneer hy *Rhodus* verovert had, onbillijk of ongenadelijk de dingen hanthaefde.

Aldus dan veroverde *Kassius*, door een felle en zeer gelukkigen oorlogh, *Rhodus*, dat eene zake van een onmetelijk gewelt was. *Kassius*, vrolijk door deze haftige veroveringh en menighte van gelt, liet *Lucius Varus* den Rhodiers tot bescherming. Vel. pater.

Onder de brieven van *Brutus* worden in eenen, die aen de eilanders van *Kôs* schijnt gezonden te zijn, nopende de zege van *Kassius*, deze woorden gelezen. *Rhodus dient nu Kassius: eene stad gewisselijk meer stout; als op eige kraghten vast bestaende.* In vit. Brut.

Kassius de *Parmenser*, (die ook een van *Julius Cesars* dootslagers was, en, na de doot van *C. Kassius*, beter hope op *Brutus* had,) koos dertigh Rhodische schepen uit, en stak d'overige, uitgenomen het heiligh schip, in brant: op dat de stad *Rhodus* gene nieuwigheden zou kunnen aenrechten. Hy voer daerna met zijne en de Rhodische schepen van daer. Maer wanneer *Klodius*, die door *Brutus* met dertien schepen derwaerts gezonden was, de Rhodiers aen het muiten zagh, (want nu was ook *Brutus* van kant geholpen) lichte hy de krijghsbezetting van 3000 man van daer, en vervoeghde zich by *Kassius de Parmenser*. By hen quam *Torulus* met vele andere schepen en gelt, die hy den Rhodiers voor het afvallen had afgeperst. Appian.

Markus Antonius, Roomsche Drieman, schonk den Rhodiers, uit oorzake zy van van *Julius Cesar* dootslagers afgevallen waren, d'eilanden *Andros*, *Tenos*, *Naxos*, en de stad *Myndos*, die hy

hen eerlangh af nam, als te hert regeerende.

Senec. de Benef. Ook gaf hy den Rhodiers het volle recht, en de vryheit, met tolvryheit, weerom.

Hierom deden ook de Rhodiers zelfs op hunne penningen den naem van vrye Rhodiers, met deze Griekſche letteren, ſlaen: ΕΛΕΥΘ ΡΟΔΙΩΝ, dat is, *van de vrye Rhodiers*; als uit verſcheide afbeeldingen van die penningen blijkt. Op welker eene zijde de Goddin victorie of Zege, in de gedaente van eene gevleugelde vrouws-perſoon, houdende eene palmtak in de linke hant, afgebeelt wordt, met het voornoemt Griekſch opſchrift. Op de andere zijde ſtaet de Zon of *Apollo*, door een gelauriert en ſtralende zonnen-hooft, afgebeelt: want aen de Zon was het eilant en de ſtad *Rhodus* gewijdt: gelijk de Rhodiers dat beelt doorgaens op hunne penningen ſloegen.

De Rhodiers wierden op het vier en Diod. veertighſte jaer, voor des Zalighmakers geboorte, door keizer *Klaudius* van hunne vryheit berooft, uit oorzake zy eenige Romeinen gekruiſt hadden, welke hy hen niet langh daerna, en Sueton. op het laetſte jaer zijns rijks, om het berou der oude misdaden, en door voorbidden van *Nero*, namaels keizer, weerom gaf.

Ook getuigt *Tacitus*, dat den Rhodiers, onder keizer *Tiberius*, de vryheit weerom gegeven wert, welke hen dikwils ontnomen en beveſtight was, na zy in d'uitheemſche oorlogen verdient, of binnen s'lants, door oproer, misdaen hadden.

Eindelijk, en ten derde maele heeft keizer *Veſpaſiaen* d'eilanden *Rhodus* en *Samos*, na het benemen der vryheit, in vorm van eene provincie gebraght: want *Rhodus*, *Byzantium*, nu *Konſtantinopolen*, en *Samos*, die voor dien tijt vry geweeſt waren, wierden toen allereerſt in vorm van provincien gebraght, en gehoorzaemden Roomſchen rechters en wetten.

Uit het boven verhael blijkt, hoe het eilant en de ſtad *Rhodus*, onder de Romeinen, wanneer die heerſchers des aertbodems waren, velerlei fortuin gehad hebbe.

Livius noemt *Rhodus* eene maetſchappige ſtad: verſta van het Roomſche volk.

Desgelijx noemt *Aulus Gellius* de Rhodiſche ſtad een vriendin en maet des Roomſchen volks: met byvoegen, dat zy evenwel *Perſes*, koning der Macedonen, met wien het Roomſche volk in oorlogh was, tot eenen vrient gebruikte: gelijk ook *Sulla*, veltheer der Romeinen, de Rhodiers, tot loon van den bewezen byſtant, of ſtrijtgenootſchap, tegen koning *Mithridates*, en om de gelede rampen, uit welgewogentheit tegen de Romeinen, vry weerom zond, en onder de vrienden des Roomſchen rijks aenſchreef. Rhod. een m. en vri. din d. Rom. nen. Appia. Lib. c. Bel. M. thrida.

Deſgelijx melt *Strabo*, dat *Rhodus* den Romeinen een vriendin was: als ook den Filoromeinſchen en Filohelleniſchen koningen.

Ook ſtont het eilant *Rhodus* van over ouds met het Roomſche volk in verbont: want aldus ſchrijft *Jornandes*, *Rhodus, het aller halsſterrighſte eilant, en de moederſtad der eilanden van ganſch Adrie, vrezende ſchier met alle d'eilande Cykladen de Roomſche wapenen, had zich al over lang aen het Roomſche volk door een verbont verknocht.* De Re. Succ.

Waarom ook alle d'Italianen, die in den Mithridatiſchen oorlogh, uit *Aſie* gevlught waren, zich na het eilant *Rhodus* begaven. Appian.

Om deze rede en oorzake roemt *Vellejus*, (daer hy van *Mithridates* en van den vervaerlijken neerlaegh van alle de Romeinen, door *Aſie*, ſpreekt,) de trouwheit der Rhodiers aldus: *Te dien tijde was niemant in ſtrijtbaerheit tegen Mithridates, noch in trouwheit tegen de Romeinen, den Rhodiers gelijk.*

Maer in den Macedoniſchen oororlogh weken zy met *Perſes*, koning der Macedonen, van de Romeinen af: als dezelve *Vellejus* in de volgende woorden melt. *De Rhodiers, te vooren de trouwſte voor de Romeinen, wijfelden toen in hun trouwheit, en ſchenen na de zijde van koning Perſes gehelt te hebben.* Valt van de Romeinen af.

Dezelve trouwloosheit der Rhodiers gedenkt ook *Ceſar*, in zijne oratie by *Saluſtius*, aldus. *In den Macedsniſchen oorlogh, dien wy met koningh Per-*

Perses gevoert hebben, *was de grote en prachtige stad der Rhodiers*, *welke door de middelen des Roomschen volks opgeklommen was*, *ons trouwloos en tegen.*

Het zelve getuigen ook *Livius*, *Zonaras*, *Gellius* en andere.

Op het vijftiende jaer der regeering van den Griekschen keizer *Heraklius*, wiert het eilant *Rhodus*, na het lang in rust en vrede gezeten had, door de Persianen, onder hunnen koning *Kesra*, of *Kozroëz*, zoon van *Hormoz*, verovert, die al het marmer, dat in de tempels der veroverde steden gevonden wiert, tot den opbouw van *Madayne*, eene stad van *Persie*, deed weghslepen en vervoeren.

Doch zoo d'Arabische schrijver *Elmacin* uit de Kristen historien melt, zou *Sjahriares*, zoon van *Adriban*, een opgeworpe koningh van Persie, het eilant *Rhodus*, op het eerste jaar van *Hegira*, dat is, op het zes hondert en twee en twintigste jaer na des Zalighmakers geboorte, ingenomen, en d'woonders in slavernye vervoert hebben.

Ontrent op het jaer zes hondert zeven en veertigh, na des Zalighmakers makers geboorte, hebben de Saraçenen of Agarenen, of Arabieren, onder beleit van *Moawias*, of *Muavias*, lantvooght van *Syrie*, en veltheer van den derden Arabischen *Chalif* of keizer *Othoman*, na den berugten profeet *Mahometh*, eilant *Rhodus*, benevens alle andere plaetse van dien oort, ingenomen, en het groot koper beelt *Kolossus* doen slopen en vervoeren; als de Griekschen schrijvers *Cedrenus*, keizer *Konstantinus Porfyrogeneta*, en *Zonaras* getuigen.

Doch *Elmacin* en *Abulfaraj*, beide Arabische schrijvers, gedenken het veroveren van het eilant *Rhodus*, door *Muavias*, niet; maer wel het veroveren van het eilant *Cyprus*, door den zelven *Muavias*, op het jaar zes hondert zeven en veertigh.

D'Arabieren hebben het eilant *Rhodus* niet altijt behouden: maer de Grieksche keizers van *Konstantinopolen* hebben het namaels weer ingenomen: gelijk ook de Grieksche keizer *Anastasius* derwaarts eene groote vloot zond, om het zelve eilant te veroveren; volgens verhael van *Zonaras* en *Cedrenus*.

Het eilant *Rhodus* bleef onder het gebiet der Grieksche keizers, tot op het jaer twaelf hondert en drie: als wanneer het, beneffens *Kandia* en andere eilanden, den Hertogh van *Venetien*, in de verdeiling des Griekschen rijks, ten deele viel, tot loon van den bewezen bystant; dewijl hy met zijne schepen de Franken, of Wester kristenen, na de stad Konstantinopolen overgevoert had, die dezelve stad innamen, en den Griekschen keizer afhandigh maekten. Abulf. Onder de Venetianen.

Onder de Franken bevond zich *Balduwijn*, graef van Vlaenderen, en namaels koning van Jerusalem, die het sterkste krijghsheir voerde, en ook zelf, by loting, het keizerrijk, na het veroveren der stad, verworf.

Namaels heeft de Grieksche keizer *Joannes Dukas*, het eilant *Rhodus*, als ook d'eilanden *Kôs*, *Samos*, *Lesbos* en *Chios*, en d'eilanden van d'Egeesche zee, met het afzenden van lange schepen derwaerts, weer in 't kort bemaghtigt, en onder zijn gebiet gebraght: hoewel de Sarraçenen of Turken den zelven *Dukas* het eilant weer afnamen. Niceph. Gregor. lib. 2.

Maar op het jaer dertien hondert en negentien, den negentienden van Ooghstmaent, maekten de Hospitalier of Ridders van S. Jan de Doper in Jerusalem, onder beleit van *Fulko de Villaret*, de vijf en twintighste Grootmeester van die orde, het eilant *Rhodus* den Turken of Sarraçenen weer afhandigh. Rhodus door de Ridders van S. Jan verovert.

Want als de berughte *Jozef Saladin*, Sultan van Egypten, den Kristenen de stad Jerusalem, en byna het gansch Heilige Lant, ontrent op het jaer elf hondert en zeven en taghentigh, afgenomen had, begaven de Ridders van S. Jan zich uit Jerusalem na zeker kasteel *Margaf*, en aenstonts daer na in de stad *Ptolemais*, anders *Akon*, of *S. Jan d'Akre* genoemt, en aen de Middelantsche zee, in *Syrie*, of eigentlijk in *Fenicie* gelegen: waar uit, en uit gansch *Syrie* zy, beneffens alle de Kristenen, op het jaer twaelf hondert en een en negentigh, door *Elfos*, anders *Eli Melakassar*, of *Melek Seraf*, of *Asraf Salahaddin Chalil*, Sultan van Egypten, verjaeght wierden.

Voorts zworven deze Ridders een lange wijle in schepen op zee, en kaepten en roofden op de kusten van Griekenlant, Egypten en Asie, en bleven eindelijk, des jaars dertien hondert en acht, op de kust van *Rhodus* hengelen en stil leggen, op toelegh, van de stad *Rhodus* heimelijk en met verrassing in te nemen; dewijl zy niet maghts genoech hadden, om opentlijk en voor de vuist tegen de Sarraçenen te vechten.

Men zeidt zy met kudden van schapen te lande traden: zommige in boeren gewaet, als herders, en zommige in schijn van koopluiden. Andere hadden schapen-vachten om 't lijf geslagen, en kropen, hoewel gewapent, op handen en voeten, onder het blatend vee, als schapen: en aldus namen zy de poorte, met uitgetoge zwaerden, en ook aenstonts de stad zelve in.

De Sarraçenen, die na de haven vlughten, vervielen in de vloot der Ridders van S. Jan.

Paul Lang in Chron. Citiz. Zoo andere verhalen, zou de Grootmeester, *Fulko de Villaret*, op het jaer dertien hondert en acht, met een vloot uit de haven van *Napels*, na het eilant *Rhodus* overgescheept zijn, en dat, met zeer groot verlies van Sarraçenen en Grieken, ingenomen hebben.

Warner Rolevin. in Fasic. Temp. Andere brengen het veroveren des eilants, door de Ridders van S. Jan van Jerusalem, voor het dertien hondert en vierde jaer.

De Grootmeester deed de stad, welke byna vervallen was, herbouwen, en de scheep-timmerwerven en schepen vermaken.

Na dit eilant wierden zedert deze Ridders van S. Jan van Jerusalem, de Ridders van *Rhodus* genoemt; die het zelve eilant niet alleenlijk altijt kloekmoedelijk, tegen 's vyants aenvallen, beschermt en verdedight hebben: maer waren ook den Cypriers, en anderen Kristen gebuur-volken, tot scherm en beschut: waer uit de staedt der Kristenen, aen dien oort, altijt grote voordeelen, zoo lang deze Ridders het eilant bezaten, genoten heeft: want men zagh op die kuste namaels gene zee-roovers meer: en de zee wiert van *Europe* na *Syrie* vry bevaren.

Ook was het eilant *Rhodus* een krijghsbezetting, en als een muur, tegen de Turken; die daer door de palen van hun rijk niet verder konnen uitbreiden.

Want als des volgenden jaers d'eerste Turksche keizer *Othoman*, met een sterk waterheir, aen het eilant gekomen was, en de stad *Rhodus* zeer fel bestont te belegeren en te bestormen, wiert dezelve eindelijk, met bystant van *Amadeus*, hertogh van *Savoyen*, van het belegh ontslagen, tot groot verlies des vyants.

Niet lang daar na hebben deze Ridders ook d'eilanden, *Kôs*, nu *Lango*, *Leros*, *Klaros*, nu *Kalamo*, en *Nisara*, met eene vloot ingenomen.

Het laeste eilant *Nisara* wiert aen *Joannes* en *Bonavila Assatiers*, te leen gegeven, met beding, dat zy een lang schip van hondert en twintigh riemen, *Afernella* genoemt, zouden bouwen, en met krijghsvolk en wapentuigh toerusten. Ook mosten zy zelfs in perzoon op het zelve schip ten strijde treden, en overal varen, daer hen gelast wiert.

Ontrent des jaers veertien hondert en vijftigh, hield *Abusak*, Sultan van Egypten, de Rhodiers of de stad *Rhodus* vijf volle jaren belegert. Maer de Ridders queten zich, onder beleit van *Joannes de Lastik*, de vijf en dertigste Grootmeester van die orde, in het verdedigen zoo mannelijk, dat de vyant eindelijk, uit wanhoop van tot zijn voornemen te komen, met schande, en verlies van veel volks, van het belegh most opbreken, en het eilant verlaten.

De Turksche keizer, *Orchanes*, navolger van *Othoman*, wiert geweldigh over de stoutheit der Rhodische Ridders verstoort, en deed eene vloot van 80 schepen vervaerdigen, op toelegh van *Rhodus* te vermeesteren.

Maar de Ridders van *Rhodus* trokken de Turksche vloot, met een groot getal van schepen, tegen, en veroverde de geheele vloot, of staken de schepen, die zy niet konden mee sleepen, in brant.

Zy staken na het eilant *Chio* over, derwaerts keizer *Orchanes* gevlught was, en namen dat, na het ter neermaststen van tien duizent man, in.

Smyrne,

Smyrne, een vermaerde ſtad van *Jonie*, in *Klein Aſie*; als ook het eilant *Imbrus*, nu *Embry*, wiert door hen ingenomen, en de Turkſche krijgs-bezetting ter neer gehouwen, en vele gevangen, en op de galyen gebannen.

De ſtad *Alexandria*, in *Egypten*, wiert ook, met hulp-ſchepen van het eilant *Cyprus*, verovert, uitgeplundert en in kolen geleit; maer weer verlaten: dewijl die niet kon behouden worden. Desgelijks wiert ook de ſtad *Tripolis* van *Syrie*, met d'inwoonders, ten gronde verdelght.

Op het jaer veertien hondert en tachentigh, wiert de ſtad *Rhodus*, door den Turkſchen Keizer *Mahometh*, de twede van dien name, vruchteloos belegert.

Eindelijk heeft de Turkſche keizer *Solyman*, de twede van dien name, het eilant *Rhodus*, na het verover ren der ſtad *Rhodus*, des jaers vijftien hondert twee en twintigh, den Ridders van *S. Jan* van *Jeruſalem*, (en anders na dit eilant de Ridders van *Rhodus* genoemt,) afhandigh gemaekt, met het ganſch eilant zich t'onderwerpen: gelijk zijne nazaten het zelve eilant zedert tot nu toe noch bezeten hebben.

Deze Ridders begaven zich van daer na het eilant *Malta*, dat zy, door gifte van keizer *Karel de Vijfde*, in bezit namen, en wierden ſedert Ridders van *Malta* en *Malteſer* Ridders genoemt.

Na dan de Turkſche keizer of *Sultan* *Solyman* het eilant *Rhodus*, op het jaer vijftien hondert en twee en twintigh, bemaghtight had, maekte hy het zelve eilant, ten aenzien van deſſelfs groot belang, tot een Beglik, dat is, een provincie of lantſchap, en bracht het onder het Beglerbyſchap van het eilant *Cyprus*, en onder beſtier van eenen Bey: doch gaf hem den tijtel van *Baſſa*, en de maght van over d'andere Beys der zee, die opperhoofden of beſtierders der eilanden zijn, te gebieden. Hy is ook Kapitein van de galyen, by afwezen van dier Admirael, die *Baſſa* genoemt wort: want *Solyman* gaf ook aen dezen Bey, de maght van over alle de galeyen der *Archipel* te gebieden, by afwezen van dier zee Admirael. Nu noch geeft de grote Heer gewonelijken aen den genen, die hy derwaerts zend, om over het eilant te gebieden, den tijtel van *Baſcha* of *Baſſa*. Stok-hov. Cezy.

De *Baſſa* heeft ook eenen *Quiaya*, dat is, Luitenant onder hem.

De twede bevel-hebber des eilants, is de *Mula Kadis*, die het regt van alle d'inwoonders, zo Turken, Joden, als Kriſtenen, handhaeft.

Het ganſch eilant *Rhodus* ſtaet nu noch onder het gebiet van den groten Heer of Turkſchen keizer.

Schipvaerten en Kolonyen der oude Rhodiers.

D'Oude Rhodiers hebben, in aeloude tijden, na verſcheide oorden en geweſten der werelt, Kolonyen of volkplantingen gevoert, tot geen klein bewijs van hunne aelouden pracht en macht, en zeevooghdyſchap.

Voor eerſt ſcheepten de Rhodiers, vele jaren voor de *Olympiſche* inſtelling, na *Spanje* over, en ſtighten aldaer de ſtad *Rhode*: die de Maſſiliers namaels bezeten hebben. Ook hebben zy de ſtad *Parthenope*, in *Campanie*, en *Elpias* de Rhodier de ſtad *Salapia*, in *Apulie*, gebouwt.

Eenige zeggen ook, dat zy, na de weerkomſte van *Troyes* belegh, d'eilanden *Gymnaſien*, nu *Baleares*, zouden bebouwt of bevolkt hebben. Zommige der Rhodiers hebben ook ontrent *Sybaris*, een ſtad van Griekenlant, nefſens *Chaonia*, gewoont, die derwaerts met *Tleppolemus*, zoon van *Herkules*, getogen waren. Ook hebben zy, met de Cypriers, Macedonie bewoont. Strabo. Ariſt.

Zy hebben ook Kolonyen na het eilant *Niſyros* gevoert: waerom *Plinius* *Niſyros* onder de eilanden der Rhodiers gedenkt. Zoo eenigen zeggen, zouden zy ook de ſtad *Soli* in *Cilicie*, geſtight hebben. *Polybius* noemt ook *Agrigentinum*, (een ſtad van *Sicilie*, nu *Grigenti* geheten,) een Kolonye der Rhodiers: hoewel eigentlijk de Geloers die ſtad geſtight hadden; maer Scho-liaſt pin-dar. Thucid. lib VI.

de

de Geloers waren kolonieren der Rhodiers: want de Kretensers hadden, met de Rhodiers, de stad *Gela* op *Sicilie* gesticht.

Ontrent de stad *Halikanassus*, in *Karie*, een lantschap van *klein Asie*, waren ook eenige Kolonyen der Rhodiers geplant.

Æneas Poliac. In *Jonie* lagh ook een zeer grote stad der Rhodiers, *Teos* genoemt.

Stephanus noemt ook de stad *Apollonia*, (de twede van dien name,) een Kolonye der Rhodiers en Milesers.

Chalcia, was ook een eilant der Rhodiers, zoo *Theophrastus* en *Plinius* getuigen. Ook bestonden de Rhodiers, die toen zeevooghden waren, d'eerste na een eilant van twaelf stadien in den omtrek, dat na een zee-brant van vier dagen tusschen d'eilanden *Thera* in *Theresia* ontstaen was, te varen, en rechten op dat eilant eenen tempel van *Neptuin*, *d'Asphalier*, dat is, de vestiger, op. Strabo Plin.

Zeden der aeloude Rhodiers.

Dion. IN het zien van schouwspelen maekten d'oude Rhodiers geen geraes, noch hantgeklap, maer zagen die in stilte, hoewel zy by ouds anders schijnen gedaen te hebben.

De oude Rhodiers droegen zich op gastmalen niet onbeschoft noch ongeschikt: maer te gelijk eerbaer en zaghtmoedigh, en spraken de by een gekomene gasten vriendelijk aen, en waren niet groots tegen hen. Zy onderhielden d'oude en recht Griekssche zeden en manieren, die *Dion Chrysostomus* boven mate in hen prijst, en zeidt, dat die hen meer, als havens wallen en scheepstimmerwerven, vercierden.

In het gaen hielden zy een zedigen tret. In het bouwen en gastreren gingen zy de mate te boven: want zy bouwden, volgens *Plutarchus*, (die hunne overdaet daerin berispt,) als of zy onsterffelijk waren: daer en tegen aten zy, als of zy weinigh tijds zouden leven. Frontin. Zy waren strijtbaer; en gebruikten, by mangel van spart, het afgeschoren vrouwen hair, om touwen daer van te slaen. Zy waren goede slingeraers, en ook spitsvondigh: want zy hebben, volgens *Plinius*, de jaght-sloep uitgevonden.

De Rhodiers waren ook de beste beeldhouwers: want zy hebben allereerst de kunst van beelden te maken uitgevonden.

Ook maekten zy beelden, als of zy leefden, en bonden hen aen de voeten vast, op dat die quansuis, door gebruik van de voeten, niet zouden weghlopen. Vitru.

De vont van *Ceruse* of lootwit te bereiden wiert den Rhodiers toegeschreven: dat aldus geschiede. Vitru. Zy leiden rijstakken in vaten, en gooten daer eek op, en boven de rijstakken leiden zy lode klompen: daer na stopten zy de vaten met dekzels toe, op dat het toegestopt gene damp zou uitgeven. Na een zekeren tijdt openden zy de vaten en vonden de ceruse, uit de lode klompen, aen de takken trokken. Op een zelve wijze leiden zy by lage kopere platen, en maekten *Erugo* of *Spaensch-groen*.

Aeloude Rhodische Scheeps-wetten.

ALle anderen volken, zo Grieken als Latijnen, hebben de scheeps wetten en zee-rechten van de Rhodiers ontleent. Derhalven zoo dikwils verschil, twist en krakeel, over zee zaken onder hen ontstont, zoo antwoorden en beslechten de oude rechts-geleerden, indien anders door de Roomsche keizers daer in niet vast gestelt was, na de Rhodische wetten.

Alle de scheeps zaken, en alle geschillen, die in zee voorvallen, werden na de Rhodische wetten geoordeelt en beslecht: wanneer gene andere wet gevonden wiert, die tegen de wetten der Rhodiers street: want de wetten der Rhodiers zijn de oudste van van alle andere scheeps-wetten. *Johannes Leunklavius*, heeft in zijn boek, van het Grieksch en Roomsch recht, het gansch scheepts-recht der Rhodiers beschreven.

Wan-

Wanneer in de later tyden, volgens schryven van *Docimius*, of *Docimus*, (die een boek van de Rhodische scheeps-wetten in 't Grieks geschreven heeft) eenige de Rhodische wetten, tot list en bedrog, gebruikten, en, door de verandering van tyt en zeden, nootwendig het maken van nieuwe wetten vereist wiert, die 't geen, dat aen d'oude wetten ontbrak, zouden vervullen, en de zelve tot een cierlijker vorm en fraeier leest brengen; zoo zijn zoodanige wetten naderhand door de Grieksche Keizers, *Diokletiaen*, *Maximiniaen*, *Konstantyn*, *Valens*, *Valentiniaen*, *Gratiaen*, *Theodosius*, *Honorius*, *Arkadius*, *Valeriaen*, en *Justiniaen*, ingevoert. Wanneer dan eene nieuwe wet niet gevonden wort, die tegen het oud recht der Rhodiers stryt, zoo wort, na de Rhodische wetten, over de scheeps-geschillen, geoordeelt. Maer als andere wetten tegen de *Rhodische* wetten stryden, dan zwygen de wetten der Rhodiers, en de nieuwe wetten grypen stant. Ook hebben de Roomsche Keizers, *Augustus* en *Antoninus*, de scheeps wetten der Rhodiers voor goet en krachtigh gekeurt, voor zoo veel die geensins tegen de Rhodische wetten streden; gelijk zeker rechts-geleerde *Volusius Marcianus*, in zijne verhandeling van de Rhodische wet, Keizer *Antoninus* aldus doet spreken. *Ik ben wel heer der werelt: maer de wet der zee werde na de scheeps-wet der Rhodiers geoordeelt. Het zelve heeft ook d'allergoddelijkste (Keizer) Augustus vast gestelt.*

In een zelven zin schryft ook zeker rechtsgeleerde, *Konstantyn Harmenopolus*, aldus. *Alle scheeps-zaken, en geschillen, die in zee voorvallen, worden, volgens de Rodische wet, beslegt, en, na het voorschrift der Rhodische wetten, betwist en geoordeelt: wanneer 'er geen andere wet is, die tegen de wetten der Rhodiers stryt: want de wetten der Rhodiers zijn d'oudste van alle scheeps-wetten.*

Welke nu de *Rhodische* scheepswetten (die zeer vele waren, en op de scheepskoophandel sloegen) geweest zijn, kan men niet weten, als uit eenige overgebleve stukken en brokken, titels of opschriften van hooftstukken, en uit verscheide edikten of geboden van keizer *Tiberius*, *Hadrianus*, *Antoninus*, *Pertinax*, *Septimius* en *Severus*, die in het Roomsche burgerlijk Recht, hier en daer, en op d'eene of andere plaetse vervat staen en te lezen zijn.

Keizer *Tiberius* heeft, d'eerste van al de Roomsche keizers, deze wetten in een lichaem doen verzamelen. Daer na heeft Keizer *Trajanus*, te gelijk met den Roomschen Raet, die wetten door een edikt, of gebod, bevestight: dien ook andere Keizers gevolght, en de *Rhodische* scheeps-wetten, onder zekere hooftstukken, gebragt hebben.

Maer het dient aengemerkt, dat de *Rhodische* wetten, onder de gemelde hooftstukken begrepen, wel den zin van de *Rhodische* wetten hebben: doch niet van woort tot woort uit het Grieksch in het Latijn vertaelt zijn: gelijk ook niet alle de *Rhodische* wetten, onder die titels, begrepen zijn: maer andere ongeschonden, (of heel en goet) overgebleven zijn; die nooit onder het Burgerlijk Recht der Romeinen geschikt, of ingelyft zijn geweest; dat ook andere wetten, die door d'outheit en lang verloop van tyden, verloren of ten minste niet ongeschonden behouden zyn, onder verscheide andere titels gestaen hebben.

Eenige oude *Rhodische* wetten of keuren, die noch gevonden worden, doch in 't Burgerrecht der Romeinen niet staen, zijn de volgende.

Het salaris of de huur, of loon van den schipheer, of schipper, zy twee delen. De huur van de stuurman, zy anderhalve gedeelte. De huur van den schieman, zy anderhalve gedeelte. De huur van den scheeps-timmerman, zy anderhalve gedeelte. Het loon of de huur van den Karabyt, zy een gedeelte. De huur van den schipper, zy een gedeelte. De huur van de parescharyt zy een halve gedeelte. De koopman vermagh in het schip twee knechts hebben, maer moet de vracht voor hen betalen.

De plaetse van den vaerder zy de lengte van drie ellen: en de brete van eene elle. De vaerder fryte in het schip gene visch: noch de reeder of

ſchipper ſta hem dat niet toe. De vaerder ontfange het water in het ſchip, by de maet.

Indien de vaerder in het ſchip getreden is, die gelt heeft, dat geve hy aen den ſchipheer ter bewaring: maer by aldien dat niet ter bewaring gegeven is, en hy zeidt het gout of zilver verloren te hebben, des zelfs woorden of zeggen, hier om vergeefs te zijn; dewyl hy het by den ſchipheer niet ter bewaring gegeven heeft.

Dat de ſchipheer, bootsluiden, en vaerders, die te gelijk varen, het *Evangeliſch Eedt* doen.

De ſchippers zijn niet aen de verbonden der bootsluiden verplight: maer zijn wel voor dier miſdaden aenſprakelijk.

De wet gebiet aldus: dat den genen, die op zee varen, toevertrouwt is, onder borgtoght en zonder gevaer, dat werde niet in geſchrift geſtelt. En by aldien daer ſchrift van zou gemaekt zijn, dat zy na de Rhodiſche wet krachteloos.

Indien de ſchipheer iet ontfangen heeft, die is tot des zelfs herſtelling en betaling gehouden. Maer indien hy van begin af niets heeft willen ontfangen, niemant kan hem dwingen, om het t'ontfangen.

De ſchipheren, die niet minder, als een derde gedeelte in het geen, dat in het ſchip gebraght wort, hebben, werwaerts zy gezonden worden om gelt te lenen, en in het ſchip te brengen, tot den lijftogt, zoo voor de heen als weerom reize, het ſchrift, dat zy daer van gemaekt hebben, werde voor krachtigh gehouden. Maer die het geleent gelt uitrekt, zende eenen man in het ſchip, die het te leen geeft.

Deze zijn de oude ongeſchonde Rhodiſche ſcheeps-wetten: uitgezondert énige weinige, die door de Griekſche Keizers verandert, of daer bygevoeght zijn: als blykt, onder andere, uit deze bygevoeghde woorden. *Dat zy het Evangeliſch Eedt doen:* welke woorden zekerlijk, in d'oude wetten der Rhodiers, nergens geweeſt zijn; dewyl die vele eeuwen, voor des Zaligmakers komſte, gemaekt waren.

D'oude Rhodiers hadden fraeie, geregelde wetten, zoo die de burgerlijke regering, als de ſchipvaert betroffen, als *Strabo* dus ſchrijft.

De welwettigheit (of welgeregeltheit der wetten) en voorzorge, zoo in het ſtuk van andere ſtaetsregering, als ontrent de ſcheepszaken, is wonderlijk: waer door Rhodus langen tijt de zeevooghdyſchap gehad, en de zeeroveryen weghgenomen en verdreven heeft.

Ook waren de Rhodiers, volgens *Strabo*, wanneer zy zeevooghden waren, d'eerſte van alle na zeker eilant *Hiera*, dat tuſſchen d'eilanden *Thera* en *Theraſia* in zee ontſtont, gevaren, en hadden op het zelve eilant aen *Neptuin*, *Aſſalier* gebynaemt, dat is, *grontveſter*, een kapel geſtight. Zie 37.

De Rhodiers ſloegen, volgens *Strabo*, inzonderheit de ſcheepsvloten ga, en droegen ook bovenmate grote zorge voor de huisbouw, werktuigmakeryen en magazijnen van wapenen en andere dingen.

Eenige ſcheepshavens, of ſcheepwerven, waren voor den gemenen man verborgen en toegeſloten. Niemant moght, op pene van den hals daer in zien, of daer in komen.

In de ſcheepshavens, of ſcheepstimmerwerven, waren ſcheephuizen of dokken, waer in de galeyen lagen. Welke ſcheepwerven *Heraklides*, de Tarentiner, met het waernemen van eene gunſtige wint, by nacht in brant ſtak, en dertien ſcheephuizen, met de galeyen, die daer in lagen, door de vlam vernielde. Po

D'oude Rhodiers hadden verſcheiden of velerlei ſlagh van byzondere ſchepen. Een, onder andere, wiert van hen *Afrakta* genoemt, dat niet wel zee kon bouwen: want geen ſchip of vaertuigh kon minder de baren verdragen, na het ſchrijven van *Chryſoſtomus*. Zekere andere vaertuigen of ſchepen wierden, volgens *Diodoor*, *Fylacides* genoemt.

Uit kracht van zekere oude wet, by de Rhodiers ingevoert, moſt de zoon 's vaders ſchulden betalen, ſchoon hy van 's vaders goederen afſtant deed: daer nochtans by de Ro-

Romeinen, de geen, die van 's vaders goederen afftant deede, 's vaders schulden niet betaelden. Ook moght, volgens schryven van *Dion Chrisostomus*, uit kracht van zekere wet, noit een beul of scherprechter in de stad komen. Gelijk ook by hen geen vonnis van eene dootslagh buiten de poorte gevelt wiert: want binnen de muren der stad mocht niemant ter doot verwezen worden: quansuis uit Godvruchtigheit.

In *Rhodus* was ook, zoo *Atheneus* getuight, een wet, waer by het hair afscheren, af schrapen verboden was; hoewel niemant dat laekte of berispte, dewylze alle afgeschraept wierden.

Aeloude volken, en inwoonders van Rhodus.

VElerleie volken, en van verschei-den slagh en name, hebben in aeloude tyden, nu en dan, het eilant *Rhodus* bewoont: als Telchiners, Igneters, Heliaders, of Heliadynen, Heraklidyer, Feniciers, Karen, Doren of Dorensers, en meer andere. Waer van d'eerste, als Telchiners en Heliadynen, voor eige inboorlingen of lantzaten of aerttelgen of onoirsprongelingen gehouden wierden: maer d'andere hadden zich derwaerts uit andere gewesten met der woning begeven.

d'Eerste en oudste volken, die het eilant *Rhodus* voor den watervloet van *Deukalion* bewoont hebben, waren Telchiners genoemt: waer na ook het zelve eilant, volgens *Strabo*, *Telchinis* genoemt wiert, daer het te voore *Ophiusa* geheten was.

Deze Telchiners waren, volgens *Strabo*, allereerst uit het eilant *Kreta*, nu *Kandia*, op het eilant *Cyprus*, en daer na op *Rhodus* gekomen. Maer zoo *Eusebius* en *Orosius* melden, waren de Telchiners ontrent de tyden van den Aertsvader *Abraham*, na *Foroneus*, koning der *Archivers*, en de volken *Parrhasers* hen in den oorlogh overwonnen, en uit hun lant *Peloponnesus*, nu *Morea*, verdreven hadden, na het eilant *Rhodus* overgesteken.

Hoewel *Strabo* in zijn tiende boek schryft, dat de Telchiners, die op *Rhodos* negen in getal waren, *Rhea*, anders *Cybele* en *Ops* genoemt, dochter van d'Aerde en Hemel, op het eilant *Kreten* gevolght waren: alwaer zy *Jupyn* hadden opgevoet, en toen *Kureten*, en in de Kretenser historien, *Jupyns* opvoeders en bewaerders genoemt wierden.

De Telchiners waren, zoo *Diodoor* uit d'oude fabelen verhaelt, zonen van de zee: want de Telchiners en Igneters waren, volgens schryven van *Klemens Alexandriner*, uit het zilt van zaps, dat is, de zee, geboren: want zaps betekende by d'Ouden de zee.

Na de Telchiners hebben zekere volken Igneters, volgens *Hesychius*, het eilant *Rhodus* bewoont; hoewel *Diodoor* en *Strabo* de Igneters niet gedenken: maer stellen aenstonts, na de Telchiners, de Heliadynen, of Heliaders, tot inwoonders van *Rhodus*: Maer misschien waren de Telchiners en Igneters een en dezelve volken: of hadden ten minsten beide een zelven oorsprong.

De Telchiners worden gezeidt eenige kunsten uitgevonden, en d'eerste yzer en stael bearbeit of gesmeet; en voor *Saturnus* een zeis gemaekt, en andere dienstige levensmiddeen in 't gebruik gebraght te hebben.

Desgelijks worden zy gezeit, d'eerste de beelden der Goden gemaekt te hebben: gelijk ook na hen eenige oude toegewyde beelden, gebynaemt waren: want by de Lindiers, of inwoonders der stad *Lindos*, was een beelt, *Apollo*, *Telchiner* gebynaemt, opgerecht.

Daer en tegen worden zy ook, zoo *Diodoor* getuight, wichelaers of tovenaers gezeit te zijn, die, wanneer zy wilden, wolken, regen, hagel en sneew deden vallen, en de gestalten

of gedaenten aller dingen veranderen, en anderen het leren van hunne kunsten benyden. Van gelijken worden de *Telchiners* by *Hesychius*, *Suidas* en andere voor tovenaers, wichelaers, duiveljagers en boze geesten uitgekreten, die, volgens *Strabo*, het water van den helschen poel *Styx* met zwavel mengden, om dieren en gewassen daer mee door het besproeien te vernielen.

Men zeidt de Telchiners met *Kaphira*, dochter van den *Oceaen*, *Neptuin* zouden opgevoet hebben, die door *Rhea*, anders *Ops* en *Cybele*, hen toevertrouwt was.

Diodoor. Wanneer *Neptuin* manbaer geworden was, wiert hy op *Halia*, zuster der *Telchiners*, verlieft, en vermengde zich met haer, en gewan by haer zes zonen, en eene dochter, met name *Rhodus*: na de welke het eilant door de Zon, ter liefde van *Rhodus*, *Rhodus* genoemt wiert.

Te dien tyde waren op't Ooster gedeelte des eilants, Titans of reuzen. Toen was ook *Jupiter*, na het verslaen der Titans, door liefde op zekere Nymf, met name *Hamalie*, verslingert, en gewan daer by drie zonen, als *Sparteus*, *Kronius* en *Cytus*. By hunnen tyt quam *Venus*, trekkende van 't eilant *Cytheren* na *Cyprus*, aen dit eilant. Maer wanneer de trotse en opgeblaze *Neptuins* zonen, haer belette daer op te komen, wiert zy daer over met gramschap ontsteken, en bragt hen in eene razernye: waer door zy de moeder met gewelt verkragten, en vele rampen den lantsluiden aen deeden. *Neptuin* des verwittight, verborgh hen, om de schandelijkheit der zake, onder d'aerde: waer na zy duivelen of Ooster geesten genoemt wierden. Maer na *Halia* haer zelve in zee geworpen had, verkreegh zy, onder den naem van *Leukothea*, by d'inwoonders goddelijk eeren.

Wanneer de *Telchiners* *Deukalions*
Diodoor. aenstaenden watervloet voorzagen, hadden zy, zo men beuzelt, het eilant verlaten, en zich hier en daer verspreit. Uit welker getal *Lykus* na *Lycie*, een lantschap van *Klein Asie*, trok, en aen de riviere *Xanthus* een kapel van den *Lycischen Apollo* stichte.

Als nu de watervloet gekomen was, verdronken zommige; dewyl de vlakke plaetsen des eilants, door de geduurige slagh-regens, overstroomt of tot een poel wierden: maer eenige weinige wierden behouden, die t'zamen na de hooghten des eilants vlughten: waer onder ook *Jupyns* zonen waren. Doch de Zon, volgens de fabelen, verlieft op *Rhodus*, dochter van *Halia* en *Neptuin*, had het eilant na haer *Rhodus* genoemt, en het overtolligh water doen verdrijven. Maer de waere geschapentheit van deze zake was, volgens *Diodoor*, deze. Wanneer het eilant, in den eersten aanvang en gestaltenis der werelt, noch slikkerigh en voghtigh was, had de Zon, na die de overtollige voght opgedroogt had, het aertrijk vruchtbaer of levendtelend gemaekt: doch de * Heliadynen, (alzo na de Zon genoemt; want de Zon heet op Grieks *Helios*) ten getale van zeven, en andere volken waren lantzaten of aerttelgen. Hier uit is dan gevolgt, dat de oude *Rhodiers* gemeent hebben, dat het eilant *Rhodus* aen de Zon gewydt ware: gelijk ook de Rhodiers, daer na uit hen gesproten, de Zon altyt boven alle andere Goden vierighlijk geeert hebben, als d'oprechter en stamvorst huns geslaghts.

* Z veel zeit Zon lich

De namen der zeven Heliadynen waren *Ochimus*, *Cerkaphus*, *Makar*, *Aktis*, *Tenages*, *Triopas* en *Kandalus*: benefsens eene dochter, met name *Elektryone*, welke noch maegt overleed, daer aen d'oude Rhodiers namaels helden eere aen bewezen. Zoo *Pindarus* schryft, *zou de Zon, zich met Rhodus vermengende, zeven kinderen by haer gewonnen hebben, die onder d'eerste menschen voor de wijste en vernufsten gehouden wierden: welker een drie zonen gewan, als Kamirus, Jalyssus, d'oudste, en Lindos, zy woonden afzonderlyk, en deelden het lant, het vaderlijke lot der steden, in drien: en de woonplaetsen wierden na hen genoemt.* Waer op de uitlegger, tot verklaring, voeght. Een der zeven zonen van de Zon, *Cerkafus*, gewan by *Cydippa*, dochter van *Ochimus*, drie zonen, die *Pindarus* gedenkt. Aldus dan hebben, na de Telchiners, de Heliadynen het eilant Rhodus bewoont.

Ook melt *Konon* by *Fotius*, dat by ouds een

een lantzaet of ingebooren volk, *Autochtôn* op Griekſch genoemt, *Rhodus* bewoonde: waer over het geſlaght der Heliadynen regeerde.

Pindarus ſchynt, door deze zeven kinderen, die hy zeidt, dat de Zon by *Rhodus* zou gewonnen hebben, de zeven Heliadynen te verſtaen; hoewel hy de naem van Heliadynen niet melt. Daer nochtans *Diodoor*, uit de fabelen, niet melt, dat de Zon by *Rhodus* kinderen of zonen zou geteelt hebben: maer wel, dat de Zon, verlieft op *Rhodus*, het eilant na haer *Rhodus* genoemt hadde.

Na den zin van *Pindarus* noemt *Cicero* in zijn boek van de Natuur der Goden) te recht de vierde Zon, die gezeit wiert in helden tyden uit *Akanto* op *Rhodus* geteelt te zijn, den grootvader van *Jalyſus*, *Kamyrus* en *Lindus*. Waer uit blijkt, hoe *Arnobius* de vierde Zon t'onrecht vader van *Jalyſus* noemt.

Wanneer de Heliadynen tot mannelijken ouderdom gekomen waren, had, naer men zeidt, *Helios*, dat is, de Zon, hen voorzeid, dat de genen, die d'eerſte aen *Minerva* zouden offerhande doen, de Goddin altyt by zich zouden hebben. Men zeidt de Heliadynen, door al te grote haeſtigheit, het vuur vergaten daer by te leggen, en d'offerhande zonder vuur geſlaght hadden: en was hierom ſedert die byzondere manier van offerhanden by de Rhodiers in gebruik gebleven.

De Heliadynen overtroffen alle andere menſchen, en munten allermeeſt in wetenſchap vanden loop des hemels uit: queekten de kunſt der zeevaert aen, en verdeilden de uuren in zekere poren of beurten, dat zijn minuiten. De kloekſte van verſtant, onder hen, was *Tenages*, die hierom, door de broeders, om 't leven gebraght wiert. Wanneer dit bedryf aen den dagh quam, vluchten al de hantdaders en meewuſtigen des dootſlaghs. Aldus trok *Makar* na het eilant *Lesbos*, en *Kandalus* na het eilant *Kôos* over. Maer *Aktis* toogh na *Egypten*, en ſtichte aldaer de ſtad *Heliopolis*, dat is, *Zonneſtad*, alzoo na den naem van zijnen vader *Helios*, *de Zon*, genoemt. Van dezen *Aktis* hebben d'Egyptenaers de wetenſchap van ſterrekunde of loop des Hemels geleert.

Wanneer nu in Griekenlant het grootſte gedeelte der menſchen, door den watervloet geſneuvelt was: en te gelijk de gedenktekens of geſchriften der letteren verdelght en vernietight waren, hadden d'*Egyptenaers* die gelegentheit waergenomen, en zich den vont der ſterrekunde toegeeigent.

Als namaels de Grieken uit onkunde, d'aenqueking der letteren zich niet meer toeeigenden, zoo ging de roep, dat d'Egyptenaers d'eerſte van alle de ſterrekunde uitgevonden hadden. Waer om *Kadmus*, zoon van *Agenor*, gezeit wort de letteren, na verloop van vele eeuwen, uit *Egypten* in Griekenlant overgebraght te hebben: en na dien wierden de Grieken gehouden, iet by den vont der geleertheit gevoeght te hebben.

Triopas ſcheepte na *Karie*, een geweſt van *Klein Aſie*, over, en nam aldaer een uitſtekende hoeke lants *Cherroneſus*, of hangend eilant aen zee, in bezit, dat ſedert na hem *Triopium* geheten wiert. Al d'andere zonen der Zon, die gene ſchult aen den dootſlagh hadden, bleven op *Rhodus*, ſtichten de ſtad *Achaia*, en woonden daer na in de lantſtreke van *Jalyſia*.

Een weiniger lager ſchryft *Diodoor* van den zelven *Triopas* aldus. Daer na vluchte *Triopas*, een der zoonen van de Zon, uit *Rhodus*, als balling, om den dootſlagh van den broeder, na *Cherroneſus*, en trok, na hy door koning *Meliſſeus* verzoent was, na *Theſſalie*, om de kinderen van *Deukalion* byſtant te doen. Na de *Pelaſgianen* met gemenen byſtant verdreven waren, verdeilde hy de lantſtreke, *Dotia* genoemt, met hen. Hy liet aldaer het heiligh boſch van *Ceres* afhouwen, en misbruikte het zelve, tot opbouw van een konings hof. Daer na vluchte hy, met eene grote meenighte van menſchen, uit *Theſſalie*, en quam in *Gnidie*, een geweſt van *Klein Aſie*, en ſtichte aldaer eene ſtad, die hy na zijnen naem *Triopium* deed noemen. Hy braght een groot gedeelte van

Asie, beneffens *Cherronesus*, onder zijn gebiet.

d'Oudste der Heliadynen, volgens *Diodoor*, was *Ochimus*, die als koning over het eilant heerschte. Hy trouwde aen eene van d'inlantscheNymfen, met name *Higetoria*, en gewan by haer eene dochter *Cydippa*: die *Cerkafus*, broeder van *Ochimus*, ten wyve nam, en hem in het rijk volgde.

Na het overlyden van *Cerkafus*, vervingen zijne drie zonen, die hy by *Cydippa* geteelt had, als *Lindus*, *Jalysus* en *Kamyrus*, de heerschappye, en verdeilden het lant, en elk stichte eene stad, en noemde die na zijnen eigen name.

Desgelijks schryft *Strabo*, dat de Heliadynen, na de Telchiners, zoo men beuzelt, het eilant bezeten hebben, en uit dier eenen *Cerkafus*, en uit *Cydippa*, zonen waren geteelt, die steden na hunne namen stichten, als *Lindos*, *Jalysos*, en *Kamiros*: met byvoegen, hoe zommige zeggen, dat zy door *Tleopolemus* zouden gesticht zijn, en die haer, na eenige dochters van *Danaus*, doen noemen had.

In die tyden, of onder de regering der Heliadynen, vluchte *Danaus*, koning van *Egypten*, met zijne dochters uit *Egypten*, en lande aen den oort der stad *Lindus*. Na hy van d'inwoonders ontfangen was, stichte hy eenen tempel van *Minerva*, en wyde het beelt der Goddin toe. Drie dochters van *Danaus* storven, aen eene lantziekte of peste, in *Lindos*: maer d'andere voeren met den vader *Danaus* na *Argos* over.

Konon. Namaels wierden de Heliadynen, door de Feniciers uit het eilant *Rhodus* verdreven. Hoe de Feniciers op 't zelve eilant, onder gelei van *Kadmus*, *Ageuors* zoon, quamen, blykt uit het volgend schryven van *Diodoor*.

Een weinigh daer na (te weten, na de komste van *Danaus* op *Rhodus*) quam *Kadmus*, zoon van koning *Agenor*, (die door den zelven afgezonden was, om *Europe*, zijne zuster, door *Jupijn* geschaekt, op te zoeken) op het eilant *Rhodos*. Wanneer hy onder het varen, door een herden storm, belopen was, en aen *Neptuin* eenen tempel belooft had, indien hy behouden wiert, stichte hy op dit eilant eenen tempel van dien God, en liet aldaer eenige Feniciers blyven; die den zelven zouden gade slaen: maer deze zich met de *Jalysers*, of inwoonders der stad *Jalysos*, vermengende, bleven by hen, als meedeburgers, in eene zelve stad wonen. Waer uit, naer men zeid, de Priesters gesproten waren, die de priesterschappen van geslaght tot geslaght vervingen. *Kadmus* vereerde ook de Lindische Minerva met wygiften of geschenken: waer onder een koper beelt was, een gedenkwaerdigh stuk werks, daer op Fenische letteren geschreven waren, die gezeit worden door hen allereerst uit *Fenicie* gebraght te zijn, en daer van dien naem bekomen te hebben. Dus verre *Diodoor*.

Van gelijken schrijft *Thucydides*, dat de Feniciers en Karen de meeste eilanden van dien oort bewoont hebben.

Ook getuigt *Ergeas* by *Atheneus*, dat de Feniciers het eilant *Rhodus* bezeten hebben. Maer evenwel melt dees noch *Diodoor* niet, dat de Feniciers de Heliadynen daer uit zouden gedreven hebben: gelijk *Konon* getuight.

Hoe zeker *Ifiklus* den Feniciers het eilant *Rhodus* afhandigh maekte, verhaelt *Atheneus* uit *Ergeas* de Rhodier, (die by ouds eenige boeken van zijn eigen vaderlant *Rhodus* geschreven had,) in de volgende woorden aldus.

Wanneer zeker *Falanthus*, een Fenicier, dicht by de stad *Jalysus*, een stedeken met eene zeer sterke krygsbezetting bezad, en lijftoght spaerzaem en matelijk uitdeilde, had hy zekeren *Ifiklus* langen tyt weerstant geboden: want een Orakel was uit God *Apollos* gordyn gekomen, dat wanneer witte ravens, en visschen in de drinkbekers zouden gezien worden, hy dan dat gewest bemaghtigen zou. Wanneer dan *Falantus* hoopte dat noit te zullen geschieden, en lafhertigh en onbeschroomt den oorlogh voerde, zoo verstont *Ifiklus* ondertusschen, uit zekeren perzoon, het geen god *Apollo* den Feniciers geant-

antwoort had, en leide eenen van de vertrouwde vrienden van *Falanthus*, met name *Larka*, heimelijk lage: want hy onderschepte dien, wanneer hy water ging halen, en smeed, volgens 't gemaekt onderling verdrag en troubelofte, vischjes, in den bron gevangen, in de water-emmer, en belaste *Larka*, dat hy het gehaelt water in den drinkbeker zou gieten, in de welke voor *Falantus* wijn gemengt wiert: het welk *Larka* ook deed. Daer en boven zond *Ifiklus* eenige gevangene ravens, wit met kalk bestreken, aen *Falantus*. Wanneer *Falantus* die aenschouwt, en in de drinkbekers de visschen gezien had, geloofde hy dat het lant niet meer in zijne maght ware: dies hy gezanten aen *Ifiklus* zond, die hem zouden bekent maken, dat hy vrywilligh wilde weggaen, met dien bedinge, indien hem met zijn goederen of middelen wert toegelaten in schepen veiligh wegh te trekken. Wanneer *Ifiklus* hem dat belooft had, verzon *Falantus* dezen list.

Na het slaghten van offerbeesten, en het reinigen van dier buiken, verberghde hy daer gout en zilver in, en traghte dat heimelijk uit het eilant te voeren. Wanneer *Ifiklus* dat vernam, bestont hy het zelve te beletten. Maer *Falantus* voerde hem den eet te gemoedt: waer by hy zijn woort gegeven had, dat hy toe zou laten, al uit te dragen, wat in den buik zou zijn. Maer *Ifiklus* stelde het bedrogh door een aerdige list, te leur: want hy nam van de schepen, die hy tot weghvoering der goederen gegeven had, het roer, de riemen en zeilen af, en zeide, dat hy gezworen had schepen te zullen geven: maer daer en boven niet anders.

De Feniciers, aldus bekommert en radeloos geworden, begroeven vele van hunne middelen onder d'aerde, en merkten de plaetse: op dat zy die namaels, wanneer zy t'eener tyde weer om quamen, weer op zouden konnen graven; doch lieten ook aen *Ifiklus* vele goederen overblyven. Na dan de Feniciers op deze wyze uit dit gewest verdreven waren, bleef de heerschappye van die volken aen de Grieken.

Polyzelus, die in zijne Rhodische historien het zelve verhaelt, schryft daer en boven, dat het voornoemt Orakel, nopende de visschen en ravens, alleen aen *Falantus* en aen zijne dochter *Derkre* bekent zou geweest zijn: welke door liefde op *Ifiklus* verslingert, en, door beleit van haren voedster, aen hem verlooft was. Deze *Derkre* had den geen, die water voor *Falantus* haelde, versproken, de visschen op te vangen, en in de drinkbeker van *Falantus* te smyten. Ook had hy de ravens, door hem wit gemaekt, uitgelaten om wegh te vliegen. Dus verre *Atheneus*.

Wanneer daerna het eilant *Rhodus* overgrote slangen voortbraght, zoo gebeurde het, dat vele van d'inboorlingen, door de slangen, verslonden wierden. Waer om d'overgebleve eenigen na *Delos* zonden, die God *Apollo*, om ontslaging of verlossing der qualen, zouden raetvragen. *Apollo* beval hen aenstonts *Forbas*, en die hem volghden, aen te nemen, en met hen *Rhodus* t'zamen te bewonen. De Rhodiers ontboden hem, naer luit des Orakels, en maekten hem deelgenooten des lants. Toen verdreef *Forbas* de slangen, en bleef, hebbende het eilant van die vreze verlost, by hen op *Rhodus* wonen. Ook getuight *Hyginus*, uit den Griekschen historieschryver *Polyzelus*, de Rhodier, dat *Forbas* den Rhodiers groten bystant deede: want als (zeidt hy) de burgers het eilant, om de meenighte der slangen, *Ophiusa* genoemt hadden; en, onder die meenigte van gedroghten, een draek van eene yzelijke grote was, die vele hunner verslond, wort gezeit *Forbas*, zoon van *Triopas*, door onweer aldaer vervallen, alle deze gedrogten en dien draek gedoot te hebben. Hier staet uit *Hyginus* aen te merken, dat toen eindelijk eerst het eilant *Ophiusa* genoemt wierde.

Diodoor Ziet pag. 34.

Forbas was, volgens *Diodoor*, een zoon van *Lapithas*, en hield zich toen met vele andere in *Thessalie* op, en zoght een bequaem lant tot eene woonplaetse. Daerentegen noemt *Hyginus* dezen *Forbas* eenen zoon van *Triopas*.

Wijders, deze *Forbas* en zijne reis-

ge-

genoten of gezellen, waren Griekſche volken, *Karen* genoemt: gelijk die ook andere eilanden van d'Egeeſche bewoont hebben. Zoo *Diodoor* in zijn vierde boek ſchrijft, zou *Triopas*, zoon van *Forbas*, de Grieken derwaerts gevoert hebben, die het eilant bewoonden, wanneer *Tlepolemus*, zoon van *Herkules*, op het zelve quam.

Zoo men den Griekſchen ſchrijver *Konon* geloven magh, zou de *Karen*, na het uitdrijven der Feniciers, het eilant *Rhodus* bezeten hebben: gelijk ook de Karen andere eilanden van d'Egeeſche zee bewoonden.

Daerentegen ſtelt *Thucydides* de Karen en Feniciers beide te gelijk, tot inwoonders van vele eilanden, in d'Egeeſche zee, die door *Minos*, koning van het eilant *Kreten*, daer van verdreven wierden, en toen ook ongetwijfelt het eilant *Rhodus* bezeten hebben.

Daerna hebben de Herakliders, of *Herkules* nakomelingen, het eilant *Rhodus* bewoont. Want toen de Grieken het eilant *Rhodus* bewoonden, een weinigh voor den *Trojaenſchen* oorlogh, die onder gelei van *Triopas*, zoon van *Herkules*, derwaerts gevoert waren, quam *Tlepolemus*, zoon van *Herkules* en *Aſtioche*, op het eilant *Rhodus* met der woon, die uit *Argos*, zijne woonplaetſe, om den dootſlagh van zijnen oom *Licymnius*, zoon van *Elektryon*, vrywilligh gevlucht was. Want na *Tlepolemus*, volgens *Diodoor*, door het Orakel, tot het planten van eene kolonye vermaent was, quam hy met zijne gemalin *Polyxo*, en eenige volken en ſchepen op het eilant *Rhodos*: alwaer hy door d'inwoonders ontfangen, en koningh van het ganſch eilant gemaekt wiert. Hy deilde het lant in gelijke delen uit, en bleef, in het ſtuk van andere zaken, billijk heerſchen. Voorts ſtichte *Tlepolemus* drie ſteden op dit eilant, als *Lindos*, *Jalyſus* en *Kamyrus*.

Strabo ſchrijft de ſtichting der drie ſteden, den drie zonen van *Cerkafus*, een der Heliadynen, toe: met byvoegen, hoe eenigen zeggen, dat *Tlepolemus* die zou geſtigt, en aen dezelve namen, na eenige dochters van *Danaus*, gegeven hebben. Deze nu waren de drie dochters, die te *Lindos*, volgens *Diodoor*, geſtorven waren.

Dees *Tlepolemus* toogh namaels als admirael uit *Rhodus*, met negen ſchepen, na *Troye* ten oorlogh, bemant met Rhodiers; maer wiert door *Sarpedon*, zoon van *Jupyn*, ter neer gevelt. Na de doot van *Tlepolemus* heerſchte zijn vrouw *Polyxo*, over het eilant *Rhodus*, die hy met een onmondigen zoon nagelaten had.

Men zeidt, hy ook t'eener tyde, met de Rhodiers tot op de grenſen van *Kroton* zou gekomen zijn.

De Rhodiers vierden ook een feeſt t'zyner eere, *Tlepolemia* na hem geheten.

Homeer verhaelt het bedryf van dezen voorval, en de komſte van *Tlepolemus* op *Rhodus*, in het kort aldus. *Tlepolemus*, na hy in een fraei huis opgevoet was, dode aenſtonts den ouden *Licymnius*, zijnen oom van moeders zyde, die een vrient van zijnen vader, en telgh van *Mars* was. Gezwint deed hy ſchepen bouwen, en verzamelde veel volks, en vlughte na zee toe: want d'andere zonen en neven van dien ſterken *Herkules*, dreigden hem. Maer *Tlepolemus* quam, na hy om her gedoolt, en vele rampen geleden had, op *Rhodus*, dat in drie delen, by ſtammen bewoont wiert, en van *Jupyn* bemint was. Dus verre *Homeer*.

Ook beveſtight *Strabo*, met dezelve woorden uit *Homeer*, dat *Tlepolemus* na *Rhodus* overtrok.

Voor *Tlepolemus* tyden, en niet lang na *Forbas* komſte, was ook zeker *Althemenes*, zoon van *Katreus*, eerſte koning van het eilant *Kreten*, na het eilant *Rhodus*, met zijne zuſter *Apemoſyna* getrokken, om den vadermoort, door het Orakel voorzeidt, t'ontgaen.

Apollodorus verhaelt dezen voorval aldus.

Wanneer *Katreus*, koning van *Kreten*, het Orakel na den uitſlagh van zijn leven vroegh, had God *Apollo* ten antwoord gegeven: dat hy door eenen van zijne zonen zou gedoot worden: doch *Katreus* verzweegh het gegeven orakel. Maer als de zoon

Al-

Althemenes het zelve gehoord had, trok hy, uyt vreze van den dootslager zijns vaders te worden, met zijne zuster *Apemosyna* na *Kreten*, en lande aen eene plaetse van *Rhodus*, en noemde dezelve, na hy die in bezit genomen had, *Kretenie*.

Diodoor verhaelt den zelven voorval, hoewel met verandering van eenige omstandigheden, en het doden van *Althemenes*, aldus.

Na de komste van *Forbas*, vroegh *Althemenes*, zoon van *Katreus*, koning der Kretensers, het Orakel over eene zake, en kreegh ten antwoort: dat by het nootlot beschoren ware, dat hy met eige handen den vader zou doden. *Althemenes*, om dien gruweldaet t'ontgaen, trok vrywilligh met zeer vele menschen, die zich alwillens by hem vervoegden, in ballingschap, en scheepte na *Kamyrus*, de voornaemste stad van *Rhodus*, over. Aldaer stichte hy op een hogen heuvel of bergh *Atabyros*, na de zijde van het eilant *Kreten*, eenen tempel van den *Atabyrischen Jupijn*, die met grote plechtelijkheyt van eere ook naderhand geviert wiert.

Na dan *Althemenes* met andere, die hem volgden, zijne woonstede in *Kamyros* genomen had, wiert hy door de burgers met uitstekende eere aengedaen. Maer de vader *Katreus*, die genen anderen manlijker oir meer had, nam, uit ongemene liefde tot *Althemenes*, de reize na het eilant *Rhodus* aen, en zoght niet anders, als den zoon, wanneer hy hem zou gevonden hebben, weer na *Kreten* over te voeren. Nu hing d'onvermijdelijke dwangh des nootlots hem over 't hooft.

Wanneer hy dan des nachts, met eenige van de zijnen, op *Rhodus* te lande gestapt, en tusschen hem en d'eilanders daer over een gevecht ontstaen was, quam *Althemenes* den zijnen tot bystant, en dode den vader, met het werpen van eene schicht, onwetende.

Als *Althemenes* kennis van dien daet kreegh, kon hy van hertzeer, over den droevigen toeval, niet duuren. Hy schuwde alle gezelschap en omgang van menschen, en zworf op eenzame plaetsen, en storf eindelijk van droefheit. Maer namaels wiert hem, door bevel des Orakels, grote eere aengedaen. Dus verre *Diodoor*.

Zekere Grieksche volkeren Doren, of Dorensers, en van de Grieken *Dorieus* genoemt, uit *Lacedemon* herkomstigh, of het treffelijkste volk, onder de Lacedemoners, hebben by ouds, ook onder geleide van *Althemenes*, uit den geslaghte der Herakliders en derde afkomste, na *Temenus*, zich na het eilant *Rhodus* met der woon begeven, en het zelve bevolkt, als *Konon* in de volgende woorden verhaelt. Doren komen op Rhodus wonen.

Althemenes, de derde afkomst, uit het geslaght der Herakliders, na *Temenus*, was tegen zijne broeders oproerigh geworden. Hy dan de jongste, week uit *Peloponnesus*, (nu *Morea*,) en nam een krygsheir van Dorers, en Pelasgianen met zich.

De Atheners zonden ten dien tyde eene kolonye, met *Neleus* en met de Kodrieders, of nakomelingen van *Kodrus*, koning van *Athene*. Desgelijks zonden de Lacedemoners het volk van *Filonomus*, in kolonye, onder gelei van *Delfos* en *Polis*. Beide riepen zy *Althemenes*, om neffens hen deelgenoten des werks te zijn. Te weten, de Dorers verzochten hem, om met hen na *Kreten* te varen; naerdien hy ook een Dorer was: maer de *Ionen* verzochten hem, om met hen na *Asie* over te steken. Het docht *Althemenes* geraden, met gene van beide te varen: maer volgens het Orakel, dat hem gegeven was, na *Jupyn* en de Zon te reizen, en van dit lant tot eene woonplaetse te verzoeken. *Kreten* nu behoorde aen *Jupyn*, en *Rhodos* aen de Zon. Stekende dan van *Peloponnesus* af, lande hy aen *Kreten*, en liet'er een gedeelte blijven, dat aldaer wilde woonen. Maer hy zeilde met de meeste Dorers na *Rhodos*.

Na de Doren het Karisch volk, of Karen, door den oorlogh verjaeght hadden, bouwden zy drie steden, als *Lindus*, *Jalysus* en *Kamyrus*. Dies de Doren, beginnende van *Althemenes* tot op deze tijden, afgedaelt zijn. Dus verre *Konon*.

Diodoor gedenkt dezen *Althemenes* niet; daer hy nochtans alle d'andere

aeloude inwoonders van het eilant *Rhodus* ophaelt.

Strabo gedenkt ook de komſte der Doren op het eilant *Rhodus*, onder gelei van *Althemenes*, in het kort aldus.

De Doren, die *Megara* geſtigt hadden, bleven na de doot van *Kodrus*, (laetſte koning der Atheners,) ten dele aldaer: en waren ten dele met *Althemenes*, d'Argiver, deelgenoten aen de kolonye na *Kreten*, en verſpreiden zich ten dele door *Rhodus*, en door de ſteden *Knidus*, *Halikarnaſſus* en *Kôs*, in *Karie*, een geweſt van *Klein Aſie*.

Ook getuigt *Herodoot*, dat de Doren *Megara* geſtigt hebben, onder *Kodrus*, koning der Atheners, *Melanthus* zoon. *Kodrus* was de laetſte koning der Atheners, en quam in een gevecht tegen de Doren te ſneuvelen.

Karen op Rhodus. De Karen hebben ook by ouds naer het ſchijnt, het eilant *Rhodus* bewoont: want de Karen, zoo *Thucydides* getuight, bezaten eilanden, en ſtonden onder *Minos*, koning van *Kreten*, en wierden *Lelegers* genoemt. Zy betaelden gene ſchatting aen *Minos*, maer ruſten, op zijn verzoek en behoef, ſchepen toe. Daerna trokken zy van d'eilanden, en begaven zich op het vaſt lant van *Aſie*, met der woon, en noemden het geweſt, dat zy bezaten, *Karie*.

Een langen tijt na de Karen, verhuiſden ook de Doren van d'eilanden, en quamen op het vaſt lant wonen.

Deſgelijx blijkt uit het ſchrijven van *Konon* en *Thucydides*, dat de Karen by ouds *Rhodus* bewoont hebben: want die wierden door de Doren daer van gejaeght.

Diodor. Op het twee hondert en tiende jaer, na den Watervloet van *Deukalion*, begon het eilant *Rhodus* ook met eenige Ionen en verſcheide andere volken bewoont te worden. Want als *Macareus*, zoon van *Krinakus*, en neve van *Jupijn*, die *Olenum*, eene ſtad van *Achaia*, bewoonde, vele Ionen by een vergadert had: en daerenboven uit verſcheide oorden andere volken hem toegelopen waren, nam dees het eilant *Leſbos* in bezit, en zond zijnen zoon *Leucippus*, met een grote menighte van Kolonieren na het eilant *Rhodus* over: die d'Eilanders van *Rhodus*, om de ſchaersheit van inwoonders, door den geleden watervloet veroorzaekt, niet ongaerne ontſingen, en hen deelachtigh aen hunne landeryen maekten.

Wanneer t'eener tijde een grote hongers noot in *Peloponneſus* ontſtaen was, verhuiſden uit die oorzake vele inwoonders van daer, en zetten zich op *Rhodus* met der woon ter neer: die ſedert op Griekſch *Limodoren*, dat zijn, *hongerige Doren*, genoemt wierden: want de Doren waren uit *Lacedemonie* of *Peloponneſus* herkomſtigh: waerom die by *Herodoot Lacedemoniſche Doren* genoemt worden.

Doch de voornaemſte oude Rhodiers of eilanders van *Rhodus*: (deſgelijx d'inwoonders van *Halikarnaſſeus*, *Knidos*, en van het eilant *Koôs*,) waren Doren of Dorenſers van afkomſt: te weten, die Rhodiers waren Doren van afkomſt, die lang na de komſte van *Tlepolemus* het eilant *Rhodus* bewoont hebben, en onder gelei van *Althemenes*, nazaet van *Herkules*, derwaerts over geſcheept waren: gelijk reeds te vore verhaelt is.

Ook getuight *Thucydides*, dat de Rhodiers en Cytherenſers, dat zijn d'eilanders van *Cythera*, nu *Cerigo*, beide *Doren* waren.

Deſgelijx getuigt *Ariſtides*, in zijne Oratie aen de Rhodiers, dat de Rhodiers van ouds her uit *Peloponneſus* herkomſtigh zijn, en d'aeloude kloekmoedigheit der Doren behouden hebben. Hierom wert *Rhodiſch* ook, by eenige oude Griekſche ſchrijvers, *Doris* of *Doriſch Rhodus* genoemt.

Gelijk nu d'oude Rhodiers, door de komſte der Doren op het eilant *Rhodus*, Doren van afkomſte waren, alzoo gebruikten zy ook de Doriſche tale, zeden en gewoonten. Zy hadden ook vele byzondere Griekſche woorden, die by andere Grieken niet in gebruik waren: want *latage* wert by d'oude Rhodiers het overblijfſel in den drinkbeker genoemt, dat by andere Grieken *Kottalus*. *Erythybe* wert by hen brant van koorn geheten, dat by andere Grieken *Eryſibe* geheten was. Opgangen der bergen wierden by hen *Ambones* geheten. *Loſnis* betekende by hen een fakkel van ſchors en wijnſtok, en *Brabyla* pruimen. Ook was

on-

onder hen niet lichtelijk een eenigh woort, als Dorisch, te vinden.

De oude Rhodiers hadden zoo vele byzondere woorden, dat zeker *Moschus*, volgens *Atheneus*, een byzonder boek van de verklaringh der Rhodische woorden geschreven heeft. *Hesychius* heeft vele zoodanige byzondere Grieksche Rhodische woorden aengetekent.

De Dorische tale, of tale der Doren, was rouw, plomp en onaengenaem: en hierom des te minder beschaeft, en tot het maken van vaerzen onbequaem. Dies zeker aeloude Grieksche poeet *Alkman* gene kleine lof, met het maken van vaersen in de Dorische tale, inleide; dewijl hy, niettegenstaende d'onaengenaemheit der zelver tale, een ongemenen zoeten klank en toon aen zijne vaersen beschaert had.

De Doren gebruikten zeer veel in hunne woorden de letter A.

De Doren hebben, zoo *Strabo* voor waerschijnelijk hout, hierom hunne tale ongeschonden en zuiver behouden, dewijlze zich met andere volken niet vermengden.

Al de Grieken en Peloponnesers schenen, om d'uitstekentheit der Doren, de Dorische tale te spreken.

De Dorische tale was niet alleenlijk by d'oude Rhodiers: maer ook by de Kretensers en andere eilanders in gebruik: die meê hun herkomen en oorsprong van de Peloponneser Doren hadden: alwaer dezelve tale gebruikt wiert. Evenwel quamen zy alle niet geheellijk in tale over een; maer verschilden hier en daer van malkanderen, in spelling; dewijl de Dorische tale niet eenerlei, maer velerhande was: want anders spraken de Rhodiers, anders de Kretensers, en anders de Lacedemoners.

Strabo hout de Dorische tale voor een en dezelve, met de Eolische tale

De Dorische tale was by de Pythagoristen, en by d'oude Griecksche poeëten, als *Epicharmus*, *Ibyklus*, *Bacchilides*, *Simonides*, *Architas*, en *Thebrotas* in gebruik.

Ook verschilden de Doren niet alleenlijk in de spelling der woorden van d'andere Grieken; maer hadden ook zeer vele byzondere woorden. *Hemmakurien* bediede by den Doren *lijkmalen*: *Etas* een *wout*: *Apphus*, een *vader*: *Bete*, een *herders kleet*: *Mychon*, een *hoopkaf*: *Prox*, een *droppel dau*. Raetsheren wierden by hen *Mastres*, en opperste majestraten of overheden, *Prytanes* genoemt.

De Dorische tale quam zeer naby d'Eolische tale, in spelling en eigenschap van woorden: dewijl d'Eolen een Kolonye der Doren, na *Sicilie* en *Italie* was. In d'Eolische tale hebben de poëten *Homeer*, *Aristophanes*, *Sappho*, en *Alceus* geschreven.

Wat belangt de hedendaeghse inwoonders: zoo lang het eilant *Rhodus* tot aen het jaer vijftien hondert twee en twintigh onder de Venetianen stont, waren alle d'inwoonders, zoo van de stad, als gansch eilant, Venetianen, of Italianen, en Grieken. Nu zyn alle d'inwoonders der stad, of Mahometanen, dat zijn, Turken, of Joden: want geen Kristen, 't zy Griek of een ander landaert, magh in de stad vernachten: maer wel des daegs in dezelve komen, om eetwaren of lijftogt te kopen en verkopen, en andere dingen te verrichten. Hedendaeghsche inwoonders.

Die op het lant wonen, zijn meest Grieken, en onderhouden het Khristen geloof, na de Griecksche wijze en gewoonte. Zy leggen zich inzonderheit op het bebouwen van hoven en wijnbergen, en slaen alle andere lant of boere werken ga. Men heeft 'er ook eenige Roomsgezinden, die slaven geweest zijn, en zich aldaer met der woon ter neer gezet hebben.

Na de verdeiling des Roomschen Keizerrijks, door keizer *Konstantyn de Groote* gemaekt, en het instellen van Thematen of lantschappen, wiert *Rhodus* in het midden van het lantschap der *Cibyrrheoters*, in *Klein Asie*, geplaetst.

Wanneer het eilant *Rhodus* het Kristen geloof had aengenomen, en met een bisdom verheerlijkt was, bezat het den negen en dertighsten, en daer na den vijf en veertigsten zetel, onder de Kristen bisdommen, en had veertien bisschoppen onder zich, als

Novel. Leon.

den bisschop van d'eilanden *Samos*, *Chios*, *Kôs*, *Naxos*, *Therasia*, *Paros*, *Tenos*, *Melos*, *Pissine*, *Ikarie*, *Lero*, *Astypalea*, *Nisyros*, en den bisschop van *Trachea*, een lantschap van *Cilicie*, en den bisschop van *Lerna*, eene stad aen den Argolischen zeeboesem, en dien van *Prestina*.

Voor het eindigen, met het beschrijven van het eilant *Rhodus*, zullen wy de verscheide vorm van heersching of regering der oude Rodiers in 't kort ten tone stellen: beneffens verscheide dingen, zoo gewassen, dieren, &c. die by verscheide oude Grieksche en Latijnsche schrijvers gedaght, en byzonderlijk op *Rhodus* in oude tijden vielen.

Aeloude vorm van bestiering.

Ziet pag. 34.

EEn weinig voor den Trojaenschen oorlog, stont de heerschappye des eilants aen eenen koning, met name *Tlepolemus*, zoon van *Herkules*, na wiens doot, zijne gemalin *Polyxo*, de heerschappye, voor den nagelaten onmondigen zoon verving.

Frontinus gedenkt ook eenen Rhodischen koning, met name *Memnon*. Maer misschien had te dier tijde ieder der drie oude steden, die op *Rhodus* lagen, eenen byzonderen koning of vorst: want aldus noemt *Pausanias Dagetus*, eenen koning van *Jalysus*.

Het opperbewint nu van de Republijk of Staet stond in den aenvang aen het volk of gemeente. Aldus schrijft *Salustius*, dat op *Rhodus* rijke en arme door malkanderen, na eenen ieder het lot te beurt viel, zoo wel over de grootste als kleinste dingen twistrededen.

Maer namaels stonden d'aenzienelijkste, of edelen en groten, tegen het volk, om de geweze vonnisen, op, en rechten oproer aen, en zetten het volk af, of uit de regering.

Ook gedenkt *Demosthenes*, dat by zijnen tijt, de Rhodiers door weinigen geregeert wierden, gelijk ook de *Chiers* en *Mityleners*.

In dien zin leest men by *Livius* aldus: de Prinsen of Vorsten der Rhodiers: desgelijx by *Thucydides*.

Desgelijx schrijft *Strabo*, dat de Rhodiers wel niet volkelijk, of door den volke, bestiert wierden, maer evenwel volkbezorgers waren, en de behoeftige gemeente by een hielden. Het volk wiert'er gespijst, en de rijken ontfingen d'armen, na 's lants gewoonte. Den gespijsden waren eenige gemene ampten opgeleit: waer door te gelijk d'armen spijse ontfingen, en de stad van nootwendige diensten niet beroost wiert: en allermeest ontrent de scheepsbouw.

Een wijle daerna vernietighde *Hegesilochus*, met bystant van zijne vrienden, en inzonderheit van *Mausolus*, heerscher van *Karie*, (een gewest van *Klein Asie*, tegen over *Rhodus* gelegen) de volk-heersching der Rhodiers, gelijk *Libanius* aldus zeidt.

De Rhodiers, na by Karie leggende, meenden by Mausolus, heerscher van Karie, wel te staen. Dees, by hen allengs geloof gevonden hebbende, leide den volke lage, en maekte de stad, na hy de volkheersching der Rhodiers vernietight had, aen weinige machtigen dienstbaer.

Hier op slaen ook de volgende woorden van *Demosthenes*. *De Rhodiers hebben hunne vryheit verloren, en dien denBarbaren en knechten, die zy in de kastelen ontfangen hebben.*

Dees *Hegesilochus*, zoo *Atheneus* uit *Theopompus* verhaelt, was door dronkenschap en teirlingspel, tot het bestieren van zaken onbequaem geworden, en had by de Rhodiers geen aenzien altoos, en wiert by vreemdelingen en burgers, om zijne ongebondenheit van leven, gelastert.

Die het opperste ampt van overheit of majestraet bekleede, wiert by hen *Prytanis* geheten: gelijk het ampt zelf *Prytaneia*, en het bedienen van dat ampt, *Prytanein*: want een *Pritanis* was by de Rhodiers een zelfgeweldige of zelfmagthebber. Ook was 'er geen een *Prytanis*; maer verscheide *Prytanisen*, als uit het schrijven van *Diodoor* te bespeuren is.

He-

Hegesilochus was toen, onder de aenzienelijkste, een *Prytanis*. Maer het ampt van een *Prytanis* duurde niet langer, als een halfjaer: hoewel dat bywijle ook verlangt wert: als uit *Polybius* blijkt.

Wanneer na de doot van *Mausolus* zijn gemalin, en ook de zuster, de stad *Rhodus* ingenomen had, deed zy de Prinsen of Vorsten doden.

De Rhodiers wierden, door beleit van *Alcibiades*, onder het gebiet der Atheners gebraght: maer rechten aenstonts daer na, met de Chiers en Byzantiners, een strijtgenootschap tegen d'Atheners op, en herstelden zich in vryheit.

Daerna braght *Alexander de Groote Rhodus* onder zijn gebiet, en eindelijk de Romeinen, gelijk reeds te vore verhaelt.

Rhodus was, ten tijde der Romeinen, het hooft, en als de moederstad der eilanden van *Asie*, of van de provincie der eilanden van *Asie*, en een van de vijf steden, in de welke, van tijt tot tijt, de *Præfecti prætorio*, dat zijn eilantvooghden, of opperhoofden, by beurten hun verblijf hadden.

Verscheide vreemde dingen, zo gewassen, dieren, als aertstoffen, die het eilant *Rhodus* eertijts zou voortgebragt hebben, worden by verscheide, oude schrijvers, zoo Grieken als Latijnen, met roem, en met den by of toenaem van *Rhodisch* of *Rhodus* gegedaght; 't zy om hare uitstekentheit of deugt, dewijl deze dingen van *Rhodus* die van andere plaetsen overtroffen: of dewijl de zelve slechts alzoo na de plaetse genoemt wierden, daer zy vielen, en van waer zy quamen, als uit het vervolgh zal blijken.

Na den Hammonischen wortel Cyperus, had, volgens *Plinius*, de Rhodische Cyperus den tweden prijs.

De Rhodische druif wort ook by *Plinius*, *Hesychius*, *Macrobius* en *Galenus* gedaght, en wert enkelijk uitstekentheit halve *Rhodia*, en ook *Hipponia*, volgens *Hesychius* en *Atheneus*, genoemt.

Virgilius gedenkt ook de druif *Rhodus*, in zijn tweede boek van den Lantbouw, met te zeggen, dat die aen de twede tafels, en aen de goden aengenaem zy. Want zekere goden, als *Jupiter*, *Juno* en *Bacchus*, wierden by d'Ouden, als beschermers van de twede tafels aengeroepen, en aen de zelve wijn geplenght. Men had 'er ook een feest, wanneer de wijngaert gesneden wiert, *Pagladia* geheten.

Op een zelve wijze wert ook de Rhodische wijn by *Galenus* en by *Plinius* gedaght, en gezeit den Koischen wijn, of wijn van het eilant *Kos*, gelijk te zijn. Hy wiert, volgens *Atheneus*, *Hypogiton*, en ook *Autitis* genoemt, en by d'Ouden geprezen, als die geurigh of welriekend en zoet was.

Daer groeiden ook dadelbomen, die de Rhodiers met water en mest, volgens *Theofrast*, besproeiden.

Daer groeiden ook zekere bomen, Sykomoren, dat zoo veel als vijgemoer-bezien wil zeggen. Het is een soort van vijgebomen: maer de vruchten groeien aen de takken, als *Oribasius*, *Dioskorides* &c. schrijven.

Men heeft'er ook bomen, volgens *Plinius*, waer aen zekere vruchten of peulen groeien, *Sint Jans-broot* hier te lande genoemt.

Plinius en *Atheneus* melt ook zeker *unguentum crocinum*, dat is, *Saffraen gele zalf*, van *Rhodus*.

Ook waren, volgens *Strabo*, aen zee op *Rhodus* zoutkuilen, die op Griekſch *Platamones* genoemt wierden, en, wanneerze ledigh gemaekt waren, van zelf weer vol raekten.

In zee vielen ook oesters, volgens *Aristoteles*: want als zekere vloot aen *Rhodus* gelant was, en potscherven in zee gesmeten waren, wierden daer in, by verloop van tijt, wanneer dezelve rontom met slijk bewentelt waren, oesters gevonden.

Daer groeiden ook zwarte vijgen, als *Plinius*, *Kolumella* en *Atheneus* schrijven; en zekere andere vijgen, *Bringidarides* by *Atheneus* geheten.

Zeker boom persea bloeide op *Rhodus*, volgens *Theofrast*; maer was voor de rest onvruchtbaer.

Op *Rhodus* viel ook zekere Jodenlijmachtige aerde, *Ampelites* by d'Oude genoemt, die een geneesmiddel tegen de wijngertwurmen was: want dezelve, met olye gemengt, dode Strab.

dat ongedierte, eer het van den wortel af, tot aen de ranken opklom,

Plinius gedenkt ook Rhodisch krijt. Ook wort de Rhodische vischlijm,
Dioscor. die eenige Grieken *Xylocolla* of *Taurocolla* noemen, voor de beste gehouden.

Daer viel ook marmer, den steen
Plin. *Lysimachus* gelijk, met goude aderen doorlopen: ook agaetsteen, en zekere hoog roode verruwe, *Ostrum* geheten.

By d'Ouden wiert voor de beste pek gehouden, die op den bergh *Ida* viel. Maer andere keurden de Rhodische pek voor de beste.

Plin. Rhodische sponsen waren saghter om te stoven, maer de Afrikaensche herder.

Rhodus voede ook grote strijdbare hanen en hennen: want aldus schrijft *Plinius: Zommige hanen worden alleenlijk, tot den strijt en gedurigh vechten, op-gevoedt, met de welke zy ook de vaderlanden verheerlijkt hebben, als Rhodus en Tanagra.* Desgelijx prijst ook *Kolumella* het slagh van Rhodische hanen, om hunne grote en strijtbaerheit. Men zeidt de hanen, om
Colu-mel. de zwaerlijvigheit, niet al te gail, noch de hennen al te vruchtbaer waren: en evenwel drie hennen by eenen haen gezet wierden, om getreden te worden. Zy leiden weinige eyeren, en waren lui om te broeien, en noch veel lui'er om te kippen, en voeden zelden hare kuikens op. Ook wierden, zoo *Kolumella* getuight, Rhodische hennen op pauwen eyeren te vergeefs te broeien gezet, dewijlze ook niet eens bequamelijk hare eige kuikens voeden.

Op *Rhodus* hielden, volgens schrijven van *Plinius*, gene arenden, gelijk reeds te vore op pag. 4 gezeit is. Maer wanneer Keizer *Tiberius* zich aldaer bevond, wiert een arent gezien te zitten op het dak des huis, dat hy zelf bewoonde, als *Suetonius* aldus in zijn leven schrijft.

Voor weinige dagen, eer hy te ruch geroepen wiert, zat een arent, noyt te vore op Rhodus gezien, op het dak van zijn huis.

Hier op slaen ook de volgende woorden, uit zeker oud Griekschpuntdicht van *Apollonides*, waer in hy een arent aldus doet spreken. *Ik heilige vogel, Arent, die te vore by de Rhodiers niet neergedaelt was, quam toen, met uitgebreide wieken door de brede lucht; wanneer Nero het eilant bezat.*

Men had'er een grote menighte van visschen, volgens *Atheneus*: waerom zeker oude schrijver *Lynceus*, by den zelven, *Rhodus* vischrijk noemt. Men zeidt, zoo iemant op *Rhodus* de visschen aenschouwde, en zich daer over verwonderde, en meer, dan andere, daer van at, dat die van d'andere als een fraei perzoon geprezen wierde. Boven al was zekere visch van *Rhodus* by d'Ouden beroemt, de *Rhodische Helops* geheten. Ook gedenkt *Atheneus* zekere visch van *Rhodus*, die hy de *Rhodische Galeus* noemt. Doch de visch wiert meest in zee gevangen: naerdien men op het gansch eilant niet meer als eene onbevaerbare reviere heeft: maer vele bronnen op de heuvelen en bergen.

Men zeidt, volgens schrijven van *Phlegon*, op *Rhodus* gebeenten of geraemten van zulke grote gevonden te zijn, dat de menschen van zijnen tijt daer by geleken, veel kleinder waren.

In het stuk van gelt hadden de oude Rhodiers een byzondere talent van vier duizent en vijf hondert cistoforen; daer een Attische talent slechts van zes duizent denaren was.

Men had'er by ouds ook verscheiden slagh van drinkkroezen of bekers, die elk een byzonderen naem voerden, als *Rhodiaka*, of *Rhodias*, *Hedypotides*, *Nestorides* en *Bombylios*.

Men had'er zekere potjes of kannetjes, *Chytrides* genoemt; die vermakelijks halve op de gastmalen gebraght wierden, en, door het warm maken van den wijn, minder dronkenschap veroorzaekten. Deze Rhodische potjes waren gemaekt van myrrhe, bloem van welriekende biezen, safraen, balsem, amoom, en kaneel wel t'zamen gekookt, als *Hesychius*, *Pollux*, en *Atheneus* melden.

Op *Rhodus*, of op het kasteel van *Rhodus*, worden ook gemenelijk eenige zonen of kinderen van den Cham of Kan, dat is, Keizer van West Tartaryen, ter bewaring, en als in gijzeling gehouden, tot verzekeringh van onderdanige trouheit, en onderhouding van belofte, en verbont.

Ei-

Eilanden der Rhodiers, om en by het eilant Rhodus gelegen.

PLinius maekt tot eilanden der Rhodiers het eilant *Karpathus*, *Kasos*, by ouds *Achne* genaemt, en *Nisyros*: (want de Rhodiers hadden, zoo *Diodoor* getuight, het eilant *Nisyros* bevolkt,) en ſtelt op dezelve ſtreke, midden tuſſchen het eilant *Rhodus* en *Knidus*, (eene ſtad van *Klein Aſie*) het eilant *Syme*. Daer en boven ſtelt hy om en by *Rhodus* d'eilanden *Cyklopis*, *Teganon*, *Cordyluſa*, vier eilanden *Diabetes* geheten, *Hymos*, *Chalce* met een ſtedeken, *Seutluſa* of *Teugluſſa*, *Narthekuſa*, *Dimaſtos*, *Progne*, en na *Gnidus*, *Ciſeruſſa*, *Therionarce*, *Calydne*, met drie ſtedekens daer op, als, *Notium*, *Niſyros*, *Mendeterum*.

Scylax ſtelt by het eilant *Rhodus* de bewoonde eilanden, *Chalcia*, *Telus*, *Kaſos*, en *Karpathus*, en onder *Lycie*, by de ſtad *Patara*, *Megiſta*, dat hy ook een eilant der Rhodiers noemt.

Beweſte *Carpo Tranquillo*, de Zuidhoek van het eilant *Rhodus*, en zeven mijlen ten ooſte van de Noord-ooſthoek van het eilant *Scarpanto*, en vijf Zuid-zuid-ooſt van het eilant *Karavi*, leit een klein eilant, *S. Katharina* in de zeekaerten genoemt. Een weinigh meer na 't Noorde leggen twee andere klippen of eilanden: welker een *Gordei*, en het ander *Strongelo* heet.

Voor de Zuidhoek van *Rhodus* leit een klein eilant *Sendego* of *Cendego* geheten.

Buiten *Capo S. Gioanno*, de Zuid-ooſt-hoek van *Rhodus*, leit een klein eilandeken, met een vuur-toren daer op.

Een goet ſtuk weeghs bezuiden deze kaep, of twee mijlen ten ooſte van *Capo Tranquillo*; leit een grote zwarte klip boven water, die haer van verre uit zee, als men die Noortwaerts van zich heeft, even als een maſteloos ſchip, of ſchip zonder maſten, vertoont.

Twee mijlen benoorden die klip leit een andere grote klip, ook boven water.

Een groot ſtuk weegs van de wal, is tuſſchen deze twee klippen, aen de ooſtkuſt, te weten, ontrent zeven mijlen benoorde de Zuidhoek van *Rhodus*, eene zeer brave reede, met eene fraeie en ſchone zantgront. De zeeman kan aldaer, na welgevallen, zoet of verſch water bekomen, met het graven van eene kuil op ſtrant, een weinigh van den zeekant: daer dan zoet water komt inlopen.

Tuſſchen *Capo Sant Gioanno* en *S. Nikolo* heeft het eilant *Rhodus* een zantbank in zee, doch een ſchoon rontom.

Een veltſtuks ſcheut buiten de kaep van *Lindo*, een ooſthoek van *Rhodus*, leit eene hoge klip, dicht aen den wal of oever van *Rhodus*.

Aen de Noord-weſt kant van het eilant *Rhodus*, Zuid-weſt ten Weſte van *Trianda*, de Noord-weſter hoek van het eilant *Rhodus*, leit voor het kaſteel der *Slangen*, anders het *Duivels Kaſteel* by d'onzen genoemt; een klein eilant: daer achter, en beweſte *Capo Trianda*, een goede reede voor ſchepen is.

Eilant Donuſa of Donyſa.

HEt eilant *Donyſa* of *Donuſa* wert by *Mela* en *Plinius* onder d'eilanden *Sporades* gerekent: deſgelijx by *Euſtathius*, die dat by het eilant *Rhodus* ſtelt. Doch dees laeſte noemt het niet *Donuſa* of *Donyſa*, maer *Dionyſias*, en wil, dat het dien naem van *Dionyſius*, anders *Bacchus*, zou bekomen hebben; dewijl *Dionyſius*, of *Bacchus*, *Ariadne*, voor het vervolgen van haren vader *Minos*, koning van het eilant *Kreten*, van het eilant *Naxos* na dit eilant overgevoert hadde.

Andere houden dit voor beuze-

Voss. in Mel. lingh; en *Donysa* of *Donusa* voor den rechten naem des eilants: met den welken het alzoo by *Virgilius*, *Tacitus* en *Mela* genoemt wort. Te weten, het zou aldus *Donysa* of *Donusa* geheten zijn, van wege de veelvoudige aertbevingen, daer meê dit en schier alle nabygelege eilanden onderworpen zyn.

Plinius stelt het eilant *Donysa* by dè eilanden *Telos* en *Pathmos*: en *Mela* tusschen d'eilanden *Gyaros*, *Hippuris*, *Cia* en *Ikos*.

Virgilius, daer hy de schipvaert van *Eneas*, van het eilant *Delos* af na het eilant *Kreten*, beschrijft, gedenkt het eilant *Donusa* by het eilant *Naxos* en *Paros*, of tusschen beide: gelijk ook *Eneas*, in het varen van *Delos* na *Kreten*, die eilanden in zijnen wegh had leggen. Maer indien op deze streke, by *Paros* of *Naxos*, of op den oort, daer *Plinius* en *Mela* het stellen, het eilant *Donysa* of *Donusa*, gelegen heeft, zo kan het niet gezeit worden by het eilant *Rhodus* te leggen, ter oorzake van de verre afstant en gelegentheit des eilants van *Rhodus*, na 't Ooste, van die eilanden. Maer gelijk nu het eilant *Naxos* te vore ook *Dionysias* geheten was, aldus zou men konnen zeggen, dat *Virgilius* een en het zelve eilant met verscheide namen heeft willen noemen: maer, in plaetse van *Dionysias*, *Donysa* of *Donusa* heeft willen schrijven, om het vaers goet te maken. Ziet pag. 152.

Virgilius geeft aen het eilant *Donusa* den bynaem van *Groen*: want hy noemt het zelve *Groen Donusa*: misschien van wegen de groene kleur des Lacedemonischen marmer: of van wege de groene grasrijkheit der weiden, volgens verklaring van eenige uitleggers.

Het eilant *Donusa*, als ook *Gyaros*, was behoeftigh van water.

Over *Vibius Serenus* was by den Roomschen raet een vonnis gestreken, dat hy op het eilant *Donusa* of *Gyaros* zou besloten of gebannen worden: welk vonnis keizer *Tiberius* verzagte, met te zeggen, dat die beide eilanden behoeftigh van water waren, en men den genen het gebruik des levens moest geven, dien het leven vergunt wierdt: dies hy namaels op het eilant *Amorgus* gebannen wiert. Taci

Dionysiades of *Dionyssades* zijn twee kleine eilanden, tusschen het ooster gedeelte van het eilant *Kandia* en *Scarpanto* gelegen: welker een nu *Kazucai*, en het ander *Paseumadochea* geheten wort. Zy staen onder het gebiet van den groten Heer, en worden, van wegen de veelvoudige aenvallen en bespringingen der vrybuiters, door weinige menschen bewoont. Eilanden Dionysiades Diodor.

Volgens schrijven van *Diodoor*, zou *Dionysius*, anders *Bacchus*, uit *Jupijn* en *Proserpina*, op het eilant *Kreten* geteelt, deze twee eilanden, dicht by *Kreten*, in de zeeboesems, de *Tweelingen* genoemt, bewoont, en die alzo, na zijnen naem, *Dionysiades* doen noemen hebben: het welk hy nergens anders op den ganschen aertbodem zou gedaen hebben.

Plinius stelt in den *Lycischen* zeeboesem een eilant, ook *Dionysia* of *Dionysias*, en te vore *Karetha* geheten.

Ook stelt *Scylax* een eilant *Dionysias* onder *Lycie*, by d'eilanden *Chelidones*, en by de uithoek en haven *Siderus*, tusschen beide.

Dit eilant *Dionysia* zou nu *Gironda* genoemt worden. Nig.

Eilant Eleusa.

STrabo stelt een eilant *Eleusa* voor den zeeboesem van *Glaukus*, en voor den bergh *Fenix*, op een afstant van vier stadien, en hondert en twintigh stadien, dat zijn vier Duitsche mijlen, van het eilant *Rhodus*. *Fenix* was een bergh, (of kasteel) die het einde van het lant van *Rhodia* maekte: gelijk *Dedala* het begin van het zelve, op het vast lant van *Klein Asie*.

Strabo begroot *Eleusa* op acht stadien, of een vierendeel mijls, in den omtrek.

Bordonius hout het eilant *Eleusa* voor het geen, dat nu *Simie* genoemt wort: hoewel t'onrecht: naerdien het

NISARI.

CALOIERO

CHIRANA

SECCA

ISOLE CALIDNE

LESINDRA

NISARI

CARCHI E LIMONIA.

CARCHI

NICOPA

LIMO
NIA

LE SIMIE.

A MINORA

SIMIE.

P.^o MALFETA.

SCOG: DI S.^T PAVLO.

PISCOPIA.

PISCOPIA.

S.^T STEFANO

M.^T FONDIFE.

C.^o CVCHA

PORTO.

SCOGLIO

het eilant nu *Simie*, *Syme* by ouds geheten was, gelijk aenstonts zal gezeit worden.

Een ander eilant *Eleusa* leit onder de kust van *Rou Cilicie*, nu *Kurko* geheten.

Eilanden Episcopia of Piscopia en Lamonia.

HEt eilant *Episcopia* of *Piscopia*, was by d'Ouden *Telus* of *Telos* geheten: gelijk dat aldus by *Scylax*, *Strabo* en *Plinius* genoemt wort.

Andere daer en tegen willen, dat *Piscopia* by ouds *Teuglussa*: maer *Telos* nu *Limonia* zou genoemt zijn.

Het eilant *Telus* was, volgens *Plinius*, door zekere zalf beroemt.

Het eilant *Piscopia* of *Episcopia* leit eene Duitsche mijle beooste het eilant *Nizaria*, twee mijlen Noordwest van het eilant *Chalci* of *Karavi*; en drie mijlen Zuidwest van *Porto Barbo Nicolo*, een ruime haven van *Natolia* of *Klein Asie*. Het is een hoogh en langhachtigh eilant: maer desselfs Westeind schiet met eene lage uitstekende hoek in zee. Het heeft drie havens: twee aen de Noordzijde, en eene aen de Oostzijde: waer van d'Oostelijkste haven, aen de Noordzijde, de beste is. Aen de Westzijde van de laeste haven, leit een hoogh en steil eilandeken, tot een kennelijk merkteken, voor den zeeman, van de zelve haven. Binnen in de haven, aen d'Oostzijde, ziet men noch een kleine graeuwe klip leggen. Die in deze haven met zijn schip zeilen wil, moet recht op d'Oostzijde aenhouden, tot dat hy het open of gat verneemt.

De schepen kunnen binnen de gemelde klip of dwers daer af lopen, om te zetten, op twalef, veertien, zestien en achtien vademen, en leggen aldaer tegen alle winden beschut: behalve de Noorde wint, die daer recht in wait.

Aen d'Oostzijde van *Piscopia* is een groote inboght, daer een eilandeken voor leit. Zy heeft de diepte van vier en twintigh en zes en twintigh vademen waters, met een goeden ankergront. De schepen konnen aldaer met een tou aen de wal vast, en met een anker t'zeewaerts leggen: ook onder de lage uitstekende hoek van het Westereind ten anker komen.

Episcopia heeft, volgens *Laurenbergh*, ten Weste het eilant of klip *Aschnia*, en ten Ooste eene klip *Gira* of *Zaccalora* leggen.

Het eilant *Lamonia* of *Limonia*, (dat eenigen, als *Laurenbergh*, voor het eilant *Telos* der Ouden houden, gelijk *Piscopia* voor *Teuglussa*,) leit twee mijlen ten Zuide van het eilant *Simie* en ontrent anderhalve mijle ten Noord-ooste van het eilant *Karavi*, en ontrent even verre beweste *Triandra*, de Noorder Wester hoek van het eilant *Rhodus*.

De zee of doorvaert, tusschen het eilant *Lamonia* en *Karavi*, is vol rudsen of klippen: hoewel die alle schoon zijn, en boven water leggen.

Noord-noord-oost drie mijlen van het eilant *Piscopia*, en anderhalve mijle beooste *Capo Crio* of *Hiko*, en twee beweste *Capo Speo*, in de grote boght van *Messi*, leit voor *Porto Barba Nicolo* (die een goede haven van het vast lant van *Natolia* is, en wel vijftigh schepen bergen kan) een eilant, ook *Barba Nikolo* in de zeekaerten genoemt, met een goeden zantgront: daer achter de schepen op tien en twalef vadem veiligh leggen konnen. Eilant Barba Nikolo.

Tusschen *Capo Crio* en *Capo Speo* leggen gene andere eilanden, als dit eilant voornoemt, aen de zijde van het vast lant van *Natolia*.

Van desselfs Noord-eind steekt of schiet eene droogte ontrent een vierendeel mijls in het vaerwater op, die de schepen, in het uit en inlopen aen de Oostzijde, schuwen moeten: want men kan zoo wel aen de Oost, als aen de Westzijde, tusschen dit eilant en het vast lant, in deze haven lopen.

Eilant Galy of Kophanto.

TWee Duitsche mijlen Zuid-west ten Weste van *Capo Crio*, een uithoek van *Natolia* of *Klein Asie*, en anderhalve mijle ten Noorde van het eilant *Nizaria*, en byna even zo verre ten ooste van het eilant *Lango*, en ontrent zeven of acht ten Weste van het eilant *Simie*, leit een eilant, *Jali* van d'Italianen, en *Galy* of *Kophanto* in de zeekaerten genoemt.

Het eilant *Galy* heeft aen de Zuidzijde eene goede haven of bay voor alle Ooste, Weste en Noorde winden.

De Zuidwest hoek van *Galy* steekt in zee laegh uit, en is rontom met een klippigen zeegront bezet, hoewel over al schoon.

Of het eilant *Galy*, anders *Kophanto*, het eilant *Cyklopis*, of *Teganon*, of *Cordylusa*, of *Hymos*, of een van d'andere bovengemelde eilanden van *Plinius* zy, die hy slechts by namen melt, kan met gene zekerheit gezeit worden.

Effen om de hoek of kant van *Galy*, leit een hoge klip of eilandeken: en ontrent een halve pistoolscheut daer bezuide, een blinde klip, zeven of acht voeten onder water. Die aldaer met grote schepen ankeren wil, moet dit eilandeken niet te na komen.

Eilant Syme, nu Simie.

HEt eilant by d'oude Grieken en Latijnen *Syme*, wort nu noch *Simio* of *Simios* of *Simie*, en anders ook *Sumberchi* of *Simbequirs* genoemt.

Het wiert *Syme* genoemt, volgens *Stephanus*, na *Syme*, dochter van *Jalysus*, stichter der stad *Jalysus*, op *Rhodus*: daer het te vore *Meta-Pontis* en *Egle* geheten was.

Diodoor hout *Syme* voor de gemalin of vrouw van *Neptuin*, en wil dat daerna dit eilant alzoo zou genoemt zijn: hoewel hy daer na *Halia*, zuster der *Telchiners*, tot gemalin van *Neptuin* maekt.

Het eilant *Simie* (dat andere slechts een grote klip noemen) leit in de zeekaerten, met het Zuid-eind, vier of vijf Duitsche mijlen, West ten Noorde en West Noord-west, van het eilant *Rhodus*, en derde halve mijle recht Noorde van het eilant *Lamonia*, en ontrent twee mijlen ten Zuide van het vast lant van *Natolia*, of *Klein Asie*, en voor een inwijk of zeeboesem van *Klein Asie*, de *Boght van Messi* genoemt: die ten Noordweste, met eene uithoek, *Capo Speo*, en ten Zuidooste, met *Capo di Volpo*, besloten leit.

Plinius stelt het eilant *Syme* midden tusschen het eilant *Rhodus*, en tusschen *Knidus* of *Gnidus*, eene aeloude stad van *Karie*, een lantschap van *Klein Asie*, en nu noch *Gnido* of *Capo Crio* of *Stadia* geheten, en op eene uithoek van een zelven name gelegen.

Hier over maekt *Strabo* *Syme* een eilant van *Karie*: en *Stephanus* noemt *Syme*, na den voorgang van *Strabo*, een *Karisch* eilant.

Plinius begroot het eilant *Syme* in den omtrek op zeven en dertigh duizent en vijf hondert schreden, dat zijn zeven en dertigh en een halve Italiaensche mijle: hoewel *Porcacchi* en *Boschino* slechts den omtrek op dertigh Italiaensche mijlen begrooten.

Het eilant *Simie* heeft twee havens: maer de Noordelijkste is de beste, en in haren mont wijt en breet: waer door grote schepen veiligh daer binnen kunnen komen.

Plinius schijnt aen dit eilant acht veilige havens toe te schrijven.

Aen den zeekant staet een sterk kasteel: en op het geberghte ziet men de puinhopen van een ander oud vervallen kasteel.

Het eilant *Simie* geeft zeer goeden wijn, en voedt eene groote meenighte van bokken en geiten.

Naer het schijnt, was het by ouds vrucht-

vruchtbaer van koren : dewijl men op d'eene zijde van verſcheide aeloude penningen, door d'oude Griekſche inwoonders des eilants geſlagen, de Goddin *Ceres*, met een krans van koren-airen op 't hooft, ziet afgebeelt : en op de verkeerde zijde ook koren airen : tot geen klein bewijs van den grooten overvloet van koren des eilants.

Zoo *Atheneus* ſchrijft, zou de zeegod *Glaukus*, (zoon van *Polybus* en *Eubea*, of van *Arithedon* en *Alcyone*,) *Syme*, dochter van *Jalemus* en *Dotis*, geſchaekt, en met haer na *Aſie* overgeſcheept, en by *Karie*, zeker woeſt eilant bewoont, en dat na zijne vrouw *Syme* doen noemen hebben.

Het eilant *Syme* wiert, volgens *Diodoor*, eertijts door niemant, of door genen menſch bewoont: maer d'eerſte menſchen, die het bezeten hebben, waren met *Triopas* derwaerts getogen, onder gelei van *Chthonius*, zoon van *Neptuin* en *Syme* : waer na ook het eilant alzoo genoemt wiert.

Namaels wiert *Nireüs*, zoon van *Charopus* en *Aglaie*, koning des eilants, en bezat daer beneffens ook het vorſtendom van *Knidie*. Hy was uitſtekende ſchoon van gedaente, en braght *Agamemnon* hulptroepen toe.

Maer na de tijden des Trojaenſchen oorloghs, hebben de Karen het zelve eilant in bezit genomen : als die de voogdyſchap der zee bezaten.

Wanneer die van daer, door d'overgrote drooghte, verjaegt wierden, hadden zy zich by *Uranium* met der woon ter neer geſlagen. Dies bleef *Syme* ledigh of woeſt, ter tijt toe de vloot der Lacedemoners en Archivers aldaer aenquamen. Namaels kreegh het nieuwe bewoonders in dezer wijze.

Zeker *Nauſus*, een der metgezellen van *Hippotes*, nam 't eilant *Syme*, dat toen woeſt was, in bezit: beneffens de genen, die in de verdeiling der landen, welke by loting geſchiet was, te laet gekomen waren. Daer na landen aldaar andere volken aen, onder gelei van *Xuthus*, die in gemeenſchap der ſtad en lant ontfangen wierden, en het eilant met gelijken recht bezaten. Men zeidt ook de Kniders en Rhoders deelgenoten aen deze kolonye waren.

Homeer gedenkt ook, in zijn twede boek van *Ilias*, het eilant *Syme*, na het eilant *Rhodus* : van waer *Nireus*, koningh des eilants, en zoon van *Aglaie* en *Charopus*, de ſchoonſte onder alle Grieken, na *Achilles*, met drie even grote ſchepen, doch met weinigh volks, na *Troye* ten oorlogh trok.

Wanneer de Lacedemoners, in een ſchipſtrijt, de zege op d'Atheners, met het vernielen van zeven ſchepen, onder het eilant *Syme* bevochten hadden, rechten zy op het zelve eilant daer over eene zegeſtaetſie op. Thucyd.

Het eilant van *Simio* of *Simie* is nu met een grote menighte van Grieken bevolkt.

De Griekſche eilanders of inwoonders van *Simie* zijn boven mate op zwemmen en duiken in zee onder water afgerecht : waer toe zy zich van jongs of kints been af gewennen, om grote meenighte van ſponſſen te viſſchen, die zy uit den gront of bodem der zee ophalen of opduiken. Eer aldaer ook een jongman vermagh te trouwen, moet hy tot twintigh vadem diep in zee kunnen duiken, en eenen tijt lang zich onder water houden.

Aldaer worden ook zeer fraeie, lichte en vlugge kleine vaertuigen of berken, met negen banken, gemaekt, *Simbequirs* geheten : waer na ook eenigen het eilant zelve *Simbequirs*, en anders *Sumberchi*, genoemt hebben. *Sumberchi* ſchijnt een koppelwoort te zijn, en zoo veel te willen zeggen, als berken van *Symie*. Zoo vlugh en ſnel zijn deze vaertuigen, in het voortzeilen en roeien, dat aldaer geen ſchip is, dat dezelve kan voorby ſtreven. Waer om deze vaertuigen aen dien oort der zee zeer begeert zijn : dewijlze door gene *Korzairen*, met zeilen of roeien, konnen achterhaelt worden. Maer by ſtorm en onweer zetten zy aenſtonts tegen het vaſt lant aen.

De Grieken, die de zee met deze berken bouwen, houden zich den gehelen zomer over op zee, en varen gedurighlijk van het een op het an-

ander eilant ten koophandel. Maar des winters begeven zy zich met het geen dat zy gewonnen hebben, weer na hun klip of eilant *Simie*.

Eenigen, als *Davity*, houden het eilant *Syme* der Ouden, voor een zeer klein eilant, dat naby het eilant *Kos* of *Lango* leit, en heden *Koſtile* genoemt wert.

Megiſſer. Dit *Koſtile* had, toen het eilant *Rhodus*, op het jaer vijftien hondert twee en twintigh door den Turkſchen keizer *Solyman* ingenomen wiert, een zeer ſterk kaſteel, met een zeer hogen tooren: van waer men alle de ſchepen in zee meer als dertigh mijlen verre zien kon. Wanneer dan een ſchip uit zee verſcheen, zoo verwittighden deze eilanders van *Koſtile*, het zelve dien van het eilant *Rhodus*, des daegs met het opgaen van rook, en des nachts met vuuren.

Aen het Noord-weſt eind van het eilant *Simie* leit een ander groot en hoogh eilant.

Tuſſchen het eilant *Syme* en *Gnidus*, eene ſtad van het vaſt lant van *Klein Aſie*, of eigentlijk van het lantſchap van *Karie*, worden zekere eilanden by d'Ouden geſtelt, *Araies* of *Ares*, met eenen Griekſchen naem geheten, dat zoo veel als *vervloekingen* gezeit is. Want als, volgens *Atheneus*, na de doot van *Triopas*, vader van *Forbas*, tuſſchen de genen, die met hem het geweſt van *Karie* aengedaen hadden, krakeel ontſtaen was, en andere na huis getogen; en die by *Forbas* bleven, na *Jalyſus*, eene ſtad van het eilant *Rhodus*, overgeſcheept waren: maer die by *Periergus* waren, de ſtad *Kamyrus* in bezit genomen hadden, zoo zou, naer men zeidt, toen *Periergus Forbas* yzelijk vervloekt hebben: waerom dit eilant *Ares* genoemt waren: gelijk *Atheneus* wijtlopiger verhaelt

Eilant Chalcia, nu Calchi of Karavi.

HEt eilant *Chalcia* of *Chalce* by d'Ouden, als *Scylax*, *Strabo*, *Plinius*, *Thucydides*, *Mela* en *Stephanus*, wort nu noch gebroken *Calchi*, en in de zeekaerten *Charci* of *Kartie*, en anders ook *Karavi* geheten.

Het leit dicht beweſte het eilant *Rhodus*; op eenen afſtant ontrent van twee of derde halve Duitſche mijle, en Noord Noord-weſt vijf Duitſche mijlen van *Capo Tranquillo*, de Zuidhoek van het eilant *Rhodus*, en ontrent derde halve mijle Zuid-ooſt van het eilant *Epiſcopia*, en byna even verre ten Zuid-weſte van het eilant *Lamonia*.

Strabo ſtelt het eilant *Chalcia* onder het getal der eilanden *Sporades*, en gedenkt het vervolgens na d'eilanden *Aſtypalea* en *Tenedos*.

Scylax, *Plinius*, *Theofraſt* noemen *Chalcia* een eilant der Rhodiers, uit oorzake het van over ouds onder het eilant *Rhodus* behoorde. *Plinius* ſtelt op *Chalcia* een ſtedeken.

Het eilant *Calchi* of *Karavi* heeft aen d'Ooſtzijde een grooten inboght, daer een eilandeken voor leit. Binnen dezen inboght is geen goede ankergront voor grote ſchepen, als geheel inwaerts.

Een ander eilant *Karavi* leit beweſte het eilant *Milo*.

Beooſte het eilant *Karavi* leggen noch twee andere eilandekens, daer kleine ſchepen op zes vademen konnen ten anker komen.

Op het eilant *Chalcia* is, volgens ſchrijven van *Plinius* en *Theophraſt*, zulken vroegh rijpe en vruchtbare oort, dat men aldaer den gerſt, op zijnen tijt gezait, afmaeide, en het opgenomen zaet aenſtonts weer zaeide, en met d'overige vruchten te gelijk weer afmaeide. Dies *Theofraſt* te recht dit het wonderlijkſte van allen noemt.

Het eilant *Calchi* heeft nu eene ſtad van een zelven name, met eenige dorpen, en wort meeſt door Grieken bewoont.

Op het jaer zeſtien hondert acht en vijftigh, trok de Venetiaenſche admirael *Moroſini*, met eene vloot ſchepen, on-

ontrent half Sprokkelmaent, van het eilant *Kandia*, en van het eilant *Stampalia*, en quam den zeven en twintigsten aen het eilant *Calchi*: alwaer hy het krijgsvolk deed landen, om d'inwoonders, die zich altijt tegen de wapenen der Venetianen hadden gestelt, tot plicht en gehoorzaemheit te brengen. Waer op de stad uitgeplonderr wiert, om een schrik daer door in d'andere eilanden te brengen. Dewijl nu die van het eilant *Scarpanto* ook altijt een afkeer van de Venetianen hadden, zette *Morosini*, den vierden van Lentemaent, zijnen koers derwaerts: maer wiert, door het ontstaen van eenen storm, en het lijden van schipbreuke, belet, zulx in het werk te konnen stellen.

Eilant van Kastel Rosso of Ruzzo.

HOndert Italiaensche, dat zijn vijf en twintigh Duitsche mijlen, ten Ooste van het eilant *Rhodus*, of twintigh Duitsche mijlen, volgens de zeekaerten, van *Capo S. Gioanni*, de Zuidoosthoek van *Rhodus*, en tien mijlen ten Zuid-ooste van *Capo Ardeni*, of *Seven Kapen*, een uithoek van *Lycie*, en vijf en dertigh mijlen West Noord-west van *Capo Baffo*, de Noord-west hoek van het eilant *Cyprus*, en ontrent een Italiaensche of Fransche mijle van *Rou Cilicie* of *Karmanie*, leit een eilant of klip, *Isola di Castel Ruzzo* of *Rosso*, dat is, *Root Kasteel*, by d'Italianen en Venetianen genoemt, en by d'onzen gebroken, in een zelve zin, *Castro Rosso*, van wege desselfs rootachtige lantstreke, of klip, daer het op leit. Of het kasteel en de voorstad worden *Castel Rosso* of *Ruzzo*, genoemt, uit oorzake de klip, daer op zy leggen, uit den rode zien.

Andere, als *Stokhoven*, stellen dit eilant of klip slechts zeven en twintigh Fransche, dat zijn zestien en een halve Duitsche mijlen, van het eilant *Rhodus*.

Eenigen stellen aen dien oort twee eilanden, waer van het naeste, aen het vast lant, woest is, en het ander ontrent vijf vierendeel mijls van het vast lant gestelt, en by de Kristenen het eilant van *S. Joris* genoemt wort, ter oorzake van een Griekschе kerke, die eertijts aldaer stont, en aen dien Sant geheilight was.

Andere stellen voor het groot eilant of klippen of rotsen twee kleine eilanden, die de haven maken.

Voor ontrent vijf en twintigh jaer stont op het groot eilant van *Kastel Russo* een kasteel van een aeloud bouw-werk en maeksel, dat ook sterk van muuren, en in twee omtrekken of ring-muuren afgedeilt of gescheiden was.

De ringmuur, na den zeekant toe, was met drie torens gesterkt: waer van twee na 't Ooste, en de derde na 't Weste stond, en had aldaer ook eene vesting, in vorm van een half bolwerk.

De bovenste ringmuur bestont in een zeer groten en sterken toren, die den gehelen ringmuur beheerde: want die was zeer hoogh, en op eene levendige rotse gebouwt, die dezelve van buiten en binnen begreep of beving. Daer en boven lag al het gansch gevaert op de verhevenheit of top van eenen bergh, die, in zee schietende, aldaer twee zeer ruime havens maekt.

Aen het gedeelte der Zuidzijde lagh eene voorstad van duizent huizen, die zeer fraei, langs den opgang of in het hangen des bergs, van den zeekant af, tot aen het zelve kasteel, gebouwt waren. De straten der voorstad zijn in de rotze zelve gehouwen, die aen de meeste huizen eene muur verstrekt.

Dit Kasteel was wel eer, door zekeren *François Viglia Marino*, admirael van twalef Arragonse galeyen, gestight, die, na op zijne weer-om reize, van den koning des eilants van *Cyprus*, bystant tegen zijne vyanden gedaen te hebben, deze plaetse zeer bequaem oordeelde, om aldaer een kasteel te bouwen, dat eertijts aldaer de Ridders van het eilant *Rhodus* bezeten

zeten hadden, en hen door den Soldan van *Egypten* ontnomen was, die het zelve had doen slopen.

Men zagh 'er wel eer boven de poort de wapenen van *Arragon*. Desgelijx wierden op vele plaetsen van de muuren des kasteels kruizen van d'orde der *S. Jans* Ridders gezien.

Aen den Noord-kant van het eilant, voor het kasteel, is een goede haven; hoewel zeer diep. Aldaer is versch water genoech voor den zeeman te bekomen.

Voorhene wiert dit eilant of klip door Grieken alleen bewoont, die ook de bewaernis des kasteels in handen, en, met toelating van den Groten Heer, daer op twee stukken geschuts, tot hunne bescherming voor de Korzairen, geplant hadden. Niettegenstaende deze plaetse of oort geheel onvruchtbaer is, zoo was de zelve nochtans voorhene tot ontrent het jaer zestien hondert en dertigh, volkrijk van Kristenen bewoont.

Want dewijl zich toen daer op gene of zeer weinige Turken bevonden, zoo hadden zich de meeste Kristenen of Grieken op dit eilant met der woon begeven, om aldaer in groter rust en stilte te leven. Zy leiden zich alle, ter oorzake van d'overgrote onvruchtbaerheit des eilants, op de schipvaert en koophandel: waer door zy tot zulke rijkdommen waren opgestegen, dat men weinige Grieken in Turkyen hadde, als deze eilanders, die dertelder leefden.

Zy hadden zekere vaertuigen, *Karamousals* by de Turken en Grieken genoemt: waer in zy katoen en wol van *Natolie* na verscheide havens van *Italie* over voerden.

Naderhant hebben zich de Turken in groter getale na dit eilant begeven, en het kasteel, als van groot belang, altijt met Turksche krijgsbezetting, onder verscheide opperhoofden of krijgsbevelhebbers, bezet gehouden. Doch op het jaer zestien hondert negen en zestigh, in Herfstmaent, wiert dit kasteel door de Venetianen ingenomen, en ten gronde gesloopt: het welk zich, volgens verhael van *Girolami Brusoni*, aldus toedroegh.

De Venetiaensche vloot, trok onder beleit van hunnen algemenen kapitein of admirael, den negentienden van Herfstmaent, des jaers zestien hondert negen en vijftig, van 't eilant *Stanchio* of *Lango*, en lande den twee en twintighsten voor het eilant van *Castel Ruzzo* of *Castro Rosso*; hoewel des avonts te vore vijf galeyen afgevaerdight waren, om de zeestraet van het vast lant te sluiten, en de plaetsen t'ontdekken; ten einde men alle dingen, die tot den storm of aenval vereischt wierden, zou in 't werk konnen stellen.

Des zelven uchtens volghde d'ontschepingh en landing des krijgsvolks, langs een moeielijken wegh of straet. Op een zelven tijt begon men met het schieten, uit grofgeschut, op het kasteel te beuken: want de vloot was zoo diep in de haven gesteken, dat die, door 's vyants geschut, niet kon beschadight worden. Ook begaven zich de galeyroeiers tot het uitplonderen der voorstad, zonder eenigen tegenstant te vinden; dewijl d'inwoonders zich op het zelve kasteel vertrokken hadden. Middelerwijle quam *Gremonville*, met het krijgsvolk, geschaert in drie drommen, zonder die van de voorhoede, aen de voet der voorstad; alwaer hy stil hield, om het volk uit te rusten, en de posten of plaetsen t'ontdekken: waer van men den aenval of storm beginnen zou: gelijk hy dien van twee kanten of zyden besloot te doen, om de mijndelvers aen de muren te brengen: te weten, d'een van de hoek van den groten tooren van den bovensten omtrek: en d'andere aen de zijde van den toren, dicht by de poorte van den beneden omtrek.

In het bezightigen van eene ophaelbrugh van al te naby, (die, zoo hem berigt was, voor deze poorte zou zijn,) wiert hy, door eene kogel uit een steenstuk, in zijne dye gevarelijk gequetst. Hebbende dan vernomen, aldaer gene brugh te zijn, besloot hy, voor de mijnen, de petarden in 't werk te stellen, om daer door de poorte open te slaen; dewijl zeker Griek hem verzekert had, dat

hy desselven uchtens de poorte open gezien had.

Gremonuille deed dan het kasteel met vijf hondert soldaten omcingelen, middelerwijle de rijsbosschen en zakken met aerde vervaerdight wierden, om de galderyen te maken, en daer langs de mijndelvers te brengen: gelijk vijf hondert andere soldaten de zelve ondertusschen aenbraghten en droegen. Daer en boven tragte hy de petard te doen aenbrengen, onder gunste van het geduurigh schieten uit musketten, om den vyant het verhinderen, en zich op de borstweeringen te vertonen, te beletten.

De Major *Puriko*, beneffens verscheide bevelhebbers, en eenen luitenant, en ander volk van riserva of tegenweer, trok voor aen.

Wel wiert de petard aen de poorte gehecht; maer deed zijn werking vruchteloos; uit oorzake de poorte met aerde toegevult was. Waer over *Gremonuille* belaste, gezwint de galderye in 't werk te stellen, om de mijndelvers aen de muren te brengen.

De Turken ondertusschen deze toerustingen, en het sterk schieten uit mosketten der belegeraers vernemende, besloten met den vyant in een verdragh te treden, en staken daer op eene witte vane uit. Een der drie Turksche bevelhebbers trad uit het kasteel na beneden, en verzoght vryen doortogt na het vast lant voor de Turken. Als hem dat afgeslagen wiert, keerde hy weer na het kasteel.

Wanneer dan de belegerden het vast voornemen en besluit der Venetianen vernamen, verzoghten zy evenwel van nieuws tot een verdragh te komen: en quam de *Chiekiaia*, of stedehouder van den kasteel-vooght, met dezelve verzoeken en voorslagen buiten treden: maer die wierden den zelven door *Gremonuille* weer afgeslagen. Dies zy zich ter bescheidentheit van de Venetianen overgaven, met beding, dat de drie eerste Turksche krijgsbevelhebbers, zich voor gelt zouden mogen laten lossen. Wanneer dit door den algemenen kapitein of admirael der Venetianen ondertekent en bevestight was, lieten de Turken aenstonts de Venetianen in het kasteel komen, en braghten de wapenen in hunne moskeen; en begaven zich alle op den groten toren, om des volgenden uchtens uit te trekken, gelijk ook geschiede.

Aldus wiert eene plaetse van zulken belang, in zoo weinigh tijts, en met zulken kleine magt, ingenomen.

Op het kasteel wierden dertigh stukken geschuts, zoo grote als kleine, gevonden. Maer de Turken hadden de handelingh noch lust, om die te gebruiken, en zich daer van te dienen.

Gremonuille vertoonde in geschrift aen den krijghsraet het voordeel, dat men zou bekomen, door het behouden van d'eerste en grootste bestek of ringmuur: naerdien men, met deze plaetse in bezit te nemen, d'onderhandelingh van 't Ooste voor de Turken zou breken en benemen: dewijl het kasteel, 't en zy door gewelt van eene scheepsvloot, onverwinnelijk was.

In een zelven gevoelen was ook d'admirael. Maer de krijgsraet besloot het kasteel te slopen: gelijk men ook des volgenden daeghs, door middel van vier fornellen of ovens, vol bussekruits, het zelve in de lucht deed springen, en ten gronde slechten.

Al de Grieken des eilants wierden gevangen genomen, en op de galeyen gesmeten: als die groter vyanden van het Kristen geloof, als van de Turken zelfs waren.

De buit, die aldaer bekomen wiert, was van tamelijk belang; dewijl door de krijgsknechten de goederen, die in de huizen der voorstad verborgen waren, gevonden wierden.

Niettegenstaende deze verwoesting des eilants, liet de Venetiaensche admirael aldaer eenige oude Griekſche inwoonders des eilants blijven, op belofte van alle jaers een tribuit of schattinge aen den Staet van *Venetien* te betalen.

Na het slopen des kasteels, vertrok de Venetiaensche vloot weer na d'*Archipel*.

Eilant Megiste.

HEt eilant *Megista* of *Megiste* wort by verscheide oude Griekfche en Latijnsche schrijvers, als *Scylax*, *Ptolemeus*, *Plinius* en *Livius* gedaght.

Scylax noemt *Megiste* een eilant des Rhodiers, en stelt het voor de stad *Patara*, onder *Lycie*, een lantschap van *Klein Asie:* gelijk ook *Patara* een stad van *Lycie* was. Desgelijx maekt *Stephanus Megiste* een eilant; doch ook eene stad van *Lycie.*

Megiste is een Griekfch woort, en zoo veel gezeit, als *allergrootste.*

Eenigen willen, dat het eilant *Megiste*, nu *Strongallo* zou genoemt zijn. Daer nochtans *Strongallo* veel meer het eilant schijnt te zijn, dat by *Plinius Strongyle* geheten wort: dewijl *Strongallo* een gebroken naem van *Strongyle* is. Ook wort het eilant *Strongyle* meer als vier of vijf mijlen Oostelijker van de stad *Patara*, dicht onder de vaste kust by de Kaep van *Karkamo* in de zeekaerten gestelt.

Maer veel meer schijnt het eilant *Isola di Castel Ruzzo* of *Rosso* het eilant *Megiste* te zijn: dewijl dat ook recht tegen over de stad *Patara* gelegen is.

Eilanden of Klippen Chelidones.

DE *Chelidones* of *Chelidonies*, (alzo by *Scylax*, *Strabo*, *Ptolemeus*, *Mela*, *Plinius*, *Lukanus* en andere genoemt,) zijn twee of drie eilanden of klippen, of grote stenen: want *Stephanus*, desgelijx *Ptolemeus*, noemt de *Chelidones* klippen of grote stenen: maer d'andere eilanden. Ook stelt *Scylax* slechts twee eilanden *Chelidones:* en *Stephanus* twee klippen: welker een, volgens *Stephanus*, *Kyrydela*, en d'andere *Menalippea* geheten was: daer nochtans al d'andere oude schrijvers de *Chelidones* ten getale van drie stellen.

De *Chelidones* leggen zes stadien van het vast lant van *Klein Asie*, dicht by *Patara*, eene stad van *Lycie*, die recht daer tegen over leit, in de Pamfylische of Lycische zee: (want by de *Chelidones*, wort, volgens *Lucianus*, de Lycische van de Pamfylische zee gescheiden.) of, volgens *Strabo*, voor op de grenscheiding van *Lycie* en *Pamfylie*, na het eilant *Krambusa* toe, en neffens de bergen, die een begin van den bergh *Taurus* maken, en by *Chelidonium*, (een uithoek of zeehooft van den bergh *Taurus*, nu *Capo delle Celidonia* geheten, en op het einde van den Settalischen golf of zeeboesem gelegen, die ten Ooste na *Capo delle Celidonia* begint,) ten Weste Strabo. negentien hondert stadien, eene streke van dertig Duitsche mijlen, van *Akamas*, nu *Capo di S. Efanio*, de Wester uithoek van het eilant *Cyprus:* daer nochtans *Celidonia* niet meer als achtien Duitsche mijlen ten Weste van *Epifanio* in de zeekaerten gestelt wort.

Lucianus noemt de *Chelidones* de gelukzalige grenspalen van *Griekenlant.*

Chelidonies is een Griekfch woort, naer het schijnt, en wort by eenigen gezeit, *zwaluwenesten* of *zwaluwelingen* te beduiden: want *Chelidon* heet op Griekfch een zwaluwe. Dies zy willen, dat deze eilanden aldus na de klippen zouden genoemt zijn: waer op haer des winters zwaluwen verschuilen: maer des zomers nesten maken.

De drie eilanden *Chelidones* zijn, volgens *Strabo*, rouwe eilanden, en byna van eene grote, en leggen, door eene strate van zes stadien, van malkanderen gescheiden: welker een eene veilige reede of haven heeft.

Eenigen, als *Kastald*, houden d'eilanden of klippen *Chelidones*, voor de gene, die nu *le Correnti*, of, volgens *Pineto*, *Caprose*, genoemt worden. *Niger* hout het middenste der *Chelidones* voor het geen, dat nu *Castel Ruzzo* of *Rosso* heet: daer nochtans d'eilanden of klippen *le Correnti* in de zeekaerten meer als twalef Duitsche mijlen Westelijker, voor *Capo Karkamo*, of in het gat of mont der haven van *Karkamo* gestelt wor-

worden. Gelijk ook het eilant van *Kastel Rosso* meer als drie mijlen Westelijker leit, en veel meer voor het eilant *Megiste* der Ouden te houden is.

Plinius noemt d'eilanden *Chelidones* gevarelijk of dodelijk voor den zeeman, ter oorzake de zee aldaer klippigh is. Desgelijx schrijft *Mela*, dat d'eilanden *Chelidones*, die tegen over den *Taurus* leggen, voor den varenden man moeielijk zijn: want de rotsen of klippen zijn'er, volgens *Luciaen*, kartelig of steil, en verwekken zeestortingen, en maken een yzelijk geraes.

De klippen *Chelidones* schijnen, van verre uit zee aen te zien, de voet van den bergh *Taurus*, als met een zoom of rant van vore te beschoren en bezingelen.

Mela en *Plinius* schijnen de *Chelidones* op Latijn *Promontorium Tauri*, dat is, een voorbergh of uithoek van den *Taurus*, te noemen: want aldus schrijft *Mela*. *Lycie besluit met de haven van Side, en met de promontorium (of voorberg) van den Taurus, eene groten zeeboesem.*

Eilanden S. Stefanio, Kamerosa, enz.

Dicht onder de kaep of uithoek van *Celidonia* leit een eilant, *S. Stefanio* in de zeekaerten genoemt, dat met dezelve kaep een zeestraet of doorvaert maekt, maer die zeer gevarelijk is.

Een weinigh ten Ooste voor by het eilant *S Stefanio*, wort een eilant in de zeekaerten gestelt, met name *Kamerosa*: dat men voor het eilant *Krambusa* of *Krambussa* der Ouden zou mogen houden: dewijl *Kamerosa* een gebroken naem van *Krambusa* schijnt te zijn: hoewel *Krambusa*, volgens *Strabo*, veel verder na 't Ooste, tegen over d'uithoek *Anemurium*, nu *Kurco* geheten, en tegen over *Krommyon*, d'ooster uithoek des eilants van *Cyprus* stelt: daer ontrent vijf of zes mijlen beweste de kaep van *Kurko*, een eilant dicht onder het vast lant van *Natolia*, met name *Provensal*, in de zeekaerten gestelt wort.

Tusschen de kaep van *Celidonia* en het eilant *S. Stefanio*, wort in de zeekaerten een klip of ander klein eilant ongenoemt gestelt: dies men deze drie kleine eilanden, als *S. Stefano*, *Kamerosa*, en deze klip zonder name, voor de drie eilanden der *Chelidones* zou kunnen houden: want die worden by d'Ouden voor d'uithoek *Chelidonium*, nu *Capo di Celidonia*, gestelt, gelijk gezeit is.

By of onder deze eilanden *Chelidones*, wort zekere visch, *Anthia* by d'Ouden genoemt, overvloedelijk veel gevangen, als *Plinius* wijtlopig verhaelt.

By de eilanden *Chelidones*, desgelijx by het eilant *Aradus*, onder de kust van *Fenicie* gelegen, wort, volgens *Plinius*, versch of zoet water uit de diepte der zee geschept, te weten, door middel van eene lere buis, uit eenen welbron van versch water, die aen dien oort op den bodem der zee uitborrelt of ontspringht.

Het fatsoen dezer lere buis, en op wat wijze het versch water uit den bodem der zee door dezelve opstijght, verhaelt *Strabo*, in de volgende woorden, aldus.

Uit een waterschuitje wert een lere buis, in dezen welbron neergelaten: daer onder aen eene lode bak of kom vast gemaekt was, onder aen met eenen breden mont, daer in het water vloeide: maer boven aen eng, daer de leere buis vast gemaekt was. Na dan de leere buis, met een gewight daer aen, neergelaten was, steegh het water op, tot aen de vlakte der zee. Wanneer daer na de lere buis, boven in het schuitje, een weinigh beneden de vlakte der zee, geopent was, most nootwendigh het water uitvloeien: hoewel eerst zout, maer daer na zoet water uitquam.

Eilant Grambusia of Krambussa enz.

a Strab.
b Plin.

HEt eilant by d'Ouden *a Krambusa* of *b Krambussa*, en nu noch gebroken *Grambusia* geheten, leit, volgens *Strabo*, tusschen *Anemurium* en *Korykus*, twee uithoeken van *Rou Cilicie* of *Karmanie*: welker eerste uithoek nu *Stalemura*, of *Scalemuro*, en laeste, *Korcos* of *Kurcu* of *Curcho* heet: en beide ten Noorde tegen over het eilant *Cyprus* gelegen zijn: maer d'uithoek *Anemurium* leit recht tegen over *Krommyon*, d'Ooster uithoek des eilants van *Cyprus*, nu *Capo S. Andrea*, met eene tusschenwijte van een doorvaert of kanael van drie hondert en vijftigh stadien, eene streke van tien Duitsche mijlen.'

Na d'uithoek *Korykus*, nu *Koruko*, of *Korkos*, stelt *Strabo* een eilant *Eleusa*, (een ander van het eilant *Eleusa*, by den berg *Fenix*) dicht aen het vast lant van *Cilicie* of *Karmanie*: gelijk ook het zelve eilant nu *Kurko* of *Koruko* geheten wort.

Het is een klein eilant, en leit naulix drie hondert treden van de kust van *Asia*.

Archelaus heeft, volgens *Strabo*, dit eilant *Eleusa* doen bevolken, en tot een konings hof maken, na hy gansch *Rou Celicie*, uitgenomen *Seleucie*, bekomen had.

Golf van Satalia.

IN de golf van *Satalia* vind men verscheide eilanden in de zeekaerten aengetekent, doch zonder namen.

Deze golf of zeeboesem is zeer gevarelijk, ter oorzake van de hoge bergen, op de kust van *Pamfilie* gelegen: waer over de winden komen afvallen en storten.

De zee, ontrent de golf van *Settalie*, wort, door eenen sterken stroom, van 't Ooste na 't Weste gedreven.

Aen dezen oort beginnen de zeeluiden, inzonderheit de Grieken, stukken van beschuit in zee te werpen. Gevraegt, waerom zy dat doen, geven ten antwoort, niet als uit eene gewoonte der zeeluiden, dewijl die doorvaert voor zeer gevarelijk gehouden wort.

Eenigen maken een groot gedeelte van de Pamfylische zee, tot de golf of zeeboesem van *Settalia*, of *Satalia*, en anders op Italiaensch *Golfo di Satalia* geheten, te weten, na *Satalia*, eertijts *Attalia*, eene aeloude zeestad van een zelven naem, op haren oever van *Klein Asie*, en in het lantschap van *Pamfylie* gelegen, en nu noch by de Turken *Satyliach* en *Antali* geheten.

Porcacchi noemt de zeestreke van *Cormachiti* af, (een Noorder uithoek van het eilant *Cyprus*,) tot aen *S. Epifanio*, (een andere Noord-west hoek des zelven eilants, en by ouds *Akamas* genoemt,) de zee van *Settalia*, die eertijts de *Pamfylische* zee geheten was. Van deze zijde begint hy de Golf van *Settalia*, en breit die tot aen de grensen van de Rhodische zee uit, en begroot dezelve op eene streke van drie hondert Italiaensche, of vijf en zeventigh Duitsche mijlen: daer nochtans *Capo Baffo*, de Zuid-west hoek van *Cyprus*, in rechte lijn ten Zuide van *Capo di San Epifanio* gelegen, van *Copo S. Gianno*, d'Oosthoek van het eilant *Rhodus*, niet meer, als op acht en veertigh Duitsche mijlen, in de zeekaerten begroot wort.

Andere maken en breiden de golf van *Satalia* noch wijder uyt, te weten, met hare Zuid-zijde tot aen d'Afrikaensche kusten, (te rekenen van *Capo Roxatim*, tot aen d'uitterste palen van *Egyptenlant*, daer die ten Zuide aen *Syrie* paelt:) en met de Noord-zijde tot aen de kusten van *Karmanie* in *Klein Asie*, en met hare west-zijde tot aen de Rhodische en Kandische zeen. En aldus zou de golf van *Satalia* d'Egyptische zee, aen de kusten der lantschappen van *Marmarika* en *Egypten*, begrijpen: daer na de Syrische zee, die de oevers van *Fenicie* en

Pa-

Paleſtyn beſpoelt: en eindelijk de Ciliciſche, Pamfyliſche en Lyciſche zeen, aen de lantſchappen van *Cilicie*, *Pamfylie* en *Lycie*, die de Zuidzijde der geweſten van *Natolia*, of *Klein Aſie* uit maken.

Deze golf of zeeboezem, (daer in ook het eilant *Cyprus* geſtelt wort,) was in voorige tijden, naer men zeidt, boven maten onſtuimigh, en gevarelijk voor den zeeman te bevaren: allermeeſt van *Kerstyt* tot aen *S. Epifaens* feeſt; maer die zou, ſedert de Griekſche keizerin *Helena*, moeder van keizer *Konſtantyn de Groote*, op hare weerom-reize van *Jeruſalem* na *Konſtantinopolen*, een van de nagelen, daer mee, naer men zeidt, de Zalighmaker aen den kruice gehecht was, en die zy met haer van *Jeruſalem* braght, in dezelve geworpen had, grotelijks hare woede afgeleit en merkelijker ſtil geworden zijn.

Bezuide de ſtad *Makara*, en binnen *Capo Sardeni*, anders de *Zeven Kapen* genoemt, (een uithoek van *Klein Aſie*, die met het vaſt lant van *Klein Aſie* de golf van *Makara* maekt,) en eenige mijlen beweſten het *Kaſtel Roſſo*, heeft men een andere grote Inlantſche zee, de *Dode zee* by d'onzen genoemt: maer anders wort deze zee ook *Golfo di Makaria* of *Makari* geheten, na de ſtad *Makara*, op het vaſt lant van *Klein Aſie*, op haren oever, in de binnenſte inwijk ten Ooſte gelegen. Zy is in haren mont of ingang naeu.

In deze golf zijn verſcheide ſchone havens: hoewel by ons zeevolk onbekent.

Voor de ſtad *Makaria* leit in deze golf een onbewoont eilant: daer voor de ſchepen, op tien of twalef vadem, ten anker kunnen zetten.

Plinius ſtelt onder de kuſt van *Klein Aſie*, in de Pamfyliſche en Lyciſche zee, verſcheide andere onbekende eilanden: behalve de bovengemelde, en de volgende, te beginnen van 't Ooſte na 't Weſte.

In de Pamfyliſche zee leggen, volgen *Plinius*, onedele eilanden: maer in de Ciliciſche zee uit de zeven grote eilanden der Middelantſche zee, het eilant *Cyprus*. Op de zelve ſtreke leit het eilant *Eleuſe*: en voor *Anemurium*, een uithoek van *Rou Cilicie*, de vier eilanden *Syrieklydes*: waer na aen d'andere hoek het eilant *Stiria*: en tegen over *Neopaphos*, eene ſtad van *Cyprus*, *Hieropecia*: en tegen over *Salamis*, eene andere oude ſtad van het eilant *Cyprus*, d'eilanden *Salamines*.

In de Lyciſche zee leggen d'eilanden *Illyris*, *Teleudos*, *Attelebuſſe*, en drie onvruchtbare eilanden, *Cypries* geheten: dan *Dionyſia*, te vore *Caretha* genoemt.

Tegen over d'uithoek van den bergh *Taurus* leggen d'eilanden *Chelidones*, die doorgevarelijk voor den zeeman zijn.

Tegen over *Chimera*, een vuurbrakende bergh van *Lycie*, leggen d'eilanden *Dolichiſte*, *Chirogylium*, *Crambuſſe*, *Rhoge*, *Enagora*: twee eilanden *Dedaleons*, drie *Crydons*: *Strongyle*: en tegen over de ſtad *Sidyma* van *Antiochus*, en na de riviere *Glaukus* toe, d'eilanden *Laguſa*, *Macris*, *Didyme*, *Helbo*, *Scope*, *Aſpis*, *Rhoduſſa*, naby de ſtad *Kaunus*. Dan het eilant *Rhodus*, *Syme*, en meer anderen ontrent *Rhodus*: gelijk reeds te voore gezeit is.

In 't vaerwater, tuſſchen het eilant *Rhodus*, en het vaſt lant, daer benoorde, gaet een ſterke ſtroom om de Weſt.

Dus verre zy van d'eilanden geſproken, die rontom en beooſte het eilant *Rhodus*, en beweſte het eilant *Cyprus* gelegen zijn. Van daer zullen wy een grote ſprong na 't Weſte doen, en tot het beſchrijven der eilanden, in d'*Archipel* gelegen, over treden, en met de klip *Kaloiero* en 't eilant *Scarpanto*, ten Weſte van het eilant *Rhodus*, en aen d'ooſthoek van d'*Archipel* gelegen, een aenvang maken.

Klip

Klip Kaloiero, anders Panaia.

ONtrent twintigh Italiaenſche, of vijf Duitſche mijlen, ten Weſte van het eilant *Nizaro* of *Niſſaro*, leit een zeer hoge klip, *Kaloiero*, en anders *Panaia* geheten, die door hare ſteilte rontom ontoegangkelijk is.

Zeker Kaloier, of Griekſche geeſtelijke, had deze klip wel eer verkoren, om daer op, onder tucht van een zeer ſtreng leven, (volgens eene gewoonte der Griekſche geeſtelijken,) zijn leven door te brengen: beneffens twee andere geeſtelijken van zijne orde. Die door middel van zeker vaertuig, als een wip, een klein ſchuitje, met een of twee perzonen daer in, uit zee om hoogh op de klip zeer vaerdigh wiſten op te halen.

Maer eindelijk wiert een dezer drie Kaloiers, die op de klip gebleven was, door twee Turken verſchalkt: want als t'eener tijde twee Kaloiers, zijne makkers, om eenige zaken te verrichten, van de klip in het ſchuitje neer-gelaten, en door twee Turken vermoort waren, hadden de Turken dier gewaet aengeſchoten, en zich door den bovengebleven Kaloier, onder ſchijn van zijne makkers in dit ſchuitje, op de klip laten halen: die ook den zelven Kaloier vermoorden. Voorts namen zy al het weinigh, dat zy daer vonden, mee, en begaven zich weer, zoo zy beſt konden, van de klip. Sedert was deze klip onbewoont gebleven.

Men kan van boven deze klip een groot gedeelte van d'*Archipel* overzien.

Eilant *Karpathos*, nu *Scarpanto.*

HEt eilant, doorgaens by d'oude Grieken en Latijnen, *Karpathos* of *Karpathus*, en by *Homeer Krapathon* genoemt, heet nu noch gebroken, by het Italiaensch en ander zeevolk, *Scarpanto* of *Zerfanto.*

Karpathos voerde, in oude tijden, verscheide anderen namen: want het wert ook *Tetrapolis*, dat is, *Vierstad*, op Griecksch genoemt, na desselfs vier voorname steden: ook *Pallenie*, na den zoon van *Titan*, d'eerste bezitter of heer des eilants, of na *Pallas*, zoo andere willen, dewijl *Pallas* aldaer zou opgevoet en groot gemaekt zijn: of na *Pallene*, eene stad van *Macedonie* en vaderlant van *Proteus*, die gezeit wort op dit eilant allereerst geregeert te hebben. Eenigen willen, dat het ook *Heptapolis*, dat is, *Zeven-stad*, by ouds zou genoemt zijn, van wegen het getal der zeven steden, die wel eer op dit eilant lagen.

Het is een eilant van de Karpatische zee, en een der *Sporaden*. Het leit tusschen d'eilanden *Kandia* en *Rhodus*, en van d'uitterste Ooster hoek van het eilant *Kandia*, vijftigh Italiaensche, en zeven Duitsche mijlen, ten Zuide van het eilant *Nizaria.*

Strabo stelt *Karpathos* vier hondert stadien van het eilant *Chalcis*, en zeventigh stadien van het eilant *Kasos*: welk *Kasos Strabo* twee hondert en vijftigh stadien van *Kreta* of *Kandia* stelt: dies *Karpathos*, volgens *Strabo*, drie hondert en twintigh stadien van *Kreta* of *Kandia* zou leggen, eene streke van tien Duitsche, en twee derde delen, of twee en veertigh Italiaensche mijlen.

Het heeft zestigh Italiaensche mijlen in den omtrek, hoewel andere den omtrek op zeventigh Italiaensche mijlen brengen. *Strabo* maekt het eilant *Karpathos* niet meer als twee hondert stadien in de ronte groot, eene streke van ontrent vier en twintigh Italiaensche mijlen en een vierendeel.

Het is een hoogh eilant, langwerpigh van gestalte, smal, en strekt Oost en West. Het rijst met zeer hooge bergen, en doet zich van verre uit zee hoogh op.

Het eilant *Karpathos* was by ouds, volgens *Strabo*, een *Tetrapolis* of vierstad, en had een gedenkwaerdigen naem: waer van ook de Karpatische zee haren naem bekomen heeft. Eene dezer vier steden wert *Nisyrus* genoemt, gelijknamigh met het eilant der *Nisyers*.

Plinius daer en tegen wil, dat *Nisyrus* gene stad van het eilant *Karpathos*, maer van het eilant *Kalydine* zy. *Strabo* stelt *Nisyrus* recht tegen over *Leuce Acte*, dat is, *Witte-strant*, een plaatse in *Libye*.

Porcach. Na de Zuidzijde des eilants, na by zee, lagh wel eer eene grote en fraeie stad, *Fianti* genoemt: waer van noch de puinhopen gezien worden. Men wil, dat deze stad in oude tijde *Posidium* genoemt was.

Dicht by de haven *Tristano*, na 't Weste, en by na in het midden des eilants, hoewel meer na d'Oostzijde, leit een kasteel, en voorstad, ook *Scarpanto* genoemt: daer in de overheit, en d'inwoonders des eilants, die alle Grieken zijn, hun verblijf hebben, en na de Griekse wijze leven: want gene Turken woonen op dit eilant, als een *Kadi* of rechter, die zijn verblijf op het kasteel heeft, en dit eilant, van wegen den Groten Heer, bestiert.

Het eilant heeft verscheide hoge bergen. Niet verre van de verwoeste stad *Fianti*, by na in het midden des eilants, leggen de bergen *Anchinata*, *Oro* en *S. Elias*, die zich van verre uit zee hoogh opdoen.

Porcach. Na 't Noorde leit een vruchtbare en weelderige vlakte: daer de haven van *Agata* tegen aenschiet. Tusschen het Zuide en Noord-Weste maekt dit eilant een scherpe hoek of punt, *Capo Sidro* genoemt. Dicht daer by vertoont zich de bergh *Gomalo*: alwaer eertijts twee steden lagen, *Menetes* en *Korachi*. Van wegen deze twee steden, en twee andere, als *Tuetho* en *Arkassa*, zou, zoo eenige willen, dit eilant op Grieksch *Tetrapolis*, dat is, *Vier-stad*, genoemt zijn: hoewel het dien naem lang voor den opbouw van deze steden had.

De Zuithoek van *Scarpanto*, kaep *Pernisa* geheten, en de Zuithoek van het eilant *Kaxo* of *Kasso*, leggen recht tegen malkanderen over, Oost en West.

Het heeft verscheide bequame en veilige havens, en onder andere drie. Aen d'Oostzijde leit eene haven, *Trithomus* by d'ouden, en nu *Porto di Tristano* genoemt, welke door middel van eene klip of rotse, die daer voor leit, en *Faria* heet, gemaekt wort. Zy wijkt met eenen boght of inham, in vorm van eenen halve maen, inwaerts, en is de ruimste en veiligste van alle de drie havenen.

Aen de Westzijde leit eene have *Cheatro*, en gemenelijk *Porto Grato* of *Krato* genoemt, die ook met twee punten of hoeken in zee schiet. Op ieder hoek stont wel eer een kasteel of bemuurt vlek: het een, op de Noorderhoek, was *Thuetho*, en het ander, op de Zuider-hoek, *Arkassa* genoemt: maer heet nu *S. Theodoro*.

Aen de Noortzijde leit eene haven, *Porto Agatho* genoemt, maer was eertijts *Cheatrum* geheten.

In de stuurmans zeeboeken vind men de havens van *Scarpanto* aldus beschreven. Anderhalve mijle, benoorde de hoek van kaep *Pernisa*, leit aen d'Oostzijde een steil uitstekende hoek, genaemt kaep *Andemo*. Even om de hoek is de port of haven *Andemo*, die een grote wijde bay is. Daer binnen leggen twee kleine eilandekens, daer achter twee of drie schepen, met een tou aen d'eilanden vast, veiligh en voor alle winden beschut kunnen leggen. *Capo Andemo* is de steile uitstekende hoek van deze bay.

Aen het Noordeind van *Scarpanto*, is eene zeer goede haven, *Porto Malo Nato* of *Porto Tristo Nato* genoemt. In haren mont leggen twee eilanden, die het zien van het gat of ingang der haven beletten, 't en zy men recht daer voor is. De schepen leggen daer voor alle winden beschut, en kunnen tusschen beide eilanden doorvaren.

Tusschen *Capo Andemo*, en *Capo Pernisa*, de Zuidhoek van *Scarpanto*, is een redelijke goede haven, en over al goede ankergront, op dertigh vadem valgront.

De haven is van binnen niet meer als

als twaelf vadem diep: dies het daer quaet met de schepen in te komen is: 't en zy men eene gestadige Zuide-wint heeft: want het lant is'er heel hoogh. Daer en boven heeftmen'er vele stilte, en roffelen van winden.

Van wegen de grasrijke weiden, die op dit eilant leggen, voet het een grote meenighte van groot en klein vee. Daer houden quakkels, patryzen, en ander klein gebeente, overvloedelijk veel. Men heeft'er ook mijnen van yzer en marmer-steen.

In zee, onder dit eilant, wort bovenmate schone korael gevischt.

Zoo men de fabulen der ouden geloven magh, zou *Japetus*, zoon van den *Hemel* of *Titan*, en d'Aerde, by zijne vrouw, de Nimf *Asie*, de zoonen, *Hesperus*, *Atlas*, *Epimetheus*, en *Prometheus* op dit eilant gewonnen hebben.

Andere willen, dat *Proteus*, de zee-god, de grootste Wichelaer of waerzegger, en zoon van den Oceaen en *Thethys*, op dit eilant zou geregeert hebben, na hy *Pallene*, eene stad van *Thessalie*, verlaten had: hoewel hy namaels daer weer na toetrok. Hier op slaen de vaersen van *Virgilius*, die in Neerduitsch onrijm aldus luiden. *In de Karpatische zeekolk van Neptuin onthout zich de blaeuwe Wichelaer Proteus. Dees bezoekt nu weer de havens van Emathie, zijn vaderlant Pallene. De Nimfen, en zelf de stokoude Nereus, eeren hem: want die waerzegger weet alles wat'er is, en wat aenstonts gebeuren zal. Want aldus behaeghde het Neptuin, wiens onbeschoft vee, en lelijke zee-gedroghten, hy onder het water ter weide drijft.*

Het eilant *Scarpanto* staet onder gebiet van den groten Heer, die de Griekesche inwoonders door eenen *Kadi* doet bestieren. Dees *Kadi* heeft evenwel niet geduurigh zijn verblijf aldaer; maer komt'er alle drie maenden, doet den eilanders recht, en straft de schuldigen, zoo de zake des vereischt. Daer na begeeft hy zich weer na het eilant *Rhodus*, onder wiens *Sanjak* hy staet.

De *Sanjak* van *Rhodus* zend alle jaers een nieuwen overheit, die 's keizers tollen of schattingen invordert, die by de Grieken vergadert worden.

Een bevelhebber alleen, en een van de minste, wort van *Konstantinopolen*, na dit eilant gezonden, die een groot en wreet gezagh over deze eilanders, de Grieken, voert. Voyag. du Loir.

Wanneer by wijle de galeyen van *Malta* daer aenkomen, zoo zijn deze eilanders gehouden hun opperhooft te verbergen en behoeden: dewijl zy, by verlies van hun goederen, en vryheit, ja leven, zijnen perzoon by den groten Heer zouden moeten verantwoorden.

Aen de Noordzijde van *Scarpanto* leit een eilant *Sara* of *Stalita* genoemt. Het is tusschen beide deze eilanden ruim en wijd genoech voor de schepen, die uit het Weste daer door willen varen. Maer aen d'Oostzijde is het geweldigh nau: en kan alleenlijk een berk daer door, welke niet meer als vier voet diep gaet. Eilant Sara of Stalita.

Eilant *Kasos*.

Het eilant *Kasos* of *Kasus*, alzoo by *Strabo*, *Ptolemeus*, *Plinius* en andere oude schrijvers genoemt, heet nu noch by de Grieken en Italianen *Kasso*, of *Kaxo*, en by eenigen ook *Kaso*.

Het leid Zuid-Oost ten Zuide, en Zuid-Zuid-Oost acht of negen mijlen van het eilant *Safrana*, en twee mijlen ten Weste van *Cabo Pernisa*, de Zuid-hoek van *Scarpanto*, en recht tegen over *Sint Theodoro*, en *Porto Grato*.

Strabo stelt *Kasos* zeventigh stadien van het eilant *Karpathos*, nu *Scarpanto*, en twee hondert en twintigh stastadien van *Samonium*, d'uitterste Oosterhoek van *Kreta* of *Kandia*, en begroot het in den omtrek op tachentigh stadien.

Plinius stelt *Kasus* tusschen het eilant *Kreta* en *Karpathus*, dertigh duizent schreden van het eerste, en twintigh van het laeste.

Op *Kasos* lagh wel eer eene stad van een zelven name.

Kaſos is heden ſlechts een blote rotſe of klip, en een vertrek en neſtel-plaetſen voor de Korſairen en zee-rovers.

Het had eertijts den overvloet van honigh.

Strabo ſtelt, rontom het eilant *Kaſos*, vele kleine eilanden, die hy d'eilanden der Kaſiers noemt.

Benoorde *Kaxo* leggen twee grote eilanden, met een klein laegh eilandeken, als een plat broot tuſſchen beide. Tuſſchen het Weſtelijkſte groot eilant, leit een blinde klip onder water.

Eilant *Kôs*, nu *Lango* of *Stankou*.

D'Oude naem van dit eilant, een der beſte van *d'Archipel*, wort by d'oude Griekſche ſchrijvers verſcheidentlijk geſpelt of geſchreven, en by zommige met een, en by andere met twee letter-grepen: als *Kôs* met een langen *o*: of *Kôôs*, met twee letter-grepen, en twee lange *o*: of *Koôs*, met d'eerſte *o* kort, en d'achterſte lang: of *Koos*, met twee letter-grepen, en twee korte *oo*: uit welk laeſte, door het te zamen ſmelten van twee kleine *oo*, in een grote *ω*, *Kôs* ſchijnt geſmeet te zijn. Deſgelijks heet dit zelve eilant in het Nieu Verbont *Kos*.

By d'oude Latijnſche ſchrijvers, als *Cicero*, *Plinius*, *Mela* en andere, wort het eilant doorgaens eenparelijk *Kos* geſpelt.

Het eilant *Kos* wert anders ook, by ouds, *Karia* of *Karis* genoemt: als ook *Merope* of *Meropis* en *Meropeis*, Steph. 't zy na de volken *Meropen*, die het Euſta. in oude tijden bewoonden: of na *Merope*, zoon van *Triope*, of een der dochteren van *Atlas*: gelijk men zeidt het *Kôs* zou genoemt zijn na *Kos*, dochter van *Merops*.

Heden wort het eilant *Kos*, by de Grieken en Italianen *Lango*, en by de Turken *Stankou*, of *Stancho*, of *Stanchio*, en *Stango*, en by d'onzen gebroken *Stantio* genoemt: welk *Stango* een gebroken koppel-woort ſchijnt te zijn, t'zamen geſmeet uit *Stin* en *Gio*.

Het leit zeven mijlen, met zijn Zuideind, beooſte het eilant *Stampalia*, tuſ-

ſchen

ſchen het eilant *Niſaria* en *Kalmine*, het eerſte ten Zuid-Ooſte, en laeſte ten Noord-Weſte, bezuide *Capo Calono*, een uithoek van het vaſt lant, op een afſtant van drie mijlen, en by na even verre van *C. Krio*, een andere hoek van het vaſt lant, en tegen over een grote bay of zeeboeſem van het vaſt lant, nu *Golfo di Stantio*, na dit eilant, genoemt, die tuſſchen beide deze kapen gelegen is.

Kos of *Lango* heeft, in de zee-kaerten, het eilant *Rhodos* ten Ooſte of Zuid-Ooſte, met d'eilanden *Simia*, *Lamonia*, *Epiſcopia*, en *Kartie* tuſſchen beide: ten Noorde *klein Aſie*, of de hoek of kaep *Kalono* of *Petera*, het vaſt lant van het lantſchap van *Doris*, ten Weſte het eilant *Kalamine*, en ten Zuide *Scarpanto*.

Het leit, volgens *Mela*, in d'Egeeſche, of in d'Ikariſche of Karpatiſche zee, en onder *Karia*, een lantſchap van *klein Aſie*, vijftien duizent ſchreden, (dat zijn vijftien Italiaenſche mijlen) volgens *Plinius*, ten Weſte van *Halikarnaſſus*, eene ſtad van *Karie*, en tegen over eenen inham.

Strabo ſtelt het eilant *Kos* zeſtigh ſtadien van het eilant *Niſyros*, en niet meer als veertigh ſtadien, dat zijn drie Italiaenſche mijlen en een groote vierendeel, van *Termerium*, eene hoek van *Myndus*, een zeeſtad van *Karie*, en nu *Menteſe* genoemt. Dies eenigen willen, dat by *Strabo* miſſchien het getal van hondert ſtadien door misſlagh zou uitgelaten zijn: want hondert ſtadien, by de gemelde veertigh gevoeght, zullen ontrent vijftien Italiaenſche mijlen uitmaken, welke mate met dien van *Plinius* over een zal komen. Doch men heeft te weten, dat *Strabo* miſſchien den naeſten afſtant of wijte, tuſſchen het eilant *Kos*, en het vaſt lant van *klein Aſie* of *Karie*, heeft willen uitdrukken; maer *Plinius* dien afſtant en tuſſchen-wijte verder genomen heeft.

Het eilant is langer als breet, en heeft in de lengte, van het Ooſte tot het Weſte, veertigh Italiaenſche of tien Duitſche mijlen.

Strabo begroot het eilant, in den omtrek, op vijf hondert en vijftigh ſtadien, eene ſtreke van ruim achtien Duitſche, of twee en zeventigh Italiaenſche mijlen. Onder de later ſchrijvers, begroot *Theuet* den omtrek op vijf en dertigh Franſche mijlen, eene ſtreke van een en twintigh Duitſche mijlen.

D'aeloude ſtad der Koiers was by ouds, zoo *Strabo* ſchrijft, *Aſtypalea* genoemt, en wert op eene andere plaetſe bewoont, hoewel van gelijke ook aen zee. Stad Kos.

Daer na verhuiſden de Koiers, om oproer, na die ſtad, welke, by zijnen tijt, aen de uithoek *Scandaria* lagh, en noemden dezelve, gelijk het eilant heet, *Kos*. Het welk zich toedroegh, volgens *Diodoor*, op het derde jaer van de hondert en derde *Olympias*, dat is, op het drie hondert en zes en zeſtighſte jaer, voor des Zalighmakers geboorte. Deze was toen gene groote ſtad; maer de fraeiſte van alle gebouwt, en d'aengenaemſte voor de genen te zien, die na dit eilant quamen toevaren.

Boven de ſtad *Kos* lagh een plaetſe of lantſtreke *Termerum* genoemt.

Plinius ſtelt, op het eilant *Kos*, eenen bergh *Prion*.

Scandaria was een uithoek of kaep des eilants, aen de Weſtzijde, tegen over *Termerium* (een kaep van *Myndus*, eene ſtad in *klein Aſie*) gelegen, op een afſtant van veertigh ſtadien van elkanderen. Strab.

Aen de Zuidzijde lagh een uithoek, *Lakter* by *Strabo*, en by *Plutarchus Laceter* genoemt, zeſtigh ſtadien van het eilant *Niſyros*.

By de lantſtreke *Lakterium* lagh eene uithoek, *Haliſarna* genoemt.

Aen de Weſtzijde lagh *Drekanum*, en eene vlek *Stomaline*, twee hondert ſtadien van de ſtad *Kos*. *Stomaline* is zoo veel gezeit, als een meir aen zee, daer door zijn water in zee valt.

Ontrent ten tijde des Zalighmakers ſtont, in de voorſtad van *Kos*, een *Eskulapium*, of een tempel van den berughten aelouden arts *Eskulaep*, die zeer beroemt, en met vele opper-giften opgepropt was. Strab.

Daer was ook een wout van *Ekulapius*, daer in *Publius Turullius*, een Roomſche raetsheer, en een van *Julius Ceſars* dootſlagers, de bomen had om verre doen houwen, tot opbouw van ſcheeps-tuigh en ſchepen. Dio.

Antonius had dezen *Turullius*, die

zijn vrient was, aen keizer *Augustus* overgelevert, den welken de keizer deed doden.

De hedendaeghsche stad, nu ook, als het eilant, *Lango* of *Stankou*, en by d'onzen gebroken *Stantio* genoemt, leit aen zee, in een grote inboght of inham, met een naeuwen ingang, op een lustige vlakte, doch aen de voet van bergen. Zy is fraei bebouwt, en wort volkrijk bewoont.

In den boght van *Stantio*, is het goet leggen voor de schepen, op zes en zeven vademen, hoewel de schepen ook met een tou aen het lant kunnen vast gemaekt worden: doch leggen'er voor alle Noordelijke en Weste winden open.

Porcachi noemt de hoofstad des eilants *Arangea*, en steltze aen d'Oostzijde by het strant. Zy heeft in het midden een meir of poel, die des zomers uitdrooght. Men ziet in de stad op vele plaetsen puinhopen, stukken en brokken van marmere pilaren, beelden, en andere aeloude gedenktekenen van oude gebouwen, die den ouden staet en heerlijkheit, en luister der oude stad genoechzaem te kennen geven.

Aen den zeekant, by de haven, staet een kasteel, met zeer lage en onweerbare muuren. Het kasteel is door eene gracht van het dorp afgescheiden, en door eene zeer fraeie muur, welke met vele ronde en vierkante torens gesterkt is, die het kasteel zeer sterk maken: gelijk het ook, op het jaer zestien hondert en drie, tegen de galeyen van *Maltha* en *Napels* weerstant bood. Voor het kasteel is eene fraeie en grote plaetse, beplant met Oranje en andere boomen. Men ziet'er noch boven de poorte, de wapenen van *S. Jan van Jerusalem.* Van binnen bespeurt men noch voor vele huizen hunne kruizen, met eenige wapenen van byzondere luiden, die genoechzaem doen blijken, dat dit eilant eertijts onder de Kristenen stont.

Stokhov.

De haven is, tusschen het vlek en kasteel, zeer groot en veiligh: maer gansch bedorven door eenen zantbank, die aen den ingang of mont opgeworpen is: dies men nu daer niet in kan als met zeer kleine schepen. De grote schepen en galeyen houden zich op de ree, welke een zeer goede ankergront heeft.

Daer is eene kerke aen de maeght *Maria* gewijdt, welke de hedendaeghse Grieken *Gorgopiku* noemen, dat een gebroken naem van het Grieksch woort *Gligoran* schijnt te zijn, dat zoo veel, als *verhoor haestigh*, gezeit is.

Op dit eilant is eene plaetse *Heraklis* nu by de Grieken genoemt, dat zoo veel als *Herkules* zeggen wil; dewijl *Herkules* aldaer, volgens verhael en geloof der inwoonders, zou gewoont hebben. Veilight heeft *Herkules* toen aldaer gewoont, toen hy deze plaetse verdelghde, en koning *Eurypilus*, tot straffe en in weerwrake van zijne roveryen, het leven benam.

Men toont'er noch een andere plaetse, die de Grieken *Pili* noemen, dat misschien een gebroken naem van *Peleus* is, vader van *Achilles*, die eertijts op dit eilant woonde.

Dicht by de stad is een bron of poel, die des Zomers uitdroogt, en *Lambi* genoemt wort. Porca

Het gansch eilant is vlak; maer ten Zuide heeft het hoge bergen, daer op wel eer drie bemuurde dorpen of kastelen lagen, als *Pietra*, *Chenia* en *Pili.*

Boven op de vlakte van den bergh *Dicheo*, lagh wel eer een sterk kasteel, *Peripato* genoemt, dat vele water-bakken had. Aen de voet des berghs is een bron *Sfandio* genoemt: waer van de vliet *Sfandano* zijnen naem bekomen heeft. In het midden der vlakte of velt schieten alleen twee kleine bergen of heuvelen op, waer uit d'edele bron *Likasti*, nu *Apodomaria* genoemt, zijnen oorsprong neemt. Neffens deze bron leit een dorp, met eenige molens, en vyvers gansch van marmer-steen, waer door de plaetse boven mate aengenaem en lustigh is.

Het eilant is, door de quaetaerdigheit der lucht, zoo *Porcachi* getuight, meesten tijt woest en van volk ontbloot.

Het eilant *Kos* is vruchtbaer, en braght in oude tijden goeden wijnen voort: gelijk het ook nu noch treffelijke wijnen geeft: waerom het ook, zoo eenigen willen, *Kos* zou genoemt zijn: dewijl de drie letteren van het woort *Kos* of *Cos*, zoo veel in 't Latijn bedieden, en zeggen willen, als wijn van goede kleure, reuke en smaek:

want

want de letter *C* bediet *Color* of kleure, en *O*, *Odor* of reuke, en *S*, *Sapor* of smake, welke hoedanigheden en deughden in treffelijke wijnen vereischt worden: zoodanigh de geen is, die op deze plaetse valt.

Van het eilant *Kos* was d'aeloude en vermaerde Grieksche arts, *Hippokrates*, zoo *Strabo* en *Plinius* getuigen, geboortigh, die ten tijde des Peloponneschen oorlogh, lang voor des Zalighmakers geboorte, geleeft heeft, en in zijnen ouderdom van hondert en vier jaren overleed.

Dees *Hippokrates* wort gezeit aldaer, uit de toegewijde genezingen, allermeest d'artzenye van leefmaet geoeffent te hebben: want op het eilant *Kos*, als ook in verscheide steden van Griekenlant, was by ouds eene gewoonte, taferelen of berden in de tempels op te hangen, en de zelve aen dien God toe te wijden, dien zy de geneezing van hunne ziekte toeschreven. Op deze taferelen, of berden, stonden de hulpmiddelen en genezingen uitgedrukt, waer door en op wat wijze de kranken van hunne ziekten genezen waren, ten einde die anderen, wanneer zy aen een zelve ziekte quamen ziek te worden, tot naright en beterschap zouden kunnen dienen.

In dezen zin schrijft ook *Plinius* aldus. *Hippokrates heeft d'artzenye in het licht gebraght. Dewijl het nu eene gewoonte was, dat de genen, die van eene ziekte verlost waren, in den tempel van dien God het geen, dat geholpen had, opschreven, zoo wort gezeit, dat hy die dingen zou uitgeschreven hebben, ten einde namaels de gelijkenis zou dienstigh zijn. Na nu de tempel (zoo Varro by ons gelooft) verbrant was, had Hippokrates die artzenye geoeffent, welke op Grieksch Klinice heet.*

Men vind noch zoodanige taferelen, waer op in oude tijden zulke genezingen geschreven waren. Een marmer tafereel, onder andere, is wel eer in den tempel van *Eskulapius* te *Rome* gevonden, met een Grieksch opschrift der genezing, dat aldus in 't Neerduitsch luit.

Wanneer Julianus bloet van boven opgaf, en van menschen verlaten was, beledichde zich de God te komen, en met honigh drie dagen te spijzen: en hy wert gezont, en quam opentlijk en bewees dankbaerheit voor den volke.

Buiten de stad staet, in de voorstad, noch een klein huisje, dat *Hippokrates*, by zijn leven, volgens bericht en verhael der Grieksche inwoonders, toequam. By dit huisje is een fontein of springbron, met een marmere kolom: daer by is ook een poel of meir.

In den aenvang dezer eeuwe verscheen aldaer een boven-mate grote slang, die het vee verslond. Eenige waengelovige inwoonders hielden dien slang voor de dochter van *Hippokrates*, welke zy zeiden eene toveres, en noch in die gestalte by 't leven te zijn. Porcach.

In den tempel *Eskulapium*, die in de voor-stad *Kos* stont, was de schildery van *Antigonus*, door *Apelles* geschildert: want van dit eilant was de beroemde schilder *Apelles* geboortigh, die hierom de *Kous* of Kousche *Apelles* by *Ovidius* genoemt wort. *Apelles* heeft gebloeit ten tijde van de Macedoonschen koningh *Alexander de Grote*, van wien dien alleenlijk wilde geschildert zijn.

Ook was'er de schildery van *Venus Anadyomene*, dat is, *Opgedoken*, dewijl *Venus*, zoo d'ouden beuzelen, uit het schuim der zee, in hare geboorte, quam als opduiken: welke nu (zeidt *Strabo*) aen den God *Cesar* te *Rome* toegewijdt is, wydende keizer *Augustus* aen den vader deze grontleghster van desselfs geslaght toe. *Plinius* gedenkt ook des in de volgende woorden.

De Goddelijke Augustus heeft Venus, uit zee opkomende, in de kapel van zijne vader Cesar toegewijdt, welke Anadyomene genoemt wort.

Men zeit, dat *Apelles* het beelt of de schildery van *Venus*, op zijn sterven, onvoltoit zou gelaten hebben, daer toe niemant te vinden was, welke het voltoien wilde. Strab. Plin. Quint.

Simus, een aeloude vermaerde arts, was ook op het eilant *Kos* geboren: als ook *Filetas*, te gelijk een poëet en woorden-zifter, die ten tijde van *Filippus* en *Alexander*, koningen van *Macedonie*, gebloeit heeft, en leermeester van *Ptolemeus Filadelfos*, lantvooght van koning *Alexander*, was. Men zeit, hy zoo rang van lichaem Strab.

was,

was, dat hy loot daer aen moſt doen, om niet door gewelt des wints, ten tijde van ſtorm en onweer, weg-gerukt te worden.

Strabo. *Ariſto*, die den Peripatiſchen Filoſoof gehoort heeft, had *Kos* ook tot zijn vaderlant. Dees zou, zoo het gerught loopt, door de hitte der zonne, welke op zijn kael hooft ſcheen, geſtorven zijn.

Strabo maekt ook *Theomneſtus*, een Pſalmiſt, een inboorling van *Kos*.

Een valkonet-ſcheut beooſte de ſtad, is eene ree, op vijf, zeven en tien vadem waters: hoewel de gront niet wit is. Beweſte de haven leit een lage hoek, met twee meulens daer op: waer van eene droogthe wel een halve mijle in zee afſtrekt.

De ſchepen, die uit den Zuide komen, en tuſſchen het eilant *Stantio*, en *Capo Krio*, een uithoek van het vaſt lant, door willen, hebben de Noordhoek, van wege de droogthen, te ſchuwen.

Ten Noord-ooſte van het eilant *Stantio*, en dicht onder het vaſt lant, leggen d'eilanden *Suhi*, en by d'onzen *d'Ezels eilanden* genoemt. Suhi, of eze eiland

Beweſte het eilant *Stantio* leit een ander klein eilant, *Capra* genoemt: tuſſchen welk en het eilant *Kallemeno*, anders *Kalmo*, tegen de hoek van *Kalmo*, een goede anker-gront op vier en twintigh of dertig vadem voor de ſchepen is.

By het eilant *Kos* of *Lango*, tuſſchen de ſteden *Myndus* (nu *Menteſe*) en *Bargylia*, ſtellen *Strabo*, en *Stephanus*, een eilant *Karyanda*, met een poel van een zelven name, dat de Karyandiers bewoont hebben. Van dit eilant was *Scylax*, een aeloude Griekſche hiſtoriſchrijver, geboortigh. Eilan Kary da.

Myndus lagh op het vaſt lant, tuſſchen d'aeloude ſtad *Halikarnaſſus*, nu *Caſtel di S. Petro* genoemt, en tuſſchen *Bargylie*.

Eilant *Niſyros*, nu *Nizaria*.

HEt eilant, by d'ouden *Niſyros*, en te voore *Porphyris* geheten, wort nu noch gebroken *Niſaria* en ook *Niſara* genoemt.

Nizaria leit tuſſchen het eilant *Kos* of *Lango*, en *Epiſcopia*, twee mijlen ten Ooſte van het eerſte, en twee ten Weſte van het laatſte, en twee bezuide het eilant *Galy*.

Strabo rekent *Niſyros* onder d'eilanden *Sporaden*, en *Stephanus* onder de *Cykladen*. D'eerſte begroot het in den omtrek op tachentigh ſtadien.

Strabo ſtelt het eilant *Niſyros* zeſtigh ſtadien, dat zijn twee Duitſche mijlen, Noordwaerts van het eilant *Telos*, en ook zoo verre van het eilant *Kos*, en achter een eilant van zeven ſtadien in den omtrek, dat voor *Knidus* leit, een ſtad van het vaſt lant van *Doris*, in *Karie* gelegen. *Plinius* ſtelt het twaelf duizent en vijf hondert ſchreden van *Knidos*.

Strabo. Het is een langwerpigh, ront, hoogh, en ſteenigh eilant, en heeft meenighte van molen-ſtenen, die het den gebuurvolken verſchaft.

Het had by ouds eene ſtad van een zelven name, en een haven, warme baden, en eenen tempel van *Neptuin*.

Men zeidt, dat het eilant *Niſyros*, een brok van het eilant *Kos* zy: daer by d'ouden een fabel voeghden: te weten, *Neptuin* zou, wanneer hy *Polybotes*, een der reuzen, vervolghde, een ſtuk met zijnen drietant van het eilant *Kos* afgebroken, en dat op hem geworpen hebben: van welk afgeworpen ſtuk het eilant *Niſyros* ontſtaen was, dat onder zich den reus *Polybotes* had leggen: hoewel eenigen zeggen, dat hy onder het eilant *Kos* zou leggen. Str

Hierom, en te dezer oorzake, zou het eilant ook *Niſyros* genoemt, en van de Griekſche woorden *Neo*, en *Syro* geſmeet zijn: welk eerſte *ik zwem*, en laeſte *ik trek*, betekent: dewijl dit eilant, wanneer het met *Neptuins* drietant afgeſneden was, zich den zwemmenden of weghgaenden reuze *Polybotes* na zich trok.

Anderen houden *Niſyros* voor een Feniciſch woort: want by de Feniciers, van wien deze fabel zijn herkomen en oorſprong heeft, betekende *Niſſeroth*, waer uit *Niſyros* geſmeet is, een brok of ſtuk. Dies *Niſyros* zoo veel zou gezeit zijn, als een brok of afgeſneden deel van het eilant *Kos*. Bo

Het eilant *Nizaria* heeft gene haven, als

als alleenlijk aen de Noordzijde een kleinen inboght: daer het dicht aen de wal, dertigh en zes en dertigh vadem diep is. *Homeer* gedenkt het eilant *Nisyros*, beneffens *Karpathos* en *Kasos*.

Eilant *Patmos*, nu *Patino*.

HEt eilant *Patmos* of *Pathmos*, van over ouds by de Grieken en Latijnen genoemt, wort nu noch, volgens bericht van alle hedendaeghse schrijvers, by de Grieken en Turken, en in de zeekaerten, gebroken, *Patino* geheten: dies willen eenigen t'onrecht, dat *Patmos*, nu *Palmosa* zou genoemt zijn: daer nochtans *Palmos*, ten Zuide neffens *Patmos* leit, en nu *Palmosa* heet.

Pathmos, of *Patino*, is een van d'eilanden *Sporaden*, in d'Ikarische of Egeesche zee gelegen.

Het eilant *Patmos* leit vijf Duitsche mijlen ten Zuide van het eilant *Samos*. Andere stellen het veertigh Italiaensche mijlen ten Weste van het vast lant van *klein Asie*, en zoo verre Zuid-West van het eilant *Samos*, dertigh ten Zuide van *Nikaria*, zestigh ten Ooste van *Paros* en *Naxos*, en zestigh ten Noorde van *Amurgos*.

Het eilant *Patmos* heeft in den omtrek of ronte vijf en twintigh Italiaensche mijlen, hoewel andere dien op zes en dertigh Italiaensche mijlen begroten, en eenigen ontrent op acht Fransche mijlen.

Het is niet ront van gestalte, noch vierkant; maer ongelijkzijdigh, ter oorzake van d'oneffe uitstekende hoofden, kapen en bayen. Het leit niet zeer hoogh uit zee; doch is over al steil en rutsigh.

Het heeft eenige lustige bergen of heuvelen, die zoo hoogh zijn, dat zy van verre uit zee kunnen gezien worden.

Het gansch eilant is vruchtbaer van tarruwe, en heeft overvloet van allerlei pluk-granen. Het is rijkelijk met wijnbergen, vijge, limoen en oranjebomen voorzien, en geeft ook genoechzaem koren, tot behoef der inwoonders: indien zy het slechts zich tegen de stroperyen der Korzairen, zoo Kristenen, als Mahometanen, bevrijden konden, die dikwils deze eilanders komen beroven. Andere daer en tegen schrijven, dat het geheellijk onvruchtbaer is, dewijl het gansch eilant niet als uit klippen of rotsen bestaet: maer dat evenwel d'inwoonders zeer rijk zijn, naerdien die, onaengezien d'onvruchtbaerheit des aertrijks, op het Kristendom koophandel drijven, inzonderheit op *Ankona*, eene stad van *Italie*, daer dikwils schepen van dit eilant aenkomen.

Desgelijks schrijft *Krusius*, dat de Kaloyers of Grieksche geestelijken van het groot klooster, hoven en wijnbergen hebben; hoewel het eilant onvruchtbaer is, en geen koren noch wijnen geeft. Doch meer geloofs verdient *Georgirens* voornoemt, als ooghtuige.

Het heeft zeer bequame havens, die het doen bewonen: hoewel het nu zoo volkrijk niet is, als in voorige tijden, als blijkt uit de meenighte van grote puinhopen en bouwvallen. De beste haven van dit eilant, en van de gansche Archipel, is beneden of voor de stad *Patino*, aen de Westzijde na *Naxos* toe, en wort doorgaens *Scala* by het zeevolk genoemt, dat zoo veel als zee-steiger gezeit is: ter oorzake van eene steene steiger of kay, bequaem om schepen te laden en lossen. Zy strekt Noord-Oost en Zuid-West, is groot en ruim, en leit voor weer en winden, door beschut van drie of vier kleine eilanden, bevrijt: welker grootste recht Zuide ten Ooste van de haven leit. In deze haven quam de Venetiaensche vloot, geduurende den laesten oorlogh van *Kandia*, gewonelijk overwinteren. Verscheide drooghten leggen by of onder dit eiland, dies men die met de schepen niet te na moet komen. Stokhaven.

Behalve deze heeft dit eilant meer andere havenen: want een weinigh om de Zuid-West, is noch eene goede haven: in welker gat of inkomen een hoogh eilant leit.

Tusschen d'eene en d'andere grote

haven der ſtad, leit een klein eilant, ontrent vier voet boven water. Zuid-Ooſt ontrent anderhalve kabels lengte van dit eilant, leit een blinden klip acht voet onder water. Recht tegen over het groot eilant, en Zuid-Ooſt van het klein eilant voornoemt, leit een andere blinde klip onder water, en niet meer als drie kabels tou lengte van elkanderen. Tuſſchen beide varen de ſchepen door. In het voor by zeilen kan men de groente van de droogte zien.

Langs den zeekant ſtaen niet als Magazijnen, daer de koopluiden hunne koopwaren inleggen: want zy vertrekken zich zelfs in perzoon des nachts op het hoogh des eilants, daer het kaſteel is.

Phocas. Neffens de haven *Scala* leit een ganſch volkomen vlek *Phocas* genoemt, zonder inwoonders. Men ziet'er noch onder d'oude puinhopen eene kerk ſtaen, welke men zeidt, ten tijde van *S. Johannes* d'Evangeliſt, gebouwt te zijn. Men toont'er ook een zeker ſlagh van een leſſenaer of preekſtoel: alwaer men zeit, dat *S. Johannes* zou gepreekt hebben.

Merike. *Merike* is een vlek, wiens nabuurige heuvelen met wijnſtokken beplant zijn.

Leukes. *Leukes* is een vlek, met een kaſteel geſterkt, tot een vertrek voor de genen, die in de wijnbergen arbeiden. Het heeft overvloet van verſche viſch, uit een na-by-gelegen meir.

Myrſini. *Myrſini* is een vlek, en alzoo van wegen de meenighte der myrte-boomen genoemt, die aldaer ontrent groeien. Daer is een bron met zeer treffelijk water: welk de Grieken *Hagiaſma*, dat is, *Heilige bron*, noemen.

S. Nicholas. *S. Nicholas* is een vlek, en alzoo na eene kerke genoemt, welke aen dien heiligh wert toegewijdt: deſgelijks het vlek *S. Georg* of *S. Joris*, daer een bequame water-plaetſe voor de ſchepen is, om verſch-water in te nemen.

Platys Gialos. Twee Italiaenſche mijlen van daer, leggen de puinhopen van eene oude ſtad, *Platys Gialos* nu op Griekſch genoemt: maer is met ſtruiken, en heeſters van boomen bedekt, die de hedendaeghſe Grieken *Koumara*, en d'oude Grieken *Komaros* noemden. Dit gewas draeght vrughten, als aertbeziën, maer groter.

Turkolimnionos, dat is, *Turkſche haven*, is alzoo genoemt; dewijl dit dorp veel by de Turkſche Korſairen aengedaen wort.

Tuſſchen deze plaetſe en de haven *Scala*, deed onlangs zeker rijk koopman, met name *Nicholas Mathas*, tot *Livadi*, eenen toren ſtichten: naerdien deze eene bequame plaetſe tot wijnbergen en viſſchery is.

Ag Liv *Agrio Livadi* heeft voor haer een eilant *S. Thekla* leggen, met eene kleine kerke daer op, aen dien heiligh toegewijdt.

Sap De haven *Sapſila* heeft ook voor haer een klein eilant leggen, met eene kerke daer op, aen *S. Lukas* gewijdt.

Gri De haven *Grikou* wort door het eilant *Tragoniſe* of bokken eilant, tegen alle winden beſchermt.

Dia. ti. De haven *Diakopti* is vermaert door zout-putten, die den Kaloyers toebehoren. Neffens deze haven is eene ſteile rotſe van eene zeer grote hooghte, die d'inwoonders *Synops*, na zekeren toveraer, noemen, die ten tijde van *S. Johannes*, volgens verhael des volks, in een groot hol van die rotſe zijn verblijf zou gehad hebben: welk hol zy geloven, dat noch by duivels zou bezoght worden: want als zy t'eener tijde eenen man by een tou, uit nieusgierigheit, neerwaerts in dit hol lieten zakken, om te zien, wat daer in was, zoo haelden zy hem doot weer op.

Melo *Meloi* leit een Engelſche mijle van de haven *Scala*. Aldus hebben wy dit eilant rontom gelopen, met de zeedorpen en havens te noemen.

Livad De binnenlantſche vlekken zijn de volgende: *Livadi*.

Vagie *Vagie* is een vlek, dicht met wijnſtokken en vijgeboomen beplant. Deſgelijks *Megalocampos*, dat is gezeit, *Grootvelt*: dat daer en boven een viſchrijk meir heeft.

Hagio Theophane *Hagio-Theophanes*, dat is, *S. Theophanes*, is alzoo na eene kerke genoemt, welke aldaer door *Chriſtodoulos* gebouwt wert.

Sazou *Sazouſa* leit dicht aen zee: waer by hete water-bronnen zijn, dienſtigh tegen vele ziekten.

Johannes d' vange op Patmos banne Boven mate is het eilant *Patmos* vermaert en beroemt, onder de Kriſtenen, door de ballingſchap van den Evan-

Evangelist en Apostel *Johannes*, zoon van *Zebideus*, en broeder van *Jakobus*, die van zijne visscherye door den Zalighmaker geroepen, en namaels door keizer *Domitianus*, op dit eilant, om het woort Gods, en de getuigenis van *Jesu Christus*, gebannen wiert: alwaer hy *d'Apokalypsis* of *Openbaring* zagh, welke hy aldaer ook, volgens een vaste overlevering der eilanders, in een gat of spelonke, *Santo Grotto*, dat is, *Heilige spelonke*, op Italiaensch genoemt, zou geschreven hebben.

Deze *Grotto* of spelonke is in eene rotse, aen den zeekant gelegen, en ontrent drie mosschet-scheut opklimmens hoogh, langs een moeielijken wegh. Zy is ontrent zes schreden lang, en vijf breet, daer men by zeven trappen neerwaerts inklimt.

Op de linke zijde van de spelonke staet een klein gebouw of vertrek, daer in gemenelijk vijf of zes Kaloyers, of Griekſche geestelijken, hun verblijf hebben, en alle daeghs misse of dienst doen.

Aen het gewelf van de zelve rotse is een gat, daer in men zeidt *S. Johannes* zijn hooft gestoken had, om de stemme des Hemels te hooren. Een weinigh verder ziet men aen het zelve gewelf een grote klove of splete, welke de stemme in het openen der rotse maekte, en door de welke *Johannes* de gezighten der Openbaring zou gezien hebben.

Ook wort, door eene vaste overlevering, by d'eilanders gelooft, dat hy aldaer desgelijks zijn Evangelie, op verzoek der inwoonders, zou geschreven hebben, die op zijn vertrek, na een verblijf van zeven jaren op dit eilant, hem geperst hadden in geschrift na te laten, wat zy geloven zouden. Waer op hy acht dagen langer gebleven was, om zijnen jongeren het Evangelie voor te dichten, dat zy opschreven. Zy voegen'er by, dat, wanneer hy het werk begon, een grote donder en aertbeving ontstont: waer op, ziende na den Hemel, hy deze woorden in 't Grieksch sprak Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, dat is, *in den beginne was het woort.*

Daer staet een klein klooster, onder opzight en bestier van eenen Kaloyer. D'inwoonders van de nabuurige dorpen dragen, en betonen groten aendaght aen deze plaetse. Zy zeggen aldaer een vijgeboom te zijn, wiens vijgen uit de natuur de merken van het Grieksch woort Ἀποκάλυψις, dat is, *Apocalypsis*, hebben. Dicht by de *Grotto*, of spelonke, is een stene doop-vonte of bekken, daer in *Johannes* gezeit wort, gedoopt te hebben. Men zeidt, dat in dit klooster de hand van een lijk getoont wort, welker nagelen uitwassen, als aen de hant van een levendigen mensch, en na eenigen tijt weer aengroeien, schoon zy afgesneden zijn. Zoo de Grieken zeggen, zou dit de hant van *S. Johannes* zijn, daer mee hy zijne Openbaring geschreven had: doch de Turken houden die voor de hant van eenen van hunne profeten.

Boven op den top van de rotse is een groot vlek by 't klooster: welk beter na een kasteel, als na een verblijf van geestelijken gelijkt. Gewonelijk zijn in dit klooster wel hondert en vijf Kaloyers. Stokhov.

By het klooster is eene zeer fraeie kerke, verrijkt met zeer vele kassen van heilige overblijffelen. Men heeft aldaer klokken: welke zeer zelden in *Turkye* gezien worden: dewijl der zelver gebruik door gansch *Turkye* verboden is: gelijk die ook nergens dan daer, en op den berg *Liban*, gevonden worden.

Men leest het leven van dezen *S. Johannes* in zeker boek, welk op den naem van *Prochorus* (een leerling van hem, en die tot Diaken gekoren wiert) uitgaet, dat algemeenlijk op *Patmos* noch ten huidigen dage geloofT wert. In dit boek wort, onder andere, gemelt, hoe d'eilanders, op d'eerste komste van *Johannes* aen dit eilant, alle afgodisten waren.

De naem van *Cynops* de toveraer is, tot op dezen dagh, by al het volk bekent, dien *Johannes* tot tweemael toe in zee geworpen had: maer hy zou ten tweede male in eene rotse verandert zijn, welke nu noch zijnen naem voert.

Langs de haven wort een terpentijn-boom getoont, die zeer oud schijnt te zijn. Zoo d'overlevering der eilanders gedraeght, zou van dezelve plaetse de toveraer, die met zijne valsche leere de waerheit van *S. Johannes* traghte te verbijsteren, van boven neer in zee ge- Stokhov.

ſmeten, en in een ſtenen beelt verandert zijn: welk in zee onder water getoont wort.

De bevolking en bewooning des eilants, zoo als het zich nu bevind, wort zekeren *Chriſtodoulos* toegeſchreven, die ten tijde van den Griekſchen keizer *Alexius Komnenus*, ontrent op het jaer duizent, leefde.

Chriſtodoulus was een abt van *Latros*, en had onder zijn gebiet twintigh kloofters in *klein Aſie*, neffens een groot meir, ontrent anderhalve daghreizen van de ſtad *Efeſen* gelegen. Dees, uit overlaſt van de Turken, welker maght toen geweldigh in *klein Aſie* toenam, verzoght verlof van den keizer *Alexius*, om een klooſter op het eilant *Patmos* te ſtighten. Na hy dan derwaerts zijne goederen en huisgezinnen overgebraght had, ſtichte hy een klooſter, dicht by de haven van *Neſtia*, nu *Rouwali* genoemt. Maer wanneer hem die plaetſe niet aenſtont, en (zoo d'overlevering gedraeght,) door een gezight en ſtem des hemels gewaerſchuuwt was, verliet hy dat klooſter, en ſtichte een ander op den hooghſten oort des eilants, en verſterkte het met een ſterk kaſteel, en omringde het met hoge en ſterke wallen. Ook deed hy aldaer eene kerke ſtichten.

D'inwoonders, die hier en daer verſpreit op het eilant woonden, verzoghten verlof, om hutten neffens het klooſter te bouwen, tot beter beſcherming en verdediging, in geval van eenigen ſchielijken aenval, door de zeerovers.

By verloop van tijt, wierden deze hutten in fraeie huizen verandert, en groeiden door welvaert van neeringen koophandel tot eene grote ſtad, ten getale van acht hondert huizen, welke by rijke koopluiden bewoont wierden, die op alle gewesten handel dreven. Maer de veelvoudige veranderingen en rampen, die aldaer ontſtonden, hebben den voorigen luiſter en glans der plaetſe verduiſtert: waer door de koopvaerdy-ſchepen in viſſchers boten verandert, en d'inwoonders tot d'uitterſte armoede vervallen zijn.

Eilanden *Koraſien*, nu *Kruſsie* of *Arkliden*.

Nig. D'Eilanden *Koraſien* by *Plinius*, en by *Strabo Koraſſien*, worden nu *Kruſsie* genoemt.

Strabo ſtelt de eilanden *Koraſien*, tuſſchen het eilant *Kos* (nu *Lango*,) en tuſſchen *Patmos*, en *Plinius* tuſſchen *Pathmos*, *Lebinthos*, en *Leros*: alwaer nu in de zeekaerten d'eilanden *Arklidi* en *Arhud*, anderhalve mijle Noordwaerts van het eilant *Lero*, geſtelt worden.

Tuſſchen het eilant *Patmos* en *Lango*, leggen verſcheide andere eilanden, als *Klaros*, of *Kalmine*, *Lero* &c.

Eilant *Klaros*, nu *Kalamo* of *Kalmine*.

HEt eilant, by d'ouden *Klaros* genoemt, heet nu *Kalamo* of *Kallemeno*, en *Kalimnè*, of *Kalmine*, en anders ook *Kalimno*.

Het leit, met zijn Zuidhoek, Zuid-Weſt ten Weſte, drie mijlen van *Kalonia*, een kaep van het vaſte lant van *klein Aſie*, en ontrent anderhalve mijle ten Zuid-Ooſte van het eilant *Lero*, en drie ten Weſte van het eilant *Kos* of *Lango*, en tuſſchen beide.

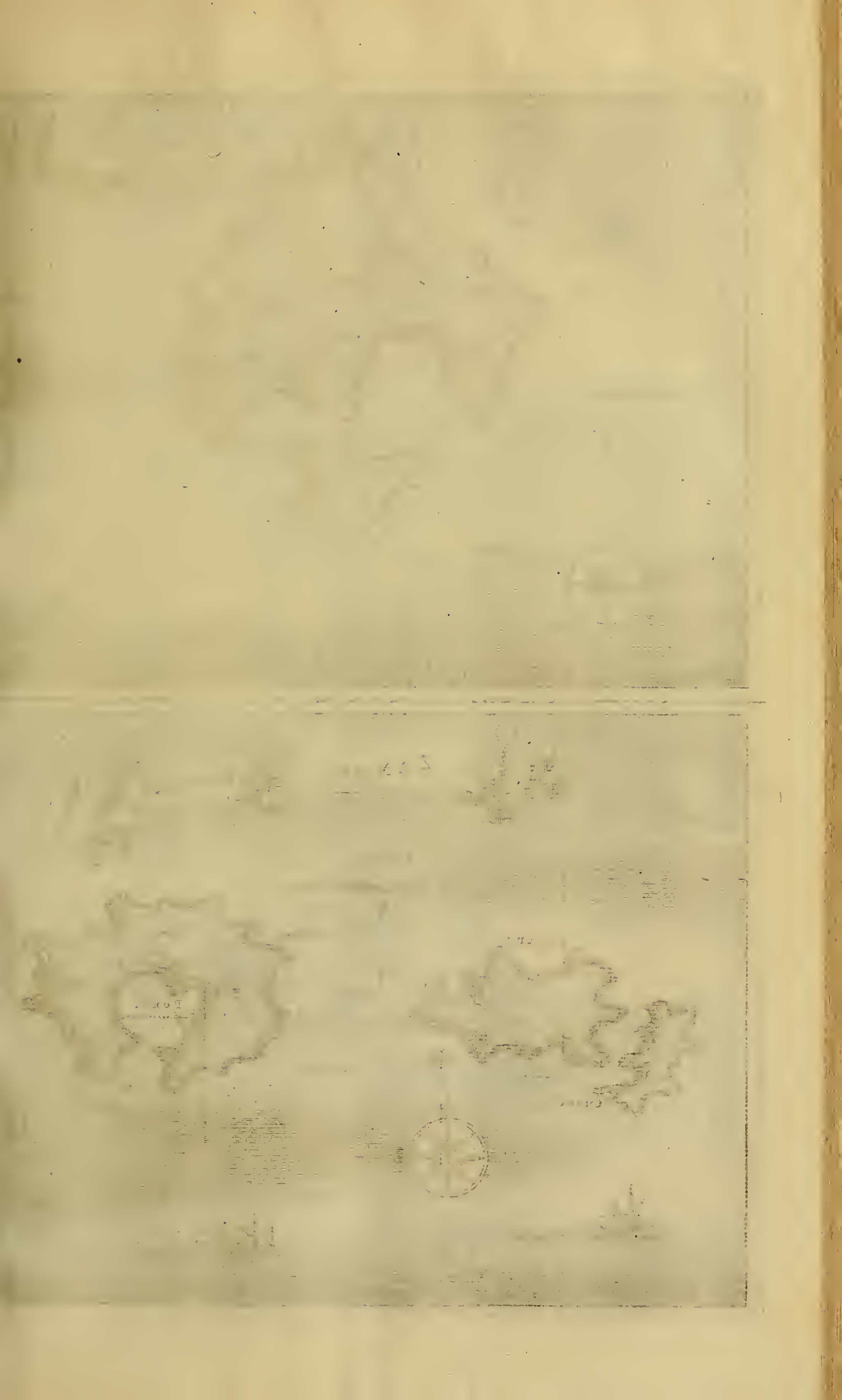
Het heeft veertigh Italiaenſche of tien Duitſche mijlen in den omtrek.

Magin. Het heeft zeer hoge bergen: van welker kruin de ſtad *Efeſen*, in *klein Aſie*, kan gezien worden; hoewel twintigh Duitſche mijlen van daer gelegen.

Aen d'Ooſtzijde des eilants leit een oude ſtad, welke, door d'oude gebouwen, haer voorige heerlijkheit te kennen geeft.

Aen een inham leit ook eene ſtad *Kalamo*, als het eilant, genoemt. Aen de Weſtzijde valt een riviere met zout water, *Vathiolo* genoemt, in een inham: alwaer ook eertijts een oude ſtad lagh, als aen de vervalle puinhopen te beſpeuren is.

Aen de Zuidzijde leggen twee havens:

LERO.

Scogli.

Porto

Lero.

Golfo

Peraco.

Porto

Icolo

Lepida.

ZANARA E LEVITA

Zinara.

Levita.

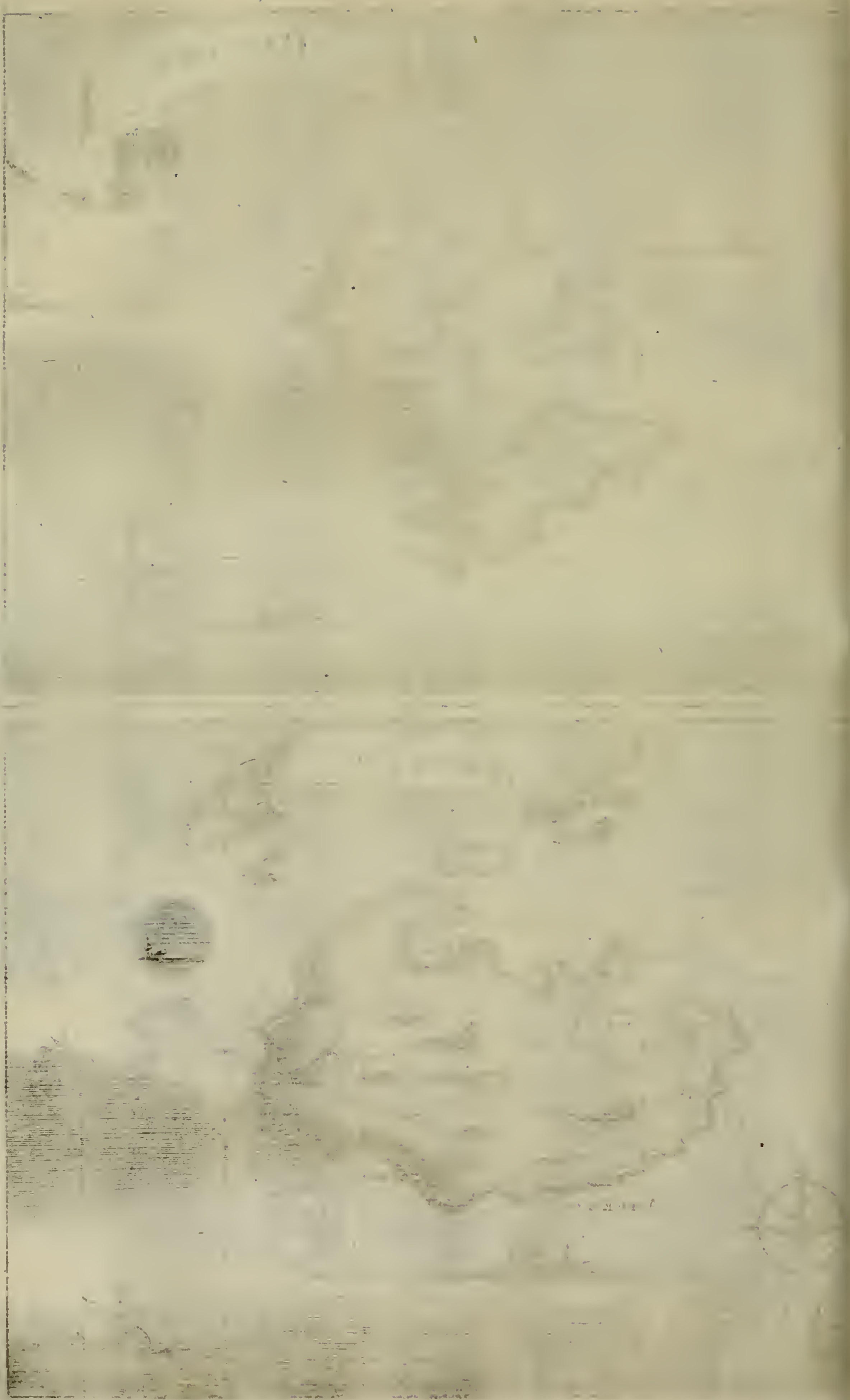
Porto

S. Giorgio

Charusa.

CALAMO.
AIAGLIA.
Po. VIVO
Po. C.
VATI
PORTO.
CALAMO.
ROVINE
CITTA ROVINATA.

AMORGO.
PORTO S.ANNA.
PLATOS
Po. PLATO.
Po. CALO
Ce. HIALI
AMORGO
Ce. PEXO.
AMORGO.

vens: daer by aen lant een grote ſpelonke is: waer uit een waterrijke bron ſpringt.

Om de Zuid-Weſt-hoek van *Kalamo*, leit aen de Weſtzijde een heel hoogh eilant, en by na zoo hoogh, als het eilant *Kalmo* zelf: en inzonderheit is het aen de Zuithoek uitſtekend hoogh: maer aen de Noordzijde loopt het laegh neer. Achter dit eilant is een goede haven van tien of twaelf vadem diep, voor de ſchepen, tegen alle winden, die daer veiligh in en uit kunnen komen. Aen het zelve eilant ſtaet een kleine kapel, daer voor den zee-man verſch water te bekomen is: gelijk op het groot eilant, aen de Zuidzijde, brant-hout.

Aen de Zuid-Ooſtzijde van het eilant *Kalmine*, en de Zuid-Weſtzijde van het eilant *Lango*, leggen tuſſchen beide drie kleine eilanden, die, van wege hunne onvruchtbaerheit, woeſt en onbebouwt gebleven zijn. De zeeluiden noemen die op gebroken Italiaenſch *Kaprajes*, (anders *Capra*,) ter oorzake van de meenighte der wilde bokken en geiten, die daer op houden, en, in het voorby varen, langs de ſteenrotſen en ſteilten gezien worden. Aen den zeekant is een fraeie bron.

Miſſchien is dit het eilant, dat d'ouden, als *Ptolemeus*, *Plinius*, en *Mela*, met een Griekſch woort *Polyegos*, dat is, veel bokken, noemden. Hoewel andere willen, dat *Polyegos*, nu *Polykandro*, of *Falkonaria*, of *Poliguſa*, of *Polaguſa* zou genoemt worden.

Plinius ſtelt *Polyegos*, tuſſchen d'eilanden *Amorgos* en *Phyle*, en *Mela*, tuſſchen het eilant *Scandille* en *Scyathos*.

Vier mijlen ten Zuid-Ooſte van het eilant *Kalmine*, en dicht onder het vaſt lant, benoorde de kaep *Kolona*, leggen, zeer hoog en boven water, alle d'eilanden *Suchi*, en anders by d'onzen *d'Ezels eilanden* genoemt. Tuſſchen deze eilanden, en het vaſt lant, is goede anker-gront voor de ſchepen.

Voor het vaſt lant van *klein Aſie*, na het eilant *Kos* en *Karyanda*, ſtelt *Strabo* een eilant *Jaſſos*, welke eene haven en ſtad had. D'inwoonders leefden by ouds meerendeels uit zee, by den viſchvangſt: maer het eilant heeft een barre en onvruchtbare lantſtreke. Jaſſos.

Eilant *Leros*, nu *Lero*.

HEt eilant by ouds *Leros* of *Leria*, en nu *Lero*, leit ontrent anderhalve Duitſche mijle Noordwaerts van het eilant *Klaros* of *Kalamine*, een grote mijle Zuid-Ooſtwaerts van het eilant *Arklidi*, en eens zoo verre Zuid-Ooſt ten Zuide van het eilant *Pathmos*: hoewel andere *Lero* tien Franſche mijlen van *Patmos* ſtellen. *Strabo* ſtelt het eilant *Leros* tuſſchen d'eilanden *Lebinthos* en *Pathmos*.

Het heeft, in den omtrek, ontrent dertien Franſche of achtien Italiaenſche mijlen.

Het is onvruchtbaer van gront, en berghaghtigh en vol marmer-ſtenen: hoewel andere het vruchtbaer maken.

Het Noord-Weſt-eind van *Lero* is hoogh en ſchor lant, met een overſtekende hoek, en ſteile zwarte klip: maer het eilant is van binnen groen.

Het heeft een kaſteel, op den top van eenen bergh, die de haven tegen de Korſairen of vrybuiters beſchermt.

Beneden leit een vlek: waer van de meeſte inwoonders Grieken zijn, die, na den voorgang der eilanders van *Patino*, zich meer op de ſchipvaert, en koophandel leggen, als op het bebouwen van hun dor lant. Daer groeit meenighte van Aloës-hout.

Het eilant *Lero* heeft drie havens: maer die bezuide de Noorderhoek des eilants leit, is de beſte: daer in de ſchepen voor alle winden beſchut leggen.

De haven, aen de Zuidzijde, wort *Lepida* genoemt.

Voor deze haven leit een tamelijk groot en hoogh eilant, dat aen het Zuid-eind laegh afloopt, en ſlecht in het aenzien is.

D'oude Leriers of inwoonders des eilants, waren, zoo *Strabo* getuight, voor quaetdoenders berught. Waerom, by den zelven *Strabo*, zeker aeloude Griekſche poëet *Focilides* aldus van hen ſchrijft.

De Leriers zijn quaet, niet dees, noch die; maer alle: behalve Prokleis: en Prokleis is een Lerier.

Na *Leros* ſtelt *Plinius* een eilant *Cinyra*, nu *Zinira* en *Zenara* genoemt.

Buiten of beweſten het eilant *Lero* leggen drie zwarte klippen, als zuikerbroden van geſtalte ; in het aenzien.

Eilant *Amorgos*, nu *Murgos* of *Morgo*.

HEt eilant, by d'ouden *Amorgos* of *Amurgos*, wort nu noch *Morgo* of *Murgo* genoemt: Het was by ouds, volgens *Plinius*, *Hypere*, en eertijts *Platage*, maer by zijnen tijt *Amorgos* geheten: hoewel het ook den naem van *Pankale* en *Pſychia* voerde.

Het eilant *Amorgos* was een van d'eilanden [a] *Sporaden* of [b] *Cykladen*, en had by ouds drie ſteden, als *Arceſine*, *Minoa* en *Egiale:* waer om het ook *Tripolis*, dat is, *Drie-ſtad* op Griekſch genoemt wert.

a Strab. b Stephan. Scyl.

Het eilant *Morgo* leit ontrent tien Duitſche mijlen Zuid-Ooſtwaerts van het eilant *Delos*, recht Ooſt van het eilant *Melos* of *Milo*, op een afſtant van ontrent twaelf mijlen: heeft ten Noord-Weſte het eilant *Naxus* of *Nixia*, en ten Zuid-Weſte het eilant *Nio*, by na op een gelijken afſtant van drie of vier mijlen: want zoo verre leit de Zuidhoek van *Morgo*, ten Ooſte, van de Noordhoek van *Nio*.

Strabo ſtelt *Amorgos* by d'eilanden, *Leria* en *Lebinthos :* van welk eerſte het ontrent zeven of acht mijlen ten Weſte leit.

Het eilant ſtrekte in de lengte Zuid-Weſt en Noord-Ooſt, en heeft, aen de Noord-Weſtzijde, twee bequame en veilige anker-plaetſen : want over al is een ſchoone gront.

Aen de Zuidzijde is een haven, met twee eilantjes daer voor gelegen : achter de welke drie of vier ſchepen in de haven ten anker kunnen komen.

Amorgos had onder de Kriſtenen eene ſtad van een zelven name, welke tot een bisdom opgerecht was.

Na dit eilant was by d'ouden een zeker ſlagh van purpere verruwe, *Amorgis* of *Amorge*, genoemt, en na die purpere verruwe zekere Amorginiſche kleden. Andere willen, dat d'Amorginiſche kleden alzoo na de ſtoffe, en niet na die verruwe genoemt wierden: want door het woort *Amorgis* verſtonden d'ouden een koſtelijke ſtoffe, als fijn dundoek of kamerdoek, of zijde, of kriſp, of diergelijk, dat ook *Byſſos* by hen genoemt wert. Want *Amorgis*, was, volgens *Suidas*, iet als gekaert of geheekelt vlaſch gelijk, of als zijde, welke op dit eilant plagh te waſſen.

Drie mijlen ten Zuide van *Morgo*, en vier ten Noord-Weſte van *Stampalia*, wort een eilant *Morgo-Pulla* in de zeekaerten getoont.

Porcachi ſchijnt dit of het voorigh eilant *Amurgoſpoli* te noemen, het welk hy zeidt, dat eertijts *Brupore* geheten was.

Het heeft tachentigh Italiaenſche mijlen in den omtrek, en rijſt ganſch met bergen op; maer is evenwel bebouwt en beplant.

Het heeft drie havens, als de haven van *Santa Anna*, *Kales*, en *Katapla*. De bergen, ten Weſte gelegen, zijn zoo hoogh niet, als die ten Ooſte leggen. Dit lager gedeelte wort by de Grieken *Katomerea* genoemt.

Aen zee ſtaet een klooſter van Kaloyers of geeſtelijke Grieken.

Van het eilant *Amorgos*, of eigentlijk van de ſtad *Minoa*, op *Amorgos* gelegen, was *Simonides*, d'oude Griekſche Jambiſche dichter, geboortigh: die, naer men zeidt, d'eerſte, onder de Grieken, de bequaemſte lierdichter was, om de menſchen te doen ſchreien: gelijk hy ook het treurdicht of treurſpel zou uitgevonden hebben.

Eilanden, *Peine*, *Levata* of *Lebinthos*.

BEnoorde het Noordeind van het eilant *Morgo*, en ontrent vijf mijlen ten Weſte van het eilant *Lero*, leggen drie of vier eilandekens. Het Weſtelijkſte, dat een hoogh en ront eilant is, als een zuikerbroot, heet *Peine* of *Pomo*. Het heeft ten Ooſte een lang eilandeken leggen, daer tuſſchen beide de

de schepen niet door kunnen varen. Daer beooste leggen noch twee of drie eilandekens, *Levata*, of *Levita*, en *Leuta* genoemt.

D'eilanden *Levata* hebben twee zeer schoone havens, voor een verlegen zeeman. Aen de Zuidzijde van het Westelijkste, is een grote inboght, die in het gat een zwarte klip heeft leggen. Tusschen het lange eilant voornoemt, en tusschen *Levata*, kunnen de schepen deurzijlen.

Het eilant *Leuta* of *Levita*, wert by d'ouden, *Libinthos* of *Lebinthus* genoemt, dat *Plinius* tusschen d'eilanden *Leros* en *Korasien*, en *Strabo* tusschen *Amorgos* en *Leria* stelt.

Porcachi stelt neffens het eilant *Levata*, het eilant *Chinera*, en anders *Zenara*, en by *Plinius Cinyra* genoemt; dat hy na *Lebinthos* en *Leros* stelt. Deze eilanden zijn onbebouwt, en worden van geen mensch bewoont: maer daer houden eezels op.

Eilant *Astypalea*, nu *Stampalia*.

HEt eilant, *Astypalea* by d'ouden, als *Strabo*, *Ptolemeus*, *Stephanus*, en *Plinius*, wort nu noch gebroken by de Grieken, Italianen en Turken *Stampalia* of *Stampalea* genoemt.

Stephanus stelt twee eilanden, met den naem van *Astypalea*: te weten, een eilant *Astypalea* hout hy voor een der eilanden *Cykladen*, en het ander stelt hy tusschen het eilant *Rhodus*, en *Kreta*, nu *Kandia*.

Doch men zou het een en ander *Astypalea*, voor een en het zelve eilant kunnen houden: naerdien *Strabo*, *Ptolemeus* en *Plinius*, niet meer als een eenigh eilant, en geene twee, met den naem van *Astypalea*, gedenken; alhoewel *Ptolemeus Astypalea* in de Myrtousche, en *Strabo* in de Karpatische zee plaetst: want voor de Myrtousche zee, volghde aenstonts de Karpatische zee. Ook verwerren d'oude schrijvers de grenspalen van deze twee zeen door malkanderen.

Het eilant *Astypalea* wert alzoo na *Astypalea*, moeder van *Anceus*, genoemt, dien *Neptuin* by haer gewan. *Astypalea* was een dochter van *Fenix*, welke, als ook haer zuster *Europa*, *Fenix*, zoon van *Agenor*, en broeder van *Kadmus*, by *Peremides*, dochter van *Eneus*, geteelt had.

Astypalea wert, wanneer de volken *Karen* het bezaten, *Pyrrha* genoemt: daer na *Pylea*, en daer na op Griesch *Theôn Trapeza*, dat is, *Goden tafel*, van wegen desselfs bloemrijkheit, of van wegen eenen bergh, die een zelven naem had, en op dit eilant gelegen was.

Stampalia leit zeven mijlen, beweste het Zuid-eind van het eilant *Kos* of *Lango*, en ontrent vier mijlen Oost-Noord-Oost van het eilant *Namfia*.

Strabo stelt het eilant *Astypalea*, acht hondert stadien van het eilant *Chalcia*, en *Plinius* een hondert en vijf en twingh duizent schreden van *Kadiskus*, eene stad van het eilant *Kreta* of *Kandia*, die ook den omtrek op zeven en tachentigh duizent schreden, dat zijn acht en tachentigh Italiaensche mijlen, begroot: dien *Porcachi* daer in volght: hoewel andere den omtrek niet meer als op zestigh Italiaensche mijlen brengen.

Het eilant is niet zeer hoogh, noch doet zich van verre uit zee zeer hoogh op: want het kan van verre niet meer als zeven mijlen weeghs gezien worden.

Het vertoont zich van verre, met beide einden, hoogh, en in het midden laegh, als men van 't Zuide komt.

Plinius noemt *Astypalea*, het *Astypalea* van eene vrye stad.

D'Astypaliers of oude inwoonders des eilants, hielden den allerheiligsten *Achilles* voor eenen God: gelijk ook op de Noorder-hoek een kapel ter eere van hem opgerecht was.

Het eilant *Stampalia* is vruchtbaer, voet zeer treffelijke paerden, en heeft eene goede visscherye. Op dit eilant leggen verscheide dorpen.

D'Allerprijzelijkste flekke-hoornen of alikruiken, worden op het eilant *Astypalea* gevonden. Plinius.

Bezuide *Stampalia* leggen twee eilanden, daer achter een haven is, in welke de schepen, zoo aen d'Oost als Westzijde, voor alle winden op een schoo-

ſchoonen anker-gront bevrijt leggen. Aen de Noordzijde van *Stampalia* is van gelijken een haven.

Tuſſchen de twee eilandekens, bezuide *Stampalia*, leit een klip onder water, welke de ſchepen in het varen ſchuwen moeten.

Beooſte *Stampalia* leggen meer eilandekens, daer goede ree voor de ſchepen is. Ook leggen bezuide *Stampalia*, niet verre van de wal, eenige eilanden, daer de ſchepen over al kunnen doorzeilen.

Safrania. Twee mijlen Zuidwaerts van *Stampalea*, leit een hoogh en klippigh eilant *Safrania*: en bezuide *Safrania*,

Schrofi. een eilant *Schrofi*, daer geen ankergront is; dewijl het ſlechts dorre klippen zijn. Noord-noord-ooſtwaerts van *Safrania*, leit een eilant *S. Zevan*: S.Ze. tuſſchen beide *Schiron*: en meer na Sch. 't Weſte en bezuide *Stampalia*, een eilant *Groſſi*.

Plinius ſtelt een eilant *Platea* zeſtigh duizent ſchreden, dat zijn vijftien Duitſche mijlen, van *Aſtypalea*, Pla. dat miſſchien de klip of eilant *Placha* Pla. of *Placeda* is, welke zes of zeven mijlen daer bezuiden in de zeekaerten geſtelt wort.

Acht en dertigh duizent ſchreden van *Platea*, ſtelt hy *Kamina*, daer na *Azibintha*, *Laniſe*, *Tragea*, *Pharmacuſa*, *Thechdra*, *Chalcia* en *Kalydna*: daer na het eilant *Karpathus*, nu *Scarpanto*.

Het eilant *Ikarie*, nu *Nikarie*.

HEt eilant *Ikarie* of *Ikaria*, (een van de *Cykladen*, of *Sporaden*) wort alzoo by d'oude Griekſche en Latijnſche ſchrijvers, als *Ptolemeus*, *Strabo*, en andere geheten: hoewel *Stephanus*, *Plinius* en *Mela* het *Ikaros* noemen: gelijk het ook noch heden *Ikarie* of *Nikarie*, by de Grieken en Turken, heet.

Ikarie, of *Ikarus*, wert anders ook *Ichthyuſa* of *Ichthyoeſſa*, en *Makaris*, en *Doliche* by ouds genoemt.

Ichthyuſa is een Griekſch woort, en zoo veel als viſſigh gezeit, van wegen den overvloet van viſſchen. Deſgelijks leggen eenigen het woort *Ikarus* viſſigh uit, en houden het voor een Feniciſch woort, geſmeet van *L-kaure*, dat viſch-eilant gezeit is.

Bochart.

Het eilant *Ikarie*, zoo *Strabo* getuight, wert alzoo na *Ikarus*, zoon van *Dedalus*, genoemt, die op dit eilant uit de lucht neerviel, wanneer hy den vader in het vluchten, na zy beide van het eilant *Kreta*, (heden *Kandia*) met waſſche vleugels waren opgevlogen, verzelſchapte. Maer dewijl hy den rechten koers niet hield, en te hoogh na de Zon opvloogh, zoo quamen de wieken, als het waſch door de hitte ſmolt, neerwaerts te druipen. Maer de vader *Dedalus* ſtreek op *Kuma* neer, als de poëet *Virgilius* in zijn zeſte boek van *Eneas* melt.

Na dit eilant *Ikarie* wert ook de voor, of om en by gelege zee, d'Ikariſche zee by d'ouden genoemt. Hoewel de poëten zeggen, als onder andere *Ovidius*, dat die zee den naem van *Ikarus*, zoon van *Dedalus*, zou bekomen hebben. *Ikarus*, zeidt hy, *heeft aen d'Ikariſche wateren de naam gegeven.*

In d'Ikariſche zee lagen, behalve dit eilant, d'eilanden *Samus*, *Kôs*, *Koraſſie*, *Patmos* en *Ikarie*.

Nikarie, of *Nekarie*, leit met zijne Ooſthoek van de Zuid-Weſt-hoek van *Samos* Weſt-Noord-Weſt, ontrent anderhalve mijle, en Noordwaerts van d'eilanden *Forni* ook anderhalve mijle. Op de hoek voornoemt ſtaet een toren: daer een weinigh beweſte de ſchepen, recht voor een zantbay, op zes, zeven, acht en tien vadem ten anker komen.

Het eilant *Ikarie* leit, volgens *Strabo*, ten Weſte, tachentigh ſtadien (of twee Duitſche mijlen, en een halve) van het eilant *Samos*, op 't naeſte: want zoo verre leit *Drapanum*, de Weſter uithoek van *Ikarie*, van *Kantharium*, d'uithoek van het eilant *Samos*, en zoo wijt is de engſte overvaert tuſſchen beide deze eilanden. *Plinius* ſtelt *Ikarus* zeventien duizent ſchreden, dat zijn vier Duitſche mijlen, en een vierendeel van het eilant *Naxos*.

Het

Het is niet zeer breet; maer ſtrekt zich verre in de lengte uit, en heeft in den omtrek twintigh Duitſche mijlen, en, volgens *Strabo*, drie hondert ſtadien. Het is een zeer hoogh eilant, dat men meeſt door alle eilanden heen zien kan, en leit in de lengte Ooſt en Weſt uitgeſtrekt.

Op dit eilant was by ouds een tempel van *Diana*, *Tauropolium* genoemt: en een ſtedeken *Enoë*: en een ander *Drakonum*, gelegen aen eene uithoek van een zelven name.

Het ganſch eilant is zeer berghaghtigh en vol rotſen: waer door aldaer weinigh dorpen zijn; en niet groot. Want niet een dorp heeft over de hondert huizen.

De voornaemſte dorpen des eilants zijn *Kachoria*, *Steli*, en *Muſaria*. *Kachoria* heeft hondert huizen, en twee of drie kluizen.

Steli is een dorp, vermaert door de grote meenighte van note-boomen, die aldaer groeien.

Muſaria is een dorp, met een kluis en kerke: waer in d'overblijfſelen van *S. Theoktiſtes* bewaert worden, die van *Lesbos* geboortigh was, en noch by het volk gehouden wort, op dezen dagh mirakelen te doen.

Aldaer zijn op het eilant puinhopen van eene groter ſtad, als'er nu eene is. De kerke ſtaet noch overeind, en voert den naem van *S. Hellens*. Uit de fraeiheit van het bouwerk blijkt klarelijk, dat deze kerke ten tijde der Griekſche Konſtantinopolitaenſche keizers gebouwt zy. En alhoewel daer geen huis hend noch ontrent ſtaet, zoo is'er evenwel een grote toeloop van menſchen, die na deze kerke uit aendaght ter beevaert komen.

Behalve de drie dorpen voornoemt, is'er een groot getal van kleine gehuchten, die hier en daer op de hooghten en in de laeghten verſpreit leggen. Zy zijn, ten aenzien van het getal der huizen, ruimer van beſtek, als die van het eilant *Samos*: want ieder huis is alhier met zijn eigen hof en boomgaert omringt: maer de huizen van *Samos* zijn dichter by elkanderen gebouwt, en de hoven en boomgaerden, op een verder of groter afſtant.

Het eilant van *Nikaria* ſtaet onder den Turk, en in het kerkelijk onder gehoorzaemheit van den aerts-biſſchop van *Samos*.

Het heeft gene haven noch ree voor grote ſchepen; maer alleenlijk twee kleine kreken voor kleine boten. D'een is op Griekſch *Ton Hagion Phoca*, dat is, *Heilige Phoca*, genoemt, na eene kerke, welke aldaer aen *S. Fokas* toegewijdt is. D'andere kreeke is *Keramy* genoemt, die zoo ondiep en geweldigh vuil is, dat de genen, die aldaer landen willen, gedwongen zijn hunne boten of vaertuigen na zich op lant te halen.

Een vierendeel mijls van *Keramy*, leit een klein eilant *Karavoſtaſi* genoemt, daer een ree voor kleine ſchepen is, *Karavia* geheten: daer de ſchepen, by onweer, veiligh kunnen zetten. Wanneer het mooi weer is, laden en ontladen de ſchepen, in aller yl aen het ſtrant van *Nikarie*, en vertrekken zich alzoo weer van daer, uit vreze voor ſtorm. Karavoſtaſi.

Het ganſch eilant is meerendeels met bergen en klippen bezet, daer op denne-boomen groeien. De dalen zijn weinigh en kleen van omtrek; zoo dat d'eilanders, met grote arbeit en moeite, het weinigh korens, dat zy hebben, uit zulken barren gront als breken: het welk evenwel niet genoech is om d'inwoonders boven een half jaer te voeden, dies zy 't overigh van buiten moeten zoeken in te koopen; inzonderheit handelen zy op het eilant *Scio* koren tegen hout, als ook tegen boten en kleine vaertuigen: welk hout zy van het eilant *Samos*, en van de nabuurige plaetſen van *Natolie* brengen. Zy zijn zeer ervaren in het bouwen van boten, en kleine vaertuigen, die in zulken achting zijn, dat zy by alle hunne nabuuren opgekocht worden. Zy verhandelen en verkopen ook grote menighte van ſchapen en bokken: als ook verkensvleeſch, waſch en honigh. Aert des eilants.

Op de bergen houden zy in 't wilt ſchapen en bokken, met groote meenighten, doch ſlaen hen weinigh ga.

Daer zijn vele verkens: ook byen, die overvloedelijk veel honigh geven; maer de honigh is van gene grote waerde, ter oorzake van hare bittere ſmake, die de byen haer by zetten: door het zuigen van hun voetſel

uit de bladen van denne-boomen.

Het prijzelijkste en beste ding van dit eilant, is de lucht en het water, die beide zoo heilzaem zijn, dat zy den eilanders een lang leven bescharen: want luiden van hondert jaren daer te zien, is een gemeen ding: hoewel een groot wonder, ten aenzien van hunne herde wijze van leven.

D'Eilanders gebruiken gene bedden, om op te slapen: noch geen bed is op het gansch eilant te vinden. De gront of vloer is hun bed, en een koude steen het oorkussen: en de kleren, die zy dragen, is al het dekfel, dat zy gebruiken.

Zy zijn evenwel alle zoo arm niet, of zouden noch wel een bed kunnen kopen. Maer de gewoonte heeft hen tot het veraghten van bedden gebraght: als ganschelijk overtolligh: gelijk zy ook, wanneer zy na andere eilanden reizen, het aenbieden en gebruik van bedden afslaen en weigeren.

Wanneer zeker priester van *Nikarie* op het eilant *Samos* quam, wiert hy by die van zijne orde heusch onthaelt, en tegen den nacht hem een bed aengeboden, om daer op te leggen. Maer hy bedankte hem daer voor, en sloegh het af; zeggende tot hen, dat d'aerde zijne moeder was: waer van hy genen afstant wilde maken: daer en boven was hy vervaert ziek te worden, indien hy op eenen bed zou leggen. Dies zy hem, wanneer zy hem vrientschap wilden doen, vryheit mosten geven, om na zijne eige 's lants wijze te slapen.

Wanneer *Jozef Georgirenes*, aertsbisschop van *Samos*, t'eener tijde op *Nikaria* quam, om d'eilanders te bezoeken, en hem de gewoonte van dat lant onbewust was, braght hy geen bed met zich. Tegen den nacht, daer hy eerst quam, eischte hy eene kamer: maer zy zeiden, voor hem gene andere te hebben, als daer hy eerst gekomen was. Daer na eischte hy een bed, doch zeiden hem, dat de gewoonte des lants niet te zijn. Eindelijk verzoght hy eenige bedlakens te leen, uit liefde of voor gelt: maer hy kreegh niet, als een vrouwen hemt, gemaekt van slechte *Dimit*.

Zy voorzien zich van geen meerder klederen, als de welke zy op eenmael dragen, en aen 't lijf hebben. Als die versleten zijn, denken zy om een nieu kleet.

Tusschen hunne gewonelijke tijden van eeten vint men niet een brok broots op het eilant. Een weinigh voor de maeltijt malen zy slechts voor een maal koren met een hantmeulen, en bakken het op een platten steen, met vuur daer onder. Het gebakken meel, of broot, deilt de huisheer in gelijke delen, onder zijn huisgezin, uit: maer eene zwangere vrouw krijght twee delen.

Hun wijn is altijt met een derdendeel van water gemengt: en dien volgens zeer slap en sleght. Wanneer zy dien drinken, doen zy zoo veel, als hen dunkt genoech te zijn, in een grote kom, die dan rontom gaet.

De Nikariers, onder alle d'eilanders van den gantschen Archipel, bewaren geenen wijn, om te verkoopen, noch houden dien in houte vaten leggen; maer in lange potten, onder d'aerde. Wanneer zy nu dien willen tappen, dan boren zy een gat boven in het vat, en trekken den wijn met rieten uit.

De huizen zijn'er ongemeen slecht, en onkostelijk, en met geen huisraet gestoffeert: want men ziet'er niet in, als de blote muuren, en een hantmeulen, om koren te malen. Al het weinigh, dat zy daer en boven hebben, is onder d'aerde verborgen: hoewel zy dat niet zoo zeer uit vreze voor de Korzairen, als uit eene gewoonte doen.

Zy houden met elkanderen gene groter gemeenschap verder, als wanneer zy, om kerkelijke pleghtigheden of burgerlijke bezigheden, of op publijke tijden moeten by een komen. Op andere tijden houden zy zich binnen het bestek van hunne eige zaken. Van vormele bezoekingen, onderhandelingen, en onthalingen, weten zy gansch niet.

Indien zy, om d'eene of andere zake, hunne gebuuren moeten bezoeken, dan komen zy niet dicht aen de deure; maer blijven op een groten afstant van daer staen, en roepen hen luitskeels toe. Indien zy hen antwoorden, dan spreken zy van de zake, daer om zy quamen, en blijven op den zelven afstant staen: uitgezeit wanneer zy ernstelijk verzoght worden, om in te komen.

Deze wijze van zamen-sprake, op een

een afstant wort meest in 't velt, en in de bergen gepleeght: want zy zijn zoo sterk van keel en stem, dat zy gewonelijk, op den afstant en verte van een vierendeel mijle, met elkanderen spreken; ja bywijle op een gehele mijle: inzonderheit daer de dalen, tusschen twee heuvelen gelegen, de stemme en geluit sterker en krachtiger maken. Zomtijts spreken zy op een zoodanigen afstant met elkanderen; dat het overgaen van het geluit der stemme, door de boghtige dalen, een half vierendeel uurs tijt vereischt: evenwel geven zy bescheidelijk en eigentlijk antwoort, dat niet alleenlijk hoorbaer; maer ook verstaenbaer is.

Het gewaet of kleding des manvolks is een hemde, met een korte ryrok of kazak daer over, tot aen de knien: waer over zy des winters alleenlijk een kort kleet, tot beneden de middel, aentrekken. De schoenen zijn slechts van een stuk dun koper gemaekt, dat na de gestalte en fatsoen van de voeten gebogen is. Ieder is zijn eige schoenmaker.

Het vrouw-volk draeght niet als een schort, doch zoo ruim, dat zy die dobbeld, of driedobbelt, tot aen den gordel, zamen slaen, maer beneden de gordel is die enkel. De priesters slaen, tot groter eerbiedigheit, in de kerke twee hantdoeken om de benen. D'een is van hunne gewonelijk bonet of muts, en d'andere van hunne gordel: dies zy de kerkendiensten ongegordelt en ongedekt verrichten.

Onder alle d'eilanders van d'Archipel, staen deze alleenlijk gene vermenging met vreemdelingen, in het stuk van trouwen, toe: noch zy laten gene vreemdelingen toe zich met hen te vermengen. Want dewijl zy alle voorgeven, uit den keizerlijken bloede van de *Porfyrogeneten* afgedaelt te zijn, zoo willen zy hun edel bloet met geringer niet bezoetelen, of zich met *Choriats*, dat zijn boeren, vermengen: want alzoo noemen zy alle d'andere eilanders.

De *Porfyrogeneten* waren die van koninglijken bloede, ten tijde der Griekſche keizers, die alzoo van wegen het dragen van purper genoemt wierden: want purper was, door gansch Ooste, een merk van koninglijke majesteit, en toegestaen alleenlijk aen prinsen van den bloede. Andere willen, hoewel t'onrecht, dat zy *Porfyrogeneten* genoemt waren; na zeker huis *Porfyra* genoemt: daer in de Griekſche keizerinnen haer gewonelijk ophielden.

Zy genieten een grote geluk zaligheit; ten aenzien van hunne armoede, dewijl zy niet van de Turken gemoeit worden.

Op zekeren tijt sloegen zy eenen *Kadi* of richter, die derwaerts door den groten Heer gezonden was. Wanneer zy nu gedaghvaert waren, tot verantwoording van hunnen misdaet en laster, bekenden zy uit eenen mont den daet; maer wilden genen byzonderen man noemen. Waer over de Turksche bevelhebbers, die dochten gene winst noch glorye, met het straffen van zulke ongelovigen te kunnen begaen, en alle of niet een, indien men recht wou doen, moste straffen, hen, zonder hant of vinger aen te raken, los lieten.

Sedert dien tijt heeft geen Turk hen oit gemoeit. Zy nemen allen bedenkelijk gelaet aen, om arm te schijnen. Waer zy ook buiten het eilant komen, achten zy het gene schande te zijn, aelmoessen te bedelen. Zy maken evenwel alle jaers een omslagh, tot opbrenging van drie hondert kronen, voor den aerts-bisschop.

Zy worden bestiert door eenen *Proesti*, by hen zelfs gekoren, die ook hun *Haratch*, of hooftgelt, voor den groten Heer invordert.

Aldus staet het nu met dit klein eilant *Nikaria* geschapen, dat het armste en evenwel het gelukzaligste eilant van alle d'eilanden der Egeesche zee is.

De gront is dor: maer de lucht heilzaem. De rijkdom der eilanders is klein, maer hunne vryheit en veiligheit groot.

Zy worden niet met de tierannige baldaet der Turksche bevelhebbers gemoeit, noch met vervarelijke invallen der Barbaren, en onbermhertige zeerovers geplaeght.

Hun levens onderhout en kleding is beneden den staet der bedelaers van andere landen. De huizing is niet beter noch kostelijker, als die van de beesten op het velt.

Het zijn luiden hert en sterk van lichaem, en leven in 't gemeen lang. Zy

leven met zulken kleine voorzorge, als of zy niet verwaghten eenen dagh langer te leven: want zy houden zich vergenoeght, met de tegenwoordige behoeften en nootzakelijkheden der natuur te voldoen. Zy leven eigentlijk, gelijk men zeidt, van de hant in de tant. Zy hebben wel weinigh, maer ontberen evenwel noit iet. Hunne onkunde is zoo groot, als hunne armoede. Het verachten van hunne nabuurige eilanders, en het verwerpen van zich, met hen in het verbont door trouwen te vermengen, is een klaer bewijsteken, hoe hoogh zy hunnen eigen staet waerderen.

Bezuiden de hoek van *Nikaria*, leggen d'eilanden *Fornoli* of *Forni*, dat zijn ovens, van wegen de gestalte, in het aenzien van verre, alzoo by het Italiaensch zeevolk genoemt: daer het voor de schepen tusschen beide goet zetten, en uit en in te lopen is: want het is'er achtien of zestien vadem diep, met een schoonen gront over al.

Het eilant *Samos*.

De naem *Samos* was in oude tijden aen drie eilanden gemein, en aen eene stad van *Elis*.

Het een eilant was *Samos van Thracie*, en met een koppel-woort *Samosthracie* geheten, in d'Egeesche zee by *Thracie* gelegen, en wort nu *Samandrachi* genoemt.

Het tweede *Samos* was tegen over *Epirus*, by *Ithaka*, gelegen, en wort by *Homeer*, op Grieksch *Paipoloessa*, dat is, *steil*, gebynaemt, en by *Plinius* *Same*, en heden *Cefalnoia* geheten.

Het derde, daer wy nu van spreken zullen, was het Jonisch *Samos*.

Strab. Dit Jonisch *Samos* voerde in oude tijden verscheide namen: want het wert eerst by ouds *Parthenias*, na den vliet *Parthenios*, anders *Imbrasos*, genoemt, wanneer de volken *Karen* het bezaten. Het wiert namaels *Anthemis*, daer na *Melamphylus*, en eindelijk *Samos* genoemt. Desgelijks schrijft *Stephanus*, dat *Samos* te voore *Parthenia*, *Dryusa*, *Athemusa*, en *Melamphylus* genoemt was. Ook melt *Plinius*, dat *Samos*, volgens schrijven van *Aristoteles*, eerst *Parthenia*, daer na *Dryusa*, daer na *Anthemusa*, *Melanphyllos*, *Cyparissia*, *Parthenoarusa* en *Stephane* geheten wiert.

Strab. Het eilant *Samos* wiert alzoo, na zekeren ingeboornen helt *Samos*, genoemt.

Anderen houden *Samos* voor een oud Grieksch woort, dat hoogh bediet: want de oude Grieken noemden een hoge plaetse *Samos*. Desgelijks getuight *Strabo*, dat *Samos* alzoo van wege de hooghte genoemt zy: want de Grieken, zeidt hy, noemden hoge plaetsen *Samos*. Ook waren alle de drie eilanden van *Samos* hoogh gelegen, of staken met hoge bergen op: desgelijks lagh *Samos*, eene stad van *Elis*, op hoge steenrotsen. Of *Samos* wiert alzoo genoemt na *Anceus* en *Samia*, dochter van den vliet *Meander*.

Bochartus, daer en tegen, hout *Samos* voor een Fenicisch woort, en niet voor een oud Grieksch woort; dewijl, zijns wetens, het woort *Samos*, nergens by d'oude Grieken in dien zin genomen was.

De gebuurvolken en Grieken noemen dit eilant met den ouden naem nu noch *Samo*, en de Turken *Samos*.

Samos is een eilant van de Jonische zee, en een van de grootste en merkwaerdigste eilanden van d'Archipel.

Het leit veertigh stadien (of vijf duizent schreden) van *Trogilium*, een uithoek des lants van *Jonie*, (nu *Gatonisi*, of *Capo Tigrua*, en in eenige zeekaerten *Capo S. Maria*, en hoek van *Figellea*, en van de boght van *Efesen* genoemt) en zoo na met zijn Oosteind aen het vast lant van *klein Asie*, dat men van de twee stranden, op zommige plaetsen, elkanderen kan horen spreken.

Deze nabyheit van het Oosteind van *Samos*, tot aen het vast lant van *Asie*, maekt een enge zee-strate van ontrent zes Italiaensche mijlen lang, en nergens boven drie, of eene Duitsche mijle, breet. De mont van deze strate wort by de Turken *Dard-bogazy*, dat is, *mont van de straet*, genoemt. *Strabo* maekt deze zeestrate, tusschen *Samos*, en den bergh of uithoek *Mykale*, op het

SAMOS.

TOLOGO.

ANAIA.

SAMO.

PORTO.

STRETTO. MICALEO.

PORTO. ASIMA.

NARTECO.

SIO.

STRONGILO.

PANIA

PASSAGOTO

PORTO.

CALOMOTI.

VENETICO.

C.o MASTICO.

vaſt lant voor *Trogylium* gelegen, zeven ſtadien wijdt.

Het leit vijf Duitſche mijlen Noord-Ooſtwaerts van het eilant *Patmos* of *Patino*, en met zijne Zuid-Weſthoek, Ooſt-zuid ooſt ontrent vijf mijlen van d'Ooſthoek van het eilant van *Nikaria*, en met zijn Weſteind twaelf Italiaenſche mijlen van het eilant *Nikaria*. *Strabo* ſtelt *Kantharium*, een uithoek van *Samos*, tachentigh ſtadien van *Drakonum*, eene uithoek van het eilant *Ikarie* of *Nikarie*.

D'oude Griekſche ſchrijvers begroten den omtrek van *Samos* op zeven hondert ſtadien: *Strabo* op zes hondert ſtadien, en *Plinius* op zeven en tachentigh duizent, en *Iſidorus* by *Plinius* op hondert duizent ſchreden, die eerſte met de mate van zeven hondert ſtadien by na over een komen.

Porcachi en andere hedendaeghſe ſchrijvers brengen den omtrek op tachentigh Italiaenſche of twintigh Duitſche mijlen. Andere maken dien (miſſchien na den voorgang van *Plinius*) zeven Italiaenſche, dat zijn zeven duizent ſchreden, en eenige, twintigh Italiaenſche mijlen grooter.

Het ſtrekt in de lengte van 't Ooſte na 't Weſte: doch is veel meer ront, als in de brete of lengte uitgeſtrekt.

By ouds lagh op dit eilant eene ſtad, ook *Samos* genoemt, welker wallen met eene gracht omringt was, die de *Lesbiers* of inwoonders van het eilant *Lesbos*, wanneer zy door *Polykrates*, koning van *Samos*, met byſtant der Mileſiers overwonnen waren, geknevelt gegraven hadden. Doch deze oude ſtad wiert door de Perſianen, onder koning *Darius*, verwoeſt. *Herodoot* noemt deze aeloude ſtad *Samos*, d'eerſte van alle de ſteden der Grieken en Barbaren. De bewoonde plaetſen, die nu op *Samos* leggen, zijn meeſt dorpen.

Aen den ingang of mont van de ſtrate, *Dard-bogazy* by de Turken genoemt, leit langs het geberghte tot eene ſtreke van eene vierendeel mijls in de lengte, en anderhalve in de ronte, een plaetſe, daer d'aeloude ſtad *Samos* ſtont, welke noch merkwaerdigh is door zommige overblijfſelen van de muuren en puinhopen der oude kerken, en brede ſtenen van drie, vier, en zommigen van vijf ellen lang: beneffens vele marmer-ſtenen en pylaren: hoewel de Venetianen, wanneer zy meeſter van d'Archipel waren, vele treffelijke ſtukken van daer doen voeren hebben. Maer heden mogen de Grieken niet eenen ſteen verroeren, voor zoo veel, als zy daer mee bouwen willen: uit vreze van door de Turken in de gevangkenis geſmeten te worden, onder ſchijn van eene ſchatting in die oude puinhopen gevonden te hebben.

Op den zelven bergh, in het midden van een diepe en ruime ſpelonke, ſtaet eene kerke, gewijd aen de maeght *Maria*, welke aldaer op 't hedendaegſch Griekſch, met den naem van *Panagia Spigliani*, dat is, *Allerheilighſte* (verſta *Maria*) van de ſpelonke, bekent is.

Alle de Griekſche Samiers dragen groten aendaght tot deze plaetſe, niet alleenlijk ter eere van de maeght *Maria*, maer ook door het geloof van vele mirakelen, die aldaer zouden geſchiet zijn.

Daer is ook een gemaekte kanael of waterleiding, lang anderhalve mijle, afgeleit uit eene lopende riviere, welke de lantſtreke, in tijden van grote drooghten, bewatert, en ook molens door haren ſterken ſtroom doet omgaen.

Dit water neemt zijnen oorſprong by een dorp *Arnhauts*, en wort, door het ontfangen van vele andere loopende wateren, breet en waterrijk genoech, om den naem van eene riviere te dragen. Deze is de riviere, welke d'ouden *Imbraſus* noemden.

Aen den bodem of voet van het geberghte voornoemt, daer oud *Samos* ſtont, na *Scirus* toe, leggen de puinhopen van eene oude haven voor galeyen, welke de Samiers nu *Tegani*, dat is, *een vat*, van wege hare rontheit, noemen.

Dicht by deze haven ſtaet eene kleine kerke, gewijdt aen *S. Nikolâs*. Maer is nu tot eene ſchuilplaetſe of toevlught van zeeluiden geworden, die deze plaetſe byzonderlijk aendoen, om water uit een bron, dicht daer by, te halen. Men hout'er altijt ſcherpen waght, een by dagh, en een by nacht, om den naeſten *Aga*, of naeſten *Kadi* bericht te doen, wat ſchepen

pen in, of van waer zy komen, en waer zy na toe willen. Zoo nu *d'Aga* of *Kadi* van de komste van eenige schepen, door eenige andere boden, komt te horen, eer de geen, die te waght staet, de tijding brengt, zoo krijght dees, tot straffe van zijne onachtzaemheit, zekerlijk vijf hondert stokslagen onder de ballen van de voeten.

Nieu Samos of Megale Chora. Tegen over d'oude stad *Samos*, ontrent eene vierendeel mijls van daer na 't Weste, leit nieu *Samos*, nu op Griekfch met de namen van *Megale Chora*, dat is, *grote stad*, bekent.

In deze stad zijn zes Griekfche kerken: doch eenige klein. De ganfche stad, en alle hoven daer ontrent, worden met water van twee bronnen voorzien. D'een, die zoeter water heeft, wort nu *Platanos* genoemt: d'ander heet *Messaki*.

Plinius schijnt dezen eenen bron *Gicarto*, en den anderen *Leucothea* te noemen: misschien na *Leucothoë*, dochter van *Kadmus*.

Aldaer hebben de voornaemste luiden des eilants hun verblijf, als d'aertbisschop, *Kadi*, met drie of vier Turkfche huisgezinnen, en d'*Aga* met tien of twaelf andere Turken.

Megalocampos. Aen de Zuidzijde der stad *Megale Chorea*, leit een ruime vlakte, met een half Griekfch en Latijnfch koppelwoort *Mega-locampos* genoemt. Het is de grootste vlakte des ganfchen eilants, welke, ter oorzake van den overvloet van staende wateren, daer mee het geduurigh overwatert wort, als een poel is, en geen genot, maer grote schade den nabuurigen inwoonders toebrengt.

Het water van deze morasch of poel ontlascht zich door vier stromen in zee, ontrent anderhalve mijle van daer, die versch water genoech voor eene gehele vloot verschaffen kunnen. Doch de zeekuste leit 'er zoo open, dat geen schip, als by een Noorde wint, aldaer ten anker kan leggen.

Voor by deze vlakte, leit een grote vruchtbare lantstreke, welke met de riviere *Imbrasus* bewatert wort, en aen het klooster, op het eilant *Pathmos*, behoort: daer aen de zelve door zekeren Griekfchen bouwmeester gegeven wiert, die, stervende zonder kinderen, alle zijne goederen aen dit klooster maekte.

Voor by deze lantstreke leit op den oever van den stroom *Imbrasus*, een vlek van ontrent twee hondert huizen, met eene kerke, en wort *Mily*, dat is, *Meulen* genoemt, van wegen de grote meenighte der watermeulens, die den *Imbrasus* door zijne stroomen doet omgaen. Aldaer groeien limoenen en orangie-appelen in zulken overvloet, dat men vijf hondert voor eene rijksdaalder kopen kan. Mily.

Westwaerts van dit vlek leit, aen een boomrijken heuvel, *Pagontas*, het heilzaemste en lustighste vlek des eilants. Pagontas.

Het heeft ontrent drie hondert huizen, en twee kerken. D'inwoonders erneren zich met hantwerkfelen van zijde stoffen te weven.

Drie vierendeel mijls van *Pagontas*, leit *Spatharci*, een klein vlek van ontrent vijftigh huizen, met eene kerke. Dit vlek is door het maken van pek vermaert, dat d'inwoonders na *Megale Chore*, te koop brengen. Spatharci.

Drie vierendeel mijls van *Spatharei*, leit aen de zijde of voet van eenen heuvel een vlek *Pyrgos*, bestaende uit ontrent twee hondert huizen, met twee kerken. Aldaer valt de geurigste honigh. Pyrgos.

Boven dit vlek leit een klein vlek, of kolonie van *Arnaouts* of *Albaniers*: want aldus noemen de Grieken en Turken heden dezen landaert.

Anderhalve mijle van *Pyrgos*, na 't Zuide, leit een vlek of stedeken *Platanos*, alzoo genoemt: van wegen de meenighte der *Platanus* of ahorn-boomen, die eertijts daer groeiden. Platanos.

Dit stedeken heeft ten minste drie hondert huizen, en twee kerken. De lucht is'er byzonder goed: gelijk ook mannen en vrouwen, in 't algemeen, aldaer langer leven, dan op eenige andere plaetse des eilants.

De wateren daer ontrent voeden overvloedelijk veel zekere visch, *Champinions*, een grote hulpe en troost voor d'armen, wanneer het woort tot openbaer verlof van visschen gegeven is. Welk woort by hen op hedendaegfch Griekfch is, *Anaxe to Libarintous*.

Anderhalve mijle van daer, na 't Weste, leit een vlek van ontrent twee hondert huizen, met twee kerken, Marathacampo.

ken, en is *Marathacampo*, dat is, *Venkelvelt* genoemt: van wegen den overvloet van venkel, dat daer ontrent groeit, en de Grieken *Maratha* noemen. Dit vlek leit tegen over het eilant *Pathmos*, op eenen afftant van veertigh Engelfche of Italiaenfche, dat zijn tien Duitfche mijlen.

Drie Engelfche mijlen van dit vlek leit een kleine kluis, het kluis van *S. Joris* genoemt, daer in twee of drie kluizenaers van *Patmos* gemenelijk hun verblijf hebben.

Kaftany. Vijf Engelfche mijlen van *Marathacampos*, na 't Noorde, leit een vlek *Kaftany* genoemt, van wegen de meenighte der kaftanie-boomen, die daer ontrent groeien. Het heeft ontrent vijftigh huizen, en eene kerke. Niet verre van daer ftaet een huis van de *H. Drievuldigheit*, daer in altijt twee of drie kluizenaers, van het kloofter van *Patmos*, hun verblijf hebben.

Leka. Twee Engelfche mijlen van *Kaftany*, leit een vlek *Leka*, van vijftigh huizen, met eene kerke. Niet verre van *Leka* ftaet een kloofter van *S. Joris*, een hofpitael of gafthuis voor de monniken van den bergh *Sina*. Het heeft altijt vier of vijf priefters, welke d'inkomften des gafthuis ga flaen, die voornamelijk in wijn beftaen.

Hoger op de zijde of kant des heuvels, en tegen over *Leka*, ftaet een kloofter der monniken van *Elias*: luiden, die zich van alle wereltlijke bedieningen hebben afgetrokken, en alle reizers met al wat zy hebben, kofteloos en fchadeloos onderhouden.

Karlovafy. Zes Engelfche mijlen van daer, na de zijde van *Megalocampos* toe, leit *Karlovafy*, de grootfte ftad des eilants, naeft *Megalechore*.

Zy leit aen den oever der zee, tegen over het eilant *Scio*, en tegen over *Siatsky*, een kafteel van het vaft lant van *klein Afie*, en heeft ontrent vijf hondert huizen, en vijf kerken.

D'inwoonders zijn de rijkfte van eenige ftad op het eilant, ter oorzake van hunnen handel ter zee, op *Scio*, *Smyrna*, en andere plaetfen. De voornaemfte koopwaren, die aldaar vallen, zijn ajuyn, en muskaten wijn. Maer de haven der ftad leit zoodanigh op de Noorde-wint, en de ree is zoo onveiligh voor eenige fchepen, dat de koopluiden genootzaekt zijn de fchepen of vaertuigen op ftrant te laden, en alzoo die in zee te flepen en ftoten. Na de reize afgeleit is, halen zy de fchepen zonder vertoeven weer op het lant.

Drie Engelfche mijlen ooftwaerts van *Karlovafy*, leit eene ftad *Furni*, en heeft ontrent twee hondert huizen, en twee kerken. Furni.

Vermaert is deze ftad door zekere aerde potten of kruiken, en andere vaten; die eertijts by de Grieken en Romeinen zoo hoogh geaght, en byzonder na dit eilant Samifche vaten genoemt wierden. Hierom heeft ook deze ftad den naem van *Furni*, dat zijn ovens, daer in deze aerde vaten gebakken werden, bekomen.

Neffens deze ftad is een fontein, die door haren ftroom een meulen doet omgaen. Aen de hooftbron ftaet een kerke, aen de maeght *Maria* gewijdt: daer aen de ftedelingen groten aendaght betoonen.

By de ftad *Furni* begint een ry van bergen, bedekt met boffchen, tot eene ftreke van twintigh Engelfche mijlen verre. Deze bergen geven allerlei flagh van hout, bequaem tot den huis en fcheepsbouw, tot grote vermeerdering der inkomften van den *Aga*: ook vele kaftanie-bomen. Het ftaet den gaenden en komenden man vry kaftanien te plukken, die daer overvloedelijk veel groeien.

Op den top van dezen bergh leit een vlek *Vourliote*, een kolonie van *Vourla*, welk een kleine ftad by *Smyrna* is. Het heeft ontrent hondert huizen, en eene kerke. Het voornaamfte werk der inwoonders, is hout te kappen, en pek te maken.

Binnen een halve Engelfche mijle van deze ftad, ftaet een kloofter *Panagia Touphronta* genoemt, daer in twaelf Kaloyers, of geeftelijke Grieken, zich houden. Het gras ontrent dit kloofter is, in de Lente, voor al het vreemt vee vergiftigh. Dies wanneer een paert, van een vreemde plaetfe, aldaer ter weide gebraght wort, zoo zwelt het, en barft in korten tijt. Maer de paerden, die ontrent het kloofter, en naefte vlek opgefokt worden, gevoelen geheel en al geen ongemak daer van. Panagia Touphronta.

Tien

Vathy. Tien Italiaenſche mijlen Ooſtwaerts van het vlek *Vourliote*, en van 't klooſter *Panagia Touphronta*, leit een vlek *Vathy* van vier hondert huizen, met vier kerken. Het heeft eene haven, die een veilige herbergh tegen alle winden verſchaft, behalve de Zuide.

Vier Engelſche mijlen van daer, na 't Ooſte, leit een andere haven, onder beſchut van drie eilanden, by de Grieken *Tou Pelou Neſia*, dat zijn ſlijk eilanden, genoemt, daer de ſchepen by alle winden veiligh ten anker mogen rijden. Deze eilanden leggen twintigh Engelſche mijlen van *Scala Nova*, een vermaerde en ſcheeprijke haven van *klein Aſie*.

De grootſte koophandel van deze plaetſe, beſtaet in wijnen, byzonderlijk in muskadel, die een ganſch ront jaer goet kan blijven: daer die van *Karlovaſy* aenſtonts, na verloop van zes maenden, zuur wort. Merkwaerdigh is ook 't vlek door de viſſcherye.

Dicht by leit een vlek, *Palaja Caſtro*, dat is, *oud kaſteel*, dat hondert huizen, met eene kerke, heeft. Daer vallen ook goede wijnen, inzonderheit muskaten wijn.

Vourkaria. Vier Engelſche mijlen van daer, is de haven van *Vourkaria*. Dicht daer by is eene plaetſe, om zout te maken. Maer d'inwoonders, uit vreze van door de Turken een grote belaſting te zullen op geleit worden, willen zich niet tot den arbeit van eenigh zout te maken begeven, en houden zich vergenoeght met het geen, dat hen van de twee eilanden, *Mylos* en *Naxos*, toegebraght wort, die de gehele Archipel met zout voorzien.

Ho Piſos Campos. Twee Engelſche mijlen van *Vourkaria*, leit een groote vlakte, op Griekſch *Ho Piſos Kampos* genoemt: waer uit een bron ontſtaet, wiens ſtroom alleenlijk twee meulens doet omgaen. Deze vlakte is vruchtbaer van tarruwe, katoen, en Turkſch koren, dat de Grieken *Eryſimon*, de Latijnen *Irio*, en de Franſchen byzonderlijk *Bled de Turquie*, of koren van *Turkye* noemen.

Aldaer is eene kerke, aen *S. Johan de Godsgeleerde* gewijdt, welker en hierom op Griekſch *Eccleſia Joannu Tou Theologou*, dat is, *kerke van Johan de Godsgeleerde*, genoemt wort. D'inwoonders houden, dat aldaer mirakelen gedaen zijn, en geloven by overlevering, dat *S. Johan*, zoo wel als *S. Paulus*, op *Samos* zou geweeſt zijn: waer over na deze plaetſe een grote toeloop van menſchen is.

Vier Engelſche mijlen van daer, na 't Noorde, en een mijle van *Megale Chore*, de voornaemſte plaetſe des eilants, leit een vlek *Mytelene* genoemt. Het heeft ontrent twee hondert huizen en twee kerken, en is eene kolonie van het eilant *Mytelene*. Mytelene.

Aldus hebben wy de ronde van het ganſch eilant gedaen, en de dorpen en vlekken aengewezen.

Behalve de kloosters voornoemt, die op dit eilant leggen; zijn'er noch twee andere: het een is *Stauros*, en het ander *Panagia Sta Pente Spitia* by de Grieken genoemt.

Het klooſter van *Stauros*, dat is, *kruis*, leit twee Engelſche mijlen van het groot vlek *Megale Chore*, daer in dertigh Kaloyers zich onthouden.

Het is rijkelijk met landeryen begiftight, en heeft eene boeren huis, voor de lekebroers, en wooninge voor de genen, die het lant bebouwen. Daer en boven heeft het een ander onderhorigh klooſter, daer in de monniken, onder anderen, kleden weven, en andere nootwendige werken doen, ten dienſte en onderhout van het groot klooſter. Het klooſter *Panagia Stapente Spitia*, dat in gemeen Griekſch gezeit is, *Maria van de vijf huizen*, heeft ontrent zeſtigh Kaloyers en een kleinder klooſter te *Pagondas* onder zich, tot deſſelfs dienſte, op een zelve wijze, als het voorigh. Dit klooſter ſtaet niet onder den aerts-biſſchop van *Samos*, maer alleen onder den patriarch van *Konſtantinopolen*.

Het grootſte gedeelte des eilants leit op eene vlakte, en wort met de zee beſpoelt: hoewel ook een gedeelte tot een hoogh gelegen bergh opſchiet.

Op *Samos*, en neffens de ſtad der Samiers, leit een edele bergh, dien *Strabo Kerceteis*, en *Plinius Cercetius* noemt. Hy is, volgens *Strabo*, edeler, als de bergh *Ampelos*. Berg Kerceteis.

Deze bergh wort nu by de Grieken noch gebroken *Kerkis* genoemt. Hy is de hooghſte des ganſchen eilants, en

en kan van zijnen top het grootste gedeelte der eilanden van d'Archipel gezien worden. Hy leit boven, meest het gansch jaer door, met sneeu bedekt, en heeft recht op den top een aelrijk meir. Aldaer staet een kapel, door de Grieken, aen den profeet *Elias* gewijdt, derwaerts vele menschen uit aendaght na toe trekken.

Daer is ook een *Grotto* of spelonke, met eene andere kapel, welke beide recht tegen over het eilant van *Nikaria* leggen, op een afstant van twaelf Italiaensche mijlen. Na deze kapel en spelonke trekken ook vele luiden ter beevaert, en bezoeken die inzonderheit tegen Paesschen.

Men weet door overlevering den naem van deze kapel, noch hare toewying niet. Maer wel getuigen d'inwoonders, door overlevering, dat dikwils des nachts licht verschenen zy: welk zy voor een vermaning of waerschouwing van eenige heilige overblijfselen houden, die aldaer noch onbedekt en verwaerlooft zouden leggen.

Op den zelven bergh, ontrent zes Italiaensche mijlen van daer, na 't Noorde, staet een andere kluis: neffens de welke in eene ruime spelonke een kleine kapel staet, gewijdt aen de maeght *Maria*. Derwaerts strekt slechts een eenige toegang, die zoo boven mate gevarelijk is, dat hierom deze kapel by de Grieken *Panagia eis to Kacoperaton*, dat is, *S. Maria na den quaden doorgang*, genoemt wort.

Op de rechte zijde, als men in d'oude stad *Samos* voer, stelt *Strabo* eene kaep *Posidium* genoemt, daer op een tempel van *Neptuin* stont.

Samos had ook, volgens *Strabo*, eene kaep of hoek *Ampelos*, dat is, *wijnberg* genoemt, en lagh tegen over *Drakanum*, een uithoek van *Nikaria*. Maer ook de gansche bergh, die het gansch eilant berghaghtigh maekt, wert *Ampelos*, volgens den zelven *Strabo*, genoemt.

Samos stak ook, aen de Zuid-Westzijde, met eene hoek in zee, *Kanthارium* genoemt, die tegen over *Drakonum*, de hoek van het eilant *Nikaria*, lagh, op een onderlingen afstant van tachentigh stadien.

Plinius stelt op *Samos* de rivieren *Imbrasos*, *Chesius*, en *Ibettes*: en twee bronnen, als *Gigarto* en *Leucothea*.

Strabo gedenkt niet meer, dan eene riviere van *Samos*, als d'*Imbrasos*.

Samos was by d'ouden van wegen aerde vaten beroemt, die Samische vaten genoemt wierden, en ook aldaer, volgens *Aulus Gellius*, allereerst gemaekt zijn. Ook getuight *Plinius*, dat by zijnen tijt noch de Samische vaten in de spijzen gebruikt werden. Samische vaten.

Met een Samische pot-scherf besneden, zoo *Plinius* getuight, de priesters van de Moeder der Goden, die Gallen genoemt wierden, de mannelijkheit: het welk niet anders, als *Markus Celius* by *Plinius* melt, zonder verderf, kon geschieden: gelijk ook wel gelooffelijk is: want stene messchen zijn veel bequamer tot de besnijding, van wege de zwelling, welke uit de wonde by wijle door d'yzere messchen plagh t'ontstaen.

Hierom worden by *Josua*, op Hebreeusch, *Charboth Tsurim*, dat zijn *stene messchen*, de messchen genoemt, met de welke d'Israëliten moesten besneden worden. Hoewel zommigen in plaetse van *stene messchen*, *scherpe messchen* vertaelt hebben. c. 5. v. 2.

Plinius gedenkt ook twee Samische aerden, d'eene *Syropibon*, en d'andere *Aster* genoemt. D'eerste is de beste, welke versch en licht is, en op de tong kleeft. D'andere is kluitiger en wit. Eenigen houden d'eerste aerde voor goet. Zy zijn beide den genen, die bloet spouwen, dienstigh, en goet in de pleisters, die, om op te droogen, gemaekt worden. Ook worden zy onder de oogh-geneesmiddelen gemengt. Samische aerden.

Het eilant *Samos*, is niet minder vruchtbaer van gront, als een van d'andere eilanden der Archipel. D'inwoonders behoeven niet een eenigh ding uit andere landen te halen, behalve yzer en zout: welk laeste zy ook zouden kunnen hebben, indien zy niet, door d'onderdrukking der Turken, in hunne naerstigheit belet wierden, dat te maken. Aert en vruchtbaerheit van Samos. Gheorgit.

Het is met allerlei slagh van boomen voorzien, en geeft pek, olie, honigh en velerlei wijnen: inzonderheit treffelijke muskadel of muskaten, uit wiens droesem of moer de

 Grie-

Grieken overvloet van brandewijn in Wijnmaent trekken, by hen op Griekſch *Aſynchoretos* genoemt: want wanneer zy hunnen brandewijn maken, worden alle reizers of voorbygangers genoot, om dien te proeven: die dat weigert, wort met den naem van *Aſynchoretos* gebrantmerkt, in deze woorden. *Indien ghy het niet wilt aennemen, ghy zult Aſynchoretos zijn:* dat is, *onvergiffelijk.* Andere daer en tegen maken *Samos* onvruchtbaer van gront, en vol met hoge bergen: die weinigh bequaem zijn, om granen voort te brengen: maer wijnen in overvloet geven, met den welken d'eilanders koophandel doen, en dien door ganſch Griekenlant vervoeren.

Stok-hov.

Samos was by ouds niet wijnrijk, of had genen goeden wijn, zoo *Strabo* getuight: daer d'eilanden in 't ronde goeden wijn hadden, als die van *Chios*, *Lesbos* en *Kô:* deſgelijks had al het dicht aen zee gelegen vaſt lant de beſte wijnen: als *Efeſen*, *Smyrne &c.*

Strabo. Maer hoewel *Samos* toen niet gelukzaligh van wijn was, zoo was het evenwel van alle andere dingen gelukzaligh en wonder vruchtbaer: als hier uit blijkt, dewijl *Samos* om ſtrijt aengezoght wiert: desgelijks ook hier uit, dat d'ouden, die *Samos* wilden prijzen, zich niet ontzagen een gemeen ſpreekwoort op haer te paſſen: te weten, dat *Samos* ook melk van hoenders voortbraght. Waer uit af te meten is, hoe vruchtbaer *Samos* wel eer was.

Strabo.

Strabo. Deze gelukzaligheit en vruchtbaerheit van *Samos*, heeft de koninglijke regeeringen op *Samos*, en de vyantſchap der Atheners tegen de Samiers, veroorzaekt.

Samos aen Juno heiligh.

Het eilant *Samos* was by ouds aen *Juno* heiligh en toegewijdt: want op *Samos* wert by d'eilanders *Juno* aengebeden en geëert, gelijk het eilant *Lemnos* aen *Vulkaen*, *Delus* aen *Apollo*, *Rhodus* aen de *Zon*, en *Cyprus* aen *Venus* toegewijdt was.

Ook was by de voorſtad een *Junonium* of tempel van *Juno* gebouwt. Hierom wert ook *Juno* by de poëten, als onder andere by *Apollonius*, d'Imbraciſche *Juno* genoemt, na *Imbraſus*, een vliet van *Samos:* en *Samos* de zetel van d'Imbraciſche *Juno*, en by *Ovidius* het Junoniſche *Samos* geheten

Doch naer het ſchijnt, baden die van *Samos*, ook *Herkules*, *Jupijn* en *Minerva* aen: naerdien, onder andere, drie beelden, levens-grote, als van *Jupijn*, *Herkules* en *Minerva*, in zekere open plaetſe op eene voetſtal opgerecht ſtonden, die *Antonius* van daer deed vervoeren. Maer keizer *Auguſt* ſtelde de twee beelden, als dat van *Minerva* en *Herkules*, weer op den zelven voetſtal: maer dat van *Jupijn* braght hy na *Rome* over, en ſtichte daer voor eene kapel. Strabo.

Het beelt van *Juno* ſtont'er in gewaet en gedaente van eene bruit: en men vierde en hielt'er alle jaers een feeſt, met grote pleghtigheit, als een bruiloft-feeſt.

Een gedeelte van *Samos* wiert by d'ouden *Aſtypalea* genoemt, na eene oude ſtad, welke aldaer geſtight was. Steph.

Aeloude beſtiering en beſtierders van *Samos.*

MEn zeidt, dat in der helden eeuwe, *Anceus*, *Pleuronius* gebynaemt, zoon van *Neptuin* en *Aſtypalea*, dochter van *Fenix*, een der Argonauten, over *Samos* geregeert hebbe: want dees *Anceus*, op zijnen toght na *Kolchis*, met d'Argonauten, verliet het eilant *Samos*, zoo *Apollonius* getuight, daer hy zeidt. *Hy verliet den zetel van d'Imbraciſche Juno*, dat is, *van de Samiſche Juno:* want *Imbraſus* was een riviere van *Samos.*

Anceus wert by d'oude poëten, onder alle d'Argonauten, alleen over zijne ervarentheit en kennis, in den loop des hemels, geroemt. Ook ſchrijft *Strabo* de heerſchappye van *Samos* dezen *Anceus* toe.

By *Pauſanias* wort *Anceus* gezeit, over de Lelegers, die op het vaſt lant van *klein Aſie*, aen den zeekant, in *Jonie* woonden, geregeert te hebben.

Namaels is het eilant *Samos*, als ook *Chios*, door de Jonen bevolkt, onder gelei van *Androklus*, zoon van den berughten koning *Kodrus*. Daer na heeft Strab.

heeft *Tembrion*, en na hem *Prokles* of *Patrokles*, het eilant bevolkt, en de ſtad *Samos* geſtight: gelijk *Egertius* of *Egertilos* de ſtad op het eilant *Chios*.

D'aeloude ſtad *Samos*, als ook *Chios*, was een van de twaelf Joniſche ſteden; hoewel die beide op eilanden, maer alle d'andere en overige op het vaſt lant lagen: als *Miletus*, *Myus*, *Priene*, in het lantſchap van *Karie*: *Efeſus*, *Kolofon*, *Lebedos*, *Teos*, *Klazomene*, *Focea*, in *Lydia*: *Samos* en *Chios*, op eilanden: en de ſtad *Erythre*, op het vaſt lant.

De beſtiering van het eilant *Samos* ſtont in aeloude tijden, lang voor des Zalighmakers geboorte, aen geweldige of opperhoofdige vorſten, die tierannen genoemt werden: maer de koninglijke regeering heeft allermeeſt onder *Polykrates*, en zijnen broeder *Solyſon*, gebloeit, die op het jaer vijf hondert en twintigh, voor des Zalighmakers geboorte, regeerde. *Polykrates* was d'eerſte der Grieken, zoo veel men bewuſt is, die de zee traghte te bemaghtigen, en daer over te heerſchen: behalve *Minos*, koning van *Kreten*, en indien iemant anders voor hem de zee beheert heeft.

Dees *Polykrates* was onder de menſchen alleen de geen, die grote hope had, om over het vaſt lant van *Jonie*, en over d'eilanden te heerſchen.

Polykrates, zoon van *Eaces*, was opgeſtaen, en had *Samos* in bezit genomen, en eerſt de ſtad met zijne broeders *Pantagnotos* en *Syloſon* in drien verdeelt. Maer namaels, wanneer hy den eenen gedoot, en den jongſten *Syloſon* verdreven had, nam hy alleen ganſch *Samos* in bezit.

Daer na rechte hy met *Amaſis*, koning van *Egypten*, een verbont van gaſt-genootſchap op, zond geſchenken, en ontfing weer geſchenken van hem.

Koning *Amaſis* zond na *Samos*, om het gaſt-genootſchap, dat hy met *Polykrates*, zoon van *Eaces*, koning van *Samos*, had opgerecht, twee dobbele houte beelden van hem zelven, die in den groten tempel, noch ten tijde van *Herodoot*, opgerecht ſtonden.

Aenſtonts groeide in korten tijt de ſtaet van *Polykrates* geweldigh aen, en werdt door *Jonie* en door het overigh Griekenlant geroemt: want alwaer hy voornam t'oorlogen, dat beſloegh hem alles gelukkelijk. Hy had hondert ſchepen, met vijftigh ry riemen, en beoorloghde en veroverde elk eenen, zonder onderſcheit van iemant: want hy zeide eenen vrient meer gunſte te doen, met weer om te geven, dat hy hem afgenomen had, als of hy in 't begin hem niet afgenomen had. Dies veroverde hy vele eilanden, en vele ſteden op het vaſt lant. Hy overwon de Lesbiers, in eenen ſchipſtrijt, die, met hun ganſch heir, den Mileſiers tot byſtant getogen waren, en deed hen de gehele gracht, rontom de muuren der ſtad *Samos*, geboeit graven.

Deze grote voorſpoet van *Polykrates* was koning *Amaſis* niet verborgen. Maer wanneer zijn voorſpoet noch veel grooter wert, ſchreef *Amaſis* eenen brief, van dezen inhout, aen *Polykrates*.

Brief van Amaſis aen Polykratus.

Amaſis zeidt tot *Polykrates* aldus. *Het is my lief te hooren, dat het den man, mijn vrient en gaſt-genoot, wel gaet: maer uwe grote gelukzaligheden behagen my niet: die weet, hoe nydigh de Godheit is.*

Wat my belangt, ik zou liever willen, dat zoo wel mijne zaken, als die van andere, daer ik my over bekommer, nu gelukkelijk en dan ongelukkelijk beſloegen: want ik weet niet, dat ik van iemant heb horen ſpreken, die, daer hy in alles gelukzaligh was, niet eindelijk ten gronde omgekomen is. Dies luiſter ghy na my, en doet dit tegen uw voorſpoet. Overwege, wat ghy hebt, dat u het allerwaerdighſte is, en waer over ghy in uwe ziele, wanneer ghy dat zoud verliezen, het allermeeſte zoud bedroeft zijn. Wanneer ghy dat gevonden hebt, zoo ſmijte het zoodanigh wegh, dat het noit weer in het gezight der menſchen kome. By aldien nu uw voorſpoet daer na niet in tegenſpoet verandere, zoo denke vry, dat het met u op zoodanige wijze toe zal gaen, als ik gezeit heb.

Polykrates dit lezende, en in zijn gemoet begrijpende, als of *Amaſis* hem wel vermaent had, overleide, over welk van zijne kleinnoodien, indien hy dat quam te verliezen, hy in Herod.

zijne ziele het allermeeſt bedroeft zou zijn. Na veel overleghs vond hy het, welk was een zegel-ring van een Smaragd-ſteen, in gout gezet, die hy droegh, en een werk van zekeren *Theodorus*, zoon van *Theokles*, een Samier. Wanneer hy beſloten had die ring wegh te ſmijten, ging hy aldus te werk. Hy trad op een ſchip met vijftigh ry riemen, daer vijftigh mannen op waren, en beval in zee te ſteken. Na hy verre van het eilant gekomen was, trok hy de zegel-ring af, en ſmeet die, in het gezight van alle, die op het ſchip waren, in zee. Na hy dit gedaen had, zeilde hy te rugh; maer was, t'huis komende, boven mate bedroeft.

Op den vijfden of zeſten dagh, na dit geſchiet was, gebeurde hem dit by geval. Zeker viſſcher, die een ſchone en grote viſch gevangen had, achte die waerdigh om aen *Polykrates* tot een geſchenk te vereeren. Hy braght die dan voor de deure van *Polykrates*, en zeide tot den deurwaerder *Polykrates* te willen zien. Hy in gelaten en by *Polykrates* komende, gaf den viſch aen hem, en zeide.

O Koning ik acht het niet recht te zijn, deze viſch, die ik gevangen heb, op de merkt te brengen; alhoewel ik mijne koſt met de handen winnen moet: maer my dunkt, dat die u en uwer heerſchappye waerdigh zy. Dies bied ik die u aen, en geeffe u. Waer voor de koning hem bedankte, en ter maeltijt noodighde.

Wanneer nu de dienaers van *Polykrates* de viſch opgeſneden hadden, vonden zy in de buik de zegelring van *Polykrates*, die zy aenſtonts by *Polykrates* met groote blijſchap braghten en gaven, en zeiden, hoe zy die gevonden hadden.

Polykrates, wanneer hem inſchoot, dat iet goddelijks daer onder ſchuilde, ſchreef op, wat hy gedaen had, en wat hem daer na geſchiet was, en verwittighde het *Amaſis* by brieve. Na *Amaſis* den brief van *Polykrates* gelezen had, zagh hy wel, (zeidt *Herodoot*) dat onmogelijk d'een menſch den ander van eene zake, die geſchieden zal, kan aftrekken, en dat *Polykrates* eindelijk geen gelukkigen uitgang van zaken zou hebben, noch gelukkigh ſterven, dien alles zoo gelukkigh beſloegh, ja weer vond, dat hy wegh geſmeten had.

Dies zond hy eenen heraut na *Samos*, en liet door dien zeggen, dat hy het gaſt-genootſchap (of gaſt-vryheit) met hem breken wilde. Dit deed hy hierom, op dat hy niet, wanneer een droevigh en zwaer ongeval *Polykrates* quam te treffen, over hem, als zijn gaſt-genoot, in zijne ziele met droefheit zou bevangen worden.

Ontrent het jaer vijf hondert en twintigh, voor des Zalighmakers geboorte, beoorloghden de Lacedemoniers het eilant *Samos*, en deden *Polykrates*, toen koning van *Samos*, den oorlogh aen, die door deze Samiers daer toe opgehitſt, en geroepen waren, die de ſtad *Cydonia*, op *Kreta*, nu *Kandia*, namaels hebben geſtight, het welk by dezen voorval ontſtaen was.

Koning *Polykrates* zond heimelijk, en buiten weten der Samiers, eenen gezant aen *Kambyſes*, koning van *Perſie*, en zoon van *Cyrus*, die toen een krijgsheir tegen *Egypten* verzamelde en op de been braght, en verzoght, dat hy ook gezanten na *Samos* aen hem wilde zenden, om een krijgsheir te verzoeken. *Kambyſes* dit hoorende, zond zeer gaerne eenen gezant na *Samos*, om een ſcheeps-vloot te verzoeken, dat hy met zich na *Egypten* zou nemen.

Polykrates koos uit de ſtedelingen de genen, die hy allermeeſt van opſtending verdaght hield, en zond met hen veertigh galeyen aen *Kambyſes*, met bevel van hen niet weer te rugh te zenden.

Zoo eenigen (volgens *Herodoot*,) zeggen, zouden de Samiers, door *Polykrates* gezonden, niet in *Egypten* gekomen zijn; maer elkanderen, als zy in de Karpatiſche zee zeilden, verſproken, en beſloten hebben, niet verder te zeilen. Zoo andere zeggen, zouden zy in *Egypten* gekomen en bewaert geworden zijn; maer waren met de ſchepen weer van daer gevlught, en hadden *Polykrates*, die hen met eene vloot tegentrok, verovert. Voorts ſtapten zy op het eilant te lande: maer wierden op het zelve te voet vechtende overwonnen. Dies zy na *Lacedemon* overſcheepten. Andere zeggen, dat zy, in het wederkeren van *Egypten*, *Polykra-*

tes

tes overwonnen hadden, het welk *Herodoot* dunkt niet recht gezeit te zijn: want zy hadden (zeidth y) de Lacedemoniers niet behoeven te roepen, indien zy alleen maghtigh geweeſt waren, om *Polykrates* te kunnen tegenſtaen.

Deze Samiers nu, die door *Polykrates* verzonden waren, trokken na *Sparte*, anders *Lacedemon*, en verzoghten van de Lacedemoniers byſtant, om *Polykrates* op *Samos* te beoorlogen: gelijk ook de Lacedemoniers een krijgsheir toeruſten, en derwaerts met de Samiers togen. Dit deden zy tot vergelding van den bewezen byſtant, dien wel eer de Samiers aen de Lacedemoniers, tegen de Meſſeniers, bewezen hadden.

Wanneer nu de Lacedemoniers met een groote vloot aen *Samos* gekomen waren, belegerden zy de ſtad *Samos*, en quamen tot onder de muuren, en beklommen eenen toren, die aen zee in de voorſtad ſtont: doch wierden door *Polykrates*, die met een groten troep volks tot byſtant quam, te rugh gedreven. Maer als de hulp-troepen en zeer vele Samiers uit den boven toren, die op den rugh des berghs ſtont, uitgevallen waren, en een kleine wijle de Lacedemoniers opgehouden hadden, vlughten zy te rugh, en wierden door de vervolgers gedoot. Indien nu de Lacedemoniers, die zich daer by bevonden, gelijk als *Archias* en *Likopes* geweeſt waren, *Samos* was dien dagh verovert geworden: want *Archias* en *Likopes* vielen alleen met de Samiers, die na de muuren vlughten, ter ſtad in, en quamen binnen de ſtad der Samiers te ſneuvelen: dewijl de wegh hen van achteren afgeſneden en toegeſloten was.

Na de Lacedemoniers de ſtad *Samos* veertigh dagen belegert hadden, en met hun werk niet vorderden, trokken zy weer na hun lant *Peloponneſus*, nu *Morea* genoemt.

Men zeit koning *Polykrates* veel inlantſch gelt van loot doen ſlaen, en dat vergulden, en den Lacedemoniers gegeven had. Na die dat gekregen hadden, waren zy weer te rugh getrokken.

Wanneer de Samiers, die *Polykrates* den oorlogh hadden aengedaen, zagen, dat zy van de Lacedemoniers zouden verlaten worden, ſcheepten zy ook zelfs, door gebrek van gelt, na het eilant *Siſnos* over, en verzoghten van die eilanders tien talenten te leen. Maer als de Siſniers weigerden hen die te lenen, verwoeſten de Samiers hunne landeryen. De Siſniers, dit horende, trokken hen aenſtonts tegen, doch wierden, in het vechten tegen hen, overwonnen: dies vele door de Samiers van de ſtad afgeſneden wierden, die de ſtedelingen namaels voor hondert talenten loſten. Van de Hermeoniers kregen zy, in plaetſe van gelt, het eilant *Thyrea*, dicht by *Peloponneſus* gelegen, dat zy den Trezeniers overlieten, of in bewaring gaven. Zy zelfs ſtichten de ſtad *Cydonia* op *Kreta*, hoewel zy niet ten dien einde derwaerts voeren, maer om de Zacynthiers van het eilant te jagen. *(Samiers vluchten na Sifnos.)*

Zy woonden vijf jaren in die ſtad, en waren zoo voorſpoedigh en geluk-zaligh, dat zy zelfs de tempels, die noch ten tijde van *Herodoot* in *Cydonia* ſtonden, ſtighten; als ook den tempel van *Diktymne*.

Op het zeſte jaer overwonnen d'Egineten, of d'eilanders van het eilant *Egina*, nu *Engio*, in een ſchip-ſtrijt deze Samiers, en maekten hen met de Kreten tot ſlaven. Zy braken de nebben of voorſtevens van de ſchepen, en ſtelden die in den tempel van *Minerva* op *Egine* ten toone. Dit deden d'Egineten den Samiers uit een oude wrok en hate: want te voore waren de Samiers onder *Amfikrates*, die op *Samos* als koning heerſchte, tegen het eilant *Egina* ten oorlogh getrokken, en hadden den Egineten grote ſchade aengedaen, doch ook weer van hen geleden. *(Worden door die van Egina overwonnen.)*

Eindelijk wert koning *Polykrates*, door *Oretes*, een Perſiaen, die tot lantvooght over *Sardis*, *Lydie*, *Jonie*, en *Frygie*, door den Perſiſchen koning *Cyrus* geſtelt was, in dezer wijze met een ſchandelijke doot om 't leven gebraght.

Oretes, zoo eenige zeggen, had eenen gezant na *Samos*, aen koning *Polykrates*, gezonden, om iet te vragen. Wanneer de gezant zijnen laſt by hem afleide, had *Polykrates* zich niet eens gewaerdight, na hem om te *(Polykrates ſterft een ſchandelijke doot. Herod.)*

te keeren (want hy ſtont met het aengezight na de muur toe gekeert) noch hem niet met allen geantwoort. *Oretes*, die over dien hoon wrake wilde nemen, en zich toen te *Magneſia*, (een ſtad in *klein Aſie*, aen den vliet *Meander* gelegen) bevond, zond aen *Polykrates*, na *Samos*, zekeren *Myrſus*, een Lydier, zoon van *Gyges*, en deed dien quanſuis door den zelven verwittigen, als of hy, uit vreze voor koning *Kambyſes*, met zijne ſchatten na zijn lant wilde vlughten: want hy wiſte wel, dat *Polykrates* om gelt verlegen was, en groote dingen in den zin had, en toeleide, om over ganſch *Jonie* en d'eilanden te heerſchen.

Polykrates, die lichtgelovigh was, ving de reize aen, en ſcheepte na *Oretes* over, en nam, onder andere, zekeren arts *Democedes* met zich, en quam by *Oretes* in de ſtad *Magneſie*: alwaer hy ſchandigh om 't leven quam: want *Oretes* deed hem kruizigen: doch liet de Samiers, die hem verzelſchapten, los, maer de vreemdelingen (waer onder ook *Democides* was) en de knechten maekten hy tot ſlaven, en behield die by zich.

Plinius brengt dit bedrijf op het jaer twee hondert en dertigh, na de ſtighting der ſtad *Rome*: dat is, op de vier en zeſtighſte *Olympias*.

Zoo *Valerius Maximus* verhaelt, zou *Polykrates* op den hooghſten top van den bergh *Mykale*, te weten, op d'uithoek van *Jonie*, na het eilant *Samos* toe, door *Orontes*, lantvooght van koning *Darius*, aen den kruize gehecht zijn. Daer nochtans ten dien tijde *Darius* geen koning, maer ſlechts een hellebaerdier van koning *Kambyſes* was, en toen noch geen zeer groot gezagh had, als uit het ſchrijven van *Herodotus* blijkt.

Na de doot van koning *Polykrates* behield *Meandrios* de maght en heerſchappye, die van *Polykrates*, op zijn vertrek, en by zijn afwezen, de ſtadhouderlijke heerſchappye ontfangen had. (Herod.)

(Meandrios Stadhouder van Samos, Herod.) Wanneer dees de rechtvaerdighſte van alle menſchen traghte te zijn, moght hem dat niet gebeuren. Want als hem de doot van *Polykrates* verkundight was, rechte hy eerſt, ter eere van *Jupiter*, de Verloſſer, een altaer op, en deed daer rontom een kapel bouwen; die noch ten tijde van *Herodoot* in de voorſtad ſtont. Wanneer hy dat gedaen had, hield hy eene vergadering van alle de ſtedelingen, en ſprak aldus: *My is (gelijk ghy ook weet) de ſcepter en gantſche maght van Polykrates aenbevolen: en het ſtaet my nu ook vry over u lieden te heerſchen: maer het geen ik in eenen ander misprijs, dat zal ik, zoo veel in mijne maght is, niet doen: want Polykrates, die over mannen zijns gelijken heerſchte, geviel my niet; noch niemant, die zoodanige dingen doet, gevalt my. Polykrates nu heeft zijn nootlot vervult. Ik ſtel de heerſchappye in het midden, rade u een evenrechtsgelijkheit, of een gelijke gezaghhebberye, en eiſch met recht voor my, tot eene gifte, zes talenten uit Polykrates goederen; en kies daer-en-boven voor my, en voor mijne nakomelingen, voor altoos het prieſterſchap van Jupiter, de Verloſſer, dien ik zelf eenen tempel geſtight, en u de vryheit herſtelt heb.* Dit eiſchte *Meandrios* van de Samiers.

Toen ſtont een onder hen op, met name *Teleſearchus*, een aenzienelijk man onder de ſtedelingen, en ſprak: *O ghy boosaerdigh en ſchadelijk menſch, ghy zijt onwaerdig over ons te heerſchen; maer veel meer rekenſchap van de penningen, die ghy achter de hant gehouden hebt, te geven.*

Meandrios, overpeinzende dat een ander, indien hy de heerſchappye afſtont, voor hem tot alleenheerſcher of koning zou gemaekt worden, beſloot in zijn gemoet, de heerſchappye niet te laten varen. Maer hy ging na het kaſteel, en ontbood aldaer eenen ieder, als of hy rekenſchap der penningen zou doen: doch vatte en boeide hen.

Namaels wiert, terwijl zy geboeit waren, *Meandrios* met eene ziekte bevangen. De broeder van *Meandrios*, met name *Lykaretos*, die hoopte dat hy ſterven zou, doode alle de geknevelden of geboeiden, op dat hy des te gemakkelijker het bewint der dingen op *Samos* zou bekomen.

De broeder *Solyſon*, verwittight van de doot van *Polykrates*, vervoeghde zich by koning *Darius*, en verzoght op hem, om in het rijk, dat hun knecht *Meandrios* toen bezat, zonder bloetſtorting en verwoeſting te mogen her- (Soly[...] Bro[...] van [...] lykr[...] wer[...] Kon[...] van [...] mos.)

ſtelt

ſtorting en verwoeſting te mogen herſtelt worden. Hier op zond *Darius* zijnen veltheer *Otanes*, met een krijgsheir, om het verzoek van *Solyſon* te volvoeren: want *Solyſon* had koning *Darius*, toen hy noch een gemeen perzoon was, eene rok voor niet met allen vereërt.

Wanneer dan de Perſianen in *Samos* gekomen waren, en *Solyſon* weêrom braghten, ſtelde zich niemant tegen hen. Ja de krijgsknechten van *Meandrios* zeiden bereit te zijn, onder troubelofte, van het eilant te wijken. Als *Otanes* hier in bewillighde, en troubeloften gaf, gingen de meeſte aenzienelijkſten der Perſianen voor het kaſteel op ſtoelen zitten.

Koning *Meandrios* had eenen broeder, met name *Charileus*, die de ſchranderſte niet was, en, om eenigh misdrijf, door *Meandrios*, in eene onderaertſche gat of kerker geſmeten lagh.

Als nu dees van verre hoorde, wat'er geſchiedt was, en uit het hol de Perſianen vredelijk zagh zitten, riep hy, en zeide, met *Meandrios* in geſprek te willen komen. *Meandrios*, hem horende, beval hem t'ontſlaken, en gebonden by hem te brengen. Wanneer hy daar gebraght was, begon hy aenſtonts, met ſchelden en vloeken, *Meandrios* tot het beſpringen der Perſianen te raden, en ſprak aldus: *O! allerbooſte der menſchen, ghy hebt my, die niets boeienswaardigh misdreven heb, in een gat doen ſmijten. Derft ghy u over de Perſianen, die ghy ziet, dat u verjagen en balling maken, niet wreken, daer zy zoo gemakkelijk te vangen zijn? Maer indien ghy hen vreeſt, geve my uwe hulptroepen, ik zal hen dat komen hier betaelt zetten.* Dit ſprak *Charileus*: wiens zeggen *Meandrios* aannam: hoewel hy niet tot die zinneloosheit ſcheen gekomen te zijn, dat hy meinde zijne maght boven de maght van koning *Darius* te zijn: maer dewijl hy meer *Solyſon* misgunde, dat hy de ſtad ongeſchonden en zonder moeite weêrom zou krijgen, zoo wilde hy, door het tergen en ophitſen der Perſianen, de Samiſche zaken zeer zwak en maghteloos maken, en de ſtad alzoo den Perſianen overleveren: want hy wiſt wel, dat de Perſianen, indien zy eerſt verongelijkt wierden, tegen de Samiers zouden woeden: en hy zelf t'allen tijde, na zijn welgevallen, veiligh van het eilant zou kunnen geraken: want hy had eene verborgen gang, die van het kaſteel na zee liep, doen maken: dewijl hy beſloten had ook zelf van *Samos* te ſchepen. Maer *Charileus* wapende alle de hulptroepen, en opende de poorten, en viel op de Perſianen uit, die in 't minſte daer op niet verdaght waren. D'uitvallende hulptroepen doden de aenzienelijkſte Perſianen, die op ſtoelen zaten. Perſianen verſlagen.

Midlerwijle dit zich toedroegh, quam het ander Perſiſch krijgsheir tot byſtant: waer door de hulptroepen van *Charileus* terugh op het kaſteel gedreven wierden.

De veltheer *Otanes*, ziende dat de Perſianen een grooten neerlaegh geleden hadden, beval den krijgsknechten, alle de Samiers, zoo mannen, als vrouwen, desgelijks te dooden: want alhoewel *Darius*, wanneer hy hem zond, bevel gegeven had, dat hy niet eenen Samier zou doden noch gevangen nemen; maer het eilant aen *Solyſon* onbeſchadight overleveren, zoo vergat hy evenwel dat bevel.

Eenige krijgsknechten belegerden het ſlot, en anderen hieuwen alle de genen, die hen tegen quamen, zoo binnen als buiten de kerken, ter neêr. *Meandrios* vlughte van *Samos*, en ſcheepte, met zijne goederen, na *Lacedemon* over.

Wanneer de Perſianen de ſtad *Samos* uitgeplondert hadden, gaven zy die, van mannen ontbloot, aen *Solyſon* over. Namaels deed *Otanes* de ſtad weer bevolken, waer toe hy door een gezight van eenen droom, en door eene ziekte, welke hy ontrent zijn ſchaemte kreegh, aengeraden wiert. Waer over de ſtad Samos uitgeplondert wort.

Na *Solyſon* het rijk van *Darius* bekomen had, regeerde hy fel en wreet: waer door geſchiede, dat de ſtad *Samos* van manvolk ontbloot wiert.

Na de doot van *Solyſon*, volghde de zoon *Eaces* in het koningrijk van *Samos*; doch wert, beneffens vele andere opperhoofdige heerſchers van *Jonie*; door *Ariſtagoras*, uit zijne heerſchappye en rijk geſtoten: dies hy met hen na de Meden of Perſianen over vlughte. Eaces, koning van Samos, door Ariſtagoras verdreven.

Dees *Ariſtagoras* was een zoon van

van *Malpagoras*, en schoon-zoon van *Histieus*, tieran of opperhoofdige heerscher der stad *Miletus*, in *Jonie*, die toen, by afwezen van *Histieus*, (dien *Darius*, onder schijn van eere, met zich na *Susen*, in *Persie* genomen had) de bestiering der stad *Miletus*, als stedehouder, waernam.

Sterft. Na verloop van vijf jaren quam *Aristagoras*, met zijn krijgsheir, in het belegh der stad *Myrcin*, op de grensen van *Thracie* en *Macedonie* gelegen, te sneuvelen.

Aristagoras valt van Darius af. Herod. *Aristagoras* viel opentlijk van koning *Darius* af, en gaf den Milesiers, een schijn van vryheit. Hy dreef uit alle d'overige steden van *Jonie* de tierannen of opperhoofdige heerschers, en braght aldus gansch *Jonie* in rep en roer.

Aristagoras viel van *Darius* af, eensdeels door aenraden van zijnen schoonvader *Histieus*, die ten dien einde eenen knecht, met merktekenen aen zijn hooft, aen hem gezonden had: en ten anderen, uit oorzake tusschen hem en *Megabates*, bloetverwant van koning *Darius*, krakeel over het vruchteloos belegh van het eilant *Naxos* ontstaen was, dat *Aristagoras* hem aengeraden had.

Vlote van Darius om d'afgevalle steden onder gehoorzaemheit te brengen. Wanneer dan de stad *Miletus*, gansch *Jonie* en *Samos*, op het jaer vijf hondert voor des Zalighmakers geboorte, door snoo beleit van *Aristagoras*, van *Darius*, koning van *Persie*, afgevallen was, deed *Darius* een sterk lant en water-heir vervaerdighden om *Miletus* en de muitelingen van d'afgevalle steden en landen weer onder gehoorzaemheit te brengen.

Onder de vlote bevonden zich de Feniciers, en d'onlangs t'ondergebraghte Cypriers, Ciliciers en Egyptenaers.

Vlote der Jonen daer tegen. De Jonen zonden ook, met gemeen goetvinden van gansch Griekenlant, een vlote in zee, en stelden die onder het eilant *Lada*, voor de stad *Miletus* gelegen, in slaghorde: maer zy braghten geen lantheir op de been.

De Milesiers hielden de linker vleugel, na 't Ooste, met tachentigh schepen. Neffens hen lagen de inwoonders der stad *Priene*, met twaelf schepen: de Miusiers met drie: de Tejers met zeventien: en de Chiers met hondert, ieder bemant met veertigh uitgeleze burgers. Voor-by deze lagen d'Erythreers en Foceers: d'eerste met acht, en de laetste met drie schepen, onder *Dionijs*. Neffens de Foceers lagen de Lesbiers met zeventigh schepen. Achter aen waren de Samiers met zestigh schepen gerangt, en besloegen de linke vleugel.

De vlote der Griexsche of Jonische bontgenoten bestont uit drie hondert en zestig schepen: en die van koning *Darius* uit zes hondert.

Ondertusschen moedighden de oversten der Persianen de koningen of tierannen van *Jonie* en *Samos*, die door *Aristagoras*, de Milesier, uit hunne heerschappye gezet, en na de Meden overgevlught waren, tot vechten aen, en vermaenden hen, om hunne lantsluiden van hunne bont en strijtgenoten af te trekken.

Dionijs, de Foceer, plaeghde en matte midlerwijle de Jonen, die onder hem stonden, met hen geduurigh zeven dagen langh in de wapenen t'oeffenen, en de schepen in slagh-orde te rangen, en het volk te doen roeien, geweldigh af. Maer de Jonen, dien dit verdroot, wilden dien arbeid niet langer uitstaen, en bleven voortaen op het eilant, onder hunne tenten, lui en ledigh zitten.

Wanneer d'oversten der Samiers dit bemerkten, en een grote verwerring onder de Jonen bespeurden, vonden zy raetzaem den voorslagh der Persianen aen te nemen, dien koning *Eaces*, zoon van *Syloson*, hen door eenen bode, op bevel der Persianen, had bekent gemaekt: te weten, het strijtgenootschap der Jonen te verlaten: want het scheen hen onmogelijk te zijn de maght van koning *Darius* te konnen veroveren: en zy wisten daer-en-boven wel, schoon zy die tegenwoordige vlote van *Darius* verovert hadden, dat hen een andere, wel vijf mael groter, op den hals zou komen.

Als nu de Feniciers en Jonen met hunne vloten op zee tegen elkanderen streden, haelden de Samiers, gelijk met koning *Eakes* besproken was, hunne zeilen op, en voeren na *Samos*: behalve elf schepen, welker opperhoofden, die na hunne krijgsoversten niet luisteren wilden, bleven, en te schepe streden. Samier vluchten uit het gevecht

Ter zake van dien daet, vond het gemein der Jonen geraetzaem der namen van ouders tot ouders, dewijl zy zich als vrome mannen gequeten hadden, op een zuil te schrijven, die op de merkt opgerecht wiert. Wanneer de Lesbiers de Samiers, die neffens hen lagen, de vlucht zagen nemen, staken zy ook met hunne schepen op de vlught: gelijk ook de meeste Jonen den zelven gang gongen. Onder de genen, die in den schipstrijdt stant hielden, werden de Chiers het wreedste gehandelt; dewijl die treffelijke daden verricht en geen arbeit ontzien hadden: want alhoewel zy zagen, dat vele van hunne strijtgenoten verraders waren, zoo oordeelden zy nochtans qualijk te zullen doen, indien zy hen volghden en desgelijks deden; maer zijnde met weinige strijtgenoten alleen gelaten, vochten zy al zeilende gins en weer: doch vluchten eindelijk, na zy vele van 's vyants schepen verovert, en zelfs vele verloren hadden, met d'overige schepen na hun lant.

Deze Chiers nu, die met hunne schepen van wegen de reddeloosheit niet konden volgen, en door den vyant vervolght wierden, vlughten daer mee na d'uithoek *Mykale*. Zy haelden aldaer de schepen op lant, en lieten die leggen, en reisden te voet door het vaste lant. In het reizen door de lantstreke van *Efesen*, quamen zy des nachts voor de stad *Efesen*, en juist ten zelven tijde, als het vrouwvolk aldaer het feest van de wetgeefster *Ceres* vierde.

Wanneer d'Efesiers, die te voore van de Chiers, hoe het met hen stont, niet gehoort hadden, een krijgsheir in hun lant zagen vallen, meenden zy zekerlijk dat het dieven waren, en quamen om hunne vrouwen te schaken. Dies schoten zy met alle man op de Chiers toe, en doden hen. Maer *Dionijs*, de Foceer, vluchte met drie genomen vyants schepen na het eilant *Silicie*.

De Persianen deden d'afgevalle stad *Miletus*, na zy die door een belegh te water en te lande verovert hadden, ten gronde slechten. Dit droegh zich toe op het zeste jaer na *Aristagoras* van de Persianen afgevallen was.

Den Samiers, die van eenigh vermogen waren, behaeghde deze daet van hunne oversten, aen de Persianen bewezen, geenzins: want zy besloten aenstonts, na het gevecht, eer koning *Eaces* op het eilant quam, ter kolonie te zeilen, op dat zy niet, met te blijven, den Meden en *Eakes* zouden dienen. Zy staken dan na het eilant *Silicie* over, en namen de volkloze stad *Zankla* in bezit.

Na de schipstrijt voor *Mileten* geschiet was, hebben de Feniciers, op bevel der Persianen, koning *Eaces*, zoon van *Solyson*, die by hen hoogh geacht was, en grote daden uitgerecht had, weer na *Samos* gebraght. Koning Eaces komt op Samos. Herod.

Dewijl nu de Samiers alleen onder de genen, die van koning *Darius* afgevallen waren, in den schipstrijt van de bontgenoten weken, zoo wert hunne stad, noch tempelen door de Persianen niet verbrant.

De vloot der Persianen overwinterde, na het gevecht, onder de stad *Miletus*. Des volgenden jaers na dit gevecht, voor *Miletus*, veroverden de Persianen zeer lichtelijk d'eilanden, neffens het vast lant gelegen, als *Chios*, *Lesbos*, en *Tenedos*.

De Persianen vongen de menschen van elk eilant, dat zy innamen, als in een zegen of trek-net, met elkanderen hant aen hant te houden. Aldus doorliepen zy d'eilanden, van de Noorder tot de Zuider-kust. De schoonste jongeling kozen zy uit, en sneden hen de teelballen uit, en maektenze tot gelubden: maer de schoonste maeghden zonden zy aen koning *Darius*.

Sedert bleef *Samos* en andere eilanden, als *Chios*, *Lesbos*, *Tenedos*, en andere Jonische steden, onder het gebiet van den Persischen koning *Xerxes*.

Op het jaer vier hondert negen en zeventigh, voor des Zalighmakers geboorte, quamen gezanten van *Samos*, aen de vloot der Grieken, welke voor het eilant *Delos*, sterk hondert en tien schepen, onder beleit van *Leutychides*, koning van *Lacedemon*, en *Xanthippus*, admirael der Atheners, ten anker lagh, en verzochten, dat de Grieken hen en *Jonie*, en de Griekschc inwoonders van *klein Asie*, van het jok der Persianen verlossen wil- De Samiers zoeken vry te zijn. Diod.

I den,

den. Na koning *Leutychides* daer over zich met de krijghsoverften beraetflaeght had, befloot hy met hen, en vond raetzaem den gezanten hun verzoek toe te ftaen, en de Griekfche fteden te verloffen. Dies rechten zy met de Samiers een verbont van maetfchappy op, en voeren met hunne vloot na het eilant *Samos*. Zy liepen ten anker voor den tempel van *Juno*, en vervaerdighden zich tot den fchipftrijt tegen de Perfianen, en verfloegen de vlote van koning *Xerxes*, by *Mykale*, een zeehoofT van *Jonie*, met verlies van dertigh duizent man aen de zijde der Perfianen. Op den zelven dagh wert ook het lantheir van *Xerxes*, by *Platea* in *Beotie*, (dat *Plutarchus* op driemael hondert duizent man begroot,) verflagen.

Wanneer de Samiers, die in het Medifch of Perfiaenfch krijgsheir onder *Xerxes* ftreden, en van wapenen ontbloot waren, aenftonts in het begin het gevecht na de zijde der Grieken zagen overflaen, deden zy zoo veel als zy konden, om de Grieken te helpen. Toen nu d'andere Jonen de Samiers dit zagen beginnen, vielen zy ook zelfs van de Perfianen af, en op hen aen. Als de Grieken de legers en fchepen der Perfianen verbrant hadden, voeren zy wegh, en quamen aen het eilant *Samos*. Na het bevechten van deze zege viel ganfch *Jonie* en alle d'eilanden koning *Xerxes* af. Voorts rechten d'Atheners en Lacedemoniers met de Samiers, Chiers, Lesbiers, en andere eilanders, die met de Grieken tegen de Perfianen geftreden hadden, een verbont van ftrijtgenootfchap op, en deden hen by eede zweeren, daer altijt by te zullen blijven, en noit daer van af te wijken. Aldus wert *Samos*, neffen d'andere eilanden, weer vry en ontfloegh zich van het jok der Perfianen.

Samos wort vry.

Oorlogh tuffchen de Samiers en Milefiers. Thucid.

Op het jaer vier hondert en veertigh, voor des Zalighmakers geboorte, ontftont een oorlogh tuffchen de Samiers, en d'inwoonders van *Miletus*, (een ftad van *klein Afie*,) over de ftad *Priene*, in het lantfchap van *Karie*, in *klein Afie* gelegen, en nu *Palatra* genoemt: welke ftad beide de Samiers en Milefiers zich toeëigenden.

De Milefiers, die in den oorlogh zwakker waren, namen uit de Samiers zelfs eenige byzondere mannen, die den ftaet van het gemeen beft zoghten te veranderen, en trokken na *Athene*, en klaeghden over d'onrechtmatigheden en ongelijken der Samiers. D'Atheners geboden den Samiers het oorlogen te ftaken, en by hen over het gefchil tot befleghting te handelen. Wanneer de Samiers dat weigerden te doen, braght *Perikles* te wege, dat by d'Atheners befloten wiert, voor de Milefiers tegen hen t'oorlogen. ter gunfte en ten gevalle van zekeren hoer *Afpafia*, welker vader *Axiochus* van *Miletus* geboortigh was.

Dies zonden d'Atheners na *Samos* veertigh fchepen, onder beleit van den admirael of vlootheer *Perikles*, die de ftad met kleine moeite onder hun gebiet braght, en d'Ariftocratia of adel-heerfching, in een volksregeering veranderde.

Aenftonts, na het vertrek van *Perikles*, onrftont op *Samos* een grote oproer: want andere verdedighden den ftaet van eene volks-regeering, en andere hielden d'adel-heerfching voor het befte. Die nu de volks-regering, onlangs ingevoert, tegenftreden, trokken, na zy met de voornaemften der ftad geraetpleeght hadden, na *klein Afie*, by *Piffuthnes*, zoon van *Hydafpes*, en lantvooght van den Perfifchen koning *Artaxerxes*, te *Sardis*, en rechten met dien een ftrijtgenootfchap op: van wien zy ontrent zeven hondert krijghsknechten kregen, met de welke zy des nachts heimelijk na *Samos* overfcheepten, en, met byftant van hunne eergefpangenoten, de ftad overrompelden. Dies verklaerden zy zich opentlijk voor vyanden van d'Atheners, en gaven hunne krijghsbezetting en krijghs-bevelhebbers aen *Piffuthnes* over.

D'Atheners, verwittight van het afvallen der Samiers, ftaken met zeftigh fchepen na *Samos* over: waer van zeftien ten deel na *Karie*, tegen de fchepen der Feniciers gezonden wierden: en ten dele na d'eilanden *Chios* en *Lesbos* voeren, om van daer hulptroepen te halen. D'overige vier en veertigh bleven by den admirael *Perikles*.

De Samiers ontboden twintigh schepen, die zy met krijgs-knechten na het belegh van *Miletus* gezonden hadden, te ruch: daer by zy vijftigh andere voeghden, en leverden den Atheners, sterk vier en veertigh schepen, by het eilant *Tragia* slagh; maer werden overwonnen. Wanneer daer na d'Atheners vijftigh schepen van *Athenen*, en vijf en twintigh van de Chiers en Lesbiers tot bystant kregen, traden zy op het eilant *Samos* te lande, bevochten aldaer ook de zege, en namen de haven in. Voorts omcingelden zy de stad met eene driedobbele muur, en beslotenze aen den zeekant met schepen.

Als, na verloop van weinige dagen, *Perikles* verwittight wert, hoe de schepen der Feniciers, die de Persianen den Samiers tot bystant gezonden hadden, hem toe quamen, liet hy een gedeelte der krijghs-bende in het belegh blijven, en trok gezwint, met zestigh schepen, den vyant tegen.

Stesagoras trok ook met vijf schepen na *Samos*: en andere, nessens hem, den Feniciers tegen. De Samiers, die het vertrek van *Perikles* tot hun voordeel namen, om zijne overige schepen des te gemakkelijker te kunnen aentasten, vielen, op vermaen en gelei van *Melissus*, de grootste Filosoof, schielijk ter stad uit, en besprongen het leger der Atheners, dat onsterk en niet op zijne hoede was. Zy boorden de hulpgenoot-schepen in den gront, en veroverden d'overige in een gevecht. Hier door voerden zy veertien dagen het gebiet over de zee, en braghten al uit en in wat zy wilden.

Wanneer *Perikles* den neerlaegh vernam, week hy zonder vertoeven te rugh, en vergaderde een sterke en talrijke vloot. *Thucydides*, de Griekfche histori-schrijver, en *Formio*, braghten van d'Atheners gezwint veertigh schepen in zee, *Tlepolemus* en *Antides* twintigh: waer by de Chiers en Metylineers dertigh voeghden.

Hy trad met een talrijke krijghsbende te lande, en drong, na hy *Melissus* in een gevecht verslagen had, het belegh te water en te lande sterk voort, en matte de stedelingen, met storm op storm, af. Men zeidt aldaer de belegh-stormgevaerten, als stormrammen en storm-schilden, door zekeren *Artemenon*, een Klazomenier, allereerst gevonden zijn.

Op de negende maent, gaven de Samiers zich over, met beding van de muuren te slopen, gyzelaers te geven, en de schepen over te leveren, en daer en boven d'onkosten des oorloghs, op een gezetten bestek van tijt, te betalen. *Samiers geven zich over.*

Strabo gedenkt ook dit bedrijf van d'Atheners en *Perikles* op *Samos*, met de volgende woorden, in 't kort. *d'Atheners, eerst zendende den krijghsoverste Perikles, en met hem den pöeet Sofokles, teisterden d'ongehoorzame Samiers, met een stad-belegh qualijk. Namaels zonden zy ook twee duizent burgers uit hen, by loting gekoren: waer onder was Neokles, vader van den Filosoof Epikurus, een lees en schrijf schoolmeester.*

Ontrent dertigh jaren daer na, quam de gansche vloot der Atheners, onder beleit van den vlootheer *Strombichides*, aen het eilant *Samos*, die met de Samiers een verbont oprechte, om de gemene of volks-regering in *Athene* te herstellen, en de regeering van vier hondert mannen, die onlangs daer in gevoert was, af te schaffen: welk verbont ter weder zijde by eede bezworen wert. *Verbont der Samiers met d'Atheners.*

Perdikkas, lantvooght van *Alexander de Grote*, herstelde de stad *Samos*, en de landeryen aen de Samiers, en braght de genen weerom in hun vaderlant, die over de drie en veertigh jaren daer uit gevlucht waren. *Perdikkas herstelt Samos.*

Polysperchon, vooght der koningen en voorzorger des Macedoonschen rijks, gaf den Atheners, ontrent op het jaer drie hondert en twaelf, voor des Zalighmakers geboorte, *Samos* weerom, dewijl *Philippus*, vader van *Alexander de Grote*, dat hen te voore gegeven had. *Atheners krijgen Samos weêrom.*

Ook gaf koning *Alexander de Grote* zelf, zoon van *Philippus*, *Samos* aen d'Atheners, om dezelve oorzake: gelijk *Alexander* in eenen brief, by *Plutarchus*, aen d'Atheners aldus schrijft. *Warelijk ik zou u, ô Atheners, eene vrye en zulke beroemde stad niet gegeven hebben. Maer houtze door weldaet van*

dien gene, die toen heer en mijn vader was; te weten Philippus.

Diodor. Wanneer de Lacedemoniers, ontrent op het jaer drie hondert en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, den Rhodiers tegen d'Atheners, zeven galeyen, onder beleit van *Eudocimus*, *Filodicus*, en *Difila*, tot byſtant gezonden hadden, trokken deze eerſt na *Samos*, en deden de ſtad van d'Atheners afvallen.

Na *Lyſander*, vlootheer der Lacedemoniers, op d'Atheners, de zege ter zee bevochten had, viel ganſch Grieken-lant van d'Atheners af: uitgenomen *Samos*: want de Samiers, na zy d'aenzienelijkſte luiden ter neer gevelt hadden, namen zelfs de ſtad in bezit.

Daer na trok *Lyſander* met eene vloot na *Samos*. Maer wanneer de Samiers, allerwege met een belegh door *Lyſander* geknelt wierden, en hem met zijne troepen tot onder de muuren gevordert zagen, begonnen zy aenſtonts van overgeven te raetplegen: gelijk zy ook zich eindelijk overgaven, met beding dat de vrye luiden, ieder met hun klederen, zouden mogen uittrekken, maer al het ander aen hem overgeven. Aldus weken zy toen uit de ſtad.

Hier op gaf *Lyſander* den ouden inwoonders de ſtad, beneffens alle de goederen, die in dezelve wàren, en ſtelden tien overſten, tot bewaring over hen. Aldus quam *Samos* onder de Lacedemoniers.

Samos door Timotheus verovert. Corn. Nep. *Timotheus*, zoon van *Konon*, veltheer der Atheners, veroverde het eilant *Samos*, dat toen de Perſianen bezaten. In het zelve te beoorlogen hadden d'Atheners in den voorigen oorlogh twaelf hondert talenten verſpilt. Doch *Timotheus* herſtelde dit eilant den volke, zonder algemene onkoſte.

Samos onder Mithridatus. Plutarch. Namaels, ontrent op het jaer zeven en taghentigh, voor des Zalighmakers geboorte, quam het eilant *Samos* onder de maght van *Mithridatus*, koning van *Pontus*, in *klein Aſie*, die door zijnen krijghsoverſten *Archelaus*, met eene vloot ſchepen, by na de ganſche Middelantſche zee bemaghtight, en alle d'eilanden *Cykladen*, en die binnen *Malea*, eene uithoek van *Peloponneſus*, nu *Morea*, lagen, onder zijn gebiet gebraght had.

Maer wanneer *Sylla*, veltheer der Romeinen, met koning *Mithridatus*, drie jaren daer na, vrede had gemaekt, ſchijnt *Samos* en alle d'andere eilanden onder de Romeinen gekomen te zijn, die de ſtad *Samos* met prachtige gebouwen en ſchouwtoonelen deden verheerlijken.

Des volgenden jaers wiert het eilant *Samos*, als ook *Samothracie* en andere, door de zeerovers, in het by zijn van *Sylla*, ingenomen. Men zeidt, uit een kapel van *Samothracie* duizent talenten wegh geſleept wierden. Dit zagh *Sylla* met ooghluiking aen; dewijl hy deze eilanders niet waerdigh achte, hen, om hun misdrijf, te beſchermen.

Brutus, een van *Julius Ceſars* dootſlagers, vierde op *Samos*, op het jaer vier en veertigh, voor des Zalighmakers geboorte, zijnen geboorten-dagh, met het aenrechten van een prachtigh gaſtmael.

Wanneer op het jaer drie en dertigh, voor des Zalighmakers geboorte, *Markus Antonius*, en andere Romeinen en uitheemſche koningen, en viervorſten, (die gelaſt waren krijgs-toeſtel te zenden en brengen,) met de vloot, ſterk acht hondert ſchepen, na het eilant *Samos* afgezakt waren, maekten zy aldaer met elkanderen goe çier, en haelden hunne herten op.

Alle de genen, die de ſpeel-kunſt oeffenden, werden ontboden om op *Samos* by een te komen. Het eenigh eilant doorklonk van fluiten en gezangh, daer nochtans by na de ganſche aertbodem rontom in eenen gloet van oorlogh ſtont. De ſchouw-tonelen waren met ryen, die om ſtrijt ſpeelden, opgepropt.

Alle de ſteden, en ieder in't byzonder, zonden oſſen na d'offerhande; en de koningen ſtreden met gaſt-malen en geſchenken tegen elkanderen.

Keizer *Ceſar Octavius*, namaels *Auguſtus* gebynaemt, aenvaerde op het eilant *Samos*, op het negen en twintighſte jaer, voor des Zalighmakers geboorte, het Roomſche burgermeeſterſchap voor de vijfde male. Drie jaren

jaren daer na trok hy, na het verrichten der zaken in Griekenlant, na het eilant *Samos* over, en overwinterde aldaer: desgelijks des volgenden jaers, na zijn weerkomſte uit Ooſte.

Hy gaf toen den Samiers, tot loon der gaſt-vryheit, de vryheit. Waerom *Plinius* te recht *Samos*, het *vrye Samos* noemt: gelijk ook de Samiers altijt, van begin af, hunne vryheit hebben traghten te beſchermen. Hy deed aldaer ten dien tijde vele zaken af: want derwaerts quamen by hem gezanten op gezanten.

De Indianen bekraghtighden toen aldaer de vrede, welke zy te voore door redenaers verzoght hadden, en richten daer beneffens een verbont met hem op. Onder de geſchenken, door de Indianen gezonden, waren tygers, dieren, die de Romeinen en Grieken te voore noit gezien hadden: als ook een jongeling zonder armen, die met de voeten deed, al wat een ander met de handen.

Wanneer keizer *Auguſtus* de zege op zee bevochten had, begaf hy zich na het eilant *Samos* ter winterlage. Twee van de drie Koloſſen beelden van *Myron*, die op een voetſtal ſtonden, en door *Antonius* weg genomen waren, deed hy weer op den zelven voetſtal herſtellen: te weten, het beelt van *Minerva* en *Herkules*. Maer het beelt van *Jupijn* braght hy na *Rome*, in het *Kapitolium* over, en ſtichte daer voor een kapel.

Deze beelden ſtonden in de ſtad *Samos*, op eene plaetſe onder den blooten hemel, welke plaetſe vol van de ſchoonſte beelden was. Desgelijks waren'er eenige kleine tempels of kapellen, vol van aeloude kunſt-ſtukken.

Het eilant *Samos* heeft, in aeloude tijden, vele voorname en geleerde mannen voortgebraght. Boven al was *Samos*, door de geboorte van den ouden en berughten Filoſoof *Pythagoras*, vermaert, die ten tijde van koning *Polykrates* gebloeit heeft. Wanneer dees *Pythagoras* de tierannige, dat is, geweldige of koninglijke, regeering zagh opkomen, verliet hy het eilant en de ſtad *Samos*, en trok uit leerzught na *Egypten* en *Babylon*. Wanneer hy van daer weer om gekomen was, en zagh, dat de koninglijke regering noch duurde, ſcheepte hy na *Italie* over, en eindighde aldaer zijn leven.

Van *Samos* was ook eender twaelf Sibyllen, met name *Hierophyle*, en anders de Samiſche *Sibylla* gebynaemt, geboortigh. Sibylle.

Men zeidt ook *Juno* op *Samos*, onder een willige-boom, aen den vliet *Imbraſus* zou geboren, en aldaer, zoo lang zy maeght was, opgevoet zijn: waer om het eilant *Parthenia*, dat is, *maeghdelijk*, op Griekſch genoemt, en ook aen haer gewijdt wiert. *Juno* wort by de natuurkundigen, verbloemderwijze, voor de hoofdſtoffe der lucht genomen, en hierom miſſchien verziert op *Samos* geboren te zijn; dewijl aldaer een boven mate heilzame en zuivere lucht zweeft. Juno op Samos geboren.

Van *Samos* was ook d'oude Griekſche poëet *Cherilus* geboortigh, die op de vijf en zeventighſte *Olympias*, ontrent op 't jaer vier hondert en tachentigh, voor des Zalighmakers geboorte, de zege der Atheners, op den Perſiſchen koning *Xerxes* bevochten, in vaerſen beſchreven heeft, en voor ieder vaers, tot een geſchenk, een * ſtater kreegh. *Horatius* noemt hem evenwel den onbeſchaefden poëet. Cherilus.

* ieder zoo veel als 3½ gulden.

D'aeloude uitſtekende Griekſche wiskunſtenaer *Konon* had ook het eilant *Samos* tot zijn vaderlant, die zeven boeken van de ſterrekunde geſchreven, en op een zelven tijt met *Archimedes* geleeft heeft. De poëet *Virgilius* gedenkt dezen *Konon*, in zijne derde herders koute. Konon.

Een Samier was ook *Kreofylus*, die gezeit wort den poëet *Homeer* t'eener tijde ter maeltijt ontfangen, en tot een geſchenk een opſchrift van een poëſye of gedight van hem ontfangen te hebben, dat de gevangkenis van *Echalie* genoemt wiert. *Kallimachus* toont door het volgend opſchrift het tegendeel, als of *Kreofylus* zelf het gedicht voornoemt zou gemaekt hebben. Kreofylus. Strabo.

Het opſchrift luide aldus. *Ik ben een werk van den Samier, die eertyts den goddelijken Homeer in huis ontfing Ik beween, ô Eurytus! uwen val, en de ſchone Jole. Ik word Homeriſch ſchrift genoemt. O lieve Jupiter! dat is, voor Kreofylus zwaer te lijden.*

Eenigen houden dezen *Kreofylus* voor leermeester van *Homeer:* andere niet hem, maer zekeren *Aristeas de Preconneser*.

De Samiers hebben, onder alle andere eilanders van de Middelantsche zee, in oude tijden, verscheide vergelege gewesten van dien oort bevaren, en ten koophandel aengedaen.

Schipvaert der oude Samiers. Herod. Wanneer eenige Samiers, ontrent op het jaer zes hondert, voor des Zalighmakers geboorte, met een Samisch schip na *Egypten* wilden oversteken, en aen het eilant *Platea*, onder *Lybie*, of *Afrika* gelegen, vervallen waren, werden zy door eenen ooste wint vervoert, en vervielen, wanneer de wint niet ophield, buiten de kolommen van *Herkules*, (nu de *Straet van Gibraltar*) en quamen aen de stad *Tartessum*, welke aen den zeekant tegen over *Libye* lagh, te landen. Te dien tijde was deze zeekoopstad noch by niemant aengedaen: dies de Samiers van daer met zeer grote winsten te rugh keerden. De Samiers leiden het tiende gedeelte van deze winsten, bedragende zes talenten, op, en maekten daer van eenen kopere ketel, na het fatsoen van een Argolische beker: daer rontom nessens elkanderen hoofden van vogel-grijpen stonden. Zy stelden die in het *Junonium*, of tempel van *Juno*, en zetten daer onder drie kopere kolossen beelden van zeven ellen hoogh, die op de knien lagen.

Drie grote werken der oude Samiers. By de Samiers waren, zoo *Herodoot* getuight, de drie grootste werken van alle Griekse werken.

Het een was van eenen bergh, van hondert en vijftigh † roeden of vadem hoogh, die misschien *Cercetius*, of *Ampelos* by *Strabo* genoemt wort. Onder van de voet van deze bergh, begon een tweemondige gracht, en strekte in de lengte tot zeven stadien verre, en was ter weder-zijde acht voeten hoogh en breet. Door die gansche gracht was een andere gracht, van twintigh ellen diep en drie breet, gegraven: door de welke het water in goten, uit den groten bron geleit, en na de stad toegebraght wiert. De bouwmeester van deze gracht was *Eupalinus*, de Megarer, zoon van *Naustrofos*.

† Orgyiæ.

Het twede werk was een bhaer, moelie of dijk, rontom de haven in zee, van twintigh roeden hoogh, en meer als twee stadien lang.

Het derde werk was de grootste tempel van allen, dien oit *Herodoot* gezien had. D'eerste bouwmeester daer van was *Rhekos*, zoon van *Fileus*, een inboorling.

Op *Samos* was ook een *Labirynth* of *dool-hof*, door zekeren *Theodorus* gemaekt. De Samiers hadden ook eenen tempel van *Juno* in *Egypten*, ten tijde van koning *Amasis*, gesticht. Doolhof. Plin.

Ten tijde van keizer *Augustus* waren, naer het schijnt, de Samiers zeer maghtigh, dewijl zy verscheide steden op het tegen over gelegen vast lant van *klein Asie* bezaten: als een gedeelte, volgens *Strabo*, van de zeekuste der Efesiers: en, aen den zelven oort, de stad *Neapolis*, welke eertijts d'Efesiers bezeten hadden; maer de Samiers gaven daer voor in verruiling, *Marathesium*, eene stad van *Karie*, in *klein Asie*. Ma[...] der Sam[...] Str[...]

Ten dien tijde bewoonden de Samiers het meeste gedeelte van het eilant *Ikaria*, (dat toen woest en van manvolk ontbloot was,) om de weiden: want het woest *Ikaria* had weiden, die de Samiers gebruikten. Str[...]

Het eilant van *Samos* staet nu onder den groten Heer, en wort door eenen *Kadi* en *Aga* bestiert. De *Kadi* heeft met drie of vier Turksche huisgezinnen zijn verblijf in de stad *Megale Chore* of *grote stad:* desgelijks d'*Aga*, met tien of twaelf Turken, om hem in het uitvoeren van zijn ampt te helpen. Sam[...] onder den Hee[...]

Het ampt van den *Kadi* is de wet af te kundigen, en dat van den *Aga*, die ter uitvoering te stellen, en alle taxen of opgestelde schattingen in te vorderen. Vele Grieken stellen zich zelfs onder het rechts-gebiet van den Griekschen aerts-bisschop, inzonderheit de geestelijken. Maer indien iemant zich met het vonnis van den aerts-bisschop niet voldaen dunkt te zijn, hy magh daer van zijn beroep aen den *Kadi* doen. Regering

Op de komste van een nieuwen *Kadi* of *Aga*, vergadert het Grieks opperhoofd der dorpen in de grote stad: als ook over eenige algemeene zaken, die het

gansch

ganſch eilant betreffen, en inzonderheit op de komſte van den bevelhebbers, die geſchikt zijn om het *Haratch*, of hooft-gelt, voor den groten Heer te verzamelen.

De *Kadi* wort derwaerts door eenen van de Kaddileskers gezonden: waer van twee in het Turkſche rijk zijn: d'een voor *Europe*, die *Romily Kaddilesker* genoemt wort, en d'ander voor *Aſie*, die *Anodal Kaddilesker* heet. Deze twee zijn, in waerdigheit en maght, de naeſte aen den *Mufti*, en bekleden de naeſte plaetſe neffens hem. Door eenen van deze twee worden alle Kadiſen in hunne ampten gezonden.

De voordelen van den *Kadi* van *Samos* ontſtaen uit de richthoven, daer hy voorzitter is. By afſterven van eenen perzoon, ſtelt hy alle deſſelfs goederen op ſchrift, en neemt, na die gewaerdeert zijn, drie ten hondert, volgens na dier waerdye.

Maer indien een man zonder mannelijken oir ſterft, dan heeft d'*Aga* maght deſſelfs landen aen te taſten, en die, na zijn welgevallen, aen eenen anderen te verkopen. Geen zoon noch dochter kan landen van de moeder erven: maer dezelve vervallen alle aen den *Aga*, die maght heeft dezelve te verkopen, of na zijn goedtdunken daer over te handelen Indien een man zijn landen zeven jaren onbebouwt laet leggen, d'*Aga* heeft maght, om die te verkopen, en voldoening voor de inkomſten t'eiſchen, die aen hem zouden vervallen of gekomen zijn, indien het lant die zeven jaren was bebouwt geweeſt.

Het *Haratch* of hooftgelt is d'eenighſte inkomſte, dat de groote Heer van dit eilant ontfangt. Alle d'andere inkomſten van dit eilant zijn, gelijk zy dat noemen, *Vakouf*: dat is te zeggen, geſchikt tot kerkelijk of geeſtelijk gebruik, en behoren geheellijk tot de grote *Moske*, welke te *Tofana* of geſchuthuis, by *Galata*, tegen over het *Serrail* of vrouwen-timmer van den groten Heer, te *Konſtantinopolen*, is.

In d'andere delen des Turkſchen keizerrijks betalen alle mans perzonen, die geen Turken zijn, van veertien tot meerder jaren, jaerlijks drie rijksdaalders, hooft voor hooft: maar op *Samos* zijn alleenlijk getrouwde mannen gehouden die te betalen. Doch indien een getrouwde man ſterft, en eenen zoon nalaet, dan wort het *Haratch* of hooftgelt van dien geëeiſcht, ſchoon hy noch aen 's moeders borſten lagh. Die als vreemdelingen in een lant komen, betalen dit *Haratch*, zoo getrouwden, als ongetrouwden. In gelijker wijze betalen de Samiers, die hun lant verlaten, om ergens in het rijk koophandel te doen, het *Haratch*, ſchoon zy ongetrouwt zijn.

Wanneer de verzamelaer van dit hooftgelt (dien de Turken *Haratchgy* noemen,) komt, dan gaet hy eerſt by den *Kadi*, en toont hem het keizerlijk bevel. Waer op de *Kadi* den hooftman van ieder dorp, dien de Grieken *Proëſti* noemen, daghvaert, om voor hem in de † grote ſtad te verſchijnen. † Megale Chor.

Wanneer hy voor hen het keizerlijk bevel gelezen heeft, belaſt hy hen alle mogelijke zorge aen te wenden, tot ſpoedige lichting der ſchatting. Na zy dat belooft hebben, laet hy hen weer gaen.

Dan gaet de *Haratchgy* van dorp tot dorp, en eiſcht van de *Papas*, of kerkelijke dienaer van de plaetſe, een nette lijſte van de namen der genen, die gehouden zijn te betalen. Indien de *Papas* in gebreke blijft, dat te doen, of eenige namen, die zouden hebben moeten ingeſtelt zijn, overſlaet, zoo magh hy wel verzekert zijn, ter neergeleit, en met ſtokſlagen geſtraft te worden.

Niemant wort'er verſchoont. Die niet kan betalen, wort in de ketenen geſmeten, en daer in by na als een gevangen man gelaten, tot dat hy zijne goederen verkocht, of het gelt gebedelt heeft, tot ontſlaging der belaſting van zijn hooftgelt.

Samos, zoo eenige verhalen of liever beuzelen, zou lang woeſt gebleven zijn, dewijl zekere wilde dieren, *Neiden* of *Neaden* genoemt, aldaer neſtelden, die een groot geluit maekten, door welker geluit of gebrul het aertrijk van een ſcheurde en ſpleet. In-woonders van Samos.

Zoo *Elianus* verhaelt, uit de ſchriften van zekeren *Euforion*, zou op *Samos* in aeloude tijden, wanneer het woeſt was, wilde dieren van een yzelijke

grote

grote hielden, die wreet en vervarelijk aenquamen, en *Neaden* genoemt wierden, door welker geloei alleen d'aerde ſcheurde. Waer uit een ſpreekwoort by de Samiers ontſtaen was, als men iemants ſterkte wilde uitdrukken: *Hy is in ſterkte grooter, als de Neaden.*

Voorts getuight *Elianus*, uit *Euforion*, dat by zijnen tijt noch de gebeenten dier gedroghten getoont wierden. Miſſchien waren deze een en dezelve gebeenten, die andere Samiers voor de gebeenten der *Amazonen* toonden, die op *Samos* door *Bacchus* gedoot waren.

Want men zeidt, dat door der zelver geloei het aertrijk omtrent den bergh *Phloeus* geborſten zy. Aldus ſchrijft *Plutarchus* in de volgende woorden. *D'Amazonen, uit de lantſtreke der Efeſiers, voor Bacchus vluchtende, trokken na Samos over. Dees deed ſchepen toetakelen, en ſcheepte over, en taſte haer met een gevecht aen, en dode vele Amazonen. Eenigen der genen, die te ſneuvelen quamen, worden gezeit ontrent Phloeus geſneuvelt te zijn: welker gebeenten ook aldaer getoont worden. Zommigen zeggen, dat de Phloeus van haer geborſten zy, wanneer zy hert en ſterk ſchreeuwden.*

Dus verre *Plutarchus*.

Doch eenige houden dit voor gene ware geſchiedenis, maer voor een poëtiſch verdichtſel en beuzeling, en willen door den naem van *Neaden* of *Neiden*, door welker gebrul het aertrijk gezeit wiert te ſcheuren, aertbeving verſtaen: waer door by wijle het aertrijk met veel geraes en gedruis ſplijt en gaept.

Want wanneer, in die aeloude en rouwe eeuwe, op *Samos* aertbeving ontſtont, en het aertrijk door aertbeving met gedruis en geloei van een ſcheurde, zoo is gelooffelijk, dat die aeloude eilanders, als zy d'oorzake der aertbeving uit onkundigheit niet konden vatten, yzelijke wanſcheppſelen verzonnen hebben, door welker gebrul en geloei quanſuis het aertrijk van malkanderen zou geſcheurt zijn.

Op het jaer veertien hondert drie en vijftigh, wanneer *Konſtantinopolen* en d'eilanden der Archipel, onder de regering van den Turkſchen keizer *Mahometh de tweede*, door de Turken t'ondergebraght waren, wiert het eilant *Samos* ganſch ontvolkt.

Als namaels zeker *Kilitch Aly Baſſa* aldaer aenquam, en met een klein gezelſchap lande, om te jagen, wiert hy met zulken begeerte tot deze plaetſe ingenomen, dat hy beſloot verlof van den groten Heer, keizer *Selim*, te verzoeken, om het eilant weêr te bevolken. Na hy dat gedaen had, voerde hy verſcheide huisgezinnen van alle na-by-gelege plaetſe, en inzonderheit van het eilant *Mitylene*, na *Samos* over. Waer over het eilant allengs vol inwoonders wert, en nu achtien ſteden en vlekken heeft.

Zoo *Belon* gedenkt, was het eilant *Samos*, tot op het jaer vijftien hondert en vijftigh, geheel woeſt, en wiert by genen menſch bewoont, uit vreze voor de zeerovers. Ook lagh'er niet een eenigh dorp op, noch geen vee wert'er gehouden. Maer op het jaer vijftien hondert en tachentigh begon men dit eilant weer te bevolken.

Zoo andere willen, zou de Turkſche keizer *Selim*, op het jaer vijftien hondert en vijftigh, dit eilant aen zekeren *Baſſa Cigale*, admirael der zee, vereert hebben, die het met Grieken deed bevolken en beplanten, die ſedert geweldigh aengegroeit zijn.

De hedendaeghſe inwoonders, zoo van dit eilant *Samos*, als van *Nikaria*, zijn meeſt alle Grieken, die beide op een zelve wijze leven, en den Griekſchen godsdienſt onderhouden: doch de prieſters van *Nikaria* zijn veel onkundiger, als die van *Samos*.

Behalve de *Kadi*, met drie of vier Turkſche huisgezinnen, en d'*Aga*, met tien of twaelf andere Turken, die hun verblijf in de ſtad *Megale Chore* hebben, zijn zeer weinige Turken op dit eilant.

De Turken hadden wel eer eene *Moske* in *Megale Chore*; maer de Venetianen deden die ſlopen, wanneer zy d'eerſte male met hunne vloot aen dit eilant quamen, om het onder hunne gehoorzaemheit te brengen, en d'eilanders tot opbrenging van ſchatting te dwingen. Doch de Griekſche Samiers weigerden in 't eerſte ſchatting te betalen

talen

talen, of voor den Venetiaenschen overste te verschijnen, en vlugten na het geberghte, uit vreze dat de Venetianen aenstonts door de Turken weer van het eilant zouden gedreven, en zy, ter zake ke van zulken schielijken afval, gestraft worden.

Maer na *Megale Chore*, of de grote stad, door de Venetianen ingenomen, en de *Moske* daer in ten gronde gesloopt was, gaven d'*Aga* en *Kadi* aen d'eilanders verlof, om jaerlijks eene schatting van acht duizent rijksdaelders aen de Venetianen te betalen.

Doch wanneer de Turken, na het maken der vrede, herstelt waren, hebben zy noit hunne gesloopte *Moske* willen herbouwen, of eene nieuwe maken, uit vreze voor een diergelijk toeval: gelijk zy ook, uit kraght van een oud waengeloof, gene *Moske* willen gebouwt hebben, als alleenlijk ter plaetse, daer zy zekerlijk weten, dat die noit door gewelt der Kristenen zal ontheilight of ontwijt worden.

Al het volk van het platten lant zijn lantbouwers, uitgezeit de Musafariden, of huis-dienaren van den *Aga*, die hun lant in pacht uitgeven, en hun werk maken, om op den *Aga* te passen. Ieder meester of heer van een huisgezin is gehouden op den *Aga* te passen, en hem ten dienste te staen, ten dien tijde, als hy al hun koren doet gereet maken, om gemeten te worden, en daer van de tiende te betalen.

Dan wort een van de Musafariden gezonden, om de tiende in te vorderen, die tot laste van den meester des huisgezins moet onderhouden en onthaelt worden. Maer in plaetse van de tiende des korens te nemen, welk stips zijn orde is, neemt hy gelt, na zijn eige waerdering van den prijs des korens. Alle wijnen, brandewijn en olie, zijn na een oude taxe, welke in de hof-registers staet aengetekent, getient.

Voorhene was op de zijde gene belasting gestelt, uit oorzake het een hantwerksel was, dat alleen door vrouwen handen gedaen wert: ter tijt toe zeker *Aga* quam, die een weinigh zijde begeerde, om daer van een gordel voor hem te laten maken. De Grieken braghten hem uit gulhertigheit eene brave mant vol zijde: maer des volgenden jaers eischte hy over al een gelijke meenighte, als of het hem van ampt-wegen toequam.

De kleding der hedendaeghse Griek-sche Samiers is als die van de Turken, en bestaet in een lange rok, welke tot op de hielen hangt, met een gordel om de lendenen: daer over zy een licht kleet of rok dragen. De vrouwen volgen desgelijks in hare kleding de Turksche vrouwen na, zijn om de lendenen gegordt, en hebben een witte vaelie of doek over het hooft. De jonge vrouwen laten het hair achter neerwaerts hangen, in een lange lok of tuit gevlochten, en op het eind met een zilvere of goude keten opgeknoopt. Kleding der Samiers.

In voorige tijden stont het grootste deel der eilanden van d'Archipel onder het gebiet van den aerts bisschop van *Rhodus*: en het eilant *Samos* had eenen bisschop, die suffragaen van dien bisschop was. Grieksche kerkelijke regeering.

Maer sedert de laeste hervolking des eilants, heeft het onder den Griekschen *Patriarch van Konstantinopolen* gestaen, die het aen de grote kerke van *Konstantinopolen* gaf, en zond derwaerts eenen *Vicarius* of stedehouder, om alle de kerkelijke inkomsten te verzamelen.

Indien staet bleef het een reex van hondert jaren, tot dat het volk of gemeente van *Samos* den Patriarch verzoght, om eenen aertsbisschop te mogen hebben: het welk hy toestont, en voeghde hen den bisschop van *Nikarie* tot *Suffragaen* toe. Maer dewijl dat eilant te arm is, om eenen bisschop t'onderhouden, so heeft ten hedigen dage d'aertsbisschop van *Samos* geheel en al genen *Suffragaen*.

Wanneer een nieuwe aertsbisschop komt, die toont zijn bevel-brief of bul, van den groten Heer aen den *Kadi*. Dan daghvaert hy alle de *Proësti*, of oppervooghden van de dorpen, dien hy zijne bul voorleest, en doet die in de gedenkboeken des eilants opschrijven. Wanneer dit gedaen is, verzelschappen zy hem tot aen de hooftkerke: alwaer hy, na het lezen van zijne onderrichtingen en berighten, hem door den aertsvader gegeven, op den aerts-bisschoppelijken throon geplaetst wort: daer elk een hem de handen

komt kuſſen: waer op hy aen hen zijne zegening geeft. Dan doet hy tot hen eene rede of preke, indien hy by zich zelven genoechzame bequaemheit vind het te doen. Dit is de maniere van zijne hulding in het aertsbisdom van *Samos* en *Nikaria*.

Op zijne eerſte komſte bied de *Papas*, of parochie-prieſter, van de kerke van zijn verblijf-plaetſe, hem vijftien of twintigh rijksdaelders, en die van d'andere kerken, ieder na zijn vermogen. Op het eerſte jaer van zijne komſte betaelt ieder parochie-prieſter hem vier rijksdaelders: en de volgenden jaren twee. Ieder lekebroer geeft hem acht en veertigh aſpers: en de volgende jaren vier en twintig. Zijne overige inkomſten komen hem van de willekeuren en huwelijken.

Het een gedeelte des eilants komt tot *Megale*, daer d'aertsbiſſchop zijn verblijf heeft, om trouverlof te halen, en het ander deel, by zijnen *Vicarius* of ſtedehouder, te *Karlovaſi*. De Samiers geven eene rijksdaelders voor het verlof van trouwen: en alle vreemdelingen twee. Maer die na zijn eerſte huwelijk komt, betaelt voor het twede en derde verlof drie of vier rijksdaelders.

Aerts-biſſchoppen van Samos. Sedert *Samos* een aertsbisdom was, zijn'er tot nu toe, niet meer als acht aertsbiſſchoppen geweeſt: als 1. *Athanaſius*. 2. *Anthimus*. 3. *Parthenius*. 4 *Kornelius*. 5. *Chriſtophorus*. 6. *Neofytus*. 7. *Jozef Georgirens*. 8. *Philaretus*.

Athanaſius was geboortigh van dit eilant, en een gehuuwde prieſter. Maer wanneer zijne vrouw, ontrent den tijt van zijne verheffing tot aertsprieſter, te ſterven quam, nam hy het gewaet van een Kaloyer aen. Hy was twintigh jaren aertsbiſſchop.

Anthimus, gebynaemt *Judas*, was vijftien jaren biſſchop. Maer op zekere klachte, door d'eilanders tegen hem aen den *Kapitan Baſſa*, of admirael der Turkſche vloot, gemaekt, wiert hy in de gevangkenis geſmeten: waer uit hy voor zekere zom gelts ontſlagen, en namaels aertsbiſſchop van *Ceſarea*, in *Kappadocie*, gemaekt wiert.

Parthenius, een Thebaner, wert uit het aertsbisdom van *Patras* na *Samos* overgebraght: alwaer hy, onder den tijtel van *Proëdros*, dat is, *voorzitter*, twaelf jaren den ſtoel bezad. Maer na dien tijd wiert hy in het volle recht en waerdigheyt van aertsbiſſchop toegelaten.

Kornelius van Mytelene wiert door den aertsvader van *Konſtantinopolen*, na eene zitting van zes jaren, afgezet.

Na hem volghde *Chriſtophorus*, een Samier, die door de Venetianen, over wanbetaling van ſchatting, op de galey geſmeten wiert.

Na hem volghde *Neofytus*, geboortigh van het eilant *Sifanto*, die zes jaren den ſtoel beklede, en op het eilant ſterf.

Na hem quam *Jozef Georgirenes*, geboortigh van het eilant *Milos*, die des jaers zeſtien hondert zes en zeſtigh, den zevenden van Wijnmaent, ingewijdt wert.

Hy zad vijf jaren op den aertsbiſſchoppelijken ſtoel, tot dat, na het veroveren van het eilant *Kandie*, de Turken aldaer volkrijker, en dienvolgens moetwilliger en baldadigh werden: dat hem geweldigh verdroot: waer over hy zich in de ſpelonke van *S. Johan Apocalypſis*, op het eilant *Patmos*, begaf.

Na hem ſtelde d'aertsvader van *Konſtantinopolen* in zijne plaetſe *Filaretus* van het eilant *Sifanto*.

Dees aertsbiſſchop *Jozef Georgirenes* heeft eene beſchrijving van d'eilanden, *Samos*, *Patmos* en *Nikaria*, als ook van den bergh *Athos* gemaekt, die, op zijn aenwezen te *Londen* in *Engelant*, in het Engelſch, in het jaer zeſtien hondert acht en zeventigh gedrukt is. Waer uit wy, voor een groot gedeelte, het geen, dat van die eilanden ſpreekt, getrokken hebben.

In de doorvaert of ſtrate, tuſſchen het eilant *Samos* en het vaſt lant, leggen eenige kleine eilanden. Eil. ond. Sam.

Ter oorzake van deze eilanden, is de doorvaert een groot neſt voor de Korſairen of vrybuiters. Geen ſchip, dat in die ſtraet komt, kan het ontſnappen, als met ter weder zijde tegen ſtrant aen te zetten: alwaer het dan in gelijk gevaer is, om tot een roof te worden. Deze vrybuyters zijn merendeels van *Malta*, *Liverne*, en *Savoye*, of van *Sardinie*.

Neffens het eilant *Samos* ſtelt *Plinius* d'eilanden *Rhipara*, *Nymphea*, en *Achillea*.

Beooſte de ſtad *Samo*, tegen over de kaep *S. Maria*, de hoek van *Figella* van het

het vaſt lant van *Aldinelle*, of *klein Aſie*, leit aen *Samo*, een klein eilant, ront in 't aenzien, en in de zeekaerten *Lemine* genoemt.

Achter dit eilant kunnen de ſchepen tegen een Zuidelijke wint ten anker komen: want het is in dit kanael, en in de haven, overal veertigh vadem diep.

Voor d'uithoek *Trogilium*, op het vaſt lant, tegen over *Samos* gelegen, ſtelt *Strabo* een klein eilandeken, ook *Trogilium* genoemt.

Aen de Zuid-Weſthoek van het eilant *Samos*, en tegen over het vlek *Spatharei*, en ontrent een vierendeel mijls van ſtrant, leit een klein eilant, *Samo Poulo*, dat is, *klein Samos*, nu by de Grieken, maer ſchijnt by *Strabo Narthecis*, en by *Plinius Narthecuſa* genoemt te zijn. Het is een tamelijk hoogh eilant, en vol groente, en geeft zekeren bloem, die als *Muskus* riekt; waerom de Grieken en Turken dien *Muskoulia*, en anders *Koree*, en d'Arabieren *Alhanna* noemen. De grote Heer en andere groten dragen dien bloem, tot cieraet, aen den tulbant.

Achter het eilant *Samo Poulo* is een veilige ree voor de ſchepen: maer de Zuide wint waeit'er recht op in.

Effen om de Zuid-weſthoek leggen twee klippen: welker een als een groot ſchip is: en d'andere leit effen boven water. Men kan tuſſchen de klippen en 't eilant doorzeilen: en is over al een ſchone gront. Als men daer tegen over is, ziet-men eene kleine pilaer aen lant, in een groten inboght ſtaen. Een weinig beooſte, of ook recht voor de pilaer, is eene goede ree voor de ſchepen. Daer is ook goet verſchwater aen lant te bekomen.

Eilant *Chios*, of *Chio*, nu *Scio*.

Het eilant *Chios*, of *Chia*, alzo van over ouds by Grieken en Latijnen genoemt, heet nu noch by Grieken, Italianen en andere volken *Scio* of *Cio*: maer de Turken noemen het *Saquez* of *Sakes*, en, met het by voegen van het woort *Adaſi* of *Adas*, dat is, *een eilant*, *Saquezadas* of *Sakes Adaſi*, dat *Maſtich eilant* gezeit is, van wegen den grooten overvloet der *Gom Maſtich*, welke op dit eilant alleen valt. In een zelven zin noemen de Perſianen dit eilant ook *Seghex*, dat is, *Maſtich*.

Het voerde by ouds, en te voore, den naem van *Pityuſa*, *Ethalia* en *Makris*. Het wert *Chia* (volgens *Metrodorus* en *Kleobulus* by *Plinius*) genoemt, na de nimf *Chione*, dochter van den *Oceaen*: of na den overvloet der ſneeu, welke op Griekſch Χιὼν of *Chion* heet, en op de hooghſte bergen het ganſch jaer door blijft leggen.

Of het wert *Chia* na zekeren ſlang of draek genoemt, die zich onder den bergh *Pelineus*, de hooghſte des eilants, in oude tijden verborgen lagh: tot grote vervaernis der inwoonders: want *Chia*, of *Chivia*, bediet op Syriſch eenen ſlang:

Scio is een van de edelſte en luſtighſte eilanden van d'Archipel, en was wel eer het beroemſte eilant der Jonen: gelijk het ook nu noch zeer vermaert en beroemt is.

Het leit in d'Ikariſche zee, tuſſchen d'eilanden *Samos* en *Lesbos*, nu *Metelino*, en allermeeſt tegen over d'oude ſtad *Erythre*, van het vaſt lant, neffens of tegen over *Jonie*, een lantſchap van *klein Aſie*, met een enge zeeſtrate of doorvaert tuſſchen beide, en tuſſchen de ſteden *Smyrne* en *Efeſen*. Plin: Strab:

Strabo brengt de ſchipvaert van *Chios* tot *Lesbos*, met een Zuidewint, by na op vier hondert ſtadien.

Het heeft in den omtrek hondert en drie en twintigh Italiaenſche mijlen: maer anderen maken dien twaelf, * en eenigen 63 Italiaenſche mijlen minder. *Strabo* brengt d'omvaert op negen hondert ſtadien. Porcach: * Spon.

Plinius begroot den omtrek op † hondert en vijf en twintigh duizent ſchreden: hoewel *Iſidorus*, by *Plinius*, dien met negen duizent ſchreden vergroot. Andere brengen den omtrek op * hondert vijf en twintigh Engelſche: † of op dertigh Franſche mijlen. † dat zijn 125 Italiaenſche mijlen. * Sand: † Stokhov.

Het leit hoogh uit zee, en ſtrekt in de lengte van 't Noorde na 't Zuide.

Het eilant *Chios* is in twee delen verdeilt: het een of eerſte deel heet op Griekſch *Apanomerea*, dat opper of boven deel bediet, en leit tuſſchen het Noorde en Weſte: en 't ander deel is *Katomerea* genoemt, dat is, *beneden deel*, en leit tegen over het eerſte.

Chios had by ouds eene ftad, met een kafteel *Delphinium* genoemt, en een goede haven en ree, voor tachentig fchepen

Fane. *Phane*, of *Fane*, wort by *Strabo* eene diepe haven van *Chios*, maer by *Ptolemeus* en *Stephanus*, een uithoek of kaep geheten: hoewel *Livius Phane*, op d'eene plaetfe een haven, en op d'andere een uithoek der Chiers noemt. Noch heden wort die uithoek *Fanale* of *Panale*, en by andere *Capo Mastico* genoemt. *Phane* of *Fane*, is Stephan. zoo veel gezeit als *verfchijnen*; dewijl aldaer het eilant *Delos* aen *Latone* zou verfchenen zijn.

Na *Phane* ftelt *Strabo* eenen tempel van *Apollo*, en een dadelbofch.

Na d'uithoek *Melena* ftelt *Strabo* eene lantftreke † *Ariufie* genoemt, welke rou en havenloos, en ontrent dertigh ftadien groot was, en den allerbeften wijn der Grieken voortbraght.

† Of Aruifie. Herod.

Chios was, neffens *Samos*, een van de twaelf Jonifche fteden, die op een eilant lagen, en had neffens, d'andere fteden, op gemene onkoften, in *Egypten* een groten en beroemden tempel, ten tijde van koning *Amafis*, geftight.

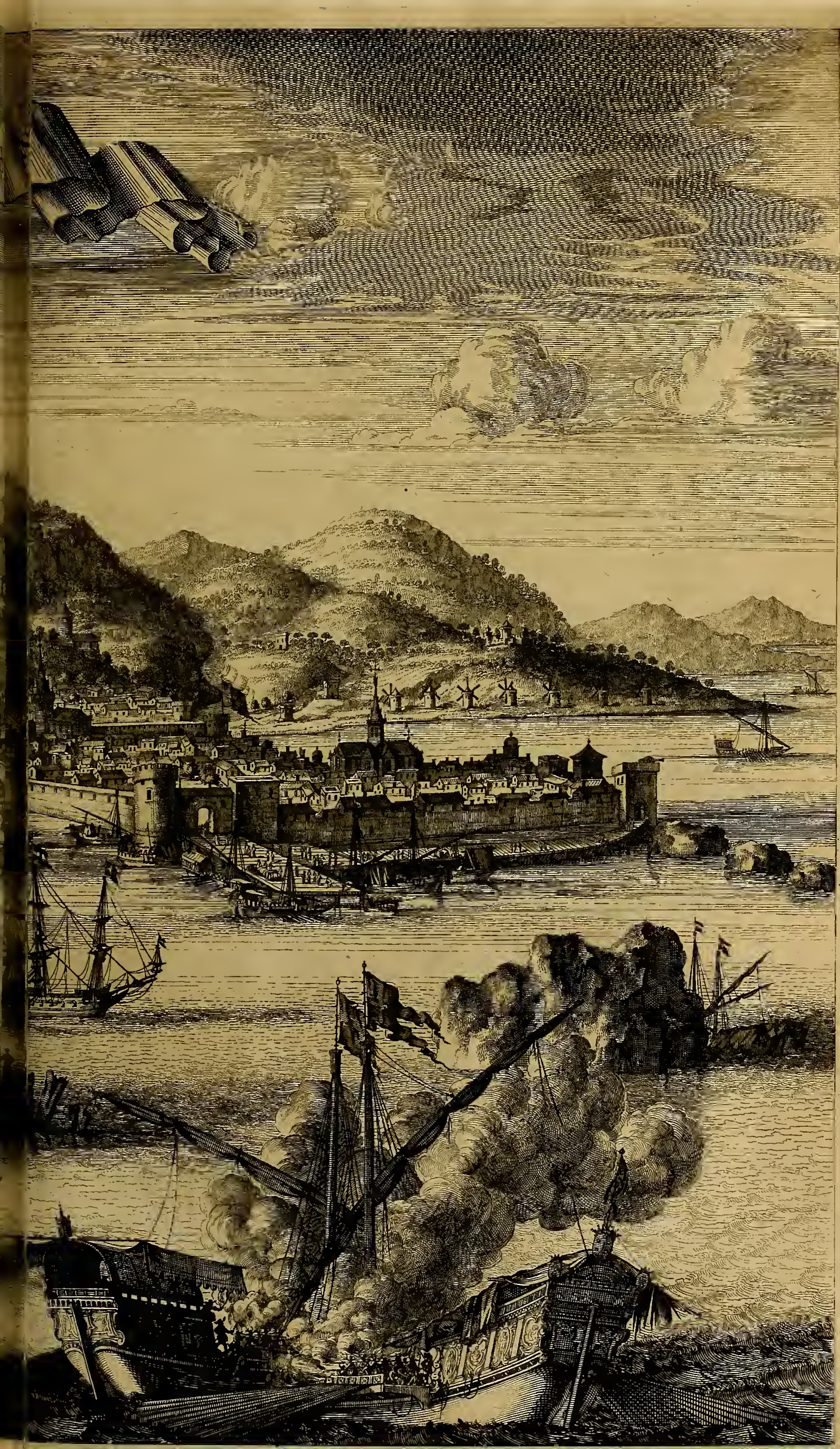
Op dit eilant is nu niet meer als eene ftad, en ook *Scio*, als het eilant, genoemt, aen eene veilige haven of inham, en aen d'Ooftzijde des eilants gelegen.

De hooftftad des eilants was eerft op den top van eenen bergh geftight: maer is namaels aen den oever der zee, tot meerder gemak der inwoonders, verleit en verplaetft. Aen de voet van dien bergh ftaet een kloofter, *Koronata* genoemt. Deze ftad is verdeilt, in een vlek of dorp, en in een kafteel. Het kafteel ftaet aen het Noordeind der ftad, en is eigentlijk ook de ftad, en heeft ontrent vijftien hondert treden in de ronte, en leit langs de haven gebouwt. Het heeft gene andere fterkten, als eene muur, met vier kleine torens bezet, en is met een walgang en gracht half vol water omringt. Het is fraei en fterk genoegh gebouwt, ten aenzien van *Turkye*.

Aan de Zuidzijde van de haven, leit een bolwerk, geftoffeert met eenige ftukken gefchuts, tot beveiling der fchepen.

De huizen zijn'er fraei na d'Italiaenfche wijze gebouwt: gelijk die ook be-

CHI

door de Genueſen, die wel eer dit eilant tijt dit eilant bezeten hebben, gemaekt zijn.

Het vlek, daer in de Kriſtenen hun verblijf hebben, leit beneden het kaſteel. Het is veel grooter, als het kaſteel: maer het heeft zulke fraeie huizen en ſtraten niet: dewijl het ſlechts tot eene voorſtad diende, zoo lang de Kriſtenen meeſter des kaſteels waren, dat zy voor de ſtad hielden. Langs den zeekant ſtaan vele aengename luſthuizen, die geenzins na de Turkſche gebouwen gelijken.

De haven der ſtad *Scio* is twintigh, achtien, zeſtien en vijftien vadem diep, en heeft een weken en modderigen gront. By grote koelte is het daer geen goet leggen voor de ſchepen: en byzonderlijk by Noorde winden: want dan kunnen d'ankers niet wel houden. Recht voor de ſtad ſtaet een vuur-torentje in 't water.

De ſtad *Scio* begrijpt ontrent dertigh duizent zielen: te weten, vijftien duizent Grieken, acht duizent Latijnen, zoo Genueſen, als Italianen: en zes duizent Turken, met eenige weinige Joden.

Onder vele Griekſche en Latijnſche kerken, (waer van de laeſte, ſedert de tijden der Genueſen, overgebleven zijn,) heeftmen'er eenige zeer fraeie. De vijf voornaemſte Latijnſche kerken, zijn de hooftkerke: die van de Kapucijnen, Eskolatijnen, Dominikaners en Jeſuïten. De Turken hebben'er hunne *Moskeen*, en de Joden *Synagogen*. De meeſte Turken houden zich op het kaſteel, om in veiligheit tegen de Kriſten ſchepen te zijn.

In de ſtad is een zekere plaetſe, als een baiert, daer in alle arme Kriſtenen en reizers huisveſting, den tijt van drie dagen en nachten, voor niet genieten kunnen.

Na by de grachten der ſtad, zijn de graf-ſteden der Kriſtenen, verciert met grote ſtenen en vanen. Maer aan de graf-ſteden der genen, die des jaers zeſtien hondert en een, in een aenſlagh op het kaſteel ſneuvelden, heeftmen een zwart merkteken geſtelt, naer dien die als grafſteden van heiligen onder de Kriſtenen gehouden worden.

Drie Franſche mijlen beneden de ſtad, na 't Noorde, of op het Noord-eind van de Zuidkuſt van *Scio*, leit eene ſchone haven, welke d'eenighſte goede haven des eilants is, en *Delfino* genoemt wort. Daer neffens ſtaet een vuur-toren. Daer is goet verſch water voor den zeeman te bekomen. Aen de Noordzijde leit een andere haven, *Kardamile* geheten: alwaer eene vlakte is, waer door een zeer ſchone riviere loopt. Tegen over of voor deze haven, leit een eilant *Kardamila*. Tuſſchen beide leit een uithoek, de *Graeuwen-hoek* genoemt. Daer voor leit eene klip in zee, *Strovele* genoemt. Kardamile.

Voor de haven *Delfino* leit een klein eilandeken, * *S. George* in de zeekaerten genoemt: daer op goet verſch water voor den zeeman te bekomen is. De ſchepen varen benoorde of bezuide dit eilant in de haven: want de gront is over al zuiver en klaer. Ook kunnen de ſchepen zoo verre en diep in deze haven loopen, alſſe wille, en met een tou, aen de Noord of Zuidwal vaſt leggen, en met een ander 't zeewaerts, bevrijt voor alle winden. In het midden der haven leit eene drooghte, niet meer als negen of tien voet onder water, welke de ſchepen ſchuuwen moeten. * en anders Iſolot S. Stephano.

Bezuide de ſtad *Scio* leit een rode hoge hoek of hooft, *Capo S. Helena* genoemt, daar een lange en dikke vuur-toren op ſtaet. Van deze hoek ſchiet een rif in zee, daer de ſchepen in het voorby varen afhouden.

Eenigen ſtellen op dit eilant achten dertigh vlekken of dorpen: hoewel *Spon* en *Wheler* ſlechts tien of vijftien: gelijk ook *Porcachi* het getal niet groter ſchijnt te maken. Vlekken of dorpen. Stokhove. Porcachi.

De vlekken van het dal *Aponomerea*, leggen ten dele op bergen, en ten dele op vlakte, onder welke het vlek *Valiſſo*, op eene vruchtbare vlakte leit.

Aldaer leggen ook de dorpen *Perparea*, *Santa Helena*, *Menaletto*, *Vichio*, *Pitio*, *Kardamile* of *Kardadamilla*, *Santo Angelo*, en *Santo Helia*, dat eertijts een kaſteel met een haven was.

Aen de Noordzijde is een bron *Fonte Nao* genoemt, aen welken oort eenige zeer hoge bergen beginnen te rijzen.

Aen de Noortzijde der ſtad *Scio*, leit een vlek of ſtedeken *Rikovera*: en meer Ooſtwaerts, na zee toe, *Kalamotti*: alwaer een vruchtbaer velt is. Beweſte de ſtad leit een vlek *Pigrino*, en weinigh verder *Anaſtaſia*, en na 't Noordweſte aen zee *Amiſta*, met een vlakte en eenen toren, welk ook eene haven heeft, *Amiſta* genoemt. Eenigen willen dat deze vlakte by ouds *Aruiſia*, en nu gebroken *Amiſta* zou genoemt zijn.

Dicht daer by is de haven *Latte*, met twee klippen: en de golf of inham *Litimeni* of *Lithilimione*, met een vlak velt daer neffens, en eene riviere.

Klooſter Neamones. Op of tuſſchen de bergen, aen de Zuidzijde des eilants, leit een klooſter *Neamones* genoemt, met eene zeer fraeie kerke: waer in verſcheide Kaloyers of Griekſche geeſtelijken hun verblijf hebben. Daer is een zeer fraeie waterbak, wonderlijk kunſtigh gemaekt, welke treffelijk water geeft. Aldaer worden alle reizers voor niet met allen geſpijſt.

Dicht daer by is 't klooſter *Korenata*, met eene kerke, gewijdt aen de maeght *Maria*: en, op een afſtant van een vierendeel mijls na 't Weſte, een klooſter *S. Nikolo*, met een kleine, doch fraeie kerke, beneffens een hof en bron.

Dragolin. Een halve mijle van daer, is eene plaetſe *Dragolio* genoemt, met een fraei huis, ſchone tuin, bron, en hoeve. Een vierendeel mijls verder, is een klooſter van *S. Jan*, met een boomrijken hof, toren en waterbron. Op den top of boven op eenen bergh, niet verre van het vlek *Kardimila*, ſtaet een klooſter van Kaloyers of geeſtelijke Grieken, die gemenelijk ten getale van hondert daer in hun verblijf hebben. Zy tonen in de kerke, met grote plechtigheit, een ſtuk houts, gevat in een kruis van zilver vergult: het welk zy voor een ſtuk van het oprechte kruis des Zalighmakers houden.

Van dezen top kan men het ganſch eilant overzien, en vele kleine eilanden, daer ontrent gelegen, ontdekken. Het welk een luſtigh verſchiet, en aengenaem gezight geeft.

Krina. Dicht by het vlek *Kardimila*, ſtaet een luſt of lanthuis *Krina*, dat zekeren perzoon uit den huize van *Juſtianus* toekomt, en door eenen *Kardinael* van den zelven huize geſtight is. Het is een gebouw, na d'Italiaanſche wijze geſtight, met ſchone hoven en boſſchen van oranje en limoen-boomen.

Homeers Schole. Een mijle van de ſtad *Chio*, by zeker vlek, ziet men, onder zeer vele puinhopen, aen den oever der zee, een groten ſteen, die uit eene rotſe gehouwen en by na ganſch ront is; doch boven is hy plat, en een weinigh uitgeholt. Boven en in het midden van dien ſteen zietmen geſtalten van ſtoelen of zetels uitgehouwen. Maer in den zelven ſteen is een zetel meer verheven, als d'andere, even als de ſtoel of zetel van eenen leermeeſter. Men hout, door overlevering der inwoonders, dat deze ſtoel de ſchole van den poëet *Homeer* was, die aldaer zijne leerlingen zou geleert, of zijne gedichten opgezeit hebben: gelijk ook d'inwoonders deze plaetſe de Scholen van *Homeer* noemen. Men wil ook, dat *Homeer* in een vlek van dit eilant, *Kardamila* genoemt, zou geboren zijn, gelijk men ook zeidt, dat te *S Helie*, onder eenige puinhopen, het graf van *Homeer* noch gezien wort.

Tot groot bewijs van *Homeers* geboorte op dit eilant, dient ook de voortreffelijke wijn, die op de landen viel, de welke gezeit worden *Homeer* toe te komen, en die d'oude inwoonders des eilants hierom *Homeers* wijn noemden.

Anomerea, of 't boven gedeelte des eilants, heeft vele bronnen, hoeven en lanthuizen, en is by na vol boomen, met eenige ſchaduwrijke dalen. Het beneden deel is by na ganſch berghaghtigh, doch heeft veel meer heuvelen, als bergen: alwaer de boomen waſſen, die de gom maſtich geven, en op gene anderen oort des eilants groeien.

Op het eilant *Chio* is het aengenaemſte en luſtighſte verblijf van ganſch *Turkye*: zoo van wegen de goede lucht, vermakelijke lanthuizen, en ſchone hoven, als van wegen de heuſcheit en beleeftheit der Grieken, die aldaer wonen.

Het heeft veel loopende bronnen, en eenige rivieren, die het bevochtigen en vruchtbaer maken, en door haren ſterken ſtroom ook molens doen omgaen. De riviere *Beloſano* valt in de haven *Delfino*.

Het eilant *Scio* heeft verſcheide bergen,

gen. De hooghſte der bergen, die op het eilant zijn, was de *Pelineus*, of anders *Pelinneus* of *Pelleneus* by d'ouden genoemt: van waer de Pelinneeſche *Jupiter* in *Chio*, by *Heſychius* en *Favorinus*, gebynaemt wort. Anders heet deze bergh ook *Pelinna*.

Zoo d'aeloudſte hiſtorien der Chiers melden, zou onder dezen bergh eertijts een draek van een yzelijke groote verborgen gelegen hebben, die d'eilanders een wijle met zijn gezijfer vervaerde, tot dat het boſch rontom de ſchuilhoek door het vuur verteert wiert.

D'ouden, die de hiſtorien van *Chios* beſchreven hebben, verhalen, dat op dit eilant, ontrent den bergh *Pelinneus*, in zeker duiſter dal, en vol hoge boomen, een draek van een yzelijke grote geweeſt zy: voor wiens gezyfer alleen de inwoonders van *Chios* vervaert waren. Dies gene lantbouwers noch veehoeders dien derfden naderen, om zijne grote t'aenſchouwen. Maer uit het gezijfer alleenlijk beſpeurden zy, dat het een yzelijk en vervarelijk gedierte was.

Na dien yzelijken draek zou de bergh van *Chios*, in de Feniciſche tale, de bergh van *Pelinaas*, dat is, *van een vervarelijken draek*, genoemt zijn. Hoewel *Pindarus* wil, dat de bergh *Pelinneus*, op *Chios*, alzoo na *Pelinneum* of *Pelinna*, eene ſtad van *Theſſalie*, zou genoemt zijn.

Daer is ook een ſteenhouwery of mijne van marmerſteen. *Plinius* prijſt *Chios* ook van zijn bonten marmerſteen: met byvoegen, dat, zijns bedunkens, allereerſt de ſteenhouweryen der Chiers den bonten of geplekte marmerſteen getoont hebben: wanneer zy hunne muuren bouwden.

Homeer heeft dit eilant den naem van vruchtbaer boven alle andere gegeven.

Het brengt grote meenighte van granen en boomvruchten voort. Granaet, oranje-appelen, limoenen en citroenen, groeien'er in zulken overvloet, dat het uitgeperſt zap in tonnen na *Konſtantinopolen* en andere plaetſen vervoert wort, om over ſpijze, in plaetſe van verjuis, te gebruiken. Ook verſchaft dit eilant alleen, byna voor *Konſtantinopolen*, die vruchten.

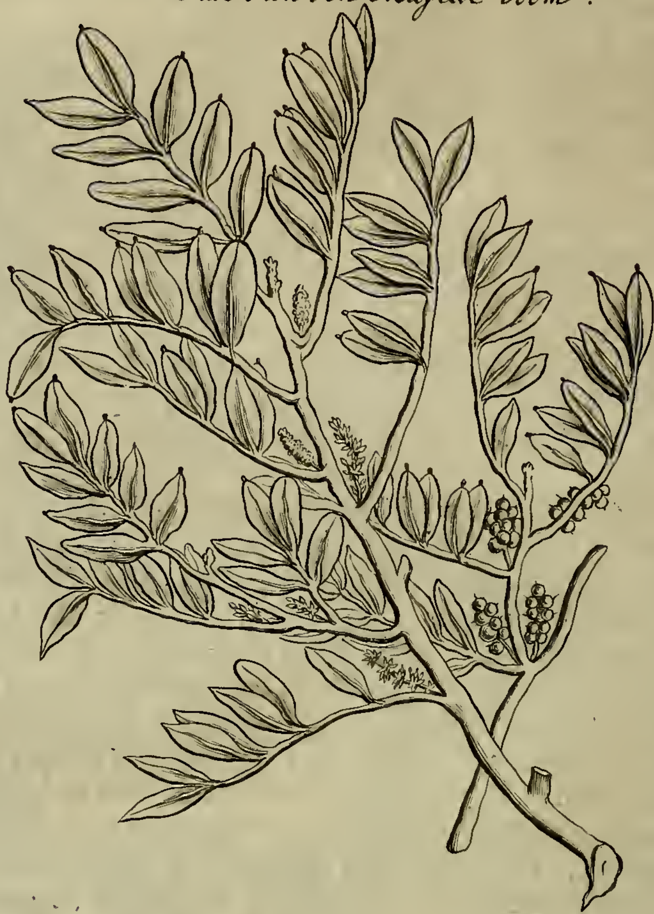
Daer groeien olijf, terpentijn, en *S. Jans* broots-bomen, die by de hedendaegſe Grieken *Oudorine* genoemt worden. Ook valt'er zeer treffelijke witte en rode wijn, inzonderheit in de lantſtreke *Ariuſie*, dien d'ouden zeer prezen.

Plinius roemt boven mate den Ariuſiſchen wijn. Desgelijks gedenkt ook *Virgilius*, in zijn herderskout van *Dafnis*, den Ariuſiſchen wijn met roem; daer hy zeidt: *Ik zal den Ariuſiſche wijnen, den nieuwen Nektar, in ſchalen plengen.* Van gelijken prijzen *Plutarchus*, *Strabo* en *Atheneus*, den Ariuſiſchen wijn: want *Strabo* noemt den wijn, die in de lantſtreke van *Aruſie* viel, den beſten der Griekſche wijnen. Men zeidt de naem van Malvazeywijn een gebroken naem van *Ariuſie*, en die wijn van daer allereerſt gekomen zy, die alleen op *Kandia* valt.

Het eilant *Chio* voet vele quakkels: en inzonderheit zulken meenighte van patrijzen of velthoenders, als gene plaetſe of oort in de ganſche werelt. *Velt-hoenders.* Men vind in zekere dorpen grote rode en tamme patrijzen, en tammer als de hierlandſche hoenders, die d'inwoonders met grote troppen, als hoenders, ganſen of duiven hier te lande, houden, aenqueken en voeden: Zy laten hen des uchtens na de bergen, of op de velden ter weide vliegen, met jongens daer by, om op hen te paſſen: die hen des avonts, op het geluit van een fluitje, weêr by een verzamelen. Waar op ieder ſchool of trop, by wijle van drie hondert ſterk, weêr by zijnen hoeder of geleider komt, en met hem na het vlek vlieght. En alhoewel zomtijts zes of zeven duizent t'zamen, en by een zijn, en verſcheiden meeſters toebehoren, zoo zijn zy nochtans zoodanigh op het fluitje afgerecht, dat zy zich aanſtonts, op deſſelfs geluit, van elkanderen ſcheiden.

Deze patrijzen zijn de hierlantſche wel gelijk, doch verſchillen evenwel van die in geluit of ſtemme. Het welk men zelden in een zelven geſlaght van vogelen beſpeurt: ſchoon beide van verſcheide landen zijn.

Inzonderheit worden deze patrijzen over-

overvloedelijk veel in zeker vlek *Kalamasia.*

Gom Mastik-boomen. Vermaert is het eilant *Chio*, door het voortbrengen van zekere kleine bomen, die de *Gom Mastich* of *Mastik* geven, en aldaer overvloedelijk veel groeien, en by na op genen anderen oort, als aldaer, gevonden worden: dies deze boomen en *Gom* aen het eilant *Chio* als eigen zijn Ook is'er niet meer als een oort des eilants, daer die boomen wassen of *Gom* geven willen: want dikwils hebben d'inwoonders getraght deze boomen op andere plaetsen te planten: maer alle moeite, die zy daer toe aenwenden, was altijt vergeefs gespilt.

Stokhov. De *Mastik-boomen* groeien in of op het gedeelte des eilants, *Katomerea*, in een bestek van ontrent drie mijlen: op vlakten en bergen, aen het Zuid-Tavern. Oostereind des eilants gelegen. Zy geven zeer lange takken, met bladen als die van de *Myrtus*, die alle kruipende na d'aerde toe schieten: maer zoo dra zy neerwaerts gekomen zijn, verheffen zy zich van zelfs allengs opwaerts. Van het begin van Bloei tot het einde van Zomermaent, wort met grote zorge de gront, onder deze kleine boomen, zeer net en schoon gehouden: want geduurende deze twee maenden, druipt en zijpt uit kleine kerven of sneden, die in de takken of in dier bast of schors gemaekt zijn, een zekere witte *Gom*, *Mastich* of *Mastik* by de oude Griekse en Latijnsche artzen, en nu by de Turken *Sakes* geheten: gelijk deze daer na ook dit eilant *Sakes Addasi*, dat is, *Mastich eilant*, genoemt hebben

Ste hoi Andere willen, dat het opsnijden van de bast, daer uit de *Gom Mastik* druipt, van het begin van Hooi tot in het lest van Oogstmaant zou gedaen worden.

Deze boomen worden met geen minder zorge aengequeekt, als de wijngaert, inzonderheit met het afsnijden der takken, om des te meerder *Gom* te geven. De Turken slaan zorghvuldelijk deze *Gom* ga, en derft geen Griek iet daer van nemen, noch iet daer van in zijn huis hebben, op pene van den hals, behalve in gehele kisten. Men verzamelt'er gewonelijk twee hondert en vijftigh kisten of kassen *Mastik* des jaers,

jaers, ieder van hondert en vijftigh pont zwaer, die het ſtuk gemenelijk voor hondert en vijftigh kronen verkocht worden, welk gelt tot profijt van den groten Heer komt; doch hy behout vijftigh kaſſen, tot gebruik van zijn *Serrail*: want hy doet deze *Gom* onder het broot mengen: het welk de Turken voor gezont en maegh-ſterkend houden. Ook kauwen alle de vrouwen van het *Serrail* dezelve geduurighlijk in den mont: want zy zeggen, dat zy de vuiligheit en onreinheit der tanden wegneemt, en die zuiver en wit hout.

Tegen het Sayzoen van den *Maſtik* oogſt, of wanneer de *Maſtik* zal verzamelt worden, zend de grote Heer alle jaers op dit eilant een zeker getal van * *Boſtangiſen*, ten einde niemant eenige *Gom* daer van zou nemen, noch wegh dragen: maer die alle voor het *Serrail* bewaert worden. Indien'er nu overvloet van *Gom* op een jaer, en veel meer als gemeenlijk, valt, en voorraet van *Maſtik* aen 't *Serrail* verſchaft is, dan behouden de *Boſtangiſen* een klein gedeelte achter de hant, om daer gelt van te maken. Zy doenze zelve, na verkocht te hebben, in zakken, en verzegelen die met het zegel van den groten Heer, ten einde zy die zonder eenige zwarigheit zouden uitvoeren kunnen: want als de genen, die de haven bewaren, dit zegel zien, laten zy onverhindert de zakken of kaſſen door en uitgaen.

Eenige brengen d'inkomſten, die de grote Heer van de *Maſtik* trekt, op tachentigh duizent dukaten: andere op achtien duizent *Sultanien*.

Eigentlijk wort de boom, die de *Gom Maſtich* geeft, by d'oude Grieken *Schinos*, en by de Latijnen *Lentiskus* genoemt.

D'oude Griekſche artſen, *Theophraſtus* en *Dioſcorides*, hebben dezen boom niet beſchreven: miſſchien om dat die zoo gemeen en bekent was, maer wel gedenkt *Dioſcorides* den zelven met den naem van *Schinos*, en beſchrijft zijne *Gom* of hers, die hy zeidt dat *Maſtice* of *Maſtiche*, en ook na *Schinos*, de naem van den boom, *Schinine* genoemt wort. Hy hout onder de harſſen, naeſt de Cypriſche terpentijn, de *Gom Maſtich* voor de beſte.

De boom is Winter en Zomer altijt groen: want de bladen vallen noit des Winters af. Hy bloeit in de Lente en geeft in de Herfſt rijpe bezien.

Dees boom groeit op meer andere eilanden van d'Egeeſche zee, als op *Kandia*, en ook in *Syrie*, *Vrankrijk* en *Italie*: maer voornamentlijk op het eilant *Chio*, op het welk hy, om de *Gom Maſtik*, naerſtelijk ga geſlagen en gequeekt wort: want het eilant *Chio* alleen brengt onder alle andere eilanden de witte en beſte *Gom Maſtik* voort. Maer die op *Kandie* valt, is geel en bitter.

De *Lentiskus-boomen*, die in *Vrankrijk*, *Provençe* en *Italie* groeien, zijn den genen, die op *Chio* groeien, gelijk, maer geven evenwel gene *Gom Maſtik*. De *Lentiskus-boom* wort ook hier te lande in de hoven, by liefhebbers, in tobbens of bakken gequeekt en gehouden, maer moet des Winters in een kamer, by een warme kaggel, bewaert worden, of zou anders door de koude uitgaen. Hy geeft ook hier te lande gene *Gom* of *Maſtich*: maer wanneer het een zeer hete zomer is, dan druipt bywijle uit den ſtam en takken eenige hers of *Gom*, doch die donker bruin, en nergens na zoo goet is, als die op dit eilant valt. De boomen, die op andere plaetſen groeien, zijn laegh, en ſchieten met geen eenigen ſtam uit de wortel op: maer met meenighte van rijsjes en ſcheuten.

Hy groeit hier te lande langzaem voort, en kan naeuwelijks deſſelfs aenwas in een ganſch jaer bemerkt worden, en ſchiet ontrent tot de hooghte en brete van een moerellen-boom op. De takken zijn taei, buighzaem, en zwenkbaer, als een teen.

De ſchors is uit den aſchgraeuwen rootaghtigh of rosverwigh, desgelijks buighzaem en hert om te breken. De bladen hangen aen eene ſtengel ontrent acht te zamen by een, en zitten ieder ter wederzijde aen een lange ſteel, tegen malkanderen over: als de bladen van okernoten of eſſchen-boomen; doch zijn kleinder.

Ieder bladt is langwerpigh, ront van fatzoen, by na als een myrtebladt, of als die van het zoethout gewas; maer herder en vaſter,

blinkend, donkergroen, aen de randen een weinigh rootaghtigh, en als met eenige aederen doorlopen, lieffelijk van reuke, hoewel met eenige zwarigheit voor 't hooft, en zuurachtigh.

De bloemen zijn moſchaghtigh, uit den groene bleekaghtigh, en eenighzins purperaghtigh, en hangen tros of kroonswijze in de hoeken der takken rontom aen een langaghtige ſteel by een. Na de bloemen volgen bezien: die in 't begin groenaghtigh zijn, en aenſtonts uit den purperen rootaghtigh, en eindelijk in het rijpen zwartaghtigh worden. Zy zijn olieaghtigh, vet, van de grote als een erwete, en hebben van binnen een herde en zwerte kern, met wat mergh. Aen de bladen groeien by wijle blaetjes, en zomtijts gedraeide hoorntjes, zomtijts ront, en zomtijts langhwerpigh: waer in, in het begin, een vocht zit: daer uit, wanneer die out geworden is, beesjes of muggen groeien.

Hippokrates noemt de bezien van dezen boom op Griekſch *Schniden.*

Uit den wortel, ſchors en bladen, wort een zap gedrukt of geperſt, dat, wanneer dik of lijvigh geworden is, tegen de roden loop, ſterke vloet der maentſtonden, beenbreuken, zweren en uitzinkinge des lijfmoeders gebruikt wort: want het heeft een zeer zamentrekkende kracht.

Uit de bezien wort eene olye getrokken, welke tegen de ſchurfte, uitvallen des hairs, en ontſteking der tonge dienſtigh is. De Spanjerts beſmeeren met dezelve olye de hantſchoenen, en noemen die *Azeite a Mato.* Andere vervalſchen d'Opobalſem daer mee.

De *Gom Maſtik* is meê tegen verſcheide gebreken van 's menſchen lighaam dienſtigh. Ook wort'er een zalve en olye van gemaekt, welke laeſte tegen vele qualen der vrouwen gebruikt wort.

Het halve gedeelte des eilants, daer deze boomen waſſen, is geheel ſteenachtigh lant, en by na onvruchtbaer: het ander gedeelte, daer die bomen niet groeien, is zeer vruchtbaer, brengt uitſtekende druiven voort, en is met luſtige boſſchen bezet, en in 't geheel zeer vermakelijk.

De terpentijn-bomen, die zeer veel op dit eilant groeien, geven de beſte terpentijn van de werelt; want zy is zeer wit, en heeft gene lelijke ſmake, noch maekt gene ontroering in de genen, die dezelve gebruiken.

Op het eilant of in de ſtad *Chios* ſtont in oude tijden een tempel van de godin *Minerva:* uit den welken *Paktyas* de Lydier getrokken, en door de Chiers aen de Perſianen overgelevert wert, die daer voor *Atarneus*, eene plaetſe van *Myſie*, in *klein Aſie*, tegen over het eilant *Lesbos* gelegen, bedongen.

Dees *Paktyas* was van *Cyrus*, koning der Perſen en Meden, ontrent op het jaer vijf hondert en vijftigh, voor des Zalighmakers geboorte, afgevallen, en van de Kumeers na het eilant *Lesbos*, en van daer (want de inwoonders der ſtad *Mitylene* wilden hem aen koning *Cyrus* overgeven) met een vaertuigh na het eilant *Chios* overgebraght.

Langen tijt daer na wilde niemant van de Chiers aen eenen der Goden plenging van gerſten pappen doen, noch paſtyen van de vrucht, die van *Atarneus* quam, bakken. Ja alle wat in die lantſtreke groeide wert in alle offerhanden by de Chiers afgeſchaft.

De Chiers alleen, onder de Jonen, deden den Mileſiers of inwoonders der ſtad *Miletus*, in *klein Aſie*, in den oorlogh tegen *Alyattes*, koning van *Lydie*, op het zes hondert en vijf en twintighſte jaer, voor des Zalighmakers geboorte, byſtant; dewijl de Mileſiers te voore met de Chiers tegen d'inwoonders der ſtad *Erythra*, in *klein Aſie*, oorlogh gevoert hadden.

D'oude Chiers, zoo *Strabo* getuight, hadden de heerſchappye der zee en vrijheit bekomen. Waerom *Plinius Chios*, het *vrye Chios* noemt. Zy braghten ook, volgens den zelven *Strabo*, ſcheeps-vlooten in zee.

Op het jaer vijf hondert, voor des Zalighmakers geboorte, braghten zy, tegen de vlote van den Perſiſchen koning *Darius*, hondert ſchepen in zee, en ſtreden mannelijk tegen de Feniciers: daer die van het eilant *Lesbos*, niet meer als zeventigh, en de Samiers zeſtigh verſchaften.

Eer dit zee-gevecht voor de ſtad *Miletus* geſchiede, vluchte *Hiſtieus*, geweldige heerſcher van *Miletus*, en ſchoonvader van *Ariſtagoras*, heimelijk des nachts uit *Perſie*, van koning *Darius*, en ſcheepte na het eilant *Chios* over: alwaar hy van de Chiers geknevelt wiert: dewijl zy hem verdaght hielden, als of hy van koning *Darius* zou gezonden zijn, om nieuwe dingen tegen hen in 't werk te ſtellen: maar wanneer zy de ganſche reden verſtonden, dat hy een vyant des konings was, zoo ontſlaekten zy hem, en voerden hem weêr na de ſtad *Miletus* over: doch de ſtedelingen, die reeds de vryheit geſmaekt hadden, wilden hem niet ontfangen: dies hy zich weêr na *Chios* begaf, en ſcheepte van daer, dewijl hy de Chiers tot het verſchaffen van ſchepen niet kon verſpreken, na die van de ſtad *Mytelene*, op *Lesbos*, over, die voor hem acht galeyen met drie ryriemen toeruſten, waer meê hy na *Byzantium* (nu *Konſtantinopolen*) voer, en de vrachtſchepen der Jonen, die uit de Zwarte Zee quamen, onderſchepte: behalve de ſchepen der genen, die zeiden hem ten dienſte te willen ſtaen.

Wanneer nu *Hiſtieus* kuntſchap van het zee-gevecht, dat voor de ſtad *Miletus* geſchiet was, gekregen had, gaf hy het bewint der zaken, aen de *Helleſpont*, aen *Biſaltes*, zoon van *Alloſanes*, een Abydener, en ſcheepte zelf met de Lesbiers na het eilant *Chios* over, en vocht, wanneer de krijgsbezetting der Chiers hem niet wilde innemen, in de holten of dalen der Chioſche lantſtreke.

Als *Hiſtieus* zeer vele Chiers doen ſneuvelen had, overweldighde hy met de Lesbiers lichtelijk d'overige Chiers, dewijl die in den voorigen ſchipſtrijt qualijk gehavent waren.

Voor deze rampen waren den Chiers, zoo *Herodoot* gedenkt, grote tekenen wedervaren. Het een was, dat van een ry van hondert jongelingen, die zy na *Delfos* zonden, alleen twee weêrom quamen: want een peſt had de acht en negentigh overige verſlonden.

Het ander teken was, dat in de ſtad ten zelven tijde, een weinigh voor de ſchipſtrijt, het dak op de kinderen, die lezen leerden, ter neer ſtorte: waer door van hondert en twintigh kinderen, niet meer als een kint behouden afquam. Daer na quam hen de ſchipſtrijt over, die de ſtad onder de voet braght. Op de ſchipſtrijt quam *Hiſtieus*, met de Lesbiers op *Chios*, en braght de Chiers, die qualijk gehavent waren, lichtelijk t'onder.

Hiſtieus trok weêr van het eilant *Chios* af; maer wiert door de Perſianen op het vaſt lant gevangen en gekruiſt. Chios onder Strattes. Herod.

Op het jaer vier hondert negen en zeventigh, voor des Zalighmakers geboorte, ſtont het eilant *Chios* onder eenen tiran of geweldigen heerſcher *Strattes*: tegen wien zeven Jonen (waer onder een was *Herodotus* genoemt, zoon van *Baſileïdes*) opſtonden, en op zijn leven toeleiden. Maer wanneer de bommel uitbrak, dewijl een der hantdadigers den toelegh uitbraght, vertrokken zich de zes overigen van het eilant *Chios*, en quamen in de ſtad *Lacedemon*, en begaven zich van daer na het eilant *Egina*: alwaer de vloot der Grieken, ſterk hondert en tien ſchepen, lagh, onder beleit van *Leotychides*, koning van *Lacedemon*, en *Xantippus*, krijgsoverſte der Atheners.

Deze Chiers baden de Grieken, op verzoek der Jonen, om na *Jonie* te zeilen, maer zy konden hen naulijks tot aen het lant *Delos* krijgen: want de Grieken hadden voor al wat verder lagh eene ſchrik: eensdeels uit onkundigheit der plaetſen, en ten anderen, dewijl hen docht, dat alles vol vyants krijgsheir was, en het eilant *Samos* zoo verre wegh lagh, als de kolommen van *Herkules* of *Straet van Gibralter*. Dies gebeurde, dat de Perſianen uit vreze met hunne vlote, tegen wien toen de Grieken oorloghden, niet boven *Samos* na 't Weſte derfden zeilen, noch de Grieken, op verzoek der Chiers, na 't Ooſte, boven het eilant *Delos*. En aldus beſchermde de vreze het midden tuſſchen hen beide.

Na de Grieken op de vlote der Perſianen de zege bevochten hadden, rechten zy met de Chiers, Samiers, Lesbiers en andere eilanders, een verbont van vrede op, dat by eede bezworen wert.

Chiers vallen van d'Atheners af. Thucid.

Op het jaer vier hondert en twaelf, voor des Zalighmakers geboorte, vielen de Chiers en Eretriers, door aenraden van de Lacedemoniers, van het bontgenootschap der Atheners opentlijk af.

Strombichides, vlootheer der Atheners, trok met acht schepen na het eilant *Samos*, en nam van daer een Samisch schip, en stak na *Teum*, een stad van *Jonie*, over, om d'inwoonders tot niet af te vallen te verspreken.

Chalcideus en *Alcibiades* vervolghden den vlootheer *Strombichides*, tot aen *Samos*, en voeren met twintigh Chiosche schepen na de stad *Miletus*: wiens inwoonders, op hun aenraden, ook van d'Atheners afvielen. De Chiers staken hier op aenstonts met tien schepen in zee, om te vernemen, wat te *Miletus* omging, en d'andere steden, op het vast lant, tot afvallen te bewegen.

Doch wanneer de Chiers zestien schepen van d'Atheners zagen, onder beleit van *Diomedon*, voeren eenigen met een schip na *Efesen*, en d'andere vluchten met d'overige na *Teum*: maer vier werden door d'Atheensche schepen onderschept, hoewel zonder volk: want dat was te voore te lande gestapt. D'overige schepen vlughten na de stad *Teum*. Wanneer d'Atheners namaels na het eilant *Samos* gevaren waren, trokken de Chiers met d'overige schepen, en te gelijk met het voetvolk, na *Lebedos* en *Eras*, (steden in *Jonie*) en zochten d'inwoonders tot afvallen te verspreken.

Kallikratidas, die op het jaer vier hondert en zes, voor des Zalighmakers geboorte, na *Lysander* door de Lacedemoniers tot hun vlootheer gemaekt was, en de vlote van *Lysander* te *Efesen* overnam, voer na de stad *Miletus*, en stak van daer na het eilant *Chios* over, en deed het kasteel *Delfinium*, (dat ontrent vijf hondert Athener krijgs-bezettelingen inhadde, en hem overleverden,) slopen. Hy stak van daer na het eilant *Lesbos* over, en veroverde de stad *Methymna*: maer aenstonts daer na quam hy in een zeegevecht, onder d'eilanden *Arginusen*, tegen d'Atheners te sneuvelen. De Peloponnesers verloren zeven en zeventigh schepen, en vluchten na *Chios*.

Op het jaer drie hondert twee en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, vielen de Chiers, Kojers, Mityleners, of inwoonders der stad *Mitylene*, op het eilant *Lesbos*, en meer andere volken en steden op het vast lant, van de Lacedemoniers af, en dreven de krijgsbezettingen uit, en herstelden zich in vryheit. Sedert verloren de Lacedemoniers de heerschappye der zee.

Op het jaer drie hondert acht en dertigh, voor des Zalighmakers geboorte, vielen de Chiers, Byzantiners of Grieken van *Konstantinopolen*, en Kojers of inwoonders van het eilant *Kos*, van d'Atheners, en van den Atheenschen veltoversten *Chabrias* af: waer uit onder hen een maet- of bont-genoten oorlogh ontstont. D'Atheners belegerden en bestormden *Chios*; derwaerts *Mausolus*, lantsheer van *Karie*, in *klein Asie*, beneffens de bontgenoten, ook bystant zond.

Chabrias quam in het gevecht te sneuvelen: want als hy met zijn schip d'eerste traghte in de haven te zeilen, wert hy van de andere schepen niet ingevolght. Dies zijn schip door de meenighte van 's vyants schepen omringt, en met de neb van een ander schip zoodanigh doorboort wiert, dat het begon te zinken. Waer op al het volk de wapenen neersmeet, en overboort sprong, en zich met zwemmen redde. Maer *Chabrias*, die een eerlijke doot voor een schandelijk leven koos, zette voet by stuk in het vechten, en wiert door 's vyants schichten gedoot.

Memnon, de Rhodier, en admirael van den Persischen koning *Darius*, nam op het jaer drie hondert drie en dertigh, voor des Zalighmakers geboorte, met eene vlote van drie hondert schepen, het eilant *Chios*, met verraet in, en braght alle de steden van het eilant *Lesbos*, behalve *Mitylene*, onder zijn geweld: doch quam in het belegh van *Mitylene* te sterven. Maer als *Darius*, door *Alexander de Grote*, drie jaren daer na overwonnen, en na *Persie* gevlught was, werden de Chiers, beneffens d'andere eilanders, van het gebiet der Persianen ontslagen, en quamen onder dat van *Alexander*: of bleven op zich zelfs vry.

Wan-

Wanneer *Mithridates*, koning van *Pontus*, op het zes en taghentighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, den zeeslagh tegen de Romeinen verloren had, was hy sedert geweldigh op de Chiers vertoornt, dewijl een van hunne schepen, op het admiraels-schip, in het gevecht tegen de Rhodiers, onvergzigtelijk toegezet was, en het byna ten gronde gestoten had. Waer om hy de goederen der Chiosche burgers, die na *Sylla*, Roomsche veltheer, gevlugt waren, deed verbeurt maken. Daer na zond hy eenigen, die by de Chiers de Roomsche zamenrotting zouden onderstaen. Eindelijk quam zijn veltheer *Zenobius* met een krijgsheir aen dit eilant te landen, onder schijn van na Griekenlant over te steken, en nam de muuren der stad *Chios*, en de vaste plaetsen by nacht in. Hy stelde aen de poorten waghten, en dwong de burgers, na hy die by een had doen roepen, wapenen, gyzelaars en uitgeleze kinderen der Groten, hem over re geven: die hy alle na *Erythren* zond, een stad in het lantschap van *Pontus*.

Daer na quamen brieven van koning *Mithridates*: waer by den Chiers eene boete van twee duizent talenten afgeëischt wiert. Tot betaling van die boete, waren de Chiers gedwongen de cieraden van hunne tempelen, en kleinoodjen der vrouwen te verkopen. Dan *Zenobius*, uit voorwenden van aen het rechte gewight iet te kort te schieten, deed de mannen byzonder, en de vrouwen en kinderen byzonder, in schepen zetten, en uit hun vaderlant na de Zwarte zee, by koning *Mithridates*, overvoeren; verdeilende de landeryen onder die van *Pontus*.

Maer de Herakliers, of inwoonders der stad *Heraklea*, die met de Chiers vrientschap onderhouden hadden, besprongen de Pontische schepen, die de gevangenen voerden, in het voorby varen, en braghtenze, zonder weêrstant te bieden, (want zy hadden niet maghts genoegh) in hunne stad. Toen verschaften zy den Chiers alle nootwendige dingen overvloedelijk, en beschonken hen met uitstekende giften, en herstelden hen in hun vaderlant.

Wanneer *Sylla*, veltheer der Romeinen, met *Mithridates*, koning van *Pontus*, in *klein Asie*, op het vier en tachentigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, vrede gemaekt had, beschonk hy de Chiers, Rhodiers en andere volken, tot loon van den bewezen bystant, en tot vergoeding van d'ongemakken en schade, die zy voor het Roomsche volk uitgestaen hadden, met de vryheit, en schreef hen onder de bontgenoten des Roomschen volks. Waer om *Plinius* *Chios*, het *vrye Chios* noemt.

Sedert bleven de Chiers, onder de Romeinen en Grieken, in rust en vrede, tot aen de regeering van den Griekschen keizer *Manuel Komnenus*. Wanneer dees d'Europers, die na het *Heilige lant* ter beevaert trokken, zeer qualijk had gehandelt, hebben de Venetianen dit eilant tot tweemael toe ingenomen, en eindelijk het gansch eilant eenige jaren bezeten. Namaels wert het weer aen de Griekschen keizers van *Konstantinopolen* gegeven, die het, na verloop van eenige jaren, aen zekeren rijken Heer van *Europa*, die geen Griek was, verpant hebben.

Naderhant heeft de Grieksche keizer, *Michael Paleologus*, dit eilant aen de Genuesen, in vergelding van den bystant, en voor eenige trouwe diensten, vereert: maer niet gelevert: naerdien zeker Heer *Martinus*, die als erfgenaam het zelve eilant bezat, toen noch daer op bleef woonen. *Chios onder de Genuesen.*

Eindelijk heeft de Griekschen keizer, *Andronikus Paleologus de Jonge*, dezen *Martinus* van dit eilant gejaegt, en het in bezit gehouden. Zommigen Genuesen namen, door toelating des keizers, het eilant met een sterke vloot van schepen in, na zy eerst het werk by hem, met een groote zomme gelts te geven, besteken hadden.

Zoo andere schrijven, gaf de Grieksche keizer, *Andronikus Paleologus*, het aen de Genuesen, in vergelding van den bystant, dien hy van hen, tegen de Venetianen, op het jaer twaelf hondert en zestigh genoten had. Dies wert aldus dit eilant, onder de Genuesen, een *Signorie* of heerlijkye op zich zelf.

Sedert wert het eilant gelukkigh en magtigh, en in vorm van een republijk *Wort een republijk of gemeen best.*

blijk of gemeen best, en onder of door de *Mahons*, anders *Maunesen* genoemt, bestiert: die d'eerste edelluiden van den huize der *Justinianen* van *Genua* waren, en het zelve eilant van den staet van *Genua* gekocht hadden. Men ziet noch dier wapenen in vele huizen der stad.

Deze *Mahons*, of *Maunesen*, bestonden voornamelijk uit een getal van vier en twintigh perzonen, die het gebiet over het eilant voerden. Men koos alle twee jaren eenen uit deze *Mahons* of *Justinianen*, tot *Podesta* of opperhooft, over het burgerlijk en lijfstrafbaer recht, dien een rechtsgeleerde tot stedehouder toegevoegt was.

Bestiering van Chio onder de Genuesen Mahons.

Alle zes maenden werden ook vier lantvoogden of bevelhebbers uit hen gekoren, die het vonnis of recht van lijfstrafbare zaken bywoonden, en kennis van alle burgerlijke zaken des eilants namen. Tot verhandeling van gewightige zaken, waren twaelf raetsheeren gestelt, doch stonden onder de vier bevelhebbers voornoemt.

Twee andere bevelhebbers zaten over zaken en geschillen, die niet boven de twintigh kronen bedroegen.

Vier amptenaers (waer van twee *Mahons*, de derde een Griek, en de vierde een stedeling was,) hadden het opzight over oude en nieuwe gebouwen, en over andere burgerlijke zaken van klein belang.

Daer en boven hadden twee heeren *Mahons* het bewint en opzight over de *Gom Mastich*: zonder welker verlof eenen iegelijk, op pene van den hals, het verzamelen of verkopen van *Mastich* verboden was. Men had'er ook eenen kapiteyn van den nachtwaght, en andere minder bevelhebbers. Verscheide en byzondere wetten en willekeuren waren'er, tot welstant van de republijk of gemeen best; ingevoert.

By aldien eene vrouw besloten had, na de doot van haren man, weduwe te blijven, dezelve was verplight aen de overheit zekere schatting, *Argomimotico* genoemt, dat is, *onnutte natuur*, te betalen.

Indien eene dochter, 't zy in de stad of op het lant, haer liet bekennen of ontmaeghden, eer zy getrout was, en dat hantwerk wilde aenhouden, die most eens voor al een dukaet aen den kapiteyn van den nachtwaght geven.

Maer na de bestiering des eilants aldus, ontrent den tijt van twee hondert jaren, aen den huize der *Mahons* of *Justinianen* gestaen had, en het eilant door de Genuesen van tijt tot tijt bevolkt was, besloten die, (eensdeels uit vreze van zich zelfs langer tegen de Turken te kunnen beschermen, ter oorzake van den groten aenwas der Turksche maght, inzonderheit na het veroveren van *Konstantinopolen*, en ten anderen, dewijl zy geen koren noch lijftoght hadden, als dat uit het gebiet der Turken quam, en daer en boven verre van allen bystant waren,) met de Turken een verdragh te maken, om in rust en vrede te zitten, en de dienstbaerheyt en slavernye t'ontgaen, met belofte van jaerlijks eene schatting van tien duizent dukaten aen den groten Heer te geven, beneffens twee duizent dukaten, tot een geschenk, aen de Viziers en Bassas. Wonder wel geviel deze aenbieding den groten Heer: en stont den *Mahons* het verzoek van deze voorrechten toe, gelijk zy die ook vele jaren vredelijk genoten: waer over alle vreemdelingen, en inzonderheyt vele Engelschen, aldaer ter koopvaerdy voeren, en koophandel dreven.

Maer wanneer namaels deze *Mahons*, twee of drie jaren in gebreke van de beloofde schatting te betalen, gebleven waren, en hun eilant tot een hertret en toevlught voor de gevluchte Turksche slaven diende, en daer en boven de Genuesen aen die van *Malta*, in het belegh des eilants, tegen de Turken bystant gedaen hadden, speet dit zoo geweldigh den Turkschen keizer *Selim*, dat hy eene vloot van zeventig schepen, des jaers vijftien hondert zes en zestigh, in zee zond, onder beleit van *Piali Bassa*, om zich meester van het eilant *Scio* te maken.

Piali deed door list het opperhooft des eilants, beneffens de voornaemste groten, met vrouw en kinderen, die het bewint des eilants in handen hadden, in zijn schip komen: van waer zy na *Konstantinopolen* verzonden, en van daer na andere plaetsen vervoert werden.

Aldus wert de bestiering des eilants den

den geflaghte der *Juſtinianen* of *Mahons*, geheel en al ontweldight, en daerop een Turkſch opperhoofr, van wegen den groten Heer, geſtelt. Voorts werden by na alle Kriſten kerken geſloopt, of in *Moskeen* verandert.

Namaels wierden, op verzoek en door voorſprake van den koning van *Vrankrijk*, de voornaemſte vervoerde hoofden der *Mahons*, weêr na het eilant overgevoert, die eenigen ſchijn van hunne oude beſtiering behielden, hoewel onder gehoorzaemheit der Turken.

De Turken handelden toen ook de Kriſtenen niet hert; want zy lieten hen op het kaſteel, en in het bezit hunner goederen blijven.

Des jaers vijftien hondert vijf en negentigh, deden de Florentyners, met eenige galeyen van den hertogh van *Florençe*, onder beleit van *Virginio Urſino*, eenen aenſlagh op het kaſteel van *Scio*, en veroverden het. Maer door het ontſtaen van een ſchielijken ſtorm, moſten de galeyen uit de haven wijken, en in zee ſteken. Ontrent vijf hondert mannen bleven op het kaſteel, dat des anderendaeghs de Turken weer innamen, en de vijf hondert Florentyners, die op het kaſteel gebleven waren, ter neer hieuwen: welker bekkenelen noch heden op de muuren des kaſteels ten toon ſtaen.

Uit oorzake nu de Turken geloofden, dat de Kriſtenen van binnen dezen aenſlagh geſtookt, of ten minſte kennis daer van hadden, zoo dreven zy hen uit het kaſteel, en beroofden hen daer van alle hunne goederen. Ja zy zouden alle hunne kerken in *Moskeen* verandert hebben, indien niet de *Breves*, toen gezant van den koning van *Vrankrijk*, aen den groten Heer, daar voor geſproken had.

Na dien tijt hebben de Kriſtenen zoo veel vryheits niet gehad; want een ſterke krijgsbezetting wiert, door bevel van den grooten Heer, op het kaſteel geleit. Ook groeiden ſedert de Turken zoo geweldigh in getale aen, dat zich nu daer meer als zeven duizent Turken bevinden, daer zy te voore geen vier of vijf hondert ſterk waren. Daer en boven leggen altijt in de haven negen of tien galeyen, tot beveiling des eilants, en de kuſten en alle zeeroveryen.

Ieder Kriſten mans-perzoon, boven de twaelf jaren, moſt ſedert jaerlijks drie realen of ſtukken van achten, tot *Haratſch* of hooftgelt, betalen: dat achtien, of, volgens andere, vijf en twintigh duizent ſtukken van achten, in 't jaer voor den grooten Heer bedraeght. Schatting der Kriſtenen aen den groten Heer.

Het eilant *Chios* heeft in aeloude tijden vele Griekſche deurluchtige mannen voortgebraght, als *Theopompus*, een Griekſche hiſtori-ſchrijver, en *Theokritus*, een Sofiſt, die tegen elkanderen van de ſtaetkunde geſchreven hebben. Ook eigenen de Chiers zich de geboorte van *Homeer* toe, als te voore verhaelt is. Aeloude deurluchtige mannen van Chios. Strab.

D'aeloude inwoonders des eilants, voor des Zalighmakers geboorte, waren alle Grieken, en eigentlijk Jonen.

De Chiers zelfs hielden, dat de volken *Pelasgianen*, die uit *Theſſalie* gekomen waren, hunne kolonieren of volkplanters waren. Strab.

De hedendaeghſe inwoonders van *Chio* zijn ten dele Grieken, en Latijnen, zoo Genueſen, als Italianen, en ten dele Turken en Joden. Hedendaeghſe inwoonders.

De Grieken woonen meerendeels op 't lant in de dorpen: en de Turken in de ſtad en op het kaſteel, om in veiligheit tegen de Kriſten galeyen te zijn.

D'inwoonders, zoo Grieken als Latijnen, leven'er in groter vryheit, als op eenige andere plaetſen van d'Archipel.

Zy gaen'er gekleet en leven'er na de wijze der Genueſen, die wel eerſt dit eilant bezeten hebben: want alhoewel dit een Griekſch eilant is, zoo leeftmen'er evenwel voor een groot gedeelte na de Franker wijze, dat is, na de wijze der Weſter-Kriſtenen. Het Kriſten vrouwvolk is'er boven mate ſchoon van leeſt, en na den Italiaenſchen aert: want de meeſte vrouwen zijn zeer ſchoon, blank, en zoo levendigh van kleure, en zoo aenminnelijk en bevalligh van wezen, als ergens zouden kunnen gevonden of gezien worden. Men ſpreekt en ziet'er zoo dikwils de vrouwen als men wil, en men danſt met haar op feeſten en maeltijden, dikwils den gehelen nacht door. Dragt. Wezen.

Belon getuight gene plaetſe in de we-

relt

relt te zijn, daer een aengenamer en zoeter wijze van leven kan gevonden worden: en daer de vrouwen met fraejer zeden en gestalte begaeft zijn.

D'inwoonders zijn zeer beleeft, en heusch, zoo tegen elkanderen als tegen vreemdelingen, en overtreffen, in menschelijkheit en heuscheit, alle andere volken. Zijn ook zeer genegen tot muzijk en andere loffelijke kunsten.

De kleding der vrouwen is van een zeer fraei fatzoen, en van een geheel ander slagh, en niet na de mode of wijze van alle andere plaetsen van dien oort, daer de vrouwen haer tot aen d'oogen bedekken.

Zy zijn byna op zijn Fransch gehult of gekapt, en hebben den boesem alleenlijk met een zeer fijne doek bedekt. Voorts is de rest van haer kleding zeer licht en wel gemaekt. Zommige dragen op het hooft een kapsel van wit *Satijn*, en boven spits.

Andere dragen lange zwarte rokken, en laten het hair langs de schouderen los hangen. Aen den hals hangt een groot zilver schilt, in wiens midden een degen vertoont wort. Aen d'ooren dragen zy pendanten, gemaekt in vorm van eenen boge. Deze merken worden voor tekenen van hare strijtbaerheit gehouden: want als de mannen t'eener tijde in een gevecht overwonnen waren, namen de vrouwen de wapenen op, en herwonnen door kloekmoedigheit; het geen de mannen uit lafhertigheit verloren hadden. Tot een tuighteken dragen zy deze merken van eere.

Andere vrouwen van staet dragen tabberts en rokken van fluweel, satijn, damast of van andere kostelijke zijde, 't zy wit of van een andere fraeie kleure, de welke zy met brede fluwele boorden verrijken.

De mouwen zijn boven op de schouderen met zijde linten of strikken, van verscheide kleure, vast gemaekt en gehecht. De voorschoten of schortel-

doe-

docken zijn van fijn linnen, en rontom doorwroght, en met franje bezet. Op het hooft dragen zy een huive of kapſel van wit Satijn, of van eenige andere kleure, en met gout geborduurt, en peerlen verrijkt, welke zy rontom het hooft, met lange ſtiften, en andere diergelijke zijde linten, als die van de mouwen, vaſt maken; die ook achter, met verſcheide cierlijke quikken en ſtrikken, toegeknoopt zijn.

Voor het voorhooft dragen zy een bant van gele kriſp, of lampers, met goude loveren verciert, die zy achter het kapſel of huive toebinden. Jonge dochters laten d'einden voor de borſt, tot den middel toe, hangen: daer aen zy een koſtelijke halsbant, verrijkt met gout en peerlen, vaſt maken. Maer gehuuwde vrouwen dragen, tot onderſcheit van dochters, in plaetſe van kriſp of lampers, om de ſchouderen een ſchone ſneeu-witte linnen doek: gelijk ook hare kouſſen en ſchoenen van een zelve kleure zijn. In 't kort gezeit, men ziet niet met allen aen de vrouwen, of alles ſtaet net en zindelijk: behalve dat zy zeer korte lijven dragen: en de borſten, door het geduurigh gebruik der baden, neerhangen. Om den hals, en voor den borſt en boeſem, dragen zy zeer vele goude ketenen, ſtiften, haken, peerlen en andere koſtelijke geſteenten van groote waerdye, ieder na haren ſtaet en vermogen. Dies alle hare naerſtigheden en genuchten nergens anders toe ſchijnen te ſtrekken, als om haer zelve wel te vercieren en op te toien, ten einde zy den mannen, zoo jongmans als getrouwden, des te aengenamer zouden in 't oogh ſchijnen.

Men telt op dit eilant, ontrent zeſtigh duizent zielen: waer onder over de vijftigh duizent zijn, die de Griekſche kerke volgen: zeven duizent Turken, en drie duizent Latijnſche Roomsgezinden: die aldaer in genoechzame vryheit, in het ſtuk van godsdienſt, leven: want zy hebben'er een Latijnſchen biſſchop, vele kerken en klooſters, om kerken-dienſt te doen.

De Jeſuïten hebben'er een groot klooſter, fraei gebouwt, en een zeer fraeie kerke. Daer zijn over de twintigh geeſtelijken, alle 's lants inboorlingen, die, na hunne gewoonte, de Griekſche jeught onderwijzen, en tot den Roomſchen godsdienſt traghten te bekeeren.

De Karmeliten hebben'er ook eene zeer fraeie kerke en klooſter, en leggen zich desgelijks op het onderwijzen der Griekſche jeught, en het bekeeren tot de Roomſche kerke.

De Kapuçijnen hebben boven de ſtad *Scio*, in het hangen van eenen bergh, een klein klooſter en kapel, op een ganſch eenzamen en luſtigen oort, die een zeer ſchoon uitzight heeft. De Rooms-gezinden plegen'er hunnen godsdienſt met grote vryheit, en dragen dikwils langs de ſtraten het *Sakrament*, en doen omgang, zonder daer in van de Turken geſtoort te worden.

De koopwaren, die in de lantſchappen ontrent de ſtad *Chio* vallen, zijn galnoten, katoen, wol, ook ſlechte wol, om bedden te vullen, ruige en bereide huiden, waſch, gom maſtich, kamelotten, machayers, zijde van verſcheiden ſlagh, en witte bereide *Korduaen-leren*. Koopmanſchappen van Chio.

Wel eer plaghten tien of twaelf grote ſchepen jaerlijks, met deze koopmanſchappen, geladen en bevragt te worden, inzonderheit voor die van *Genoua*, *Meſſina*, en *Ankona &c.* behalve die in de ſtad *Chio* zelf 't huis behoorden. Nu varen d'Engelſchen en d'onzen meeſt ten koophandel met hunne ſchepen op het eilant *Chio*.

Men maekt'er groote meenighten van grove *Damaſten*, *Fuſtainen*, en verſcheide zijde ſtoffen, die na *Kairo* en na alle de ſteden van de ganſche kuſt van *Barbarye*, als ook door ganſch *Natolie* of *klein Aſie*, en inzonderheit na *Konſtantinopolen* vervoert worden.

De *Bey* van *Scio* hout zes galeyen, ten dienſte van den grooten Heer, om inzonderheit tegen de Korſairen van *Malta* en *Livorne* te gebruiken. Voor het oorlogh van *Kandie* had hy niet meer als drie galeyen: maer na dien oorlogh zijn hem noch drie andere toegevoeght: gelijk ook alle d'andere *Beys* te dien tijde een dobbel getal van galeyen kregen. De luitenant of ſtedehouder van den *Bey* van Galeyen van Scio.

Scio, heeft twee galeyen.

Men heeft op dit zelve eilant drie andere *Beys*, die elk over eene galey gebieden, en niet onder den *Baſſa* van *Scio* ſtaen. Zy nemen hun verblijf, daer zy willen, en kopen hun lijftoght, daer zy dien het beſte koop vinden.

Zoo andere ſchrijven, zou de *Bey* van *Scio* niet meer, als twee galeyen, op zijne onkoſten, uit de tiende der inkomſten, ten dienſte van den groten Heer, houden.

Europion voer by ouds, volgens *Pauſanias*, met ſchepen van het eilant *Kreta*, nu *Kandia*, na het eilant *Chios* over; en met hem quamen de kinderen *Talos*, *Euanthe*, *Melan*, *Salagos*, en *Athamos*.

Eilanden om en by Chios. *Plinius* ſtelt na by *Chios*, d'eilanden *Thalluſa*, anders *Dapunſa*, *OEnuſſa*, *Elaphitas*, *Euryanaſſa*, *Arginuſa*, met een ſtedeken, en meer andere.

Agunto. Aen de Noord-Ooſthoek van *Scio*, en tuſſchen *Scio*, en het vaſt lant van *Kalaberno*, leit een eilant nu *Agunto* of *Spalmentori* genoemt: en meer na 't Zuide, op de zelve ſtreke, een eilant *Paſargo*.

Beweſte het eilant *Agunto* leggen twee of drie kleine eilandekens, die alle laegh en groen zijn. Tuſſchen *Agunto*, en de klip *Strovele*, aen de Noord-Ooſthoek van *Scio* gelegen, is een veilige doorvaert van ontrent een halve mijle wijdt: want het is'er vijftigh en zeſtigh vadem diep.

Klip Venetika. Bezuide en dicht onder het eilant *Scio*, en twee mijlen ten Zuidweſte van *Capo Blanko*, de Zuid-Ooſthoek van *Scio*, leit op de Noorder-breete van zeven en dertigh graden, en zeven en dertigh minuten, een zeer klein eilant, of veel meer een grote en hoge ſteenrotſe of klip, *Venetiko*, of *Venetika*, in de zeekaerten genoemt: welke rontom een zuivere en veiligen gront heeft. Men kan veiligh tuſſchen deze rotſe, en het Zuideind van *Scio* doorzeilen, hoewel het beter is op de Zuidzijde van deze rotſe om te varen, om niet by ſtilte, in het varen tuſſchen beide, op dezelve te vervallen.

Van neffens deze klip af, ſtrekt de Zuid-Ooſt-kuſt van *Scio*, Ooſt-Noord-Ooſt.

Voor den mont van de haven *Delfino* leit een eilandeken of klip *S. Stephano*, en anders in de zeekaerten *S. George* genoemt, met een vuurtoren boven op. S. S[tephano] S. G[eorge]

Voor de haven *Kardamille*, welke tien Italiaenſche mijlen van de haven *Delfino*, en twintigh van de ſtad *Scio* gelegen is, leit een klip *Strovilli*, en in de zeekaerten *Strovele* genoemt.

Dicht by *Scio* leit een eilant *Suſſam*, dat, ten dienſte van den groten Heer, een galey hout, om inzonderheit tegen de Korſairen van *Malta* en *Livorno* te gebruiken. Suſſ[am]

Tuſſchen † *Kalaberno*, een uitſtekende hoek lant van *klein Aſie*, en tuſſchen het eilant *Scio*, leggen vele kleine eilandekens. Als men van *Smyrna* of de hoek *Kalaberno* na *Scio* komt afvaren, zoo ſchijnen deze eilanden zich als met vele gaten op te doen, om daer deur te zeilen. † van Tur[ken] Kar[a]boen ge[noemt]

Eilanden in den Golf of Zeeboeſem van *Smyrna.*

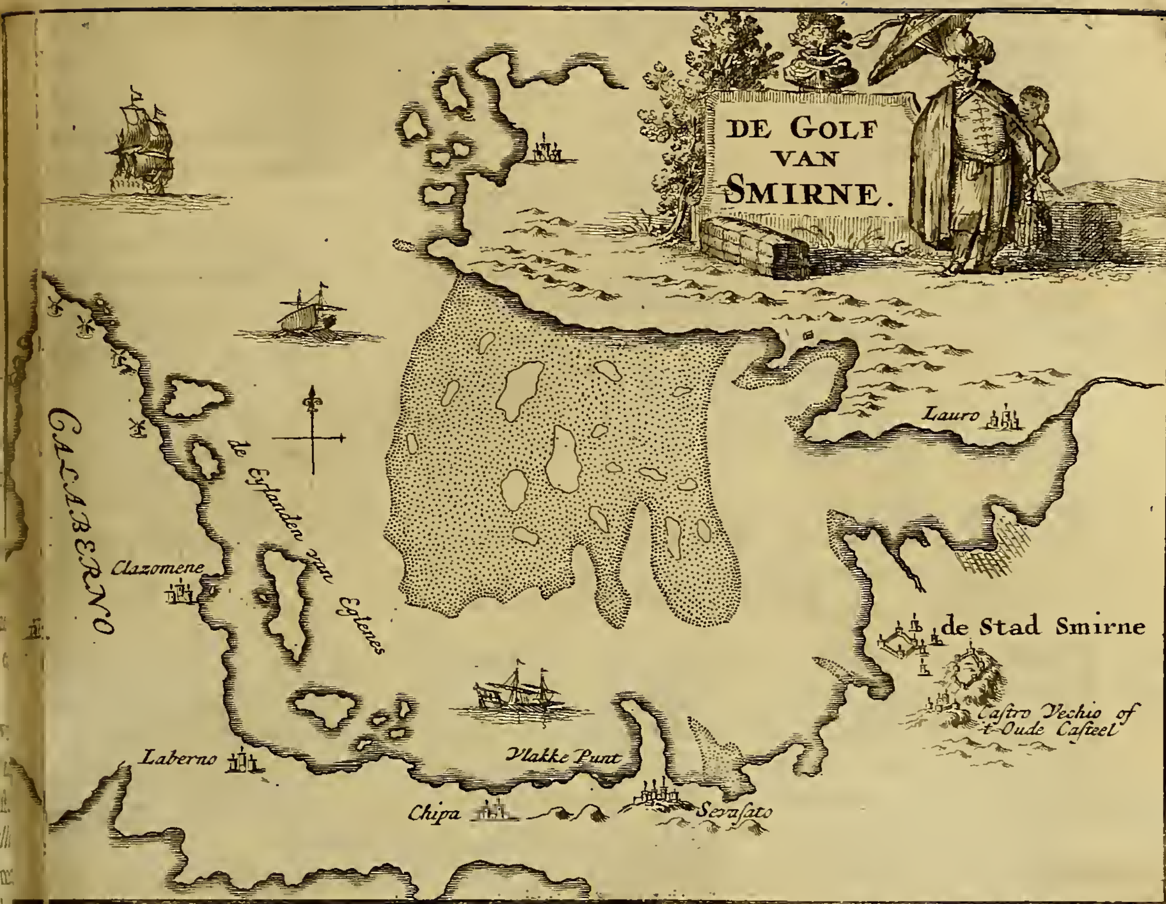
Plinius ſtelt neffens de ſtad *Smyrna*, welke ontrent vijf en twintigh mijlen ten Ooſte van het eilant *Scio* leit, d'eilanden *Periſterides*, *Karteria*, *Alopece*, *Elauſſa*, *Bachina*, anders *Bacchium* by *Diodoor* genoemt, *Pyſtira*, *Krommyoneſos*, en *Megale*.

Voor aen in de golf of zeeboeſem van *Smyrna*, en op de rechte zijde in het inkomen, en twee mijlen van de kaep *Kalaberno*, leit een eilant, *Eglenes* in de zeekaerten genoemt, na zekeren Engelſchen vrybuiter.

Het is een lang en ſlecht eilant, hoewel tamelijk hoogh. Tuſſchen dit eilant en de wal van het vaſt lant van *Kalaberno*, is het onveiligh voor de ſchepen deur te zeilen.

Van de Noord-wal van dit eilant, ſtrekt na de Zuid-wal een groot en lang zantrif, met vele ſcharen en uitſtekende hoeken. Dit zantrif is verdronken lant: wiens Noord-wal geheel laegh en boomrijk is, en bykans gelijk met het water leit.

In 't zelve zantrif leggen ook eenige plaet-

plaetsen boven water, als eilandekens, die men alle aen d'Oostzijde, en, in het opzeilen na *Smyrne*, aen de linke zijde ziet leggen.

Bezuide het eilant *Eglenes*, en verder in de golf van *Smyrne*, leggen meer eilanden, die men, in het opvaren na *Smyrne*, aen de rechte zijde laet leggen. Achter deze eilanden, is voor de schepen, die uit deze golf willen lopen, een goede ree tegen Noorde winden: doch de beste tusschen het Zuidelijkste eilant, en de wal van het vast lant.

Alle deze eilanden worden heden by het Italiaensch bootsvolk *Isole delle Smyrne*, of eilanden van *Smyrne*, genoemt.

Eilant *Psyra*, nu *Ipsera*, of *Psara*.

HEt eilant *Psyra*, by *Strabo*, *Plinius*, *Stephanus*, en *Psyria* by *Homeer*, wort nu noch gebroken *Psara*, en in de zeekaerten *Ipsera*, en anders *Pissera* genoemt.

Het eilant *Ipsera* of *Psara* wort in de zeekaerten drie mijlen beweften *Capo S. Nikolo*, de Noord-westerhoek van het eilant *Scio*, en tien beooste het eilant *Negroponte*, tusschen beide, zestien mijlen bezuide het eilant *Lemnos*, en ontrent negen Noord-Ooste ten Ooste van de Noordhoek van het eilant *Andrea*, en twaelf mijlen ten Zuide van het eilant *Aistrati*, gestelt.

Strabo stelt *Psyra*, neffens *Melena*, een uithoek van het eilant *Scio*, op een afstant van vijftigh stadien, omtrent anderhalve Duitsche mijle. *Plinius* stelt een eilant *Psyra*, met verscheide andere, in den † Ceramischen zeeboesem. † nu Golfo di S. Pietro.

Psyra is, volgens *Strabo*, een hoogh eilant, heeft ontrent veertigh stadien, dat is, een Duitsche mijle en een vierendeel in den omtrek, en had eene stad van een zelven name: daer de hedendaeghsen, als *Baurtrand*, den omtrek op twintigh Italiaensche, dat zijn vijf Duitsche mijlen, begroten.

Een mijle beweste *Psyra* of *Ipsera*, leit een ander klein eilandeken, *Antipissera* Antipissera.

pissera, dat is, *voor Pissera* genoemt, en is ontrent twee mijlen en een vierendeel in 't ronde groot.

Onder dit eilant is aen de Zuidzijde, na de stad toe, een goede ree voor schepen, te weten: tusschen *Ipsera* en *Antipissera*, in een grote zantbay, daer de schepen op een zantgront van tien en twaelf vadem diep zetten kunnen, tegen alle Ooste, Weste en Noord-Weste winden, en ook van beide kanten in en uitkomen, zo benoorde als bezuide.

Baurtrand stelt op het eilant *Ipsera* een kasteel. Naest *Ipsera* leit een klip zeven of acht voet onder water.

Het eilant *Ipsera* voet vele wilde wouteezels, heel anders, alsdie in de velden van *Assyrie* houden, en een vreemde lucht niet verdragen kunnen: want na eene andere plaetse overgebraght, komen zy te sterven.

Psyra braght by ouds genen wijn voort: waer uit een spreekwoort onder d'ouden ontstaen was, *Psyra Bacchum.* Daer onder te verstaen is, *Psyra* brengt geen *Bacchus*, dat is *wijn*, voort. Bel

Eenigen maken *Psyra* tot een klip, welk niet als een vlek zou hebben. Spo

Eilant *Lesbos*, nu *Metellino*, of *Metelyn*, of *Metelin* en *Medilli.*

Benaming. HEt eilant *Lesbos* is alzoo van over ouds by Grieken en Latijnen genoemt, en anders by *Strabo* het eilant der Lesbiers: hoewel het te voore ook by ouds *Heimerte*, *Lasia*, *Pelasgia*, *Ægira*, *Æthiope*, *Makaria*, en ook *Issa*, na eene van zijne oude steden, geheten was. Plin. Incophr. Hesych.

Het wert *Lesbos* genoemt, na *Lesbos*, d'alleroudste, voornaemste en maghtigste stad des eilants: of liever na *Lesbos*, zoon van *Lapithos*, die na dit eilant met der woon overscheepte.

Namaels is *Lesbos*, na *Mitylene*, de voornaemste en grootste stad des eilants, *Mitylene* genoemt: of na *Milet*, zoon van *Febus*: gelijk het ook nu noch by Grieken en Italianen gebroken *Metellino* of *Metelino*, en by de Fransen *Metelin*, by d'onzen *Metelyn*, en by de Turken *Medilli* genoemt wort.

Strabo noemt *Lesbos* een eilant, dat zeer veel verhalens waerdigh is, en *Plinius* het beroemste eilant: misschien ten aenzien van het voortbrengen van vele deurluchtige mannen in oude tijden. Ook was *Lesbos* met *Kuma*, volgens *Strabo*, de moeder of hooftstad van dertigh Eolische steden, en voerde by zijnen tijt de heerschappye over het gansch lant van *Troyen.*

Het wert by d'ouden, onder de zeven grote eilanden der Middelantsche zee, het laeste gerekent: waerom *Bochart* den naem *Lesbos* uit het Fenicisch woort *Esbui* of *Esbu*, dat zeven bediet, wil gesmeet hebben.

Ook eigenden zich de Lesbiers by na het gansch lant van *Troyen*, als door erfrecht, toe, die desselfs meeste gebouwen gestight hadden: welker eenige ten tijde van *Strabo* noch stonden, en zommigen vergaen waren. Stra

Troye wiert den Mityleners (volgens schrijven van *Strabo* uit *Thucidides*) door d'Atheners, in den Peloponnesischen oorlogh, onder beleit van den veltoverste *Pachetes*, afgenomen.

Het eilant *Lesbos* wort by d'ouden onder het lant van *Troyen* gerekent, en leit tusschen d'eilanden *Scio*, *Lemnos*, *Tenedos*, en het vast lant van *klein Asie.* Gel gent

De Westhoek van *Metelino*, *Capo Siguri* genoemt, leit Zuidwest vijf Duitsche mijlen van *Capo Babobora*, de Zuid-wester hoek van het vast lant van *klein Asie*: maer d'Oosterhoek van *Metelino*, *Capo S. Theodoro*, leit ontrent derde halve Duitsche of zeven Engelsche mijlen ten Weste, van het vast lant van *klein Asie*, en de Zuid-Westhoek van *Metelino* zeven mijlen Noord-Noord-West van *Capo Niclo*, de Noord-Westerhoek van het eilant *Scio*.

Strabo stelt *Lesbos* even verre van d'eilanden *Tenedos*, *Chios* en *Lemnos*, ontrent op een afstant van vijf hondert stadien, eene streke van vijftien Duitsche mijlen, en drie vierendeel: of drie en zestigh Italiaensche mijlen. *Plinius* stelt *Lesbos* vijf en zestigh duizent schreden, dat zijn vijf en zestigh Italiaen-

liaenſche of zeſtien Duitſche mijlen, en een ¼ van het eilant *Chios*.

Hy ſtelt ook *Lesbos* tegen over *Frygie*, een lantſchap van *klein Aſie*, of tegen over d'aeloude ſteden van *Troye*, als *Aſſus*, *Atramyttium*, *Atarneus*, *Pitane*, en tegen over d'Elaitiſche of Adramyteniſche zeeboeſem, nu *Golfo di Lantramiti* genoemt, te weten: het ſtrekt langs henen tegen over de zeekuſte, van *Lektum* af, de Zuiderhoek van den bergh *Ida*, tot aen *Kanen*, een uithoek van het vaſt lant van *Eolis*, welke tegen over de ſtad *Methymne*, op *Lesbos*, gelegen is. Men zeidt *Lesbos*, in oude tijden, van den bergh *Ida* afgeſcheurt zy. Strab.

Strabo begroot den omtrek des eilants op elf hondert ſtadien: want van de ſtad *Methymna*, tot aen *Malie*, d'uitterſte Zuiderhoek des eilants, rekent hy drie hondert en veertigh ſtadien: van daer tot aen *Sigrium*, de Noorderhoek des eilants, welke de lengte des eilants is, vijf hondert en zeſtigh ſtadien: van daer tot aen *Methymne*, twee hondert en tien ſtadien: t'zamen elf hondert ſtadien. Gle.

Iſidorus begroot, by *Plinius*, het ganſch eilant, in den omtrek op hondert en drie en zeventigh duizent ſchreden, dat zijn hondert en drie en zeventigh Italiaenſche mijlen: maer d'ouden, voor hem, op hondert en vijf en negentigh duizent ſchreden, of hondert en vijf en negentigh Italiaenſche mijlen.

Porch. De hedendaeghſe ſchrijvers maken den omtrek niet groter als hondert en dertigh Italiaenſche, en andere hondert en acht en zeſtigh Engelſche, en eenigen zeven en tachentigh Franſche mijlen. Sand. Stok hov.

Strabo ſtelt de lengte des eilants, van 't Zuide na 't Noorde, op vijf hondert en zeſtigh ſtadien, dat zijn zeſtigh Italiaenſche mijlen: te weten, van *Malia*, d'allerzuidelijkſte uithoek, tot aen *Sigrium*, d'uitterſte Noorderhoek des eilants.

Daer en tegen wort in de zeekaerten het eilant *Lesbos*, van 't Ooſte na 't Weſte, in de lengte uitgeſtrekt, gelijk daer in ook d'uithoek *Sigrium*, nu *Capo Sigri*, aen de Weſtzijde, en d'uithoek *Malia*, (nu *Capo S. Malia*, in de zeekaerten genoemt,) aen d'Ooſtzijde geplaetſt wort.

Tuſſchen de ſteden *Mitylene* en *Methymne*, neffens *Egeiros*, een vlek der lantſtreke van *Methymne*, is het eilant op zijn ſmalſte, en heeft aldaer een door of overgang, van de Pyrrheeſche *Eurypus* af, van twintigh ſtadien. Strab.

Het eilant *Lesbos* was in oude tijden, zoo *Plinius* ſchrijft, door acht ſteden beroemt: als *Pyrrha*, *Ariſbe*, *Antiſſa*, *Methymne*, *Hiera*, *Ereſos*, *Agamede* en *Mitylene*. Onder deze was de ſtad *Pyrrha*, volgens den zelven *Plinius* en *Strabo*, al by zijnen tijt door de zee verſlonden: *Ariſbe* door aertbeving verdelght: *Agamede* en *Hiera* vergaen: en *Antiſſa* tot de ſtad *Methymna* ingelijft. Dies, ten tijde van *Plinius*, niet meer als drie ſteden, *Ereſos*, *Pyrrha* en *Mitylene*, overgebleven waren. Doch zoo *Mela* en *Scylax* ſchrijven, lagen by ouds ſlechts vijf ſteden op *Lesbos*, als *Antiſſa*, *Pyrrha*, *Ereſſos*, *Ciraua* en *Mitylene*: waer na ook het eilant op Griekſch *Pentapolis*, dat is, *vijf-ſtad*, genoemt wiert. Aeloude ſteden.

De verdelghde ſtad *Pyrrha* lagh aen de Weſtzijde des eilants, hondert ſtadien van d'uithoek *Malia*. De voorſtad wert namaels, ten tijde van keizer *Auguſt*, bewoont, en had eene haven. Van daer ſtelt *Strabo* den overgang na *Mitylene*, op tachentigh ſtadien. Strab.

De ſtad *Agamede* lagh by *Pyrrha*, en was alzoo na *Agamede*, dochter van koning *Makarius*, genoemt.

Na *Pyrrha* ſtelt *Strabo* d'aeloude ſtad *Ereſſus* of *Ereſos*, op een heuvel, welke tot aen zee ſtrekte, en achtien ſtadien van d'uithoek *Sigrium*, nu *Capo Sigri*, lagh. Van de ſtad *Ereſos* was de Griekſche arts *Theofraſtus* geboortigh, die negen boeken in 't Griekſch van de gewaſſen, als bomen, heeſters en kruiden, geſchreven heeft: welke nu noch met de Latijnſche vertaling en uitlegging van *Scaliger* en *Stapel* gevonden worden. Hy was een Peripateetiſche Filoſoof: als ook zijn mede-burger *Fanias*, en beiden leerlingen van den Filoſoof *Ariſtoteles*.

Dees *Theofraſt* heeft ook verſcheide

M 3 an-

andere boeken van verscheide stoffen, in 't Grieksch, beschreven.

Na d'uithoek *Sigrium*, lagh de stad *Antissa*, welke tot de stad *Methymne* ingelijft wert.

[Liv.] *Labeo* wert op het jaer hondert zeven en zestigh, voor des Zalighmakers geboorte, door de Romeinen gezonden, om de stad *Antissa* te slopen, en de Laryssers na de stad *Methymna* over te voeren, om dat zy *Antenor*, admirael van *Perseus*, koning van *Macedonien*, wanneer hy met vaertuigen, ontrent het eilant *Lesbos*, zworf, ontfangen en met lijftoght bystant gedaen hadden.

Antissa had eene haven, en was [Stephan.] alzoo na *Antissa*, dochter van *Makaris*, genoemt.

Antissa is zoo veel als *voor-Issa* gezeit: want *Antissa* was te voore een eilant, en lagh voor het eilant *Lesbos*, dat toen *Issa*, en dit klein eilant *Antissa* genoemt wiert.

[Strab.] Van deze stad was de zeer beroemde Cyther-speelder *Terpander* geboortigh, die allereerst voor de lier van vier snaren, eene lier van zeven snaren uitgevonden had.

[Methymna.] Na de stad *Antissa*, en twee hondert en tien stadien van d'uithoek *Sigrium*, lagh de stad *Methymna* of *Methymne*, en was alzoo na *Methymna*, dochter van *Makaris*, en vrouw van *Lepydnos*, genoemt. *Methymne* trok de stad *Antissa* na haer. [Plin.]

[Herod. Strab.] *Methymna* heeft by ouds vele beroemde en geleerde mannen uitgelevert. Van *Methymne* was *Arion*, een Cyter-speelder, geboortigh, die van eenen dolfijn in zee, daer in de vrybuiters hem gesmeten hebben, opgenomen, en na *Tenaros*, een kaep en stad van *Lakonie* of *Peloponnesus*, gevoert wert.

Een Methymner was ook zeker *Echekratides*, een *Peripateek*, en metgezel van *Aristoteles*: als ook *Myrsinus* de histori-schrijver, en meer andere.

Methymne was by d'ouden door den wijn beroemt: als *Virgilius* getuight.

[Georg. lib. 2.] *Niet een en dezelve wijn-druif hangt aen onze boomen, welke Lesbos van den Methymneeschen wijnstok plukt.*

[Stad Mitylene.] De grootste en aeloude stad van dit eilant, neffens *Methymna*, wort *Mitylene* by d'oude Grieken en Latijnen, als ook in het Nieu Verbont, genoemt: [Acta 20, 1.] hoewel die al over lang verdelght of door aertbeving vergaen is.

Zy lagh tusschen de stad *Methymne*, [Strab.] en d'uithoek *Malie*, zeventigh stadien van *Malie*, en hondert en twintigh van d'uithoek *Kanea*, en ook zoo verre van d'eilanden *Arginusen*.

Cicero prijst deze stad boven mate, van wegen de gelegentheit, fraeiheit der gebouwen, en vruchtbaerheit des gronts.

De stad *Mitylene* was (zoo *Vitruvius* schrijft) prachtigh en fraei gebouwt; hoewel niet voorzightelijk geleit: want de menschen, wanneer een Zuide-wint waeide, waren'er ziek: wanneer een Noord-Weste, kuchten zy; maer by het ontstaen van een Noorde-wint wierden zy weer gezont.

Mitylene wort, by *Plinius*, het vrye *Mitylene* genoemt, en was vijf hondert jaren maghtigh.

D'aeloude stad *Mitylene* had twee havens: welker Zuider, ten tijde van *Strabo*, met galeyen en negentigh schepen besloten was. De Noorder-haven was groot en diep, en met een dijk of [Stra.] moely omringt. Voor beide leit een eilandeken, waer in een gedeelte der stad by een woonde. De stad was van alles wel voorzien.

D'aeloude stad *Mitylene* lagh, volgens *Diodoor*, op een klein eilant: maer die in de later tijden daer by gevoeght wiert, lagh op het tegen over gelegen *Lesbos*. Tusschen d'oude en nieuwe stad is een smalle *Euripus*, dat is, *een doorvaert* of kanael, welke de stad sterk maekt.

Noch heden wort de voornaemste en eenigste stad des eilants by d'onzen, met den ouden naem, gebroken *Metelyn*, en by d'Italianen *Metelino* en *Metelin*, en by de Turken *Medilli* genoemt: gelijk ook het gansch eilant dien naem voert.

Zy leit aen de Noordzijde des eilants, een weinigh beweste de kaep *S. Theodoro*, op een eilant, na de binnen-kant van het groot eilant *Metelino* toe.

Van het eilant loopen twee moeljes: eene beooste, en eene beweste de stad. Desgelijks lopen van het vast lant van *Lesbos*, of *Metelino*, twee moeljes af, tegen die van dit eilant aen. Het is

is daer binnen ruim, hoewel in het inkomen niet meer als een kabels lengte wijdt.

De moelje aen d'Oostzijde, aen het het vast lant van *Metelino*, leit meest onder water: en leggen niet meer als twee steenen op de buitenste hoek boven water. De schepen, om zonder gevaer daer in te komen, houden in het varen dicht aen de moelje van het eilant.

Aen d'Oostzijde van de stad is een grote inboght, en veiligh leggen voor de schepen: die zoo verre daer in loopen kunnen, tot dat zy voor alle winden bevrijt leggen, behalve de Noorde en Noord-Ooste winden, die recht daer in wajen.

De stad heeft aen de Westzijde eene goede haven, doch drooght nu op, en is in het gat, niet meer als twaelf of dertien voet diep.

De stad is met een oud kasteel gesterkt, dat eenigen noch voor een overblijfsel van d'oude stad *Mitylene* houden, en altijt met Turksche krijgsvolk bezet is.

Stokhove stelt het kasteel op een heuvel van een hangend eilant, dat van twee kleine havens en de zeen gemaekt wort.

Zuidwaerts van de stad *Mitylene* zietmen puinhopen van grote gebouwen, en zeer prachtige kolommen en wonderlijke spelonken en holen.

Niet verre ten Weste van de stad *Metelino*, leit een plaetse *Paleocastro*, op Griekſch, dat is, *oud kasteel*, en anders het kasteel *Molivo* genoemt: en een weinigh daer beneden, en byna in het midden des eilants, een ander van een zelven name: by het welk weleer een groot bosch was.

Op dit eilant waren eertijts meer andere kastelen of bemuurde vlekken, *Castelli* by d'Italianen genoemt: want te gaen van den golf *Gieremia*, geduurigh na 't Zuide, langs of door het eilant, tot aen het uitterste van de kaep *Sigrium*, nu *Capo S. Theodoro* genoemt, vindmen dicht by die golf het vlek *Gieremia*: en op de rechterhoek van de golf, het vlek *Gero*: van daer te gaen langs den zeekant, leit aen de Zuidzijde *Chidonia*, en een weinigh binnen in 't lant, daer tegen over, *Kaloni*: en meer na 't Weste *Vasilika*. Maer op de Westerhoek van de golf *Kaloni*, leit een bemuurt vlek *Petra*: en meer inwaerts *Kastel Mulgo*: en eindelijk op d'uithoek en kaep *S. Theodoro*, het vlek *Theodoro*.

De stad *Mitylene* heeft in oude tijden vele beroemde en treffelijke mannen voortgebraght, als onder andere *Pittakus*, een der zeven Wijzen van *Grieken-lant*, die ten tijde van koning *Kresus* geleeft heeft, en uit *Lesbos* den tieran *Melanchrus*, op het jaer vijf hondert en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, verjoegh. Herod. Plutarc. Diog. Laert.

De Mityleneers zonden *Pittakus* met eene vloot na *Troye*, tegen *Fryno*, veltheer der Atheners, die *Sigeum*, en een vlek *Achilleum*, den Lesbiers aldaer afgenomen had.

D'Atheners bevochten de zege, en hingen het schilt van den poëet *Alceus*, de Metyleneer, die zijne wapenen neergesmeten, en zich op de vlught begeven had, by den tempel van *Minerva* in *Sigeum* op.

Wanneer namaels *Fryno* eenen ieder, die lust had, tot een lijfgevecht uittarte, bood zich *Pittakus* tegen hem uit, die *Fryno*, met een werp-net, dat hy onder het schilt verborgen had, over het hooft van *Fryno* te smijten, en daer in hem te verwerren, overweldighde, en met zijne pook en drietant doorstak. Waer over de Metyleneers *Pittakus* grote geschenken aenboden, hoewel hy alleenlijk zoo veel lants verzoght, als de punt of scherpte van eene geworpe spieſſe kon bereiken of toedragen, welke plaetse namaels door hem geheilight wert, en den naem van *Pittakus* kreegh.

De Metyleneers droegen hem, twintigh jaren voor zijne doot, ook de heerschappye over het eilant, van zelfs op.

Te dien tijde wert de stad *Metylene* door velen geregeert, ter zake van de tweespalten en oneenigheden: daer de poëet *Alceus* ook eenige hekeldighten opmaekte. *Pittakus*, zoo *Strabo* schrijft, leide op het verdelgen der geweldige heerschers toe, en nam zelf de monarchie of alleen-heersching aen, en gaf, na hy die verniettight had, aen de stad een eige of vrye regeering.

Te dien tijde bloeide ook de poë-

terſſe

terſſe *Sappho*, die haers gelijken in de poëſye niet had, en welker beeltenis de Mityleners op hunne penningen ſloegen.

Suid. De Cyterſpeelder *Frynis* was ook van *Mitylene* geboortig. Deze was d'eerſte Cytherſpeelder, die *t'Athenen* gezien wiert.

Strab. Van *Mitylene* was ook de poëet *Alceus* geboortigh: als ook *Antimenides*, zijn broeder. Een Mityleneer was *Archeanaktes*, die gezeit wort, van de ſtenen van het oud *Troye*, de ſtad *Sigeum*, een kleine mijle van daer, aen den zeekant geſtight te hebben.

Strab. Lang daer na heeft *Mitylene* den redenrijker *Diofanes*, leermeeſter van *Gracchus*, voortgebraght: en, ten tijde van *Strabo*, *Potamon*, *Lesbokles*, *Krinagoras*, en den hiſtoriſchrijver *Theofanes*; die ook de daden van *Pompejus Magnus* beſchreven heeft, en een zeer gemeenzame vrient van hem was.

In de voorige eeuwe heeft dit eilant twee gebroeders en vermaerde Turkſche *Kourzairen*, *Kairadin*, en *Ariadene Barberouſſa*, voortgebraght, die namaels koningen van *Alzier* geworden zijn.

Aen het Weſteind van het eilant leit een goede haven, *Porto Siguri* gemenelijk, na de by gelege kaep, genoemt, welker Noorder gat nau en droogh is: dies grote ſchepen uit den Zuide daer moeten varen. Binnen in de hoek is het negentien vadem diep met zant-gront, maer drooght op tot vier vademen toe. Voor het kerkje, als ook in de gehele haven, is twee, drie en vier vadem waters.

Tuſſchen de Zuidhoek van de haven, en het eilant *Siguri*, een weinigh na buiten, leit een hoge klip: daer andere gelijks het water rontom leggen. Een Noorde wint blaeſt recht uit het gat der haven: waer over de ſchepen dan daer qualijk in kunnen komen.

Beooſte *Capo Siguri*, zijn twee onbekende havens. Aen de Noordzijde leit een goede haven, *Potera* genoemt: maer de Weſte winden zijn'er ſchadelijk. Aen de Zuidzijde is een haven, *Porto Kaloni* genoemt, tegen over de haven *Potera*, en tuſſchen een zwarten bergh.

Ten Weſte, recht neffens de hoek van *Capo S. Maria*, d'Ooſthoek van het eilant *Metelino*, leit een haven *Porto Gero*,

Gero, en anders by d'Italianen *Golf de Gierimia*, alzoo na twee neffens gelege dorpen, *Gero* en *Gierimia*, genoemt. Deze haven is de ſchoonſte, die ergens kan gevonden worden, en leit van *Capo Calaberno*, een hoek van het vaſt lant van *Anatolie*, Noorde en Noorde ten Ooſte zes mijlen. Zy is niet wel kennelijk, als men uit zee komt, dewijl de hoeken binnewaerts voor by malkanderen ſchieten: dies men van verre gene opening zien kan.

Aen de Weſtzijde van de haven leggen twee hoge eilandekens of klippen, die zich als gebroken zuikerbroden vertoonen. Het Weſtelijk is het grootſte, en wat langaghtigh, en aen het Ooſteind het hooghſte. Het Ooſtelijkſte, en dichtſte aen de haven, is het kleinſte.

De hoeken van de haven leggen Ooſt ten Noorde, en Weſt ten Zuide van malkanderen: de Weſtelijkſte is een lage en vlakke hoek, daer een zantrif afſtrekt, die de ſchepen, om gene ſchipbreuke te lijden, ſchuuwen moeten.

Recht Noorde van deze Weſthoek leit een pek zwarte klip, daer by het geheel diep is: en de ſchepen op een ſteenwerp rontom kunnen zeilen. Recht ten Weſte van deze zwarte, leit een rode klip: en Noorde ten Weſte, van de rode klip, een klein eilandeken, daer een boom op ſtaet: voor welk de ſchepen, met een tou aen den boom vaſt te maken, en een anker 't zeewaerts, veiligh leggen.

Tuſſchen dit eilandeken, en de rode klip, is aen de Ooſtwal des eilants eene hoek, daer achter het goet leggen voor de ſchepen is, op twaelf, dertien, veertien en vijftien vadem, tegen alle winden: zonder men daer zee kan zien. Van dit eilant met den boom, ſtrekt de haven *Gero* Noord-Weſt ten Noorde in: in de welke men overal met de ſchepen op vijftien en zeſtien vadem zetten kan.

De ſchepen, die, van *Smyrna* komende, na het eilant *Scio* traghten te zeilen, en door tegenwinden niet kunnen opkomen, lopen nergens veiliger, als in deze haven ter ree. *Porcachi* gedenkt de havens van *Lesbos* in 't kort aldus. Het eilant *Lesbos* heeft twee havenen, of liever golven, of zeeboeſems: d'eene aen d'Ooſt of Zuid-Ooſtzijde des eilants, en d'andere aen de Zuitzijde. D'eerſte is genoemt *Gieremia*, en d'andere *Kaloni* of *Kaloani*. Voor deze havenen leggen kleine eilanden, die haer veiligh maken, en by *Strabo* miſſchien *Arginuſen* genoemt, en ten getale van drie geſtelt worden.

Andere ſtellen *Porto Vecchio*, dat is, † *oude haven*, aen d'Ooſt-Zuid-Ooſtzijde, en aen de Weſt-Zuid-Weſtzijde de haven van *Siguri*, daer goet water te vinden is, en aen de Weſtzijde de haven van *Kaloni*, met eenige andere goede havens. († andere Porto Gero.)

Plinius ſtelt op *Lesbos* de bergen *Lepethymnus*, of *Leptymnos*, *Ordymnus*, *Maciſtus*, *Kreon*, en *Olympus*. Op den bergh *Leptymnos* was het graf van *Palamedes*. Behalve deze worden by anderen noch verſcheide bergen gedaght: als *Penthile*, *Polium*, en *Tantalus*. (Bergen.)

Strabo ſtelt op *Lesbos* eenen bergh *Pyleus*, die alzoo na zekeren *Pyleus* genoemt was, dien *Homeer* tot veltoverſte der Pelasgianen maekt, onder wien de Lesbiers, na het belegh van *Troye*, ten oorlogh getrokken waren.

By *Strabo* worden twee uithoeken of kapen van *Lesbos* gedaght: als *Sigrium* (nu *Capo Sigrio*) en *Malea*: welke eerſte *Ptolemeus* *Argennum*, en laeſte *Mania* ſchijnt te noemen. *Malia* wort, by *Strabo*, d'uiterſte Zuiderhoek des eilants genoemt: en is dienvolgens *Sigrium* de Noorder: tuſſchen welke twee uithoeken hy de lengte des eilants, op vijf hondert ſtadien, ſtelt. (Uithoeken en kapen.)

Op het eilant *Metelino*, wort nu in de zeekaerten, aen d'Ooſtzijde, *Capo S. Maria* (miſſchien een gebroken naem van *Malea*) geſtelt. Deze is een hoge hoek, en leit ontrent vier mijlen ten Weſte van *Fochia Vecchia*, dat is, *oud Fochia*, alzoo in de zeekaerten genoemt, welke ook een hoge, ſmalle en uitſtekende hoek van het vaſt lant van *Natolien* is.

Aen de Noord-Weſtzijde wort geſtelt *Capo Siguri*: en aen de Noord-Ooſtzijde *Capo S. Theodoro*.

De gront of lantſtreke des eilants is onvruchtbaer, en eigender of bequamer om wijn, als koren voort te bren- (Aert en vruchtbaerheit des eilants.)

brengen: want het is berghaghtigh en zeer fteenigh: inzonderheit zijn de Zuider en Wefter delen berghaghtigh en onvruchtbaer: doch d'andere vlak en vruchtbaer, die voortreffelijk koren en granen voortbrengen, daer meel, witter als fneeuw, van gemalen wort, welk de Turken in hunne *Trachana* en *Bouhourt*, zekere mengelmoefen van verfcheide eetwaren, gebruiken.

Porcachi ftelt, in het midden des eilants, een vruchtbare vlakte; maer maekt het na 't Oofte en Wefte berghaghtigh, en vol Cypreffen en Beukeboomen, daer in vele wilde dieren houden.

Lesbos was by d'ouden over zijne treffelijke wijnen beroemt. D'arts *Pififtratus* ftelt by *Plinius*, na den wijn van *Thafos* en *Chio*, den Lesbifchen wijn. *Atheneus* vergelijkt den Lesbifchen wijn by *Ambrofia*.

De Joden hebben d'eilanders dezen wijn, die uit de natuur bleek valt, met vlierbezien of met bezien van *Ebulus*, dat wilde of lage vlier is, geleert te kleuren, en een fchone verruwe by te zetten. Deze wijn is hoogh te *Konftantinopolen* geacht en dier. Hy is door zijne fmake lichtelijk van d'andere t'onderfcheiden en kennen, en valt zoo hoofdigh niet, als gemenelijk d'andere wijnen: welke kracht men zeidt, den zelven door *Bacchus* ingeftort te zijn. Ook wort, by den poëet *Virgilius*, de Methymneefche wijn-ftok met roem gedaght.

Daer zijn offen, fchapen, en ook grote menighte van zeer fchone paerden, doch niet als ongemeen kleine kleppers, hoewel zeer fterk, en zoo vaft van voeten, en ftevigh van benen, dat zy, tot grote verwondering, met hunnen opzitter, langs klippen en rotfen, en zulke fteile plaetfe kunnen loopen, daer naeulijks bokken over zouden kunnen komen. By meenighte worden zy van daer na *Konftantinopolen* overgevoert.

Men zeidt op dit eilant nachtegalen houden, die een bovenmate fchel en lieffelijk gezang geven. Sedert de
Actor. 20.14. komfte van den Apoftel *Paulus* op dit eilant, zou aldaer geen flang gezien zijn. In de boffchen hout wilt gedierte.

D'inwoonders houden veel groot en klein vee, en maken veel kaes en boter.

Het befte van alle op dit eilant, is een fraei kloofter, daer in ontrent zes hondert Kaloyers of Griekfche geeftelijken hun verblijf hebben.

Na dit eilant des jaers veertien hondert en twee en zeftigh, door de Turken verovert was, is het federt altijt van wegen den groten Heer door eene *Bey* beftiert, die, ten zijnen dienfte, een of twee galeyen in de haven van *Metelino* hout.

Wanneer de Lesbiers den Milefiers met hun gansch krijgsheir tegen *Polykrates*, koning van het eilant *Samos*, byftant deden, overwon hy hen in een fchipftrijt, en kreeghze gevangen: die tot ftraffe de ganfche gracht, om de muuren van *Samos*, gebonden graven moften. Z pag. 5

Het eilant *Lesbos*, wert beneffens d'eilanden *Tenedos* en *Chios*, onder koning *Darius*, door de Perfianen verovert.

Ontrent dien tijde waren de Lesbiers zeer maghtigh ter zee: want zy quamen neffens d'andere eilanders, met een vlote van zeventigh fchepen, tegen de vloot van den Perfifchen koning *Xerxes*, in zee. Z pag. 6

D'Atheners (zoo *Strabo* getuight) ftonden om zich een onuitwiffchelijken fchantvlek op den hals te halen: want zy hadden befloten alle de Metyleners, boven de zeven jaren, ter neer te houwen. Maer zy herriepen hun befluit, dat een dagh vroeger aen d'overften overgebraght was, eer zy het in 't werk geftelt hadden.

Het gansch eilant, zoo wel als de ftad *Metelino*, wort nu ten dele by Turken, en ten dele by Grieken bewoont. Maer d'eerfte bewoonen voornamelijk de ftad *Metelino*: want die het lant bewoonen, en dat en de wijnbergen bebouwen, zijn meefte alle Grieken. Doch men heeft'er zes mael zoo veel Grieken, als Turken: gelijk ook op alle d'eilanden van d'Archipel.

Lesbos wiert allereerft door de Pelasgianen bewoont, onder beleit van *Xanthus*, zoon van *Triopus*: daer na door *Makarius*, zoon van den Cyreneefchen *Jupijn*, te gelijk met vele Jonen, die hem gevolght waren.

Dees *Makarius* vergaderde grote fchat-

ſchatten door vruchtbaerheit des eilants, en kreegh door zijne rechtvaerdigheit en beleeftheit het gebiet over de naby en rontom gelege eilanden.

Namaels voer *Lesbos*, zoon van *Lapithos*, door aenraden des orakels, met zijn huisgezin na dit eilant over, en nam *Methimna*, dochter van *Makarius*, ten wijve. Na wien ſedert dit eilant, en deſſelfs voornaamſte ſtad, *Lesbos* geheten wiert: gelijk het te voore na *Makarius*, *Macaria*, en na de Pelasgianen *Pelasgia* genoemt was.

Eindelijk is het eilant *Lesbos*, van de Perſianen en Macedonen, onder het gebiet der Griekſche keizers gekomen.

Maer na de Griekſche keizer *Kalo Jani*, anders *Joannes Paleo logus* genoemt, door zekeren *Katakuſanus*, uit zijn rijk verjaeght was, en namaels dat, met byſtant van *Franciskus Katalusius*, een Genoueeſer, weêr om gekregen had, zoo ſchonk hy dien, tot erkentenis van den bewezen byſtant, voor hem en zijne nakomelingen de heerſchappye en bezit van dit eilant.

Maer op het jaer veertien honderd twee en zeſtigh, wiert het eilant *Lesbos*, door den Turkſchen keizer *Mahomet, de tweede* van dien name, verovert, die *Dominikus Katalusius*, een Genoueſer, en de laeſte prins, uit dien geſlaghte, van dit eilant, wredelijk deed om 't leven brengen.

Eilant *Tenedos*.

HEt eilant *Tenedos* by d'oude Grieken en Latijnen genoemt, wort noch heden by de Grieken en Italianen *Tenedo*, maer by de Turken, *Bogge-Addaſi*, dat is, *ſtraet of keel eilant*, geheten, dewijl het dicht aen de mont of keel van de *Helleſpont* of *Straet van Konſtantinopolen* leit.

Tenedos is een van d'eilanden *Sporaden*, gelegen in d'Egeeſche zee, ten Zuide aen den ingang van den *Helleſpont*, en buiten de *Helleſpont*, nu *Mar Maggiore* genoemt, recht tegen over *oud Troje*, op een afſtant van anderhalve mijle, en drie mijlen ten Zuide van de kaſtelen *Dardanellen*, die aen den ingang van de *Helleſpont* of *ſtraet van Konſtantinopolen* tot bewaring leggen.

Strabo ſtelt *Tenedos* veertigh ſtadien van het vaſt lant van *Aſie*: de poëet *Virgilius*, in het gezight van *Troje*, en *Plinius* buiten den *Helleſpont*, tegen over het Sigeeſche ſtrant, zes en vijftigh duizent ſchreden ten Noorde van het eilant *Lesbos*, en twaalf duizent ſchreden van *Sigeum*, nu *Capo di Janiſſaro* genoemt.

Het eilant *Tenedos* is alzoo, volgens *Strabo*, na *Tenes*, zoon van *Cyknus* genoemt, die uit het lant van *Troje* trok, en op dit eilant eene ſtad ſtighte, om aldaer eene kolónie of bevolking te veſten en planten: waer om de nakomelingen dezen *Tenes* voor den allerheilighſten God gehouden hebben.

Eenigen houden *Tenedos* voor een Griekſch woort, en geſmeet te zijn uit *Tenou Hedes*, dat is, *zetel van Tenes*: wien de ſtichting der aeloude ſtad *Tenos* toegeſchreven wort.

Ook meit *Cicero*, dat *Tenes* zelf, die voor den allerheiligſten God by de Tenediers of eilanders van *Tenedos* gehouden wert, gezeit wert die ſtad geſtight te hebben: na wiens naem zy *Tenedos* genoemt wert.

Bochart, daer en tegen, wil *Tenedos* voor een Feniciſch woort gehouden hebben: en zou *Tenedos* zoo veel als *Ten-edom* gezeit zijn, dat *rode kley* bediet: daer by ouds treffelijke en koſtelijke aerde vaten van gemaekt wierden, even als op *Samos*.

Tenedos wiert te voore ook *Leukofrys*, *Kalydna*, *Fenyce*, en *Lyrneſſos* geheten. Strab. Plin.

Het heeft in zijne omtrek vijf Duitſche, of ontrent † 10 of * 30 Franſche mijlen: hoewel *Strabo* dien niet meer als op tachentigh ſtadien begroot, dat zijn twee Duitſche mijlen en twee vierendeel. Het eilant is van binnen vlak, maer met kleine ſteenige heuvelen omringt. † Loir. * Stokhov.

By ouds had dit eilant, volgens *Strabo*, eene ſtad *Eolis* genoemt, en twee havens, met eenen tempel van den Smyntiſchen *Apollo*: als ook de poëet

Homeer getuight. Ook gedenkt *Herodoot*, dat op *Tenedos* eene ſtad bewoont wiert, zonder evenwel die by name te noemen.

Voor de verwoeſting van *Troje*, was *Tenedos* een zeer befaemt en bloejend eilant: als onder andere de poëet *Virgilius* melt: want het was toen zeer befaemt en bekent, en rijk van goederen, zoo lang het rijk van *Priamus* ſtont. (Eneas lib. 2.)

Desgelijks getuight *Cicero*, dat dit eilant, voor den ondergang van *Troje*, het allerbloeienſte was.

Doch hoe befaemt en bloeiend eertijts het eilant *Tenedos* was, zoo beſpeurt men heden niet met allen merkwaerdighs daer op: want *Du Loir* getuight het ganſch eilant doorlopen te hebben, alleenlijk om te zien, of hy eenige merktekenen van d'aeloude heerlijkheit zou kunnen vinden: maer heeft niets daer van kunnen vinden noch vernemen. Hoewel ook *Virgilius* zelf getuight, dat *Tenedos* al by zijnen tijt niet *als een inham en onveilige ree voor ſchepen was*.

Zoo *Porcachi* en andere hedendaegſe ſchrijvers, na den voorgang van *Plinius*, verhalen, zou aen de voet van den hooghſten bergh een bron zijn, die, ten tijde van den zomerſchen zonneſtant, van drie uuren af, na zonnen ondergang, tot zes uuren overloopt. Ook heeft *Du Loir* dezen bron niet kunnen opſpeuren: hoewel men hier om aen het ſchrijven van *Plinius* niet te twijffelen heeft; naerdien die bron miſſchien, na verloop van zoo vele jaren, uitgedrooght is.

In het hangen van eenen heuvel, hebben de Turken een kaſteel, in vorm van een driehoek, gebouwt. Het is met muuren van gehouwe ſtenen omringt, na d'oude wijze, en met eenige ronde toorens geſterkt. Het dient ſlechts voor eenen aanloop tegen de Korſairen, en tot bevrijding van een groot dorp of kleine ſtad na 't Ooſte, aen de haven gelegen: anders is het kaſteel van klein belang en tegenſtant, hoewel altijt met geſchut geſtoffeert. (Kasteel)

Daer is eene bequame haven voor *Saiken*, en middelmatige Turkſche barken en andere lichte vaertuigen, maer niet voor groote ſchepen.

Het

TENEDOS.

Het eilant wort ten dele door Kriſtenen, en ten dele door Turken bewoont. De Kriſtenen wonen langs den kant van de haven, in het vlek of kleine ſtad, en de Turken meerendeels op het kaſteel: behalve deze zijn'er weinigh andere inwooners, als eenige Joden.

Het allermerkwaerdighſte, dat men op dit eilant heeft, zijn wijnbergen of wijnſtokken, die op lage en ſtenige heuvelen groeien, en overvloet van wijnen geven, en inzonderheit den alleruitſtekenſten muskadellen of muskaten wijn, die aldaer beter is, als op eenigen anderen oort van de *Levant* valt.

Daer en boven is'er veel wiltvangſt: inzonderheit wonderlijk veel velthoenders of patrijzen, die veel grooter als de hierlantſe zijn; maer zoo lekker van ſmake niet.

De gront is evenwel zeer onvruchtbaer, en de bergen by na alle van ſteen.

Daer groeit weinigh koren of tarruwe, doch grote menighte van meloenen. Aen de zijde van het vlek, na 't Zuide, is een dal, daer meenighte van zeer treffelijke meloenen, en van velerlei ſlagh, groeien. Men heeft'er die van buiten en binnen geel zijn, en den gehelen zomer over goet blijven en duuren kunnen.

Op het woeſte of verlate ſtrant van dit eilant vertrokken zich de Grieken, na het opbreken van het tienjarig belegh voor *Troje*, en verberghden zich aldaer, om den Trojanen de laeſte lage te leggen: waer door *Troje* ten val raekte en t'onderging.

De plaetſe, daer de Griekſche vloot lagh en haer verbergde, wort gezeit tuſſchen twee rotſen of klippen te zijn: daer tuſſchen beide in'er daet niet meer als twaelf ſchuiten of boten zouden kunnen verborgen leggen. Boven op den top van een rotſe, heeft een Kaloyer, of geeſtelijke Griek, eene kluize of kapel geſticht, en aen de maeght *Maria* gewijdt.

D'oude Griekſche Tenediers hadden tot een ſpreekwoort, *de Tenediſche byl*, het welk op de genen geduit wiert, die te wreet en ſtreng oordeelden, of te kort eenige geſchillen of andere zaken afbraken en verrichten: als ook op voor een ſpoedig en ſtreng recht. Te weten, de richters van *Tenedos* hielden, volgens *Suidas*, altijt twee bylen in het richthuis opgehangen: welker eene neffens den richter gereet was: want koning *Tenes* had eene wet ingevoert, waer by iemant achter den richterſtoel met eene bijl in de hant gereet ſtont, om de ſchuldigen, of den geen, die valſch gezworen had, ter neer te houwen. Of dit ſpreekwoort was hier uit ontſtaen, dewijl (zoo *Ariſtoteles* by *Stephanus* getuight,) zeker koning in het gemeen beſt der Tenediers eene wet ingevoert had, waer by belaſt wiert, de genen, die in overſpel betrapt wierden, met eenen bijl te doden.

Wanneer nu t'eener tijde de zoon van dien koning in overſpel betrapt wiert, zoo beval de vader, ook tegen zijnen eigen zoon, die wet t'onderhouden. Na dan de zoon gedoot was, wiert die daet tot een ſpreekwoort opgenomen, en op het geen geduit, dat wredelijk uitgewerkt wort.

Hierom was ook op d'eene zijde van de penningen der Tenediers een bijl gemunt, en op d'andere zijde twee hoofden, ter gedaghtenis van het geen, dat dien zoon wedervaren was. Ook wert de Tenediſche *Apollo* met twee bijlen uitgebeelt.

Andere duiden deze bijl, volgens *Plutarchus*, op de kreeften, die by eene plaetſe, *Aſſerina* genoemt, vielen, en als de geſtalte van eenen bijl op de ſcharen hadden. Aldus ſchrijft ook met eenige verandering *Suidas*: *Aſſerina* is eene plaetſe op *Tenedos*: alwaer een vliet is, daer in kreeften houden, die zoodanige ſcharen van maekſel hebben, dat zy eene bijl verbeelden.

Tenes, na wien het eilant alzoo zou genoemt, en door hem de ſtad geſticht zijn, wiert by d'eilanders van *Tenedos* voor den allerheilighſten God gehouden, als uit het ſchrijven van *Cicero* gebleken is.

Ook gedenkt *Cicero*, hoe *Verres* het beelt van *Tenes*, dat kunſtigh gemaekt was, weg-geſleept had, tot grote droefheit der ſtad.

Zy hadden ook, ter eere van dezen *Tenes*, eenen tempel opgerecht, dien *Plutarchus* en *Heraklides* gedenken: waerom ook by hen de trompetters

uit de ſtad gehouden werden, om *Molpus*, de trompetter, die *Tenes* by den vader *Cyknos* of *Cygnos*, over het beſtaan van *Filomene* te willen verkraghten, betight had. Hier uit was onder d'ouden een ſpreekwoort van de *Tenediſchen trompetter* ontſtaen, dat op de genen geduit wert, die valſche getuigenis gaven. Ook moght niemant in den tempel van *Tenes* den naem van *Achilles* noemen, door wien hy gezeit wort gedoot te zijn.

Dees *Tenes* was van den vader *Cyknos*, door ophitſen der ſtiefmoeder, in eene kiſte geſloten en in zee geworpen: in de welke hy na dit eilant, toen *Leukofrys* genoemt, gevoert en van d'inwoonders tot koning gemaekt, en na zijne doot als een God geëert wert, als *Ariſtoteles*, *Strabo*, *Pauſanias*, *Plutarchus*, *&c.* verhalen.

Diodoor ſchrijft van dezen *Tenes* aldus. *Tenes was een zoon van Cyknos, die over Kolone, in Trojas gelegen, heerſchte, een man van uitſtekende deught. Dees vergaderde bewoonders, en ſcheepte van het tegen overgelege lant af, en nam het woeſt eilant, toen Leukofrys genoemt, in bezit.*

Heſych. D'eerſte, die het eilant *Tenedos* bezeten hebben, wierden Aſteriers genoemt, na zekere plaetſe des eilants, *Aſterius* geheten.

Eindelijk hebben de Turken het eilant in bezit genomen.

Op het jaer zeſtien hondert zes en vijftigh veroverden de Venetianen, die toen deur de ganſche *Archipel* de meeſter ſpeelden, het eilant *Tenedos*, en deſſelfs kaſteel, na een belegh van veertien dagen, onder beleit van den generael *Badoer*, die het eilant met zeven hondert mannen, zoo Duitſchen en Italianen, als Grieken bezette, onder beſtier van een Venetiaenſchen edelman, met name *Loredano*.

Ten zelven tijden wert ook het eilant *Stalimene*, of *Lemnos*, door de Venetianen verovert.

Des zelven jaers ſtaken de Turken met eene vloot van twee en dertigh galeyen, drie *Galeaſſen*, en eenige galjoten in zee, om het eilant *Tenedos* te heroveren, maer konden door een ſterke Noorde wint niet daer aenlanden: gelijk zy ook ten tweedemale in het landen op dit eilant, met verlies van drie hondert mannen, moſten afwijken.

Doch het wert des volgenden jaers door de Turken by verdragh weêr ingenomen.

Eilanden onder *Tenedos* en *Lesbos*.

ONder zeer vele eilanden, onder het eilant *Tenedos* gelegen, zijn ook twee, volgens *Strabo*, by hem en andere oude ſchrijvers, *Kalydnen* genoemt, die hy in de doorvaert van *Tenedos* na *Lektum* ſtelt, welk *Lektum* een uithoek van *Natolie* of *klein Aſie* is.

Behalve deze twee eilanden *Kalydnen*, leggen meer andere eilandekens om *Tenedos*.

Eenigen der ouden hebben, volgens *Strabo*, het eilant *Tenedos* zelf *Kalydne*, en andere *Leukofrys* genoemt.

Plinius ſtelt een eilant *Kalydna* of *Kalydne*, na d'eilanden *Techedia* en *Chalcis*, en daer op twee ſteden *Koos* en *Olymna*. Op een andere plaetſe ſtelt hy een eilant *Kalydne*, voor by *Knidos*, eene ſtad van *Karie*, na d'eilanden *Ciferuſſa* en *Theriomace*.

Het eilant *Kalydna* ſchijnt anders ook *Kalymna* genoemt te zijn.

Homeer gedenkt ook de *Kalydnen*, als eilanden, in het meerfout getal, en ſtelt die op een ry neffens d'eilanden *Niſyros*, *Karpathos* en *Kaſos*: dies zy ongetwijffelt daer neffens of ontrent leggen.

Eenigen zeggen, (zoo *Strabo* ſchrijft) dat *Homeer* d'eilanden *Sporaden Kalydnen* noemt: welker een *Strabo* zeidt *Kalymne* te zijn. Andere willen dat, volgens den zelven *Strabo*, de *Kalydnen* twee eilanden zijn; *Leros* en *Kalymne*.

Doch deze eilanden *Kalydnen* van *Homeer*, en het eilant *Kalymne*, of *Kalydne* van *Ovidius* en *Plinius*, ſchijnen van d'eilanden *Kalydnen*, die *Strabo* onder *Tenedos* ſtelt, te verſchillen en verſcheiden te zijn.

Eenigen houden d'eilanden *Kalydnen*, die *Strabo* onder *Tenedos* ſtelt, voor zekere kleine en lage eilanden, nu

nu in de zeekaerten *Mavarea*, en anders *Mauria* of *Mauros* genoemt, die ontrent drie mijlen ten Noord-Ooste van het eilant *Tenedos*, en ontrent een mijle van de kaep of uithoek *Janissari*, en vijf of zes mijlen Zuid-Oost van het eilant *Samothracie*, nu *Samandrachi*, en *Embro*, leggen.

De Zuidelijkste en kleinste eilanden *Mavarea* hebben rontom een vuilen of klippigen gront, en leggen van de *Hellespont* of *Strate van Konstantinopolen*, Zuid-West en Zuid-West ten Weste, en Noord-Oost en Noord-Oost ten Ooste, een grote mijle. Maer het Noordelijkste, en grootste, leit van dezelve *Strate* West-Zuid-West, en Oost-Noord-Oost, eene mijle.

Recht neffens *Tenedos*, aen de Natolische zijde, welke het lant van *Troyen* is, strekt een zeer lage zandige hoek af in zee, na *Tenedos* toe, welker uiterste eind van de stad of kasteel *Tenedos* Oost ten Zuide leit: maer Oost Zuid-Oost van het eilandeken of grote klip *Placho*, die Oostwaerts van *Tenedos* op een derdendeel waters afleit, na de Natolische zijde toe. Men kan tusschen deze klip en *Tenedos* veiligh doorzeilen.

De Venetianen en Turken zetten gemenelijk met hunne schepen, tusschen *Tenedos* en *Natolie*, op veertien en vijftien vadem waters.

De Zuid-Oosthoek van *Tenedos* is het hooghste lant van deszelfs Zuidkant, en strekt onder met een laegh wit graeuw-klippigh hoekje uit, en vertoont zich van verre met een witte zant-plaet: gelijk de Zuidkust van *Tenedos* doet.

Die bewesten *Tenedos* om willen zeilen, hebben de twee Westerlijke hoeken te schuuwen, uit oorzake zy zeer vuil, klippigh en rudzigh zijn. De Zuidelijkste van beide is een lage witte hoek, en zeer klippigh, daer een vuil rif t'zeewaerts strekt.

Het lant van deze hoek is een groot stuk Oostwaerts wit, en strekt tot de Zuidhoek Oost-zuid-oost, doch wel zoo Zuidelijk. Langs deze kust is het overal goede ankergront, daer de schepen bequamelijk tegen Noorde en Noord-Ooste, en Ooste winden ten anker mogen komen.

Plinius stelt neffens of by het eilant *Lesbos*, d'eilanden *Sandalion*, en de vijf *Leucen*, d'eilanden *Arginussen* of *Arginusen*, en *Phellusa* en *Pedna*. Eilanden onder Lesbos.

Vele kleine eilanden leggen, als *Strabo* ook getuight, om en by het eilant *Lesbos*: zommige buiten, en andere binnen *Lesbos* en het vast lant.

Strabo stelt in het kanael of vaerwater, tusschen *Lesbos* en *Asie*, twintigh eilandekens, en *Timosthenes* by *Strabo* veertigh, die gezamentlijk met een koppel-woort *Hekatonnesen*, by d'ouden genoemt werden: hoewel eenigen veel meer klippen als eilanden zijn. Hekatonnesen.

Hekatonnesen is zoo veel als *Apollos eilanden* gezeit: want *Apollo* wiert by de Grieken aen dien oort *Hekatos* genoemt: en *Nesos* bediet op Grieksch een *eilant*. Langs die gansche zeekuste, van het vast lant tot aen het eilant *Tenedos*, wert by d'oude Grieken *Apollo*, met den bynaem van *Smintheer*, *Celleer*, *Gryneer*, of met een anderen bynaem geëert en gedient.

Dicht by deze eilanden, stelt *Strabo* een eilant *Pordoselene* of *Poroselene*. *Pordoselene* is op Grieksch zoo veel als een *veest-mane* gezeit: waerom eenige ouden, om dien quaden toon en klank te mijden, het zelve eilant *Poroselene* genoemt hebben, dat *doorgang-mane* bediet. Pordoselene.

Het had by ouds eene stad van een zelven name: en voede wezeltjes of eekhorentjes, volgens *Plinius*, die over den wegh niet gongen.

Voor deze stad lagh een ander groter eilant, met eene stad van een zelven name, doch was by zijnen tijt al woest, en had eenen tempel van *Apollo*.

Aen de Westzijde van *Lesbos*, wort het eilant *Nesiope* gestelt.

In de stuurmans of zeekaart-boeken vindmen de eilanden, tusschen het eilant *Metelino* en *klein Asie*, aldus beschreven.

Bezuide *Fogia Vecchia*, welke een hoge en lange uitstekende hoek van *Natolie* is, en alzoo in de zeekaerten een nabygelege stad genoemt wort, en ontrent vier mijlen ten Ooste van *Capo Maria*, d'Ooster uithoek van *Metelino* is, leit een eilandeken, daer op een kor-

korte en dikke, stompe vervallen toren staet. Dieper in den boght van *Fochia Vecchia*, leggen meer eilandekens, daer goe ree voor de schepen is. By dit eilandeken met den toren leit een ander, met twee heuvelen, in de gedaente van een zadel uit zee aen te zien, daer de schepen rontom ten anker kunnen zetten.

Het Zuidelijkste van deze eilandekens is een laegh, lang en groen eilandeken. Op de linke zijde, daar tegen over, leit een ander eilandeken, dat wat hoger is. Neffens dit leit noch een geheel klein, en ruigh bewassen eilandeken.

Voor de stad *Fogia Nuova* (welke benoorde d'Oosthoek van de *Golf van Smyrne*, en ontrent vier mijlen ten Zuide van *Fogia Vecchia*, met een inwijk tusschen beide, en ontrent acht mijlen Zuid-Oost van het eilant *Metelino* leit) leggen eenige eilanden, daar de schepen ten anker kunnen loopen. Het grootste en langste leit benoorde de stad *Fogia Nuova*, en heeft aen het Noordeind een kennelijke rode steile hoek. Van 't Zuideind strekt een groot en lang stenen rif, of zingel-strant van grote stenen af, die op vele plaetsen boven water leggen.

Ten Zuide-Weste van dit eilant leit een ander, *S. George* genoemt: en bezuide *S. George*, eenige andere eilandekens.

Achter het stenen-rif vinden de Smyrnische schepen een goede ree voor alle winden, wanneer zy de *Golf van Smyrne* niet op kunnen komen. Ook hebben de schepen, die katoen te *Smyrne* willen laden, de beste gelegentheit om steen aldaer te ballasten. Daer en boven is'er overvloet van versch water te bekomen.

Tusschen het kasteel *Molivo*, en de stad *Metelino*, ontrent twee gotelings schenten van *Molivo*, leit, een weinigh van de wal, een klein laegh eilandeken: tusschen het welk, en de stad *Metelino*, de schepen tegen een Zuid-Ooste, Zuid-Zuid-Weste, en West-Noord-Weste winden veiligh ten anker kunnen loopen.

Dicht aen de wal leggen noch eenige kleine eilandekens. De zeekust des eilants heeft aldaer over al een schonen gront, dies de schepen daer veilig ten anker kunnen komen, waer zy willen. Dus verre van d'eilanden *Tenedos* en *Lesbos*.

Het eilant *Tenedos* heeft weinige; maer *Lesbos* heeft vele Grieksche geleerde mannen voortgebraght: als te voore verhaelt is. Van *Lesbos* was d'oude Griekse histori-schrijver *Hellanikus* geboortigh, en *Kallias*, die de vaerssen van den ouden Griekschen poëet *Alceus*, en van de vermaerde poëtersse *Sappho* verklaart heeft.

Op *Lesbos* was ook *Kadmus* of *Kamillus* geboren, die zekeren *Prylis* teelde, die den Grieken de raetslagen der Trojanen, en de wijze van *Troje* door het paert te veroveren, openbaerde.

De Lesbiers bezaten in oude tijden de heerschappye der zee: maer verlooren die namaels.

Sibylla Herifile heeft, als *Solinus* getuight, lang te voore voorspelt, dat de Lesbiers de heerschappye der zee verliezen zouden, eer het geschiede.

Eilant *Lemnos*, nu *Stalimene* en *Limio*.

HEt eilant, *Lemnos* of *Lemnus* by d'oude Grieken en Romeinen genoemt, wort nu by Grieken, Italianen en Turken *Stalimene* of *Stalimini* geheten: hoewel de Turken het ook met den ouden naem gebroken *Limio* noemen: gelijk ook eenigen *Stalimene* voor een gebroken naem van *Lemnos* houden. Of *Lemnos* schijnt hierom namaels by de Grieken *Stalimene* genoemt te zijn: dewijl het, door zijne lage gelegentheit, als een meir of poel is: want *Limine*, een Grieksch woort, bediet op Neerduitsch een poel of meir: of misschien is *Stalimene* uit het Grieksch koppelwoort *Stomaline* gesmeet, met welken naem d'oude Grieken een aen zee gelegen meir of poel noemden: die door zijnen mont in de zee zelve loopt: want *Stomaline* is zoo veel als *Mont-poel* gezeit.

Belon hout *Stalimine* voor een Italiaensch koppelwoort, bestaende uit *Sta* en *Limni*, en het laeste voor een gebroken naem van *Lemnos*.

Lemnos zou, volgens *Stephanus*, al-

alzoo na de grote Goddin *Juno* genoemt zijn, welke d'oude inwoonders *Lemnos* noemden, en daer aen maeghden opofferden.

Anders was *Lemnos* by d'ouden ook *Æthalia*, en *Hypsipylea* genoemt, na *Hypsipylea*, dochter van koning *Thoas*, die eertijts op dit eilant heerschte: gelijk het ook, na deze *Hypsipylea*, het Hypsipyleesche lant by d'oude poëten geheten was.

Het eilant *Lemnos*, of *Stalimene*, leit in de zeekaerten vier Duitsche mijlen bewesten het eilant *Tenedos*: met zijne Zuid-Westhoek zeven mijlen Oost ten Zuide van de Zuid-Oosthoek van het eilant *Lanio*, West ten Zuide acht mijlen van de *Straet Dardanelli*, en ontrent acht mijlen ten Noorde van het lant van *Thracie*, zeven mijlen ten Zuid-Weste van het eilant *Imbros* en *Samandrachi*, en ontrent tien mijlen Zuid-Oostwaerts van den bergh *Athos*, nu *Monto Santo*.

Belon stelt *Lemnos* ontrent vier Fransche mijlen van *Thracie*, en met d'eene hoek, *Blava* genoemt, achtien Fransche mijlen van *Aulaka*, een uithoek van het eilant *Imbros*, vier kleine daghvarens, met eene voorwint, van *Konstantinopolen*, door de *Propontis* of *Mare di Marmora*.

Plinius stelt *Lemnos* zeven en tachentigh, en *Solinus* zes en tachentigh duizent schreden, (dat zijn zeven of zes en tachentigh Italiaensche mijlen) van den bergh *Athos* of *Monte Santo*, en acht en tachentigh duizent schreden van het eilant *Imbros*, twee en twintigh duizent van *Samothracie*, en vijf duizent van het eilant *Thassos*. *Mela* plaetst *Lemnos* tegen over den bergh *Athos*, en *Stephanus* neffens *Thracie*.

Het heeft in den omtrek hondert Italiaensche of vijf en twintigh Duitsche mijlen, en leit meer in de lengte, als brete, van 't Ooste na 't Weste uitgestrekt. Grote.

In aeloude tijden lagen twee steden op *Lemnos*, als *Hephæstia*, of *Hephestias*, of *Hefestia*, en *Myrina*: welke eerste de hoofdstad des eilants was. Steden.

Van wegen deze twee steden, wert het eilant *Lemnos* ook *Dipolis*, dat is, *tweestad*, by d'ouden op Grieksch genoemt.

Hephæstia wil zoo veel als *Vulkaensstad* zeggen: want *Vulkaen* wert by de

Grieken *Hephæstos* genoemt, en van de Lemniers en ftedelingen aengebeden: waerom ook deze ftad tot de hooftftad des eilants gemaekt was.

Deze aeloude ftad is al over lang verwoeft en vergaen, en wort gezeit gelegen te hebben, ter plaetfe, daer nu aen zee een flecht vlek *Kochyno* leit; hoewel *Ptolemeus Hephæftia* eene middellantfche ftad noemt.

Kochyno.

Kochyno heeft een fraeie haven, welke t'allen tijden voor de fchepen een veilige ree verftrekt. Men ziet'er noch een oud kafteel, hoewel geheellijk byna ter neergeftort: en wiens muuren met de zee bekabbelt worden.

Ziet pag. 11.

De Pelasgianen hebben eene van de twee fteden, die op *Lemnos* waren, t'eener tijde bewoont, na zy uit *Attika* door d'Atheners gedreven waren.

Homeer noemt *Lemnos* een wel bebouwt ftedeken: en in zijn *Ilias*, *Lemnos*, een ftedeken van den Goddelijken *Thoas*.

De voornaemfte hooftftad des eilants, is nu, als ook het eilant, *Stalimene* genoemt, en leit aen zee: welke voor d'oude ftad *Myrina* gehouden wort: want ook *Ptolemeus* fchijnt de ftad *Myrina* aen zee te ftellen; dewijl hy *Hephæftia* eene Middellantfche ftad noemt.

Belon wil, dat d'aeloude ftad *Myrina* nu *Lemno*, en het eilant *Stalimene* genoemt wort. Dan het dient aengemerkt, dat de Turken het eilant en de voornaamfte ftad, met een zelven naem, *Lemno* of *Limio* noemen: welke beide by de Kriftenen *Stalimene* geheten worden.

Stad Stalimene.

Stalimene of *Lemno* leit, volgens den zelven *Belon*, op een heuvel, die in zee fteekt, en op beide zijden met de zee omringt wort, dies d'ingang, na het vaft lant toe, zeer eng is. De heuvel, op den welke de ftad leit, is met oude muuren omringt, en heeft op zijnen top of kruin eene rotfe, op de welke een kafteel ftaet, de verblijf-plaetfe van het Turkfch opperhooft, en krijgsbezetting. Het fchijnt moeielijker van aen of toegang, als fterkte te zijn: hoewel de gelegentheit en voordelige oort het fterk maekt.

De huizen der ftad ftaen langs henen op eene vlakte uitgeftrekt, welke met wijn-ftokken beplant is. Aen de oever der zee leggen puinhopen, di genoechzaem d'aeloude heerlijkhei der ftad doen blijken.

Porcachi ftelt de ftad *Stalimene* byna midden op het eilant: en daer beneden na 't Wefte, aen den oever der zee, een vlek *Sala*.

Op dit eilant leggen ontrent vijf en zeventigh dorpen, met rijke en naerftige Griekfche inwoonders bevolkt, die den lantbouw ga flaan. Onder alle deze dorpen, zijn niet meer als twee of drie, daer in geen Griekfch gefproken wort, of gene Kriftenen zijn.

Het ganfch eilant heeft vele heuvelen en duinen, en is oneffen; hoewel tusfchen beide fchone en wel bebouwde akkers leggen.

Anderen, als *Porcachi*, maken het eilant laegh en ganfch vlak: gelijk het ook niet hoogh is.

De hooghfte bergen leggen na de zijde van *Macedonie* toe, op de linker hoek des eilants.

Als men uit den Noord-Noord-Wefte, Noord-Wefte ten Noorde, en Noord-Weft ten Wefte komt aenvaren, doet zich het eilant met twee hoge bergen op. Voorts is het al laegh lant.

Op *Lemnos* leit een bergh, die *Mosychlus*, by *Hefychius* en *Nikander*, genoemt wort, en uit zijnen kruin vuur braekt: waerom *Lemnos* by *Seneka* het brandend *Lemnos* genoemt wort. Ook gedenken verfcheide oude poëten het Lemnifch vuur. Van wegen dit branden en uitbraken des vuurs, wert het eilant by ouds, ook *Æthalia*, dat is, *brandend* genoemt: want *Æthalia* fmeden eenigen van het Griekfch woort *Aitheſthai*, dat *branden* bediet.

Het eilant *Lemnos* heeft gene rivieren, en alleenlijk eenige fcheuten of water-beken en bronnen.

Uit de rotfe fchiet, een halve mijle van de ftad, eene fchente of beke, welke het vlek of de ftad, neffens de haven, op eene vlakte gelegen, bewatert. Der zelver bron fchiet uit eene hoge plaetfe neêrwaerts, die gemenelijk *Catarakti*, dat is, *water-val* genoemt wort.

Niet verre van *Myrina* of *Lemno*, vloeit eene fcheute of beke, *Salinari* genoemt.

Het

Het eilant heeft tusschen twee bergen, aen de Zuidzijde van d'Oosthoek, eene schone en vischrijke haven, *Porto S. Antoni* genoemt. Aen de hoge Westerhoek van de haven (die ook de Westelijkste bergh van de twee bergen is) leggen twee eilandekens of grote klippen. Van d'Oosthoek strekt een droogh rif, een goet stuk in zee, dat steil neerschiet. Het is in de haven met schepen goet leggen voor alle winden, behalve de Zuid-Ooste, en Zuid-Zuid-Ooste winden.

Porcachi stelt op *Lemnos* vele havens, hoewel hy zeidt, dat die meer golven als havens te noemen zijn.

Het eilant *Lemnos* was aen *Vulkaen* heiligh, die vooreen zoon van *Jupijn* en *Juno*, en by eenigen voor een en den zelven met *Tubulkain* gehouden wort: want de Lemniers, zoo *Mela* getuight, eerden *Vulkaen*. Men zeidt hy het vuur, en alle kunsten, die in vuur bestaen, zou uit gevonden hebben.

Vulkaen wert (zoo de poëten beuzelen) door *Jupijn* en *Juno*, d'ouders, om zijne lelijkheit, en wanstaltigheit, (hoewel andere, andere oorzaken verzieren,) uit den hemel op het eilant *Lemnos* ter neêr geworpen, alwaer hy van apen, of (zoo andere zeggen) van *Eurynome*, dochter van den *Oceaen* en *Thetis*, opgevoet was. Door dezen val uit den hemel zou *Vulkaen* mank geworden zijn.

Vulkaen wort ook by de poëeten gezeit, zijne smits-winkels, te gelijk met de *Cyklopen*, zijne dienaars, op het eilant *Lemnos*, (even als op het eilant *Sicilie*) gehad te hebben.

Hierom wort by d'ouden het eilant *Lemnos Vulkania* genoemt, en gezeit aen *Vulkaen* heiligh te zijn: gelijk ook *Vulkaen* na dit eilant, by den poëet *Virgilius*, de Lemnische vader genoemt wort.

In een zelven zin melt *Homeer*, dat *Lemnos* een wel bebouwt stedeken, en by *Vulkaen* verre het liefste van alle landen zy. Deze poëetische verziering van *Vulkaen*, is ongetwijffelt uit den brandenden berg *Mosychlus*, op *Lemnos* (op een zelve wijze, als uit den brandende bergh *Etna*, op *Sicilie*,) gesmeet. Eenigen hebben *Lemnos* het *rou lant van Vulkaen* genoemt.

Geen inwoonder is'er noch heden, of hy weet het een of ander van *Vulkaen* te vertellen: hoewel zy dien fabel op een verscheide wijze verhalen. Maer van *Vulkaens* smisse, noch van *Venus* overspel met *Mars*, maken zy geen gewagh altoos.

Het eilant *Lemnos* geeft vele kruiden en gewassen, zoo die hier te lande bekent zijn, en groeien, als vele andere en onbekende, die by *Belon* gedaght worden. Gewassen.

Daer groeit een kruit, zwarte *Chamelon* genoemt, wiens wortel zulken kraght by zich heeft, dat hy 's menschen huit, wanneer hy daer aenraekt, zoodanigh ontsteekt en jeukerigh maekt, als op het hondertste gedeelte gene bernde-netel kan doen: hoewel de jeukte en hitte niet aenstonts gevoelt wort, maer na eene uure of twee: en hoe men meer daer op vrijft, hoe de jeukte, hitte en rootheit groter wort. Eindelijk schijnt d'aengeraekte huit gansch bloedigh te zijn.

Het eilant heeft groot gebrek van boomen: want daer groeien byna gene boomen overvloedelijk, als by het dorp *Rapanidi*: alwaer een boschje van beuke-boomen staet: die men niet afhouwt, om op de haert te gebruiken: maer worden gespaert, om zeker genees-middels halve, dat de Grieken en Italianen *Velonie* noemen, en uit deze boomen druipt.

Het *Velonie* wort uit het eilant niet vervoert; maer d'inwoonders bewaren het tot hun eigen gebruik en gerijf.

D'ekelen en bolsters van dezen boom, die altijt groen is, worden om het leer te bereiden gebruikt, en heten *Velanie*.

In plaetse, en by gebrek van hout, worden de droge stelen van *Asfodil*, en zekere kruiden *Kachynopoda* en andere, op de haert gebruikt. Ook is de gront niet bequaam, als om tamme-boomen te voeden.

Het gedeelte des eilants, na 't Ooste, is droger en onbequaem tot het voortbrengen van boomen; maer dar na 't Weste en Zuide leit, is een weinigh lager en groender. De vochtige plaetsen, tusschen heuvelen gelegen, en daer op boomen willen groeien, dragen vruchtbomen, als vijge, grote noten, en amandel-boomen, doch weinigh

nigh olijf-boomen. Daer groeit ook twederlei slagh van *Sisisus-bo.men.*

D'inwooners van *Lemnos* stroojen de bloemen of bloeisel van den boom *Nerion*, en hechtenze aen de takken van de granaet-bomen, om den zelven eenen kracht, van de bloemen of bloeisel te behouden, by te zetten: ja zy geloven ook dat deze bloemen het splijten en bersten der granaet-appelen beletten.

Alle d'inwoonders plukken en zamelen gemenelijk, by gebrek van het kruit *Orega*, zeker kruit, dat tusschen heggen en hage-doornen groeit, en by ieder in huis bewaert, en met visch, zoo versche als gezoute, tot eene sause gebruikt en gegeten wort. Het heet in't hedendaegsch Grieksch *Lagochymeni*, dat is, *hazen-bedstede.* De smake en reuke is, als die van de Herakleotische of grove *Majoreyn.* De bladen zijn die van het duizent-kruit gelijk. Het zaet is ront. Wonder wel gelijkt dit kruit na het oprechte kruit *Ammi*, alzoo by d'oude Grieksche en Latijnsche artzen genoemt.

De heggen zijn'er van zekere heesters gemaekt, *rhamnos* by d'oude en hedendaeghse Grieken, en hier te lande *Rhynbezien-bomen* genoemt.

Het eilant is vruchtbaer van gront, en allermeest van granen en wijnen: ja is nu veel vruchtbaerder, en heeft groter overvloet van allerleie dingen, als oit te voore. Ook is het nu onder de Turken beter bebouwt en rijker, en heeft meerder inwoonders, als ten tijde der Kristenen: uit oorzake die nu onder de Turken in rust en vrede ongemoeit zitten.

D'inwoonders van de vijf en zeventigh dorpen zaien tarruwe, vlasch, hennip, bonen, erweten, en andere plukgranen.

Het eilant *Lemnos* voet velerlei slagh van tam en wilt. Daer hout ook velerlei slagh van slangen, die in de tale des lants aldus genoemt worden: *Cenchriti*, *Laphiati*, *Ochendra*, *Amfisbena*, *Sagittari*, *Tefliti* of *Teflini*, *Nerosidia.* Alle deze namen, schoon zy gemeen zijn, zwijmen evenwel na d'ouden: want *Cenchriti*, is de *Cenchris* der ouden: de *Lafiti*, d'*Elafis* der ouden, d'*Ochendra* is de *Echis* of *Echidna*, die evenwel gene oprechte adder is.

De slang *Amfisbena* behout den ouden naem: de *Sagittari* is de *Jaculus* of schicht der ouden.

Tefliti, of *Teflini*, komt in name met den slang over een, dien d'ouden *Tyflinos* noemen.

Beroemt is het eilant *Lemnos*, van over ouds, by d'artzen, door zekere aerde, Lemnische zegel-aerde genoemt. Lemnische zegel-aerde.

Vier boogh-scheut van de stad *Hephæstia* of *Kochyno*, leit een heuvel of bergh, tusschen den welken en de stad een kapel staet, *Sotira* genoemt, die alleenlijk uit eenige kleine muuren bestaet, daer op het dak rust.

Van deze kapel lopen twee wegen, (d'eene op de rechte, en d'andere op de linke zijde,) na twee spring-bronnen, die ontrent een boogh-scheut van elkanderen leggen. De bron, op de rechte zijde, drooght des zomers uit: maer die op de linke zijde niet. Op dezen oort, dewijl die vochtigh is, groejen niet als biezen.

Op den wegh aen de rechte zijde, die na den bron loopt, groeien gene andere als *S. Jans-broots-boomen*, vlier en willigen-boomen, die den bron overschaduwen.

Deze heuvel is eensdeels door den val van *Vulkaen* op den zelven, en ten anderen door de vermaerde Lemnische zegel-aerde, die daer uit gedolven wort, beroemt. Dezelve heuvel, zoo *Porcachi* getuight, brengt gene boomen noch eenigh gewassen voort: doch geeft evenwel tarruwe, zoo men *Belon* geloven magh.

Velerlei plechtigheden werden in oude tijden, in het uitgraven en maken van deze Lemnische zegel-aerde, gebruikt, en daer op, na den eisch en verandering van eeuwen, verscheide tekenen, zegelen of merken gebruikt. Ten tijde van den Griekschen arts *Dioscorides*, die lang voor den Griekschen arts *Galenus* geleeft heeft, plagt men bokken-bloet onder de koekjes van deze aerde te mengen, en daer op d'afbeelding van geiten te drukken. Doch dit mengen van bokken-bloet onder d'aerde, eer dezelve bezegelt wiert, was al ten tijde van *Galenus* (gelijk hy zelf op *Lemnos* bevonden heeft) uit het gebruik geraekt. Maer wert toen een andere wijze van die aerde te bereiden, en tot koekjes te

te maken, gebruikt. Te weten: de priester klom op zekeren heuvel, en smeet een zeker getal of mate van tarruwe en gerst op d'aerde, en lade, na het verrichten van eenige andere pleghtigheden, na 's lants wijze, een gehelen wagen met die aerde, en voerdeze na de stad *Hephæstia*.

Doch al voor vele eeuwen zijn ook die gebruikelijkheden en die wijzen van doen veroudert en geheellijk vernietight, en uit de gewoont geraekt: maer namaels andere, en de volgende ingevoert.

De voornaamsten van het gansch eilant, zoo Turken, als Grieksche priesters en geestelijken, Kaloyers genoemt, komen, op den zesten dagh van Oogstmaent, in de kapel *Sotira* by een.

De Grieken, na het vieren van de liturgie na de Grieksche wijze, en 't storten van gebeden, klimmen alle te gelijk, verzelt met de Turken, na den heuvel voornoemt, die met trappen, tot gemakkelijker opgang, opgaet, en ontrent twee booghscheut van de kapel leit. Vijftigh of zestigh mannen graven de boven op gelege aerde uit, tot dat zy d'aeder der aerde ontdekt en geopent hebben: met de welke dan de Kaloyers eenige zakjes, van beesten hair gemaekt, vullen, die zy den Turkschen overheden, die daer by staen, te weten, den *Soubachi* of *Waiwoiden*, overleveren.

Na zoo veel aerde uitgenomen is, als zy dunken, dat voor een jaer genoech is, doen zy wederom d'aeder, met het opwerpen van andere aerde, door dezelve arbeiders bedekken. Voorts doet de *Soubachi* een groot gedeelte van d'uitgegrave aerde aen den Turkschen keizer na *Konstantinopolen* brengen. Het overigh verkoopt hy aen de koopluiden.

Niemant kan deze aerde, als uit handen van den *Soubachi*, of het Turksch opperhooft des eilants, bekomen. Ook is allen den inwoonders, op straffe van den hals, verboden, dezelve aerde uit te voeren. Indien ook iemant slechts een eenigh koekje van deze aerde had, of bevonden wiert, buiten weten des opperhoofts, in zijn huis te bewaren, hy zou daer over in eene grote geltboete vervallen: want niemant, als de *Soubachi*, is geoorloft deze aerde te verkopen, die d'inkomsten des eilants trekt, en daer voor jaerlijks eene schatting aen den keizer betaelt. Ook zou niemant, schoon hy met twintigh gravers, een gehelen nacht arbeide, aen den aeder der aerde kunnen komen, of het zou lichtelijk kunnen gemerkt worden.

En alhoewel men niet te twijfelen heeft, dat op een anderen oort des eilants diergelijke aerde, als uit dezen heuvel by *Kochino*, gevonden wort, zoo zouden evenwel de Grieken die niet willen gebruiken, 't en zy dezelve, in het by zijn der Kaloyers, en onder het verrichten van de gewonelijke toestel en pleghtigheden, uitgehaelt wert. Ja schoon zy d'aerde uit den zelven heuvel hadden; maer op een anderen dagh, als den zesten van Oogstmaent, gegraven, zy zouden die niet willen gebruiken, of andere laten gebruiken. Zoo groote kraght schijnen zy deze plechtelijkheit, wijze en tijt, van d'aerde uit te graven, toe te schrijven! Zy achten ook de kraght der aerde van geen belang te zijn, 't en ware zy die zagen uithalen.

De Turken zijn in dit stuk minder waengeloviger, als de Grieken of andere volken: want zy gedogen, dat de Grieksche Kristenen hunne zegeningen op of boven de zegel-aerde, in hunne tegenwoordigheit, doen, en zijn hen daer in ook behulpzaem. Volgens bericht van d'oudsten des eilants, zou die maniere van eenen zekeren dagh in het jaer tot het uitgraven dezer aerde te kiezen, door de Venetianen, wanneer die het eilant *Lemnos* in bezit hadden, ingevoert zijn.

De uitgedolve aerde wort tot kleine ronde koekjes gemaekt, ieder ontrent tot de zwaerte van een half loot; doch zomtijts een weinigh zwaerder, en by wijle lichter: daer op alleenlijk deze twee woorden, met Turksche en Arabische letteren, *Tin Imachton*, dat is, *Lemnische aerde*, gedrukt worden.

Wel zijn de merken en letteren der koekjes verscheiden, en verschillen van elkanderen. Maer dat ontstaet alleenlijk hier uit, dewijl de Turken, willende een zelve zake uitdrukken, hunne letteren op velerleie wijze kunnen vormeren. Daer en boven hebben verscheide Turksche overheden het be-

bewint over het werk gehad, die hierom by gevolgh ook met verſcheide zegelen gedrukt hebben.

Het oudſte teken is, volgens verhael van Grieken en Turken, onder verſcheide aerden, het geen, dat niet boven een duim breet is, en alleenlijk vier merken begrijpt.

In het midden des zegels ſtaen ſlechts tuſſchen alle de merken vier punten. D'aerde van dit zegel is zoo vet, dat zy niet anders als talgh ſchijnt te zijn, en wijkt in het kauwen op de tanden, en heeft niet het minſte zant. De aerde van dit zegel is donker-root van verruwe.

Alle de zegel-aerde is niet van eene zelve kleure: want het gebeurt dikwils, dat deze aerde, in een zelven aeder, witter van kleure, en zomtijts een weiniger rootaghtiger, en zomtijts ook van eene kleure, uit beide vermengt, gevonden wort.

De zegel-aerde heeft eene zamentrekkende en opdroogende kracht, en weêrſtaet het vergif en verrotting. Zy ontdoet het geronnen bloet, verſterkt het herte, en doet zweten. Haer voornaemſte gebruik is in quaetaerdige koortſe, peſte, en rodenloop, beten en ſteken van vergiftige dieren. Zy wiert ook by d'ouden in gegeven, om het ingenomen vergif uit te braken.

D'oude Griekſche en Latijnſche artzen hebben deze aerde in vele genees-middelen zeer hoogh geacht en geroemt: gelijk zy ook noch heden in groot gebruik onder d'artzen is, en zoo alleen, als in verſcheide koppel-genees-middelen, gebruikt wort.

De Griekſche arts *Galenus* ſcheepte na het eilant *Lemnos* over, alleenlijk om de kracht van die aerde grondigh te verſtaen. Aldaer vond hy zekeren perzoon, die de Lemniſche zegel-aerde in verouderde wonden, en tegen beten van adders, en dienvolgens tegen alle vergiftige en dodelijke ſteken, gebruikte: welke hy niet alleenlijk te voore; maer ook na het vergif ingaf.

De leertouwers op het eilant *Lemnos* gebruiken, in plaetſe van run of ſmach, de vette Lemniſche aerde, om de huiden of het leer te lijmen en bereiden.

De gemene zegel-aerde, welke te *Konſtantinopolen* gevonden wort, is meer en deel vervalſcht, en tot groter koekjes gemaekt, als alle d'andere. De kleure is ook verſcheide en geelaghtigh.

Niet tegenſtaende deze Lemniſche zegel-aerde daer te lande zeer hoogh geacht is, en de keizer dezelve, tot een geſchenk, aen gezanten van vorſten en koningen vereêrt, en in de gehele werelt niet gevonden wort, als op het eilant *Lemnos*, zoo vindmen dezelve evenwel hier te lande in eenige apteken en by drogiſten te koop: hoewel zeer zelden, en ook voor een groot gedeelt vervalſcht: want eenige weten deze aerde met Armeniſche *Bolus*, of diergelijke aerde of ſtoffe daer onder te mengen, zoo aerdigh te vervalſchen, dat die de oprechte Lemniſche aerde ſchijnt gelijk te zijn.

De tekenen van goede Lemniſche zegel-aerde worden gezeit te zijn, wanneer zy in het kauwen aen de tonge blijft kleven, en met bellen oprijſt, wanneer zy met ſpog of vocht nat gemaekt is: of, in het water geſmeten, bellen maekt. Doch het voornaemſte merkteken van de beſte Lemniſche aerde is, wanneer zy in den mont, onder het kauwen, iet ſpeciergaghtigh uitwaſemt en uitgeeft, en eenige zandigheit daer onder vernomen wort.

D'aeloude Lemniſche prieſters genazen de genen, die van ſlangen geſtoken waren: het welk zy ongetwijfelt, door middel van de Lemniſche aerde, uitgewerkt hebben.

Wanneer *Piloktetes*, zoon van *Pean* of *Apollo*, die met de Grieken na *Trojen* ten oorlogh getogen was, door een val van eene vergiftige ſchichte, of door een waterſlang of adder, in zijne voet gewont was, wert hy op het eilant *Lemnos* gelaten, om aldaer van zijne wonde genezen te worden. Maer na de doot van *Achilles*, quam *Ulyſſes* weêrom op het eilant *Lemnos*, en voerde hem weêr na *Troje* ten oorlogh. Euſta in He Dijkt Cret. Sofo

De bergh *Athos*, die nu by de Grieken † *Agios Oros*, en by de Turken *Manſtir* genoemt wort, overſchaduuwt, by zonnen ondergang het eilant *Lemnos*: gelijk *Belon* op den tweeden van Zomermaent gezien heeft, dat, ontrent zonnen ondergang, de bergh *Athos* zijne ſchaduwe in de haven, op het uitterſte eind des eilants, aen de lin- Bergh Athos ſmijt ne ſchaduwe op Lemnos. † He ge bergh

linke zijde van de ſtad *Lemno* gelegen, ſmeed: ja zoo hoogh is de bergh *Athos*, dat zijne ſchaduwe, ſchoon de zon noch niet na aen het ondergaen is; aen de linke hoek of hooren des eilants raekt.

Op dit eilant ſtont by ouds een oſſen-beelt, van witten ſteen gemaekt, dat de bergh *Athos* met zijne ſchaduwe verduiſterde. Hier uit was onder d'ouden een ſpreekwoort ontſtaen: *D'Athos bedekt de zijden van den Lemniſchen os*: dat op de genen geduit wert, die de glorye van eenen ander zoghten te verduiſteren.

Ook gedenkt *Plinius*, dat de bergh *Athos*, in de Zonneſtant, zijne ſchaduwe op de merkt van de ſtad *Myrine* ſmeed.

Dit hebben eenigen, als *Solinus* getuight, niet te vergeefs onder mirakelen gerekent; dewijl de bergh *Athos*, op een afſtant van zes en tachentigh duizent ſchreden van het eilant *Lemnos* leit.

In oude tijden was op het eilant *Lemnos*, een *Labyrinthos* of *dool-hof*, het derde, in getale, van de vier *Labyrinthen*, die *Plinius* gedenkt: want het eerſte *Labyrinth*, of *dool-hof*, ſtelt hy op het eilant *Kreta*, nu *Kandia*, het twede in *Egypten*, het derde op *Lemnos*, en het vierde in *Italië*.

Het Lemniſch doolhof was het Egyptiſch en Kretiſch gelijk, en alleenleenlijk door veertigh kolommen wonderlijker. Het was van gladden gepolijſten ſteen gebouwt, en met gewelven bedekt.

De bouwmeeſters, die het gemaekt hadden, waren *Zmilus*, *Rholus*, en *Theodorus*, een inboorling.

Ten tijde van *Plinius* waren noch eenige overblijfſelen daer van te zien. *Belon* getuight naerſtelijk na de voetſtappen en kentekenen van dit doolhof gezoght te hebben: doch heeft niet met allen daer van kunnen vinden: en ook niet eenen inwoonder aentreffen, die hem daer van eenigh ander kenteken heeft weten aan te wijzen, als eenige puinhopen. Gelijk ook *Du Loir*, uit bericht der inwoonders, getuight, dat dit doolhof van niet een eenigh kenteken overgebleven zy, dat de plaetſe daer van zou kunnen aenwijzen.

In aeloude tijden bezad zeker *Thoas*, zoon van Vader *Liber* of *Bacchus*, als koning, het eilant *Lemnos*. Men zeidt de Lemniſche vrouwen, onder de regering van dezen *Thoas*, alle de mannen, uit oorzake dier quade reuke en ſtank haer verveelde, om't leven gebraght hadden. Koning *Thoas* alleen was door zijne dochter verſchoont en behouden. Waer na de vrouwen het eilant ingehouden hadden. Want aldus ſchrijft, onder andere, *Pomponius Mela*. *De vrouwen van Lemnos worden gezeit t'eener tijde, na de mannen gedoot waren, het eilant ingehouden te hebben.*

Wrede daet der Lemniſche vrouwen.

Van wegen dezen mannen-moort, en het ombrengen der Atheenſche kinderen en vrouwen, werden alle lelijke en quade daden, by ouds in *Griekenlant* Lemniſche daden genoemt. Ook wert ten zelven inzight tot een ſpreekwoort gebruikt, *door de Lemniſche hant*: dat zoo veel gezeit was, als door een ſchandelijke en godloze hant.

Zoo *Herodoot* ſchrijft, zouden de vrouwen, te gelijk met *Thoas*, hare mannen gedoot hebben. Welke woorden, *te gelijk met Thoas*, eenigen in dien zin uitleggen, als of zy het, met byſtant van *Thoas*, zouden gedaen hebben. *Homeer* noemt dezen *Thoas* den goddelijken *Thoas*.

Lemniſch ſpreekwoort.

Euripides, *Ovidius* en andere, gedenken ook dit ſnoo bedrijf der Lemniſche vrouwen. Ten welken inzighte *Seneka*, in zijn *Agamemnon*, *Lemnos* edel (of vermaert) door ſchelm-ſtuk noemt.

Namaels hebben in oude tijden de Pelasgianen, die door d'Atheners uit *Attika* (dewijl zy de kinderen der Atheners kraght en gewelt aengedaen, en beſloten hadden de handen aen d'Atheners te ſlaen) verdreven waren, het eilant *Lemnos* in bezit genomen.

Pelasgianen ko-men op Lemnos. Herod.

De Pelasgianen, om zich over dit ongelijk te wreken, ruſten, tegen den tijt van de feeſtrijden der Atheners, galeyen met vijf paer ryriemen toe, en ſtaken na *Athene* over, en leiden op de vrouwen der Atheners, welke het feeſt van *Diana* te *Brauron* (eene ſtad van *Attika*, en daer een kapel van de Brauroniſche *Diana* ſtont) vierden, lage. Zy ſchaekten vele Atheenſche vrouwen, en braghtenze in de galeyen na het eilant *Lemnos* over. Na

Schaken d'Atheenſche vrouwen.

deze

deze Atheensche vrouwen vele zoonen by de Pelasgianen gekregen hadden, leerden zy hen d'Attische tale, en zeden der Atheners.

Maer deze kinderen wilden met de kinderen der Pelasgiaansche vrouwen zich niet vermengen noch met hen verkeeren. Wanneer een hunner van de Pelasgiaensche kinderen geslagen wert, dan quamen zy dien gelijker hant te hulp, en stonden elkanderen by. Zy lieten zich ook voorstaen waerdigh te zijn, om over d'andere kinderen te gebieden, en achten hen die verre t'overtreffen.

De Pelasgianen dit vernemende, en voor een onbehoorlijk werk aenziende, spraken daer over met elkanderen, en zeiden: *Indien zy nu, terwijlze noch kinderen zijn, elkanderen tegen de kinderen der wettige vrouwen, die wy maeght getrouwt hebben, weten te helpen, wat zullen zy doen, wanneer zy manbaer geworden zijn?*

Dies besloten de Pelasgianen de kinderen, die zy by d'Atheensche vrouwen gewonnen hadden, te doden: dat zy ook volbraghten, en doden daer en boven de moeders dezer kinderen. Wanneer nu d'aerde den Pelasgianen, na het ombrengen van hunne kinderen en bywijven, gene vruchten voorbraght, en hunne echte vrouwen en vee niet teelden, als te voore, en zy te gelijk met honger en kinderloosheit geplaaght wierden, zonden zy na *Delfos*, aen het orakel, om verlossing en ontslaging van hunne quaien en rampen te verzoeken. Het orakel belaste hen den Atheners, na dier welgevallen, boete van hun misdrijf te geven.

Waer op de Pelasgianen na *Athene* trokken, en beloofden den Atheners boete van al hun misdrijf te willen geven. D'Atheners spreiden op het raethuis de schoonste bankpeluwen, die zy hadden, en stelden den Pelasgianen een tafel vol allerleie goederen voor, en belasten hen hun lant, in dier wijze, over te geven. Maer de Pelasgianen zeiden daer op: *Wanneer een schip, met een Noorde-wint, op eenen dagh uit uw, in ons lant komt gevaren, dan zullen wy ons lant overgeven:* want dit zeiden zy hierom; dewijl zy wel wisten, dat zulks onmogelijk ware: naerdien het lant van *Athene* veel meer na 't Zuide, als *Lemnos* leit.

Na verloop van vele jaren, als het Tracisch *Cherronesus*, aen den *Hellespont* gelegen, onder d'Atheners gekomen was, voer *Miltiades*, *Cimons* zoon, met een schip van *Elis*, in *Cherronesus* gelegen, na *Lemnos* over, en beval den Pelasgianen, makende hen het orakel indaghtigh, van het eilant te trekken.

De Hefestiers, of inwoonders der stad *Hefestia*, gehoorzaemden hun bevel: maer de Myrineers of d'inwoonders der stad *Myrina*, die *Cherronesus* voor *Attika* niet erkennen wilden, werden zoo lang belegert, tot dat zy zich zelfs overgaven. Aldus verhaelt *Herodoot* dit bedrijf en veroveren van *Lemnos*, door *Miltiades* van woort tot woort.

Kornelius Nepos gedenkt ook het veroveren van *Lemnos* op dezelve wijze, in de volgende woorden: hoewel hy niet dezelve oorzake met *Herodoot* stelt.

Wanneer *Miltiades*, *Cimons* zoon, met een uitgeleze vloot na *Cherronesus* getrokken was, om het in te nemen, lande hy aen het eilant *Lemnos*, en wilde eerst d'inwoonders van dat eilant onder het gebiet der Atheners brengen, en verzoght op de Lemniers, dat zy dat uit eige vrye wille zouden doen. Maer die belaghten hem en gaven ten antwoort: *dat zy dan dat doen zouden, wanneer hy, te scheep van huis varende, met een Noorde-wint op Lemnos zou gekomen zijn:* want die wint is den genen, die van *Athene* na *Lemnos* varen, tegen.

Miltiades, dien het lang zamelen verdroot, scheepte na *Cherronesus* over. Na dat verovert te hebben, voer hy weêr na *Lemnos*, en eischte, volgens verdragh en besprek, dat zy hem de stad zouden over geven. Maer zy zeiden tot hem weer: *dat zy dan hem de stad en eilant zou overgeven, als hy, met een Noorde-wint van huis trekkende, derwaerts zou gekomen zijn.* Waerop *Miltiades* tot hen zeide: *dat hy in Cherronesus zijn huis had.*

De *Karen*, (of Pelasgianen volgens *Herodoot*) die toen het eilant bewoonden, hoewel de zaken buiten hun vermoeden

moeden uitgevallen, lieten zich niet door dit zeggen, maer door de gelukkige fortuin der tegenparthyen overwinnen, en verhuisden van het eilant. Voorts veroverde *Miltiades*, met gelijken gelukkigen voortgang, d'eilanden *Cykladen*. Dus verre *Nepos*.

Het eilant *Lemnos*, of *Stalimene*, ftont wel eer lang onder de Venetianen.

Ten tijde van Paus *Kaliftus de derde*, op het jaer veertien hondert en zeftigh, trok, op zijn bevel, *Lodewijk*, patriarch der ftad *Aquileia*, met zeftien galeyen in zee, en veroverde het eilant *Lemnos*. Maar zoo dra was hy niet van daer getrokken, of de Turken namen het weêr in bezit, ten tijde van *Mahomet*, de twede Turkfche keizer, die, en zijne navolgers, het federt lang bezaten.

Op het jaer zeftien hondert zes en vijftigh, wert het zelve eilant door de Venerianen, na het bevechten der zege in een zeeflagh op de Turken, ingenomen, dat toen met zeven hondert mannen bezet was. Maer des volgenden jaers namen de Turken het weêr in, na een belegh van twee maenden, en hebben het federt ook bezeten.

Op *Lemnos* hebben by ouds zekere volken Minyers gewoont, die nakomelingen der Argonauten waren: Zy trokken van *Lemnos*, na de ftad *Lacedemon*, in *Griekenlant*, over, en quamen van daer in *Trifylie*, en woonden ontrent *Arena*, in eene lantftreke, *Hypefia*, ten tijde van *Strabo*, genoemt. Inwoonders van Lemnos. Strab.

Lemnos is allereerft door de Thraciers bewoont, die by d'ouden Sintiers, en anders ook Sapeers genoemt wierden. *Homeer* gedenkt ook de Sintiers op *Lemnos*, en noemt hen de rou of heefchftemmige *Sintias*. Strab.

Onder verfcheide Griekfche volken, hebben ook de Lemniers het lant van *Peloponnefos*, nu *Morea*, bewoont. Herod.

De hedendaeghfe inwoonders zijn meeft Grieken, en naerftige en arbeitzame luiden, die zich op den lantbouw leggen. Zy bakken van meel, met flechte melk gemengt, koeken, die zy daer na in de zon drogen. Deze koeken worden *Bohourt* genoemt, en door gaufch *Turkye* vervoert.

De Grieken wonen in de dorpen; maer de Turken met de krijgsbezetting op het kafteel.

Eilant *Imbros*.

HEt eilant *Imbros* of *Imbrus*, by d'oude Grieken en Latijnen, genoemt, heet nu noch gebroken by d'Italianen *Embaro*, en anders *Lembro* of *Imbro*, en beflaet, onder d'eilanden van de Middellantfche Zee, de negentiende plaetfe in grote. *Homeer* gedenkt dit eilant ook met dien naem, en *Ovidius* noemt het Imbrifch lant.

Het leit ontrent vijf of zes Duitfche mijlen ten Noord-Oofte van het eilant *Lemnos*, en by na even verre ten Noorde van het eilant *Tenedos*, en ontrent eene mijle ten Zuide van het eilant *Samothracie*, nu *Samandrachi* genoemt, tegen over de Noordhoek, en aen d'invaert van de *Hellefpont*.

Plinius ftelt *Imbros* twee en twintigh duizent fchreden, dat zijn vijf Duitfche mijlen en een vierendeel, van het eilant *Lemnos*.

Het heeft, volgens *Porcachi*, in den omtrek derrigh Italiaenfche mijlen: hoewel *Plinius* dien op twee en zeventigh duizent fchreden, dat zijn twee en zeventigh Italiaenfche mijlen, begroot. Andere maken het een weinigh groter, als het eilant *Tenedos*.

Het heeft eene uithoek of zeehoofr *Aulaka* genoemt, tegen over *Blava*, eene uithoek van het eilant *Lemnos*, gelegen, op eene afftant van achtien duizent fchreden of achtien Italiaenfche mijlen. Door dit eilant vloeit een riviere *Iliffus*. Plin.

Imbros was in oude tijden den *Kabiren*, dat zijn *Goden van Samothracie*, en *Merkuur* heiligh: dien de Goden of *zaligen* ook *Imbros* noemden. Stephan.

Het eilant *Imbros* wert door *Otanes*, veltoverfte van den Perfifchen koning *Darius*, ingenomen. Daer na quam het onder de Macedonen: dien *Attalus*, koning van *Afie*, het afnam. Herod. Liv.

By ouds hielden vele hazen op dit eilant: dies *Imbros* een en het zelven met het eilant *Lagufa* van *Plinius* fchijnt te zijn: want *Lagôos* bediet op Griekfch eene *haes*. Bochart.

Op het eilant *Imbros* lagh by ouds een ſtad van een zelven name. Het heeft nu vier vlekken: welker voornaemſte ook *Imbro* heet, en met een fort of veſting geſterkt is.

Het is een hoogh en berghaghtigh eilant: want het ganſch eilant beſtaet niet als uit kleine bergen. De bergen zijn ruigh met boſch bewaſſen: en inzonderheit met een zeker ſlagh van wilde peren boomen.

Het is evenwel wat lager, als het eilant *Samandrachi:* want dat kan men uit zee, als men aen komt varen, over het eilant *Imbros* hene zien.

Tuſſchen de bergen leggen luſtige dalen, die wel bebouwt, en in korenvelden verdeilt zijn.

Op de bergen, en in de boſſchen, hout veel wilt gedierte, en wiltvangſt, inzonderheit veel wilde verkens: ook hazen en konijnen.

Van de bergen ſchieten luſtige bronnen en beken, met treffelijk water, die kleine poelen en vyvers maken; daer rontom vijge-boomen, wilde wijngerden, *Oleander* en andere boomen, groeien.

Eilant *Samothrace*, of *Samothracie*, nu *Samandrachi.*

Benaming. Ziet pag. 52. HEt eilant, by d'oude Grieken, als *Strabo*, *Ptolemeus*, *Stephanus*, en ook by de Latijnen *Samothracie*, of *Samothrace*, wort by *Herodoot Samothreïce*, en by *Homeer Threïcie Samos* genoemt: gelijk het ook nu noch by Grieken en Turken met den ouden naem, hoewel een weinigh gebroken, *Samandrachi* en ook *Mandrachi* geheten is.

Strab. Ten tijde des Trojaenſchen oorloghs was dit eilant, als ook het eilant *Cefalenie*, *Samos* genoemt. Maer het kreegh den naem van *Samothrace* of *Samothracie*, na de volken Thraciers het in bezit genomen hadden. Aldus wort door *Samos*, by *Homeer*, dit eilant *Samothracie* verſtaen; hoewel hy dit eilant noit met den naem alleen van *Samos* noemt, 't en zy met byvoegen van de namen der nabygelege eilanden: als *Imbros* en *Lemnos*. Anders noemt hy dit eilant met een koppel-woort *Threïcie Samos*, om de dobbelzinnigheit van het woort *Samos* wegh te nemen, en tot onderſcheit van het Joniſch *Samos*.

Namaels hebben de Latijnen de woorden *Threïcie Samos*, in *Samothracie* verandert, als onder andere de Lib. 7. Æn. poëet *Virgilius* uitdrukkelijk melt, daer hy zeidt, dat *Threïcie Samos* by zijnen tijt *Samothracie* genoemt wert. Welk woort *Threïcie Samos*, hy ongetwijfelt uit *Homeer* gezogen heeft: dien hy doorgaens navolght. Desgelijks noemt ook *Ovidius Samothracie*, *Threïcia Samos.*

Het eilant is miſſchien *Samos* genoemt, van wegen zijne hoge gelegentheit, door den bergh *Saoce*, met den welken het tot tien duizent ſchreden hoogh opſchiet, gelijk het ook ten Zuide ui t zeeover het eilant *Imbros* gezien wort. Waer om dit eilant, by *Priſcianus*, te recht het hoogh *Samothracie* genoemt wort.

Ook wert van daer, zoo *Homeer* getuight, ganſch *Troje*, en de ſtad van *Priamus*, en de ſchepen der Grieken, gezien: want hy verdight, dat *Neptuin* van den hoogſten waghttoren van dit eilant de Grieken en Trojanen beſpiede.

Zoo *Strabo* ſchrijft, zou *Samos* of *Samothracie*, alzoo na de Traciſche volken Saiers genoemt zijn, die eertijts dit eilant, als ook het nabygelegen vaſt lant, bezeten hebben. Doch *Stephanus* wil, dat *Samothracie* alzoo na de Samiers en Thraciers geheten zy.

Samos of *Samothracie* was te voore, volgens *Strabo*, *Melite* genoemt, ook *Saocis*, volgens *Heſychius*, na den bergh *Saoce*: en *Dardanie*, (als *Kallimachus* by *Plinius* getuight) na *Dardanus*, zoon van *Jupijn* en *Elektra*, en ſtichter der ſtad *Troje*, die uit *Italie* na dit eilant, met der woon overſcheepte.

Samothracie, of *Samandrachi*, leit vijf mijlen Noord-Ooſt en Noord-Ooſt ten Ooſte van het eilant *Lemnos*, een mijle ten Noorde van het eilant *Imbro*, en vier mijlen Noord-Weſt ten Weſt van *Sigeum*, nu *Capo Janitſari*, een uithoek des lants van *Troje*, en ontrent vier mijlen ten Zuide van het lant van *Thracie*, nu *Romanie:* gelijk ook Ste-

Stephanus Samothracie neffens *Thracie* plaetft,) en voor den mont van den *Hebrus*, nu *Mariza*, een rivier van *Thracie*.

Het is ontrent vier of vijf Duitsche mijlen in't ronde groot. *Ferrarius* brengt den omtrek op twintigh Italiaensche mijlen.

Het is vruchtbaer en rijk van honigh, bokken en geiten: van welker vellen d'inwoonders *Korduaen-leeren* bereiden, daer meê zy koophandel drijven.

Het geeft een zwarten edelen fteen, ook *Samothracie* genoemt, en zonder zwaerte, gelijk hout.

Samothracie was by d'ouden (als *Atheneus* uit *Antifanes* getuight) van wegen d'uyens beroemt: gelijk het eilant *Tenedos* van het kruit *Orega*, en *Cyprus* van moftert-zaet.

Plinius noemt *Samothracie*, het *vrye Samothracie*, en ook het allergehavenfte *Samothracie*: misfchien ten aenzien van zijne zeer veilige havens.

D'oude Samothraciers waren zeer goede booghfchieters: want als, in den fchipftrijt van den Perfifchen koning *Xerxes*, een Eginetifch fchip een Samifch fchip in den gront geboort had, zoo dreven en fchoten de Samothraciers met fchichten de bootsluiden van het fchip, dat hun fchip te gronde geboort had, en klommen daer op, en bemaghtighden het.

De Samothraciers eerden en dienden zekere Goden, *Kabiren* of *Kabiriers* genoemt: hoewel die ook allermeeft op het eilant *Lemnos* en *Imbros*, en ook in de fteden van *Troje*, geëert wierden.

De Samothraciers hadden zekere heilighdommen of altaer-geheimenisfen der *Kabiren*, die zy van de Pelasgianen ontleent hadden, die eertijts *Samothracie* bewoonden. In oude tijden waren deze altaer-geheimenisfen zeer beroemt: want de genen, die in deze heilighdommen onderwezen waren, wierden gehouden rechtvaerdiger en heiliger te zijn, en in alle gevaren de Goden het allertegenwoordighfte te hebben, en van fchipbreuke het allermeefte bevrijt te zijn.

Jafon, *Orfeus*, *Herkules*, *Kaftor*, *Agamemnon*, *Ulyffes*, *Pollux*, en de meefte der oude helden, ja zelf *Filippus*, koning van *Macedonie*, en vader van *Alexander de Grote*, hebben, uit een blinden en verdoolden yver, zich tot de heilighdommen van *Samothracie* laten inwijden, en daer in onderwijzen, als *Diodoor*, *Plutarchus*, *Suidas*, en meer andere oude fchrijvers gedenken.

Deze altaer-geheimenisfen fchijnen hunnen oorfprong uit *Fenicie* te hebben, als blijkt uit den naem der *Kabiren*: want de *Kabiren*, of *Kaberen*, waren eigentlijk Goden der Feniciers, die by ouds allermeeft, in *Berytus*, een ftad van *Fenicie*, en aen de Middellantfche zee gelegen, geëert wierden.

De *Kabiren*, of Goden van *Samothracie*, waren vier in getale, met name *Axiereros*, *Axiokerfa*, *Axiokerfos*, en *Kasmilus* of *Kamillus*. Dier namen, volgens *Strabo*, myftifch of zinrijk zijn. Door *Axieros*, wert *Ceres*: door *Axiokerfa*, *Proferpina*: door *Axiokerfos*, *Pluto*: en door *Kamilus*, *Merkuur* verftaen. Hoewel de meefte *Kamilus* in den onderften rang ftelden, en flechts voor eenen dienaer der andere Goden hielden. Want aldus fchrijft *Varro*, dat een zeker God, een dienaer van de grote Goden, in d'altaer-geheimenisfen van *Samothracie*, *Kasmilus* genoemt wort. Desgelijks wert *Kamilla* een dienares van *Diana* genoemt. Namaels hebben ook de Romeinen de genen die den priefters dienden, *Kamillen* genoemt. Hierom wert ook *Merkuur*, in d'oude Hetrufche tale, *Kamillus*, als een dienaar der Goden, genoemt. Apollon. Scholiaft.

Kamilus of *Kamillus* was (als zeker aeloude fchrijver *Akufilaus* by *Strabo* getuight) uit *Kabira* en *Vulkaen* gefproten. Uit *Kamilus* nu waren drie *Kabiren*, en uit deze de Nimfen *Kabiraden* voortgekomen. Zoo *Ferecides* by den zelven *Strabo* melt, waren uit *Apollo* en *Rytia* negen *Korybanten* gefproten, die op *Samothracie* gewoont hadden. Uit *Kabira*, dochter van *Proteus*, en uit *Vulkaen*, waren drie *Kabiren*, en de Nimfen *Kabiraden*, gefproten. Desgelijks getuigen de *Kabiren* zelfs by *Herodoot*, dat zy uit *Vulkaen* gefproten waren.

De *Kabiren*, zoo *Stefimbrotus* by *Strabo* gedenkt, waren alzoo na den

bergh *Kabirus*, of na de bergen *Kabeiren*, van *Berecynthi*, in *Frygie*, genoemt.

Varro. Tertull. Bochart. Andere houden *Kabiriers* voor een Arabisch of Hebreeusch woort: want *Kabir* betekent by d'Arabieren *groot en maghtigh*. Dies *Kabiriers* zoo veel zou gezeit zijn, als grote en maghtige Goden. Waer om zy by de Grieken op Griekſch in een zelven zin *Theoi Dynatoi*, dat zijn, *maghtige Goden*, en van *Orfeus Endynatoi*, genoemt worden.

Eenigen (zeidt *Strabo*) houden de *Karybanten*, die *Jupijn* op het eilant *Kreta* opgevoet hadden, voor een en dezelve met de Kabiriers, en dat die op *Samothracie*, te voore *Melite* genoemt, gekomen, en hunne werkingen myſtiſch of zinrijk waren.

Herod. De beelden der Kabiriers waren den beelden van *Vulkaen* gelijk, en beide van een belaggelijke geſtalte en gedaente, en verbeelden eenen Pygmeeſchen man of dwergh.

Herod. Miſſchien waren de beelden der Kabiriers, met ſtijve mannelijkheden of zwanzen gemaekt: want d'Atheners hadden d'eerſte onder de Grieken, door onderwijs der Pelasgianen, beelden van *Merkuur*, met ſtijve mannelijkheden, gemaekt. De Samothraciers nu hadden ook van de Pelasgianen, die eertijts *Samothracie* bewoonden, hunne vier-feeſten, offerhanden en altaer-geheimeniſſen bekomen. Dies ongetwijffelt deze beelden van een zelve geſtalte waren.

Helych. Een prieſter der Kabiriers wiert *Koïes* of *Koës* genoemt, die eenen manſlaghter zuiverde: desgelijks bediet ook *Kohen* op Hebreeuſch eenen prieſter.

Hol Zerynthos. By de Kabiriers der Samothraciers, was zeker heiligh ſpelonke of hol, *Zerynthos*, en ook het Zerynthiſch hol genoemt, waer in de Kabiriers geeert, en honden aen *Hekate* of de *Mane* opgeoffert werden: welke hierom ook de hontſlaghſter genoemt wert: want aldus noemt de Griekſche dichter *Lykofron*, *Zerynthos* een hol van de Goddin, de hontſlaghſter, verſta *Hekate*: aen de welke, zoo d'uitlegger over *Lykofron* getuight, honden opgeoffert wierden, dewijl een hont met zijn gebaf de ſpoken verdrijft.

Stephanus noemt *Zerynthos* een ſtad en hol van *Thracie*: dat is, van *Samothracie*. Ook gedenkt *Ovidius* de Zeryntiſche ſtranden van het Treïciſch *Samos*. Desgelijks melt *Suidas*, dat op *Samothracie* d'altaer-geheimeniſſen van de *Korybanten*, en Kabiriers, en *Hekate* waren, en het hol *Zerynthos*, daer in zy honden opofferden.

Die in gevaer waren, riepen de geeſten of Goden van *Samothracie* aen, en de *Korybanten* en *Hekate*, en vierden haer ter eere in het hol *Zerynthos*, en wierden verloſt. Ariſtoph. Sch.

Zerynthos houden eenigen voor een gebroken Hebreeuſch of Syriſch woort, geſmeet van *Ziaro* of *Ziara*, dat *Mane* bediet, welke met *Hekate* een en dezelve was. Boc

Maer by d'Arabieren bediet *Zahra*, of *Zahrathon Venus*, welke ook zelve met de *Kabiriers*, in het hol *Zerynthos* geëert wiert. Waer om ook *Lykofron Venus Zerynthia* noemt: gelijk ook *Suidas* en andere ſchrijven, dat *Venus* alzoo na het hol *Zerinthos* genoemt wiert.

D'onoirſpongelingen of inboorlingen van *Samothracie* hadden, volgens *Diodoor*, een oude eige lanttale: waer van noch veel in d'offerhanden, tot aen zijnen tijt, bewaert en overgebleven was, welke tale *Bochart* voor d'oude Feniciſche tale hout: gelijk hy ook de namen der Kabiriers of Goden van *Samothracie* voor Feniciſche hout.

Van *Samothracie* was *Harmiona* of *Hermione*, vrouw van *Kadmus*, geboortigh: want als *Kadmus*, zoon van *Agenor*, na het opzoeken van *Europe*, by de Samothraciers gekomen was, en d'inwijding van hunne altaer-geheimeniſſen bekomen had, nam hy *Hermione*, dochter van *Mars* en *Venus*, en zuſter van *Jaſion* of *Jaſius*, ten wijve.

Jaſion en *Dardanus*, gebroeders en zonen van *Jupijn* en *Elektra*, hebben eertijts *Samothracie* bewoont: maer wanneer *Jaſion* door *Jupijn*, om eenen misdaet tegen *Ceres* begaen, met den blixem getroffen was, begaf zich *Dardanus*, uit *Samothracie*, na *Troje*, en bouwde eene ſtad aen de voet van den bergh *Ida*, en noemde de ſtad na hem *Dardanie*. Voorts leerde hy de Trojanen d'altaer-geheimeniſſen van *Samothracie*. Stra

Ei-

Eilant *Thasos*, nu *Tasso*.

HEt eilant *Thasos*, of *Thassos*, of *Thassus*, of *Thasus*, by d'oude Grieken en Romeinen, wort nu noch by Grieken, Turken en Italianen, *Tasso* gebroken genoemt.

Het wert alzoo na zekeren *Thasos*, een Fenicier genoemt, die met den broeder *Kadmus*, door *Agenor*, koning van *Fenicie*, en zoon van *Belus*, gezonden was, om *Europe*, dochter van *Agenor*, op te zoeken: gelijk die ook het eilant met Feniciers bevolkt heeft.

Ook overleed *Telefe* of *Telefaë*, én anders *Telefassa*, moeder van *Europe*, op *Thasos*.

Thasos wert te voore by ouds ook *Odonis*, *Æria*, of *Aëria*, of *Æthria*, en *Ogygia*, van wegen dessels outheit, en *Acte van Ceres*, om dessels vruchtbaerheit, genoemt: ook *Chryce* (voor de komste der Feniciers,) dat is, *Gout*, van wegen zijne gouttrijke mijnen.

Het leit dicht tén Zuide onder de kuste van *Thracie* of *Macedonie*, en met zijne haven niet meer als anderhalve Duitsche mijlen van daer, dertigh Italiaensche mijlen van den bergh *Athos*, nu *Monte Santo*, aen den mont van den Strymonischen zeeboesem, nu *Golfo di Contessa*, of *Golfo di Monte Santo* genoemt, ontrent twaelf Duitsche mijlen ten Noord-Weste van het eilant *Lemnos*, en zoo verre ten Weste van het eilant *Samothracie* of *Samandrachi*: dies *Plinius* qualijk *Thasos* vijf duizent schreden, dat is, een Duitsche mijlen en een vierendeel, van het eilant *Lemnos* stelt.

Het strekt van 't Ooste na 't Weste, tot de lengte van vijftien Italiaensche mijlen, en heeft veertigh in den omtrek.

De Pariers, of inwoonders van het eilant *Paros*, hebben, na de Feniciers, het eilant *Thasos* bevolkt, en daer op eene stad van een zelven name gestight. Het orakel had door *Telesikles*, zoon van *Archilochus*, den Pariers het stichten van eene stad op dit eilant belast: dat aldus luide. *O! Telesikles verkundige den Pariers, het geen ik u beveel, op het eilant Aëria, een welgelege stad, na 't Weste, te stichten.*

Thasos wort by eenige oude schrijvers, van wegen dessels vruchtbaerheit, wonderlijk geprezen. *Zenodotus* schrijft, hoe de redenrijker *Kalistratus* d'Atheners traghten t'overreden, om dat eilant in bezit te nemen, als het allervruchtbaerste en rijk van goutmijnen. Eindelijk zeide hy tot een sluitrede: *Thassos is het opperste der goederen.* Het welk sedert onder d'ouden tot een spreekwoort wiert, als zy heerlijke goederen wilden zeggen, die iemant beloofde.

De Thasische wijn wort by *Apuleus* boven mate hoogh geprezen: waer uit by ouds ook een spreekwoort ontstaen was, *ghy hebt den Thasier ingeschonken:* wanneer iemant den wijn niet met water; maer met anderen sterker wijn mengde.

Het heeft verscheide bergen, die met pek en denne-boomen bewassen zijn. De bergen en rotsen bestaen uit zeer witten, en schonen bonten marmer-steen, met goude aederen doorlopen, die ook by de Romeinen in hoge waerdye was. Daer valt ook d'edele steen *Opalus*. Belon. Plin.

Het eilant *Thasos* was by d'ouden, over dessels rijke goutmijnen, zeer beroemt en vermaert: want deze eilanders, de Thasiers, trokken, volgens schrijven van *Herodoot*, zoo uit de goutmijnen van het vast lant van *Thracie*, als uit die van dit eilant, twee, en op het hooghste drie hondert talenten jaerlijks. *Herodoot* zelf getuight de mijnen gezien te hebben: en waren, volgens zijn schrijven, onder die gene verre de wonderlijkste, welke de Feniciers, die met *Thasus* het eilant bevolkten, gevonden hadden. Deze Fenicische mijnen van *Thasos* waren tusschen de lantstreke der Enyriers en Cænyriers. Tegen over *Samothracie* was een grote bergh, in het opspeuren, omgevroet.

De Griekschè historischrijver *Thucidides* had by zijnen tijt het bewint en opzight over deze goutmijnen.

Nu zijn die goutmijnen niet meer te vin-

Belon. vinden, maer ganfch verniclt en vernietight. Wel vindmen noch op zommige plaetfen des eilants, eenige grote hopen van fchuim, of vuiligheden van metalen.

Van wegen deze goutmijnen, wert by ouds het eilant op Griekfch *Chryce*, dat is, *Gout*, genoemt. Het is nu volkrijk bewoont, en heeft drie fteden.

Plutarch. *Markus Brutus* deed het lijk van *Kasfius*, een van *Julius Cefars* dootflagers, en die zich zelven op zijne geboorte-dag had om 't leven gebraght, op het eilant *Thafos* heimelijk begraven, ten einde het krijgsheir, door het zien van het lijk, gene rou bedrijven, noch den moet verloren geven zou.

Herod. *Darius*, koning van *Perfie*, deed ontrent het jaer vier hondert en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, den Thafiers de muuren der ftad flopen, en hunne fchepen na * *Abderen* vervoeren, uit oorzake zy by de gebuurvolken betight werden, als of zy ftonden van hem af te vallen: want de Thafiers, als die door *Hiftieus*, de Milefier, belegert waren, en grote inkomften hadden, befteden daer van het gelt, tot het aenbouwen van lange fchepen, en leiden een fterker muur om de ftad.

* eene ftad van Thracie.

Thucid. Op het jaer vier hondert en zeventigh, voor des Zalighmakers geboorte, floegen de Thafiers tegen d'Atheners aen het muiten, over eenige gefchillen, die zy met hen hadden, ter zake van de merkten en koophandel, en mijnen, die de Thafiers op d'andere zijde van *Thracie* bezaten. Dies trokken d'Atheners met een vloot fchepen na het eilant van *Thafus*, en traden, na het bevechten der zege, te lande.

Na de Thafiers overwonnen waren, en zich belegert zagen, riepen zy de Lacedemoniers tot byftant, met verzoek van hen te befchermen, en in het lant van *Attika* te vallen. De Lacedemoniers beloofden hen byftant te doen, op het afkomen der Atheners: en zouden het gedaen hebben, indien zy niet door eene aertbeving belet geworden waren.

Na de Thafiers drie jaren belegert waren, maekten zy een verdragh met d'Atheners, op voorwaerde van de muuren der ftad te flopen, en de fchepen over te geven.

Men vind oude zilvere penningen, aen d'eene zijde met dit opfchrift: *Thaforum*, dat is, *van de Thafiers*.

De Thafiers ftonden by ouds ook onder *Alexander de Grote*, koning van *Macedonie*: want alhoewel dit eilant na by *Thracie* leit, zoo is het ook evenwel zeer naby *Macedonie*, niet verre van de haven van *Bucephale*, gelegen.

De mijnen van *Thafus* braghten jaerlijks tachentigh talenten aen *Filippus* en *Alexander*, koningen van *Macedonien*, op.

Stryme is een eilant onder de kuft van *Thracie*, en by het eilant *Thafos* gelegen. Het was ook een kolonie, en zeekoopftad of zeefteiger der Thafiers. Ook noemt *Herodoot Stryme*, een ftedeken der Thafiers. Eila[nt] Stry[me]. Sui[das].

Eilant *Sciathos*, nu *Sciatho* of *Sciatta*.

Het eilant, by d'oude Grieken en Latijnen *Sciathos* of *Sciathus*, wort nu noch by d'Italianen *Sciatho* of *Schiati*, en in onze zeekaerten *Sciatta* genoemt.

Het leit twee mijlen befte het Noordeind van het eilant *Scoppelo*, met een kanael of doorvaert van eene zelve wijte tuffchen beide, en twee beoofte het vaft lant van *Magnefie* in *Theffalie*, en voor *Golfo di Volo*, tuffchen beide, en ontrent vier mijlen benoorde het eilant *Eubea* of *Negroponte*. Van wegen deffelfs nabyheit aen *Eubea*, noemt *Stephanus Sciathos* een eilant van *Eubea*. *Mela* ftelt *Sciathos* voor den Pegafeefchen zeeboefem, nu *Golfo di Volo*.

Het heeft twee en * twintigh, of † dertigh Italiaenfche mijlen in den omtrek. *Pc[...] cach[...] † Fe[...]

Het had by ouds twee fteden: welker eene ook *Sciathos* genoemt was, en door *Filippus*, koning van *Macedonie*, verwoeft wert.

Zeneka noemt *Sciathos* een woeft en zeer rou eilant. *Herodoot* gedenkt ook het eilant *Sciathos*, en ftelt tuffchen het zelve en het vaft lant van *Magnefie*, een enge ftrate of doorvaert, welke uit de ruimte der Thracifche zee fchiet.

Bryttius of *Brutius Sura*, gezant van *Lentius*, lantvooght van *Macedonie*, ver-

SCHIATTI. SCOPOLI.
GILGEDROMO.
C.to S. ZORZI.
SCHIATTI.
PORTO.
CAPO. VERLIGHI.
SCOGLI.
C.to SCOPOLO.
ADERFI.
SECCHE.

ZEA.
PORTO. PER GRANDE ARMATA.
SCOGLIETO.
FONTE DELLA PAZZIA.
ZEA.

PELAGNISI

L'ARSVRA.

PELAGNISI.

VIPOPVLA.

PORTO.

PORTO.

LA JVRA.

PIPER.

PRASONISSI.

DROMI.

SARAQVINO.

POR-
TO.

ADERFI.

DROMO.

S.^o ILIA.

SCOGLIETTO.

van wegen de Romeinen, veroverde op het jaer zes en tachentigh, voor des Zalighmakers geboorte, het eilant *Sciathos*, dat toen een toevlught der Barbarische roovers was.

Na die onder zijne maght gebraght waren, deed hy alle de knechten kruizigen, en de vrye luiden, met het afkappen van handen, straffen.

Aen de Zuid-Oosthoek van *Sciatta*, of *Sciathos*, leggen vijf of zes eilandekens, achter de welke, aen *Sciatta*, een grote, wijde en langwerpige bay leit: in welker midden een kasteel of vervalle kerkje staet. De schepen komen gemenelijk aen de Westzijde van de bay ten anker, welke de beste en luuwste is, om de meeste beschutting van winden, en heeft acht, tien en twaelf vadem diepte. Tusschen deze eilandekens voornoemt kan men ook veiligh deurzeilen.

De schepen kunnen niet als met winden deze bay uit en inkomen: dies zy daer beter, als in de Zuid-Westerhaven van het eilant *Scoppelo*, leggen: dewijl men daer van de Turksche galeyen niet kan bezet worden. Beweste deze bay, aen de Zuidzijde van *Sciatta*, zijn meer scheeps-reen.

Eilant *Halonesos.*

HAlonesos of *Halonnesos* is een eilant, dat *Plinius* tusschen *Samothracie*, en *Cherronesus* van *Thracie* stelt, op een afstant ter wederzijde van vijftien duizent schreden.

Strabo stelt *Halonesos*, tusschen het eilant *Ikos* en *Scyros*, en voor *Magnesie*, een lantschap van *Macedonie*: en *Mela* na het eilant *Sciathos*.

Om dit eilant hebben d'Atheners, en *Filippus*, koning van *Macedonie*, tegen elkanderen geoorloght.

Halonesos had by ouds een stad van een zelven name.

Men wil, dat *Halonesus* nu *Lene*, of *Pelagnisi*, of anders *Pelagisi* zou genoemt zijn. *Pelagnisi* is een langaghtigh eilant met een gebroken oever, en vertoont zich aen den zeeman uit zee met twee havens, die van wegen d'enge ingangen gevarelijk zijn.

Eilant *Ikos.*

IKos is een eilant van de *Cykladen*, en zeer klein, en leit dicht of neffens het eilant *Eubea* nu *Negroponte*.

Ikos wert anders by d'ouden ook *Dipolis*, dat is, *twee-stad*, genoemt of gebynaemt, van wegen desselfs twee steden.

Eilant *Peparethos.*

HEt eilant *Peparethos* of *Peparethus*, een van de *Cykladen*, was eertijts *Euænus* of *Euonus*, volgens *Plinius*, genoemt: maer zou nu, volgens eenige, * *Lemene*, en in de zeekaerten *Lanio*, en anders *Lafani*, of † *Seraquino*, of *Opula* genoemt zijn.

Andere, als *Ferrarius*, willen, dat *Peparethos*, nu noch gebroken *Piperi*, of *Piper*, in de zeekaerten genoemt zy: welk *Piperi* niet meer als een klip schijnt te zijn, en wort aen de Noord-Oostzijde van het eilant *Lanio* geplaetst, en ontrent tien mijlen Noordwaerts van het eilant *Sciro*. Eenigen stellen *Opula* ook voor een byzonder eilant, en dicht bezuide *Peparethos*.

Plinius stelt *Peparethos* voor den bergh *Athos*, op een afstant van negen duizent schreden, en *Strabo* voor *Magnesie*, een lantschap van *Macedonie*.

Het eilant *Lanio*, of *Lafani*, wort in de zeekaerten zeven mijlen beweste het eilant *Lemnos*, vijf of zes mijlen ten Zuide van den bergh *Athos*, nu *Monto Santo*, en veertien of vijftien mijlen Oost-Noord-Oost van *Golfo Volo*, aen het vast lant van *Griekenlant* gelegen, gestelt.

Lanio, of *Lafani*, zou anders ook *Seraquino* of *Serachino* genoemt zijn, dat eenigen stellen aen de Zuidzijde van het eilant *Pelagnisi*, met een goede haven.

Lanio is een schor eilant, met vele rud-

rudſen aen de Noordzijde, en rontom met vele inbochten. Maer daer is gene haven voor ſchepen, uit oorzake de gront over al ſcherp en vuil is.

Plin. Op *Peparethos* lagh by ouds eene ſtad van een zelven name.

Dionyſius Periegetes noemt *Peparethos* het hoge *Peparethos*: en *Ovidius* vruchtbaer van treffelijke olyven.

Peparethos was by d'ouden van wegen den wijn beroemt, die na dit eilant by hen de Peparetiſche wijn genoemt wiert, en by *Atheneus* uit *Ariſtofanes* gedaght wort. Waer-om ook by ouds dit eilant *Euoenos*, dat is, *wel wijn*, of *wijn-rijk*, volgens *Plinius*, genoemt was.

Ten tijde der Griekſche keizers, ſtont het eilant *Peparethos*, onder het lantvooghdyſchap van *Theſſalie*.

Op de Zuidzijde van het eilant *Laino* of *Lanio*, leit een klein eilant, *Dromo* genoemt, dat op Italiaenſch of Griekſch zoo veel als loop of koers gezeit is: dewijl de ſchepen, die van 't Ooſte na 't Weſte varen, aldaer gemenelijk een merkteken van de koers van hun ſchipvaert des nachts nemen. Eilan Dror Porc

Het heeft dertigh Italiaenſche mijlen in 't ronde, en goet zoet water, en is zeer vruchtbaer. Eenigen willen, dat het ook *Opula* zou genoemt zijn, en andere houden het eilant *Scopelos* voor het eilant *Dromo*.

Gainbruſa is een klein, ſmal, langwerpigh en gebroken eilant, op de Ooſtzijde van het eilant *Piperi* gelegen. Gain bruſ

Het is het uitterſte der eilanden van d'Archipel.

Eilant *Scyros* nu *Scyro*.

Strab. Ptolem. Stephan. Plin. HEt eilant *Scyros* of *Scyrus*, by d'oude Grieken en Latijnen, genoemt, wort nu noch *Sciro*, na d'Italiaenſche ſpelling, en *Iſola di Sciro*, en ook *San Georgio di Sciro*, by d'Italianen genoemt.

Het is een van d'eilanden *Cykladen*, en het uitterſte of laeſte, volgens *Plinius*, van d'eilanden *Cykladen* en *Sporaden*.

Euſtath. Het eilant heeft den naem *Scyros* van wegen deſſelfs rouheit bekomen; dewijl het als ſteenigh of klippigh is: want ſteenigh heet op Griekſch *Scyrodes*.

Het leit Noordwaerts tien of elf Duitſche mijlen van *Capo Martelo* of *Capo Doro*, de Zuid-Ooſthoek van het eilant *Negroponte*: maer ten Ooſte ontrent zes of zeven mijlen van de Weſtzijde van *Negroponte*, en heeft ten Ooſte het eilant *Lesbos* of *Metelino*, op een afſtant van zeſtien of achtien mijlen, en ten Noord-Ooſte by na op een gelijken afſtant het eilant *Lemnos*, en ten Noord-Weſte het eilant *Scoppelo*, zes of zeven mijlen van daer.

Het ſtrekt in de lengte Noorde en Zuide, en heeft in den omtrek * tachentigh of † zeventigh Italiaenſche mijlen. * Porcach. † Baudr.

Het leit in vorm van eenen driehoek; want het heeft drie zijden: als d'Ooſtzijde, tuſſchen de Noorder en Zuiderhoek: de Noord-Weſtzijde, tuſſchen de Noorder en Weſterhoek, en de Zuid-Weſtzijde, tuſſchen de Weſt en Zuidhoek.

Het is hoogh, berghagtigh en boſch rijk.

Het wert in oude tijden van de Pelasgianen en *Karen* bewoont. Porc. Steph.

Scyros had by ouds eene ſtad van een zelven name. Gelijk ook nu eenigen een ſlechte ſtad daer op ſtellen: en eenigen vlekken, als *Meniana* en *S. Polo*, met eenen bergh *Rachiano* genoemt. Str.

Scyros was onder d'ouden door de mijnen of groeven van bonten marmerſteen vermaert. Zeker hele ſteen van het eilant *Scyros* dreef op 't water: maer ging te gronde, zoo vermorſelt was. Str. Plin.

Het eilant *Scyros* was het vaderlant en koningrijk van *Lykomedes*: by wiens dochter *Deidamie*, *Achilles*, zoon van de zee-goddin *Thetis*, eenen zoon *Pyrrhus*, *Neoptolemus* gebynaemt, gewan: want wanneer de moeder *Thetis* uit het orakel verſtaen had, dat haer zoon *Achilles* in den Trojaenſchen velttoght zou ſneuvelen, indien hy derwaerts met d'andere Griekſche velt-

over-

overste trok, zoo verberghde zy hem toen hy groot geworden was, in vrouwen gewaet, onder de dochters van koning *Lykomedes*. Nà hy eene wijle aldaer verbleven was, en *Deidamie* zwanger gemaekt had, wert hy door list van *Ulysses* ontdekt en gevonden, en ten oorloge na *Troje* getogen: want *Troje* kon, by afwezen van *Achilles*, niet verovert worden. Eindelijk wiert *Achilles* door *Paris* gedoot, en te *Sicheum* begraven. Hier om schrijft *Strabo*, dat *Scyros* allermeest door de namaeghschap van *Lykomedes* met *Achilles*, en door de geboorte en opvoeding van *Neoptolemus*, zoon van *Achilles*, befaemt was.

D'ouden hadden tot een spreekwoort, het *Scyrisch vorstendom*, dat op een gering rijk geduit wiert; dewijl dit een steenigh, en onvruchtbaer eilant is.

D'inwoonders zijn nu Griekfche Kristenen, en slaen den wijnbouw ga: want op dit eilant valt veel wijn. *Porcacchi* maekt het eilant onbewoont, ter oorzake van de meenighte der wilde dieren.

Scyros was onder de Kristenen tot een bisdom opgerecht, en stont onder het aertsbisdom van *Bisdom*.

Op *Scyros* hielden in oude tijden geiten, welker deughden, zoo *Strabo* schrijft, het eilant roemrughtigh maken: want zy gaven uitstekend veel melk: maer waren daer by wonderlijk wilt, en stieten gewonelijk de vol gemolkte emmer met de voet door woede om. Waer uit by d'ouden een *Scyrische geit*, tot een spreekwoort ontstaen was, dat op de genen gepast wiert, die quade met goede daden bedorven: of op de genen, die deught met ondeught besmetten.

Aen de Zuidzijde van *Sciro* leggen drie of vier eilandekens, vry hoogh in 't aenzien: daer recht beneden, en bewesté de Zuidhoek van *Sciro*, en neffens een lage valey of dal, is een goede haven, *Porto S. Giorgio* op Italiaensch genoemt.

Recht voor den mont, aen de Zuidhoek, van de haven, leggen twee kleine, ronde en rootaghtige eilanden: tusschen de welke en het vlak eilant aen de Noortzijde, dat effen en slecht

lant is, het beste gat is, om met de schepen in de haven te varen.

De schepen lopen, gekomen door of binnen het gat, Oostwaerts op, en gaen leggen in eenen boght, onder een hogen bergh, met een tou aen de wal vast. Het is'er acht en twintigh en dertigh vadem diep. Hoger na't Noorde leit een grote zantbay, daer de schepen voor of binnen op tien, twaelf en veertien vadem zetten kunnen, en tegen alle winden beschut leggen: behalve de Zuide-winden, die waien recht in de haven.

Deze haven is over al wijd en schoon, of zonder klippigen gront: dies de schepen altijt, door het gat voornoemt, uit en in kunnen varen. De schepen kunnen ook tusschen het vlak eilant voornoemt, en de Noordwal deurloopen: maer het is'er heel nau, hoewel zes of zeven vadem diep.

De Noordhoek van *Sciro* is vuil en rudzigh, tot meer als een mijle Noordwaerts in zee. Daer leggen vele klippen, eenige boven; maer de meeste onder water.

Beweste *Sciro* leggen twee andere kleine eilanden: welker Oostelijkste *Schafoli* in de zeekaerten, maer anders *Sciropola* genoemt wert. Het is een laegh en slecht eilant.

Het Westelijkste eilant wort *Scanda* in eenige kaerten genoemt.

Derdehalve mijle Noord-Noord-West van dit laeste, doch wel zoo Noordelijk, en recht West van het Noordeind van *Sciro*, leggen drie of vier lage eilanden *Diadersi* of *Adersi*, en by d'onzen de *Broeders* genoemt.

De schepen moeten deze eilanden aen den Oostkant niet te na komen, dewijl zy al over vuil en rudzigh zijn.

Anderhalve mijle Noorde ten Weste van d'eilanden *Diadersi* of *Broeders*, leggen drie eilandekens *Silodroni*, en anders in eenige kaerten *Sorelli* genoemt.

De schepen loopen tusschen de twee Noordelijkste deur. Aen het Noordelijkste eilant leit een dorp, daer de schepen overal op zes, zeven, acht en tien vadem zetten. Daer valt anders weinigh, als goede wijn en branthout, voor de schepen te halen.

Eilant *Scopelos* of *Scopelo*.

Ptolem. Plin.

HEt eilant *Scopelos* by d'ouden, en nu *Scopelo*, en *Scoppelo*, en *Scogli* genoemt, leit van de Westzijde der eilanden *Siledroni*, Noord-West anderhalve mijle, en met zijn Zuideind van *Porto S. Georgio de Sciro*, Noord-West zes mijlen, en twee mijlen beooste het eilant *Sciathos*, en ten Noorde vier mijlen van het eilant *Negroponte*.

Het heeft in den omtrek twaelf Italiaensche mijlen: hoewel *Ferrarius* die op dertigh begroot.

Op *Scopolo* leit eene stad: daer voor de schepen op tien, twaelf, en veertien vadem ten anker leggen: doch niet als met d'ankers Zuide en Noorde, dewijl d'Ooste-wint daer recht op inblaest: maer aen het Oosteind der stad leggen de schepen op het veilighste. Benoorde of beooste de klippen, is een grote inham, daer de schepen ook ten anker kunnen loopen, en met een tou aen het hoge lant vast maken; doch leggen daer op de Zuide en Zuid-Ooste winden.

Aen het Zuideind van *Scoppelo* is ook wat inboghts, om voor de schepen ten anker te komen. Aen de Noord-Westzijde van de Zuid-Westhoek, of aen de Westzijde, niet verre van de Zuidhoek des eilants, is een goede haven, welke Oost en Zuid-Oost instrekt, doch is niet wijd. Binnen de haven is aen de Zuidzijde een inwijk, daer binnen de schepen op achtien en twintigh vadem, met een anker in den gront, en tou aen de wal, voor alle winden beschut leggen. Doch met een Weste wint kunnen de schepen daer qualijk uitkomen: dies het ongeraden is daer in te leggen, om niet door de Turksche galeyen bezet te worden, welke de schepen, die hier komen om koren te laden, en zonder vry gelei-brief dikwils varen, zomtijts betrappen. Derhalve is het beter tusschen het eilant *Scoppelo*, en eenige eilandekens, die een weinig buiten en benoorde deze haven leggen, ten anker te lopen: doch het is'er zes en dertig en veertigh vadem diep, en een

een barre ree: want de Noorde en Zuide winden waien daer recht tusschen deur.

Het klein eilant, daer de schepen onder leggen, is vol geboomte.

Eilant *Aistrati* of *Chryce*.

VIer mijlen Zuid-West ten Zuide van het eilant *Lemnos*, en ontrent zeven Noord-Oost ten Noorde van het eilant *Sciro*, leit tusschen beide een eilant *Aistrati* of *S. Strati* in de zeekaerten, en anders *Santo Strato* of *Sanstrati*, en by d'ouden *Chryce*, volgens eenigen, genoemt.

Het heeft vijftien Italiaensche mijlen in den omtrek, is gansch berghaghtigh; en onbewoont, en vol wilde dieren.

Het eilant *Aistrati* is een laegh eilant. Wanneer men het op drie of vier mijlen ten Weste van zich heeft, ziet men ook te gelijk het eilant *Tenedos*, op zes mijlen Noord-Oost ten Ooste, als ook d'eilanden *Embro* en *Samandrachi*, met het vast lant van *Natolie* of *klein Asie*, en *Bababora*, en *Capo Sigeri*, het Westeind van het eilant *Metelino*, Zuid-Oost ten Ooste, en Zuid-Zuid-Oost, op een afstant van vijf of zes mijlen: desgelijks het eilant *Scio*; beweste het eilant *Metelino* hene.

Als d'eilanden *Samandrachi* en *Embro*, in 't Noorde ten Ooste, en Noord-Noord-Oost in zee van u zijn, dan leggen zy in vele stukken, als of ze vele eilandekens waren.

Klip van *Helia*.

TEgen over het eilant *Scopelos*, leit een zeer hoge klip, *Helia* genoemt: op welker top eene kerke staet, daer in wel eer een Kaloyer of geestelijke Griek woonde. Men zeidt, wanneer hy 't eener tijde in de zon te slapen lagh, een arent hem d'oogen uitpikte: doch zou hem, op zijn bede tot Gode, herstelling van zijn gezight, door *Helia*, in het aenzien van anderen, weer gegeven zijn. Waer om men deze klip, op Italiaensch, *Lo Scoglio di Helia*, dat is, *Klip van Helia*, genoemt heeft.

Eilant *Paros*.

PAros, een van d'eilanden *Cykladen*, is alzoo genoemt na *Paros*, een Arkadier, en zoon van *Parasius* of van *Jason*, volgens anderen, gelijk het ook nu noch *Paros* en *Paro* heet.

Het eilant *Paros* wiert anders te voore, in verscheide tijden, eerst *Paktia*, en daer na *Minoa* of *Minoia*, *Demetrias*, *Zacynthus*, *Hyria*, *Hyleëssa*, en *Kabarnis* genoemt.

Het wert *Minoa* of *Minoia* genoemt, dewijl het door *Minos*, koning van *Krete* of *Kandia*, t'ondergebraght was: maer het was *Kabarnis* geheten, na *Kabarnus*, die aen *Ceres* de schaking van hare dochter *Proserpina*, door *Pluto* gepleeght, bekent maekte: hoewel eenige willen, dat dit eilant hierom zou *Kabarnis* genoemt zijn, dewijl de priesters van *Ceres*, by de Pariers, Kabarniers geheten werden: welk *Kabarnis Bochart* voor een Fenicisch woort hout, en opofferen uitleit.

Het eilant *Paros* heeft op 't naeste, ten Noorde, het eilant *Delos*, ten Weste * *Nixia*, op anderhalve mijle, ten Zuide *Nio* en *Zetine*, op vier mijlen, en ten Weste *Sifanto* op vijf mijlen.

* of Naxos.

Plinius stelt *Paros* zeven duizent en vijf hondert schreden van het eilant *Naxos*, en acht en dertigh duizent schreden van het eilant *Delos*, dat zijn negen Duitsche mijlen en een halve, daer het niet boven vier of vijf mijlen ten Zuide van *Delos* leit.

Porcachi breit het eilant in de lengte, van 't Ooste na 't Weste, uit: daer het zelve meer (in de zeekaerten) van 't Noorde na 't Zuide uitgestrekt leit.

Hy brengt ook den omtrek op vijftigh Italiaensche mijlen: hoewel

Ferrarius dien op tachentigh begroot.

By ouds lagh op het eilant een ſtad van een zelven name, en daer voor ſtont een tempel van de wetgeeſter *Ceres*: welker prieſters by de Pariers Kabarniers genoemt wierden. (Herod. Heſych.)

In oude tijden was *Paros* een maghtigh en rijk eilant: want *Kornelius Nepos* noemt *Paros* een eilant, opgeblazen door rijkdommen, en *Stephanus* het gelukzalighſte en grootſte van d'eilanden *Cykladen*.

Het eilant *Paros* heeft verſcheide goede havens, als een aen de Weſtzijde, *Porto Paris* gemenelijk by het zeevolk genoemt, welke buiten voor haren mont vele rudſen of klippen heeft leggen. (Havens. Porto Paris.)

Dicht aen 't lant van *Paros*, en aen de hoek van deze haven, leit een klein ront eilandeken, en daer tegen over vele hoge klippen, daer de ſchepen tuſſchen beide doorzeilen, om in de haven te komen. Dwers van de hoek ſchiet een drooghte, ontrent een derdendeel in den mont der haven. Een ſtuk weeghs inwaerts, na 't Noord-Ooſte, leit een grote zantbay, en in het midden van die zantbay, en in 't midden des vaerwaters, een blinde klip, niet meer als acht voet onder water, die ganſch van ſteen is, en daer de ſchepen rontom kunnen varen: want het is 'er ruim en wijd genoech.

De ſchepen mogen in die zantbay op vijf, zes en zeven vadem zetten: maer op acht vadem komen zy de klip of drooghte te na: dewijl het dicht aen de klip acht en negen vadem diep is. Anders kan men met de ſchepen over al veiligh zetten, waer men wil: want men leit'er voor alle winden bevrijt: behalve een Weſtewint, die waeit recht in de haven: en een Zuid-Ooſte wint, die de ſlimſte is, en daer over de bergen valt.

Aen de oever der haven leit eene ſtad, ook *Paros* genoemt, welke wel eer zeer groot was, naer uitwijzing van hare puinhopen.

Aen de Zuid-Ooſtzijde des eilants, en ontrent vier mijlen Noorde ten Weſte van het eilant *Nio*, leit achter drie eilandekens een ſchone haven, *Trio* genoemt, daer de ſchepen op drie plaetſen kunnen inlopen. (Ha… Tri…)

Het

Het Zuidelijkste eilant is het grootste en hooghste: en daer achter is de beste ree, op zes, zeven en acht vadem waters: want zoo men wat Noordelijker tot aen het middenste eilant op zes vadem komt, dan is de gront ruddigh en vuil: dies de schepen *Paros* niet nader, als op zeven vadem, moeten komen.

De schepen, die uit den Noorde komen, en binnen deze haven willen wezen, zetten het onder een klein ront eilant, of ook tegen het groot gat der haven over, recht voor de water-plaetse, daer het veiligh leggen is.

Aen d'Oostzijde des eilants zijn noch drie havens, als de haven *Tiselo*, *Marmero*, en *S. Maria*.

Tarn. Op *Paros* is ook een haven *Derion*, en een van de schoonste havens der Archipel, welke meer als hondert schepen bergen kan.

Por. Aus. Aen de Noordzijde van *Paros*, ontrent anderhalve mijle van *Porto* of haven van *Paros*, leit *Porto* of haven *Ausa*, alzoo na een by gelegen stedeken of vlek genoemt, welke zeer goet en kennelijk voor den zeeman is.

Aen die zijde des eilants, na de Westzijde van de haven toe, leit een hoge, steile en klipaghtige bergh, dien men, in het aenvaren uit den Noorde of Ooste, van verre verneemt.

Deze haven is in het gat achtien en twintigh vadem diep. Op de linke of Oostzijde, leit binnen in de haven een uitstekende hoek, daer de schepen om lopen, en op een schonen zantgront van vijf vadem waters zetten. Men kan daer binnen gene zee zien. Zy is over al schoon, ruim en wijd, en de grootste haven daer ontrent: behalve de haven op het eilant *Milo*.

Voor deze haven leggen ten Noorde, eenige eilandekens in zee: welker een *S. Maria* heet, en een ander ten Ooste *Bako*.

Parische Marmer steen. Het eilant *Paros* was in oude tijden van wegen de spier-witte marmer-steen zeer vermaert en beroemt, die allermeest gezoght en begeert wiert, om afgoden beelden daer van te maken. Ook was het voorste of de gevel van *Apollos* tempel, te *Delfos*, van Parische steen gebouwt. Na het eilant wort dit marmer, Parische steen by den poëet *Virgilius* genoemt, dien d'ouden, om zijne dierbaer en waerdigheit, in gout zetten, of met gout omringden. Gelijk dees poëet in de volgende vaersen getuight.

Quale manus addunt ebori decus, ut ubi flavo.
Argentum pariusve lapis circumdatur auro.

Dat is,

Zoodanigh cieraet de handen elpenbeen byzetten, gelijk als zilver of Parische steen met geel gout omringt wort.

Ter zelver oorzake noemt *Ovidius* dit eilant, het marmere *Paros*, en *Virgilius* het sneeu-wit *Paros*.

De bergh, waer uit de marmersteen gehouwen wordt, was *Marpessia* of *Marpesos* geheten, dien *Virgilius* de Marpesische rotse noemt.

De Parische bergen hadden zeer vele ongemene diepe mijnen of holen: daer in geen daghlicht schijnen kon: dies het marmer, dat daer in lagh, niet als by het licht van kaersen of toortsen kon gehouwen en uitgehaelt worden. Hierom wiert de Parische steen op Grieksch ook *Lychnites*, dat is, *kaerssigh*, genoemt. Aldus schrijft *Plinius*, daer hy van eenige vermaerde steenhouwers van *Chio* spreekt: *Zy alle gebruikten alleenlijk witten marmer uit het eilant Paros, dien zy begonnen hebben Lychnites te noemen: dewijl het by de kaersen in de holen gehouwen wiert, zoo Varro schrijft.*

Hierom wort ook het marmer van *Paros*, by *Atheneus*, de Lychneesche steen genoemt.

Men zeidt de grote Heer en andere groten te *Konstantinopolen*, geen anderen marmer-steen aen hunne gebouwen gebruiken, als die van het eilant *Paros*.

Men houd, dat op dit eilant gene muizen gevonden worden.

Paros wort by den poëet *Aristofanes* gezeit kout water en schone vrouwen te hebben, het welk by d'ouden een zeker spreekwoort was: waer meê te kennen gegeven wiert, dat geen goet zonder quaet is, of dat altijt quaet met goet verzelt is.

Het eilant *Paros* wert allereerst in aeloude tijden van de Kreters, en van eenige weinige Arkadiers bewoont. Steph.

Q 3 *Paros*

Paros wort nu meeſt van Grieken bewoont. Het geeft, tot Karatſch of hooftgelt, aen den groten Heer drie duizent piaſters.

Eilant Paros door Miltiades verovert. Cornel. Nep. in Vit. Miltiad.

Ontrent op het jaer vier hondert en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, ſtak *Miltiades*, veltheer of admirael der Atheners, met een vloot van zeventigh ſchepen in zee, en veroverde byna alle d'eilanden *Cykladen*, die de Perſianen, ten tijde van koning *Darius*, byſtant gedaen hadden, by verdragh, en ten dele met gewelt.

Wanneer hy het eilant *Paros*, dat op zijne rijkdommen hooghmoedigh was, met reden noch verdragh niet weer kon verzoenen, zoo beſloot hy de ſtad met leger-werken, en beroofde dezelve van allen toevoer van lijftoght. Daer na naderde hy, met katten en ſtorm-bokken op te rechten, de muuren.

Toen hy nu ſtont op het punt, om de ſtad te bemaghtigen, raekte van verre op het vaſt lant, door zeker toeval, des nachts een wout in brant, die van het eilant gezien wert: wanneer de ſtedelingen en belegeraers de vlam zagen opgaen, meinden zy beiden, dat van de vlotelingen van koning *Darius* een teken gegeven wiert: waer door de Pariers van de ſtad over te geven afgeſchrikt werden: en *Miltiades*, uit vreze van door de vloot van koning *Darius* overvallen te worden, de opgerechte beſchanzing en leger-werken in brant ſtak, en met zijne vloot weer na *Athene* zeilde: waer over hy by de burgers in haet raekte, en van verraderye beſchuldight wiert; dewijl zy hem te laſt leiden, dat hy *Paros* had kunnen veroveren, maer zich door koning *Darius* laten omkopen, en, zonder iet te verrichten, van het belegh opgebroken was. Eindelijk wert hy in een geltboete van vijftigh talenten gedoemt, zoo veel onkoſte aen de vloot beſteet was.

Stephanus verhaelt, uit den aelouden Griekſchen hiſtori-ſchrijver *Ephorus*, het belegh van *Paros* door *Miltiades*, aldus.

Miltiades nu verwoeſte andere eilanden, wanneer hy daer aengelant was, maer omcingelde en belegerde *Paros*, het allergelukzalighſte en grootſte der *Cykladen*, en belette den toevoer van lijftoght, die ter zee kon ingebraght worden, en rechte te lande ſtorm-gevaerten op. Wanneer nu de muuren ter neer geſtort waren, en de belegerden een verdragh gemaekt hadden, om de ſtad over te geven, raekte een boſch by geval ontrent *Mykonos*, (een eilant, ontrent vijf mijlen ten Noorde van *Paros* gelegen,) in brant: dies de Pariers meinden, dat *Datis*, veltheer der Perſianen, hen dit vuuren tot een teken gaf, om de ſtad niet over te geven. Weshalve zy het verdragh in de wint ſloegen, en aen *Miltiades* de ſtad niet overgaven.

Waer uit namaels by d'ouden een ſpreekwoort onſtont, dat zy op de genen paſten, die hun verbont niet hielden, en zeiden *Anapariaſein*, dat zoo veel zeggen wil, als op zijn Pariſch. Dus verre *Stephanus*.

Herodoot gedenkt ook dit belegh van *Paros* door *Miltiades*, met verſchil der oorzake en omſtandigheden, in de volgende woorden.

Na *Miltiades* de verzoghte ſchepen van d'Atheners bekomen had, voer hy na *Paros*, onder ſchijn van het onrecht te wreken, dat de Pariers eerſt aengedaen hadden, die met galeyen in *Marathon*, te gelijk met de Perſianen ten ſtrijde getogen waren. Dezen dekmantel gebruikte hy tot verſchoning van zijn misdrijf. Maer in'er daet had hy eene wrok op de Pariers; van wegen *Lyſagoras*, zoon van *Tiſeus*, die hem by *Hydarnes*, de Pers, had beſchuldight.

Na dan *Miltiades*, met een vloot aen *Paros* gekomen was, belegerde hy de Pariers, en beſloot hen binnen de muuren, en zond eenen heraut, met verzoek van hondert talenten, zeggende, by aldien zy die niet gaven, dat hy niet eer zijn krijgsheir zou te rugh trekken, eer hy hen verdelght had. Dan de Pariers beſloten aen *Miltiades* niet het minſte gelt te geven; maer hunne ſtad te beſchermen. Zy omheinighden onder anderen allermeeſt de plaetſen, van waer de ſtad kon beſtormt worden, en haelden des nachts d'oude muur eens zoo hoogh op, als zy was. Lib. 6

Wanneer nu *Miltiades* radeloos geworden was, en niet wiſt wat hem te doen ſtont, had hy eene vrouw, ge-

boor-

boortigh van *Paros*, met name *Timo*, en een dienares der inlantſche Goden aengeſproken, welke hem ried, indien hy zich aen het veroveren van *Paros* veel liet gelegen leggen, in het werk te ſtellen, dat zy hem zou gebieden. Op haer bevel dan was *Miltiades* na de muur of het ſtaketſel, dat voor de ſtad, en rontom den tempel van de wetgeefſter *Ceres* lagh, getreden, en ſprong daer over, dewijl hy de deuren niet openen kon, en klom van daer op een zolder, om iet te doen of te bewegen, dat ongeoorloft was te bewegen. Maer in het ſtaen voor de deure, was hem een gril over zijn lijf gegaen: dies keerde hy langs den zelven weg, en ſprong van de muuren, en verſtuikte zijn knie. *Miltiades*, dus qualijk gehavent, zeilde weêr te rugh, en braght den Atheners geen gelt, noch had *Paros* niet verovert: maer de ſtad ſlechts vijf en twintigh dagen belegert gehouden, en het lant verwoeſt.

Wanneer de Pariers vernamen dat *Timo*, de dienares der Goden, *Miltiades* gewaerſchuuwt had, zoo wilden zy haer daerover, na de ſtad van het beleg ontſlagen was, ſtraffen. Dies zonden zy aen het orakel na *Delfis*, om te vragen, of zy de dienares der Goden, welke den vyant de gelegentheit van het vaderlant te veroveren ontdekt, en aen *Miltiades* de heilighdommen, daer van by geen mannelijke ſexe geoorloft was te ſpreken, geopenbaert had, zouden om 't leven brengen. Maer *Pythia*, of orakel van *Apollo*, ſtont dat niet toe, en logende, dat *Timo* d'aenrechtſter der aenſlagen was. Eindelijk wert *Miltiades*, by de gemeente van *Athene*, in eene boete van vijftigh talenten gedoemt, die zijn zoon *Cimon* voor hem na zijn doot betaelde: want hy overleed t'*Athene*, aen de quetſure van zijn been. Dees *Miltiades* had ook te voore het eilant *Lemnos* voor d'Atheners verovert. Dus verre *Herodoot*. Ziet pag. 112.

Eenige ſtellen op *Paros* eene ſtedeken *Parthia*: met twee andere plaetſen, als *Cephalos* en *Agoſta*.

Men zeidt op dit eilant een boom is, die wit linnen, wanneer daer in nat gemaekt wort, zwart maekt.

Op de Weſtzijde van dit eilant, leit een ander ſmal en langwerpigh eilant *Antiparo*, dat is, tegen over *Paro*, op Griekſch genoemt. Antiparo.

Aen de Weſtzijde van dit eilant, leit een derde eilant *Sigilla* of *Sigillo* genoemt.

Eilant *Ceos*, of *Cea*, of *Cia*, nu *Zea*.

Het eilant, by d'oude Grieken *Kéôs* of *Céôs*, en by verkorting *Kôs* genoemt, wert by de Latijnen (zoo *Plinius* getuight) *Cea* of *Cia* geheten: gelijk het ook nu noch *Cea* of *Zea* heet, hoewel [a] anderen het ook *Cios*, en [b] eenigen *Cianos* noemen. Anders heet het ook by de Grieken te voore [c] *Hydruſſa*, dat is, *Waterrijk*, van wegen den overvloet des waters: hoewel *Plinius* uit *Ariſtoteles* ſchrijft, dat het eilant *Tenos* ook *Hydruſſa*, om den overvloet des waters, genoemt was. Strab. Diodo. Hera. Eclid. a Suid. Ælian. b Filo. Mel. c Plin.

Het wiert *Ceos* of *Cea* genoemt, na *Ceus*, zoon van den reus *Titan*. Strab.

Het eilant *Cea*, of *Zea*, leit met zijn Noordeind Weſt ten Noorde, vier mijlen van het eilant *Jura*, anders *Trava*, vijf mijlen Zuidwaerts van het eilant *Eubea*, nu *Negroponte*, (daer het, volgens *Plinius*, van afgeſcheurt is,) zes mijlen Zuid-Weſt ten Weſte, van de Noord-Weſthoek van het eilant *Andros*, en drie kleine Duitſche of * vijf Italiaenſche mijlen ten Ooſte, of Zuide ten Ooſte, van het eilant *Makroniſi*, anders *Iſola Longa* genoemt. * Ferrar.

Strabo ſtelt het eilant *Ceos* dicht by het eilant *Helena* of *Makroniſi*, en *Plinius* vijf duizent ſchreden of vijf Italiaenſche mijlen van daer.

Het ſtrekt in de lengte Zuid-Weſt en Noord-Ooſt.

Het heeft ontrent dertigh Italiaenſche mijlen in den omtrek: hoewel *Porcacchi* dien op vijftigh begroot. Het is veel hoger, als het eilant *Makroniſi*. Ferrar.

De Weſtkuſt van *Zea* ſtrekt, van 't Zuideind na 't Noorde, ontrent Noorde tot de haven toe: of tot datmen het eilant *George d'Arbore*, Weſt-Zuid-Weſt vier mijlen van zich heeft: dan ontvalt de wal of kuſt na 't Ooſte, en ſtrekt Noord-Ooſte ten Noorde.

Strab. Het eilant *Cea* of *Ceos* had by ouds vier steden, als *Korissia*, (anders *Korissus*, en *Karessus*) *Poiëessa*, *Julis*, en *Karthea*: waer na ook dit eilant *Tetrapolis*, dat is, *Vierstad*, op Grieksch genoemt wert.

Ten tijde van *Strabo* en *Plinius* waren'er, na hun schrijven, noch twee steden overigh: als *Julis* en *Karthea*: de twee andere waren, volgens *Strabo*, tot die twee in een getrokken, te weten, *Poiëessa* in *Karthea*, en *Korissia* in *Julis*: hoewel *Plinius* schrijft, dat die twee steden vergaen waren.

Stephan. De stad *Karthea* was na zekeren *Karthius* genoemt, die aldaer sterf.

Stephan. De stad *Julis* was na den bron *Julis* genoemt, en lagh op eenen bergh, vijf en twintigh stadien van zee. Haer scheeps-timmer-werf of zeesteiger was de plaetse, daer op *Korissia* gestight lagh, en had zoo vele wooningen niet, als een vlek.

Strab. By *Korissia* en *Poiëessa* stont een tempel van den Smintischen *Apollo*. Tusschen dezen tempel en de puinhopen der stad *Poiëessa*, stont een kapel van de Nedusische *Minerva*, gestight door *Nestor*, na zijne wederkomste van *Troje*.

Strabo stelt ontrent *Korissia* eenen vliet, *Elixus* genoemt.

Strab. De stad *Julis* heeft in aeloude tijden vele geleerde mannen uitgelevert: want van *Julis* was de lierdichter *Simonides* geboortigh, die ook gezeit wort de Grieksche letteren η en ω uitgevonden te hebben. Ook was zijn neve *Bacchylides* van *Julis* geboortigh: desgelijks d'arts *Erasistratus*: en, onder de Peripatetische Filosofen, *Ariston*, een nayveraer van *Bion*, de Borysthenither.

Strab. Ælian. Heraclid. By de stedelingen van *Julis* was, naer het schijnt, een wet ingevoert, waer by de genen, die boven de zestigh jaren oudt waren, met het zap van dulle kervel of maenkop te drinken, om 't leven gebracht wierden, om den anderen genoechzame spijze over te laten.

Strab. D'oude Grieksche poëet *Menander* gedenkt ook deze wet, daer hy zeidt: *die niet kan wel leven, dat die niet qualijk leve.*

In dezen zin schrijft ook *Heraklides*, in zijne staetkundige regering, van de Cejers aldus. *Het eilant Cea is welvarend* (*of gezont*) *De menschen hebben'er een goeden ouderdom, en allermeest de vrouwen: want d'oude luiden verwaghten de doot niet: maer voor het zwak of verleemt worden, helpen zommigen zich, met maenkop, en andere met dulle kervel van kant.*

Wanneer zy ook t'eener tijde in de stad belegert waren, hadden zy, naer men zeidt, besloten d'oudsten hunner te doden, op bepaling van een zeker getal van jaren. Waer op d'Atheners van het belegh waren opgebroken. Str.

Aen de Noord of Noord-Westzijde des eilants is een goede haven, met een nau gat of mont, welke de zeeman in het varen lichtelijk voor by zou lopen, 't en ware hy acht gave op een ronden hoek of bergh, aen de Noortzijde gelegen, daer een wit kerkje of huisje op staet. Hist.

De Noordhoek van de haven is een lage en klippige uithoek. De Zuidwal van de haven strekt Zuid-Oost ten Ooste in.

De bay der haven strekt Noord-Oost en Zuid-West, en is in 't midden twintigh, twee en twintigh, en vier en twintigh vadem diep. Binnen de bay, aen de Zuid-Westzijde, staet ook een kerkje. In deze haven leggen de schepen tegen alle winden beschut.

De zee had by ouds, zoo *Plinius* getuight, meer als dertigh duizent schreden, dat zijn dertigh Italiaensche mijlen, van het eilant *Cea* schielijk afgescheurt, met ondergang van zeer vele menschen: want als *Cea*, (zeidt hy) van *Eubea* afgescheurt was, werden aenstonts byna vier delen, na de zijde van *Beotie* toe, door dezelve zee verslonden.

Plinius stelt op het eilant *Cea* eenen bron, wiens water de genen, die het drinken, dom of ongevoelijk maekt. Men zeidt deze toeval zoo lang zou duuren, tot dat het water verteert is.

De *Caprificus*, of wilde vijgeboom, draeght op *Cea*, volgens den zelven *Plinius*, driemael in 't jaer.

Op het eilant *Cea* heeft in aeloude tijden *Aristeus*, zoon van *Apollo* en *Cyrene*, en schoon-zoon van *Kadmus*, wiens dochter *Autonoë* hy ten wijve had, geregeert. Arius heschvarica.

Hy verliet, na de doot van zijnen zoon *Akteon*, die van de honden verscheurt wiert, *Theben*, en nam het ei-

eilant *Cea* allereerſt, toen het noch onbewoont en volkloos was, en niet als van grote en vele vogelen bewoont wiert, in bezit.

Van *Cea* zou *Ariſteus* na het eilant *Sardinie* overgeſcheept zijn; hoewel andere het verhuizen van *Ariſteus* na *Sardinie* voor een loutere verdichtſel en beuzel houden: dewijl d'oude Griekſchen poëet *Pindarus* melt, dat *Ariſteus* van het eilant *Cea* na *Arkadie* zou verhuiſt zijn, en aldaer geleeft hebben, daer hy by d'Arkadiers voor *Jupijn* geëert wert. Desgelijks ſchrijft *Trogus*, dat *Ariſteus* wijd en zijd in *Arkadie* geregeert hebbe.

Onder de regering van dezen *Ariſteus* quamen eenige Atheners op het eilant *Cea* gevlught. Want wanneer vader *Liber*, neve van *Kadmus*, *Ikarius* of *Ikaros* na het lantſchap van *Athene* gezonden had, om d'Atheners het aenqueken en bouwen van wijnſtokken te leeren, zoo hadden de bouwluiden, die door het drinken van den wijn half dronken geworden waren, en meinden vergif ingedronken te hebben, dezen *Ikaros* namaels ſchandelijk vermoort: dies zy, uit een wroegend gemoet des bedreven misdaets, terſtont na het eilant *Cea* overſtaken, daer zy by die eilanders als gaſtgenoten ontfangen wierden, en zich met der woon ter neer zetten.

Wanneer Gods gramſchap niet lang daer na tegen de misdadigen woede, beroofde d'opgaende Hontſter door hare hitte d'akkers en landeryen van hunne vruchten: waer door d'eilanders in ziekte vervielen, die zy, tot ſtraffe van *Ikaros* doot, en het ontfangen der dootſlagers, moſten leiden.

Koning *Ariſteus*, ontroert door deze rampen en onheilen, verzoght van zijnen vader *Apollo*, op wat wijze hy zijne onderdanen van die ellende zou kunnen verloſſen: die hem beval, met vele offerhanden, de doot en manſlagh van *Ikaros* te verzoenen, en van *Jupijn* te verzoeken, dat hy, op welken tijt de Hontſter zou opkomen, veertigh dagen wint wilde verleenen, die de hitte der Hontſterre zou matigen: welk bevel *Ariſteus* volbraght, en verworf het ontſtaen en waien der Jaerwinden, die *Eteſien* by de Grieken genoemt worden. Wanneer die Jaerwinden ontbraken, zoo herriep t'elkens *Ariſteus* dezelve, met offerhanden aen *Jupijn* op het eilant *Cea* te doen.

Meer andere oude ſchrijvers gedenken deze offerhanden, door *Ariſteus* ingevoert, en die d'eilanders plaghten te doen, om de *Eteſien* of Jaerwinden te verwerven. Diod. Cicer.

Apollonius getuight, dat wanneer de Hontſter, d'eilanden *Minoïden* of *Cykladen* uit den hemel zengde, *Ariſteus* zich dan na het eilant *Cea* begaf: alwaer hy een groten altaer aen den Ikmeeſchen *Jupijn* oprechte, en offerhande op de bergen aen de Hontſter, en aen den Saturniſchen *Jupijn* deed. Met believen van *Jupijn*, verkoelden de Jaerwinden het aertrijk veertigh dagen, en de prieſterinnen van *Ceos* deden noch by zijnen tijt, voor de opgaende Hontſterre, offerhanden van d'eerſtelingen. Lib. 2. Argon.

Eenigen houden dezen *Ariſteus* voor een en den zelven met *Jupijn* en *Apollo*.

Antonius vereerde op het jaer een en veertigh, voor des Zalighmakers geboorte, den Atheners het eilant *Cea*: als ook *Tenos*, *Egina*, *Sciathos*, *Ikos*, *Peparethos*. Appian.

Zea is een eilant, dat nu niet merkwaerdighs heeft noch geeft: en daer van men niet brengen kan, als *Valanede* of *Valeny*, dat zijn *aker* of *ekel-doppen*, om daer meê beeſten huiden of leer te bereiden en touwen.

Daer vallen ook gene koopwaren te laden, als die aldaer door de Korſairen gebraght worden, doch zijn van weinigh belang. Elk eilander moet zich uit andere plaetſen van het geen voorzien, dat hem dienſtigh en noodigh is.

Men zeidt op het eilant *Cea* allereerſt de geweve vrouwen zijde kleden of kleren by ouds gevonden zijn, die d'ouden in hoge achting en waerdye hadden; dewijl zy zoo fijn, yl en dun waren, dat het blote lichaem daer deur ſcheen. Aldus getuight *Varro* by *Plinius*, dat van dit eilant het tenger gewaet of kleding voor de vrouwen voortgekomen zy. In een zelven zin ſchrijft by na *Solinus*, een na-aper van *Plinius*.

Pamphyla, dochter van* *Latous*, was d'eer-

* of van Platis, volgens Ariſtoteles.

d'eerste, volgens *Plinius*, welke de draden der zywurmen, tot kleding en overdaet der vrouwen, op *Cea* t'onthaspelen en weder te weven, uitgevonden heeft. Doch deze *Pamphyla* wort by *Aristoteles*, in zijn boek van de dieren, gezeit d'eerste op het eilant *Kos* de zijde kleden geweven te hebben.

Ook verhaelt *Plinius*, dat de zywurmen, waer van men de zijde kleden weefde, op het eilant *Kos* voortgeteelt wierden, gelijk ook doorgaens hierom by d'oude Latijnsche poëten, als *Tibullus*, *Propertius*, *Ovidius* en *Horatius*, de Koische en niet de Ceesche kleden of kleren, met roem gedaght worden.

Het eilant *Zea* brengt, aen den groten Heer, zeventien hondert piasters tot *Karatsch* of hooftgelt op. Sp.

Eilant *Tenos* nu *Tino*.

Strab. Stephan. Plin. HEt eilant *Tenos*, alzoo van overouds by Grieken en Latijnen, wort nu noch by d'Italianen en d'onzen *Tino*, en by de Fransen *Tene*, genoemt: te weten, na *Tenus*, de stichter of eerste bewoonder des eilants: Bochart. hoewel andere *Tenus*, en op Dorisch Grieksch *Tanos*, voor een Fenicisch woort houden, gesmeet van *Tannoth*, dat *slangen* of *draken* bediet: In Plut. want op dit eilant *Tenos* waren, zoo d'uitlegger over den ouden Griekschen poëet *Aristophanes* getuight, eertijts vervarelijke slangen en scorpioenen.

In een zelven zin wert dit eilant by d'ouden ook *Ophiussa*, dat is, *slangaghtigh* genoemt. Desgelijks wert een adder, volgens *Hesychius*, *Tenia*, als na *Tenos*, by d'ouden geheten. In een zelve betekenis schijnt het ook *Hydrussa*, Plin. by eenigen der ouden, genoemt te zijn, te weten, na de *Hydren* of waterslangen. Hoewel *Aristoteles* by *Plinius* melt, dat het *Hydrussa* zou genoemt zijn, van wegen den overvloet des waters: of dewijl het van water overvloeide: want *Hydór* bediet op 't Grieksch *water*.

Het is een van d'eilanden *Cykladen*: hoewel andere het onder de *Sporaden* rekenen.

Het eilant *Tenos*, of *Tino*, leit met zijne Zuidhoek, *Capo S. Giano*, anderhalve mijlen ten Noorde, van de Noord-Westhoek van het eilant *Mikone*: (want zoo wijdt is de doorvaert tusschen beide,) en met de zelve hoek, Noorde ten Ooste, derde halve mijle van het eilant *Delos*: heeft ten Noorde het eilant *Andros*, op een mijle, en ten Weste, d'eilanden *Jura* en *Zira*, op drie of vier mijlen

Ferrarius stelt *Tino* vijftien, en *Spon* twaelf Italiaensche mijlen van *groot Delos*, en *Baurtrand* twaelf Italiaensche mijlen van het eilant *Mikone*.

Het begrijpt in den omtrek * veertigh Italiaensche of tien Duitsche mijlen: † daer andere den omtrek niet groter, als 35 Italiaensche mijlen maken.

Het strekt met zijn oude stad, volgens *Plinius*, tot vijftien duizent schreden, of vijftien Italiaensche mijlen verre.

Tenos had by ouds gene grote stad: maer buiten de stad stont in een wout, een grote en bezienswaerdige tempel van *Neptuin*: gelijk ook d'oude Grieksche eilanders het beelt van *Neptuin* met zijnen drietant op d'eene, en een tors druiven op d'andere zijde van hunne penningen geslagen hadden.

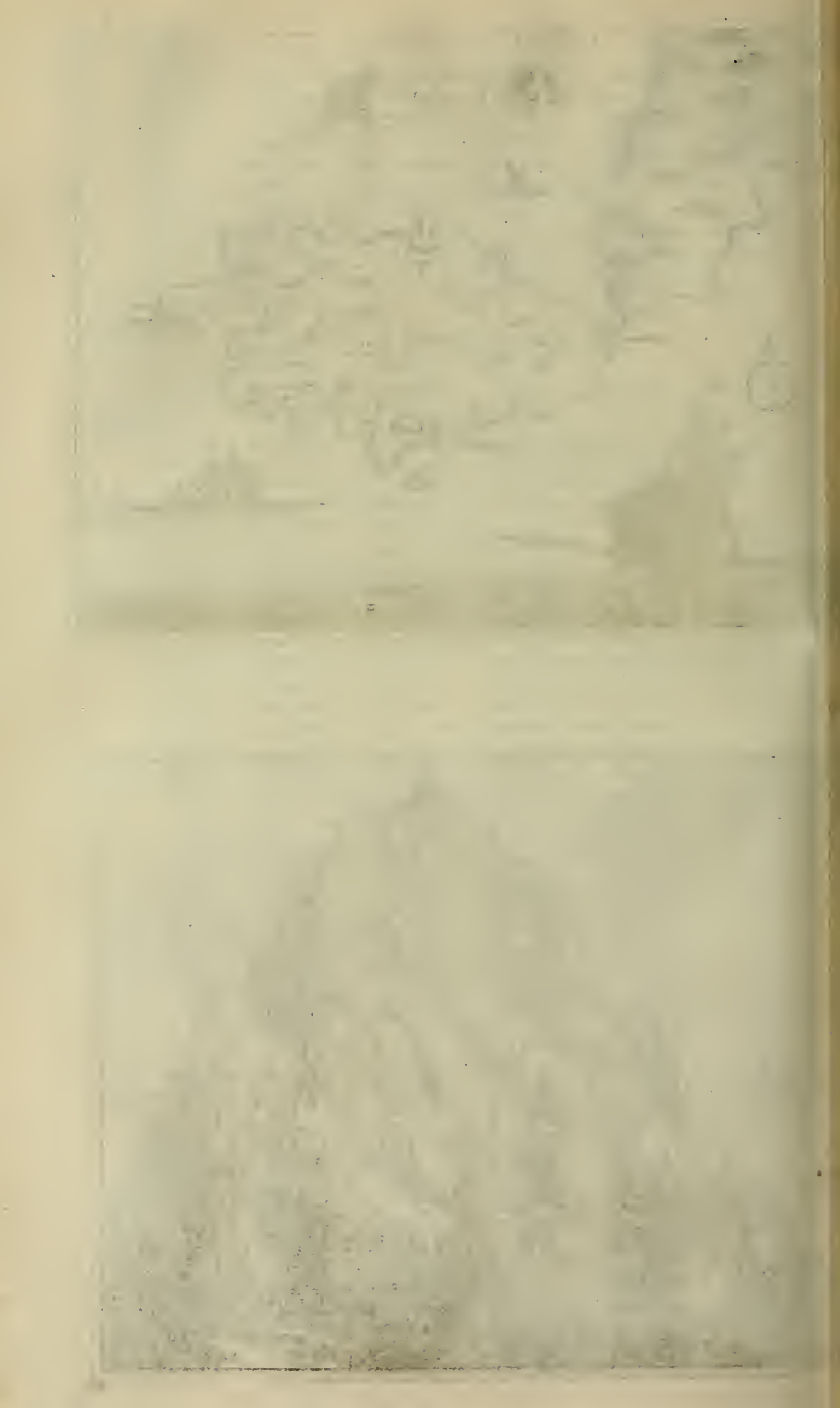
Men vind ook penningen, met het hooft van *Jupiter Hammon* op d'eene, en op d'andere zijde een tors druiven, met deze letter T. H. Men ziet'er ook met het hooft van keizer *Severus* op d'eene, en op d'andere zijde een drietant, daer een slang omgeslingert is: en met deze letteren op den rant: THNIΩN, dat zeggen wil, *penning van de Teniers*.

Men vind'er eenige oude Romeinsche overblijfselen, die op het gedenkteken of graf van *Flavius Euergetes* staen, dat door zijne gemalin opgerecht wiert.

D'oude stad lagh, naer het schijnt, aen de Zuid-Westzijde des eilants, by eene ree of bay, daer de schepen ten anker komen. Deze plaetse bestaet nu niet meer als uit drie of vier huizen, en voert evenwel noch den naem van *Poli* of *Polis*, dat op Grieksch *stad* gezeit is. Maer wort by anderen *Kastel Paleo*, dat is, *oud kasteel*, genoemt.

Van daer klimtmen na het kasteel of vesting, dat een grote Duitsche mijle weeghs van den zeekant, en byna

TINO
ANDRE.
POR.°
S. GIOVANI.
TINE.
PANORMO.
PORTO.
CALOIERO.
TORRE.
VALLE
OLOEITRA.
S. NICOLO.
PORTO.

byna midden in het eilant, op eenen bergh, of op een van de verhevenste oorden des eilants, of op de hooghste top van eene spitse, rotse of klip staet: dies het door de voordeligheit des oorts van geen klein belang is: doch heeft gebrek van water: waer over het niet lang een belegh zou kunnen uitstaen.

Dicht by of rontom het kasteel, leit de voornaemste hooftstad des eilants, ook *Tino* genoemt. Zy is met een bisschoppelijken zetel verheerlijkt, en staet onder het aertsbisdom van *Rhodus*.

Men telt op dit eilant vier en twintigh vlekken, welker inwoonders zich alle in tijt van noot bequamelijk binnen het kasteel zouden kunnen verbergen en besluiten: want het kasteel leit in het midden der dorpen.

Men kan van dit kasteel niet alleenlijk over het gansch eilant: maer ook over het grootste gedeelte van de gansche Archipel hene zien. Ten Weste zietmen van daer het eilant *Andros*, en daer over het eilant *Negroponte*: meer na 't Weste het eilant *Zea*, *Makronisi*, en ten Zuide, het eilant *Delos*.

Vhe. Men zeidt d'inwoonders met de Venetianen een verdragh gemaekt hebben: te weten, dat wanneer zy niet kunnen noch willen hen langer beschermen, gehouden zullen zijn het kasteel aen d'inwoonders over te leveren, die dan de vryheit zullen hebben, tot hunnen beschermer te kiezen, dien zy willen.

Het eilant *Tino* heeft, sedert drie eeuwen, onder de Venetianen gestaen, en is het laeste eilant, dat zy aen dien oort in de *Levant* nu bezitten. Het heeft zich zelf dikwils tegen de Turken beschermt. Zy doen het door eenen *Proveditoor*, als opperhooft, bestieren.

Het is beter bebouwt, en beter bevolkt, als d'andere eilanden *Cykladen*, die onder het gebiet van den groten Heer staen; dewijl het van d'aenvallen en bespringen der Kristen Korsairen bevrijt is.

Het eilant is vruchtbaer van koren, vijgen, olyven en zeer schone druiven: waer om misschien d'oude inwoonders, op de verkeerde zijden van hunne medalien of penningen, een tors druiven deden slaen: gelijk men zoodanige oude penningen noch heden op dit eilant vind.

Het gansch eilant leit hoogh, en bestaet uit een groten klomp van marmere rotsen: gelijk men daer ook noch groeven of kuilen vind, die eertijts bewerkt, en daer uit steenen gehouwen zijn. Het is evenwel op verscheide plaetsen met een vruchtbaren gront bedekt.

Daer groeit, onder vele andere kruiden en gewassen, een doornige bremkapper-boom, met rode bloemen.

Het geeft zeer grote en smakelijke uyens, die d'eilanders eeten. Deze uyens, en ook die van d'andere eilanden der Archipel, hebben zulken sterke reuke noch scherpheit niet, als de hierlantsche, en worden raeu gegeten, als appelen of peren, en versterken en doen treffelijk de mage teeren.

Het eilant *Tino* heeft eenige opene reen; maer gene beslote havens, daer men, om haer nauheit, schepen bergen kan: behalve aen de Zuid-Oostzijde, *Porto* of haven *S. Gioano*, beweste *Capo S. Giano* gelegen; daer de schepen achter een geheel laegh eilandeken beschut leggen: doch zy dient byna niet als voor galeyen. Het is een zantbay, daer de schepen dicht by 't lant op vijftien, achtien en twintigh vadem zetten kunnen, om voor een Noorde wint beschut te leggen.

Aen de Noortzijde des eilants leit een goede haven, *Porto Palermo* genoemt, daer in twee of drie schepen bequamelijk kunnen leggen, met een anker 't zeewaerts, en een tou aen het lant vast, of met touwen ter weder zijde aen 't lant vast: want de gront is'er overal schoon.

Aen de Zuid-Westhoek is een ree of zantbay, *S. Nikolas* genoemt. Daer benoorde is een steile hoek, doch niet zeer hoogh, met een klein kerkje daer op. De schepen komen daer voor het kerkje, dwers van een dal, op zes en twintigh, en acht en twintigh vadem ten anker, en hebben dan Noordwaerts het kasteel, dat op eenen bergh leit. Spon.

Porcacchi stelt in het midden des eilants op een vruchtbare vlakte, eene stad: als ook twee zeer sterke torens: een ten Ooste, en een ten Weste. Ten

Noorde, leit volgens den zelven een fraei dal.

D'Inwoonders zijn Grieken, en spreken de Griekfche tale; doch volgen byna alle de Latijnfche kerkelijke gebruiken.

De mannen flaen het maken en teelen van zijde ga, en bearbeiden dezelve, als ook de zijde van het eilant *Andros*.

De vrouwen binden het grootfte gedeelte in bondels, en verkopen die goet koop. Het pont koft'er niet meer, als vier Franken of zes of zeven fchellingen: maer zy is flecht, en niet zeer fraei. Ook zijn de Zy-werkers of Zyreeders daer te lande zoo onkundigh en onervaren in hun hantwerk, dat zy, in plaetfe van de zijde, met die te bearbeiden, luifter by te zetten, dezelve van den luifter, die zy had, beroven: dies hunne zijde ftoffen van floret fchijnen gemaekt te zijn.

Eilant *Gyaros*, nu *Joura*, of *Trava*.

HEt eilant *Gyaros*, alzoo by d'ouden genoemt, leit, volgens *Cicero*, tuffchen het eilant *Zea* en *Scyros*.

Stephanus maekt *Gyaros* een van d'eilanden *Sporaden*: hoewel andere, als *Plinius*, het onder het getal der *Cykladen* brengen, maer *Strabo* fluit het daer buiten.

Gyaros wort nu *Jero*, of *Joura*, en anders *Trava* genoemt: en niet [a] *Kaloiro*, of [b] *Stapodia*, of [c] *Stenofa*, gelijk andere t'onrecht willen.

[a] Thevet. [b] Nig. [c] Caftald.

Joura, anders *Trava*, leit drie of vier mijlen, Ooft ten Zuide, van het Noordeind van het eilant *Zea*, en vijf mijlen Zuid-Ooft ten Zuide van 't Zuideind van *Negroponte*, en heeft het eilant *Tino* ten Oofte, op een afftant van drie kleine mijlen, en *Zira* ten Zuide, op een gelijke verte.

Men ziet dit eilant, als men uit den Wefte komt aenzeilen, tuffchen *Zea* en *Fermina*, door.

Jura is een kort, doch tamelijk hoogh eilant: gelijk ook *Juvenalis* *Gyaros* kort noemt.

Plinius brengt den omtrek van *Gyaros* op twaelf duizent fchreden, en ftelt daer op eene ftad.

Theophraft. Plin. Stephan. D'Inwoonders dezes eilants waren (zoo *Varro* by *Plinius* getuight) door de ratten verjaeght, die, na het verjagen der menfchen, het yzer afgeknaeght hadden.

Strab. Stephan. Op dit eilant groeit een dodelijke doorn, *Acherdes* genoemt, die den boom, daer hy in gefteken wort, dor maekt.

By *Filo* wort het eilant *Gyaros*, het onvruchtbaerfte van alle eilanden genoemt: gelijk het ook, volgens fchrijven van *Tacitus*, behoeftigh van water, en woeft en ganfch onbebouwt was. Waerom het eilant *Gyaros*, by de Romeinen, tot een fpreekwoort diende, wanneer zy eenen misdaet wilden noemen, die eene zware ftraffe waerdigh was: want dan zeiden zy: *Gyaros waerdigh*. Gelijk ook de Romeinen misdadigen van aenzien, op dit eilant, in ballingfchap gewonelijk zonden: als onder andere uit het fchrijven van *Tacitus* blijkt, daer hy zeidt.

Lucius Pifo oordeelt, dat men Syllanus water en vuur ontzeggen zal, en hem op het eilant Gyaros bannen. Hier op flaen ook de woorden van den dichter *Juvenalis*.

Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis effe aliquis.

Dat is:

Befta iet te doen, dat het kort Gyaros, en de kerker waerdigh is, zoo ghy een man wilt zijn.

Ten tijde van keizer *Auguftus* waren d'eilanders van *Gyaros* armen behoeftigh, en bezaten een klein vlek, dat van viffchers bewoont wiert: want als keizer *Auguftus* zich in de ftad *Korinthos*, na d'Aktifche zeegeftaetfie, bevond, quam een van de viffchers by hem, om vermindering van fchatting te verzoeken: dewijl zy hondert en vijftigh drachmen betaelden: daer zy bezwaerlijk hondert konden opbrengen. Str.

Bezuide het eilant *Jura*, en bykans tegen d'Ooftzijde van het eilant *Pelagnifi*, ftellen eenigen een klein eilant, *Prafonifi* genoemt. Eila Praf nifi.

Ei-

Eilant *Andros*, nu *Andro*, of *Andrea*.

HEt eilant *Andros* en *Andrus*, by d'oude Grieken en Latijnen genoemt, wort nu noch by Grieken en Italianen *Andro*, en by d'onzen *Andrea* geheten. Het wert by ouds ook *Kauros*, *Lasia*, *Nonagria*, *Epagris*, *Antandros*, en op Griekſch, van wegen deſſelfs waterrijkheit, *Hydruſſa* genoemt: hoewel *Ariſtoteles*, by *Plinius*, aen het eilant *Tenos*, nu *Tino*, den naem van *Hydruſſa*, om deſſelfs waterrijkheit, geeft.

Het eilant wert *Andros* genoemt, na *Andros*, broeder van *Eurymachus*, of *Ananius*, en vader der volken Enotropiers, dien eenigen *Andrieus* noemen, en eenen zoon van *Ananius* maken.

Het is een van d'eilanden *Cykladen*, en eerſte der *Cykladen*, volgens *Plinius*, die het tien duizent ſchreden van * *Geræſtum*, (een uithoek van het eilant *Eubea*, nu *Negroponte*,) twintigh duizent van het eilant *Delos*, en negen en dertigh van het eilant *Ceos* ſtelt.

In de zeekaerten leit de Noord-Weſthoek van *Andrea*, zes mijlen Noord-Ooſt ten Ooſte van het eilant *Zea*, en de wijte tuſſchen *Negroponte*, ten Noorde, en tuſſchen *Andrea*, ten Zuide, wort op eene grote mijle begroot.

Het leit met zijn Zuid-Weſteind anderhalve mijle, ten Noord-Weſte, van het eilant *Tino*, met een kanael van een zelve wijte tuſſchen beide, daer de ſchepen kunnen doorzeilen.

Plinius begroot den omtrek op drie en negentigh duizent ſchreden, dat zijn drie en negentigh Italiaenſche mijlen: hoewel *Porcacchi* niet meer als op tachentigh.

De Zuid-Weſtzijde des eilants ſtrekt Noord-Weſt ten Noorde, en Noord-Noord-Weſt, en Zuid-Ooſt ten Zuide, en Zuid-Zuid-Ooſt, ontrent drie mijlen, tot drie of vier kleine eilandekens, die een weinigh van dit eilant afleggen: en van daer voort bywijle, Noord-Noord-Weſt, Noorde, Noord-Noord-Ooſt, en langs het Noord-eind Noord-Ooſt.

Het Zuidelijkſte der eilanden voornoemt, is het grootſte, daer achter de ſchepen ter ree, op eenen goeden korael gront van twintigh, twee en twintigh, en drie en twintigh vadem, kunnen lopen, en voor alle winden, behalve een Zuide, beſchut leggen: want die blaeſt daer recht in.

Benoorde dit groot eilant leit een klein en laegh eilant, dat zich als een terruwen-broot ganſch ront, in het aenzien, vertoont.

Onder het Weſteind des eilants leggen vele rudſen en klippen, daer achter ook een haven of ree is: welker Noortzijde voor aen hoogh en ſteil lant is: maer de Zuidzijde vlak lant.

In deze haven leggen de ſchepen aen beide zijde, met een tou aen lant vaſt, en beſchut voor alle winden: behalve een Zuid-Weſte wint, die de haven recht inblaeſt.

Het eilant *Andros* heeft veel verſch water. Op dit eilant ſtont in oude tijden een tempel van Vader *Liber* of *Bacchus*, in den welken een bron was, die (zoo men *Mutianus* by *Plinius* geloven mag) in Loumaent altijt de ſmake van wijn, in het vloeien, had. Het heeft eenige bergen, met vruchtbare dalen tuſſchen beide: hoewel *Porcacchi* het eilant ganſch berghaghtigh maekt; alwaer hy ook de ſtad zonder haven ſtelt. Plin.

Het voet veel vee, en geeft treffelijken wijn, en andere goede vruchten.

Het levert ook veel zijde uit, en al wat tot's menſchen gebruik van node is: dies *Strabo* *Andros* te recht een gedenkwaerdigh eilant noemt.

Aen het Ooſteind des eilants, leit eene ſtad, ook *Andro* genoemt, welke met Grieken, Roomſche en Latijnſche Kriſtenen, als ook met Turken, bewoont wort.

Dicht voor de ſtad leit op een klip, rontom in 't water, een ſterk kaſteel, welk met een brugh, tot overgang, aen de ſtad gehecht is.

De ſtad was, ten tijde der Kriſtenen, met een bisdom verheerlijkt, en ſtont onder het aertsbisdom van het eilant *Naxos*, en voorhene onder dat van *Athene*.

Ontrent vijf mijlen Ooſt-Noord-

Klip Kaloiero. Ooſt van het eilant *Andrea*, leit een klip, met een zeer hoge ſpitſe, in zee, *Kaloiero* by d'Italianen, en by d'onzen gemenelijk de *Kaloyers*, en anders ook by d'Italianen, *Buono Vecchio*, dat is, *goede oude*, in een verkeerde zin, genoemt: dewijl zy voor den zeeman zeer quaet en gevaerlijk is.

Eilant *Syros.*

Strab. Stephan. *Diog. Laert. Heſych. Suid. †Lib. 10. SYros, een der eilanden *Cykladen*, wert alzoo by d'oude Grieken en Latijnen, en anders ook **Syra* genoemt, en ſchijnt by *Homeer*, volgens † *Strabo*, onder den naem van *Syria* of *Syrie*, gedaght te worden.

Syros heet nu noch by d'Italianen *Syro*, maer wort in de zeekaerten *Sira* of *Zyra* genoemt. *Stephanus* noemt *Syros* een Joniſch eilant.

Sira leit ontrent twee grote mijlen Noord-Weſtwaerts van het eilant *Delos*, en recht Noord-Weſt eene mijle van het eilant *Lavata*.

Het heeft op de Weſtzijde d'eilanden *Zea* en *Fermina*, op de Noordzijde het eilant *Andrea*, op de Noord-Ooſt en Ooſtzijde d'eilanden *Tino* en *Lavata*, en op de Zuidzijde het eilant *Paros*, en ten Ooſte *Mikono*.

Syros of *Syrie* was by ouds, (zoo *Homeer* getuight,) een zeer gelukzaligh en rijk eilant: want hy noemt *Syrie* wei-rijk, vee-rijk, wijn-rijk en koren-rijk: en voeght'er by, dat daer op noit hongers-noot onder het volk ontſtaet: noch gene vervarelijke ziekte onder de ſterffelijke menſchen woedt.

De Feniciers hebben van over ouds, en al van der helden tijden af, het eilant *Syros* bezoght: hier over leeſt men by *Homeer:* hoe de Feniciſche koopluiden, na zy op dit eilant een jaer vertoeft hadden, de byzit van koning *Cteſius*, van daer vervoert hadden, de welke ook van *Fenicie*, uit de ſtad *Sidon*, geboortigh, en eene dochter van koning *Arybas* was.

Heſy. Suid. Euſt. in He. Van *Syros* was d'oude Filoſoof *Fericides* geboortigh, tot groten roem des eilants, die d'eerſte by de Grieken de Filoſofye geleert heeft, en tot eenen groten man geworden is; hoewel hy noit leer-meeſter gebruikt, maer zich zelven in de verborgene Feniciſche boeken, na die bekomen te hebben, geoefent had.

Eenigen houden dezen *Ferecides*, voor leermeeſter van *Pythagoras*, en anderen voor leermeeſter van *Thales*, een der zeven wijzen van *Grieken-lant.*

Diog. Op het eilant *Syros* is langen tijt zeker uitſtekend konſtwerk van *Ferycides* overgebleven: te weten, een * *Heliotropium*, alzoo op Griekſch genoemt, dat is, *een Scioteriſch werktuigh* of Zonne-wijzer, wiens ſtijl de Zonneſtilſtanden, door de vermeerdering en vermindering der ſchaduwen, aenwees. *dat is Zonnekeer.

Maer men zou dit konſtwerk voor veel ouder kunnen houden, en heeft dat mogelijk, al ten tijde van den poëet *Homeer*, op dit eilant geſtaen, als uit zijne volgende vaerſen te beſpeuren is.

*Een eilant wort Syrie genoemt, zoo ghy het zou mogen horen zeggen hebben. Het leit boven * Ortygie, alwaer de Zonne-ſtanden (of Zonne-keerkringen) zijn.* *of Delos.

Waer onder te verſtaen is, dat die met een ſtijl op een Scioteriſch inſtrument of werktuigh aengewezen wierden.

Op dit eilant leit een ſtedeken, *Aſprana* geheten. Aen d'Ooſtzijde is een redelijke goede haven voor gemene ſchepen, daer drie of vier eilandekens, *Gadroniſi* genoemt, voor leggen.

Eilant *Levata.*

HEt eilant *Levata* leit van het eilant *Siara*, recht Zuide ten Ooſte een mijle, en van het eilant *Paros*, Zuide ten Ooſte, vier mijlen en een halve. Het is een laegh en klein eilant, en kan by klaer weer, op eenen afſtant van drie en vierde halve mijle, gezien worden. Op een piſtool-ſcheut aen de Weſt-Noord-Weſtzijde leit een klip in zee, en zes of zeven voet onder water.

Eilant *Kalauria* of *Sidera*.

TEn Zuid-Ooste, niet verre van strant of kust van *Peloponnesus*, (nu *Morea*,) tegen over de stad *Trezen* of *Trezenium*, (nu *Damala* of *Pleda*,) en tusschen *Capo Malo* en *Capo Sylla*, en tusschen de *Golf van Engina* en die van *Napoli*, leit een eilant *Kalauria*, by d'oude Grieken en Latijnen, genoemt, maer heet nu *Sidra* of *Sidera*.

Strabo maekt het eilant *Kalauria*, dertigh stadien of schaers een mijle in den omtrek groot, en scheit het door eene straet van vier stadien breet van het vast lant: het welk, met *Plinius* overëenkomt, die *Kalauria* vijf hondert schreden van het vast lant stelt.

Mela Suid. Het eilant *Kalauria* was by d'ouden nergens als door de doot van *Demosthenes*, een Athener, en de beroemste van alle Griekse redenaers, vermaert, die derwaerts, als na eene vryburgh, ter oorzake van den tempel van *Neptuin*, voor *Antipater*, na de doot van *Alexander*, gevlucht was.

Op *Kalauria* stont een tempel, aen *Neptuin* gewijdt: waer om dit eilant ook *Posidonia* genoemt wiert: want *Neptunus* wort op Grieksch *Posidon* genoemt.

Dees tempel wiert by de Grieken in zulken eerwaerdigheit gehouden, dat de Macedonen, na zy *Grieken-lant* onder gehoorzaemheit gebraght hadden, het recht van vryburgh ongeschonden en ongequest, aen den zelven tempel, behielden.

Op dit eilant wert *Diana*, met de grootste eere geviert, die hierom by *Ovidius* de Kalaurische *Diana* genoemt wort. Meta-morph. lib. 7.

Kalauria, zoo de fabelen beuzelen, behoorde *Latone*, en *Delos Neptuin* toe: maer zy verwisselden namaels tegen elkanderen van eilant: waer uit een spreekwoort ontstont, *voor Delos, Kalauria*: dat op het vergelden van weldaet met weldaet geduit wiert.

Plinius stelt vervolgens voor de stad *Trezenium*, d'eilanden *Plateis*, *Belbina*, *Lasia* en *Baucidias*.

Eilant *Sant Giorgio de l'Albero*, of *Kardinaels-hoet*.

VIjf mijlen Oost ten Noorde van het eilant *Sidera*, en vier kleine mijlen West ten Zuide, en West-Noord-West van het eilant *Zea*, en drie mijlen Zuid-West ten Zuide van het eilant *Makronisi*, en vier mijlen ten Zuide van *Capo Kolonne*, leit een eilant *San Giorgio de l'Albero* by d'Italianen, en in onze zeekaerten, *S. George d'Arbore*, en anders de *Kardinaels-hoet*, van wegen desselfs gestalte, in het aenzien van verre, by d'Engelschen en d'onzen genoemt.

Het is een hoogh en tamelijk lang eilant, en schiet aen de Noordzijde heel steil neer, en loopt smal af. Het is boven op, in het verre gezight, heuvelaghtigh en hakkeligh, en munt buiten alle andere eilanden daer rontom uit: dies men het van verre in zee zien kan.

Eilant *Helene*, anders *Kranaë*, en nu *Makronisi*, of *Isola Longa*.

HEt eilant *Helene* of *Helena*, wort alzoo doorgaens by *Strabo*, *Plinius*, *Stephanus*, *Mela* en andere oude schrijvers genoemt.

Strabo stelt het eilant *Helena* voor de zeekuste van *Attika* en *Beotie*, en voor *Thurium* en * *Sunium*, twee uithoeken van het vast lant van *Attika* of *Athene*.

* nu Capo del Colonne.

Plinius stelt *Helene* vijf duizent schreden, dat zijn vijf Italiaensche mijlen, van d'uithoek *Sunium*, en ook zoo verre van het eilant *Cea*.

Stephanus noemt *Helene*, van wegen desselfs gelegentheit en onderhorigheit onder *Attika*, een eilant van *Attika*.

Het is een rou eilant, en was ten

ten tijden van *Strabo* woeft.

Strab. Het is langwerpigh, en ftrekt tot ontrent zeftigh ftadien in de lengte: waer om het ook op Griekfch *Macris*, dat is, *lang*, en nu noch gebroken *Makronifi*, dat is, *lang eilant*, by de Grieken genoemt was: gelijk het ook, in een zelven zin, op Italiaenfch, *Ifola Longa* geheten is.

Stephan.

Makronifi wort in de zeekaerten ontrent een grote mijle ten Oofte of Zuid-Oofte van *Capo delle Colonne*, een uithoek van *Achaja* of *Attika*, geftelt, en ontrent drie mijlen ten Wefte van het eilant *Zea*, en vijf mijlen ten Zuide of Zuid-Wefte van het eilant *Negroponte*, en ontrent vier mijlen ten Oofte, van d'eilanden *Gadronifi*.

Het leit in de lengte Noord-Ooft ten Noorde, en Zuid-Weft ten Wefte uitgeftrekt.

Op de Wefthoek des eilants ftaet een kapel.

Het is geen hoogh, maer laegh eilant, en wort om deffelfs onvruchtbaerheit niet bewoont.

Homeer, zoo *Strabo* getuight, zou dit eilant *Helena* of *Makronifi*, met den naem van *Kranaïs* of *Kranaë* gedenken, daer hy *Paris*, anders *Alexander*, zoon van den Trojaenfchen koning *Priamus* en *Hekuba*, de gefchaekte Griekfche *Helena* met deze woorden doet aenfpreken.

Ilias. *Noit heeft de liefde my zoo in het herte getroffen: noch wanneer ik, hebbende u uit het luftigh Lacedemon gefchaekt, op d'in zee varende fchepen zeilde, en op het eilant Kranaë, u in liefde op het bed bekende, als ik u nu bemin, en de zoete luft my verrukt.*

Want *Homeer* (zeidt *Strabo*) noemt dat eilant *Kranaë*, het welk nu (verfta ten tijde van *Strabo*) *Helene* heet, te weten, van wegen de * vermenging of byflaping van *Helene*, met *Paris*, op dit eilant: want het eilant *Helene* is, (zoo ook *Mela* getuight,) door de verkrachting van *Helena* berught.

Of dit eilant wiert by d'ouden *Helena*, volgens *Stephanus*, genoemt, dewijl *Helena*, na de verovering van *Troje*, daer op te fterven quam: of dewijl *Helena*, volgens *Paufanias*, allereerft, na de fchaking, aen dit eilant met *Paris* aenquam.

Stephanus, daer en tegen, maekt *Helene* en *Kranaë* tot twee byzondere eilanden, en noemt *Kranaë* een Lakonifch eilant, en ftelt het voor *Gythium* of *Gytheum*, een fcheeps-timmer-werf der Lacedemoniers, dertigh ftadien van de ftad *Lacedemon* gelegen. Desgelijks ftelt *Paufanias*, *Kranaë* voor *Gythium*.

Eenigen willen met *Strabo*, dat het eilant *Kranaë*, alzoo na *Kranaos*, een koning van *Attika*, zou genoemt zijn.

Desgelijks getuight *Stephanus*, dat het geweft of lant van *Attika*, ook *Kranaë* genoemt was, na *Kranaos*: met byvoegen, dat eenigen, by *Homeer*, door *Kranaë*, *Atthis*, dat is, *Attika*, verftaen: welk *Atthis*, alzoo na *Atthis*, dochter van *Kranaos*, genoemt was.

Ook wil *Lykofron*, dat *Paris* allereerft in *Attika* kennis aen *Helena* zou gekregen hebben.

Desgelijks wierden d'Atheners, volgens *Herodoot*, onder de Pelasgianen, wanneer die *Griekenlant* bezaten, Kranaiers genoemt.

Bezuiden het eilant *Makronifi* heeft men twee eilandekens, die beide hoogh en kort zijn, en van verre ontrent een gotelings fcheut van elkanderen fchijnen te leggen.

Eilant *Cythnos*, nu *Thermia*, of *Fermina*.

Stephan. HEt eilant by d'oude Grieken en Latijnen *Cythnos* of *Cythnus*, na den eerften volk-planter *Cythnus*, genoemt, voerde ook den naem van *Ophiufa* en *Driopis*. Het fchijnt nu in de zeekaerten *Fermina* of *Fermia* geheten te worden.

Fermina of *Fermia*, is een gebroken naem van *Thermia*: met den welken de Griekfche inwoonders dit eilant nu noemen, ter oorzake van eenige warme zwavelachtige wateren, die aldaer zijn en ontfpringen: want die betekenis heeft het woort *Thermia* in 't Griekfch. De gelijkenis van d'uitfprake, welke tuffchen de letter *F* en *Th* onder de Grieken is, heeft tot deze dwaling aenleiding gegeven.

Cy-

Cythnos was een van d'eilanden *Cykladen*, en wort by *Strabo* tusschen d'eilanden *Cea* en *Seriphos* gestelt: daer nu ook in de zeekaerten het eilant *Thermia* of *Fermina* geplaetst wort: te weten, anderhalve mijle ten Zuide van *Zea:* want zoo wijdt is het kanael of de doorvaert tusschen beide.

Het eilant is gansch berghaghtigh.

Boven op de hooghte leit een stad of vlek, ook *Thermia* genoemt, met eene vlakte, by d'Italianen *Pianura di Santo Herino* geheten.

Het eilant is bevolkt, hoewel met weinige inwoonders; en staet onder de Turken, en is rijk van wijnen, granen en zijde.

Het eilant *Cythnos* was by d'ouden zeer beroemt, van wegen de schapen kaes, die op dit eilant gemaekt, en hierom Cythnische kaes genoemt wiert. Zelf de kaes, die op het nabygelegen eilant *Cea* viel, wierr, om haer des te prijzelijker te maken, of dewijl zy van een zelve smake was, Cythnische kaes genoemt.

Van het eilant *Cythnos* was zeker konstige en beroemde schilder geboortigh, die hier om de Cythnier doorgaens genoemt wiert: maer was eigentlijk *Cydias* geheten: hoewel andere willen, dat die beroemde schilder *Thimas* genoemt was.

De schilder *Cydias* bloeide op de hondert en veertiende *Olympias*, en had, naer men zeidt, d'Argonauten geschildert, welke schildery de Romeinsche redenaer, *Hortensius*, voor hondert en vier en zestigh talenten kocht, en daer toe in zijn hof een huis deed maken. Plin.

Amfitryo, een Thebaensche vorst, en zoon van *Alceus* en *Alkmene*, die de moeder van *Herkules* ten wijve nam, heeft het eilant *Cythnos*, zoo d'oude historien getuigen, geheellijk vernielt en verwoest; en d'inwoonders gestraft. Waer uit een spreekwoort by d'oude ontstaen was, *de Cythnische rampen:* wanneer zy de zwaerste rampen en elenden wilden uitdrukken. Hesych.

Eilanden in den Saronischen of Salaminischen zeeboesem, nu *Golfo di Engia.*

TUsschen het lant van *Achaja*, (anders *Hellas*;) en Attisch lant, ten Noorde, en tusschen *Morea*, ten Zuide, leit een inham, zeeboesem of inwijk, nu *Golfo di Engia*, na het voornaemste ingelegen eilant by het zeevolk genoemt; maer wiert by d'ouden, na een ander eilant *Salamis*, de Salaminische zeeboesem, en ook, na een haven of stad *Sarona*, of na eene riviere van een zelven name, van het vast lant, die haer in dezen boesem ontlast, de Saronische zeeboesem geheten. Of het wiert de Saronische zeeboesem, volgens *Plinius*, genoemt, dewijl hy by ouds met een eike-bosch omringt was: want aldus wiert by d'oude Grieken een eikenboom genoemt. Anders was hy ook, na de oude stad *Eleusin*, d'Eleusinische zeeboesem by d'ouden genoemt. Eenigen noemen den Saronischen zeeboesem eene zee, van wegen zijne grote.

Deze zeeboesem, die in d'oude historien zeer vermaert is, leit aen zijnen mont binnen twee uithoeken of kapen besloten. D'eene uithoek is na de zijde van *Attika*, welke by ouds *Sunium*, en nu de *kaep der kolommen*, en by de Grieken in een zelven zin *Cavo Calonnais* genoemt wort, na zekere negentien kolommen, die daer op staen, en voor overblijffelen van eenen tempel van *Minerva* gehouden worden. D'andere uithoek van *Morea* was by ouds de Scylleesche uithoek genoemt, en heet nu noch *Skilli*, of *Skylli*, en by d'onzen *Sylla.* Doch nader aen dezen zeeboesem, en meer na 't Noorde, wort een andere uithoek in de zeekaerten op *Morea* gestelt, *Capo Malea* genoemt.

De gansche zeeboesem, van de kaep der kolommen, tot aen de kaep *Skylli*, heeft ontrent tachentigh Italiaensche mijlen in den omtrek of ronte, en in de brete, van d'eene tot d'andere kaep of uithoek, twee of drie en twintigh, en strekt van den mont, tot aen het einde of bodem, tot vijf en vijftigh mijlen verre. Spon. Wheler.

In dezen zeeboesem, of inwijk, wor-

den by *Strabo* en andere oude schrijvers, verscheide eilanden gestelt, die zy met een algemenen naem *Æaciden* of *Eaciden* noemden, na d'Eacidynen of nakomelingen van *Eakus*, zoon van *Jupijn* en *Egina*, die by ouds over deze eilanden geheerscht heeft.

De voornaemste eilanden, zoo nu als in oude tijden, zijn *Egina*, *Salamis* nu *Kiulouri*, en *Poros*, die in het midden van den zeeboesem leggen, en heden alleenlijk meest by Grieken bewoont zijn. D'andere leggen onbewoont.

Eilant *Ægina*, nu *Egina* en *Engia*.

HEt eilant, *Ægina* by d'oude Grieken en Latijnen genoemt, heet nu noch by de Griekſche inwoonders *Egina*; maer by het zeevolk, en in de zeekaerten *Engia* of *Engie*: want de naem van *Engia* is daer te lande onder d'inwoonders onbekent.

Herod. Strab. Plin. Stephan. By ouds en te voore was *Egina* *OEnone* genoemt: en ook *Myrmidonia*, na de Myrmidoners d'oude inwoonders: maer het kreegh namaels den naem van *Ægina*: want *Æakus*, zoon van *Jupijn* en Ovid. *Ægina*, dochter van *Asopus*, koning van *Beotie*, heeft dit eilant, na den naem van zijne moeder, *Ægina* genoemt.

Het wort in de zeekaerten voor aen in den zeeboesem, of *Golfo di Engia*, twee grote mijlen Noord-Noord-West van *Capo Malea*, d'Oosthoek van *Morea*, en de Zuidhoek des zeeboesems, en dicht onder *Morea*, en Weste ten Noorde drie mijlen van het eilant *Felchida* gestelt.

Spon. Andere stellen het achtien Italiaensche mijlen van de kust van *Athene*, vijf en twintigh van *Porto Lion*, by ouds *Pireus* genoemt, op de kust van *Achaja* beweste *Athene* gelegen, en * Bruſ. twaelf of * veertien van *Morea*. Het is klein van omtrek: maer lustigh en rijk van alle goederen.

Het wort, volgens *Strabo*, met *Attika*, *Megaris*, en een gedeelte van *Peloponnesus* (nu *Morea*) tot aen *Epidaurus* omgegeven, en desselfs Oost en Westzijde met de Myrtouische en Kretische zee bespoelt. *Mela* stelt *Egina* na by het Epidaurisch strant.

Egina was ook de naem van eene plaetse der lantstreke van *Epidauria*, tegen over dit eilant *Egina*, op het vast lant van *Morea*, gelegen.

Het is een langwerpigh of langaghtigh eilant, en heeft in den omtrek, volgens *Strabo*, hondert en vijftigh stadien: hoewel andere voor vijftigh, vijf en tachentigh by *Strabo* willen gelezen hebben. Zommigen brengen den omtrek op * zes en dertigh, en eenigen * Sp. op † dertigh Italiaensche mijlen: daer † Wel. nochtans andere het in de ronte niet grooter als vier Duitsche mijlen maken.

Daer is gene haven voor schepen, dies die genootzaekt zijn tusschen d'eilanden *Angistri* en *Dorousa* ten anker te lopen: of tusschen d'eilanden *Moni* en *Egina*: gelijk bywijle de gansche Venetiaensche vloot daer ten anker loopt.

De schepen kunnen evenwel van alle kanten op veertien, achtien en twintigh vadem ten anker komen: want daer is een goede en vaste korael-gront.

Dit eilant had by ouds eene stad van een zelven name.

Wanneer, ten tijde van keizer *Tiberius*, d'aeloude stad door eene aertbeving ter neer gestort was, wiert haer burgery, door bevel des keizers, met quijtschelding van schatting, den tijt van drie jaren onderstant gedaen. Ta.

Het heeft nu niet als een vlek van een zelven name, met eene vesting of kasteel daer boven: welke door de Venetianen des jaers zestien hondert vier en vijftigh verwoest wiert. Zy lichten daer zes hondert arme Grieken van, die zy op de galeyen smeten, om te roejen, uit oorzake die bestaen hadden, zich tegen hen te verdedigen.

Men vind niet merkwaerdighs op het kasteel, als dat het een fraei uitzight heeft, door desselfs hoge gelegentheit: van waer men vele eilanden van d'Archipel tot aen het eilant *Milo* ontdekken kan.

Binnen in het kasteel zijn vijf waterbakken, en ontrent zestigh huizen: met twee kerken, die dicht by elkandere staen, eene voor de Grieken, en d'andere voor de Latijnen. In de laeste ziet men noch een fraeie marmere grafstede van een Sp. Wl.

een Venetiaenschen *Proveditor*, die over dit eilant gebood, eer de Turken voor tachentigh of negentigh jaren zich daer meester van gemaekt hadden.

Eenigen stellen op dit eilant een houten kasteel, dat hierom op Grieksch *Xylocastro*, dat is, *houten kasteel*, zou genoemt zijn: met welken naem ook eenigen dit eilant noemen.

De stad of het vlek begrijpt ontrent acht hondert woonhuizen; die voor her grootste gedeelte verwoest zijn.

D'overblijffelen van aeloutheit zijn puinhopen van twee tempelen: welker een aen het Noord-Westeind van de stad leit, en misschien, volgens *Pausanias*, voor den tempel van *Venus* zou kunnen gehouden worden. Daer zijn niet als twee pylaers van overeind blijven staen, en een stuk van een architrave, met eenige brokken, die op d'aerde leggen.

D'andere puinhoop des tempels leit aen d'andere zijde des eilants, na *Athene* toe, een Duitsche mijle van de stad af, in een bosch of wout, en op eenen heuvel, in een zeer fraei gezight. Dees was misschien de tempel, dien *Eakus*, eerste koning des eilants, *Jupijn* toewijde.

Daer staen noch een en twintigh pijlaers van gehouwen steen overeind, met hare architraven, verscheide andere leggen op d'aerde. De pijlaers zijn na de Dorische orde gewroght, met fluiten, en twee en twintigh voeten en een halve hoogh: d'architraven zijn dertien voet en een halve lang. Daer schijnen vijftigh pijlaers op een ry gestaen te hebben, anderhalve trede van elkanderen, zoo in de lengte als brete, en vier op een ry: maer vijf op de twaelfde ry.

Vruchtbaerheit. Het eilant *Egina* heeft grote volheit van koren, katoen, honigh, en wasch: ook overvloet van amandelen, en *S. Jans broot*. Men heeft'er zulke meenighte van patrijzen met rode beenen, dat door orde van de *Vecchiardos* of *Epitropen*, dat zijn overheden der stad, alle d'inwoonders, zoo mannen, al vrouwen en kinderen, in de Lente jaerlijks op het lant uitgaen, om dier eyeren te breken, eer zy uitgebroeit zijn: want anders zouden de patrijzen, door haer overgrote meenighte, al het rijpe koren op 't velt op eeten, en alle jaers een onvermijdelijken hongersnoot veroorzaken. Dies eenigen t'onrecht schrijven, dat op dit eilant niet, als vaten en branthout, zou te bekomen zijn.

Men zeidt gene hazen op dit eilant houden: maer wel op het eilant *Koulouri*.

Egina was in oude tijden, zoo *Strabo* schrijft, een der zeer beroemde eilanden: want men zeidt, (als dezelve *Strabo* schrijft) *Eakus* en die hem volghden, daer van geboortigh te zijn; als *Achilles*, *Patroklus*, *Ajax*, en *Neoptolemus*. Aeloude beroemtheit van Egina.

Dit is het eilant, dat t'eener tijde zeevooght was, en t'eener tijde in den schipstrijt in den Persiaenschen oorlogh, onder koning *Xerxes*, by het eilant *Salamis*, met d'Atheners om den laurierkrans of eerstelingen krakeelde: want d'Egineters waren deelaghtigh aen den glorye van het gevecht, en verschaften een gedenkwaerdige scheeps-vloot: te weten, dertigh van de best bezeilde schepen, daer meê zy onder *Salamis* streden: hoewel zy ook andere uitgerust hadden, maer daer meê bewaerden zy hunne kusten. Ook getuight *Herodoot*, dat by ouds d'Egineters zeevooghden waren, na zy van de Epidauriers afgevallen waren, daer zy eertijts onder stonden. Strab.

D'aeloude Egineters of inwoonders des eilants waren Doren, herkomstigh van de stad *Epidaurus*. Herod.

D'Argivers, Kretensers, Epidauriers en Doren, hebben, volgens *Strabo*, dit eilant by ouds bewoont. Daer na verdeilden d'Atheners het by loting onder hunne kolonieren. Maer de Lacedemoniers namen het den Atheners af, en herstelden het aen d'oude inwoonders.

D'Egineters hebben ook kolonieren na *Cydonie*, eene stad van het eilant *Kreta*, nu *Kandia*, als ook na het eilant *Imbros*, gezonden. Strab.

D'Egineters schijnen *Jupijn* geëert te hebben: want zy hadden ten tijde van den Egyptischen koning *Amasis*, te *Naukratis*, eene stad van *Egypten*, een kapel of tempel, met des konings toelating, ter eere van *Jupijn* gebouwt: gelijk de Samiers of eilanders van *Samos*, in dezelve stad, een kapel van haren goddin *Juno* hadden. Herod.

D'Egineters wierden, volgens *Strabo*, Myrmidoners, dat zoo veel als mierlingen gezeit is, by d'ouden genoemt; dewijl zy d'aerde als mieren omgravende, het zaet op ftenen fmeten, om den akkerbouw te kunnen oeffenen: want *Myrmos* bediet op Griekfch eene *mier*.

Strab. Doch zoo d'oude fabelen melden, zouden d'Egineters hierom Myrmidoners genoemt zijn; dewijl t'eener tijde de mieren, na het fneuvelen der inwoonders door eene grote peft, op bede en gelofte van *Eakus*, aen zijnen vader *Jupijn*, in de natuur van mieren verandert wierden.

Anders worden ook billijk (zeidt *Strabo*) alle de genen Myrmidoners genoemt, die in den Trojaenfchen oorlogh onder *Achilles* en *Patroklus* ftonden, die *Peleus*, vader van *Achilles*, toen hy van *Egina* gevlught was, volghden: gelijk ook door d'opperhoofden der Myrmidoners, by den poëet *Virgilius* in zijn negende boek van *Eneas*, *Achilles* en *Patroklus* verftaen worden.

Op *Egina* is allereerft, zoo *Strabo* getuight, door *Fidon* zilver gemunt: als wanneer dit eilant tot een zee-koopftad wiert: want d'inwoonders waren, om de fchrael en barheit des lants, op zee ten koophandel gevaren. Desgelijks getuight *Elianus*: dat d'Egineters allereerft munte geflagen, en zekere zilvere munte, *Egineum* genoemt, gehad hebben. Ook melt *Hefychius*, dat *Egineum* een grote zilvere munte zy.

Plinius prijft, naeft het Delifch koper, of koper van het eilant *Delos*, het Eginetifch koper; hoewel het eilant zelf, volgens zijn fchrijven, geen koper geeft. Maer men wift het daer wonder wel in de winkels te temperen.

Plin. Een kopere os wiert van daer gebraght, en op d'offe-merkt te *Rome* geftelt.

Porcach. Men zeidt op dit eilant het hooft of bekkeneel van *S. Joris* bewaert, en door de Griekfche inwoonders aengebeden wort.

Vyantfchap tuffchen d'Egineters en Atheners. D'oude Egineters hebben altijt den Atheners grote vyantfchap toegedragen, welke uit dusdanigh een begin ontftaen was.

Herod. Wanneer d'aerde den Epidauriers of inwoonders der ftad *Epidaurus*, op *Peloponnefus*, nu *Morea*, voor dit eilant gelegen, gene vruchten voortbraght, raetvraeghden zy over dien ramp aen het orakel te *Delfos*. *Pythia* beval hen de beelden van *Damie* en *Auxefie* op te rechten.

Wanneer d'Epidauriers aen het orakel vraeghden: of zy de beelden van koper of fteen zouden maken, zoo antwoorde *Pythia* hen: van geen van beide: maer van tamme olijf-boomen-hout maken.

Hier op verzoghten d'Epidauriers Her. aen d'Atheners, om in hun lant te mogen olijf-boomen houwen, dewijl zy die voor d'allerheilighfte hielden: want men zeidt te dien tijde nergens anders, als t'*Athene*, olijf-boomen groeiden. D'Atheners ftonden den Epidauriers dit toe, met beding van jaerlijks aen *Minerva*, *Polias* gebynaemt, en aen *Erechteus* heilighdommen of oppergiften te brengen, daer in d'Epidauriers bewillighden, en rechten voorts beelden van olijf-bomen-hout op. Waer op d'aerde hen vruchten voortbraght, en zy het beding aen d'Atheners voldeden.

Te dien tijde en voor dien tijt gehoorzaemden d'Egineters den Epidauriers, zoo in andere als in het ftuk van rechtzaken, welke d'Egineters onder elkanderen hadden uitftaen, en trokken daer mee na de ftad *Epidaurus* ter recht. Maer na d'Egineters fchepen gebouwt hadden, beftonden zy een zinneloos en radeloos werk, met van d'Epidauriers af te vallen.

Toen nu d'Egineters oneenigh met hen geworden, en in twift vervallen waren, deden zy hen afbreuk, (dewijl zy meefter ter zee waren,) en ontnamen hen de beelden van *Damie* en *Auxefie*, en fteldenze in het midden van hun lant, op eenen oort *Ea* genoemt, twee ftadien op het verfte van de ftad *Egina* gelegen. Voorts verzoenden zy deze beelden met offerhanden en belaggelijke vrouwen reien.

Den beiden geeften der beelden waren tien mannen tot reigeleiders toegevoegt. De reien lafterden genen mansperzoon; maer flechts d'ingeboorne vrouwen.

Na het wegvoeren der beelden, voldeden d'Epidauriers den Atheners het beding niet. Waer over d'Atheners aen d'Epidauriers zonden, om hen des te vermanen. Doch d'Epidauriers we-

wezen hen op d'Egineters, die de beelden hadden, en zeiden het beding voldaen te hebben, zoo lang zy de beelden gehad hadden, dat nu d'Egineters behoorden te doen, die de beelden hadden.

D'Atheners zonden daer op na *Egina*, en eischten de beelden: maer d'Egineters zeiden, met d'Atheners niet te doen te hebben.

Hier op hadden d'Atheners, met goetvinden der gemeente, eene galeye, volgens hun zeggen, met eenige ftedelingen na *Egina* gezonden, om de beelden, als van hun eigen hout gemaekt, weêrom te halen. Wanneer zy nu de beelden beftonden uit hunne ftantplaetfen te lichten, maer dat niet konden uitwerken, hadden zy een tou om de beelden geflagen, en die zoo voortgetrokken. Maer in het voorttrekken, was donder en te gelijk met donder aertbeving ontftaen: waer door de trekkers hunner zinnen bijfter werden, en op elkanderen aenvielen en doden, tot den laeften man toe: gelijk die voorval by *Herodoot* wijtlopigh verhaelt wort.

Herod. Wanneer namaels de Thebaners of Beotiers door d'Atheners beoorloght wierden, deden d'Egineters den Thebaners, op hun verzoek, tegen d'Atheners byftant, en zonden derwaerts d'Eacidijnen.

Toen nu de Thebaners, beneffens het ftrijtgenootfchap der Eacidynen, beftonden d'Atheners aen te taften, wierden zy rauwelijk ontfangen, en leden grote afbreuk. Dies de Thebaners den Egineters d'Eacidynen weerom zonden, en andere hulptroepen verzochten.

D'Egineters, opgeblazen door hunne grote gelukzaligheit, en gedachtigh aen d'oude vyantfchap, die zy tegen d'Atheners hadden, en aen het geen, dat zich ontrent de beelden had toegedragen, deden den Atheners, op verzoek der Thebaners, een onafgekundighden oorlogh aen. Want als d'Atheners de Thebaniers op den hals lagen, ftaken d'Egineters met lange fchepen na *Attika* over, en verwoeften *Falernus*, de haven of fcheeps-timmerwerf van *Athene*, en vele aen zee gelege plaetfen: met welk te doen, zy grotelijks d'Atheners in rep en roer braghten.

Midlerwijle d'Egineters dus d'aen zeegelege plaetfen der Atheners verwoeften, en d'Atheners zich vervaerdighden, om tegen d'Egineters te velde te trekken, zoo quam een orakel uit *Delfos*: welk luide: dat zy dertigh jaren van het beledigen der Egineters zouden ophouden: maer op het een en dertighfte jaer, wanneer zy *Eakus* een kapel hadden toegewijdt, zouden zy den oorlogh tegen d'Egineters aenvangen, en dan zou hen alles na wil en wenfch gaen. Maer by aldien zy aenftonts hen den oorlogh aendeden, dan zouden zy midlerwijle vele rampen lijden; en veel bedrijven, maer eindelijk t'ondergebraght worden. Herod.

Wanneer d'Atheners dit overgebraght orakel hoorden, wijden zy *Eakus* een kapel toe, die zy op de merkt deden bouwen, die noch ten tijde van *Herodoot* daer ftont. Maer dertigh jaren hielden d'Atheners van het oorlogen niet op, gelijk zy, volgens het orakel, moften ophouden, dewijl zy van d'Egineters veel onbehoorlijke zwarigheden geleden hadden. Doch wanneer d'Atheners zich tot het nemen van wrake vervaerdighden, wierden zy daer in door zekeren daet der Lacedemoniers belet.

D'Egineters en Atheners hebben in aeloude tijden ook altijt grote en zware oorlogen tegen elkanderen gevoert. Oorlogh tuffchen d'Egineters en Atheners.

Toen koning *Xerxes* tegen *Griekenlant*, met een grote vloot, ten oorlog was opgetrokken, was een van de zwaerfte oorlogen, die de Grieken tegen elkanderen voerden, d'oorlogh tuffchen d'Egineters en Atheners: hoewel die oorlogh de behoudenis van *Griekenlant* was: want d'Atheners hadden, door raet van *Themiftokles*, een der voornaemfte burgers van *Athene*, van het gelt, dat in de fchatkift der Atheners lagh, en van de metael-mijnen van *Laureum* gekomen was, een vloot van twee hondert fchepen ten oorlogh, dien zy tegen d'Egineters zouden voeren, doen bouwen: hoewel die vloot, daer toe zy gebouwt was, niet gebruikt wiert, maer tegen de vloot van *Xerxes*. Herod.

Wanneer d'Egineters, neffens vele andere eilanders, *Darius*, koning van *Perfie*, op verzoek van zijne gezanten, aerde en water gegeven hadden, wierden Herod.

den aenstonts d'Atheners daer over geweldigh op hen verstoort en gebeten; naerdien zy meinden, dat d'Egineters het uit vyantschap tegen hen gegeven hadden, en als met voornemen van hen met den Pers te beoorlogen. Dies namen zy de gelegentheit tegen d'Egineters waer, trokken na de stad *Sparte*, anders *Lacedemon*, en beschuldigden d'Egineters over het geen, dat zy gedaen hadden, en dat zy *Grieken-lant* zoghten te verraden.

Op deze beschuldiging scheepte *Kleomedes*, koning der Lacedemoniers, na *Egina* over, om de schuldigste en voornaemste belhamels der Egineters te vatten. Maer wanneer hy hen bestont te vatten, stelden, onder andere Egineters, allermeest *Krios*, zoon van *Polykrates*, zich tegen hem, die daer neen toe zeide, en niet eenen der Egineters wilde laten wegvoeren: naerdien hy zeide, dat *Kleomenes* dat zonder algemeen besluit der Lacedemoniers bestont te doen, maer door d'Atheners daer toe met gelt omgekocht was: anders zou hy wel met den anderen koning gekomen zijn, om hen te vatten. Dit sprak *Krios* door bevel van *Demaratus*, die d'andere koning van *Sparte* of *Lacedemon* was.

Daer na trok *Kleomenes*, met *Leutichydes*, die in plaetse van *Demaratus*, door beleit van *Kleomenes*, tot koning der Lacedemoniers gekoren was, na *Egina*, die een zwaren wrok, om den geleden hoon, op d'Egineters geladen had. Derhalve besloten d'Egineters, nu beide koningen op hen afquamen, niet meer tegen te streven. De koningen kozen tien mannen uit d'Egineters, die de rijkste en uitstekenste van geslaght waren, en onder andere *Krios*, en *Kasambros*, zoon van *Aristokrates*, die de grootste maght hadden, en voerden hen wegh na het lant van *Attika*, en gaven hen den Atheners, die de grootste vyanden der Egineters waren, als voor gyzelaers te bewaren, over.

Wanneer nu koning *Kleomenes* overleden was, zonden d'Egineters gezanten na *Sparte*, om tegen koning *Leutichides* over de gyzelaers te klagen, die t'*Athene* gehouden wierden.

De Lacedemoniers deden den raet vergaderen, en verstonden, dat d'Egineters grotelijks verongelijkt en geschimpt waren, en besloten *Leutichides* over te geven, om na *Egina* over gevoert te worden voor de mannen, die in *Athene* gehouden wierden.

Wanneer nu d'Egineters dezen *Leutichides* zouden weghvoeren, sprak *Theasides*, zoon van *Leoprepes*, een aenzienelijk man te *Sparte*, aldus; *O Eginetische mannen! wat wilt ghy doen? wilt ghy den koning der Sparters, van zijne burgers overgelevert, vervoeren? Hebben nu de Sparters uit gramschap aldus besloten, waght u wel, dat zy namaels, indien ghy dit doet, geen dodelijk quaet uwen lande aenbrengen.*

Wanneer de Sparters dit gehoort hadden, staekten zy het vervoeren van *Leutichides*, hoewel met onderling besprek, dat *Leutichides* hen na *Athenen* zou volgen, en d'Eginetische mannen, die t'*Athene* voor gyzelaers gehouden wierden, weerom geven. Wanneer *Leutichides* t'*Athene* quam, en de gyzelaers weerom eischte, aerzelden d'Atheners, en wilden hen niet weerom geven, en zeiden: dat twee koningen die Eginetische mannen tot gyzelaers te bewaren gegeven hadden: dies het onrecht zou zijn, dat die aen den eenen, zonder den anderen, overgegeven wierden. Als nu d'Atheners weigerden die te geven, zeide *Leutichides* tot hen. *O! Atheners ghy kont doen, wat ghy wilt. Indien ghy hen weêrom geeft, ghy zult heiligh doen: maer indien ghy hen niet weêrom geeft, het tegendeel.* Na *Leutychides* dit gesproken had, en niet des te meer van d'Atheners gehoort wiert, trok hy weer wegh.

D'Egineters bedreven t'eener tijde het volgend tegen d'Atheners.

Wanneer d'Egineters op d'Atheners vertoornt waren, dewijl zy achten van hen verongelijkt te zijn, vervaerdighden zy zich om wrake aen hen te nemen. D'Atheners nu hadden een galey met vijf ryriemen aen d'uithoek *Sunium* leggen, die zy jaerlijks, al van *Theseus* tijden af, met orakel-raetvragers, na het eilant van *Delos* zonden. Dit schip, vol van de voornaemste mannen, veroverden zy met lage te leggen, en knevelden de gevangene mannen. Wanneer d'Atheners dit van d'Egi- Her.

gi-

gineters geleden hadden, verzonnen zy, zonder langer uitstel, alles tegen d'Egineters, dat tot hun nadeel kon strekken, in 't werk te stellen. Want op *Egina* was een aenzienelijk man, met name *Nikodromus*, zoon van *Knethos*. Deez, by d'Egineters te voore gelastert, begaf zich zelven van *Egina*, wanneer hy vernam, dat d'Atheners gezint waren den Egineters qualijk te handelen en beledigen, en besprak zich met hen over het verraden van *Egine*, en beraemde den dagh, op den welken hy den aenslagh zou bestaen, en op welken dagh zy tot bystant zouden komen.

Her. Daer na nam *Nikodromus*, volgens besprek, d'oude stad (alzoo by d'Atheners genoemt) in. Maer d'Atheners verschenen niet na behooren op den beraemden dagh: want hunne schepen waren niet bestant, om tegen die van d'Egineters te slaen. En als zy de Korinthers verzochten, om hen schepen te leenen, zoo wiert midlerwijle het werk verbrot, en d'aenslagh liep te niet.

De Korinthers verschaften den Atheners (want zy waren te dien tijde met hen de grootste vrienden) twintig schepen op hun verzoek: maer de gevers verkochten ieder schip voor vijf draghmen: want het was hen door de wet niet geoorloft eene gifte te geven.

Met deze en hunne eige schepen, ten getale in alles van zeventigh, zeilden zy na *Egina*, maer quamen een dagh later, als beraemt was.

Toen nu d'Atheners op den beraemden tijt niet gekomen waren, klom *Nikodromus* te scheep, en vlughte van *Egina*. Ook volghden hem eenige andere Egineters, dien d'Atheners de lantstreke *Sunium* gaven te bewonen.

Maer wanneer de voornaemsten der Egineters het gemeen volk, dat met *Nikodromus* was opgestaen, overwonnen en levendigh gevangen hadden, braghten zy het ter doot, ten getale van zeven hondert. Een hunner ontsnapte de banden, en vlughte na het tempel-portael van de Wetgeefster *Minerva*, greep met de handen aen de stijlen, en bleef er aen vast houden. Als zy dien niet konden aftrekken noch afrukken, hieuwen zy dessels handen af, en sleepten hem aldus af; blijvende de handen aen de stijlen vast gegroeit, zoo men *Herodoots* schrijven geloven magh.

Daer na vochten d'Egineters tegen d'Atheners, die op hen afquamen, met zeventigh schepen: maer wierden in den schipstrijt overwonnen. Toen riepen zy dezelve Argivers te hulp, die zy te voore te hulp geroepen hadden; maer die wilden hen genen bystant meer doen.

Ja niet een der Argivers uit het gemeen wilde den Egineters, toen zy het verzochten, bystant doen: behalve duizent vrywilligen, die de veltheer *Eurybates* geleide, die den vijfworstelstrijt geoeffent had. Doch de meesten keerden niet weerom; maer quamen op *Egina*, onder d'Atheners, te sneuvelen. Zelf de veltheer *Eurybates*, een strijder van lijfgevechten, dode op die wijze drie mannen: maer quam onder den vierden *Sofanes*, zoon van *Decelis*, te sneuvelen. Voorts sloegen d'Egineters met hunne schepen tegen d'ongeschaerde Atheners, en overwonnen hen, en namen vier van hunne schepen met volk. Herod.

Het eilant *Egina* heeft in aeloude tijden vele deurluchtige mannen voortgebraght: als *Eakus* en zijne nakomelingen: als ook den beroemden Griekschen arts *Paulus*, d'Egineter na dit eilant gebynaemt.

Deez heeft door *Grieken-lant* en andere gewesten, om geleertheit te bekomen, om-her gereist, en daer na in een kort begrijp van zeven boeken, in 't Grieksch, alle de werken van den Griekschen arts *Galenus* gebraght: naest wien hy verre voor den geleertsten van alle d'oude artzen gehouden wort. Rembert. Dodon.

Maer wanneer *Egina* zoodanige mannen niet meer voortbraght, ontstont daer uit een spreekwoort: *Egina heeft allereerst de beste kinderen voortgebraght*: het welk op de genen plagh gezeit te worden, die van de beste beginselen beginnen, en allengs slimmer worden en ontaerden.

Onder d'inboorlingen, die allereerst over dit eilant geheerscht hebben was *Eakus*, zoon van *Jupijn* en *Egina*, dochter van *Esopus*, koning of vliet, zoo de poëten beuzelen, van *Beotie*, die Eakus.

die, behalve *Egina*, (na de welke dit eilant genoemt wiert) noch eene andere dochter had, met name *Thebe*.

Men zeidt *Jupijn Egina*, door liefde op haer verſlingert, na zy in een vuur verwentelt was, verkrachte: welke hem dezen *Eakus* baerde.

Dees *Eakus* wiert voor boven mate rechtvaerdigh uit gekreten, en hierom gehouden by de helluiden, door *Pluto* tot rechter, neffens *Minos* en *Rhadamanthus*, gekoren te zijn, om de misdaden der zondaers t'onderzoeken, en hen, na verdienſte, ſtraffe op te leggen.

Het eilant *Egina* heeft by ouds den meeſten tijt onder d'Atheners geſtaen.

Dio. Op het jaer eên en twintigh, voor des Zalighmakers geboorte, trok keizer *Auguſt* na *Grieken-lant*, en nam den Atheners *Egina* af, dewijl zy de zijde van *Antonius* begunſtight hadden.

Wanneer de ſtrijtbare Turkſche keizer *Solyman*, op het jaer vijftien hondert zes en dertigh, een ſterke vloot van vier hondert ſchepen, zoo galeyen als vrachtſchepen, om *Italie* te beoorlogen, in zee gezonden had, ſtak dezelve na het eilant *Korcyra* over. Na dat verwoeſt en uitgeplondert, en van het eilant *Zacynthus*, vele inwoonders gevangkelijk weg gevoert te hebben, voeren de Turken na het eilant *Cythera* of *Cerigo*, en beſtonden het kaſteel te veroveren: hoewel met een vruchtelozen uitſlagh: maer zy voerden over de acht hondert menſchen van beide ſexe gevangkelijk van daer: beneffens al het vee, en dier eigenaers: en verbranden de huizen rontom de ſtad, die volkrijk bewoont wierden.

Egina door Solyman verovert. Daer na zette de vloot haren koers na het eilant *Egina*, dat toen tamelijk rijk van goederen was, en veel ſtrijtbaer zeevolk had, en onder de Venetianen ſtont.

Als de Turkſche admirael niet verre van het eilant was, zond hy eenigen vooraf aen het opperhooft of overſte der ſtad en eilant, en vermaende de ſtedelingen, zoo met beloften als dreigementen, tot het overgeven der ſtad. Wanneer die dat afſloegen en reeds opentlijk weerſtant boden, gaf d'admirael het teken van het gevecht aen te vangen, en trad met zijn volk te lande.

D'Egineters traden den Turken kloekmoedelijk onder d'oogen, en boden hen mannelijk weerſtant. Daer ontſtont een zeer fel gevecht, met zeer groten neerlaegh der Turken in het eerſte treffen; doch die wierden met nieu volk van de ſchepen verſterkt, en hervatten het gevecht. Dewijl nu d'eilanders niet ſterk waren, en door het lang en fel vechten afgemat wierden, en het gewelt van zoo vele duizenden Turken niet weerſtaen konden, wierden zy gedwongen te rugh te wijken, en zich in de ſtad te begeven.

Hier op deden de Turken, om zich over hunne ſtoutheit te wreken, geſchut en veel werpgeweer uit de ſchepen te lande brengen, en op verſcheide plaetſen planten. Men hieuw de meeſte bomen om verre, om voor de ſoldaten een open weg te banen. Voorts wiert de ſtad met groot gewelt beſtormt, en aenſtonts verovert.

De wallen der ſtad wierden ten gronde geſleght, de huizen in kolen geleit, en de goederen der ſtedelingen gerooft, en te ſcheepe gebraght. Al het manvolk wiert tot een toe ter neer gehouwen: maer het vrouwvolk, zoo edel als onedel, aen de geilheit der bootsgezellen, om geſchoffeert te worden, ten beſte gegeven en opgeoffert: en daer na met de kinderen, zoo knechtkens als meiskens, na *Konſtantinopolen* in ſlavernye gevoert.

Na het verdelgen der Egineters, wierden d'eilanders van *Paros*, en die van d'andere eilanden, op een zelve wijmishandelt.

Na verloop van een dagh of twee, deed dezelve vloot het eilant *Naxos* aen, dat toen onder zekeren *Johannes Krispus* ſtont, die over dit en over andere eilanden van d'Egeeſche zee met den tijtel van hertogh gebood. Waer op alle d'inwoonders van het lant, zoo mannen als vrouwen, hunne woonplaetſen en huizen, en het meeſte van hunne goederen verlieten, en na de ſtad *Naxos*, met grote verbaeſtheit vlughten, en met gehuil en gekerm de ganſche ſtad vervulden. Naxos verovert.

Zoo dra nu de Turken te lande geſtapt waren, vielen zy op zekeren toren en de naeſte huizen aen, en, vindende niemant daer in, ſloegen de wijn,

ko-

koren en olyekelders op, en haelden alles daer uit, wat zy daer in vonden. Voorts flechten zy de huizen en torens ten gronde.

Ondertusschen zond de Turksche admirael eenen in de stad aen hertogh *Joannes Krispus*, met last van hem aen te zeggen, dat hy, by aldien hy alles behouden wilde, en het leven en welvaren der inwoonders en onderzaten ter herte nam, zich met zijne eilanden en plaetsen den Turkschen keizer vrywilligh t'onderwerpen had: of dat anders, by weigering, gene genade voor hem noch voor zijne vrouw, kinderen en onderdanen zou zijn: maer dat hy die alle, tot den laesten man toe, zou doen ter neer houwen.

De Hertogh, die de groote maght des keizers niet onbekent was, en wist wat ramp den inwoonders van *Egina*, *Paros* en andere eilanden overgekomen was, en daer en boven genen bystant noch ontzet van de Kristenen te verwaghten had, en zelf uit maghteloosheit tegen zulken grote maght niet opmoght; gaf zich, na de zake met zijne raetsheeren wel overwogen te hebben, in het laeste van Slaghtmaent, des jaers vijftien hondert zeven en twintigh, aen den Turkschen keizer over, en onderwierp zich desselven jok en heerschappye: met beloften van jaerlijks vijf duizent dukaten tot schatting te betalen: welke som hy voor af gaf, om des te goedertierender heer aen den Turk te hebben. Al het welk de hertogh by brieve den Paus en anderen Kristen vorsten verwittighde, met sterk vermaen en aenporren van de wapenen des Turkschen keizers tegen te gaen.

Eilant *Salamis*.

HEt eilant *Salamis* doorgaens by d'ouden, en anders ook *Salaminia* en *Salamine* genoemt, voerde te voore by d'oude Grieken verscheide andere namen: als *Sciras*, en *Kychreia* of *Kychria*, na koning *Kychreus*.

Het was ook *Pityussa* genoemt, van wegen de meenighte der pijn-bomen, die op dit eilant groeiden, en *Pitys* op Grieksch heten.

Salamis was (zoo d'ouden eenparigh beuzelden) alzoo na *Salamine* genoemt, welke eenen dochter van den vliet *Asopus*, in *Beotie* was, en na dit eilant door *Neptuin* overgevoert wiert: uit welker byslaping *Kychreus* of *Kenchreus* geboren wiert, die, wanneer hy zonder mannelijke oir te sterven quam, *Telamon* tot navolger had, die *Ajax* by *Hesione*, dochter van *Laomedon*, koning van *Troje*, en broeder van *Priamus*, gewan. Hierom wort *Salamis*, by den poëet *Virgilius*, de rijken der zuster *Hesione* van *Priamus*, *Laomedons* zoon, genoemt, derwaerts *Priamus* 't eener tijde na toe getrokken was.

Wanneer *Kychreus* of *Kenchreus* voornoemt op het eilant *Salamis* regeerde, had hy eenen slang of draek van een boven mate grote, die d'inwoonders by ouds plaeghde, gedoot: waerom ook de koning op Grieksch *Ophis*, dat is *slang*, genoemt wiert. In een zelven zin was ook het eilant op Grieksch *Nesos Drakontos*, dat is, *eilant des draeks* genoemt.

Doch zoo andere, als *Stephanus*, melden, wiert *Kychreus*, zoon van *Salamis* en *Neptuin*, *Ophis* of *slang*, om zijne rouheit of woestheit van zeden, genoemt: en was de slang, de verwoester des eilants, geen ander, als *Kychreus* zelf.

Wanneer dees het eilant verwoeste, wiert hy door *Eurylochus* verdreven, dien daer na de goddin *Ceres* aennam, en tot koster in haren tempel t'*Eleusine* verkoor. Zoo men *Strabo* geloven magh, zou de slang *Kychriodes*, alzoo by hem genoemt, door *Kychreus* opgevoet zijn, die daer na, wanneer hy het eilant verwoeste, door *Eurylochus* verjaeght, en tot koster van *Ceres* aengenomen wiert.

Andere willen, dat koning *Asopus*, wanneer hy uit *Beotie* na *Salamis* overgetrokken was, koning *Ophis* gedoot, en voor hem geregeert had. Hier op schijnt te slaen, het geen men by *Pausanias* leest, te weten, dat wanneer d'Atheners onder *Salamis*, in een schipstrijt tegen de Persianen, ten tijde van koning *Xerxes*, zouden vechten, een Auct. Etym.

T draek

draek op de ſchepen verſchenen was. *Apollo*, daer over geraetvraeght, had door het orakel geantwoort: dat die draek de helt *Kychreus* ware.

Nu wort het eilant *Salamis* by Grieken, Turken en Franken, *Kolouri* of *Koulouri*, en by d'onzen in de zeeboeken *Kuloro* genoemt.

De gemene Griekſche inwoonders weten van den ouden naem *Salamis* niet, noch hebben gene geheugenis daer van; maer wel weet d'een of ander half geleerde Griekſche paep daer van te ſpreken.

Het leit ontrent drie of vier mijlen ten Noordweſte van het eilant *Egina*, dieper den zeeboeſem inwaerts na 't Weſte, voor de ſtad *Megara*, nu *Megra*, en een halve Duitſche mijle van het vaſt lant van *Attika*, met eene doorvaert of kanael van eene zelve brete tuſſchen beide: doch de wijte is noch ongelijk minder, daer d'overvaert van het vaſt lant op dit eilant is, welke overvaert *Perama* nu op Griekſch genoemt wort: hoewel *Strabo* de wijte van d'overvaert niet meer als ontrent twee ſtadien groot maekt, en het eilant tegen over de grenspalen van het vaſt lant ſtelt, die by ouds het Attiſch lant van *Megara* ſcheiden. *Plinius* ſtelt *Salamis* tegen over d'aeloude ſtad *Eleuſine* of *Eleuſis*, in *Attika* gelegen, en achter het eilant *Pſytalia*.

Strabo ſtelt d'overvaert (by hem *Porthmos* op oud Griekſch genoemt) het eilant *Salamis*, na d'uithoek *Amphiale:* welke overvaert hy zeidt, dat de Perſiſche koning *Xerxes* beſtont te bedijken: maer de ſchipſtrijt en de vlught der Perſianen hem overviel. Doch zoo *Herodoot* ſchrijft, beſtont *Xerxes*, na het verlies van den ſchipſtrijt, een dijk tot aen *Salamis* op te werpen, en de Feniciſche ſchepen aen malkanderen te hechten, om tot een vloot en muur te dienen.

Spon. Whel. Het eilant heeft ontrent vijftien Franſche of vijftigh Italiaenſche mijlen in den omtrek, en zeventigh of tachentigh ſtadien in de lengte, volgens *Strabo*.

Het heeft aen de Zuid of Zuid-Weſtzijde een haven; en niet aen de Noordzijde, na het vaſt lant van *Attika* toe.

Deze haven is een van de ſchoonſte der werelt, en ſpringt ontrent zeven of acht Italiaenſche mijlen het eilant in, en is ontrent drie Italiaenſche mijlen breet. Zy is al-ront van geſtalte, en loopt met haren mont een weinigh krom om. Die met een ſchip in deze haven leit, ſchijnt als in een meir te leggen, onder beſchut van 't lant, en heuvelen des eilants. Dies het daer goet leggen voor de ſchepen is. D'ingang is tegen het Zuid-Weſte.

Voor de haven leggen twee klippen *Kanouli* en *Praſouli:* welke laeſte dien naem op hedendaeghs Griekſch voert, van wegen de meenighte der preyen, die het voortbrengt.

Op den bodem of binnenſte oever der haven, leit de voornaemſte ſtad of vlek, ook *Koulouri* of *Kolouri*, als het eilant, genoemt. Het beſtaet uit ontrent * honderten vijftigh of † twee hondert zeer ſlechte en olijke huizen of liever hutten, bewoont met vier hondert zielen: die meeſt alle Grieken zijn, en tot leeraer eenen Griekſchen *Papas* of prieſter hebben. Vlek Kouri. * Vi[...] † Sp.

Boven het vlek *Koulouri* leit een hoge ſcherpe rotſe: waer op verſcheide kruiden groeien. Op de velden groeit een zeker ſlagh van kleine lis, met een zeer fraeien witten bloem, ontrent een hant hoogh van d'aerde. De bladen zijn niet breder noch langer, als het gemeen gras.

Dit vlek *Koulouri* leit niet op den grontveſt van d'oude ſtad *Salamis*, welke vier of vijf Italiaenſche mijlen van daer lagh, na een klein vlek toe, van twintigh huizen, nu *Ambelaki* of *Ambelachi* genoemt: alwaer een zeer kleine haven in het gezight van *Athene* is.

Het eilant *Salamis* had, ten tijde van keizer *Auguſt*, eene ſtad van een zelven name: maer d'oude ſtad, welke na 't Zuide, en tegen over het eilant *Egina* lagh, was te dien tijde al verwoeſt. Str[...]

De ſtad *Salamis*, welke ten tijde van keizer *Auguſt* was, ſchijnt by ouds op haer zelf geſtaen te hebben. Str[...]

Ten tijde der Kriſtenen was de ſtad *Salamis* met een biſſchoppelijken zetel verheerlijkt, en ſtont onder het aertsbisdom van *Athene*.

Men ziet te *Amblachi* noch pinho-

ANDRO.

CALOIERO.

BOCA SILOFA.

GUDIA.

ONTETRIVO.

ANDRO.

HIDRUSSA.

DIO.

ANDRO VECHIO.

PONTE OSTEDO.

Pº CAIRO.

SCOGLI.

CALOIERA.

TINE.

SARA

PORTO

PSARA
PICOLA

STAMPALIA.

Scrova.

Placida.

Convpi.

Deonia.

Zaparana.

Sampalia.

Serpa.

Pianosa.

NICARIA.

Nicaria.

Starodia.

Rati.

Dragonisi.

ero.

hopen van oude gebouwen, en dicht by zee, grontveften van gehouwe ftenen onder water, en zeven of acht kleine oude Griekfche opfchriften. Onder andere ziet men'er op een zwarten marmer-fteen, een oud opfchrift, dicht by eenen puinhoop van een ouden tempel of kerke der Franken: waer in de naem *Salamina* of *Salamis* gefpelt wort. Het luidt aldus.

ΝΙΚΟΚΛΗΣ ΗΓΗΣΙΓΓΟΥ ΑΝΑΓΥΡΑΣΙΟΣ
ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΝ ΔΕ ΑΝΕΘΗΚΕΝ ΝΙ.....ΜΩΝ ΓΑΤΡΟΣ ΕΑΥΤΟΥ.
ΑΘΑΝΑΤΟΙΣΙ ΘΕΟΙΣ ΚΟΣΜΩΝ ΙΕΡΑΝ ΣΑΛΑΜΙΝΑ.

Dat is:

Nikokles, zoon van Hegefippus van Anagyra, heeft dit beelt opgerecht, aen NI..... zijn vader, ter eere van d'onfterffelijke Goden, vercierende het heiligh Salamis.

Metropis. Wh. Een ander vlek leit aen de Zuidzijde der haven van *Koulouri*, op een afftant van ontrent anderhalve Duitfche mijle, en heet *Metropis*. *Spon* hout dit vlek voor een kloofter der Kaloyers, en noemt het *Metropoli*: daer by eenige huizen ftaen. Behalve deze zijn geen meer vlekken of dorpen op dit eilant.

Strab. Het eilant *Salamis* was door d'Eacidynen of nakomelingen van *Eakus* eertijts beroemt: die over het zelve geregeert hebben: inzonderheit *Ajax*, zoon van *Telamon*: als ook door den neerlaegh van den Perfifchen koning *Xerxes*, onder dit eilant, die in een fchipftrijt door de Grieken overwonnen wiert, en't huiswaert vlughte. Ook gedenkt *Pomponius Mela*, dat *Salamis* bekender door den ondergang der Perfifche vloot was, als het eilant *Helena*, door de verkrachting van *Helena*, bekent was. Ten welken inzighte *Plinius* miffchien *Salamis*, het beroemt of deurluchtigh *Salamis* noemt.

Strab. Ten tijde van keizer *Auguft* bezaten d'Atheners het eilant *Salamis*; die by ouds met de volken Megariers, daer tegen over op het vaft lant gelegen, om deffelfs bezit gekrakeelt hadden. Zeker *Pififtratus* of *Solon* traghte uit eenige vaerfen van *Homeer* te bewijzen, dat het eilant *Salamis* van ouds onder d'Atheners geftaen hadde.

Het eilant *Salamis* heeft vele hoge rotfe en klippen: hoewel ook verfcheide vruchtbare dalen; tuffchen beide, die groten overvloet van tarruwe en gerft geven. Op de heuvelen groeien pijn-boomen: waer uit d'inwoonders pek branden. Van de *Lentiskus* of maftich-bomen, die aldaer overvloedelijk veel groeien, wordt afch gebrant, om zeep van te maken.

Bokarus is d'aeloude naem van een vliet van *Salamis*, die ten tijde van *Strabo Bokalius* genoemt wiert. Andere ftellen op dit eilant een kleine riviere *Buma* genoemt. Strab.

Alle deze eilanders, die Grieken zijn, hadden eertijts eenen *Waywod* en *Kady*, die d'eilanden *Egina*, *Poros* en *Koulouri*, van wegen den groten heer, beftierden. Maer des jaers zeftien hondert en zes en zeventigh, maekten zy eene beurfe met elkanderen uit, en kochten deze twee ampten van den *Kapitan Baffa*, of Turkfchen admirael, voor zeven hondert vijf en tachentigh piafters, mits datmen dan niets van hen zou eiffchen. Sedert bleven zy aldus op zich zelfs vry.

Deze eilanders zijn zeer arm, en leven armelijk, gelijk by na alle d'Albanefen doen, die in *Grieken-lant* verfpreit woonen.

Al hun onderhout, dat klein is, komt van koren, gerft, guitran, pek, hers, vifch, kolen, fponffen, afch van Lentiskus-bomen: al het welk zy na *Athene* te koop brengen: daer hun merkt-plaetfe is.

Indien de Korfairen deze eilanders geduurighlijk, tot dier grote ongemak en fchade, niet quamen befpringen, zy zouden van den lantbouw eenige middelen by een kunnen vergaderen: want het lant is groot van beftek, ten aenzien van het klein getal der inwoonders, die niet boven de duizent zielen kunnen uitmaken.

Vervolgens zullen wy ook d'andere eilanden, in deze inwijk of *Golfo di Engia* gelegen, ten tone ftellen.

Te beginnen van de *kaep der kolom-*

Potro-kleia. *men.* en te gaen Weftwaerts, langs en onder de kuft van *Attika*, leit een woeft eilant *Patrokleia*, een Duitfche mijl ten Zuid-Wefte van daer,
Stephan. Paufan. en anders *Patroklonefus*, dat is, *Patroklos eilant* genoemt, na *Patroklus*, admirael der galeyen van den Egyptifchen koning *Ptolemeus*, zoon van *Lagus*. *Strabo* fchijnt dit eilant een wal van *Proklus*, verfta *Patroklus*, te noemen; dewijl *Patroklus*, volgens *Paufanias*, op dit eilant tot verfterking een muur deed ophalen, en een wal opwerpen.

Het wort by eenigen nu noch *Patroklea* of *Patrokleia* genoemt; maer doorgaens by de Franken, na den voorgang der Grieken, veeltijts *Gaydaronifi* of *Guidronifa*, dat is, *ezels eilanden*, en anders ook *Ebanonifi*, dat is, *Ebanos eilant*; dewijl zeker boomtje *Ebanos* of *Ebenos* aldaer groeit.

Paufanias wil, dat dit gewas gene bladen zou voortbrengen, dat valfch is.

Het gewas *Ebenus*, en anders *Ebano* by d'Italianen genoemt, is een ganfch kromme heefter, en fchiet tot de hoogte van vier of vijf ellen op, en heeft zilveraghtige bladen, die drie aen een fteel zitten, gelijk die van het drieblat. Het krijght rode bloemen, met eenige witte hairen doormengt, gelijk vogel-ftruis-veren, in zeer dunne delen verdeilt, vertoonen, dies deze bloem zeer fraei ftaet: want zy fchijnt uit purper en zilver eenighzins gemaekt te zijn.

Na de bloemen volgt zaet, groter als dat van gerft. Het hout is hert en zeer zwart, en de fchors afchverwigh.

Dit gewas groeit ook op het eilant *Kandia*, op zeer rouwe, fteile en heuvelagtige plaetfen. Maer toen de Venetianen op het eilant *Kandia* oorloghden, hebben de Kriften Korzairen die meefte boomtjes uitgeroeit. Het wort ook doorgaens op Griekfch *Archondoxylon* genoemt, dat *edel-hout* bediet.

Belbina. Bononi. Verder de golf ten Wefte inwaerts, leit een eilant *Bononi*, dat by d'ouden, zoo eenige willen, *Belbina*, genoemt was: welk *Belbina Strabo* neffens *Patrokleia* of *Wal van Patroklus*, niet verre van het vaft lant, ftelt, en voor de volken *Anaflyften*, en de kapel van *Venus*, en tempel van *Venus Kolias*, die beide op het vaft lant ftonden.

Een goet ftuk weeghs verder, langs de kuft van *Attika* te varen, leit een ander klein eilant, *Eliffo* nu geheten, dat *Strabo* miffchien *Eleuffa* of *Eleouffa* noemt, en voor d'uithoek *Aftypalea* ftelt: gelijk een ander eilant *Phaura*, voor d'uithoek *Thoreas*: gelijk daer nu noch een kaep of uithoek op de hoek van een bay of inwijk leit: waer door dezelve bay gemaekt wort. Eliff

Felchida of *Felkuda* is een eilant, drie mijlen en een halve, Ooft ten Zuide, van het eilant *Egina* gelegen, en ontrent drie Duitfche mijlen ten Wefte van de *kaep der kolommen*. De fchepen kunnen nergens onder dit eilant zetten: want het is over al eene grondeloze diepte. Felc-da.

Een grote mijle verder, dicht by een uithoek, die van den bergh *Hymettus*, op het vaft lant van *Attika* gelegen, in zee fchiet, leggen vijf kleine eilanden by malkanderen, *Kombonifſa* of *Kombonifſa*, en *Halikas* of *Selikas*, dat zijn *Zoutputten* genoemt. *Kombos* bediet op hedendaegs Griekfch een krael of knoop van een rozekrans.

Daer na volght een ander klein eilant *Flega*: welk by ouds, en by *Strabo*, miffchien *Phaura* genoemt wiert. Fle

In het midden van den golf leit het eilant *Egina*, *Koulouri &c.*

Aen den mont van de *Straet*, tuffchen het eilant *Koulouri* en *Porto Lione*, een haven van het vaft lant, leit een eilant *Lipfokoutalia* nu geheten, dat eenigen voor het eilant *Pfyttalia* der ouden houden. Lipkot is.

Door of voor by de ftraet, na 't Noorde en de ftad *Eleufis* toe, leggen twee kleine rotfen of eilanden dicht by malkanderen, en fchijnen als een dobbele klip te zijn: d'eene is op Griekfch *Megala Kira* genoemt, dat is, *groot Kira*, en d'ander *Mikra Kira* of *klein Kira*.

Een van deze was by ouds *Keras* genoemt: daer op de Perfifche koning *Xerxes* een zilveren throon had doen ftellen, om van den zelven zijne fcheepsvloot t'overzien: met de welke hy *Grieken-lant* daght op te flokken. Maer verloor het geveght en nam de vlught. Ke

Het

Het is een klein eilant; vol hazen en konijnen, die van enkelen ouderdom aldaer ſterven: want zy worden niet opgevangen: dewijl de Turken het niet wagen derven daer te jagen, uit vreze voor de Kriſten Korzairen. Wat d'arme Grieken belangt, die eeten weinigh vleeſch, ter oorzake van hunne veelvoudige vaſtdagen.

De meeſten onder hen hebben ook geen ſchiet-geweer, dewijl dat aldaer zoo gemeen niet is, als hier te lande.

Daer na volght het eilant *Salamis* of *Koulouri*.

Verder opwaerts, tuſſchen de ſtad *Korinthen*, en het eilant *Egina*, leggen vijf kleine eilanden: het een heet nu op Griekſch *Hagio Thoma*, dat is, *heilige Thomas:* een ander *Diaporia*, een ander *Hebreo*, een ander *Hagio Jani*, dat is, *heilige Johannes:* en een ander *Platoniſi*, dat is, *plat of vlak eilant*, dewijl het laegh en plat is. *Plinius* gedenkt ook een eilant *Plateis*, en ſtelt het neffens *Belbina*, voor de kaep *Trozenium*.

Rontom leggen hier en daer verſcheide andere klippen of rotſen uit zee boven water, doch hebben gene namen. Tuſſchen het eilant *Egina* en *Koulouri* leit een eilant *Laouſa* genoemt, en daer by vier ſmalle klippen. Laouſa.

Tuſſchen *Egina* en het lant van *Morea* leggen, d'eilanden *Angiſtri*, *Metopi*, *Dorouſa*, en *Moni*.

Van het eilant *Egina* na de kaep *Skylly* toe, leggen twee ſmalle eilanden, *Kouſinidia* of *Kophinidia* nu op Griekſch genoemt, dat *korven of manden* gezeit is.

Daer na volgt een groter eilant *Poros*.

Poro. Het heeft achtien Italiaenſche mijlen in den omtrek, en wort niet als door Albaneſen bewoont, die het grootſte gedeelte van hunne goederen op het vaſt lant hebben leggen.

Eenigen houden het eilant *Poros* voor het geen, dat d'ouden *Kalauria* noemden: hoewel andere willen, dat *Kalauria* nu *Sidra* zou genoemt zijn.

Voor de kaep *Skilly* leggen twee andere kleine eilanden of klippen, *Chevines* of *Kelevinais* genoemt.

Onder alle deze eilanden zijn gene andere bewoont, als *Egina*, *Koulouri* en *Poros:* gelijk gezeit is.

Na het eilant *Kalauria* week *Demoſthenes*, de beroemde Griekſche redenaer, als na een vryburgh; en braght zich zelven aldaer met vergif om 't leven: wanneer hy door *Archias* vernam, dat *Antipater*, lantvooght van *Alexander de Groote*, na zijne leven ſtont. Suid. Plutarch.

By d'ouden worden verſcheide andere eilanden van dezen zeeboeſem geſtelt.

Herodoot ſtelt tuſſchen het eilant *Salamis*, en het vaſt lant, een eilant *Pſyttalea*, en by *Herodianus Pſyttale* genoemt, gelijk ook *Strabo* het aldaer ſchijnt te plaetſen: en *Plinius* voor *Salamis*; maer die noemt het *Pſytalia*. Pſyttalia.

Herodoot, als ook *Eſchilus*, noemt *Pſyttalia* een klein eilant: en *Strabo* een woeſt en ſteenigh eilant, dat eenigen, zeidt *Strabo*, de haven van *Peireos* genoemt hebben.

Van wegen deſſelfs woeſtheit was het by d'ouden aen God *Pan* heiligh en toegewijdt.

Spon wil, dat *Pſyttalia* nu *Lipſokoutalia* zou genoemt zijn; die het ook tuſſchen *Koulouria* of *Salamis* en het vaſt lant, aen den mont van de ſtraet of engte van *Salamis*, ſtelt.

Na by *Pſyttalia* lagh een eilant *Atalante*, gelijknamigh met het eilant *Atalante*, onder het eilant van *Eubea* gelegen. Aldaer ſtelt *Strabo* noch een ander eilant, dat van *Pſyttalia* gelijk. Atalante.

By d'overvaert of kanael van het eilant *Salamis*, ſtelt *Strabo* twee eilanden, *Pharmakuſen* genoemt: op welker een hy zeidt, dat het graf van *Circe* getoont wiert. Eilanden Pharmakuſen.

In het varen van *Niſea*, een ſcheepstimmerwerf van de ſtad *Megara*, en op het vaſt lant van *Achaja*, aen dezen zeeboeſem gelegen, ſtelt *Strabo* vijf eilanden.

Ook ſtelt hy vele eilanden, rontom het eilant *Egina* na het vaſt lant toe: maer na zee toe een eilant *Belbina*, dat *Scylax* neffens of by d'uithoek *Sunium*, nu de *kaep der kolommen*, ſtelt, en daer op eene ſtad van een zelven name.

Plinius ſtelt voor d'uithoek *Trezenium* of ſtad *Trezen*, in *Morea*, aen dezen zeeboeſem gelegen, d'eilanden *Kalauria*, *Plateis*, *Belbina*, *Laſia*, *Baucidias*. Tegen over *Epidaurus*, *Ce-*

cryphilos en *Pityonesus*, zes duizent schreden van het vast lant.

Tegen over of voor d'uithoek *Spireum*, nu *Capo Spireo*, in *Morea* gelegen, stelt hy d'eilanden *Eleusa*, *Dendros*, twee eilanden *Kraugien*, twee *Cacien*, en *Selachusa*, *Cenchreis*, en *Aspis*. In den Megarischen zeeboesem stelt hy vier eilanden, *Methuriden* by hem genoemt.

Eilant *Eubea*, nu *Negroponte* en *Egripos*.

Strab. Stephan. Plin. &c. HEt eilant *Eubea*, alzoo van over ouds by Grieken en Latijnen genoemt, wiert te voore *Chalkodontis*, *Makris*, of *Makra*, *Ocha*, *Chalcis*, *Bomo*, *Hellopia*, *Aonia*, *Abantis* of *Abantias*, *Asopis*, en *Argiboeios* geheten.

Het eilant wiert *Eubea*, volgens *Strabo*, na zekere heldin genoemt: gelijk het *Abas* of *Abantias*, volgens eenigen, na zijn schrijven, na zekeren helt *Abas* zou geheten zijn. Of misschien gelijk zeker hol, (als *Strabo* op eene andere plaetse schrijft) aen den zeekant na d'Egeesche zee toe gelegen, *Boos Aule*, dat is, *ossen-stal* op Grieksch by d'ouden genoemt wiert, waer in *Io* gezeit wort *Epafos* gebaert te hebben, alzoo heeft ook dit eilant, om die zelve oorzake, den naem van *Eubea* bekomen.

Jupiter (zoo de oude Grieksche poëet *Hesiodus* melt,) zou het eilant *Eubea*, na den naem van e enen os, genoemt hebben, dat de altijt-zijnde goden (zeit hy) te voore *Abantis* noemden. Of het wiert *Eubea*, zoo andere willen, genoemt, van wegen desselfs osse-rijke weiden: gelijk het ook in dien zin *Argiboeios* by de Grieksche poëten geheten wiert, dat zoo veel als *witte ossen* gezeit is. Ælian.

In een zelven zin wiert het eilant *Eubea*, volgens *Hesychius*, ook *Bomo* genoemt: want *Bomo*, of *Bohmo*, bediet op Arabisch *vee*: gelijk *Behemoth* op Hebreeusch: want al voor de tijden des Trojaenschen oorloghs was dit eilant, van wegen d'osse-weiden, beroemt: als onder andere uit de fabelen, nopende d'ossen, die door *Autolikus*, zoon van *Merkuur* en *Klio*, uit *Eubea* door dief-stal wegh gevoert wierden, te bespeuren is. Tzet. Apollod.

Thucid. Ook zonden d'Atheners, in den aenvang des Peloponneschen oorloghs, hun vee na het eilant *Eubea* over, ter weide. Desgelijks is geen wonder, dat *Eubea* met een Arabischen naem *Bohmo* genoemt zy; dewijl onder d'oudste inwoonders des eilants, d'Arabieren van *Strabo* gerekent worden: die, met *Kadmus*, na het eilant *Eubea* overgescheept waren.

Het gansch eilant, als ook desselfs voornaemste stad, was *Chalcis* genoemt, na *Kombe*, dochter van *Asopus*, welke ook *Chalcis* geheten was: of na het koper, dat op Grieksch *Chalcos* heet, en gezeit wort op dit eilant allereerst gevonden te zijn. St. Ph.

Het wert *Ellopia* of *Hellopia* genoemt, na *Ellops*, zoon van *Ion*, die ook by d'ouden voor eenen broeder van *Eklus* en *Kothus* gehouden, en gezeit wort de stad *Ellopia* op dit eilant gesticht te hebben. St. Sc. an.

Het wert *Aonia* genoemt, na zekere volken Aonen, die het eilant eertijts bewoont hebben, en uit *Beotie* herkomstigh waren.

Het wiert *Makris* of *Makra*, dat is, *smal of langh*, op Grieksch genoemt, van wegen desselfs langte en smalte: want het is langwerpigh en smal.

Of het wiert *Makris*, zoo de poëten beuzelen, genoemt na *Makris*, voedster van *Bacchus*, zoon van *Jupijn*, dien zy, in het hol van Eubeesch *Abantis*, in haren boesem koesterde; hoewel *Plinius* *Nysa* voester van *Bacchus* maekt: na dewelke eene stad, in *Syrie*, *Nysa*, en namaels *Scythopolis*, genoemt wiert. Ap. on.

Het wiert *Ocha* of *Oche* genoemt, na een aeloude stad van een zelven name: of van wegen de vermenging der Goden, *Jupijn* en *Juno*: of van wegen de weiden of uitstekentheit der schapen: of dewijl de schapen aenstonts met jonge worden: want in dien verscheiden zin kan het Grieksch woort *Ocha* genomen worden. Stra.

De grootste bergh, op *Eubea*, was ook *Oche* genoemt.

Het

Het wiert *Abantis* of *Abantias* genoemt, na *Aben*, eene ſtad van *Focis*: want de Thraciers trokken uit de ſtad *Aben*, en bevolkten dit eilant, en noemden de genen, die het bezaten, na *Aben*, Abanten: en het eilant zelf *Abantias* of *Abantis*; hoewel * andere willen, dat het alzoo na zekeren helt *Abas* genoemt wiert: gelijk *Eubea* na eene heldin.

Deze helt *Abas* was (volgens *Stephanus*, uit *Ariſtokrates*,) een Argiver, of een zoon van *Neptuin* en *Arethuſa*, de vader en ſtam-vorſt der volken Abanten. Gelijk het eilant *Abantis* of *Abantias*, alzoo wierden ook d'aeloude inwoonders by ouds Abanten genoemt: want aldus noemt *Homeer* d'inwoonders des eilants Abanten, en noit Eubeers: als *Strabo* al overlang heeft aengemerkt: daer nochtans *Homeer* den naem *Eubea* dikwils gedenkt. Miſſchien heeft *Homeer* hierom den naem van Eubeers niet gebruikt; dewijl de naem van Abanten toen gemeender was.

Het eilant, als ook deſſelfs voornaemſte ſtad, wort nu by d'Italianen, en andere Franken of Weſter-Kriſtenen *Negroponte*, of ook *Egriponte*, en by Grieken en Turken *Egripos* genoemt: welk *Egripos* ongetwijffelt een gebroken naem van *Euripus* is, de vermaerde zee-engte of ſtrate, tuſſchen dit eilant en het vaſt lant van *Beotie* gelegen. Desgelijks is *Negriponte* of *Egriponte*, van *Egripos* geſmeet: want als d'eerſte Franken aldaer quamen, en 's lants inwoonders op Griekſch hoorden zeggen, *Eis ton Egripos*, dat is te zeggen, *na Egripos*, zoo hebben zy gemeent, dat de Grieken dit eilant *Negroponte* noemden. Dies behoeftmen genen anderen oorſprong van dien naem te verzinnen noch ſmeden, op eene dwaling en doling der Italianen, die het eilant en de ſtad *Negroponte* noemen, dat eigentlijk *zwarte brugh* op Italiaenſch gezeit is, als of'er een zwarte brugh van ſteen zou leggen.

Het eilant *Eubea* of *Negroponte* leit, volgens *Plinius* en *Mela*, met de Zuid-Weſtzijde in de lengte, ten Noorde of Noord-Ooſte, voor of langs ganſch *Beotie*, tot aen *Theſſalie*, (twee lantſchappen van *Achaja*, anders *Hellas* of *Gricken-lant*) uitgeſtrekt, met een ſmalle zee-ſtraet of zee-engte, tuſſchen beide, *d'Euripus* genoemt.

Desgelijks breit *Strabo* *Eubea* langs die ganſche zeekuſte uit, welke van *Sunium*, eene uithoek van *Attika* of Attiſch lant, nu *Capo delle Colonne* genoemt, tot aen *Theſſalie* ſtrekt: behalve d'uithoeken op beide zijde: want het leit, volgens den zelven *Strabo*, na het eilant *Helena*; anders *Makroniſi*, tegen over het overigh lant van *Attika*, en neffens het vaſt lant uitgeſtrekt, en met zijn Zuider uithoek, *Leuce Akte*, dat is, *witte ſtrant*, drie hondert ſtadien varens van de hoek *Sunium* of *Capo delle Colonne*: gelijk de Weſterhoek des eilants, *Ceneum* by ouds, en nu *Capo Litar*. genoemt, tegen over den Maliaſiſchen zeeboeſem, nu *Golfo di Siton*, leit, met eene zeeſtraet of zee-engte van twintigh ſtadien breet, tuſſchen beide.

Dies leit *Eubea*, volgens *Strabo*, tegen over *Attika*, *Beotie*, *Lokris*, en de volken Maliers.

Het raekt by *Chalcis*, een aelonde ſtad van *Eubea*, nu *Egripos* en *Negroponte* genoemt, het naeſte aen het vaſt lant: alwaer het met eenen boght na de plaetſen, dicht by *Aulis* op het vaſt lant gelegen, ſchiet, en maekt den *Euripus*, die aldaer zoo nau is, dat de ſtad *Chalcis*, op *Eubea*, met eene brugh van twee bunderen lang aen *Beotie*, volgens *Strabo*, gehecht was. Strab.

Want zoo *Strabo* en *Plinius* getuigen, zou het eilant *Eubea* eertijts van het vaſt lant van *Beotie* afgeſcheurt zijn: te weten, door gewelt van den vloet en ſtroom *Euripus*, tuſſchen *Aulis*, eene ſtad van *Beotie*, en tuſſchen *Chalcis*, eene ſtad van *Eubea*. Zeker aelonde Griekſche dichter *Ion* gedenkt ook des by *Strabo*, in de volgende woorden. *De ſtroom van de lichte Euripus heeft het lant van Eubois van het ſtrant van Beotie afgeſcheurt, na de Kretiſche zee toe.*

Men zeidt, dat ook het eilant *Cea* of *Cia*, vier mijlen ten Zuide van daer gelegen, van *Eubea* afgeſcheurt zy. Ziet pag. 128.

Eubea wort in de zeekaerten met zijn Ooſthoek, *Capo Martelo*, elf mijlen

ten Zuide van het eilant *Schiro*, en ontrent zoo verre ten Weſte van het eilant *Scio:* en anderhalve mijle ten Noord-Weſte van het eilant *Paros.*

Grote. Het is een lang en ſmal eilant, en ſtrekte in de lengte Noord-Weſt en Zuid-Ooſt: waerom het ook *Makris*, op Griekſch, genoemt wiert, volgens *Strabo:* want het leit van de Weſter of Noorder uithoek *Ceneum*, nu *Capo Litar*, tot aen de Zuider uithoek * *Gereſtus*, tot 1200 ſtadien in de lengte uitgeſtrekt.

* nu Capo Roſſo of Martelo.

Op een zelve lengte brengt *Plinius* de lengte des eilants: te weten, op hondert en vijftigh duizent ſchreden, die net twaelf hondert ſtadien uitmaken: dat zijn, hondert en vijftigh Italiaenſche mijlen, of zeven en dertigh Duitſche mijlen en een halve.

De brete des eilants is ongelijk: maer heeft op zijne grootſte brete ontrent hondert en vijftigh ſtadien, eene ſtreke ontrent van vijf Duitſche mijlen. In de brete is eenigh verſchil tuſſchen *Plinius* en *Strabo:* naerdien de grootſte brete, welke *Strabo* aen dit eilant geeft, niet eens de minſte brete van *Plinius* uitmaekt: want *Plinius* maekt dit eilant op zijn ſmalſte twintigh duizent ſchreden breet, en op zijn breetſte veertigh duizent: twintig duizent ſchreden nu maken hondert en zeſtigh ſtadien uit, en veertigh duizent ſchreden, drie hondert en twintigh ſtadien.

Mela maekt *Eubea* ſlechts twee duizent ſchreden breet, doch noemt het ook lang: zonder evenwel de mate van lengte uit te drukken.

Plinius brengt de ronte, of omtrek des eilants, op drie hondert en vijf en zeſtigh duizent ſchreden: dat zijn drie hondert en vijf en zeſtigh Italiaenſche mijlen, in welke mate de meeſte hedendaegſe lantbeſchrijvers hem volgen.

Omtrek. Andere brengen de lengte op hondert en vijftigh, de brete op veertigh, en den omtrek op drie hondert en dertigh Italiaenſche mijlen.

Herodoot noemt *Eubea* een groot en gelukzaligh eilant, en dat niet minder, als *Cyprus* is.

Kapen en uithoeken. Het eilant *Eubea*, of *Negroponte*, ſchiet met verſcheide uithoeken of kapen in zee. *Pomponius Mela* ſtelt op *Eubea* drie uithoeken: als *Gereſtos*, en *Kaphareus*, by de Latijnen en by de Grieken *Kaphereus* genoemt, ten Zuide, en *Cæneum* of *Ceneum* ten Noorde.

Desgelijks ſchrijft *Plinius*, dat *Eubea* met twee uithoeken ten Zuide uitmunt: als *Gereſtum*, die na *Attika* toe ſchiet, en *Caphareus*, die na den *Helleſpont* toe leit, op een afſtant van twee hondert en vijf en twintigh duizent ſchreden, eene ſtreke van zes en vijftigh Duitſche mijlen en een halve. Ten Noorde ſtelt hy d'uithoek *Caneum*. *Stephanus* noemt *Kaphereus* een ſcheeps-timmerwerf van *Eubea.*

Strabo ſchijnt vier uithoeken te ſtellen, als *Ceneum*, *Gereſtos*, *Leuce Acte*, en *Petalia:* doch d'uithoek *Caphareus* gedenkt hy niet, en ſchijnt daer voor *Petalia* te ſtellen.

D'uithoek *Ceneum* ſtelt hy tegen over de *Thermophylen*, en tegen over de plaetſen niet verre daer buiten gelegen, met eene zee-ſtraet van zeventigh ſtadien tuſſchen beide. Een weinigh te voore ſtelt hy de hoek *Ceneum*, tegen over *Daſnus* en *Knemis*, beide ſteden van *Beotie*, na 't Weſte, en tegen over de Maliaciſche zeeboeſem, nu *Golfo di Siton*, met eene zee-engte van ontrent twintig ſtadien tuſſchen beide.

Strabo brengt, tuſſchen d'uithoeken *Ceneum* en *Gereſtos*, de lengte des eilants op twaelf hondert ſtadien. D'uithoeken *Gereſtus* en *Petalia* ſtelt hy over *Sunium*, een uithoek van het Attiſch lant, en nu *Capo delle Colonne* genoemt. Desgelijks ſtelt hy *Leuce Akte*, de Zuider uithoek, dat is, *Witte ſtrant*, tegen over de uithoek *Sunium*, op een afſtant van drie hondert ſtadien varens. *Ptolemeus* ſchijnt deze uithoek *Leon*, dat is, *leeuw*, te noemen, en wort nu by eenige *Capo Martelo* of *Capo Roſſo* geheten. Andere noemen d'uithoek *Gereſtus* nu *Capo Martelo* of *Roſſo.*

In de zeekaerten wort aen d'Ooſtzijde of Zuid-Ooſtzijde, tegen over de Zuiderhoek van het eilant *Andro*, op een afſtant van anderhalve mijle, en elf mijlen ten Zuide van het eilant *Schiro*, d'uithoek *Capo Martelo* of *Capo d'Oro*, geſtelt: en een weinigh meer na 't Weſte, aen de Zuidzijde, een hoek *Capo Roſſo*. Zes mijlen na 't Noord-Weſte, leit aen de Zuid-Ooſtzijde een hoek *Capo Negro*. Benoorde deze hoek ontvalt het lant in een groten inboght.

D'uit-

D'uiterste Westerhoek wort nu *Capo Litar*, na een by gelege stad, genoemt. Aen de Noord of Noord-Oostzijde leit *Capo Phalasia*: aen dezelve zijde meer Oostwaerts *Capo Cherronesi*: en verder na't Zuide, en dicht benoorde *Capo Martelo* of *Mantello*, *Capo Huno*.

D'uithoek *Cenæum* heeft haren naem van zekeren onverwinbaren helt *Cenæus* of *Ceneus* bekomen, die by de poëten gezeit wort, door gunste van *Neptuin*, onverwontbaer gemaekt te zijn: waer uit een spreekwoort by d'oude Grieken ontstaen was. *Hy is onverwontbaerder, als Ceneus.*

Aldaer stont by ouds een kapel van *Jupijn*, die na de zelve de Ceneesche *Jupijn* genoemt wiert. Hier op slaen de volgende woorden van *Virgilius*. *D'Overwinnaer van Echalia bereide aen den Ceneeschen Jupijn offerhande.*

D'uithoek *Kaphareus* of *Kafareus*, is door de schipbreuke der Grieken, die met *Agamemnon*, van het belegh en verwoesten van *Troje* keerden, vermaert en berught geworden: want als *Nauplius*, koning van *Eubea*, en zoon van *Neptuin*, en *Amymone*, dochter van den Griekschen koning *Danaus*, vernam, dat zijn zoon *Palymedes*, door snoo beleit van *Ulysses*, onrechtvaerdelijk van het krijgsvolk met steenigen ter doot gebraght was, deed hy, om zijne zoons doot te wreken, wanneer de Grieken, na het veroveren van *Troje*, weêr na hun vaderlant keerden, op den top van den uithoek of berg *Kaphareus*, een fakkel of een groot vuur ontsteken: op welk vuuren de Griekſche schepen, als na een veilige haven, quamen aenzeilen: maer vervielen op de Euboische klippen, en quamen alle of de meeste schipbreuke te lijden.

De poëet *Virgilius* gedenkt ook des in zijn elfde boek van *Eneas*: als ook de poëet *Propertius*, met deze woorden: *De zeegh-pralende stevens hebben op de Kafareesche klippen schipbreuke geleden.*

Doch zoo *Solinus* melt, zou de gramschap van *Minerva*, of het gesternte van *Arcturus*, d'Argivische of Griekſche vloot aldaer, na den ondergang van *Troje*, met zware rampen bejegent hebben.

Wanneer *Nauplius* namaels vernam, hoe *Ulysses* en *Diomedes*, dien hy allermeest die lagen geleit had, behoudens lijfs daer af gekomen waren, sprong hy, uit ongedult van smerte, van boven neer in zee, en verdronk.

Hier uit blijkt nu, hoe de twee Zuider of Zuid-Oosterhoeken des eilants, by d'ouden *Gerestos* en *Cephareus* of *Cesareus* genoemt, nu *Capo Mantel* of *Capo d'Oro*, en *Capo Rosso* geheten worden.

Te weten de Zuiderhoek *Caphareus*, na den *Hellespont* toe, volgens *Plinius*, heet nu *Capo d'Oro*, of *Martelo*, of *Mantelo*, en anders [a] *Chimi* of [b] *Figera*: en d'uithoek *Gerestus* by d'ouden, heet nu *Capo Rosso*, na zeker bygelegen kasteel *Rosso*. Maer de Noorder of Wester uithoek *Ceneum*, heet nu *Capo Litar*, of anders ook [c] *Kanaia*. [a] Sophian. [b] Nig. [c] Niger.

Eertijts was veel van d'uithoek *Ceneum*, door aertbeving, ter neergestort. Strab.

Wheler wil, dat de Zuiderlijkste uithoek van *Eubea* nu *Karisto* van de Grieken genoemt wort.

Eubea heeft verscheide hoge bergen, die zes maenden met sneeu bedekt leggen. Bergen.

De grootste bergh van *Eubea*, wiert by d'oude *Oche* genoemt: als ook het eilant zelve: aen wiens voet de stad *Karystos* lagh.

Telethrium of *Telethrius* is een bergh der lantstreke van *Echalie*: aen wiens voet de stad *Oreum* lagh.

Dyrphys of *Dyrfys* is een bergh, waer op *Juno*, *Dyrfos* gebynaemt, geëert wiert.

Aen de Noordzijde leit een bergh, nu *Delphi* genoemt. Whel.

Ook wort by d'ouden een bergh *Nedon*, en een ander *Kotyleus* gedaght.

Verscheide rivieren of vlieten van *Eubea*, worden by d'oude schrijvers gedaght: als *Kallas*, *Budorus*, nu *Budoro*, *Lelantus*, *Cireus* of *Ceron*, *Nileus* of *Neleus*. Rivieren.

Strabo noemt vier rivieren, als de *Kallas*, *Budorus*, *Cireus* en *Neleus*.

De schapen, die uit eenen van deze twee laeste drinken, worden zwart: en die uit den anderen wit. Diergelijk verhaelt *Plinius* van den vliet *Mela* en *Cephissus*, in *Beotie* gelegen. Strab.

De riviere *Lelantus*, welke door de vlakte of velt *Lelantum* vloeit, maekt het eilant *Eubea*, zoo *Plinius* schrijft, edel.

Strabo ftelt ook eenen bron *Arethusa* op *Eubea*, die in zeker orakel, by den zelven, de heilige *Arethusa* genoemt wort: doch *Stephanus* noemt *Arethusa* eene ftad van *Eubea*.

Strab. Op de vlakte van *Lelantus* waren warme wateren: en by de ftad *Edepsus* warme baden.

Het eilant *Eubea* had in oude tijden verfcheide fteden, en was, zoo *Plinius* fchrijft, eertijts beroemt door fteden, als *Pyrrha*, *Amarynthos*, *Porthmus*, *Mesos*, *Cerinthos*, *Oreum*, *Dion*, *Edepsus*, *Ocha*, *Echalia*, namaels *Chalcis*, *Gereftus*, *Eretria*, *Karyftus*, *Oritanum* en *Artemisium*.

Mela ftelt op *Eubea* de fteden *Hiftiea*, *Eretria*, *Pyrrha*, *Nesos*, *Echalia*, *Karyftos*, en *Chalcis*, welke twee laefte, volgens *Mela*, de rijkfte waren.

Strabo gedenkt ook verfcheide fteden: waer onder *Chalcis* de voornaemfte hooftftad was, en de tweede, na die, *Eretria*.

Alle deze oude fteden zijn al voor lang vergaen, en ten gronde verdelght.

De voornaemfte ftad heet nu, als het eilant, *Negroponte* en *Egripos*: welke gezeit wort, op die plaetfe te leggen, daer wel eer d'oude ftad *Chalcis* lagh. Behalve die zijn'er gene andere fteden: maer wel vele dorpen en gehuchten.

Want het eilant *Negroponte* of *Egripos* heeft nu, in plaetfe van d'aeloude fteden, een groot getal van dorpen en gehuchten. Men heeft'er overvloet van olye, koren, wijn, en by na allerleie boom en aertvruchten, en plukgranen.

Stad *Chalcis*, nu *Negroponte*.

CHalcis was in oude tijden eeniger wijze, volgens *Strabo*, de hooftftad des eilants, of wiert (gelijk hy daer na zeidt,) eenparelijk voor d'eerfte, en hooftftad der Eubeers gehouden: en de twede, na die, de ftad *Eretria*.

Strab. Dit aeloud *Chalcis* lagh op den *Euripus* zelf, over den welken zy door eene brugh van twee bunderen aen het vaft lant van *Beotie* raekte: waer uit blijkt, dat aldaer eene brugh van ouds geweeft zy.

Stephan. Euftath. De ftad *Chalcis* wiert alzoo genoemt na *Kombe*, dochter van *Asopus*, welke anders ook *Chalcis* geheten was.

* Plin. Stephan. Eertijts wiert *Chalcis* * *Oechalia* of *Echalia*, en *Eubea*, en *Stymphelos*, en, ten tijde van *Stephanus*, *Halikarna* genoemt: als ook *Hypochalcis*, dat is, *onder Chalcis*, van wege hare gelegentheit onder den bergh *Chalcis*.

Strab. Men zeidt de fteden *Chalcis* en *Eretria*, voor den Trojaenfchen oorlogh, door d'Atheners geftight zijn.

Na den Trojaenfchen oorlogh trokken *Eklus* en *Kothus* uit *Athenen*: en d'eerfte bevolkte *Eretria*, en de laefte *Chalcis*.

Herod. Wanneer, na den veltoght van *Penthilus*, zoon van *Demonous*, die met twaelf fchepen koning *Xerxes*, van het eilant *Pafos*, tot byftant quam, eenige Eoliers op dit eilant gebleven, en

Strab. ook eertijts d'Arabieren met *Kadmus* daer op overgefcheept waren, wierden daer door deze fteden boven mate vergroot, en zonden gedenkwaerdige kolonyen na *Macedonie*: want de ftedelingen van *Eretria* hebben de fteden ontrent *Pallene* en *Athos* geftight: en die van *Chalcis*, de fteden onder den bergh *Olynthus* gelegen, welke *Filippus*, koning van *Macedonie*, verdelght heeft. Ook waren in *Italie*, en op het eilant *Cicilie*, vele woonfteden der Chalcidenfers: want derwaerts zijn deze kolonyen gezonden, (zoo *Ariftoteles* by *Strabo* fchrijft) wanneer de regering der Hippoboten of groten d'overhant hadden.

Op *Sicilie* is ook eene ftad *Eubea*, door de Chalcidenfers geftight.

Ten tijde des overtoghts van *Alexander de Grote* na *Afie*, hebben de Chalcidenfers ook den omtrek der ftad vergroot, en *Kanethus* en *Euripus* binnen de muuren getrokken, en torens, muuren en poorten, op de brugh tuffchen *Chalcis* en *Beotie* gebouwt. Sb.

Men zeidt koning *Filippus*, zoon van *Demetrius*, de ftad *Chalcis* aen den *Euripus* had doen ftighten, om *Beotie*, en de Foceers in *Beotie* te bedwingen. Waer over de Chalcidenfers, zoo eenige willen, op hunne vaderlantfche penningen, of gelt, voet-boeiens tot een zinftael gebruikten. *Filippus* had twee andere fteden geftight: als *Korinthus*, *Peloponnefus*, nu *Morea*, en *Magnefia* aen den

den bergh *Pelias*, om de Thessaliers en Etoliers te bedwingen, welke drie steden hy de sleutels van *Grieken-lant* noemde.

D'aeloude stad *Chalcis* wort, met eenparigh gevoelen van alle schrijvers; voor die stad gehouden; welke nu met den naem des eilants *Negroponte* by d'Italianen, en by de Turken *Egripos* of *Egribos* genoemt is. Of altoos *Negroponte* of *Egripos*, leit dicht by de plaetse, daer eertijts d'aeloude stad *Chalcis* lagh, op een enge, doch vlakke, en effe streke of hals van het eilant: te weten aen den oort, daer de straet van d'*Euripus*, (nu *Stretto di Negroponte*,) enger is, als op eenige andere oort: welke straet dit eilant en deze stad van het vast lant van *Beotie* scheit.

Wanneer men van het vast lant van *Beotie*, op het eilant wil overgaen, treet men eerst over een smalle stene brugh; van ontrent dertigh treden lang, met vier of vijf boogen, tot aen eenen *Donon*, toren of dom, die in het midden van deze straet of kanael, op eene rotse of klip, (welke tot eenen pilaster of grontvest dient,) door de Venetianen gebouwt is: gelijk men noch gevleugelde marmere leeuwen, het merk van *S. Mark*, of Venetianen, aen de poorten en muuren ziet.

Van dezen toren tot in of aen de stad of kasteel, heeftmen niet als eene ophael-brugh, welke half na de zijde des toorens, en half na de zijde van de stad kan opgehaelt worden, om doorgang aen de galeyen en andere vaertuigen, die daer door willen, te geven: het welk zy niet wel, als met de riemen in te halen, ter oorzake van d'engte dier brugh, doen konnen. Op een zelve wijze was ook, in oude tijden, ter zelver plaetse, eene brugh van twee bunderen, over den *Euripus* geslagen, als uit *Strabo* gebleken is. Dies hier uit vastelijk te besluiten is, dat het aeloud *Chalcis*, nu *Negroponte* zy.

De stad *Negroponte*, of *Egripos*, leit ontrent vijftien of zestien Italiaensche mijlen van *Theben*: is klein, doch zeer sterk, en zeer wel met grof geschut voorzien, en begrijpt in den omtrek van hare muuren twee Italiaensche mijlen.

Zy is met een kasteel gesterkt, en heeft eene ruime en grote haven, welke met de muuren des kasteels bedekt wort. Aen d'andere zijde van de brugh is ook een haven.

De voorsteden, of voorstad, welke door eene grote gracht van de stad gescheiden is, overtreft in grote de stad zelve: daer in de Griekse Kristenen woonen, en kerken hebben: want in de voorstad staen meer huizen, en wonen meer menschen, als in de stad, daer in de Turken en Joden hun verblijf hebben.

De Turken hebben twee *Moskeen* binnen, en twee buiten de stad.

D'inwoonders, zoo van de stad, als voorstad, beloopen ontrent ten getale van veertien of vijftien duizent: waer onder zes of zeven huisgezinnen van Franken zijn: beneffens eenige slaven van de galeyen, die zich aldaer een gedeelte van 't jaer onthouden.

De Rooms-gezinde Jesuïten hebben'er een huis, die voorgeven alleenlijk aldaer te zijn, om de kinderen der inwoonders te leeren: doch leggen zich, zoo veel als doenelijk is, op de voortplanting van den Roomschen godsdienst.

Deze stad is d'opper-verblijf-plaetse van den *Kapitan Bassa* of admirael van de Turksche vloot, die opperhooft of vooght van deze stad en eilant, en van d'aengrenzende gewesten of delen van *Grieken-lant* en *Beotie* is, en eenen *Kejagh* of *Kiâja*, dat is, *een luitenant*, onder hem heeft, die in zijn afwezen gebiet. Zijn *Serrail* of paleis staet buiten de stad op strant, aen de Noord-Oostzijde van de brugh, dat alleenlijk door de galeyen, welke daer boven aen strant vast leggen, gesterkt is.

Aldaer leit altijt een vloot van galeyen gereet, om in alle voorvallen tegen de zee-rovers, en die van *Malta* te kunnen uitgaen.

Men heeft'er ook eenen *Bey*, die aldaer eenige inkomsten heeft, tot onderhout van eenige galeyen.

Achmet Bassa, broeder van *Kapitan Bassa*, onthield zich op het jaer zestien hondert zes en zeventig, in de stad, en in het palleis, dat wel eer de verblijf-plaetse van den *Proveditore* der Venetianen was, toen die noch het eilant bezaten.

Dit paleis staet aen strant, aen

d'Ooftzijde van de brugh, daer in eenige gewelven of verwulfde kelders getoont worden, met heimelijke uitgangen voor boten na den *Euripus* toe: waer door de *Proveditore*, uit den geflaghte van *Erizzo*, (die over dit eilant gebood, toen de Turken het veroverden, onder *Mahomet, de tweede* Turkfche keizer van dien name,) traghte t'ontfnappen; maer hy wiert door verfpieders gekregen, en wredelijk om 't leven gebraght.

Aen de muuren van dit paleis vindmen, op eenen fteen van een pilaer, het volgend Latijnfch opfchrift van den jare duizent twee hondert drie en zeventigh.

† ANNO AB INCARNATIONE DÑI NRI IHV XRI MILLE CCLXXIII MES MAIO HOC OPVS FEC. INCHOARI NOBIL. VIR DÑVS NICOLAVS MILLIANI BAIVL. NIGROPONTIS ET EIVS CONSILARII DÑI MAHEL DE ANDRO ET PETRVS NAVAIARIO IN HONORĒ DEI ET BEATI MARCI EVĀG.

Dat is:

In den Iare, na den vleefchwording onzes Heeren Iefus Chriftus, duizent twee hondert drie en zeventigh, hebben dit werk doen beginnen d'edele Heer Nikolaes Milliani, baljuw van Negropont, en zijne raetsheren, Michaël d'Andro, en Peter Navaiario, ter eere van God, en Markus den Euangelift zaliger.

Spon wil dit opfchrift op een kapel, maer *Wheler* op het paleis zelf duiden.

By het water, aen dezelve zijde van de ftad, ftaet een oud kafteel, daer men, onder andere grote ftukken geſchuts, verfcheide mortier-ftukken van zulken yzelijke en wijde mont ziet, dat die ftenen van twee voet en drie duimen, in de middellijn, fchieten kunnen.

Men heeft'er fraeie waterleidingen, die derwaerts, drie Franfche mijlen van daer, het water uit een bron leiden.

In de ftad *Negroponte* wort allen Maendaeghs merkt gehouden. De huisluiden uit een gedeelte van *Beotie*, en byna uit het ganfch eilant, begeven zich na de ftad van *Negroponte*, in groten getale ter merkte: waer door aldaer overvloet van allen lijftoght voor een geringen prijs te bekomen is. Het fchapen-vleefch gelt'er niet meer als een ftuiver het pont: en bokken en geiten vleefch ontrent zes duiten. Een *Kondyri* of *Krondyri* wijns, ontrent zoo veel als twee mingelen, koft'er drie afpers.

Men heeft'er ook allerleie gekonfijte of in zuiker ingeleide vruchten, als quee-appelen, pruimen, hazel, wal-noten en amandelen. Zy kooken den wijn tot een fyroop, en maken dien aengenaem en geurigh van fmake.

De ftad *Chalcis* of *Negroponte* was, onder de Kriftenen, tot een bisdom opgerecht, en ftont onder het aertsbisdom van *Athene*. Daer na wiert zy een *Metropool* of eige hooftftad op haer zelve. De Turkfche vloot overwintert by wijle in de haven van *Negropont*.

Stad *Eretria*.

Strab. D'Aeloude ftad *Eretria* of *Eretrie*, wel eer de beroemfte en grootfte van *Eubea*, naeft *Chalcis*, was te voore *Melaneis* en *Arotria* genoemt, en heet nu *Rocho*.

Eretria wiert alzoo na *Eritreus*, zoon van *Faëton* genoemt, die een van de *Titans* of reuzen was. Maer dezelve ftad wiert *Melaneis* genoemt, na *Menelaus*, vader van *Eurytus*.

Strab. *Eretria* lagh na de ftad *Gereftos* toe, en wiert, als ook *Chalcis*, voor den Trojaenfchen oorlogh, door d'Atheners geftight. Na den Trojaenfchen oorlogh trokken *Eklus* en *Kothus* uit *Athenen* derwaerts, welke eerfte *Eretrie*, en de laefte *Chalcis* bevolkte. He l.

Eretria bloeide ten tijde van *Darius*, koning van *Perfie*, en zoon van *Hydafpes*.

De ftad *Eretrie* was een kolonie van het Trifylifch of Atheenfch *Eretrie*, en by ouds zeer magtigh. *Eretrie* heeft, neffens Str. de ftad *Chalcis*, treffelijke kolonyen na *Macedonie* gezonden, en ontrent *Pallene* en *Atho* fteden geftight.

D'Eretriers gebruikten, tot een zinftael, op hunne penningen het beelt van *Diana*.

In

In het Eretrische gebied, of lantstreke, lagh een stad *Tamyna*, aen *Apollo* heiligh. Aldaer stont een tempel van *Apollo*, die gezeit wort een bouwerk van *Admetus* te zijn, dien, na men zeidt, God *Apollo* zelf dicht by de zee-engte zou gedient hebben, met zijn vee negen jaren te weiden, na hy, tot straffe van het doden der Cyklopen, van zijne goddelijkheit berooft was.

Zoo *Stephanus*, uit *Pausanias*, melt, wiert niet *Apollo*; maer *Iupiter*, in de stad *Tamyna*, geëert, en, na de zelve, de Tamyneesche *Iupiter* genoemt.

Daer en tegen wort *Admetus*, by alle andere schrijvers, koning van *Thessalie* of *Magnesie* gemaekt: wiens vee *Apollo*, aen den *Amfrysus*, een vliet van Thessalie, zou geweid hebben. Waerom hy ook, by *Virgilius*, de herder van den *Amfrysus* genoemt wort: want d'*Amfrysus*, zoo ook *Lukanus* getuight, bevoghtighde de weiden van den dienenden *Febus* of *Apollo*.

Noch ten tijde van *Strabo* wierden de grontvesten van het oud *Eretria* getoont, en was toen het oud *Eretria* genoemt: dat door de Persianen verwoest wiert: maer by zijnen tijt was een ander gebouwt.

Zeven stadien van de muuren of wallen van nieu *Eretria* lagh een vlek, *Amarynthos* genoemt, dat *Stephanus* t'onrecht een eilant van *Eubea* noemt. Na dit vlek wiert *Diana* d'Amarysche *Diana*, volgens *Pausanias*, genoemt: of op Griekſch, volgens *Strabo*, *Amarinthias Artemis*, dat is Amarintische *Diana*: de welke aldaer een tempel had, en geëert wiert: want d'Eubeers eerden het feest van deze *Diana* met grote praght en staetsie: gelijk ook niet minder d'Atheners.

Een vlek der Eretrische lantstreke was ook *OEchalia* of *Echalia* genoemt, een overblijfsel van eene stad, welke door *Herkules* verwoest was: hoewel *Plinius* schrijft, dat de stad, by zijnen tijt *Chalcis*, te voore *Echalia* genoemt was.

Lang voor des Zalighmakers geboorte hadden de steden, *Chalcis* en *Eretria*, groten roem, zoo in het stuk van oorlogh, als vrede: dies zy ook den Filosofen een geruft en geneuchelijk levens-verblijf verschaften: het welk de schole der Eretretische Filosofen, door *Menedemus* in *Eretria* opgerecht, getuight: als ook het verblijf van *Aristoteles* in *Chalcis*, die aldaer zijn leven, volgens *Strabo*, geëindight heeft. Strab.

Van de stad *Chalcis* was ook de Griekſche treur-dichter, *Lykofron*, geboortigh, een der zeven aeloude poëten, die, na dat getal, de *Pleiaden* of Zeven Sterren genoemt wierden.

De Chalcidiers, of inwoonders van *Chalcis*, waren ook over hunne strijtbaarheit beroemt.

Wat maght eertijts d'Eretriers hadden, getuight een kolom, welke zy t'eener tijde in den tempel van d'Amaryntische *Diana* toegewijdt hadden. Op de zelve was geschreven, hoe zy de zeegestaetsie, met drie duizent gewapende krijgsknechten, zes hondert ruiters en zestigh wagens, geviert hadden. Zy heerschten ook over d'*Andriers*, *Teniers*, *Ceers*, en over andere eilanders. Strab.

Van wegen het meervoudigh gebruik der letter *R*, niet alleenlijk op het einde der woorden; maer ook in het midden, wierden d'Eretriers beschimpt. Strab.

De Chalcidiers hadden by d'ouden een quaden naem, ter oorzake van hunne vuile en verfoeielijke drift tot jongens: waer uit een spreekwoort, *Chalcidare*, by hen ontstaen was, dat daer op geduit wiert.

Op het eilant *Sicilie* was ook eene stad *Eubea*, door de Chalcidiers gestight: als ook op *Korcyra* en *Lemnos*.

Wanneer eenige Eubeers, na hunne wederkomste uit den Trojaenschen oorlogh, onder de Illirische Abanten vervallen, en daer na door *Macedonie* t'huiswaert gekeert waren, sloegen zy zich by *Edessa* neêr, en hielpen de genen, die hen ontfangen hadden, oorlogen, en stichten eene stad *Eubea*. Strab.

Karystos, nu *Kastel Rosso*. *Gerestus*. *Oreos*. &c.

D'Aeloude stad *Karystos*, alzoo by *Herodoot*, *Strabo*, *Stephanus*, en Strab. by *Ptolemeus Karyste* genoemt, lagh aen de voet van den bergh *Ocha*, na by de Myrtousche zee.

Steph. Zy was *Karystos* genoemt, na *Karystos*, zoon van *Chiron*: waer om zy anders *Chironia* geheten wiert: als ook *Egea*, na zekeren lantsheer *Egon*: waer na ook, volgens *Stephanus*, d'Egeesche zee alzoo genoemt was.

Solin. De Karystiers deden offerhande, en kerken-dienst, aen den reuze *Briareus*: gelijk de Chalcidensers aen *Egeon*; hoewel eenigen *Briareus* en *Egeon* voor een en den zelven houden: want van de hemel-luiden, zoo *Homeer* getuight, wiert hy *Briareus*, en van de menschen *Egeon* genoemt.

Karystos wiert ook t'eener tijde van de volken *Dryopen* bewoont, zoo *Thucidides* gedenkt.

Spon. *Karystos* wort nu by d'Italianen *Castel-Rosso*, en by de Fransen in een zelven zin *Château-roux*, dat is, *root kasteel* genoemt. Het is heden een vesting der Turken, daer onder zy dikwils zich met hunne galeyen vertrekken.

Strab. Steph. Dicht by *Karystos* lagen by ouds *Styra* en *Marmarium*: alwaer de steenhouwerye of steenmijne der Karystische kolommen was. *Plinius* gedenkt ook de Karystische marmer. *Marmorium* had een tempel van den Marmorinischen *Apollo*.

Strab. Van daer was d'overvaert na *Halas Araphenidas*.

Homeer gedenkt ook *Karystos* en *Styra*.

Styra. *Styra* wiert in den Maliacischen of Lamiacischen oorlogh, door *Fedros*, veltheer der Atheners, verwoest: welke plaetse d'Eretriers behielden.

Strab. Men zeidt deze plaetsen door die van de vierstad *Marathon*, op het vaste lant tusschen *Athene* en *Karystos* gelegen, als ook van de Styriers, zou bevolkt zijn, onder koning *Darius*, *Hyspes* zoon.

Cyrnos. Herod. In de Karystische lantstreke lagh eene vlek of plaetse, *Cyrnos* genoemt, alwaer de Karystiers en Atheners vochten, en *Hermolykos*, zoon van *Euthenus*, een Athener, te sneuvelen quam, en in de stad *Gerestos* begraven wiert; die op het *Pankration* of allerlei gevecht, wonder wel afgerecht was.

Gerestus, een aeloude stad van *Eubea*, wort by *Strabo* voor *Eretria*, en *Eretria* na *Gerestus* gestelt. *Gerestum* was ook de naem van eene uithoek, aen de Zuidzijde des eilants gelegen; dewelke misschien alzoo na deze stad geheten was, daer neffens die lagh. Ge-sti. F.

Stephanus noemt *Gerestus* een vlek, dat alzoo na *Gerestus*, zoon van *Jupijn*, zou genoemt zijn.

Gerestus had eenen tempel van *Neptuin*, de uitstekenste der genen, die aldaer waren, en eene gedenkwaerdige kolonye. Sb.

Homeer gedenkt ook *Gerestus*, en toont, dat de lantstreke dicht aen *Sunium* (een uithoek van *Attika*, nu *Capo del Colonne*) leit, en voor de genen, die uit *Asie* na *Attika* overscheepen, welgelegen is. Sb.

D'aeloude stad *Oreos* by *Strabo*, en *Oreum* by *Plinius* en *Livius*, en *Horeos* by *Ptolemeus* genoemt, was te voore *Histiaea*, of *Histiea*. of *Istiaea* geheten: doch wiert namaels ook, volgens *Strabo*, met beide namen zonder onderscheit genoemt: gelijk ook *Pausanias* getuight, dat by zijnen tijt *Oreum*, met den ouden naem, *Istiaea* geheten wiert. Cos.

De stad *Oreos* of *Histiaea* lagh aen de voet van den bergh *Telethrium*, op eenen oort *Drymos* genoemt, neffens den vliet *Kallas*, op een hoge steenrotse of klip.

D'Elopiers, die nabuuren der stad *Oreos* en bergh-luiden waren, verhuisden na *Histiaea*, en vermeerderden de stad, uit dwang van den tieran *Filistides*, na het Leuktricksch gevecht.

Demosthenes getuight ook, dat *Filistides* door *Filippus*, koning van *Macedonie*, over d'Oreiters gestelt was: want de Histiers zijn namaels Oreiters genoemt, en de stad zelve voor *Histiea*, *Oros*, gelijk reeds gezeit is.

Andere willen, dat *Histiaea* van d'Atheners, en van den stam of volk der Atheensche Histieers, bevolkt zy: gelijk de stad *Eretria* van de Atheensche Eretriers.

Theom-

Theopompus gedenkt by *Strabo*, dat wanneer *Perikles*, veltheer der *Atheners*, het eilant *Eubea*, dat den *Atheners* afgevallen was, had t'ondergebraght, de *Hiſtiënſers* of *Iſtieënſers*, volgens verdragh, na Macedonien verhuiſden: en twee duizent uit de *Atheners*, zijnde een volk of ſtam van d'Atheenſche *Hiſtieënſers*, aldaer quamen wonen. Hierom noemt *Thucidides* deze *Heſtieënſers*, kolonieren der Athenen. Dewijl nu de gebuur-volken, d'Ellopiers, bergh-luiden waren, Oreiters op Griekſch genoemt, zo hebben die miſſchien den naem van *Oreos*, dat is, bergh, aen de ſtad gegeven: want *Oros* is op Griekſch *een bergh* gezeit.

Ook ſchijnt *Orion*, zoon van *Jupijn*, *Neptuin* en *Merkuur*, die aldaer opgevoet was, miſſchien na deze ſtad *Oreos* alzoo genoemt te zijn.

Eenigen verhalen, dat d'Oreiters, die eene of eige of byzondere ſtad bewoonden, na de *Hiſtieënſers*, uit oorzake zy door d'Ellopiers beoorloght wierden, overgingen, en by hen quamen woonen: waer door die twee ſteden tot eene ſtad geworden was, en een en de zelve ſtad had beide namen gebruikt: gelijk een en dezelve ſtad *Sparten* en *Lacedemon* genoemt wiert.

Oreos heet nu noch *l'Oreo*, en is ſlechts een vlek.

D'*Hiſtieënſers* gebruikten tot een zinſtael, op hunne penningen of gelt, een *Neptuin*, zittende op een zeeviſch: met dit Grieſch opſchrift op den rant, ΙΣΤΙΑΕΩΝ.

De volken van *Parrhebia*, een lantſchap van *Theſſalie*, aen den bergh *Pindus* gelegen, hebben *Iſtieotis* of *Eſtieotis* van *Eubea*, verdelght, en d'inwonders na het vaſt lant van *Theſſalie*, in het lantſchap van *Doris* gelegen, overgevoert. Maer van wegen de menighte der *Iſtieënſers*, die aldaer quamen, hadden de *Parrhebers*, het lantſchap, dat te vore *Doris* geheten was, na de *Iſtieënſers* van *Eubea*, *Iſtieotis* doen noemen.

Hiſtiea, op *Eubea*, wert, beneffens de ſtad *Anticyra* in *Focis*, (welke beide het bevel van *Filippus*, koning van Macedonie, waren gedwongen te doen) door *Atilius*, Veltheer der Romeinen, verovert en verwoeſt; hoewel *Atilius* dit uit eigen hoofde deed, en genen laſt daer toe van den raet, of Roomſchen volke had.

Porthmus, alzoo by *Plinius* en andere genaemt, was eene aelouden ſtad van *Eubea*, op de zeekuſten by *Eretrie* gelegen, en wort nu noch *Portimo* of *Portino* geheten, en is noch in wezen; hoewel niet meer als een vlek, en ſtaet onder het aertsbiſdom van Athenen. Porthmus.

Dicht by *Oreos* was de uithoek *Ceneum*. By of op die uithoek, aen de zeeſtrand van den *Euripus*, boven *Cynus*, eene ſtad van *Lokris*, lagen twee oude ſteden *Dium* of *Dia*, en *Athene Diades* geheten: welk een gebouw of kolonie der *Atheners* was. Dium en Athene. Diades. Strab.

Ptolemeus noemt *Dium* eene uithoek van *Eubea*.

Athene Diades wort ook by *Stephanus* gedaght, en tot ſtichter *Dias* geſtelt, die de ſtad alzoo na zijn vaderlant Athene deed noemen. Dees *Dias* was een zoon van *Abas*, (na wien ook het eilant *Abantis* geheten was) en had twee gebroeders, *Alko* en *Arethuſen*.

Of *Athene Diades* wert alzo, volgens den zelven *Stephanus*, na de ſtad *Dia* geheten.

Die van *Dium* hebben *Kanen*, eene ſtad van Eolis, bevolkt. Deze plaetſen waren ontrent *Hiſtiea* gelegen. Strab.

De oude ſtad *Cerinthus* wort ook van *Strabo* ontrent *Hiſtiea*, en naby den vliet *Budorus* geſtelt. Cerinthus.

Eenige maken, by *Strabo*, *Ellops*, broeder van *Eklus* en *Kothus*, beide Atheners, tot ſtichter van *Cerinthus*.

Eenige willen, dat *Cerinthus* ook *Ellopia* zou genaemt zijn. Daer nochtans *Strabo* *Cerinthus* en *Ellopia* duidelijk onderſcheit. Baudrand.

Homeer gedenkt ook *Cerinthus* en *Dium*, en noemt *Cerinthus* het aenzeegelegen *Cerinthus*, en *Dium* het hoogh ſtedeken *Dium*.

Desgelijx gedenkt ook *Plinius* *Dium* en *Cerinthus*; hoewel ſlechts by name.

Ellopia was eene ſtad of plaetſe, of lantſtreke, in het lantſchap van *Oria* van *Iſtieotis*, by den bergh *Teletrium* gelegen, en alzoo na den ſtichter *Ellops* genoemt: na wien ook het gantſch eilant *Ellopia* geheten was. Ellopia. Strab.

Strabo houd *Ellops* voor een zoon van *Xuthus*, *Helleus* zoon.

Anderen houden dezen *Ellops*, by *Strabo*, voor eenen broeder van *Eklus* en *Kothus*, die na den Trojaanſchen oorlogh

logh uit *Athenen* trokken: welker eerste *Eretrie*, en de laeste de stad *Chalcis*, stichte of bevolkte. In de kaerte vindmen noch een dorp *Ellopia* gedaght.

Stephanus maekt ook, na den voorgangh van *Strabo*, *Ellopia* eene stad of lantstreke van *Eubea*.

Dees *Ellops*. wiert ook gezeit de steden *Istiea*, *Perias*, *Cerinthus*, *Edepsus* en *Orobien* gestight te hebben.

Nysa. Steph. *Nysa* was ook een aeloude stad van *Eubea*: hoewel ook verscheide andere steden, en wel ten getale van negen, die in *Cilicia*, *Thracie*, en op andere oorden lagen, den naem van *Nysa* voerden.

Men vind noch verscheide aeloude penningen, door de inwoonders van de stad *Nysa* geslagen, met den namen der stedelingen, aen d'eene zijde, als ΝΥΣΑΕΩΝ, dat is, *van de Nyseërs*. Op d'andere zijde van zekere penning staet de god *Lunus* of Maen afgebeelt: met een osse of stiers-hooft aen zijne voeten, tot geen klein bewijs van *Euboisch Nysa*: want een osse of stiers-hooft was een byzonder en eigen merkteken of zinstael van het eilant *Eubea*.

Eubea. Ziet pag. 180. Daer was by ouds ook eene stad, met een zelve name, als het eilant, *Eubea* genoemt, die door aertbeving verzonk: ook eene stad *Arethusa*. Stephan.

Edepsus. *Edepsus*, volgens *Strabo*, *Plinius*, *Stephanus*, of, volgens *Ptolemus*, *Edipsus*, was ook eene aeloude stad des eilants van *Eubea*, en lagh tegen over *Opus*, eene stad van *Lokris*, in *Beotie*, met eene zeestraet van den *Euripus*, van hondert en zestigh stadien, tusschen beide.

In of by de stad *Edepsus* waren zekere warme wateren of baden.

Atheneus gedenkt het ontstaen en verdwijnen van deze wateren, in de volgende woorden: *In Edipsus, niet verre van de andere wateren, ontsprong een scheute na by de zee, die kil kout water uitgaf: wiens drank den kranken zeer veel holp: waerom vele menschen derwaerts, ook uit verre gelege plaetsen, om hulpe na toe schoten. Maer wanneer de veltoversten* (*of bevelhebbers*) *van* Antigonus, *de dingen van hunnen Vorst al te naerstig zoghten ga te slaen, deden zy den genen, die het wilden drinken, zekere tol betalen: doch zy betaelden straffe van hunne verkeerde naerstigheit: want terstont verdween die heilzame bron.*

Strabo noemt dezelve warme wateren, de baden van *Herkules*, die, volgens zijn schrijven, t'eener tijde, door het ontstaen van eene aertbeving, drie dagen ophielden te vloeien, en daer na door bronnen weder uitborsten.

Plinius noemt de warme wateren, door de welke, volgens zijn schrijven, *Eubea* edel is, *Ellopien*: 't zy hy door *Ellopien* deze warme wateren van *Edepsus*, of die op het velt of vlakte van *Lelantum* uitborrelen, verstaet: want diergelijke warme en heilzame wateren waren ook op het velt van *Lelantum*, en misschien een en dezelve met de warme wateren van *Edepsus*. Aldus schrijft *Strabo*: *dat* Sylla, *Veltheer der Romeinen, de wateren, die boven de stad* Chalcis, *op het velt van* Lelantum, *uitborrelen, en dienstigh tot genezingh der ziekten zijn, gebruikte*: gelijk *Plutarchus* uit den zelven *Strabo* verhaelt, *dat* Sylla, *na* Edepsus *varende, de warme wateren tegen het voeteuvel gebruikte.* Zie[...] 18[...]

Op *Eubea*, en tegen over *Anthedon*, de laeste aenzeegelegene stad van *Beotie*, lagh ook eene plaetse *Egen*, en by *Strabo*, *Euboisch Egen* genoemt, tot onderscheit van *Achaysch Egen*, dat aen de reviere *Kratis*, in *Achaya*, gelegen was. E[...]

In *Egen* stont op een hogen bergh een tempel van *Neptuin*. St[...]

Zoo *Strabo* voor bewijzelijk houd, zou de Egeesche zee van dit *Egen* haren naem bekomen hebben.

Strabo wil, by *Homeer*, door *Egen*, dat dees gedenkt, dit *Euboisch Egen* verstaen hebben: alwaer (volgens *Homeer*) de vermaerde huizen voor *Neptuin* in de diepte des poels zijn: daer *Neptuin* de paerden doet stil staen.

Naby *Egen* lagh een aeloude stad *Orobien*: waer van by ouds, volgens *Thucydides*, een gedeelte door aertbeving verzonk. In *Orobien* was het allerwaeraghtigste *Orakel* van den *Smintischen Apollo*. [...]

Rhamnus was eene oude stad van *Eubea*, daer een tempel van *Fortuin* stont.

Keizer *Justiniaen* deed het eilant van *Eubea* onoverwinnelijk maken, als *Prokopius* getuight: gelijk de Turken nu, dezes lopenden jaers zestien hondert zeven en tachentig, het zelve met verscheide vestbouwerken, tegen het bespringen der Venetianen, doen versterken hebben.

Ael-

Aeloude en hedendaeghſe beſtierders, inwoonders, kolonieren, bevolkers, en oorlogen van *Eubea* of *Negroponte*.

D'Alleroudſte inwoonders en beſtierders van 't eilant *Eubea* waren, naer het ſchijnt, de reuzen *Titans:* want byna ganſch *Eubea*, als *Solinus* getuight, was het rijk der *Titans.* Desgelijx hebben (volgens *Solinus*) de *Titans* in de ſtad *Karyſtus*, op 't alleroudſte geregeert, als de plechtelijke gewoonten der Godsdienſten doen blijken: want de *Karyſters*, of de ſtedelingen van *Karyſtus*, deden aen den reuze *Briareus* offerhande of tempeldienſt, gelijk de *Chalcidenſers*, of ſtedelingen van *Chalcis*, aen den reuze *Egeon. Briareus* en *Egeon* waren *Titans* of reuzen: dan dit is los van *Solinus* gezeit: Want by aldien de ſtad *Karyſtus*, in aeloude tijden ook *Egea*, na *Egeon*, der zelver Vorſt of Heer, genoemt was, zoo zou men met meerder waerſchijnelijkheit kunnen zeggen, dat de *Karyſters* aen *Egeon*, en de *Chalcidenſers* aen *Briareus* offerhande en tempeldienſt gedaen hebben. Eenigen willen deze *Titans* voor *Arabieren* gehouden hebben. Ziet pag. 15c Reiz.

Briareus wort by de Poëten voor eenen zoon van *Celus*, of van *Titan*, zoon van *Celus*, en van de Aerde gehouden, en verziert, hondert armen en vijftigh hoofden gehad te hebben. Zoo men *Homeer* gelooven magh, zou *Briareus* alzoo by de hemelluiden, en by de menſchen *Egeon*, genoemt zijn.

Aldus begint *Solinus* het *Euboiſche* rijk, of rijk van *Eubea*, in of met de *Titans:* hoewel andere het koninglijke geſlaght van *Eubea* met zekeren *Abas* beginnen.

Zekere volken *Abanters* of *Abanten*, hebben by ouds het eilant van *Eubea* bewoont: want de *Thracers* trokken (volgens *Strabo* uit *Ariſtoteles*) uit het verlate *Abas*, eene ſtad van *Focis*, een lantſchap van Griekenlant, en ſloegen zich op *Eubea* neer, en noemden de genen, die het eilant bezaten, *Abanters*, en het eilant zelf *Abantis:* hoewel andere willen, dat die alzoo na zekeren helt of hunnen leitsman *Abas*, zouden genoemt zijn: gelijk het eilant zelf, na zekere heldin *Eubea*, *Eubea* geheten was. Daer en tegen ſchijnt *Herodoot*, in zijn eerſte boek, de *Abanters* uit de *Jonen* van *Achaia*, herkomſtigh te maken: met byvoegen, dat d'*Abanters* niet het minſte gedeelte van *Eubea* waren. Ziet pag. 151.

Abas wort voor eenen zoon van *Neptuin* en van *Arethuſa*, eene heldinne vrouwe, gehouden.

De nazaten of nakomelingen van *Abas* worden duidelijk by *Homeer*, en by den uitlegger van *Apollonius*, gedaght.

Abas had ten wijve *Aglaia*, waer by hy twee zoonen, *Chalkodon* en *Kanethus*, gewan. Geſlagt van Abas.

Chalkodon munte in ſtrijtbaerheit ten oorlogh uit, en braght de *Thebaners*, door hem in een geveght overwonnen, onder ſchatting.

Daer na kreegh hy *Amfitryo*, vader van den *Thebaenſchen* of *Argiviſchen Herkules*, tot een nieuwen vyant; maer quam in een gevecht, dewijl hy moediger als voorzighter ſtreet, te ſneuvelen: waer door de *Thebaners* de vryheit herkregen. Plutarch.

Plutarchus gedenkt ook dezen oorlogh, en noemt de plaetſe van den ſtrijt en neerlaegh *Leuktra.*

De andere zoon van *Abas*, *Kanethus*, liet aen *Kanethus*, een berg van *Eubea*, den naem van *Kanethus* na.

Kantus, zoon van *Kanethus*, was reisgenoot van *Jaſon*, op den toght, na *Kolchis*, om het gulde vlies; maer quam te ſneuvelen.

Chalkodon kreegh by zijn gemalin *Imenaretes*, eenen zoon *Elefenor*: beneffens eenen anderen, *Pyrechmes*; die by *Plutarchus* gedaght wort.

Pyrechmes hervatte 's vaders oorlog, tegen de *Beoters* en *Thebaners*, en wert door *Herkules*, wanneer die noch jongeling was, overwonnen, en aen veulens

t gebon-

gebonden, en aldus van malkanderen gescheurt; blijvende het lijk onbegraven leggen.

Abas wert door zijnen neve *Elefenor*, zoon van *Chalkodon*, *Abas* zoon, gedoot; hoewel onverhoets en niet met wille: want als *Elefenor* zagh zijnen grootvader door eenen knecht onachtzaem geleit te worden, sloegh en trof hy, met eene knotse, meinende den knecht te slaen, den grootvader ter doot, waer over hy in ballingschap gezonden wert.

Tegen den aenvang des *Trojaenschen* oorloghs, trad *Elefenor* na den *Euripus* toe, en riep, staende op eenen steenhoop, het volk by een, en verklaerde zijne onschult en onnozelheit; met verzoek van in zijn vaderlant te mogen herstelt worden: gelijk den zelven dat ook vergunt wiert. Na alles bevredight was, wiert *Elefenor*, als Admirael, met eene vloot van veertigh schepen, na het belegh van *Troje* gezonden: want aldus schrijft *Homeer*: *De* Abanten, *en in 't byzonder d'inwoonders van de stad* Chalcis, Ererria, Histiea, *van het aen-zee gelegen* Cerynthus, *en 't hoge stedeken van* Dium, Karystus *en* Styrie, *togen, onder beleit van hunnen geleider* Elefenor, *spruit van Mars, en Vorst der grootmoedige Abanten, met veertigh schepen na* Troje *ten oorlogh.* Wanneer *Elefenor* zich te diep in het gevaer stak, wert hy door *Agenor* gedoot. Pauf.

Wanneer de schepen der Grieken, na het wederkeren uit het belegh van *Troje*, verstrooit waren, vervielen d'*Abanten* van *Eubea*, beneffens de *Lokren*, bywoonders van de riviere *Boagrius*, uit de stad *Thronium*, ieder met acht schepen gezamentlijk aen de bergen *Ceraunia*, nu *Monte Chimera*, in Dalmatia gelegen, en stichten eene stad *Thronium*, en noemden de lantstreke, welke zy in bezit genomen hadden, met eenen eenigen naem, na hen, *Abantis*.

Namaels werden zy door de *Apolloniaters*, of stedelingen van *Apollonia*, hunne gebuuren, door den oorlogh overwonnen, en van daer gedreven, en trokken na het eilant *Korcyra*, nu *Korfu*, over.

Wanneer het geslaght der *Abanten* ophield, vindmen nergens gedaght.

Homeer gedenkt alleenlijk d'*Abanten* van *Eubea*, en noemt hen de grootmoedige en geestblazende, en van achteren gehairlokte *Abanten*.

Homeer noemt de *Abanten* van achteren gehairlokte, na eene byzondere wijze van scheren dezes volks; die namaels *Kureters* (als *Strabo* uit zekeren ouden Griekschen schrijver *Archemagus* verhaelt) by dezen voorval genoemt werden. De Kureters hebben de stad *Chalcis* bewoont. Maer wanneer hen de oorlogh, om het velt *Lelantum*, door de stedelingen van *Eretrie*, aengedaen wert, en de vyanden hen van voren by de hairlokken grepen, en tegen de aerde aensmeten, hadden zy alleenlijk hairlokken aen het achterhooft laten groeijen. Hierom wierdenze, na de afschering des hairs, *Kureters* op Grieksch genoemt: want in dien zin kan het woort Kureter uitgeleit worden: gelijk ook in die gedaente, by hen, hunne afbeeldingen gezien wierden. Eustat in Homeer.

Dies deze *Kureters* een en de zelve met d'*Abanten* waren: want die te voren *Abanten*, wierden daer na *Kureters* genoemt.

Zy verhuisden van daer na *Etolie*, en namen de lantstreken, ontrent den berg *Pluron*, in.

De gemelde aeloude Grieksche schrijver *Archemagus*, de *Eubeenser*, heeft veel boeken van de dieren en zaken der *Eubeensers*, in de Grieksche tale geschreven; want *Atheneus* roemt hem in 't begin van zijn derde boek.

Andere *Kureters*, te vooren *Telchinere* genoemt, en die voor een en dezelve volken met de *Korybanten* by eenigen gehouden worden, woonden ook by ouds op het eilant *Kreten*, nu *Kandien*, gelijk in het beschrijven dezes eilant verhaelt is.

De volken *Pelasgianen* hebben ook in aeloude tijden het eilant *Eubea* bewoont: want sedert de *Pelasgianen Peloponnesus* verlieten, begaven dier sommigen zich na het eilant van *Eubea*, en anderen na d'eilanden *Cyklades*, en na verscheide andere oorden. Waerom het eilant zelve, na deze *Pelasgianen*, ook *Pelasgia* genoemt wert. Pelasgianen op Eubea. Dionys Halicarn.

By ouds waren ook de Arabieren, die met *Kadmus*, stichter der stad *Theben*, Arabieren. Strab.

ben, togen, op het eilant *Eubea* gebleven. Eenigen houden de volken *Abanten* voor *Arabieren*, die alzoo by verkorting zouden genoemt, en van het woort *Arabieren* gesmeet zijn. Reinecc.

Nauplius koning van Eubea. *Nauplius*, zoon van *Neptuin* en *Amymone*, dochter van *Danaus*, koning der *Argivers*, en vader van *Palemedes*, wort ook by eenigen als koning van het eilant *Eubea* gedaght.

Wanneer dees *Nauplius* vernam, dat het Griekſche krijgsheir zijnen zoon *Palamedes*, in het belegh van *Troje*, door ſnoo beleit van *Ulysses*, op een valſche betighting van verraet, doen ſteenigen had, ving hy aen door ganſch Griekenlant, uit wraekzught, van zijne doot, te woeden, en verleide en maende de vrouwen van Vorſten en Prinſen, die na *Troje* ten oorlogh getogen waren, tot het bedrijven van overſpel met jongmans, aen: ten einde zy, na het ontſtaen van zeer zware vyantſchappen, uit die oorzake onder malkanderen, door onderlingen neerlaegh, de doot van *Palamedes* zouden verzoenen.

Ook deed hy de ſchepen der Grieken, wanneer die van het belegh van *Troje* wederom keerden, door het vuuren op *Kafareus*, eene uithoek des eilants van *Eubea*, ſchipbreuk lijden, gelijk reeds te voren gezeit is. Mo-…ag. 8… pa… 14.

Dryo-pes. De Griekſche volken *Dryopers*, die door *Herkules*, na het doden van hunnen koning *Fylas*, uit hun oude woonplaetze, *Epirus* of *Focis*, verjaeght werden, ſtaken ten dele na het eilant *Eubea* over, en ſtichten aldaer de ſtad *Karyſtos*, en ſtaken ten dele na het eilant *Cyprus* over, en groeiden met die eilanders, na het beſlaen van nieuwe woonſteden, in een.

Eenige trokken ook na *Peloponneſus*, en ſtichten aldaer de ſteden *Aſine*, *Hermione* en *Eion*.

Doren. De Griekſche volken *Doren* hebben, na zy uit hun lant *Doris* verdreven waren, een gedeelte van *Eubea*, en het tegen overgelegen lant van *Beotie* bewoont.

Herkules heeft ook op zijne reis het eilant *Eubea* aengedaen, en aen de uithoek *Ceneum* plechtelijke offerhande gedaen.

Eolers. Ook waren eenige *Eolers*, volgens *Strabo*, na den veltoght van *Penthilus*, zoon van *Oreſtes*, *Agamemnons* zoon, op het eilant *Eubea* gebleven.

De ſtad *Eretria* is ook door die uit *Elis*, een lantſchap van *Peloponneſus*, bevolkt, als *Strabo* gedenkt.

Na den *Trojaenſchen* oorlogh, en het verwoeſten van *Troje*, dat op het jaer elf hondert en vier tachtentig voor des Zalighmakers geboorte, geviel, trokken *Eklus* en *Kothus* uit *Athenen*, en ſtaken na *Eubea* over. De eerſte bevolkte of ſtichte de ſtad *Eretria*, en de laeſte *Chalcis*. Atheners op Eubea. Strab.

Eenigen maken *Ellops* eenen broeder van *Eklus* en *Kothus*, en willen, dat die de ſteden *Ellopia*, *Hiſtiea*, anders *Oreus*, *Perias*, *Cerinthus*, *Edepſus* en *Orobie* zou geſtight hebben.

Strabo daer en tegen maekt *Ellops* eenen zoon van *Ion*: na wien het eilant *Ellopia* genoemt wiert. Pauſan.

Ook gedenkt *Velleus Paterkulus*, dat de *Atheners*, op *Chalcidiſch Eubea*, de ſtad *Eretrie* met kolonieren in bezit genomen hebben.

Door *Cekrops*, de jonge, zoon van *Erechteus*, tweede koning der Atheners, is ook een kolonie op *Eubea* gebracht. Pauſan.

Sedert het ſtichten van deze ſteden, op *Eubea*, door d'Atheners, zou men kunnen zeggen, dat de Atheners het eilant van *Eubea* in bezit gehad, en daer over geheerſcht hebben: gelijk het zelve eilant van over ouds, onder de gehoorzaemheit der Atheners, geſtaen heeft: hoewel het by wijle hen af viel, en zich op de zijde der *Lacedemoners* begaf: en dan weder den Atheners toeviel, gelijk aenſtonts breder zal gezeit werden.

Andere willen, dat het eilant onder d'Atheners zou gekomen zijn, wanneer die maghtigh geworden waren, en het meeſte Griekenlant onder hun gehoorzaemheit gebraght hadden. Reinecc.

Op het vierde jaer van de zeven en zeventighſte *Olympias*, dat is, op het vier hondert en twee en zeventighſte jaer, voor des Zalighmakers geboorte, hadden d'Atheners met de *Karyſthers*, of ſtedelingen der ſtad *Karyſtus*, zonder de andere *Eubeënſers*, oorlogh, maer eindelijk beſleghten zy dien op zekere voorwaerden. Thucyd.

Ten tijde, wanneer de *Perſiſche* koningh

ningh *Xerxes* met zijn krijgsheir in Griekenlant gevallen was, ftont de beftieringh des eilants van *Eubea* aen den volke, of aen de voornaemften des eilants; als uit het fchrijven van *Herodoot*, in zijn eerfte boek, te befpeuren is: want de *Eubeënfers* verdedighden de parthije des volks.

Aldus dan wert het eilant *Eubea* ftaetswijze, of, in vorm van eene Republijk, beftiert. Wanneer de regering des eilants tot een Republijk of gemene ftaet vervallen was, munten twee fteden, *Chalcis* en *Eretria*, boven al de andere uit: te weten, *Chalcis* was de moeder en hooft-ftad des eilants: en de naefte na die, was, volgens *Strabo*, *Eretria*. Hoewel *Mela* voor *Eretria*, *Karyftus* ftelt.

Strab. Het oppergebiet of opperbewint der ftad *Chalcis* ftond in aeloude tijden aen de voornaemfte en rijkfte perzonen, die na waerdije gekoren, en *Hippobaters* genoemt werden.

De beftiering der *Hippobaters* was niet anders, als een adel-heerfching, of een heerfching van weinige luiden, of ftaetswijze regering, *Ariftocratia* of *Oliarchia*, op Griekfch genoemt. *Herodoot* noemt de *Hippobaters*, de rijkfte der *Chalcidenfers*. Want de *Hippobaters* waren de voornaemfte, welgegoetfte en rijkfte luiden der ftad *Chalcis*. Ook wiert'er niemant tot het ampt van Overheit of Majeftraet toegang vergunt, als die paerden kon voeden: waerom die regeerders ook op Griekfch *Hippobaters*, dat is, paerdevoeders, genoemt werden.

Strab. Onder de beftiering der *Hippobaters*, hadden de fteden, *Chalcis* en *Eretrie*, bovenmate toegenomen, en zonden verfcheide kolonijen na *Thracie*, *Macedonie*, *Italie* en *Sicilie*, en ftighten aldaer verfcheide fteden.

Ja het eilant *Eubea* wert namaels weer tot koninglijken ftaet en waerdigheit verheven, en onder beftier van koningen gebraght: hoewel het geen vermaert koningrijk, noch van eenigen name was: gelijk men ook desfelfs aenvang noch einde bewuft is. Alleenlijk wort een eenige koning daer van, met name *Alexander*, by *Suidas* ter loop gedaght, die by zijne gemalin zeer bemint was. In welken tijt *Alexander* geleeft hebbe, blijkt hier uit: dewijl *Euforion* den zelven opziender van de Bibliotheek of Boekerije van koning *Antiochus* maekt.

Midlerwijle vervielen de fteden van *Chalcis* en *Eretria*, onder de maght van tierannen of opperhoofdige heerfchers, als in het vervolgh zal blijken. Tierannen heerfchen over de fteden van Eubea.

Verfcheide Oppervorftige of opperhoofdige heerfchers, doorgaens tierannen genaemt, hebben by ouds, in verfcheide tijden, over het eilant van *Eubea*, met den titel van tierannen, geheerfcht.

Ook wert bywijle ieder vorname ftad des eilants, als *Chalcis*, *Eretria* en *Oreus* of *Hiftiea*, door eenen byzonderen tieran beftiert. Dan het dient hier aengemerkt, dat de naem van tieran niet voor een bloetdorftigen of geweldigen heerfcher, of gebieder, maer alleenlijk voor een opper of eenhoofdigen heerfcher by d'oude Grieken, genomen wort: gelijk ook by wijle by hen, door eenen tieran, flechts eenen koning verftaen wiert.

De allerouttfte tieran des eilants van *Eubea* was *Tynnondas*, die voor de tijden van den Atheenfchen Solon geleeft heeft. Tieran Tynnondas.

Solon bloeide op het jaer vijf hondert en zeftigh voor des Zalighmakers geboorte. Doch misfchien was *Tynnondas* geen monargh of opperhoofdige heerfcher van eene eenige ftad, maer van het gantfch eilant: dan dit vind-men nergens duidelijk befchreven.

Hy wert, met bewilling des volks, tot tieran gekoren, en gebruikte de maght matelijken, en wende de zelve niet tot zijne eige wellust; maer tot het algemene beft aen: als *Plutarchus* in het leven van *Solon* verhaelt.

Antileon was tieran van *Chalcis*: na wien *Foxius* volghde: maer wert door den volke gedoot. Antileon. Foxius

Mnefarchus, tieran van *Chalcis*, deed den Atheners vele en grote ongelijken aen. Maer wanneer de *Thebaners* na *Eubea* overgeftoken waren, om de fteden in vryheit te ftellen, raekte hy daer door in het uitterfte gevaer, en verzoght byftant van de Atheners: dien hy ook lichtelijk verworf. Wanneer nu het oorlogh, in den tijt van dertigh dagen, Mnefarchus.

geein-

geëindight, en een wapenstant gemaekt was, trokken de *Thebaners* weer wegh: blijvende *Mnesarchus* de heerschappye der stad behouden.

Mnesarchus had twee zoonen, *Kallias* en *Taurosthenes*.

Tierannen van *Eretrie*, &c.

Diagoras, tieran van *Eretrie*, vernietighde de regering van weinigen of Staetse regering, of weinighhoofdige heerschappye, die in de maght der *Hippobaters* stont, in *Eretrie*; dewijl hem, door vrouwen bedrijf, onrecht aengedaen was.

Themison of *Themisio*, tieran van *Eretrie*, ontnam den Atheners de stad *Oropus* in *Beotie*, die onder hen stont: maer verloor dezelve stad eerlangh onverwaght.

Eenigen hebben eene stad *Oropus*, op het eilant *Eubea* gestelt, doch zonder vast bewijs van oude schrijvers.

Plutarchus, die ook een van d'aeloude tierannen van *Eretrie* was, ontbood, uit vreze voor *Filippus*, koning van *Macedonien*, (die krijghsvolk na het eilant *Eubea* had doen verschepen, en, door arbeit en beleit van al de andere tierannen, de steden op zijne zijde kreeg) de Atheners tot bystant, die derwaerts hunnen veltheer *Focion* zonden. Maer wanneer dees buiten hope en vermoede, alles zwaerder bevond te zijn, wert hy genootzaekt, meer toe te zien, om neerlaegs gevaer te mijden, als aen te doen. Wanneer hier door de vyant aengemoedight wiert, en nu reets met zijne gehele maght aengevallen was; en ook *Focion* zijn volk beval, zich stil te houden, zoo viel *Plutarchus* zelf, uit ongedult van het zammelen, met zijne gehuurde krijghsknechten uit, en braght door dit zijn exempel zo veel te weegh, dat de ruiterije het zelve bestont te doen. Maer zijnde aenstonts, in het eerste treffen, met zijn volk verstrooit, (alhoewel *Focion* de slaghorde herstelde,) zoo haelde hy daer door zulken haet op den hals, dat hy met zijne huurlingen uit de stad gedreven wert.

Kallias, niet gedaghtigh aen de weldaden, door de Atheners aen zijnen vader *Mnesarchus* bewezen, besprong hen, wanneer hy *Plutarchus*, tieran van *Eretrie*, bystant zoude doen, na hy eensdeels een krijghsheir uit het eilant van *Eubea*, en ten deele krijghstroepen van *Filippus*, koning van *Macedonie*, ontboden had. Doch zijnde in een gevecht overwonnen, en gedwongen vreede te verzoeken, ging hy, een weinig daer na, weer zijnen ouden gangh: want behalve dat hy op een lantdagh of vergaderingh, op *Eubea* aengelegt, zijne lantsluiden tegen d'Atheners ophitste, zoo begaf hy zich ook by koning *Philippus*, na Macedonie: alwaer hy, schoon als een vrient des konings eerst ontfangen, evenwel aenstonts in desselfs grote ongunst raekte. Wanneer hy dan te dier oorzake de vlucht genomen had, en aen de *Thebaners* verplight geworden was, veranderde hy ook eindelijk, om de vrientschap met koning *Filippus*. Hy dus dan radeloos geworden, begon zich over het verdragen of bevredigen met de Atheners te beraden: in welke zake hy zich van het kloek beleit van *Demosthenes* diende. Hy zond eerst gezanten, en trok daer na zelf in perzone na Athenen; en deed eene *Oratie*, door *Demosthenes* ingestelt, voor den volke. *Eschinus* zeit, dat *Kallias* dikwils'er, als d'*Euripus*, aen de welke hy woonde, verandert was.

Taurosthenes, deelachtigh aen 's broeders aenslagh en ondernemen, in het beoorlogen der Atheners, haelde krijgstroepen uit *Focis* by een; maer na het werk beslegt was, viel hy eenen iegelijk te voet.

Hipparchus, *Antomedon* en *Klitarchus*, wierden door koning *Filippus*, in in de plaetse van *Plutarchus*, tot tierannen van *Eretrie* gestelt, die by den bovengemelden voorval verdreven wert.

Wanneer de *Eretriensers*, door de ballinghschap van *Plutarchus*, de vryheit herkregen hadden, en de stad *Porthmus* bezaten; traghten zommige het opperbewint of oppergebiet der dingen aen d'*Atheners*, en andere aen *Filippus*, koning van Macedonie, over te dragen. Die de parthijen der Macedoners beschermden, raekten boven.

Waer

Waer op aenstonts *Filippus*, onder beleit van *Hipponikus*, duizent vremde krijgsknechten zond, en de muren van *Porthmus* deed slopen, en de gemelde tierannen instelde.

Demosthenes spreekt ook van de zelve tierannen, in zijne Oratie van *Ctesifon*; maer voor *Automedon* noemt hy *Sosistratus*. Ook melt *Diodoor*, dat *Focion* d'Athener *Klitarchus*, dien *Filippus* tot tieran, over de stad *Eretrie*, gestelt had, door den oorlogh overwon en verdreef.

Plutarchus gedenkt *Hipparchus* in de gedenkwaerdige spreuken van koning *Filippus*. En hoe hoogh die den zelven geacht heeft, blijkt daer klaerlijk uit.

Tieran. Filistides. *Filistides* wert, door koning *Filippus*, tot tieran van *Oreos*, anders *Histiea*, gemaekt: want *Oreos* en *Histiea* was een en dezelve stad.

D'*Atheners*, te gelijk met de *Chalcidensers*, op *Eubea*, en met de *Megarers*, trokken tegen *Oreos* te velde, en doden den tieran *Filistides*, en verlosten de *Oreiters* of stedelingen van *Oreos*.

Neogenes. Diodor. Ziet pag. 156. Strab. *Neogenes* wierp zich, met bystant van *Jason*, de *Fereenser*, tot tieran in het eilant van *Eubea* op.

De stedelingen van *Chalcis* en *Eretria* leefden meesten tijt met elkanderen in eendracht. Wanneerze over het velt *Lelantum*, dat boven de stad *Chalcis* lagh, oneens geworden, en in krakeel vervallen waren, verwijderden zy evenwel zoo geheellijk niet van malkanderen, dat elk in den oorlogh, na welgevallen ten strijde zou trekken: maer zy verdroegen zich, en beraemden op wat wijze en voorwaerden het vechten en strijden onder malkanderen zou geschieden.

Zekere zuil, in *Amarynthium* opgerecht, gaf ook te kennen met haer opschrift: dat gene verre werpschichten zouden gebruikt werden.

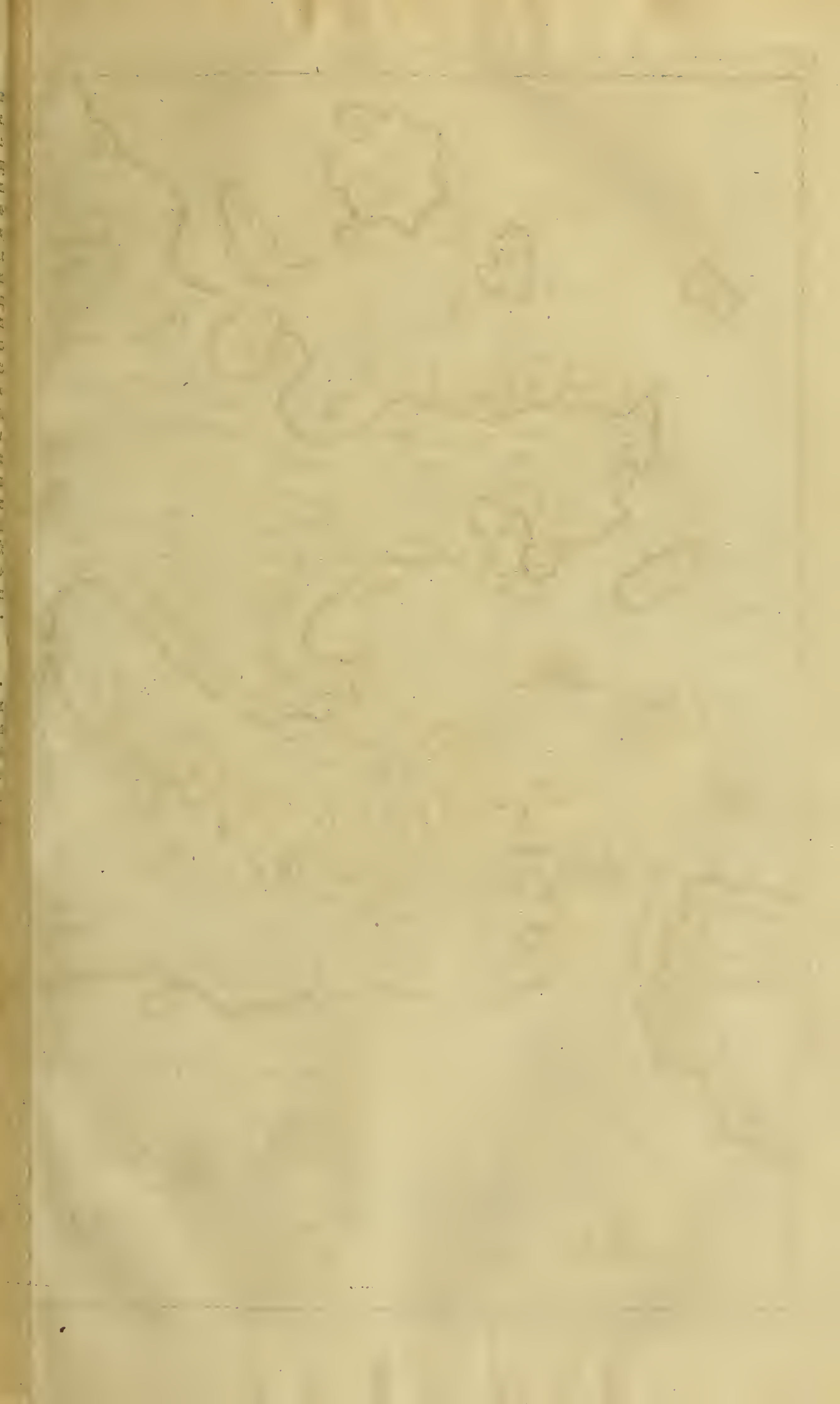
De oude eilanders van *Eubea* waren, volgens *Strabo*, afgerecht, voet by voet, en hant aen hant te strijden, en gebruikten ook lange spiessen.

Thucydides noemt den oorlogh der *Chalcidensers* en *Eretriensers* een ouden oorlogh: in het welk het overigh Griekenlant, tot bystant van beide, verdeilt was, en parthije gekoren had.

Oorlogh der Athenen met Chalcidense Hercodoot. Wanneer d'Atheners, ontrent op het jaer voor des Zalighmakers geboorte, vijf hondert en zes, met de Lacedemoners, en met dier eenen koning *Kleomenes*, in krakeel vervallen waren, zonden zy na *Sardis*, aen *Darius*, koning van *Persie*, zoon van *Hydaspes*, om strijtgenootschap met den zelven te maken; dewijl zy voor vast geloofden, met de Lacedemoners en met koning *Kleomenes* in oorlogh te zullen raken. Hier op deed koning *Kleomenes*, wanneer hy met woorden en werken beledight wert, uit gansch *Peloponnesus*, krijgstroepen by een brengen. Hy viel dan met zijn krijgsheir in *Eleusine*, en de *Beoteres* namen, volgens besprek, *Enoe* en *Hysias*, de laetste grenspalen van *Attika*, in. Aen de andere zijde verwoesten de *Chalcidensers* de plaetsen van de *Attysche* kusten. De Atheners lieten voor dien tijt de *Chalcidensers* en *Beoters* ongemoeit; maer wenden hunne wapenen tegen de *Peloponnesers* aen.

Wanneer de beide kreighsheiren elkander slagh zouden leveren, veranderden de Korinthers, die oordeelden niet recht te zullen doen, van gevoelen, en trokken wegh. Het zelve deed ook *Demaratus*, d'andere koningh van Sparten of Lacedemon. D'overige der strijtgenoten van *Eleusine*, ziende, dat de beide koningen in *Sparten* niet over een quamen, en de Korinthers weghgelopen waren, verliepen ook zelfs, en togen wegh. Na dit krijghsheir dus schandelijk verlopen was, deden d'Atheners, om zich daer over te wreken, eerst eenen veltocht tegens de *Chalcidensers*; maer de *Beoters* quamen den *Chalcidensers* aen den *Euripus* tot bystant. Als de *Atheners* de *Beoters* zagen, doght hen geraden eerder op de *Beoters*, als op de *Chalcidensers* aen te vallen. Dies leverden de *Atheners* den *Beoters* slagh, en bevochten verre de overhant, en doden zeer vele, en kregen zeven hondert levendig gevangen.

Ten zelven dage staken d'Atheners na *Eubea* over, en voghten met de *Chalcidensers*. Na zy ook die overwonnen hadden, lieten zy vier duizent kolonieren, by lotingh verkoren, op de hoe-

Megara
Legina
Schili
Albara
ATENE.
Porto Lione
Galderonis
BOEOTIA.
Caloiero
MANTONA
Il Rafti
Macroniso
Spitilus
Cavaleni
Micronisia
Eretria
Vatia
Andi
Porto
Caristo
Anderonia
Caristo
Tianto
Protimo
Poliri
Cupo
Acalia
Styra
Armonia
Cerinto
Isol. Andro
Bocasilorna.
Porto Chimi
Stretto di
olim

Insula Authore Marco Boschino

EGROPONTE.

olim Eubea et Macris et Abantias

hoeve of lantstreke der *Hippobaters* blijven. Ook smeten zy al dier genen, die zy gevangen kregen, te gelijk met de gevangene *Beoters*, gekluistert aen voetboeiens, in de kerker.

Eenen tijt daer na ontslaekten zy hen, voor een boete van twee Minen. Der zelver voetboeiens, daer aen zy gekluistert waren, hingen d'Atheners aen het *Akropolis*, of kasteel van Athenen, op: die noch, ten tijde van *Herodoot*, overgebleven waren, en aen de muuren hingen, die door de Meden verbrant waren, tegen over de zale, welke na 't Weste zagh.

Zy wijden ook de tiende van het ranzoen of losgelt aen *Pallas*, en maekten een koperen wagen, met vier paerden, die op de linke zijde vooraen in het voor-portael des kasteels stont: daer op dit geschreven was: *De kinderen der Atheners, na zy in den voorval des oorloghs, de volken der* Beoters *en* Chalcidensers *getemt hadden, hebben door een yzeren bant in donkeren kerker het ongelijk gewroken, en deze paerden, dier tiende, aen* Pallas *toegewijd.*

Krijgsheir van Darius valt in Griekenlant. Herodoot.

Wanneer de Persische koning *Darius*, zoon van *Hydaspes*, Griekenlant op het vier hondert en negentighste jaer voor des Zaligmakers geboorte, zou beoorlogen, zond hy zijne krijgsoversten, *Datis* en *Atafernes*, met sterke krijgsheiren na *Eretrien* en *Athenen*, met bevel van die steden te verwoesten. Het voet en rosvolk was in zes hondert galeijen, die de schatvolken verschaft hadden, op de aen-zee-gelegene vlakte van *Cilicie*, een lantschap van klein Asien, gescheept, en stak van daer na het eilant *Samos* over.

Plato begroot de schepen slechts op drie hondert, en het volk, op vijftigh duizent: maer *Emilius Probus* stelt de schepen op vijf hondert, en de voetknechten op twee hondert duizent, en de ruiters op tien duizent.

Na zy dan van het eilant *Samos*, voorby *Naxos*, *Delos* en andere eilanden van d'Archipel gezeilt waren, deden zy *Karystus*, eene stad van het eilant *Eubea*, aen: want de *Karysters* wilden den *Pers* gene gyzelaers geven, en weigerden tegen de gebuursteden, te weten, *Eretrie* en *Athenen*, te velde te trekken. Toen belegerden de Persianen hen zoo lang, en verwoesten dier lant, tot dat de *Karysters* zich tot hun gevoelen gedroegen.

Karysters begeven zich aen Darius.

Eretria bloeide ten tijde van *Fidon*, tieran der *Argivers*.

Wanneer de *Eretriensers* vernamen, dat het Persische krijghsheir op hen quam aenvaren, verzoghten zy de Atheners, om hen bystant te doen: gelijk ook d'Atheners hen genen bystant weigerden, maer zonden hen vier duizent Atheensche mannen toe, die de hoeven der *Chalcidensers* by loting verkregen hadden. Doch het raet-slot der *Eretriensers* was niet gezont noch oprecht: want alhoewel zy gezamentlijk d'Atheners ontboden hadden, zoo waren zy evenwel verdeelt, en van een tweevoudigh verstant; dewijl dier zommige besloten de stad te verlaten, en na de toppen van *Eubea* te wijken. Andere, die op eigen gewin zagen, dat zy van de Persianen te verwaghten hadden, leiden op verraet toe.

Wanneer *Eschines*, *Nothons* zoon, een van de voornaemste der *Eretriensers*, den toelegh van beide vernam, openbaerde hy den Atheners den gehelen tegenwoordigen toestant der zaken, en bad hen na huis te trekken, ten einde zy neffens hen niet ontquamen.

De Atheners luisterden na den raet van *Eschines*, en staken na de stad *Oropus*, in *Beotie*, over, en redden zich zelfs. De Persianen voortzeilende, overlanden met de schepen aen de *Eretrische* lantstreke, by den tempel, en by *Chereas* en *Egilia*, en deden aenstonts de paerden te lande zetten, en vervaerdighden zich, als of zy den vyand zouden slag leveren. Doch d'*Eretriensers* vonden niet geraden tegen hen uit te trekken en te vechten: maer dewijl by hen besloten was, de stad niet te verlaten, droegen zy ook behoorlijke zorge, om de muuren te beschermen. Na vele hevige stormen, den tijt van zeven dagen, op de muuren gedaen, en vele ter wederzijde gesneuvelt waren, rieden *Euforbus*, zoon van *Alcimachus*, en *Fylagrus*, zoon van *Cyneus*, de aenzienelijkste onder de stedelingen, de stad aen den Persianen over te geven. Waer op die in de zelve traden, de tempels beroofden, en toen verbranden, in weerwrake van de tempels, die in de stad *Sardis* verbrant waren.

Eretriensers door Darius overwonnen en na Perse vervoert.

waren. Voorts werden de menschen gevangelijk in slavernije gebracht, door bevel van *Darius*, en namaels na *Susa* in Persie vervoert.

Na de Persen *Eretrie* ingenomen, en weinige dagen aldaer verbleven waren, voeren zy na *Attika* over. En alhoewel koning *Darius* op de *Eretriers*, eer zy gevangen waren, zijne gal had uitgebraekt, en vertoornt was, als die hem eerst verongelijkt hadden, zoo deed hy hen, wanneer zy by hem gebracht waren, en zich hem onderwierpen, geen quaet; maer hy plaetste hen in zijne *Stathmos* der lantstreke van *Cissie*, *Anderika* genoemt: welke plaetse de *Eretriensers*, noch tot aen den tijt van *Herodoot*, bezaten, en de oude tale behouden hadden.

Diodoor. Wanneer de Grieken en Persianen, ten tijde van koning *Xerxes*, ontrent het eilant *Eubea* elkanderen zee-slagh leverden, daghten de Persianen met gewelt door de Grieken te breken, en in den *Euripus* over te steken: maer de Grieken hadden de enghten, van den *Euripus*, met bystant van hunne makkers op *Eubea*, gesloten.

De stad Histea door de Persianen verwoest. De Vlootheer der Persianen, verwittight van het vertrek der Grieken, deed met de geheele vloot het eilant van *Eubea* aen, nam de stad der *Histieënsers* met gewelt in, en verwoeste de gehele lantstreke, na dezelve door de wapenen t'ondergebraght was.

Volgens schrijven van *Herodoot*, vertrok de gehele vloot der Persianen, wanneer die het vertrek der Grieksche schepen vernomen hadden, na *Artemisium*, en bleef tot aen den middagh leggen. Van daer zeilde dezelve na *Histiea*. Wanneer de Persianen aldaer waren, namen zy de stad der *Histieënsers* in, en doorliepen alle d'aenzeegelege dorpen van het gedeelte van *Ellopie*, des lants van *Histieötis*.

Die van Eubea vallen de d'Atheners af. Diodor. Wanneer ontrent op het jaer vier hondert en veertigh voor des Zalighmakers geboorte, de maght der *Atheners*, in Griekenlant, door den neerlaeg, dien zy van eenige *Eubeënser* en *Beoter* vluchtelingen, en *Lokrers*, by de stad *Cheronea* geleden hadden, zeer verzwakt was, vielen de meeste steden den *Atheners* af; maer allermeest leiden d'inwoonders van *Eubea* op nieuwe dingen toe.

Perikles dan, die door *d'Atheners* tot krijgsoverste gemaekt was, voer met sterke krijgstroepen na *Eubea* over, veroverde de stad *Histiea* met gewelt, en braght de stedelingen, uit hunne vaderlantsche woonsteden, ergens anders hene. Wo den weer onder gebr zaen heit bragt

Voorts dwong hy alle d'andere, die met vreze bevangen waren, de heerschappye des *Atheenschen* volks t'aenvaerden. Hier op wiert een wapenstant tusschen *d'Atheners* en *Lacedemoners* voor dertigh jaren gemaekt, en de voorwaerden der vrede, door *Callias* en *Charetes*, beschreven en bevestight.

Ook melt *Thucydides*, dat *Perikles*, wanneer *Eubea* den *Atheners* afgevallen was, met krijgstroepen van *d'Atheners* na *Eubea* overtrok; maer aenstonts, op het gerucht van het ontstaen van binnenlantsche beroerten, en inval der *Lacedemoners* in *Attika*, de troepen weer te rugh uit *Eubea* voerde.

D'*Atheners* staken voor de twede male, onder gelei van *Perikles*, na *Eubea* over, en braghten het gantsch eilant t'onder.

Wel bevredigden en beslegten zy den staet van alle d'andere delen des eilants, op zekere voorwaerden en verbonden; maer behielden, na de *Histieënsers* uit hun vaderlant verjaeght waren, dier lant voor zich zelfs. Na het vertrek der *Atheners*, uit *Eubea*, maekten zy niet lang daer na met de *Lacedemoneers* en andere maets, een dertigh-jarigh verbont. Dus verre *Thucydides*.

Maer op het veertiende jaer van het dertigh jarigh verbond, dat, na het veroveren van *Eubea*, en na het *Euboische* oorlogh, (alzoo by *Thucydides* genoemt,) tusschen de *Atheners* en *Lacedemoniers* getroffen was, ontstont tusschen de *Atheners* en *Peloponnesers*, een oorlogh, het *Peloponnesche* oorlogh genoemt.

Wanneer dan d'*Atheners* en *Lacedemoniers*, ontrent op het jaer vier hondert en twalef voor des Zalighmakers geboorte, tegen elkanderen ten oorlogh toerusten, zonden d'eilanders van *Eubea* d'eerste van allen, gezanten aen *Agis*, koning der *Lacedemoners*, en sloegen voor, om van *d'Atheners* te willen afvallen. Eubeënsers vallen weer van d'Atheners af.

Koning *Agis* bewillighde in dier voor-

voorſlagh, en ontboot uit de ſtad *Lacedemon*, twee der voornaemſten, als *Alkamenes* en *Melanthus*, onder ſchijn van hen na het eilant *Eubea* te willen zenden.

Ondertuſſchen quamen d'eilanders van *Lesbos*, die ook zelfs genegen waren, om van d'*Atheners* af te vallen, en verſpraken ten dien einde koning *Agis*, om, met byſtant der *Beoters*, aen hunnen toelegh, om van d'Atheners af te vallen, de hant te ſlaen. Hier door bleef het werk van *Eubea* voor eenen tijt ſteken.

[O]ropus [do]or de [Be]oters [i]ngeno[me]n. [Th]ucy[di]d. In het uitgaen van den winter, ontrent op het jaer vier hondert en tien of elf, voor des Zalighmakers geboorte, hebben de *Beoters*, of inwoonders van *Beotie*, de ſtad *Oropus*, in *Beotie*, op den oever van den *Euripus*, tegen over de ſtad *Eretrie*, gelegen, op eenen afſtant van ontrent ſeſtigh ſtadien, met verraet, of door omkoopen der *Atheners*, die aldaer in bezetting lagen, ingenomen: waer toe ook *d'Eretriers* en eenige der *Oropiers* zelfs de hant boden, op toelegh om het eilant *Eubea* heimelijk van d'*Atheners* te doen afvallen.

Want dewijl de ſtad *Oropus*, tegen over de ſtad *Eretrie* gelegen was, zoo was onmoghelijk, wanneer *d'Atheners* de ſtad *Oropus* hadden, of zoo wel de ſtad *Eretrie*, als het overigh *Eubea*, moſt grotelix beſchadigt en beledigt worden.

Wanneer dan de *Eretriers* de ſtad *Oropus* bekomen hadden, quamen eenige op het eilant *Rhodus*, en riepen de *Peloponneſers*, tot byſtant, op *Eubea* in: want vele *Peloponneſers* onthielden zich toen op *Rhodus*, dewijl d'eilanders van *Rhodus* hen toegevallen waren. Maer de *Peloponneſers* wilden liever tot byſtant van het qualijk gehavend en belegert eilant *Chios* komen.

Sy ſtaken dan en zeilden met al de ſchepen van het eilant *Rhodus*, en zagen, gekomen by *Triopium*, eene uithoek van klein Aſie, de ſchepen der *Atheners* diep in zee van het eilant *Chalce* zeilen. Wanneer nu gene van beide op elkanderen aen zeilden, voeren de *Atheners* na het eilant *Samus*, en de *Peloponneſers* na *Miletus*, een ſtad in klein Aſie; dewijl zy zagen, dat zy den eilanders van *Chios*, zonder gevecht, geen byſtant konden doen.

Te dien tijde waren de *Chiers* ook van de *Atheners* afgevallen, die hun ſtad *Chia* zeer ſterk, met het omringen van eene muur, belegert hadden.

Niet langh daer na quamen twee en veertigh ſchepen uit *Peloponneſus*, die door *d'Eubeënſers* ontboden waren, op toelegh, om van *d'Atheners* af te vallen, en landen aen de ſtad *Oropus*, onder het beleit van den Lacedemoniſchen admirael *Hegeſandridas*. Maer de *Atheners* waren genootzaekt zeer gezwint, dewijl de ſtad *Athenen* oproerigh was, de vervaerdighde of toegeruſte ſchepen te gebruiken. Thucydid.

Therames, *Agnons* zoon, een onder de eerſte of voornaemſten, die den volks ſtaet te *Athenen* tragten te dier tijt te vernietigen, was van gevoelen, dat de vloot der Lacedemoners, niet na het eilant *Eubea*, maer tegen de krijgsknechten zoude varen, die eene muur by *Eetionea*, een kaſteel der *Atheenſche* haven van *Pireus*, bouwden. Gelijk ook de vloot, onder den Lacedemoniſchen admirael *Hegeſandridas*, na die reeds voor de ſtad *Epidaurus* ter ree liep, het eilant van *Egina* met lanttoghten plaeghde. Hier door logende *Therames* des te meer, geloovelijk te zijn, dat de Lacedemoniers, indienze het op het eilant van *Eubea* gemunt hadden, na den zeeboeſem van *Egina* zouden wenden, en zich weer na de ſtad *Epidaurus* begeven: 't en zy die quamen, om het geen te volbrengen, dat hy altijd voorgewent had. Ondertuſſchen was in *Athene* een groote en vervaerelijke oproer ontſtaen: want die in de ſtad waren, meinden, dat de *Pireus* of haven van *Athenen* reeds ingenomen was.

Daer na ſloopten de krijgsknechten, die by *Pyreus* waren, den muur van *Eetionea*. By hen vervoeghden zich de vier hondert raden van *Athenen*, en rieden hen tot ſtilte en tweedraght, en beſloten eindelijk in den tempel van *Dionys* of *Bacchus*, eene vergaderingh, tot ſlechtingh der opgereze tweedraght, te leggen. Wanneer men nu in den tempel van *Bacchus*, en byna de vergadering by een gekomen was, quam'er tijdingh, dat twee en veertigh ſchepen met *Hegeſandridas* van *Megaren* na het eilant *Salamine* haren koers gezet hadden. Maer alhoewel *Hegeſandridas* met voordaght, miſſchien by *Epidau-*

rus, en ontrent die plaetsen met de vloot zich onthield, zoo was evenwel gelofelijk, dat hy, om den oproer der *Atheners*, die onder hen ontstaen was, 'aldaer zich opgehouden hebbe. De *Atheners*, des verwittight, schoten alle in vollen loop na de haven van *Pireus*. Dier zommige dan traden in de schepen, die gereet lagen, andere haelden de schepen in 't water, en andere braghten krijghstuigh op de muuren, die voor de monden der haven waren. Ondertusschen quam de *Peloponneesche* vloot aen, en hield, na het varen voor by *Sunium*, tusschen *Thorikum* en *Prasias* haren koers, en lande aen *Oropus*.

Wanneer dan d'Atheners aen een zake van het grootste belang bystant wilden doen, (want *Eubea* was al hun toeverlaet, wanneer het land van *Attika* zou afgesneden zijn) zonden zy den krijghsoverste *Tymochares* met schepen na de stad *Eretrie*, die, gekomen aldaer, met de genen, welke te voore aldaer waren, een getal van zes en dertigh schepen uitmaekten, en aenstonts gedwongen wierden te vechten: want als *Hegesandridas* de schepen van de stad *Oropus* (welke op 't veerste zestigh stadien, de wijte der tusschen gelegge zee, van de stad *Eretrie* aflagh) had opgevoerd, en op *Eretrie* aenquam zeilen, bemanden aenstonts *d'Atheners* de schepen met bootsvolk; meinende, dat de krijgsknechten by de schepen waren: maer die waren spijze gaen kopen, doch niet op de merkt; want het wierdt, met voordaght der *Eretriers*, op de merkt niet verkocht, maer in de huizen, aen het uiterste eind der stad: ten einde, wanneer de schepen langzaem bemant wierden, de vyanden *d'Atheners* zouden aenvallen en hen voorkomen, en dwingen, zoo als zy best konden, uit te komen. Ook wiert een teken uit *Eretrie* na *Oropus*, aen de vyanden, wanneer zy mosten opkomen, opgesteken. Op zoodanigen toelegh quamen *d'Atheners* uit, en vochten aen de haven van *Eretrie*, tegen de *Lacedemoners*: hoewel zy weinigh tijts tegenstant boden. Daer na wierden zy op de vlucht gedreven, en tot aen het lant vervolgt. Al de genen, die na de stad *Eretrie*, als een vriendin, vluchten, wierden zeer zwarelijk mishandelt, en van *d'Eretriers* gedoot. Maer die na de vesting, welke zy zelfs in *Eretrie* hadden, vluchten, bleven behouden: desgelijks alle de schepen, die in de stad *Chalcis* quamen. De *Peloponnesers* kregen twee en twintigh schepen van de *Atheners*, als ook het volk gevangen: dier zommigen zy doden, en zommigen by 't leven behielden. Voorts rechten zy een zegestaetsie op. Neerlaegh der Atheners.

De *Chalcidensers*, of inwoonders der stad *Chalcis* voornoemt, waren de eerste der Grieken, die van het eilant *Eubea*, onder *Thukles*, geleider der kolonie, afvarende, de stad *Naxus*, op het eilant *Sicilie*, stichten en bevolkten, en aldaer een altaer van *Apollo Archetes* oprechten. Maer *Thukles* en de *Chalcidensers* trokken uit *Naxus*, op het zevende jaer, na de stad *Syrakusen* bewoont was, en bewoonden de stad *Leontinum*, na de *Sikulers* daer uit verdreven waren, en daer na de stad *Katana*. Kolon. der Chalcidensers Thucy.

De stad *Zankla*, op het eilant *Sicilie*, welke eerst door de struikrovers van *Kuma*, eene stad van *Chalcidisch Opicia*, bewoont was, wert namaels in 't gemeen door de schare, of menighte van menschen, die uit de stad *Chalcis*, en uit het overigh *Eubea*, in die lantstreke overgekomen was, bewoont.

De geleiders van deze kolonie waren *Perieres* en *Kratemenes*, welker een uit *Kuma*, en d'ander uit *Chalcis* was.

Ik heb dit voeren der kolonie, door de oude stedelingen van *Chalcis*, na 't eilant *Sicilie*, tot bewijs van de aeloutheit der *Chalcidensers*, uit *Thucydides* hier willen invoegen; hoewel het zelve langh voor den neerlaegh der *Atheners* op zee, door de *Lacedemoners* geleden, geschiet is.

Niet langh daer na deeden de *Lacedemoniers* gantsch *Eubea* afvallen: behalven de stad *Oreum*: want die stad hadden d'*Atheners* zelfs in bezettingh, en bestelden al het ander ontrent der zelver toestant. Wanneer den *Atheners* het geen, dat ontrent *Eubea* geschiet was, ter ooren quam, ontstont onder hen de grootste verslagentheit, als oit over eene zake ontstaen kon: dewijl hen die ramp, door het verlies van schepen, en, het geen het grootste quaet was, door het verlies van *Eubea*, (daer uit zy meer voordeels trokken, als uit het lant Eubea valt den Atheners af. Thucyd.

van

van *Attika* overgekomen was: en dat juist ten dien tyde, als het krygsheir van 't eilant *Samos* hen afgevallen was. Ondertusschen was de *Hellespont*, *Ionie*, ook d'eilanden en alles tot aen *Eubea* toe, en, om zoo te zeggen, de gehele heerschappy der *Atheners*, den *Lacedemoniers* toegevallen.

Zie ook pag. 58.

Diodor. Wanneer ontrent op het jaer vier hondert en acht, voor des Zalighmakers geboorte, *d'Atheners* met de *Persianen*, onder koning *Artaxerxes*, tegen de *Lacedemoniers* en andere Grieken, in oorlog waren, bevochten *d'Atheners* met de *Persianen*, onder de kust van *Troje* in klein *Asie* de zege op de *Lacedemoniers*. Thucid.

Die van Eub. vallen van d'Atheners. Te dier tyde hadden de *Chalcidensers*, en by na alle d'inwoonders van *Eubea* zich van den eet der *Atheners* ontslagen, en waren hen afgevallen; dies wierden zy met vreze bevangen, dat *d'Atheners*, bezittende de heerschappye der zee, hen, die een eilant bewoonden, moghten overwinnen. Zy verzochten dan van de *Beoten*, (die tegen over het eilant *Eubea* woonden, met *d'Euripus* alleenlijk tusschen beide,) om neffens hen met gemeenen bystant en arbeit den *Euripus* te stoppen: of dijken of moelien in dezelve te leggen: waer in de *Beoten* bewillighden, dewijl het hen scheen tot voordeel te zullen strekken, dat *Eubea* anderen tot een eilant; maer hen tot vast lant zou zijn.

Hier op begaven alle de steden haer aen den arbeit, en yverden om stryt het werk haestigh op te maken: want men had niet alleenlijk den burgers, maer ook vreemden inwoonders belast, met alle man by der hant te zijn. Dies wiert, door de meenighte der arbeiders, het begonnen werk gezwint voltoit.

Op *Eubea* wiert van de stad *Chalcis*, en in *Beotie* van de stad *Aulis*, een begin van de dyken of moelien te leggen gemaekt: want aldaer was de engste tusschenstreke des oorts. In die engte of kaken was te voore een geduurigh zeegety, en veelvoudige heen en weerstroming: maer toen stak de kracht des strooms veel sterker op: wanneer de zee tusschen een zeer engen doorgang geprangt wiert: dewyl slechts voor een eenigh vaertuigh of schip doorgang gelaten was.

Thucid. Op het einde van beide dyken waren torens gebouwt, en houte bruggen over de ope gelate tusschenwyten geslagen.

Wel was *Theramenes* in het begin met dertigh galeien derwaerts door *d'Atheners* gezonden, om het aengevangen werk traghten te beletten: maer dewijl d'arbeiders, door een talrijken hoop van bezettelingen, beschermt wierden, staekte hy zijn opzet, en nam zijne koers na d'eilanden. Wanneer hy besloten had burgers en makkers van den last der schattingen te verlichten, quam hy, na s'vyands landen uitgeplondert te hebben, met groten buit weerom. Hy deed ook de steden der bontgenoten aen, en leide den genen, die nieuwe dingen traghten uit te werke, gene kleine geltboete op. Van daer voer hy na het eilant *Paros*. Wanneer hy aldaer het gemeen best aen de stem van weinigen bevond onderworpen te zijn, herstelde hy aen den volke of gemeente de vryheit van eige rechtsgebiet, en perste den aenrechters der heerschappye van weinigen een grote menighte gelts af. Diodor. Ziet pag. 123.

Diodor. Wanneer niet lang daer na *d'Atheners* en *Lacedemoniers*, onder d'Eilanden *Arginusen*, (tusschen *Mitylene*, een stad van het eilant *Lesbos*, en tusschen *Kuma*, niet verre van het vastlant gelegen,) in zee elkanderen slagh leverden, deden d'eilanders van *Eubea*, neffens de *Beoten*, den *Lacedemoniers* tegen *d'Atheners* met schepen bystant. Na de rechter vleugel der *Peloponnesers* op de vlught gedreven was, boden evenwel de *Beoten*, in de linker vleugel, met eenen tijt lang mannelijk te stryden, tegenstant. *d'Eubeërs*, die met hen in een algemeen gevaer staken, wierden door dier gezagh by hun plicht behouden. Anders maekte ook de vreze hen, die muitelingen der *Atheners* waren, benauwt, dat *d'Atheners*, wanneer die weer de heerschappy bequamen, hen voor het afvallen straffe zouden mogen afvor-

deren. Maer wanneer zy het grootſte gedeelte der ſchepen doorboort, en de grote menighte der overwinners op hen afkomen zagen, namen zy de vlucht. Zommigen der *Peloponneſers* weken na het eilant *Chios*, andere na de vaſte kuſte van *Kuma*.

Diod. Wanneer *d'Atheners* en *Lacedemoniers*, na een langduurigen oorlogh, onder elkanderen vreden hadden gemaekt, deden *d'Atheners*, op het jaer driehondert en tachentig voor des Zalighmakers geboorte, den *Lacedemoniers* weer den oorlog aen, om zich over het ongelijk aen hen te wreken, dat zy van de *Lacedemoniers* geleden hadden: dewyl *Kleombrotus*, koning der *Lacedemoniers*, de haven van *Athenen*, *Pireus* genoemt, had beſtaen te willen innemen; hoewel in weerwil van de *Lacedemoniſche* overheit, en met een vrugteloozen uitſlag.

Die van Eubea vallen d'Atheners toe. *d'Atheners* kregen vele Griekſche ſteden, door het verlenen van bezondere voorrechten aen dezelve, op hun zyde.

d'Eerſte ſteden van *Eubea* vervoeghden zich, met de grootſte genegentheit van herte, by de krygsmaght der *Atheners*: uitgenomen de ſtad *Actia* alleen: want dewijl deze ſtad met grote weldaden van het *Lacedemoniſch* volk opgehoopt: en daer en tegen, door *d'Atheners* met de wapenen zeer fel aengetaſt was, zoo droegh dezelve den laeſten een onverzoenelijke haet toe, en volherden tegen d'eerſte in ſtantvaſtige trouheit van maetſchap.

Wanneer dan de maght der *Atheners* t'elkens meer en meer toenam, dewyl over de zeventigh ſteden in hun verbont getreden waren, ſtaken die, met een grote meenighte van krygsvolk, na het eilant *Eubea* over, om hunne maets by hunne plichten te behouden, en derzelver hunne tegenparthyen te beſtryden.

Op dit eilant had een weinigh voor dien tijt zeker *Neogenes*, door hulpe

Diodor. van *Jaſon de Fereer*, (dien *Diodoor* daer na een koning der *Fereers* noemt,) met een drom van krygsvolk, het kaſteel der *Aktiërs* verovert, en zich opentlijk zo van die kuſt en oort, als van de ſtad der *Oropiers* tot tieran of koning opgeworpen.

Maer dewijl hy geweldigh trots heerſchte, bevoolen de *Lacedemoniers* *Therippidas* tegen hem uit te trekken. Dees traghte in 't begin den tieran met woorden t'overreden, om uit het kaſteel te wyken: maer als hy niets op hem kon verwerven, had hy met de gebuuren, die tot het aenvaerden der vryheit opgehitſt waren, het kaſteel verovert, en den *Oropiers* in hunne vryheit herſtelt.

Om deze oorzake, dan, waren de genen, die de lantſtreke der *Heſtieers* bewoonden, tegen de *Lacedemoniers* wel genegen, en onderhielden een nauwe vrientſchap met hen. Maer *Chabrias*, krygsoverſte der *Atheners*, verwoeſte met een troep van krygsknechten de landen der *Heſtieotiers*, omringde de hooftſtad, op een vaſten heuvel gelegen, met eene muur, en verſterkte dezelve met het leggen van eene krygsbezetting daer in. Hy zelf ondertuſſchen voer na d'eilanden *Cykladen*, en bracht *Peparethos*, *Cyathos*, en eenige andere eilanden, die den *Lacedemoniers* toegedaen waren, onder den eet, en gehoorzaemheit. Dio-d.

Op het jaer drie hondert en acht en vyftigh voor des Zalighmakers geboorte, vervielen d'eilanders van *Eubea* in tweeſpalt en krakeel met elkanderen: dier zommigen de *Beôten*, en andere *d'Atheners* om byſtant verzoghten. In in-di[...] on:de Eyl- de van Eu a. Di[...]

En alhoewel dikwils lichte gevechten en ſchermutſelen onder hen ontſtonden; en nu de *Thebaners* en dan *d'Atheners* d'overhant hadden, zoo wiert noit met een groot gevecht geſtreden.

Na eindelijk het eilant door dien inwendigen oorlogh verwoeſt, en een grote neerlaegh van menſchen, ter weder zyde, gebaert was, zonder parthyen daer van verbetert waren, maekten die, na het herſtellen van eendraght, onder elkanderen vrede.

De *Beoten* dan keerden thuiswaerts, en leiden de wapenen af.

Namaels verviel het eilant *Eubea* onder

onder het gebiet van de *Macedoonsche* koningen, beneffens alle de gewesten van dien oort, eerst onder *Filippus*, en toen onder *Alexander de Grote*, die na de doot van zijnen vader *Filippus*, op het jaer driehondert en vijf en dertigh, in het rijk volghde.

Wanneer *Memnon*, dien de *Persische* koning *Darius* over de gehele vloot en zeekust gestelt had, op het jaer drie hondert en drie en dertigh, voor des Zalighmakers geboorte, met een wel toegeruste vloot van drie hondert schepen, (want zijn voornemen was den oorlogh uit *Asie*, na *Griekenlant* over te brengen) het eilant *Chios* met verraet had ingenomen, en alle de steden op het eilant *Lesbos* verovert, zonden, op dat gerucht, de meeste eilanden *Cykladen* gezanten, om met de *Persianen* in een verbont te treden.

Het gerucht quam toen in *Griekenlant*, dat *Memnon* met de gehele vloot op't eilant *Eubea* zou aenvallen. Waer over de steden desselven eilants met grote vreze bevangen wierden, en zommigen onder de *Grieken* de maetschappy der *Persianen* omhelsden, en de hoofden geweldigh opstaken, op hope van nieuwe dingen uit te werken. Daer en boven had *Memnon* vele Grieken met giften en gaven omgekocht, om hen na de zyde der *Persianen* te doen over hellen. Maer door de doot van *Memnon*, die kort daer op volghde, bleef het werk steken: gelijk ook de zaken van Koning *Darius*, door het overlyden van *Memnon*, geweldigh verzwakten.

Als na de doot van *Alexander de Grote*, (die op het jaer drie hondert en drie en twintigh, voor des Zalighmakers geboorte, geviel,) d'*Atheners* en andere Griekſche volken, een verbont met elkandere opgeregt hadden, om d'algemene vryheit der Grieken te bezorgen, en het jok der Macedonen van den halze te schudden, en de steden van dier krygsbezetting te verlossen, begaven ook de Karystiers van *Eubea* zich in dat verbont.

Na de doot van *Alexander*, hadden desselfs lantvooghden en veltoversten, als *Kassander*, *Ptolemeus*, *Lysimachus* en *Antigonus*, elk in de verdeeling des rijks, door *Antipater* gedaen (die tot veltoverste van *Europe*, door *Alexander* zelven nagelaten was) zekere lantschappen of gewesten tot hun erfdeel gekregen: want *Kassander*, zoon van *Antipater*, viel het gewest van *Karie* in klein *Asie* te beurt: daer by hy daerna geheel klein *Asie* kreeg. *Ptolemeus*, zoon van *Lagus*, viel *Egipten* en *Afrika* ten dele. *Antigonus* verkreeg de lantschappen van *Frygie*, *Lykaonie*, *Pamfylie*, *Lycie*, en *Thracie*. Andere kregen andere gewesten in groot *Asie*. *Macedonie* en andere gewesten viel *Antipater* te beurt.

Wanneer nu *Kassander*, zoon van *Antipater*, lang tegen *Antigonus*, om het bezit der landen geoorloght had, en desselfs zwaren last niet langer kon uitherden, verdroegh hy zich eindelijk met *Antigonus* op besprek, dat hy alle de krygsknechten aen *Antigonus* zou overgeven, aen de Griekſche steden de vryheit van hun eigen recht te verlenen, en voorts een vaste vrient van *Antigonus* blyven: maer zijn landtvooghdyschap van *Karie* zou hy als een gifte bezitten. Doch hy brak dit verbont kort daerna. Waer op *Antigonus* in *Karie* viel, veroverende de steden *Tralles* en *Kaunus*. *Kassander* had *Ptolemeus*, op zijn verzoek, tot bystant gekregen; maer die wiert door *Antigonus* gedwongen, hem toe, en *Kassander* af te vallen. Diodor.

Antigonus quam namaels, aen den *Hellespont*, met *Kassander* in gesprek, om het verbont van vrede te hervatten; maer zy scheiden onverrichter zake.

Na dan *Kassander*, zoon van *Antipater*, de hope van vrede te maken verworpen had, besloot hy de zaken van Griekenlant zich wederom toe t'eigenen en te benaderen: ten dien einde stak hy met eene vloot van dertigh schepen na *Eubea* over, en omringde de stad *Oreum* met een belegh. De stad Oreum belegerd.

Wanneer hy het belegh dapper behertighde, en stont om het stedeken met gewelt in te nemen, quamen *Telesforus*, uit *Peloponnesus*, (nu *Morea*,) met twintigh schepen en vyf hondert mannen, en *Medius* uit

 Asie,

Aſie, met hondert ſchepen den *Oriters* of ſtedelingen van *Oreum*, tot byſtant. Als zy de ſchepen van *Kaſſander*, die in de haven op ree lagen, zagen, verbranden zy 'er vier, met het inwerpen van vuur, en ſloopten alle d'andere.

Toen nu de genen, die in 't voetzant lagen en te quaet hadden, byſtant van *Athene* bekomen hadden, viel *Kaſſander* weer op den vyant uit, dien hy tot verachting was, en leverde hem ſlagh Hy boorde een ſchip in den gront, en veroverde drie te gelijk met volk.

Antigonus zond zijnen veltheer *Polemon* na Griekenlant, om de Grieken te verloſſen, en in vryheit te ſtellen, en met hen hondert en vyftigh lange ſchepen, onder beleit van den zeevooght *Medius*, daer in hy vyf duizent en vijf hondert ruiters geleit had. Na hy met *d'Rhodiers* maetſchap gemaekt had, kreegh hy van hen tien ſchepen, ten oorlogh toegeruſt, om de vryheit der Grieken te herſtellen.

Toen voer *Ptolemeus* met de gehele vloot na de haven van *Beotie*, en nam van het gemeenſchap der *Beoten* twalef hondert voetknechten, en acht hondert ruiters. Ook ontboot hy ſchepen uit de ſtad *Oreum*, en haelde in de ſtad *Salganeum*, in *Beotie* aen den *Euripus* gelegen; alle zijne troepen by een: op hoope, dat de *Chalcidenſers* zijne maetſchappy omhelſen zouden, die alleen onder *d'Eubeers*, met d'krygsbezetting der vyanden bewaert wierden.

Kaſſander derhalven brak, uit vreze voor *Chalcis*, het belegh van *Oreum* op: trok na *Chalcis*, en ontbood zijne troepen.

Antigonus verwittight, hoe legers tegen legers by *Eubea* tegen malkanderen lagen, riep *Medius* met de vloot uit Griekenlant in *Aſie* te ruch. Toen nam hy aenſtonts de krygstroepen by hem, trok ter yl na den *Helleſpont*, met voornemen van na *Macedonien* over te ſteken, ten einde hy, byaldien *Kaſſander* by *Eubea* bleef, *Macedonien* ontledight van beſchermers zou innemen. Of by aldien *Kaſſander* aen zijn rijk byſtant deed, en de zaken van Griekenlant liet varen, hy als dan zou gedwongen worden voor zijne zaken binnen s'lants te vechten.

Kaſſander vernemende, wat *Antigonus* in den zin had, liet *Pliſtarchus* tot bezetting van de ſtad *Chalcis* blyven, en trok zelf met zijn gantſch krygsheir van daer. Hy veroverde de ſtad *Oropus*, en verknocht de *Thebaners* door verbont van maetſchap aen zich, en maekte een wapenſtant met alle d'andere *Beoten*. Voorts liet hy den krygsoverſte *Eupolemus*, tot beſcherming van Griekenlant, blyven, en begaf zich, dewyl hy voor den overtoght der vyanden bang was, na *Macedonie*. De d Ch. i ver veri

Maer *Ptolemeus*, gezant van *Antigonus*, nam de ſtad *Chalcis*, dewyl de krygsbezetting, na het vertrek van *Kaſſander*, verſchrikt geworden was, in zijn gewelt, en beval, dat *de Chalcidenſers* van krygsbezetting bevryt zouden zijn: waer uit bleek, dat inderdaet *Antigonus* by zich beſloten hadde, de Grieken in vryheit te ſtellen: want de ſtad *Chalcis* was toen voor de genen, die een bolwerk, om over het opperſte gebiet t'oorlogen, wilden hebben, zeer welgelegen. De Veltoverſte *Polemon* veroverde de ſtad *Oropus*, en gafze aen de *Beoten* over, en braght de krygsknechten van *Kaſſander* onder zijn gewelt.

Na de *Karyſtiers* en *Eretriers* in maetſchap ontfangen waren, voerde *Ptolemeus* zijn krygsheir in het lant van *Athenen* over, en maekte met *d'Atheners* een verbont van maetſchap. Voorts ſtelde hy alle de ſteden in vryheit.

Aldus quam byna het gantſch eilant van *Eubea*, onder gebiet van koning *Antigonus*.

Wanneer de *Penen*, of *Karthaginenſers* van *Afrika*, met de *Romeinen* in oorlogh geraekt, en onder 't beleit van hunnen veltheer *Hannibal*, op het jaer twee hondert en zeventien, voor des Zalighmakers geboorten, over *d'Alpiſche* bergen getogen waren, begaf zich *Filippus*, koning der *Macedonen*, en zoon van

r. I. van den overleden Macedoonſchen koning *Demetrius*, op de zeeghbare zyde van *Hannibal.* Hy maekte dan door gezanten, (waer onder zeker *Xenofanes*, het hooft des gezantſchaps, was,) met *Hannibal* een verbont en vrientſchap, op die voorwaerde en beſprek, dat koning *Filippus* met een zeer grote vloot, (welke hem docht tot twee hondert te zullen kunnen uitmaken) na *Italie* zou overſteken, den zeekant verwoeſten, en voor zijn deel den oorlogh, te water en te lande, tegen de *Romeinen* voeren. Na het eindigen des oorloghs, zou gantſch *Italie*, met de ſtad *Rome* zelve, aen de *Karthaginenſers* en aen *Hannibal* komen, en ook al de roof aen *Hannibal* vervallen.

Na *Italie* t'ondergebracht was, zouden zy na Griekenlant overſteken, en den oorlogh tegen koningen voeren, tegen welken het hen zou luſten en gelieven. Alle de ſteden des vaſten lants, en alle de eilanden, na *Macedoniën* toe, zouden aen *Filippus* en deſſelfs rijk vervallen.

Maer op de zijde der Romeinen had zich *Attalus*, koning van *Pergamum*, in klein *Aſie*, (hoewel die ook eindelijk geheel klein *Aſie* tot binnen den bergh Taurus heeft t'ondergebraght) begeven: als ook Ziet Polij. 112. de *Etoliers*, of volken van *Etolie*: met wien ook koning *Filippus* te dier tijdt in 't oorlogh was geraekt; dewijl die op d'*Achaiers*, of inwoonders van *Achaia*, die maets en onderdanen van *Filippus* waren, geroofr hadden.

Koning *Filippus* bevocht tweemael met een gelukkigen uitgang, tegen d'*Etoliers*, (die hulp-troepen van koning *Attalus*, en uit de Romeinſche vloot ontrent duizent krijgsknechten tot byſtant, door den Roomſchen krijgsoverſte en burgermeeſter *Sulpitius*, gekregen hadden) de zege, met ſneuvelen van vele vyanden in beide gevechten.

Te *Phalera*, (eene plaetſe gelegen aan den *Maliaciſchen* zeeboeſem, nu *Golfo di Ziton*) quamen by koning *Filippus* gezanten van *Ptolomeus*, koning van Egipten; als ook van d'eilanders van *Rhodus*, *Chios*, en van d'*Atheners*, om den oorlogh tuſſchen *Filippus* en de *Etoliers* te beſleghten. Van de zijde der *Elotiers* verſcheen de vredemaker *Aminander*, een nabuur der *Etoliers*. Doch de voorſlagh van vrede quam ſlechts op een wapenſtant van dertigh dagen uit.

Van *Falera* toogh koning *Filippus* door *Theſſalie* en *Beotie*, en quam op het eilant *Eubea*; in de ſtad *Chalcis*, om *Attalus*, die hy gehoort had het eilant *Eubea* met eene vloot te zullen aentaſten, uit de havens; en van het ſtrant aen te doen, af te keeren: want het eilant *Eubea* ſtont toen onder *Filippus*, of altoos met hem in maatſchappy: waer om d'eilanders van *Eubea*, by *Livius*, *Socii*, dat zijn maets of makkers, genoemt worden. Van gelijken wert, by den zelven *Livius*, de ſtad *Chalcis Socia Urbs*, dat is, de maetſchappige ſtad, (*Verſta* van *Filippus*) genaemt.

Daer na deden de bovengemelde eilanders en Atheners te *Rhium*, in het byzijn van koning *Filippus*, weer een voorſlagh van vrede, om den Etoliſchen oorlogh te beſleghten, ten einde de Romeinen, noch koning *Attalus*, gene oorzake zouden hebben; om in Griekenlant te vallen. Maer de *Etoliers* ſtoorden, wanneer noch naulix de tijt van het beſtant uit was, het ganſche werk, toen zy hoorden, dat koning *Attalus* met een vloot aen het eilant *Egina* gekomen ware, en de Romeinſche vloot by *Naupaktum*, nu *Lepanto*, lagen.

Na het vertrek van koning *Filippus* uit het lant van *Achaia*, derwaerts hy getogen was, trok *Sulpitius*, Roomſche lantvoogt en krijgsoverſte, met de vloot na het eilant *Egina*, en vervoeghde zich by koning *Attalus*: gelijk die ook beide onder *Egina* overwinterden.

In den aenvang van den Zomer, Liv. op het jaer twee hondert en acht voor des Zalighmakers geboorte, ſtaken *Sulpitius* en koning *Attalus* van *Egina* na het eilant *Lemnos* met gezaemder vloot over: de Romeinen waren vijf en twintigh, en de Koninghſen vijf en dertigh galeijen van vijf ryriemen ſterk.

Koning *Filippus*, om tegen alle aenſlagen vaerdigh te zijn, 't zy den vyant

vyant te water of te lande tegen te gaen was, zakte zelf na de ſtad Demetrias aen zee af. Alwaer van allerwege gezanten van de volken, die met hem in maetſchappy ſtonden, op het gerucht des konings by een quamen: want de *Etoliers* hadden het hooft opgeſteken, zoo van wege de Roomſche maetſchappy, als na de komſte van *Attalus*, en plonderden de gebuurvolken: waer over de eilanders van *Eubea*, als ook de *Akarnanen*, *Beoten* en *Achaiers*, in grote vreze waren.

Alle deze volken, ieder uit hunne ſtad, verhaelden aen koning *Filippus*, wat gevaer hen te water en te lande over 't hooft hinge; en baden (maer het alleryverighſte die van *Eubea*) om byſtant van hem daer tegen te mogen hebben.

De koning beloofde hen allen byſtant te zullen doen, daer de noot en tijt het zou vereiſchen.

Hy zond krijgsbezetting na de ſtad: van waer hem aengebraght was, dat *Attalus*, na de vloot van *Lemnos* overgeſteken was, de gehele lantſtreke ontrent de ſtad verwoeſt had. Door deze ſtad wort by *Livius*, de ſtad der *Peparethiers*, op het eilant *Peparethos* gelegen, verſtaen: als duidelijk blijkt uit het volgende ſchrijven van *Polybius*.

Ondertuſſchen wiert *Filippus* verwittight, hoe koning *Attalus* na Europe overgeſteken was, en reeds op het eilant *Peparethos* de haven bezeilt, en de landeryen der *Peparethiers* ingenomen had. Waer op *Filippus* den *Peparethiers* een troep van krijgsknechten, om de ſtad te beſchermen, toezond. Dus verre *Polybius*.

Liv. Hy zond *Polyſantes* met een tamelijke maght na *Beotie*, en zekeren *Menippus*, een van s'konings overſte, na de ſtad *Chalcis* op *Eubea*, met duizend maenſchiltdragers of Agrianen, volgens *Polybius*, beneſſens vyf hondert Enianen, ten einde zy alle de delen des eilants zouden kunnen beſchermen.

Hy zelf trok na *Scotouſa*, en deed de krygstroepen der Macedonen derwaerts van *Lariſſa* over voeren.

Daerna zond hy ook eenige, ten einde hy alle aenſlagen der vyanden zou kunnen tegen gaen, na het eilant *Eubea* en *Peparethos*, als ook na het vaſt lant van *Focis*, die hooge plaetſen zouden verkiezen, van waar vuuren konden verſchynen.

Hy zelf ſtelde eenen waghtoren of uitkyk op den bergh *Ciſſeus*, die met een verheven kruin, tot een zeer grote hooghte opſchiet: van waer hy door vuuren, van verre opgeſteken, het teken, wanneer de vyanden iets ondernamen, in een oogenblik tyts zou kunnen vernemen.

Polybius gedenkt ook dit vuuren, in de volgende woorden: *Maer op dat niets van het geen, dat gedaen wiert, zou verborgen blijven, zond hy aen de Peparethiers, en aen zijne maetſchappy-genoten van Focis en Eubea, hen vermanende de bootſchap dier zake na Tiſeus door ontſteke en opgeheve fakkels over te zenden. Tiſeus is een berg van Theſſalie, zeer bequaem gelegen, om iet uit de gemelde plaetſen, door brandende fakkels, bekent te maken.*

De Roomſche veltheer *Sulpitius*, en koning *Attalus* ſcheepten van het eilant *Peparethos*, na *Nicea*, eene zeeſtad, en ſtaken van daar met de vloot na *Eubea* over, tot voor de ſtad *Oreum*, welke, als men uit den Demetriaſchen zeeboeſem, nu *Golfo di Armiro* genoemt, na de ſtad *Chalcis* en den *Euripus* vaert, d'eerſte der ſteden van *Eubea* op de linker zijde lagh.

De Romeinen zouden de ſtad *Oreum* ter zee, en de Koninghſen te lande, volgens onderling afſprek van koning *Attalus* en *Sulpitius*, beſtrijden. D ſtad O[illegible]m do de R[illegible]ei- ne be- le[illegible]t.

Ten vierden dage, na de vloot aengekomen was, taſten zy de ſtad aen. Dien gantſchen tijt hadden zy met *Plator*, die door *Filippus* over de ſtad geſtelt was, in heimelijke geſprekken verſleten.

De ſtad had toen twee kaſteelen of burghten, een dicht aen zee, en het ander midden in de ſtad: van waer een wegh door een onderaertſchen gang na zee toeliep, dien aen zee een toren van vyf verdiepingh hoog, een treſſelijk bolwerk, beſloot. Aldaer onſtont eerſt een zeer felle gevecht om den toren, die met allerlei

lei ſlagh van ſchichten voorzien was. Om dien toren te beſtormen, waren reeds ſtormwerken, en krygsgevaerten te lande gebragt.

Wanneer nu elk het oogh en gedaghten op dat gevecht had, ontfing het opperhooft *Plator* de Romeinen, door de poorte van het zeekaſteel, dat in een oogenblik tijts ingenomen wiert.

De ſtedelingen, van daer gedreven, weken in het midden der ſtad, na het ander kaſteel toe: alwaer eenigen geſtelt waren, die de deuren der poorte voor hen toeſmeten. Zy aldus buiten geſloten; wierden in het midden ter neer gehouwen of gevangen. De bezetting der Macedonen ſtont gepakt by drommen onder de muur des kaſteels, welke niet ſtortelinx de vlucht nam, noch hertnekkigh het gevecht hervatte. *Plator* verworf van *Sulpitius* voor de Macedonen lijfsgena, en deed hen in ſchepen, aen den *Demetriaſchen* zeeboeſem (nu *Golfo di Volo* of *Armiro*) des lants van Phthiotis, uitzetten: maer hy zelf begaf zich by koning *Attalus*.

De ſtad wiert door de Romeinſche krijghsknechten uitgeplondert, zonder de Koninghſen iet daer van genoten, of kregen.

Sulpitius, opgeblazen door zulken gemakkelijken voortgang en uitſlag, in het veroveren der ſtad *Oreum*, trok aenſtonts met zijne zeeghbare vloot van daar na de ſtad *Chalcis*, daer geenzins d'uitkomſte op de hoope ſlaeghde.

Cha…s doo… e Ro… i- nen… vruc… e- telo… bele… gert…

Want dewijl aldaer een ongemene quade en zeer onveilige haven voor eene vloot ſchepen is; eenſdeels door de ſterke ſtromen, en ten andere door de ſchielijke ſtormwinden, die van de zeer hoge bergen van beide tegen overgelegen kuſten afvallen; dewijl daer en boven de ſtad aen de eene zijde met de zee beſloten; en aen de lantzijde braef geſterkt; en met eene ſterke krijgsbezetting voorzien, en inzonderheit door trouheit der opperhoofden en overſten (die wankelbaer en ydel in *Oreum* was) ſtantvaſtigh en onverwinnelijk was, zoo beſloot hy voorzichtelijk (ſchoon het werk reukloos beſtaen was) na het bezightigen en overwegen der zwarigheden, gezwint, om niet vergeefs den tijt te ſpillen, het aengevangen werk te ſtaken. Dies ſcheepte hy met de vloot na *Cynus*, een haven van *Opus* in *Lokris*, over.

Het opſteken van vuuren, uit de ſtad *Oreüm*, had ook koning *Filippus* doen opbreken: doch het wiert te laet, door bedroch van *Plator*, uit den waghttoren opgeheven. En het eilant met een vloot ſchepen aen te doen, viel voor hem, dewijl hy toen ongelijk in zeekragten was, niet lichtelijk te doen. Aldus wiert het werk, door het lang dralen, achtergelaten.

Maer als *Filippus* het vuurteken, tot byſtant van de ſtad *Chalcis*, ontfangen had, brak hy ſchichtigh op: want alhoewel *Chalcis* eene ſtad van een zelven eilant was, zo wiert zy evenwel door zulken enge zeeſtrate afgeſneden, dat de ſtad met eene brugh aen het vaſt lant van *Beötie* gehecht was, en te lande een gemakkijker toegang, als te water, had.

Ondertuſſchen hadden koning *Attalus* en de Romeinen de ſtad *Oreum* verlaten: en *Attalus* was weer na klein *Aſie* overgeſcheept, op het gerucht van dat *Pruſias*, koning van *Bithynien*, in de lantpalen zijns rijks gevallen was. Aldus liet hy de Romeinen en Etoliſchen oorlogh varen, en ſterf.

Midlerwijle quam koning *Filippus*, midden door 's vyants vloot gezeilt, in de ſtad *Chalcis*.

Hy prees de inwoonders en krijgsoverſten over hun trou en vroomheit, dewijl vreze noch hoop hunne herten had doen bezwijken; en vermaende hen, dat zy voortaen met dezelve volſtandigheit in de maetſchappy wilden volherden.

Van *Chalcis* zeilde hy na de ſtad *Oreum*, en gaf aen die overſten, die, na het veroveren der ſtad, liever hadden willen vluchten, als zich aen de Romeinen over geven; het opperwint der dingen en bewaring der ſtad over. Hy zelf begaf zich van *Eubea* na *Demetrias*, een zeeſtad van *Theſſalie*.

Wanneer te dier tijde d'*Atheners* in grote verlegentheit en moedeloos wa- De ſtad Chalcis door de

X wa-

Romeinen verovert. Liv. waren, wierden *Kajus Klaudius* en de Romeinsche galeien uit de vloot, welke onder het eilant *Korcyra* lagh, na *Athenen* gezonden: waer door 's vyants lanttoghten, die uit de stad *Korinthus* door *Megara*, op de landeryen der *Atheners* plagten te geschieden, belet wierden. Ook dersden hier door de rooffschepen of vrybuiters uit *Chalcis*, (die niet alleen de zee, maer ook alle de aanzeegelege lantstreken voor d'*Atheners* onvry gemaekt hadden,) niet alleenlijk boven de uithoek *Sunium*, (nu *Capo del Colonne* geheten) niet varen; maer zich ook niet, buiten de Straet van den *Euripus* in de ope zee begeven. Daer en boven quamen'er Rhodische galeien op toe: en drie bequame Atheensche schepen waren, tot het beschermen der aan zeegelege lantstreke, vervaerdight.

Maer *Kajus Claudius*, die oordeelde voor dien tijt genoech te zijn, indien de stad en lantstreke van *Athenen* door die vloot beschermt moght worden, quam een geluk van noch groter belang over: want de ballingen, die door overlast der * Koninghsen uit de stad *Chalcis* verjaeght waren, braghten *Kajus Klaudius* aen, dat *Chalcis* zonder slagh of stoot kon verovert worden: gelijk ook de *Macedonen*, dewijl gene vrees voor vyanden van naby was, hier en daer zweefden, en de stedelingen, op steun van de bezetting der *Macedonen*, de bewaernis der stad verwaerloosden.

*Te weten volken van koning Filippus.

Op dier aenraden stak *Klaudius* met eene vloot uit *Pireus*, de haven van *Athenen*, in zee. En alhoewel hy zoo vroegh aen de uithoek van *Sunium* gekomen was, dat hy van daer tot d'eerste engte van het eilant *Eubea* kon voortzetten, zoo hield hy evenwel de vloot tot aen den nacht op ree, om, na hy boven de uithoeken zou geraekt zijn, niet gezien te worden. Toen ging hy met d'eerste donker onder zeil, en quam stil, een weinigh voor dagh, tot aen *Chalcis* varen: daer de stad het ondichtste bebouwt was. Hy nam met eenige krijgsknechten, door hulp van ladders, den naesten toren en muur in: dewijl op d'eene plaetse de waghten in een diepen slaep lagen, en op d'andere geen waght stont. Van daer traden zy na dicht bebouwde plaetsen, en lieten, na het doden der waghten, en opbreken der poorte, al hun ander volk in de stad komen. Van daer schooide men door de gehele stad: ook wiert het geraes des te groter, dewijl het vuur by de merkt in de daken der huizen gesmeten was, waer door 's konings koren-schuuren en wapenhuis, met een groten toestel van krijgsgevaerten en schietwerktuigen, verbranden. Daer na begon men zoo wel onder de genen, die vluchten, als weerstant boden, te moorden. Toen wiert, al wat wapenen kon voeren, of ter neergehouwen of verjaeght, en ook *Sopater*, overste der krijgsbezetting, gedoot. Al de buit wiert eerst op de merkt by een verzamelt: en daerna in schepen gebraght. De kerker wiert ook door de Rhodiers opgeslagen, en de gevangenen uitgelaten, die koning *Filippus* daer in, als in de veilighste bewaring, had doen smijten.

Daer na wierden 's konings beelden ter neder gesmeten en geknot.

Na het teken van af te trekken gegeven was, klommen de Romeinen te scheep, en keerden na de haven *Pireus*, van waer zy gekomen waren.

En indien'er zoo vele Romeinsche krijgsknechten by der hant geweest waren, dat de stad *Chalcis* had kunnen behouden, en ook de krijgsvesting der *Athenen* niet behoeven verlaten te worden, aenstonts, in den aenvang des oorlogs, zouden *Chalcis* en de *Euripus* koning *Filippus* ontnomen zijn geworden, dat een grote zake zou geweest zijn: want gelijk de engten der *Thermophylen* te lande Griekenlant besloten; alzoo besloot de straet van den *Euripus* Griekenlant ter zee.

Wanneer koning *Filippus* (die toen in *Demetrias*, eene stad van *Thessalie*, was) de neerlaegh der maetschappige stad *Chalcis* ter oore quam, trok hy aenstonts met vijf duizent vlugge voetknechten, en drie duizent ruiters, op, en nam zijnen wegh gezwint na *Chalcis*: niet twijfelende, of de

Romeinen zouden kunnen overvallen worden. En niet tegenſtaende de byſtant voor de verloore ſtedelingen te laet was, zoo wilde hy evenwel daer over wrake nemen, welke de naeſte aen de byſtant is.

Doch als hy van die hope verſteken wiert, en nergens anders, als om het wanſtaltigh ſchouwſpel der halfverwoeſte en ſmokende maetſchappige ſtad gekomen was, trok hy alzoo gezwint, als hy gekomen was, langs de brugh over den *Euripus*, door *Beötie*, met zijn volk weer na *Athenen*; latende nauliks eenige weinige blyven, die de genen, in den oorlog geſneuvelt, zouden begraven.

Eilan[d] Andr[os] door [de] Rom[ei]nen v[er]overt

Op het jaer twee hondert en negen en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, ſcheepte koning *Attalus* en de Romeinen uit de Atheenſche haven *Pireus* na het eilant *Andros* over, dat toen onder koning *Filippus* ſtont, en zetten het in de haven, *Gaureleon* genaemt. Van daer zonden zy eenigen, om de herten der ſtedelingen t'ondertaſten, of zy liever met wil de ſtad wilden overleveren, als gewelt beproeven. Wanneer de ſtedelingen daer op ten antwoort gaven, dat het kaſteel met *'s konings bezetting ingehouden wiert, en zy hun eige vooght niet waren, deden de Roomſche gezant *Apuſtius*, en koning *Attalus*, de krygstroepen en allen toeſtel, dienſtig om ſteden te beſtormen, te lande brengen: doch ſtreefden, aen verſcheide oorden, na de ſtad toe.

* Va[n] Filippus.

De Roomſche wapenen en vendels, te voren niet gezien, en de kloekmoedigheit der krijgsknechten, die zoo vaerdigh na de muuren toe ſtegen, baerden onder de Grieken gene kleine ſchrik. Dies men aenſtonts op het kaſteel de vlucht nam: waer op de vyanden de ſtad innamen. Ten derden dage maekten de ſtedelingen en krijgsbezettingen op het kaſteel, dat zy meer op ſteun der plaetſe, als wapenen, twee dagen gehouden hadden, een verdragh, met beding dat zy, elk met een kleet, na *Delium*, in *Beötie*, zouden overgevoert worden. De Romeinen lieten den buit aen koning *Attalus* over, maer hadden zelfs de cieraedjen der ſtad weghgevoert.

Koning *Attalus*, om het eilant niet woeſt te hebben, verſprak byna alle de Macedonen, en zommigen Andriers, tot het blyven. Daerna wierden ook de genen, die, volgens beſprek, na *Delium* overgevoert waren, op troubeloſte des konings van daer weerom geroepen.

Van *Andros* ſcheepten de Romeinen en koning *Attalus* na het eilant *Scyros* over. Wanneer zy aldaer eenige dagen, met de ſtad te beſtormen, verſleten hadden, braken zy van daer op, dewijl het hen naulix docht der pijne waert te zijn, en voeren na *Praſita*, een veſting der Atheners, en een plaetſe des vaſten lants, by de uithoek *Sunium*, nu *Capo del Colonne*, gelegen.

Twintig berken of galjoten van de *Iſſeërs* vervoegden haer by de vloot der Romeinen. Deze waren gezonden, om de landeryen der inwoonders van de ſtad *Karyſtus*, op *Eubea*, te plonderen.

De overige vloot hield haer by *Gereſtus*, toen een edele haven van *Eubea*, terwijl de *Iſſeërs* van de ſtad *Karyſtos* weerom quamen.

Van daer ſtak de gehele vloot in zee, en voer midden door zee voor by het eilant *Scyros*, na het eilant *Ikos*: alwaer dezelve, door een felle noorde wint, eenige dagen opgehouden wiert. Zoo dra de wint ging leggen, ſcheepten *Attalus* en de Romeinen met de vloot na't eilant *Sciathos* over, wiens ſtad onlangs door koning *Filippus* verwoeſt en uitgeplondert was.

De krijgsknechten ſtroopten door het lant, en braghten koren, en al wat eetbaer was, in de ſchepen te ruch: buit was'er niet te vinden. Ook hadden de Grieken niet verdient geplondert te worden.

Na zy op het vaſt lant van *Macedonien* eenige ſteden, als *Kanaſtrum* en *Akanthus*, ingenomen en verdelght hadden, keerden zy te ruch na het eilant *Sciathos*, van waer zy gekomen waren, en quamen van *Sciathos* weer op *Eubea*.

Aldaer lieten *Attalus* en *Apuſtius* de

vloot leggen, en voeren met tien vaerdige schepen den *Maliacischen* (nu *Golfo di Ziton*) zeeboesem in, om met de *Etoliers*, op wat wijze men den oorlogh zou voeren, te spreken. Maer *Apustius* keerde met *Attalus* weer onverrechter zake na de vloot. Daer na begon men onder hen over het belegeren van de stad *Oreum* te raetslagen; welke toen vast van wallen, en met een sterke krijgsbezetting (dewijl zy te voren aengetast was) voorzien was.

By hen hadden zich, na het veroveren van het eilant *Andros*, onder beleit van de vlootheer *Agesimbros*, dertigh *Rhodische* schepen, alle overdekt, vervoeght. Deze vloot zonden zy op ree by *Zelazium*, in *Isthmia*, (welk *Zelazium* een uithoek is boven de stad *Demetrias* gelegen) om aldaer in bezetting, tot bescherming, te leggen, by aldien de schepen der Macedonen van daer iet zouden willen bestaen.

Oreum door de Romeinen belegert en verovert.

De Romeinen en koning *Attalus* bestormden op verscheide plaetsen de stad *Oreum*: de Romeinen aen het zeekasteel, en de Koninghsen tegen het dal, tusschen de twee kastelen ingelegen: alwaer ook de stad met eene muur afgesneden of afgescheiden was. En gelijk zy verscheide plaetsen bestormden, alzoo stormden zy ook op verscheide wijse: de Romeinen met schiltdaken, stormbruggen, en stormrammen aen de muuren te brengen: en de Koningsen met schichten uit bleyen en uit allerlei ander slagh van schietgeweer te werpen. Daer en boven wierpen zy ook stenen van een zeer grote swaerte, en maekten loopgraven, en al wat anders in de vorige verovering dienstigh bevonden was.

Wijders, niet alleenlijk verdedighden meerder *Macedonen*, als te voore, de stad, maer waren ook kloekmoediger van herten, door de kastijdingen des konings, om den bedreven misdaet, en te gelijk gedaghtigh aen zijne dreigementen en aen de toekomende beloften: dies weinigh hope tot een haestige verovering was.

Wanneer nu de oorloghs werken voor *Oreum* hunne krachten baerden: en d'inleggende krijgsbezetting, door een geduurigen arbeit, door het dagh en nacht te waken, en door wonden afgemat was, en ook een gedeelte der muur reeds, met het aenzetten van den stormram, vernielt en op vele plaetsen ter neergestort lagh, zoo braken de Romeinen des nachts langs een wegh, door de breuke geopent, boven de haven in het kasteel.

Koning *Attalus* viel met het breken van den dagh, op het gegeven teken van de Romeinen, uit het kasteel in de stad, en deed de muuren voor een groot gedeelte slopen. Waer op de bezetting en stedelingen in het ander kasteel, dat in het midden der stad stont, vlughten.

Hier door geschiede, na verloop van twee dagen, de overgift. De stad viel koning *Attalus*, en de gevange personen den Romeinen ten dele.

Nu was de Herfstse nachteveening op handen: en de Eubeesche zeeboesem, dien d'ouden *Cela* noemden, was aldaer voor den zeeman gevarelijk.

Dewijl dan de overwinnaers de wintervlagen begeerden te ontgaen, keerden zy weder na de haven *Pereus*, van waer zy ten oorlog getogen waren. *Apustius* liet aldaer twintigh schepen blijven, en voer boven de kaep *Malio*: maer koning *Attalus* begaf zich na *Asie*, en *Agesimbros* trok met de Rhodische schepen thuiswaert.

Vrede-handel tusschen koning Filipus en Romeinen Po[...]

Na de Romeinen met hunne bontgenoten tweemael te water en te lant de zege op de *Macedonen* bevochten hadden, besloten eindelijk beide strijdende parthyen een byeenkomste by de stad *Nicea*, aen zee en aen den *Maliacischen* zeeboezem gelegen, te houden, tot voorslagh van vrede.

Koning *Filippus* verscheen'er zelf, met twee Macedonische schrijvers. Met *Titus Flaminius*, Roomsche veltheer, quam aldaer *Amynander*, koning der *Athamanen*; beneffens *Dionysodorus*, een gezant van koning *Attalus*. Derwaerts hadden ook verscheide Griekсche volken gezanten gezonden, als ook de Rhodiers eenen, met name *Agesimbrotus* of *Agesimbros*: desgelijx d'Atheners.

Onder andere voorslagen, die andere gezanten deden, eischte de Room-

Roomsche veltheer *Titus Flaminius* van koning *Filippus*, dat hy uit gansch Griekenlant zou wijken, en de gevangenen en overlopers, die hy by zich had, eenen ieder weerom gaen.

Agesimbros, vlootheer der Rhodiers, eischte herstelling van *Perea*, een lantschap van het vast lant in klein *Asie*, tegen over het eilant *Rhodus* gelegen, dat koning *Filippus* den Rhodiers afgenomen had.

Maer alzoo parthyen niet konden over een komen, liep de handel van vrede te maken vruchteloos af.

Na het houden van dit vreden-gesprek, by de stad *Nicea*, trokken verscheide gezanten, zoo Romeinen, door last van den veltheer *Titus Flaminius*, als Grieken uit verscheide landen en steden, als ook eenigen van koning *Attalus*, en van koning *Filippus* na Rome, om, in het byzijn van den Roomschen Raet, de vrede te sluiten.

De gezanten, van wegen de Grieken en Romeinen, leiden hier op alleenlijk met groten yver toe, om den Roomschen Raetsheren dit gevoelen in te scherpen, dat de Grieken, by aldien de steden *Chalcis*, *Korinthus* en *Demetrias* door de *Macedonen* behouden wierden, met gene gedaghten altoos de vryheit konden erlangen: want dit was (zeiden zy) het zeggen van den zelven koning *Filippus*: gelijk hy ook toen zeer wel de waerheit gezeit had, dat de gemelde plaetsen voetboejens van Griekenlant waren: naerdien de *Lokeren*, *Foceërs*, en *Beöten*, niet zouden derven kikken, zoo lang *Filippus* de stad *Chalcis* en het overigh *Eubea* zou bezitten, dewijl deze volken tegen over het eilant *Eubea* op het vast lant lagen. Desgelijx zouden de *Peloponnesers* geen aedem van onheilen kunnen scheppen, zoo lang 's konings bezetting in de stad *Korinthos* lagh. Ook zouden de *Thessaliers* en *Magneten* de minste smake van vryheit noit kunnen hebben, indien *Filippus* en de *Macedonen* de stad *Demetrias* in hun gewelt hadden.

Wanneer de gezanten van koning *Filippus* een langer reden aengeheven hadden, wierden zy aenstonts door den raet in den aenvang belet te spreken: want gevraegt zijnde, of koning *Filippus* de steden *Chalcis*, *Korinthos* en *Demetrias* zouden willen afstaen, zoo gaven zy daer op ten antwoort, daer toe genen last van hunnen koning te hebben. Hier op deed de Roomsche raet de gezanten van koning *Filippus* stil swijgen, en besloot met *Filippus* in oorlogh te blijven.

Op het jaer hondert en acht en negentig, voor des Zaligmakers geboorte, wierden, onder beleit van *Lucius Quintus*, de steden *Eretrie* en *Korysthus* door de Romeinen, met bystant van *Attalus*, koning van klein *Asie*, verovert. Twee vloten trokken uit klein *Asie*, een onder beleit van koning *Attalus*, sterk vier en twintig galeien van vijf ryriemen: en de andere was de Rhodische vloot van twintig overdekte schepen, daer over *Agesymbrotus* gebood.

De stad Eretrie door de Romeinen verovert. Liv.

Deze vloten vereenighden haer by het eilant *Andros*, en scheepten van daerna *Eubea* over, en verwoeste eerst de landeryen der *Karystiers*. Wanneer daerna de stad *Karystus* met bezetting, welke ter yl van *Chalcis* derwaerts gezonden was, scheen versterkt te zijn, weken de vloten na de stad *Eretrie*. Ten zelve tijde quam ook *Lucius Quintus*, wanneer hy de komste van koning *Attalus* gehoort had, met drie schepen, welke in *Pireus*, een haven van *Athenen*, gelegen hadden, en beval, dat de schepen, welke van zijn vloot gekomen waren, *Eubea* zouden aendoen.

De stad *Eretrie* wiert met het grootste gewelt bestormt: want de schepen van de drie vereenighde vloten voerden allerlei slagh van stormwerken en krijgsgevaerten, tot ondergang dier steden, met zich, en de landeryen verschaften overvloedelijk stoffe, om nieuwe oorlog-werken te maken.

De stedelingen verdedighden de wallen in 't eerst niet slappelijk noch traegh: maer wanneer zy daer na afgemat, en eenige gequetst waren, en een gedeelte der muur, door 's vyants werken, ter neer gestort zagen, neighden zy tot overgevingh

x 3 der

der ſtad. Dog daer lag een krijgsbezetting der Macedonen in, voor de welke de ſtedelingen niet minder, als voor de Romeinen vreeſden. Ook zond *Filokles*, overſte van den Macedoonſchen koning *Filippus*, boden uit de ſtad *Chalcis* aen d'Eretriers, met aenſeggen van tijdelijk by der hant zullen te zijn, in dien zy het beleg verduuren konden.

Deze hope, vermengt met vreze, deed hen den tijt langer rekken, als zy wilden of konden.

Maer wanneer zy daer na vernamen, dat *Filokles* te rugh gedreven, en bevende na *Chalcis* weerom gevlught was, zonden zy aenſtonts herauten of redenaers aen koning *Attalus*, en verzoghten lijfsgena en troubeloſte.

Terwijl zy op hope van vrede oogden, behertighden zy ſlappelijk de plighten en ampten des oorloghs, en ſtelden alleenlijk aen die zijde, daer de muur ter neer gevelt was, gewapende waghten, maer verwaerloosden alle d'andere oorden der ſtad.

Hierop baerde *Lucius Quintus* des nachts aen die zijde, daer men geenzins vermoeden op had, gewelt, en nam de ſtad, met het beklimmen van ladders, in.

De ganſche gemeente der ſtedelingen vlughte met vrou en kinderen na het kaſteel, en gaf haer daerna over. Gelt, gout, en zilver was'er niet veel. Maer men vond'er beelden, taferelen van aeloude kunſt, en meerder cieraedjen van dien zelven ſlagh, als na gelang van de grote der ſtad, of als alle andere goederen.

De ſtad Karyſtus door de Romeinen verovert.

Daerna wiert de ſtad *Karyſtos* weer aengetaſt. Doch de ganſche gemeente, eer de krijgsbenden uit de ſchepen te lande gebraght waren, verliet de ſtad, en vluchte na het kaſteel. Toen zonden zy redenaers, om van de Romeinen troubeloſte te verzoeken. Den ſtedelingen wiert terſtont het leven en de vryheit vergunt. Maer op de Macedonen wierden hooft voor hooft drie hondert penningen tot rantzoen geſtelt, met beding van de wapenen over te leveren en te vertrekken. Hier op trokken zy wapenloos na *Beötie*.

De ſcheepsvloten voeren, na het verroveren der twee beroemde ſteden van *Eubea*, binnen weinige dagen, na *Sunium*, een uithoek van het *Attiſch* lant, en trokken van daer na *Kenchreas*, een zeeſtad der *Korinthiers*.

Wanneer de *Etoliers*, door aenraden van hunnen vorſt *Thoas* en andere, beſloten hadden Griekenlant, met byſtant van *Antiochus*, koning van *Syrien*, klein *Aſie*, en van een groot gedeelte van *Europe*, van het jok der Romeinen te verloſſen, zonden zy voorts *Thoas* na *Eubea*, om de ſtad *Chalcis* met verraet en liſt in te nemen. Ten zelven einde wierden *Alexamenus* na *Lacedemon*, en *Diokles* en *Eurylochus* na *Demetrias*, eene ſtad van *Theſſalie*, gezonden: welke met verraet ingenomen wiert. Het zelve traghte vorſt *Thoas* in de ſtad *Chalcis* uit te werken: maer dat mislukte hem.

Euthymidas, vorſt van *Chalcis*, maer die door middel der genen, die de zijde der Romeinen hielden, uit *Chalcis* verjaeght was, en *Herodorus*, een maghtigh rijk koopman van *Chalcis*, hadden eenigen van de zamenrotting van *Euthymidas* opgemaekt, om het verraet uit te werken.

Herodotus had by *Thronium*, (een ſtedeken in *Achaia* gelegen) niet verre van daer, in de Maliaciſchen zeeboeſem, (nu *Golfo de Ziton*) twintig duizent voetknechten, en vorſt *Thoas* twee hondert ruiters, en by de dertigh lighte laſtſchepen leggen: met de welke, en met vyf hondert voetknechten, *Herodorus* belaſt wiert, na het eilant *Atalante*, over te ſchepen, om van daer, wanneer hy vernomen had, dat de lanttroepen aen de ſtad *Aulis* en aen den Euripus genadert waren, na *Chalcis* over te ſteken. Hy zelf voerde alle de overige krygsbenden, over lant, en inzonderheid allermeeſt des nachts, zoo gezwint als hy kon, na *Chalcis*.

Na *Euthymidas* uit *Chalcis* verjaegt was, ſtont het opperſt bewint der zaeke, aen *Miktilo* en *Enoklides*. Deze, 't zy dat zy het uit zich zelfs vermoeden, of het werk in 't licht gekomen was, waren in 't eerſt vervaert, en ſtelden alle hunne hope op de vlught. Wanneer daerna

na

na, de vervaertheit overgegaen was, en zagen, dat niet alleenlijk hun vaderlant verraden en verlaten wiert, maer ook de maetschappy der Romeinen, leiden zy hunne gedaghten op dusdanigen raet te werk. Te dien tyde was by geval in de stad *Eretrie* het jaerfeest van *Diana Amarynthis*, dat niet alleenlijk, door eene vergadering van medeburgers, maer ook van Karystiers geviert wiert. Zy zonden dan derwaerts eenigen, die *d'Eretriers* en *Karystiers* zouden bidden, dat zy zich, die op een zelven eilant geboren waren, ook over hunner onheilen zouden erbermen, en op de Romeinsche maetschappy zien, en niet gedooghden, dat *Chalcis* onder *d'Etoliers* quame. *d'Etoliers* zouden, zeiden zy, *Eubea* hebben, indien zy *Chalcis* hadden. De Macedonen waren zware heeren geweest: veel min verdragelijker zouden voortaen *d'Etoliers* zijn. Door d'eerbiedigheit der Romeinen, wierden allermeest beide de stedelingen, *d'Eretriers* en *Karystiers*, bewogen. Daer en boven hadden zy onlangs dier deught en rustigheit in den oorlogh, en rechtvaerdigheit en weldadigheit in de zege bespeurt. Dies wapenden beide de steden, *Eretrie* en *Chalcis*, al hun strytbaer jongmanschap, en zonden het na *Chalcis*.

Toen nu de stedelingen van *Chalcis* aen hen het beschermen van hunne wallen hadden overgegeven, trokken zy zelfs met alle hunne krygsbenden over den *Euripus*, en sloegen hun leger by *Salganeum* neer, een stad van *Beotie*, aen den *Euripus* gelegen, en daer toen d'overvaert na het eilant *Eubea* was.

Van daer zonden zy eerst eenen heraut, en daerna gezanten aen *d'Etoliers*, om te vragen, door wat reden en daet zy, die hunne makkers waren, gekomen waren, om hen te bestryden en beoorlogen.

Thoas, vorst der *Etoliers*, gaf ten antwoort: dat zy niet quamen om hen te beoorlogen: maer om hen van de Romeinen te verlossen: dat zy nu wel met een blinkerder, maer met veel zwaerder keten geknevelt waren, als toen zy de krygsbezetting der Macedonen op het kasteel hadden.

Maer de *Chalcidensers* loogenden en zeiden daer neen toe, dat zy iemant dienden, of iemants krygsbezetting van node hadden.

Hier op traden de gezanten uit het gesprek, en quamen weer by de hunnen in *Chalcis*.

Vorst *Thoas* en *d'Etoliers*, die alle hunne hope hier op gestelt hadden, om de *Chalcidensers* onverziens te verrassen, keerden weer thuiswaert; dewyl zy geenzins tot een rechtschapen oorlog en het belegeren der stad, welke te water en te lande gesterkt was, machtigh waren.

Wanneer *Euthymidas* hoorde, dat het leger van zijne medeburgers by *Salganeum* lagh, en de *Etoliers* vertrokken waren, trok hy ook zelf van *Theben* weer na *Athenen*.

Na *Herodorus* eenige dagen, met vlijtigh toe te kijken, een teken van het eilant *Atalante* verwagt had, zond hy een verspieschip, om de oorzake van het zammelen en vertoeven te weten: maer ziende het werk door zijne makkers verloren te zijn, keerde hy weer na *Thronium*, van waer hy gekomen was.

Als ook de Burgemeester *Titus Quintius* dit hoorde, quam hy van *Korinthus* met schepen na *Chalcis*, en ontmoete koning *Eumenes*, zoon van koning *Attalus*, op den *Euripus*, en vond raetzaem, dat vijf hondert krijgsknechten van *Eumenes*, tot bezetting in *Chalcis* gelaten zouden worden. Voorts trok hy zelf na *Athenen*.

Wanneer *Antiochus*, koning van *Syrie*, *Asie*, en van een gedeelte van *Europe*, met goetvinden van *Faneas* en *Thoas*, vorsten der *Etoliers*, tot veltheer gekoren was, om Griekenlant van de dwinglandye der Romeinen te bevrijden, vond hy het raetzaemste de stad *Chalcis*, welke onlangs vergeefs van *d'Etoliers* aengedaen was, allereerst aen te tasten; daer toe hy oordeelde meer spoet, als stout bestaen en toestel van node te zijn. Chalcis door koning Antiochus en Etoliers belegert. Liv.

Dies trok *Antiochus* met duizent voetknechten, (die hem van de stad *Demetrias* gevolght waren,) door het lant van *Focis*, dien *d'Etolische* vorsten

met

met weinigh op ontboden jongmanſchap, by *Cheronie* te gemoet quamen, en van tien nebſchepen gevolght.

Koning *Antiochus*, hebbende zijn leger by *Salganeum* neergeſlagen, ſcheepte met de vorſten der *Etoliers*, over den *Euripus*. Wanneer hy niet verre van de haven van *Chalcis* te lande geſtapt was, quamen ook de overheden der Chalcidenſers, en de Etoliſche Vorſten voor de poorte by een, en traden eenige weinigen met elkanderen in geſprek.

De Etoliers rieden de Chalcidenſers grotelix, dat zy,behoudens de vrientſchap der Romeinen, koning *Antiochus* ook tot eenen makker en vrient zouden aennemen: want hy was, zeiden zy, niet om hen den oorlog aen te doen, maer om ganſch Griekenlant te verloſſen, na *Europe* overgetrokken: ja om inder daet het te verloſſen; en niet met woorden en geveinſtheit, gelijk de Romeinen gedaen hadden. Voorts zeiden zy, dat voor de ſteden van Griekenlant niet dienſtiger was, als de vrientſchap van beiden t'omhelſen. Want indien zy (wiert'er bygevoegt) koning *Antiochus* niet aennamen, zy mogten dan zien, wat hen aenſtonts zou overkomen: dewyl de byſtant der Romeinen verre van de hant, en de vyant *Antiochus*, dien zy met hunne maght niet konden tegenſtaen, voor de poorten was.

Hier op gaf *Miktilo*, een van de vorſten van *Chalcis*, ten antwoort: Dat hy verwonderde, om welke Grieken te verloſſen, *Antiochus*, zijn rijk verlatende, na *Europe* overgeſcheept was: dewijl hy gene ſtad in Griekenlant kende, welke of krijgsbezetting in had, of ſoldye aen de Romeinen betaelde, of, door verknochting van een onbehoorlijk verbont, wetten gedoogde, welke zy niet wilde gedogen. Dies hadden de Chalcidenſers genen beſchermer der vryheit van node, dewijl zy vry waren: noch krijgsbezetting, dewijl zy de vrede, en de vryheit, door weldaet deſſelven Roomſchen volks, hadden. Wel ſloegen zy de vrientſchap van koning *Antiochus*, noch van de Etoliers zelfs niet af. Maer dat zouden zy houden eerſtelijk voor vrienden gedaen te zijn, indien zy van het eilant weken en wegtogen. Want het ſtont by hen vaſt, niet alleenlijk hen binnen de wallen niet te ontfangen; maer ook gene maatſchappy met hen te maken, dan door gezag der Romeinen.

Wanneer dit koning *Antiochus* aen de ſchepen, daer hy gebleven was, verwittight wiert, beſloot hy voor dien tijt, (dewijl hy met zoodanige krijgsbenden niet gekomen was, om met gewelt iet te konnen doen) weer na *Demetrias* te keeren: alwaer koning *Filippus*, naerdien d'eerſte aenſlagh vruchteloos uitgevallen was, met de Etoliers overſlag maekte, wat voortaen diende gedaen te worden.

Voorts wierden, op verzoek van *Titus Quintius*, (die door de Romeinen aen d'Achaiers gezonden was, om hen tot het beoorlogen van koning *Antiochus* en de Etoliers te verſpreken,) vijf hondert krijgsknechten door de volken, die de Romeinen getrouw en hunne vrienden waren, binnen *Chalcis* gezonden.

Wanneer *Antiochus* hoorde, dat d'Achaiers, en koning *Eumenes*, na de krijgsveſting van *Chalcis* volk gezonden hadden, vond hy raetzaem zich te haeſten, ten einde de zijnen den vyant zouden voorkomen, en het aenkomend volk opſcheppen, indien zy konden.

Dies zond hy *Menippus* ontrent met drie duizent mannen, en *Polyxenidas* met de ganſche vloot. Hy zelf volgde na weinigh dagen, met zes duizent krijgsknechten, en eenige Etoliers. Vijfhondert Achaiers waren door koning *Eumenes* tot byſtant na *Chalcis* gezonden, onder gelei van *Xenoklides*. Ook waren de Romeinſche krijgsknechten zelfs, ontrent ten getale van vijf hondert, gekomen: wanneer reeds *Menippus*, gezant van koning *Antiochus* aen *Thoas*, vorſt der Etoliers, voor de ſtad *Salganeum*, by *Herinium*, (daer toen d'overvaert uit *Beötie* na het eilant *Eubea* was) zijn leger neergeſlagen had.

Vorſt *Miktilo* bevond zich by de Romeinſche krijgsknechten, die van *Chalcis* na *Titus Quintius*, om krijgsbe-

bezetting te verzoeken, gezonden was. Maer nadien hy d'engten van den *Euripus*, door den vyant, bezet zagh, sloegh hy den wegh na *Aulis* niet in, maer keerde na *Delium*, (een tempel van *Apollo*, die aen den zeekant, vijf duizent schreden van *Tanagra*, stont,) om van daer na *Eubea* over te schepen: want digt daer by was een overvaert na *Eubea*. Wanneer nu zommige Romeinsche krijgsknechten, om den tempel en het wout te bezichtigen, uitgegaen waren, en andere op strant wapenloos (want d'oorlogh was noch niet afgekundight, of zoodanigh begonnen, dat zy gehoort hadden, geweer getrokken of ergens bloet vergoten te zijn) kuierden, en de meeste in het lant, om hout te hakken en voeraedje te halen, uitgegaen waren, viel *Menippus* met zijn krijgsvolk gezwint op de genen, die vrolijk gins en weer liepen, aen, en hieuw hen ter neer, en nam'er vijftigh gevangen. Zeer weinige ontquamen het met de vlught: waer onder vorst *Miktilos* was, die in een klein vraghtschip geborgen wiert.

Gelijk dit bedryf, en het verlies der krijgsknechten den gezant *Titus Quintius* en den Romeinen moeielijk en verdrietigh viel, zoo scheen ook deze daet iet, tot het recht van koning *Antiochus* den oorlogh aen te doen, by gebragt te hebben.

Hier op zond koning *Antiochus* uit het leger by de stad *Aulis*, weer redenaers, ten deele van zijn eigen volk, en ten deele Etoliers, na de stad *Chalcis*, die het zelve, het geen hy onlangs met zwaerder dreigementen gedaen had, zouden voorstellen.

Dewijl nu *Miktilo* en *Xenoklides* zich geenzins tegen hen stelden, zoo verworf koning *Antiochus* lichtelijk, dat voor hem de poorten geopent wierden. Die van de Romeinsche parthye waren, weken, tegen de komste des konings, ter stad uit. De krijgsknechten der Achaiers, en van koning *Eumenes*, hadden de stad * *Salganea* in: en eenige weinige Romeinsche krijgsknechten versterkten een vlek aen den *Euripus*, tot hun bewaernis. *Menippus* bestond de stad *Salganea*, en koning *Antiochus* het vlek op den *Euripus* te bestormen. De krijgsknechten der Achaiers, en van koning *Eumenes*, waren d'eerste die zich met den vyant verdroegen, en uit de bezetting weeken. Langer verdedighden de Romeinen het vlek op den *Euripus*; maer als die ook te water en te lande belegert wierden, en stormgevaerten en schietgeweer zagen aenbrengen, stonden zy het beleg niet uit.

* In B[oeotie] ae[n] den Eu[ripus] gelege[n]

Als nu koning *Antiochus* het geen, dat het hooft van *Eubea* was, in bezit genomen had, sloegen ook alle d'overige steden desselven eilants zijne heerschappye niet af. Aldus scheen *Antiochus* met een groot begin (dewijl zoo vele welgelege steden, op zulken groot eilant, onder zijn gebiet gekomen waren,) den oorlogh begonnen te hebben.

Vrede tusschen koning Filippus en de Romeinen. Polyb.

Wanneer de Romeinen den Macedonischen koning *Filippus*, en de Macedonen in *Thessalie*, by *Kynoscefalen*, op het jaer hondert en zeven en negentigh voor des Zalighmakers geboorte, overwonnen hadden, maekten zy met zijne gezanten (die hy na *Rome* gezonden had) een verbont van vrede. Tien Roomsche gezanten, die van *Rome* gekomen waren, om de zaken in Griekenlant te berichten, bragten een besluit des Roomschen raets meê; wiens voornaemste hooftstukken aldus luiden: Alle d'andere Grieken, zoo in *Asie*, als *Europe*, zouden vry zijn, en hunne eige wetten gebruiken: gelijk die in het gebiet van *Filippus* woonden.

Welke steden der Grieken koning *Filippus* met krijgsvolk bezet had, die zou hy den Romeinen moeten overleveren.

De steden in *Asie*, als *Euromus*, *Pedasa*, *Bargylia*, *Jassus*, *Abydus*, *Thasus*, *Myrene*, *Perinthus*, zou hy, na de krijgsbezettingen daer uit gelicht te hebben, moeten vry laten zijn. Met koning *Eumenes*, zoon van den overleden koning *Attalus*, zou hy geen oorlogh mogen voeren.

De tien gezanten waren, door den Roomschen raet, belast, deze verdragh-punten uit te voeren.

Over dit besluit des Roomschen raets waren alle d'andere Grieken bovenmate verblyt. Maer *d'Etoliers*

alleen toonden zich daer over niet wel in hun schik te zijn, en hekelden en berispten het zelve geweldig: want zy zeiden twee gevoelens in dit raetslot, nopende de steden, in de welke *Filippus* kryghsbezetting had, begrepen te zijn. Door het een gevoelen wiert belast, dat de krygsbezettingen door *Filippus* uit de steden zouden gelicht, en die steden aen de Romeinen overgelevert worden. Het ander gevoelen hield in, dat, na het uitlichten der krygsbezettingen, aen de steden de vryheit zou gegeven worden. By name wierden de steden uitgedrukt, aen dewelke de vryheit vergunt wiert, te weten, die in *Asie* waren. Maer die den Romeinen zouden overgelevert worden, deselve waren de gene, welke in *Europe* lagen, als *Oreum*, *Eretrie*, *Chalcis*, op het eilant *Eubea:* en *Demetrias* en *Korinthus* op het vast lant.

Ziet pag. 165. Hier uit, zeiden *d'Etoliers*, kon elk genoegh bevroeden, dat de Romeinen, in plaetse van koning *Filippus*, de voetboejens van Griekenlant aenvaerden: en aldus slechts een verandering van heren geschiede, en niet de vryheid van Griekenlant gezoght wierde.

Wanneer dan over dit genomen raetslot des Roomschen volks veel te zeggen viel, wiert op een plechtelijken feestyd of lantdag, dien men op den * Isthmus van *Peloponnesus* hield, door eenen uitroeper, midden onder den drang des volks, luits keels aen d'eilanders van *Eubea*, en aen andere Griekschen volken, zoo in *Asie* als *Europe*, verkundigt, dat zy zonder krijgsbezetting en schatvry zouden zijn, en hun eige wetten gebruiken. Dit baerde een onuitsprekelijke blydschap en gejuigh onder al het volk, dat zich nauliks van vreughde daer over wist te bedwingen, en in toom houden.

* Dat is d'enge hals tusschen Peloponnesus, nu Morea, en tusschen Griekenlant.

Ondertusschen gaven de Romeinen, aen verscheide volken, de vryheit en steden weerom. Vele voeghden koning *Eumenes*, zoon van koning *Attalus*, de steden *Oreum* en *Eretrie* toe: daer de Roomsche burgemeester en veltheer *Titus Quintius Flaminius*, met den Roomschen raet, zich tegen stelde. Waer over ook de raet een weinigh daerna de vryheit aen deze steden gaf, en te gelijk, met die, aen de stad *Karystos*

Niet lang daerna heeft *Antiochus*, koning van *Syrie*, (de *Grote* gebynaemt, van wegen het uitvoeren van zyne grote daden,) het eiland *Eubea*, en desselfs steden, beneffens vele andere gewesten van dien oort, onder zyne gehoorzaemheit gebraght.

E[…] cle[…] k[…]ing A[…]io- c[…]s.

Wanneer *Antiochus*, op het jaer hondert en een en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, by de *Thermopylen*, (nu *Bocca di Lupo*) in Macedonien, door den burgemeester *Attilius* of *Acilius*, en door den kolonel *Markus Kato* overwonnen was, begaf hy zich, met een klein getal van halfgewapende kryghsknechten, na de stad *Chalcis*; maer scheepte, tegen de aenkomste van burgemeester *Achilius* na het eilant *Tenedos* over, en van daer met zijne gemalin *Eubea*, geboortigh van *Chalcis*, (welke hy aldaer, in zijnen ouderdom van vijftigh jaren, onlangs te vooren getrouwt, en na het eilant *Eubea* doen noemen had) na de stad *Ephesen*, in klein *Asie*.

K[…]ing A[…]io- ch[…] v[…]iet E[…]ea. P[…]b.

Toen burgemeester *Acilius* te *Chalcis* quam, stonden alle de poorten open: want *Christoteles*, overste der stad, van wegen koning *Antiochus*, was, op het naderen van *Acilius*, uit de stad geweken. Voorts wierden alle de steden des eilants, zonder slagh of stoot, aen de Romeinen overgegeven. Al het welk *Acilius*, door den kolonel *Markus Kato*, door wien het uitgevoert was, den Roomschen raet deed verwittigen.

Eu[…]a ko[…] on[…]de Ro[…]i-ner Li[…]

Wanneer op het jaer acht en tachentigh, voor des Zalighmakers geboorte, *Athenio*, anders *Aristio*, als gezant door koning *Mithridates*, uit *Asie* aen *d'Atheners* gezonden was, verviel hy, door onweer, aen de stad *Karystus*, op *Eubea:* derwaerts *d'Atheners* lange schepen, en een stoel met zilvere voetstallen zonden, om hem van daer te halen. By na het grootste gedeelte der burgery was uitgelopen, om hem te ontfangen.

Pau[…] Plu[…]tarc[…] Ath[…]

Na dees de vooghdyschap der stad bekomen had, pleeghde hy aldaer

daer eene wrede regering en tierannye: want hy deed zommigen, die de zyde der Romeinen begunstighden, doden, en leverde andere aen koning *Mithridates* over.

Vele inwoonders vluchten voor zijne dwinglandye, en begaven zich, na *Amisus*, een *Kolonye* der *Atheners*, met der woon.

Des volgenden jaers wiert *Metrofanes*, door koning *Mithridates*, met een grote maght van krygsvolk gezonden, om het eilant *Eubea*, en de landen van *Demetrias* en *Magnesia*, die voor des konings parthye gruwden, te verwoesten.

Bryttius (of *Brutius*) *Sura*, gezant van *Sentius*, lantvooght van *Macedonie*, trok uit Macedonie, met schepen en weinige krygstroepen, en leverde *Metrofanes* op zee slagh. Na een groot schip, en een ander klein, in den gront geboort te hebben, deed hy alle de scheepsmaets, die op dezelve waren, doden, in het gezicht van *Metrofanes*, die vervaert de vlucht nam.

Plu- arch

Na vorst *Archelaus*, een der veltoversten van koning *Mithridates*, met zijne vloot by na de gehele zee bemaghtight had, braght hy alle de eilanden *Cykladen*, en eenige andere, binnen de uithoek *Malea*, (nu *Capo di Malio* en *S. Angelo* geheten,) gelegen, onder zijn gebiet. Hierop vielen ook de steden *Eretrie* en *Chalcis*, en dienvolgens gansch *Eubea*, op de zyde des konings.

Negr ponte onder d'Atl ners. Dion.

Toen het eilant *Eubea*, onder het gebiet van *d'Atheners* weer gekomen was, ontnam, op het vijf en twintighste jaar, voor des Zalighmakers geboorte, keizer *Augustus* den *Atheners* de stad *Eretrie*, en het eilant *Egina*, uit oorzake zy *Antonius*, de Roomsche Drieman, toegedaen waren.

Onde de Griek sche keize

Het eilant *Negroponte* quam namaels onder het gebiet der Griekſche keizers van *Konstantinopolen*, welker laetste, die het bezat, keizer *Alexis* was. Zedert verviel het onder de Venetianen: het welk by dezen voorval ontstont.

onder de Ve netia nen.

Wanneer ontrent op het jaer twalef hondert en twee, *Boudewijn*, graef van *Vlaenderen*, met bystant der Venetianen, de zake van *Alexis*, Griekſche keizer van *Konstantinopolen*, (doch die in zijne minderjarigheit van zijn rijk berooft was) had op zich genomen te beschermen, wiert hy, na de doot van dezen jongen keizer, tot keizer van *Konstantinopolen* en *Griekenlant* gekoren.

Na de doot van dezen *Boudewijn* volgde zijn broeder *Hendrik Boudewijn* in het rijk, die voornam (het geen zijn broeder niet had kunnen uitwerken) al het geen, dat de Grieken bezaten en onder hun gewelt hadden, te veroveren.

Na dit gedaen was, eischten de Venetianen, als die d'onkosten tot dezen oorlogh verschaft hadden, deel aen d'overwinningen te hebben.

Marko Dandulo, een Venetiaen, kreegh *Gallipolis*, eene stad aen de straet van de *Propontis* gelegen. *Marko Sanuto* bemaghtighde d'eilanden *Naxos*, *Paros*, *Melos*, en *Herine*. *Dandulo* voornoemt maekte zich ook meester van een groot gedeelte der eilanden *Cykladen*. In hun gezelschap had zich ook zeker edelman van *Verone* begeven, met name *Raban*, of, gelijk anderen hem noemen, *Regnier* of *Reinier Karcerio*, die zich meester en heer van den *Euripus*, en van het eilant *Negroponte* maekte.

Andere veroverden d'eilanden van *Scyros*, *Scopelos*, *Scyathos*, en *Stalimene*, eertyts *Lemnos*.

Midlerwyle sloegen de *Kandianen*, of *Kandiotten*, inwoonders van het eilant *Kandia*, tegen den staet van Venetien aen het muiten: aen wien dit eilant, door den Griekſchen keizer *Alexis*, gegeven was. Die daer van, om de Venetianen te begunstigen, den Markgraef van *Montferrat* berooft had, in verruiling tegen het koningrijk van *Thessalie*.

Ter oorzake van dezen opstant der *Kandianen*, zonden de Venetianen een vloot van drie hondert schepen, onder beleit van hunnen admirael *Jakob Tripoli*, in zee, die hunnen koers na het eilant *Kandia* namen.

Deze zeemaghten der Venetianen braghten grote vervaertheit

en ſchrik onder de koningjes, en heren van de nabygelegene landen en eilanden. Waer over *Raban Karcerio* het eilant *Negroponte*, uit vreze van het door eige macht te kunnen beſchermen, aen de heerlijkye van Venetien overgaf, en zich, en het eilant haer onderworp, met aen haer manſchap en hulde te doen.

Eilant Eubea, of Negronte, door de Turken, onder keizer *Mahomet*, de twede van dien naem, verovert.

Sabell. Sanſovin Verdier.

OP 't jaer veertien hondert zeventigh, of een en zeventigh, zoo andere willen, wiert de ſtad *Chalcis*, anders *Negroponte*, door den Turkſchen keizer *Mahometh*, de twede van dien name, na een belegh van dertigh dagen, ſtormender hand verovert, en dienvolgens ook het ganſch eilant den Venetianen afgenomen: het welk zich aldus toedroegh.

Na de Turken, in het voorjaer, des zelven jaers, het ſtedeken *Koccino*, op het eilant *Lemnos*, met verraſſing ingenomen, vyantlijk uitgeplondert, en, met het wegvoeren der inwoonders, woeſt gemaekt hadden, quam op dat gerucht *Jakob Kanalis*, die na *Jakob Lauretan*, tot admirael ter zee by de Venetianen gekoren was, van de ſtad *Negroponte*, met vier galeien aen het eilant *Lemnos*; maer keerde, na den neerlaegh der Venetianen bezightight te hebben (want de vyanden waren reeds vertrokken) weer na *Negroponte*. Aldaer vond hy zes galeien, die onlangs uit de ſtad *Venetien*, tot herſtellingh en vervulling van de vloot, gezonden waren. Met deze en andere oude galeien, ſtak hy na *Modon*, eene ſtad van *Morea*, over.

Op ſteun van die vloot, ten getale van vijf en dertigh galeien, keerde hy na de ſtad *Chalcis*, met voornemen en beſluit van den vyant aen te taſten.

Midlerwylen kreegh hy op het eilant *Negroponte* kuntſchap, hoe hondert en meer Turkſche galeien omtrent het eilant *Tenedo* lagen, en dageliks die vloot aldaer met nieuwe galeien en ſchepen verſterkt wierde.

Op dit gerucht ſcheepte *Kanalis* na het eilant *Lemnos* over, en van *Lemnos* na het eilant *Imbros*: alwaer hy, in het landen, uit d'eilanders vernam, dat de Turkſche vloot aen de andere zyde van het eilant gekomen was. Maer wanneer zy op Italiaenſch het groot getal der ſchepen niet konden uitdrukken: (naerdien d'inwoonders geen Italiaenſch, en niet als de Griekſche tale verſtonden,) traghten zy, met het trekken by het hair des hoofts, d'ontallijkheid der ſchepen te bedieden en te kennen te geven.

Hier op zond d'admirael *Kanalis*, *Laurens Lauretan*, met tien uitgeleze galeien na den vyant toe, met uitdrukkelijk bevel van de ſtevens tegen hem aen te wenden, en ſlag te leveren, indien hy vernam, dat de vyant niet meer als zeſtig galeien ſterk was: waerop *Kanalis* dan aenſtonts met d'overige vloot tot byſtant zou verſchynen en volgen. Maer by aldien'er meer galeien waren; dan zou hy het vechten myden, en diep in zee te ſteken.

Laurens Lauretan zond *Françisko Quirino*, met een galei vooraf, om 's vyants vloot van naby, zoo veel des doenlijk ware, t'ontdekken, die belaſt was met zekere ſcheuten, uit grof geſchut, 's vyants toeſtant te verwittigen.

Na men dan, op het gegeven teken van *Quirino*, kuntſchap van de grote menighte van 's vyants vloot bekomen had, ylde de Venetiaenſche vloot te rugh te deizen, en diep in zee te ſteken.

De galeien, die voor uit getogen waren, namen ook, na zy 's vyants vloot in 't gezight gekregen hadden, door middel van zeilen en riemen, zonder dralen, de vlucht.

Want als de Turken de galei, op kuntſchap uitgezonden, en daerna d'o-

d'overige, die niet verre van daer volgden, vernomen hadden, zonden zy aenſtonts tien galeien uit hunne vloot, die de Venetiaenſche vloot, (welke door het vluchten, elk om 't zeerſte, verſtrooit was,) tot in den nacht fel vervolghden. *Kanalis* liep met vier galeien in de haven van *Paleocaſtro.*

Hier op namen de Turken, na zy in den duiſteren nacht de Venetianen verloren hadden, na het eilant *Scyros* hunnen koers. Des uchtens vroegh quamen de Venetiaenſche galeien weer by een, en togen ook met gezaemder maght na het eilant *Scyros.*

De vyant was aen d'andere zijde des eilants te lande geſtapt, en beſtormde het ſtedeken, dat op het zelve lagh, met allen maght. Tegen wien d'admirael *Kanalis* tien galeien zond, die den zelven van naby niet derfden aentaſten, maer ſchoten van verre uit grof geſchut op hem, en onthielden zich van het gevecht: uit vreze van door het ontſtaen van een gevecht, en by komen van een groter vloot, niet overrompelt te worden. Het welk gewiſſelijk ook aldus zou geſchiet zijn, indien eeniger wijze het treffen van een gevecht aengevangen was.

Van het eilant *Scyros* ſtaken de vyanden na het eilant *Negroponte* over: alwaer zy ter eerſter aenkomſte het ſtedeken *Stora*, en daer na het ſtedeken *Baſilikon* veroverden: die beide, na uitgeplondert te zijn, in d'aſſche geleit wierden.

Van daer nam de Turkſche vloot haren koers regelrecht na de ſtad *Negroponte* toe, om dezelve te veroveren.

De Venetiaenſche vloot begaf haer van het eilant *Scyros* na *Capo Martello*, eene plaetſe of uithoek op het zuideind van *Eubea* gelegen.

Daer na zond d'admirael *Kanalis* drie galeien vol lijftoght door het kanael van *Laureto*, eer de vyant alle plaetſen bezet had, in de ſtad *Negroponte:* daer en boven waren dier opperhoofden belaſt, tot beſcherming der ſtad aldaer te blijven; indien d'overheden bevonden des nodigh te zijn. Na het ontladen van den lijftoght, wierden de galeien weer na de vloot te rugh gezonden.

Niet lang daer na kreeg *Johannes Thronius* bevel, om met twee galeien na de ſtad *Negroponte* te varen. Maer wanneer alle de wateren ontrent de ſtad door den vyant reeds bezet waren, en een van de twee galeien, op de welke hy zelf voer, door 's vyants geſchut doornagelt was, zoo wiert hy gedwongen te ruch te deizen.

Ontrent den zevenden van zomermaent, quam 's vyants vloot, ſterk drie of vier hondert zeilen, (waer onder hondert en meer galeien waren,) eerſt onder de ſtad *Negroponte.* Doch als de Turken beſtonden te lande te ſtappen, wierden zy, door kloek en dapperheit der ſtedelingen en krygsbezettelingen, gedwongen den hertret na de ſchepen te nemen.

Op den vijftienden verſcheen de Turkſche keizer *Mahomet* zelf, met een getal van hondert en twintigh duizent zielen, door *Beötie* in aentoght: op wiens komſte een ſchipbrugh by de kapel van *S. Mark*, ontrent duizent ſchreden van de ſtad *Negroponte*, op den *Euripus* geleit wiert: waer over de krijgstroepen op het eilant overgevoert wierden, die de ſtad met een knellend beleg omringden. Ten dien einde wierden op vele plaetſen grote ſtormgevaerten opgerecht: waer van men dagelix met ontallijke ſcheuten op de muuren beukte. Want men had een getal van vijf en vijftig ſtukken geſchuts tegen de muuren geplant, die een yzelijk en gevaerlijk gebalder en gedonder langs de zeekuſt baerden.

De Grote Heer had, tot oppervelt-heer of Kapitein Baſſa van dit lant en water-heir, zijnen groten Vizier *Machmut* verkoren: dien andere *Ornario*, en eenige *Ornaro Beko* noemen.

De ſtad was toen vol volks, en bloeide in rijkdom en koophandel, en had eene zeer fraeie burght. Zy was te lande genoechzaem voorzien, en allermeeſt aen de zijde van de haven: en rontom omringt met muuren,

torens en grachten: waer over elk dezelve voor onverwinnelijk hield.

Te dien tijde gebood, van wegen de Venetianen, over de ſtad, als opperhooft, *Paulus Erizo* of *Erizzo*: als ook een kapitein generael, met name *Louys Galbo*, en een Serjant major *Joan Baduaro*. Zeker hopman *Thomas*, een Slavoon, of van *Livorno* geboortig, die voorgenomen had, de ſtad te verraden, gebood over hondert en vijftig Italiaenſche voetknechten.

Keizer *Mahometh*, die zoo licht de ſtad met gewelt niet zagh te dwingen en veroveren, en bang voor een lang belegh was, begon den ſtedelingen zeer voordelige bedingen voor te ſlaen, om hen tot overgift te verplichten; maer daer toe ſchenen zy gene ooren te hebben.

Dies *Mahometh* beſloot een algemenen ſtorm te water en te lande op de ſtad te wagen: doch de beſtormers wierden mannelijk by de belegerden afgeſlagen: desgelijx, na verloop van weinige dagen, voor de twede en derde male, met achterlaten van vele doden, die in de grachten leggen bleven.

Maer ondertuſſchen de ſtad dus te water en te lande beſtreden wiert, ſtak *Kanalis* met de Venetiaenſche vloot, door gebrek van lyftoght, uit de nabygelege zee van *Negroponte*, na het eilant *Kandia* over, (na by geval eenige weinige 's vyants galeien verdelght waren) alwaer hy vier dagen verbleef.

Jeronimo Molino, toen opperhooft des eilants van wegen de Venetianen, deed niet alleenlijk lyftoght vervaerdigen, maer ruſte in dien korten tyt zeven koopvaerdyſchepen ten oorlogh toe.

Met deze ſchepen, dus gezwint toegeruſt, en met de vloot, welke *Kanalis*, ten getale van vijf en dertigh galeien had, keerde hy na d'oude legh-plaetſe onder *Negroponte*.

Ondertuſſchen was het gerucht van het belegh der ſtad *Negroponte* te *Venetien* gekomen, en had onder de regering aldaer gene kleine zorge en vreze veroorzaekt.

Het ſcheen, 't en zy men tijdelijk byſtant deed, dat het edelſte en welgelegenſte van alle d'eilanden in d'*Egeeſche* zee, door de Turken, tot ongemeen groot nadeel van den Staet van *Venetien*, zou t'ondergebraght worden. Wel konden de Venetianen bevroeden, dat de Turk, door die zege opgeblazen, dan trotzelijk *Italien* zou kunnen beſpringen; dewyl hem niets meer in de weg zou zijn, om zijn voornemen en aenſlagen te ſtuiten.

Derhalve zondmen aenſtonts galeien op galeien, zoo vele konden vervaerdight worden, zonder ophouden, tot byſtant en ontzet der ſtad *Chalcis*, derwaerts.

Midlerwyle was d'Admirael *Kanalis*, uit zijne legh-plaetſe vertrokken, en had het met de gehele vloot, aen de engten van *d'Euripus*, ontrent *Laureto*, gezet: van waer men met volle zeilen, voor wint en voor ſtroom, op den vyant toezette.

De belegerden waren nu, door het geduurig waken en te waght ſtaen op de wallen, en door de beſtormingen, afgemat; want zy hadden reeds, byna den tyt van dertigh dagen, den vyant en het belegh uitgeſtaen: daer zy ondertuſſchen ook van de genen, die binnen de muuren zich bevonden, niet veiligh waren; dewyl hopman *Thomas* voornoemt, die over een uitgeleze troep van hondert en vijftigh Italiaenſche voetknechten, tot beſcherming der ſtad, gebood, van verraderye overtuight, en op bevel der majeſtraet, die hem ontboden had, ter neer gehouwen wiert.

Men zeid dees *Thomas*, door zeer vertrouwde tuſſchen-boden, keizer *Mahomet* tot dien veltoght zou geraden en aengemoedight hebben: en al van begin af belooft had de ſtad te willen verraden, indien hy hem het leven en den burgers de vryheid had willen ſchenken. De keizer had hem belooft alles te zullen geven, behalve het geen, hy eiſchte. Maer hy had niets tot loon, als dit een eenigh geeiſcht. Wanneer men dan het werk over en weer, door overlopers en overgeſchote brieven, aen pylen gebonden, verhandelde, wiert het zelve, door aenwys

wys van zeker meisken der ſtad, de majeſtraet aengebraght: want men zeid, dit meisken eenen van de brieven, die, aen pylen gebonden, de Turken na de wyk van dezen Slavoon ſchoten, by geval zou gevonden hebben. Waer op de krygsbezetting, die in de onderhandeling niet gedaght was, zoo geweldigh tegen de burgery, welke van de verraderye ſcheen onderling verſtant te hebben, opſtoof, dat de ſtad by na in een bloetbad zou geraekt zijn, by aldien d'oproer, door voorzightigheit en kloek beleit van het opperhooft *Paulo Erizo*, niet geſtilt was.

Na dees dan *Hopman Thomas* (voor wien de burgers de wapenen hadden opgenomen, als op wiens trouheit zy meer, als op eenen van alle d'andere ſchenen te ſteunen en geruſt te zijn) onder ſchyn bevredight had, nam hy hem met zich ter maeltijt, maer deed hem over tafel doorſteken, (om zijne begonne verraderye geenen voortgang te doen nemen,) en het lijk ten venſter uithangen.

In zijne plaetſe wiert *Florio de Nordone*, of *Nardoune*, gekoren, om over de vijf hondert Italiaenſche krygsknechten te gebieden. Maer dees queet zich even trouloos, als zijn voorzaet: want hy verſtak zich des nachts, op toelegh van keizer *Mahometh* te verwittigen, en raden, om zijn zwaerſte geſchut tegen de beurs-poorte (welke de zwakſte oort der ſtad was) aen te wenden en planten. Dit deed ook *Mahometh*. Voorts wiert de muur, door het fel beuken uit grof geſchut, ter neer gevelt: welker puinhopen, door hare grote, de gracht tot de hooghte van hare grontveſten vulden. Hier door bezweek evenwel den belegerden de moet niet, maer zy herſtelden, met een ongelofelijken yver, de breuke, en zouden zich ongetwyfelt verdedight hebben, had d'admirael *Kanalis* zich in zijn opgeleit ampt na behoren gequeten.

De belegerden, zijnde met zoo vele rampen beſtreden, voeden zich noch, in het uitterſte gevaer, met een eenige hope: te weten, dat de Venetiaenſche vloot, met het ſlopen der ſchipbrug, die over den *Euripus* door de Turken geſlaghen was, hen in hunnen noot te hulpe zou komen, en byſtant doen. Wanneer zy dan alle hunne gedaghten daer over lieten gaen, en daerna met tranen in d'oogen verlangden; verſchenen ſchielijk veertien galeien, en twee koopvaerdyſchepen in het gezigt der ſtad, en in het midden van het *Kanael*, met de welke d'Admirael *Kanalis* van het gros der vloot voor uit geſteken was. Hier door ontſtont in de ſtad, onder de belegerden, een zeer grote kloekmoedigheit. Men riep en juighte van de wallen zelfs, tot ſchrik der vyanden. Door dit onderling gejuigh van ſtemmen, wiert de vyant ſchielijk in zijn gemoedt verſlagen, en kon van verbaeſtheit naulıks bedaren.

Men zeit keizer *Mahometh*, op het verwittigen van de komſte der vloot, begonnen had op vluchten toe te leggen, en op een zeer vlugh paert geſtegen was, dat ten dien einde gereedt ſtont, om aenſtonts over de brugh, uit het eilant, op het vaſt lant van *Beötie* over te ſtappen: want boven al was hy voor het ſlopen der brugh bangh.

Ook zou hy vertrokken zijn, indien *Machmut*, opperhooft van *d'Aſiatiſche* zeekant, en een zeer ſtrytbaer man, hem dat niet afgeraden had: met bybrengen, dat door zijn vertrek de krygsknechten zouden vertzagen, en die, en de vloot, ten zelven tyde in het uitterſte gevaer gebraght worden. Maer veel meer moſt hy, indien hy na hem luiſteren wilde, de ſtad zelve, door d'allerfelſte en ſterkſte beſtorming beſpringen, en dezelve den krygsknechten, tot een roof, beloven, en daer en boven grote beloningen den geen aenbieden, die de eerſte een van d'*Ottomanſche* vendels zou op de wallen geplant hebben.

Dien raedt volghde keizer *Mahometh*, en deed daer op aenſtonts zijne krygsknechten tot het laeſte gevecht herroepen. 's Vyants vloot zakte met Zonnen ondergang uit den

Euripus na de wallen der ſtad toe. De Venetiaenſche galeien, die met den admirael *Kanalis* voor d'andere voor uit getogen waren,waren op duizent ſchreden na by de brugh gekomen.

Dewyl nu de wint,zee en noot aenmaenden, om op den vyant met den zelven drift aen te vallen, met den welken zy gekomen waren, zoo riep elk toen, dat de tyt en gelegentheit, om het werk uit te voeren, en ten gewenſchten einde te brengen, nu gekomen was.

Kanalis alleen wilde d'overige vloot ingewaght hebben, welke by *Politika* ten anker gezet lagh: 't zy dat uit vreze geſchiedt, of dat den kapiteinen aldus belaſt was, zulks zou men voor wis niet weten te zeggen.

Kanalis beſchuldighde geweldigh het dralen en achterblyven van zijn volk. Die zich by *Kanalis* bevonden, zeiden, dat het vertoeven en dralen van den vyant aen te taſten, niet als ſchelmery en bedrogh was.

Zekere *Piceamanen*,twee gebroeders en *Kandianen*, en opperhoofden van een koopvaerdyſchip, verzochten luits keels, om op het gegeven teke met hun ſchip uit te lopen, en de ſchipbrugh, door kracht en gewelt van het ſchip, wanneer het door wint en ſtroom fel zou voort gedreven zijn, te ſlopen: of zouden, by aldien dat zoo niet wilde gelukken, lyf en leven,voor den ſtaet van Venetien, daer by opzetten.

Maer *Kanalis* verbood hen en anderen iet reukeloos te beſtaen, en beval hen allen ter plaetſe te blyven leggen, daer zy waren: ter tyt toe d'overige vloot daer by zou gekomen zijn. Om dezelve af te halen, wierdt de zoon van eenen der *Piceamanen*, en *Dominiko Niger* belaſt, met een berk tegen wint en ſtroom ſchielijk te vertrekken.

Midlerwyle had de vyant de belegerden, met een zeer herden ſtorm te water en te lande, voor dagh begonnen te beſpringen, die, wanneer zy hunne eige vloot vernamen ſtil te blyven leggen, moedeloos wierden, en nauliks de wapenen, onder zulk een gekrys en geroep des vyants,konden hanteren. De vyant ſchoot met ſchichten op de belegerden, als of het hagelde: en beukte ten zelven tyde geduurigh, met het losbranden van grof geſchut, op de muuren en bolwerken.

Daer by bevonden zich *Leonard Kalvo*, opperhooft der ſtad, *Johannes Bondomerius*, afgezant, en *Paulo Erizo*, ſchout dier ſtad, en meer andere welgeboorne mannen. Dier zommigen de verweerders tot ſtantvaſtigheit vermaenden:en andere waren bezig, om aen dien oort hulpe en byſtant te doen,daer zy de hunnen in noot zagen. En alhoewel zoo vele duizenden van vyanden onder de wallen lagen, zoo wenden zy evenwel d'oogen niet van die zijde, daer des daegs de Venetiaenſche galeien gezien waren.

d'Ellendige ſtedelingen ſtrekten hunne handen tot die galeien uit, en hieven hunne oogen ten hemel. Daerenboven ſtaken zy,met den dag, aen den top des torens zwarte vendels uit, om hunnen tegenwoordigen noot aen de genen, die in d'*Euripus* lagen, bekent te maken, en hen, tot byſtant te doen, aen te moedigen.

De Turken vervingen elkanderen in het beſtormen met de dezelve hitte en woede, met dewelke het des nachts aengevangen was, en hielden dat zonder ophouden, tot aen den dageraet, uit. Dit beſtormen had der mate de belegerden afgemat, dat de genen, die aen de Beurspoorte ſtonden, en door wonden, honger en waken, in den tijt van dertig dagen, afgeſlooft waren, omtrent ten twee uuren in den morgenſtont de muuren verlieten, en den vyant ten beſte gaven. Na op dien oort de vyant allereerſt ingebroken,en binnen de wallen gezien was, wierden aenſtonts over al de wallen verlaten. Toen wiert wijt en zijd tegen burgers en krygsknechten, met moorden en dootſlaen, door de gehele ſtad gewoet. D'overheden quamen hier en daer, en d'een op d'eene, en d'ander op een andere plaetſe, te ſneuvelen. *Leonardus Kalvus* wiert op de merkt, en de gezant *Bondimerius* in het huis van *Paulus Andreotius* ter neer gehouwen. *Paulo*

Erizo

Erizo, en anders *Paolo Erizzo*, opperhooft der ſtad, die zich met de zijnen op een vaſte plaetſe hield, quam, op belofte van lijfgenâ, levendigh in handen van keizer *Mahometh*: doch hy deed hem, tegen zijn woort, midden door houwen, en dreef de ſpot met zijn belofte, zeggende belooft te hebben zijnen hals, en niet zijnen buik te zullen verſchonen.

Alle jongelingen wierden, op 's keizers bevel, tot eenen toe ter neer gehouwen; en op lijfſtraf verboden, iemant boven de twintigh jaren out, by 't leven te behouden.

Daerna wiert tegen d'ellendige burgers, en tegen andere, die zich by ongeval aldaer bevonden, met bewilliging en verlof des keizers, gewoet. Over al wiert een deerlijke moort gebaert, zonder aenſchouw van ſtaet, waerdigheit, ſexe of ouderdom. Maer de Grieken had de keizer alle tot ſlaven gemaekt. Zoo eenigen zeggen, zou hy alle d'Italianen, die aldaer bevonden wierden, doen doden hebben, met zommige te door houwen, andere te ſtenigen, of palaſſeren, en andere met andere verſcheide en wrede wyze van ſtraffe te doden. De hoofden der gematſten wierden op d'ope plaetſe van *S. Franciskus*, voor het raethuis en voor het huis van den *Patriarch*, by een opgehoopt, die aen vrouwen en kinderen een deerlijk ſchouwſpel vertoonden. De lijken zelfs, die overal verſpreit lagen, wierden in de nabygelege *Euripus* geworpen, om de lucht, door hunnen ſtank, niet te beſmetten.

Men zeidt de dochter van het opperhooft der ſtad, *Paulo Erizzo*, om haere ſchoonheit voor keizer *Mahometh* gebraght wiert: welke hy deed onthalzen, als zy ten believe van hem niet wilde ſtaen, om onteert te worden.

Men zeid ook, dat vele vrouwsperzonen, zoo getrouwde, als ongetrouwde, zich als ſtrytbare mannen, in maniere als Amazonen, gequeten hadden; als hier uit blykt, dewyl dier vele onder de dode lijken gevonden wierden.

By na ten zelven tyde, als de ſtad verovert was, verſchenen de galeien, die d'admirael *Kanalis* had doen halen, wanneer nu dezelve genen dienſt konden doen.

Maer wanneer die van de galeien de Venetiaenſche vendels zagen afgehaelt, en door zekere andere tekenen het veroveren der ſtad vernamen, aenſchouwden zy met grote droevenis, en met tranen in d'oogen, de wallen der ſtad aen, en namen daerna, dewyl het verblyf aldaer weinigh veiligh voor hen was, hunnen koers te ruch.

Na het veroveren en verwoeſten der ſtad *Negroponte*, dwaelde de Venetiaenſche vloot, eenen tijt lang, als balling 's lants, ſtoutelijk door en tuſſchen de naeſte eilanden. Eindelijk keerde zy op de oude ree, en wiert binnen zeer weinige dagen, hoewel weinigh tydelijk, wonderlijk vergroot. *Jacob Venerio* verſcheen met vijf en twintigh koopvaerdyſchepen, ten oorlogh toegeruſt.

Niet lang daerna quamen veertien neb-ſchepen, die van zeſtien galeien gevolght wierden: en na die meer andere: zulks in 't kort, een getal van hondert galeien zich vertoonde. De koopvaerdy-ſchepen, dewyl die zonder wint niet konden voortkomen, zetten het onder het eilant *Cea*, neffens het eilant *Negroponte*, ten anker neer. De galeien volghden 's vyants vloot, met roof beladen, tot aen het eilant *Chio*: want keizer *Mahometh* was, na eene ſterke krygsbezetting in de ſtad *Negroponte* gelaten te hebben, met alle de krygstoepen te lande, een weinigh te voore, van het eilant getogen.

Wanneer dan de Venetiaenſche vloot aen *Capo Maſticho*, op de zuidzyde van het eilant *Chio* gelegen, gekomen was, kreegh zy 's vyants vloot in 't gezight: alwaer d'admirael *Kanalis*, om zich geen meer nijdt op den hals te halen, by aldien het gevecht qualijk uitviel, d'opperhoofden der galeien aen boort deed komen, en de zake met hen in beraetſlaging braght: te weten, of het hen zou dunken, dienſtigh voor den ſtaet van Venetien te zijn,

om ten dien dage met den vyant te vechten. Wanneer aldaer de gevoelens tot vechten begonnen te wyfelen, verzoght hy, en kreeg ook van elk zijn gevoelen in schrift, ten einde men namaels zou kunnen weten, welk toen een ieders gevoelen was geweest. Dewijl dan vele gevoelden, dat men den staet in opentlijk gevaer niet behoorde te brengen, keerde de vloot, zonder eenigh geveght te wagen, weer na het eilant *Cea*.

Men zeidt, dat de Turken, zoo dra zy de Venetiaensche galeien ontrent het eilant *Chio* in 't gezight kregen, aenstonts na de vlugt hadden begonnen om te zien: want het stont by hen vast besloten, om de schaersheit van krygstroepen, geenzins slagh te leveren: waer over eenige in de snelste galeien, met voornemen van te vluchten, overgetreden waren: andere hadden besloten de schepen te verlaten, en aen 't naeste strant te zwemmen, zoo dra de Venetiaenen zich slagh-vaerdigh zouden gemaekt hebben. Maer wanneer zy vernamen, dat de Venetiaensche vloot van daer vertrokken was, staken zy aenstonts van het eilant *Chio* na het eilant *Lesbos* over, om de schepen met bootsvolk te bemannen. Van *Lesbos* voeren zy na den *Hellespont*; doch vreesden grotelix, of de Venetiaense vloot ook by het eilant *Tenedos* mogt gekomen zijn, en zy aldaer tegen wil en dank gedwongen zouden worden slaeghs te raken. Maer als zy door schepen, op kuntschap uitgezonden, geen onraet vernamen, voeren zy met wonderlijke gezwintheit voorby het eilant *Tenedos*, en quamen met groot gejuigh door den *Hellespont* in veilige haven.

Men zeidt, d' admirael der Turksche vloot, na het varen door d' engten van de *Hellespont*, tot zijn volk met een vrolijk gelaet zou gezeit hebben: dat zy genoechzaem ter gaste van de Venetianen ontfangen waren, die hen van *Tenedos* na het eilant *Negroponte*, in 't komen verzelschapt hadden, en gevolgt waren, en van het zelve eilant tot aen het eilant *Chio*, met een talrijke vloot van schepen, weerom gebraght hadden.

Men hout, dat in het belegh, geduurende den tijt van dertig dagen, over de vijf en twintigh duizent Turken gesneuvelt waren: hoewel andere, uit belijdenis der Turken zelfs, het getal op veertigh duizent begroten.

Ondertusschen veroorzaakte het veroveren der stad *Negroponte*, wanneer de tijding daer van te *Venetien* quam, zulken rou en droefheit aldaer onder groten en kleinen, en onder den raet en alle stedelingen, dat naulix om al, wat van wegen de Venetianen verloren was, eenigh groter droefheit had kunnen gemaekt worden. Elk riep en schreeuwde de gehele stad door, dat die neerlaegh niet alleenlik, tot ondergang van den Venetiaenschen staet, maer ook tot ondergang van gansch *Italie* gedeegh. Wat eilant, zeiden zy, wat Euripus, welke zee-engten zouden meer overschieten? die d'aenslagen van den Turk zouden kunnen stuiten. Nu zou hy, zoo dikwils hem luste en geliefde, met een snap tot in *Italie* kunnen overvaren. Dit was, zeiden zy, door hun eige en door onachtzaemheit van andere veroorzaekt; die, daer zy tijdelijk den brant, om dien uit te blusschen, hadden kunnen tegen gaen, door onderlinge haet en gierigheit niet gewilt hadden. Daer en boven berouwde en schaemde het hen, dat aen d'allertrouste stad, door haer eige volk, in het belegeren en bestormen, geen bystant gedaen was. Dies zy alle uit eenen mont hunnen haet op de vloot uitspogen, en op den admirael *Kanalis* zelven geladen hadden. Waer over by den raet besloten wiert, hem van zijne zeevooghdyschap af te zetten, en op t'ontbieden, om reden te geven, waer om hy den belegerden genen bystant gedaen had.

Wanneer de vloot der Venetianen vele dagen onder het eilant *Cea* gelegen had, raetpleegden d' admirael *Kanalis* en andere opperhoofden der vloot, over het schielijk bespringen der stad *Negroponte*, en vonden raetzaem een kans te wagen, of de stad

door

door een schielijken aenval en verrassing weer zou kunnen ingenomen worden. Zy waren dan onder elkanderen eens geworden, dat *Johannes Thronus*, *Nikolaes Molino*, en *Frederik Justiniano*, met negen galeien, wanneer zy de vloot, uit den *Euripus* na de stad toegevoert, gezien hadden, van d'andere zijde te lande zouden stappen, en de stad schielijk overvallen. Maer die te lande de stad *Negroponte* zouden bestormen, waren een weinig te haestigh: want zijnde te vroegh op den vyant ingevallen, wierden over de tweehondert, door de meenigte der Turken, omringt, en in een oogenblik tijts ter neer gematst. Waer onder *Johannes Thronus* was, een kloek en hantvaerdig man, en die in dat gevegt, alhoewel met ongelijke krachten gestreden wiert, gene onvermaerde daden verrichte.

Andere, die op strant gestapt waren, en door den nederlaegh van de hunnen verslagen stonden, namen met angst de vlucht te baet, en begaven zich weer in de schepen.

Zijnde d'aenslagh aldus onverrichter zake uitgevallen, week de vloot na de stad *Aulis*, in *Beötie*, vijftien hondert schreden van de stad *Negroponte* gelegen.

Ten zelven dage, kort voor Zonnen ondergang, quam aldaer *Petro Mocenigo* met drie galeien aenlanden. Zoo dra d'admirael *Kanalis* hem in 't gezicht kreeg, trad hy in eene berk over, en voer hem gezwint tegen.

Na het afleggen van onderlinge groetenis, onderrichte *Kanalis* hem, wat hy toen in den zin had, en zeide, een zeer sterke vloot by een gebraght te hebben, om de stad *Negroponte* weer in te nemen; dewijl hy gehoopt had, dezelve te herkrijgen, indien hy langer het gebiet over de vloot gehad had. Maer hy stelde het evenwel niet buiten hope, noch twijfelde, of 't zou zekerlijk geschieden, dat de nieuwe vlootheer, het geen hy zelf, door het afzetten uit zijn ampt, niet kon volvoeren, door zijne vroom en dapperheit, nu alles daer toe gereet was, lichtelijk zou uitwerken.

Wel gesproken, zeide *Mocenigo* daer op. *Maer indien'er eenige hope is, vaert gy liever dan ook voort, om de stad weerom te krijgen. Want wat my belangt, het is zoo verre van daer, dat ik, om die oorzake, eenig algemeen voordeel zou willen beletten, maer zal ten tegendele veel liever my aen u gewilliglijk, in zulken hoogwigtigen aenslag, tot makker en gezelnoot, toe voegen.*

Maer *Mocenigo* had geenzins in den zin, een belegh, onlangs zoo ongelukkigh ondernomen, tot nadeel van den Staet en zijnen naem, weer in 't werk te stellen. Dies voer hy met de vloot na *Morea*, om aldaer t'overwinteren.

Wanneer *Kanalis* te *Venetien* quam, wiert hy, over zijn quaet beleit, met zijn gansch huisgezin, voor eeuwig, door den raet gebannen, en begaf zich na *Porto Gruaro*, een stedeken van *Frioul* of *Friuli*, ontrent twalef Duitsche mijlen van *Venetien* gelegen: alwaer hy het overschot zijns levens met de jaght en letteren overbraght. Hy was een wonder welsprekend man, en ook met een heerschende stemmigheit begaeft.

Midlerwijle *Mocenigo* in *Morea* winterlage hield, deed hy de schepen vermaken, en zond eenige luiden rontom aen de eilanden der *Egeësche* zee, die de gemoeden der Grieken, door den ondergang van *Negroponte* ter neer geslagen, zouden doen stantvastig blijven.

Het veroveren van *Negroponte* had alle Italiaensche vorsten doen opwaken, en inzonderheit keizer *Ferdinand* zelf, die derwaerts tien schepen, onder beleit van *Richarensius*, uit *Apulie* of *Kapitanata*, een lantschap van *Italie*, zond, om, na goeddunken van den Venetiaenschen admirael, tegen de Turken t'oorlogen: want dewijl hy zag, dat de gehele zeekust van *Kapitanata* en van *Kalabrie*, nu *Terra d'Otranto* genoemt, voor het beledigen der Turken open der stont, begon hy meer en meer voor dies gelukkige voortgangen te gruwen.

Keizer *Mahometh* daer en tegen, uit vreze van door een zwaren oorlog overvallen te worden, indien de Kristenen vorsten, uit spijt over 't afhandig maken van *Negroponte*, met de Ve-

Venetianen t'samenspanden, besloot een proef te doen, of hy met de Venetianen een vrede zou kunnen treffen. Ten welken einde verschei-de gezanten vande Kristen vorsten,en van den Paus te *Konstantinopolen* verschenen: maer deze vredehandel liep vruchteloos af, door het voorstellen van onbehaeghelijke bedingen, ter weer zijde.

Hier op zonden de Venetianen, aen den *Paus* en keizer *Ferdinand* gezanten, met verzoek van tegen den Turk, de gemene erf-vyant, den naesten zomer zich ten oorlog te willen vervaerdigen.

Mocenigo vermaende ook den koning van *Cyprus*,en den GrootMeester van *Rhodus*, by brieve, tot het zamenspannen van hunne krachten tegen de Turken. Hy zelf ondertusschen deed d'*Egeesche* eilanden aen,en tragte alle d'eilanders, door zijne tegenwoordigheit, aen te moedigen, en een hert in 't lijf te spreken.

Hy keerde eindelijk weer na *Morea*: en lag aldaer, want de winter was noch niet ten einde gelopen, eenige dagen ter ree.

Wanneer nu een sterk gerucht, nopende 's vyants vloot, liep, als of keizer *Mahometh*, om het eilant *Lemnos* in bezit te nemen, dertigh galeien had doen toerusten, stak *Mocenigo* uit zijne winterlage in zee, en begaf zich met de gehele vloot na het eilant *Lemnos*. Maer hy bevond aldaer het gerucht valsch te zijn, dat van 's vyants komste tot aen *Morea* sterk gelopen had. Maer om niet te schijnen vergeefs gekomen te zijn, deed hy het stedeken *Koccino* op *Lemnos*, dat reeds door aertbevingh gedavert had, en, met het ter neerstorten der muuren, by na woest geworden, en kort te vore door de Turken van inwoonders ontbloot was, voor een groot gedeelte herstellen, en de krijgsknechten, die hy met zich uit *Morea* gebracht had, tot bezetting daer in leggen. Daer na keerde hy weer na *Morea*.

In dezer wijze wort het veroveren der stad *Chalcis* of *Negroponte* by de volgende schrijvers verhaelt: als *Cuspianus*, *Dornaw*. *Leunclavius*, *Machiavel*, *Verdier*, *Baudier*, *Sansovino*, *Sabellicus*, en meer andere.

Aertbevingen, Gewassen, Dieren, Berghwerken &c. van het eilant *Eubea* of *Negroponte*.

Eubea aertbeving onderworpen. GAnsch *Eubea* is aertbeving onderworpen, en allermeest aen de zeestrate, na den *Euripus* toe, en ontfangt onderaertsche winden. Strab. Men zeidt door zoodanigen toeval eene stad, ook *Eubea*, als het eilant, geheten, by ouds verzonken zy.

Strab. Eertijts was veel van d'uithoek *Ceneum*, door aertbeving, verzonken: en de warme baden in de stad *Edepsus*, na zy drie dagen opgehouden hadden, vloeiden weêr om, en borsten met andere bronnen uit.

De muur der stad *Oreum* aen zee, en de huizen, ten getale van zeven hondert, storten ter neer.

Strab. Wanneer in oude tijden gansch *Syrie* en eenige van d'eilanden *Cykladen*, door aertbeving geplaeght wierden, wiert ook *Eubea* daer door zoodanig getroffen, dat de bronnen van *Arethusa*, (welker air of hooftbron in *Chalcis* was) verstopt wierden, die na vele dagen met een anderen mont ontsprongen. Het eilant hielt ook niet eer op by delen bewogen te worden, voor eene klove der aerde, op de vlakte *Lelantus*, geopent wert.

Boven *Chalcis* leit het velt of de vlakte *Lelantus*, en is alzoo na eene riviere van een zelven name genoemt: waer op opborrelingen of uitwerpselen van warme wateren zijn, zeer heilzaem tot genezing van ziekten: welke ook *Kornelis Sylla*, veltheer der Romeinen, gebruikt heeft. *Homeer* gedenkt ook deze velden in zijn lofzang. Str.

Plinius noemt deze warme wateren *Ellopien*.

Ontrent op het jaer vier hondert Thyd. en

en dertigh, voor des Zalighmakers geboorte, ontſtonden op het eilant *Eubea*, by *Orobien*, aertbevingen.

De zee nam, in het te ruch lopen, een gedeelte van het lant, dat te vore daer was, mee wegh, en overſtroomde een gedeelte der ſtad: dies aldaer toen zee was, daer te vore lant. Alle de menſchen, die met vluchten op de hoogten te vore niet konden geraken, verdronken. Het een gedeelte van het lant verdronk, en het ander wiert lager.

Diergelijke aertbeving ontſtont aen het eilant *Atalante* by d'*Opuntiſche Lokren.*

Aen de noordzijde ſchijnt het eilant *Eubea* uitgeholt, en met klippen bezet te zijn: waer om die oorden, by d'ouden, de holten van *Eubea* genoemt wierden. Op of tegen deze klippen leed de vloot van den Perſiſchen koning *Xerxes* ſchipbreuke, in het varen om het eilant. Ter oorzake miſſchien van deze holten is het eilant veel malen aertbeving onderworpen.

Het eilant *Negroponte* heeft vele boſſchen, die hout verſchaffen, dat inzonderheit tot den opbouw van galeien en andere ſchepen dienſtigh is: waer van de Turken zich grotelix dienen.

Zoo *Plinius* ſchrijft, zouden de denne of maſte bomen op *Eubea* takkig en krom zijn, en lichtelijk verrotten.

Het eilant is ook rijk van veel tam en wilt vee. Geen vee, zoo men het ſchrijven van *Plinius* geloven mag, heeft in de ſtad *Chalcis* van *Eubea* gal.

Het is vruchtbaer van koorn, wijn, en oly: en heeft goet broot, inzonderheit beſchuit. Over welke vruchtbaerheit *Homeer* het eilant *Eubea* miſſchien het *Heiligh Eubea* noemt.

Plini. Op *Eubea* waeidt of zweefdt een byzondere wint, *Olympias* genoemt.

Steph. Op *Eubea* zijn yzer- en kopermijnen: want d'Eubeërs waren de beſte yzerwerkers en koperſlagers.

By of in de ſtad *Edepſus* zou (als zeker *Epafroditus* by *Stephanus* getuigt) allereerſt het koper gevonden zijn, en aldaer zouden de * *Kureten* d'eerſte het koper bearbeit of aengetogen hebben, die met *Jupijn* gekomen waren, en door hem namaels tot bewaerders van het eilant en den tempel van *Juno* aldaer gelaten wierden.

* Jupis opvoeders.

Volgens ſchrijven van *Strabo* zou al by zijnen tijt zeker wonderlijk metael, dat nergens als op *Eubea* viel, en uit een mengſel van koper en yzer beſtont, gemangelt hebben.

Men had 'er ook verſcheide mijnen of groeven van marmer, inzonderheit by de ſtad *Karyſtus*: alwaer eene vermaerde ſteen-mijn was, en zeer treffelijke marmer uit gehouwe wiert: waer van brave kolommen, de *Karyſtiſche Kolommen*, na de ſtad *Karyſtos* genoemt, gemaekt wierden. Strab.

By of ontrent de ſtad *Karyſtus*, (als ook veel op het eilant *Cyprus*) groeit of valt (volgens ſchrijven van *Strabo*) zeker ſteen, die gekaert en geſponnen kan worden: zuix daer ook hantdoeken van gemaekt wierden. Wanneer die vuil gemaekt waren, wierden zy in het vuur geſmeten, en daer door gezuivert of geloutert: op een zelve wijze als het vuile linnen, door het waſſchen, met water.

Deze ſteen, na de ſtad *Karyſtus*, doorgaens de ſteen van *Karyſtus*, of de *Karyſtiſche ſteen* by eenige ſchrijvers genoemt, is een en dezelve met dien ſteen, welken andere oude Griekſche en Latijnſche ſchrijvers, als *Theophraſtus*, *Dioſcorides* en *Plinius*, *amiantus* noemen: als duidelijk uit het volgend ſchrijven van zekeren aelouden Griekſchen ſchrijver *Apollonius Diſcolus* blijkt: daer hy zeidt: *Die ſteen groeit in Karyſtus, waer van hy ook den naem bekomen heeft. Maer hy valt overvloedelijk veel op Cyprus, onder de rotſen, op de linke zijde van Elmeum, waer langs men van de ſtad Gerandrum na de ſtad Solos gaet.*

Een diergelijk vlaſch, als de draden of garen van dezen *Karyſtiſchen* of *Amiant-ſteen*, wort by *Plinius* beſchreven: doch dat vlaſch zou, als ander vlaſch groeien, in de woeſtijnen van *Indiën*: als blijkt uit zijn volgend ſchrijven.

Ook is'er vlaſch gevonden, dat door het vuur niet verteirt wort. Men noemt dat levendigh vlaſch: en wy hebben daer

van tafellakens, brandende op de haertſteden van gaſtmalen, gezien; die, na het uitbranden der vuiligheden door het vuur, helderder gemaekt wierden, als zy door het water konden worden. Daer van zijn de lijkrokken der koningen gemaekt, die de verbrande ſtoffe des lijks van d'overige aſſche ſcheiden.

Het groeit in de woeſtijnen van Indiën, die door de Zonne verbrant zijn, en tuſſchen yzelijke ſlangen, alwaer gene ſlaghregens vallen, en het gewent door het branden te leven. Het wort zelden gevonden, en is quaet, om de kortheit, te weven.

Het is rosverwigh, en wort glinſterend door het vuur. Wanneer het gevonden is, magh het in waerdye tegen uitſtekende peerlen op. Het wort van de Grieken, na de daet van de natuur, (Linon) Asbeſtinon genoemt: dat onuitbluſſchelijk vlas gezeit is. Zoo Anaxilaus ſchrijft, wort een boom, met het linnen van dat vlaſch omgeven, met dove ſlagen, en die niet geboort worden, gebeukt. Dies aen dit vlaſch de heerlijkheit (dat is de voorrangh of uitſtek boven alle andere vlaſſchen) op den gehelen aertbodem toekomt.

Eenige, als *Matthiolus*, houden den *Karyſtiſchen ſteen* of *Amiant-ſteen* voor een den zelven met het krevel-kruit of pluim-aluin, dat op Franſch in een zelven zin *alun de alume*, en op Italiaenſch *alume di piuma*, genoemt wort. Welke pluim-aluin, volgens *Braſavolus* en *Agricola*, by d'ouden op Latijn ook *alumen ſciſſile*, dat is, ſchilffer-aluin, en op Griekſch *ſchiſtis* en ook *Trichitis*, dat is *hairigh*, Diof-cor. genoemt wert; dewijl zy tot hairen kan uitgetrokken worden: gelijk dezelve hierom pluim-aluin genoemt wort, dewijl de hairen, wanneerze gebroken wort, als pluimen of veren ſchijnen te zijn.

Andere daer en tegen, als *Matthiolus*, maken de pluim en ſchilffer-aluin tot twee verſcheide aluinen. En alhoewel *Matthiolus* den *Karyſtiſchen* of *amiant-ſteen* voor een en den zelven met de pluim-aluin hout, zoo onderſcheiden nochtans *Braſavolus* en *Agrikola* den *amiant* of *Karyſtiſchen* ſteen van de pluim-aluin. Wel ontvonkt of ontvlamt de pluim-aluin ook, en wort niet verbrant, maer die verteirt evenwel door het vuur allengs: het welk de *Amiant-ſteen* niet doet. Doch de pluim-aluin is evenwel den *Amiant-ſteen* gelijk: waer om zy ook by de meeſten met dien verwert wort.

Desgelijx ſchrijft *Dioſcorides*, dat d'amiant-ſteen wel met de ſchilffer-aluin gelijk zy; maer evenwel door het vuur niet verbrant werde. Ook beveſtight hy, dat alle aluinen, in maniere als koperroot, door het vuur verbrant worden. *Plinius* getuigt meê, dat d'amiant-ſteen d'aluin gelijk is. *Kardanus* ſchijnt ook den amiant-ſteen van de pluim-aluin t'onderſcheiden; alhoewel hy de pluim-aluin eene kracht van het vuur te weerſtaen, even als den amiant-ſteen, toeſchrijft; als uit zijn volgend ſchrijven blijkt:

De pluim-aluin is uit het geſlaght der zappen: zy beſtaet uit aertaghtige delen; en hier om verwekt zy, wanneerze los gewreven is, en op het bed geſtroit wort, een gedurige jeukte: want zy heeft ſcherpe en ſtekende delen.

By aldien van dezelve aluin lemmetten gemaekt worden, zoo brant die niet: maer de oly wort geduurig verteirt, doch de lemmetten zelfs blijven. Dit is byna gemeen aen alle geſlaghten of ſoorten van korſtigen ſteen: want ook in *Eisleben* druipt uit een vuurſteen, en ook uit een anderen ſchilfferſteen, wanneer die in den gloet van een houtſtapel geſmeten is, een groene zap, dat, na het vuur uitgebluſcht is, ſtolt, en na het vuur niet meer luiſtert, of daer door niet verteirt wort.

Aldus beveſtight ook *Agrikola*, dat hy te *Rome* tafelakens, en te *Vereberg*, in *Bohemen*, hantdoeken van den amiant-ſteen gemaekt gezien hebbe: die niet door water; maer door het vuur uitgewiſcht wierden. Ook worden in *Boldekrana*, uit een ſchilferigen zeilſteen, zilver en lootverwige tafelen gemaekt, die door het vuur geloutert, en niet geſchonden worden. Maer uit het dunſte gedeelte worden lemmetten of pitten in de lampen gemaekt.

Dit zal iemant ongelooſelijk dunken

ken te zijn: het welk nochtans niet alleenlijk waer is, maer ook nootwendigh moet volgen, en lichtelijk uit te vinden is: want dewyl by na alle ſtenen het vuur, inzonderheit dat niet langduurigh is, wederſtaen, zoo kunnen de ſchilferige ſtenen merendeels, van wege de draden, geſponnen worden.

By aldien men dan eene ſtoffe, welke reeds tegen het vuur kan, ſpint, zoo kan men daer van ook kleden, als tafelakens, zervetten, en lemmetten, die het vuur niet onderwarigh zijn, lichtelijk maken: want al dat kan geſponnen, kan ook geweven worden. Waerom niet alleenlijk uit vlaſch en hennip; maer ook uit ſchorſſen en baſten van bomen, kleden kunnen geweven worden. Want al wat uitrekkelijk of uithaellijk en uitraeſſelijk is, dat kan men ſpinnen, en dienvolgens weven. Al wat nu uit een taie, en geenzins broſſe, voght beſtaet, is uitrekkelijk of uitraeſſelijk. Maer in de pluim-aluin is zoo veel zaps niet, dat die kan geſponnen worden. Dus verre uit *Kardanus*.

Uit welk ſchrijven van *Kardanus* blijkt, dat d'amiant-ſteen van de pluim-aluin verſchille; en ook de pluim-aluin, even als d'amiantſteen, het vuur wederſtâ.

Dies behoeft men (voegt'er *Kardanus* op) het voor geen mirakel te houden, dat een houte toren, tegen 't inwerpen van het vuur, onverderſſelijk of ongeſchonden gebleven zy, die met dit ſlag van aluin beſtrooit was.

Ook heeft men (zoo *Simon Majolus* verhaelt,) bevonden, dat een houte rijsje of takje, in het vuur geworpen, niet verbrant noch ontvonkt zy geworden: dewijl het met aluin beſtreken was: naerdien aluin alleen alle dingen tegen het vuur beſchermt: want d'aluin gedoogt niet alleenlijk geen vuur, maer bluſcht ook by wijle het ontſteken vuur uit: ja d'aluin wort byna alleen nootzagelijk, om eenig vuur uit te bluſſchen, vereiſcht.

Wanner *Sylla*, Roomſche veltheer, *Pireus*, de haven of voorſtad van *Athenen*, beſtormde, en *Archelaus*, veltoverſte van koning *Mithridates*, eenen toren, die tot beſcherming gebouwt was, uit die ſtad verdedigde, kon dezelve toren, wanneer die van alle kanten met vuur omgeven was, niet in brant geſtoken noch verbrant worden; dewijl *Archelaus* dien met aluin beſtreken had. Dus verre uit *Majolus*.

Warelijk een wonderlijk werk, en niet wel te verſtaen. Doch men zou kunnen geloven, dat *Majolus* hier door de aluin den amiant-ſteen verſtaen hebbe, dien hy evenwel, na de wijze van zommige, met den pluimaluim verwert: of dat hy van de pluim-aluin ſpreekt: en dan is het niet ongeloofelijk, het geen hy beveſtigt: dewijl ook die aluin tegen het vuur veilig, of daer voor bevrijt is, volgens *Kardanus*.

Zoo *Iſidorus* ſchrijft, is d'amiantſteen alzoo by d'ouden genoemt, dewijl het kleet, dat daer van geweven was, het vuur weerſtaet, en op het vuur geſmeten niet brant, maer door het aennemen van glans blinkender wort. Hy is de ſchilfer of pluimaluin gelijk, en wederſtaet alle betoveringen, inzonderheit die van tovenaers. Welke laeſte woorden *Iſidorus* uit *Plinius* ſchynt genomen te hebben, die in een zelven zin aldus ſchryft. *De amiantus is de aluin gelijk, en verlieſt niet door het vuur. Dees wederſtaet alle toveryen, inzonderheit die van magen of tovenaers.*

Deſgelijks ſchryft ook *Dioſcorides*, daer hy zeidt. *Op Cyprus valt een ſteen; die de ſchilfer of pluim-aluin gelijkt. Zy maken daer kleden (of webben) van, die, een wonder om te zien! in het vuur geworpen zijnde, wel ontvonken of ontſteken worden, en vlam geven, maer verliezen in genen dele in het vuur, en worden door dien brant blinkerder.* Te weten het is den amiant eigen, dat die, in het vuur geworpen zijnde, niet verbrande.

Braſavolus, *Zanardus*, *Mylius*, *Kauſinus*, en meer andere ſchryven den zelven amiant-ſteen die eigenſchap toe, te weten, dat de kleden, daer van geweven, niet verbranden, maer helderder en blinkerder worden.

Zoo *Plutarchus* ſchryft, die zou

niet

niet lang voor zijnen tyt de Karystische rotze (alzoo by hem genaemt) te gelijk met het marmer, gemangelt hebben, zekere zaghte scheergareus, en als zekere stene draden voort te brengen. Ja nauliks liepen toen meer eenige dunne vezelen, en als hoofthairen van die stoffe, door de metalen.

Wel zagh men toen noch hantdoeken, netten, vrouwen hooftdoeken, en kleden, die van deze stoffe gemaekt waren, en niet verbranden, wanneerze, vuil geworden zijnde, in 't vuur gesmeten werden, maer kregen hunnen glans en luister weerom. Dus verre uit *Plutarchus*.

Zeker aeloude Egyptische kunstenaer *Kallimachus*, (die onder *Ptolemeus Filadelfus*, tot aen *Ptolemeus Euergetes*, beide koningen van Egypten, geleeft heeft,) had in een goude lampe met olye opgevult, die hy gemaekt, en aen *Minerva* toegewydt had, een lemmet of pit van Karystisch vlasch geleit, dat een gansch ront jaer, tot aen den zelven dagh des volgenden jaers, bleef branden: want dit vlasch alleen kon door den brant niet verteirt worden.

Noch heden heeft men, in het keizerrijk van *Sina*, dusdanige onverbrantzame kleden of doeken, als by d'oude schryvers gedaght worden. 't Zy die van diergelijken amiant of Karystischen steen, of van dusdanigh onverbrant vlasch (dat *Plinius* melt) gemaekt zijn. Gelijk ook eenige stukken van die kleden, des verleden jaers zestien hondert vier en tachentigh uit *Sina*, door zekeren geleerden jesuit *P. Kouplet*, (die zich ruim dertigh jaren, tot voortplanting van het Roomsch geloof, in verscheide gewesten van *Sina* opgehouden had) herwaerts overgebraght, en hier ter steden door den zelven aen my vertoont zijn.

De *Sinesen* dienen zich van deze kleden, in velerlei gebruik, en onder andere, in plaetse van zervetten, hantdoeken, en vaetdoeken. Wanneer die vuil en smeerigh gemaekt zijn, wordenze door den gloet des vuurs weer gezuivert en geloutert: zonder in het minste gedeelte te verbranden. Gelijk ik ook dezelve *Sineesche* kleden in het vuur heb zien smyten, en in de vlam van de keers houden, zonder in het minste van de stoffe, schoon gloeiend geworden, iet te verliezen.

Men vind evenwel nu noch stukken en brokken van dezen amiant of karystischen steen, gelijk noch een stuk daer van by my berust, door gifte van den edelen, manhaften en strytbaren zeehelt, de Heer Schout by nacht, *Gilles Schei*, door den zelven uit het eilant *Cyprus* herwaerts overgebraght.

Dit stukje van dezen steen schynt van buiten in het aenzien blinkend groen; doch is rontom met zeer wit en zacht uitgerafelt vlasch, als pluksel van fijn linnen, bezet. Het is zwaer, na de grote, even als steen, en hert in het aentasten: doch kan lichtelijk op stukken gebroken, en in de lengte van malkanderen in stroken gespouwen of gespleten worden; blyvende tusschen beide uitgerafelde vezelen, als vlasch of als pluksel van fijn linnen, hangen. Gelijk ook een geheel stuk van dien steen, die in het handelen door de zwaerte, en vastigheit, steen schynt te zijn, tot vezelen, als vlasch, kan uitgehaalt, en ook met de nagel of een mesch afgeschraept worden. Desgelijks kan lichtelijk een geheel stuk van dien steen, met het kloppen van een hamer, in maniere van braken, tot dusdanige vezelen, als vlasch of pluksel van fijn linnen, gebraght worden. Dus verre van den amiant-steen.

Op het zelve eilant valt ook een zekere aerde, welke, na de stad *Eretrie*, d'Eretrische aerde by de ouden, als *Dioscorides*, *Plinius*, en andere genoemt wort.

Dezelve aerde wort onder de verfstoffen gerekent, en is twederlei; d'eene zeer wit, en d'andere aschverwigh.

De aschverwige wort voor de beste en beter als de witte gehouden, en laet, over het koper gestreken zijnde, een violetverwige streepe op het zelve na.

De-

Deze aerde is tamelijk vet. De witte wort van de schilders, en asch-verwige, die zeer week is, van d'art-sen gebruikt.

De kracht van deze Eretrische aerde, bestaet in zamen te trekken, zachtelijk te verkoelen, en holle gezweren met vleesch te vullen, en de lippen der wonden aen malkanderen te kleven.

Een zekere vette aerde, en d'Eretrische aerde in krachten niet ongelijk, en die, op koper gewreven, dessels kleure verbeelt, doch uit den blaeuwen aschverwigh van kleur is, wort ook in de steen-kalk-mynen, by de stad *Hanower*, gevonden.

Het eilant *Eubea* was in aeloude tyden onder de oude Grieken, door den yver van godsdienst, en door vele tempelen, aen de goden gewydt, beroemt: want daer waren verscheide tempels: als, van *Diana Amarynthia*, van den *Selinuntischen* en *Marmarischen Apollo*, in de stad *Marmarum*, van het *Oropisch* Orakel, en van *Neptuin*, die tegen over *Sunium*, een uithoek van *Attika* (nu *Capodel Colonne*) stont.

By d'oude Grieken wierden, onder andere, op *Eubea d'Amarynthische* feesten, ter eere van *d'Amaryntische Diana*, geviert: welke alzoo na het vlek *Amarynthus*, zeven stadien van de stad *Eretrie* gelegen, geheten was.

Aen de noord-west of noord-oost zeekant des eilants, na den *Euripus* toe, was eene plaetse oort of tempel, *Artemisium* op Grieksch, by d'oude Grieksche schryvers, genaemt; hoewel *Plinius*, onder de Latynsche schryvers, ook den zelven Griekschen naem van *Artemisium* gebruikt. *Artemisium* wert op Latyn *Dianium* vertaelt: en is op Neerduitsch zoo veel, als het *Diaen* gezeit: want *Diana* wiert by de Grieken *Artemis* genaemt. Desgelijk wiert dit *Artemisium*, na een tempel van *Artemis*, dat is, *Diana*, staende op het strant by *Artemisium*, alzoo geheten.

Het *Artemisium* lagh tachentigh stadien, ontrent eene streke van derde halve duytsche myle, van *Aphten*, eene plaetse, op het vast lant van *Thessalie* of Griekenlant, en aen den *Gangetischen* zeeboesem, nu *Golfo di Volo*, gelegen.

De Grieken, wanneer die op het jaer vier hondert en tachentigh, voor des Zalighmakers geboorte, tegen *Xerxes*, koning van *Persie*, oorloghden, vonden raetzaem hunne vloot, welke zy tegen de vloot der *Persianen* hadden uitgerust, by dit *Artemisium* t'elkens in slaghorde te scharen, en aldaer met de zelve ter ree te lopen; dewyl deze plaetse hen bequaem docht te zijn, om den vyant tegen te gaen. Diodor.

Wanneer tien snel bezeilde schepen uit de vloot van *Xerxes*, (die drie duizent schepen sterk, en te *Therma*, nu *Salonika*, in de golf van *Salonika*, by een gekomen was,) voor uit en regelrecht op het eilant *Schiatos* quamen aenvaren, troffen zy aldaer drie Grieksche schepen aen, en veroverdenze.

Als dit de Grieken, die by *Artemisium* met hun schepen in slaghorde lagen, door het vuuren van het eilant *Schiatos*, vernamen, weken zy uit schrik van daer na de stad *Chalcis*, om den *Euripus* te beschermen, (want het gansch zeegevecht, tusschen de Grieken en Persianen, was om den *Euripus*, gelijk te lande om den doortogt van de *Thermopyle*,) latende uitkykers of wachters op de hooghten van *Eubea* blyven, om op de vloot van *Xerxes* het oogh te houden.

Na de *Persiaensche* vloot van koning *Xerxes*, ten zelven tyde ontrent de uithoek *Sepias*, en den bergh *Pelius*, onder de kust van *Magnesie*, een lantschap van *Thessalie*, door een storm van drie dagen en drie nachten, schipbreuke geleden had, met verlies van over de vier hondert schepen, verwittighden d'uitkykers des anderen daeghs, den Grieken dezen neerlaegh der Persianen, van d'Eubeesche toppen. Hier op voeren de Grieken, na geloften aen *Neptuin*, de verlosser, en wyn geplengt te hebben, voor de tweede male na *Artemisium* toe, en gaven het sedert den bynaem van *Neptuin* de *Verlosser*: gelijk zy het ook nochten

tyde van *Herodoot* alzoo noemden: dewyl zy geloofden, dat *Neptuin* dien storm, tot verlossing der Grieken, den Persianen had toegezonden. Eenige schynen *Artemisium* op d'uithoek van *Magnesie*, een lantschap van *Thessalie*, en ten ooste aen den mont van *Golfo di Volo*, of *Armiro*, te stellen. Doch dit strydt tegen het schryven van *Herodoot* en *Diodoor*; dewyl dees laeste *Artemisium* uitdrukkelijk *Artemisium* van *Eubea* noemt, tot onderscheit van een ander *Artemisium*. Desgelijx is klaerlijk uit het schryven van *Herodoot* te bespeuren, dat *Artemisium* op *Eubea* gelegen hebbe.

Lauren-berg.

Ook gedenkt *Plinius Artemisium* onder de beroemde steden, of plaetsen, van *Eubea*, zonder evenwel uit te drukken, wat het eigentlijk zy.

De oude inwoonders der stad *Eretrie* waren *Ionen*.

Inwoonders. Herod. Liv.

De Kumaners, of inwoonders van *Kuma*, hadden uit *Eubeesch Chalcis* hunnen oorsprong.

De hedendaeghse inwoonders des eilants zijn ten dele Grieken, en ten dele Turken en Joden; hoewel d'eerste de meeste, en de laeste de minste in getale.

Men vind noch verscheide aeloude medalien of penningen, zoo die op het eilant *Eubea*, in het algemein slaen, als op de byzondere oude steden des eilants.

Aeloude Medalien of penningen van Eubea.

Byna alle de penningen hebben aen d'eene zyde een *ossen-hooft*, ter gedachtenis misschien van *Io*, welke, in een *os* verandert zijnde, *Epafus* in een hol op dit eilant baerde: of dewyl d'oude eilanders daer door wilden doen blyken, dat aldus de naem des eilants was, als of die van 't Grieksch woort Bous, dat is, *Os*, zou gesmeet zijn. Op eenige penningen ziet men ook het hooft van een wiltverken, en op d'andere zyde een ossen hooft afgebeelt, met dit opschrift: EVBOAS.

Ziet pag. 150.

Eenige penningen vande stad *Edepsus* hadden, aen d'eene zyde, een kreeft, met dit opschrift, AIDEPSIOON, dat is, van *d'Edepsiers*; en aen d'andere zyde een visch, tot teken misschien van haer vischrijkheit of vischvanght, en met dit Grieksch opschrift, DINOKRATES APXIPHPONOS. Dat is, van *Dinokrates Archiphronos*. Misschien de naem van den koning of vorst des eilants, onder wien deze penningen geslagen waren.

Op verscheide van de penningen der stad *Karystos*, ziet men aen d'eene zyde een *Merkuurs* hooft, met een gevleugelde hoet daerop: en aen d'andere zyde een haen, met de naem van de stedelingen: als, KAPYSTIOON.

Op eenige penningen van de stad *Cerinthus*, ziet men eenen *Apollo*, spelende op de harp, en zittende op de voetstal van een kolom; met dit opschrift, KARYTIOON, dat is, *van de Karystiers*. Op d'andere zijde is een bekranst manshooft.

Op de penningen van de stad *Istiea*, ziet men aen d'eene zyde een hooft, met gevlochten hair en wyngertloof bekranst, en op d'andere zyde een vrouw, zittende op de voorsteven van een schip, met een uitgespannen zeil voor haer. Op den rant leest men den naem der stedelingen: als, ISTIAIEOON, dat is, van de *Istiërs*. Misschien wiert daer door de vrouw voornoemt *Fortuin* afgebeelt.

Op zommige ziet men ook aen d'eene zyde een *Os*, en daer achter en boven een wyngert met druiftrossen opschieten, tot geen klein bewys van de wynrijkheit der lantstreke van *Istiea*: het welk ook *Homeer* al over lang heeft aengewezen, die, aen de stad *Istiea*, den bynaem van *veeldruyvigh* geeft.

Euripus, nu Egripos en Stretto *di Negrepont.*

De enge straet of doorvaert der *Egeesche* of *Archipelsche* zee, tusschen het eilant *Eubea*, (nu *Negroponte* en *Egripos*,) en tusschen het vast lant van *Beotie*, en die Griekenlant ter zee besluit, wiert eigentlijk, by d'oude Grieken en Latynen, *Euripos* en *Euripus* genoemt; hoewel ook dik-

dikwils, tot onderſcheit van andere *Euripiſen*, na het neffens gelegen eilant *Eubea*, en na d'oude neffens gelege ſtad *Chalcis*, (daer nu de ſtad *Negroponte* leit) *d'Eubeeſche* en *Chalcidiſche Euripus*. Anders wiert by d'ouden, volgens *Livius*, deze zeeboeſem of ſtraet, ook *Cela* genoemt.

Het woort of de naem *Euripus* wort, by Grieken en Latynen, gemenelijk in 't algemeen, in de betekenis van een enge zeeſtraet, welke ter weder zyde tuſſchen lant gelegen is, en heen en weer vloeit, genomen: anders bediet ook het woort *Euripus* ſlechts een ſmalle zee.

Ook wort by wyle aen waterleidingen en waterbakken, en aen meiren en poelen, na de gelijkenis van die *Euripuſen*, die in zee ter weder zyde met lant bezet zijn, by Grieken en Latynen de naem van *Euripus* gegeven.

Maer deze engte of ſtraet der *Egeeſche* zee, tuſſchen het eilant voornoemt, en het tegen overgelegen vaſt lant van *Beotie*, heeft, om haren merkwaerdigen en byzonderen loop en vloet, den naem van *Euripus*, uitſtekenheits halve, al van over ouds, by Grieken en Latynen, als eigen bekomen: want dikwils wort by d'oude Griekſche en Latynſche ſchryvers, door den enkelen naem van *Euripus*, deze zeeſtrate alleen verſtaen; hoewel veelmalen, tot onderſcheit, de bynaem van het eilant *Eubea*, of van d'oude ſtad *Chalcis* daer by gevoeght wort.

De Turken en hedendaeghſe Grieken noemen nu deze zeeſtraet *Egripos*, die ook de naem van het ganſch eilant en de ſtad is. Welk *Egripos* ongetwyfelt een gebroken naem van den aelouden naem *Euripus* is.

D' *Italianen* noemen dezelve zeeſtraet met een half Italiaenſchen naem *Stretto di Negroponte*, dat is, Straet van *Negreponte*: 't zy dat zy, door *Negreponte*, het ganſch neffens gelegen eilant, of de neffens gelege hooftſtad *Negreponte* verſtaen.

Deze *Euripus* dan is eigentlijk een ſtraet van *d'Egeeſche* zee of *Archipel*, tuſſchen de ſtad *Negreponte*, en het tegen over gelegen vaſt lant van *Beotie*, zoo eng of nauw, en van zoo weinigh brete, dat nauliks een galei zonder riemen, onder de brugh, (die den zelven tuſſchen het kaſteel en den toren van *Negreponte*, overdekt,) door kan varen, 't en zy met ingeſlage riemen. Dies de Straet van den *Euripus* aldaer nauw 'er is, als aen eenigen anderen oort.

Wanneer men uit *Beotie* komt, om op het eilant *Negreponte* over te gaen, komtmen eerſt over een ſtene brugh van vyf bogen, die niet meer, als dertigh treden lang is, en tot onder eenen toren ſtrekt, in het midden des kanaels, door de Venetianen, gebouwt. Alwaer men noch d'afbeelding van *S. Mark* aen de poorte ziet.

Van dezen toren tot aen het kaſteel, (hoewel eenigen dien toren ook het kaſteel noemen) in de ſtad is een houte ophael- of wipbrugh van twintig ſchreden lang, die met d'eene helft na de zyde van den toren, en met d'andere helft, na de zyde van de ſtad opgehaelt wort, om doorgang aen kleine ſchepen te geven: want het is 'er niet wyder, als dat'er een galey zonder riemen deur kan: gelijk gezeit is.

Doch niet alleenlijk wort deze oort, alwaer de brugh is, *d'Euripus* genoemt, maer ook noch d'oort, tuſſchen het eilant en het vaſt lant van *Beotie*, zes of zeven mylen en meer, aen beide zyden, verder op: alwaer zijn onbeſtendige loop, dewyl zijn kanael aldaer breder is, geheel zoo zichtbaer niet is, als aen de voet des kaſteels. In 't kort gezeit: het ganſch beſtek of ruimte, daer *d'Euripus* gaet en komt, is tuſſchen het vaſt lant van *Beotie*, en het eilant van *Eubea*, nu *Negreponte*. Langs deze zes, of zeven mylen ter weder zyden, vintmen vele kleine golven of inhamen: alwaer men door den op en afloop, of door het waſſen en vallen des waters, de verſcheidentheit van dezen vloet en hervloet kan beſpeuren en bemerken.

Onder de brugh is het wel zes of zeven vadem waters diep: maer

daer bezuide, na *d'Archipel* toe, is het geheel vlak.

Al van ouds her was op deze plaetſe van de ſtad *Chalcis* na *Beotie*, tot overgang, een brugh geſlagen, die by *Strabo* op twee bunderen begroot wort.

Ziet pag. 135.

De *Chalcidenſers* hebben wel eer den *Euripus*, aen dien oort, met een dijk geſtopt, en beide de ſtranden door dezelve aen een gehecht, met een kleinen doorgang, voor de ſchepen, alleenlijk tuſſchen beide te laten: want lichtelijk zou men, ter zelver plaetſe, den loop van den *Euripus* door eenen dyk kunnen ſtuiten, en daer door het eilant *Negrepont* aen het vaſt lant van *Beotie* hechten.

d'Euripus heeft twee verſcheide beweegingen, na de dagen van de maent of mane: d'eene beweging is bywyle met die van den Oceaen gelijk, dat is te zeggen, *d'Euripus* heeft zijnen vloet en hervloet, en vloet tweemael in vier en twintigh uuren, of hy heeft dezelve beweging, als d'Oceaen, en loopt van zes tot zes uuren, nu na 't Noorde, en dan na 't Zuide: maer in andere tijden heeft hy allen daeghs eene beweging wel tot veertien malen toe. Dies de loop van den *Euripus* in verſcheide tijden moet betraght en aengemerkt worden.

Men heeft in ieder maent, of, om beter te zeggen, in ieder mane achtien of negentien dagen, op de welke de loop van den *Euripus* geregelt is: en op d'elf andere dagen is hy ongeregelt.

Deze zijn de termen, waer van men zich te *Negroponte* dient, om dit geduurigh wonder der natuur uit te drukken.

D'*Euripus* is in zijn kracht, of, om in klaerder termen te ſpreken, hy is geregelt, op de drie laeſte dagen van d'oude of afgaende mane, tot aen den achtſten dagh van de nieuwe maen: en hy wort ongeregelt den negenden dagh: blijvende zijn loop aldus, tot aen den dertienden dagh vol uit, getroubleert of ontroert.

Den veertienden wort hy weer herſtelt of geregelt, en hervat zijne krachten: maer wort den een en twintighſten weer ongeregelt, en blijft aldus tot den zeven en twintighſten ongeregelt: gelijk dat klaerder uit de volgende tafel kan beſpeurt worden.

Tafel van de regelde en onregelde dagen, van den vloet en hervloet van den *Euripus*, na de dagen van de Mane.

	Dagh.	
Nieuwe Mane.	1, 2, 3	geregelt, als de Oceaen, hebbende dan twee vloeden en twee ebben.
	4, 5, 6, 7, 8	geregelt.
Eerſte quartier.	9, 10, 11, 12, 13	Ongeregelt. Dan zijn'er twaalf of dertien of veertien vloeden, en zoo vele hervloeden; of vloeden en ebben op elken.
Volle mane.	14, 15, 16, 17, 18, 19, 20	geregelt.
laeſte quartier.	21, 22, 23, 24, 25, 26	ongeregelt.
	27, 28, 29	geregelt.

Aldus heeft ieder mane elf dagen van ongeregeltheit, maer in d'andere achtien of negentien dagen is de loop van den *Euripus* geregelt.

Hy is dan ongeregelt, na het eerſte quartier maens tot omtrent aen volle maen: en na het laeſte quartier, tot wanneer dezelve begint te verdwijnen,

nen, te weten, van den twee en twintigsten, tot aen den zes en twintigsten dagh: in welken tijt d'*Euripus*, die de kragt van dit gesternte gevoelt, deelagtig aen deze verdwijnig, of gebrek is.

Dit is dan de oorzake, dat d'*Euripus* gaet, gelijk een mensch, dien de hals beroert is, of als een bal in een beslote kaetsbaen: waer van de geschore koorde, die in 't midden is, d'ophael-brugh met de ketenen vertoont, de welke over het midden des kanaels van den *Euripus* geslagen is: gelijk de gaten, vensters, en galderyen, deze kleine golven vertonen, die op beide zyden in dit kanael zijn, in de welke de natuur met dit water speelt.

Geduurende de dagen van d'ongeregeltheit, heeft d' *Euripus*, in een natuurlijken dagh, of eén etmael, of in vier of vyf en twintigh uuren, elf, twalef, dertien, ja veertien malen zijn vloet, en zoo veel malen zijn hervloet of eb: gelijk dan ook de Griekſche molenaers, die twee koren molens op den oever van den *Euripus* hebben staen, alle daeghs veel malen de raderen der molens, na den verscheiden loop van dit water, moeten veranderen en omzetten. De vloet van den *Euripus* geschiet dan niet alleenlijk zevenmalen tusschen dag en nacht, gelijk eenige ouden geschreven hebben; maer veel meermalen.

Zeker Jesuit *Babin* getuight, aen de molen, die onder aen het kasteel staet, in den tyt van anderhalve uure, den loop des waters, niet tegen staende de wind hert was, driemael verandert gezien te hebben. Het zelve had hy dikwils in de haven, op de schepen, of Fransche berken, aengemerkt: hoewel zoo gemakkelijk noch merkelijk niet, ter oorzake van de ruimte der haven.

Wanneer de loop of stroom van den *Euripus* geregelt is, geduurende d'andere achtien of negentien dagen, heeft d'*Euripus* dat met den Oceaen en golf van *Venetien* gelijk, dat hy in 24 of 25 uuren, alleenlijk tweemale zijnen vloet en hervloet heeft, en op elken dagh een uure veraghtert, gelijk d'Oceaen, en zes uuren in zijnen oploop of oprijzing, en zoo vele uuren in zijnen afloop of zakking duurt: 't zy dés winters of des zomers, 't zy de wint fel waeit, of dat het stil weer is.

Op de dagen van d'ongeregeltheit duurt de oploop ontrent een halve uure, en de afloop drie vierendeelen uurs. Alle deze geregelde of ongeregelde getyen van den *Euripus*, hebben, volgens ondervinding van *Babin*, noch twee verschillen met die van den Oceaen: want eerstelijk: het water wast of ryst'er gewonelijk niet hoger, in zijnen oprysing of oploop, dan eene voet, en komt zelden tot twee voeten. Doch zoo men evenwel het schryven van onze hedendaegse Neerlantsche zeeboeken geloven wil, zou het water aldaer wel zes of zeven voeten opwassen en vallen.

Ten tweede bemerkt men aldaer dit onderscheit, dat, wanneer het water in den Oceaen wegh-vloeit en valt, het zich dan diepe in zee begeeft: gelijk ten tegendele het ryst en meerder lants bedekt, wanneer het de kusten nadert.

In *d'Euripus* gaet het op eene andere wyze toe: want zijn oploop of oprijzing geschiet, wanneer zijn water na d'eilanden van *d'Archipel* wegh-vloet, daer de zee groter en ruimer is: en zijn afloop, of nederdaling, wanneer die na *Thessalie* loopt, en in het kanael schiet, waer door de galeien varen, om na *Thessalonika* (of *Salanicha*) te gaen, en om des t'eerder en met meerder veiligheit, *Konstantinopolen* aen te doen.

Tusschen den op en afloop, of tusschen het wassen en vallen des waters van den *Euripus*, is een kleine tusschen-val of verpozing, die het water doet schynen in rust, en als stil te staen: zulks dan veren en kaf of stroo op het water, zonder beweging, zouden blyven leggen, by aldien'er gene wint was.

Want men bemerkt by wyle, dat de zee, wanneer die oprijst, en aen eene zelve zyde na het engste van den *Euripus* loopt, een halve uure of een vierendeel uurs ophout, op te lopen of te ryzen, niet-

tegenstaende zy geduurigh loopt: en aldus zou de zee, of water van den *Euripus*, twee oploopen in een zelven vloet hebben. Men bespeurt ook in den *Euripus* gene verandering, ten tyde van de * Zonnestanden, noch ten tyde van de ‡ Nachtveningen.

* Solstitia.
‡ Æquinoctia.

Uit wat oorzake nu d'*Euripus* dusdanige ongewonelijke en onbestendige getyen, of vloeden en hervloeden, hebbe, zullen wy anderen overlaten naukeuriger t'onderzoeken: naerdien de *Euripus* in dit stuk, als een afgront der reden, en als een klip is, waer op 's menschen verstant en vernuft lichtelijk zou schipbreuke kunnen lijden.

Justin. Mart.

Men zeidt, de grote Grieksche Filosoof *Aristoteles*, wanneer hy de oorzake van het dikwils heen en weer vloeden van den *Euripus* niet had kunnen uitgronden, noch begrijpen, uit spijt daer over zou gezuft, en eindelijk in den zelven gesprongen en verdronken zijn, na hy, voor het inspringen, deze woorden geuit had. *Begrijp dan my, naerdien ik u niet kan begrijpen.* Doch dit wort by de meesten voor beuzelzinnigh gehouden, en steunt ook op geen bewijs van eenigh waerschijnlijken schrijver: want zoo men *Strabo* geloven magh, zou *Aristoteles* in de stad *Chalcis*, op *Eubea*, overleden zijn. *Suidas* brengt de oorzake van zijne doot, in de stad *Chalcis*, op vergif, en *Laërtius* op eene ziekte.

Des onaengezien is de buitengewonelijke vloet en hervloet van den *Euripus* warelijk een van de wonderlijkste dingen der werelt: naerdien die in een straet van d'*Archipel* geschiet, welke *Archipel* nochtans op gene plaetsen nergens eenen vloet of hervloet, dat is, vloet noch eb, heeft.

Eenige ouden hebben geweldig in hun gevoelen over den loop, vloet en beweging van den *Euripus* geweifelt, en daer van niet min verscheidentlijk gesproken, als desselfs loop en beweging verscheiden is.

Zeker *Antiphilus*, geboortigh van de stad *Byzantium*, (nu *Konstantinopolen*,) melt in een Grieksch gedicht, dat d'*Euripus* zes mael zijnen op en afloop zou hebben. Doch de meesten, als *Strabo*, *Plinius*, *Mela*, *Suidas*, en meer andere oude schrijvers, hebben gewilt, dat d'*Euripus* zevenmael op eenen dagh, en zevenmael op eenen nacht, heen en weer vloeie, of op en aflope: en aldus veertien vloeden en hervloeden (of ebben) in een etmael of in den tijt van vier en twintigh uuren zou hebben. Aldus schrijft *Strabo*. *Men zeidt d'Euripus zevenmael op elken dagh en elken nacht verandert, of heen en weer vloeit.* By na met dezelve woorden schrijft *Plinius*. *De natuur van zommige getijen is byzonder: gelijk die van den Euripus op Eubea, die zeven mael des daeghs en des nachts heen en weer vloeit.*

Wel schijnt *Plinius* eenighzins duister te schrijven, met te zeggen, dat d'*Euripus* zevenmael des daeghs en des nachts, heen en weer vloeit, als of hy zou hebben willen menen, dat d'*Euripus*, in dagh en nacht, niet meer als zevenmael zou heen en weer vloeien: maer de zin van *Plinius* woorden moet gevoeghelijk uitgeleit worden, en het woort zevenmael ook by den nacht herhaelt en verstaen worden. Desgelijx moet de zin van *Strabos* schrijven uitgeleit worden: want de beurtlijke bewegingen van den *Euripus* geschieden zoo wel des daeghs, als des nachts. Dit blijkt duidelijk uit het schrijven van *Mela*, daer hy zeidt: *D'Euripus, een snelle zee, vloeit, met een ander den of (beurtlijken) loop, zevenmael des daegs, en zevenmael des nachts, met baren tegen elkanderen aen, zoo onmatelijk, dat hy ook de winden en vaertuigen, met volle zeilen te leur stelt.*

De treurdichter *Zeneka* gedenkt ook alleenlijk het zevenmael vloeien en hervloeien van den *Euripus*, welk des daeghs geschiet, zonder dat van den nacht te gedenken: want hy zeidt aldus. *De onbestendige Euripus bestiert de woeste baren, en bestiert zeven lopen, en brengt zoo vele te ruch tot dat Titan de vermoeide garelen, in den Oceaen dompelt:* Waer uit blijkt, dat hy deze vloeden en hervloeden niet rekent, als tot aen zonnen ondergang.

Zoo *Titus Livius* schrijft; zou de straet van den *Euripus* des daegs niet ze-

zevenmael, gelijk het gerucht loopt, op gezette tijden heen en weer vloeien, maer reukeloos (of wilt en woest) in maniere van eene wint, met de zee nu herwaerts dan derwaerts te keren: gelijk een beek, van eenen berg rollende, voortgesleept wort: zoo dat des daeghs noch des nachts gene rust aen de schepen gegeven wort. Dus verre *Livius*. Men kan den *Euripus* by eene koortse gevoeghelijk vergelijken, die hare aenkomste, verdobbelingen en toevallen op verscheide tijden heeft.

Deze vloet en hervloet, of eb, doet evenwel geenzins de schepen bewegen of verroeren.

Uit het geen, dat de oude schrijvers van den *Euripus* geschreven hebben, blijkt klarelijk, dat zy gene twee verscheide bewegingen, als een geregelde en ongeregelde, in den zelven aengemerkt hebben: maer slechts d'ongeregelde, of de gene, die *d'Euripus* met den Oceaen niet gemeen heeft. Het welk hier uit ongetwyfelt ontstaen is; dewyl d'ouden histori en lantbeschryvers niet als een gedeelte van het geen, dat eigentlijk vande waerheit is, gezien hebben: 'tzy dat zy den *Euripus* noit bezigtigt hadden, sprekende alleenlijk, volgens 't verhael, dat men hen daer van gedaen had, of dat zy dien noit naukeurighlijk in verscheide tyden, na de verscheide quartieren vande Mane, en na de verscheide dagen van de maent betraght hadden.

Maer de jesuit *Jakob Pauel Babin* getuight, geduurende zijn tweejarigh verblyf op het eilant *Negropont*, den vloet en hervloet, en bewegingen van den *Euripus*, meenigmael naerstelijk aengemerkt en bezightigt, en alzoo bevonden te hebben, gelijk wy uit desselfs schriften reeds te voore verhaelt hebben.

Uit het boven verhael blijkt ook, hoe de hedendaeghse schryvers, en onder andere *Du Loir*, qualijk d'ouden berispen, met te zeggen, dat die met ons de spot gedreven, en niet als fabelen, nopende den *Euripus*, verhaelt hebben; dewyl zich aldaer niet meer ongewonelijks toedraeght, als in den Oceaen, met eb en vloet.

Van wegen deze onbestendigen en veranderlijken loop en vloeing van den *Euripus*, worden by den zelven alle onbestendige, wankelbare, twyfelaghtige en veranderlijke dingen vergeleken. Aldus wiert by d'oude Grieken, een mensch van wyfelend en wankelbaer geloof *Euripistos* genaemt. Ook hadden zy tot een spreekwoort, Fortuin *Euripistos*, dat zoo veel zeggen wil, als wankelbaer fortuin. Desgelijks zeide men tot een spreekwoort: Gedaghte *Euripus*: dewyl 's menschen gedaghte herwaert en derwaerts, als het water in den *Euripus*, geslingert wordt. In 't kort gezeit, *d'Euripus* is een rechte zinstael van onbestendigheit en wankelbaerheit.

Eilanden in den Euripus, of Golf van *Negroponte*.

IN de Golf van *Negroponte* aen de zuidwestzyde, en inzonderheit onder de kust of 't lant van *Negroponte*, leggen verscheide kleine eilanden. Onder het eilant *Negroponte*, en vier of vyf mylen noord-oost van het eilant *Makronisi*, dat dicht onder de kust van *Achaia* leit, leggen vier of vyf tamelijk hoge eilandekens, *Asturi* in de Neerlantsche, maer in d'Italiaensche zeekaerten, missch ien *Il Kastri* genaemt.

Asturi

Tusschen deze eilandekans, en het lant van *Negroponte*, is aen het eilant *Negroponte* een grote inboght: daer de schepen op zestien, achtien en twintigh vademen waters, veiligh, voor oostelijke en noordelijke winden, beschut leggen.

Plinius stelt by den eersten ingang van den *Euboischen Euripus*, vier eilanden *Petalien* genaemt, en in desselven uitgang een eilant *Atalante*. Noord-westwaerts, ontrent drie mylen van d'eilanden *Asturi*, leggen drie of vier eilandekens *Suhi di Basa*

ge-

geheten: daer tusschen de galeien en kleine vaertuigen goet leggen hebben. Het is tusschen deze eilandekens in zee geheel diep.

Cavaleri. Beweſten d'eilandekens *Subi di Basa*, leggen noch drie andere eilandekens, *Cavalleri* of *Cavaletti*, dat zijn peerdekens, in de Neerlantſche en Italiaenſche zeekaerten genoemt.

Iſola di Gaudia. Daer bezuide leit een eilandeken *Iſola di Gaudri*, dat is, eilant van d'ezels, by d'Italianen genoemt.

In d'Italiaenſche zeekaerte vintmen weſtwaerts, tuſſchen d'eilandekens *Cavaletti* en *Kaſtri* of *Aſturi*, twee andere kleine eilanden: welke een *Spitilus*, en 't ander *Raſti* heet.

Neffens d'eilanden *Subi di Baſa*, is het hooghſte lant van *Negroponte*: en aldaer benoorde leit de hoge hoek van *Capo Negro*.

Benoorde *Capo Negro* wykt het lant met een groten boght inwaerts: alwaer men te ſcheep, uit den Golf voornoemt, den hogen toren van *Armone*, een ſtukweegs te lande in ziet leggen. In dezen bogt is een goede ankergront en zantſtrant, dies de ſchepen daer over al zonder gevaer zetten kunnen.

Benoorde dezen toren van *Armone*, ziet men, uit dezelve Golf te ſcheep, het ſtedeken *Kupo* ook te landewaerts inleggen. Voor by dit ſtedeken, kryghtmen het kaſteel *Volie* aen den waterkant, op een lagen en boomrijken hoek, in 't gezight: die de ſchepen, uit oorzake het lage lant aldaer vuil en rudzigh is, myden moeten, en na het tegenovergelegen vaſt lant van *Achaia*, of *Beotie*, overſteken, en dat tot op vier, vijf en zes vadem aendoen; hoewel niet verder, dan op zes vadem; want dat is het diepſte water daer ontrent. Het is 'er eng voor de ſchepen deur te varen: dies dezelve aldaer wel eene goede wint dienden te verwaghten. Deze engte wort by d'onzen de Straet van *S. Marko* genoemt, welke een myle ten ooſte van het kaſteel *Volie* leit. Alſdan is men noch ontrent anderhalve myle van de hoek der ſtad *Negroponte*, recht tegen over de hoge hoek van het tegen over gelegen vaſt lant. Ooſt noord-ooſt van het vaſt lant, leit in een groten inboght aen het eilant *Negroponte*, een eilandeken: daer de ſchepen op zes, zeven en acht vadem waters veiligh, en buiten ſcheuts van de ſtad, leggen kunnen.

Dicht om de hoek, na de ſtad *Negroponte* toe, leit een blinde klip onder water. Onder de ſtad is de haven, beſtaende in een groten inboght. De ſchepen varen achter de ſtad om, op zes, zeven, tien, en twalef vadem. Overal is van *Porto Cavallo*, (een haven, daer tegen over aen het vaſt lant van *Beotie* gelegen,) tot een grote musket ſcheut van de ſtad *Negroponte*, goede anker gront: en daar na over al een vlakke gront.

Dicht aen de noorder kuſt van het eilant *Negroponte*, en ontrent zuidweſt van de zuid-weſthoek van het eilant *Sciatta*, leit een eilant *Surici* in onze zeekaerten geheten, en 't ſchynt in d'Italiaenſche zeekaerten *Pondiko* genaemt te zijn. Su[...]

Ten zuid-ooſte van het eilant *Surici*, leggen noch drie andere kleine eilandekens of klippen. Het eilant *Surici* ſchynt by d'ouden *Cicynethus* of *Aulis* genoemt te zijn: welk *Aulis Stephanus* gedenkt, en een eilant van *d'Egeeſche* zee noemt. Daer achter, te weten tuſſchen dit eilant en 't lant van *Negroponte*, vinden de ſchepen een goede ree, tegen noord en noordweſte winden. Van daer ooſtwaerts heeftmen, op de gehele Noord- en Ooſt-kuſten van *Negroponte*, nergens eenige goede reê, om met grote ſchepen te ankeren. De zee onder deze kuſten is over al geheel diep, ja grondeloos: en die gehele zeekuſt is, als een yzeren lant, hert en bar. Dies de zeeman, wanneer hy aldaer door ſtorm op lager wal bezet wort, en het met de zeilen niet kan afleggen, ongetwyfelt gevaer loopt van ſchipbreuke te lyden.

De engte of doorvaert, tuſſchen het eilant *Negroponte* en het eilant *Sciro*, by d'uithoek *Capo d'Oro*, wort *la Bocca di la Siloſa* by d'Italianen genoemt: dat is, mont van *Siloſa*: te weten, na een vlek *Siloſa*, dicht daer by op *Negroponte* gelegen.

My-

Myonesus.

NA de aeloude stad * *Larisse Kremaste* , anders ook *Pelasgia Larissa* genoemt, stelt *Strabo* een klein eilandeken , *Myonesus* geheten , dat zoo veel als muisen-eilant gezeit is : misschien van wegen de menighte der muuren, die eertyts op het zelve waren.

Eenigen stellen dit eilant onder de hoek van het vast lant van Griekenlant of *Thessalie*, ten noorde boven het eilant *Negroponte* , en voor den golf van *Volo* of *Armiro*. Doch aldaer vindmen in de zeekaerten geen eilant geplaetst.

Ten Zuid-weste , en tegen over d'uithoek van een stedeken *Litar* van *Negroponte* , leit een andere zeeboesem, nu *Golfo di Ziton* of *Zetoun* genoemt, na eene stad, op het einde van den zelven zeeboesem gelegen: maer wiert by d'ouden de *Maliacische* zeeboesem, en anders ook *zeeboesem Melea*, na eene bygelege stad *Melos*, geheten.

Strabo stelt den *Maliacischen* zeeboesem dicht na den *Opuntischen* zeeboesem, en by *Eta*, een berg van *Macedonie*, nu *Banina* geheten : en nessens of aen den *Maliacischen* zeeboesem *Anticyra*, 't zy eene stad of eliant.

Eenige stellen voor het inkomen van dezen zeeboesem , en dicht onder *Cyrrha*, dat een uithoek des vasten lants is, een klein eilant, ook *Cyrrha* by ouds , en nu *Kanaia* genoemt : en dicht daer by, ten ooste, een ander eilant, *Deukalion* geheten. Een weinigh van daer, na 't zuide, leit een ander eilandeken.

Strabo stelt een *Anticyra* in *Focis*, en een ander *Anticyra*, van een zelven name , aen den *Maliacischen* zeeboesem, en aen den bergh *Eta*, in *Thessalie*. Doch gelijk hy het eerste, alzo schynt hy ook het laeste *Anticyra* voor eene stad te houden : dewyl hy die beide onder het beschryven of noemen der steden, gedenkt. Het eerst *Anticyra* was by zijn tijt noch in wezen, en lagh by de stad *Cirrha*, aen den *Krissee-schen* zeeboesem.

Behalve deze twee steden van *Anticyra* , stellen andere een derde *Anticyra* , en houden dat voor een eilant : want behalve *Plinius* ook een stad *Anticyra* in *Lokris* of *Focis* stelt, zoo noemt en stelt hy ook, (desgelijks *Aulus Gellius* na zijnen voorgang) duidelijk een eilant *Anticyra*: daer op *Helleborus* of Nieskruit groeide: zonder evenwel de eigentlijke plaetse aen te wyzen , daer het zelve eilant lagh. Desgelijks schryft ook *Strabo*, dat in *Anticyra*, by den *Maliacischen* zeeboesem , en by den bergh *Eta* gelegen , mee *Helleborus* groeit. Dies men het *Anticyra* van *Strabo* voor een en het zelve, met het eilant *Anticyra* van *Plinius* zou mogen houden : dewyl *Plinius*, gelijk ook *Strabo*, het vermengen van *Sesamoides* met nieskruit, om tot hooftziekte te gebruiken, gedenkt.

In *Anticyra* groeide, volgens *Strabo*, het tamme of beste nieskruit, *Helleborus* by de Grieken, en by de Latynen *Veratrum* geheten , en wert ook het *Eteesch Helleborus* , na den bergh *Eta*, gebynaemt: maer in het *Anticyra* van *Focis* , wiert het beter bereit en toegemaekt : want in *Focis* viel zeker geneesmiddel, *Sesamoides* genoemt, of dat het kruit *Sesamos* gelijk was: met het welk het *Eteesch Helleborus* bereit wiert. Hier over trokken vele derwaerts, om zich te zuiveren of te purgeren en genezen : te weten, om hooftziekte inzonderheit te genezen : want zoo *Plinius* schryft zou zeker *Livius Drusus*, Roomsche volksvooght, wanneer hy de vallende ziekte had, na *Anticyra* getrokken zijn, en *Helleborus* of nieskruit gedronken hebben ; waer door hy van zijne ziekte ontslagen wiert.

Hier over hadden d'Ouden Romeinen of Latynen een spreekwoort in 't Latyn: *Naviget Anticyram*, dat is , laet hy na *Anticyra* varen : het welk zy op den geen duiden, die niet gezont van herssenen of zinneloos was, of buitensporigh sprak : waer mee zy wilden te verstaen geven, dat de geen , die zoodanigh was , met nieskruit op *Anticyra* in te nemen, wel weer gezont zou worden, en tot zijn zinnen komen.

b b Ei-

Eilanden in de Golf of zeeboesem van Volo, of Armiro.

DE Golf of zeeboesem van *Volo* en *Armiro*, en by d'Italianen in een zelven zin *Golfo di Volo*, en anders *Golfo di Armiro*, is alzoo na de nabygelegen stad *Volo* en *Armiro*, gebynaemt. Het is een boesem of inham van het vast lant van Griekenlant of *Thessalie*, en heeft het eilant *Negroponte* ten ooste daer tegen over leggen.

By d'ouden was deze zeeboesem de *a Demetracische*, ook *b Pagasische of Pagaseesche*, en de *Jolciacische* zeeboesem, na een nabygele stad van een zelven, als *Pagasa*, *Jolkum* en *Demetrias*, genoemt.

Zy leit met den mont of opening ontrent drie of vier mylen van het eilant *Sciathos*, nu *Sciatta*, en Noordwest-waerts, by na even verre van het eilant *Negroponte*, en strekt ontrent Noord-west op.

In het inkomen is deze Golf ontrent een myle wydt, en heeft aen de west-zyde, om de hoek, een steile klip: waer door dezelve Golf voor den zeeman zeer kennelijk is.

De Noord-hoek van de Golf van *Volo* springt ten ooste met drie punten in zee: welker binnenste, na de *Golf* toe, by d'Ouden, en nu noch *Sepias*: maer anders wort die nu ook *Capo Monastier*, en *Capo Verlichi* geheten. De middenste punt heet *Capo Queatumo* of *Quehaturno*: hoewel andere willen, dat d'uithoek *Sepias* nu *Queatumo* zou genoemt zijn. d'Uitterste punt, die de zuid-hoek van de Golf van *Salonichi* maekt, is *C. S. Georgio* genoemt.

Estiljon. In de zeeboeken wort de zuiderhoek van deze Golf, *Capo Volo*, en d'andere of noorder hoek *Capo Estiljon* genoemt.

Voor aen het inkomen, leit aen de West of linker zyde in een groten boght een hoogh eilant, *Estiljon* in de zeekaerten genoemt: daer de schepen buiten en binnen ten anker zetten kunnen.

Meer inwaerts leit een eilant, het *Moordenaers* eilant by d'onzen genoemt: en aen d'Oost-zyde van dezelve Golf het eilant *Trissere*: tusschen het welk, en het vast lant, een goede scheepsreede op zes en dertigh en veertigh vademen is.

Meer na binnen leit het eilant *Stritser*, beneffens noch drie andere eilanden: twee benoorde en een bezuide. Tusschen dit eilant en het vast lant is goede reede, op twintigh vadem waters: maer in het inkomen van 't eilant ontrent op dertigh.

Artemidorus stelt by *Strabo* den *Pegasetischen* zeeboesem verre van de stad *Demetrias*; en daer in een klein eilandeken *Cicynethus*, met een stedeken daer op van een zelven name.

Desgelijks stelt *Mela* in den *Pagasetischen* zeeboesem een eilant *Cicynethus*, doch daer op geen stedeken van een zelven name.

Plinius stelt het eilant *Cicynethus* voor den *Pagasischen* zeeboesem: als ook d'eilanden *Eutychia*, *Scyros*, *Gerotia*, *Scadira*, *Thermeusis*, *Irrhesia*, *Solimnia*, *Eudemia*, *Nea*, welk aen *Minerva* geheilight was.

Eenigen willen, dat *Cicynethus*, nu *Pondico* zou genoemt zijn. Daer nochtans een eilant *Pondico* by *Porcacchi*, dicht onder de Noord-oost-zyde, of Noord-oost-hoek des eilants van *Negroponte*, tegen over 't vlek *Loreo* of *Oreo* gestelt wort: beneffens vier of vijf klippen. Dit *Pondico* schynt in onze zeekaerten *Schiffi* genoemt te worden.

Doch indien het eilant *Cicynethus* in den *Pagaseeschen* zeeboesem, volgens *Strabo* en *Mela*, lagh, zoo is misschien *Cicynethus*, dat eilant, welk nu *Estiljon* of *Stritser* genoemt wort.

Bezuide de West-hoek van de Golfo van *Volo*, *Capo Estiljon* genoemt, leggen twee eilandekens, zonder namen in de zeekaerten.

Ver-

Verklaring der letteren, in de nevensgaande afbeelding van het kasteel van *Volo*, in het verschiet.

A *Moelie.*

B *Magazijnen.*

C *Poort aen de zeekant.*

D *Torens rondom het kasteel.*

E *Moskee.*

F *Binnenste inwijk van de Golf van Volo.*

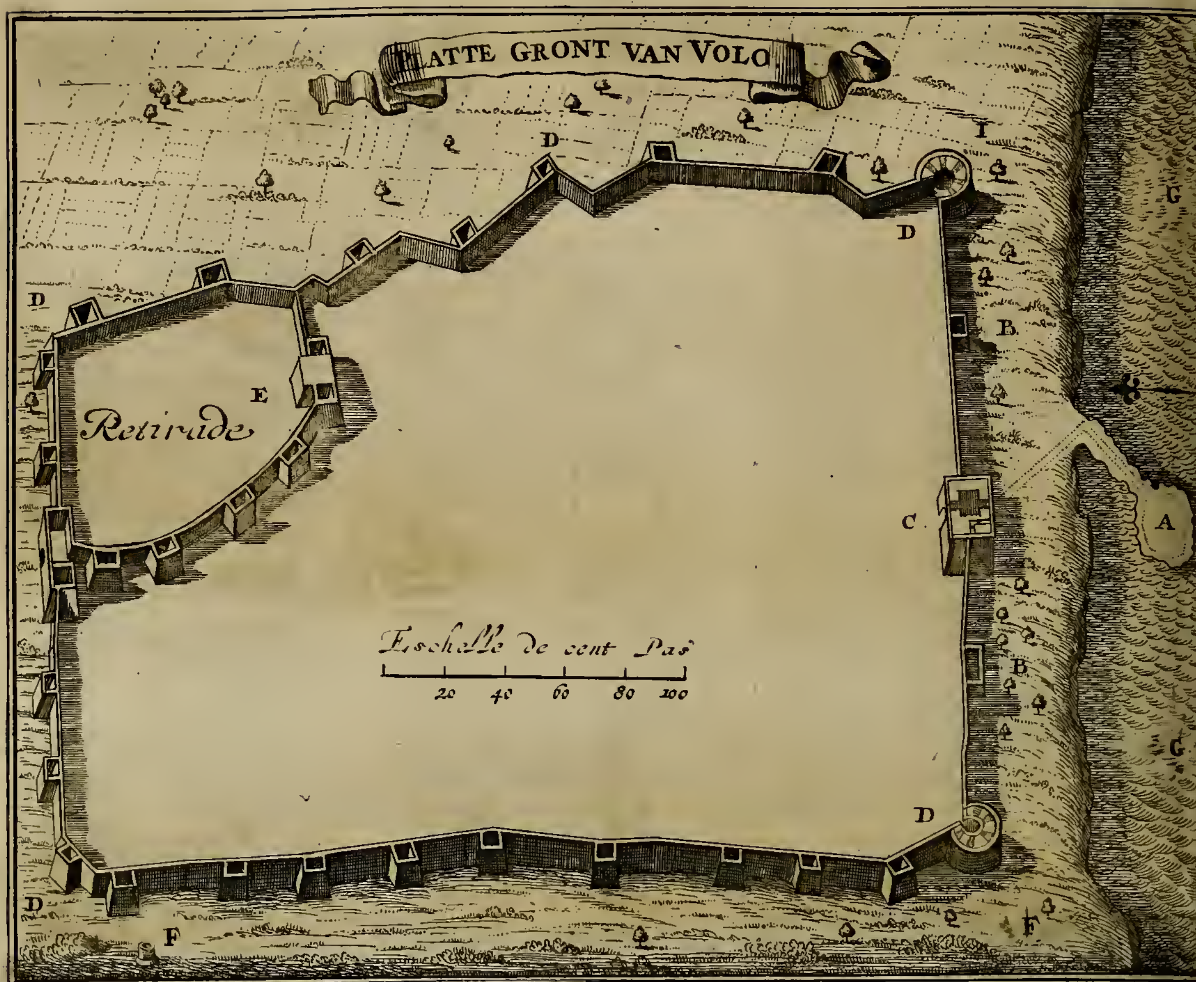
De stad *Volo* wiert by d'Ouden, als *Plinius*, *Pegasa* of *Pagasen* genoemt, en, na dezelve stad, deze golf van *Volo*, de *Pagaseesche zeeboesem* geheten. Zy leit negen Italiaensche mijlen ten Weste van de stad *Demetrias*, nu *Dimitriada*; hoewel *Plinius Pagasa* voor een en dezelve stad met *Demetrias* hout: en wil, dat dezelve eerst *Pagasa*, en daer na *Demetrias* genoemt was.

De stad of 't kasteel van *Volo* leit byna in 't vierkant, met hoge muuren van een groten omtrek besloten, die rontom met vierkante torens, na d'oude wijze, gesterkt zijn.

Eenige stellen op het eind van deze golf, of aen de binnenste inwijk, aen de Noordzijde, een weinig van strant eene stad *Volo*, en op het strant, en eenige weinige treden van de zee, een vierkant kasteel.

Voor het kasteel is overal een vlakke gront: en men kan met geen boot aen lant komen. Maer buiten de stad heeft men de diepte van zes, acht, tien en twalef vadem waters: alwaer de schepen zoo dicht aen de stad konnen leggen, alsse willen. Grote schepen vinden overal in den boght goede reede: want men heeft'er een schonen gront en vlak water.

De stad *Volo* leit op omtrent negen

Aenwyzing van de letteren, geſtelt in de nevensgaande afbeelding van den platten gront, des kaſteels van *Volo*.

A	*Moelie.*	E	*Poorten.*
B	*Magazijnen.*	F	*Putten.*
C	*Haven aan de zeekant.*	G	*Binnenſte inwijk van de Golf van Volo.*
D	*Torens rondom de muuren en het kaſteel.*		

en dertigh graden, en vier en twintigh minuten. Zy heeft een ruime en veilige haven, die door eene moelie, tegen het gewelt der zeebaren, beſchermt wort.

Des jaers zeſtien hondert vijf en vijftigh hadden de Turken, wanneer zy met de Venetianen in oorlogh waren, beneffens andere krijgsbehoeften, een grote menighte biſchuit en meel aldaar by een vergadert, dat uit de nabygelege lantſtreken, die bovenmate vruchtbaer zijn, derwaerts gevoert was. *Moroſini*, toen provveditor of opperhooft der Venetiaenſche oorloghs vloot, des verwittight, beſloot, na het veroveren van het eilant *Egina*, aenſtonts zich derwaerts te begeven, om die plaetſe te veroveren en ſlechten: dewijl hy genoechzaem bevroede, dat hy daer door den vyant niet alleenlijk van dat gerijf zou ontbloten en beroven; maer ook t'effens, met den overvloet van den bekomen lijftoght, eenen tijt langh zijn eigen krijgsvolk konnen ſpijzen.

Na dan op alles orde geſtelt te hebben, die de krijgsknechten, in eenen aenſlagh van geen klein belangh, moeſten onderhouden, ſloegh hy op wegh,

wegh, en ſtak met de vloot in zee.

De Kolonel *Britton*, met behoorlijk getal van krijgsvolk te lande geſtapt, beval aen d'eene zijde petarden aan de poorten te hechten, en aen d'andere zijde by ladders over de muuren te klimmen, zonder die van binnen eenigen weerſtant daer tegen boden; maer ſtaken op de vlucht, en gaven aen de Venetianen vryen ingang ter ſtad, zoo door d'opgeſlage deuren der poorten, als over de verlate muren. De Baſſa, het opperhooft, en d'Aga, weken beide, tot behoudenis van hun leven, in eene hoek van de merkt. Maer wanneer die ook bezeften, dat zy van nootwendige behoeften tot tegenweer onverzien waren, beſlotenze liever te vluchten, als hun leven nodeloos te ſpillen.

Na deze aenſlagh dus gelukkelijk uitgevallen was, beval *Meroſini* de biſchuit, ter gewighte van vier miljoenen ponden, en ander krijghstuigh, en zes en twintigh ſtukken geſchuts, te ſcheep te brengen: maer al het overig, met de magazijnen, huizen en moskeen in kolen te leggen. In het vertrekken, met de vloot, wierden de muuren, met het ſchieten uit grof geſchut, ten gronde geſleght.

Eilanden Lichades.

ONder *Ceneum*, de Weſter uithoek van het eilant *Eubea*, nu *Capo Litar* genoemt, en voor of tegen over den *Maliaciſchen* zeeboeſem, nu *Golfo di Ziton*, en tegen over het vaſt lant van d'*Epiknemidiſchen Lokren*; leggen drie eilanden, *Lichades* by d'Ouden, als *Strabo*, *Plinius* en andere, genoemt: maer hoe deze eilanden nu geheten zijn, is men onbewuſt: hoewel men in de zeekaerten drie klippen of eilanden, zonder name onder *Capo Litar* vint uitgebeelt.

D'eilanden *Lichades* waren alzoo na *Lichas*, een knaep van *Herkules*, by dezen voorval, zoo men de fabelen der poeten geloven magh, genoemt. Wanneer *Herkules*, op zijn zeven en dertighſte jaer, *Eurytus*, koning van *Theſſalie*, gedoot, en de ſtad *Echalie* verwoeſt had, bequam hy *Jole*, dochter van koning *Eurytus*, (welke de vader aen *Herkules*, ſchoon te vore aen haer verlooft, geweigert had ten wijve te geven) met gewelt, en voerde haer na het eilant *Eubea* over. *Deianira*, gemalin van *Herkules*, verwittight, hoe haer gemael door liefde op *Jole* verſlingert was, wiert daer over geweldigh tegen hem met gramſchap ontſteken, en zond door den dienaer *Lichas* hem, wanneer hy op d'uithoek *Ceneum* van *Eubea* zou offeren, zijn kleet of hemde toe, dat met het vergiftigh liefdebloet van den doden *Centaurus Neſſus* geverft was. Na *Herkules* dat aengetrokken had, en aenſtonts door het vergif, dat hem in het bloet door het gantſch lichaem getrokken was, in eene razernye quam te vervallen, greep hy zijnen knaep *Lichas* by het hair, en plompte hem van boven neer in zee, die in eenen ſteen zijns naems verandert wiert. Waer uit ſedert deze eilanden zouden ontſtaen zijn. Daer na had zich *Herkules*, uit ongedult van pijne, op *Eta*, een bergh van *Theſſalie*, nu *Banina* genoemt, met zich op een brandenden houtſtapel te werpen, om 't leven gebraght.

Ovidius gedenkt, in zijn negende boek van de Herſchepping, dit eilant, of liever klip, in het enkel getal, met den naem van *Lichas*, in de volgende woorden.

Nu ſteekt ook in den Euboiſchen ſtroom een korte klip hoogh op, en behout de voetſtappen van eene menſchen geſtalte; die de zeeluiden vrezen te betreden, als of die gevoelen zou hebben, en noemenze Lichas.

In aeloude tijden was, volgens *Strabo*, veel van d'eilanden *Lichades*, en van *Ceneum*, eene uithoek van het eilant *Eubea*, door aertbeving in zee ter neer geſtort en verzonken.

Plinius ſtelt in Griekenlant, tegen over *Attika*, d'eilanden *Lichades*, *Scarphia*, *Careſa*, *Phocaria* en vele andere zonder ſteden, en hierom onedel.

Na of by d'eilanden *Lichaden*, vindmen

men in het varen langs het ſtrant, volgens *Strabo*, eenige andere eilanden, die hy alwillens overſlaet te beſchryven.

Eenigen houden de drie eilanden van *Plinius*, als *Scarphia*, *Careſa* en *Focaria*, voor d'eilanden *Lichadés*.

Eilant Atalante, nu Talandi.

Diodoor, *Thucydides*, *Strabo*, *Livius*, *Plinius*, *Pauſanias*, *Stephanus*, en meer andere oude ſchrijvers, ſtellen in de Straet van den *Euripus*, of *Golfo van Negroponte*, een eilant *Atalante* genoemt. Doch tot onderſcheit van een ander gelijknamigh eilant *Atalante*, dat voor *Attika* of voor de kuſt van *Athenen*, by het eilant *Salamis*, naby het eilant *Pſyttalia*, en by *Pyreus*, een haven van *Athenen*, lagh, wort by *Strabo* dit eilant *Atalante*, *Atalante*, by *Eubea*, en ook *Atalante*, by of neffens *Opus*, en *Atalante*, by de *Lokren*, en van *Thucydides Atalante*, by de *Opuntiſche Lokren*, gebynaemt: want dit eilant *Atalante* lagh by of neffens de ſtad *Opus*, en voor of in den *Opuntiſchen* zeeboeſem, die alzoo na de ſtad *Opus* genoemt was, en door een uithoek, van *Cynus*, de zeehaven van *Opus*, en tegen over de ſtad *Edepſus* van *Eubea* gelegen, gescheiden wert. Te weten, d' *Opuntiſche* zeeboeſem, groot veertigh ſtadien, lagh vervolgens na die ſteden, in de welke de *Beotiſche* zeekuſt, tegen over *Eubea*, eindighde: en na den *Opuntiſchen* zeeboeſem, volgde dicht daer aen de *Maliaciſche* zeeboeſem, nu *Golfo di Ziton*.

Ziet pag. 142.

Strab.

Het zelve eilant wiert *Atalante* by de *Lokren*, of by d'*Opuntiſche Lokren*, genoemt, dewijl het neffens de volken *Lokren*, of neffens d'*Opuntiſche Lokren*, (alzoo na de ſtad *Opus* gebynaemt,) gelegen was, die tegen over het eilant *Eubea*, neffens de ſtad *Opus*, woonden.

Dit eilant *Atalante* wiert aldus tweezins of tweevoudigh by d'ouden gebynaemt: 't zy om de nabyheit aen het eilant van *Eubea*, of aen het lant van *Lokris*, of dewyl het van *Eubea* of van *Lokris*, door aertbeving of door een hogen watervloet, afgeſcheurt was. Dit laeſte ſchynt *Strabo* te willen gevoelen: daer hy van dit eilant *Atalante*, by *Eubea*, aldus ſchryft.

Men zeidt, dat Atalante by Eubea, door het ontſtaen van eene ſcheure of klove, in het midden, doorgang tuſſchen beide voor het doorvaren gemaekt hebbe, en eenige vlakke landeryen tot twintigh ſtadien verre verdronken waren, en zekere galey, uit de ſcheeps-timmerwerven opgenomen zijnde, boven op de muur (der ſtad) neergevallen zy.

Plinius melt duidelijk, dat de natuur het eilant *Eubea* van *Beotie*, en *Atalante* van *Eubea* afgeſcheurt hebbe.

Daer en tegen wil *Diodoor*, dat het eilant *Atalante* te voore een hangend eilant van *Lokris* zou geweeſt zijn, en op het derde jaer van d'acht en tachentighſte Olympias, dat is, op het vier hondert en vyf en twintighſte jaer, voor des Zalighmakers geboorte, door aertbeving en een hogen watervloet van het lant van *Lokris* zou afgeſcheurt zijn: want hy ſchryft aldus.

Zulke vervarelijke aertbevingen ontſtonden over al in al de delen van Griekenlant, dat de inſtortende zeebaren aen vele ſteden op de ſtranden een zeer groten neerlaegh en ramp toebraghten, en eene lantſtreke van Lokris, welke te voore een hangend eiland was, tot een een eilant gemaekt hebben, dat den naem van Atalante voert.

Euſebius ſchryft ook, na den voorgang van *Diodoor*, dat *Atalante*, by de *Lokren*, van *Lokris* zou afgeſneden, en tot een eilant geworden zijn. Doch het ſchryven van *Diodoor*, zou men, door het gezagh van *Thucydides*, tegenſpreken kunnen; dewyl dees het zelve niet gedenkt, die nochtans op een zelven tyt met *Diodoor* geleeft heeft. Daer en tegen getuight hy, dat het eilant *Atalante*, by d'Opuntiſche *Lokren*, (gelijk dat aldus by hem gebynaemt wort) voor die tyden al een woeſt eilant geweeſt zy, op de welke, te weten, op de tachentighſte Olympias,

pias, het zelve eilant, tot een kasteel of vesting door *d'Atheners* bemuurt wiert: ten einde de zeerovers uit de stad *Opus*, en uit het overigh *Lokris* varende, *Eubea* geen quaet zouden doen.

Na verloop van zes of zeven jaren, ontstont ontrent dien oort aen het eilant *Atalante*, by d'Opuntische *Lokren*, en in het overigh *Lokris*, door aertbeving, een grote watervloet: waer door een gedeelte van de vesting der *Atheners* vernielt, en een van de twee schepen, die op lant gehaelt waren, gesloopt wiert.

Plinius stelt het eilant *Atalante* in den uitgang van den *Euboischen* zeeboezem, gelijk de vier eilanden *Petalien* by na in den eersten ingang.

Ptolemeus gedenkt ook een eilant *Atalante* van *Eubea*, en stelt het tusschen d'uithoek *Ceneum* en de stad *Edepsus* van *Eubea*.

Het eilant *Atalante* wort nu noch gebroken *Talanti*, *Talandi*, of *Talati* genoemt: hoewel andere willen, dat het ook *Kaloiero* zou geheten zijn.

Daer en tegen willen eenigen, dat het eilant *Atalante* voor *Attika*, nu *Kaloiero* zou genoemt zijn; dewyl het door Kaloieres of Griekfche geestelijke bewoont wort.

Dewyl nu zommigen onder d'ouden, dit eilant het eilant *Atalante* by d'Opuntische *Lokren*, en andere *Atalante*, by *Eubea* gebynaemt hebben; dewyl daer en boven de een schryft, dat het eilant *Atalante* zou van *Eubea*, en andere, dat het van *Lokris* zou afgescheurt zijn, zoo zou men uit dit dubbelzinnig schryven der ouden, twee eilanden van *Atalanten* in den *Euripus* of golf van *Eubea* kunnen stellen: te weten, een onder het eilant *Eubea*, en een ander onder 't lant van *Lokris*: 'ten zy men zeggen wilde, dat een eenigh eilant *Atalante*, die beide toenamen by d'Ouden gevoert hebbe, tot onderscheit van het eilant *Atalante* voor *Attika* gelegen: naerdien d'Ouden slegts, tot onderscheit van het eilant *Atalante* voor *Attika*, nu aen dit eilant *Atalante* den toenaem van *Eubea*, na het nabygelegen lant *Eubea*, en dan den toenaem van *Lokris* of *Opuntische Lokren*, na het neffens gelegen lant van *Lokris* of volken *Lokren*, gegeven hebben.

Des onaengezien vindmen in de zeekaerte van het eilant *Negroponte*, door *Thomas Porchacchi* ontworpen, een eilant *Kaloiero*, onder *Capo Litar* gestelt: en een ander *Talati*, onder de kust van *Beotie*.

Na de golf of zeeboesem van *Volo* maekt ten Noorde d'*Egeesche* zee verscheide andere grote en kleine zeeboesems, als de golf van *Salonichi*, de golf van *Ajomano*, en de golf van *Monte Santo*, dat is, de *zeeboesem van den Heiligen bergh*, eertijts *Athos* genoemt. Maer in gene van alle leggen eenige eilanden.

De golf van *Salonichi*, alzoo na de stad *Salonichi* of *Saloniki* geheten, wert by d'ouden *Thessalonische*, *Macedonische*, *Thermaische*, en *Thermeesche* zeeboesem geheten. Zy schiet uit d'*Archipel* tot de lengte van hondert en veertigh Italiaensche mijlen, tusschen de zeer lustige en vlakke landouwen van *Macedoni*, en strekt uit d'*Archipel* van 't Zuid-Ooste na het Noorde, en loopt wat kromaghtigh. Zy leit aen haren mont tusschen twee uithoeken of kapen besloten: die aen de zuidzijde heet *Cap. S. Georgo*, en is de noorthoek van de golf van *Volo*, maer de noorthoek heet *Porto di Sabioni*. Golf en stad Salonichi.

Aen de binnenste inwijk of aen het Noordeinde van deze golf, en ten Weste aen de grote en vischrijke reviere *Wardar*, by ouds *Axius* of *Bardarus* genoemt, leit de vermaerde en grote stad, nu ook *Salonichi*, maer was by d'ouden *Thessalonika* geheten. Zy leit ten dele op eenen verheven oort, en ten dele op eene vlakte. Zy is een van de voornaemste steden van *Macedonie*, en komt den Turken zeer wel te sta. De muuren der stad zijn na d'aeloude wijze met veertigh torens, op een behoorlijken afstant van malkanderen, gesterkt, die eenigen in den omtrek op anderhalve, en andere op drie Duitsche mijlen begroten.

De stad heeft een zeer ruime haven, en wort door drie forten of kastelen beschermt. Het een, en het kleinste, leit aen de zeesteiger, een weinigh van de muuren, en is met twin-

twintigh ſtukken geſchut bezet : de twee andere leggen ook in het gezigt der zee, na de hoeken van de muren, en zijn ieder met 30 of 40 ſtukken geſchuts geſtoffeert. Aen de lantzijde leit een kaſteel, dat ook, gelijk als zeker kaſteel van *Konſtantinopolen*, de *zeven torens* genoemt wort, en de ganſche ſtad in dwang hout. Aen de voet des kaſteels leit eene volkrijke voorſtad, die met een byzonderen omtrek beſloten is, maer raekt geheellijk aen de ſtad *Salonichi*.

Men telt'er acht en veertigh moskeen : waer onder de kerke van *S. Demetrio*, met drie gewelven, die op zeer fraeie kolommen ruſten. Men zeidt *S. Paulus* in deze kerke by zijn leven zou gepreekt en geleert hebben: gelijk hy ook aen die van *Theſſalonika* brieven geſchreven heeft. Daer is ook eene kerke van *S. Sofia* geſtight door den Griekſchen Keizer *Juſtinianus*. Daer zijn dertig Griekſe kerken, zes en dertigh grote Synagogen der Joden, behalve vele andere kleine.

Op het jaer elf hondert en tachentigh wiert de ſtad *Salonichi* door *Willem*, koning van *Sicilie*, den Griekſchen keizers afhandig gemaekt. Maer als deze ſtad weer onder 't Griekſch keizerrijk gekomen was, gaf keizer *Andronikus Paleologus*, op 't jaer veertien hondert en dertien, dezelve aen de Venetianen over, zoo om hunne genegentheit hemwaerts, als byſtant, tegen zijne vyanden, te vermeeren.

Na verloop van naulix acht jaren, maekten de Turken zich meeſter van de ſtad : het welk hen te lichter te doen viel ; dewijlze verre van de hoofſtad lagh, en toen niet wel van volk en krijgstuigh voorzien was.

De ſtedelingen zijn'er zeer talrijk: inſonderheit de Joden. De huizen vallen'er door de menigte van inwoonders klein, en de ſtraten ſmal en vuil.

De ſtad *Salonichi* is bovenmate nering en koopryk, door den overvloet van koopwaren, die derwaerts uit verſcheide geweſten van dien oort, zoo te water als te lande, aen en afgevoert worden. De voornaemſte koopwaren beſtaen in zijde, wol, huiden, leer van allerlei ſlagh, waſch, granen, katoen en yzer.

Eilant

Eilant *Naxos*, nu *Nixſia.*

HEt eilant *Naxos*, by d'oude Grieken en Latijnen genoemt, wort nu noch by de Turken en Grieken *Nixcia* of *Nixſia*, en by d'Italianen en d'onzen *Nicſia*, en ook *Nixia*, en by de Franſen *Naxis* geheten.

Het eilant *Naxos* heete te voore by d'ouden *Strongyle*, daerna *Dia*, toen *Dionyſias*, ook *Kalliopolis*, en *klein Sicilie*: maer wiert eindelijk *Naxos* genoemt: want wanneer de volken *Karen*, onder hunnen veltoverſte *Naxos*, dit eilant in bezit genomen hadden, hebben die het na den zelven *Naxos* genoemt. Of het wert, volgens anderen, *Naxos* genoemt, na *Naxos*, zoon van *Endymion*.

Eenigen ſmeden *Naxos* van het Griekſch woort *Naxai*, dat zy *opofferen* uitleggen: en willen, dat het eilant alzoo, van wegen de veelvoudige en uitgeleze offerhanden, die aen *Bacchus* op dit eilant plegen gedaen te worden, zou genoemt zijn.

Wel gevoelt ook *Bochart*, dat het eilant *Naxos* alzoo, van wegen de veelvoudige en uitſtekende offerhanden, zou genoemt zijn: maer hy hout *Naxos* voor geen Griekſch, maer voor een gebroken Feniciſch of Syriſch woort, geſmeet van *Nacſa*, of *Nicſa*, dat ook offerhande betekent.

Het eilant *Naxos* wiert te voore *Strongyle* genoemt, van wegen deſſelfs rontheit: want die betekenis heeft het woort *Strongyle*, op Griekſch; hoewel het niet ganſch ront is: maer een wijngerts-blat gelijk: gelijk ook eenigen het byna vierkant maken.

Het wert by d'oude Grieken *Dia*, dat is, *goddelijk*, en *Dionyſias* genoemt, dewijl het aen *Dionyſius*, dat is, *Bacchus*, heiligh was: of dewijl het aen *Dionyſius* herbergh en verblijf-plaetſe verſchaft had: of het wert *Dionyſias* genoemt, van wegen de vruchtbaerheit der wijnbergen, daer in het alle d'andere eilanden overtrof: want d'ouden hielden *Dionyſius* of *Bacchus*, voor den vinder en voortteelder der wijnſtokken.

Het wert *klein Sicilie* genoemt, van wegen de vruchtbaerheit aller dingen, die het voortbrengt: gelijk ook het groot eilant *Sicilie* in aeloude tijden zeer vruchtbaer was, en de korenſchuur der Romeinen genoemt wiert.

Het wert *Kallipolis*, dat is, *ſchone ſtad*, genoemt, na eene aeloude ſchone ſtad, wel eer op dit eilant gelegen.

Het eilant *Naxos* heeft ten Weſte het eilant *Paros*, op een afſtant van anderhalve mijle, ten Noorde het eilant *Mikona* en *Delos*, op een afſtant van vijf mijlen, met een kanael of doorvaert tuſſchen beide, ten Zuide *Nio*, en ten Zuid-Ooſte het eilant *Morgo.*

Plinius ſtelt *Naxos* zeven duizent en vijf hondert ſchreden van *Paros*, eene ſtreke van een Duitſche mijle en drie vierendeel, en achtien duizent van het eilant *Delos*, en 17000 van *Ikaros.*

Hy brengt den omtrek op vijf en zeventigh duizent ſchreden, en maekt het de helft groter als het eilant *Paros*; hoewel andere den omtrek vijf duizent ſchreden groter maken, en op tachentigh Italiaenſche mijlen Porcach. brengen, en andere op hondert en Tavern. twintigh Italiaenſche mijlen begroten.

Op dit eilant zijn van d'aeloutheden Porcach. alleenlijk de puinhopen of bouwvallen van eene muur noch overgebleven, die als eene moelie maekten, daer vier of vijf galeyen konden leggen. Men ziet'er noch vele puinhopen van gebouwen der oude Venetiaenſche hertogen, en overwelfde en marmere paerdeſtallen, die noch alle in hun geheel blijven ſtaen zijn.

Deze hertogen waren heren van twaelf andere eilanden, en hadden dit eilant *Naxos*, om de luſtigheit des oorts, tot hun verblijf gekoren: van waer zy over de meeſte eilanden der *Cykladen* geboden.

Het eilant *Naxos* heeft nu drie fraeie Tavern. ſteden, als *Barequa*, *Quſa* en *Falet*: en meenighten van dorpen.

Porcacchi ſtelt, op den oever der zee, eene ſtad, ook *Nicſia*, als het eilant, genoemt: de welke, ten tijde der Kriſtenen, met een biſſchoplijken zetel verheerlijkt was.

Voor deze ſtad leit een fraei en wijd Porcach.

ſtrekkend velt, ganſch met wijnſtokken beplant, die groten overvloet van wijnen geven.

De ſtad *Nikſia* leit aen de Weſtzijde des eilants, benoorde de hoek van de haven, *Porto Salini* genoemt, aen eenen boght, op een ronden heuvel, als een kaſteel.

Aen de Weſtzijde ſtont wel eer een prachtige tempel, met het beelt van *Apollo*.

Porcach. Aen de zelve zijde des eilants leit een haven, *Porto Salini*, dat is, *zouthaven*, na de by gelege *Zoutpannen*, genoemt, anderhalve mijle ten Noord-Ooſte van *Porto Trio*, een haven van het eilant *Paros*.

Benoorde de lage hoek der haven van *Nikſia* leit een groter boght of inwijk, als *Porto Salini*, daer de ſtad *Nikſia* op eenen ronden heuvel, als een kaſteel leit, gelijk gezeit is.

Voor deze haven leggen twee eilandekens, tuſſchen de welke de ſchepen op zes, zeven en acht vadem deurzeilen kunnen.

Bezuide het kleinſte eilant leit een blinde klip, zeven voet onder water: en een andere tuſſchen het Noordelijkſte eilant, en de hoek van *Nikſia*, zoo groot als een ſchip, ook zeven of acht voet onder water, en ſchiet zoo ſteil, als een muur neer. Tegen deze klip is het achtien vadem diep.

Tavernier daer en tegen ſchrijft, tegen bericht van alle zeeluiden en zeeboeken, dat op dit eilant gene haven zy, en de ſchepen, die aldaer komen handelen, zich in de haven van het eilant *Paros*, *Derion* genoemt, ophouden.

Aen de Weſtzijde des eilants leit een vlek *Oſtro*, en een ander *Aperato* genoemt, beneffens het welk een dal leit, dat ganſch met bomen beplant is, en overvloedelijk veel aertvruchten geeft. Het wort bevochtight door eene kleine beke of riviere, en ſtrekt tot aen den bergh *Stellida*.

Herod. Ontrent op het jaer vijf hondert, voor des Zalighmakers geboorte, ten tijde van den Perſiſchen koning *Darius*, waren eenigen der groten, door de gemeente, van het eilant *Naxos* verjaeght, die zich na *Miletus*, eene ſtad van *Jonie*, by *Ariſtagoras*, (die by afwezen van *Hiſtieus*, de heer der ſtad, dezelve beſtierde,) begaven, met verzoek van krijgsmaght en volk, om weer in hun vaderlant te mogen komen. Maer *Ariſtagoras* wende hen zijn onvermogen voor, doch wees hen na *Artafernes*, broeder van koning *Darius*, die hy zeide, opperhooft van alle d'aenzeegelege plaetſe in *Aſie* te zijn, en een groot krijgsheir en vloot te hebben. De Naxiers, dit horende, baden *Ariſtagoras* geweldigh, om het werk ten gewenſchte einde te brengen, en beloofde hem geſchenken en d'onkoſten des oorloghs te zullen voldoen: want zy hadden grote hope, dat de andere Naxiers, wanneer zy in het gezight des eilanden zouden gekomen zijn, al doen zouden, wat zy hen belaſten, en na hun bevelen luiſteren.

Hier op trok *Ariſtagoras* na *Sardis*, daer *Artafernes* by koning *Darius* zich onthield, en ſtelde dien den aenſlagh geweldigh ſchoon voor, en zeide hem: hoe *Naxos* wel geen groot, maer anders een ſchoon en goet eilant ware, en na by *Jonie* lage, en daer en boven veel gelt en ſlaven hadde. Dies ried hy hem na dat eilant met een krijgsheir te trekken, en de vlughtelingen weêr daer op te brengen. Voorts beloofde hy hem, behalve d'onkoſte des oorloghs, een grote meenighte van gelt te zullen geven.

Ook achte *Ariſtagoras* hoogh nodigh, en dienſtigh voor den koning te zijn, eilanden voor hem te winnen en beſcharen, en zelf ook *Naxos*, en die aen *Naxos* hingen, als *Paros*, *Andros*, en andere eilanden, de *Cykladen* genoemt: want niet een van d'eilanden *Cykladen* ſtont toen noch onder *Darius*.

Doch *Artafernes* vond raetzaem eerſt koning *Darius* daer over te ſpreken, en dien den aenſlagh te verwittigen: die daer op twee hondert ſchepen, onder beleit van den Perſiaen *Megabates*, des konings bloet-verwant, na *Naxos* zond, om den aenſlagh uit te werken.

Hier op ſtak *Megabates* met de vloot, en de verjaeghde Naxiers, in zee, onder ſchijn van na den *Helleſpont* te varen, en verzelt met *Ariſtagoras*.

Maer tuſſchen *Megabates* en *Ariſta-*

stagoras ontstont twist en krakeel, over het straffen van zekeren hopman *Scylax*, die zijn schip onbewaekt had laten leggen, en een vrient van *Aristagoras* was.

Megabates, hier over tegen *Aristagoras* vertoornt, zond eenige des nachts heimelijk met een schip na *Naxos*, om den Naxiers den ganschen toelegh en aenslagh t'ontdekken. Wanneer de Naxiers (die niet minder daghten, als dat een vloot op hen zou aenkomen,) dit hoorden, braghten zy aenstonts alles van het lant binnen de stad, en verzagen zich, als of zy zouden belegert worden, van spijze en drank, en vermaekten de muuren der stad.

Na dan de gevlughte Naxiers van het eilant *Chios* na *Naxos* overgescheept waren, vonden zy d'andere Naxiers in de stad versterkt; en op hunne hoede te zijn: dies zy de stad vier maenden belegerden.

Wanneer *Aristagoras* het geen, dat hy *Artafernes* belooft had, niet kon volbrengen, noch het krijgsheir betaling geven, bestont hy van koning *Darius* af te vallen.

Hero. Tien jaren daer na trokken de Persianen, met eene vloot van *Samos*, na het eilant *Naxos*, om dat te veroveren, welk zy te voore noch niet ingenomen hadden.

Na zy uit d'Ikarische zee daer aen gekomen waren, begaven zich de Naxiers, gedaghtigh aen het voorigh bedrijf, met de vlught na de bergen, en derfden niet blijven.

De Persianen maekten de genen, die zy kregen, tot slaven, en staken de tempels en de stad in brant. Na dit gedaen te hebben, trokken zy na d'andere eilanden.

Het eilant *Naxos* is een van de schoonste, lustighste en vruchtbaerste eilanden van d'Archipel. Ook getuigt *Herodoot*, dat *Naxos* wel geen groot; maer een schoon en goet eilant zy, en alle d'andere in gelukzaligheit overtreffe.

Het geeft allerley slagh van goede vruchten, voet meenighte van tam en wilt vee, en brengt overvloet van vele andere lijfs-behoeften voort.

Men heeft'er grote bosschen, daer in kleine herten, en meenighten van arenden en gieren nestelen.

Daer zijn vele wilde dieren. Men hoort'er geduurighlijk een grote meenighte van nacht-uilen of schuif-uiten, anders huiben; huilen, die een naren galm maken. Porcach.

Men zeidt daer horzelen of wespen zijn, die eenen mensch met de steke van den angel doden. Ook zijn'er meenighte van quakkels.

Aen de Noord-Westzijde leggen zeer hoge bergen, daer op zeer zwarte en herde *Amaril-steen* valt, dien d'Italianen *Smeriglio* noemen: waer na ook de naby aen zee gelege kaep of hoek des eilants, *Capo Smeriglio*, by hen genoemt wort.

Daer valt marmersteen, die by de Nig. Grieken *Ophites*, dat is, *slanghaghtigh*, genoemt wort; dewijl hy groen van kleure, en met bleke plekken, als een slange huit, gespikkelt is.

Men hout ook, dat op dit eilant goutmijnen, maer de plaetse onbekent zijn. Ook zouden d'inwoonders die niet willen ontdekken, uit vreze van de Turken, om daer door van hen met onlijdelijken arbeit, in die te bewerken, niet gefoolt te worden.

Dicht by de haven zijn *Zout-pannen*, daer in grote meenighte van zout gewonnen wort. Inzonderheit valt op dit eilant zeer treffelijke wijn, zoo witte, als Clairet: waer om d'oude inwoonders misschien aldaer eenen tempel, ter eere van *Bacchus*, gestight hebben; die het eilant *Naxos*, tot zijn verblijf gekoren had, volgens een oude overlevering der eilanders. Aristofanes by Suidas.

Ook getuight *Diodoor*, dat de Naxiers een zonderlingen voortreffelijken wijn hadden: waer uit (zeidt hy) de genegentheit van den God *Bacchus*, tegen dit eilant, blijkt.

Desgelijks getuight *Solinus*, na den voorgang van *Plinius*, dat *Naxos*, in vruchtbaerheit van wijnstokken, alle d'andere eilanden overtreffe.

Ook gedenken d'ouden, als onder andere *Stephanus* en *Suidas*, dat op *Naxos* een bron met zoeten wijn vloeide.

Het zelve getuight inzonderheit de poëet *Propertius*, in zijn gedight aen *Bacchus*, daer hy tot hem zeit. *Voor u vloeien, midden door Naxos, de zeer geurige stroomen: waer uit de Naxische*

sche volken, uwen louteren wijn drinken.

Van wegen deze vruchtbaerheit der wijnen, was het eilant *Naxos* aen *Bacchus* heiligh en gewijdt: gelijk *Lemnos* aen *Vulkaen*, *Delos* aen *Apollo &c.* Hierom noemt *Hesychius Naxos* heiligh aen *Dionisius*, dat is, *Bacchus*.

In een zelven zin noemt ook de poëet *Statius*, *Naxos* het Bacchische *Naxos:* en *Virgilius* het Bacchatische *Naxos.* Waer op *Servius*, tot verklaring, byvoeght: dat *Naxos* aldus gebynaemt was, of dewijl het met wijnstokken beplant was:of door de *Bacchusen* geviert wiert: of dewijl *Bacchus*, na zijne velttoght uit *Indien*, aldaer de zegestaetsie vierde.

Ook was op een klip of eilandeken, voor het eilant *Naxos* gelegen, een tempel van *Bacchus* gestight: daer van men nu noch een deure of poorte ziet.

Ook was in *Beotie* een tempel van den Lysischen *Bacchus* gestight; dewijl de Thebaners, of inwoonders van *Beotie*, den wijnstok van de Naxiers gekocht hadden. Hierom wert het eilant *Naxos*, ook *Dionysias* genoemt: gelijk reeds te voore verhaelt is.

By d'ouden wort veelmale, en met groten roem, de wijn van *Naxos*, onder den naem van Biblinischen wijn, gedaght, die alzoo na *Biblines*, een riviere van *Naxos*, genoemt wert. Deswegen vergeleken d'ouden den Naxischen wijn by *Nektar.*

Hierom zietmen ook op d'eene zijde van aeloude medalien of penningen van *Naxos*, een hooft tot aen de schouderen, met een ruige baert, afgebeelt: en op d'andere zijde, een danzende of hippelende *Selinus* of *Satyr*, met een kan in de linke, en een druifstors in de rechte hant: en daerneffens een wijnstok geplant. Op beide zijde staet op den rant, met Griekfche letteren, ΝΑΞΟΣ, dat is, *Naxos.*

Herod. D'aeloude Naxiers waren Jonen, en van d'Atheners herkomstigh.

Aristot. De meeste oude rijkste Naxiers bewoonden de stad *Naxos*: maer d'andere onthielden zich hier en daer in de dorpen verspreit.

De Naxiers waren al ten tijde van *Darius*, koning van *Persie*, ontrent

Herod. vijf hondert jaren voor des Zalighmakers geboorte, zeer maghtigh: want zy hadden veel gelt,slaven en lange schepen, en acht duizent schiltkrijgsknechten. Zy braghten, neffens d'andere Grieken, tegen de vlote van koning *Xerxes*, twee schepen in zee.

Op dit eilant wonen nu niet, als Latijnen of Wester Kristenen, en Grieken; hoewel de laeste het grootste getal (gelijk ook doorgaens op alle d'andere eilanden) uitmaken.

Men heeft in de hooftstad *Naxo* een Latijnsche aerts-bisschop,en kanoniken met twee huizen der geestelijken: een van de Kapuçijnen, en een ander van de Jesuïten. Desgelijks hebben'er de Grieken eenen aerts-bisschop.

Wanneer een man of vrouw op dit eilant komt te sterven, dan gaet de langstlevende, den tijt van zes maenden, niet uit den huize, om wat zake het ook zy: ja ook om de misse niet te horen.

Op dit eilant zijn (zoo men *Buel del Monte* geloven magh,) boven mate schone vrouwen: welker vele door schaersheit van mannen niet trouwen, en haer leven lang maegt blijven.

Men zeidt de Naxische vrouwen, alleen op d'agtste maent by ouds baerden, dat haer door gunste van *Bacchus* zou verleent zijn, die ook zelf op d'achtste maent gezeit wert gebooren te zijn.

Wanneer *Theseus*, zoon van den Atheenschen koning *Egeus*, het gedroght *Minotaurus*, op het eilant *Kretâ*, door bericht en onderwijs van *Ariadne*, dochter van *Minos*, koning van *Kreta*, in het Kretisch doolhof gedoot had, trok hy met haer na het eilant *Naxos* over; maer verliet haer, wanneer zy by eenen bron te slapen lagh, en vlughte met de zuster *Fedra* wegh, en nam haer ten wijve. Daer na trouwde *Bacchus*, heer des eilants, *Ariadne*, die haer een Knossische krone met zeven sterren, door *Vulkaen* wel eer voor *Venus* gesmeet, vereerde: welke namaels onder de sterren aen den hemel geplaetst wiert.

Aen de Westzijde der stad, en aen den oever der zee, is een bron, welke nu noch *Fontana di Ariana*, dat is, *Ariadne*, op Italiaensch genoemt wort: als of quansuis deze de bron was, daer by *Ariadne* zou te slapen gele-

gelegen hebben. Doch zoo *Ovidius* melt, zou *Thefeus Ariadne* op het eilant *Scio* laten zitten hebben: hoewel de meeften houden, dat dit op het eilant *Naxos* gefchiet zy.

Ten tijde des Trojaenfchen oorloghs, was *Peleus*, zoon van *Eakus* en *Egina*, en vader van *Achilles*, heer van dit eilant, dat toen zeer volkrijk was.

Piod. *Pififtratus*, koning of geweldige heerfcher van *Athenen*, braght ontrent op het zes hondert en vijftighfte jaer, voor des Zalighmakers geboorte, door oorlogh, het eilant *Naxos* t'onder, en gaf het aen zekeren *Lygdamis*, een inboorling, te beftieren over.

Ontrent op het jaer vier hondert en zeventigh, voor des Zalighmakers geboorte, wert de ftad *Naxos*, door het krijgsheir der Atheners belegert. Ontrent den zelven tijt had *Hippokrates*, heerfcher der ftad *Gela*, op het eilant *Sicilie*, de Naxiers belegert.

De Roomfche *Antonius* gaf, op het jaer veertigh, voor des Zalighmakers geboorte, het eilant *Naxos*, *Andros* en andere, den Rhodiers: maer nam het hen weer af, uit oorzake van hunne harde regering.

Lang heeft het eilant *Naxos* namaels onder de Venetianen geftaen: die het tot hun luft-plaetfe en vertrekken gekoren hadden. Maer op het jaer veertien hondert en dertien maekten de Genouefen, onder beleit van hunnen admirael *Petrus Spinula*, den Venetianen het eilant *Naxos* en *Andros* afhandigh. Doch het fchijnt namaels weêr onder de Venetianen gekomen te zijn.

Het eilant *Naxos* is, beneffens veel andere eilanden van dien oort, lang door zekeren *Jan Querin*, een edelman van *Venetien*, beftiert geworden: maer namaels door eenen hertogh, met name *Giacomo* of *Jakop Krifpo*, die van daer door den Turkfchen keizer *Selim* verjaeght wiert. Sedert is het onder het Turkfche rijk gebleven. Porcacchi.

Het brengt jaerlijks zes hondert piafters, tot Karatfch of hooftgelt, aen den groten Heer op. Andere willen, dat het jaerlijks twaelf duizent realen van achten, aen de Venetianen en Turken, zou betalen. Spon.

Eilant van *Bacchus* tempel.

Dicht onder het eilant *Naxos*, en ontrent een fteenwerp van daer, leit een klein, ront en hoogh eilandeken, platte rotfe of klip, welke *Tavernier* zoo groot in 't ronde maekt, als het oud hof van de *Louvre te Parijs in Vrankrijk* is.

Op het midden van deze rotfe ftont wel eer een tempel van *Bacchus*, die gansch van marmer-fteen gebouwt was, en daer van men nu niet meer als de grontveften ziet, met een poorte of deure van drie ftenen gemaekt: waer van twee de twee zijden maken, en de derde het bovenfte werk. Deze poorte is vijf en twintigh of dertigh voeten hoogh, en ontrent vijftien breet.

Van het eilant *Naxos*, tot dit eilandeken of rotfe, leit een fraeie brugh van gehouwen fteen: alwaer men boven en ter zijde kanalen of goten ziet, daer door de wijn in zekere bakken des tempels liep, om op den dagh van *Bacchus* feeft gedronken te worden.

Na dezen tempel van *Bacchus* hebben eenigen ook dit eilandeken, den tempel van *Bacchus* genoemt.

Bordonius en *Porcacchi* ftellen op deze klip of eilandeken, eene ftedeken *Pergola*, en by d'ouden *Strongyle* genoemt: na het welk, zoo eenigen willen, het eilant *Naxos*, met dien naem, vele eeuwen zou genoemt zijn.

Eilant *Jos*, nu *Nio*.

Strab. Het eilant, by d'oude Grieken en Latijnen *Jos*, na de Jonen, deffelfs inwoonders, geheten: wert anders ook te voore *Fenicie*, volgens *Stephanus*, genoemt: maer heet nu *Nio*, en by d'Italianen *Nio Nuovo*. *Nio* leit vier mijlen ten Zuide, en Zuide ten Wefte van *Trio*, een uithoek van het eilant *Paros*, en heeft veertigh Italiaenfche mijlen in den omtrek.

Strabo ſtelt het eilant *Jos* op een gelijken afſtant van d'eilanden *Anafe* en *Theraſia*, en *Plinius* vier en twintigh duizent ſchreden van het eilant *Naxos*, en 25000 van *Thera*.

Ten Weſte van *Jos*, en ontrent *Kreta*, ſtelt *Strabo* d'eilanden *Sicinus*, *Laguſa* en *Pholegandros*.

Hy noemt *Jos* een klein eilandeken: waer op, zoo eenigen zeggen, (volgens zijn ſchrijven,) de poëet *Homeer* zou begraven zijn. Ook getuight *Plinius*, dat het eilant *Jos*, door het graf van *Homeer* eerwaerdigh is.

Jos is by verſcheide oude ſchrijvers zeer beroemt en vermaert, door de grafſtede van den aelouden poëet *Homeer*, en door de geboorte-plaetſe van *Homeers* moeder: want *Homeer* willende van het eilant *Samos*, na *Athenen* trekken, quam aen dit eilant *Jos* te landen, daer hy op het ſteenigh ſtrant in eene ziekte verviel, en overleed, en begraven wiert.

Herod. in Vit. Hom. Op den kruin van eene rotſe lagh eene ſtad, uit de welke eenige inwoonders altijt neer-ſtegen, en *Homeer* in zijne ziekte hantreiking deden.

Het eilant *Jos* had ook eene ſtad van een zelven name, welke, neffens zes andere ſteden, om de geboorte-plaetſe van *Homeer* ſtreed: als *Smyrne*, *Rhodos*, *Kolofon*, *Salamis*, *Jos*, *Argos* en *Athenen*.

Van het eilant *Jos* was ook *Homeers* moeder geboortigh: naer luidt van zeker orakel, dat in twee Griekſche vaerſen, by *Pauſanias* en *Stephanus*, gelezen wordt: gelijk daer in ook *Homeers* doot op *Jos* voorſpelt wort.

Jos was een van d'eilanden *Cykladen*; hoewel de meeſten het onder d'eilanden *Sporaden* rekenen.

De ſtad des eilants is nu ook *Nio* genoemt, en leit aen deſſelfs Weſtzijde, op een hogen en ſpitſen bergh.

Het heeft eene goede haven, dewelke recht Noordwaerts inloopt. Beneden de ſtad leit een grote zantbay, daer veiligh leggen voor de ſchepen is.

Tuſſchen de zantbay en een kleine klip, welke een weinigh van het lant afleit, is de mont van de haven, die ſchoon is, en aen beide kanten genoechzame diepten heeft, om met de ſchepen daer in te lopen: die het beneden d'eerſte vlakke ſtene hoek, by de zantbay, over al kunnen neer zetten, met een tou aen lant vaſt te maken: want men heeft'er op acht, tien, twaelf, en ook op zes vadems waters, goeden ankergront.

Het eilant *Mykonus*, nu *Mykone*.

Strab. Stephan. Thucid. Ptolem. a Virgil. Ovid. Stat. b Sophian. c Valk. Steph.

HEt eilant, by d'oude Grieken *Mykonos*, en [a] Latijnen *Mykone* genoemt, wort nu noch gebroken [b] *Mikoli*, of [c] *Michono*, of *Micheno*, en in de zeekaerten *Mikona* geheten.

Het eilant *Mykonos* is alzoo na *Mykonos* genoemt, zoon van *Eneas*, die een zoon van *Kariſtus* en *Rhyus* was.

Mykonos, of *Mykone*, is een van d'eilanden *Cykladen*, in d'Egeeſche zee gelegen, drie Italiaenſche mijlen Ooſtwaerts van het eilant *Delos* of *Sdilles*, en gene vijftien, gelijk *Ferrarius* ſtelt.

a Spon. b Porcach. c Baurtrand. Het heeft in den omtrek [a] vijf en twintigh, of [b] dertigh Italiaenſche mijlen: hoewel anderen dien niet meer als op [c] twintigh begroten.

Lib. 4. c. 12. *Virgilius* noemt *Mykone*, het hoge *Mykone*: het welk hy miſſchien alzoo om den bergh *Dimaſtus*, die op dit eilant leit, en by *Plinius* gedaght wort, genoemt heeft.

Eenigen ſtellen dit eilant onder het gebiet der Venetianen, en op het zelve een ſterk kaſteel: hoewel *Spon* getuight, noit gehoort te hebben, dat oit de Venetianen daer van bezitting gehad hebben: gelijk het ook gene veſting of ſterkte: heeft waer om de Turken het niet durven bewoonen, uit vreze de Kriſten Korſairen hen van daer zouden komen lichten, en tot ſlaven maken.

Maer de galeyen van den grooten Heer, blijven niet in gebreken van aen dit eilant alle jaers te komen, om het hooftgelt, dat zy Karatſch noemen, in te vorderen.

Op dit eilant is niet meer als een ſtad of dorp, aen de Weſtzijde binnen de haven gelegen, dat jaerlijks * zes duizent en zes hondert piaſters, of

of slechts * 200 rijksdaelders tot Karatsch of hooftgelt aen den groten Heer betaelt.

Het getal der inwoonders, die meest alle Grieken zijn, beloopt naulijks twee duizent: daer onder men wel vier vrouwen tegen eenen man vind: dewijl deze meeste eilanders zeevarende luiden of Korsairen zijn: waer van de helft der genen, die hun fortuin op zee gaen zoeken, niet weer om komt.

De dochters zijn'er niet bars noch afkeerigh: en de meeste zeer schoon en fraei van leest.

Zeker Kristen zee-kapiteyn nam voor een wijle eene dochter meê van dit eilant, die d'eige vader aen hem verkocht had. Zy geliet haer daer in niet te willen bewilligen: gelijk ook alle de vrouwen des eilants gebaren van huilen en kermen maekten, en de stad in oproer braghten.

Dit eilant was by ouds langh met aertbeving geplaeght. Wanneer die ophield, quamen de volken van de gebuur-eilanden daer op, die het in bezit namen en bewoonden.

Zoo d'oude Grieken en Latijnen beuzelden, zouden de reuzen *Centauren*, de laeste door *Herkules* gedoot, onder dit eilant begraven leggen. Waer uit een spreekwoort ontstaen was: *Alles onder een Mykonos brengen:* het welk op de genen geduit wiert, die dingen onder een zelve boek of beschrijving traghten te brengen, de welke door de natuur gescheiden waren.

Eenigen der ouden noemden de Mykoners *Kael-koppen*, dewijl de kaelkopheit een aengeboorne gebrek en lantziekte dezer eilanders was. Waer om men ook tot een spreekwoort tegen hen uit schimp zeide: Een *Mykoner kaelkop.*

De Mykoners waren in oude tijden, om hunne schaersheit van middelen, zeer gretigh en begeerigh, om aen een ander mans tafel ter maeltijt te zitten. Waer over een *Mykonische gastgenoot*, by *Atheneus*, tot een spreekwoort gezeit wort: gelijk men ook tot een spreekwoort zeide: *na de maniere of wijze der Mykoners*, dat op de genen geduit wiert, die ongenodight ter maeltijt quamen.

Op dit eilant wast veel katoen. Het wiltbraet is'er zeer goet koop. Men koopt'er een paer patrijzen voor vijf stuivers. Maer het hout en water is'er zeer schaers. Men brant'er by na niet als gedrooghde kruiden. Een eenige put verschaft aen het gansch dorp of de stad water. Daer valt ook wijn en koren. Daer zijn ontrent dertigh Grieksche kerken: en eene Latijnsche kerke alleen.

Het opperhooft des eilants is een Griek, die derwaerts van *Konstantinopolen* gezonden wort.

Men ziet'er noch fraeie oude gebouwen of dier puinhopen, tot bewijs van desselfs oude doorluchtigheit.

Het eilant heeft drie havens: hoewel daer weinigh schepen aenkomen, ter oorzake van de nabyheit van het eilant *Delos*, dat een goede haven heeft.

Porcacchi stelt op dit eilant eene haven met eene moelie, ten Zuide *S. Stefano*, ten Ooste *S. Anna*, en de haven *Pandermo.* Op dit eilant is een kaep of uithoek *Tullo* genoemt.

De vrouwen erneren haer op dit eilant met kotoen te spinnen, die op dit eilant wast, of met zijde van het eilant *Andros*, daer zy neusdoeken af maken.

Ook gaen'er de vrouwen op een byzondere wijze gekleet.

Het hair hebben zy gevlochten, en gemenelijk met een hair-snoer in een tuit geknoopt, en dragen pendanten aen d'ooren. Over het hooft slaen zy, in het uitgaen, een dun gele zijden valie of kleet, dat met het eind los om de schouderen afhangt en zwiert.

Zy dragen lijven of borst-rokken van rood of groen fluweel, aen de kanten of zomen met zilver of goutdraet gestikt en geborduurt, en met lange en brede linnen mouwen daer aen, die op het einde zeer wijd, en bywijle aen de handen met kanten gezoomt zijn. Om de midden hebben zy een lange katoene schort, met vele ployen: dies daer zeer veel stoffe, door de meenighte der ployen, toegaet. Daer onder dragen zy een ander geployt kleet, van een zelve stoffe, welk neer-

waerts

waerts tot aen de knien komt: daer toe meer als hondert ellen bombazijn gaet, zoo dicht en dik is het geplooit.

Daer boven dragen zy een ſchorteldoek, dat niet zoo laegh komt: waer onder haer hemt verſchijnt, dat tot op de kuiten hangt, en aen d'einden geborduurt is. Aen de beenen en voeten, tot de tonen toe, hebben zy katoene kouſſen, en dragen muilen met felp overtrokken, die zomtijts met goutdraet geſtikt zijn.

Rontom dit eilant leggen vele klippen. Tuſſchen het eilant *Mykonos* en *Delos*, leit een klip, die de Franken *Dragonera*, en de Grieken *Tragoniſi* noemen, dat zoo veel als *bokken-eilant*, van wegen de meenighte der bokken, gezeit is. Klip Dragonera.

Eilant *Seriphos*, nu *Serfo* of *Serfou*.

HEt eilant by d'oude Grieken en Romeinen *Seriphos* of *Seryphos*, wort nu noch by de Grieken in 't kort *Serfo*, en by d'onzen *Serfou*, by d'Engelſchen *Serfanto*, en by d'Italianen *Serfino* gebroken genoemt.

Het is een van d'eilanden * *Cykladen*, of † *Sporaden*, en leit met zijne Zuidhoek op zes en dertigh graden, en zes en vijftigh minuten, en vijf mijlen Zuid-Weſt van de Zuidhoek van het eilant *Zira*, en zes of zeven mijlen met zijne Noord-Weſthoek Zuid-Ooſt van 't eilant *S. Georgę d'Arbore* of *Kardinaels-hoet*.

* Scyl. Strab. † Stephan.

Het heeft ten Noorde het eilant *Fermina*, ten Noord-Ooſte *Zira*, ten Ooſte *Delos*, ten Zuid-Ooſte *Zifanto*, ten Zuide *Milo*, en ten Weſte het lant van *Morea* op 18 of 20 mijlen.

Het heeft in den omtrek, [a] veertigh, [b] vijftigh of [c] dertigh Italiaenſche mijlen: hoewel *Plinius* dien niet groter als twaelf duizent ſchreden, dat zijn twaelf Italiaenſche mijlen, maekt.

a Bordon. b Porcach. c Bau

Het heeft een dobbele bay, d'eene achter d'andere: en een klein ſtedeken aen de zelve leggen, met een kleine haven. De voorſte bay is van dertigh tot twintigh, en d'achterſte van tien tot zeven vademen, na de ſtad toe, diep. *Porcacchi* ſtelt ook een haven aen de Zuidzijde, en

en diep in 't lant eene ſtad.

Het wort by Grieken bewoont; die aldaer verſcheide kerken en een klooſter hebben, gewijdt aen *S. Michaël*, dien zy vele mirakelen toeſchrijven, welke aldaer zouden gedaen zijn.

Het eilant is ganſch berghaghtigh, rouw en ſteenigh.

Tacitus ſchijnt dit eilant ganſch tot een ſteen te maken: want ſprekende van den redenaer *Kaſſius Severus*, die op dit eilant gebannen wiert, zeidt hy: *na hy van goederen ontbloot, en hem water en vuur ontzeidt was, is hy op den Seriſiſchen ſteen oudt geworden.*

Zeneka noemt *Serifos*, als ook het eilant *Sciathus*, woeſte plaetſen; en de rouſte eilanden: en d'uitlegger van den poëet *Ariſtophanes* heet *Serifos het allergeringſte of ſlechtſte eilant.*

Zoo d'ouden beuzelden, zou een viſſcher *Dyktes*, met zijne netten onder dit eilant eene kiſte uit zee opgehaelt hebben; dewelke *Perſeus*, en zijne moeder *Danaë* beſloten hield, die van *Akriſius*, vader van *Danaë*, in zee geworpen waren: want men zeidt aldaer *Perſeus* opgevoet zy, en alle de Serifiers, met het hooft van *Gorgo* of *Meduſa* te brengen, en dat aen hen te vertonen, verſteent of in ſteen verandert hebbe. Dit had hy gedaen, om zich over zijne moeder *Danaë* te wreken; dewijl *Polydektes*, koning van *Serifos*, haer tegen wil en dank ten huwelijk wilde nemen, daer de Serifiers toe hielpen. Hier door zou ook het eilant zoo ſtenigh geworden zijn. Strab.

Op dit eilant vallen zeil-ſtenen, die evenwel de naelt van het kompas niet doen veranderen: niet tegenſtaende de ſchepen dicht daer by komen. Ook zijn deze zeil-ſtenen zoo goet niet, als die van andere plaetſen of mijnen. Spon.

Op dit eilant houden kikvorſchen, die niet boerekikken: waer uit *een Seriſiſche kikvorſch*, tot een ſpreekwoort by d'ouden ontſtaen was, dat op ſtilzwijgers of ſtommen geduit wert. Plin.

Eilant *Siphos* of *Sifnos*, nu *Sifanto*.

HEt eilant, *Siphnos* of *Sifnos*, by d'oude Grieken en Latijnen geheten, wort nu noch gebroken [a] *Sifanto*, of [b] *Sifanno*, of [c] *Siphano*, en [d] *Sifana* by d'Italianen, maer gemenelijk in de zeekaerten *Sifanto* genoemt.

Siphnos was te voore * *Merope* of *Meropia*, en *Acis* geheten. Maer het heeft den naem † *Siphnos*, van *Siphnos*, zoon van *Sunius*, bekomen.

Strabo ſtelt *Siphnos* na het eilant *Cimolus*, en *Stephanus* ontrent het eilant *Kreta* of *Kandia*. In de zeekaerten wort *Sifanto* ten Noord-Ooſte van het eilant *Cimolo* geſtelt, op een afſtant van twee mijlen: drie mijlen ten Zuid-Ooſte van het eilant *Serifos*, en vier mijlen ten Weſte van het eilant *Paros*.

Plinius begroot den omtrek van het eilant *Siphnos* op acht en twintigh duizent ſchreden, een ſtreke van zeven Duitſche mijlen: maer de hedendaeghſe ſchrijvers, als *Porcacchi*, maken *Sifanto* veertigh Italiaenſche of tien Duitſche mijlen in de ronte groot.

Op het eilant *Sifanto* leggen negen of tien vlekken, die rijk van ſchoone vruchten zijn, en fraei vrouwvolk hebben. Daer ſtaet een groot klooſter op, in het welk byna alle geeſtelijke Griekſche dochters of nonnen, van d'eilanden der Archipel, belijdenis van Godsdienſt doen.

Sifanno heeft aen d'Ooſtzijde eene ſtad, en zeeboeſem, *Golfo Schinoſi* by d'Italianen genoemt: en aen de Zuidzijde een haven, daer eertijts eene ſtad lagh. Porcach.

De haven leit beooſte de Zuidhoek, tuſſchen de hoek en een kleen eilandeken in, daer de ſchepen op twaelf, dertien, veertien of vijftien vadem zetten, met een tou aen het klein eilandeken vaſt. Deze haven is goet, zoo voor de genen, die uit 't Weſte als uit het Ooſte komen varen.

Daer is eene beke, met een fraeien bron. Men vind'er zeilſteen.

Op *Sifnos* is een ſteen, die uitgeholt en tot vaten gedraeit wort, dienſtigh om ſpijze in te koken, of tot eetwaren te gebruiken. Deze ſteen heeft dit byzonder, dat hy, met olie warm gemaekt zijnde, zwart en hert wort: daer hy uit de natuur d'allerweekſte is. Plin.

Op dit eilant wert God *Pan* aengebeden, gelijk aen zijn beelt te beſpeuren Porcach.

ren is, dat op dit eilant ſtaet.

Op het eilant *Siphnos* wierden by ouds zulke fraeie drink-kroezen gemaekt: dat men, wanneer men fraei en kunſtigh gemaekte drink-kroezen wilde noemen, *Sifniſche drink-kroezen* zeide.

In oude tijden, onder de regering van den Perſiſchen koning *Kambyſes*, zoon van *Cyrus*, bloeide de ſtaet der Sifniers, en *Sifnos* was het rijkſte der eilanden; dewijl men op dit eilant zoodanige zilver en goutmijnen had, dat van de tiende der gelden, die daer van quamen, een ſchat te *Delfos* wiert opgeleit, zoo rijk als oit een ſchat mogt zijn. De Sifniers zelfs deilden de gelden uit, die daer van gemaekt wierden. Herod.

Wanneer zy dan eene grote ſchat by een gebragt hadden, vroegen zy aen het orakel te *Delfos*, of de tegenwoordige goederen hen ook langen tijt zouden byblijven. *Pithya* gaf hen ten antwoort: Wanneer op *Sifnos* het *Prytaneon* (of raethuis,) en de merkt wit zou zijn, dan hadden zy op de houte troep (dat is vloot) en op den roden heraut of afgezant te letten.

Te dier tijde was het *Prytaneon* en merkt van witten Pariſchen ſteen gebouwt. De Sifniers konden dit orakel toen aenſtonts niet vatten, noch wanneer de Samiers, die tegen *Polykrates*, koning van *Samos*, oorloghden, na *Sifnos* waren overgeſcheept, om byſtant van hen te verzoeken: want de Samiers, zoo dra zy aen het eilant *Sifnos* gekomen waren, zonden een van de ſchepen met gezanten na de ſtad. Naer oud gebruik waren alle de ſchepen vermiljoenroot geverft. En dit was het geen, dat *Pythia* den Sifniers voorzeidt had: hen belaſtende op den houten troep, en op den roden gezant te letten. Wanneer nu de gezanten op het eilant gekomen waren, verzochten zy tien talenten van de Sifniers te leen: maer als eenige Sifniers hen weigerden die te lenen, verwoeſten de Samiers hunne landen. De Sifniers dit horende, trokken hen aenſtonts tegen, en leverden den Samiers ſlagh: maer werden overwonnen, en vele hunner door de Samiers buiten de ſtad geſloten, die d'andere daer na voor hondert talenten moſten loſſen.

Eilant *Melos*, nu *Milo*.

HEt eilant *Melos*, by d'oude Grieken en Latijnen genoemt, word nu noch by d'Italianen, Grieken en Turken *Milo* geheten, en is een van d'eilanden * *Cykladen*. *Strab.

Het heeft den naem *Melos* van zekeren *Melos*, een Fenicier, bekomen, die uit *Fenicie* derwaerts getrokken was: want de Feniciers hebben allereerſt dit eilant bewoont. Mela. Pompon. Mel. Stephan.

Eenigen houden *Melos* voor een Hebreeuſch woort, en ſmeden het van *Melo*, dat *volheit* bediet: gelijk *Memale*, vol. Bochart.

Anderen willen, dat het *Melos* of *Mylos* zou genoemt zijn, na de Molen-ſtenen, die op Griekſch *Mylias* genoemt worden, en door het ganſch eilant overvloedelijk veel vallen. Of het wiert *Melos* genoemt, dat *een appel* op Griekſch gezeit is, van wegen deſſelfs ronde geſtalte: want *Plinius* noemt *Melos* het rontſte van alle eilanden.

Melos wiert anders by ouds ook *Byblis* of *Byblos*, *Sefyrie*, *Mimallis*, *Sifnus* en *Acytos* genoemt. Pl. Hoch.

Het wert *Byblis* of *Byblos* van de Feniciers genoemt, na eene ſtad *Byblis*, in *Fenicie* gelegen: en *Zefyrie* by de Grieken, na de Weſte-wint, die aldaer veel waeit, en *Zefyros* op Griekſch geheten is.

Melos wert ook *Sinfina* genoemt, van wegen het geruis en geraes der wateren, dat die in het neerſtorten van de ſteenrotſen en bergen maken. Po ch.

Milo is het grootſte en hooghſte eilant daer ontrent, en doet zich met twee hoge bergen op, als men uit het Weſte komt aenvaren, die aen de Zuidzijde leggen.

Het heeft ten Ooſte het eilant *Nio*, op een afſtant van veertigh Italiaenſche of tien Duitſche mijlen, en tuſſchen beide d'eilanden *Setine*, en *Polikandra*, ten Noord-Ooſte het eilant *Sifanto*, op een afſtant van twaelf Italiaenſche mijlen, en ten Noorde het eilant *Serfou*.

Strabo ſtelt *Melos* nader aen het eilant *Cimolos* en *Kreta*, (nu *Kandia*) als

als *Sifnos*, zeven hondert ftadien van *Scylleum Hermonium*, een uithoek van *Peloponnefus* of *Morea*: en byna even verre van *Diktynneum*, een uithoek van *Kreta* of *Kandia*.

Porch. *Milo* leit van het eilant *Kandia*, hondert Italiaenfche of vijf en twintigh Duitfche mijlen, en allermeeft ten Noorde van *Retimo*, een ftad van *Kandia*, en even verre ten Noord-Wefte van d'uithoek *Scylleum*, op *Peloponnefus*, en van d'uithoek *Sunium*, in *Attika* gelegen.

Het ftrekt van 't Noorde na 't Zuide, tot vijf Duitfche mijlen verre, en heeft in den omtrek twintigh Duitfche mijlen, en leit by na in vorm van eene boge. *Plinius* maekt *Melos* het rontfte van alle eilanden.

Het heeft in het midden, aen de Noord-Weftzijde, een zeer edele en de befte haven van de werelt, die na 't Noorde ziet. Want aen deze Noord-Weftzijde leit een grote bay, welke diep in het eilant fchiet: en een fchone haven maekt, daer in de fchepen tegen alle winden bevrijt leggen. Aen het binnenfte der haven ftaet een toren *Torre del Vefcovo*, dat is, *toren van den Biffchop*, by d'Italianen genoemt, met eenige weinige huizen.

De Weft-kant van de haven, in het inkomen, is een rode fteile hoek. Als men binnen in de haven leit, kan men gene zee zien, dewijl dan het eilant *Antimilo* recht neffens het gat leit, en de haven alzoo toemaekt.

Aen d'Ooftwal van de haven ftaen eenige viffchers huisjes, daer het goet leggen voor de fchepen is, tot dicht aen de wal.

By de hoek van 't gat der haven, aen de Weftzijde, kunnen de fchepen ook veiligh leggen, met een tou aen het lant vaft, en met een anker 't zeewaerts: maer het is'er met eene Noorde-wint geen goet leggen: dewijl de zee dan vry rolt.

Op de Ooft of Noord-Ooftzijde, by de ingang der haven, ftaet een fterk kafteel.

Porca. Tuffchen het Oofte en Noorde lagh wel eer een zeer fterke ftad: in de welke in aeloude tijden gebeurde, dat de knechten, by afwezen van hunne meefters, de gelegentheit waernamen, en gelijkerhant het kafteel befprongen, en den heer des kafteels dootfloegen, die namaels door de ftedelingen daer over met de wapenen aengetaft en geftraft wierden. Voorts wiert het kafteel tot een beter vefting gemaekt en *Aponocaftro*, dat is, *bovenkafteel*, genoemt. Tegen over dit kafteel leit, aen den anderen boght der haven, een * kafteel *San Demetrio* by d'Italianen genoemt: en ten Wefte, op een punt of uithoek, een ftedeken *Pollona*, of *Dolone*: gelijk andere het noemen.

* Of ftedeken.

Aen de Zuid-Weftzijde des eilants, en benoorde het ftedeken *Pollona*, is een grote inboght *Sant Domingo*, of *Dominico* by d'Italianen genoemt, daer in goede ankergront voor de fchepen op zeftien vadem waters is. Meer Ooftwaerts leit aen dezelve zijde een uithoek, *Cabo S. Bafilio* genoemt.

Men ziet nu noch op dit eilant kentekenen van een fraei graf, daer in *Meniftheus*, zoon van *Thefeus*, en broeder van *Demofon*, zou begraven zijn, die ten oorlogh na *Troje* getrokken was. Dees, van dien aenflagh weerom komende, en door onweer aen dit eilant vervallen, quam aldaer te fterven. Waerom hem aldaer een prachtige grafftede opgerecht wiert. Porcacchi.

Het eilant *Melos* wort, om zijne vruchtbaerheit, by d'ouden zeer geroemt: dewijl het eertijts zeer overvloedelijk vruchten voortbraght: die wonderlijker wijze haeft rijp wierden: want het gezaei wiert'er, zoo men *Theofraft* geloven magh, binnen de dertigh dagen rijp, welke vroege rijpheit der vruchten, door de natuur en aert des gronts, die warm en zwavelaghtigh is, veroorzaekt wort. De cauf. plant. lib. 14. c. 12.

Het ganfch eilant gaf ook overvloedelijk voetfel, dewijl het veel koren, olie, en matelijk wijnen voortbraght.

Men zeidt, (zoo *Ariftoteles* getuight,) dat op het eilant *Melos* d'uitgegrave plaetfen van zelve weer vol aerde worden: het welk een teken van overgrote vruchtbaerheit en volheit des eilants is.

Het eilant *Melos* geeft ook eene zekere aerde, *Melia* of *Melias*, by d'ouden na het eilant genoemt: gelijk het eilant *Lemnos*, Lemnifche aerde: *Sa-*

mos, Samische aerde, en het eilant *Cimolos*, Cimolische aerde geeft.

Dan het dient aengemerkt, dat d'aerde *Melia* twederlei is: d'eene was by d'artsen, en d'andere by de schilders in gebruik. De laeste wort by *Plinius*, *Vitruvius*, en *Plautus*, *Melinum* genoemt, die wit is, volgens *Plinius*, en de beste op het eilant *Melos* valt. D'eerste is aschverwigh.

De schilders gebruikten gene andere, als de witte Melische aerde, en niet de aschverwige.

Dioscor. lib. 5. Plin. lib. 35. c. 13. Daer valt zeer veel, en d'edelste zwavel: als ook aluin: want de beste aluin, naest d'Egyptische, valt op *Melos*, zoo *Plinius* schrijft: met byvoegen, dat de beste aluin van allen is, die men, na het eilant *Melos*, Melische aluin noemt. Geen aluin heeft groter kracht van zamen te trekken: noch van zwart en hert te maken. Geen aluin is ook dikker. Onder alle soorten van aluin is de krachtighste, die van het eilant *Melos* gebraght wort.

Bochart. Hierom willen eenigen, dat *Melos* ook *Zefyria* gebroken zou genoemt zijn: te weten, van het Fenicisch woort *Zeripha*, dat *aluinaghtigh* gezeit is.

Porcach. Het eilant is ook rijk van zwavelachtige wateren, die heilzame en gezonde baden geven, tot genezing van vele ziekten. Daer zijn ook andere treffelijke en geurige wateren, die, in het vallen van het geberghte, een aengenaem geruis en geraes maken.

Men vind'er ook sardonix-steen, die een steen is, onder zwart, in het midden wit, en boven ros.

Tavern. *Milo* verschaft nu niet als meulenstenen, om koren te malen, die na *Konstantinopolen* vervoert worden.

Thucid. D'oude Griekse Meliers waren kolonyen of volkplantelingen der Lacedemoniers.

Ten tijde des Zalighmakers, onder keizer *August*, woonden vele rijke Joden op *Melos*, als uit schrijven van *Josephus*, de Joodsche histori-schrijver, te bespeuren is: want zeker jongeling, uit Joodschen geslaghte, quam op dit eilant, en kreegh, onder schijn van koninglijken stam, een grote meenighte gelts van de Joden: dewijl hy zich by hen voor *Alexander*, zoon van den Joodschen koning *Herodus*, uitgaf, dien de vader doen doden had.

D'inwoonders van *Milo* zijn nu ten dele Grieken, en ten dele Turken: doch meest Grieken.

D'Atheners zonden ontrent vier hondert jaren, voor des Zalighmakers geboorte, zestigh schepen na het eilant *Melos*, bemant met twee duizent soldaten, onder beleit van *Nicias*, zoon van *Nicerates*, met voornemen van de Meliers t'onder te brengen; dewijl die weigerden hen te gehoorzamen, en met hen in een verbont te treden. Maer wanneer de Meliers zich tegen d'Atheners stelden, verwoesten die hun lant, en scheepten weer te rugh van daer.

Ontrent vier honderten twintigh jaren, voor des Zalighmakers geboorte, deden d'Atheners het eilant *Melos* den oorlogh aen; dewijl d'eilanders van *Melos* den Atheners niet wilden gehoorzamen, gelijk de rest der eilanders. Zy staken met dertigh van hunne eige schepen, en met zes van *Chios*, en twee van het eilant *Lesbos*, in zee: bemant met twaelf hondert zwaer gewapende soldaten, drie hondert booghschieters, die alle van hun eigen volk waren: behalve die, waren op de schepen vijftien hondert zwaer gewapende soldaten, van de bontgenoten en eilanders, verdeilt.

Na dan d'Atheners met deze toegeruste vloot in zee gesteken waren, zonden de opperhoofden *Kleomedes*, zoon van *Lykomedes*, en *Tisias*, zoon van *Tisimachus*, eer zy eenige schade aen het eilant *Melos* te lande deden, gezanten, om met die van *Melos* in gesprek te treden.

De Meliers braghten de gezanten niet voor den volke, maer deden hen voor d'overheden en een klein getal volks zeggen en verklaren, waerom zy gekomen waren.

Maer de gezanten der Atheners, keerden onverrichter zake weer in het leger. D'Atheensche krijgs-oversten, ziende dat de Meliers niet wilden gehoorzamen, bereiden zich aenstonts, om hen den oorlogh aen te doen, en besloten de Meliers met eene muur ront-

om

om in de ſtad. Na d'Atheners aldaer hun volk in bewaring, en dat van de bontgenoten te water en te lande gelaten hadden, trokken zy met het grootſte gedeelte des krijgsheirs te ruch. Maer d'andere, die bleven, hielden de plaetſe belegert.

De Meliers beſprongen de muur der Atheners, na de zijde van de ſtad, des nachts, en hieuwen de waghten ter neer. Voorts haelden zy lijftoght en andere behoeften, zoo veel zy konden in de ſtad, en hielden zich ſedert ſtil. Maer d'Atheners waren namaels beter op hun hoede.

Des volgenden winters namen de Meliers een ander gedeelte van den muur der Atheners in, dewijl die aldaer gene grote waght hadden: hier over quam daer na een verſch heir der Atheners. Na dat, onder beleit van *Filokrates*, zoon van *Demeas*, gekomen was, gaven de Meliers, dewijl zy eenige verraderye binnen gehad hadden, zich van zelfs aen d'Atheners over, om met hen na hun welgevallen te leven. D'Atheners dan deden alle de genen, die zy gevangen kregen, van veertien jaren af en daer boven, doden, en namen de vrouwen en kinderen gevangen. Zy zelfs behielden het eilant, en zonden namaels vijf hondert inwoonders daer op.

Strabo gedenkt ook, hoe d'Atheners t'eener tijde een krijgsheir na het het eilant *Melos* zonden, en het meeſte jongmanſchap ter neer matſten.

Buiten aen de Noord-Ooſthoek van de haven van *Milo* leggen twee klippen, die na *Antimilo* toe ſtrekken. Tuſſchen deze klippen en de Noord-Ooſthoek, kunnen de ſchepen deurzeilen, maer niet tuſſchen de klippen, dewijl het daer vuil en rudzigh is.

Eiland Argentera. Dicht beooſte het eilant *Milo*, en tegen over d'uithoek *Capo Bianco*, leit een klip of eilant, *Argentera* by d'Italianen genoemt, dat zoo veel als *zilver-eilant* zeggen wil, van wege eene zilver mijne op dit eilant.

Argentera wort nu by de Grieken *Cimolo* of* *Kimolo* genoemt. Uit den naem *Cimolo*, dien de Grieken noch aen dit eilant behouden hebben, blijkt dat dit het zelve eilant *Cimolus* zy, dat *Ptolemeus* en *Strabo*, met dien naem, onder d'eilanden *Cykladen* gedenken: dies eenige hedendaeghse ſchrijvers t'onrecht willen, dat *Cimolus* nu *Polino*, of *Sikandro*, zou genoemt zijn.

* en deze kaer gebr ken bolu Tim.

Het eilant *Cimolus* was by d'ouden door zekere aerde vermaert, *Cimolia* of Cimoliſche aerde na dit eilant genoemt: welke groot gebruik in d'artzenye had, en zeer treffelijk was, om vuile kleren af te waſſchen en te reinigen: gelijk ook daer van, met aſch en zalpeter, een zekere loge gemaekt wert, waer mee d'ouden in de badſtoven de vuiligheit des lichaems afwieſchen en veeghden.

Plinius ſtelt twederleie *Cimolien* of Cimoliſche aerden, die tot het gebruik der artzenye behooren, een witte, en een purperaghtige.

De aerde *Cimolie* is krijtaghtigh, gelijk die ook *Plinius* onder de ſoorten van krijt rekent. Hierom noemt *Ovidius* dit eilant, de krijtige velden van *Cimolus*.

Tuſſchen *Milo* en *Argentera*, by de hoek, *Pollona* of *Polignia* genoemt, is, benoorde om een grote ſteile hoek, een grote inboght. Aldaer ſtaet een kappelletje aen dit eilant, daer voor de ſchepen goeden ankergront op zes vadem waters vinden.

Midden in het kanael of vaerwater, tuſſchen *Milo* en *Argentera*, leit eene drooghte, drie en een halve vadem onder water: daer op het met eenigh hert weer, en een Zuid-Weſte wint, zoo vrezelijk brant, dat gene ankers noch touwen daer op houden kunnen.

Antimilo is een klein en ront eilandeken, en leit beweſte *Milo*, recht neffens of voor de haven van *Milo*, waer om het ook alzoo genoemt is, want *Antimilo* is zoo veel, als *voor Milo* gezeit. Antimilo.

Het kan wel acht of negen mijlen in zee gezien worden, en vertoont zich van verre als een ronde bergh.

D'andere eilanden rontom *Milo*, aen de Zuidzijde gelegen, zijn *Barvoco*, *Peteni*, *Remomilo*, en aen de Weſtzijde *Annanea*.

Aen de Zuid-Weſthoek van *Milo* leit een eilandeken *Braſoniſi*: daer de ſchepen een goede ree, voor eene Noord-Weſte wint, op tien, twaelf en veertien vadem waters vinden. Braſoniſi.

Sparti-neo. Bezuide, dicht aen *Argentera*, leit een eilandeken, *Spartineo* genoemt, daer het goet zetten voor de schepen is, dewijl die met alle winden daer uit kunnen lopen. Men heeft'er over al goeden ankergront. Maer bezuiden d'eilandekens is het overal vol vier, waer door d'ankers aldaer niet wel houden kunnen. Rontom het eilant *Milo* leggen vele klippen.

Eilant *Delos*, nu *Sdilis*.

HEt eilant *Delos* is alzoo by d'oude Grieken en Latijnen genoemt, en anders ook by hen *Cynethos* of *Cynthos*, na *Zynthus*; zoon van *Apollo* of *Oceaen*.

Plin. Het wert ook nu *Asteria*, dan *Pelasgia*, *Chlamydias*, *Lagia*; *Pyrpole* of *Pyrrile*, *Scythias*, *Midia*, *Ortygia*, en * *Latonia Delos* geheten.

*Virgil. lib. 3. Æneid.

Het wert *Ortygia* genoemt, na de meenighte van quakkelen, die eertijts daer op hielden, of dewijl die aldaer het allereerste gezien waren: want *Ortyx* bediet op Grieksch een *quakkel*, hoewel men nu geene quakkels daer op verneemt.

Plin. Solin. Het was *Pyrrile* genoemt: naerdien aldaer allereerst het vuur en vuurschoppen zouden gevonden zijn: want *Pyr* bediet op Grieksch *vuur*. Het was *Asteria* geheten, na den dienst van *Apollo*: en *Lagia*, na den jaght of meenighte der hazen.

De naem *Delos* is, volgens eenparigh gevoelen van de meeste schrijvers, van het Grieksch woort *Delein* gesmeet, dat *verschijnen*; *openbaer* en *klaer* worden bediet: maer waerom, en uit wat reden het alzoo zou genoemt zijn, wort verscheidentlijk uitgeleit.

Het eilant wiert *Delos* (volgens *Plinius*, uit *Aristoteles*) genoemt; dewijl het lang verborgen gebleven was, en daerna schielijk uit zee te voorschijn quam, of ontstont en openbaer wiert: hoewel dit zelve ook anderen eilanden aen dien oort by ouds te beurt gevallen was: want men leest by *Plinius*, hoe dertien eilanden uit zee ontstaen waren: waer onder *Delos* en *Rhodus* de voornaemste. Of *Jupiter* had, zoo men de fabelen der ouden geloven magh, wanneer *Latona* zou baren, dit eilant, daer het te voore in zee verborgen lagh, *openbaer* gemaekt.

Of dit eilant zou, zoo andere oude schrijvers getuigen, hierom *Delos* genoemt zijn; dewijl dit het eerste van alle andere eilanden verscheen, na het aflopen der wateren des watervloets, die in de eeuwe van *Ogyges* (dien eenigen voor *Janus*, en andere voor *Noach* houden,) ontstaen was, lang na den watervloet van *Deukalion*. Aldus schrijft *Solinus* in de volgende woorden: *Na den eersten watervloet; ten tijde van Ogyges, wanneer een gedúurige naght den dagh, meer als negen maenden had verduistert, is bemerkt, dat Delos voor alle andere landen door de zonne-stralen verlicht zy, en daer van den naem bekomen hebbe, dewijl dat het eerste te voorschijn quam.*

Maer ook dit gevoelen steunt op een louter verzierde en qualijk gesmede fabel; schoon men al stellen wilde, dat de byzondere watervloeden de zee zouden hebben kunnen doen opjagen: want na het vertrek en aflopen der wateren, zou *Delos* veel meer het laeste der eilanden verschenen zijn; dewijl het een zeer laegh eilant is: en niet een van alle de nabygelege of omleggende eilanden is'er, als *Andros*, *Tino*, *Mykonos*, *Scyros* en *Naxia*, of die leggen alle ongelijk hoger uit zee.

Zoo andere, na den voorgang van *Stephanus* beuzelen, zou dit eilant *Delos*, van wegen de waerzeggeryen, genoemt zijn; dewijl daer op, door het orakel van *Apollo*, dingen verklaert en geopenbaert wierden, die duister, qualijk of bezwarelijk uit te vinden waren, en anders in duisternis zouden begraven gebleven zijn.

Of het eilant wert *Delos*, dat is, *klaer* genoemt; dewijl *Apollo* op dit eilant klare orakelen uitte; daer hy op andere plaetsen duistere antwoorden gaf.

Andere daer en tegen houden voor het waerschijnelijkste, dat het eilant by d'oude Grieken hierom *Delos* zou genoemt zijn; dewijl *Latone* aldaer van *Apollo* en *Diana* gelagh, en op dit eilant derfde verschijnen, na zy door

de

de gansche werelt voor de gramschap van *Juno* gevlught, en door den draek *Python* vervolght was.

Noch heden wort dit eilant by de Grieken, in het dobbel of meerfout getal, *Dili* genoemt: want zy begrijpen onder een zelven naem ook een ander klein eilant, wat zuidelijker en beoosten *Delos* gelegen, en *Rheneia* by d'ouden genoemt, dat van verre een en het zelve eilant met *Delos* schijnt te zijn: te weten, het grootste en Westelijkste, en Noordelijk eilant, *Delos* by d'ouden geheten, noemen zy groot *Delo*, of *Dili*, en het ander Oostelijkste, Zuidelijk, *klein Dili*, dat d'ouden *Rheneia* noemden. Doch in plaetse van *Dili*, vindmen by ons zeevolk en verscheide schrijvers, en in de meeste zeekaerten, *Sdiles*, of *Sdili*, en *Sdille*, en *Lisdelis* uit onkunde gespelt: welke misslagh en doling mogelijk hier uit ontstaen is, dewijl de Grieken, wanneerze willen zeggen, na *Delos*, *Eis Dilous*, en by verkorting *Sdilous* of *Sdiles* zeggen.

Ovidius noemt *Delos* het *Wit Delos*.

Delos leit in d'Egeesche zee, met d'eilanden *Cykladen* rontom hem: gelijk ook die eilanden, van wegen deze gelegentheit rontom *Delos*, *Cykladen* by d'oude Grieken genoemt werden: want schoon zy op een verre afstant van *Delos*, gelegen zijn, zoo leggen zy evenwel in 't ronde, of in een kring, rontom *Delos*. Een kring, of ront, nu wert by de Grieken *Cyklos* genoemt. Het wort voor het beroemste onder het getal der eilanden *Cykladen* gehouden. Solin.

Het leit acht of tien Italiaensche mijlen ten Zuide van het eilant *Tino*, en drie ten Weste van het eilant *Mikone*, en Oost-Zuid-Oost ontrent twee Duitsche mijlen van het eilant *Sira*, en vijf ten Noorde van *Paros* en *Nixsia*. Whel. Spon.

Het is een smal eilant, heeft niet boven vijf of zes Italiaensche mijlen in 't ronde, en is tweemael zoo lang als breet. Het leit laegh: maer is klippigh, en dien volgens onvruchtbaer.

Het eilant *Delos*, als ook *Rhodus*, wort by *Plinius* gezeidt, uit zee ontstaen, opgedoken of opgeschoten te zijn. Ook zou het, volgens schrijven van *Plinius*, lang in zee gedreven of gedobbert hebben.

Zoo ook de poëten beuzelen, zou het ei-

eilant *Delos* langen tijt te voore, in zee, rontom de kusten en stranden, gedreven en gedwaelt hebben. Het welk by dezen voorval zou ontstaen zijn.

Als *Jupiter Latone* verkraght had, wilde hy ook haer zuster *Asterie* verkraghten; maer die wenschte van de goden in een vogel te mogen verandert worden: en veranderde of verwentelde daer op in eene quakkel. Wanneer zy nu, na den aert der quakkels, over zee vliegen wilde, wiert zy door *Jupiter* aengeblazen en in een steen verwentelt: dies zy zonk, en lang onder de baren verborgen bleef. Namaels wert zy door *Jupijn*, op bede van haer zuster *Latone*, boven het water tot een eilant verheven, en eerst aen *Neptuin*, en daerna aen *Doris*, moeder der *Nereïden*, of zee goddinnen, toegewijd, maer dwaelde of dobberde gins en weêr, langs de kusten en stranden.

Wanneer daerna *Juno* de zwangere *Latone*, door het toezenden van den slangh of draek *Python*, deed vervolgen, en *Latone* uit alle landen verdreven was, wert zy eindelijk door de zuster *Asterie*, wanneer die tot een eilant uit zee boven gekomen was, ontfangen: waer op *Latone* eerst *Diana*, en daer na God *Apollo* baerde. Zoo dra *Latone* op het eilant gekomen was, wiert het vast gehecht, daer het te vore omher zworf By Strabo. en dreef. Gelijk de poëet *Pindarus* in de volgende woorden aldus schrijft: *Te voore was de staet des eilants ellendigh, door de golven en baren van allerleie winden. Maer na de Goddin, door heilige smerten gedreven, daer op gekomen was, rechten zich vier pilaren, met diamante voetstallen, op een rouwe steenrotse overeind. Zy aldaer barende zagh een goddelijken kroost.*

Doch zoo *Virgilius* melt, zou *Apollo* het eilant *Delos*, dat te voore rontom de kusten en stranden dwaelde, met d'eilanden *Mykone* en *Gyaros* verbonden hebben, als blijkt uit zijn volgend schrijven.

In het midden der zee wort een zeer aengenaem lant bewoont; dat aen de Lib. 3. *moeder der Nereïden, en aen den Egeeschen* Æneid. *Neptuin heiligh is: het welk de godvruchtige booghschieter (Apollo,) wanneer het rontom de kusten en strande dwaelde, met het hoge Mykone en Gyaros verbond, en gaf het onbeweeghlijk te bewoonen, en na de winden niet te luisteren.*

Het eilant *Delos* was aen *Apollo* heiligh en gewijdt, gelijk *Cyprus* aen *Venus*, en *Rhodus* aen de *Zon*: desgelijks aen *Neptuin* en *Doris*, moeder der Nereïden of Zee-nymfen, als *Virgilius* melt: by wien *Delos*, het zeer aengename lant, heiligh aen de moeder der Nereïden, en aen den Egeeschen *Jupijn*, genoemt wort.

Delos had, zoo *Strabo* getuight, eene stad op eene vlakte gelegen, en eenen tempel van den Delfischen *Apollo*, door * *Erysichton*, zoon van *Cekrops*, * Eb. gesticht: als ook een *Letaon* of tempel He. lib. van *Latone*, en een *Artemisium* of tempel van *Diana*: want *Diana* wiert by d'oude Grieken *Artemis* genoemt.

Buiten het *Artemisium* waren de graffteden van *Hyperoche* en *Laodice*, Her. twee Hyperborische of hoogh Noordsche meiskens: en achter het *Artemisium*, na 't Ooste, de graffteden van *Argis* en *Opis*, twee andere Hyperborische meiskens, gelijk aenstonts breder zal gezeit worden.

De poëet *Virgilius* gedenkt den tempel van *Delos*, in het meerfout getal, en noemt die de tempelen des Godts, (versta *Apollo*) die op eene herde steenrotse gebouwt waren. *Makrobius* stelt ook op *Delos* eenen tempel van *Providentie* of Voorzienigheit.

In dezen aelouden tempel stont een hoornen altaer, dat onder de zeven wonderen des werelts geroemt wiert; Plutarch dewijl het noch door lijm, noch door eenigen anderen bant t'zamen gehecht was: maer uit rechter beeste hoornen alleen t'zamen gevoeght en gestelt.

De stad *Delos* was met rijkdommen opgepropt, en als een koopmerkt: Cicer. want derwaerts trok by ouds elk een met koopwaren ten koophandel.

Virgilius noemt deze stad, *Apollosstad*, dewijl die aen *Apollo* heiligh en gewijdt was.

Strabo stelt boven of neffens de stad Berg een hogen en rouwen bergh, *Cynthus* Cynthus genoemt, die gezeit wort van zulken hooghte te zijn, dat hy het gansch eilant overschaduwt; hoewel *Spon* en *Wheler*, als ooghtuigen, dien bergh klein maken.

Men zeidt *Latone*, op dezen bergh, *Apollo* en *Diana* zou gebaert hebben: na welken bergh *Apollo*, de Cyntische

sche *Apollo*, en *Diana*, de Cyntische *Diana* gebynaemt wort.

Virgilius gedenkt ook den bergh *Cynthus*, met byvoegen, dat *Diana* over den *Cynthus* de ryen geleit.

Door het eilant vloeide wel eer een vliet, riviere of fonteyne, *Inopus* by d'ouden genoemt: hoewel die nu niet meer daer te vinden is: dies deze riviere misschien niet anders was, als een middelmatige beke of scheut, die noit als by regen ontstont: of als een enkele fonteyn, die, door het neerstorten van zoo vele puinhopen, nu daer onder voor het gezigt verborgen leit. Ook noemt *Plinius* deze vliet of scheute niet, als met den naem van fonteyn of bron. Hy verhaelt'er iet wonderlijks van, te weten, dat die wast en zakt ten zelven tijde, als de *Nyl* in *Egypten* wast en zakt. Waer over eenigen beuzelzinnigheit gewilt hebben, dat hy door onderaertsche gangen met den *Nyl* gemeenschap zou hebben.

Het eilant *Delos* was door de geboorte van *Apollo*, en door den tempel, en het orakel van *Apollo*, onder d'oude Grieken en Romeinen zeer berught en vermaert, als de poëten *Pindarus*, *Homeer* en *Kallimachus* getuigen: want *Apollo*, zoo de poëten van dien tijt beuzelen, gaf in de zes zomer-maenden op *Delos*, en in de zes winter-maenden te *Patara*, eene stad van *Lycie*, den vragers door het orakel antwoort: waerom het orakel van *Apollo* op *Delos*, by *Virgilius*, het orakel van *Ortygia* genoemt wort. Want van wegen *Apollos* geboorte op *Delos*, en het uiten der orakelen, door *Apollo*, op *Delos*, wort hy by den poëet *Virgilius*, de Delische Wichelaer genoemt. *Delos* was ook *Ortygia* geheten.

De rontom leggende eilanden, *Cykladen* genoemt, hebben ook *Delos* roemrughtigh gemaekt: die derwaerts ter eere, uit den naem van het gemeen, orakel-raetvragers, offerhanden, en reyen van maeghden zonden, welke op het zelve grote panegyren of kermissen aenrechten.

Zoo heiligh wiert het eilant *Delos* by d'ouden gehouden, dat niet geoorloft was, daer op eenen dode te begraven, of te verbranden; maer de Delier hadden hunne grafsteden op het klein eilant *Rheneia*, vier stadien van *Delos*, volgens *Strabo*, gelegen. Het wert ook niet gedooght eenen hont op *Delos* te houden: ter oorzake misschien van de meenighte van konijnen en hazen, die op dit eilant hielden, en aldaer geweldigh vermeenighvuldigden: dewijl de honden die haest zouden uytgerooit hebben: want naerdien *Delos* een heilige of gewijde oort was, zoo behoorden ook zelfs de beesten aldaer eene veilige schuil-plaetse te vinden.

Hier uit is de zuivering, loutering, of reiniging van *Delos* ontstaen, die d'Atheners veelmalen hebben doen bezorgen en in 't werk te stellen. Wort gereinight.

Pisistratus, heer of koning van *Athene*, heeft, zoo *Herodoot* melt, uit kracht der orakelen, het eilant *Delos* gezuivert en gereinight in dezer wijze. Zoo verre d'uitzight van de tempel reikte, deed hy uit dien gehelen oort de doden opgraven, en na eenen anderen oort van *Delos* overbrengen. Daer na hebben weêr d'Atheners het eilant gereinight, als *Thucidides* aldus verhaelt.

D'Atheners reinighden het eilant van *Delos*, volgens zeker orakel: want koning *Pisistratus* had het te voore gereinight, doch niet het geheel eilant; maer alleenlijk zoo verre als d'uitzighte des tempels reikte. Het wert toen geheellijk aldus gereinight. Zy sloopten alle de graven der doden, die op *Delos* waren, en geboden, dat sedert niemant op dit eilant zou sterven, noch gene vrouw baren: maer datmen zoodanige luiden na *Rheneia* zou overbrengen, dat niet verre van daer is: welk eilant *Polykrates*, koning van het eilant *Samos*, na het ingenomen te hebben, aen den Delischen *Apollo* toewijde; bindende het met een keten aen *Delos* vast. Wanneer de zuivering gedaen was, stelden d'Atheners toen eerst het vijfjarigh feest in, dat zy op *Delos* vierden. Dus verre *Thucidides*.

Ook schijnen andere heidenen, en zelfs de Persianen, altijt grote eerbiedigheit aen het eilant *Delos* toegedragen te hebben: als blijkt uit het volgend schrijven van *Herodoot*.

Als op het vier hondert en tachentighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, de Persianen onder koning *Darius*, *Hydaspes* zoon, vele eilanden

van dien oort verovert, en tempels en steden verbrant hadden, trokken zy, met eene vloot schepen, na d'andere eilanden, om die ook te veroveren. Midlerwijle verlieten de Deliers zelfs het eilant *Delos*, en trokken al vlughtende na het eilant van *Tenos*.

Herod. *Datis*, de Persische admirael, die voor uit zeilde, wilde niet gehengen noch toestaen, dat de schepen voor *Delos* zouden aenkomen; maer daer voor by aen het eilant *Rheneia*. Wanneer *Datis* vernam, waer de Deliers waren, zond hy eenen heraut, en sprak hen aldus aen. *O heilige mannen! waerom zijt ghy lieden al vlughtende vertrokken, en hebt van my een quaet gevoelen? want ik ook zelf ben zoodanigh gezint, en my is van den koning belast: op welke plaetse twee Goden zijn, dat ik die plaetse, noch dier inwoonders niet zou beledigen. Keere dan weder tot uwe goederen, en bewoone het eilant.*

Wanneer *Datis*, door den heraut, dit den Deliers had doen verkundigen, braght hy aenstonts drie hondert talenten wierooks op het altaer ten offer, om te verbranden. Na dat gedaen te hebben, trok hy eerst met zijn krijgsheir na *Eretria*.

Na zijn vertrek wert het eilant *Delos* beweeght, zoo de Deliers zelfs zeggen, dat, tot aen de tijden van *Herodoot*, (zoo dees schrijver zelf getuight) niet beweeght geworden was. Dies vertoonde God *Apollo* dit voorspook en voorteken der rampen en onheilen, die den menschen zouden overkomen. Want onder *Darius*, *Hydaspes* zoon, en onder *Xerxes*, *Darius* zoon, en onder *Artaxerxes*, *Xerxes* zoon, was, in die drie mans levens achter een, *Grieken-lant* meer quaets overgekomen, als in twintigh mans levens te voore: eensdeels van de Persianen, en eensdeels van d'opperhoofden, die na de heerschappye stonden. Aldus was het niet ongerijmt, dat *Delos* beweeght wiert, daer het nochtans te vore onbeweeghelijk was. Waer van in het orakel aldus geschreven is. *Ik zal ook Delos, hoewel het onbeweeghelijk is, bewegen.* Dus verre uit *Herodoot*.

Deliers door d'Athe- Ontrent op het jaer, voor des Zalighmakers geboorte, vier hondert twee en twintigh, dreven d'Atheners de Deliers van het eilant *Delos*: dewijl zy achten, dat de Deliers, die de kerkelijke zaken ga sloegen, niet zuiver noch rein waren ter oorzake van zeker oudt laster-stuk of misdaet: want dit oordeelden zy aen de zuivering des eilants noch over te schieten. De Deliers begaven zich na *klein Asie*, in de stad *Atramytion*, met der woon, welke *Farnace* hen gaf, nemende de genen, die d'eerste quamen, de plaetse in. Niet lang daerna gaven d'Atheners de Deliers het eilant *Delos* weêr om, gedaghtigh aen de schade, die zy in het vechten geleden hadden, en aen het orakel van *Apollo Delfos*: door het welk zy daer toe vermaent waren. Namaels deed *Astakus*, de Persiaen, gezant van * *Tissafernes*, deze Deliers, die te *Atramytion* waren gaen woonen, uit een verborge haet tegen hen op gevat, met schichten doot schieten: want als hy den voornaemsten, onder hen, had doen aenzeggen, om zich tot den velttogt te vervaerdigen, zoo bragt hy hen, onder schijn van vrientschap en verbont, buiten, en deed hen, wanneer zy aten, met zijn volk rontom omringen, en toen met schichten doot schieten.

De Deliers hadden zekere heilighdommen, die zy van de Hyperboren of hoogh-Noordsche volken, aen een tarruwen-halm gebonden, in dezer wijze ontfangen hadden.

Deze heilighdommen, gebonden aen een tarruwen-halm, waren van de Hyperboren gebraght, en by de *Scythen* gekomen. Van de *Scythen* hadden elk van de naeste gebuur-volken die ontfangen, en verre na 't Weste, tot aen *Adrie*, gebraght: van daer waren die na het Zuide gezonden, en hadden, onder de Grieken, de Dodoneers d'eerste dezelve ontfangen: van die waren zy na den zeeboesem * *Melis* afgebraght, en op het eilant *Eubea* overgekomen, en aldaer van stad tot stad gezonden, tot aen de stad *Karystos*.

Want de Karystiers waren de genen, die dezelve op *Tenos* overbraghten: en de Teniers op *Delos*. En aldus zeidtmen waren toen deze heilighdommen op *Delos* gekomen. Maer eerst hadden de Hyperboren twee meiskens gezonden,

den, die de heilighdommen droegen, die de Deliers zeiden *Hyperoche* en *Laodice* te zijn.

Te gelijk met hen hadden de Hyperboren, veiligheits halve, vijf aenzienelijke burgers gezonden, die, ten tijde van *Herodoot*, Petifeers genoemt wierden, en grote eere op *Delos* genoten. Maer wanneer deze, door de Hyperboren gezonden, niet weêr om keerden, zoo hadden de Hyperboren het qualijk opgenomen, dat hen de genen, die zy geduurigh zonden, niet weêrom gezonden wierden.

Dies zonden zy eenigen, die de heilighdommen, gebonden aen een tarruwe-halm, na hunne grens-buuren braghten, en den zelven belaften, met omzightigheit, dezelve heilighdommen van zich na een ander volk over te zenden. En deze heilighdommen, aldus voort en voortgezonden, waren, zoo de Hyperboren zeggen, op *Delos* gekomen. Wanneer nu deze Hyperborische meiskens op *Delos* quamen te fterven, dan wierden de meiskens en knechtkens der Deliers gefchoren. De meiskens, die voor het houwelijk de hairlokken afgefneden wierden, wondenze om een fpil, en zetten die op het graf: welk graf binnen het *Artemifium* of tempel van *Diana* was, in het ingaen op de linke hant: daer op een olijf-boom groeide. Maer de knechtjens der Deliers wonden het hair om zeker kruit, en zetten dat ook op het graf. Die eere genoten deze meiskens van d'inwoonders van *Delos*.

Zoo de zelve Deliers zeiden, waren *Argis* en *Opis*, twee maeghden, ook voor *Hyperoche* en *Laodice*, van de Hyperboren gereift, en op *Delos* gekomen. Deze nu waren gekomen, met haer brengende aen *Lucine* of *Diana* de fchatting, die zy voor het gezwint kinder-baren ingeftelt hadden. Maer *Argis* en *Opis* waren te gelijk met de Goden gekomen, die de Deliers andere eere bewezen hadden: want de vrouwen vergaderden haer ter eere ten reie, en zongen eenen lofzang, dien *Olen*, de Lycier, gemaekt had: waer in zy de namen van *Opis* en *Argis* noemden. D'eilanders en Jonen hadden daerna van de Deliers geleert, lofzangen van *Opis* en *Argis* te zingen.

Dees *Olen*, gekomen van *Lycie*, had ook andere lofzangen gemaekt, die op *Delos* gezongen wierden. D'asfche der benen, die op het altaer verbranden, wiert opgeraept, en op het graf van *Opis* en *Argis* gefmeten: dier graf was achter het *Artemifium*, dicht by d'eetzale der Cejers. Dus verre *Herodoot*.

Van ouds her, en al van der helden of *Saturnus* tijden af, was, zoo *Strabo* getuight, het eilant *Delos* by Grieken en Latijnen grotelijks geëert en hoogh geaght: want men beuzelt, dat aldaer *Leto* of *Latone*, van *Apollo* en *Diana*, in het kraem-bedde zou gelegen hebben. Te weten, *Latone*, dochter van den reus *Titan*, had van *Jupijn*, door hem verkracht, tweelingen ontfangen. Eilant Delos by d'ouden hoogh geacht.

Dit nam *Juno*, gemalin van *Jupijn*, zoo geweldigh qualijk op, dat zy tegen *Latone* den draek *Python* zond, die haer over den ganfchen aertbodem vervolghde, en aen de baring, die op handen was, gene ruft noch plaetfe verleende, tot dat *Latone*, eindelijk, na lang om herdolen, by haer zufter *Afterie* quam, die reets in het eilant *Delos* verandert was.

Na *Latone* by haer ontfangen was, baerde zy eerft *Diana*, die aenftonts, zoo dra zy gebooren was, hare moeder tot eene vrouwmoer verftrekte, en *Apollo* in het baren ontfing. *Apollo* daer na groot geworden, en gedaghtigh aen het ongelijk, dat zijne moeder wedervaren was, dode den draek *Python* met fchichten.

Na deze *Latone* wort *Apollo*, by de poëten, de Latonifche *Apollo*, en *Diana* de Latonifche *Diana* genoemt: desgelijks wort het eilant *Delos* na haer *Latonia* genoemt, dewijl *Latona* daer op *Apolla* en *Diana* gebaert had.

Delus aldus (zoo *Strabo* getuight) beroemt geworden, is, na *Korinthus* door de Romeinen verwoeft was, noch meer vermeerdert en vergroot: want derwaerts trokken koopluiden over, die daer toe door de vryheit des tempels van *Apollo*, en door de veiligheit en welgelegentheit der haven uitgelokt wierden: dewijl het zeer wel voor de genen gelegen was, die uit *Italie* en *Grieken-lant*, na *klein Afie* of *Anatolie* overfcheepten.

Aldaer wert een algemene byeenkomfte

komste des volks gehouden; die als een kermis of jaermarkt was: onder andere verscheenen'er de Romeinen allermeest.

Desgelijks getuight *Thucidides*, dat oulinks op *Delos* een grote volks by eenkomste van Jonen en andere eilanders gehouden wiert: want zy woonden met hunne vrouwen en kinderen de schouspelen by: gelijk noch by zijnen tijt de Jonen deden, op het feest, dat t'*Efesen* geviert wiert.

Strab. Na *Korinthos* herbouwt was, hebben d'Atheners het eilant in bezit genomen, en sloegen naerstelijk te gelijk de tempel-diensten en koopmerkten ga.

Wanneer de veltoversten van *Mithridates*, koning van *Pontus* in *klein Asie*, daer op gekomen waren, en de *ko- ning het eilant doen afvallen had, zoo verwoesten zy alles. Toen namen de Romeinen het woest eilant weer in, na de koning t'huiswaert geweken was. En het bleef sedert tot nu (te weten tot aen de tijden van keizer *August*, of geboorte des Zalighmakers) noch behoeftigh. Maer d'Atheners bezaten het toen. Dus verre uit *Strabo*.

* Of tieran.

Thucid. lib. 1 Toen *Xerxes*, koning van *Persie*, ontrent op het jaer 480, voor des Zalighmakers geboorte, *Grieken-lant* beoorloghde, maekten *Athene*, en andere steden van *Grieken-lant*, het eilant *Delos* tot een algemene schatkamer of schatkist, en bewaerden hunne schatten in den tempel van *Apollo*, daer in zy vergaderingen hielden.

Cornel. Nep. Vit. Arist. *Aristides*, een voornaem heer en burger van *Athene*, wert gekoren; om te beramen, hoe veel gelts ieder stad van *Grieken-lant* zou geven, tot het bouwen van een vloot, en toerusten van een krijgsheir. Op zijn goetdunken wierden jaerlijks vier hondert en zestigh talenten na *Delos* gevoert: al welk gelt men namaels na *Athenen* over braght: want d'ouden hadden eene gewoonte zoo hun eige, als 's lants gelt, in de tempels ter bewaring te leggen.

Ja zoo heiligh wert ook de tempel en het eilant *Delos* gehouden, dat de grootste onderlinge vyanden, wanneer zy aldaer by elkanderen quamen, d'een den ander gene vyantschap betoonde: want als op het hondert en zes en zestighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, de Roomsche gezanten *Kajus Popillius*, *Kajus Decimius* en *Kajus Hostilius*, na *Egypten* getogen waren, om *Antiochus*, koning van *Syrie*, met *Ptolemeus Filometer*, koning van *Egypten*, te vereenigen en bevredigen, quamen zy in het overschepen aen het eilant *Delos*: alwaer zy vijftigh galjoten, van *Perseus*, koning der Macedonen, en vijf galeyen van *Eumenes*, koning van *Pergamum*; vonden, met welke beide koningen toen de Romeinen in oorlogh waren: maer de heiligheit des tempels en eilants bewaerde of hield, zoo *Livius* melt, hen alle ongekrenkt.

Derhalven verkeerden de Romeinen en Macedonen, en het bootsvolk van koning *Eumenes*, vermengt onder malkanderen in den tempel: want de godsdienstigheit, of vrucht der plaetse, gaf een stilstant van wapenen.

Ook melt *Cicero* de grote eerbiedigheit en aendaght, die d'ouden aen het eilant *Delos*, en aen den tempel van *Apollo* toedroegen, in de volgende woorden.

Zoo groot is de kraght van dezen Godsdienst, en was altijt, dat zelfs ook de Persianen, wanneer zy den ganschen oorlogh allen den Goden en menschen van Asie hadden aengezeit, en, met eene vloot van duizent schepen, aen het eilant Delos gekomen waren, niet bestonden een eenigh ding te schenden of aen te raken.

Desgelijks getuight *Makrobius*, dat de Delische tempel, op die zelve steenrotse, altijt onbeweeghelijk gebleven zy: daer alle d'andere tempelen in *Grieken-lant* door brant, roven en aertbevingen gesloopt waren.

De Romeinen, zoo *Polybius* getuigt, hadden *Delos* ook tolvry gemaekt. In lat. pro a... nil.

Wanneer de stad of eilant *Delos*, op het acht en zestighste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, met rijkdommen (zoo *Cicero* schrijft) opgepropt en zonder muur was, en niet vreesde, en derwaerts van alle oorden elk een met koopwaren en goederen na toe trok, viel de zeerover *Athenodorus* daer op, en voerde d'inwoonders gevangkelijk wegh, en vernielde desselfs beelden der Goden. Maer *Kajus Triarius* herstelde de verwoeste landeryen Bib... Pho...

der

der stad, en deed *Delos* met eene muur omringen.

Ten tijde des Trojaenschen oorloghs regeerde op *Delos* een koning, met name *Anius*, die ook te gelijk priester van *Delos* was: want in oude tijden waren de koningen ook priesters of pausen: als *Virgilius* melt. *Koning Anius, die ook een koning der menschen, en priester van Febus was.* Lib. 3. Æneid.

Dees *Anius* had zijnen oorsprong uit den stam van *Kadmus*, en tot moeder *Rhœo*, die uit *Staphylos*, zoon van *Bacchus*, gesproten was. *Rhœo* noemde hem *Anius*, van het Grieksch woort *Ania*, dat droefheit betekent: om dat zy om zijnent wille gequelt was: want als zy zwanger by *Apollo*, zoo men beuzelt, geworden was, baerde zy hem, na vele doolingen, in een hol van het eilant *Eubea*. Isacio Lyphr.

Dees *Anius* nam namaels *Dorippe* ten wijve: waer by hy drie dochters gewan, als *Eno*, *Spermo* en *Elais*: aen de welke *Bacchus* verleende, dat al wat zy aenraekten, na de verscheide eigenschap harer namen, in wijn, zaet, en olie veranderde: want *Elais* betekent op Grieksch *olie*, *Eno*, *wijn*, en *Spermo*, *zaet*.

Waer over deze drie dochters, wanneer een grote hongersnoot de Grieken in het belegh voor *Troye* quelde, van *Agamemnon* door *Palamedes* ontboden wierden, die ook het krijgsheir lang, naer men zeit, onderhielden en spijsden.

Deze fabel schijnt hier uit gesmeet, en verçiert te zijn, dewijl een grote overvloet van koren, wijn, en olie door *Anius*, priester van *Apollo*, in het leger der Grieken voor *Troye* gezonden wiert: welken voorraet van spijze hy uit d'offerhanden, by een geschraept had.

Men ziet hier, en doorgaens op het eilant, vele pilaren, en kolossen of reuzen beelden, die zeer uitstekend kunstigh doorwroght zijn, leggen. Plutarch.

Men vint'er grote brokken en stukken van marmere stenen, zoo van pilaren, als beelden: daer meê het eilant zoo geweldigh bedekt is, datmen, tot het stichten van eene stad, gene andere stenen zou behoeven, als die van dit eilant.

Aen de Westzijde des eilants, dicht by het Noordeind, en ontrent vijftigh treden van de kleine haven, vintmen een vierkante gront of stuk erfs, met elf pilaren van granit marmer, die binnen dit bestek noch overeind staen, met eenige andere op d'aerde leggende. d'Inwoonders van de nabygelege eilanden, die eenige kennis van historien hebben, noemen dit de Scholen, uit kracht van een oude overlevering, die melt, dat by ouds op die plaetse de scholen of *Gymnasien* waren: gelijk ook de meeste Kristen Korsairen het eilant zelve noch de Scholen noemen. Spon. Whel.

Niet boven een steenworp van daer, meer na 't Zuide, vindmen op een ovaels-wijze of langhwerpigen ronden gront of erf, de voetstal van een beelt, dat aen *Mithridates Euergetes*, koning van *Pontus*, gewijdt was.

In welken tijt zeker *Seleukus van* * *Marathon* schoolvooght was, als blijkt uit het volgend Grieksch opschrift, op dezen voetstal gehouwen. * Een stad van Attika.

ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ
ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΣΕΛΕΥΚΟΣ
ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΣ ΓΥΜΝΑ-
ΣΙΑΡΧΩΝ.

Dat is,

Seleukus, de Marathonier, schoolvooght, aen (of van) koning Mithridates Euergetes.

Dit opschrift zou tot bevestiging van de gemene overlevering van dezen puinhoop, dat die van eene *Gymnasie* of schole zy, kunnen strekken. Maer een groot stuk weeghs van daer, vindmen ook een ander diergelijk opschrift, hoewel verscheide van name: dies deze beide opschriften alleenlijk tot bewijs dienen, dat op *Delos* een *Gymnasie* of schole was: zonder men evenwel voor vast zou kunnen zeggen, dat die op deze eerste plaetse was: 't en zy men zeggen wil, dat op beide plaetsen scholen waren.

Eenigen houden, dat deze langwerpige ronde plaetse tot schipstrijden geschikt was, die tot vermaek des volks aengerecht wierden. Whel.

Ook zietmen in desselfs midden een hol of holligheit, die misschien diende

de, om het zeewater daer in te laten; dewijl zy genoechzaem laegh, en niet verre van de zee af leit. Deze plaetſe heeft ontrent drie hondert treden in de lengte, en twee hondert in de brete, en is met een muur van vier of vijf voeten hoogh, van den bodem af, opgehaelt: maer leit boven met den gront gelijk.

Eenige pilaren zijn op den kant blijven overeind ſtaen: waer uit men zou mogen beſluiten, dat daer rontom eene galderye was, 't zy tot gebruik, of tot çieraet, of voor beide.

Spon hout ook deze langwerpige ronde plaetſe voor de ſchip-ſtrijtplaetſe: maer hy plaetſt die vijftigh treden van de boven gemelde negen pilaren, en brenght het getal van de lengte en brete, van ſchreden tot voeten, en ſtelt drie of vier opgerechte pilaren op den kant, die hy acht van een galderye te zijn, welke of tot çieraet ſtrekten, of daer aen de kleine vaertuigen, die men tegen elkanderen deed vechten, vaſt gemaekt wierden.

De Griekſche poëet, *Kallimachus*, ſchijnt deze plaetſe op Griekſch *Trochoëſſa Limine*, dat is, *ront Meir* te noemen.

Beelt van Apollo. Spon. Whel.

Te gaen een weinigh verder, en meer na 't Ooſte, door deze afbraken en puinhopen, komtmen aen eene wijd-uitgeſtrekte en grote hoop van marmer-ſtenen, en op het plein en grontveſt van den beruchten tempel van *Apollo*, als hier uit te beſpeuren ren is; dewijl men aldaer een nakend koloſſen beelt van *Apollo*, dat groot kunſt-ſtuk en wonderwerk, ziet, dat eertijts ter zelver plaetſe op zijne voetſtal overeind ſtont; maer leit nu ter aerde neergevelt, en is, dewijl men het van armen, voeten en hooft geknot heeft, byna tot een wanſtaltigen romp gebraght; want zommige hebben'er een voet, andere een hant, andere het hooft, of eenigh ander ſtuk afgeſlagen en gebroken, om meê, tot een gedachtenis, na hun vaderlant te nemen.

Onlangs heeft de Venetiaenſche *Proveditor*, van het eilant *Tino*, dit beelt d'oogen doen uitzagen, of uithouwen: want het hooft docht hem al te plompen brok en ſtuk te zijn, om dat meê in zijn ſchip te nemen.

Voor ontrent twaelf jaren, ſtont dit beeld noch overeind, als wanneer zeker Engelsman, met name *Simon*, kapiteyn van het ſchip *S. Barbara*, beſtont dat wegh te voeren; maer bevindende het onmogelijk te zijn, brak hy deſſelfs hooft, armen en voeten af. De overgebleven romp vertoont zich noch zeer ſchoon.

Dit beelt was in'er daet een recht koloſſen beelt: en voerde den naem van *Koloſſus*, gelijk het beelt der *Zon* op *Rhodus*, ook den naem van *Koloſſus* voerde.

Het is van een yzelijke grote, en vier of vijf malen groter, als het leven, als uit de mate t'oordelen is, welke eenigen daer van genomen hebben.

De brete, van den eenen ſchouder tot den ander, is zes voeten, en d'omtrek der dye, in het midden, ontrent negen voeten. De hooghte of lengte des beelts kan zoo wel niet genomen worden, by gebrek en mangel van benen en dyen.

Men ziet noch de hairlokken rontom de ſchouderen hangen en zwieren, die in ieder krul of lok een merkteken hebben, daer in miſſchien juwelen uitgehouwen waren. Om den midden beſpeurt men een merkteken van een gordel, die desgelijks rijkelijk geſtoffeert is. Op de linker ſchouder ſchijnt een licht manteltje te hangen.

Eenigen hebben dit beelt veel meer voor een beelt van *Diana*, als van *Apollo* willen gehouden hebben, ten aenzien van de lange hairlokken of vlechten, die langs de ſchouderen zwieren. Doch die hairlokken ſtrekken tot een vaſt bewijs van *Apollos* beelt, dewijl daer door *Apollos* zonneſtralen uitgebeelt worden: waer om ook d'ouden aen *Apollo*, op Griekſch den naem van *Akeirecomis*, en op Latijn *Intonſus*, dat is, *ongeſchooren*, gegeven hebben: gelijk *Horatius* den zelven *Apollo* aldus noemt.

Men gaf aen *Apollo* den toenaem van *ongeſchoren*, om daer door aen te wijzen, dat zijn hoofthair of hairlokken noit afgeſchoren wierden: daer *Diana* haer hair achter in een tuit gevlochten had, tot minder belemmering op de jaght. Daer en boven wiert *Diana* altijt gekleet vertoont en afgebeelt

beelt; maer *Apollo* naekt: behalve een kleine mantel, dien men hem bywijle aengaf: gelijk dees *Apollo* schijnt te hebben.

Het beelt van *Apollo* (zoo *Plutarchus* schrijft) had in de rechter hant eene boog, en in de linke de drie Gratien: welke elk een muzijk speeltuig hielden. D'een een lier, d'andere een schalmaien de middenste een fluit aen de mont. Het was oud, en wort gezeit door de *Meropen* gemaekt te zijn, die ten tijde van *Herkules* leefden.

Zoo de historien getuigen, stont eertijts op het eilant *Delos* het beelt van *Diana* opgerecht: maer dat is'er nu niet meer te vinden. Alleenlijk zietmen, dicht by het beelt van *Apollo*, een stuk of romp van het voorste deel van een beelt, dat geoordeelt wort van eenen *Centaurus* te zijn, die wonderlijk kunstigh uitgehouwen was: want de zenuwen en spieren geven de krachten te kennen, die hy uitwerkte.

Een weinigh verder, en eenige treden van daer, zietmen een half lichaem van eene vrouwen-beelt, dat niet min kunstigh, als het ander, uitgehouwen en doorwroght is.

Deze twee stukken hebben misschien eertijts niet meer als een eenigh uitgemaekt, dat den *Centaurus Nessus* vertoonde, die *Deianira* schaekte, om haer te verkrachten, na hy haer, ten dienste van *Herkules*, over *Euenus*, een stroom van *Etolie*, gebraght had.

Niet qualijk schikte dit op den çieraet van dien tempel, dewijl de Centauren aen *Apollo* gewijdt waren: gelijk dat uit d'opschriften en munten van verscheide medalien te bespeuren is, en byzonderlijk uit die van keizer *Galienus*: want op dier verkeerde zijde zietmen eenen *Centaurus* afgebeelt, houdende een kloot in de rechterhant, met eene schicht van achteren daer door gesteken, en op den rant deze woorden.

APOLLONI: Conf. Augusto.

Aen d'andere zijde des tempels zietmen noch vier andere rompen of brokken van marmer leggen, die wel eer, volgens bericht der gebuurvolken van *Delos*, over eind stonden, en leeuwen beelden, en gaver waren, als zy nu zijn. Want de leeuw was ook aen *Apollo* gewijdt.

Niet verre van deze, vindmen andere stukken of brokken van marmer. Een stuk is het hooft en hals van een paert: een ander was, dat tot het zelve deel van den romp des paerts schijnt te behoren, met een brok van een zittend beeld van eene vrouw, van de voet meerendeels tot aen den gordel. Het achterste deel des beelts eindight als in een visch, met schubben.

Aen de Zuidhoek, by het Westeind van deze puinhopen, en dicht by den tempel of misschien in het bestek des tempels zelfs, (alwaer veilight d'ingang des tempels was) bespeurtmen een groot stuk of grote steen, als van marmer, in het midden hol, en half of merendeels in den gront gedolven: waer op men deze twee woorden met Griekschе letteren leest: ΝΑΞΙΟΙ ΑΠΟΛΛ. Waer uit blijkt, dat d'eilanders van *Naxos* het een of ander beelt, of eenigh ander gedenkteken, aen *Apollo* op *Delos* hebben toegewijdt: waer van dit marmer tot eene voetstal diende.

Aen d'andere zijde heeft men eenige merken of tekenen, die zeer na met de gestalte der oude Toskaensche letteren overëenkomen: waer om *Spon* en *Wheler* die voor letteren van het gemeen of hedendaeghs Grieksch houden.

Tusschen de zee, en *Apollos* tempel, aen de zijde, die na het eilant *Rheneia* toeziet, of te gaen van *Apollos* tempel na 't Zuide, en dicht aen het Westerstrant des eilants, zietmen de puinhopen van een wonder kunstigh en fraeï portael van marmer.

Aen dien oort inzonderheit leit een yzelijke meenighte van grote vierkante marmer-stenen, brokken van grote pilaren, frisen, achitraven en andere brave werk-stukken op elkanderen gehoopt.

De pilaren, die men daer ziet, zijn, voor het grootste gedeelte, boven met fluiten, en onder aen de voetstal hoekigh of kantigh, en bestaen uit verscheide stukken. Men ziet onder dien verwerden klomp, niet meer, als twee of drie kapitelen van de Korintische orde. Het overigh der pilaren is door de schepen der Kristenen en Turken, die dit eilant aengedaen hebben, weggevoert, na het eilant van menschen ver-

verlaten was. Op een van d'Architraven of lijste, die in twee stukken gebroken is, vindmen deze Griekssche letteren van een span diep. ΒΑΖΙΛΕΩΣ ΦΙΛΛΠΠ ΜΑΚΕΔ. *Of Bazileos Philippu Maced.* Dat is, *des konings Filips Macedcon.*

Wat verder, vindmen op eene kleine hooghte, tusschen andere marmerstenen, ook deze letteren op een Architraef.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΕΥΤΥΧΟΥ. dat is, *Dionysius Eutych.*

Hier uit blijkt, hoe de Griekssche koningen van *Macedonie* ook gene kleine onkosten aen zulken prachtigh werk besteet hebben.

Schou-toneel. Tusschen den bergh *Cynthus*, en de zee, na de zijde van het eilant *Rhenia* toe, zietmen een schou-toneel van witten marmer-steen gemaekt: waer van noch een gedeelte der trappen, zetels of zitbanken, op de plaetse of oort der toezienders, overgebleven is.

Het beslaet meer als een half ront, met d'uitterste hoeken, die inwaerts wijken.

Het heeft in de middelijn of kruis, (de dikte der zitbanken, en buitenste muuren daer in begrepen,) meer als twee hondert voeten in de lengte.

Buiten den omtrek of bestek, of op het achterste eind, zijn de grontvesten van twee massive of dichte torens, ieder van dertigh voeten lang en twee breet.

Ieder marmer-steen, van dit toneel, is, aen de buiten zijde, in vorm van een diamant gehouwen. Het gansch schou-toneel leunt tegen eenen heuvel aen, waer van een gedeelte schijnt wegh gehouwen te zijn, om ruim baen te maken.

Recht onder en voor het toneel, of onder den oort of plaetse des toneels, vertonen zich acht of negen gewelven, in d'aerde of gront, op een ry, die parelel of evenzijdigh met de middellijn des toneels leggen, en van elkanderen door eene muur afgescheiden zijn: in de welke een kleine boogh is, tot doorgang van den eenen tot den ander. Zommigen houden deze gewelven voor water-bakken: dewijle men by eenige eene water-leiding ziet, die derwaerts het regenwater braght. Andere houden die voor holen, om daer in wilde beesten te houden, die gewonelijk in de schouw-tonelen der ouden gevoet wierden.

Spon.

Whel.

Van het schouw-toneel, na 't Ooste, te gaen over zeer groote menighte van puinhopen, klimtmen op een kleine rotse of klippige bergh, die by ouds de bergh *Cynthos* genoemt wiert.

Deze bergh kan hoogh genoemt worden, ten aenzien van d'andere heuvelen op dit eilant gelegen, en niet ten opzighte van d'omleggende eilanden, die buiten vergelijking hoger zijn.

Hy is zeer klippigh en steil, en bestaet uit granaet-marmer van verscheide kleure, die zeer na by den granaet-marmer van *Egypten* komt. Zommige is rootaghtigh, mer zwart vermengt: ander lichter: ander een weinigh geelaghtigh, en met zwarte spikkelen of plekken.

De steen is zeer hert: doch kan zoo wel tegen 't weer niet, als d'Egyptische marmer: want de pilaren voornoemt, by de scholen, schijnen van een zelven steen te zijn; maer geweldigh door het weer uitgebrokkelt.

Spon wil, datmen noit marmer uit dezen bergh gehouwen hebbe, om eenige werken daer van te maken: maer de werken op *Delos* alle van Parisch marmer waren. Daer en tegen hout *Wheler* voor gelooffelijk, dat de brede, kromme en diepe wegh, op dezen berg, steenmijn of groeve was: waer uit veel van dezen marmer gehouwen en gehaelt is: want om eenen wegh alleen te maken, behoefdemen zoo diep in de rotse niet te houwen. Ook is het niet waerschijnelijk, dat het een wegh was: want op de rechter-hant, een weinigh hoger van daer, is een poorte of deure, gemaekt van zulke grote en verscheide brede stenen, als (zoo *Wheler* gelooft,) niet verre van die plaetse uitgehouwen waren: welke poorte d'ingang was, om na het kasteel op te gaen, dat op den top van den bergh stont.

Deze zijde des berghs *Cynthus* heeft opgangen, d'een boven den ander, die met muuren, aen ieder zijde der plaetse, afgescheiden of afgeschoeit zijn, en ongetwijffelt de wegh of opgang na bovenen maekten. Deze opgangen waren boven mate wonderlijk, met portalen, galderyen en andere gebouwen, verçiert, als de meenighte

van

van pilaren, voetſtallen, architraven en andere ſtukken en brokken van treffelijk marmer, die lijnrecht en evenzijdigh tegen elkanderen overleggen, genoechzaem getuigen.

Op den top des berghs leggen de grontveſten of puinhopen van witten marmer, als van een tempel of kaſteel.

Aen de voet van den zelven bergh *Cynthus* zietmen ook een grote meenighte van marmer en andere ſtenen, die men voor puinhopen van d'aeloude hooftſtad *Delos* zou mogen houden: want aldaer behoorde dezelve geplaetſt te worden, volgens de beſchrijving, die *Strabo* daer van maekt.

Deze hooftſtad van dit eilant ſtrekte, op de vlakte van den bergh *Cynthus*, Noordwaerts, na de zee-ſtrate, welke tuſſchen het eilant *Rheneia*, en den oort of plaetſe is, daer men de *Gymnaſie* of Schole ziet: want de puinhopen reiken zoo verre in de lengte, en van de zee Weſtwaerts, by na tot de halve brete van het eilant *Delos*.

Tuſſchen deze puinhopen vindmen een altaer, gewijd aen *Serapis*, *Iſis*, *Anubis*, *Harpokrates* en *Dioſcouren*, die miſſchien aldaer eenen tempel hadden, (hoewel die niet by d'oude ſchrijvers gedaght wort,) of ten minſte een altaer in den eenen of anderen tempel.

Men leeſt'er een Griekſch opſchrift, dat het volbrengen van eene gelofte aen *Serapis*, *Iſis*, *Anubis* en *Harpokrates* melt, en aldus luit.

ΠΟΠΛΙΟΣ.....
ΤΟΥΤΩ. Ι........
ΥΠΕΡΕ ΕΑΥΤΩΝ......
ΤΩΝΙΔΙΩΝ ΣΑΡΑΠΙΔΙ
ΙΣΙΔΙ ΑΝΟΥΒΙΔΙ ΑΡΠΟ
ΧΡΑΤΕΙ ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙΣ
ΕΠΙ ΙΕΡΕΩΣ
ΣΤΑΣΕΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΟ
ΚΛΕΟΥΣ ΚΟΛΩΗΘΕΝ

D'Egyptenaers zeiden nu, dat *Serapis Jupiter*, en dan, dat hy *Apollo* ware: waer om zy veeltijts *Serapis* met zonne-ſtralen om het hooft afbeelden en vertoonden: desgelijks hielden zy *Iſis* voor de *Mane*, gelijk men haer ook by wijle op d'oude medalien met een waſſende of halve mane ziet uitgebeelt.

Dicht daer by leeſtmen, op een vierkanten marmer-ſteen, deze Griekſche woorden, met kleine letteren.

ΗΦΑΙΣΤΙΩΝ ΜΥΡΩΝΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΕΠΟΙΕΙ.

Dat is,

Hefeſtion, zoon van Myron, d'Atheener, heeft het gemaekt.

Dees *Myron*, vader van *Hefeſtion*, was een vermaerde beelthouwer, dien *Plinius* gedenkt, en leefde ontrent op een zelven tijt, met den vermaerden beelthouwer *Fidias*, drie hondert jaren voor d'opbouwing van *Rome*. Zijn zoon *Hefeſtion*, die den vader in het ampt gevolght heeft, ſchijnt het een of ander beelt op *Delos* gemaekt te hebben: waer van dit de voetſtal was.

Aen de Noord-Ooſtzijde des eilants leit een kleine heuvel, daer de gront een weinig hoger, als het ſchouw toneel, oprijſt, met puinhopen rontom.

Tuſſchen, of op den kruin van alle die puinhopen, leit een holle plaetſe, daer in een gat gebroken is, daer een man effen door kan, om zich by eene koorde, in een ruime en oude waterbak, te laten zakken. Het water is niet recht onder het gat: maer in een verder afgelegen hoek, die men niet wel zien kan. Deze bak heeft goet water, en vier gewelven; alleenlijk door vier pilaren afgeſcheiden: maer is met puinen opgevult.

Aen de Noordzijde des eilants is een heuvel of bergh, byna zoo hoogh, als de berg *Cynthus*, en maekt de Noordkaep des eilants. Op den top leggen grontveſten van een muur van een vierkante ſtad of kaſteel, van buiten met eene gracht omringt; hoewel niet zeer diep. Van daer zietmen beneden in het dal, Ooſtwaerts, vele puinhopen, grontveſten en pilaren.

In het neergaen vindmen, op de zijde des berghs, twee water-bakken, doch zonder water. D'een was onlangs uitgedrooght, als by de ſlik op den bodem te beſpeuren is.

Van daer loopt eene gracht na de puinhopen. Daer over of voor by, aen de zee-zijde, leit, op eene verheven oort, een grontveſt, met eenige pilaren: welker zommige overeind ſtaen, en andere ter aerde neergevelt leggen. Miſſchien was dit een portael of galde-

rye van eenigh ander groter gebouw. Deze is de luchtighste en vruchtbaerste oort des eilants.

Twee steenwerpen van daer, na 't Zuid-Weste des eilants, zietmen de grontvesten van twee tempelen: en in den eenen een voetstal van een beelt aen den Pontischen koning *Mithridates Eupator*, zoon van *Mithridates Euergetes*, door zekeren *Dionysius Nisanus*, een Athener, gewijdt: die te dier tijde schoolvooght was, als blijkt uit het volgend opschrift op de voetstal gehouwen.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ ΕΥΤΥΧ... ΤΟΥ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΝΕΣ... ΝΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣΑΣ ΑΝΕΘΗΚΕΝ.

Dat is,

Dionysius Nisanus, een Athener schoolvooght, heeft het aen het geluk van koning Mithridates Eupator, zoon van Mithridates Euergetes, gewijdt.

Eenigen houden, dat op deze plaetse de stad *Nieu Athene* op *Delos* was, dat in
Whel. 't volgend opschrift by *Gruterus* gedaght wort.

IMP. CAESAR. T. ÆLIVS. HADRIANVS. ANTONINVS. AVG. PIVS. COS. III. TRIB. POT. II. P. P. AQAEDVCTVM IN NOVIS ATHENIS COEPTVM A. DIVO HADRIANO PATRE SVO CONSVMMAVIT DEDICAVIT.

Stephan. Deze stad, *Nieu Athene*, was door bevel en op onkoste van keizer *Adrianus* gestight, en wert door d'Atheners hierom, hem ter eere, *Nieu Adrianisch Athene* genoemt: welke plaetse te voore *Olympieum* geheten was.

Strab. *Neptuin* verwisselde aen *Latone* of
Ziet pag. 135. *Diana* het eilant *Delos* tegen het eilant *Kalauria*.

Liv. Orof.] Wanneer *Archelaus*, krijgsoverste van den Pontischen koning *Mithridates*, op het jaer acht en negentigh, voor des Zalighmakers geboorte, met een krijgsheir van hondert en twintigh duizent ruiters en voetknechten in *Achaja* voor uit getrokken was, en de stad *Athene* van *Aristion*, d'Athener, by overlevering ingenomen had, stak hy met een vloot en eetwaren na het eilant *Delos* over, (dat toen van d'Atheners afgevallen en den Romeinen toegevallen was) en veroverde het: beneffens andere kastelen. Hy zond ook het gelt, dat aen *Apollo* geheiligt was, uit *Delos* door *Aristio*, aen d'Atheners, en met een duizent krijgsknechten tot bewaring des gelts. Apia.

Zeker *Apellikon* van *Teum*, en burger van *Athenen*, een vrient van *Aristio*, trok met eenige krijgsbenden gezwint na *Delos* over. Maer wanneer hy zijne waghten achteloos ontrent het eilant verdeilt, en ook het achterste gedeelte des eilants, zonder bezetting en wal gelaten had, en aldus zorgeloos bleef leggen, besprong *Orobius*, anders *Orbius*, veltheer des Romeinschen krijgsheirs, (dien de bescherming van *Delos* aenbevolen, en van de logh en onvoorzichtigheit van dien man verwittight was,) by donkere mane, met zijn uitgezette krijgsknechten, d'Atheners en hunne strijtgenoten, die dronken en diep in slaep lagen, en matste hen als vee ter neer. Maer de krijghsoverste *Apellikon* ontsnapte heimelijk met de vlught. Apia.

Orbius kreegh ontrent zes hondert levendigh gevangen, en verbranden vele, die in de dorpen of hoeven gevlught waren, met de huizen zelfs: desgelijks alle hunne belegh-stormgevaerten.

Daer na rechte *Orbius* een zeegestaetsie en altaer, met een Griekseh opschrift op, dat aldus in 't Neerduitsch luit. *Het graf heeft de dode gasten (of vreemdelingen,) die, onder Delos vechtende, de zielen in zee verlooren, wanneer d'Atheners het heiligh eilant verwoesten, en den koning der Kappadociers een algemeinen slagh leverden.* De Romeinen Polyb. hadden *Delos* schatof tolvry gemaekt.

Het eilant *Delos* wort heden van genen mensch bewoont, noch bezait, noch beplant.

Herodoot maekt *Delos* vruchtbaer van palm of dadel-boomen. Maar heden wort'er niet een eenige dadelboom gevonden.

Ook groeien'er niet als wilde *Lentiskus-bomen*, welker tamme de *Gom* van *Mastich* geven, en kleine boomtjes zijn.

Men hout, dat deze *Gom*, nergens als op het eilant *Chio* valt. Maer indien

men dezen boom op een zelve wijze op *Delos* queekte en havende, hy zou ook ongetwijffelt gom of hers van *Mastich* voortbrengen: want men ziet aen de takken en ſtammen, eenige uitgezwete tranen van *Gom* zitten.

Ook is de klimaet van deze twee eilanden by na gelijk, en een en dezelve.

D'allerprijzelijkſte zalve, om lijken te zalven of balzemen, viel by ouds op het eilant *Delos*.

Op *Delos*, zoo *Plinius* melt, groeide een palm of dadel-boom, die ſedert *Apollos* tijden aldaer gezien was.

Daer houden vele hazen en konijnen: waer om dit eilant, by d'oude Grieken, miſſchien *Lagia* genoemt is: want *Lagos* betekent op Griekſch eenen *haes*.

Onder het eilant *Delos* houden in zee, volgens *Plinius*, zulke zoute viſſchen, als offe gezouten waren: maer in de haven zoete viſſchen.

Eilant *Rheneia*, nu *Klein Sdilles* of *Delos*.

HEt eilandeken, by *Strabo* en *Thucidides*, *Rheneia* of *Rhenia* geheten, wort by *Stephanus* en *Plinius Rhene* genoemt; hoewel het by ouds en te voore ook *Artemitis* en *Celadussa* hete, maer wort nu *Klein Sdili* of *Sdilles* genoemt, en leit Zuidelijker als het eilant *Groot Delos*.

Strabo plaetſt *Rheneia* ſlechts vier ſtadien of een halve vierendeel mijls van het eilant *Delos*.

Rheneia, zoo *Thucidides* getuight, lagh zoo weinigh van het eilant *Delos*, dat *Polykrates*, koning van het eilant *Samos*, die eenen tijt lang maghtigh ter zee was, en over andere eilanden heerſchte, het zelve eilant, na hy dat verovert, en aen *Apollo* toegewijdt had, met eene keten aen *Delos* hechte.

Dit *klein Delos* of *Sdilles*, hangt ſlechts in het midden, met eene kleine en ſmalle ſtroke lants aen malkanderen, anders zouden het twee eilanden zijn.

Dit eilant heeft weinige puinhopen, en een genoechzamen goeden gront, om bebouwt te worden. Maer leit woeſt en onbevolkt.

Op het eilant *Rheneia* waren de graffteden der Deliers, gelijk te voore gezeit is.

Rheneia was al ten tijde van *Strabo* woeſt, en had weinige inwoonders.

Aen klein *Delos* is eene ree, bay, of haven voor ſchepen. In haer gat leggen achter malkanderen twee eilandekens. De ſchepen zetten ten anker binnen het Zuidelijkſte eilandeken, op twaelf, veertien en twintigh vadem ſchone zantgront, en leggen'er voor alle winden beſchut: behalve de Zuide en Zuid-Weſte winden, die waien recht daer op in.

Eilant *Cythera*, nu *Cerigo*.

HEt eerſte of laeſte eilant van de eilanden *Cykladen* of *Archipel*, aen de Weſt-zijde, is, volgens eenparigh gevoelen van alle lantbeſchrijvers, het geen, dat nu by de Grieken en Italianen *Cerigo* genoemt wort. Maer by
Step n. d'oude Grieken en Latijnen voerde het den naem van *Cythera*, dien het van *Cytherus*, een Fenicier, zou bekomen hebben.

Cythera wiert anders te voore by
Step. n. Solin. Plin. d'ouden *Porphyrussa* of *Porphyris* genoemt: van wegen de ſchoonheit der purper-ſlekken, zoo *Ariſtoteles* by *Stephanus* getuight; hoewel andere willen, dat *Cythera Porphyris* zou genoemt zijn, van wegen de meenighte van zeker ſlagh van marmer of Porphyr-ſteen, die op dit eilant valt.

Het leit Ooſtwaerts van het eilant *Zacynthos*, (nu *Sante*) ontrent drie hondert Italiaenſche mijlen, vier Duitſche mijlen Weſt ten Zuide van de Zuid-Ooſt hoek van *Peloponneſus* (nu *Morea*,) welke by d'ouden *Malea*, en nu *Capo Malio* en *S. Angelo*, heet. *Plinius* ſtelt het van *Malea* niet meer als vijf duizent ſchreden of vijf Italiaenſche mijlen. Het leit van 't eilant *Kandia* veertigh of vijftigh Italiaenſche mijlen: en men kan van het kaſteel, dat aen den zeekant van *Serigo* ſtaet, *Kandia* by klaer

weer zien. Dies *Ptolemeus* en *Stephanus* niet t'onrecht noch qualijk, *Cythera* neffens het eilant *Kreta*, nu *Kandia*, ftellen.

Strabo ftelt het eilant *Cythera* voor *Malea*, een hoek of kaep van *Peloponnesus*, nu *Capo Malio* en *S. Angelo* genoemt, op eenen afftant van niet meer als veertigh ftadien of 5000 fchreden.

Strabo plaeft ook het eilant *Cythera*, beneffens d'eilanden *Kalaura*, *Egina* en *Salamis*, in de Myrtouifche zee, welke zee tuffchen *Kreta*, *Argia*, en *Attika* leit, en een gedeelte van de Sicilifche zee is.

Sinan Baffa, een voorname Turkfche admirael, plagh dit eilant *de Latern des Archipels*, en een verfpieder des Turkfche bedrijfs te noemen; dewijl het zoo dicht aen het lant van *Morea* leit, en gelijk als den pas tuffchen *Morea*, en het eilant *Kandia*, toen dat noch onder de Venetianen ftont, bezette.

Spon, Porcach. Het begrijpt ontrent twintigh Franfche of zeftigh Italiaenfche mijlen in den omtrek, en is aen vele kanten met klippen omringt.

Cythera was by ouds een wel gehavent eilant, en had eene ftad van een zelven name, welke, ten tijde van *Strabo*, *Eurykles*, overfte der Lacedemoniers, ten dele in eigendom bezad. Str.

Op dit eilant ftont by ouds een tempel van *Venus Uranie*, of *hemelfche Venus*, de heilighfte en oudfte der tempelen, dien *Venus* by de Grieken had. De goddin *Venus* ftont'er zelve in een gewapent beelt vertoont. Pau. lib. Ziet g. 37.

Tien ftadien van d'oude ftad *Cythera* lagh een fcheeps-ree of timmer-werf, *Scandea* genoemt. Pauf.

Aen de Zuidzijde op een rotfe, van een uur opklimmens hoogh, die rontom fteil neer fchiet, leit een fterke vefting of kafteel, dat met dalen van alle kanten omringt is: dies het door de natuur en voordelige gelegentheit des oorts, ongenakelijk, en door zijne vaftigheit onverwinbaer is: hoewel het niet fterk is, als aen den zeekant, daer het fteil by neer ziet. Kaft.

Van het kafteel kan men by klaer weer het eilant *Kandia*, over het eilant *Cerigotto* hene zien. Dit kafteel wort doorgaens *Kapfali* genoemt: daer op de

Pro-

Proveditor of Venetiaenſche overheit zijn verblijf heeft.

Beneden of onder aen het kaſteel leit een tamelijke grote en volkrijke voorſtad. Van gene andere kant, dan van dien, kan men na of in het kaſteel gaen; hoewel langs een moeielijken, zeer hogen en ſmallen wegh, die in de zwarte rotſe zelve gehouwen is: gelijk ook het voet-pat, dat van onderen na de voorſtad loopt, niet gemakkelijker is.

Voor deze ſtad, en onder het kaſteel, en recht beooſte de Zuid-Weſthoek of eind des eilants, leit eene ſchone bay en haven, met den naem des eilants, *Porto Serigo* in de zeeboeken en zeekaerten, en anders *Porto Delfino*, genoemt: daer in de ſchepen, aen de Zuid-Ooſthoek, beneden het kaſteel, dicht onder den wal, op twintigh, acht en twintigh en dertigh vadem zetten kunnen.

Deze bay is aen de wal rontom ruddigh of klippigh, en ſcherp in het aenzien: als of 'er gene ree zou zijn: maer de gront is evenwel ſchoon en klaer. Men magh ook veiligh onder d'Ooſthoek op 34 vadem ten anker komen: doch met gene grote ſchepen: maer ſlechts twee of drie kleine ſchepen of vaertuigen kunnen achter de lage hoek, met een tou aen het lant vaſt leggen. Ook leit deze haven of bay op de Zuide wint. Aen de Weſt noch aen de Noord-kuſt is gene ree voor de ſchepen te vinden.

Aen de Ooſtzijde des eilants leit een ruime, veilige en bequame haven voor grote ſchepen, welke gemenelijk, na de by gelege uithoek of kapel, *Porto di San Nicolao*, dat is, *haven van S. Nikolaes*, op Italiaenſch genoemt, en door de koopvaerdyſchepen, die na 't Ooſte varen, veel aengedaen wort; want daer is goede en vaſte ankergront, en ook goet verſch water in overvloet te bekomen. Behalve deze haven, voor grote ſchepen, is'er een kreek of inham, of bay, uit de natuur in de rotſe of klip uitgeholt, en ruim genoech voor veertigh galeyen, die men lichtelijk met een keten, tot beveiling, zou kunnen ſluiten.

Wanneer men dicht aldaer aen ſtrant een gat graeft, krijght men zeer goet en verſch water, dat uit eene kleine riviere, beke of ſcheut ontſtaet, die, door de hitte des zomers, in de kil ſchijnt op te drogen: maer hout altijt ontrent drie voeten onder het zant water.

Aen dezen oort vindmen zeer veel aeloude puinhopen, van eene aeloude ſtad, van den Griekſchen koning *Menelaus*, die byna alle gelijks d'aerde of gront leggen. Onder of tuſſchen deze puinhopen, zietmen eenige grotten, of ſpelonken, of gewelven, in de rotſen uitgehouwen, die 's lants inwoonders voor de baden van *Helena* houden, en de puinhopen van haer paleis, drie of vier Italiaenſche mijlen van daer op eenen heuvel ſtellen: hoewel men daer niet, als twee kolommen overeind ziet ſtaen, zonder kapitelen, en met de voetſtallen zoo diep in den gront, dat men niet oordelen kan, van wat orde zy zijn: hoewel *Spon* ſchrijft, dat zy na de Doriſche orde zou gemaekt zijn. *Wheler* wil het veel meer voor een puinhoop van den eenen of anderen aelouden tempel, als van een paleis, gehouden hebben. Het heet nu op Italiaen *Paleocaſtro* of *oud kaſteel*. Whel.

Het heeft zijn uitzight over het beſte gedeelte des eilants, en ten Weſte een goet vruchtbaer dal, en ten Ooſte, na den zeekant, een ander dal, dat niet dor is.

Kootwijk ſtelt aen de Weſtzijde des eilants, op een zeer hogen bergh, die ontrent drie Duitſche mijlen ten Weſte van de haven *S. Nicolo* leit, zeer vele vervallen gebouwen, en zeer grote puinhopen, die voor overblijfſelen van d'aeloude ſtad *Cythera* gehouden, en hierom doorgaens op Griekſch *Paiopolis*, maer beter *Paleæopolis*, dat is, *oude ſtad*, genoemt worden. Daer neffens leggen zeer brede kentekenen van een zeer aelouden tempel, die voor den tempel van *Venus* gehouden wort.

Het eilant voet vele wilde ezels, die eenen ſteen in 't hooft hebben, die zeer goet tegen de vallende ziekte gehouden wort. Men zeidt hy ook de zijde weê, of pijne in de zijde, doet verdwijnen, en eene vrouw in barens-noot, zoo ſlechts aen haer hals gehangen wort, aenſtonts doet verloſſen.

Het eilant *Cerigo* ſtaet heden onder de Venetianen, die het door eenen *Proveditor* doen beſtieren.

D'inwoonders van dit eilant zijn meest Grieken: behalve de krijghs-bezettingen, die op het kasteel hun verblijf hebben, en Venetianen of Italianen zijn.

Beide deze volken staen in het geestelijk onder den Roomschen of Latijnschen aerts-bisschop van *Kandia*. De Grieken mogen evenwel na hunne wijze en maniere kerken-dienst doen, en priesters van hunne wet hebben.

Het eilant *Cerigo* is byna gansch berghaghtigh en klippigh: en hier om rijk van *Porfyr* of marmer-steen: waer van het by ouds ook den naem van *Porfyris* of *Porphyris* bekomen heeft. Maer d'allerberghaghtigste oort is aen de Westzijde.

Het heeft eene dorre en barre lantstreke, en niet lustighs noch aengenaems: doch geeft evenwel wijnen, die zeer goet zijn.

Daer groeien ook vele heilzame en ongemene kruiden. Onder andere groeit'er overvloedelijk veel onechte Kretische *Diktamnus*, welke van de oprechte Kretische *Diktamnus* verschilt; hoewel het daer na zeer gelijkt.

Het grootste onderscheit is in desselfs bloemen, die purper en wit van kleure zijn, en uit een witten kelk schieten. De bladen zijn ook breder en ronder, en hebben een zeer dikke wollige steel.

Daer groeit ook salie, met vruchten, als appelen of galnoten, die aschverwige en sterkriekende bladen heeft. Men heeft'er ook grote meenigte van *Tragoriganum* of *bok Orega*, dat een gewas van zeer sterke reuke is.

De lijftoght is'er zeer goet koop: want men koopt'er een schaep voor een halve rijksdaelder. Men heeft'er meenighte van hazen, quakkels en tortelduiven, vogelen van *Venus*.

Aen het eilant *Cythera*, zoo d'oude poëten beuzelen, zou *Venus*, na zy uit zeeschuim in zee geboren was, allereerst in een parlemoer-schelp te lande gevoert, en van daer na het eilant *Cyprus* overgebraght zijn. Waer om zy aldaer altijt met grote eerbiedigheit geëert, en een tempel haer ter eere gesticht is. Ziet Cypr. pag. 18.

Porcach. In dezen tempel stont een gehouwen beelt van *Venus*: dat een zeer schoon naekt kint was, en in een zee zwom, en in de rechterhant een zee-schelp had. Zy zelve was met eene roze verçiert, en verzelt met duiven, die rontom haer vlogen. Voor haer stonden drie naekte jonge kinderen, de drie *Gratien* genoemt: welker twee het aengezight na haer toe gekeert hadden: en een den rugh. Voor haer stont ook *Cupido*, haer zoon, geblint, die met eenen boge en pijl *Apollo* trof.

In dezen tempel van *Venus* stont ook aen d'Oostzijde het beelt van *Helena*, de schoonste van gansch *Grieken-lant*, en vrouw van koning *Menelaus*, zoo als *Paris*, zoon van den Trojaenschen koning *Priamus*, haer ontmoete, en schaekte, waer uit de Trojaensche oorlogh ontstont.

Een mijle Zuid-Zuid-Oost 't zeewaerts van de Zuidhoek van *Serigo*, leit een eilandeken of grote klip, *L'Ovo*, dat is, *een ey*, van wegen desselfs gestalte in het aenzien van verre, genoemt. De schepen zeilen tusschen deze klip en *Serigo* deur, die, uit den Weste komende, bezuide *Serigo* niet omzeilen willen. Eil. L'O.

Een grote mijle Zuid-Oost en Zuid-Oost ten Zuide van *Serigo*, leggen twee grote hoge klippen of rudsen, *Ozo* en *Dadi* genoemt. Ozo Dadi.

Ontrent zes mijlen Oost-Noord-Oost van *Capo S. Angelo* of *Maleo*, de Zuid-Oosthoek van *Morea*, en even zoo verre van het eilant *Cerigo*, leit een kale, zwarte en steile klip, *Karavi* in de zeekaerten, en anders *Karavia* en *Mourokaravia*, genoemt. Klip Karavi.

Zy is byna zoo groot, als twee of drie schepen; maer steekt veel hoger als een schip boven het water, en vertoont zich van verre als een zeil. *Karavi* betekent op hedendaegsch Grieksch een *schip*, of een *schip-eilant*.

Drie of vier mijlen Oost ten Noorde van *Karavi*, leit een zeer woest, onbewoont, gehakkelt en laegh eilant of klip, *Falkonera* of *Falkoniera*, en anders *Brusada* of *Brugiata* genoemt: hoewel het eilant *Pellapola*, eigentlijk op Italiaensch, *Isola Brugiata*, dat is, *verbrant eilant*, geheten wort. Falkonera.

Het wort misschien *Falkoniera*, zoo *Della Valle* wil, genoemt, van wegen de meenighte der valken, die daer op neste-

nestelen: hoewel die ook niet minder op andere eilanden van d'Archipel houden.

Pe-po Zes mijlen Noord-Oost ten Noorde van de kaep *S. Angelo*, en drie mijlen Noord-West ten Noorde van de klip *Karavi*, leit een klein, ront en hoogh eilandeken, *Pellapola* doorgaens, of *Perapolo*, of *Perapella*, en anders *Isola Brugiata* of *Bruciata*, dat is, *verbrant eilant*, op 't Italiaensch genoemt: dewijl het voor eenige jaren, door onderaertsche vuuren opborst, en brande.

Na *Perapella* of *Perapola* leit een eilant *Hydra*: welk hierom alzoo genoemt wort; dewijl het een klein eilant is, van zeven grote klippen omringt, op een zelve wijze als de slang *Hydra*, met zeven hoofden, zoo d'ouden beuzelden, bezet was. Hydra.

Benoorde het eilant *Cerigo* leit een klip of eilant, *Cervy* of *Cerui* genoemt.

Eilant *Cicerigo*.

Nig. Vijftien Italiaensche mijlen ten Ooste van *Cerigo*, en even zoo verre van *Capo Spado*, de Westerhoek van het eilant *Kandie*, leit een klein eilant *Cicerigo* by d'Italianen, en by den zeeman *Cerigotto* geheten: maer was by d'ouden *Ægila*, of *Ægiala* genoemt, en niet *Epla*, dat nu *L'Ovo* of *Lovo* heet.

Op dit eilant houden niet als wilde geiten, valken en andere roofvogels. Nig.

Het behoort zekeren Venetiaenschen kolonel, met name *Makarioti*, toe, die, in het laeste belegh van *Kandie*, den Venetianen gedient heeft.

Eilant *Therasia*, nu *Tiresia* en *Santorini*.

Strabo stelt het eilant *Therasia* en *Anaphe* (nu *Namfio*) dicht by het eilant *Dia* en *Thera*: welk *Thera* hy zeventigh stadien van *Kreta* of *Kandia* plaetst: en het eilant *Jos*, op een gelijken afstant van *Therasia* en *Anaphe*.

Stephanus stelt *Therasia* in het midden van de doorvaert van *Krete* en *Cyrene*, een lantschap van *Afrika*, nu *Kairoan* genoemt.

So-phia Het eilant, by ouds *Therasia*, wort nu doorgaens *Santorini* by d'Italianen, en anders in de zeekaerten gebroken *Sentori*, en van de Fransen *Sant Erin* genoemt.

Het eilant *Therasia* wert, zoo *Plinius* getuight, van het eilant *Thera* afgescheurt: hoewel hy te voore melt, dat *Thera* en *Therasia*, onder d'eilanden *Cykladen*, op het vierde jaer van de hondert en vier en dertighste *Olympias*, uit zee opgeschoten waren. Ook getuight *Seneka*, dat by zijnen tijt, in het gezight der zeeluiden, in d'Egeesche zee het eilant *Therasia* ontstaen zy: het welk hy d'uitbersting der geesten toeschrijft.

Porc'li. *Santorini* leit ten Noorde recht tegen over de stad *Kandia*, van het eilant *Kandia*, op een afstant van hondert Italiaensche mijlen, en even verre ten Zuide van het eilant *Delos*, en ten Ooste vijftigh van het eilant *Milo*: hoewel andere den onderlingen afstant van het eilant *Kandia* en *Delos*, op hondert en zestigh Italiaensche mijlen stellen: *Baudtrand* stelt het hondert en twintigh Italiaensche mijlen ten Zuide van *Delos*, en dertig ten Noorde van de naeste kust van *Kandia*, en 40 ten Ooste van *Milo*.

Ferra *Santorini* wort in de zeekaerten Oostwaerts, twee kleine Duitsche mijlen van het eilant *Kristiana*, en ook ontrent twee ten Weste van het eilant *Namfio*, tusschen beide, en ontrent elf ten Noorde van het eilant *Kandia*, en drie ten Zuide van *Nio* gestelt.

Het is lang en smal, en leit in vorm van een halve mane uitgestrekt: doch het had weleer een andere gestalte en grote: maer het quam op het jaer vijftien hondert en zeven te verbranden, en een groot gedeelte of de helft verzonk daer van door aertbeving, na het eerst verbrant was: waer door het eilant in tween verdeelt wiert, met eene grote ruimte van zee tusschen beide, tot een kanael of doorvaert van eene onmetelijke diepte: daer in verscheide klippen leggen.

Het kleinste gedeelte of eilantje, na de Westzijde, is boghtigh, en heeft de gestalte van een Venetiaensche gondel, en is het geen, dat nu noch, met den ouden naem des ganschen eilants, *Therasia* of *Tiresia* genoemt wort.

Het

Het ander groter gedeelte, of groter eilant, is zoo boghtigh niet; maer maekt tusschen het Zuide en Noorde een wijde inham of boezem, en strekt met zijne hoeken, na die delen der werelt, net lijnrecht. Het heeft veertigh Italiaensche mijlen in den omtrek, en is langh en smal.

Het had wel eer aen de Westzijde, dicht aen zee, eene prachtige stad leggen, welke door d'inwoonders verdelght, en tot eenen verheven bergh onder d'aerde gebraght is: daer een fraei kasteel op gebouwt wiert, *Scaro* genoemt.

Het gedeelte des eilants, boven dit kasteel, na 't Zuide, wort op Grieksch *Apanomerea* genoemt, dat zoo veel als bovenste of opperste gedeelte gezeit is: en het ander gedeelte, daer tegen over, *Santo Erino*, dat is, *S. Helena*, by d'Italianen: waer van misschien dit gansch eilant dien naem bekomen heeft: maer namaels is het, met uitlaten van de letter *E*, in 't verkort, *Santorini* geheten: hoewel het in eenige zeekaerten *Sant Turin* en *Santori* gespelt wort.

Het klein eilantje *Tiresia* is gansch gezengt of verbrant.

Voor ontrent dertigh jaren verzonk de helft van het eilant *Santorini*, door eene geweldige aertbeving, tot eenen afgront: welk men houd geschiet te zijn, door het aensteken en ontvonken des zwavels: daer het aertrijk zwanger van was: waer door over de zeven hondert en vijftig eilanders te sneuvelen quamen, zoo die met puinhopen overstelpt wierden, als van schrik storven. D'overgeblevenen werden zoo zwart, als een dove kool gezengt. De damp en rook, die uit dezen afgront steegh, maekte niet alleenlijk die van het eilant zwart: maer zelf tot aen *Konstantinopolen* al het zilver, dat men daer vond. Het geluit en gedreun dezer aertbeving wert van daer tot aen *Smyrne* gehoort. Men vond de gansche zee, tot aen *Alexandrie* in *Syrie*, met drijfstenen bedekt, die door d'aertbeving van dit eilant uitgesprongen waren.

Het grootste eilant is vruchtbaer, en heeft rontom goede havens. Op vele plaetsen vertoonen zich puinhopen van kastelen, of bemuurde vlekken.

On-

Onder het eilant is een goede visch-vangst.

Buon del Monte verhaelt, dat aen de hoek van het kanael of doorvaert, en voor de vervalle stad, een visch, *Folpo* genoemt, van een yzelijke grote gezien te hebben, welke de lengte van zestigh ellen, en byna het Genoueesch schip, daer hy op was, tegen hield: maer wiert door middel van wint behouden. Na verloop van weinige dagen quamen aldaer vijf Venetiaensche galeyen, die door deze visch te gronde gedreven wierden, hoewel de menschen behouden wierden.

Aen de Zuidzijde steekt een vlakke hoek op.

Bewefte de Zuid-Oosthoek kunnen de schepen veiligh voor Noorde winden leggen. Maer by het ontstaen van Weste wint, is het beter beooste den hogen hoek te leggen. Het is'er overal zantstrant, en dicht aen lant wel dertigh vadem diep.

Een mijle beweste *Santorini* wort een klein eilant, *Isola d'Avolo* in de zeekaerten genoemt, gestelt.

Eilant *Thera*, nu *Gozi*.

Thera en *Therasia* waren twee eilanden, die, op het vierde jaer van de hondert en vijf en dertighste *Olympias*, uit zee, volgens *Plinius*, opgeschoten en ontstaen zijn.

Wanneer *Thera* eerst uit zee ontstont, was het *Kalliste*, dat is, *allerschoonste* genoemt: waer van namaels het eilant *Therasia* afgescheurt wiert.

Desgelijks schrijft *Herodoot*, dat dit eilant te voore *Kalliste*; maer by zijnen tijt *Thera* genoemt was.

Thera was een van d'eilanden *Sporaden*, en wort van *Strabo* dicht by het eilant *Anaphe*, en *Therasia*, ontrent *Kreta* of *Kandia*, op eenen afstant van zeventigh stadien gestelt.

Het begrijpt in den omtrek ontrent twee hondert stadien.

Thera wort by *Strabo* de hooftstad der Cyreners, en eene kolonye der Lacedemoniers genoemt: dewijl de Therasiers *Cyrene*, in *Afrika*, uit kracht des orakels, onder gelei van *Battus* gesticht hebben.

Het eilant wiert *Thera* genoemt, na desselfs kolonier, stichter, volk-planter of bewoonder *Theras*. Hy was een zoon van *Autesion*, neef van *Tisamenus*, en uit den geslaghte van *Kadmus*: ook oom, van 's moeders zijde, van *Eurysthenes* en *Prokles*, twee zoonen van *Aristodemus*, koning van *Sparte* of *Lacedemon*. Geduurende d'onmondigheit van deze twee kinderen, bediende *Theras* de vooghdyschap des koningrijks in *Sparte*. Maer als zy groot geworden waren, en het rijk zelfs aenvaert hadden, verdroot het *Theras* zoo geweldigh, van anderen geregeert te worden, dewijl hy de heerschappye reeds gesmaekt had, dat hy zeide in *Lacedemon* niet te willen blijven: maer na zijn bloetverwanten varen.

Dies scheepte hy uit *Lacedemon*, met eene grote meenighte van stamgenoten, en eenige Minyers, uit *Lacedemon*, in twee galeyen na dit eilant, by de nakomelingen van *Membliarus*, over. Na zy die verdreven hadden, schaerden en verdeilden zy zich zelfs in zes delen, en stichten aldaer zoo vele steden: als *Lepreum*, *Magistos*, *Trixas*, *Pyrgos*, *Epium* en *Nadium*: welke meeste, al ten tijde van *Herodoot*, door d'Eleers of inwoonders der stad *Elis*, in *Macedonie*, verdelght waren.

Zoo eenigen willen, zouden de nakomelingen van *Membliarus*, onder wien het eilant stont, het zelve vrywillig aen *Theras* overgegeven hebben; dewijl *Theras* een Kadmeer of uit den geslaghte van *Kadmus* was: als *Pausanias*, onder andere, in dezen zin schrijft.

Theras zond eene kolonie na het eilant, dat toen Kaliste genoemt was, op hope, dat de nakomelingen van Membliarus vrywilligh van het rijk zouden afstaen: het welk zy ook deden: want zy overdaghten, dat Theras zijn geslaght op Kadmus braght: daer zy nakomelingen van Membliarus waren, welken Membliarus, zijnde een man uit het gemeen volk, Kadmus, tot overste der kolonieren op het eilant gelaten had.

Herodoot hout evenwel *Membliarus*

 niet

niet voor eenen gemeenen man, maer voor eenen uit de bloetverwanten van *Kadmus* geſproten.

Het eilant *Thera* ſchijnt allereerſt door de Feniciers, onder gelei en beleit van *Kadmus*, bevolkt en aengedaen te zijn: want als *Kadmus*, zoon van *Agenor*, in het opzoeken van *Europe*, aen het eilant *Thera* gelant was, liet hy aldaer, 't zy het lant hem wel geviel, of uit een anderen inzight, onder andere Feniciers, (of Feniciſche vrouwen,) ook zijnen bloetverwant *Membliaros* blijven, die het eilant acht mans levens, eer *Theras* van *Lacedemon* quam, bewoont hadden.

Herod. lib. 4.

Scholiaſt pind. Pyth.

Herod.

Na *Theras* wiert koning van het eilant *Thera*, *Grinus*, zoon van *Eſanius*, die uit den eerſten koning *Theras* geſproten was: den welken, op zijne vrage, over andere dingen, het orakel, door den mont van *Pythia*, beval eene ſtad in *Lybie* te ſtichten, onder beleit van *Battus*, zoon van *Polymneſtos*. Doch dit antwoort des orakels wert by de Theraſiers in de wint geſlagen: dewijl zy niet wiſten, waer *Lybie* lagh, en op een onzeker orakel gene kolonie derfden zenden.

Wanneer het namaels, in den tijt van zeven jaren, op *Thera* niet geregent had, en alle de boomen, behalve een, verdort waren, wierp *Pythia* den Theraſiers, wanneer zy aen het orakel daer over vraegden, het zenden van eene kolonie na *Lybie* te voore: gelijk *Herodoot* wijdlopigh verhaelt.

Men wil, dat het eilant *Thera* nu *Gozi* zou genoemt zijn. Hoewel het eilant *Gozi*, of *Gozo di Candia* nu in de zeekaerten genoemt, vier mijlen bezüide het eilant *Kandia* geſtelt wort.

Eenigen ſtellen twee eilanden *Gozi*, vijf of zes Engelſche mijlen van *Kandia*: welker een vijftien, en het ander tien mijlen in 't ronde heeft. Op deze eilanden woonden, ontrent het jaer vijftien hondert en vijftigh, zeſtigh Grieken, die voornamelijk by de melk en kaes van hun talrijk vee leefden.

Plinius ſtelt, tuſſchen het eilant *Thera* en *Theraſia*, een eilant *Automate*, en anders ook *Hiera* genoemt, dat hondert en dertig jaren daer na, tuſſchen beide, volgens den zelven *Plinius*, ontſtont.

Twee ſtadien van daer, ontſtont na verloop van hondert en tien jaren, in Zomermaent, en ten tijde van *Plinius*, onder het burger-meeſterſchap van *Markus Junius Scyllanus* en *Lucius Balbus*, een ander eilant *Thia* geheten: welk *Thia* andere voor een eilant houden, dat by *Strabo* en *Ptolemeus Dia* en nu *Standia* genoemt wort. *Strabo* gedenkt ook dit opduiken, of opſchieten en ontſtaen van dit eilant, zonder het evenwel by name te noemen, in de volgende woorden.

Midden tuſſchen Thera en Theraſia, ſchoten vier dagen lang vlammen uit zee: zulks de ganſche zee brande en vlamde, die allengs een eilant, als met zekere werktuigen opgeheven, en uit klompen beſtaende, ophieven, van twaelf ſtadien in den omtrek. Na het ophouden van dezen toeval, beſtonden de Rhodiers allereerſt, die toen zeevooghden waren, na die plaetſe toe te varen, en op dit eilant eenen tempel aen den Aſfaliſchen Neptuin (dat is Grontveſtige Neptuin) te ſtichten. Dus verre *Strabo*.

Eilant *Anaphe*, nu *Nanſio* of *Namfia*.

HEt eilant, *Anaphe* of *Anafe* by d'ouden genoemt, was te voore ook *Membliaros* geheten, na *Membliaros*, (en by verkorting *Bliaros*,) een Fenicier, en een reisgenoot van *Kadmus*, in het opzoeken van *Europe*.

Men wil, dat *Anaphe* hierom alzoo zou genoemt zijn; dewijl het den Argonauten, wanneer zy door ſtorm en onweer op zee heen en weer geſlingert wierden, by donkere mane verſcheen: of dewijl hen, wanneer zy met ſchrik en vreze bevangen waren, aldaer de zon verſcheen: want *Anephane* bediet op 't Griekſch *verſchijnen*.

Bochart daer en tegen hout *Anaphe*, voor een Feniciſch woort, dat *loofrijk* en *duiſter* of *donker* betekent: dewijl dit eilant, volgens *Apollonius*, donkere wouden had.

Het

Het eilant *Anaphe* of *Anafe* wort nu noch gebroken, *Nanfio* of *Namfia*, en * *Anafia* genoemt.

Nanfio of *Namfia* wort in de zeekaerten twee Duitsche mijlen ten Ooste van het eilant *Therasia* of *Santorini*, en vijf West-Zuid-West van het eilant *Astypalea*, nu *Stampalia*, en ontrent tien ten Noorde van *Kandia*, gestelt.

Stephanus stelt *Anaphe* dicht by het eilant *Theras*, en *Strabo* *Anaphe* en *Therasia*, dicht by *Kreta*, nu *Kandia*, en beide even verre van het eilant *Jos*, nu *Nio*. *Ovidius* gedenkt het eilant *Anaphe* by het eilant *Astypalea*.

Apollonius noemt *Anaphe* een klein eilant: gelijk ook *Plinius* *Anaphe* onder de kleine eilanden rekent.

Anafe wort by *Plinius* gezeit uit zee ontstaen, en opgedoken te zijn.

Het wort in den omtrek op dertigh Italiaensche mijlen begroot.

Op *Anafe* stont by ouds een tempel van *Apollo*, *Egleta* gebynaemt, aen wien d'eilanders met beschimping of bespotting offerhande deden, en elkanderen lasterden.

Wanneer by ouds eenige inwoonders van het eilant *Astypalea*, twee patrijzen op het eilant *Anafe* gezet hadden, teelden die in zulke meenighte voort, dat d'inwoonders gevaer liepen, van genootzaekt te zijn, na eene andere plaetse te verhuizen, dewijl deze vogelen alle hunne rijpe granen op het velt opaten.

Het eilant *Anaphe* en *Delos* hadden t'zamen vele dingen gemein: want beide waren zy aen *Apollo* heiligh en toegewijdt, en beide uit zee ontstaen of opgeschoten: en gelijk *Apollo*, na *Delos*, de Delische *Apollo*, alzoo wert hy, na *Anafe*, de Anafeesche *Apollo* genoemt. Ook wilden eenigen der ouden, dat beide namen hen om een zelve oorzake zouden gegeven zijn: te weten, de naem *Anaphe* van het Grieksch woort *Anaphein*, en die van *Delos* van *Delein*, welke beide *verschijnen* of te *voorschijn komen* bediet. Dit heeft *Filo* doen dolen, dat *Delos* ook *Anaphe* genoemt was. De Mund.

Men zeidt dit eilant gene vergiftige dieren voet. Ook zouden alle vergiftige dieren, die in een kring van d'aerde, van dit eilant, op eene andere plaetse besloten worden, sterven. Porc.

Bezuide *Nanfio* leggen drie of vier eilandekens, d'eilanden *S. Joanni* in de zeekaerten genoemt. Tusschen *Namfio* en deze eilandekens, is een zeer goede ree voor meer als vijftigh schepen, die aldaer tegen alle Noordelijke winden, op tien of twaelf vadem, beschut leggen.

Plinius stelt vervolgens op een ry, na malkanderen, d'eilanden *Jos*, *Lea*, *Ascania*, *Anaphe*, *Hippurus*, *Hippurissa*, *Astypalea*.

Eilant *Polikandro*.

HEt eilant [a] *Pholegandros*, of [b] *Philokandros*, of [c] *Phlegandros* by d'ouden genoemt, heet nu noch gebroken *Polikandro* of *Polkandro*, en wort in de zeekaerten, twee mijlen beweste het eilant *Zetine* of *Cicenos* geplaetst.

a Str. b Steph. c Plin. Ptol. Hem. Hesych.

Het wiert *Pholegandros* genoemt, na *Pholegandros*, zoon van *Minos*, koning van *Kreta* of *Kandia*. Steph.

Aratus noemt, by *Strabo*, dit eilant het *yzerigh Pholegandros*, van wegen desselfs rouheit. *Bochart* smeet *Pholegandros* van het Fenicisch woort *Phelekgundari*, dat steenige lantstreke bediet.

Eilant *Sicynos*.

HEt eilant, by d'ouden *Sicinus*, of *Sicynus* en *Sicenus*, wort nu noch *Sicino*, en in de zeekaerten *Zetine*, of *Setine*, en *Setien* genoemt.

Te voore wiert *Sicinus* *OEnoë* genoemt: dewijl het wijnrijk was: want wijn heet op Grieksch *Oinos*. Plin. Steph. Strab.

Maer zoo men d'ouden fabelen geloven magh, zou *Thoas*, koning van het eilant *Lemnos*, en zoon van vader *Liber*, na hy in eene kiste van daer derwaerts gevoert, en alleen door gunste Ziet pag. 111.

 van

van zijne dochter behouden was, daer alle d'andere Lemnische vrouwen hunne mannen en magen gedoot hadden, by de Nimf *OEnoë* of *OEneis*, *Sicinus* geteelt hebben: waer om dit eilant eerst *OEnoë*, en daer na *Sicinus* genoemt wiert.

Ptolemeus rekent *Sicinus* onder d'eilanden *Cykladen*: *Plinius* onder d'eilanden *Sporaden*: en *Strabo* stelt het in de Kretische zee.

Het leit tusschen d'eilanden *Polykandro* en *Nio*, by na op een gelijken afstant van twee kleine mijlen, en heeft het eerste ten Weste, en het laeste ten Ooste.

Het eilant *Setine* heeft gene haven.

Aen de Zuidzijde leit een klein zwart eilant, dat dicht aen het eilant schijnt te leggen; maer de tusschen wijte is ruim genoech, om door te laveren. Aen de Westzijde is eene kleine afwatering, met eenige groente. Daer voor is het op twintigh, twee en twintigh en dertigh vadem goede ankergront.

Strabo stelt Westwaerts van het eilant *Jos*, d'eilanden *Sicinos*, *Lagusa* en *Pholegandros*.

Eilant *Christiana*.

HEt eilant, nu *Christiana* doorgaens in de zeekaerten genoemt, leit vijf mijlen ten Zuide van het eilant *Setine*, twee groote mijlen ten Weste van *Santorini*, en tien of elf mijlen ten Noorde van het eilant *Kandia*.

Vele houden het eilant, *Lagusa* by d'ouden genoemt, voor het eilant *Christiana*: want *Strabo* stelt het eilant *Lagusa* by d'eilanden *Sicinus* en *Polegandros*, en ten Weste van het eilant *Jos*: en daer na het eilant *Cimolus*.

Andere houden het eilant *Dia* voor het eilant *Christiana*: doch *Dia* is veel meer het eilant, dat nu *Standia* heet.

Eenigen willen, dat *Christiana* het eilant zou zijn, dat by *Ptolemeus Letoa* genoemt wort:. hoewel *Ptolemeus* het eilant *Letoa* onder de Zuider-kust van *Kreta* of *Kandia* schijnt te plaetsen: welk nu ook *Christiana* genoemt wort, en leit ontrent een mijle van de kust van *Kandia*, beweste de kaep *Sacro*: maer dit eilant *Christiana* is een ander van het voornoemt *Christiana*, dat benoorde *Kandia* leit.

Eilant *Kreta*, nu *Kandia* of *Kandien*.

Benaming. VAn waer, en waer om het eilant, dat nu *Kandia* heet, by ouds *Kreta* genoemt was, wort op velerlei wijze verhaelt.

Stephan. Zoo eenigen menen, zou *Kreta*, na zekeren *Kores*, *Koreta*, en daer na by verkorting *Kreta* genoemt zijn.

Andere willen, dat *Kreta* alzoo na *Kres*, zoon van *Jupijn* en de nimf *Idea*, of na *Kreta*, een van de Hesperiden, of na *Kres*, een * eige inboorling of zelf landaert des eilants genoemt zy.

* Αὐτόχθονις. aut abo-rigo.

Solinus, na den voorgang van *Plinius* en *Elianus*, brengen ook den oorsprong van den naem *Kreta* op de nimf *Kreta*, dochter van *Hesperus*.

In Chron. Canon. *Eusebius* en, na hem, *Hieronymus* willen desgelijks, dat het eilant na *Kres*, een onoorsprongeling of zelf-landaert, *Kreta* zou genoemt zijn, die men zeit, een der Kureten te zijn, van wien *Jupiter* op dit eilant verborgen en opgevoet wiert. Het zelve bevestigen ook *Marcianus*, *Isidorus*, *Cedrenus* en meer andere schrijvers.

Andere brengen twee andere oorzaken by, waerom het eilant *Kreta* en d'inwoonders Kreten genoemt waren: te weten, van het Grieksch woort *Kerata*, dat zijn *hoorens*, dewijl d'oude Kreten by hoorens, daer zy boogen van maekten, leefden: want zy waren goede booghschieters: of om dat op het eilant een wel getemperde lucht zweeft: want indien zin kan ook het woort *Kreta* op Grieksch uitgeleit worden. Ook schrijven *Isidorus*, *Plinius*, *Solinus* en *Marcianus*, dat dit eilant, van wegen de getemperde lucht, in 't begin op Grieksch *Makarôn Nesos*, dat is, *der zaligen eilant*, genoemt zy. Auct. Etym.

Andere houden, dat wanneer *Jupiter Ammon*, gedrukt door hongersnoot, uit *Libye* na dit eilant gevlught was, en Diod. lib. 3

en aen *Kreta*, dochter van eenen der Kureten, die aldaer regeerden, getrouwt was, het zelve eilant, dat te voore *Idea* genoemt was, na zijne vrouw *Kreta* genoemt hadde.

Ook melt *Diodoor*, dat d'oude *Jupiter* het eilant *Krete*, na zijne vrouw *Idea*, *Idea* genoemt hebbe.

Kreta wiert by d'oude Grieken, met verscheide andere namen, en, in 't begin op Grieksch, volgens *Plinius* en *Isidorus*, *Makaronesos* geheten, dat is, *gelukzaligh eilant*, of *Makaronnesos*, dat is, *der zaligen eilant*, van wegen deßelfs getemperde of gematigde lucht, als gezeit is.

Het was ook allereerst (zoo *Plinius* uit zekeren aelouden schrijver *Mallotes Krates* getuight,) *Aëria* en *Kuretis*: en, volgens *Stephanus*, *Chtonia*, *Idea* en *Doliche*, en *Telchinia*, na d'oude inwoonders *Telchinen*, genoemt.

Nu wort dit eilant by de meeste Kristen volken van *Europe*, *Kandia* of *Kandien* genoemt: 't zy na de voorname stad *Kandia*, (gelijk vele landen en eilanden, na eene van de voornaemste steden, genoemt worden,) of na de witheit des aerttijks, zoo eenigen willen.

By d'oude Grieksche poëten wiert *Kreta* ook in het meerfout getal, *Kreten* genoemt, en uitdrukkelijk by *Homeer* de *brede Kreten*: het welk tot verklaring van de grote des eilants geschiede, zoo *Eustathius* in zijne uitlegging over *Homeer* getuight. D'Arabieren noemen het, na den ouden naem van *Kreta*, gebroken *Ikrît* en *Ikrîtis*, maer de Turken *Guirit*. Od. 14.

De poëet *Virgilius* noemt *Kreta* het *hoge Kreta*, van wegen deßelfs hogen stant en bergen. Lib. Æid.

Het is langwerpigh en smal van stant en gestalte, en strekt, volgens *Solinus*, met eene zeer lange streke, tusschen 't Ooste en Weste: en in de brete van 't Noorde na 't Zuide, aen d'eene zijde, daer tegen over *Grieken-lant*, en aen d'andere *Cyrene*, een lantschap van *Afrika*.

Geen eilant, onder d'eilanden van de Middellantsche zee, leit op zulken wijden afstant van het vast lant, als *Kandia*. Gel. gen. ...

Het leit ten Ooste met de Karpatische zee, ten Weste met d'Adriatische, beslo- Soli.
ten, en wort ten Noorde met d'Egeesche, en met zijn eige of Kretische zee gebeukt, en ten Zuide met de Lybische of Punische en Egyptische zee bespoelt: dies het in het midden van de Middellantsche zee leit, en als heerscher dier zee is. Waer om *Aristoteles* dit eilant niet t'onrecht roemt, wanneer hy zeit: *Dit eilant schijnt tot de heerschappye van Grieken-lant geboren te zijn, en is voortreffelijk gelegen: want het leit aen alle zeen.*

Te weten zijn Ooster uithoek, of kaep *Salomoni*, leit vier hondert en vijftigh Italiaensche mijlen van de stad *Alexandria* in *Egypten*, * vier hondert van het eilant *Cyprus*, zes hondert en zestigh van *Joppe*, nu *Jaffo*, een zeehaven van het *heilige Lant*, zestigh van het eilant *Karpathos*, en vijf en tachentigh van het eilant *Rhodos*. Cotovic. *of 68 Duitsche mijlen.

De Zuid-West-hoek, of kaep *S. Giani Baptista* genoemt, leit van d'uithoek *Japygium* in *Italie*, nu *Capo Otranto*, een zeestreke van vijf hondert Italiaensche mijlen, en van *Fykus*, een zeehooft van *Cyrene*, en nu *Capo di Corena* genoemt, hondert vijf en twintigh, of, volgens andere, hondert en vijftigh: hoewel *Plinius* de hoek van *Kreta*, twee hondert en vijf en twintigh duizent schreden, dat zijn 225 Italiaensche mijlen, van d'uithoek *Fykus* stelt.

D'andere Noord-Wester uithoek *Cyamum*, en nu *Capo Spado* genoemt, leit van *Malea*, een uithoek of kaep van *Peloponnesus* (nu *Morea*,) * tachentig, en van *Konstantinopolen*, vier hondert, en van het eilant *Zaçynthus*, drie honder Italiaensche mijlen. *of 13 Duitsche.

De Zuid-Westhoek van *Kandia*, *Cabo S. Gioano Baptista* genoemt, leit van *Capo Passaro*, d'Oosthoek van het eilant *Sicilien*, Oost ten Zuide, doch wel zoo Zuidelijk, hondert Duitsche mijlen.

De Noord-Westhoek, *Capo Busa*, leit van het Zuideind van het eilant *Milo* 18 mijlen, en Zuidwaerts van *Capo Malea*, de hoek van het vast lant van *Morea*, 20 Duitsche mijlen of 80000 schreden. Plin.

Dicearchus en *Scylax* brengen de lengte des eilants op twee duizent en vijf hondert; andere op twee duizent en drie hondert: en andere op vier duizent en hondert stadien. Grote.

Plinius brengt de lengte op twee hon-

hondert en zeventigh duizent schreden, den omtrek op vijf hondert en negen en tachentigh duizent, en de brete op vijftigh duizent schreden: duizent schreden gerekent op eene Italiaensche mijle.

Eenige schrijvers brengen den omtrek op vijf hondert en dertigh duizent schreden, of vijf hondert en dertigh Italiaensche mijlen.

Doch de later schrijvers van onze eeuwe, na den voorgang der genen, die zelfs het eilant dikwils net gemeten hebben, brengen den omtrek niet meer als op vier hondert en vijf en vijftigh duizent schreden, of vier hondert en vijf en vijftigh Italiaensche mijlen, dat zijn hondert en veertien Duitsche mijlen, en de lengte op twee hondert en vijftien, en de grootste brete, die ontrent het midden is, op vijf en veertigh Italiaensche of tien Duitsche mijlen en een vierendeel.

Andere stellen desselfs grootste lengte van d'uithoek *Samonium*, nu *Capo Salomoni*, tot aen d'uithoek *Korykus*, nu *Korniko*, op zeventigh Duitsche mijlen: en de grootste brete, ontrent desselfs middenste gedeelte, op vijftien Duitsche mijlen.

Havens, kapen of uithoeken.

BY *Strabo*, *Ptolemeus*, *Stephanus*, *Plinius* en andere oude schrijvers, worden verscheide uithoeken, kapen of hoofden van het eilant *Kreta* of *Kandia* gedagt: als *Korykus*, *Kriumetopon*, *Hermea*, *Drepanum*, *Granus*, *Erythreum*, *Itanum*, *Ampelus*, *Samonium*, *Zephyrius*, *Dium*, *Cyamum*, *Leo*, *Psacum*, die alle nu andere namen hebben.

Het eilant *Kandia* schiet inzonderheit met drie voorname uithoeken, kapen of hoofden in zee: welker twee aen de Westzijde uitsteken, en eene aen d'Oostzijde: behalve die heeft het, aen de Noord en Zuidzijde, verscheide andere kleinder kapen of uithoeken en punten.

D'Ooster uithoek of kaep des eilants, by ouds * *Samonium* of † *Sammonium*. en anders *Salmonis*, en in 't Nieu Verbont *Salmone* genoemt, wort nu noch op Italiaensch gebroken *Capo di Salmona* en *Salomoni* geheten.

* Strab. † Plin. Actor. 27. 7.

Zy leit ten Weste, wel zoo Zuidelijk, acht en zestigh Duitsche mijlen van *Capo Baffo*, de Westerhoek van het eilant *Cyprus*, en tegen over het eilant *Karpathos*, nu *Scarpanto*, ten Noord-Ooste op een afstant van 12 of 15 Duitsche mijlen, en twee hondert en zeventigh Italiaensche mijlen, van d'uiterste Westerhoek des eilants, welke by ouds *Corykus*, en nu *Coryco*, of *Kambrussa*, of *Kambrasia*, en anders in de zeekaerten *Capo Buso* genoemt wort.

Plin.

Het is een tamelijke, hoge en steile hoek. Daer by leggen twee tamelijke grote eilandekens, daer de schepen rontom zeilen kunnen. Tusschen deze eilanden en deze kaep leggen de schepen veiligh tegen alle winden: welke plaetse ook de haven van *Capo Salomoni* is.

Daer na d'uithoek *Itanus* en *Ampelus*, nu *Ampela* of *Xacro*. Dan *Erythreum*.

Daer na volght Westwaerts aen de-zelve Zuidzijde, een uithoek *Capo di Giera Petra*, welk een gebroken naem van *Hiera Petra*, dat is, *heilige klip*, schijnt genoemt te zijn. Aldaer leit eene stad van een zelven name. Daer voor leit een eilant of klip, *Gaidurognisa* genoemt. Cap Hie. Petr.

Leo, dat is, *een Leeuw*, was een uithoek, en alzoo genoemt, dewijl die in vorm van een leeuw uitstak. Dees leeuw wort gezeit een der leeuwen te zijn, die den wagen van de Goddin *Rhea* voortgetrokken hadden. Leo.

By deze uithoek stont by ouds eene kapel, *Lebeneum* na dezelve genoemt. Noch heden wort deze uithoek *Capo Leon* of *Lionda* genoemt.

Na *Capo Lion* volght Westwaerts een uithoek, nu *Capo Matala* genoemt, daer by eertijts eene stad van een zelven name lagh.

Daer na volght *Capo Priotissa*, dan *Ponta di Alazezo*, *Capo Franko*, *Capo Sfacchia*, *Ponta di Placo*, *Ponta di Trividi*, by ouds misschien *Hermea* by *Ptolemeus* genoemt: *Ponta di Flomea*.

De Zuid-Westhoek, op Grieksch by d'ouden *Kriumetopon*, dat is, *Rams voorhooft*, van wege zijne gestalte en aen-

aenzien uit zee genoemt, heet nu noch gebroken *Capo Krio*, en anders *Cabo S Gioano Baptisto* in de zeekaerten: daer by leit een vlek, *S Giani de Capo Krio:* waer na deze uithoek anders ook *Capo S. Jani* geheten is.

Deze kaep of hoek is laegh lant. De zeekust des eilants, benoorde deze kaep, strekt Noorde aen, na *Fonestino*, *S. Veneranda* en *Sardi*, tot aen d'uithoek *Capo Busa* toe.

Daer na volght aen de Westzijde d'uithoek *Ponta di Cornaka* of *Corniko*, welke by ouds *Korykos* geheten was, tusschen d'aeloude steden *Cisamus* en *Phalasarna* gelegen: waer voor d'eilanden *Corycen* eenige mijlen van de kust in zee leggen, daer op een vast kasteel staet. Dicht daer by leit een stedeken of vlek, met een haven van een zelven name.

Andere willen, dat deze uithoek *Korykus*, nu * *Kambrussia*, of † *Kambrasia* zou genoemt worden: of dat die een haven zy, *Porto delle Garabuse* geheten. *N. †P.

Korykos is by *Ptolemeus* de naem van eene stad en uithoek. Doch *Stephanus* noemt *Korykos* stechts eene uithoek: en *Plinius* reekent die onder de bergen.

De Noord-Westhoek des eilants wort nu *Capo Busa*, en by d'ouden *Cyamum* genoemt: hoewel eenigen willen, dat *Cyamum* nu noch *Capo Chesimi* zou geheten zijn.

CapoBusa is een tamelijke hoge hoek, loopt wat spits aen den zeekant af, met een groot gat daer in, waer van zy den naem draeght.

Niet verre van d'uithoek *Ciamum*, lagh de stad *Cisamos*. Nig. Mol. Ptol.

Drie mijlen Oost Noord-Oost, doch wel zoo Noordelijk, leit *Capo Spado*, by d'ouden *Psacum* genoemt. Tusschen beide leit een grote en diepe inham.

Beooste deze kaep ontvalt het lant in een groten inboght.

Beweste de stad *Kanea*, en Oost-Zuid-Oost, doch wel zoo Oostelijk, vijf of zes mijlen van *Capo Spado*, en Noord-Oost en Noord-Oost ten Ooste vier of vijf mijlen van de stad *Retimo*, leit een hoge uithoek, en die schier oversteekt, *Capo Melechio* of *Melecha* genoemt: welke, zoo eenige willen, by ouds *Drepanum* zou geheten zijn: hoewel meer na 't Ooste een uithoek volght, *Ponta di Drapano* nu noch genoemt. Daer na volght *Ponta di Milopotamo*

Twee mijlen Zuid-Oost ten Zuide van daer, leit een hoek, *Capo Kalapada* genoemt.

Negen mijlen Oost-Zuid-Oost van *Capo Melecha*, leit *Capo Susa* of *Kassoso*.

Essen om deze kaep is eene haven *S. Pelagia* genoemt. Het is een goede haven voor galeyen en kleine scheepjes en heeft een eilandeken ten Weste, tot een kenteken voor den zeeman, leggen. Op de linke zijde leit een oude vervalle schans. Deze haven is van vier en vijf vadem diep, met een goeden gront.

Beooste deze haven leit *Capo Fraschia*, een uitsteekende hoek, en daer by een hoge sneeu-bergh. Daer bezuide staet een kasteel, *Castro Palgio* genoemt: daer onder de schepen ter ree komen: maer leggen'er voor een Noorde wint open. Van daer zietmen Zuid-Oost ten Ooste de stad *Kandia* leggen.

Eenigen houden d'uithoek, *Dion* by *Ptolemeus* en *Plinius* genoemt, voor *Capo Della Fraschia:* maer andere voor *Capo Cassoso*.

Nessens en beooste *Capo Fraschia*, leit een inham of haven *Porto di Fraschio* genoemt: daer in de grootste gelade schepen, die na de stad *Kandia* willen, ter ree loopen, en ten anker komen; dewijl de haven van *Kandia* klein en eng is: hoewel ook deze niet zeer veiligh is: want zy leit op de Noorde wint. Daer na volght *Ponta di Tigani:* dan *Ponta di Trapani*.

Aen de zelve Noordzijde, by de stad *Chersonesus*, lagh ook eene uithoek *Zephyrium* by d'ouden genoemt, welke nu * *Capo di Altelin* of † *Capo di Mirabello*, geheten is; hoewel *Zephyrium* nu in de zeekaerten *Capo S. Joanni* of *Capo S. Sidero*, op de Noord-Oosthoek des eilants gelegen, schijnt genoemt te zijn. Daer na volght *Ponta di Trachilia*, dan *Ponta di Babachia*. *Lusign. †Pinet.

Cabo S. Giano leit ontrent zes mijlen Oost-Zuid-Oost van het eilant *Stantia*. Het is een tamelijke, uitsteekende, en niet zeer hoge hoek. Daer bezuide is *Porto Spina Longa*, welke een schone haven is.

Als men op deze hoek komt varen, ziet

zietmen een kafteel op een eilandeken; naeft d'Ooftwal, leggen. Effen binnen de haven ankeren de fchepen op zes en zeven vadem, en leggen met twee ankers vertuit en befchut tegen alle winden. Doch zy moeten niet verre in de haven lopen: want het is'er binnen vlak water.

Bergen.

Strab. HEt eilant *Kreta* of *Kandia* is zeer berghagtigh, rou, ruigh, of boomrijk, en heeft vruchtbare dalen. Verfcheide bergen worden van d'oude fchrijvers by name gedaght: als de bergh *Ida*, *Tityrus*, *Leuka*, *Kadiskus*, *Dikta*, *Karma*, *Alyfis*, *Styracium*, *Cedrius*, *Morykus*, *Arbius*, *Hieron*, *Panakra*, *Styracium*, *Afterufia*, *Berecynthos*.

De bergen, na 't Wefte gelegen, worden *Leuka* op Griekfch, dat is *wit*, genoemt; dewijl de kruinen, volgens *Plinius*, na den voorgang van *Theofraft*, altijt met veel fneeuw bedekt leggen: ja zy fchijnen van verre zoo wit, dat de genen, die uit zee komen aenvaren, dezelve meer voor wolken, als bergen aenzien. (Strab. Solin.)

Ook getuight *Belon*, onder de nieuwe fchrijvers, dat deze bergen den ganfchen winter over met fneeuw bedekt leggen: hoewel hier en daer, tuffchen de klippen of ftenen der dalen, Cypresbomen groeien. De lucht is daer op, ook in 't heetfte van den zomer, zoo kout, dat die naeulijks te verdragen is: hoewel in de dalen grote hitte is.

De poëet *Kallimachus* noemt deze witte bergen, in het enkel getal, den Kretifchen witten bergh.

Strab. Deze zijn d'uitftekenfte bergen van *Kreta*, en wijken in hooghte niet voor den *Taygetos*, een bergh van *Lakonie*, en ftrekken tot ontrent drie hondert ftadien verre, en maken een boort aen zee, die eenighzins met fmalte eindight.

Deze Kretifche witte bergen, alzoo in 't algemeen genoemt, wierden by d'ouden in twee bergen onderfcheiden, en ieder met een byzonderen naem genoemt: welker een *Diktynneus*, of *Dikta*, of *Diktum* en *Dyktus*, en d'ander *Kadiskus* geheten was. (Solin.)

Bergh Dikta. De bergh *Dikta*, of *Diktum*, leit na de Libyfche of Afrikaenfche zee toe. *Aratus*, een aeloude Griekfche fchrijver, ftelt den bergh *Diktum* dicht by den bergh *Ida*, daer in *Strabo* hem berifpt, die den bergh *Dikta* duizent fchreden ten Oofte van den bergh *Ida* ftelt, en hondert van de kaep *Sammonium*.

De bergh *Dykta* wort nu *Labirinto*, of *Sethia*, en op zommige plaetfen *Lafthi* genoemt, en leit aen d'Ooftzijde des eilants; tuffchen de ftad *Knoffos*, ten Wefte, en d'uithoek *Sammonium* of *Salomoni* ten Oofte.

Hy deilt zich in twee takken: welker een na de kaep *Salomoni*, en d'ander Noordwaerts na de kaep *Sidero*, loopt.

Men zeidt de nimf *Britomartis*, dochter van *Jupijn* en *Charme*, voor het vervolgen van *Minos*, koning van *Kreta*, die op haer verlieft was, over hals over hooft van boven dezen bergh in zee ftorte, om haer kuifchheit te bewaren: maer zy wiert by geval in viffchers netten ontfangen, en in 't leven behouden. Waerom namaels de Cydoniers of Kreten deze nimf *Britomartis*, *Diktynna*, en den bergh, van waer zy affprong, *Dikta* genoemt hebben: te weten van het Griekfch woort *Diktys*, dat een *vifchnet* bediet. (Karma.)

Op den bergh *Dikta* was een hol of fpelonk, waer in men zeidt *Jupiter* zou gebooren zijn: waerom het *Jupiters* of *Jupijns* hol genoemt wiert: want verfcheide fchrijvers ftellen zijne geboorte op den bergh *Dikta*, in een hol; gelijk zijne opvoeding op den bergh *Ida*: waerom dees bergh ook *Dikte* zou kunnen genoemt zijn, als of men *Tikte*, dat is, *baring*, op Griekfch, wilde zeggen. (Jupijns hol.)

Te weten, *Rhea* trok na den bergh *Dikte*, wanneer zy *Jupiter* zou baren, om *Saturnus* t'ontkomen, die zijne kinderen op at: want aldus zingt *Hefiodus*. *Zy zonden Rhea na Dyktus, na het vette volk van Kreta, wanneer zy den laeften der zoonen, den groten Jupiter, zou baren.*

Het hol van *Jupijn* was aen de byen als gewijdt of heiligh: daer geen God noch menfch in moght gaen.

Op zekeren tijt van 't jaer wiert veel vuurs gezien uit het hol te flikkeren. Men beuzelt dit dan te gefchieden: wan-

wanneer het bloet van *Jupijns* baring aen het zieden is. De byen bezaten *Jupijns* hol, en waren desselfs voesters, en heiligh.

Laius, *Koleus*, *Cerberus* en *Egolius* bestonden t'eener tijde in dit hol te treden, om veel honigs daer uit te halen: gelijk zy ook, hebbende het lichaem rontom met koper bezet, honigh der byen schepten, en zagen de zwaghtelen van *Jupijn*. Toen borst het koper, daer meê zy hun lijf bedekt hadden, aen stukken: en *Jupijn* donderde en blixemde. Maer de *Parken* en *Themis* beletten dat: want het was niet geoorloft, dat iemant aldaer zoude sterven: dies herschepte *Jupiter* hen alle in vogelen: waer van de geslaghten der vogelen zouden gekomen zijn, als *Laien*, *Koekoeken*, *Cerberen*, en *Uilen*.

Plato. Leg. lib. Diod. Dio. lib.

Minos trad alle negen jaren in het hol van *Jupijn*, en geliet zich daer in met *Jupijn* in gesprek te komen, en wetten van hem, die hy den Kretensiers voorschreef, t'ontfangen.

Dit hol wiert van de Titanen of Kureten *Arkesion* op Grieksch genoemt, dat zoo veel als helpen of bystaen gezeit is; dewijl het hen, wanneer zy uit vreze voor *Saturnus* daer ingetreden waren, hulpe en bystant verleende.

Plato. Van de stad *Knossus* liep, na *Jupijns* hol en tempel, een zeer gemakkelijke en lustige weg. Tegen de hitte en 't steken der zonne, waren neffens den wegh schaduwrijke pleister-plaetsen onder de bomen.

Theophr. In den mont des hols van *Ida* stont een zwarte popelier, of willige boom, volgens *Plinius*: daer d'offergiften bewaert wierden. Binnen in het hol lagh een throon voor *Jupiter* gespreit.

Cedrius. Na by den bergh *Ida* lagh de bergh *Cedrius*.

Korykus. *Korykus* wort by *Plinius* en *Seneka* een bergh: maer by *Ptolemeus* een kaep of uithoek genoemt.

Arbius. Op *Kreta* was ook een bergh *Arbius*: waer op *Jupiter*, *Arbius* na den zelven bergh gebynaemt, geëert wiert.

Hieron. De bergh *Hieron* wort by *Ptolemeus* gedaght, dien *Jupiter* door een gouden hont bewaren deed.

Asterusia. Aen de Zuidzijde des eilants, na zee toe, leit een bergh, *Asterusia* by d'ouden geheten: waer na d'Indische stad, aen den bergh *Kaukasus* gelegen, genoemt was: derwaerts eene kolonie der Kretensiers gezonden wiert.

In de lantstreke der stad *Cydonia* lagh een bergh *Tityrus*: en in de lantstreke van de stad *Aftera*, een bergh *Berecynthus*. Tityrus Diodor. Sicul. lib. 5. Berecynthus.

Derde halve mijle bezuide de stad *Kandia* leit een bergh, *Moses tempel* by d'onzen, en by d'Italianen *Monte Jove* genoemt: dewijl *Jupijn* daer op zou begraven zijn.

Plinius gedenkt eenen bergh *Karma*, en *Stephanus* een anderen *Styracium*, genoemt, dien de Styraciten bewoonden. *Apollo* wiert ook *Styracites* na den zelven bergh genoemt.

Op het midden des eilants, daer het op zijn breetste is, leit de kruitrijke berg *Ida*, die by *Virgilius Mons Ideus*, dat is, *Ideesche bergh*, genoemt wort; maer heet nu *Psiloriti*. Ida.

Tacitus noemt *Ida* een beroemden bergh op *Kreta*. De bergh *Ida* wort, van wegen zijne hooghte by d'oude schrijvers geroemt, en is de hoogste bergh op *Kreta*. Men kan van zijnen hoogsten top gemakkelijk de Kretische en Lybische zee zien, welke ter weder zijde aen het eilant spoelt. Ook getuigt *Solinus*, dat d'*Ida* boven alle andere bergen zoo hoog is, datmen van zijnen top de zon, voor zonnen opgang, kan zien. Hy beslaet 600 stadien in 't ronde. Strab.

Hy is ront van gestalte, heeft grote vlakten, en wort rontom met fraeie dorpen bewoont. D'*Ida* heeft eenen heuvel of top, die *Pytna* by d'oude Grieken genoemt wiert: waer van de nabygelege stad *Hierapytna* haren naem had.

De hooghste top of kruin des berghs is by na spits, in vorm van een pijn appel, en hangt over de rugge van andere bergen. En al hoewel hy het strant van beide zeen, de Kretische en Libysche, aenraekt, zoo heeft evenwel het gedeelte, dat hoger dan d'andere is, in het byzonder dien naem bekomen. Wel strekt de bergh *Madara* of *Malaura*, en anders *Spachia*, en by ouds *Leuka*, zich breder, en dikker uit, als d'*Ida*; maer is zoo hoogh niet.

Op den opperften kruin des berghs staet een kappelletje, dat slechts in een klein huisje bestaet, welk van stenen, op malkanderen geleit, en zonder kalk

 aen

aen malkanderen, gewelfs-wijze, gemaekt is.

Het ſtaet op zulken hoge plaetſe, en wort door de ſterke winden by wijle zoodanigh gebeukt, dat kleine ſteenen daer van geſcheurt worden.

Een weinig beneden dit kapelletjeleit eene vlakte, rontom met bergen omringt, en *Campalda* genoemt: waer op vele weiden zijn, daer rammen en geiten des zomers ter weide gaen, en vet worden.

Indien men van den hoogſten top des berghs rontom uit ziet, zoo kan men ſchier het eilant rontom zien, en de nabygelege eilanden, als *Milo*, *Cerigo*, of *Cythera*, en andere eilanden van d'Archipel bezichtigen. Zoo groot is de ongetempertheit der lucht op dezen bergh, en op andere zeer hoge bergen, dat men'er, zelfs in de Hontsdagen, op den middagh, ook by dootſtilte, een zeer grote koude gevoelt: waerom niemant des winters, noch des zomers dien bergh bewoont: want hoewel de herders des daeghs daer op hunne kudde van ſchapen ter weide drijven, zoo jagen zy evenwel die des nachts na de dalen.

Aen d'Ooſtzijde des berghs leggen grote vlakten, die tot aen deſſelfs voeten raken: waer op zeer vele luſtige bronnen van kout water zijn.

Het gedeelte des berghs na de ſtad *Kandia* toe, is met een boſſchaedjen van hoge bomen bewaſſen: waer onder zeer vele met gevlamt hout zijn.

Het gedeelte, na 't Zuide toe, is niet boſchrijk: maer voet evenwel eenige boomen, die op andere plaetſen ſlechts heeſters zijn, als *Arbutus*, of *Haegh-appelboom*, *Adrachnes*, *Eleprinos*, of *Philycas*, of *Alaternos*, *Ciſtos*, en diergelijke andere bomen, die hier te landen niet in 't wilt van zelfs, maer wel in de hoven waſſen. Aen die zijde wort ook de gom *Ladanum* verzamelt.

Het gedeelte, na het dal *Meſſaria* toe, (te weten na die vlakte toe, waer op de ſtad *Gortyne* leit) is dicht met cypres en wilde pijn-boomen begroeit. Aldaer groeien ook de heeſters, *Chamelea*, *Thymelea* en *Oxycedren*. Aen die zijde is ook het gewaent *Labyrinth* of doolhof.

Men ziet op dezen bergh ook grote troepen van wilde bokken, en zeer vele hazen.

De boom *Nerion*, met witte bloemen, bloeit'er in Grasmaent, by na in het midden van den opgang des berghs, by het dorp *Kamerachi*, waer door men na de ſtad *Kandia* gaet.

Aen de Weſtzijde is de opgang het allermoeielijkſte en zeer ſteil, even als of men by een rechte leder op te klimmen had. Aldaer leit aen de voet des berghs een vlek: van waer men, om aen den opperſten top te komen, zeven duizent ſchreden heeft af te leggen.

De zijde des berghs, na 't Ooſte, ſchijnt getemperder, dan d'andere te zijn: want aen de voet des berghs is de gront over al vet en voghtigh. Aldaer leggen ook zeer vele dorpen. Alles is'er zeer wel bebouwt, en met allerlei ſlagh van vruchtbare boomen en wijnſtokken beplant: en d'akkers zijn'er met allerlei ſlagh van hauvruchten of plukgranen en koren bezaeit.

Alyſis is een bergh, by den welken een kapel van den Alyſiſchen *Jupijn* ſtont. Aly...

Stephanus noemt *Panacra* ook bergen van *Kreta*. Doch *Kallimachus* noemt d'Ideeſche bergen *Panakra*: waer op, zoo hy ſchrijft, byen houden. Pa...ra.

Dalen van *Kandia*.

Kandia heeft verſcheide vruchtbare dalen: waer onder het dal *Arenoſa* of *Arenoa*, *Meſſarea* en *Liſſa* uitmunten.

Dal Arenoa of Arenoſa. *Arenoa* is het grootſte dal van allen, en leit neffens de ſtad *Sitia*. Het is zeer bequaem tot den lantbouw, en heeft een vetten gront.

Dal Meſſaria. Daer na volght het dal *Meſſarea*, en leit zeven of acht mijlen van de ſtad *Kandia*, is ontrent zes mijlen lang, en een mijle breet. In dit dal leggen noch zeer grote puinhopen van d'aeloude ſtad *Gortyne*, daer de vliet *Lethæus*, nu *Anapodari* of *Anaporal*, voorby vloeide. Men ziet'er zeer vele oude gedenkſtukken van de Romeinen. Bat... Bri...

Ook worden in den nabygelegen gront

gront verſcheide marmere beelden, en zeer oude, goude, zilvere en kopere penningen uitgedolven, met Griekſche en Latijnſche opſchriften, en met d'afbeeldingen van Romeinſche burgermeeſters en keizers.

Aen de Noordzijde van het dal *Meſſarea*, (daer in gezeidt worden noch zeer grote puinhopen van d'oude ſtad *Gortys* te zijn,) wort, in de zijde van den bergh *Ida*, een onderaertſch uitgehouwe hol of ſpelonke getoont; welk hol eenigen voor het *Labyrinth* of doolhof van koning *Minos* houden, door *Dedalus* gemaekt: hoewel de meeſten ſlechts voor een ſteenmijn, daer uit zy willen, dat de muuren van de ſtad *Gortys* gemaekt waren. Het zy daer meê hoe 't wil, men ziet'er niet als ſpelonken, en onderaertſche holen en gangen, die door de rampen en langheit des tijts ter neer geſtort zijn, en daer in men tot het binnenſte toe niet komen kan, 't en zy een inwoonder, dien die holen en gangen bekent zijn, by toortslicht iemant daer inleit.

Behalve men twijfelt, of het Kretiſch *Labyrinth* in de ſtad *Knoſſos* of *Gortys* geweeſt zy, zoo kan dit hol, of deze ſpelonke, geenzins d'overblijfſelen van het Kretiſch *Labyrinth* zijn; by aldien het Kretiſch *Labyrinth* een huis was, volgens gevoelen van de meeſte oudſte ſchrijvers. Ook getuight *Plinius*, dat al by zijnen tijt gene kentekenen of voetſtappen van het Kretiſch *Labyrinth* meer waren. Desgelijks ſchrijft *Diodoor*, dat al voor zijnen tijt, hoewel niet lang, het Kretiſch *Labyrinth* al verdweenen en verniettight ware: 't zy door den eenen of anderen vorſt verdelght, of door de langheit des tijts verſlonden. Dies men deze ſpelonke veel meer voor oude ſteenmijnen, als voor kentekenen van het Kretiſch *Labyrinth* moet houden.

Het dient ter loop aengemerkt, dat behalve dit Kretiſch *Labyrinth* of doolhof, noch drie *Labyrinthen* of doolhoven by d'oude ſchrijvers gedaght worden.

Het eerſte was het Egyptiſch *Labyrinth*: na wiens ſchets dit Kretiſch *Labyrinth* gemaekt was.

Het tweede was op het eilant *Lemnos*: en derde in *Italie*, als *Plinius* getuight. *Strabo* ſtelt ook by d'Argiven, niet verre van de ſtad *Nauplia*, zekere ſpelonken of holen: daer in *Labyrinthen* of doolhoven, *Cyklopea* genoemt, gemaekt waren.

Dit onderaertſch hol is in velerleie en meenighvuldige gangen onderſcheiden: tot welker vier ſlechts toegang vergunt is: met eenen weghwijzer voor aen, die den wegh voor de navolgers baent, met eene toortſe in de hant. Onderaertſche hol of ſpelonke.

Alle d'andere gangen zijn onbekent en ongangbaer, van wegen het gevaer, zelfs ook voor de weghwijzers.

Een vierkante deure, of opening, is in de zijde des berghs uitgehouwen, die eene ſpelonke van ontrent dertigh voeten verbeelt, en eene gewenſchte ſchuil-plaetſe aen de herders en het vee, inzonderheit des nachts, verſtrekt. Men ziet'er zeer vele namen der genen, die deze plaetſe nu en dan bezoght hebben: als ook over al aen de zijden opſchriften, zoo geſneden, als met houtekool, of zwart van de toortſen, gemerkt.

Aen de rechte zijde van deze ſpelonke of deure is een gang zeer moeielijk, om in en door te gaen: want het voet-pat is, by na tot twee hondert ſchreden verre, zoo ſmal en laegh, datmen niet, als met het hooft tot aen den buik te buigen, daer door kan gaen. Van daer, de rechter hant om te ſlaen, komt en klimtmen weêr tot aen een tweede ſpelonke neer, die wat lager leit, maer hoger en breder van werk is: want zy heeft de brete van vier en twintig voeten in 't vierkant, en ſtrekt in een rechte lijn tot by na duizent ſchreden verre. Ter weder zijde ontmoetmen vele onderaertſche gangen en wegen, by na van een zelve geſtalte, als de voorige, daer in de weghwijzer niemant wil laten ingaen, en dat ten hooghſte verbiet.

Op het eind van dien weg, komtmen aen eene overwelfde plaetſe van eene vierkante geſtalte, en van zeſtien voeten breet. Boven aen het gewelf hangt een grote yzere ring: waer door het water uit een levendigen ſteen by droppelen altijt neervloeit, dat, door den geduurigen en langduurigen val, een brede ſleuve van zes duim in de middel-lijn, in

in de gront of rotſe zelve gemaeckt heeft.

D'Italianen noemen deze plaetſe *Capella*, dat zoo veel als *kapel* gezeit is. Tot welk gebruik deze ring gedient heeft, des is men onbewuſt. Maer by aldien giſſing magh plaetſe hebben, men zou kunnen zeggen, dat die den ſteenhouwers gedient hebbe, om daer meê de ſtenen op de ſleden of wagens te lichten.

Uit deze plaetſe ſlaetmen weêr de rechterhant om, en gaet door eenen wegh, als de voorige: alwaer ter zijde weer velerleie gangen voorkomen, daer men ook niet mag ingaen. Voorts gaetmen langs een rechten wegh van ontrent twee hondert en vijftigh treden. Van daer ſlaetmen weêr de rechter hant om, en komt aen een derden wegh, die den voorigen wegen niet ongelijk, en by na van een zelve lengte, met den voorgaenden wegh, is.

Op d'uiterſte hoek, aen de rechte zijde, van dien wegh, komtmen aen een vierden wegh, van ontrent drie hondert treden lang, wiens einde een vierkante plaetſe beſlaet, *La Loza*, dat is, een *portael*, by d'Italianen genoemt. Hy is dertigh voeten breet.

Aldaer is het eind voor d'ingangers: want verder kan men niet voortgaen; maer moet den zelven wegh, dien men gekomen is, weer om gaen.

Deze ganſche onderaertſche wegh begrijpt ontrent twee duizent treden, die zeer duiſter zou zijn, indien zy niet door toortſen, die de wegwijzers voordragen, verlicht wiert. Want daer zijn gene venſters noch luchtgaten: dies men daer niet ziet, als de duiſterniſſe zelve. Maer by toorslicht zietmen'er over al neſtel-plaetſen van vleer-muizen: dier eenigen duizenden in die holen neſtelen, om het daghlicht te ſchuwen.

By na ontallijke neſten, aen elkanderen gepakt, hangen aen de gewelven, in vorm van een hangende *Pyramide*, en in velerleie en meenighvoudige drommen onderſcheiden: welker meeſte vijf voeten en meer lang zijn. De drek of vuiligheden der vleermuizen ſchiet ook, in vorm van eene *Piramide*, van den gront op, en raekt op vele plaetſen door de hooghte aen de neer hangende neſten der vleermuizen zelfs. De vuiligheden en neſten beſlaen het midden der gangen; maer evenwel hierom den wegh niet: want ter weder zijde blijft een doorgang open.

Ook vallen de vleermuizen zelfs den doorgangers niet moeielijk: want alhoewel d'ontſteke fakkels licht maken, dat tegen de natuur der vleermuizen is, zoo bewegen zy zich evenwel in generlei wijze uit hunne plaetſe: maer blijven, het geen met recht verwonderens waerdigh is, vaſt by een gehecht zitten, en ook onbeweeghelijk, 't en zy men haer quelt of terght.

Men moet wel toezien, dat niemant deze bondels of riſten der neſten ſtoort, of beſchadight, op dat de vleermuiſen niet daer uit zouden breken, en, als in weerwrake en uit boosaerdigheit, met hun ſnel gevlugh, tot groot gevaer en ſchrik der ingangers, het licht der toortſen uitbluſſchen: want zy dus geſtoort, vliegen dan met zulken gewelt, en met zulken yzelijk gekrijs, en in zulken grote meenighte, dat den genen, die zich dan aldaer bevinden, de hairen te bergh ſtaen. Ook ſtaken zy het vliegen niet, noch houden van het gekrijs op, 't en zy dat zy eerſt al het licht uitgebluſcht hebben: gelijk t'eener tijde gebeurt is, wanneer iemant uit onvoorzichtigheit of moetwil deze neſten verſtoorde. Waer na de vleermuizen, zoo dra zy dat vernamen, met een ſchielijk en ſnel gevlugh, en yzelijk gekrijs, op de genen, die daer in waren, vielen, en met de bekken en vleugels op hen ſloegen, tot zoo lang het licht uit was. De wegwijzer beval hen allen plat voor over op d'aerde neer te vallen: en zy bleven aldus by na eene uure zonder bewegen ſtil leggen; maer waren met een by na ongelooffelijke ſchrik bevangen, en als half doot, tot dat de vleermuizen weer in hunne neſten vertrokken waren.

Toen ſtonden zy eindelijk op, ſloegen vuur uit een keiſteen, en ontſtaken weer de toortſen: waer op zy hunnen wegh vervolghden, hoewel niet zonder groten angſt.

Alle de ſteen van deze onderaertſche gangen is witaghtigh, als marmer, hoewel niet zoo hert. Op den gront zelven zijn tot op dezen dagh noch de ken-

kentekenen van de raderen en nagels overgebleven, die men hout aldaer na het bouwen van de muuren der ſtad *Gortyne* gelaten te zijn.

De doorgang, door deze onderaertſche plaetſen, wort met groot gevaer volbraght, en is hierom inzonderheit te vrezen, dewijl grote ſtenen, die aen het bovenſte van de gangen hangen, op vele plaetſen ten val dreigen.

Pauſanias, *Filoſtratus*, *Plutarchus*, *Klaudianus* en *Seneka* ſtellen het vermaert Kretiſch *Labyrinth* of doolhof: in de ſtad *Knoſſus* of *Gnoſſos*: hoewel *Klaudianus* het op een ander plaetſe in de ſtad *Gortyn* of *Gortyne* ſchijnt te plaetſen. In I. C. f. Hor.

Cedrenus ſchijnt ook het *Labyrinth* of doolhof in *Gortyn* te ſtellen, wanneer hy zeidt: *dat zy alle een gelaet van te vluchten maekten: latende Minotaurus in Gortyn. Maer dees het verraet bemerkende, vlughte na de plaetſe Labyrinthos.*

Het Kreetiſch *Labyrinthus* of doolhof, was, naer het ſchijnt, een huis: want de poëet *Klaudianus* noemt het de Gortyniſche daken: het welk ook *Ovidius* duidelijk aenwijſt, die het een *veelvudigh huis, met blinde daken*, noemt. Lib. Met. morph.

Ook ſchrijft *Apollodoor*, dat het *Labyrinth*, door *Dedalus* gemaekt, een huis met veelvoudigen omwegen was, dat den uitgang te leur ſtelde.

Seneka, de Treurdichter, noemt het een blint huis van het Knoſſiſche monſter. *Mela* ſchrijft, dat het met verwerde muuren en kolommen gebouwt was.

Men vind'er, die willen, dat het Kretiſch *Labyrinth* ſlechts een bergh was, met een hol of ſpelonke daer in. Ook noemt *Euſtathius* dit *Labyrinth*, het Kretiſch, boghtigh of krom, en onderaertſch hol.

De Kreten zelfs (zoo *Plutarchus* uit zekeren *Philochorus* melt,) ſtonden toe, en zeiden, dat het *Labyrinth* niet anders, als een bewaernis, kerker of gevangkenis was, en geen ander quaet had, als dat de bewaerlingen, of gevangenen, daer niet konden uitkomen.

Hier op ſlaen ook de woorden van *Dion Chryſoſtomus*, daer hy zeidt. *Dedalus ſchijnt my niet recht het Labyrinth op Krete gemaekt te hebben, daer in desſelfs burgers en burgereſſen, alſſe daer in getreden waren, te ſneuvelen quamen.*

Het Kretiſch *Labyrinth* of doolhof had bekommerlijke en veelvoudige kromten, zwayen, boghten en omwegen, die dikwils tegen elkanderen aenliepen, en met ſchranderheit van kunſt gemaekt waren, daer uit de menſchen, wanneer zy daer in getreden waren, niet weer uit konden komen; maer bleven'er onophoudelijk en onuitgangkelijk, of zonder uitkomſte, in om herdolen. Dies *Virgilius* het wel te recht aldus beſchrijft.

Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta,
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemque
Mille viis habuiſſe dolum: qua ſigna ſequendi
Falleret indeprenſus, & irremeabilis error.

Dat is:

*Gelijk men zeit, dat eertijts * het Labyrinth op het Hoge Krete, een wegh hadde, met blinde muuren bedekt, en met duizentderleie bedriegelijke bypaden onder een geſtrengelt, waer door de dolende uitgeſtreken en te leur geſtelt, nergens op eenigh merkteken oogh kon houden, om uit te geraken.* * of Doolhof.

Van wegen deſſelfs verwerde omwegen, en het om herdolen daer in, zonder uitkomſte, zeidmen gemenelijk ook tot een ſpreekwoort, wanneer iemant in een verwerde en onuitkomelijke zake gekomen of vervallen is, in een *Labyrinth gekomen of gebracht te zijn.*

De ſtichter of bouwmeeſter van dezen *Labyrinth* of doolhof was *Dedalus*, een Athener, als uit het ſchrijven van *Apollodoor* gebleken is: gelijk ook *Dion*, *Chryſoſtomus*, *Hyginus*, *Seneka*, *Ovidius*, *Virgilius*, *Diodoor* en andere dien tot deſſelfs ſtichter maken: want men zeidt, dat *Dedalus* (zoo *Diodoor* ſchrijft) wanneer hy in *Egypten* vervallen was, en zich over den kunſt der werken verwonderde, voor *Minos*, koning van *Kreta*, een *Labyrinth* op *Kreta* gemaekt had, gelijk het geen,

 dat

dat in *Egypten* was. Desgelijks schrijft *Plinius*, dat niet te twijffelen is; of *Dedalus* had eene schets van het Egyptisch *Labyrinth* opgenomen; na het welk hy dat op *Kreta* maekte: hoewel hy alleenlijk het hondertste gedeelte nagebootst had.

Dedalus voornoemt, de bouwmeester van het Kretisch *Labyrinth* of doolhof, was een Athener van geboorte, en zoon van *Micion*, en de vernuftighste en schranderste van alle kunstenaers van zijnen tijt, als die gezeit wort, d'eerste het timmermans gereetschap, als zage, bijl, schiet loot, boor en lijm gevonden, en d'eerste zeilen en spriet aen de schepen geslagen te hebben. In 't kort, hy was een wonder kunstigh bouwmeester en beeltsnijder, en had, naer men zeidt, de bouwkunst van *Minerva* geleert.

Dedalus wiert ook voor den dienaer en uitlegger der vrouwelijke liefde gehouden.

Dedalus, zoo de poëeten beuzelen, wiert in dit *Labyrinth* of doolhof, dat, hy zelf gemaekt had, door koning *Minos* opgesloten, uit ootzake hy eene houte koe gemaekt had: waer in *Taurus* of *Stier*, *Pasifaë*, gemalin van koning *Minos*, bekende: waer uit een tweevormigh monster of wanschepsel voortquam, *Minotaurus* genoemt, dat met het boven lijf, de gedaente van eenen mensch, en met het overigh, de gedaente van eenen stier verbeelde.

Koning *Minos* deed het wanschepsel, *Minotaurus*, in dezen doolhof opsluiten.

D'Atheners zonden alle jaers, of om de zeven jaren, zoo eenigen willen, uit kracht des verbonts, met koning *Minos* gemaekt, (te weten over het doden van zijnen zoon *Androgeus*,) zeven van hunne kinderen, zoo knechtkens als meiskens, of zeven meiskens en zeven knechtkens, by loting gekoren, om door *Minotaurus* verslonden te worden.

Maer wanneer, op het derde jaer, *Theseus*, zoon van den Atheenschen koning *Egeus* by loting, neffens d'andere, gezonden wiert, trad *Theseus*, in den doolhof, en dode *Minotaurus*, en quamer door middel van een kluuw garens weêr uit: welken vond *Ariadne*, zuster van *Pasifaë*, door onderwijs en bericht van *Dedalus*, hem in gesteken had.

Wanneer nu eindelijk *Dedalus* voor hem gene uitvlught, om uit dit doolhof te komen, te water noch te lande zagh, vond hy raetsaem de vlucht door de lucht te bestaen. Dies geliet hy zich een geschenk te willen maken, om des konings verstoort gemoet te verzoenen, en verzoght vederen en wasch. Na hy die dingen bekomen had, maekte hy daer van, voor zich zelven en voor zijnen zoon *Ikarus*, wassche vleugelen, en vloogh door middel van die uit *Kreta*, na het eilant *Sardinie* over, en quam daer na te *Kuma*, in *Italie*, te lande neerstrijken: alwaer hy *Apollo* ter eere eenen tempel stichte. Maer *Ikarus*, die na 's vaders vermaen en raet niet luisteren wilde, vloogh te hoogh, en te dicht aen de zon: dies hy, wanneer het wasch, door de hitte der zonne-stralen, begon te smelten, van boven neer in zee storte, welke zee sedert na zijnen naem d'Ikarische zee genoemt wiert. Als *Virgilius* in de volgende vaersen melt.

Dædalus, (ut fama est) fugiens Minoïa regna, Lib. Æ. d.
Præpetibus pennis ausus se credere cælo,
Insuetum per iter gelidas enavit ad Arctos,
Chalcidicaque levis tandem superastitit Arce.
Redditus his primum terris, tibi, Phæbe, Sacravit
Remigium alarum, posuitque immania templa:
In foribus, lethum Androgei: tum pendere pænas
Cecropidæ jussi (miserum) Septena quotanis
Corpora natorum. &c.

Dat is:

Men zeidt, dat de stoute Dedalus, uit het rijk van Minos vluchtende, en zich op zijne snelle vleugels verlatende, door de lucht een nieuwe baen, in het koude Noorde, den kerker ontroeide, en ten leste luchtigh, op de Chalcidische burght streek. Zoo ras hy hier belande, heilighde hy Febus het roeituigh zijner vleugelen, en stichte geweldige kerken hem ter eere. Op de kerkdeuren zagh men de doot van Andro-

drogeus uitgebeelt : ook hoe deerlijk de Cekropiden , (of Atheners) jaerlijks , met zeven lijken hunner zonen , de opgeleide straffe mosten betalen.

Van wegen dezen fabel van *Minotaurus*, is dees doolhof by eenigen het fabelaghtigh of beuzelzinnig doolhof genoemt, hoewel verscheide schrijvers dat in een anderen zin duiden.

Door het dal *Messarea* vloeien verscheide kleine rivieren in zee.

Dal Lissa. Het dal *Lissa* leit niet verre van *Capo Lione*.

Behalve deze drie dalen voornoemt, zijn'er noch twee andere, en van wegen hunne gelegentheit en vruchtbaerheit der dingen wonderlijk. Het een is *Siti*, en 't ander *Malos*, in de tale des lants genoemt.

Dal Siti. Het dal *Siti* leit tusschen zeer rouwe en hoge bergen, en heeft alleenlijk twee zeer smalle en bekommerlijke ingangen: dies een hant vol volks die zou beschermen, en ook tegen het talrijkste krijgsheir verdedigen en 's vyants ingang zeer licht beletten kunnen.

Men heeft'er zeer vette weiden, vele bronnen, en de beste en altijt lopende wateren.

Het geeft overvloedigh veel boomvruchten, heeft zeer weelderige wijnstokken en vruchtbare beemden, die tot den lantbouw bequaem zijn:dies aldaer vele duizent menschen al het geen, wat tot lijfs onderhout van node is, kunnen hebben en veiligh leven.

Dal Malos. Het dal *Malos* is byna op een zelve wijze gelegen; hoewel het zoo vruchtbaer niet is, en wort met vele bronnen bevogtight. Daer in groeien zeer dichte bosschen met Cypres-bomen, van een ongemene hoogte, en waer onder eenige zoo dik zijn, dat naulijks drie mannen, met arm aen arm te slaen, den stam van een eenigen boom omvademen kunnen. Het heeft eenighzins de volheit van vruchten en zaeigewassen : maer gene bronnen. Hierom graven d'inwoonders putten, waer uit zy zeer goet en heilzaem water scheppen,tot nootwendigh gebruik, en om de gewassen te bevochtigen.

Aeloude steden. *Krete* had in aeloude tijden hondert steden: waer om het by *Homeer* op Griekſch *Hekatompolis*, dat is, *hondert-stad* genoemt wort.

Ook roemt de dichter *Horatius Krete* over zijne hondert steden, en noemt dat *het maghtigh Krete, met hondert steden*, en op een andere plaetse, *het edele Krete met hondert steden.*

Ook roemt de poëet *Virgilius*, dat hondert grote steden, op het eilant *Krete* des groten *Jupijns*, bewoont worden.

Desgelijks roemen *Plinius*, *Mela*, *Isidorus* en andere oude schrijvers, *Krete* van wegen desselfs hondert steden.

Homeer, die in zijn *Ilias* hondert steden *Krete* toeschrijft, voeght, in zijne *Odyssea*, *Krete* slechts negentigh steden toe. Hierom schrijft *Plato*, dat *Homeer* zeit, dat negentigh steden op *Krete* zijn. In Minoë.

Eenigen schrijven, dat'er in'er daet hondert steden op *Kreta* waren; maer *Leukus*, wanneer hy afgevallen was, en *Idomeneus* den oorlogh aengedaen had, tien van de hondert steden verwoeste.

Maer ongetwijfelt waren d'aeloude steden van *Krete* meer als hondert in getale, naer dien ontrent op het drie hondert en acht en zestigste jaer, na des Zalighmakers geboorte, meer als hondert steden door aertbeving vergingen. Auct. Vit. Athanas.

Plinius melt, dat'er ontrent van zestigh geheugenis waren.

Men vind by d'oude schrijvers, zoo Grieken als Latijnen, over de hondert en twintigh steden gedaght: waer van wy eenige, zoo als die by d'ouden beschreven en genoemt worden, vervolgens zullen vooraf ten toone stellen.

Agrium was eene stad met een bisschoplijken zetel verheerlijkt, ten tijde der Kristenen, en bezad, onder de twaelf bisschoppelijke steden van dit eilant, de zeste plaetse. Agrium. Novel. Leon. Imper.

Amnisus, of *Amnissus*, was een aeloude stad van *Kreta*, en de scheepstimmerwerf van koning *Minos*. Aldaer stont een kapel van de goddin *Lucina*, anders *Diana* en de *Maen* genoemt. Amnisus. Strab.

Andere stellen een spelonk van *Lucina* in *Amnisos*, of aen den vliet *Amnisus*: want op *Kreta* was ook een vliet *Amnisus* geheten: aen den of in welke spelonke *Lucina*, zoo de Kretensiers gevoelden, gebooren, en daer na *Amnisie* genoemt was. Pausan.

Amphimalla, of * *Amphimallium*, was alzoo na zekeren *Amphimallus*, een burger van *Kreta*, genoemt: waer van Amphimalla. * Steph. Strab. Plin. Ptolem.

van de zeeboesem *Amphimalus* zijnen naem bekomen heeft, die heden *Golfo di Suda* by d'Italianen geheten is, te weten, na een kasteel *Suda*, op eene rotse in den zelven gelegen.

Aorus. Stephan. De stad *Aorus* is alzoo genoemt na de nimf *Aora:* maer zy wiert daer na *Eleuthera* na *Eleuther*, een van de Kureten, hernoemt. Apollonie. Op *Kreta* waren twee steden, die den naem van *Apollonia* voerden: dier een lagh dicht by de stad *Gnossus*, die te voore ook *Cydonia*, volgens *Stephanus*, genoemt was. In de kerkenraet van *Chalcedon* wort zeker *Eusebius* bisschop van *Apollonie* genoemt.

Aptera. Pausan. Stephan. *Aptera* by *Strabo* en *Stephanus*, en by *Plinius Apteron*, is alzoo op Griekseh genoemt, na de strijt van de Muzen en Sirenen, die in *Museum*, eene plaetse dicht by de stad en zee, geschiede: alwaer de Sirenen, wanneer zy van de Muzen in de Muzijk overwonnen waren, daer over zoo verstoort wierden, dat zy de vleugelen of wieken der schouderen affmeten, en, na zy wit geworden waren, haer zelfs in zee storten. Hierom wiert dan deze nabygelege stad ook *Aptera*, dat is, *vleugeloos*, genoemt. *Ausonius* gedenkt dezen strijt der Syrenen en Muzen.

Zoo *Eusebius* en *Hieronymus* melden, heeft zeker *Apteras* over *Krete* geheerscht, en ook eene stad gestight. Dies dees ongetwijfelt die stad na zijnen naem *Apteras* genoemt heeft.

Pausanias noemt dezen *Apteras Ptera*, en melt ook, dat na hem deze Kretische stad zou genoemt zijn, met byvoegen van een letter *A*.

Cisamus. *Cisamus* was ten tijde der Kristenen een bisschops zetel, en de twaelfde in orde, en heet nu *Cisamo*.

Strabo gedenkt ook de stad *Aptera*, en stelt die tachentigh stadien van de stad *Cydonia*, en maekt *Cisamus* of *Cissamus*, en anders *Cysamum*, de scheepstimmerwerf van *Aptera*. *Ptolemeus* noemt t'onrecht deze stad *Aptera Apterea*, en rekent dezelve qualijk onder de Middellantsche steden, daer zy, volgens eenparig gevoelen van alle andere oude schrijvers, aen den zeekant lagh. *Ferrarius* wil dat *Aptera* nu *Paleocastro*, dat is *oud kasteel*, zou genoemt zijn.

Arkadia. De stad *Arkades*, of *Arkadia*, wiert, na zy verovert was, verdelght: maer na verloop van zes jaren weer herbouwt. Dewijl d'aerde niet meer bebouwt wiert, na het verwoesten der stad, hielden de bronnen en meiren op, die veel aen dien oort ontrent de stad waren: maer wanneer, na verloop van zes jaren, de stad herbouwt wiert, zoo ontsprongen die weer: wanneer het lant begon bebouwt te worden.

Eenigen willen, dat *Jupijn* aldaer zou geboren zijn, en niet op *Ida*, een bergh van het zelve eilant. Aldus zingt *Kallimachus* in zijnen eersten lofzangh.

O Jupiter, eenigen zeggen, dat ghy op d'Ideesche bergen gebooren zijt: andere in Arkadie. Wie hebben o Vader! gelogen?

D'Arkadiers, beneffens d'Oriers, weken eenparelijk van de vrientschap der Knossiers af, en besloten strijtgenoten der Lyttiers te zijn.

Arkadia was onder d'oude Kristenen een bisschops stad, en de derde in orde.

Artacina was eene Middellantsche stad

* *Asus* of † *Asum* wort onder de Middellantsche steden geplaetst: alwaer *Jupijn*, gebynaemt *Asius*, geëert wiert, die aldaer een zeer oude kapel had.

Aulopotamus had onder de Kristenen een bisschoppelijken zetel, en was de vijfde in orde.

Axus was eene stad van *Kreta*, zoo *Stephanus*, uit het vierde boek van *Herodoot* getuight: hoewel heden op die plaetse by *Herodoot* men niet *Axus*, maer *Oaxus* geschreven vind: waer in *Etearchus* koning was Doch *Stephanus* maekt *Oaxus* een andere stad van *Axus*.

Bena was eene onderhoorige stad van *Gortyne*, en het vaderlant van den poëet *Rhianus*, en hierom de Beneer genoemt.

Biennus is alzoo genoemt na *Biennus*, een Kureet: of dewijl de stedelingen, zoo anderen willen, aen den Temilischen en Biennischen *Jupijn* eergiften zonden.

Beba lagh in het gebiet van de stad *Gortyna*.

Cæno: alwaer men beuzelt, dat de nimf *Britomartis*, *Diktymne* gebynaemt, uit *Jupijn* en *Karma* zou gebooren zijn.

Kamara was ook *Lato* genoemt.

Katera wiert gesticht door *Katreus*, zoon

zoon van *Tegeatas* d'Arkader of van *Minos*.

Sibyrtus wort by *Ptolemeus Subrita* genoemt, en onder de Middellantsche steden gerekent. In de Chalcedonische kerkenraet wort een bisschop van deze stad gedaght, met name *Cyrillus*: als ook een ander, *Theodorus*, in de twede kerkenraet van *Nicena*.

Sitea was onder de Griekſche Kristenen de zetel van eenen bisschop, en de elfde in d'orde.

Te *Tharra* wert *Apollo*, de *Tharreer* gebynaemt, aengebeden. Tharra. Stephan.

Een andere stad *Tharra* lagh aen den bergh *Kaukasus*, die een kolonie der Kreters was.

Tegea wert, volgens *Stephanus*, door *Talthybius* gestight: hoewel andere, als *Vellejus*, de stichting op *Agamemnon* brengen. Tegea.

Therapne wort onder de voornaemste steden van Krete, by *Solinus*, en onder de Middelantsche, by *Plinius*, gedaght. Therapne.

Tripodus was een aeloude stad van Kreten. Tripodus.

Men zeit, dat te *Tripodus Plutus*, de god der rijkdommen, uit *Ceres* en *Iasion* zou gebooren zijn.

† *Chandace* wert door de Agarenen of Saraçenen op het jaer 832, na eene zege op die van Konstantinopolen bevochten te hebben, gesticht, als een braef kasteel, dat zy *Chandace* noemden. Chandace. Kandia. Phi... Zic. pag. 20.

Zonaras, *Cedrenus*, en *Kuropalates* gedenken ook *Chandace*.

Klatos wort by *Plinius* onder de Middelantsche steden gerekent. Klatos.

Knossus wert eertijts, volgens *Strabo*, *Ceratus* genoemt; gelijknamigh met een voor by vloeienden vliet: en ook *Tritta*, volgens *Hesychius*. Knossus.

Knossus was by ouds een van de drie grootste en doorluchtighste steden van *Kreta*. *Homeer* noemt *Knossus* ook eene grote stad, waer in *Minos* negen jaren regeerde. *Homeer* (zeidt *Strabo*) *prijst ook geweldigh Knossus, en noemt het groot.* Lib. 10.

Knossus was door de Kureten en Korybanten gesticht. Andere schrijven de stichting der stad *Knossus*, *Kres*, eerste koning van Kreten, toe. Eus. in Chron. ... Sec.

Diodoor, als ook *Strabo*, stelt tot stichter *Minos*, die ook vele andere steden op dit eilant zou gesticht hebben. Lib. ...

Lactantius stelt *Vesta* tot stichter, welker graf op Kreta, in de stad *Knossus*, was.

Knossus had, volgens *Strabo*, in zijnen ouden omtrek dertigh stadien, en was op eene vlakte gelegen, tusschen *Lyktie* en *Gortynie*, twee hondert stadien van *Lyktos* of *Lyttos*, en vijf en twintigh van de Noorder zijde, tegen over Peloponnesus, na 't Noorden.

De Knossers, die met de Gortijners in een verstant stonden, hebben gansch Kreten t'onder gebraght, behalve de stad der *Lytters*. Polyb. lib. 4.

Langen tijt heeft *Knossus* d'eerste waerdigheit bezeten, maer is daer na vernedert, en van vele wetten berooft, en wert die waerdigheit op de steden Gortyne en Lyktos overgebraght. Strab.

Daer na heeft zy evenwel de oude gedaente en schets van hoofdstad weerom bekomen. Na het eilant Kreten door de Romeinen verovert was, kreegh *Knossus* ook eene Kolonie der Romeinen in.

Heraklea, of *Herakleon Knossion*, was, volgens *Strabo*, de scheepshaven of timmerwerf van *Knossus*. *Ptolomeus* stelt *Heraklea* in het Noorder gedeelte des eilants. Heraklea.

Heraklea wort in de twede Niceniſche Kerkenraet *Herakleopolis*, dat is, *Herkules*-stad, genoemt: daer van een bisschop, *Theodorus*, gemelt.

Op het eilant *Kreta*, was by ouds het graf of tombe van *Jupiter* of *Jupijn*, zoon van *Saturnus*, koning van Kreta, volgens getuigenis van vele oude Griekſche en Latijnſche schrijvers, als *Pomponius Mela*, *Cicero*, *Lucianus*, *Theophylus*, *Chrysostomus*, en *Cyrillus*. Jupijns graf.

Lactantius stelt het graf van *Jupijn* in de stad Knossus: daer op, volgens aenmerking van *Chrysostomus*, dit graftschrift in 't Griekſch stont: *Hier leit Zan, dien zy Jupijn noemen.*

Zo men *Cyrillus* gelooven magh, zou *Pythagoras* dit opschrift op het graf geschreven hebben. Want als *Pythagoras* (zeidt hy) in het *Ideesche* hol met zwarte offerhanden neergestegen, en na gewoonte aldaer drie volle dagen en nachten verbleven was, zagh hy den throon voor Jupijn gespreit, en sneed op het graf dit opschrift: *Pythagoras aen Jupijn. Hier leit de opperste Zan, dien zy Jupijn noemen.* Anders melt *Lank-*

tantius het opschrift, en wil, dat met oude Griekſche letteren op het graf geſchreven was, *Jupijn*, zoon van *Saturnus*.

Wederom ſchrijft *Cedrenus*, dat wanneer *Jupijn* geſtorven, en op Krete, volgens zijn bevel, begraven was, zijn huisgenoten hem een kapel en gedenkteken geſticht, en daer op aldus geſchreven hadden. *Hier leit de overleden Pikus, die ook Jupijn is.*

Daer en tegen houden vele andere oude ſchrijvers het graf van *Jupijn*, op *Kreten*, voor een verdichtſel en verziertſel.

De Poëet *Kallimachus* maekt de Kreters daer over voor leugenaers uit, in de volgende woorden, uit het Griekſche vertaelt. *O! altijt loogenachtige Kreters: want uw graf, ô koning, hebben de Kreters verzonnen: ghy zijt niet geſtorven: maer bent altijt.*

Ook krijten *Lukanus*, *Nonnus* en meer andere de Kreters, daer over, voor leugenaers uit.

Daer en tegen hebben andere de zake voor de Kreters opgenomen, en hen, die over het ſtellen van het graf van *Jupijn*, op Kreta, met loogens beſchuldight wierden, verdedight.

Dat nu het graf van den derden Kreter *Jupijn*, zoon van *Saturnus*, op *Kreta* noch ten tijden van *Cicero* getoont wert, getuight dees ſchrijver. Aldus melt *Diodoor*, tijtgenoot van *Cicero*, dat de plaetſe van het graf van *Jupijn*, die op Krete geſtorven en begraven was, noch by zijnen tijt getoont wert.

Ook gedenkt *Lucianus*, die onder Keizer *Trajaen* geleeft heeft, uit verhael der genen, die uit Krete te Romen over quamen, dat aldaer zeker graf getoont wert, en daer neffens een zuil ſtont, die aenwees, dat *Jupijn* niet meer dondert, dewijl hy over lang geſtorven zy.

Deſgelijx getuight *Theophilus*, die onder Keizer *Antoninus Verus* geleeft heeft, dat noch tot aen zijnen tijt het graf van *Jupijn* op Kreta getoont wert. Ook wert het noch getoont ten tijde van *Origenes* en *Minutius Felix*, die onder *Alexander Maneas* bloeiden: en niet lang daer na, noch ten tijde van *Cyprianus*, die onder keizer *Valerianus* en *Gallienus* leefde; en eindelijk noch ten tijde van *Julius Firmicius*, die onder keizer *Konſtantius* en *Konſtans* geleeft heeft.

Maer ongetwijfelt is het graf van *Jupijn*, zoo het oit op Krete was, niet lang daer na door een grote aertbeving, die ontſtont in het eerſte burgermeeſterſchap van keizer *Valentinianus* en *Valens*, op het drie hondert acht en ſeſtighſte jaer na des Zalighmakers geboorte, (waer door meer als hondert ſteden op Kreten ter neder ſtorten,) verdelgt en geſloopt.

Dit graf zou dan ontrent twee duizent drie hondert en zes en twintigh jaren geſtaen hebben, zoo men den tuſſchen tijt en reex van jaren, ſedert *Jupijns* doot en begin van koning *Kres*, zijn zoon, tot aen dezen tijt, wil rekenen. Voor ontrent 640. jaren wiert noch een heuvel op *Iupijns* graf getoont. Pſell

De Knoſſers rekenden de goddin *Minerva* tot hare burgereſſe, en wilden, dat by hen allereeſt velt-vruchten gezaeit waren, en ſtreden daer over publijk tegen d'Atheners.

Pauſanias en *Filoſtratus* ſtellen ook in Knoſſus het beroemt *Labyrinthus* of doolhof van Kreten.

Naby Knoſſus lagh eene ſtad *Thenne* of *Thene* geheten: hoewel *Thene* ook de naem van een boſch was.

Korykus wort by *Ptolomeus* een uithoek en ſtad genoemt. Korykus.

Stephanus geeft aen eene uithoek den naem van *Korrykus*.

Plinius daerentegen rekent *Korykus* onder de bergen van Kreten.

De ſtad *Cydon*, of *Cydonia*, is alzoo na *Cydon*, zoon van *Apollo* en *Akakallis*, dochter van *Minos*, genoemt. Cydon of Cydonia, nu Kanea.

Pauſanias maekt dezen *Cydon* eenen zoon van *Tegeatas*, d'*Arkader*, die met zijne broeders, *Katreus* en *Gortijnes*, op Kreta trok. *Herodoot* ſtelt de *Samiers* tot ſtichters der ſtad *Cydonia*, die daer vijf jaren bleven en gelukkelijk leefden: zulx zy aldaer tempels ſtichten, die noch by zijnen tijt daer waren, en ook een kapel van *Dyktynne*.

Diodoor daer en tegen maekt *Minos* ſtichter der ſtad *Cydonia*, en ſtelt die na 't Weſte, tegen over *Peloponneſus*: maer *Strabo* ſtelt *Cydonia* tegen over *Lakonika*, aen de zee, acht hondert of ontrent duizent ſtadien van *Knoſſus* en *Gortyne*, en veertigh van zee. Scholiaſt Thucyd.

Cydo-

Cydonia, *Knoſſus* en *Gortyne* waren by ouds, volgens *Strabo*, de drie grootſte en doorluchtighſte ſteden van *Kreta*.

Maer *Cydonia* was de maghtighſte: want tot welke van die twee ſteden, *Knoſſus* en *Gortyn*, alſſe oneens waren, de ſtad *Cydonia* haer voeghde, aen die zette zy een groot gezagh by.

Ja de Cydoniaters, of inwoonders der ſtad *Cydonie*, waren by ouds zoo maghtigh, dat zy alleen tegen de Gortyners en Knoſſers oorlogh voerden.

Florus noemt *Cydonia* de moeder der ſteden van Kreten: dat zoo veel als hooftſtad gezeit is.

De Cydoners, of inwoonders van Hych. *Cydonia*, wierden by ouds *Hyleers* genoemt.

Z. p. 2. De Cydoniſche wapenen, als pijlen en pijlkokers, waren by de ouden zeer beroemt: als ook de Poëet *Virgilius* getuight.

Na de ſtad *Cydon* of *Cydonia* zijn ook de queeappelen by Grieken en Latijnen, *Cydoniſche* of *Kotoniſche* appelen genoemt, die uit Kreta by hen allereerſt overgebracht waren.

Stephan. *Cydon* of *Cydonia* was te vooren, in oude tijden, *Apollonia* genoemt; maer heet nu *Kanea*.

Tityrus was een bergh van *Cydonia*: waer op een kapel of tempel ſtont, *Diktynneum* genoemt.

Dio. Keizer *Auguſtus* beſchonk, voor des Zalighmakers geboorte, de inwoonders van de ſtad *Cydonia* en *Lampe*, met de vryheid, om den byſtant, dien zy hem tegen *Antonius* bewezen hadden. Hy deed ook de ſtad *Lampe*, welke verdelght was, herbouwen, en leide den raetsheeren, ridders en vele andere uitſtekende mannen, die *Antonius* in eenige andere zaken geholpen hadden, een geltboete op, en dode vele menſchen, maer verſchoonde eenigen.

Dictamnum. *Dictamnum* of *Dictyanna* wort by *Ptolomeus* onder de Noorder ſteden gerekent. Deze is miſſchien de ſtad, welke *Iupijn*, zoo *Diodoor* getuight, aen den bergh *Dykta* eertijts, dewijl hy aldaer gebooren was, zou geſtight hebben.

Dium. *Plinius* rekent *Dium* onder de Middelantſche ſteden: en *Solinus* onder de ſteden, aen de welke, neffens *Gortyne*, *Cydon*, *Knoſſus*, *Therapne*, en *Lyktus*, de heerſchappye of Vorſtendom over d'andere ſteden ſtont.

Einatus wort, by *Ptolomeus*, *Inatos* Einatus. genoemt, en op het zuider gedeelte des eilants geſtelt. *Stephanus* hout *Einatos* voor eenen bergh en riviere, en wil, dat aldaer de goddin *Lucina*, anders *Iuno* en *Einatina* gebynaemt, geëert wiert.

Plinius rekent *Elea* onder de uitſtekende ſteden van *Krete*. Elea.

De ſtad *Eleutherna* was door eenen Eleutherna. van de Kureten geſtight, en te vooren *Satra* geheten. *Scylax* ſtelt *Eleutherna* na 't Noorden; en *Plinius* onder de Middelantſche ſteden.

Ametor, een *Eleutherner*, heeft de Athen. de eerſte minnedeuntjes by de *Eleutherners* op de lier geſpeelt.

Polybius gedenkt ook de *Eleutherners*, en melt, hoe zy, om hunne vermoorden burger *Timarchus*, den *Rhoders* den oorlogh aen zeiden.

Elyrus lagh, volgens *Pauſanias*, op Elyrus. de bergen van *Kreta*: wiens inwoonders een kopere geit aen *Apollo* na *Delphos* zonden, die aen de kinderen *Fylacides* en *Fylander*, die by de *Elyrers* voor kinderen van *Apollo* en de nymf *Akakallis* gehouden werden, melk of zogh gegeven had.

Suidas hout *Thaletas* d'alleroutſte leerdichter, en die voor *Homeers* tijden geleeft heeft, voor een *Elyrer* of inwoonder van *Elyrus*.

Syia was de ſcheeps-timmerwerf Syia. van *Elyrus*, en een kleine ſtad.

Etea: van de ſtad *Etea* was *Myſon*, Etea. een van de zeven wijzen, geboortigh.

Erythrea wort by *Florus* tot eene ſtad; maer by *Ptolemeus* tot eene uithoek gemaekt.

Gortyn, en anders *Gortyne*, wert ook Gortyne. *Lariſſa*, daer na *Kremia*, en eindelijk na zekeren helt, *Gortyn*, zoon van *Tegeas*, *Gortyn* of *Gortyne* genoemt, volgens verhael der *Tegeaters*. Maer de *Kretenſers* zelfs maekten *Gortyn* eenen zoon van *Rhadamanthus*.

Plato hout *Gortyn* van Kreten voor een kolonye van zekere ſtad *Gortyn*, in *Poloponneſus* gelegen.

Maer zoo andere willen, heeft *Taurus*, koning van *Kreta*, deze ſtad geſticht, en alzoo na zijne moeder *Gortyna* Chronic. Alexand.

genoemt, die een nicht van *Pikus Iupijn*, zoon van *Tegalus*, was.

Het Fortuin der zelver ſtad noemde *Taurus Kallanika*, na den naem van eene maeght, door hem geſlaght.

Onder de Kriſtenen was *Gortijn* de zetel van een biſdom, en d'eerſte in orde.

Strabo noemt *Gortyn* de ſtad der *Gortyners*.

De ſtad der *Gortyners* lagh, volgens *Strabo*, negentigh ſtadien van d'Afrikaenſche zee, op eene vlakte, en was miſſchien by ouds bemuurt: gelijk ook *Homeer*, *Gortyne* het bemuurt *Gortyne* noemt. Namaels zijn de muuren ten gronde vervallen, en de ſtad bleef t'allen tijde onbemuurt: want wel begon d'Egyptiſche koning *Ptolemeus Filopater* haer met eene muur te omringen, maer hy quam niet verder, als tot acht ſtadien in den omtrek. Van wegen de gelegentheit der ſtad *Gortyne*, op eene vlakte, noemt *Oppianus Gortyne*, het laegh *Gortyne*.

In Troad. *Seneka* noemt *Gortyne* klein: daer nochtans *Strabo* den omtrek op vijftigh ſtadien begroot.

Heſych. De *Gortyners*, of inwoonders van *Gortyne*, werden van de *Kreten*, *Kartemniders* genoemt.

Solin. lib. 18. Æmyl. Prob. De *Gortyners* dienden en eerden *Kadmus*, broeder van *Europe*: als ook *Diana*, die aldaer eenen tempel had.

In het midden van *Gortyne* was een oud *Pythium*: met een tempel van *Apollo* daer in.

Na deze ſtad *Gortyne* wert *Apollo* by de Poëeten ook de *Gortyniſche Apollo* gebynaemt: dien de Heidenen om raet vraeghden.

H ſych. Ook was in deze ſtad de *Hekatombeeſche Jupijn*, of de hondert ſlaghtofferige *Iupijn*, geëert, die hierom alzoo genoemt wiert, dewijl aen hem hondert ſlaghtoffers opgeoffert wierden.

Phot. in Bibliothec. lib. 5. Wanneer *Alexander* de Griekſche *Helena* geſchaekt had, offerde *Menelaus*, gemael van *Helena*, te *Gortyne*, aen *Iupijn* een hondert-ſlaghtoffer.

Merkuur wert by de *Gortyners Edas* genoemt, dat zoo veel gezeit is, als gever der goederen.

Strab. Door de ganſche ſtad *Gortyne* vloeide een vliet, *Letheus* genoemt: hoewel *Solinus* zijnen loop voorby de ſtad ſtelt.

Zoo de Poëeten beuzelen, was *Europe*, door *Iupijn*, die haer in de gedaente van een ſtier ſchaekte, door of over dezen vliet in *Kreta* overgevoert. Ook wort verhaelt, dat *Iupijn* haer by eenen bron, in de lantſtreke der *Gortyners*, beſlapen had, en dat onder een ahornboom.

Ook zou *Europa*, op den ruch van eenen ſtier, over dezelve reviere gevoert zijn, gelijk de Gortyners zelfs by *Solinus* getuigen.

Aldus ſchrijft *Plinius*: *te Gortyn, op het eilant* Kreta, *is neffens een bron een abornboom, vermaert door gedenktekenen van beide talen, (de Griekſche en Latijnſche,) die noit zijne bladeren laet vallen. Aenſtonts hebben de beuzelaghtige Grieken uitgeſtroit, dat* Jupijn *onder dien boom* Europe *beſlapen hadde.* Lib. cap.

Ook heeft voor hem *Theofraſt* geſchreven, dat gezeit wort, dat op *Kreten*, in de lantſtreke der *Gortyners*, neffens een bron, een *Ahornboom* zy, die noit zijne bladen laet vallen. Hiſto Plant. lib. c.

De ſcheepshaven van *Gortyn* was twee en negentigh ſtadien van daer gelegen, en aen de Afrikaenſche zee gelegen. Ook had *Gortys* een andere zeehaven of zeeſteiger *Metallon* of *Metaion*, en by *Plinius*, *Matium*, en van *Ptolemeus Matalia* geheten, dat hy aen de Zuid-zijde des eilants plaetſt.

In de ſtad *Gortys* werden de beſte en lichtſte bogen en pijlen gemaekt.

By *Gortyn* lagh een kleine ſtad of vlek *Pyranthos* genoemt.

Gierapytna wiert eerſt *Cyrba*, daer na *Pytna*, toen *Kamarus*, en eindelijk aldus *Hierapytna* genoemt. Stephan.

Plinius, *Strabo* en *Dion Kaſſius* gedenken ook de ſtad *Hierapytna*. Hierapytna.

Ptolomeus noemt *Hierapytna*, *Gierapetra*, dat heilige ſteen gezeit is: maer het wort nu doorgaens *Gierapetra*, en ook *Il Caſte di Gierapetra* genoemt, dat is, kaſteel van *Gierapetra*. Het leit op de zuider kuſt des eilants, na het gebiet van *Sitia*, dicht by den bergh *Malaura*, tuſſchen de riviere *Chiedri* en *Potamus*; ten Noorden tegen over het eilandeken *Gaidurogniſa*, en naeulix tien Italiaenſche mijlen van de Noorder kuſt des eilants.

Het pronkte wel eer met de waerdig-

heit

heit van een bisschoplijken zetel: maer namaels is desselfs bisdom aen dat van *Sitia* ingelijft.

Hierapytna is zoo veel als *Heiligh Pytna* gezeit. *Pytna* nu was, volgens *Strabo*, een heuvel van den bergh *Ida*, die midden op het eilant leit, daer het op zijn breetste is: waer van de stad *Hierapytna* genoemt was: uit welk schrijven van *Strabo* men eenigzins zou mogen besluiten, dat hy *Hierapytna* aen den bergh *Ida*, en dienvolgens midden op het eilant, en niet aen de zeekant, schijnt te stellen; daer nochtans alle de lantbeschrijvers geen gewag van *Hierapytna* aen den bergh *Ida* maken. Gelijk ook *Strabo* in'er daet, wanneer men den zin van zijne woorden wel inziet, niet anders schijnt te willen zeggen, als dat *Hierapytna*, den naem van *Pytna*, een heuvel van den berg *Ida*, schijnt bekomen te hebben; zonder de eigentlijke plaetse te willen uitdrukken.

Strabo stelt *Korybas*, een makker der *Kureten*, tot stichter der stad *Hierapytna*.

Gierapetra wert des jaers 1647 door de Turken ingenomen.

Men vind noch aeloude penningen door die van *Hierapytna* geslagen.

Holopy-xos. *Plinius* rekent *Holopyxos* onder de Middelantsche steden, en *Mela* noemt het neffens andere, een van de bekentste steden van *Kreta*.

Stephan. Scylax. *Itanus*, alzoo na *Itanus*, een *Fenicier*, of na eenen van de *Kureten*, *Itanus*, genoemt, wort by *Ptolomeus*, de laetste onder de steden van de zuidzijde des eilants gedaght.

Li. 4. *Herodoot* gedenkt ook de stad *Itanus*.

Lappa. *Lampa* of *Lappa*, gelijk andere, als *Ptolemus* en *Dion Kassius* met een dubbele *p* spellen, wiert door *Agamemnon* gestight, en na *Lampus*, de *Tharrher*, alzoo genoemt.

Po[l]yb. De *Lytters*, na haer stad *Lyttos* door de *Knossers* verwoest was, trokken na de stad *Lampa* met der woon over.

Onder de *Kristenen* was *Lampa* een zetel van eenen bisschop, en de zevende in orde.

Toen *Metellus* op *Kreta* oorloghde, nam hy *Lappa* met gewelt in, hoewel *Octavius* dezelve bezad.

Den *Lampeers* en *Cydionaters* gaf Keizer *Augustus* de vryheit, om dat zy hem tegen *Antonius* geholpen hadden, en deed voor de *Lampeers* de verwoeste stad herbouwen.

Lasea wort by den Apostel *Lukas* gedaght, en aen de zee by de schone Haven gestelt. Lasea. Actor. 8. v. 27.

Lebena of *Leben*, wort by *Plinius* onder de uitstekende steden van *Kreten*, en by *Ptolemeus* onder de steden van de Zuid-zijde gerekent. Lebena.

Strabo noemt *Lebena Leben*, en maekt het de scheepstimmerwerf van de stad *Gortyn*, en stelt het negentigh stadien van daer: te weten, aen de *Lybische* of *Afrikaensche* zee: gelijk ook *Filostratus* dezelve aen de *Libysche* zee stelt: daer het tegen over de zuidzijde des eilants lagh.

In *Lebena* was een beroemde tempel van *Eskulaep*, *Libeneum* genoemt: na welken tempel gansch *Kreta* trok, gelijk *Asie* na *Pergamum*. Ook scheepten vele *Libyers* of *Afrikaners* na dien tempel over, dewijl deze tempel aen de *Libysche* of *Afkrikaensche* zee stont.

Dees tempel, of *Asklepeion* te *Lebena* was, volgens *Pausanias*, na de schets en wijze van den tempel te *Cyrene*, een stad in Afrika, gebouwt. *Lebena* wiert met dien naem van *Philos*, de nabygelegen uithoek of kaep, genoemt, die een zekere gedaente van eenen leeuw verbeelde. Dees leeuw, zoo de ouden beuzelden, was een van de leeuwen, die eertijts voor den wagen van *Rhea* gespannen was.

Lissos wort by *Ptolemeus* onder de steden van de zuidzijde gerekent. Lissos.

Lykastos wert alzoo van eenen onherkomeling of 's lants-inboorling *Lykastos* genoemt, of na eenen zoon van *Minos*; of na de nimf *Lykaste*: of het wert *Lykastos* genoemt van wegen de wolven, die men zeidt in dien oort hielden: want *Lykos* bediet op griesch eenen wolf: hoewel het eilant Kreta gezeit wort, gene wolven, noch ander verscheurend gedierte te voeden. Lykastos.

Plinius rekent *Lykastos* onder de Middelantsche steden. *Homeer* en *Mela* gedenken ook *Lykastos*.

De *Knossiers* hebben de lantstreke van *Lykastos* in bezit genomen, na zy de stad, al voor des Zalighmakers geboorte, verwoest hadden. Strab.

Lyktus heeft zijnen naem van *Lykos*, zoon van *Lykaon*, bekomen. Lyktus.

Lyktos wert ook *Lyttos* by *Homeer*, volgens *Strabo*, geheten: gelijk ook *Pausanias* het doorgaens *Lyttos* noemt.

Het wert *Lyttos*, volgens *Stephanus* en *Hesychius*, genoemt van wegen zijne gelegentheit, op een hogen oort.

Plutarch. Uit deze ſtad *Lyktos* ſchaekte *Jupijn*, door minnedrift, de nymf *Arge*, en voerde haer na eenen bergh van Egypten, *Argillus* genoemt, over.

De *Lykters* offerden aen den zelven *Iupijn*, by wijle menſchen.

De *Lykters* waren, zoo *Ariſtoteles* ſchrijft, kolonieren of volkplantelingen der *Lacedemoners*.

Deſgelijx getuight *Polybius*, dat *Lyktos* eene kolonie der *Lacedemoners* en d'oudſte der ſteden van *Kreten* was, en altijt de beſte mannen der *Kreters* voortbraght.

Strab. Polyb. *Lyktos* wert ten gronde en onverziens door de *Knoſſers* verwoeſt: want als de *Lykters*, met alle man, te velde tegen den vyant getogen waren, namen de *Knoſſers*, des verwittigheit, *Lyttos*, van hulpelingen ontbloot, in, en zonden kinderen en vrouwen na *Knoſſos*. Toen ſtaken zy de ſtad in brant, en verwoeſtenze, en woeden tegen de zelve op allerhande wijze, en togen daer na weerom.

Hoe de *Lykters* kolonieren der *Lacedemoners* gezworen zijn, verhaelt *Plutarchus*.

Diodoor verhaelt ook eenige andere dingen nopende de *Lyters* en *Knoſſers*, die tegen elkanderen oorloghden.

Cherronesus. *Cherroneſus* was de zeehaven of de ſcheeps-timmerwerf van *Lyktos*: daer in een Tempel van *Britomartis* ſtont. *Cherroneſus* was onder de Kriſtenen een biſdom, en vierde in orde.

Mycene. Velle. *Mycene* wert door koning *Agamemnon* geſtight: want dees, door onweer op Kreta vervallen, ſtichte aldaer drie ſteden, *Mycene*, *Tegea* en *Pergamum* of *Pergamea*; de twee eerſte na den naem van zijn vaderlant: en een ter gedagtenis van zijne zege.

Naxos. De ſtad *Naxos* ſchijnt alzoo na *Nazus*, zoon van *Apollo* en *Akakallis*, dochter van *Minos*, genoemt te zijn.

Naxos was by de ouden, van wege den ſlijp of wetſteen, beroemt: want de ſlijpſteen, die omtrent *Naxos* viel, wert geoordeelt alle andere ſlijpſteenen t'overtreffen.

Oaxus lagh niet verre van de ſtad *Eleuthera*, en was alzo na *Oaxus*, zoon van *Akakallis* genoemt: of na *Oaxes*, zoon van *Apollo* en *Anthilene*, de ſtichter der ſtad, of na *Oaxes*, een vliet van Kreta. Oaxus.

Herodoot gedenkt ook de ſtad *Oaxus*, daer hy zeidt: Oaxus, *een ſtad van* Kreten, *in de welke* Etearchus *regeerde.*

Oaxus wort anders, na de riviere *Oaxes*, de ſtad *Oaxia* by *Varro* genoemt.

De Poëet *Virgilius* gedenkt ook, in zijne eerſte Herderskout, den vliet *Oaxes* van Krete, en noemt dien den ſnellen *Oaxes*.

Olerus was voor by *Hierapytne*, op een verheven oort, gelegen. Olerus.

Aldaer wert *Minerva*, na die ſtad *Oleria Minerva* gebynaemt, geëert: gelijk ook haer feeſt *Oleria* geheten was.

Ortelius hout *Olerus* en *Elyrus* voor een en dezelve ſtad.

Olus (en niet *Olulis* of *Olyſſa*, gelijk eenigen t'onrecht by *Ptolemeus* en *Strabo* lezen) was eene ſtad, op de noordzijde des eilants gelegen. Olus.

In *Olus* ſtont het beelt van *Britomartis*.

By *Olus* lagh een ſtad *Pan*, die beide by *Scylax* gedaght werden.

Pannona wort onder de Middellantſche ſteden by *Ptolemeus* gerekent. Pannona.

Panormus wort ook by *Ptolemeus* en *Plinius* gedaght: en by *Ptolemeus* onder de ſteden van het Noorder gedeelte gerekent: 't welke nu, volgens *Belon*, *Vouliſmeni* zou genoemt zijn. Panormus.

Pergamea, by den Poëet *Virgilius* en by *Plutarchus*, wort by andere, als *Velleius*, *Plinius* en *Servius*, *Pergamum* genoemt. Pergamea.

Eneas, zoon van *Anchiſes*, door onweer op *Krete* vervallen, heeft, na zijn vertrek uit het verwoeſt *Trojen*, deze ſtad geſtight, en de zelve, na de ſtad *Pergamum* in *Troje*, *Pergamum*, en de plaetſe *Troje* doen noemen. Virgil. Æneid. lib. 3.

Andere willen, dat de ſtad door de gevangene Trojanen, die uit *Agammemnos* vloot aldaer vervallen waren, zou geſticht zijn. Doch zoo men *Velleius* geloven mag, zou *Agamemnon*, ook door onweer op Krete vervallen, *Pergamum* geſtight hebben.

Te *Pergamum*, zoo *Plutarchus* verhaelt,

haelt, zou *Lykurgus* aen den gemenen wegh begraven zijn.

De stad *Phestos* of *Festos*, alzoo by *Strabo*, *Diodoor* en *Stephanus* genoemt, wert gestight door *Festos*, zoon van *Rhopalus*, zoon van *Herkules*, volgens *Stephanus*: hoewel *Diodoor* *Minos* tot stichter der stad maekt: maer *Strabo* noemt *Minos* veel meer een bevolker, als stichter der stad.

Diodoor stelt *Festos* aen de zee, na 't zuide: *Strabo* twintigh stadien van zee, en zestigh van de stad *Gortyne*.

Festos, met *Rhytium*, stont onder *Gortyne*: want de vluchtelingen of ballingen der Gortyners, zoo *Polybius* schrijft, namen de haven der *Festiers* in.

Eindelijk hebben de Gortyners *Festos* verdelght, en, na het verdelgen, de gehele lantstreke ingenomen.

Te *Festos* wiert *Latona Phytia*, om 't veranderen van de maegt *Galatea* in eenen jongelingh, door haer geëert en gedient, en haer feest *Ekdisia* genoemt: want aldus schrijft zeker Griekssche schrijver *Antoninus Liberalis*: *de* Festiers *gedenken noch aen deze verandering, en offerden aen* Latona Phytia, *die aen het meisken eene mannelijkheit deed groeien: en noemden 't feest* Ekdysia, *om dat de maeght haer hoofdekzel aftrok.*

Maer de veranderingh van sexe, die deze schrijver zeit, aldaer aen *Galatea* geschiet te zijn, duit en brengt *Ovidius* op eene Kretenser maeght *Isis*, dochter van *Ligdus* en *Theletusa*.

In *Festus* was ook een kapel van *Venus*, *Scotia*, opgerecht.

Atin. De *Festiers* werden ook gezeit alle de Kreters, in het zeggen van boerterijen en belagghelijke dingen, t'overtreffen; dewijl zy daer in van kints been af geoefent werden, waer door eenigen dikwils iet aertighs wisten te uitten.

Plutarc. Van deze stad was de dichter *Epimenides* geboortigh: hoewel *Laërtius* zijne geboorte de stad *Knossus* toeschrijft.

Minoa. *Minoa* wort by *Ptolemeus* op de Noort-zijde des eilants gestelt, en ook by *Strabo* en *Plinius* gedaght.

Phare. Stephan. *Phare* was een stad van Kreten, en een kolonie van *Phare* in *Messenie*.

Miletus. *Miletus* was een oude stad van Kreten, en wort by *Homeer*, *Pausanias*, *Strabo* en *Plinius* gedaght: van waer de Kretensers eene kolonye na Jonie overvoerden, onder gelei van *Sarpedon*, zoon van *Iupijn*, volgens schrijven van *Strabo*, en aldaer eene stad *Miletus* stichten, van een zelven name, met de stad *Miletus* op Kreten: hoewel *Ovidius*, *Pausanias*, *Apollodorus*, *Antoninus Liberalis*, *Miletus*, zoon van *Euxantius*, tot geleider der Kretenser kolonieren en stichter der stad *Miletus* van *Jonie* maken. Want als *Minos* uit drift *Euxantius* gewelt aen deed, trad die des nachts te scheep, door raet van *Sarpedon*, en vluchte na *Karia*, en nam, na hy aldaer eene stad *Miletus* gesticht had, *Pidythea* ten wijve.

De stad *Phalasarna* was alzoo na zekeren *Phalasarnes* genoemt. *Strabo* stelt *Phalasarna* aen d'uitterste wester-hoek van Kreta. *Ptolemeus*, *Plinius* en *Polybius* gedenken ook de stad *Phalasarna*. Aldaer stont een kapel van *Diana Diktynne*. Aldus schrijft de Griekssche dichter *Dicearchus*: *Men zeit op* Krete *een stad* Phalasarna *zy, gelegen na zonnen ondergang, die een besloten haven en tempel van* Diana *heeft: en de goddin wort* Diktynne *genoemt.* Phalasarna.

Phenicus wort by *Stephanus* een stad van Krete, en by *Ptolemus*, een haven genoemt, en heet nu *Fenichia*. Phenicus.

Phenix wort alzoo by *Ptolemeus*, en by *Strabo*, *Phenix* van *Lampeus* genoemt, die het by den *Isthmus* aen de zuider zee ten Zuide stelt: gelijk ook *Ptolemeus* het op de Zuid-zijde des eilants plaetst. Fenichia. Phenix.

By den Euangelist *Lukas* wort ook *Phenix* gedaght, en een haven van Krete genaemt, ziende na 't zuide, en na 't Noordweste toe. *Niger* wil dat *Phenix* nu *Niqueta*, en *Bautrand* *Nichita* genoemt wort, die het vijf duizent schreden ten oosten van *Sfachia* en dertigh duizent ten zuide van *Cydonia* stelt, aen den voet van de bergen. Actor. c. 27. v. 12.

Hoewel eenige andere willen, dat *Phenix* een dorp zy, nu *Penice* geheten, achtien duizent schreden van *Nichita*, na 't Westen gelegen.

Phenix was onder de Kristenen de zetel van een bisdom, en wort in den tweden Kerken-raet van *Nycene*, een bisschop, met name *Leo*, gedaght.

Polyren of *Polyrrhena*, alzoo by *Stephanus* Polyren.

phanus, en by *Ptolemeus Polyrhenia* en by *Plinius Polyrrhenium* genoemt wort, van beide laetste schrijvers, onder de Middelantsche steden gerekent.

Strabo stelt de *Polyrrheniers* na 't Weste, en ontrent dertigh stadien van de zee, en maekt hen gebuuren der *Cydionaten* of inwoonders der stad *Cydon.*

Aldaer was een kapel van *Diana Diktynne. Polyrrhenium* was eigentlijke eene plaetse, daer de Kreters aen de goden offerhande deden.

De *Polyrrheniers* worden ook by *Polybius*, *Scylax* en *Hesychius* gedaght.

Presus. Strab. *Presus* (en niet *Prasus*, gelijk eenigen t'onrecht by *Strabo* lezen) lagh tusschen d'uithoek *Samonium* en *Cherronesus*, en wert door de *Hierapytners* verdelgt. Den *Eteokreters*, die aen de Zuidzijde des eilants woonden, behoorde de stad *Presus* toe, en aldaer stont een tempel van den *Dykteeschen Iupijn.*

Athen. De *Presiers* deden offerhande met een zwijn, welke slachtoffer by hen een voorofferhande genoemt wiert.

Dicht by *Presos* lagh de stad *Stele.*

Presus. Stephan. *Presus* was een andere stad van Kreten.

Rhaukos. *Rhaukos* was een stad, in het hertje of middelant van Kreten gelegen, en wiert door de vluchtelingen, die uit hun vaderlant door de byen gedreven waren, gesticht: want een zwerm van byen, *Chalkoides* genoemt, was, door drift van zekeren geest of god, op dit eilant gekomen, die de inwoonders, met het steken van hare angels, zeer fel en bitter geplaeght hadden: waer over die uit hun vaderlant opstonden, en na eenen anderen oort weken, daer zy eene stad gestight, en, uit liefde van hunne geboorte-stad, *Rhaukos* genoemt hadden. (Ælian. Histor. Anim.)

Goltzius gedenkt deze stad, uit een opschrift van een aeloude penning.

Rhytium. *Rhytium* was, volgens *Plinius*, een middelantsche stad van Kreta, en behoorde, beneffens *Phestus*, onder de stad *Gortyne.*

Ælian. Men zeit de *Rhytiers* door de grote meenighte van het ongedierte, duizent voeten, die op hen quamen, t'eener tijden uit hun vaderlant geweken waren.

Veel meer andere oude steden van *Krete* werden, by verscheide oude schrijvers, slechts by name gedaght, zonder d'eigentlijke plaetse, daer zy lagen, aen te wijzen: als *Dragmus*, *Drauca*, *Dulopolis*, *Giamia*, *Hippocoronium*, *Hydramia*, *Hyrtakus*, *Hystoe*, *Ilattia*, *Inachorium*, *Istrus*, *Lasus Marathusa*, *Lissa* of *Lissius*, nu *Fionissi*, *Pantomatrium*, *Phalanna*, *Phalannea*, *Pecilasium*, *Psychium*, *Pylorus*, *Rhamnus*, *Rithymnia*, nu *Retimo*, *Rhizenia*, *Strenus*, *Tanus*, *Tarba*, *Tiresia.*

De grootste en doorluchtighste oude steden waren, volgens *Strabo*, *Knossus*, *Gortyne* en *Cydonia*. *Solinus* voeght'er *Therapne* en *Scylletium* by, aen welker vijf hy zeidt, dat de heerschappye des eilants stont. Ziet Pag. 198.

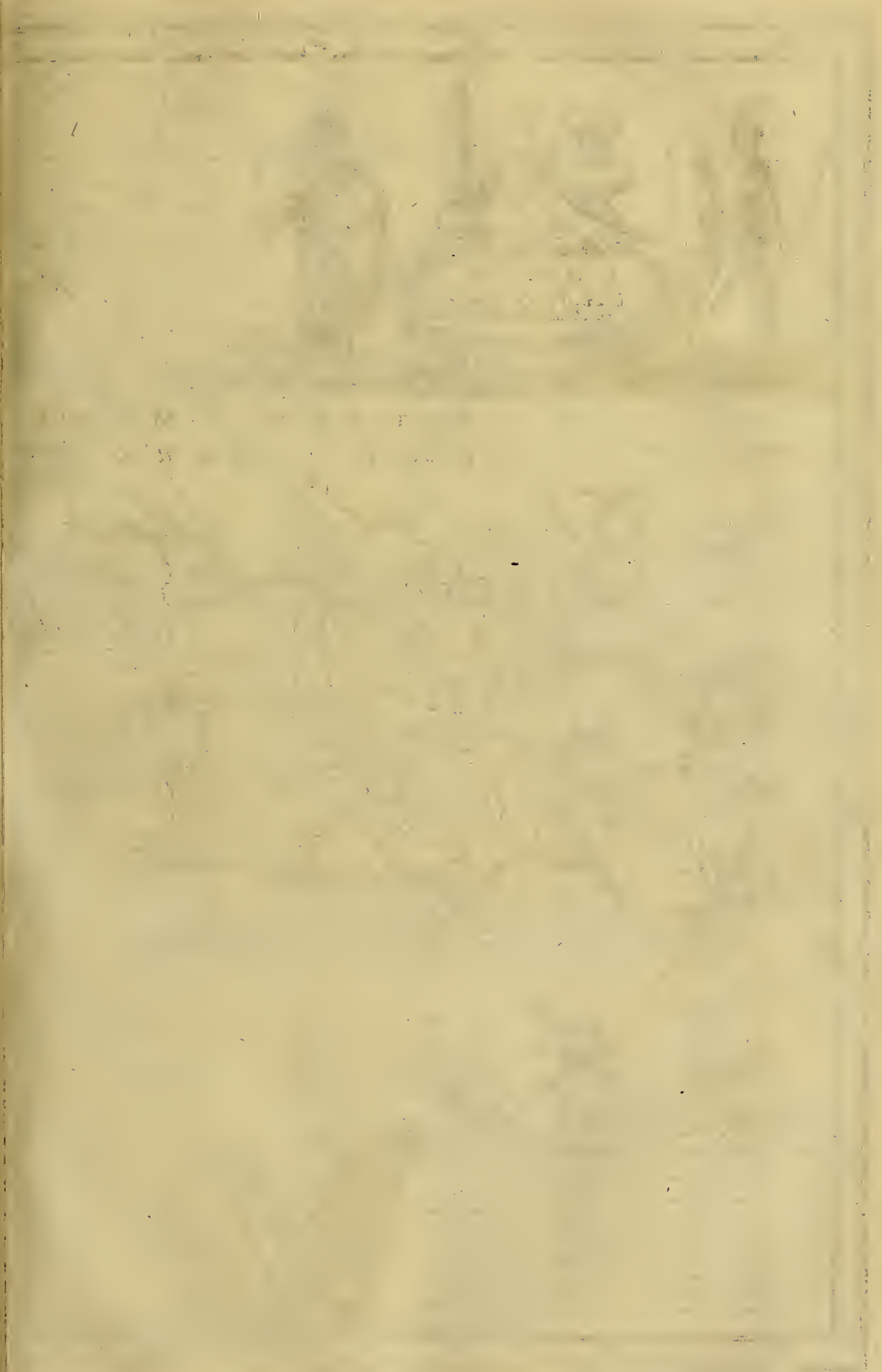
Alle deze aeloude steden zijn al over lang, en zedert vele eeuwen, of door de rampen des oorloghs en tijts, of door aertbevingen, daer het eilant Kandien onderwarigh aen is, vergaen.

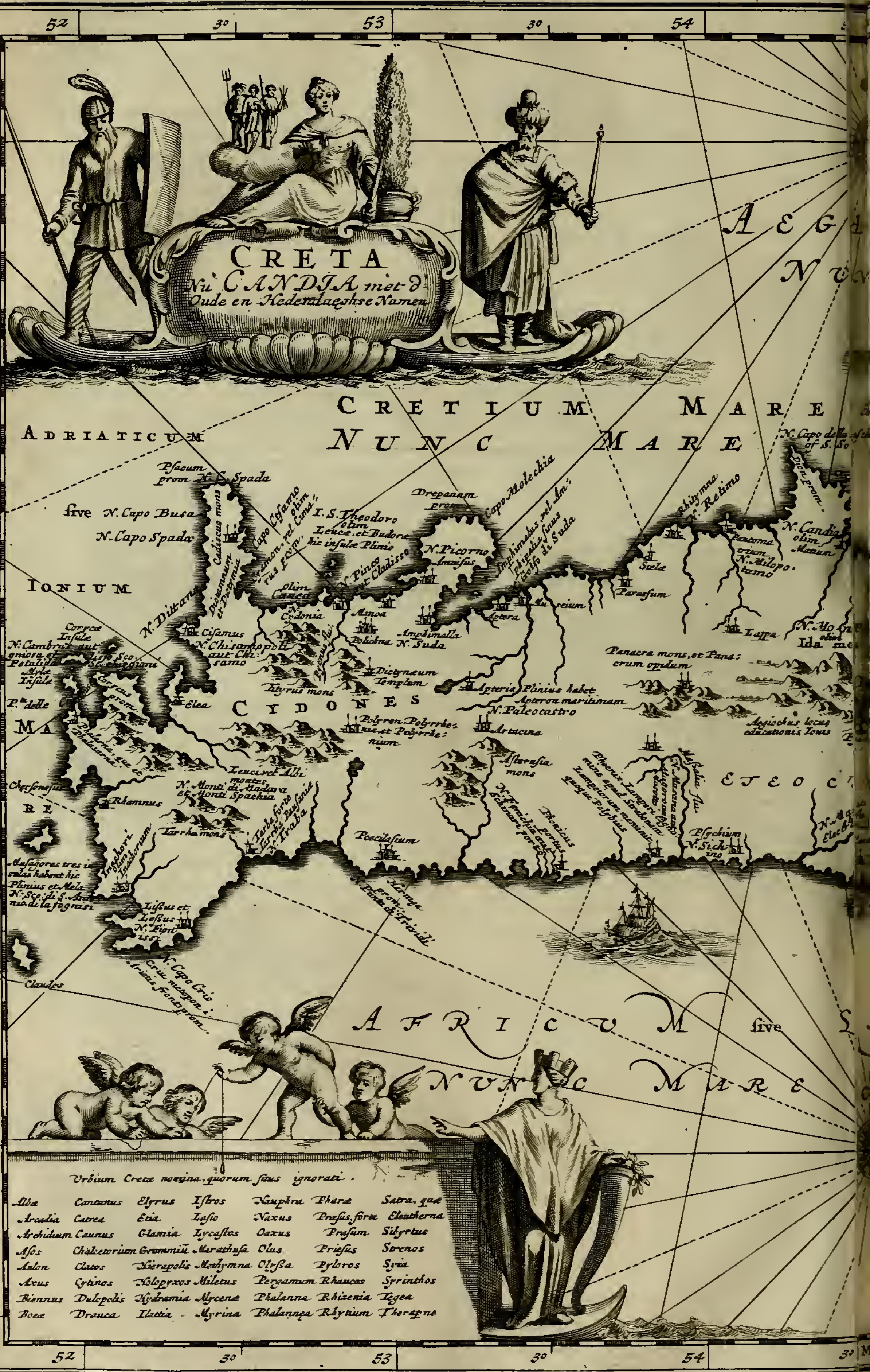
Van al d'oude of hondert steden van Kreten, zijn namaels vier en twintigh overgebleven, en daer na slechts twee, als *Knossus* en *Hierpytna*: hoewel *Plinius* schrijft, dat'er by zijnen tijt noch zestigh waren. Namaels, ten tijde der Venetianen, en ook nu noch onder de Turken, zijn de voornaemste steden des eilants, tot een getale van vier gebragt: als *Kandia*, de hooftstad, *Kanea*, *Retimo* en *Sitia*, die alle aen de Noord-zijde des eilants, alwaer het zelve open of zonder beschut van rotsen is, gelegen zijn. (Serv. Virg.)

Deze vier steden hebben ieder een gegebiet of lantstreke onder haer, *Territorio* of *Contrade* by de Venetianen op 't Italiaensch genoemt: in welke vier lantstreken negen hondert en zes en negentigh dorpen, gehuchten of hoeven leggen, *Casali* op 't Italiaensch geheten.

Behalve de vier steden voornoemt waren in de vier lantstreken, ten tijde der Venetianen, vijftien burghten of kasteelen, of bemuurde stedekens, *Castelli* op 't Italiaensch genoemt, op heuvelen of hoogten gebouwt; zeven te landewaerts in, en acht aen de zeekant. Aen de Noord-zijde lagen *Castel* of kasteel *Chiesamo*, *Apricoruo*, *Militapotamo*, *Mirabel*, *Sfacchia*, *Santa Marino*: aen de Zuid-zijde, *Selino*, en *Belvedere*. Te landewaerts in, ten Zuide van de hooftstad *Kandia*, *Pediada*, *Malvesia*, *Temene*, &c. en meer andere.

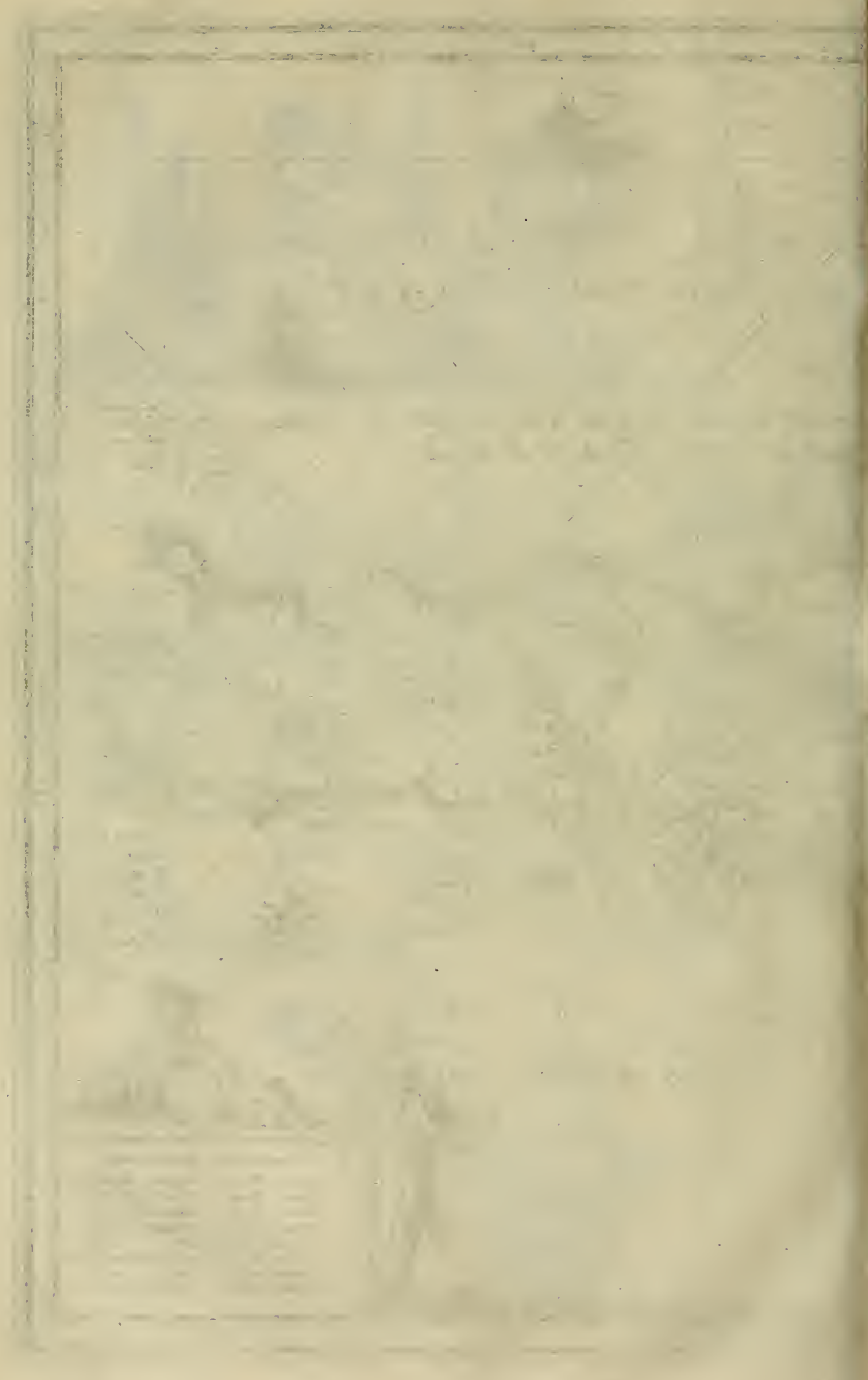
Stad

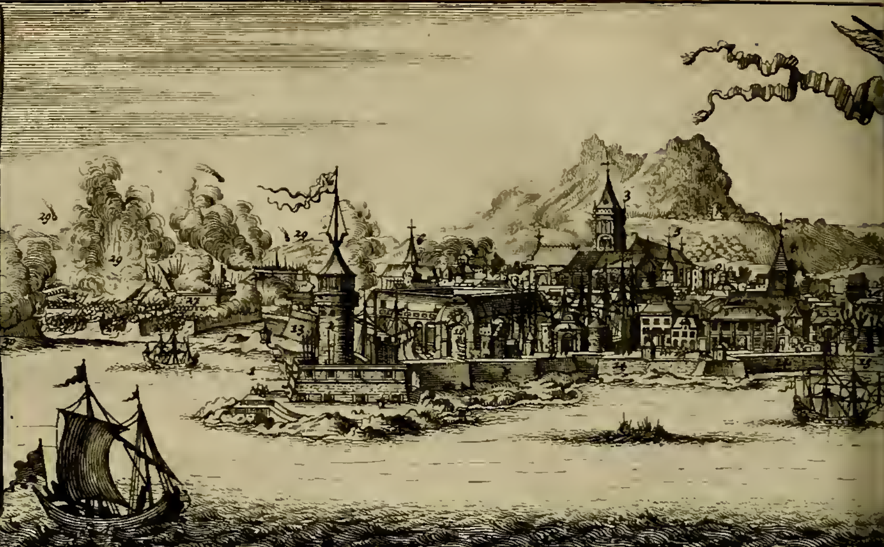

CRETA
Nu CANDIA met d' Oude en Nederlaeghse Namen
CRETIUM MARE
NUNC MARE
ADRIATICUM
IONIUM
Occidens
CYDONES
ETEOC
AFRICUM
sive
NUNC MARE
Psacum prom. N. C. Spada
sive N. Capo Busa
N. Capo Spada
N. Dittana
Cisamus
N. Chisamopoli aut Chisamo
Elea
Drepanum prom.
Capo Molechia
N. Picorno
Amnisus
N. Suda
Amphimalla
Dictynaeum Templum
Tityrus mons
Aptera
Apteria Plinius habet Apteron maritimam
N. Paleocastro
Arcadia
Panacra mons, et Panacrum oppidum
Paraesum
Stele
Rhithymna N. Retimo
Lappa
Ida
N. Candia olim Matium
Rhamnus
Tarrha mons
Poecilasium
Lissus et Lessus N. Fiori
Claudos
N. Capo Crio
Psychium N. Sichino
Vrbium Cretæ nomina, quorum situs ignorati.
Albæ
Arcadia
Archidium
Asos
Aulon
Axus
Biennus
Boea
Cantanus
Catrea
Caunus
Chalcetorium
Clatos
Cytinos
Dulopolis
Drauca
Elyrus
Etia
Glamia
Grammiū
Hierapolis
Holopyxos
Hydramia
Ilattia
Istros
Lasio
Lycastos
Marathusa
Methymna
Miletus
Mycenæ
Myrina
Nauphra
Naxus
Oaxus
Olus
Olyssa
Pergamum
Phalanna
Phalannea
Pharæ
Præsus, forte
Præsum
Priesus
Pyloros
Rhaucos
Rhizenia
Rhytium
Satra, quæ
Eleutherna
Sibyrtus
Strenos
Syia
Syrinthos
Tegea
Therapne
52
53
54
30
37
36
35
34

55
56
57
PELAGUS.
ARCIPELAGO
PROFUNDISSIMUM
CANDIA
Capo Santo Sidero
CARPATHIUM
Capo Sant Zuane ol. Zephyrium prom
Olulis N. Ololo
Camara
DORIENSES
TRICHAICES
N. Paleocastro olim Lyttus quæ et Lyctus
Panormus
Syria
Olerus
Labyrinthus
Gortina
Python
Erythræum prom.
Ponta Diagudro
MARE
Nunc
MARE
DI
SCARPANTO
Lotoa
MARE
BARBARIA
Orient
Incertæ Positionis locorum nomina.
LOCA
Adrasus
Achroua
Corium
Hippocororū
Onychium
Pergamia
Tripolus
POPULI
Ceretæ
Dryitæ
Lycij
Ory
FLUVII
Amnisus
Oaxes
Tethrynes
Triton
MONTES
Asterusia
Arbius
Carine. Lasion
Cebrys
Syracium
STAGNŪ
Coresium
TEMPLŪ
Boccæ sive
Dianæ
INSULÆ
Asticla
Naumachos

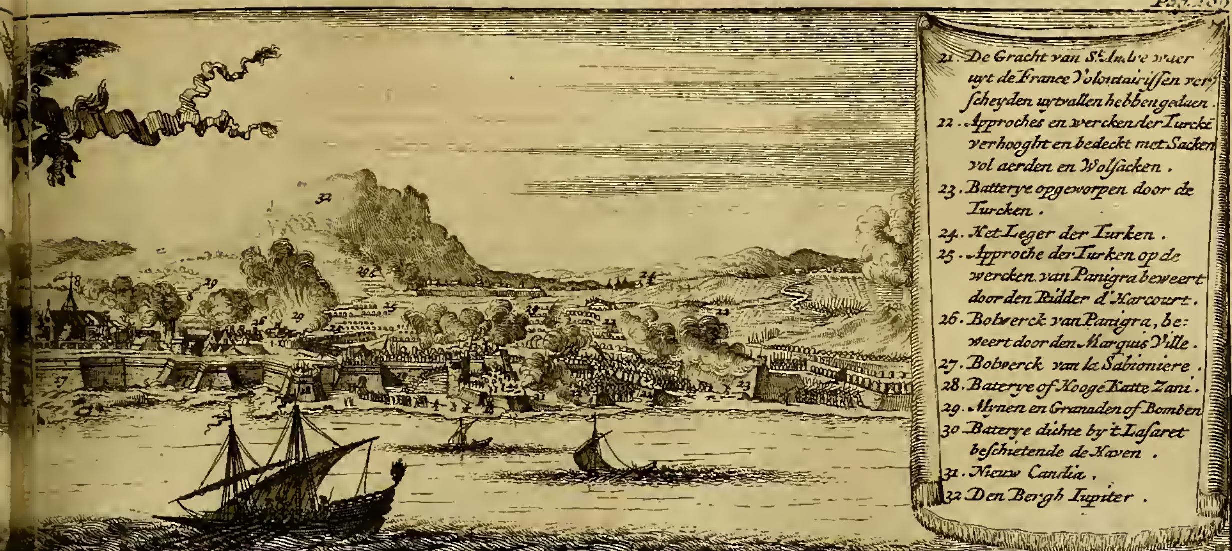

1. De Mont vande Haven.
2. 't Casteel vande Haven.
3. De Kerck van St. Marcus.
4. St. Pieters Kerck.
5. St. Titus Kerck.
6. St. Franciscus Kerck.
7. De Kerck van St. Salvador.
8. Een nieu Klooster Vernielt.
9. Verschyde Grieksche Kercke.
10. Plaetse daer de Galleyen leggen en getimmert werde.
11. De Haven Poort.
12. Magasynen.
13. Baterye van 't Arsenal.
14. Wandel-placts langhs de Zeek.
15. Moolens by de Fonteyn.
16. Poort en Haven v. Tramatra.
17. Fortificatie op de Zeekant.
18. Schotse Fortificatie.
19. 't Bolwerck van St. André.
20. Redoute en doorsnydinge van St. André.

A. De Oude Stadt Candia.
B. De Nieuwe Stadt.
C. 't Casteel tot bevrydinge vande Haven.
D. De Haven. E. 't Arsenal
F. De Haven Poort.
G. Poort van Sabioniere.
H. Poort van St. Ioris.
I. Poort van Iesus.
K. Uytgangh van Bethlehem.
L. Poort van Panigra.
M. Poort van St. André.
N. Poort en nieuwe Haven van Tramatra.
O. 't Bolwerck Sabioniere waer op de grootste aenvallen syn geschiet in den Iare 1668 en 1669, beweert door den Gener. den Marq: de Monbrun.
P. 't Bolwerck Vitturi.
Q. 't Bolwerck van Iesus, Poste vanden Marquis Ville.
R. 't Bolwerck Martenengo, Poste vanden Generael Morosini.
S. 't Bolwerck Bethelem, Poste vanden Providor Pisani.
T. Bolwerck Panigra, Poste vande Generael Cornaro.
V. Bolwerck St. André, Poste van den Ridd.r d'Harcourt A°. 1667 Waer op de swaerste aenvallen geschiet syn A°. 1668 en 1669.
W. Baterye van 't Arsenal.
X. Baterye of Katte Zani.
Y. Baterye Vitturi.
Z. Baterye Martinengo.
AA. Redoute en wercken van St. André.
2. Fausse braie vermaeckt 1667
3. Graft van Sabioniere op gegraven.
4. Traverse gemaeckt in de gracht tot communicatie vande bestormde Halve Maen
5. Contrescharp St. André bepali
6. Fort St. Demetri met d'afsnydinge.
7. 't Werck Molina en syne afsnydinge.
8. Traverse buyten 't werck Molina.

MARE DE CANDIA.

9. Traverse van Priuli.
10. Hoornwerck van la Palme.
11. Ravelyn van S.t Nicolaes.
12. Hoornwerck van S.t Maria.
13. Ravelyn Bethlehem en d'afsnyd.
14. Halve Maen Mocenigo en d'afsn.
15. Ravelyn v. Panigra en d'afsnyd.
16. Hoornwerck Panigra.
17. Ravelyn des H. Geests met d'afsnydinghe.
18. Pallissade de Tanaille v. Priuli.
19. Pallissade van Crevecoeur.
20. Pallissade van S.t Nicolaes.
21. Pallissade van S.t Maria.
22. Pallissade van Morosini.
23. Bonnette op de bedeckte wegh van Panigra.
24. Bonn: van de Halve Mane van Mocenigo
25. Bonn: van 't Ravelyn Panigra.
26. 27 Bon: van Bethleh: en S. Maria
28 Bonn: van Sabioniere gemaekt
29. Schotse wercken

Turckische Wercken

30. Het Leger der Turcken
31. 't Quartier vanden P. Vizier.
32. Aenval en Approches der Romaliots op de wercken van Panigra en 't Ravelyn van den H. Geest.
33. Moolen der Turcken om haer Galleryen onder de Gracht te Maecken.
34. 35. 36. Verschyden Batteryen die wegh genomen syn.
37 Baterye Schietende op de Zee
38, 39. 40. Mortiers om Granate en Steenen uyt te Schieten
41. Approches der Natolioten tegens S.t Maria en Bethlehem
42. 43. 44. 45. verschyde Bateryē
46. Aenvallen en Aproches vande Messerlioten op de Halve Ma.
47. 48. 49. 50 Verschyde Bateryen
51. Aenvallen en Aproches op de Poort van Sabioniere;
52. 53 Bateryen en Mortiers.
54 Bateryen aen S.t André.

De letter a wyst aen de Mynen en Galleryen.

Stad *Kandia.*

De stad *Kandia*, of *Candida*, is alzoo by de Venetianen en Italianen, na het eilant, met een zelven name, genoemt. Zy is de hooft en voornaemste en vaste stad des eilants van *Kandia*, of koningrijk van *Kandia*, en wort ook by de Neerduitschen, *Kandia* en *Kandien*, en by de Franschen *Kandie*; maer in de gemene Griecksche lanttale *Kastro*, dat is, kasteel, en in letter Griecksch * *Chandax*, dat is, *Fossa* of gracht, geheten.

* of Carax.

Eenigen houden de stad *Kandia* voor die aeloude stad, welke by *Plinius Matium*, en by *Ptolomeus Matalia*, en by *Stabo Metalon*, of *Matalon*, of anders *Martalon*, genoemt wert. Daer nochtans *Ptolomeus Matalia* op de Zuid-zijde des eilants stelt: en *Strabo* maekt *Metalon* tot scheeps-timmerwerf van d'aeloude stad *Gortyne*, die op eene vlakte, volgens den zelve *Strabo*, en aen de reviere *Letheus*, lagh.

De stad *Kandia* leit aen zee, en op den Noorder oever des eilants, vijf en dertigh Italiaensche mijlen ten Ooste van de stad *Retimo*, en ontrent veertigh ten Weste van *Spina Longa*, op eene zeer ruime en wel bebouwde vlakte van twalef mijlen, die aen de voeten van bergen eindight, en na by den bergh *Idea*.

De stad *Kandia* bestaet uit twee steden, uit eene oude, die kleinder is, en uit eene nieuwe, die veel grooter en fraier is. D'oude en nieuwe stad begrijpt, in haren omtrek, ontrent drie Italiaensche mijlen, en heeft een ronde gestalte, of een halve ronde gestalte, aen de lantzijde.

Zy is aen de lantzijde ten Weste, Zuiden en Ooste, met zeven bolwerken of rondelen, *Boloardo* op Italiaensch genoemt, gesterkt, en met diepe grachten, in de rotse zelve gehouwen, omringt.

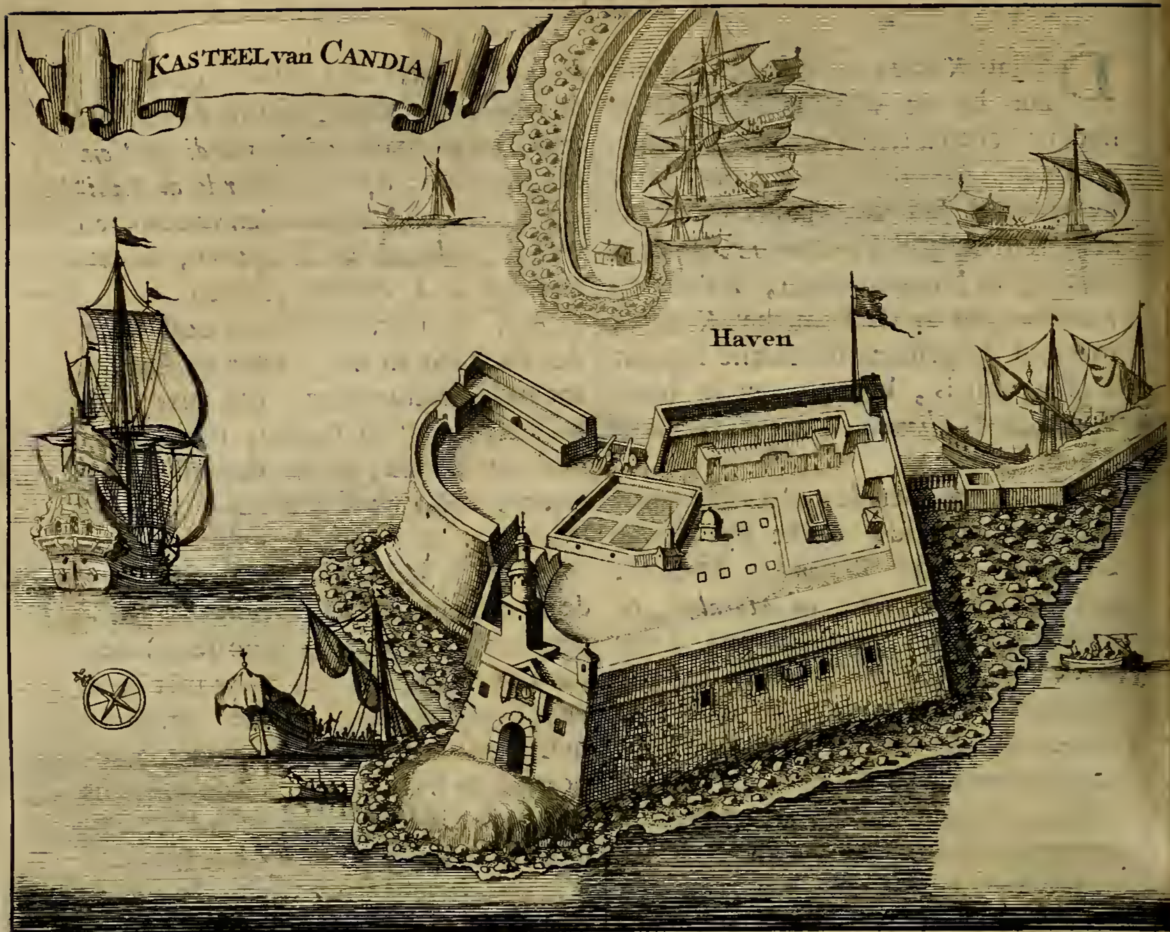
Het eerste bolwerk of *Boloardo*, aen den zeekant, by de haven, was by de Venetianen *Boloardo di Sabioneira* of *Sabionara*, dat is, bolwerk van *Sabionara*, geheten: daerna volgen *Boloardo Vitiri*: daer by dicht onder de stadt een vesting lagh, *Forte di S. Dimitri* genoemt: dan *Boloardo di Gesu*, daerna *Boloardo di Martinengo*: daerna *Boloardo di Betelem* of *Bethlehem*: daerna *Boloardo di Panigra*: en eindelijk lag aen den zeekant ten weste, *Boloardo di S. Spiriti*, anders *Boloardo di S. Andrea* geheten.

Aen de uiterste Noord-oost hoek der stadt leit in zee, voor de haven, tot haar bescherming, een zeer sterk kasteel, *Castel di Candia*, dat is, kasteel van *Kandia*, by de Venetianen genoemt. Het wort rontom met de zee bespoelt, en door een stene hooft, *Molo* by de Italiaenen genoemt, aen de stadt gehecht. Dit is een zeer groot gevaerte, en met zeer groote stenen diep uit zee opgehaelt, en wert met eene zeer hooge muur, aen den zeekant, beschermt. Het strekt langs hene benoorde de haven, en is zoo lang als de haven, en verschaft eene zeer veilige en bequame reede of legh-plaetse, om de schepen en galeyen, binnen de haven, tegen storm en onweer, en het gewelt der zeebaren, te beschermen.

De haven leit ten Zuide of Zuid-weste achter het kasteel en stene hooft voornoemt, die wel daer door zeer veiligh gemaekt wort; maer is smal, en daer in, niet meer als vijf en twintigh of dertigh galeyen leggen konnen. Zy heeft daer en boven een nauw gat of mont, om daer met schepen in te komen. Van de reede, na de haven toe, wort het allengs ondieper. In den mont der haven is het niet meer als drie vadem diep: en recht in het gat heeft men schaers veertien voeten waters. Maer aen de zijde van het hooft is het diepste water. Dees haven is niet bequaem dan voor schepen, die twalef, dertien en veertien voeten diep gaen.

Dicht aen de haven leit eene ruime scheeps-timmerwerf, bequaem tot het bouwen van galeyen en andere schepen, die twalef overwelfde scheepshuizen of gebouwen heeft, om in ieder eene galeye te bergen.

De stad *Kandia* had, ten tijde der Venetiaenen, vier poorten. De poort aen

aan de ooſt zijde, was toen, na eene kapel dicht daer by, de poort van *S. Joris* geheten.

De poort, aen de weſt zijde, was *Pandokratera*, en anders *Panigra*, geheten.

De poort, daer door men ten noorden uit de ſtad, na het kaſteel, langs de *Moelje* of ſteenen hooft ging, was *Porta del Molo*, dat is, poorte van de *Moelie* genoemt.

Na 't weſte was noch een andere kleine poorte, en, om haer kleinte, *Portella*, dat is, poorte, geheten.

Aen den zeekant, van het kaſteel af, tot aen het bolwerk van *S. Spirito*, had men gene bolwerken: maer de ſtad lagh aldaer ſleghs met eene ſterke muur beſchermt, hoewel die, ten tijde des laeſten beleghs, met verſcheide reduiten en veſtingen verſterkt was.

De meeſte huizen der ſtad zijn laegh en ſmal: behalve eenige weinige, die wel eer Venetiaenſche overheden, en edelen toequamen, en ten hooghſte uit twee of drie verdiepen beſtaen: daer alle d'andere ſlechts van eene verdieping zijn: hoewel alle van ſtenen gebouwt: en niet met ſpitſe daken, gelijk hier te lande: maer boven met ope vloeren of aerde platten bedekt: waer op de inwoonders, inzonderheit des nachts, om de hitte, onder den bloten hemel ſlapen. Zoodanige vloeren zijn ontrent een voet dik, en beſtaen uit geſtote en ingeſtampte ſchelpen of hoorens.

De meeſte ſtraten zijn breet en recht: de markt ruim en wijt: welker midden byna een gewelf van een hoogh werk beſlaet. Daer neffens ſtaet de tempel of kerke van *S. Mark*: met prachtige huizen, eertijts de woonſteden der Venetianſche overheden.

De ſtad was, onder de Venetianen, met acht grote kerken, van de Latijnen, verrijkt. Maer boven alle munte in grote, en pracht van bouwerk, de kerke van *S. Françisko* uit: daer neffens een groote *Minrebroeders* klooſter ſtont,

ſtont, beide geſtight door Paus *Alexander* de vijfde, die van *Kandia* geboortigh was.

Naeſt deze ſtaet de kerke der *Augustynen*, die aen den Zalighmaker gewijdt, en een ruim en prachtigh gebouw was. Dicht daer by ſtaen de kerken van *S. Mark*, *Paulus*, *Joris*, *Maria* en *Katharina*, die alle uitſtekent fraei gebouwt zijn.

Over de kerke van *Maria* had zeker Venetiaen, uit raetsheerlijke orde, met den tijtel van *Abt*, het gezagh, en wiert gemeenlijk *d'Abt* der Borgonjers genoemt: welken tijtel de hertogen van *Borgonje* gegeven hadden, die ook deze kerke, en een gaſthuis daer neffens, ten dienſte der genen, die uit het Weſte ter beevaert, na het heilige graf reisden, geſticht, en met rijke inkomſte, uit hunne eige beurze, begiftight hadden: doch het gaſthuis was al voor hondert jaren vernietight.

Het opzight van *S. Katharina* kerke ſtont aen eenige geeſtelijke dochters, uit Venetiaenſchen en raetsheerlijken geſlaghte, welke een klooſter, dicht daer by, bewoonden, en na de Roomſche wijze leefden, en kerkendienſt deden.

Des jaers vijftien hondert acht en negentigh, wert 'er op ſtads onkoſte, tot bewijs van dankbaerheit aen Gode, voor het ophouden der peſte, een achtkantige kerke gebouwt, en aen *S. Rochus* toegewijt.

Daer is ook eene kerke van zeer ſchoon en aeloud werk, en aen *Sint Titus*, leerling van den Apoſtel *Paulus*, gewijdt: die d'eerſte in de ſtad *Gortyna*, eertijts het konings hof van *Kreta*, door den zelven tot Biſſchop in geſtelt was, en de *Kretenſer* kerke geregeert heeft. Men zeidt het lichaem van dezen *Titus* onder het groot altaer in deze kerke begraven leit, en eertijts eerbiedelijk bewaert, en by allen, zoo Latijnen als Grieken, in de hooghſte eerwaerdigheit gehouden wiert.

Neffens de kerke van *S. Titus* ſtaet een uitſtekend en oud Aertsbiſſchoppelijk paleis, wel eer de woonſtede van den *Metropolitaen* van *Kandia*.

Behalve de Latijnſche kerken waren-'er, ten tijde der Venetiaenen, ook verſcheide Griekſche kerken, doch klein en ſlecht, en alleenlijk met planken ruigh opgehaelt.

Deeze koninglijke ſtad, welke al over lang eene kolonye der Venetianen was, quam wonderlijker wijze, van tijt tot tijt, door eenige huisgezinnen van Venetiaenſche edelen en ook van gemene luiden, aen te groeijen, die door den Venetiaenſchen raet na dit eilant, om de Grieken in toom te houden, afgezonden waren.

Wanneer de Turken verſcheide aenvallen en ſtormen op de veſtingen van *Kandia*, en op de buiten-werken in het laetſte belegh gedaen hadden; (hoewel vruchteloos en vergeefs,) en de ſtad met gewelt niet zagen te veroveren, bouwden zy ontrent twee Italiaenſche mijlen van de ſtad *Kandia*, een nieuwe veſting, welke zy, ten ſpijt der Venetianen, op Turkſch *Enandia*, dat is, *tegen over Kandia*, noemden, en met een getal van zes hondert man bezetten, om den Venetianen van oud *Kandia* het uit en intrekken te beletten: gelijk ook de Turken van nieuw *Kandia*, bywijle op de buiten werken van oud *Kandia* vielen, hoewel doorgaens met groot verlies van volk.

Het gebiet der ſtad *Kandia* begreep, ten tijde der Venetianen, acht bemuurde ſtedekens of kaſtelen: als *Malviçyn*, *Temen*, *Caſtro novo*, *Prietiſſa*, kaſteel van *Bonifacius*, *Belvedere*, *Priada*, en *Mirabel*. Daer en boven ſtonden onder het gebiet van deze ſtad vier hondert zes en vijftigh klene *Kaſalia*, dat zijn vlekken of dorpen: want aldus noemen d'Italianen, na den voorgang der Grieken, vlekken en dorpen: welk woort *Caſalia* uit het Latijnſch en Italiaenſch woort *Caſa* geſmeet is.

Kandia was ten tijden der Venetianen een aertsbiſſchoppelijke ſtad, en had negen biſdommen onder haer.

Kanea.

EEn duitſche mijle beweſte *Capo Meleca*, en tien beweſte *Retimo*, en twee en twintigh of ſlechts vijftien, volgens andere, beweſte de ſtad *Kandia*, leit op den Noorder oever der zee de ſtad *Kanea*, alzoo by Grieken en Ita-

lianen, en by de Fransche *Kane* geheten: *Kanea* wort voor die stad gehouden, welke by de oude Grieken en Romeinen *Cydonia* of *Cydon* geheten was, na *Cydon*, zoon van *Apollo*.

De stad *Kanea* is in 't vierkant gebouwt, en wel gesterkt, en een van de vier voornaemste steden des eilants.

De stad *Kanea* heeft gene bequame haven, als voor schepen, die niet meer als twaelf, dertien en veertien voeten diep gaen: alwaer die aen den wal, op een tamelijken gront, doch die niet al te schoon is, leggen: gelijk ook gelade scheepen, van wege de klippen, niet bequamelijk in de haven kunnen komen. Maer even bewesten de haven leggen eenige klippen, daer de scheepen achter ten anker kunnen komen: hoewel die ook aen de zuid en oostzijde van zeker kleen eilant *Turluru* of *Turulury*, een vierendeel mijls van de stad gelegen, daer eene goede reede is, ten anker kunnen zetten.

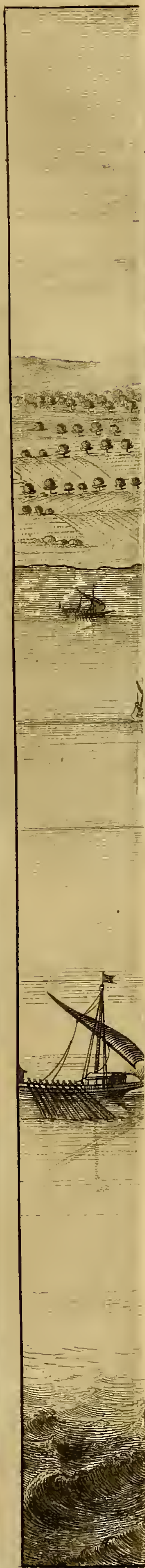
Over de stad en inwoonders gebood, ten tijde der Venetianen, een opperhooft, met den titel van *Rettore*, dat is, bestierder: en neffens hem ook een Venetiaensche edelman, als Sekretaris, met gelijke stem en gezagh.

De lantstreke, of het gebiet der stad, wert by de Italianen *il Territori di Kandia* geheten, en is een van de grootste delen des eilants van *Kandia*. Het leit allermeest na 't Weste uitgestrekt, en paelt ten ooste aen de lantstreke van Retimo, en wert ten Noorden met de *Kandische* zee, en ten Weste en Zuide met de *Afrikaensche*, of *Mare di Barbaria* bespoelt.

Kanea is eene bisschoppelijke stad, en staet onder het aertsbisdom der stad *Kandia*.

De stad of lantstreke *Kanea* heeft onder haer gebiet vijf bemuurde stedekens, als *Apikorno*, *Chissamo*, *Selino*, *S. Nichita*, en *Sfachia*, en twee hondert en vier en veertigh *Casalia* of vlekken.

Wan-

. A . De Haven . B . Rivier Platanea . C . Cap

ane D . Rivier Petrea . E . Rivier Mussila .

Wanneer de Turken op het jaer zestien hondert vijf en veertigh, onder beleit van hunne veltheer *Schilutar*, met een ontallijke menighte van menſchen, zoo voetknechten als ruiters, en zeevolk en alle krijgstoeſtel, in galeaſſen, galeyen, ſaiken en karmuſalen, van *Navarino*, in *Morea* gelegen, afgeſteken, en aen het eilant *Kandia* gelant waren, beſtonden die eerſt een aenvang van het plegen van hunne vyantſchap te maken, met het innemen van het kaſteel *S. Theodoro*, dat de Venetianen, op het jaer 1650, weer innamen. Daerna ſloegen zy hun leger, ſterk over de tachentigh duizent man voor deze veſting van *Kanea* ter neer: waer in kort te vore het Venetiaenſche opperhooft der ſtad *Kandia*, onder beleit van de krijgsoverſte *Angelio* en *Juſtiniano* eene bebezetting van duizent koppen gelukkelijk met een ſlingerſlagh geworpen had. Waer over tien *Beys*, die met hare en vele andere galyen, het zelve niet belet hadden, door bevel van den Turkſchen veltheer, onthooft wierden.

Hier op zette de gehele Turkſche vloot, op de haven van *Kanea* aen, die ook des volgenden daeghs, na een langen ſchipſtrijt, met het in brantſteken van verſcheide Venetiaenſche galyen, ingenomen wiert: gelijk ook zeven en twintigh Turkſche galeyen in den gront geboort wierden.

De Turken te lande beſchooten ook de veſting van *Kanea*, uit grof geſchut en vuurmortieren, geweldigh, en wenden alle mogelijke vlijt aen, om die te veroveren. Zy vulden de grachten rontom de ſtad met wol-zakken, tot boven toe, en liepen daer over op de muuren ten ſtorm; hoewelze t'elkens met groot verlies afgeſlagen wierden.

De Turken wierpen, niet tegenſtaende het ſterk tegen weer bieden der belegerden, eèn hoge wal aen de grachten op: waer van zy over den muur in de ſtad konden zien. Waer door de belegerden, na het uitſtaen van zeven ſtormen, en twee breſſen, (waer door ook by na al de krijgsbevelhebbers en ſoldaten merendeels geſneuvelt, en de overigen gewont waren,) als ook door mangel van krijgstuigh, en hope van ontzet, beſloten zich met verdragh den twee en twintighſten van Herfſtmaent aen de Turken over te geven; mits de overige bezetting op drie galeyen en twee ſchepen met vliegende vaendels, brandende lonten, en ſlaende trom, na de haven van *Suda* zou overgebraght worden.

De Turken vonden in de veſtingh vijf hondert ſtukken geſchuts, en hout tot het bouwen van dertigh galeyen, ook eenige gemaekte galeyen. Maer hadden daer en tegen, in den tijt van vier en vijftigh dagen, zoo lang het beleg geduurt had, ontrent de vier en veertigh duizent zielen, zoo door de peſt, als in het vechten tegen den Venetianen, verloren.

De Turkſche veltheer liet al wat aen de veſting *Kanea* beſchadight was, weer op maeken, en de plaetze noch meer verſterken, met 't inleggen van eene krijgsbezetting van tien duizent mannen, onder *Uſaium* of *Huſaum Baſſa*.

Hier op ſtak hy met d'oorloghs vloot weer na *Konſtantinopolen* over, na hy ook de veroverde veſting van *S. Theodoro* met volk en allerley voorraet van krijgstuigh verzien had.

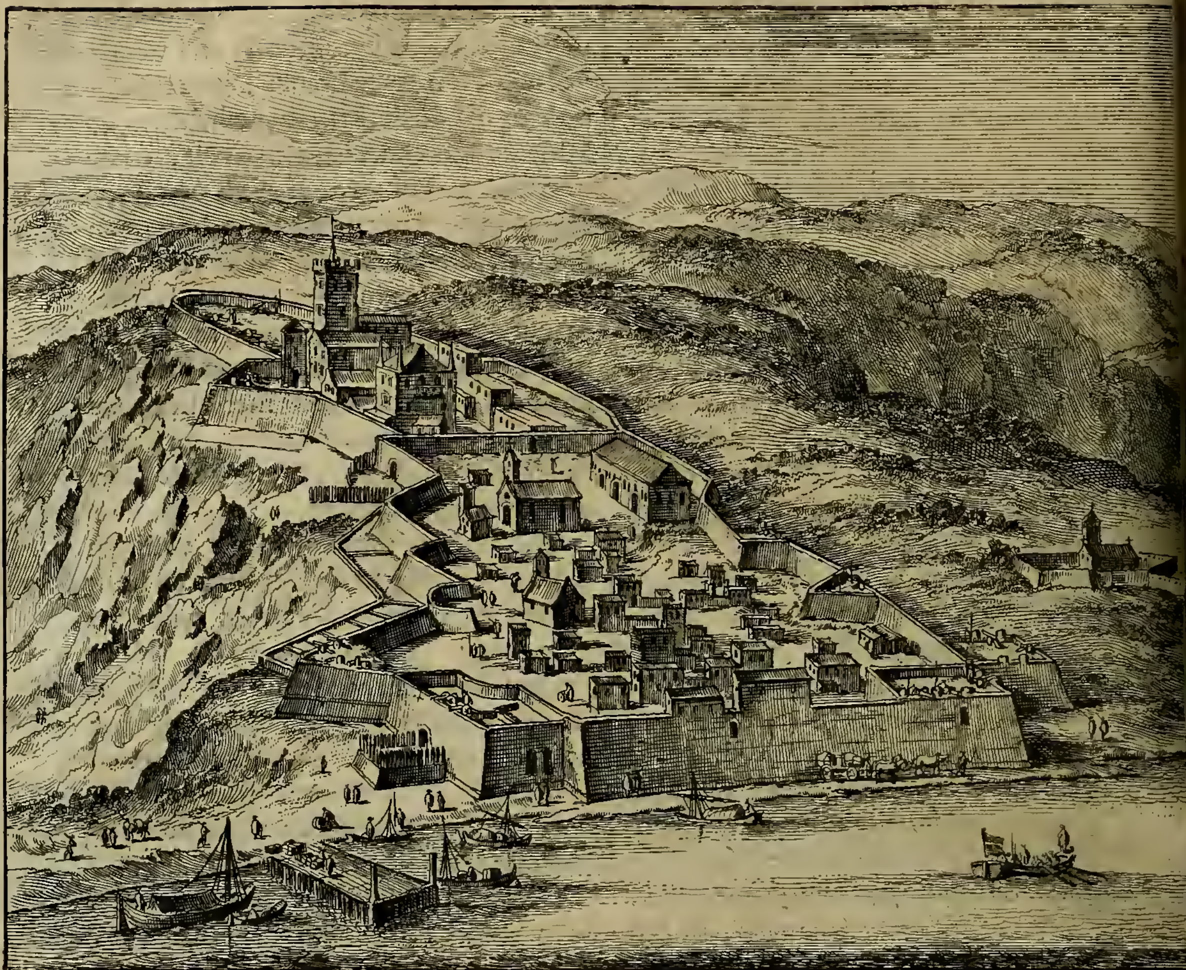
Des volgenden jaers zeſtien hondert zes en veertigh, beſtonden de Venetianen eenen aenſlagh op de veſtingh *Kanea* te doen, en beſchoten de zelve van twee bateryen; maer moſten die, door het ſterk tegenweer der belegerde Turken, weer verlaten en vertrekken.

Stad *Retimo*.

De ſtad *Retimo* of *Rhetimo*, alzoo by de Venetianen en andere Italianen geheten, wiert anders by ouds van de Grieken * *Rhithymnia* of † *Rhitymna* genoemt.

De ſtad *Retimo* wort alzoo van de Venetianen en Italianen, en in de gemene Griekſche lanttale genoemt, maer anders in het letter Griekſch *Rytimni:* het welk een gebroken naem van *Rhithymnia* of *Rhitymna* ſchijnt te zijn: want men wil, dat alzoo d'oude Grieken en Latijnen deze ſtad *Retimo* genoemt hebben: gelijk ook *Ptolemeus*

* pl. † Ptol. Pt.

de ſtad *Rhitymna* aen de Noordt-zijde des eilants ſtelt.

Retimo leit veertigh Italiaenſche mijlen van de ſtad *Kanea*, na 't Ooſte, en drie en vijftigh ten Zuid-weſten van *Kandia*, tuſſchen beide.

Op eene kleene uitſtekende hoek, als een klip of rotſe, die niet zeer hoogh is, en in zee ſchiet, ſtaet een kaſteel tot groote ſterkte der ſtad, die achter het zelve in de hooghte leit.

Retimo is een weinigh kleinder, als *Kanea*, maer zeer ſterk, en was ook, ten tijde der Venetianen, volkrijk bewoont. Zy heeft eenen haven, hoewel niet zeer ruim, en niet bequaem als voor barken en kleine ſchepen.

Beooſte het kaſteel kunnen de ſchepen op twalef en veertien vadem zetten. Het is langs de kuſt over al zantgront, en goet ankeren voor ſchepen, tot aen *Milopotamo* toe.

Retimo wert onder de Venetianen, op een zelve wijze beſtiert, als *Kanea*, en was een biſſchoplijke ſtad, en ſtond onder het aertsbiſdom der ſtad *Kandia*.

De onderhorige lantſtreke of het gebiet der ſtad *Retimo* wiert, by de Venetianen, in een zelven zin, *il Territorio di Retimo* geheten: zy is beooſte de lantſtreke van *Kanea*, en beweſte de lantſtreke van de ſtad *Kandia*, en tuſſchen de Zuider en Noorder oever des eilants gelegen, en had toen onder haer, op den oever aen de Noord-zijde, eene bemuurde ſtad of kaſteel *Mylopotamo*, of *Milapotimo*: beneffens twee hondert kleine *Kaſalia*, of dorpen.

De ſtad *Retimo* wert des jaers zeſtien hondert zes en veertigh, den dertighſten van Wintermaent, door de Turken verovert. Het welk voornamelijk ontſtont, door het ontſteken van eene mijne, die de Turken deden ſpringen: waer door het opperhooft der ſtad *Bonviſi*, zoodanigh van hert en moet be-

bezweek, dat hy in de ſtad met de krijgs-bezetting na het kaſteel de hertret nam, en de Turken de ſtad ten beſte gaf, die hen alle ter neder hieuwen, en over de hondert ſtukken geſchuts, beneffens veel lijf en krijgsvoorraet, bequamen. Die van het kaſteel ſtonden noch drie ſtormen uit, maer gaven zich eindelijk, uit oorzake de kaſteel-vooght *Mindotto* gewont was, met verdragh over: hoe wel dat niet volkomen onderhouden wiert. Want over de twee hondert wierden in d'eerſte hitte, door de Turken, ter neer gehouwen, en andere tot den hemde toe uitgeplondert.

Stad *Sitia* of *Setia*.

De ſtad *Sitia*, nu by de Grieken, en *Setia* by de Italianen, en by de ouden, als *Plinius*, *Ptolemeus*, en *Stephanus*, *Citeum* geheten, leit op de Noord-zijde, aen het Ooſt-eind des eilants, aen eene golf of baey, van een zelve name, niet verre beweſte de drie eilandekens of klippen, *Janitzari* genoemt, en tachtigh Italiaenſche mylen ten Ooſte van de ſtad *Kandia*, op een lange ſtroke lants, die in zee ſchiet, en merendeels met de zee omringt wort.

Sitia heeft gene haven, maer ſlechts eene *Spiacchia*, dat is, eene openbare reede: daer de ſchepen niet veiligh leggen, ter oorzake van het gewonelijk waien der Noorde winden, aen dien oort.

Sitia was, ten tijde der Venetianen, eene biſſchoppelijke ſtad, en ſtondt onder het aertsbiſdom van *Kandia*.

In de lantſtreke van *Sitia*, *il Territorio di Setia* by de Italiaenen genaemt, leit een ſtedeken *Hierapetra*, of *Gera*-

pe-

petra, die door de reviere *Mirto* van de lantstreke van *Kandia* gescheiden wort, en is zeer bergachtigh, beneffens zeventigh kleinder *Casalia*; of gehuchten, daer over, ten tijde der Venetianen, een opperhooft, met den tytel van *Rettore*, gebood.

Castel *Mirabel.*

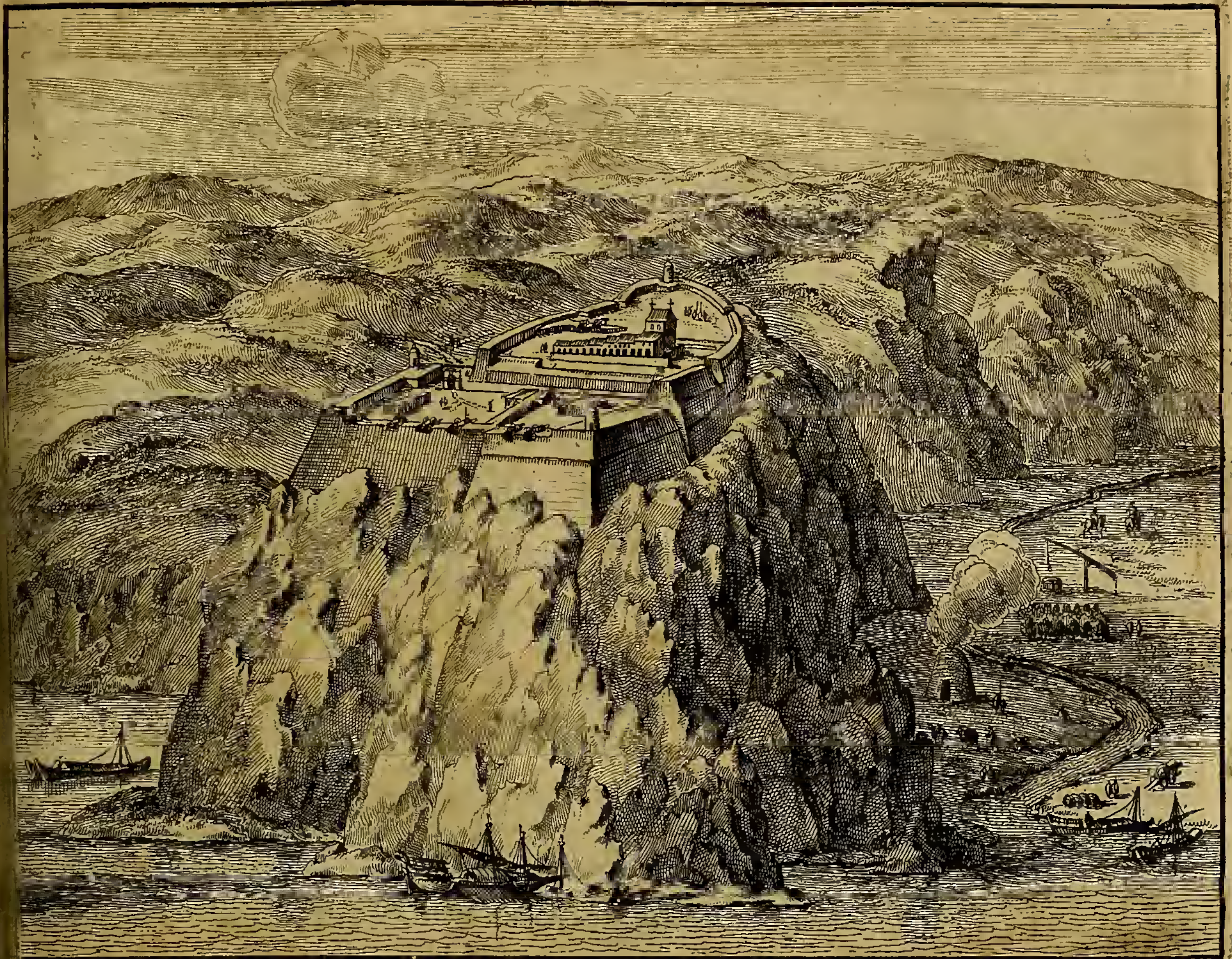
ZEs of zeven Italiaensche mylen ten Zuid-ooste van *Porto* en *Fortezza di Spina Longa*, leit op een uithoek aen zee, en op een hooge rotse of klip, een bemuurde vesting, *Castel Mirabel* geheten, die uit verscheide vierkante sterkten of vestingen bestaet. Beneden, of in het afgaen van de rotse, staen verscheide huizen, als een *Borgo* of voorstad.

Ten Noord-ooste van *Castel Mirabel*, leggen twee klippen in zee, *Scogli di S. Antonio* genaemt: op welker een, de naeste aen *Castel Mirabel*, een huis in het midden staet: maer die meerder na 't Noorde leit, is onbewoont. Op de zelve streke leit op de kust van het eilant *Kandia*, een haven *Porto S. Nicolo* geheten.

Een weinigh ten Zuide van *Mirabel*, te lantwaert in, is een *lago* of *meir*. Een Italiaensche mijle of twee, beooste *Mirabel*, leit eene plaetse aen strant, *Colachi* geheten: daer na volght *Armiro*. Al de huizen van *Castel Mirabel* zijn zeer slecht gebouwt, en met weinigh of geen huisraet gestoffeert, en worden nu, gelijk ook ten tijden der Venetianen, meerendeels by Grieken bewoont: die zich, met den lantbouw en visschery en andere slaefsche arbeit te doen, erneren.

Zy zijn alle boven plat of met platte aerde daken, daer op de inwoonders zich des nachts, in de grote hitte des Zomers, om verkoeling, leggen te slapen.

Pa-

Kastel of Kasteel *Paleokastro*, aen de Noord-zijde des eilants gelegen.

Paleokastro, dat een half gebroken Griekſch en Latijnſch woort is, wil op Neerduitſch zoo veel, als oud kaſteel, zeggen.

Het leit aen de Noort-zijde des eilants, aen zee, drie of ontrent vier mijlen beweſten de ſtad *Kandia*, op eene hooge kaep of uithoek, *punta della Fraſchia*, by de Venetianen genoemt, of liever aen d'Ooſtzyde van de zelve uithoek, en heeft het eilant *Standia* ten Noorden tegen haer overleggen.

Tuſſchen dit *Paleokaſtro* en de ſtad *Kandia*, heeft men vier revieren, als, te beginnen van *Paleokaſtro*, de rivieren *Armiro*, *Gaſi*, *Xeropotamo*, en *Gioſiro*, die alle ten Noorde in zee uitwateren.

Eenige mijlen, ten Zuidweſte van *Paleokaſtro*, leit een hoge berg te landewaert in, *Sancto Paulo*, dat is, berg *Sinte Paulus*, genaemt, met een gebouw of huis, als een kluis, op den top.

Paleokaſtro wort in drie delen of wijken onderſcheiden, als in *Piazza Alto*, dat is, lage plaetze, in *Piazza di Mezo*, dat is, midden plaetze, en in *Piazzo da Baſſo*, dat is, lage plaetze.

Kaſtel of Kaſteel *Belveder*, aen de Zuid-zijde des eilants gelegen.

AEn de Zuid-zijde des eilants, op de vlakte van *Meſſarea*, dicht benede of achter de bergen, die dezelve vlakte ten Noorden beſluiten, tegen over *Capo Liondo*, en ten Zuide achter de ſtad *Kandia*, leit op den top van eene lage rotſe, of klippigen bergh, eene bemuurde veſting, met vierkante torens, Caſtel *Belveder*, op Italiaenſch genaemt, dat Kaſteel *ſchoon gezight* gezeit is, ter oorzake van desſelfs ſchoone, vermakelijke en luſtige uitzight, over de geheele vlakte van *Meſſarea*, tot in de bergen, die dezelve vlakte omringen.

Beneden aen de voet der rotſe ziet-men eenige oude gebouwen, met zeskante muren.

Benoorde Kaſtel *Belveder*, leit meer te landewaers in, ook op een hooghte of lage heuvel, Kaſtel *Bonifacio*, en meer na 't Noorden, ontrent in het midden des eilants, Kaſtel *Temene*, en Kaſtel *Pediada*: daer ontrent de bergh *Ida* gelegen is. Daer na volght *Monte* of bergh *Giova*: dan Kaſtel *Malveſi*, en eindelijk de ſtad *Kandia*, aen de Noord-zijde des eilants: gelijk Kaſtel *Belveder*, aen de Zuid-zijde daer tegen over gelegen is. De vlakte van *Maſſarea*, die Kaſtel *Belveder* ten Noorden beſluit, is boven mate vruchtbaer.

Kaſtel

Kastel of Kasteel *Selino*, aen de Zuid-zijde des eilants gelegen.

KAstel *Selino*, of Kasteel *Selino*, leit aen de Zuid-zijde des eilants, ontrent drie of vier mijlen beoosten Capo *Crio*, de Zuid-wester hoek des eilants, en by na even verre ten Weste van *Ponto di Flamea*. Het is op een hoogh en klippige smalle stroke lants, die verre in zee schiet, gebouwt, met verscheide on-toegangelijke rotsen daer rontom gelegen. Het bestaet uit hoge muren, die verscheide schietgaten hebben.

Ten Zuide van het Kasteel staen eenige slechte huizen, als een burght, of kleine Voor-stad, *Borgo* by d'Italianen en Venetianen genoemt.

Ten Ooste van *Kastello Selino* leggen, aen den oever der zee, verscheide punten of uitstekende hoeken, die in zee springen: als *Misi*, de naeste aen Castel *Selino*, daer na *Goni*, *Garaca*, *Trochalia*, *Sticutara*, en eindelijk *Trochalus*.

Tusschen Castel *Selino*, en Capo *Crio*, vloeit de riviere *Stagramenta* in zee, en ten Ooste van Castel *Selino*, de riviere *Vlitea*.

Chysamo, *Spachia*, Havens, Rivieren, &c.

AEn de Noord-zijde, by *Capo Busa*, een steene-worp van strant, leit, op een lage plaetse, een kasteel of stedeken, nu *Chysamo*; en by ouds *Cysamum* geheten: dat voor hondert jaren, volgens *Belon*, al by na verwoest was: waer van evenwel toen noch d'oude muren in hun geheel overgebleven waren.

Een kleine vierendeel mijls van *Chysamo*, en ook zoo verre van den zeekant na *Kanospata*, of *Kapospada* toe, vindmen op eenen heuvel de puinhopen van eene oude stad.

De kentekenen van muren zijn noch overgebleven, en zulken grote menighte van fraie waterbakken, dat niemant zonder verwondering aenschouwen kan.

De muren van de haven, die nu by na verzant is, wijzen genoechzaem aen, dat het by ouds een heerlijke stad geweest zy.

Het wort nu van de inwoonders *Paleo Helenico Kastro* genaemt.

Spachia. Aen de voet van den zeer hogen berg *Spachia* of *Madara* geheten, leit een stedeken *Spachia* genaemt; dat met gene muren omringt is: maer met zijne huizen, die hier en daer verspreit staen, een groot vlek uitmaekt.

Aldaer was, ten tijden der Venetianen, voor ontrent hondert jaren, slechts een klein kasteel gesticht, tot een toevlught voor de zeerovers, onder opzight van een opperhooft of kasteelvooght.

d'Inwoonders van dit dorp overtreffen in wetenschap van oorlogh, en in het handelen van pijl en boge, al d'andere eilanders.

Havens. Het eilant *Kandien* heeft onveilige havens, tot desselfs grote sterkte tegens 's vyants aenvallen. Wel hebben de bemuurde steden en kasteelen veilige havens; als *Kanea*, *Kandia*, *Setia*, *Voulismeni*, *Chysamo*, *Selino*, *Spachia*. Maer behalven de havens van deze steden, zijn'er zeer weinige andere havens aen strant, als eenige kleine: ook zijn die havens verre van de steden: waer onder slechts een eenige veilige haven op het gantsch eilant is, *Suda* in de lanttaele genaemt, dewelke achter de stad *Kanea* leit: daer in *Ariaden*, *Barbarossa* gebynaemt, in de vorige eeuwe met zijne Galeyen liep, om de stad *Kandia* te vermeesteren, maer moest weer onverrichter zake vertrekken.

Behalven de havens, zijn'er verscheide ope reen, *Spiaggie*, of, in 't enkel getal, *Spiaggia* op Italiaensch genoemt, die ieder gemeenlijk na een bygelegen kasteel of reede geheeten zijn. Zie de kaerte van Kandia.

Tusschen de kaep *Busa* en *Spada*, leit een grote en diepe golf, bay of inham, *Golfo del Kastel Chissamo* of *Chisamo*, na het kasteel *Chissamo*, by d'Italianen genoemt.

Op het gantsche eilant van *Kandia* heeftmen niet een eenige bevaerbare riviere of vliet; daer op ook een klein scheepje zou varen; maer alleenlijk verscheide kleine rivieren, grote scheuten en beken, waer in van zelf, en zonder hant daer aen te slaen, zeker gewas *Kolokasia* groeit. Rivieren.

Onder andere is de riviere of vliet *Armiro*, of *Almiro*, (alzo van wege de zoutheit des waters in de gemeene Grieksche lanttale genaemt,) door zijne gelegentheit en aert, met recht verwonderens waerdigh: welker bron, twee mijlen ten Weste van de stad *Kandia*, na het vlek, *Gerorodea* toe, aen de onderste voet van den bergh *Strombol*, met eene zeer grote opening uitberst, en met zulken gewelt en overvloet van water uit d'aerde schiet, dat zy aenstonts een groot meir maekt. Voorts schiet het water door dit meir, met eene snellen loop, weder voort, en drijft, door kracht van zijne stroom, tien molen raderen om, die op desselfs uiterste oevers staen. Daer na valt dit water uit het meir, met een diepen en breden kil, tot by na duisent schreden verre, en maekt een riviere, die de volheit van visschen en kreeften heeft. Voorts loopt dezelve riviere met een snellen loop na 't Noorden, en stort zijn zoutagtig water in zee, dat gehouden wert van de naeste zee, door onderaerdsche gangen, derwaerts te

te vloeien, daer het eerst ontspringt: gelijk men ook gelooft, dat het zelve water, door d'invloeing of instorting der beken, met zoet water, die van de na bygelege bergen aflopen, des winters zoeter gemaeckt wert. Op beide oevers van deze riviere, groeit overvloedelijk veel zeker gewas, *Kolokasa* geheten: en grote en lage dadelbomen, maer dragen geen vruchten.

By de oude Griekfche en Latijnsche schrijvers, vind men verscheide andere scheuten, bronnen, en rivieren, van het eilant *Kreten* of *Kandien*, gedaght; hoewel met andere namen, als die nu heten: gelijk die ook beswarelijk, met de hedensdaeghse namen over een te brengen zijn.

De riviere *Amnissos*, of *Amnisus*, vloeide voorby de stad *Amnisus*, van de welke de nymfen *Amnisiades* alzo by den Poëet *Callimachus* geheten worden.

Oaxes was een riviere van *Kreta*, na dewelke alzoo de stad *Oaxis* genaemt was, die aen dezelve lagh, en by *Virgilius* gedacht wort.

Triton was een riviere van *Kreta*, aen welkers bronnen gezeit wert, *Minerva* uit *Jupijn* geboren te zijn, die hier om ook op Griekfch *Tritogenia*, dat is, *Tritons* geboortig, genaemt wert. Diodor.

Men zeit aen de riviere *Triton*, *Jupijn*, wanneer hy van de *Cureters* gedragen wiert, de naevel ontvallen was, van welker voorval die geheilighden oort, op Griekfch *Omphalos*, dat is navel, en d'omgelege vlakte en plaetzen *Omphalion* genoemt was.

Zo men den Poeët *Kallimachus* geloven magh, zou *Jupyn* niet door de *Kureters*, maer door zekere nymf van de stad *Thenen*, na *Knossus* gedragen zijn: want hy spreekt aldus: Na de *Nymf* Thenen *verlaten had, en u ô! vader Jupiter na* Knossus *braght* (*want* Thenen *is naby* Knossus) *zoo viel aldaer de navel af, waer na de* Cydoniers *die vlakte namaels* Omphalion *genoemt hebben.*

Stephanus stelt ook de plaetse *Omphalium* dicht by *Thenen* en *Knossus*.

Vele andere rivieren of vlieten van *Kreta*, werden by d'oude schrijvers slegts by name gedaght, zonder de eigentlijke plaetse aen te wijzen: als de *Diktos*, *Didymos*, *Menomenus*, *Cedrisos*, *Amphimela*, en [a] *Messapolis*, (of anders [b] *Mesapus*,) en [c] *Oceanus*. *Ptolemeus* gedenkt ook drie vlieten van *Kreten*, als *Elektra*, *Pyknos* en *Massalia*. a Dicea-chr. b Scyl. c Hesych

Tethrin was een riviere, wiens nessens gelegen landeryen, onder andere, door den *Stier* verwoest wert. Pausan.

Jardanus was een riviere, die voor by de stad *Cydonia*, nu *Kandia*, vloeide. Zoo veel men uit het schrijven van *Pausanias* kan bespeuren, zou dezelve nu *Gioffiro* of *Kartero* genoemt worden, dewijl d'eerste ten Weste, en de laetste ten Ooste, voor by de stad *Kandia* in zeé valt.

In het laetste belegh van *Kandia*, had de groote Visier eerst zijne leger-plaetse recht tegen over het raveljn van den *Heyligen-geest*, op deze zijde van de vliet *Gjoffiro*, die van den bergh *Ida* komt, en door 't dal *Gjoffiro* vloeit, genomen; maer vond zich daer na genootzaekt, op d'andere zijde van den vliet, tot meerder zekerheit, zich neer te slaen.

De riviere *Letheus*, by *Strabo*, *Solinus* en *Quintus Serenus* genoemt, vloeide voorby, of door de gantsche stad *Gortys* of *Gortyne*: over dewelke Europe, door *Jupijn*, in de gedaente van eenen Stier geschaekt, zou gevoert zijn, volgens verhael der inwoonders van de stad *Gortyne*. Men zeid deze riviere *Letheus* zou zijn genaemt, dewijl *Harmonia*, dochter van *Venus*, aldaer haren man *Kadmus* vergeven had.

Verscheide bronnen van *Kreten*, worden ook by de oude Schrijvers gedaght. *Saurus* was een bron by het hol van *Ida*, die anderen den heiligen bron noemen Een andere bron, was ook by de stad *Gortijne*, maer die by name niet gedaght wort. Bronnen Theophr.

Ontrent de stad *Arkadia* waren ook wonderlijke bronnen en rivieren, gelijk te voren gezeit is.

Op *Kreten* was een zekere waterbeke, door dewelke de genen, die daer door gingen, of in zaten, droogh door gingen, of in zaten, wel te verstaen, zoo lang zy in de waterscheute waren. Men zeit Europa, haer met dit water afwaste, wanneer *Jupyn* haer bekent had. Solion Antiq. Castr.

Zeker Griekfche dichter, *Quintus Smyrneus* of *Smyrner*, schrijft van *Are-*

 thusa,

thusa, dat zy hem by de wateren van *Letheus*, op *Kreten*, geteelt hebbe.

De riviere *Letheus*, wert nu [a] *Lethor* of [b] *Anapodari* of [c] *Naporal* of [d] *Malogniti* geheten, die door of voor by de stad *Gortyne* loopt, en by het kasteel *Piorvissa* in zee valt.

a Ferrus. b Baudran. c Bret. d Boschinio.

De riviere *Theron* vloeide door de lantstreke der stad *Gnossus*, in dewelke de bruiloft van *Jupijn* en *Juno*, volgens *Diodoor*, gehouden wiert; op welke plaetse by zijnen tijt noch een kapel was, waer in de Priesters van dien oort alle jaers Kerken-dienst deden, en de bruilofr na bootsten, gelijk men verhaelt, die in 't begin gehouden was.

De riviere *Pothereus* vloeide, volgens *Vitruvius*, door de tusschen gelegge lant-streke der stad *Gnossus*, en *Gortyne*. Aen welker oevers 't vee ter rechter en linker zijde ter weide gingh: doch dat dicht by *Gnossus* weide, hadde eene milt: maer dat aen d'andere zijde, na by *Gortyne*, had gene schijnbare milt. Doch andere willen, by *Vitruvius*, in plaetse van *Pothereus*, *Letheus* gelezen hebben: dewijl ook de riviere *Letheus* voorby *Gortyne* vloeide. *Gortyne* nu was dicht by de stad *Knossus*.

Ceratus was een riviere, die na by de stad *Knossus* vloeide, gelijk ook na dezelve riviere de stad *Knossus*, te voren *Ceratus*, geheten was.

Twalef stadien van het hol *Ida*, by den bron *Saurus* voornoemt, groeiden vele zwarte popelieren. Een ander bron word ook ontrent de stad *Gortyne* van *Theofrast* en *Plinius* gestelt, hoewel zonder den naem te noemen.

Men vind verscheide andere rivieren, en de volgende met Italiaensche namen, by de hedendaeghsche schrijvers gedaght. Bo

Aen de Zuid-zijde, te beginnen van 't Ooste na 't Weste toe, heeftmen eerst de riviere of vliet *Langadha*, *Kuzzura*, de beke *Apighagna*, de vliet *Potamus*, *Chiedri*, *Kalogerus*, *Zaccharia*, *Plavos*, *Kripotamo*, *Kondro*, *Anapodari*, de vliet *Malogniti*, *Magero*, de vliet *Meghala*, *Potamo*, *Santa Romeli*, en *Vlithea*.

Aen de West-zijde zijn niet meer als twee rivieren, *Vitalo Potas* en *Sfinaki Patomos*, dat is, de vliet *Sfinaki*: want *Potamos* is op Griekſch een riviere gezeit.

Aen de Noord-zijde, te beginnen van 't Weste, heeft men eerst, beooste *Capo Spado*, de beke *Scutellona*, de vliet *Stauroniti*, *Gerani*, *Platanea*, *Stupachi*: vervolgens de vlieten en beken *Kladisso*, *Chiliaro*, *Potamos*, *Xedua*, *Kammara*, *Mussela*, *Petrea*, *Platanea*, *Arkadi*, *Fodhele*, *Armiro*, *Gazzi*, *Xeropotamo*, *Goffiro* of *Gjoffiro*, *Kartcho*, *Aposelemi*, *Ciccalaria* en *Istona*, *Makroniso*, *Milato*, *Ricti*, *Xerochilo*: gelijk in de kaerte van het eilant *Kandia* kan gezien worden.

Aeloude geleerde Mannen.

HEt eilant *Kreten*, of *Kandien*, heeft in aeloude tijden veele doorluchtige, uitstekende en geleerde mannen voortgebraght en uitgelevert.

Ook beuzelden de *Kreters*, dat by hun ook de meeste Goden geboren waren, die, door het bewijzen van algemeene weldaden, goddelijke eere van hen bekomen hebben, als *Diodoor* in 't brede verhaelt.

Diodoor lib. 1.

Kreta heeft ook d'Ideesche Daktylers, *Kureters* en *Titans* of Reuzen voortgebraght.

Heraklides, een *Kreter*, heeft op Griekſch een boek van de steden van Griekenlant geschreven.

Apollon. Histor. Mirab. c. 19.

Mesomedes was een *Kreter*, en poëet van Cyter-gedichten of vaersen. *Myson* was een van de zeven wijzen van Griekenlant, en van de stad *Etea* geboortigh. Eufeb. Chron Steph.

Rhianus was van de stad *Cerea*, of, zo andere willen, van *Beneum* geboortig. Hy heeft verscheide Griekſche gedighten geschreven, en onder andere een dichtkunstigh werk *Heraklias* genoemt: als ook een historie van den Messenischen oorlogh. By *Atheneus* worden desselfs Epigrammata of puntdichten gedacht. Een zeker uitmuntend stuk, uit een onzeker werk van *Rhianus*, is by *Stobeus* te lezen. Pausan. lib. 1.

Petellides was van de stad *Gnossus* geboor- Higin. in Astron.

geboortigh, en een schrijver van historien.

Thales, en by andere *Thaletas* genoemt, was van *Gnossos* geboortigh; hoewel andere hem een inboorlingh van de stad *Gortyne* maken.

Hy was de derde in ordre of in name, onder den genen, die den naem van *Thales* voerden, en zeer oud, en een tijtgenoot van *Hesiodus*, *Homeer* en van den *Spartaner Lykurgus*, die een nabootscher of na-aper van dezen *Krętenser Thales* genoemt wiert.

Lykurgus trok na *Kreta*, en vervoegde zich by *Thales*, een man die vaersen en wetten maekte. Ook had hy d'eerste gezangen gemaekt, die op den wapen-dans gezongen werden. Hy wiert door bevel van *Apollos* orakel van de *Lacedemoniers* ontboden, en stilde door zijn muzijk de pest, die te *Lacedemon* woede.

Plutarchus noemt dezen *Thales* onder de genen, die op *Kreta* in wijsheid en staetkunde uitmunten; met byvoegen dat hy, voor een lier-dichter gehouden wert, en in die kunst uitstak.

Veel meer andere vermaerde en geleerde mannen heeft *Kreta* in oude tijden uitgelevert: hoewel ook eenige met fabelen ingewikkelt: als *Taurus*, *Milinus*, *Talus* en *Rhadamantus*.

Taurus was van de stad *Knossos* geboortigh, en Veltheer van *Asterius*, Koning van *Kreten*, die in het veroveren der stad *Tyrus*, in *Fenicie* gelegen, onder andere dochters, *Europe*, dochter van *Agenor*, koningh van *Tyrus*, schaekte. Hier door hebben eenige onder d'oude beuzel-zinnigh uitgestrooit, dat *Europe* door een *Stier* of *Bul* geschaekt was: wiens gedaente *Jupiter* zou aengenoomen hebben: want *Taurus*, bediet op Grieksch een *Stier* of *Bul*.

Eenigen maken *Taurus* stichter der stad *Gortys*, doch noemen hem t'onrecht koningh van *Krete*; dewijl hy slechts veltheer van *Asterius* was, toen koningh van *Krete*.

Talus wort, by *Pausanias*, voor eenen zoon van Koning *Cres*, en vader van *Vulkaen* gehouden. Dees *Talus*, zoo men beuzelt, was van het koper geslagt, en door *Jupyn*, tot bewaerder van het eilant *Kreta* gestelt; dat hy driemael dagelijx omliep, en *d'Argonauten*, aen het eilant te landen, belette. Apollon. Rhod. Argonauti. lib. 4.

Doch *Plato* schrijft in ernst, dat deze *Talus* en te gelijk *Rhadamantus*, onder koning *Minos*, vonnis uitspraken, en recht deden: te weten, *Minos* gebruikte *Rhadamantus*, in de voornaemste stadt des eilants *Knossus*, en *Talus* op het gantsch overigh eilant, dat hy driemael 's jaers, van dorp tot dorp, doortrok, en beval allerwegen de wetten t'onderhouden, die hy op kopere taferelen of platen by zich had: waerom hy de *Kopere* genoemt wiert. Apollos lib. 1.

Men strooide ook beuzelzinnig uit, dat hy zijne gast-genooten wredelijk zou om't leven gebraght hebben. Eustath. ad Odyss. lib. 20.

Wat *Rhadamantus* belangt, daer van is te voren gesproken.

Alkon was een beroemde *Kreter* en boogh-schieter, en wonder op pijl en boge afgereght: want als een draek zijnen zoon besprongen had, wist hy zoo kunstigh met de pijl te mikken, dat de loop van de pijl in de wonde des draeks te stuiten quam, zonder den zoon te quetzen. Honor. de Imag. Mundi lib. 1. cap. 1.

Hy was een zoon van *Erichteus*, koning van *Athene*, die uit *Athenen* na het eilant *Eubea* vlughte.

De poëet *Virgilius* gedenkt dezen *Alkon*, in zijne vijfde Herders-kout, daer hy *Melibeus* tegen *Mopsus* doet spreeken. Om deze uitstekendheit van kunst, was hy aenstonts na zijne dood, onder de sterren verheven, en de boogh-schieter genoemt. *Joson* van *Knossos* heeft d'orakelen der *Wichelaers*, in helden-vaersen, op Griekch, beschreven. *Mylinus* was een reuze, en wert door *Jupyn* gedood.

Aeloude Inwoonders van *Kreta*.

In oude tijden bezaten de *Barbaren* gantsch *Kreta*. Wanneer daer na *Sarpedon* en *Minos*, zonen van *Europe*, om het koninghrijk krakeelden, verdreef *Minos*, na hy in den opstant de overhant had gekregen, *Sarpedon*, en desselfs muitelingen, die na *Milyas*, een lantschap van klein *Asie*, trokken.

Het

Het eilant *Kreta* is, in aeloude tijden, tweemael volkloos, en van menschen of inwoonders ontbloot en verlaten geworden: te weten, eenmael en aller eerst ten tijde van den eersten *Kretenser* koning *Minos*, als wanneer, onder andere menschen, de Grieken op het woest eilant te wonen quamen: en ten tweedemale, ten tijde des Troijaenschen oorloghs: want als de *Kretensers Menelaus*, om het schaken van *Helena*, tot bystant na het belegh van *Troye*, (dat ontrent drie eeuwen na *Minos* doot was,) getogen, en weer op *Kreten* gekomen waren, ontstont onder hen, en onder hun vee of schapen, een pest of hongers-noot: waer door het eilant *Krete*, voor de tweedemale woest, en van de overige menschen verlaten wert.

Herod.

Ten tijde van *Herodoot*, ontrent vier hondert jaren voor des Zalighmakers geboorte, bewoonden, voor de derdemael, *Kretensers* het zelve eilant.

Homeer stelt, tot inwoonders op *Kreta*, *Achivers*, *Eteokretiers*, *Cydoniers*, *Trichaische Doren*, en *Pelasgianen*, die alle Griekſche volken waren. De *Doren* (volgens verhael van *Strabo*, uit zekeren *Staphylus*) woonden na 't Ooste, *d'Eteokreters* na 't Zuyden, (die de stad *Presum* bezaten, alwaer een tempel van den *Dikteeschen Jupyn* was,) en de *Cydoniers* na 't Weste.

Anot. Enim.

De *Eteokreters* en *Cydoniers* waren, zo *Strabo* voor bewijslijk hout, inlanders of lant-zaten, maer d'overige vreemdelingen: gelijk ook *Eteokreters* rechte of ware *Kreters* bediet; die alzoo genoemt waren, tot onderscheit van de vreemdelingen.

Diodor.

De *Pelasgianen*, als ook *d'Eoliers*, waren onder gelei van *Teutamus* na *Kreten* gevaren, die aldaer als koning geregeert heeft; maer de *Doren*, met koningh *Althemenes*: want zommige der *Doren*, die de stad *Megara* gestight hadden, bleven na de doot van* *Kodrus* aldaer, en zommige woonden met *Althemenes* de *Kolonie* na *Krete* by. *Althemenès*, vluchtende uit *Argos*, stichte op *Krete* tien steden. Maer *d'Achaiers*, of *Achivers*, waren, onder gelei van *Talthybius*, op *Kreta* gekomen: want dees *Talthybius*, zoo *Didymus* getuight, voerde, na den Troijaenschen oorlogh, uit *Mycenen* een *Kolonie* na *Kreta*.

Strabo.

* eerste Koningh van Athene.

Eustach. in Hom.

Didym. in Hom.

Zoo de *Kreters* zelfs zeiden, waren de oudste, die *Kreten* bewoonden, by hen, *Eteokreters* genoemt, en inlanders of lant-zaten van *Kreten*. Doch op een andere plaetze schrijft *Diodoor*, dat d'eerste der genen, daer men gehengenis van heeft, die aen den bergh *Idea* van *Kreten* gewoont hebben, * *Ideër Daktylers* genoemt zijn: dies *Diodoor* misschien de *Eteokreters* en *Ideër Daktylers*, voor een en dezelve volkeren schijnt te houden. Na deze *Ideer Daktylers* waren, als men verhaelt, negen *Kureten* ontstaen. Zommige beuzelen, dat zy aertboorlingen of lant-zaten; maer anderen, dat zy telgen der *Ideër Daktylers* waren. Zy bewoonden boomrijke en holle plaetsen der bergen, en die uit de natuer beschutsel en deksel hadden, dewijl toen noch het bouwen der huizen niet gevonden was.

Dio

* wierd Ideër na den bergh genoe[mt]

Diodo

Het dient hier aengemerkt, dat *Diodoor d'Ideër Daktylers* en *Kureten*, tot verscheide volken maekt: daer andere schrijvers *d'Ideër Daktylers*, *Kureten* en *Korybanten*, geheelijk voor een en dezelve volken houden: want onder andere schrijft *Pausanias*, dat een en dezelve *Ideër Daktylers* ook *Korybanten* genoemt wierden.

Diom. Gram.

Daer en tegen schrijft *Strabo*, hoe zommige vermoeden, dat de *Kureten* en *Korybanten* telgen der *Ideër Daktylers* waren: en dat eerst hondert mannen op *Kreta* geboren waren, en *Ideër Daktylers* genaemt werden. Dier telgen (naer men zeide,) waren negen *Kureten*, daer van ieder tien zonen gewan, die *Ideër Daktylers* genaemt wierden.

In de *Kretische* historien, zoo *Strabo* getuight, worden de *Kureten Jupijns Voesters* en bewaerders genoemt, die uit *Frygie* na *Kreten* van de goddin* *Rhea* ontboden waren. Andere wilden, dat de negen *Telchiners*, die op *Rhodes* waren, *Rhea* t'zamen na *Kreta* zouden gevolght en aldaer *Jupyn* opgevoed hebben, en *Kureten* genoemt werden.

* anders Copsen Cybele.

Ook waren, ten tijde van *Diodoor*, *Titans* of reuzen op *Kreten* geweest, die de lantstreke van *Knossias* bewoonden: alwaer ook noch by zijne tijd de grontvesten, en het erf van het huis, daer in *Rhea* haer verblijf had, getoont wierden.

Rhodus. Diodor.

Aelou-

Aeloude heerſchers en koningen van *Kreta*, of *Kandia*.

d' EErſte koning van *Kreta* of *Kreten* was *Jupiter*, d'oudſte van alle *Jupiters*, en broeder van *Celum* of *Hemel*, die het eilant, na den naem van zijne gemalin, *Idea* noemde. Aldus ſchrijft *Diodoor* in de volgende woorden. Lib. I. c. .

Zoo men beuzelt, was'er een ander Jupiter geweeſt, de broeder van Celum of Hemel, en koning van Kreta: maer die in glorye veel voor de laeſt gebooren bezweek: want deze zou over de gehele werelt: maer de eerſt geboorne over het eilant (Kreta) voornoemt geheerſcht hebben: en had tien zonen geteelt, genaemt Kureters. Ook had hy het eilant na zijne vrouwe Idea genoemt: op het welk hy ook ſterf en begraven wert. De zonen van dezen *Jupijn*, die *Diodoor* hier *Kureters* noemt, worden van *Euripides* met een Griekſch koppel-woort, *Diogenetores*, dat is, *Jupijns* geteelden of telgen, geheten. In ..ul. Ba..

Aen de noortzijde des eilants is (zoo *Bordonius* getuight) een hol onder d'aerde, door menſchen handen gemaekt, veertigh ellen lang en vier breet: welk nu noch *Jupijns* hol genoemt wort. ..et pa.. 93

In deſſelfs voorhooft ſtaet zijn grafſchrift, met letteren geſchreven.

Na dezen *Jupiter* wert zijn zoon *Kres*, een der *Kureters*, dien hy by *Idea* gewan, koning van *Kreta*, die het eilant na zijnen naem *Kreta* deed noemen, en, ten tijde van den Aertsvader *Abraham*, volgens *Euſebius*, regeerde: hoewel hy hem daerna op de tijden van *Iſaak*, *Abrahams* zoon, brengt. Ki.

Na *Kres* volgde *Ammon*, zijn ſchoon-zoon, die eerſt over een gedeelte van *Libye* of *Afrika* heerſchte, en *Rhea*, dochter van *Celum* en zuſter van *Saturnus*, en andere *Titans* of *Reuzen*, ten wijve genomen had. Maer † *Rhea*, op *Ammon* vergramt, hield ſterk aen, om *Dionijs* of *Bacchus* gevangen te nemen. Wanneer zy haeren toelegh niet kon uitwerken, verliet zy *Ammon* en begaf haer by haere broeders, de *Titans*, en troude aen *Saturnus*, de broeder. Dees beoorloghde, door aenraeden van *Rhea*, met zijne broeders, *Ammon*, en bevocht in een gevecht op hem de zege.

Ammon, door gebrek van kooren geperſt, vluchte uit *Libye* na *Kreta* over, en troude aldaer aen *Kreta*, dochter van *Kres*, een van de toen aldaer regeerende *Kureters*, en bemaghtighde die plaetſen, en noemde het eilant, te voore *Idea* geheten, na zijne gemalin, *Kreta*: hoewel andere willen, dat *Kreta* alzoo na zijne ſchoonvader *Kres* zou genoemt zijn. Wanneer *Saturnus* en de *Titans* zich hier mee niet vergenoecht hielden, ſcheepten zy na *Kreta* over, alwaer zy *Ammon* met de wapenen vyantlijk vervolghden. Diodor.

Na dan *Bacchus* uit *Indien* gezwint na zee toe afgetogen was, vernam hy, dat de *Titans* alle hunne maght by een verzamelt hadden, en op *Kreten* tegen *Ammon* overgetogen waren. Ook deed *Jupiter* aen *Ammon* uit Egypten byſtant. Waer uit een groot oorlogh op het eilant ontſtont. Hier op ſchoten *Bacchus*, *Minerva*, en eenige andere gewaende Goden, op *Kreta* t'zamen toe. Na een groot gevecht, behield *Bacchus* d'overhant, en verdelghde alle de *Titans*.

Onder deze *Kureters* voornoemt, die met *Kres*, d'oudſte broeder, toen het rijk bezaten, ſchijnt ook zeker *Meliſſeus* geweeſt te zijn: want dezen noemen ook eenige ſchrijvers, als *Hyginus* en *Laktantius*, koning van *Krete*. In Poër. Aſtrom

By zijne twee dochters, *Amalthea* en *Meliſſa*, was het kint *Jupijn*, dat toen geboren wert, gebraght, om opgevoet te worden, die het met geiten melk (want zy hadden geen zogh) en honigh voeden. Daerna, wanneer *Ammon* en *Bacchus* uit de menſchelijke natuur in de onſterffelijkheit overgetreden waren, beheerde *Jupiter*, zoo men zeidt, de gehele werelt, na de *Titans* geſtraft waeren: want niemant derfde, om de goddeloosheit, na de heerſchappye dingen. Dio-door.

Hier vindmen, in de ry der *Kretiſche* koningen, een groot mangel en ſcheuring: want *Euſebius* melt tuſſchen koning *Kres* en koning *Cydon*, niet eenen koning van

van *Kreta*, daer nochtans, sedert het eerste jaer van *Kres* (te rekenen van het zes en vijftighste jaer *Abrahams*) tot aen het begin van *Cydon*, een tusschen-tijt en reex van drie hondert en zes en tnegentigh jaren verlopen was: in welken tijt ongetwijfelt vele koningen geweest zijn.

Cekrops Onder de genen, die in dien tusschentijt het rijk van *Krete* bezeten hebben, was *Cekrops*: hoewel dees met dien tijtel by genen ouden schrijver gedacht wort. Maer het is uit de poëet *Plautus* te bespeuren, die *Kreta* het eilant *Cecropia*, of *Cecropisch* eilant, na dezen *Cekrops*, noemt.

Cydon. Na dezen *Cekrops* vindmen geenen anderen gedacht, als koning *Cydon*, die *Eusebius*, op het negentighste jaer der Joodsche gevangkenis, steld. Hy had eene dochter *Eulimene*, daer zeker *Tykastus* op verlieft, en daer aen *Apterus* of *Apteras*, toen onder de *Kreters* een van de voornaemste des eilants, verlooft was.

Maer na het ontstaen van oproer, dewijl zeer vele steden *Cydon* afvielen, zond *Cydon*, die zich radeloos vond, aen het orakel, daer over om te vragen. Dat ten antwoort gaf, dat een maeght aen de ingeboorne helden most opgeoffert worden. Wanneer nu by loting zijne dochter *Eulimene* geeischt wert, zoo offerde hy haer op, gelijk hem belast was, om na het orakel te luisteren.

Een ander *Cydon* heeft langen tijt daerna geleeft, die een zoon van *Merkuur* en *Akakallis* was; en de stad *Cydonie* stichte, en na hem deed noemen.

Pausan. Steph.

Apterus. Hieron. Na dezen *Cydon* volghde *Apterus* of *Apteras*, zijn toekomende verloofde schóon-zoon, in het rijk, dien *Eusebius* op het achtste jaer van *Moses* brengt, zestigh jaer na het begin van *Cydon*.

Na dien volghde *Lapes*, den welken *Eusebius* op het negende jaer van *Josua* stelt, dat is, op het veertigste jaer na den aenvang van *Apterus*.

Diodoor lib. 4. Daerna volghde *Teutamus*, zoon van *Dorus*, neef van *Hellen*, en naneef van *Deukalion*, die met de Griekſche volken, *Eolen* en *Pelasgianen*, na *Kreten* zeilde, en over het eilant heerschte. Maer hy noch *Lapes* hebben het rijk lang bezeten.

Asterius. Na hem volghde *Asterius*, zoon van *Teutamus*, in zijn kintsheit, naer het schijnt.

Wanneer dees *Asterius* manbaer geworden was, troude hy *Europe*, dochter van *Fenix* of *Agenor*: want als *Asterius* op *Kreten* heerschte, braght *Jupiter*, naer men zeidt, *Europe*, hebbende haer uit de stad *Sarepta*, tusschen *Tyrus* en *Sidon*, in *Fenicie* gelegen, geschaekt, op *Krete*, op een stier over, die zich met haer vermengde, en drie zoonen teelde, als *Minos*, *Rhadamanthus* en *Sarpedon*. Daerna troude *Asterius*, koning van *Krete*, *Europe*. Wanneer hy nu kinderloos was, nam hy de zonen van *Jupijn* tot zonen aen, en liet hen tot vervangers des rijks na. Diodoor lib. 3. Hieron.

Eusebius, tegen het gezag der ouden, maekt *Minos*, *Rhadamanthus* en *Sarpedon*, zonen van *Asterius*, en schrijft, dat zy beuzelzinnigh zonen van *Jupijn* genoemt worden.

Zeker *Taurus*, geboortig van de stad *Knossus*, was de veltheer van dezen *Asterius*, die, volgens *Tzetzes*, na het veroveren der stad *Tyrus*, onder anderen roof, ook *Europe*, *Agenors* dochter, wegvoerde, die *Asterius* ten wijve nam. Isa. Tzetz.

Eenigen houden dezen *Asterius* t'onrecht, voor een en den zelven met *Minotaurus*, die in het Doolhof gekluistert en van *Theseus* gedoot wert: hoewel dees *Minotaurus*, zoo men *Pausanias* geloven magh, ook *Asterio*, en *Asterius*, volgens *Apollodorus*, genoemt wert: maer was koning *Asterius* niet.

Wanneer *Asterius*, zonder kinderen quam t'overlijden, aenvaerde *Minos*, de oudste der aengenome zonen, het koningrijk, die *Ifona*, dochter van *Lyktius*, ten wijve nam, waer by hy *Lykastus* gewan. Diodoor.

Als hy over *Krete* wilde heerschen, wiert hy daer in belet. Wanneer hy bekrachtighde, het rijk van Goden ontfangen te hebben, zeide hy, om dat den *Kreters* te doen geloven, dat al wat hy zoude wenschen, geschien zou. Na hy dan aen *Jupijn* offerhanden deed, zoo bad hy, dat een stier uit de diepte der zee mogt verschijnen, en beloofde, als die verscheen, den zelven te zullen opofferen. Apoll. dor. l. 3. Joann. Tzetz.

Wanneer *Neptuin* hem een fraeien stier liet toekomen, verkreegh hy daer over het rijk.

Na *Minos*, d'eerste, wert *Lykastus*, zijn zoon, koning van *Kreten*, die *Ida*, Lykastus.

doch-

dochter van *Korybas*, ten wijve nam: waer by hy *Minos* de twede gewan, dien zommigen voor eenen zoon van *Jupijn* houden. Door dezen *Lykastus* is misschien de stad *Lykastus* gesticht, en daer na genoemt.

Minos de Twede. Na de doot van *Lykastus*, volghde de zoon, *Minos* de Twede, die een gedenkwaerdige en groote scheepsmaght by een gebraght, en d'eerste der Grieken het gebiet over de zee gevoert heeft, als *Diodoor*, *Eusebius*, *Solinus*, *Strabo*, en *Apollodorus* getuigen: want de *Kreters* waren, in oude tijden, ervaren in de schipvaert.

Wanneer *Minos* aldus zeevooght geworden was, en het gebiet over de zee bekomen had, breide hy zijne heerschappye zoo verre uit, dat hy by na alle de rontom gelege eilanden der *Cyklades* t'onderbraght, en de volken *Karen*, die dezelve bezaten, en over zeeroveryen berught waren, daer van dreef: als *Thucydides* (behalve *Aristoteles*, *Philostratus*, *Cyrillus*) in de volgende woorden verhaelt. *Minos, d'oudste der genen, die wy kennen, heeft een vloot toegerust, en het meeste der zee, nu de Grieksche zee genoemt, bemaghtight, en over de eylanden Cyklades geheerscht. Hy was d'eerste volkplanter van de meeste eilanden, na hy de Karen verdreven, en aldaar zijne zoonen tot oversten gestelt had.* Hy dreef ook de *Rhadamanten* van *Krete*: als ook *Kasus*: dien vele van de voornaemste *Kreters* volghden, en na de *Argivers* zich begaven: want *Minos* had hen uit wangunst verdreven. Hy schaekte *Ganymedes*, een zeer schoone knaep, en zoon van *Tros*: hoewel de poëeten beuzelen, dat dees *Ganymedes*, door *Jupiter*, onder de gedaente van eenen arent, zou geschaekt zijn.

Hy verdeilde het eilant in drie delen, en stichte in ieder deel eene stad: als *Knossos*, *Phæstos*, en *Cydonia*, die hy deed bevolken. Behalve deze drie, stichte hy vele andere steden: maer deze drie waren de doorluchtigste. Hy voorzagh d'inwoonders met vele goede wetten, die hy geliet van *Jupijn*, in wiens hol hy alle negen jaers trad, ontfangen te hebben.

Hy voerde oorlogh met *Egeus*, koning van *Athene*, om de dootslagh van zijnen zoon *Androgeus*: waer van hy de tijding op het eilant *Paros*, onder het offeren aen de Gratien, ontfing: dies hy de offerkrans van zijn hooft smeet, en de fluit deed ophouden; maer volbraght des niettemin d'offerhande. Waerom de *Kreters* noch tot aen *Apollodoors* tijden (die voor des Zalighmakers geboorte geleeft heeft) offerhanden aen de Gratien, zonder krans en fluit, deden.

In dezen Atheenschen oorlogh nam hy de wapenen tegen *Nisus*, koning der *Megarers*, op, dien hy, door verraet van de dochter *Scylle*, overwon en dode: t'effens met *Megareus*, zoon van *Hippomenes*, die hem bystant van *Orichestum* toegebraght had. Apollod.

Daerna deed hy *Kokalus*, koning van *Sicilie*, den oorlogh aen, om zich over *Dedalus*, die na hem toegevlucht was, te wreken. Want als *Minos* vele rampen en ongevallen door *Dedalus* weervaren waren, wert die met zijnen zoon *Ikarus* in de gevankenis gesmeten: maer zy vluchten van *Kreten* uit de gevangkenis, en quamen op *Sicilie* in de stad † *Kamikus*, by koning *Kokalus*: waer door een oorlogh tusschen de *Sicilianen* en *Kreters* ontstont; dewijl *Kokalus* weigerde aen *Minos*, op zijn verzoek, *Dedalus* over te geven. In dezen oorlogh sneuvelde *Minos* op *Sicilie*: of quam, door een geweldige doot, zoo *Herodoot* getuight, na het opzoeken van *Dedalus*, te sneuvelen. Want hy wert door de dochters van *Kokalus*, op verzoek van *Dedalus*, wanneer dees vernam, dat *Kokalus* hem aen *Minos* wilde overleveren, gedoot. Zoo men *Diodoor* geloven magh, had *Kokalus* koning *Minos*, wanneer hy gewassen wert, met hem te lang in de hitte te houden, gedoot. Het lijk gaf hy den *Kreters* over, en strooide, tot dekmantel van zijne doot, uit, dat *Minos* in het struikelen neffens de wasch-tobbe, door het vallen in heet water, gestorven ware. Zoo men den poëet *Virgilius* geloven magh, zou *Dedalus* van *Kreten* op *Kuma* gelant zijn.

Hygin. Fab. 44. Pausan. in Achaic.

† Of Inikus.

Hygin. Kon.

Na *Minos* doot rechten de *Kreters*, die met hem op *Sicilie* gekomen waren, een dobbel gedenkteken of tombe op. In het binnenste leiden zy het gebeente: Diodor.

beente: maer in het buitenste bouwden zy een kapel van Venus, die vele jaren staen bleef. Maer wanneer eindelijk, op dien oort, de stad *Agrigentum* gesticht wiert, brak men het graf op, en zond het gebeente na *Kreten* te ruch. Den overleden *Minos* wiert, om zijne rechtvaerdigheit, en het invoeren van goede wetten, die eere aengedaen en gegeven, dat hy by de hellieden tot richter gestelt, en aldaer gezeit wert te rechten en oordeelen.

De poëet *Katullus* noemt hem eenen onrechtvaerdigen koning. Maer de Atheensche poëten hebben hem die brantmerk misschien gegeven uit haet, ter zake van die beruchte schatting van twalef kinderen jaerlix: als *Plutarchus* en *Plato* getuigen. * D'Antiochers hebben hem ter eere een kapel gesticht.

Ziet pag. 192. In Theseo. In Minoë extremo. * Liban. in Antioch. Palæphatus Antonin. lib. Metamorph. 41. Diodoor lib. 4. Apollodor. lib. 3.

Minos had ten wijve *Pasifaë*, dochter van de Zon, en van de zee-nymf *Perseis*, of van *Krete*, dochter van *Asterius*: waer by hy vier zonen gewan, als *Katreus*, *Deukalion*, *Glaukus*, en *Androgeus*: en vier dochters, als *Hekale*, anders *Akakallis*, *Xenodice*, *Ariadne*, of *Aridela*, en *Fedra*. By de nymf *Paria* gewan hy *Eurymedon*, *Nefalio*, *Chryse*, en *Philolaus*: by *Dexitea*, *Euanthius*. *Diodoor* maekt ook *Molus* eenen zoon van *Minos*: hoewel *Apollodoor* dien voor eenen zoon van *Deukalion* hout. De zonen *Deukalion* en *Katreus* volgden den vader in het rijk. *Androgeus* quam by d'*Atheners* te sneuvelen.

Apollodor. Athen.

De zoon *Glaukus* quam, in het vervolgen van eene muis, in een honighvat te vallen, en aldus te verstikken. Wanneer *Glaukus* niet te voorschijn quam, leefde *Minos*, na veel zoekens, met het orakel raet, om hem te vinden. *Minos* rechte den overleden zoon *Glaukus* een prachtigh graf op, van twee hondert voeten, op ieder zijde, in 't vierkant.

Na verloop van tijt, staken, op het aendrijven des Gods, al de Kretensers, behalven de Polichnitaners en Presiers, met een groote vlote na *Sicilie* over, en hadden de stad *Kamikos* vijf jaren (die ten tijde van *Herodoot* de Agrantiners, of inwoonders van *Agrantinum*, eene stad des eilants van *Sicilie*, bezaten) belegert, om *Minos* doot te wreken. Wanneer zy eindelijk de stad niet konden veroveren, noch daer voor blijven leggen, hadden zy, geperst door hongersnoot, de zelve verlaten, en waren vertrokken. In het zeilen nessens *Japygie*, wierden zy van een zwaren storm belopen, en tegen het lant aengejaeght. Na dan de schepen gesloopt waren, hadden zy aldaer eene stad *Hyrie* gesticht, en waren'er gebleven, en van name verwisselt: (dewijl zy gene kans zagen om weer op *Kreten* te komen) want voor Kreters, wierden zy Japygische Messapers, en voor eilanders, vaste lant bewoonders genoemt. Daer na stighten zy meer andere steden. Toen waren andere menschen, en inzonderheit de Grieken, op het woest *Kreten* gekomen. Dus verre *Herodoot*.

Na de doot van *Minos*, aenvaerde *Deukalion*, d'oudste zoon, het rijk, die een verbont van strijtgenootschap met d'Atheners oprechte, en zijne volle zuster *Fedria* aen *Theseus* ten wijve gaf. Het schijnt hy zelf ook het rijk verliet, en dat aen zijnen naesten broeder overdroegh, en daer na zich na *Athenen* begaf, en aldaer zijne woonplaetse nam: Wel melt geen van d'oude schrijvers zulks uitdrukkelijk: maer het is hier uit te bespeuren, dewijl gezeidt wort, dat hy aldaer een ouden tempel van den Olympischen *Jupijn* zou gesticht hebben. Dat ook *Deukalion* t'*Athene* zou gewoont hebben, strekt zijn graf tot bewijs, dat, ten tijde van *Pausanias*, niet verre van *Jupijns* tempel stont.

Deukalion. Diodoor

Ook gedenkt *Strabo*, hoe gezeidt wert, dat *Deukalion* te *Cynos*, een stad van *Lokris*, in *Griekenlant*, gewoont hebbe, en aldaer het graf van *Pyrrhe*, en t'*Athene* dat van *Deukalion* getoont werde. Maer hier in dwaelt *Strabo*, dat hy dat graf voor het graf van den aelouden *Deukalion*, zoon van *Prometheus*, (onder wien die vermaerde Watervloet zou geschiet zijn) hout te zijn: dat nochtans van dezen jonger *Deukalion* was. Zoo *Plutarchus* schrijft, zou *Theseus*, wanneer dees op *Kreten* quam, om *Dedalus* te hereischen, in de poorte des *Labyrinths*, *Deukalion* en de hellebaerdiers gedoot hebben. *Deukalion* liet twee zoonen na, *Idomeneus* en *Kreta*, en een onechten zoon *Molus*: hoewel *Diodoor Molus* eenen zoon van *Minos*, en broeder van *Deukalion* maekt.

Apollo

Diodor. Katreus. Na *Deukalion* wert de naeste broeder *Katreus* koning van *Kreten*, die de stad *Katrea* deed stichten, en na zijne Apollod. naem noemen. Hy had alleenlijk een eenigen zoon, met name *Althemenes*, en drie dochters *Aërope*, *Klymene*, en *Apemosyne*.

Apollod. Ziet Diod. Wanneer *Katreus*, aen het orakel, na den uitslagh zijns levens vroegh, zoo uitte God *Apollo*: dat hy door eenen van zijne zoonen zou gedoot worden. Wanneer *Katreus* dit orakel verholen hield, en *Althemenes* het te weten kreegh, vluchte dees, uit vreeze van des vaders dootslager te zijn, met zijne zuster *Apemosyne*, van *Krete*, en quam aen eene plaetse op het eilant *Rhodus* te landen, die hy in bezit nam, en *Kretenia* noemde. Maer wanneer *Katreus*, hoogh van jaren, zijnen zoon *Althemenes*, het rijk wilde overdragen, en hy zelf, uit groot verlangen daer toe, na *Rhodus* overgescheept, en aen zekeren oort, met het schip, aengekomen was, zoo schooten d'inwoonders, die meenden, dat het rovers waren, met den zoon *Althemenes*, onbewust van den vader, op Diodor. hem toe, en doden hem. *Althemenes* wert aenstonts, op zijn wensch en bede, uit berou van dien daet, in eene klove der aerde opgeslokt.

..kt. ..ct. Na *Katreus* volghden twee neven, van wegen zijne broeders, (*Deukalion* en *Molus*,) in het rijk van steden en landen, als *Idomeneus*, zoon van *Deukalion*, en *Moriones*, zoon van *Molus*: maer de neven, die zijne dochters geteelt hadden, kregen al het gout, zilver, en vee, elk even veel, dat *Katreus* nagelaten had: want aldus had hy zelf zijne uitterste wille gemaekt. Een dezer neven was *Menelaus*, zoon van *Atreus* (of *Plisthenes*) en *Aërope*.

Beide, *Idomeneus* en *Moriones*, deden *Agamemnon* in den oorlogh tegen *Troje* met tachentigh schepen bystant. Zoo *Filostratus* melt, had *Protesilaus* dezen Kreter *Idomeneus* by *Troje* niet gezien: maer zeidt, dat, wanneer de Grieken t'*Aulis* vergadert waren, gezanten van *Idomeneus* quamen, met belofren van Kretenser hulptroepen te zenden, indien hy aen de heerschappye met *Agamemnon* moght deelaghtigh worden. En hoewel zulx *Idomeneus* afgeslagen wert, (als *Filostratus* in het vervolg verhaelt) zoo trok hy evenwel na *Troje*, met tachentigh schepen, verzelt met zijnen broeder *Meriones*, en neve. Maer voor zijn vertrek gaf hy, na op alles ordre gestelt te hebben, de bestiering en bewaring des rijks in handen van zijnen aengenomen zoon *Leukos* over, met belofte van zijn dochter *Klisithera*, op zijne wederkomste, hem ten wijve te geven. Hy voerde op zijn schilt, tot teken, eenen Homer. haen, en was wonder wel op pijl en Odyss. boge afgereght. Na het eindigen des lib. 3. oorloghs, en veroveren van *Troje*, quam hy weer behouden met zijn volk op *Kreten*: want aldus zingt *Homeer*: *Idomeneus braght alle zijne strijtgenoten op Kreten, die den oorlogh ontkomen waren: en de zee nam niet eenen wegh.* Hy en *Meriones* overleden, zoo *Diodoor* getuight, ook op *Kreten*, en verkregen deurluchtige graven en onsterffelijke eeren. Ook wert hun graf in *Knossos* getoont, met dit opschrift: *Aenschouwe het graf van den Knossischen Kreter: maer ik Moriones, zoon van Molus, legh'er neffens.* De Kreters bewezen aen beiden, als deurluchtige helden, uitstekende eeren, en deden aen hen offerhande, en riepen hen, in gevaer van oorlogstijden, om bystant aen.

Andere daer en tegen verhalen het Joan. geheel anders van *Idomeneus* aldus: want Tzeals *Idomeneus* van *Troje* weer op *Krete* tzes. gekomen was, had hy vele rampen en onheilen in zijn huis gevonden: te weten, *Leukos*, zijn aengenomen zoon, en rechte zoon van *Talus*, had, door aenraden van *Nauplius*, zijn gemalin *Meda*, en dochter *Klisithera*, en de zoonen *Isiklus* en *Leukus*, ter nedergehouwen. Dies vluchte *Idomeneus* verre van daer, en verliet het eilant *Kreten*: doch wiert door *Leukos* vervolght, die toen van groot vermogen was. Het vluchten of verjagen van *Idomeneus* uit *Krete*, melt ook de poëet *Virgilius*, in zijn derde boek van *Eneas*; hoewel zonder eenigh gewagh van *Leukos* te maken, en zonder ook de oorzake daer by te voegen. Zoo eenigen willen, zou hy niet Servius. door *Leukos*; maer door het ontstaen in Virvan eene pest, verjaeght, en aen *Sa-* gil: *lentinum*, een kaep van *Kalabrie*, gekomen zijn, en aldaer eene stad gestight hebben: want als *Idomeneus*, na het ver-

verwoesten van *Troje*, weerom keerde, deed hy gelofte, in een onweer op zee, den Goden te zullen opofferen het eerste ding, dat hem zoù tegen komen. Het gebeurde nu, dat zijn zoon hem het aller eerste ontmoete. Wanneer hy dien geoffert had: of, gelijk andere zeggen, had willen offeren, en daerna eene pest ontstont, wert hy door d'inwoonders uit het rijk verjaeght, en nam *Salentinum*, een uithoek van *Kalabrie*, in bezit: neffens de welke hy eene stad stichte.

Herodoot gedenkt ook, dat *Kreten* door eene pest, die onder de Kreters, op hunne wederkomste uit *Troje*, ontstont, woest van volk wert; aldus:

Wanneer zy, na het oorlogh van *Troje*, weer op *Krete* gekomen waren, was onder hen; en onder hunne schapen, hongersnoot en pest ontstaen; dies *Kreten* voor de twede male van d'overgeblevenen woest wiert: het welk (ten tijde van *Herodoot*,) de derde Kretensers bewoonden.

Ook melt *Virgilius*, dat *Idomeneus*, (by hem de Lyktische *Idomeneus*, na de stad *Lyktos*, genaemt,) de Salentiner velden met krijgsvolk bezeten hebbe. Desgelijx schrijft *Strabo*, dat de Salentiners gezeit werden een kolonie der Kreters te zijn.

Eustath. Ad Odyss. Men vind'er, die schrijven, dat *Idomeneus* uit *Italie* na *Asie* getrokken ware: andere willen, dat hy, na zijne wederkomste van *Troje*, zich by den Klarischen *Apollo* neergeslagen hadde.

Daer en tegen willen zommigen, dat hy, na het wederkeeren op *Krete*, straffe van *Leukos*, met hem van het gezight te beroven, genomen had.

Idomeneus, na zijn wederkeren uit het Trojaensch oorlogh op *Krete*, had, in het oorlogen tegen *Leukos*, tien steden verwoest. Doch andere schrijven dit verwoesten der tien steden *Leukos* toe. Ook wil *Strabo*, dat, door de vyanden van *Idomeneus*, tien steden verwoest waren. Didym. Eustat.

Wanneer de Kreters van de Grieken verzocht wierden, om hen tegen *Xerxes*, koning van *Persie*, bystant te doen, zonden zy na *Delfos* orakelraetvragers, die God *Apollo* zouden vragen, of het hen beter zou zijn, Griekenlant te helpen? *Pythia* gaf ten antwoort: O zotten, wijte het u zelfs, wat al tranen *Minos*, om de verdediging van *Menelaus*, u toegezonden heeft; dewijl die de doot van *Minos*, in *Kamikus* geschied, niet gewroken hebben: daer ghy u, om hen, over de vrouw, door een Barbaerschen man, uit *Sparte*, geschaekt, gewroken hebt. Wanneer de Kreters dit overgebraght antwoort van *Pythia* hoorden, staekten zy den Grieken bystant te doen, dien zy hen doen wilden. Want men zeidt, als *Minos*, in het opzoeken van *Dedalus*, op *Sicilie* gekomen was, door een geweldige doot, daer op quam t'overlijden. Herod.

Kreten onder de Romeinen.

Eutrop. Xiphil. Ex Dion. NA de Romeinen den Macedonischen oorlogh geeindight hadden, ontstont het Kretisch oorlogh. By loting viel Burgermeester *Hortensius*, het voeren van dien oorlogh tegen de *Kreters*, te beurt. Maer wanneer dees meer vermaek in de stad en raethuis schepte, (waer op hy, na *Cicero*, d'eerste plaetse beklede,) zoo gaf hy vrywilligh dezen veltoght aen zijnen amptgenoot *Quintus Cecilius Metellus* over.

Diodor. Appian. Na dit oorlogh aldus besloten was, rieden de oudste en schranderste *Kreters*, gezanten na *Rome* te zenden, die de voorgeworpe lasterijen en misdaden, met goede woorden en bidden, by den raet zouden traghten te verzoenen. Dies zonden de *Kreters* dertigh van de treffelijkste mannen voor gezanten na *Rome*, op hope van niet alleenlijk vernieuwing van d'oude verbonden: maer ook genade en gunste, voor hunnen bewezen weldaet, te zullen erlangen, dewijl zy hunnen rentmeester, en krijgsknechten, in zeker gevecht met *Antonius*, by 't leven behouden hadden. De gezanten spraken de Roomsche raetsheeren, elk in hunne huizen, byzonder aen, en kregen die zoodanigh op hunne zijden, dat, wanneer zy in den raet gebraght waren, en de beschuldingen wijzelijk voldaen hadden, en hunne weldaden en maetschappy des oorloghs, met het Roomsch volk, naerstelijk ontvouwen hadden, besloten wert, de *Kreters* van d'opgeworpe laste-

lasteryen, en misdaden, t'ontslaen, en onder de vrienden en bontgenoten of makkers des Roomschen rijks te rekenen.

iodor. ppian. Maer de Roomsche *Lentulus*, gebynaemt *Spinther*, maekte dit besluit te niet. Waer om over dit werk dikwils in den Roomschen raet gehandelt, en duidelijk besloten wert: dat de *Kreters*, dewijl zy aen de zeeroveryen met de zeerovers deelachtigh waren geweest, alle de roof-schepen, tot een roeischuit toe, en al de Romeinen, die by hen gevangen zaten, na *Rome* over te zenden hadden. Daer en boven wert by de Romainen geeischt, dat alle de gevangenen, en al de overloopers en de voornaemste gijzelaers, ten getale van drie hondert, en *Lasthenes*, die tegen *Antonius* gestreden had, en *Panaras*, beneffens vier duizent talenten zilvers, zouden overgelevert worden. De Romainen verwaghten van de *Kreters*, die op het eilant gehuisvest waren, geen antwoort: maer zonden aenstonts eenen van de twee burgermeesters, die dat ontfangen zou, en, by aldien zy het niet gaven, hen den oorlogh aen te doen. Doch de Romainen bevroeden zeer wel, dat de *Kreters* deze punten niet zouden toestaen: want die van begin af, eer zoodanigh van hen geeischt wert, en eer zy de zege bevochten hadden, niet wilden belijden, dat van hen iet misdreven was, hoe en op wat wijze zouden zy toen het opleggen, van zoo vele en zoo groote dingen, te gelijk konnen geleden hebben?

Wanneer dan de Romainen dat zekerlijk wisten, en, uit een vermoeden, te gemoet zagen, dat de gezanten eenige Roomsche Raetsheeren, met gelt zouden zoeken om te kopen, om dien oorlogh te beletten, zoo wert by raetslot verboden, dat niemant den Kreters iets te leen zou geven.

Als nu de Kreters over het geen, dat door den raet geeischt was, beraetslaeghden, zoo beslooten de kloekzinnighsten, al te doen, wat de Romainen hen belast hadden: maer die op de zijde van *Lasthenes* waren, dewijl zy de lasteringen en betichtingen onderhevigh waren, en voor straffe vreeze, wanneer zy na *Romen* gezonden wierden, maekten het graeuw op, met betuiging van d'aeloude vryheit te beschermen. Eindelijk deden de Romainen den Kreters den oorlogh aen.

Wanneer nu *Metellus*, het eerste opperhooft *Lasthenes* in de stad *Cydonia* belegert had, vlughte die van daer na *Gnosus*. *Panaras*, het ander opperhooft der stad, gaf *Cydonia*, met beding van lijfsbehoudenis, aen *Metellus* over.

Als *Metellus* daerna de stad *Gnosus* belegert had, stak *Lasthenes* zijn huis, dat vol goederen was, in brant en vlughte uit *Gnosus*. Toen wierden de steden *Gnosus*, *Lyktus*, *Erythrea*, en meer andere, en eindelijk het gansch eilant, na een drie jarigh oorlogh, door *Metellus* verovert.

De Kreters alleen waren, onder alle andere volken, ten dien tijde vry. Ook getuight *Salustius*, dat de Kreters, na die eenmael reeds bestreden waren, geen eind dan met hunnen ondergang zouden hebben. Want op het zeventigste jaer, voor des Zaligmakers geboorte, was, door de Romainen, het eerste Kretische oorlogh aengevangen, uit begeerte alleen van het edel eilant te winnen: hoewel eene oorzake voorgewent wert, als dat de *Kreters*, *Mithridates*, koning van *Pontus*, begunstighden, en hem, die tegen de Romainen oorloghde, gehuurde krijgsknechten toezonden, en met de zeerovers (die toen de pretor *Antonius*, vader van *Antonius* den *Drieman*, vervolghde) maetschappy van oorlogh aengevangen, en *Antonius* zelven, die voor gezant aen hen gezonden was, onbeleeft bejegent en hem trots antwoort gegeven hadden. Salust. Lib. 4. Histor. Flor. lib. 3.

Derhalve besprong *Antonius* aenstonts het eilant *Kreten*, met een grote hope en betrouwen van zege: dies hy meer ketenen in de schepen als wapenen voerde. Maer de vyanden onderschepten de meeste schepen, en hingen de gevangenen aen de zeilen en touwen op. Aldus quamen de Kreters, in maniere van zege-praelders, in hunne havens weer om roeien. *Antonius* zelf quam ook te sneuvelen, of viel in eene ziekte, en eindighde met zijne doot dezen ongelukkelijk gevoerden oorlogh. *Liv. lib. 97. Flor. lib. 3. c. 7. Appian. Legat. 30.*

En schoon dees *Antonius* het eilant niet had t'ondergebraght, zoo verkreegh

kreegh hy evenwel by de Romainen den bynaem van *Kreter* of *Kretenſer*. Hy was opziender van de ganſche zeekuſte, zoo verre het Romainſche rijk ſtrekte: welk ampt hy, door gunſte van de Burgermeeſters *Kotta* en *Cethegus*, bekomen had.

Flor. lib. 3. c. 7. Wanneer *Quintus Metellus* op het eilant *Kreten*, om het zelve te veroveren, en onder gehoorzaemheit der Romainen te brengen, oorloghde, wert tegen de gevangenen zoo fel gewoet, dat vele zich, uit miſtrooſtigheit, met vergif om 't leven braghten. Andere boden, door gezanten, hun overgift *Pompejus*, die zich toen in *Pamfylie* bevond, by zijn afwezen, aen. Dees ſloegh (Cicer.) hunne aenbiedingen van overgift niet af; maer beval hen gijzelaers tot onderpant te geven.

Ondertuſſchen verbood *Pompejus* aen *Metellus*, by brieve, het oorlogen, en ſchreef aen de ſteden, dat zy na zijne woorden niet zouden luiſteren: ja hy (Plutarch. in Pomp.) beval hem van het eilant af te trekken: dewijl hy dat, als een gedeelte van de provincie, hem aenbevolen, wilde aenvaerden. Hy zond ook derwaerts (Appian.) *Lucius Oktavius*, een van zijne gezanten; hoewel zonder krijgsheir: naerdien die geen krijgh zou voeren; maer de ſteden onder de trouheit des Roomſchen volks aennemen.

Plutarch. Wanneer dees zich met de belegerden binnen de muuren beſloot, en te gelijk met hen ſtreedt, zoo maekte hy daer door *Pompejus* niet alleenlijk hatelijk en nijdigh; maer ook belagghelijk.

Doch *Metellus* ſloegh het bevel van *Pompejus*, in een vreemde provincie, in de wint: want hy voer met den aengevangen oorlogh voort, en pleeghde (Flor.) des te verwoeder het recht van overwinnaer op de vyanden, en ylde hen ſchade aen te doen, eer *Pompejus* zou overgekomen zijn. Hy klaeghde ook, by brieve, na *Rome* gezonden, hoe de glorye van zijne verrichte daden, door *Pompejus* benomen zijnde, voor-by gegaen wert, die na *Kreta* zijnen gezant (Liv.) gezonden had, om d'overgevingen der ſteden t'aenvaerden.

Pompejus beantwoorde zijne brieven, en gaf reden, dat hy zulx had doen moeten.

Ariſtion week uit de ſtad *Cydonia*, en nam (hebbende *Lucius Baſſus* overwonnen) de ſtad *Herapydna* in, en beſchermde die tegen de Romainen.

Kornelius Siſenna, lantvooght te (Dio.) dier tijde, van wegen de Romainen, van Griekenlant, quam met een krijgsheir op *Kreten*, en vermaende *Metellus* den volke te verſchoonen. Maer wanneer dees *Metellus* van zijn voornemen niet kon afbrengen, hield hy zich ſtil, en ging niet met dwang tegen hem te werk.

Na *Metellus* den eilanders vele rampen aengedaen had, nam hy de ſtad *Eleuthera* met verraet in: na de verraders een tiggel-ſtenen tooren, van een groot gevaerte, en d'alleronverwinnelijkſte, eenige nachten geduurigh zoodanigh met eek week gemaekt hadden, dat die kon doorbroken worden.

Daerna veroverde hy de ſtad *Lappa*, (Plutarch.) en kreunde zich weinigh aen *Oktavius*, die dezelve te dien tijde in had. Wel onthield hy zich van *Oktavius* eenigh gewelt aen te doen; maer dode alle de Ciliciers, die hy by zich had. Eindelijk liet hy *Oktavius* los, na hy hem met vele ſchimpen en hoonen, in het leger, bejegent had.

Oktavius, dien dit geweldigh ſpeet, hield zich nu niet langer ſtil, als te voore; maer nam eerſt het krijgsheir van *Siſenna*, die toen aen eene ziekte overleden was, en deed den onderdrukten inwoonders byſtant. Na die herſtelt waren, begaf hy zich na de ſtad *Herapydna* by *Ariſtion*. Sedert voerden die beide met gemeine raet en maght den oorlogh. Wanneer zy eene wijle daer in volhert hadden, maer daer na vernamen, dat *Metellus* tegen hen in aentoght was, verlieten zy het kaſteel of ſterkte, en ſtaken met ſchepen in zee: maer wierden, door het ontſtaen van een onweer, op het lant gedreven: waer door vele hunner te ſneuvelen quamen.

Metellus, wanneer de Kreters getemt waren, gaf de Roomſche wetten (Liv.) aen het eilant, dat tot aen dien tijt vry geweeſt was, en ſtrafte het (zoo *Vellejus Paterkulus* ſchrijft) met het einde van een zeer lange vryheit.

Metellus verwoeſte, volgens *Oroſius*, in den tijt van drie jaren, het eilant *Kreta*, en braght het zelve, na het door een

lang-

langduurigen oorlogh getemt was, onder de maght des Roomſchen volks, en verwiſſelde de wetten van *Minos* tegen de Roomſche wetten. Doch zoo *Eutropius* ſchrijft, had *Metellus* het ganſch lantvoogdyſchap of provincie van Kreten, door grote gevechten, in den tijt van drie jaren, ingenomen. Desgelijx getuight *Vellejus Paterkulus*, dat *Kreta*, door *Quintus Metellus*, onder de maght des Roomſchen volks gebraght was, na het onder d'overſten *Panares* en *Laſthenes*, door vier en twintigh duizent vlugge jongelingen; die op pijl en boge afgereght waren, de Roomſche krijgsheiren den tijt van drie jaren afgemat had. Ja de Kreters boden, zoo *Valerius Maximus* ſchrijft, zoo mannelijk weerſtant, dat wanneer zy, door het belegh van *Metellus*, tot d'uitterſte noot gebraght waren, met hun eigen water, en met dat van hun vee, den dorſt leſchten. Maer *Cicero*, na den aert der redenaers, en om de ſtrijtbaerheit van zijne Romeinen te verheffen, roept dat, op een eenige aenkomſte des Romeinſchen krijgsheirs, de Kretenſers verdelght waren.

Dit Kretiſch oorlogh heeft *Lucius Flakkus* voor een groot gedeelte gevoert, en te gelijk met den opperſten Roomſchen veltheer *Metellus* uitgeſtaen. In dezer wijze wiert dan den Kreters, die voor dien tijt in eene geduurige vryheit geleeft, en noit een vreemden heer gehoorzaemt hadden, het jok van dienſtbaerheit opgeleit. Voorts bequam *Metellus*, door het veroveren der Kretenſers, den bynaem van *Kretenſer*: als onder andere *Martialis* getuight, daer hy zeidt: *Kreta heeft een groten naem; maer Afrika een groter gegeven, dien d'overwinnaer Scipio en Metellus voeren.* De poëeten *Lukanus* en *Klaudianus* gedenken ook het t'onderbrengen van *Kreta*, door *Quintus Metellus*.

Drie jaren daer na, op het drie en zeſtigſte jaer voor des Zalighmakers geboorte, onder het burgermeeſterſchap van *Julius Cilanus*, en *Lucius Murena*, en in het begin van Zomermaent, heeft *Quintus Metellus* over *Kreta* te *Rome* getriumpheert of gezegen-praeld. *Pompejus* ontnam hem evenwel den cieraet des triumfs: want hy ontnam hem d'overſten *Panares* en *Laſthenes*, daer toe hy door zekeren volks-vooght aengeraden wiert; dewijl hy zeide, dat die, uit kraght des verdraghs, hem en niet *Metellus* toequamen. Men vind noch brokken of ſtukken van marmerſteen, waer in deze triumf of zegeſtaetſie ſtaet uitgebeelt.

Appianus gedenkt ook den triumf of zegeſtaetſie van den Kretenſer *Metellus*.

Pompejus heeft ook den naem van *Kreten* onder zijne triumf of zegeſtaetſie doen vlechten, als *Plinius* getuight, *lib.* 2. *c.* 26.

Na de Romeinen *Kreten* hadden t'ondergebraght, zonden zy een kolonie na *Knoſſos*, de voornaemſte ſtad des eilants, om het des te beter in toom te houden. Ook getuight *Strabo*, dat Lib. 10. *Knoſſos* by zijnen tijt eene kolonie der Romeinen had. Elk opperhooft of vooght des eilants had aldaer zijn zetel en verblijf.

Wanneer *Kreten* in dezer wijze door *Metellus* verovert was, wiert het tot een provincie, of lantvooghdyſchap, onder de Romeinen, gemaekt, en aen de provincie van *Cyrene* gehecht: want men vint, by de ſchrijvers van dien tijt, altijt de provincie van *Kreten* met die van *Cyrene* zamen gevoeght.

Onder keizer *Octaviaen Auguſt* wert *Kreten* met *Cyrene* tot een prætoriſche provincie gemaekt, en was onder de tien lantſchappen, die de Romainen toen bezaten, d'achtſte in orde. Maer niet lang bleef *Kreten* aldus, en wert Strab. lib. 17. daar over een proconſul onder den zelven keizer geſtelt. *Seneka*, de redenrijker, gedenkt eenen proconſul, met name *Oppius Flama*: en *Tacitus* eenen ander *Ceſius Cordus*, onder keizer *Tiberius*.

Daer na heeft keizer *Tiberius*, op het eerſte jaer zijns rijks, *Kreten* en *Cyrene* onder eenen *queſtor* en *aſſeſſor*, of byzitter geſtelt. Doch eerlang werden weer *proconſuls* over *Kreten* en *Cyrenen* geſtelt: en was, ten tijde van keizer Dio. Sueton. *Hadrianus*, *Salvius Karius proconſul*.

Ook vind men Latijnſche opſchriften van dien tijt, die aldus luiden: PROC. PROV. CRETÆ. Desgelijx een ander: PROCOS. SORTITUS. PROV. CRET. CYR. en weder een ander Griekſch opſchrift: ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ ΚΡΗ-

 ΤΗΣ

ΤΗΣ ΚΑΙ ΚΥΡΗΝΗΣ. Dat is, *Onderburgermeester van Kreten en Cyrene.* Maer namaels wiert weder verandering gemaekt, en *quæstores* herstelt. Als blijkt uit het volgend oud opschrift, onder keizer *Severus* gemaekt. QUÆSTOR. PROV. CRET. CYR. Daer na had *Kreten* weer een *Consularis*, of burgermeesterlijke lantvooght, en wiert onder *Illyricum* gerekent.

† Roomsche Drieman.

Cicer. Vell. Paterc. Dio.

Wanneer † *Antonius*, op het vier en veertighste jaer voor des Zaligmakers geboorte, allen lantschappen, steden en volken, het recht der Roomsche stad en andere vryheden verkocht had, en daer van taferelen op het Kapitolium of Raethuis te *Rome* aengeslagen waren, zoo wierden de rijkste steden van *Kreta* van schattingen ontslagen. Ook wiert besloten, dat, na den Proconsul *Markus Brutus*, *Kreta* geen provincie of lantvooghdyschap meer zou zijn. Ook wilde dees *Antonius*, na het lantvooghdyschap van *Brutus*, de vryheit aen de Kretensers herstelt hebben: gelijk *Cicero* den zelven dat in zekere oratie tegenwerpt: en ook *Dio* het zelve aldus tegen spreekt: *Waer hebben wy gelezen, dat de Kretensers, na het lantvooghdyschap van Brutus, zouden vry zijn? over wien wy, na de doot van Cesar, besloten hebben te heerschen.*

Dio.

Wanneer *Kassius* en *Brutus* *Julius Cæsars* aenwas hoorden, verlieten zy *Kreta* en *Bithynie*, (derwaerts zy door den Roomschen raet gezonden waren.) dewijl zy oordeelden dat die lantschappen hen niet zeer voordeligh waren, en leiden hunne gedachten te werk, om *Syrie* en *Macedonie* in bezit te nemen: welke landen tot hen wel niet behoorden: maer hadden het oogh daer op geworpen, dewijl de zelve ten dien tijde van rijkdommen en gelt bloeiden.

† Præfecti prætorii.

Na de Griekſche keizer *Konstantijn de Groote* een nieuwe verdeiling des rijks gemaekt had, en vier * lantvooghden of oversten gestelt had, scheide hy ook *Kreten* en *Cyrene* van malkanderen, en maekte die tot twee provincien of lantvooghtdyschappen. Hy stelde *Kreten* onder den tweden vooght, en *Cyrene* onder den derden. In de verdeiling des rijks, onder zijne drie zoonen, *Konstantius*, *Konstantinus* en *Konstans*, gaf hy aen *Konstantius Tracie* en Ooste: aen *Konstantinus* de Westerdelen, aen den oceaen gelegen: en aen *Konstans*, *Kreta*, *Afrika*, en *Illyricum*.

Een weinigh voor den tijt van den Griekschen keizer *Konstantijn* stont *Kreten* onder eenen *Vicaris* of stedehouder van *Macedonie*, na de vorm der provincien verandert was.

Op het twee hondert en twee en zeventigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, deed *Areus*, koning der Lacedemoners, den Gortyners, of inwoonders der stad *Gortys*, die op *Kreta* met den oorlogh gedrukt werden, bystant. Plut. in P[...]

Quintus Fabius Labeo trok op het hondert en negen en taghentigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, met een vloot na *Kreten*, om de Romainen en Italianen, die in slavernye gevangen gehouden werden, te verlossen. Liv.

Wanneer op het hondert en twee en zeventigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, de Kreters zich door onderlinge woede en tweespalt als verscheurden, wert onder hen eene wapenstant voor eenige maenden gemaekt. Maer op d'aenkomste van den Roomschen gezant *Quintus Minutius*, die met tien schepen door de Romeinen gezonden was, om de krakelen der Kreters neer te leggen, quamen zy tot hope van vrede.

Op het hondert en negen en zestigste jaer, voor des Zalighmakers geboorte, wiert een goddelooze daet, en zeer vreemt van de zeden en gewoonten der Grieken, op *Kreta* bedreven: want als onder de Cydoniaters en Apoloniaters niet alleen maetschappy, maer ook 't gemeen recht van maetschappy gemaekt was, en alle rechten, die toen by de menschen voor heiligh gehouden wierden, hen beiden gemein waren, en de taferelen desselven verbonts, zijnde met eede ter wederzijde bekraghtight, nefsens het beelt van den Ideeschen *Jupijn* gehecht stonden, zoo namen evenwel de Cydoniaters, wanneer zy in tijd van vrede, als vrienden van d'Apolloniaters ontfangen waren, hunne stad in, onaengezien de heiligheit des verbonts. Zy hieuwen al het manvolk ter neer, na het plonderen van hunne goederen, en verdeilden al hunne landeryen onder malkanderen. Poly. Diod.

De Cydoniaters, die toen ook voor de

de Gortyners bevreeſt waren, (want reeds te voore was hunne ſtad in het uiterſte gevaer, van door hen verovert te worden, gebraght, wanneer *Nothokrates* die beſtont in te nemen) zonden gezanten aen *Eumenes*, koning van klein *Aſie*, en eiſchten, uit kracht des verbonts, byſtant; die ter yl een bende van drie hondert krijgsknechten zond, onder beleit van zijnen veltheer *Leo*. Wanneer die aldaer met den byſtant gekomen was, gaven de Cydoniaters aen *Leo* de ſleutels der poorten over, en vertrouwden de ganſche ſtad aen zijne zorge.

Pyb. Isidor.

Op het hondert en vijf en twintigſte jaer, voor des Zalighmakers geboorte, ontſtont oorlogh tuſſchen de Knoſſers en Gortyners. De Gortyners namen tot hunnen veltoverſte *Dorylaus* aen, een Ponter, en ervaren in het ſcharen van krijgsheiren, die door *Mithridates Euergetes*, koning van *Pontus*, na *Kreta* gezonden was, om vreemt krijgsvolk aen te nemen.

Dees *Dorylaus* braght den oorlogh gezwint en gelukkelijk ten einde, en wert van de Knoſſers met de grootſte eeren aengedaen. Strab.

Wanneer hem, niet lang daerna, de dootſlagh van koning *Mithridates* ter oore gekomen was, bleef hy op *Kreta* met zijn huisgezin wonen. Hy was de overgrootvader van de moeder, van den aelouden Griekſchen lantbeſchrijver *Strabo*.

Kandia onder de Grieken, Saraçenen, Genueſen en Venetianen.

Cedren. Zonar. Jun. Krapola Panz.

Onder den Griekſchen keizer, *Michaël Balbus*, namen de Saraçenen of Moren, die toen in *Spanje* woonden, de gelegenheit waer, en ruſten een grote vloot toe. Zy verwoeſten en plunderden d'eilanden *Cyklades*, en quamen ter gelegener tijt op het eilant *Kandia*, dat zy, zonder tegen-weer te bieden, innamen. Zy doorſtroopten het ganſch eilant, en braghten d'inboorlingen en alle de ſteden onder zweep; behalve twee ſteden, *Gortys* en *Cydonie*: of behalve eene ſtad *Gortys*, welker biſſchop *Cyrillus* gemartelezeert wiert.

Na verloop van een jaer, beſtont de zelve keizer het eilant weer te veroveren; hoewel te vergeefs. Hy zond tegen de Saraçenen een vloot ſchepen in zee: doch die rechte niet gedenkwaerdighs uit: want de vloot wiert verſlagen: en d'overgeblevenen braghten hem de tijding van den neêrlaegh.

Daer na ruſte de keizer weer een grote vloot uit, en zond die tegen de Saraçenen na *Kandia*, onder beleit van den admirael *Kraterus*, die in 't eerſt gelukkigh voght: want hy kreegh vele Saraçenen gevangen, en dode ook vele.

Wanneer hy daer na zelf, en zijne krijgsknechten, moedigh op de zege, en als of zijne vyanden nu reeds maghteloos gemaekt waren, en noit zouden derven beſtaen hen weer aen te taſten, zoo gaven zy zich tot wellluſt en den wijn over, en ſliepen den naght; na wel gebraſt te hebben, zonder zorge en waght. De vyanden, des verwittight, beſprongen hen des nachts met groot geſchrei, en velden hen alle zoodanigh ter neer, dat naulix een overbleef, om de tijding van den neerlaegh te brengen. Want zelf d'admirael der vlote, *Kraterus*, wiert op een laſt-ſchip, daer mee hy gevlught was, achterhaelt, en levendigh gekruiſt.

Zeven-en-veertigh jaren daer na wierden de Saraçenen, onder den Griekſchen keizer *Baſilius Macedo*, wanneer zy de zee overal onveiligh maekten, door de Kriſtenen geweldigh ingetoomt en verzwakt: hoewel de keizer in 't eerſt een groten neerlaegh gekregen had: want als hy tegen de Saraçenen, die op *Kandia* waren, te velde getogen was, wiert hy overwonnen, en veel van zijn volk verſlagen. Ook was hy gevangen geweeſt, 't en zy *Theophylaktus Abaſtaktus*, vader van *Lakapenus*, namaels keizer, hem uit 's vyants handen geredt had.

Daer na zond de zelve keizer tegen de Saraçenen, op *Kandia*, zijnen zwager *Kriſtoforus*, die hen ſlagh leverde, en ver-

verfloegh, en hunne ftoutheit dempte. Ja hy verzwakte de Saraçenen zoodanigh, dat die befloten aen keizer *Bafilius* fchatting te betalen.

Maer fchoon de Saraçenen in dezer wijze t'ondergebraght waren, zoo zaten zy naulijx tien jaren ftil, en ftaken d'ooren weêr op, en plaeghden d'eilanders op nieu met roven en ftelen, en weigerden de beloofde fchatting aen de Griekfche keizers te betalen.

Phrances. Cedren. Zonaras. Joann. Kuropalat. Na verloop van zeventigh jaren, zond keizer *Puer*, naneve van keizer *Bafilius Macedo*, een fterke vloot van fchepen, tegen de *Saraçenen*, na *Kandia*, onder beleit van Magifter *Nicephorus Fokas*, die namaals ook keizer wert.

Dees, op *Kandia* gelant, verftroide en verjoegh, met gevecht op gevecht, altijt geduurigh de *Saraçenen*. Wanneer die niet magtigh waren weerftant te bieden, befloten zy zich, uit fchrik en vreze, op hunne kaftelen. *Fokas* deed alle ftoormgevaerten voor de fteden, die te veroveren waren, planten, en braght, na de fchrik in den vyant verwekt te hebben, alle de kaftelen onder zijn gebiet, en veroverde ook de hooftftad * *Chandace* met de wapenen: aen wien zich eenige andere klene fteden op gena en ongena overgaven. Hy kreegh den overfte of vorft des eilants gevangen, ook *Anema*, de twede perzoon naeft hem, en braght weer het gantfch eilant, dat de *Saraçenen* hondert en vier, of, zoo anderen willen, hondert zeven en twintigh jaren bezeten hadden, onder het Griekfche rijk.

* Of Kandia.

Zedert bleef *Kandia* onder de Griekfche keizers, tot aen de regering van keizer *Alexius Angelus Komnenus*: onder welken het, beneffens het eilant *Cyprus*, ook afviel: want zeker *Rhapfommates* nam *Kandia* in, en wierp zich tegen den keizer op. Maer beide eilanden wierden niet lang daerna weer onder het keizerrijk gebraght en herftelt: want het was veel meer een beftaen en toeleg van *Rhapfommates*, als een verrichting of uitwerking van zijn beftaen.

De Griekfche hiftorifchryvers *Zonaras*, en *Theodorus Metachytus* verhalen dit beftaen van *Karyces* en *Rhapfommates* by na met een en d'zelve woorden. *Zonaras* dan fchrijft aldus. *Toen ging ook Cyprus en Kreten aen muiterye of afval zwanger: het een wert door Karyces ingenomen, die zich tegen den Keizer ftelde, en het ander door Rhapfommates: maer die beide eilanden wierden ook niet lang daer na aen de heerfchappye der Grieken herftelt.*

Wanneer *Kandia* onder de Griekfche keizers van *Konftantinopolen* ftont, quamen tien Roomfche geflaghten of huisgezinnen daer op met der woon: welker huizen gezeit worden te zijn, die in zekere fchaduwrijke dalen, na het Wefte, gezien worden. Porcach.

Maer wanner de Griekfche Eilanders, ten tijde van den Doge, *Arrigo Dandolo*, tegen de Venetianen opgeftaan waeren, wierden zy daerna, op het jaer dertien hondert drie en veertigh, door hen weer t'ondergebraght, die derwaerts een *kolonie* van hun eigen volk zonden, om het eilant te bewaeren, en de muitelingen in toom te houden. Hier door quamen de inwoonders van dat eilant driederlei flagh van menfchen te zijn: te weten, edele Venetianen, edele Kandianen, (by d'Italianen Kandiotti genoemt,) en Grieken.

De edelen Venetianen, en edele Kandianen waren alle Venetianen: maer d'eerfte uit adelijken geflaghte, en de laetfte burgers, of van het grauw van *Venetien*. Alle deze volken gingen in *kolonie* na *Kandia*, daer zy zich van het ganfch eilant meefter maekten: want de *Grieken* waren om hunne muiterye daer van berooft.

Wanneer daer na d'Italianen het Griekfche rijk of monarchye in verfcheide vorftendommen verdeelt hadden, en *Baldewijn*, graef van *Vlaenderen*, ontrent op het jaer elf hondert en negentig tot Konftantinopolitaenfchen keizer gekoren was, viel den Genuefen het eilant *Kandia*, onder andere, ten deel.

Zoo andere willen, waren de Genuefe zeerovers, (dat toen een zeer gering, veracht, ellendigh en rampzaligh volk was,) met vijf ronde fchepen en vier en twintigh galeyen, onder fchijn van koophandel te doen, na *Kandia* over gefteken, dat zy daer na vyantlijk aen taften, en zeer lichtelijk het ganfch eilant bemaghtighden. Nicet. Chon. Phran.

Daer-

Daerna gaf keizer *Baldewijn* aen *Bonifacius*, Markgraef van *Montferrat* of *Monteferrat*, in het gebiet van *Genua* gelegen, voor eenige beweze dienſten en byſtant in den oorlogh gedaen, het eilant *Kandia* en andere plaetſen, en maekte hem ook koning van *Theſſalie*. Doch *Bonifacius* verkocht, op het jaer elf hondert vier en negentigh, *Kandia* aen den raet van *Venetien*. Zoo andere willen, had *Bonifacius Kandia* door gifte van den Griekſchen keizer *Alexius* bezeten: dat op het jaer voor noemt, keizer *Balduwijn*, met toeſtaen van *Bonifacius*, aen de Venetianen voor twee hondert en vijftigh loot gouts verkocht en leverde, en maekte, tot vergelding van *Kandia*, *Bonifacius* koning van *Theſſalie*.

Tot behoudenis van dit eilant hebben de Venetianen, om de onbeſtendigheit en wankelbaerheit der Griekſche inwoonders, namaels vele oorlogen gevoert, nu met zege, en dan met neerlage. Want wanneer zy het een wijle bezeten hadden, ſloegen de inboorlingen, op het jaer dertien hondert drie en zeſtigh aen het muiten, en traghten het jok van den hals te ſchudden. Derwaerts de Venetianen eenen *Luchinus Vermius* zonden, om het eilant weer onder gehoorzaemheit te brengen: gelijk hy dat ook zonder eenige bloetſtorting volbraght.

Eenigen willen, dat, na het voeren van vele oorlogen, de Venetianen op het jaer dertien hondert zeven en zeſtigh, onder beleit van *Markus Kornarius*, dit eilant geheelijk onder hun gebiet gebraght hadden. Zulx, na dien tijt, geen oproer, noch tweeſpalt, noch eenige muiterijen, aldaer onder d'inboorlingen meer vernomen wierden: maar het eilant bleef tot aen het jaer zeſtien hondert negen en zeſtigh, geruſt en ſtil onder den ſtaet van *Venetien*.

Na de Venetianen het eilant *Kandia* in bezit gekregen hadden, hebben zy de ſtad met edelen en onedelen, voor een groot gedeelte, bevolkt: want als de Venetiaenſche raet de onbeſtendigheit en trouloosheit der Griekſche inwoonders of ingeboore Griekſche lantluiden, *Sfakçioten* genoemt, bemerkte, en om die te temmen meer als honder jaren door den ſtaet van *Venetien*, groote onkoſte, moeite en gevaer aengewent was, zoo beſloot dees, na rijpen overlegh, een *kolonie* van Venetianen na *Kandia* over te voeren. Dies wierden derwaerts uit d'edelen en gemenen volke, ruiters en voetknechten gezonden, en onder hen, door bevel des raets, de landeryen en *Kaſalien* of dorpen in leen uitgedeelt: het welk in dier wijze geſchiede.

Na de algemene uitdeilders (die uit raetsheerlijken geſlaghte door den Venetiaenſchen raet, met gemeender ſtemme gekoren waren,) drie hondert en vier en negentigh baronyen of kavalleryen in gevoert, en het eilant in vier gebieden onderſcheiden hadden, voeghden zy elken gebiede zekere gedeelte toe: want aen het gebiet van *Kandia* en *Sitia* voeghden zy twee hondert drie en dertigh kavalleryen, aen dat van *Kanea* zes en negentigh, en aen *Retimo* vier en zeſtigh toe.

Deze baronyen of kavaleryen wierden weer daerna in *Serventerias* geſmaldeelt, en aen ieder baronye zes van deze *Serventerias* toegevoeght. Daerenboven wert ieder *Serventeria* in vier en twintigh karatten, die twee en dertigh *Geſimes* uitmaekten, verdeilt.

Die nu een gehele kavalerye of baronye bezad, moſt twee paerden, ten dienſte van 't gemeen, op eige onkoſte voeden: te weten, een paert van de eerſte, en het ander van de twede orde. Die vier *Serventerias* bezad, moſt een geharnaſt paert ſlechts van d'eerſte orde: die twee *Serventerias*, een paert van de twede orde: maer die een *Serventerie* bezad, een gemeen paert van de derde orde houden. Zy moſten daer en boven, op wenken van den algemenen overſte, wanneer de gelegentheit het vereiſchte, gereet zijn, om den zelven te volgen en het ſtrant te beſchermen. Hier door geſchiede, dat d'inwoonders der ſtad *Kandia*, uit *Italianen* en *Grieken* t'zamen geſmeet, tot een zeer groot getal aengegroeit waeren, die, gelijk zy in godsdienſt en zeden verſcheiden waren, alzoo ook in ſtaet onder elkanderen verſchilden: want zoo wel de *Venetianen*, als d'ingeboore *Kandia*-

nen of *Grieken*, waeren in burgers en edelen, en in 't gemeen volk of in gemeene luiden, onderscheiden, gelijk gezeit.

Alle *d'Italianen* en edelen gebruikten d'Italiaensche tale, (welke by de Grieken *Frangika* of *Franka* genoemt wort,) en onderhielden de gebruikelijkheden der Roomsche kerke. De Grieken hebben 'er de Grieksche lanttale, hoewel onzuiver en gebrooken, nu noch in gebruik, en leven 'er na hunne gewoonte, en wijze. Beide deze volken verstonden ook beide talen, inzonderheit luiden van eenige opvoeding.

Die nu uit den rang der Venetiaensche edelen na *Kandia* overtrokken, verloren het burgerrecht van *Venetien* niet, maer genoten alle vryigheden en voorrechten, die ook andere edelen of welgebore mannen van *Venetien* genoten: want zy hadden, wanneer zy te *Venetien* quamen, vryen toegang tot de algemene lantdagen, en moghten het ampt van majestraet of overheden bekleden, indien zy slechts eerst door openbare bescheiden bewezen hadden, dat zy uit adelyken geslaghte gesproten waren.

Venetiaensche overheden voerden het gebiet over alle perzonen, van wat orde zy ook waren, en werden alle twee jaers, door den raet van Venetien, of door d'openbare lantraden, derwaerts gezonden. Deze overheden volghden elkanderen by beurten, en deden den volke, uit den naem en gezagh des Venetiaenschen raets, en na het voorschrift der Venetiaensche wetten, recht. In waerdigheit overtrof de geen, die, met hertoghlijken maght en tijtel, den staet bestierde. Naest dezen was de groote overste, gemenelijk de grote kapitein genoemt: neffens wien, met openbare gezagh en gelijke stemmen, in het recht uit te spreken, twee raetsheren zaten, die het majestraetschap, het derde in rang, bedienden. Na deze volghden twee rentemeesters, die ook uit adelijken geslaghte waren, en dien 't bewint en zorge over 's lants gelt aen bevolen was: het welk zy invorderden, uitgaven en uitdeelden, na goetdunken van de opperoverheden. Over het kasteel gebood, een overheit of majestraat, de vijfde in orde, *Kastellano*, dat is, *Kastelein* doorgaens genaemt, die ook uit wel geboorne mannen, of uit Venetiaensche raetsheeren was, dien de zorge des kasteels aen bevoolen was: waer uit hy, den gantschen tijdt van zijne bediening, niet gaen moght, op pene van den hals.

Behalve die overheden van adelijke of raetsheerlijke orde, was 'er ook eene kançelier, of sekretaris, gemenelijk de groote kançelier genoemt, die uit den rang der Venetiaensche burgers gekoren wert. Hy had het gezagh over de kançellerye der stad *Kandia*, en gebood over alle andere stads schrijvers, en trok een groot genot uit zijn ampt. Hy bleef vijf volle jaren in zijn ampt, daer alle d'andere overheden om de twee jaren afgingen. Alle de overige stads ampten en bedieningen werden door de Venetianen en ingeboore Kandianen, die edelen van geboorte waren, bedient.

Kandia onder den Turkschen keizer.

OP het jaer zestien hondert negen en zestigh, den achtsten van Herfstmaent, wert de stad *Kandia*, beneffens het gantsch eilant, na een belegh van twee jaren, drie maenden en zeven en twintigh dagen, door de Turken, onder de regering van den Turkschen keizer *Mahometh*, de vierde van dien name, by verdragh, met al het geschut in bezit genomen, na alle de inwoonders daar uit getrokken waren: behalve twee Grieksche priesters, eene vrouw, en twee Joden.

Wy zullen hier niet wijtlopigh den oorsprong van dezen oorlogh, noch hoe het gansch eilant *Kandia*, behalve de koninglijke hooftstad *Kandia*, door de Turken eerst verovert wiert, ten toone stellen: noch op wat wijze namaels zich het belegh der stad, geduurende den gemelden tijt, van tijt tot tijt heeft toegedragen: maer alleenlijk kort en beknoptelijk, het einde des beleghs, en het overleveren der stad aen de Turken, aenroeren, en met de komste der Fransche vloot, on-

onder beleit van den hartogh van *Beaufort*, als admirael, beginnen: want die dingen van ſtuk tot ſtuk te willen verhandelen, zou, ter oorzake van de merkwaerdige en veelvoudige voorvallen, en langdurigheit des beleghs, eene brede beſchryvingh vereiſchen: behalve men deze ſtoffe reeds wijtlopigh by andere, zoo in het Italiaenſch, als Franſch, Engelſch en Neerduitſch beſchreven en verhandelt vind.

In den aenvang des jaers zeſtien hondert een en zeſtigh bevonden zich in de hooftſtad *Kandia* twee duizent keizerſchen, onder den overſte *Spar*, acht hondert Savoyaerden te voet, en zestigh te paert, acht hondert Franſchen, en vijf en twintigh hondert Italiaenſche voetknechten.

De Venetiaenſche vloot quam in de vroege Lente weer voor de ſtad *Kandia* by een, en keerde de Turkſche vloot, welken gelt en voorraet van lijftoght binnen *Kanea* zocht te brengen, af, en veroverde elf galayen, die met het meeſte gelt en voorraet van lijftoght geladen waren. Negentien galeyen werden, zoo met branden als in den gront te ſchieten, vernielt. Eenige duizent Turken wierden gevangen, en vele Kriſten ſlaven verloſt. De overige Turkſche ſchepen weken na de *Dardanellen*. Door dat verlies bleven de Turken op *Kanea* in groten noot en kommer.

De admirael der Venetianen verloor zijne eene hant: ook quamen vele voornaeme bevelhebbers, en andere opperhoofden, beneffens ſoldaten en bootsgezellen, te ſneuvelen.

Op het einde van Lentemaent, des jaers zeſtienhondert drie en zeſtigh, verſloegen de Venetianen by *Nieu Kandia* drie hondert Turken, hoewel de Turken noch Venetianen geen belegh, noch iet van belang aanvongen. Ook rechte de Venetiaenſche vloot niet uit, hoewel zy meeſter ter zee bleef, en van de Turkſche eilanden, in *d'Archipel* gelegen, de ſchatting haelde, en eenige ſchepen van kleen belang weghnam: waer door de toevoer na de ſtad *Kanea* grotelijx verhindert wiert.

De Huizen van Bronswijk en Lunenburg zonden derwaerts drie regementen voetvolk, die in alles drie duizent en drie hondert man uitmaekten. Het eerſte van deze regementen wert door den Graef *Ernſt* van *Waldek* gevoert: het twede door *Molloſon*, en het derde door den Graef van *Radesfeld*. Zy monſterden hun volk te *Verone*, en traden den acht en twintighſten van Lentemaent, des jaers zeſtien hondert acht en zeſtigh, te Venetien te ſcheep, en deden den twaelfden van Bloeimaent het eilant *Kandia* aen.

Wanneer de ſtad *Kandia*, op het jaer zeſtien hondert negen en zeſtigh, na een langduurigen belegh en 't uitſtaen van zoo veele ſtormen, ſtont door de Turken verraſt en vermeeſtert te worden, waren de kriſten Prinſſen vaſt bezigh, om derwaerts ſcheepen en krijgsvolk tot byſtant te zenden, volgens hun beloften aen die van *Venetien* gedaen. De paus preſte den koning van Vrankrijk hert aen, om zijne vervaerdigde krijghstroepen te doen vertrekken. Over de vloot des konings van Vrankrijk gebood, als admirael, de hertogh van *Beaufort*: en over het lantheir, als veitheer, de hartogh van *Navailles*: beneffens twee velt-marſchalken, *Bret* en *Kolbert*. Het zee-volk, onder beleit van den admirael van *Beaufort*, wert by eenige op vijf duizent en vijf hondert: en het voetvolk of lantheir, op vier duizent en vijf hondert koppen begroot: behalve twee hondert moskettieren des konings, beneffens twee hondert reformeerde krijgs bevelhebbers en zes hondert Franſche edelluiden. Daer by had d'admirael *Beaufort* noch twee duizent van zijn eigen volk gevoeght: behalve de vrywillige van zes of acht hondert te paert. Het welk al uitgelezen en wel toegeruſt volk was. *Rikaut* begroot het getal, zoo van het lant als zeevolk, op zeven duizent koppen.

De ganſche vloot, ſterk vijf en veertigh zeilen, vertrok den zeſten van Zomermaent, des jaers zeſtien hondert negen en zeſtigh, onder het losbranden van het geſchut, van voor de ſtad *Thoulon*, en liet het anker den negentienden der zelver maent voor de haven van *Kandia*, op een zekere plaetſe in zee, *La Foſſa*, dat is, de gracht genaemt, vallen. Met deze vloot quamen ook veertien ſchepen van *Venetien*,

tien, geladen met verſch volk, krijghstuigh en paerden, die de zelve in zee ontmoet waren.

Hier uit ontſtont een onuitſpreekelijke vreughde, in de ſtad *Kandia*, onder de belegerden, en wert daer op al het geſchut, na den voorgang der vlotelingen, rontom op de wallen en op het kaſteel losgebrant: en alle de klokken in de ſtad geluit, en de bloetvlaggen op de toorens en wallen uitgeſteken.

Des volgenden avonts wert de veltheer, de hertogh van *Navailles*, beneffens eenige vrywilligen en vele voorname krijgsoverſten, in de ſtad gehaelt, die zich aenſtonts na de woonplaetſe van den algemeene kapitein *Moroſini* begaf, om de gelegentheit van het veltleger en den ſtaet en ware geſchapentheit des beleghs te vernemen. Des avonts keerde hy weer na boort, en deed daer van aen den admirael der vloot, de hertogh van *Beaufort*, verſlagh. Ook zond de algemene kapitein *Moroſini*, met den beruchten boumeeſter *Kaſtellaen*, een zeer net ontwerp of ſchets, zoo van de veſtingen der plaetſe, als van de gelegentheit van des vyants veltleger. Na de zake wel overwoogen te hebben, beſloten zy alle, dat de ſtad groot gevaer liep van verovert te worden, indien de Turken een algemenen ſtorm beſtonden te doen, eer de byſtant en hulptroepen uitgeſcheept waren. Dienvolgens verzocht d'algemene kapitain *Moroſini*, dat men de krijgsbenden uit de ſchepen in de ſtad wilde doen komen, om zoodanigen overval tegen te ſtaen.

Den een en twee en twintighſten, tradt al het krijgsvolk, uit de ſchepen, te lande, in de ſtad: behalve eenige, die door 's vyants geſchut getroffen waeren.

Den drie en twintighſten wert groote krijgsraet gehouden, en eenpaerelijk geoordeelt, dat de plaetſe niet langer te houden was, 't en zy men een meer als gemeenen aenſlagh in 't werk ſtelde, en een hevigen uitval deed: waer op ook beſloten wert, om tegen den zeven en twintighſten een algemeenen uitval met de ruitery en voetvolk te doen. De ſchepen midlerwyle zouden geduurighlyk op de Turken ſchieten, die aen de zijde van het bolwerk *S. Andrea* lagen. Den zes en twintighſten waren alle de krijgbenden te lande geſtapt. Men was den volgenden nacht bezigh, om het werk tot den uitval des morgens te vervaerdigen. Na het krijgsheir in de wapenen gebraght was, wiert het in vier ſlagh-ordens geſchaert.

De eerſte was die van den admirael *Beaufort*, daer over *Martel Vandray* en *Gravier* geboden: de tweede, die van den onder admirael, gevoert door *La Motte* en *La Plante*: de derde, onder beleit van den ridder van *Bouillon*, *Gabaret* en den ridder *d'Ailly*: de vierde was van *Almeras*, geleit, onder hem, door *Panetier*, *La Roche*, *Fouter Bitaud* en de ridder van *Nesmond*.

De lijfwaghten van den hertogh van *Beaufort*, waren gelaſt op de linke zijde van deze ſlaghordens te trekken. Hy zelf belaſte zijne ſchepen zoo dicht aen het lant te gaen leggen, als mogelijk was, en op de vyanden te ſchieten.

Daerna ſtapte hy zelf te lande, en beſloot, om zijne ſtrijtbaerheit en kloekmoedigheit te doen blijken, zich voor het hooft der waegh-halzen te ſtellen, die ontrent vier hondert koppen uitmaekten.

Voor deze trokken vijftigh granaetwerpers, die van drie troepen ruitery gevolght wierden, onder geley van den grave van *Dampierre*.

De regementen van *Harkourt*, *Konty*, de *Linieres*, *Monpeſat*, en *Vendanne*, maekten het lichaem van reſerve of achterhoede uit met vier ſlaghbenden: die tot opperhooft den grave van *Choiſeul* hadden. Deze ſtelde zich op eene verheve plaetſe om het vereenigen van den viſier, die voor het bolwerk van *S. Andries* lagh, met den *Aga* der Janiſſaren, die voor het bolwerk van *Sabioniera* was, te beletten. Men ſtelde tuſſchen de eerſte en twede lijn vijftigh des konings mosketiers, om zich daer van in tijt van noot te dienen.

Het overigh van de ruiterije had orde, om de linke zijde van de lijnen te beſlaen, die na *Sabioniera* liepen. Eindelijk nam het regiment van *Montperou*, om tot ſteun van een hertret te zijn, indien zy moghten te rugh gedreven worden, het fort

van

van *S. Dimitri* tot waght-plaetſe. Vijf hondert gravers waren gelaſt, om de af-ſnijdingh des vyants, aen de zijde van 't bolwerk *S. Andries*, te ſleghten.

Na alle dingen aldus in orde geſtelt waren, tradmen voor dag door de poort van *S. Joris* uit, en ſloegh met groote ſtilte op weg. De lonten zelfs waren bedekt, om de Turken niet in alarm te brengen. d'Orde was gegeven, om met het breken van den dagh, zo dra een groote mijne zou geſprongen zijn, den vyant aen te vallen, om daer door de Turken te verbazen, en een grooter neerlaegh onder hen te baren. Ook had men dezelve op planken en latten geleit, uit oorzake de gront laeg en vol waters was. Dies niet tegenſtaende, was de vochtigheit der plaetſe zoo groot, dat het buſſekruit in den brant niet raken wilde. Andere waren van gevoelen, dat de mijne zoo vol kruit was, dat de vuur-werkers dezelve niet derſden aenſteken, uit vreze, dat zy met haren val den Kriſtenen meer quaets, als den Turken, zou doen.

Een uure voor dagh, wiert d'orde van den optoght gegeven. De vrywilligen of waegh-halzen, die niet meer als een halve mosket-ſcheut van 's vyands werken waren, beſprongen twee reduiten en maekten zich daer meeſter van, en matſten alle de Turken ter neer. D'overige troepen vielen even kloekmoedelijk in d'af-ſnijdingh en namen dezelve, na vele vyanden om hals gebraght te hebben, in: als ook eene veſtingh, waer op de* beukery, tegen 't bolwerk *S. Dimitri*, opgerecht was. Deſgelijx wiert een groot magazijn van buſſekruit verovert, en al het geſchut vernagelt.

* Batery.

Na het aenbreken van den dagh, vernamen de Turken den toelegh van den aenſlagh der belegerden: en vergaderden op een verheven oort, die dicht aen nieuw *Kandie* lagh, by een: van daer vlogen zy, beſpeurende de zwakheit der uitvallers, als een blixem, om hunne af-ſnijdingh weer in te nemen.

De Hertogh van *Navailles* trok derwaerts, met twee regementen voetvolks, en twee krijghs-benden, tot byſtant van zijne dragonders, die in groote noot en zeer geperſt waren.

De Turken hadden het tot noch toe te quaet, en wierden gedwongen hunne af-ſnijdingh te verlaten.

De Kriſtenen ſchenen volkomen het geluk en de zege te zullen hebben, wanneer zeker toeval, (waer van men de rechte oorzake noit heeft kunnen weten) hen in verwerringh en wanorde braght, daer uit zy niet weer geraken konden.

Het Magazijn, dat te voren ingenomen was, en daer in hondert en vier en dertigh quintalen buſſekruit gevonden werden, ſprongh in de lucht, en dode en wonde een groot getal van bevel-hebbers en zoldaten, en inzonderheit van de lijfwaghten. Door zulken vervaelijken ſlagh werden de Françoiſen geweldigh verbaeſt en verſchrikt, en meenden niet anders, als dat de vyant een mijne onder hunne voeten had doen aenſteken en ſpringen. De Franſen, en zelf ook het zeevolk, weken in partyen verdeelt, te rug, en liepen zonder ſtant te houden, of na de geſchapenheit van het magazijn te vernemen, elk zijns weeghs; en namen alle ſchandelijk de vlught.

Vergeefs traghten de bevel-hebbers de verbaeſde ſoldaten te rugh te drijven, en weer by een te brengen. Niets is maghtigh, om de krijgs-knechten, die hunne eerſte hitte wegh geworpen hebben, weer aen het gevecht te brengen.

En indien men oit de Franſen met recht heeft kunnen beſchuldigen van geen ſtant te willen houden, dat was waerelijk in dezen voorval. Deze verbaeſde troepen ſtorten over hoop in de benden van d'achter-hoede, op d'eerſte ſlagh-orde, zonder die hen konde ſtuiten. Aldaer grepen zy evenwel weer moet en hert in 't lijf, en boden noch eenigen tijt het hooft. Maer zoo dra de vyant een nieuwe verſterkingh van Nieu *Kandia* en van *S. Andries* bekomen had, weken de Franſen voor het groot getal der Turken, en verlieten het velt, om zich in hunne werken te bergen.

Zoo eenige verhalen, zou een ton buſſekruit van de Franſen, door eene van hunne eige granaten, in den brant geraekt zijn: waer door eenigen hunner in de lucht vlogen.

De Heeren van *Choiſeul* en *le Bret*, die elk hun paert onder hun lijf doot

gefchoten waren, wiften hunne troepen, daer zy over geboden, zoo wel aen te moedigen, dat zy die een weinigh langer by een hielden. Eindelijk boorden de Hertogh van *Navailles* en eenige andere edelluiden, met de degen in de hant, een wegh door de Turken: voorts nam de reft der krijgs-bezetting, genoechzaem eerlijk, den hertret. Wat belangt den Hertogh van *Beaufort*, men zeid, dat hy geweldigh geftoort, over het vluchten van zijn volk, was: en noit eene voet wilde wijken; maer dat hy, zich onder de Turken vermengende, door het groot getal overweldigt wiert. Na zijn lichaem wiert vergeefs gezogt: dies waerfchijnelijk is, dat hy, door het fpringen van het magazijn, dat het Kriften heir, in zulken groote verwerringh braght, onder de aerde geraekt is. Andere willen, dat hy aen de fcheute van een mufket-kogel, die hem dwers door het lijf gingh, zou gefneuvelt zijn.

De ganfche Kriften vloot, beftont uit tachentigh fchepen, zoo kleine als groote, beneffens zes galeaffen, en vijf galeyen. De fcheeps-maghten van den koningh van *Vrankrijk*, en die van verfcheide ftaten van *Italie*, en van *Malte*, lagen in een lichaem by malkanderen geankert, en zo na aen lant, alffe konden, en fpeelden uit het gefchut op het veltleger der Turken, hoewel met weinigh voordeel. Ten zelven tijde fprong een Franfch fchip *Thirefia*, dat zeventigh metale ftukken gefchuts, en drie hondert mannen voerde, in de lucht, die alle te fneuvelen quamen: behalve zes foldaten of bootsgezellen.

Na dezen aenflag, daer op men met zoo groote hope gebouwt had, miflukt was, wiert op den derden van Hooimaent een nieuwe krijgsraet gehouden, en daer in by de krijgs-vorften voorgeftelt, om een nieuwen aenval met tien duizent Françoifen te doen: daer in de Hertogh van *Navailles* bewilligh-de; mits dat vier duizent Venetianen, deze tien duizent mannen zouden voorgaen: dewijl hy zeide, dat de Venetianen de gefchapenheit en gelegentheit der plaetfen, reduiten, galderyen en werken der vyanden, beft kenden; en dienvolgens den Françoifen tot wegh-wijzers moften dienen. Maer d'een noch d'andere voorftel nam genen voortgangh: naerdien d'algemeene kapitein *Morofini* zijn krijghs-knechten tot het uitterfte wilde fparen.

Noit heeftmen na waerheit kunnen weten, hoe veel volks de Venetianen, door dezen laetften uitval, verloren hadden: hoewel eenigen zonder zekerheit het getal op duizent, en andere op vijftien hondert koppen begrooten.

Rikaut getuight, uit eenen perzoon verftaen te hebben, die in het velt-heir was, wanneer de Turken de hoofden der gefneuvelde Françoifen telden, dat'er niet meer als hondert en vijftigh waren: doch andere brengen het getal der gefneuvelde Françoifen op vier of vijf hondert. Maer vele voorname krijgs-bevelhebbers en vrywilligen, waren onder de Françoifen gefneuvelt: als de Hertogh van *Beaufort* zelf, wiens lichaem noit gevonden is, *Guife* van *Rofon*, en meer andere perzonen van name: daer beneffens vele kapiteins, luitenants en gemeene krijgs-knechten.

Onder de gequetften waren ook vele groten: doch niet meer als zeven of acht gevangenen: waer onder de Mark-graef van *Bois Daufijn*, zoon van eenen Marfchalk van *Vrankrijk*, en de Heer van *Chafteau Neuf* of *Nieuw Kafteel*; die beide by den *Vifier* met eene groote edelmoedigheit, die den aert der Turken ingeboren is, onthaelt wierden. Na dezen gelukkigen voortgang, maekten de belegeraers, na hunne gewoonte, eenen bergh van de hoofden der gefneuvelden. Zy ftaken daer na de hoofden, door eene uitgelatenheit van vreugt, aen de fpietfen van hunne pieken, rijghdenfe aen touwen, en beftakenfe met kranzen van bloemen. Zy floegen daer op, om te braveren, tot fchimp en fpijt, de Franfche mars, en verzelfchapten de trommel-flagers met een groot geroep, en fchieten uit mufketten.

Ondertuffchen was de hertogh van *Miranda*, met zijn krijghs-troepen uit Italien, aen het eilant *Standia* gelant, die op hun vertrek, van daer ten getalle van vijftien hondert mannen beliepen; maer waren nu door ziekte, ontftaen uit hitte en ongemak, tot op zes hondert gefmolten, dat noch daer en boven ongezont, en al nieuw en ongeoeffent volk was.

Dit

Dit was een flechte en zwakke byſtant voor eene ſtad, welke nu buiten alle hope was, om langer te kunnen houden. De krijgsbezetting was niet alleenlijk, door het vertrek der Franſchen, zeer verſwakt: maer had ook meer als vijf hondert zoldaten, zo Duitſchen, Zweden als andere volken verloren, die zich onder de vendels der Franſchen verſteken hadden.

De vrywilligen volghden den zelven gangh, en vertrokken, latende *Kandie* in eenen ſtaet, van zich onmogelijk langer te kunnen verdedigen; want dewijl'er niet meer als vier duizent mannen overſchoten, die dienſt konden doen, en alle daeghs ten minſten hondert, door den vyant, gedoot wierden, zoo moeſt nootwendigh de ſtad in korten tijd in de maght en handen der Turken vervallen. Uit dien inzigte deed d'algemeene kapitein *Morosini*, de voornaemſte bevelhebbers by een roepen, en verzoght op hen, dat ieder zijn gevoelen zou uitten, wat in die gelegentheit van zaken en uitterſten noot diende gedaen te worden. Zy beſloten alle gelijker ſtemme: dat de ſtad, dewijl de bezetting zoo zwak was, niet langer kon gehouden worden: want de Turken waren, na de zijde van *S. Andrea*, reeds tot aen de laetſte af-ſnijdingh gekomen, welke geen langer tegenſtant kon doen: uit oorzake zy laegh en zwak was, en uit ſlechte ſtoffe beſtont.

Aen de zijde van *Sabioniera* hadden zy hunne werken zoo verre tot aen het *Arzenael* gebraght; dat zy, in korten tijt, de haven konden beſluiten, en lijftoght en byſtant af-ſnijden.

Eindelijk wiert dan een verdragh, en een wigh vrede-verbont, tuſſchen de Venetianen en de *Vizier* getroffen: waer van de voornaemſte punten deſe zijn. De Venetianen, zouden de ſtad *Kandia* in handen des *Viziers* overleveren, met al het geſchut, dat aldaer voor den oorlog geweeſt was; maer de veſtingen *Suda*, *Karabuſa* en *Spina longa*, onder het eilant *Kandia*, op klippen of eilanden gelegen, behouden: met de veſting of ſtad *Kliſſa*, in *Dalmatien*. De Venetianen zouden twalef dagen tijt hebben, om al hun volk af te voeren.

Twee ſchriften van dit verdragh wierden gemaekt, een in het Turkſch, met d'Italiaenſche vertalingh, getekent door den grooten *Vizier*, en gezegelt met het zegel van den grooten *Heer*: en het ander in het Italiaenſch, getekent by den algemeenen kapitein *Franciſco Moroſini*, en gezegelt met het zegel van den ſtaet van Venetien.

Na deze punten des verdraghs getekent waren, wierden ter wederzijde gyzelaers gegeven, als, van wegen de Venetianen, *Fauſtino da Riva*, luitetenant generael, *Giovanni Baptiſta Kalbo*, en *Zaccharias Mocenigo*, wel eer hertogh van *Kandia*. De Turkſche gyzelaers waren *Belir Aſſan Baſſa*, *Mahometh*, *Aga* der Janiſſars, en *Gurgi Bel*, *Teſtedar* of treſorier.

Middelerwijle men bezigh was met de ſtad *Kandie*, in handen des *Viſiers* over te leveren, was een groote ſtilte in het velt-leger: en geene wanorde ontſtont in de ſtad. Gedurende de twalef dagen, groeten de ſoldaten ter weder zijden elkanderen, van de bolwerken en beſchanzingen, en ſpraken van de voorvallen van dien oorlogh, zonder zy onderlingh eenigh geſchil hadden, of d'een en den ander oorzake van klachte gaf.

De *Vizier* deed meenigmale den algemein kapitein *Moroſini*, en den Markgraef van *S. Andries Montbrun*, algemeine velt-heer, begroeten, en zond hen verſcheide ververſchingen toe: gelijk die ook van hunne zijde niet ſchuldig bleven, van gelijken aen den *Vizier* te doen.

Geduurende het belegh, waren, aen de zijde der Venetianen, dertigh duizent negen hondert en vijf en tachentigh mannen, zo gewont als gedoot: en aen de zijde der Turken, hondert achtien duizent zeven hondert en vier en vijftigh. Byſonderheden van het belegh van Kandie.

De bateryen, welke de Turken, de belegeraers, tegen het bolwerk *S. Andries* en *Sabioniera* opgeworpen hadden, waren met negen en vijftigh ſtukken geſchuts geſtoffeert, die kogels van vijftigh tot hondert en twintigh pont ſchoten.

De Turken hadden in alles zes en vijftigh ſtormen of aenvallen op de ſtad, en de Venetianen zes en negentigh uitvallen gedaen.

De Venetianen hadden elf hondert drie en zeventig mijnen, en *Fornelli* of *Fournysen* of ovens doen springen:en de Turken vier hondert twee en zeventig.

De Venetianen hadden verschoten en verbezight, vijftigh duizent drie hondert en zeventien tonnen bussekruit, en acht en veertigh duizent een hondert en zeventien bommen, van allerhande dikte, van vijftigh tot vijf hondert pont zwaer, geworpen. Daer en boven waren geworpen, 100960. kopere en yzere granaden, en 84874. granaden van glas: en geschoten, 276743. kanon kogels van allerlei slag: en verbruikt, 18044951. ponden loot, en 13012500. pont lont. Men weet eigentlijk niet, hoe groot een menighte van krijghs-tuigh de Turken aen dat belegh besteet hebben.

Op Vrydagh, den zeven en twintigste van Herfstmaent, wiert de stad in handen der Turken overgelevert, na het uittrekken van alle d'inwoonders: behalve twee Grieksche Priesters, eenige stokoude Grieken, een Vrou en drie Joden.

Aldus quam het eilant *Kandia*, waer aen men zoo vele schatten uitgeput, en zoo veel bloets vergoten had, geduurende den tijt van vijf en twintigh volle jaren, (want d'oorlogh begon des jaers zestien hondert vijf en veertigh in Grasmaent) in de maght der Turken. Aldus wiert dese vestingh, welke men voor onverwinnelijk hielt, verovert. Aldus eindigde het berughste belegh der werelt, na het twee jaren drie maenden en zeven en twintigh dagen geduurt had.

Een weinigh na middernaght, eer de stad des volgenden daeghs overgelevert wiert, sleepten en voerden de Kristenen het groot Kruis, dat op het bolwerk geplant stont, wegh. Des morgens, ten negen uuren, trad een van d'aenzienelijke burgers uit de stad, na den *Vizier* in het veltleger, en bood hem in een groote zilvere bekke, op de breuke van het bolwerk van *S. Andries*, de sleutelen der stad aen: dien de *Vizier* met een kleet van zabelen, en vijf hondert goude *Sekins* beschonk: en deed twee hondert *Sekins* onder zijn gevolgh uitdelen. De *Vizier* deed ook een geschenk, aen den algemeinen kapitein *Morosini*, aenbieden, maer die sloeg dat heuschelijk af.

Ondertusschen dese dingen zich op de breuke toedroegen, wilden eenige Janissars met gewelt in de stad breken, doch wierden door de Kristenen, die noch op de wacht stonden, te rugh gedreven, na zy drie of vier daer van gedoodt hadden. De *Vizier*, verwittight van dese wanorde, deed d'anderen voor hem komen, en vijftien aenstonts levendigh op de breuke palesseren. Toen namen *Topi Bachi*, en *Gebegi Bachi*, dat is, Groot-meester van het geschut of artillery, en meester of algemeene opziender der wapenen, de vestingen en het geschut in besit.

Ten zelven tijde, als de Turken door de breuke in de stad traden, begaf de Venetiaensche krijgs-bezetting haer in de schepen, welke toen niet boven de twee duizent en vijf hondert mannen beliep: waer onder noch vele zieken waren. Daer boven waren de meeste soldaten qualijk gestelt, en half naekt. Onder de Turksche krijgs-bevelhebbers, die de stad in bezit namen, was de *Testedar* of schatmeester, en *d'Aga* der Janissars. Wanneer d'eerste over de breuke van *S. Andries* trad, en zagh, dat de werken aen die zijde seer laegh en zwak waren, had hy zich tot den *Aga* omgekeert, en wreveligh gezeidt. *Men heeft twalef dagen tot het overgeven van eene plaetse verleent; daer men die in twee uuren tijds had kunnen winnen.*

De *Vizier* trad op den achsten dagh, na het vertrek der Kristenen, in de stad *Kandia*, over eene prachtige brugh, welke op de breuke van het bolwerk van *S. Andries* gemaekt was, en vervoeghde zich in de kerke van *S. Andries*, na die eerst tot eene *Moske* vervaerdight was.

Na aldaer zijne *Namas* of gebeden gestort te hebben, begaf hy zich na het gast-huis van *S. Andries*, dat voor hem vervaerdight was, alwaer hy, op onkosten des Grooten-heer, heerlijk onthaelt, en met verscheide gerechten in vijf hondert schotelen opgedischt wert.

De stad *Kandia*, bevond haer in dien staet niet meer, gelijk voor den oorlog. Van vijf delen waren vier, geduurende het belegh, verwoest. De klokken en cieradjen van de kerken, en huisen waren wegh gevoert: ja de sloten aen

aen de deuren en poorten niet gelaten. De wapenen, die zich na het vertrek der Venetianen aldaer bevonden, waren oud en verroeft.

Op de roo-paerden lagh niet meer als drie hondert en vijftigh kleine ftukken gefchuts. In de ftad waren niet meer als vijf inwoonders gebleven, met eenige ftokoude Grieken, die in alles dertig perfoonen uitmaekten. Noit fagh men een levendiger fchoufpel, en vertoningh van rampen en ellenden, die d'oorlogh mee fleept. Aldus was dit jaer zeer voordeeligh voor de Turken.

Wel is waer, dat het veroveren der ftad *Kandia* geen dertigh roeden lants den Turkfchen rijke toegebracht had. Maer de glorije van een oorlogh van vijf en twintig jaren geeindigt, en, in het gefight van alle de werelt, gezegepraelt te hebben, was een werk van veel grooter belangh, als of zy veel lants gewonnen hadden.

De ftad, toen die overgegeven wiert, was niet als een puinhoop.

De vyant deed aenftonts met groten vlijt de breuken en nedergeftorte wallen der ftad weer opmaken.

De Turken befteden den ganfchen winter, aen het hermaken van de werken der ftad *Kandia*, en verfterkten de zelve na de regelen van hunne veftbouwkunft.

Zy rechten in weinige maenden de neer gefchoote huizen weder op, en vermaekte de kerken, en veranderden dezelve in *Mofkes*; welker drie voornaemfte den naem van den Grootenheer, eerfte *Vizier*, en kapitein *Baffa* of admirael kregen. In het verdragh was niet eens gerept van eenige Roomsgezinde kerke of geeftelijk huis.

Panajolli, een Griek van Godsdienft, een tolk des *Viziers*, kocht voor zeven hondert goude louwifen een kerke voor zijnen landaert, de Grieken, vry: en *Aprochelabi*, een Armener koopman, gaf veertien hondert *Efkus* of kroonen, voor eene kerke der Armeners.

De *Vizier* trok in Bloeimaent, des jaers zeftien hondert en zeventigh, uit *Kandie*, en nam zijn wegh te fcheep over het eilant *Scio*, in gefelfchap van *Aluife Molino*, om zich by den Grooten-heer, t' *Andrinopoli*, te vervoegen, en dien verflagh van zijn bedrijf te geven.

Middelerwijle hadmen in de meefte havens van Turkyen de fchepen doen beflaen, die na *Kandie* gefonden werden, om het krijgsvolk, en andere krijgs-omflagh van daer over te voeren.

De *Vizier*, voor zijn vertrek, bezogt het gantfch eilant, en deed d'inwoonders ofpchrijven, die *Haratfch* of hooft-gelt betaelden, en toen niet meer als ten getalle van twee en twintigh duizent beliepen: daer men, voor de komfte van *Delli Mehemet Baffa*, die d'eerfte met zijne krijghs-benden de voet daer op 't eilant gezet had, vijf en vijftigh duizent menfchen vond, die fchattingh betaelden.

Aldus waren meer als de helft der inwoonders, door peft, vuur en zwaert, en andere oorloghs-woeden en rampen gefneuvelt. Men zeid de mijnen alleen, behalven de buiten gevechten, met den vyant gemaekt, meer als tien duifent inwoonders doen fneuvelen hadden.

Eertijds had het eilant *Kandie* een groote meenighte van olijf-boomen: die vele olije gaven. Maer dewijl de foldaten, in dezen laetften oorlogh, het grootfte en befte gedeelte daer van, afgehouwen en verbrant hadden, zoo gaf toen het eilant de helft van de olije niet, welke men voor den oorlogh daer van trok.

Eenige hielden het verlies van *Kandia* meer voor, als nadeeligh, voor den ftaet van Venetien te zijn, en wiften deze vrede tot hun voordeel zeer breet uit te meten. Want men zeide de Venetianen by deeze vreede vijf hondert dukaten van inkomfte wonnen, en van groote onkoften bevrijd bleeven, die zy tot bewaringh der ftad *Kandia* moften aenwenden: en, geduurende den oorlogh van *Kandia*, te water en te lande doen: welke jaerlijx op drie hondert duizent piafters, of twaelf duizent *Sekins* of dukaten begroot wert.

De Venetianen behielden, behalve de veftingen *Spina Longa*, *Suda*, en *Karabufa*, ook d'achtien duizent kroonen, die hunne eilanden van *d'Archipel* jaerlijx aen de Turken betaelden, en genoten de voorgaende fchattingh, welke zy federt vijf en twintigh jaren, te weten, van den aenvangh des oorlogs, niet betaelt hadden.

De ſtaet van Venetien, die den koninglijken tijtel en eer-naem over *Kandia* behield, ſtelde noch dezelve bevelhebbers of amptenaers in hunne veſtingen, die hy voor den oorlogh verkoos, even eens als of die noch het gantſch koninghrijk van *Kandia* bezad.

De ſtad *Kliſſa*, met haer gebiet, wert by eenige voor beter en groter geacht, als de helft van het koninghrijk van *Kandia*, welke, zonder onkoſte en iets uit te geven, kan gehouden worden. Zy konden nu uit de drie veſtingen voornoemt, die zy noch overigh behielden, en de drie eenighſte havenen van *Kandie* zijn, den Turken meer ſchade aen doen, dan voor den oorlog Zy moſten jaerlijx, tot behoudenis des koningrijks van *Kandia*, behalve deſſelfs inkomſten, vijf hondert duizent dukaten beſteden: daer deze drie veſtingen, wanneer zy van alles wel verſien zijn, geene hondert duizent dukaten zouden koſten.

De twee eilanden, *Cerigo* en *Tino*, beneffens het onderhoorigh lant der ſtad *Kliſſa*, was den Venetianen zeer nut en dienſtigh. Aldus, gelijk gezeit is, zou de ſtaet van Venetien, door dit vreede-verbont, jaerlijx vijf hondert duizent dukaten winſt doen. Men vond'er, die vreeſden, dat de Turken dit vreede-verbont, dat zoo voordeeligh voor de Venetianen geoordeelt wiert, niet houden zouden.

Het belegh en oorlogh van *Kandia*, zou, volgens bericht der Turken zelfs, hun meer gekoſt hebben, als het veroveren van ganſch *Ongarijen*, *Moravien* en *Sileſien*. Behalven de Venetianen noch behielden onder het eilant *Kandia*, *Suda*, *Karabuſa*, en *Spina longa*, als ook *Kliſſa*, de voornaemſte veſting of kaſteel van *Dalmatie*, ſtonden de Turken by deze drie plaetſen, onder het eilant *Kandia*, den Venetianen aen ieder plaetſe dertigh Italiaenſche mijlen in 't ronde, na de lant-zijde, toe.

Voorts zou de ſtaet van Venetien de heerſchappy ter zee behouden, en den tijtel des koninghrijks van *Kandia* voeren. De Turken ſtonden ook van de ſchattingh van zeven duizent *Sekins* af, die zy jaerlijx uit de Griekſche eilanden van *d'Archipel* haelden.

Eindelijk zou by dit verdragh het geſchenk van drie Tonnen gouts, dat de Venetianen voor heen aen den Turkſchen Keizer gegeven hadden, zoo dikwils een onderlingh vreede verbont gemaekt wiert, afgeſchaft zijn.

De Poorte zou ook den Venetianen gene ſchattingh of eenigh geſchenk afvorderen: uitgezeit voor d'eilanden van *d'Archipel*, die door den ſtaet van Venetien bezeten werden.

D'aigemeene kapitein *Moroſini* wert de zorge van *Suda*, *Spina longa*, en *Karabuſa* te verſterken, en met voorraet van lijf-toght en krijghs-tuigh te voorzien, aenbevolen.

D'algemeene kapitein *Moroſini* bleef te *Suda* wachten, tot der tijt toe, dat de raed van Venetien de bekrachtiging van de punten der vrede overzond, en de Turken aen de Venetiaenſche vloot verlof van te vertrekken gaven.

Ten zelven tijde quamen vier Franſche ſchepen aen *Kandie*, met krijghstuigh; maer trokken, vindende de ſtad reeds overgegeven, weer van daer.

De *Vizier* deed t'elkens in de ſchepen, die na Turkye overvoeren, de *Janiſſars* en delvers inſchepen.

Van de galeyen wierden vele ſlaven gehaelt, om de breuken van het bolwerk *S. Andries* te hermaken. Ondertuſſchen gaven de lijken, die onder deſſelfs puinhopen opgehoopt lagen, zulken vervarelijken ſtank uit, dat daer door, in de ſtad en op de vloot, de peſte, en vele andere ziekten ontſtonden: doch hielden met de winter op. Aldus heeft de Turkſche Keizer, tot nu toe, alle de ſteden, kaſtelen en plaetſen van het eilant *Kandia*: ja het gantſch eilant *Kandia*, beſeten, zedert hy, door het veroveren der koninghlijke ſtad *Kandia*, op het jaer zeſtien hondert negen en zeſtigh, by verdragh den Venetianen af nam. De Venetianen (gelijk reeds voor hene gezeit is) bleven alleenlijk buiten het eilant *Kandia*, drie eilanden, of liever drie ſlechte klippen, als *Suda*, *Karabuſa*, en *Spina longa*, behouden.

Suda is d'aenzienelijkſte van alle drie, hoewel niet ſterk. Ook is'er gene plaetſe, daer op de Venetianen eenige hope of betrouwen zouden mogen ſtellen, om de Turken weerſtant te bieden, indien die t'eeniger tijd beſtonden dezelve te beſpringen.

For-

Fortezza, of haven en vesting van *Suda* en *Carabusa.*

AEn de Noord-zijde des eilants, dicht beooste de stad *Kandia*, schiet een hoge en steilte uithoek, en die door hare steilte by na overhanght, in zee, *Capo Meleka*, of *Malecha* geheten, en aen hare Oost-zijde, met een andere kleinder punt of uithoek, *Punto di Trapagni*, of met *Capo Calapada*, twee Duitsche mijlen, Zuid-oost ten Zuiden van daer gelegen, een groote golf, bay of inham, tot een zeer bequame en ruime haven, maekt, *Porto Suda*, of *Porto da Suda*, dat is, haven van *Suda*, doorgaens genoemt: want dese have van *Suda*, en de have van *Spina longa*, zijn de twee beste havens van het gansch eilant *Kandia*. De haven *Suda* strekt West, en West ten Zuide.

Voor aen in het gat, of in den mont van deze haven, leit een eilant, klip of steen, als een bergh: daer op een kasteel of vestingh staet, *Fortezza* by de Venetianen genoemt: welk de Venetianen, zedert veele jaren daer op gebouwt, en met bolwerken, by na tot aen d'uiterste oorden van de klippen, gesterkt hebben. Het een bolwerk, na 't Noorde, heet *Martinego*.

Het eilant of de klip van *Suda*, is niet hoog, maer vlak, en slecht: leggende de Noord-wal van het groot eilant naest, daer de grote schepen van beide zijden kunnen omzeilen. *Suda* is de voornaemste van alle de drie vestingen, die de Venetianen onder het eilant *Kandia* bezitten: hoewel niet sterk; dewijl de zee tusschen dit eilant, en tusschen het eilant van *Kandien*, overwaedbaer is.

Dezelve vestingh was voorhene aen de zeekant zeer vast, doch na de lant-zijde toe, eenigsins zwak. Maer zedert het verlies van 't eilant *Kandia*, hebben de Venetianen dezelve vestingh veel vaster gemaekt, en met verscheide werken gesterkt, en met meerder kerken en gebouwen verciert.

De plaetsen, rontom deze haven van *Suda* gelegen, kan in de nevens gaende afbeeldingh gezien worden.

Binnen het kasteel voornoemt, recht over

over het eilant *Kandien*, kan men met groote ſchepen op acht en negen vadem zetten.

Gekomen binnen deze haven, kan men, om de groote diepte, op veele plaetſen, met het loot geen gront peilen.

Maer ten halven weege van de haven, krijght men, voor by een hoogen bergh, op veertigh en vijftigh vadem gront. Een ſtuk weeghs, op de rechte zijde, inwaerts, zijn twee andere havens: d'eerſte wort *Nuovo Porto*, of nieuwe haven, en d'andere *Porto de Spalatea* genoemt: alwaer het zes, zeven en acht vadem diep is.

Binnen het kaſteel, of dicht daer beweſten, leit noch een eilandeken: alwaer de ſchepen aen de Zuid-zijde van 't eilandeken, met een touw aen het lant, kunnen zetten. Het is'er zes en dertigh of veertigh vadem diep.

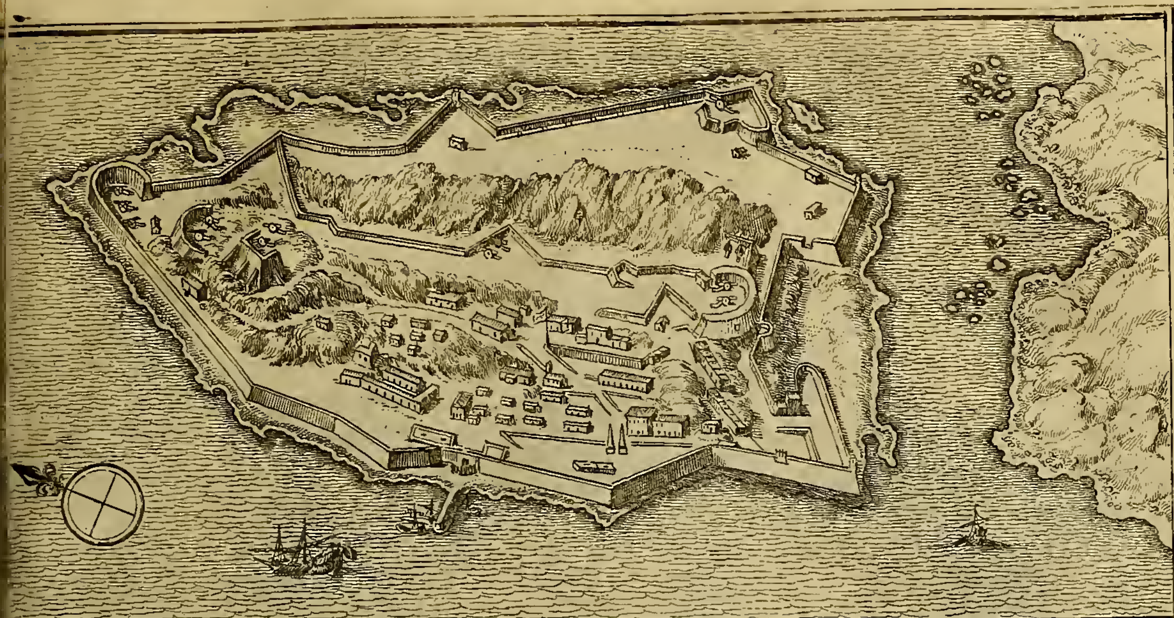
Eilant en veſting van Karabuſa. Beweſten *Capo Buſa*, een tamelijke hoge hoek, van het Noord-Weſt-eind, van het eilant *Kandia*, leggen twee eilandekens of klippen in zee, waer van het naeſte, aen de uithoek, *Karabuſa Vecchia*, maer het ander *Karabuſa* geheeten wort, dat met een kaſteel geſterkt is. Van deze eilanden kan men, by helder weer, het eilant *Serigotto* zien: dat door de Venetianen, gelijk *Suda* en *Spina longa*, volgens beding des verdragh van vrede, bezeten wort.

Aen de Zuid-zijde van het eilant, by het kaſteel, kunnen de ſchepen over al in eene bay ten anker zetten.

In dezelve bay of inham, leit een klein eilandeken, daer de ſchepen ook overal rontom ten anker kunnen lopen. Men kan tuſſchen deze eilanden, en *Capo Buſa*, met groote ſchepen door zeilen, nadien de gront in zee daer over al ſchoon is, zonder rutzen of klippen: hoewel niet als met een voordeelige wint, dewijl de winden aldaer geweldigh met rukken over het lant komen waijen.

Van het kaſteel ſtrekt in zee een lange vlakte, Zuid-waerts, na een hoge ſteile hoek, op het lant van *Kandia* gelegen: alwaer tuſſchen beide, hoewel de vlakke hoek naeſt, een blinde klip in zee leit. De Kriſten kapers, of vrybuiters, plagten wel eer zomtijts aldaer hunne ſchepen kiel te halen.

Ha-

…VEN en VESTINGH
van
…PINA LONGA

C. Decker fec.

Haven en vesting van *Spina longa*.

AEn de Noord-zijde des eilants, bezuiden *Capo S. Gianno*, anders *Capo S. Zuane* geheten, (die Oost ten Zuiden zes duitsche mijlen van het eilant *Standia*, tegen over de stad *Kandia*, gelegen, en een tamelijke hoge, maer niet zeer uitstekende hoek is,) leit een groote inham, die aen d'eene zijde ten Weste, met de zee-kust van het eilant *Kandia*, en aen d'andere zijde ten Ooste, met een lange uithoek of stroke lants beslooten is, en tot een zeer treffelijke en schoone haven gemaekt wort, *Porto Spina longa* genaemt, welke neffens *Porto Suda*, de beste haven van het gansch eilant is.

Voor aen in den mont of ingangh van deze haven, leit een klein eilant of klip, die de Venetianen, even als de klip van *Suda*, met vestingen en bolwerken rontom gesterkt; en met kerken, huizen en andere gebouwen verciert hebben: en ook nu noch, volgens bedingh des vredens verdraghs, bezitten.

Als men aen de kaep *S. Giovanno* komt varen, dan zietmen de vestingh of kasteel op het eilandeken voornoemt leggen: dat de zee man aen bak-boort laet leggen, en loopt voorts rontom tusschen het kasteel en het vast lant in. Effen daer binnen wort het anker op zes of zeven vadem in de gront gesmeten, alwaer veiligh leggen, met twee ankers vertuit, tegen alle winden is. Verre binnen in de haven is het vlak water.

Wanneer de Turken, na het laest belegh van *Kandia*, meenighmael afgeslagen waren, bestonden zy des jaers zestien hondert negen en vijftigh, op de vestingh van *Spina longa*, een aenslagh te doen, om die met eene verrassingh in te nemen: maer mosten met groot verlies weer van daer wijken.

Gods-dienst der oude *Kreters*.

VAn de *Kreters*, zoo eenige willen, zou allereerst de Gods-dienst in de werelt ontstaen, en voortgekomen zijn. Dit traghten de *Kreters* hier uit te bewijsen, dewijl d'inwoonders der stad *Gnossus*, de kerken-diensten, die *d'Atheners mystice*, dat is, zinrijk of verborgender wijse te *Eleusine* vierden, lang te voren in 't openbaer geleert hadden.

Serv. ad Æned lib. 3.

Diodoor lib. 5.

De *Kreters* offerden by ouds aen *Saturnus* hunne kinderen, tot een zoen-offer.

Virgil. lib. 3. Eneas.

Het eilant *Kreta* was aen *Jupyn* heiligh en toegeweydt, dewijl hy by de ouden gezeit wiert, daer opgevoed en begraven te zijn. Hierom noemt *Virgilius Kreta, het eilant des groten Jupyns, in het midden der zee gelegen.*

Van wegen *Jupyns* graf en opvoedingh op dit eilant, wort hy by de poëeten, na de bergen desselven eilants, als: *Dykte* en *Ida*, de *Dykteesche*, en *Ideesche Jupyn*, of *Jupiter* genoemt.

Virgil.

De moeder der goddin *Cybele*, anders *Ops* en *Rhea*, was van 't eilant *Kreta*, geboortigh. Wanneer by het nootlot beschoren was, dat *Saturnus*, door zijne zonen, uit het rijk zou verdreven worden, zoo at hy die, zoo dra zy geboren waren, op. Maer *Rhea*, (die by de *Kreters* niet geëert wert,) ontnam hem *Jupiter*, en gaf, in plaetse van dien, *Saturnus* eenen steen t'eeten, en beval dat de *Korybanten*, *Daktylers* en *Kureten*, rontom *Jupyns* wiege zouden dansen, met schilden tegen elkanderen te kloppen, en op cymbalen, rinkel-trommen en bommen te slaen: ten einde het gehuil des kints niet zou gehoort worden. Hier uit was de *Pyrrische* dans, ontstaen. Hierom klonk men ook, in de offerhanden van *Cybele*, op bommen, çymbalen en op diergelijke andere kopere, klink of rinkel speel-tuigen der *Korybanten.*

Lactan.

Zy deden ook offerhanden, of kerken-dienst, aen *Jupyn*, en vertoonden, hoe hy den vader ontnomen en opgevoet was. *Jupyn* wiert by hen ook geëert en gedient, met den bynaem van *Hetairos*, dat is, gezelschap-genoot of maet, en met den bynaem van *Hekatombeus*, dat is, hondert-offigh: ook met den bynaem van *Arbios*, alzo na den bergh *Arbios* gebynaemt, daer op hy gedient wiert, en ook met den bynaem van *Taleus*.

Ziet stad Gortyne. Stephan. Hesych.

De *Kreters* hadden *Jupyns* beelt zonder ooren, quansuis als of het den Heer aller dingen betaemde, niets te horen. Aldus schrijft *Plutarchus*: *op* Kreta *is het beeld van* Jupyn, *zonder ooren: Want het betaemt niet, dat een heerscher en heer aller dingen, iemant hoore.* Ook was aldaer, op den bergh *Ida*, *Jupyns* beelt, baerdeloos, opgerecht. En hier uit is misschien ontstaen, dat *Jupyns* Priesters, op *Kreten*, zich van bezielde dingen onthielden.

De If. Osir.

Pophyr. de abstin. lib. 4.

Merkurius wiert by de *Gortyners*, met den bynaem van *Edas*, dat is, gever aller dingen, geëert. Zy slaghten aen *Mars* hondert slaght-offers, en offerden aen *Apollo*, den looper gebynaemt.

Stephan. Plutarc. Symp.

Mithra, die by de Persianen voor de zon gehouden wert, wiert by de *Kreters* geëert: want by de *Kreters* was het beelt van *Mithra* opgerecht.

Epiphan. Adv. Hebr. lib. 1.

Zy eerden ook *Europe*, en noemden haer feest *Ellotia*: en de *Gortyners* eerden *Kadmus*, haer broeder.

Hesych. Solin. cap. 17

De *Kreters* deden ook aen *Epimenides*, als aen eenen god, offerhande.

Diogen. Laert. in ejus vitâ.

Ook eerden zy *Diognetus*, een *Kreter* kamp-vechter: want wanneer dees geene krans ontfangen had, maer van *d'Elensers* uitgedreven was, om dat de geen, die van hem overwonnen en ter neer geleit was, *Herkules* genaemt wiert, met een zelven name, als de helt *Herkules*, zoo hebben zy dezen *Diognetus*, als eenen helt geëert.

Ptolem.

De *Kreters* hebben ook zeker feest van eene onzekere maeght geviert, waer in zy het beelt van eenen man zonder hooft vertoonden, die zy zeiden *Molus* te zijn, en zonder hooft gevonden wert, na hy eene nymf verkracht heeft: aldus schrijft *Plutarchus*. *Wanneer ik een lange wyle op* Kreta *vertoeft had, zoo vernam ik, dat aldaer zeker ongerijmt feest geviert wert, in het welk zy ook een hoofdeloos beelt van eenen man vertoonden. Zy zeggen, dat dees* Molus *was, va-*

De Orac. Def.

vader van Moriones *en* Idomeneus, *die hoofdeloos gevonden wiert, wanneer hy eene nymf verkracht had.*

De *Kreters* eerden ook *Diana*, onder den naem van *Britomartis*, en *Diktynna*, dewelke by *Apuleus*, *Diana Diktynna* genoemt was. *Britomartis* was in de lanttale, *zoete maeght*, gezeit: want *Brity*, betekende by de oude *Kreters zoet*, en *Martis*, een *maeght*. *Britomartis* was de dochter van *Jupyn* en *Karma*, en in de stad *Ceno* geboren. Zy was by *Diana*, om de oeffeningh der jaght, zeer lief en aengenaem, en ook aen *Diana* toegewijdt.

Hierom noemt de poeët *Kallimachus* *Britomartis* een herten dootster, en wel-doel-schietster en nymf *Gortynis*. Wanneer deze *Britomartis*, in het jagen van eenen bergh, in zee gevallen was, wert zy van *Diana*, in wijd uitgestrekte vis-netten ontfangen, en aldus behouden: waer voor zy *Diana*, gebynaemt *Diktynna*, dat zoo veel als nettigh gezeit is, een kapel stighte.

Zoo *Pausanias*, en andere schrijven, zou *Britomartis*, wanneer zy in het jagen en lopen vermaek schepte, en daer door by *Diana* zeer bemint was, in het vluchten voor *Minos*, die haer zoght te verkrachten, haer zelve in netten, die tot het vangen van visschen uitgespannen waren, gesmeten hebben. Maer *Diana* had haer tot een goddin gemaekt. En niet alleen eerden de *Kreters*, maer ook *d'Egineters*, zeggende: dat *Britomartis* haer op het eilant verschenen was. By *d'Egineters* wert zy *Aphea*, en by de *Kreters*, *Diktynna*, gebynaemt. En hoewel haer lichaem, door de visschers, uit netten genomen wiert, zo ontstont evenwel, door dit bedrijf van *Minos*, op *Kreta* eene pest, die d'inwoonders niet konden ontgaen, voor al eer zy, ter eere van *Diana*, eenen tempel gebouwt, en haer *Diktynna*, na de netten, genoemt hadden: want *Diktys* bediet op Grieksch een vischnet. D'oude Grieksche poëet *Kallimachus* schijnt *Pausanias*, en andere, in deze fabel en vercierſel van *Britomartis* en *Minos* voorgegaen te zijn: want dees zinght aldus: *De herten-schietster en wel doelwit-mikster* Britomartis, *op de welke* Minos *t'eener tijd, door minnedrift, ingenomen was, liep langhs de bergen van* Kreta.

Maer de nymf verberghde haer, nu onder dichte eiken, en bywijle in moerasschen. Hy liep negen maenden over heuvelen en steile rotzen, en staekte het vervolgen niet, tot dat zy byna gevat was. Doch zy sprongh van een hogen top in zee, en viel in visschers netten, die haer behoudenis waren. Hierom hebben daer na de Cydoniers *de nymf* Diktynna, *en den bergh, van waer de nymf viel,* Dikteus *genoemt: zy rechten voor haer altaren op, en bouwden kerken.* Doch andere verwerpen, by *Strabo*, dit gevoelen van *Kallimachus*, en zeggen, dat het niet wel van hem gezeit zy, dat *Britomartis*, vluchtende voor het gewelt van *Minos*, van den bergh *Dikte*, in de visschers netten zou gesprongen, en zy hierom *Diktynna* van de *Cydoniers*, en de bergh *Dikte* genoemt zijn. Want *Cydonie*, dat op het Wester-eind des eilants leit, was niet geheelijk na by dese plaetsen gelegen.

Maer zoo *Diodoor* wil, was *Britomartis*, als eenigen zeggen, hierom *Diktynna* genoemt, dewijl zy de jaegh-netten zou uitgevonden hebben. Zy verkeerde (zeid hy) veel met *Diana*: om welke oorzake eenigen ook gemeent hebben, dat *Diktynne* en *Diana* een en dezelve zy, en dezelve goddin by de *Kreters* met offerhanden, en stichten van kerken geëert wort. Maer de genen, die meinen, dat zy hierom *Diktynne* zou genoemt zijn, om dat zy haer toevlught in de visch-netten nam, wanneer zy van *Minos*, om het byslapen, vervolgt wiert, dwalen van de waerheit: want het is niet waerschijnelijk, dat de goddin, dochter van den grootsten der goden, tot die onmagt zou vervallen zijn, dat zy om hulpe der menschen zou geroepen hebben. Ook is het niet billijk, *Minos*, die eendraghtiger stemme gezeidt wort, een rechtvaerdigh gewisse en loffelijk leven nageboótst te hebben, zoodanige ongodvruchtigheit op te leggen en aen te wrijven. Dus verre *Diodoor*. Lib. 5.

Her beelt van *Britomartis*, door *Dedalus* gemaekt, stont in de stad *Olus*, als ook in *Cherronesus*, de scheeps-timmerwerf der stad *Likius*. In de stad *Gortys* stont een tempel van *Diktynna*, en in de stadt *Cydonie* een Pausan. Strabo lib. 10. Herod. lib. 3.

kapel van *Diktynne*: als ook by de *Polyrrheniers*.

Philostr. de Vit. Apollon. In dezen tempel, als in eene zeer heilige plaetse, werden by ouds groote goederen en rijkdommen te bewaren geleit: waer by, tot bewaring, zeer verwoede honden gestelt werden, daer geene beeren noch andere dusdanige dieren tegen op moghten. In dezen tempel mogt niemant, als bloots voets, gaen.

Solin.

Æmi. prob. *Hanibal*, na door *Antiochus* verjaegt was, quam, uit vreze van overgegeven te worden, op *Krete* by de *Gortyners*, om aldaer t'overleggen, werwaerts hy zich begeven zou. Dees schrandere man zag wel, dat hy in groot gevaer zou zijn, 't en ware hy zich niet wel te voore voorzien had, om de gierigheidt der *Kreters* te verzaden: want hy braght veel gelt met zich, waer van hy wel wist, dat het gerucht liep: dies bedagt hy desen vond. Hy deed vele emmers of vaten vol loot, en bedekte die boven met gout en zilver, en steldeze in den tempel van *Diana*, in tegenwoordigheidt der *Gortyniers*, te bewaren; onder schijn van zijn fortuin en middelen aen hunne trouwheid te betrouwen.

Aeloude Kreters tot het Kristen geloof bekeert. De oude *Kreters* hebben het Kristen geloof omhelst: eerst door onderwijs van den Apostel *Paulus*, en daer na, door beright van *Titus*, zijn leerlingh; dien hy schrijft op *Kreta* gelaten te hebben: want aldus schreef hy aen *Titus*. *Ik heb u om dies wille op* Krete *gelaten, op dat ghy het overigh zou verbeteren, en van stad tot stad ouderlingen stellen, gelijk ik u belast had.* Dees *Titus* is aldaer, door den Apostel *Paulus* d'eerste tot bisschop gestelt: als blijkt uit eene onderschrijvingh van eenen brief van den Apostel *Paulus*, aen den zelven *Titus*: *Aen* Titus, *d'eerste verordende Bisschop van de kerke der* Kreters, *uit* Nikopolis, &c.

Cap. 1.

Het zelve getuigen ook *Eusebius*, *Hieronymus*, *Sofronius* en *Isidorus*: derhalve is zijn gedachtenis van de *Kreters*, die het Kristen geloof omhelst hebben, op den vierden van Louwmaent geviert: aldus leestmen in het Roomsch Martelaers-boek, op dien dagh. *Op* Kreta, *de geboorte plaetse van den heiligen* Titus, *die van den Apostel* Paulus, *tot Bisschop der* Kreters *verordent is: en, na het preek-ampt zeer getrouwelijk volbraght, en een zaligh eind gekregen te hebben, in de kerke begraven is, daer in hy, van den Apostel zaliger, tot een waerdige dienaer gestelt was.* Ziet pag. 21

Namaels heeft ook *Dionysius*, Bisschop van *Korinthen*, eenen brief aen de *Kreters* geschreven, om hen in het geloof te bevestigen: gelijk ook in het byzonder aen de *Gnossiers* en aen *Pinytus*, dier bisschop, als *Hieronymus*, *Sofronius* en *Honorius* breder melden. Na verloop van tijd, en aenwas van den Kristen gods-dienst, onder de Kristen vorsten, zijn op *Kreta* verscheide bisdommen gestelt, en ingevoert.

Kreta was, onder d'een en tachentigh *Metropolitanen*, die onder den Patriarch van *Konstantinopelen* stonden, de dertighste in orde: maer verkreegh namaels de zeven en dertighste plaetse. Leon. Impera. Norell.

Onder den *Kretenser Metropolitaen* stonden, ten tijde van keizer *Leo*, twalef bisdommen: als het bisdom of de bisschop van *Gortyne*, d'eerste: de tweede was van *Knossus*, de derde van *Arkadie*, de vierde van *Cherronesus*, de vijfde van *Aulopotamus*, de zeste van *Agrium*, de zevende van *Lampa*, de achtste van *Cydonie*, de negende van *Hiere*, de tiende van *Petre*, de elfde van *Citeum*, en de twaelfde van *Cissamo*. Leonis Norell.

Verscheide bisschoppen der stad *Gortyne* werden gedaght: als *Cyrillus*, die als martelaer onder keizer *Decius* stierf. Een ander van een zelven naem, en ook martelaer, wert door de *Saraçenen* gedoodt, wanneer die *Kreta*, ten tijde van den Griekschen keizer *Michaël Balbus*, veroverden. Ook wert *Ikonius* als bisschop in *d'Efeser*, *Martyrius* in d'eerste *Chalcedonische*, *Theodotus* in de tweede, en *Basilius* in de derde *Chalcedonische* kerken-raed, en *Philippus*, by *Hieronymus* en *Eumenus*, in het martelaers-boek, gedagt. Drie bisschoppen der stad *Knossus* worden gedaght: als *Zenobius*, in d'onderschrijving van *d'Efeser* kerken-raedt, *Gennadius* in de *Chalcedonische* en *Pinytus*, by *Hieronymus*, in het martelaers-boek. De scrip. Eccles.

Een bisschop van *Arkadie*, *Johannes*, wort in de tweede *Nicener* kerken-

ken-raedt gedaght, een van *Cherronesus*, *Anderius*, in *d'Efeser* kerken-raed, en *Sisinnius*, in de derde *Konstantinopolitaner*, en ook in de tweede *Nicener* kerken-raedt.

Een bisschop vande stad *Lampe*, *Paulus*, wort in *d'Efeser* kerken-raed gedaght: en *Demetrius* in de *Chalcedonische*, *Joannes* in derde *Konstantinopolitaensche*, en *Epiphanius* in de tweede *Nicener* kerken-raed.

Een bisschop van *Cydonie*, *Nicetas*, wort in de derde *Konstantinopolitaensche* kerken-raedt gedaght: en *Meliton* in de tweede *Nicener* kerken-raedt.

Eindelijk wort een bisschop der stad *Cissamo*, met name *Theopemptus*, in de derde *Konstantinopolitaner* kerken-raed genoemt, en *Leo* in de tweede *Nicener* kerken-raedt. Na keizer *Leo* zijn noch meer byzondere bisdommen gekomen. *Eusebius* wort, in de *Chalcedonische* kerken-raed, bisschop der stadt *Apollonie* genoemt: *Paulus*, bisschop van *Kantanus*, in dezelve kerken-raed: *Georgius* in de derde *Konstantinopolitaner* kerken-raed, en *Fotinus* in de tweede *Nicener* kerken-raed gemelt. *Eufrates*, bisschop der stad *Eleutherne*, wort in de *Chalcedonische* kerken-raed gedaght, *Epifanius* in de tweede *Nicener* kerken-raed: en in dezelve kerken-raed *Theodorus*, bisschop van *Heraklea*, en *Leo*, bisschop der stad *Fenix*. Eindelijk wort *Cirillus*, bisschop van *Sibyrtus*, in de *Chalcedonische*, en *Theodoretus* in de tweede *Nicener* kerken-raedt, genoemt.

Eindelijk zijn veele Kristenen, om het Kristen geloof, op dit eilant gemartelarizeert, als (behalve de bovengemelde) bisschop *Myros*, daer na *Theodulus*, *Saturninus*, *Euporus*, *Gelasius*, *Euniceanus*, *Setikus*, *Cleomenus*, *Agathopus*, *Basilides* en *Euaristus*. (Martyr. Roman.)

Onder de Grieken hadden de *Kreters*, zoo *Plato* getuight, d'oudste en beste wetten van allen; want de wetten der *Kreters*, zeid hy, zijn niet vergeefs, by al de Grieken, boven mate hoogh geacht; dewijl zy recht ingestelt zijn, en maken de genen, die dezelve gebruiken, gelukzaligh: want zy beschaeren alle goederen. En ook (Oloude wetten der Kreters.) geen wonder, dewijl de *Kretenser* wetten *Jupyn* toegeschreven werden, die dezelve aen *Minos* ter handt gestelt had.

Ook getuight *Pausanias*, hoe de *Kreters* zelfs zeiden, dat hen de wetten door *Minos* gegeven waren, en dat *Minos* over de wetten, zonder God, niet raedpleeghde. (In Lacon.) Allermeest yverde en arbeide *Minos*, om de burgers vroom, en der wetten gehoorzaem te maken.

Andere, als *Strabo*, willen, dat *Minos* slechts een nabootser van zekeren ouden *Rhadamanthos* was, die eene broeder van eenen zelven name had. Dees *Rhadamanthos*, zeid *Strabo*, was d'eerste, die het eilant door wetten, en byeen- (lib. 10.) woningen van steden en politijen schijnt getemt, en zedigh gemaekt te hebben: dewijl hy veinsde ieder raedtslot of besluit, dat afgekundight wert, van *Jupyn* gebraght te hebben. (ziet pag. 193) *Minos* zou ook dezen *Rhadamanthus* nagebootst hebben, en was, zoo hy den schijn gaf, in *Jupyns* hol neergestegen, en negen jaren daer in verbleven, en had eenige geboden of wetten mee gebraght, die hy zeide van *Jupyn* te zijn.

Onder die wetten worden, by *Plato*, in't byzonder twee gedaght, die hy boven mate prijst. Een dezer wetten verbood, met elkanderen niet tot dronkenschap toe te drinken: d'andere wet was, waer by verboden wert, dat niemant van de jongelingen moght de wetten onderzoeken, of zy goet of quaet waren: maer zy mosten alle, met eener stemme, en uit eenen mont toestemmen, dat alle de wetten wel lagen: naerdien de Goden die ingevoert hadden. Indien iemant anders zeide, die wert geenzins by de toehoorders geleden of gedult. Maer indien iemant van d'oude luiden daer in iet te berispen had, die sprak daer van by eene overheit of leefgenoot, en niet in het byzijn van eenen jongeling. *Talos*, dienaer van *Minos*, liep alle jaren driemael rontom het eilant, van vlek tot vlek, en deed daer in de wetten, die hy op kopere taferelen of platen geschreven had, onderhouden.

Behalve *Minos* wort noch een zeer oude wetgever, *Onomakritos*, gedaght, die voor den eersten gehouden wort, die ervaren in de wetten was: maer hy

hy had zich op *Kreta* geoeffent: hoewel hy een *Lokris* van geboorte, en een fpitsbroeder van *Thales* was.

Aeloude overheden of Majestraten van Kreten.

De hooge overheidt of majestraetfchap bezaten de genen, die *Kosmers* genoemt werden, en waren tien in getale. Ook getuight *Strabo*, dat de *Kreters* tien vorsten of overheden kozen.

Aristot.

D'opperste, onder deze, wiert *Protokosmos*, dat is, d'eerste *Kosmos* genaemt: als blijkt uit het volgend oud opschrift, in de puinhopen der stad *Lyttos* eertijds gevonden. ΛΥΤΤΙΩΝ. Η. ΠΟΛΙΣ. Τ. Φ. ΛΕΟΝΤΙΟΥ. ΥΙΟΝ. ΚΥΡΕΙΝΑ. ΑΚΕΣΤΙΜΟΝ. ΠΡΩΤΟΚΟΣΜΟΝ.

Die dit ampt bekleden, wierden gezeit, te *Kosmein*. Deze *Kosmers* hadden ook het gebiet en bewint, over oorlogh en krijghs-zaken. Hierom wort *Kosmos*, by *Hesychius*, een veltheer uitgeleit.

De *Kosmers* werden niet uit alle man, maer uit zekere geslaghten gekoren, en gingen alle jaren af: want zy bleven niet meer als een jaer in dienst.

Aristot.

Wanneer eenigen *Kosmers* zamen-rotten, verjoegen hun ampt-genooten of het gemeene volk hen. Ook was den *Kosmers* geoorloft zich tusschen tijde van de heerschappy t'ontslaen.

Aristot.

In zaken van groot belang, gebruikten de *Kosmers* zekere raets-genooten of ouderlingen genoemt, die uit de genen gekoren waren, die het ampt van *Kosmers* te voren bedient hadden. Of in dit ampt genootschap, zo *Strabo* schrijft, werden de genen gestelt, die der heerschappy van *Kosmen* waerdig geacht, en anders ook achtbaer geoordeelt waren. Deze ouderlingen waren ten getale van acht en twintigh, die dat ampt den ganschen tijdt des levens bekleden, en waren ook niet gehouden aen iemant van hun doen rekenschap te geven.

Het ampt-genootschap self wert *Geronia* genoemt, dat zoo veel gezeidt is, als ouderlingschap. Behalve deze waren'er ook overheden, *Hippers*, dat zijn ruiters, genoemt, die paerden hielden.

Oude Kretensers in gezelschappen verdeelt.

Al de burgers, die onder gehoorsaemheidt der Majestraet of overheidt stonden, waren in zekere *Hetairias* of eetgenootschappen, maetschappijen of gezelschappen verdeelt, die de *Kretensers*, op Grieksch, *Andreon*, of, in het meerfout getal, *Andrea* noemden: dat zoo veel als manlijkheden gezeit is. Deze *Andrea* waren als geheime raedhuizen en byeenkomsten der grooten.

Diosc.

In deze algemeene eetgenootschappen braght elk de tiende van zijne gewonne vruchten: en d'inkomsten der stad verdeelden de opzienders der stad onder ieder huis-gezin. Aldus schrijft ook *Aristoteles* in de volgende woorden: *Op* Kreta *wort een gedeelte van alle vruchten vee, gemein gelt en tollen, die de* * Periecers *betalen, voor de goden en gemene ampten verordent: en ook een gedeelte aen de eetgenootschappen toegeschikt: dies zy alle, zoo vrouwen, kinderen als mannen, uit het gemeen gevoet worden.*

* Lat. knechten.

Ieder knecht braght, tot hooftgelt, een *Eginetische* stater op. In ieder stad waren twee huizen, tot deze eetgenootschappen geschikt. Het een wert *Andreon* genoemt, daer in de burgers zamen aten: en het ander, op Grieksch, *Cemetrium*, dat is, slaep-plaetse, waer in de vreemdelingen sliepen.

Dosiad. Eustat.

In het eethuis stonden eerst twee tafelen, de gast-tafels genoemt, aen de welke de vreemdelingen, die aldaer verschenen, zaten. Daer na stonden andere tafels. Aen eenen ieder wert een even groot gedeelte uitgereikt, maer den jongelingen half zoo veel gegeven: ook raekten die niet met allen aen. Daer na wiert op ieder tafel een drink-beker gestelt, met gemeenen wijn daer in, waer uit zy alle, dien deze tafel gemeen was, dronken. Voor kinderen of jongelingen wert een gemeene kroes, met gemengden wijn, opgezet. Den ouden was geoorloft zo veel te drinken, als zy wilden. Een vrouw nam opentlijk het beste van 't geen, dat op tafel gezet was, af, en zette het den geenen, die in den oorlogh, of in kloekzinnigheit vermaert waren, voor: want een vrouw was over ieder eetgenootschap gestelt, en sloegh dat gâ, die drie of vier mannen uit het volk, tot haren dienst, had. Eenen ieder van die volgden twee dienaers voor houtdragers, die in de Grieksche lant-tale *Kalophoren* in een zelven zin genoemt wierden.

Na het avontmael raedt-pleeghden zy gewoonelijk over 's lants zaken, hael-

haelden daer na hunne oorloghs-daden op, prezen vroome en deurluchtige mannen, en vermaenden de jongelingen tot ſtrijtbaerheit, en wel te doen.

Staet der oude *Kretenſer* knechten, &c.

D'OUde *Kretenſers* gebruikten, tot knechten of ſlaven, jongelingen, die in den bloem van hunne jeugt waren, en met een eigen naem *Afamioten* en *Periecers* genoemt waren: die zy eigentlijk op het lant gebruikten, om den lant-bouw gâ te ſlaen, en aldaer woonden: want die in de ſtad gebruikt werden, waren *Chryſoneters* geheten.

Ook waren'er tuſſchen vrye luiden en knechten, die *Klaroten* geheten wierden: alzoo genoemt, als of zy door lotingh, tot knechten, uit den oorlogh wegh-gevoert waren: want die bediedenis heeft het woort *Klaroten* in het Griekſch.

Deze knechten, *Klaroten*, hadden in de ſtad *Cydonia*, uit krachte der wetten, eenige vrye feeſt-tijden, op de welken gene vrye luiden in de ſtad moghten treden: maer die knechten beheerden dan alles, en hadden ook de maght, om vrye luiden met ſwepen te ſlaen.

Ook dienden de heeren op het feeſt van *Merkurius* den knechten, wanneer zy aten. Deeze waren byzondere knechten, of knechten van byzondere luiden: want 's lants of algemeene knechten werden, by d'oude *Kretenſers*, *Mnoïters* geheten.

Dood-gravers, of die tot het begraven der lijken geſtelt waren, waren *Ergatones* genoemt.

lutarch *Katakauters* waren geene knechten noch burgers: maer ſtonden onder de majeſtraet, doch waren hun eige man.

:rabo. Die op een zelven tijdt uit het *Agelas* of kinder-huis gekooren waren, wierden gedwongen alle te gelijk te trouwen: hoewel de getrouwde dochters niet aenſtonts by hen gebragt wierden; maer wanneer zy bequaem waren, om huis te houden. Broeders en zuſters moghten aldaer met elkanderen trouwen. Wanneer eene zuſter aen den broeder trouwde, dan was de bruidſchat het halve gedeelte van 's vaders erfgoet. Maer om niet met kinderen te veel bezwaert te worden, zoo was, door de wet, echt-ſcheiding, en 't plegen van liefde of minne, met jongens of knechtkens toegeſtaen.

(uwe- k en ouwen :r Kre- nſers.)

Jongens-liefde.

Ook waren de *Kretenſers* gezeit, d'eerſte minneliefde met knechtkens gepleeght te hebben, gelijk dat ook by hen gene ſchande was.

Ook getuight *Atheneus*, dat de *Kretenſers*, van de *Chalcedonenſers*, op het eilant *Eubea*, wonderlijker wijze met minne-liefde tot jongens ingenomen waren: het zelve beveſtigen *Heſychius* en *Filoſtratus*.

Doch deze liefde, daer mede d'oude *Kretenſers* tot jongens ingenoomen waren, beſtont in gene onkuiſche of vuile liefde: gelijk *Atheneus*, en andere willen: maer in een kuiſche liefde, zonder iet verders, door hen daer in beſtaen, of vleeſchelijke of lichamelijke welluſte met de jongens, gepleegt wert: gelijk aldus zeker Griekſche ſchrijver *Maximius Tyrus*, ſchrijft. *Het wort den* Kretenſer *jongelingh tot ſchande gerekent, niet te beminnen: maer het wort ook eenen* Kretenſer *jongeling tot ſchande gerekent, zich met de liefde van eenen jongen te beſmetten. O! fraei getemperde wet, met kuiſchheidt en liefde vermengt.*

Deſgelijx ſchrijft *Cicero*, dat het den jongelingen tot ſchimp ſtrekte, indien zy gene minnaers hadden. Doch zoo *Strabo* melt, ſtrekte het den jongelingen, die ſchoon van gedaente, en van deurlughtigen geſlaghte waren, tot ſchimp en hoon, geene minnaers te krijgen.

By de *Kreters* was een byzondere maniere van jongens-liefde: want een minnaer bequam de geliefde jongen niet door overreding, maer door ſchakingh. De minnaer voorzeide drie of meer dagen den vrienden te voore, dat hy eene ſchaking zoude doen. Het ſtrekte dan den vrienden tot ſchande, den jon-

jongen te verfteken, of den gebruikelijken wegh niet te laten gaen, quanfuis als of zy daer door te kennen willen geven, dat de jonge onwaerdigh was, zoodanigen minnaer te erlangen. Derhalven quamen zy dan by een. Indien nu de fchaker den jongen zijns gelijk, of waerdiger dan hy was, dan achtervolghden zy den fchaker, en worftelden, in fchijn, tegen hem middelmatigh, om de gewoonte te voldoen, en keerden vrolijk en bly te rugh. Doch indien hy den jongen onwaerdigh was, dan ontweldigden zy hem den zelven. Zoo verre vervolghden zy hem, tot datmen aen het *Andreon* gekomen was. Hy voerde den jongen, met gefchenken begiftigt, na wat plaetfe hy wilde, 't zy na de bergen of na zijn eigen lant. Die de fchakingh hadden bygewoont, volghden na, hielden gaft-malen, en trokken ter jaght, twee maenden of zeftigh dagen langh: (want niet langer was het geoorloft den jongen te houden) en keerden dan weer na de ftad. De jongen wiert eindelijk losgelaten, en kreegh tot gefchenken een krijghs-rok, os en beker. Deze waren gewonelijke of wettige gefchenken, beneffens meer andere, en veel koftelijke dingen: zulx de vrienden, om de menigten van onkoften, daer ook by toe leiden. De gefchaekte offerde dan aen *Jupyn* den os, en noodighde de genen, die de fchakingh hadden bygewoont, ter maeltijdt. Daer na melde hy den omgangh of verkeering des minnaers: of hem die aengenaem geweeft ware of niet: want dat gehengde de wet, dat by aldien na de fchakingh den beminden gewelt aengedaen was, zoo was dien geoorloft van den minnaer te fcheiden en hem ftraffe op te leggen. De gefchaekten genoten grote eere: want in de renbanen en byeen-komften bekleden zy de waerdighfte plaetfe, en moghten, met de rok, die hen van de minnaers gegeven was, uitftekend pronken, en niet alleen dan, maer ook, wanneer zy volwaffen waren, een uitmuntend kleet dragen: waer aen ieder gekent wiert, dat hy een gefchaekte jongen geweeft was. De *Kreters* noemden den gefchaekten, of beminden, *Kleinos*, en de fchaker of minnaer *Fletor*. Deze gewoonten en wetten van jongens-liefde, wierden by d'oude *Kreters* onderhouden.

Hera. clid.

Aert en inborft der oude en hedendaeghfche inwoonders.

d'OUde *Kreters* waren, naer het fchijnt, groote lief-hebbers en begunftenaers van geleertheidt en letteren: want zy befchonken den poeët *Homeer*, met duizent penningen, en deden de gifte in het openbaer op een kolom fchrijven: hoewel, op *Kreten*, zijne gedichten laet by hen gezongen waren. Ook gebruikten zy niet gaerne uitheemfche vaerfen, en waren in hunne redenen kort, doch zin-rijk.

Empir. Adverf. Mathem. Desgelijx vervolghden zy over al de redenrijk-kunft, als d'aller vyantlijkfte vyandin: want de *Kreter* wet-gever verbood de genen op het eilant te treden, die op hunne redenen poghten.

Porphyr. lib. 3. de Abftin. In het zweeren van eeden, fchuuwden en mijden zy, met eerbiedigheidt, de namen der goden, maer zwoeren by dieren: als by een gans, hont, en diergelijke dieren: welke wet door *Rhadamanthus* ingevoert was, en hierom ook de wet van *Rhadamanthus* by *Hefychius* genoemt wort.

De fpitsvinnigheit en fchranderheit des vernufts, der oude *Kreters*, blijkt ook hier uit; dewijl door hun vele dingen uitgevonden zijn.

Voor eerft heeft *Kres*, d'eerfte koningh der *Kreters*, vele nutte dingen, voor de *Kreters*, uitgevonden.

Ook getuight *Saluftius*, dat de *Kreters* den gods-dienft uitgevonden hebben.

D'Ideefche Daktylers, hebben op *Kreta* het gebruik van vuur uitgevonden: als ook den aert van koper en yzer, en den arbeit, waer door, en op wat wijze het bewerkt wort. Diodor.

Ook getuight *Strabo*, dat het yzer allereerft door hen bewerkt zy. Desgelijks meldt *Plinius*, uit *Hefiodus*, dat

d'I-

d'Ideesche Daktylers, allereerst het yzer getoont hebben.

Na hen, hebben de *Kureten* het by een houden van schapen, en tam maken van ander vee, en honigh te vergaderen, uitgevonden: als ook de kunst van met pijl en boogh te schieten, en de jaght; daerenboven het gemein gesellschap der menschen, en eetgenootschap: daer na zwaerden, stormhoeden en wapen-dans. Diodoor

Onder de krijghs-werktuigen hebben de *Kreters* den Scorpioen gevonden. *Plato* schrijft de worstel-oeffeningh den *Kreters* toe: die de *Lacedemoniers*, van hen, gelijk vele andere dingen, ontleent hadden. Eindelijk hebben de *Daktylers*, zoo *Diodorus* getuight, de muzijk uitgevonden. Ook eigenden zy zich den vond der letteren toe: die zy hierom *Fenicische* letteren noemden: dewijl zy by ouds op bladen van dadelbomen plaghten te schrijven, die op Grieksch *Fenices* genoemt worden.

Meerendeels zijn de *Kandianen* of Grieksche inwoonders tot slempen, brassen, gulzigh eten en drinken van wijn, en inzonderheidt tot geile wellusten genegen. Voorts leiden zy een lui en slecht leven: naulijx leggen eenigen zich op de letteren of wapenen: de meesten slaen de lantbouw of veehoedery gâ, en weinigen doen hantwerken.

By aldien eenigen edelmoediger van aert de wapenen hanteren, die scheppen meer vermaek in zee, als in lantoorlogen, en worden brave boots-luiden.

Op pijl en boge, na den aert der oude *Kreters*, zijn zy wonder vaerdigh, en niet min als de Turken, afgereght. De meeste evenwel, en allermeest die op het lant leven, zijn tenger, verwijft, loom en traegh, en haters van arbeit; en hebben geene schranderheit by zich.

De volken van *Spachia*, *Sfachioti* gemeenelijk genoemt, die neffens de *Leukos* of witte bergen woonen, overtreffen alle d'andere in strijtbaerheidt en hanteringh van wapenen: want het is een ontemmelijk en verwoet slagh van menschen, en die gewoon zijn meestendeel op roof te leven. Zy zijn de beste en treffelijkste boogh-schieters,

en zeer ſtrijtbaer op den vyant. Hierom worden zy by alle, inzonderheidt die op het eilant wonen, in de grootſte waerde gehouden; en hoogh geaght. Ook worden zy in de tale des lants *Pateren*, dat zijn vaders, genaemt, als of zy beſchermers der vaderlantſche vryheit waren. En niet alleenlijk zijn zy den inboorlingen, maer waren ook eertijds den Venetiaenſchen overheden zelfs, om hunne verwoede zeden, tot vreze en ſchrik.

Men zeid zy wel eer duizent mannen, bequaem om wapenen te voeren, by een konden brengen. Zy leggen zich op den lant-bouw en vee-hoedery, en hebben meenighte van klein en groot vee, en den overvloet van alle dingen.

Zy zijn alle gelaerſt tot den navel toe, en over al, daer zy gaen, met boge, pijl en zabel gewapent. De laerzen hebben zy aen een lange en breede leren riem, daer mee zy het lijf omgorden, vaſt gemaekt, zy dragen linnen broeken, en bedekken met een hembde alleen het overigh lichaem, wiens onderſte gedeelte zy niet in de broek ſteken, volgens gebruik, maer laten het daer boven over heen hangen.

Zy ſcheppen een boven mate groot vermaek in danzen: want de meeſte hunner, ook in 't heetſte van de zon, danzen dagh en nacht, mannen met vrouwen, zonder de wapenen af te leggen, of moede te worden. Ja zy zouden het zich tot ſchande rekenen, indien iemant hunner de wapenen, onder het danzen, af-leide. Zy verſtaen zich ook wonder wel op zekeren dans, de *Pyrriſche* dans by d'ouden genoemt, en danzen dien ook dikwils, die aldus toegaet: Zy werpen het hooft, onder het danzen heen en weer, en ſlaen met zabels op de ſchilden op maet-klank: nu met twee en twee tegen elkanderen te loopen, en dan een kringh te ſlaen, en in 't ronde om te danzen.

Hunne vrouwen gaen met de ſchouwers bloot, en dragen gene kouzen, noch bedekken het hooft, noch blanketten het aengezight: waerom zy bruin van vel zijn, dewijl dat door de hitte der zon verbrant is.

Kolonyen of volk-plantingen der *Kreters*.

Ziet pag. 228. Herod. Strabo lib. 6. Behalve *Hyria*, hebben de *Kreters* ook andere ſteden in *Japygia* geſtigt: want men zeidt de *Kreters* de ſtadt *Brunduſium* bevolkt hebben, die met *Theſeus*, uit de ſtad *Knoſſus*, derwaerts trokken: en daer na ook de genen, die met *Iapyx* uit *Sicilia* togen.

lib. 2. *Lucianus* gedenkt ook de *Kreters*, die met *Theſeus* aen dien oort landen. De *Kreters* hebben ook de ſtad *Hydrus* in *Italie* geſtigt: want aldus ſchrijft *Stephanus*: *als t'eener tijde een groote droogte ganſch* Krete *plaeghde, trokken zy ter volk-plantingh na andere plaetzen, en ſtighten* Hydrus, *dat toen noch niet geſtight was.*

Strab. De *Kreters* hebben ook de ſtad *Tarentum* in bezit gehadt, te weten: die *Kreters*, die *Minos* na het eilant *Sicilie* vergezelſchapten: want na *Minos* in *Kamikos*, by *Kokalus* overleden was, trokken zy van *Sicilie*, en quamen, op hunne wederkomſte, te *Tarentum* te landen; waer van eenigen namaels om *Adria* te lande omtrokken, en traden in *Macedonie*, daer zy *Bottiers* genoemt wierden.

Eutimus heeft ook van *Kreta*, en *Antiphemus* van *Rhodos* kolonien na *Sicilie* gevoert, en inzonderheidt de ſtad *Gela* geſtight, op het vijf en veertighſte jaer, na *Syrakuſen* op *Sicilie* begon bewoont te worden. Thuci. Schol. Pindar. Athenæus lib. 7.

De *Kreters* hebben ook de ſteden *Minoa*, en *Eugijon* op het eilant *Sicilie* geſtight: want de *Kreters*, na de doodt van *Minos*, wierden door d'onopperhoofdigheid oproerigh. Maer als hunne ſchepen door de *Siciliers*, onderdanen van *Kokalus*, verbrant waren, vergaten zy na hun vaderlandt te rugh te trekken, en beſloten op *Sicilie* te blijven woonen. Zommigen ſtichten aldaer eene ſtadt, die zy, na hunnen koning *Minos*, *Minoa* noemden. Zommigen dwaelden midden door het lant, en ſtichten, na een vaſter oort bekomen te hebben, eene ſtadt, Ziet pag. 2..

ſtadt, die zy na eenen bron, die in de ſtad ontſprongh, *Engyon* noemden: want *Engyon* is op Griekſch een bron gezeit. *Delfi*, nu noch *Delfo*, of *Kaſtri*, of *Salona* genoemt, een ſtad van *Focis*, in *Achaia*, en door het orakel van *Apollo* berught, wort ook voor een kolony der oude *Kreters* gehouden, dier ſchip *Apollo*, onder de gedaente van eenen *Dolfijn*, door zee geleide.

Sofian. Plutarch de Sol. Armin. Theon. in Arat.

Somintha of *Sminthium*, eene ſtad van *Troas*, wert door *Teukrus*, zoon van den *Kreter Scamander*, op vermaen des orakels, geſtight: want als de *Kreters* eene kolonye zonden zenden, zoo ontfingh *Teukrus* van *Apollo* een orakel, dat hy aldaer zou blijven woonen, daer * d'aertboorlingen hem tegen ſtreefden. Wanneer de *Kreters* in het geweſt van *Ilium* gekomen waren, en de muizen des nachts de leeren van hun ſchilden en pijlen der bogen afgeknaecht hadden, wierden zy gedachtigh aen het orakel, en ſtichten aldaer eene ſtad *Sminthium*; en eenen tempel van den *Smintiſchen Apollo*; dewijl de muizen, by de *Kreters*, *Sminthen* genoemt werden. Na zy dan de ſtad geſtight hadden, ſloegen zy zich aldaer met der woon ter neer: en *Teukrus* regeerde als koning: na wien ook de *Teukrers Troïjanen* genoemt wierden. *Strabo*, *Ælianus*, en meer andere ſchrijvers, gedenken ook dezen voorval.

Homer. Scholialt. Ad Iliad. I. Tretres * of aartaten.

Dardanus, uit *Jupyn* en *Elektra*, dochter van *Atlas*, geteelt, trok, op vermaen der goden, uit Italien, of, zo andere willen, uit *Krete*, met een groote meenigte volks, en quam in *Frygie*, een lantſchap in klein *Aſie*, te landen: alwaer hy een ſtad ſtichte, en na zijnen naem *Dardania* noemde.

Onder zijne regeeringh was ook *Teukrus*, met een troep van uitgeleze jongelingen, uit *Kreten* in *Frygie* gekomen, die, uit zijn vaderland verdreven, by *Dardanus* tot rijxgenoot aengenomen wert.

Uit de ſtad *Miletus* hebben de *Kreters* een kolonye na *Jonie*, een lantſchap van klein *Aſie*, onder gelei van *Sarpedon*, overgevoert, en aldaer eene ſtad *Miletus*, na den naem van hunne ſtad, geſtight: hoewel *Ovidius* melt, dat niet *Sarpedon*; maer *Miletus*, de kolonye zou overgevoert, en de ſtad na zijnen naem geſtight hebben. Desgelijx getuight *Pauſanias*, dat *Miletus* uit *Kreta*, (en met hem een krijgs-heir,) die voor *Minos*, zoon van *Europe*, vlughte, aen dien oort aengekomen was, en het lant en ſtad van name verwiſſelt had. Ook maekt *Apollodorus Miletus*, ſtichter der ſtad *Miletus*, in *Jonie*.

Tarrha, eene ſtad aen den bergh *Kaukaſus*, in Indiën, gelegen, was eene kolonye der *Kreters*.

Na *Aſteruſia*, een Indiſche ſtad, aen den bergh *Kaukaſus* gelegen, en alzoo na *Aſteruſia*, een bergh van *Kreta*, genaemt, was ook een kolonye der *Kreters* gezonden. Steph.

De *Kreters* trokken, onder gelei van eenen *Staphylus*, uit *Knoſſos*, en bevolkten het eilant *Peparethos*, en het dicht by gelegen eilant *Naxos*. Marcian Heracleot. in Periegeſ.

Magneſia, een ſtad van klein *Aſie*, was een kolonye der *Kreters*. Het eilant *Paros* was ook eerſt, door de *Kreters* bewoont. Strab. Steph.

Enopion trok met ſchepen na het eilant *Chios*, derwaerts ook zijne zonen *Talus*, *Euanthes*, *Melan*, *Salagus* en *Athamas*, quamen. Pauſ.

Xanthus, een ſtad in *Lycie*, wierd door den *Kreter Xanthus* geſtight, en alzoo na hem genoemt. Steph.

Men zeid de *Kauniers*, of inwooners van *Caunos*, eene ſtad van *Karie*, in klein *Aſie*, uit *Kreten* gekomen waren: want zy zelfs zeiden, zoo *Herodoot* getuight, uit *Kreten* te zijn: hoewel de *Kauniers* hen inlanders of lantzaten van *Kaunos* dunken te zijn. Strabo.

Op het eilant *Rhodos* was een plaetſe *Kretenia* genoemt, die door *Althemenes*, zoon van *Katrius*, bebouwt wiert. Rhod. pag. 65.

Tenarus was eene plaetſe in *Peloponneſus* gelegen, en wort by *Pauſanias* de plaetſe van *Tettix* genoemt: want men zeid de *Kretenſer Tettix*, met eene vloot, derwaerts getrokken was, en aldaer eene ſtad geſtight, en zich met der woon ter neer geſlagen had.

Kaſus, die door *Minos*, uit wangunſt, uit *Kreta* verdreven was, trok met d'aenzienelijkſte *Kreters* na het lant der *Arigivers*, en ſtighte aldaer de ſtad *Kaſiota*. Liban.

Klaros was eene ſtad van *Jonie*, in klein *Aſie*, derwaerts allereerſt de Griekſche *Kreters* gekomen waren, die tot geleider zekeren *Rhacius* hadden. Pauſan.

Pauſ. in Achaic. *Erythros*, zoon van *Rhadamanthos*, heeft de ſtad *Erythra* in *Aſie* geſtight, en alzoo na zijnen naem doen noemen, want *d'Erethrers*, of inwoonders der ſtad *Erythra*, zeiden zelfs, dat zy van begin af, met *Erythros*, uit *Kreta* gekomen waren, en dat hy de ſtichter der ſtad was.

Steph. *Vienna*, een ſtad in *Vrankrijk*, en nu noch by de Françoiſen *Vienne* genoemt, wiert door de *Kreters* geſtight, en na de ſtad *Vienna*, op *Kreta*, alzoo genoemt. Want wanneer t'eener tijde een groote droogte ganſch *Kreta* plaegde, trokken de *Kreters* na andere plaetſen met der woon: zommige gingen * *Hydrus*, in *Italie*, ſtichten, daer toen noch gene ſtad gebouwt was. * N Otr[a]o

Wanneer nu hen een orakel geuit was, dat zy zich daer hadden met der woon ter neer te ſlaen, daer zy d'allerpoelrijkſte plaetſe zouden vinden, zoo hadden zy zich aen den * *Rhodanus*, een ſtroom van *Vrankrijk*, die poeligh was, neergeſlagen, en de ſtad *Vienna* genoemt: dewijl een der maeghden, die met hen waren, met name *Vienna*, onder het gaen ter rei, door eene ſplete in d'aerde verſlonden was. * N Rhoe.

Viervoetige dieren en vogelen, &c. van het eilant *Kandia*.

Rammen. MEn heeft'er een ſlagh van rammen, die met groote troepen, en niet weiniger als d'andere, gemenelijk gezien worden, te gaen weiden: inzonderheid op den berg *Ida*. Zy worden by de herders in de lant-tale, *Striphocers* of *Strepſicheros* of *Striphoceli* genoemt. Zy zijn niet groter als gemene rammen, doch verſchillen hier van de hierlantſche rammen, dat die omgeboge en kromme hoorens hebben: maer deze rammen van *Kandia* hebben recht opſtaende, en rontom ſlekswijs uitgedraeide of gevoornde hoornen.

De-

Deze rammen, en dier ſchapen of oyen, blijven ook des nachts veiligh op de weiden: dewijl op *Kandia* gene wolven, noch eenigh ander verſcheurend gedierte is. Zy hebben ongemeene grote hoornen, en eenige vier ellen lang: dies met recht te verwonderen is, hoe zulken klein beeſt zulke zware hoorens dragen kan. De hoornen hebben zoo veele dwerze ſtralen of draien, als de ram jaren heeft.

Bokken. Daer houden ook op de bergen en klippen zekere wilde bokken en geiten, in grote menigte, van ontrent de groote als een tamme geit, en van een zelve aert en natuur: want zy leven beide op rouwe klippen, doch zy hebben geen minder vleeſch, als een hert, en ook deſgelijx geelaghtigh en kort hair, en geen geiten hair. De mannetjes hebben een zeer langen en zwartaghtigen baert, dat geen ander dier met herten hair heeft: behalve dat, worden zy in den ouderdom grys, en hebben langs de rugh in de lengte een zwarte ſtreep lopen.

Deze wilde bokken zijn wonder vlugh en ſnel in het lopen, en ſpringen van d'eene op d'andere klip, ſchoon die zes ſchreden van elkandere ſtaen.

Deze bokken en geiten worden aldus, by de Griekſche boeren, met pijl en boge gevangen. Wanneer zy de jongen van een wilde geit, die op de bergen om her dolen, kunnen vangen, die voeden zy by de tamme geiten op, om hen tam te maken.

Deze getemde geiten binden zy op een bergh aen zekeren oort vaſt, daer de wilde mannetjes of bokken gewoonelijk voor by komen. Maer de wiltſchut of boogh-ſchieter verberght zich, onder heggen en ſtruiken, een ſtuk weegs van daer, van de wint af: naer dien hem wel bewuſt, dat deze bokken, op een afſtant van hondert treden, hem zou konnen rieken. Wanneer een mannetje een wijfje aentreft, dan blijft het ſtaen, waer op de jager dan met pijlen ſchiet.

Indien de bok een kleine wonde gekregen heeft, of anders het yzer van de pijl in de wonde is blijven ſteken: dan neemt hy zijne toevlught tot het kruit *Diktamnus*, dat op de rotzen groeit, door het welk t'eeten, hy in 't kort geneeſt, en de pijl uitvalt.

De Françoiſen noemen deze bokken *Bouceſtain* , die ook in *Vrankrijk* op de bergen, en inzonderheit op ſteilten en klippen, houden.

Oppianus gedenkt *Kretenſer* rammen, met een roode en wolhairige vaght, en vier horens, zulx die beter geiten als ſchapen gelijken, in de volgende woorden: *Op de grenzen van het uitterſte* Krete, *en op het lage lant van* Gortyne, *zijn roode en vier-gehorende rammen. De wol op 't lijf is purperaghtigh, veelvoudigh en niet tenger: zy zijn byna, door de zeer rouwe vacht, geiten en niet ſchapen gelijk.*

Daer is zeker vogel zeer gemeen, dien men over al ziet vliegen, hoewel hy op andere plaetſen zoo zelden valt, dat hy den Grieken, die de middellantſche plaetſen bewonen, onbekent is.

Vogel Merops of Apias. Hy wert by de oude Grieken *Merops*, en by den Latijnen *Apiaſter* geheeten: maer de Griekſche *Kreters* noemen den zelven vogel *Meliſſophago*, dat met het Latijnſch woord overeenkomt, en byeneeter bediet: want in het vliegen door de lucht aeſt hy byen: op Griekſch nu heet een beye *Meliſſa*, gelijk op Latijn *Apes*.

By de Hooghduitſchen wort dees vogel in een zel ven zin Imben wolf ge heeten.

Hy vlieght niet alleen, maer by ſcholen, en inzonderheit langs de bergen, waer op de oprechte thym groeit, om de byen, die daer uit haer honigh en voetſel zuigen, t'aezen: waer van hy ook den naem bekomen heeft.

Deze vogel is zeer fraei van verruwe of kleur, en alzoo gloeiend en bloozend, als de kleur van een papegay is. Zijn geluit of ſtem wort verre gehoort, en is ſchel, en klinkt by na, als of iemant grul gru ruu rul riep.

De jongens vangen dezen vogel, om zijne byzondere ſchoonheidt, met ſtapels aldus. Zy ſteken een ſpelt, als een viſch-angel krom gebogen, midden door de ſtapel, en houden het eind van de draet, die met het ander eind aen het hooft van de ſpelt gebonden is, in de hant. De ſtapel, dus met de ſpel doorgeregen, vlieght des niettemin door de lucht. Wanneer nu de vogel de ſtapel ziet, ſchiet hy ſchichtigh daer op toe, ſlokt den zelven met de ſpelt in, daer aen hy met de tonge of hals vaſt raekt, en wort dan, met de draet in te palmen, gevangen.

Bo-

Boven op de kruinen der bergen, houden in groote menighte zekere vogels, die de Grieken nu *Scurapola* heeten, en *Ariſtoteles Korakias*, en *Plinius Pyrrokoraces*, noemt.

De vogel *Petrocoſſipho*, by de *Kreten* en hedendaegſche Grieken genoemt: wort by *Ariſtoteles Cyanos*, en by *Plinius Ceruleus* geheten.

Daer zijn ook nachtegaels, die de Grieken nu noch *Adoni* of *Aidoni* noemen: want d'oude Grieken noemden den nachtegael *Aëdon*. Hy hout op hooge klippen, is kleinder als een *Meerle*, en ganſch blaeu, en heeft ook by na een ſtem of geluit, als dat van een *Meerle*. Hy wort in de kouw gehouden, om zijn aengenaem gezangh, en van daer in kouwen na *Italie* by wijle overgebraght: zomtijds worden de jongen uit het neſt genomen, en 's menſchen ſtem geleert na te bootſen.

Op *Kandia* is de vogel *Caprimulgus*, dat is, geiten-melker, en anders by de Vlamingen een dwacs genoemt, zeer gemeen, tegen het gevoelen van *Solinus*: Hy vliegt des nachts met groot geſchrei en gedruis door de ſteden, en ziet des daeghs alzo weinigh, als een nacht-uyl. Hy is van de grote en dikte als een koekoek, en houd op *Kandia* op de klippen, aen zee. Hy doet den vee-hoeders grote ſchade, met de melk des nachts (want zy drijven het vee des nachts niet onder dak) uit de uyers der geiten te zuigen.

Zee-duikers. Daer is een byzonder ſlagh van zeeduikers, die onder water zwemmen, en van alle andere zee-duikers verſchillen. *Ariſtoteles* noemt die *Ethia*; maer de *Kretenſer* ſtrant-luiden *Vuttamaria*, en *Kalikaxzu*. Zy zijn van groote als een teelingh, met een witten buik, en platte kop, die, als ook de rugh, vleugels en ſteert, zwart is. Zy hebben geen ſpoor aen de hiel, dat dien alleen, onder alle andere platvoetige vogels, eigen is. De veren zijn niet anders als zeer dunne dons, die vaſt op de huit zit: de bek is ter zijden hol en by na plat, en meerendeel met dons bedekt, boven zwart en onder wit.

Geen vogel is'er meerder, als die van de François̄en *Pivoine* genoemt wort, en door heggen en ſtruiken vlieght. Het is een vogel over zijn hooft, ſteert, en overigh lichaem zwart: waerom de meeſte Grieken, dien nu doorgaens *Aſprokolos*, dat is, witte aers, in een verkeerden zin, noemen.

De gieren, arenden en valken neſtelen'er niet op eike en andere boomen, gelijk dat gevogelt gemeenlijk doet: maer op klippen en zeer bekommerlijke plaetſen en onaenkomelijke ſteilten: dies de neſten niet als uit zee, van ſchepen kunnen gezien worden. Wanneer zy dan dier jongen of eyeren hebben willen, dan laten zy een langh tou by de klippen neerzakken, wiens een eind aen een pael, boven op den bergh, in d'aerde vaſt gemaekt is. By dit touw laet iemant zich neer, tot aen de neſten van de vogelen, en neemt'er de eyeren of jongen uit, en palmt zich daer na weer by het zelve touw naer om hoog op. Of zy zetten een jongen in een groote korf of mande, en laten dien van boven de klip by een touw neer zakken: dees, by het neſt gekomen, neemt'er de jongen uit, en leitze in de mand: dien zy dan weer opwaerts halen.

Arenden en zwarte gieren houden haer op de bergen, waer op de kudden ter weide gaen. Deze pakken jonge lammeren en geiten op: als ook hazen, indien zy eenige in 't open velt vernemen. Hierom, en om gewin, doen de herders hun beſt, om die te vangen: want de vleugels verkopen zy aen de boogmakers, maer d'afgetrokke vellen aen de bontwerkers.

Daer houden weinig herten: waer over te recht *Solinus* ſchrijft: *de* Kretenſers *lantſtreke heeft overvloedigh veel wilde geiten, maer gebrek van herten. Want men heeft'er eenige, hoewel weinige, en allecnlijk by de ſtad* Cydonia. Aldus ſchrijft ook Plinius: *Wonderlijk is, dat op het eilant* Kreten, *herten, behalve in de lantſtreke der* Cydoniaters, *niet zijn: als ook wilde zwijnen en yzere verkens. Seneka*, in zijn *Hyppolytus*, gedenkt *Kretenſer* hinden.

Daer hielden, zoo *Plutarchus* ſchrijft, zeer kloekzinnige byen, die, wanneer zy voor een windige uithoek of zeehooft zullen vliegen, zich met kleine ſteentjes beladen, om niet in zee weggeſleept te werden.

Jupiter zou aen de byen, voor den weldaet van het opvoeden in het *Ideeſche* hol, een kleure gelijk die van kope-

koper of gout gegeven hebben: ook dat zy door geene koude konden beledight worden. Aldus schrijft *Diodoor*: *men zeid god* Jupiter, *om eene onsterffelijke gedaghtenis van zijnen omgangh of gemeenzaemheit, met de byen, te bewaren, dier kleure en verve verandert, en gelijk als gout-kleurigh koper gemaekt hadde. Dewijl nu de plaetse boven mate hoogh was, en daer op grote en zware winden onstaen, en veel sneeuw viel, zoo had hy de byen, op dat zy, onder het weiden op zeer felle koude plaetsen, geen ongemak zouden lijden, van gevoelen berooft.*

Het is zeker en gewis, dat op den bergh *Ida*, byen gehouden hebben: maer dat de veranderingh van kleur, en de berovingh van gevoelen, om de gemelde oorzake, door *Jupyn*, zou uitgewerkt zijn, is meer als beuzelzinnigh.

Desgelijx melt *Elianus*, dat van de byen, op den bergh *Ida*, die de gedaente van koper verbeelden, en zeer fel staken, by zijnen tijd noch eenige overblijfselen geweest waren.

Op den bergh *Karma* waren ook byen, welker honigh niet door vliegen aengeraekt en geproeft wierdt. Aldus schrijft Plinius: *Een ander wonder van honigh is op* Krete. *De bergh* Karma *is van negen duizent schreden in den omtrek, binnen welk bestek geene vliegen gevonden werden. En de honigh, die aldaer valt, rakenze niet aen.*

Ook waren byen op den uittersten Ooster-hoek des eilants, *Samonium*, nu *Capo Salmoni* geheeten: welker honigh, boven die van andere eilanden, by de ouden geprezen wordt: als ook, by *Plinius* en *Dioskorides*, *Kretenser* wasch.

Daer zijn koekoeken, die by de Grieken *Decocto* geheten worden, dat achtien betekent, uit oorzake deze vogel, met zijn geroep, het woort *Decocto* schijnt uit te drukken.

In de bosschen van hooge bergen, ziet men een groote meenighte van zekere vogels, die d'Italianen *Gallocedrone*, en de Latijnen *Tetrao* noemen. Zy zijn eens zo groot als kapoenen, met eene roode plek ter weder zijde by de oogen, in de slapen: gelijk de vogel *Fezant* heeft. De veren aen de borst zijn blinkend zwart, als de hals van eene duif. Zy hebben op het gansch lijf niet een eenige witte veer, als aen de wieken, en ruige poten, als een velthoen.

Daer houden gene asch-graeuwe of kleine veldt-hoenders of perdrijzen; maer andere rode, van de groote als een haen, die zy doorgaens *Kartuno* noemden.

Daer hout zeker vogel, by d'ouden *Kuruca*, en nu by de Françoisen *Funette brune*, en by de Grieken op *Kandia*, *Potamida* geheten.

Men zeidt deze vogel de jongen van den koekoek byzonderlijk aest. Eenige willen den vogel *Potamida* voor den nachtegael gehouden hebben, hoewel t'onrecht: want de *Potamida* verschilt van den nachtegael, en heeft de poten en bek uit den graeuwen, en aschverwigh van kleure. De nachtegael wort by de Grieken nu *Adoni* of *Aidoni* geheeten.

Men zeid op *Kandia* geen vergiftig gedierte zou houden. Evenwel getuigt *Belon* driederlei slag van slangen op het eilant *Kandia* gevonden te hebben, het een *Ophis*, het tweede *Ochendra*, en derde *Tesloti*, van de Grieken genoemt. *Maer wy derven*, voeght *Belon* daer op, *niet bevestigen, het geen van d'ouden geschreven is, te weten: dat* Kreten *geen vergiftigh gedierte zou voeden: want als wy dat slagh van een slangh, dien wy gezeit hebben met een eigen naem* Ophis *genoemt te zijn, volghden, zoo wiert onze wegh-wijzer, wanneer hy den steen, waer onder de slangh zad te schuilen, opnam, door den zelven in de hant gebeten: en schoon de slangh door de steke bloed had doen uitkomen, zoo volgde evenwel geen ander quaet daer op, als eene lichte wonde.*

Men zeidt ook het eilant *Kandien* geene wolven, vosschen, noch eenigh dodelijk of verscheurend gedierte zou voeden, of voortbrengen: als *Diodoor*, *Aristoteles*, *Solinus*, *Isidorus*, *Elianus* getuigen: behalve zeker vergiftigh ongedierte *Phalangium* geheten. Noit, zeid *Solinus*, voedt *Kreten* wolven, vosschen en andere schadelijke viervoetige gedierten, en geen slangh houd aldaer. Maer een *Phalangium* is'er, een slagh van spinnekoppen. In een zelven zin heeft voor

hem

hem *Plinius* geschreven. *Op het eilant* Kreten *zijn gene wolven*, *noch beeren: en geheelijk gene schadelijke gedierten: behalve een* Phalangium, *een slagh van spinnekoppen.* Desgelijx schrijft *Elianus*, *dat* Kreten, *voor wolven en slypende wilde gedierte, het aldervyandlijkste is. Zoo* Plutarchus en Gregorius Nazianzener *schryven*, *zou* Kreten *wilt-beesteloos*, *dat is*, *zonder wilde beesten*, *zijn.*

En niet alleenlijk voed *Kandien* gene schadelijke gedierten: maer ook, onder de vogelen, gene nacht-uylen; gelijk die, wanneerze van andere plaetsen daer op gebraght worden, aenstonts sterven: als *Solinus*, *Isidorus* en *Elianus*, duidelijk schrijven.

Zoo men *Diodoor* gelooven magh, zouden d'eilanders dien weldaed van *Herkules* bekomen hebben: want hy schrijft aldus: *eer* Herkules *vertrok*, *wert hy praghtig van d'eilanders geëert: en*, *willende den* Kretensers *eene gunste doen*, *maekte hy het eilant zuiver van wilt gedierte. Waerom in de volgende tijden geen wilt gedierte*, *als beeren*, *wolven*, *slangen of andere diergelijke*, *meer op het eilant gebleven waren. En dit had hy gedaen*, *om het eilant achtbaer te maken: waer op*, *naer men beuzelt*, Jupiter *geboren en opgevoed was.*

lian. Of *Jupyn* zelf had, aen 't eilant *Kreten*, dien weldaet verleent, om zijne opvoedingh op het zelve. *Aristoteles* schrijft slechts, hoe gezeid wort, dat hierom op *Kreten* gene wolven, beeren, slangen noch diergelijke wilde dieren vallen, dewijl *Jupiter* op het zelve gebooren was.

En hoewel het eilant geene andere vergiftige dieren bezwarelijk leed, en ganschelijk vry daer van was, zoo wiert het evenwel zeer dikwils met dolheit van honden geplaegt.

erden. De *Kretenser* paerden werden by d'ouden, als by *Oppianus*, geroemt, en inzonderheit over hunnen snellen en langen loop: hoewel niet veele paerden, maer weinig binnen het eilant, om desselfs bergh-rijkheid, gebruikt werden. Als onder andere ook uit het schrijven van *Plato* blijkt, die zekeren *Kretenser Klinia* aldus doet spreken. *Ghy ziet de natuur van de geheele* Kretenser *lantstreke*, *dat die niet vlak is*, *gelijk de lantstreke van* Thessalie; *waerom die van* Thessalie *veel meer paerden gebruiken: maer wy den voetgangh: want die oneffene gelegentheit is tot d'oeffeningh der voetgangen of wandelingh bequamer.*

D'oude *Kretensers* gebruikten evenwel boogh-schutten te paert, als *Plato* te kennen geeft, daer hy zeid: dat de *Kretenser* te paert niet ondienstigh zy.

De *Kretenser* honden worden by de ouden, om hunne scherpheit van reuk, en om de wakker, vlug en bequaemheit ter jaght, geprezen: als *Klaudianus*, *Oppianus*, *Pollux*, *Gratius*, *Plutarchus*, *Elianus* en *Xenofon*, getuigen. Honden

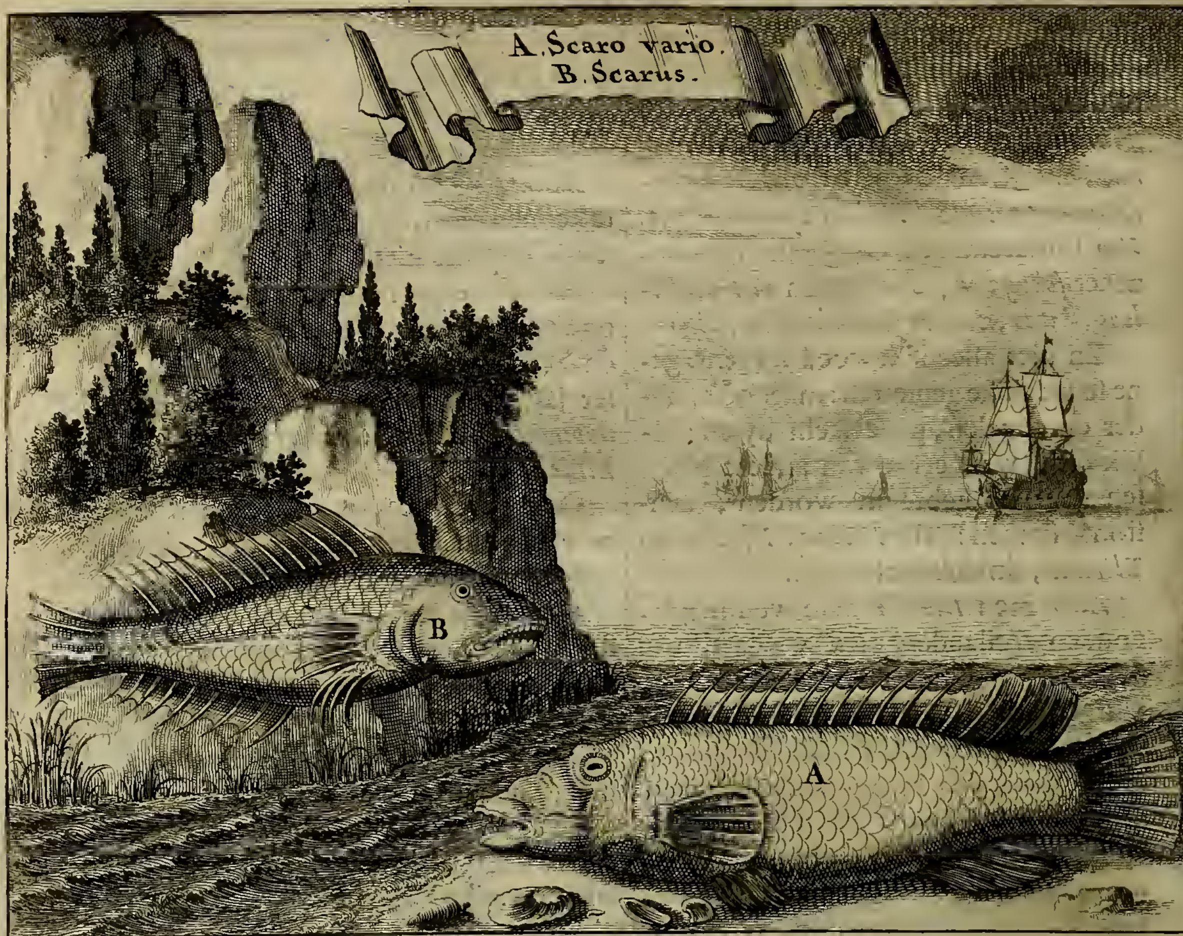
Ook waren de *Kretenser* honden licht of vlugh, en sterk van sprongh, en tot bergh-opsteigeringh opgevoet.

Ook worden de *Kretenser* honden doorgaens, neffens de *Spartaensche* of *Lacedemonische* honden, door de gemelde schrijvers, gedaght, die ook, over hunne scherpte van reuk en wakkerheit, van hen geprezen worden.

De *Kretenser* honden waren van tweederlei slagh: zommige *Diaponers*, en andere *Parhippers* genoemt. Men zeid d'eerste het met vechten, tegen wilde dieren, eenen dagh en nacht konden uithouden: en dikwils by dezelve sliepen, en het gevecht met den dagh hervatten: maer de *Parhippers* hielden by de paerden, en liepen niet voor uit, noch bleven achter.

Boven alle honden wort zekere hont gedaght, dien *Minos* aen *Prokris*, dochter van den Atheenschen koning *Erechteus*, en gemalin van *Ophalus*, te schenk gegeven had: als *Antoninus Liberalis*, *Pollux*, *Apollodorus* en *Ovidius*, in zijn zevende boek van de Herschepping, melden.

Aen het eilant *Kandie* is zeer gemeen, zekere visch, *Scarus* genoemt, die by de oude Griekschc en Latijnsche schrijvers veelmalen met dien naem gedaght, en by de Romeinen eertijds voor eene groote lekkernye gehouden wiert. Men vind dezelve nergens (zoo *Belon* wil) op de stranden van de Middelantsche, noch in d'Adriatische, noch in de Helle-spont of Zwarte zee. Evenwel is die, op eenige oorden der stranden van *Kandien*, zoo gemeen, dat geene visch aldaer gemeender gevangen wort: het welk voornamelijk in de honts-dagen geschiet. Visch Scarus.

Zoo *Rondelet* evenwel, in zijn boek van de visschen schrijft, zou de *Scarus* ook ontrent Marzeilien, maer inzonderheit onder d'eilanden *Stechades*, gevangen worden: die dezelve onder de steen-visschen rekent. De visch *Scarus* is van de kleure en groote, als de visch zee-koningh, zwemt by scholen,en heeft tanden in de bek, als die van een mensch gerangt. Dies als de lippen van de gebraden visch, door de hitte des vuurs, opgetrokken zijn, zoo verbeelt die eenighsins den mont van eenen laggenden mensch.

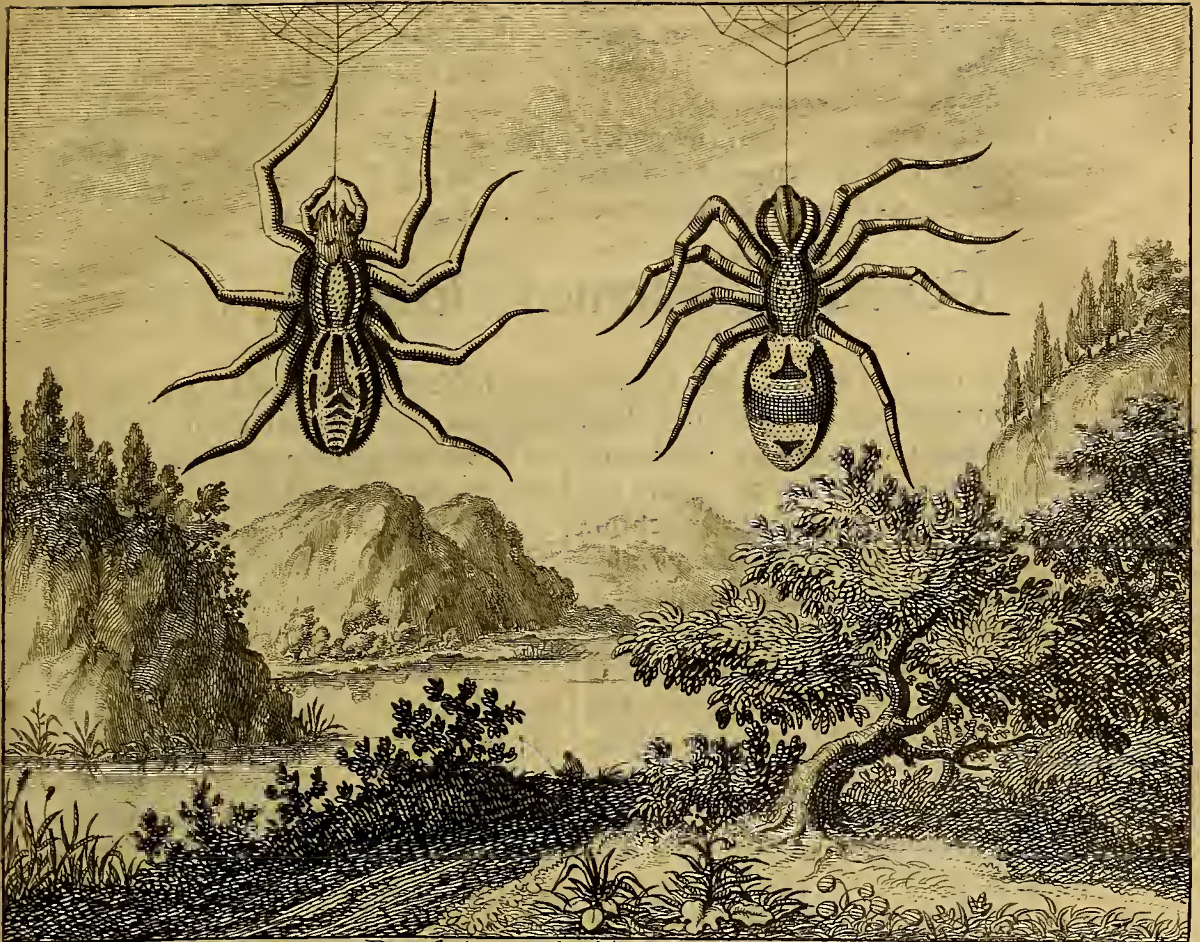
De *Scarus* is een steen-visch, en hout tusschen klippen en steen-rotzen, onder de stranden van *Kandien*: maer dezelve aest of eet zeer gaerne het kruit of loof van Turksche boonen: waer over de *Kaloyers* en andere boeren van dien oort, die d'aert van deze visch bekent is, dit kruit tot aes, voor dezelve, om die te vangen, op d'akkers zaeijen. Zy smijten des daeghs het loof of bladen (behoudende de bonen tot hun gebruik) met een net of totebel, in zee: waer in dan de *Scaren* komen en gevangen werden: anders zou die visch beswarelijk te vangen zijn: want met een angel of trek-net kan zy zeer zelden gevangen worden.

De Grieken van *Kandien* braden gemeenelijk deze visch aen een hout, den mont langhs het lijf ingesteken, op heete kolen, die dan eeniger mate een laggenden mensch verbeelt, als gezeit is. Van wegen het groot gebruik van het kruit of loof van Turksche bonen, in het vangen der *Scaren*, noemen de Grieken dat zelve doorgaens *Scarovotano*, dat is, *Scaer-kruit*.

In deze visch wort voor het beste en smakelijkste gehouden het kruit of loof, dat die gegeten heeft, waer van altijd een groote menighte in de mage gevonden wordt.

De visch *Scarus* heeft eene groote lever, die zeer dienstig is, om een zaus daer van over dezelve te maken: want die gestampt, met de dermen, in zout en edik, en dan over de gebrade of gekookte visch gegoten, maekt dezelve zeer smakelijk.

Het ongedierte *Falangium* of *Phalangium* by d'ouden, wort nu noch by de Grieken op *Kandia Sphalangi* gebroken ge- Phalangium.

De Spinneweb Tarantula.

genoemt. Het is een klein ongedierte, zeer ſchadelijk, een weinigh grooter als een ſpinnekop, en heeft acht voeten of beenen, op ieder zijde vier. Ieder voet of been beſtaet uit ledematen, en heeft twee omgekromde klauwen of nagels. De twee voorſte beenen zijn gegeven, om voor uit te gaen, en d'achterſte om te rugh te treden. Het hout in ſchuinze gaten van twee voeten diep, onder d'aerde gemaekt, in de welke het, van achteren uit te treden, gewonelijk ingaet, en zijn voetſel of aes aldus na zich ſleept. De ingangh der gaten is met ſtroo bezet, op dat die niet zouden toegeſtopt worden. Het is boven op het lijf aſverwigh, en heeft twee roode plekken op het voorſte gedeelte van de borſt, maer van onderen ter plaetze, daer de pooten aen het lijf vaſt zitten, vertonen zich zwarte plekken. De buik is geel van kleur. In den mont heeft het twee kleine zwarte angels, by na van een zelven fatſoen, als die de* *Scolopendra* heeft, waer mee het bijt, ſchade doet en ſpijſe behoud. Het ſpint of weeft, als de ſpinne-kop, eene webbe, en eet of aeſt vliegen of witjes. Het leit ontrent zeſtigh eyeren, en broeit die gemenelijk aen den borſt-hangende uit. Het draeght d'uitgebroeide jongen aen den buik vaſt, tot dat zy groot worden. Het is ruigh van lichaem, en van verſcheide groote, na de verſcheidentheit der eilanden, daer het valt. Een dodelijke vyantſchap is tuſſchen dit gedierte, en tuſſchen zeker ſlagh van een weſpe, *Ichneumon* by d'ouden genoemt.

* of gewurm

Dit zelve ongedierte, of een diergelijke ſlagh of byſoort, hout ook op verſcheide plaetſen in *Italie*, als in *Kalabrien*, en wort by wijle ook in de velden ontrent *Rome* des Zomers gezien, als ook in *Apulia*, by de ſtad *Taranto*: waer na het zelve ongedierte ook *Tarantula* doorgaens geheten wort: alwaer het jaerlijx, in groote menighte, op heete en vlakke plaetſen voor komt. Men vind het zelve ook op het eilant *Sicilie*. Dan het dient aengemerkt, dat dit ongedierte in *Apulia*, een byzondere kracht van vergift by zich heeft: want indien het eenen menſche in d'eene of andere plaetſe des lichaems, 't zy in de hant of voet, met zijne angel

ſteekt, die wort daer door na verloop van eenige maenden, tot danzen, zonder ophouden, en tot lacchen en andere vreemde toevallen gedreven.

Ook zijn deze toevallen, inzonderheit het geduurig danzen, niet te ſtillen noch helpen, als door het geluit van zekere gezangen en ſpeeltuigen, op een byzondere maet. Maer de kracht en uitwerking van zodanig vergif, in dit ongedierte, wort op geene andere plaetſen, als in *Apulia*, vernomen, volgens ſchrijven van den Jeſuit *Athanaſius Kircher*, in zijn boek van den zeil-ſteen.

Gewaſſen, boomen, kruiden, &c.

HEt eilant *Kreten*, of *Kandia*, brenght ook by na allerlei ſlagh van boomen, heeſters, heelzame kruiden, velt-vruchten en andere gewaſſen voort, zoo gemeene, doch die aldaer beter, als op andere plaetſen groeijen, als vele byzondere gewaſſen, die aldaer alleenlijk, en niet op andere plaetſen, gevonden worden. Want dit eilant wort van vele oude ſchrijvers, zoo Grieken als Latijnen, om het voortbrengen van gewaſſen en kruiden, geroemt en geprezen. Onder andere noemt *Makrobius*, *Kreten* edel van kruiden: deſgelijx ſchrijft *Plinius*: *dat al wat op* Kreten *groeit*, *oneindelijk alle andere dingen*, *van een zelven ſlagh*, *die op andere plaetſen vallen*, *overtreft*. Dit ſchijnt *Plinius* uit *Theofraſt* gezogen te hebben; want die ſchrijft by na, in een zelven zin aldus: *dat kruiden en heeſters*, *en in't kort*, *al het geen*, *dat op* Kreten *voortkomt*, *uitmunten*.

Dewijl nu het eilant *Kreten*, zoo vele byzondere en uitgeleze gewaſſen en kruiden voortbraght, zoo wierden in oude tijden, op onkoſte der Roomſche keizers, (wanneer het zelve eilant onder dier heerſchappy ſtont) vele *Botanici* of kruit-kenders daer op gehouden: gelijk men ook allen jaers van daer teene manden vol *Kretenſer* kruiden na Rome over zond: als uit het ſchrijven van den Griekſchen arts *Galenus* blijkt.

Men zeid de goddin *Ceres*, het zaeijen van velt-vruchten op *Kreten* zou geleert en uitgevonden hebben: gelijk ook eenigen dien oort, op welken het zou zijn geſchiet, by de ſtad *Knoſſus*, aenwijzen: want de ſtedelingen van de ſtad *Knoſſus* beveſtigen, volgens *Solinus*, dat by hen allereerſt velt-vruchten gezaeit waren.

Van wege de goede temper der lucht, en gerijf van loopende beken en ſcheuten, hebben d'inwoonders groote gelegentheit, om zeer welbebouwde tuinen en fraeie luſtgaerden of boogaerden te maken, die weleer aldaer in grooten getalle waren, en hen groot gewin beſchaerden. Dier zommige leggen op zulken luſtigen oort, dat het oogh van die t'aenſchouwen noit verzadight wort. De boogaerden zijn meeſtendeel met amandel, oranje-appel, citroen, granaet, en andere vrucht-bomen beplant: die oranje-appelen, citroenen, en Adamsappelen van een ongemeene groote dragen; uit welker vruchten de Grieken een zap perſſen, en dat in vaten doen, die zy in hunne vaertuigen, *Squiraces* genoemt, laden en daer mee na *Konſtantinopolen* en andere Turkſche plaetſen varen, om te verkopen: want dit zap gebruiken de Turken zeer veel in de ſpijſe, als verjuis.

Op zommige plaetſen groeijen grote en lage palm of dadel-boomen, inzonderheit aen den oever van de riviere *Almiro* genoemt: maer zy zijn'er niet vruchtbaer, noch dragen geen vruchten, uit oorzake de lucht'er te kout toe is. Dadel-boomen.

Ook ſchrijft *Theofraſt*, en uit hem *Plinius*, hoe gezeit wert, dat op *Kreten* dadel-boomen groeijen: waer van zeer veele in twee, zommige in drie, en eenige in vijf ſtammen of takken verdeelt zijn.

Daer groeijen gehele boſſchen, inzonderheit op het weſt-eind des eilants, van cypres-boomen, waerom *Plinius* het eilant *Kreta* te recht het vaderlant der cypres-boomen genoemt heeft. Aldus ſchrijft zeeker oude Griekſche dichter *Hermippus* by *Atheneus*: *Het ſchoon* Kreta *brenght voor de goden Cypreſſen voort*. Maer allermeeſt groeijen die op de Witte bergen, alzo genoemt, en op den bergh *Ida*. Aldus ſchrijft *Theofraſt*: *men* Cypres-boomen.

zeid

zeid op 't eilant Kreten, *op* d'Ideesche *bergen, en op de witte bergen alzo genaemt, op de toppen, alwaer nooit zneeuw mangelt, cypressen zijn.* In een zelven zin, en by na met dezelve woorden van *Theofrast*, schrijft *Plinius* aldus: *op* Kreten, *op wat plaetse ook iemant, d'aerde omroert, zoo groeit, 't en zy een andere boom gepoot wort, de cypres voort, en schiet aenstonts uit: maer die, zonder ook den gront om te roeren, groeit zeer veel, en van zelf en allermeest op* d'Ideesche *bergen, en op de witte bergen, en op de hooghste toppen, waer van noit sneeuw af is.*

Diodoor. Neffens de stad *Knossus* was ook een wout van cypres-boomen, heiligh van aeloude tijden af. Dit is het zelve wout, dat *Plato* uitbeelt, daer hy den wegh beschrijft, waer langhs men van *Knossus* na *Jupyns* hol gingh. lib. 1. de leg.

Op zekeren oort des eilants schoten alleenlijk, als *Solinus* schrijft, ook de afgehouwe cypres-boomen weer uit: het welk inzonderheit by de stad *Tharra* geschiede: als ook *Theofrast* inde volgende woorden melt: De cypres-„ boom komt op andere plaetsen uit „ zaet voort, maer op het eilant Kre-„ ten ook uit den stam: gelijk ook, na „ het afhouwen, in Tharra: want by „ deze stad is hy afhouwbaer, en die „ uit het afhouwsel, na hy op allerlei „ wijze afgehouwen is, weer uitschiet, „ zoo van d'aerde af, als uit het midden, en van om hoogh.

Doch de cypres-bomen, zo *Belon* heeft aengemerkt, groeijen'er nu niet tot dichte bosschaedjen by een, gelijk eenige geschreven hebben: maer hier en daer op verscheide plaetsen der bergen verspreit. En alhoewel zy daer niet gezaeit zijn, zo willen die evenwel gaerne op de zuider zon staen. De cypressen zijn (voegt *Belon* daer op) zodanigh van aert, dat die, schoon zy onder aen de stam afgehouwen worden, evenwel uit het gedeelte, na by de wortelen, met veele takken weer uitschieten. Maer op dien oort schieten zy niet in de hooghte op, maer groeijen tot dikke stammen. Waer van ten tijde der Venetianen, in de stad *Kandia*, zeer brede kisten van cypressen-hout gemaekt wierden. Zy groeijen ook even eens op de bergen, *Spachia* geheeten, en op den bergh *Ida* of *Silotri*.

Op *Kreten* groeijen ceder-boomen, volgens *Plinius*: ook melt *Vitruvius*, dat de grootste ceder en genever-bezien-boomen op *Kreten* groeijen: gelijk ook de *Kretenser* ceder-boom, volgens *Hippokrates*, gebruik in d'aertzeny had.

Een zeker tweede slagh van zeven-boom, dat den cypres-boom gelijk is, wort ook hierom, volgens *Plinius*, de *Cretenser Cypres* genoemt, dewijl die op *Kreten* viel.

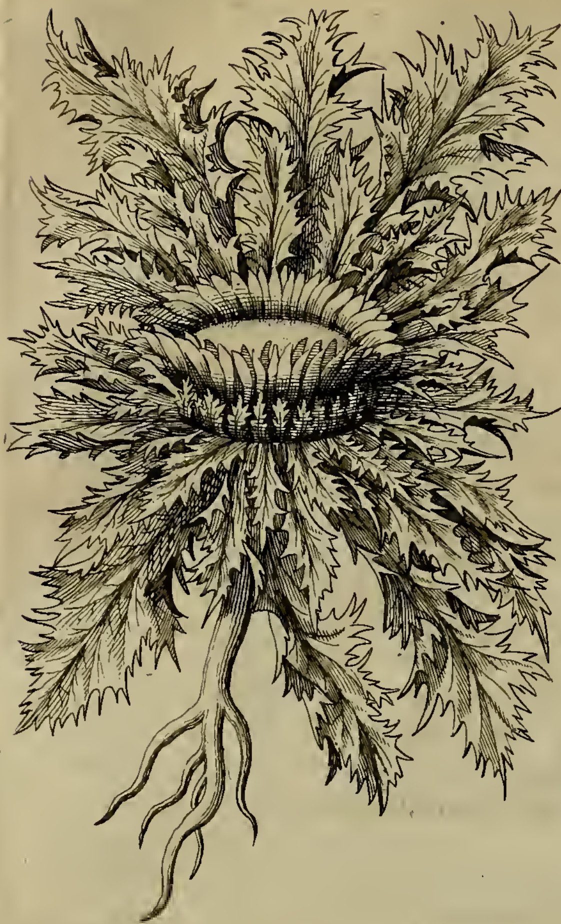
Daer groeijen zwarte popelieren of abeele-boomen, die vruchten dragen: als *Aristoteles* en *Theofrast* melden: gelijk ook, volgens *Plinius*, de zwarte popelier voor de krachtighste gehouden wort, die op *Kreten* groeidt. Abeele-boomen.

Zwarte popelieren groeiden aen den ingangh van *d'Ideesche* spelonk of hol, by den bron *Scaurus*, op den bergh *Cedrius*, en op andere bergen, in de lant-streke der stad *Presus*: aldus schrijft *Theofrast*. Op Kreten zijn „ vele vrucht-dragende popelieren: te „ weten, aen den mont van het Ideesche „ hol, waer in wygiften toegeweid zijn. „ Dicht daer by staet een kleinder, maer „ wat verder, op een afstant van twalef „ stadien, by zekeren bron Kaurus genoemt. Daer groeijen ook op den „ bergh Cedrius, na by den bergh Ida, „ en op de bergen ontrent de stad Presus, vruchtbare popelier-boomen. „ Wanneer deze *Kretenser* popelier van daer vervoert was, dan wiert die onvruchtbaer, volgens schrijven van *Theofrast*. De zwarte *Kretenser* popelier-boom, wert ook in d'artzenye gebruikt, met wijn in te nemen, als *Hippokrates* schrijft. Men had'er ook zeer treffelijke granaetappelen, waer van eenige *Prameneas* by d'ouden genoemt werden, na zekeren *Kretenser Pramenus*.

Daer groeijen ook que-appel en que-peere-boomen, welkers appelen of peeren ongemeen lieffelijk waren, en by de Grieken daer te lande *Cydonia*, misschien na de stad *Cydon*; maer by de Romeinen of Latynen, *Cotonea* genoemt wierden, die van daer na *Rome* in oude tijden gevoert wierden. Plin.

By de *Kretensers* had men zeker hout, *Pareben* genaemt, volgens *Hesychius*, dat ook by d'Indianen, als *Ctesias* schrijft, gevonden wert.

Op *Kreten* groeit ook, volgens *Theofrast*,

fraſt en *Plinius*, zekere vyge-boom, de *Cypriſche* vyge-boom genoemt, die zijne vruchten aen de ſtam en dikke takken voortbrenght: op een zelve wijze als zekere boom, *Sycomorus* by d'ouden geheten.

Daer groeit zwarte *EuWortel*, en by d'oude Grieken en Latijnen, *Chameleon* geheeten, met eenen wortel zoo dik als eene dye, en zomtijts ook een elle langh, die een ſterken reuk van zich geeft.

Uit dit gewas druipt des zomers, door de hitte der zon, een zekere gom, die de boeren en hunne kinderen, inzonderheit by de ſtad *Retimo*, verzamelen, en de vrouwen in den mont kauwen: gelijk de gom *Maſtik* op het eilant *Scio*, en de gom van *Chondrille* op het eilant *Lemnos*.

De witte *Chameleon* wort'er doorgaens *Chameleons* of *Kola* geheten. De *Acanthus* met zachte bladen groeit'er by meenighte op verſcheide vochtige plaetſen, maer de doornige op d'akkers, neffens de wegen.

Aldaer wort ook zekere gom of hers, *Cedria* of *Katranum* verzamelt, en pek gebrant, inzonderheidt op de bergen *Spachia*, waer op veele pijn-boomen groeijen.

Daer groeijen zekere kleine wilde peren, *Achladas* van de Griekſche inwoonders genoemt, die van *d'Europiſche* verſchillen. Anders worden de wilde peeren by hen *Aguſaga* geheeten. Men vind'er nauwlijx tamme of tuin ſparsjès. Maer een zeker wilde ſoort, *Korruda* geheeten, groeit overal in 't wilt: en noch een ander ſlagh *Politricha* geheeten: men heeft'er *Anemones* bloemen, van meer als tienderhande kleuren.

Op den rugh van zeer hooge bergen, een weinigh boven *Voulismeni*, in het midden des eilants, leit eene vlakte, waer langhs men na *Sethia* gaet, *Laſti* geheten, tot een zeer groote breete uitgeſtrekt, daer op velt en hauw-vruchten groeijen, en een zeker ſoort *Orobus*, in d'Apoteken geheten.

Veele ſcheuten en waterbeken, die uit de heuvelen, rontom deze vlakte gelegen, neerſtorten, maken dezelve vruchtbaer.

Onder de kruiden, die op het eilant

Kreten of *Kandien* groeijen, wort voor het edelste van allen, en voor het treffelijkste van al de dingen, die *Kandien* voortbrenght, gehouden zeker kruit *Diktamnus*, of *Diktamnum*, en *Kretenser Diktamnus* by d'oude Grieken en Latijnen genoemt: gelijk het nu noch gebroken van de Neer en Hoogduitschen *Diptam*, en van d'Italianen *Dittamo di Kandia* geheten wordt.

Het wert by d'ouden gezeit op het eilant *Kreten* alleen te groeijen: aldus schrijft *Plinius*. Diktamnum *is elders niet, als op het eilant* Kreten: desgelijx schrijft d'oude Grieksche kruit-beschrijver *Theofrast*, dat *Diktamnus Kreten* eigen zy. Dies doolt *Servius*, in zijne uitlegginge over *Virgilius*, met te zeggen, *dat het kruit* Diktamnus, *alhoewel het over al groeit, evenwel op* Kandien *beter zy*. Zoo nochtans *Klusius* schrijft, zou het kruit *Diktamnus* ook op het eilant *Sardinia* groeijen, met kleinder, witter en welriekender bladen.

Diktamnus, volgens *Theofrast*, is een zeer raer of zeltzaem kruit; dewijl d'oort of plaetse klein is, die het zelve voortbrenght, en de geiten om de smakelijkheit het af eeten. Desgelijx schrijft *Plinius*, dat het niet wijd en zijd groeid, en wonderlijk van geiten begeert wort.

Het kruit *Diktamnus* schijnt den naem van den bergh *Dikta*, daer het op groeit, bekomen te hebben. Hoewel het ook, volgens *Statius* en *Apuleus*, op den bergh *Ida* zou vallen.

Ook melt *Virgilius*, in zijn twalefde boek van *Æneas*, dat wanneer *Æneas*, door eene schicht, gewont was, de moeder *Venus*, het kruit *Diktamnus* van den *Kretenser* bergh *Ida* plukte.

Het wil'er naulijx in d'aerde groeijen: maer komt altijdt in de spleten der klippen voort. Het groeit ook of wort in verscheide hoven van Europe, en in Nederlandt aengequeekt: dat allereerst uit het zaet, uit het eilant *Kandia* overgebraght, aldaer voort gekomen is.

De drooge bladen die van het eilant *Kandien* overgebraght worden, zijn dik'er en wolliger, als die van het geen in de hoven hier te lande uit zaet voortkomt. Het bloeit hier te lande zoo wel, als in Italie of op *Kandien*, maer geeft zelden zaet. Het wort ook met scheutjes voort geplant.

Daer en tegen schrijft *Dioskorides*, dat het kruit *Diktamnus* gene bloemen, noch zaet, noch vruchten geeft. Van gelijken schrijft *Plinius*, dat het gene bloemen, zaet noch stengel heeft: en de bladen alleenlijk gebruikt worden. Het welk valsch is, en tegen de ervarentheit zelve strijd: want het geeft bloemen en zaet, niet alleenlijk op *Kandia*, maer ook by wijle in Engelant, Duitschlant en Neerlant.

Theofrast, ouder als *Dioskorides*, erkent in het kruit *Diktamnus*, ook zaet en bloemen: desgelijx *Damokrates* by den aelouden Griekschen *Arts Galenus*. Maer misschien heeft *Dioskorides* het zelve kruit zien wassen, ten tijde, als het noch gene bloemen noch zaet had.

Zoo eenige willen, zou het kruit *Diktamnus*, na de verscheidentheit van het aertrijk en lucht-streke, bloemen en gene bloemen geven, en *Dioskorides* het zelve kruit in een lant beschreven en gezien hebben: in het welke het gene bloemen draeght. Dan dit verwerpen andere, met te zeggen, dat het kruit *Diktamnus*, in wat lant het ook gezaeit wort; zoo het niet al te kout is, bloemen voortbrenght; hoewel niet altijt zaet, of ook geen zaet.

Merk-waerdigh is het geen eenige schrijven, als dat het rechte of echte kruit *Diktamnus*, om het derde en vijfde jaer, in een bastert of onecht *Diktamnus* ontaerden of veranderen zou. Lob.

De bladen, volgens *Theofrast*, en niet de takken noch vruchten, worden gebruikt. Het heeft dunne stengels, eenige grooter en dikker, als die van het *Herakleotisch orega*: waer uit kleine en fraeie purpere bloemtjes schieten. Het zaet is klein, en leit tusschen schubben of vlieren verborgen. De wortel is dun, vezeligh en welriekend: anders is ook het gansch kruit welriekend.

De krachten van het kruit *Diktamnus*, maer inzonderheit van de bladen, zijn, volgens aenmerking van verscheide schrijvers, inzonderheit Grieksche artzen, veelvoudigh en meenigerlei. De bladen zijn dienstigh tegen vele ziekten van 's menschen lichaem: doch worden by hen inzonderheit geprezen en geroemt, tegen verscheide ziekten der vrouwen. Maer voornamelijk, om de verstopte maent-stonden te doen vloeijen

jen en afzetten, en den arbeit van vrouwen in barens noot te helpen bevorderen, en de vrucht, ook dode, af te drijven.

Hierom was ook het beelt van *Diana*, (anders *Lucina* genaemt) die by d'oude Heidenen gehouden wert, den arbeit der vrouwen in barens-noot te helpen, met *Diktamnus* gekroont. Ook wort die kracht, niet alleenlijk den bladen, maer ook den wortel toegeschreven, die heet van smaek is.

De *Diktamnus* wort gemakkelijk ingenomen: daer andere genees-middelen, die de doode vruchten uitdrijven, of al te bitter, of te stinkent, of ook te scherp of schadelijk voor de mage zijn, en dezelve beledigen. De *Kretenser Diktamnus* doet alles, het geen de tamme polye; maer veel krachtiger.

Het wort ook gezeit, een byzondere kracht te hebben, om de scherpte van yzer of stael uit de wonde van 's menschen lichaem te doen vallen.

Deze kracht des kruits was allereerst door de wilde *Kretenser* geiten aengewezen: dewijl die, door het eeten van het kruit *Diktamnus*, lichtelijk de vergiftige pijlen, door de jagers in het lijf geschoten, uitdreven: als *Plutarchus*, *Dioskorides*, *Theofrast*, *Plinius*, *Apuleus*, en andere wijtlopigh schrijven.

Men heeft zich met recht te verwonderen, waer uit *Plinius* het gehaelt heeft, daer hy schrijft, dat de geiten, herten of hinden, wanneer die gequetst zijn, getoont hebben, dat het kruit *Diktamnus* dienstig is, om pijlen uit te trekken: dewijl, door het eeten van dat kruit, de pijl uitgedreven wort. Want zoodanigh iets leestmen niet by *Aristoteles*, uit wien *Plinius*, al het geen men van de dieren by hem leest, geschreven heeft: maer aldus schrijft *Aristoteles* van de wilde geiten op *Kreten*. *Men zeid de wilde geiten op* Kreten, *wanneer die met eene schicht geschoten zijn,* Diktamnus *zoeken: want dat schijnt eene kracht te hebben, om de pylen, die in het lichaem zijn, uit te drijven.* Zeer bondig beschrijft *Virgilius* deze kracht, en het gebruik van het kruit *Diktamnus*, in zijn boek voornoemt, daer hy zeidt: welk kruit den wilden geiten niet onbekent is, wanneer de vlugge schichten op den rug zijn blijven hangen. Alhier plukte de moeder *Venus*, ge-

troffen

troffen door d'onverdiende smerte van haren zoon, op den *Kretenser Idea*, *Diktamnus*, een stengel met jeugdige jonge groene bladen, en een troswijze purper bloem.

In een zelven zin schrijft ook *Cicero* in de volgende woorden: *De wilde geiten op* Kreta, *wanneer zy met vergiftige pijlen doorschoten waren, zoghten het kruit, dat* Diktamnus *genaemt wiert: wanneer zy dat geproeft hadden, vielen de schichten, naer men zeidt, uit het lijf.* Aldus schrijft ook *Apuleus. Indien een geit of herte op den jaght met een pijle getroffen is, wanneer die by het kruit* Diktamnus *gekomen is, en dat eet, dan wort de pijle aenstonts uit de wonde gedreven: en zy geneest door het eeten van het kruit* Diktamnus. Desgelijx schrijft ook *Apuleus*, dat de kracht van het kruit *Diktamnus* zoo groot zy, dat het niet alleen, door desselfs tegenwoordigheit, de slangen, waer die ook zijn, verjaege; maer ook desselfs reuke, door de wint opgeheven, hen, waer die hen ook aentreft, aenstonts doode. Ja de kracht van dit kruit, is, volgens *Dioskorides*, zoo groot, dat het, door zijne reuke, vergift uitwerpende dieren verdrijft, en die door het aenraken verjaegt.

Dit wort niet alleenlijk van de geiten; maer ook van de herten verhaelt: want aldus schrijft *Plinius. De herten en hinden hebben het kruit* Diktamnus, *om schichten uit te trekken, getoont, wanneerze met een schicht getroffen waren, na die, door het eten van dessels kruit, aenstonts uitgedreven, of uitgevallen was.*

Ziet pag. 102. Daer is ook een ander diergelijke soort of slagh van *Diktamnus*, en wort by d'oude Grieken, op Grieksch, *Pseudo-Diktamnus*, dat is, valsche of bastert *Diktamnus*, en nu, volgens *Belon*, *Kromido* genoemt. Zoo andere willen, zou het nu van de hedendaeghsche Grieksche inwoonders van *Kandia Kalikoiamathea*, of, gelijk andere schrijven, *Kalikimoithea*, en van *Plinius Chandri* geheeten worden.

Doch zoo te recht *Anguillaria* heeft aengemerkt, kan het kruit of gewas, dat nu doorgaens *Kalikoimathea* geheten wort, het *Pseudo-Diktamnus* of valsche *Diktamnus* niet zijn, als eenige willen: want de reuk en smaek strijden daer tegen.

Het heeft bladen den gemeenen of oprechte *Diktamnus* gelijk: maer is kleinder van takjes, en in werkingh in 's menschen lichaem veel slechter: hoewel het by na dezelve werkingen doet.

Het groeit ook op verscheide plaetsen in *Italie*, als op den bergh *Negro*, gelegen by *Piso*, in *Livorno*: en ook ontrent andere aen-zee-gelegen plaetsen van dien oort.

Dioskorides gedenkt ook een ander derde *Kretenser Diktamnus*, met bladen als die van het kruit, witte water-munte geheeten, maer met meerder takken: waer aen zwarte bloemen groeijen, die van de *wilde Orega* gelijk, maer zaghter. De reuke der bladen is zeer lieffelijk, en zomtijts weinig van reuke. De bladen zijn eenigzins de oprechte *Diktamnus* gelijk.

De *Pseudo-Diktamnus*, of valsche *Diktamnus*, wort in d'Apoteken niet gebruikt, en is'er onbekent: maer wort in de hoven aengequeekt.

In vorige eeuwen was de oprechte *Kretenser Diktamnus* weinig begeert: maer is in deze eeuwe weer bekent geworden.

Van d'oprechte *Diktamnus* zijn de bladen alleenlijk in d'artzenye gebruikelijk: want de wortels zijn houtigh, en derhalven weinigh in gebruik. De wortels, die doorgaens voor die van *Diktamnus* gebruikt werden, zijn die van het kruit *Fraxinella*.

De gedrooghde bladen van het oprecht kruit *Diktamnus*, vindmen in meest alle Apoteken hier te lande, die van het eilant *Kandia* in grote menighte herwaerts overgebraght, en tot de bovengemelde qualen der vrouwen van d'artzen nu noch gebruikt worden.

Tithymallus Dendroides, dat is, boomachtige wolfs-melk boom, groeit'er tot twee mans hooghte, en zoo dik van stam, als de dye van een mensch. Overvloedelijk veel groeijen'er de kruiden *Thapsia*, en *Libanotis*. Tithymal. Dendroid.

Daer groeit ook zeker heester *Agriomelea* doorgaens genoemt, die kleine appelen draeght, als peeren. Daer wast zeker heester *Kadomalo*, en

by die van *Savoyen*, daer het ook wast, *Malançier* geheten. Witte noch zwarte nies-wortel heeft *Belon* op het gansch eilant niet gevonden.

Men heeft'er zeker byzonder slagh van kruit *Aristolochia*, en in neerduitsch Oosterlucey geheeten, dat by de boomen opklimt: maer komt anders in bladen, bloemen, zaet, wortel, smaek en reuk met de *Clematitis* over een.

De *Kretenser Amylum*, die uit de de drie maendige tarwe gemaekt was, wort by *Dioskorides* en *Plinius*, beneffens d'Egyptische voor de beste gehouden. Daer groeit ook zeker heester *Adrachne* by d'ouden, en nu by de hedendaegsche Grieken *Andrekles* en *Andrekla* genoemt. Aen de takken groeijen tweemael 's jaers by trossen, vruchten of bezien, van kleure en grote, als braembezien of fraemboizen, die ook aengenaem van smake zijn.

Op de kanten der bergen groeit zeker heester *Tragacantha*, en op neerduitsch boks-doorn of boks-baert geheten: en is van tweederlei slagh, hoewel aldaer gene gom van deze boomtjes gezamelt wort, gelijk op andere oorden, daer die groeit: welke gom doorgaens gom *Tragacanth* genoemt wort. *Staphis Agria* of luis-kruit groeit'er in 't wilt.

Over al groeit langs de here wegen zeker boom *Anagyris* by d'ouden, gelijk die nu noch by de Grieken *Anagyra* geheten is, met zulke stinkende bladen, en van zulken onaengenamen smaek, dat ook de geiten, schoon schier versmaght van honger, die niet proeven willen.

Witte Kretenser zee-fukus, alzoo by d'ouden genoemt, groeide op *Kreta* neffens d'aerde. Het is schoon bloeijend en onbederffelijk: waer uit eertijts zeer treffelijke verwen, en kostelijker als purper, gemaekt wierden. Dio-scorid.

De *Kretenser* wortel *Akorus*, of *Kalamus*, was de beste, en witter als de *Pontische*. Verscheide andere kruiden worden by *Theofrast*, *Dioskorides* en *Plinius*, met den bynaem van *Kretenser*, om hunne byzondere deught, gedagt: en op het eilant *Kreta* gezeit te groeijen, als Kretenser *Aconitum*, Kretenser *Theangelis*, Kretenser *Meliloot*, Kretenser *Seseli*, Kretenser *Aristolochia*, anders Plin.

Cle-

Clematis geheeten, *Kretenser Helleborus* of nies-kruit.

Daer valt ook fcharlaken greyn, als *Konzeniely*, op Spaenfch *Caskoya*, en in *Langedok* en *Provençe*, daer het ook overvloedelijk voortkomt, vermillon genaemt: dat in zekere ronde blaesjes, bezien of greynen voortkomt, die aen zekere heefter of boomtjes groeijen, byna als hulft. Het is een flag van eike-boomen, aen de takken met ftijve doorntjes bezet, en met dikke, gekronkelde, gefchaerde, hoekachtige en altijd groene bladen, die van den hulft niet ongelijk.

Deze greynen zijn geen vruchten, maer uitwerpfels van deze boomen, die, behalven deze bezien, voor vruchten aen de takjes, ook ekelen dragen, als die van den eiken-boom, hoewel langer en zwarter.

Deze bezien of greynen groeijen zonder ftelen aen de inwaerts gekromde dorentjes van d'onderfte bladen: hoewel veel meerder aen de takjes, en zijn de bezien van de hulft of tam koraelkruit geheel in kleure gelijk; hoewel van buiten bruinder en donkerder van verruwe, of uit den witten afverwigh, en befluiten van binnen een fchoon bloet root zap, dat eigentlijk de *Konzeniely* is.

Dit zap wort zoo in d'artzeny, tot hertfterkingh, als om daer mee fcharlaken root te verwen, gebruikt: doch op verfcheide wijze verzamelt.

Ten tijde der Venetianen, wiert op *Kandia* een groote meenighte van deze greynen of blaesjes verzamelt, dat de grooten door vee-hoeders en kinderen lieten doen, in zomer-maent.

Belon. De plukkers houden in de linker hant een ftok, daer mee zy de takken neer drukken, en in de rechte-hant een fnymes of zeis. Dan plukken zy de ronde blaesjes of greynen, van de groote als eene kleine ert, die aen de zijde, met de welke zy aen de takken gezeten hebben, open zijn en gapen. Deze blaesjes zijn vol kleine roode diertjes, die door d'opening wegh vliegen, en de blaesjes ledigh laten.

De plukkers braghten deze bezien of blaesjes aen den rentmeefter, die den zelven, na dier meenighte, daer voor betaelde. Dees fcheide dan de diertjes van de blaesjes door eene zeef: daer na vatte hy de diertjes zachjes met het uitterfte van de twee vingeren, en maekt die tot bolletjes van de groote van een hennen ey: want by aldien men deze beesjes te ftijf drukte, zy zouden geheel tot zap ontdaen worden, en de verruwe zou vergaen.

Dies heeftmen tweederlei flagh van verruwe, een van het mergh of zap, van de beesjes, en het ander van de blaesjes: dewijl nu het zap van de beesjes tot het verwen bequamer is, zoo is dat viermael zoo dier, als dat van de blaesjes.

In de lant-ftreke der ftad *Gortyne* groeide zeker boom *Platanus* of *Ahornboom*, die, volgens *Theofraft* en *Varro*, des winters of noit de bladen niet verloor.

Men heeft'er driederlei flagh van *Orega* in 't wilt groeijen, die in zomermaent bloeijen. Ziet Pag. 203.

In 't wilt groeit'er een zeker flagh van een doorn, die in de gemeene Griekfche tale by ieder aldaer *Ascolimbrotos* geheten wort, en een gelen bloem, en melkachtigh zap in den wortel heeft. De wortels en bladen worden gemenelijk gegeten, eer het kruit tot een fteel opfchiet, raeuw of gezoden.

Op de ftelen groeijen appelen, van de groote, als een Notemuskaet, die gelijk gezeit is, geele bloemen geven.

Het wort by *Clufius* en andere voor een foort van *Eryngium*, dat is, kruis of fmeer-wortel gehouden.

Dit gewas valt ook ontrent *Rome*, en wort daer *Spina Borda* genoemt, en by *Salamankos*, en ook ontrent de zeekanten van *Languedok*.

Zeker kruit, *Gladiolus* op Latijn, en op Griekfch *Xiphion*, dat is, een zweert, alzoo genoemt, van wegen de geftalte der bladen, groeit op de velden.

Wanneer het in 't voorjaer uit d'aerde fchiet, dan fmijt het een eenigh blat uit, niet zeer breet, en acht vingeren langh, en fpits, uit wiens binnenfte gedeelte een ander blat fchiet, en daer na volght een derde blat. De fteel is met bloemen op een ry beladen, die neerhangen en van een onvergelijkelijke en hoogh-rode blinkende fcharlaken kleure zijn.

Dit gewas, met den wortel uit d'aerde getrokken, kan als een pijl of schicht geworpen worden; dewijl desselfs wortel dik, en ront is, gelijk het dikke eind van eene schicht, en desselfs drie bladen, die aen weder zijde om den steel zitten, zijn in plaetse van de veren.

Tithymalus Myrsinites of wolfs-melk, met myrte-bladen, groeit op de bergen en aen de zee-kant: als ook *Tithymalus Paralius*: zeker kruit *Securidaca* of byltjes-kruit, en aldaer nu van Grieken in een zelven zin *Peleki* geheeten, groeit over al overvloedelijk veel op d'akkers.

Op de stranden groeit *Gnaphalium* of *Ruer-kruit*, anders *Roomelisoen* kruit: als ook *Squille* of zee-ajuyn.

Wilde koolen groeijen op de klippen, by de haven van *Suda*: en op de zant-stranden, *Soldanella* of zee-winden.

Dracunculus of *Dragon*, met klimops bladen, wort alleenlijk op vochtige plaetsen by de bergen *Spachia* gevonden: maer de andere, gemene, groeit over al.

Men heeft'er zeker heester *Halimus* by d'ouden, en nu *Halimatia* van de Grieken geheeten, en is een soort van zee-melde of *zoutanelle*: welker toppen gegeten worden. Het groeit'er zoo overvloedelijk veel, dat de meeste heggen daer van gemaekt worden.

Solin. Isodor. Men zeidt het kruit *Halimus*, alzoo by d'oude genoemt, gekauwt, den dagelijkschen honger belet of stilt.

De boom *Agnus Castus* op Latijn, en op Neerduitsch kuischboom geheten, wort aldaer *Lijn* genoemt. Huislook groeit'er tot de hooghte van eenen heester of kleinen boom.

D'oprechte *Thym* groeit'er zo overvloedelijk veel, dat die, gedrooght, in plaetse van ander hout, op de haert gebruikt wort.

Thymbra of keule, in 't gemeen Grieksch *Tribi* geheten, groeit'er op magere en onvruchtbare plaetsen, inzonderheit by de stad *Retimo*. *Tribulus Terrestris* of minkyzer-kruit, daer te lande *Atrivolo* geheten, groeit'er op d'akkers, en is den groei van hauwvruchten zeer schadelijk.

Het kruit *Stechas*, of *Stichas*, groeit'er op zeer vele plaetsen: maer men vint'er geen tamme of wilde yzop.

Zeker gewas *Ricinus* schiet tot zulgen hogen boom op, dat men niet als met een ladder daer by kan opklimmen, dewijl het des winters, door de koude niet uitgaet, en vele jaren overblijft.

Daer groeit ook veel *Katoen*, en ook zeker kruit *Sesamum*, waer uit een oly geperst of geslagen wort: welke twee gewassen den inwoonders een groot gewin bescharen.

Het *Kretenser Heraklium* wiert voor het beste gehouden: want het had eene geurige reuk. Desgelijx was de *Kretenser Siser* de welriekenste van allen. Dioscord.

De *Kretenser Siser* wort ook by *Theofrast* voor de welriekenste van allen gehouden. Theophrast.

Het beste kruit *Tragoriganum* valt aldaer: als ook op het eilant *Kôs*, nu *Lango*, en op *Chios* of *Scio*.

Plinius noemt de *Kretenser* anys d'aller prijzelijkste. Ook waren, volgens *Theofrast*, de *Kretenser* uyens van eene byzondere eigenschap: want aldus schrijft *Theofrast*: ***Op het eilant*** Kreten ***is een byzonder slagh van uyens, die, gezaeit zijnde, wortelen geven, maer geplant stengel en zaet.***

Daer valt de beste of prijzelijkste *Asplenum*, neffens de riviere *Pothereus*, na de zijde van de stad *Gortyne* toe. Plin.

Op het eilant *Kreten* alleen, en op de zee-kusten, groeit een heester, *Trageon* of *Tragium* en ook *Tragacanthe* geheten, die een gom van een zelven name uitzweet, gom *Tragacanthe* doorgaens genoemt, doch wort'er niet gezamelt. Plin. Dioscord. Orib.

Pseudobunium, dat is baster of valsch *Bunium*, is een heester, die op *Kreten* groeit van een palm hoogh, hebbende bladen die van de *Bunium* gelijk. Dioscord.

Het beste kruit *Daukus* valt op *Kreta*, en was hier om by d'ouden Kretenser *Daukus* geheten, en heeft bladen als het Venkel kruit. Het zaet van de andere soorten, *Daukus* genaemt, die op andere plaatsen vielen, was alleen in gebruik. Maar de wortel van de Kretenser *Daukus* wiert ook gebruikt, en voornamentlijk, tegen de steken van venijnige dieren, met wijn ingenomen. Plin. Dioscord. Orib.

Op *Kreten*, en ook op het eilant *Cyprus* groeidt de *Kretenser Cyperus* Plin.

rus, die wit, en van reuk schier als de *Nardus* is.

Discord. Plin. De krachtigste *Cicuta* of Dulle Kervel was de *Kretenser Cicuta*, en die op het eilant *Chios* viel.

De prijzelijkste *Litospermon* viel op *Kreta*. Niet wonderlijker, zeit *Plinius*, is onder alle kruiden, als *Litospermum*.

Daer valt ook zekere gom, *Ladanum*, na den voorgang der oude Griekfche en Latijnsche artzen, in d'Apoteken, genoemt. Het groeit op zekere boomtjes *Cistus* genaemt, die aldaer zoo overvloedelijk veel wassen, dat gehele bergen daer mede bedekt zijn.

Met deze boomtjes staat het aldus geschapen. Na de lentebloemen, en zomerbladen afgevallen zijn, krijgen deze boomtjes nieuwe bladen en loof, die tegen de zomer, als met een wolligheit, ruigh, en, ten tijde van de grootste hitte der Zon, door een lijmachtige dau vet worden: en hoe de hitte grooter is, hoe die dau overvloediger op de bladen groeit. Men heeft velerlei slagh van bomen, die *Cistus* genaemt werden.

Om de *Ladanum* te zamelen, hebben de Grieken een byzondere werktuigh of gereetschap, in hunne tale *Ergastiri* genoemt: daer aen vele stroken of riemtjes van rou leer vast gemaakt zijn, die zy dan zaght aen de heesters, die de *Ladanum* dragen, strijken, om de dunne vocht, die aen de bladen zamen geronnen, of gestolt is, daer aen te doen komen. Dies het verzamelen van de *Ladanum* een zeer grote, ja onverdragelijke moeite is: dewijl de verzamelaers gehele dagen, in de grootste hitte der hontsdagen, op de bergen moeten blijven. Ook laten zich niet lichtelijk andere volken, als Kaloyers of Griekfche geestelijken, tot het verzamelen van de *Ladanum*, gebruiken. Maer nergens wert deze gom in grooter overvloet op het gantsche eilant verzamelt, als aen de voeten van den bergh *Ida*, in zeker dorp *Cigulino*, en by *Milopotamo*.

De gom *Ladanum* wert in de artzenye, en ook veel tot reukwerken gebruikt: want die gom is een van de voornaemste stoffen, die in reukwerken gebezigt werden.

De bergh *Ida*, nu *Psilotri*, is ook boven mate kruit en boomrijk.

Rontom den bergh *Ida* groeijen zeer vele gewassen, als bomen en kruiden.

Daer groeit een Salie-boom, die appelen geeft, bequaem om t'eeten: die de boeren plukken, en met gehele zakken vol in de naestgelegene steden en plaetzen te koop brengen.

Zy groeijen niet aen de takken met steelen; maer zitten op de bladen, van de grote als galnoten: zijn met eenige wolligheit bedekt, zoet en aengenaem van smake, en worden in Bloeimaent geplukt.

Ten zelven tijde worden de bloemen of botten van de kapperbomen geplukt, en op de merkt te koop gebracht: niet in eek ingeleit: maer gezoden, en een weinigh gezouten.

Daer groeit *Mandragora*, mannetje en wijfje: en tweederlei slagh van *Peonie*, in alle leege dalen, met witte bloemen, en wert in de gemene Griekfche lanttale *Psiphcleide* geheten.

De zijde van den bergh *Ida*, na de stad *Kandia* toe, is met geheele bosschen van bomen begroeit, en onder andere met luitenhout-bomen, *Acer* op Latijn geheten, met zeer gevlamt hout, ook met zeer vele *Ilices*, of stekende eikens, en *Acilaces* en *Fylaces*, beide hoge ekelbomen.

Het zuider gedeelte is zoo boschrijk niet, maer heeft evenwel eenige bomen, die op andere plaetsen slechts heesters zijn: als *Arbutus*, of haeghappelenboom, *Adrachne*, *Eleprinos*, *Alaternus*, *Cistus* en diergelijke meer andere.

Aen de voet van de oostzijde des berghs, die de vetste oort is, groeijen vele vruchtbomen, als wijngaerden, olijfbomen, &c. en aldaer zijn de velden met allerlei slagh van hauwvruchten en koren bewassen.

Het gedeelte des berghs, na de vlakte van *Messaria* toe, heeft overvloet van *Cypres* en wilde pijnbomen. Aldaer groeijen ook, *Chamelea* of *Thymelea*, *Oxcyderen*, en geneverbomen met grote beziën.

In 't midden van den opgangh des berghs, by het dorp *Kamerachi*, in de dalen, groeijen Oleander-bomen met witte bloemen, die ook nergens anders op het eilant gevonden worden.

De oprechte welriekende valt op grasrijke heuvelen, en is de prangwortel of ſtalkruit zeer gelijk.

In 't velt groeit *Majoraen* of *Marioleyne*, van gedaente als onſe hierlantſe, en geeft op het einde van Zomermaant rode bloemen, en by de Griekſche boeren *Matherina* genaemt.

Geen kruit is'er gemener, als *Trifolium*, of drieblat, *Menianthe*.

Zeker kruit *Heliochriſos*, of *Chryſocome*, bloeit op het laetſte van Zomermaent, en groeit zoo overvloedelijk veel op de bergen, dat naaulix ter plaetſe, daer het groeit, eenigh ander gewas gezien wort: en dewijl het aen de hazen zeer aengename legerſteden verſtrekt, zoo noemt hierom de gemene man het *Lochimithia*, dat is, hazen-kruit.

Theophraſt. Daer groeit ook dun riet, daar de inwoonders ſchichten of pijlen van maken.

Op alle koude en ſneeurijke bergen groeit luitbomen hout, en wort van de boeren *Asphendanos* geheten: maer de bomen, die op de bergen *Ida* groeijen, hebben veel gevlamder hout.

Wijnrijkheit van Kandien. Het eilant Kandien was by ouds om deſſelfs wijnrijkheit, beroemt.

Clem. Pedach. lib. 2. Variar. Hiſtor. Ælian. Onder andere was'er zekere wijnſtok *Thrinia*, by *Hyſichius* geheten.

De *Kretenſer* wijn wort by verſcheide oude ſchrijvers met roem gedagt, en gezeit zoet te zijn, als *Paſum*, of *Paſſum*, dat is, moſt of baſtert.

Ook wort zekere wijn, by *Pollux* met den bynaam van *Theneeſche* wijn gedagt, alzoo na *Thene*, een oude ſtad van *Kreten* genaemt, in welker lantſtreke die viel. Men zeidt de wijn, door het *Orakel* van den *Pytiſchen Apollo*, aen de *Kretenſers* zou getoont zijn. (Pallad. Lib. 13.)

Martialis gedenkt den *Kretenſer* wijn, met den naem van *Paſſum*, dat is moſt, die by de ſtad *Knoſſus* plaght te vallen: want hy zeit aldus: *de Knoſſiſche wijnooghſt van Minoiſch Kreten, heeft Paſſum voortgebracht.*

De *Kretenſer* wijnen plagten van daer in oude tijden in vleſſchen vervoert te worden. Als *Juvenalis* in zijn zeſtiende ſchimpſchrift ſchrijft.

Kandia geeft ook nu noch zeer goeden witten en rooden wijn, van veelerlei ſlagh en aert: maer de beroemſte en treffelijkſte is de geen, die *Malvaſia* of *Malvazey* genoemt wort.

De beſte *Malvazey* wort voor die geen gehouden, die by de ſtad *Rhetimo* valt, en is duurzamer, als alle de andere wijnen, die ontrent *Kandia* en *Kanea* vallen, en haeſt zuur worden: uit oorzake de eerſte gekookt en gezoden verkocht wort: en de laatſte niet deſgelijks.

Op ſtrant by de ſtad *Rhetimo* ſtonden, ten tijden der Venetianen, grote ketels: waer de boeren in de wijnooghſt den wijn kookten.

Op *Kandia* is tweederlei *Malvaſey* wijn: d'een zoet, en d'andere een weinig wrang, dien de Venetianen gemenelijk *Malvazia garba* noemen, en plagh nergens als te Venetien vertiert te worden: en wert ook na Europe niet overgevoert, dewijl die niet gekookt is, als de zoete, en hierom niet lang goet kan blijven, en bewaert worden. Belon.

De *Malvazey* of *Kretenſer* wijn, wert by d'oude *Prammiſche* wijn genoemt; volgens *Dioskorides:* gelijk ook by *Homeer*, door *Prammiſchen* wijn, *Kretenſer* wijn verſtaen word.

Het eilant *Kandien* brengt ook treffelijke Muskatelle of Muskaten wijn voort: die twederlei is, en vroege muskatelle wijn, die voor den wijnooghſt valt, en de andere alleenlijk in de druiftijt: maar geen van beide kan naaulijx buiten de mont van de Straet gevoert worden, of is bedorven.

De wijnen worden'er alle jaers vermengt, en de oude, met de nieuwe daer onder te mengen, beter en heerlijker gemaekt.

In den wijnooghſt bewinden de boeren, die de druijftroſſen zullen affnijden, de voeten met een ſtuk vels van een wilt zwijn, in plaetſe van ſchoenen, en binden dat boven op de voeten met een bant vaſt: om de voeten niet te zengen, ter oorzake van de grote hitte, die de klippen, daer op zy gaen moeten, door het verdubbelen der zonneſtralen, van haer geven.

Deze wilde zwijnen leere vellen worden uit *Ruſlant* naer *Konſtantinopelen*, en van daer naer *Kandien* overgebracht.

De ſchepen, die het eilant *Kandia* aendoen, om de *Malvazey* wijn na uitheemſche verre geweſten te voeren, laden voornamelijk den wijn, die in de

lantſtreke *Retimo* valt: dewijl men bewuſt is, dat die wijn de allertreffelijkſte is, en lang kan goet bewaert werden, en, door het verre vervoeren, noch groter kracht krijgt.

Men zeit de wijn *Malvaſia*, of *Malvazia*, na d'Italiaenſche ſpelling, alzoo na de ſtad *Malvaſia* of *Malvazia*, anders *Napoli di Malvazia*, en by ouds *Epidaurus*, en op de kuſt van Morea gelegen, genoemt zy; dewijl de lantſtreke van die ſtad, van ouds her, over het voortbrengen van zeer treffelijke en heerlijke wijnen, berught was: waerom *Homeer* aen dezelve ſtad *Epidaurus* den bynaem van *Ampeloeſſa*, dat is, wijnrijk of vruchtbaer van wijn, toegevoeght heeft.

Dewijl nu de wijn van het eilant Kreten of Kandia, niet minder treffelijk en heerlijk is, als die ontrent de ſtad *Malvaſia* valt, en met den zelven te recht om prijs magh ſtrijden, zoo is die wijn, na de ſtad, *Malvaſia*, *Malvaſia*, of, gelijk de Italianen ſpellen, *Malvazia*, genoemt; gelijk die ook by d'onzen *Malvazey* en by de Françoiſen *Malvoiſie* geheten wert.

Aldus noemen eenigen den beſten Kanary wijn, om zijne overeenkomnig met de *Malvaſia*, in zoete ſmake en geurigheit, Kanary *Malvazey*. Hoewel ook de Italianen anders den wijn *Malvazia* doorgaens *Vino Malvatico*, dat is, Malvatiſche wijn, noemen.

Andere willen het woort van *Malvaſia*, van het woort *Ariuſia*, of *Aruiſia*, of van *Ariuſium* geſmeet hebben, met het voor zetten van de letter *m*, en de *r* in *l* te veranderen. *Ariuſium* was de naem van eene uithoek van het eilant *Chios* of *Scio*. Maer *Ariuſia* betekende by de Romeinen een lantſtreke, op het eilant *Chios* of *Scio* gelegen, die den beſten wijn van al de Griekſche wijnen voortbraght: waerom ook de wijn, die op den zelven oort viel, *Ariuſche* wijn by de ouden genoemt wiert, en als *Nektar* was. Gelijk ook *Virgilius* den *Ariuſiſchen* of *Aruiſchen* wijn, *Nektar* noemt. te- han.

Doch dat de wijn *Malvaſia* alzoo na de ſtad *Malvaſia* zou genoemt zijn, ſchijnt meer waerſchijnelijkheits te hebben.

Daer groeijen ongemeen veel olijfbomen; hoewel in de laetſte oorlogen, en in 't belegh van *Kandia*, de meeſte bomen door de Turkſche ſoldaten vernielt wierden.

De koopmanſchappen, die d'uitheemſchen van 't eilant *Kandia* vervoeren, beſtaen inzonderheid in olie, koren, gerſt en plukgraan, gele waſch, huiden, rijſt; maer voornamelijk in *Malvezey* wijnen; die men zeidt, ten tijde der Venetianen, ten getale van tien duizent vaten jaerlix van daer vervoert, en door ganſch Europe verzonden wert.

Op het eilant *Kandia* vallen ook *Achaetſtenen*, en zeker ſlagh, den Korael gelijk: wiens gront of vlakte met ſaffraen gele aederen onder een geſchakeert is, die het vergift van nepe, en het geen de adder uitſtort, verdrijft. Mar- bod.

Plinius beſchrijft den *Koralloachates* aldus: *Koralloachates is met goude ſtrepen, in maniere als een Saffier, doorloopen, zoodanigh overvloedelijk veel op* Kreta *valt. Men hout, dat die tegen de ſteken van ſpinnen en ſcorpioenen dienſtigh zy.*

Daer viel op den bergh *Ida* ook zekere ſteen, de Ideeſche *Daktylus* geheten. *Daktylus* is een Grieks woort, en betekent een vinger of duim: en ſchijnt deze ſteen alzoo gebynaemt te zijn, dewijl hy, door zijne geſtalte, een duim van eenen menſch verbeelt. Orig. Plin. Solin.

Hy was *d'Ideeſche Daktylus* gebynaemt; dewijl hy op den bergh *Ida* viel. Athen.

Daer vielen ook zeer treffelijke ſlijpſteenen, en de beſte by de ſtad *Naxus*: want de *Kretenſer* ſlijpſteenen hebben, volgens *Plinius*, lang de grootſte lof verdient.

Daer vielen ook ſpongien of ſponſen, volgens ſchrijven van *Theofraſt*.

Men had ook by ouds op *Kreten* zekere breede en dunne kazen, die *Thaleas* genaemt werden, en de oude *Kretenſers* op zekere lijkoffers of lijkſtaetſien, offerden.

Paretonium, zeit *Plinius*, heeft de naem van de plaetſe uit Egypte bekomen.

Het wort gezeit, ſchuim der zee of zeeſchuim, en met ſlijk aengezet of hert gemaekt te zijn.

Het

Het komt ook op het eil ant *Kreta*, en te *Cyrene*, in *Afrika*, voort.

Voor het eindigen, met het beschrijven des eilants van *Kreten* of *Kandien*, zullen wy ter loop iet van de Griekſche tale der oude *Kretenſers* ſpreken: desgelijx van eenige andere dingen, die den aert, inborſt, en zeden der oude *Kretenſers* betreffen, en te voren overgeſlagen zijn.

Tale der oude *Kretenſers*, &c.

Tale der Kretenſers. Siet Rhodus pag. 67.

D'Oude Griekſche Kretenſers gebruikten de Griekſche Doriſche tale (gelijk ook d'oude Griekſche eilanders van Rhodus,) die geheelijk verſcheiden van d'Attiſche Griekſche tale was. En alhoewel zy de Doriſche Griekſche tale of ſpelling gebruikten, zoo hadden zy evenwel een verſcheide Doriſche ſpelling. Want anders ſpraken de Kretenſers, anders de Rhoders, anders de Lacedemoniers; alhoewel die alle de Doriſche tale gebruikten.

Aldus brachten de genen, die *Panhaica* bewoonden, wanneer zy zeiden Kretenſers van oorſprong te zijn, byzondere ſpellingen van tale en vele Kretenſer woorden, die zy gebruikten, tot een bewijs daer van by, als *Diodoor* getuight.

Tot een voorbeelt, voor *Kirkon* zeiden d'oude Kretenſers *Krikon*, voor *Beltein Belton*, en zoo voorts.

Zy gebruikten ook de letter Υ voor de Λ of L: want (als *Heſychius* heeft aengemerkt) in plaetſe van *Auca*, zeiden de Kretenſers *Alce*: ook de letter Λ of L voor P of R: want voor *Lace* zeiden de Kretenſers *Rhace*. Desgelijks gebruikten zy voor Σ of S, de letter Θ of Th: want de Kretenſers zeiden *Seinai* voor *Theinai*.

Ook hadden zy zeer vele woorden, die hen eigen waren: van welke Kretenſer woorden zeker *Hermon* een byzonder boek geſchreven heeft: desgelijx zeker *Hermonax*.

Metrus betekende by de oude Kreters een moeye van 's vaders zijde.

Delthos,	bediede	een goeden man.
Kella,		een goede vrouw.
Zeus,		den dagh.
Marnan,		een maeght.
Oxos,		een ſteilte.
Eucides,		een ſchoon man.
Sminthus,		een muis.

Scotius,	bediede	een ongeleerden jongelingh.
Kodumalon,		een queeappel.
Achras,		een wilde peer.
Akara,		benen.
Ametores,		cijter-ſpeelders.
Kea,		gerſt.
Kora,		een balk.
Edas,		een gever des goets.
Ellops,		een ſtommen.
Phagros,		een wetſteen.

Asplenum betekende zeker geneesmiddel van een kruit, van eenen ſelven name, gemaekt: met het welk d'oude Kretenſers de miltzuchtigen genazen. Daerenboven hadden de Kretenſers vele andere eige woorden.

Al welke dingen, by de andere oude Grieken, met andere namen genoemt wierden.

Ook hadden zommige ſteden eenige byzondere woorden. Aldus wert het kruit *Orega* by de ſtedelingen van Cydonia, *Bietes* geheten. *Sertes* betekende by de *Polyrrheners*, eene deur-klopper: *Amalla* een Velthoen, en *Komba*, een *Kraey*.

Maer hier dient geenzins voor by gegaen, hoe de Euangeliſt *Lukas*, op het tweede Hooftſtuk van de Handelingen der Apoſtelen, in het oprekenen der volken, met welker tale aenſtonts d'Apoſtelen ſpraken, na het ontfangen van den Heiligen Geeſt, de tale der Kretenſers, in plaetſe van al de Grieken, bevonden wort op te rekenen; 't zy om dat de Kretenſer tale de zwaerſte van alle was; of om dat te dien tijde de Kretenſers de voornaemſte onder de Grieken gehouden wierden. Want aldus ſchrijft de Euangeliſt: *Wy Parthen, en Meden en Elamiters, en die Meſopotamia, Judea, Kappadocia, Pontus, Aſia, Frygia,*

gia en Pamphilia, Egypten, en de delen van Libie by Cyrenen, en uitlantsche Romeynen, Joden en Joden-genoten, Kreters en Arabieren, hooren hen, in onze tale, Gods groote daden spreken.

De oude Kretensers hielden een zwijn of verken voor heiligh, en in groote eerwaerdigheit, en onthielden zich hierom van des selfs vleesch t'eeten: het welk, volgens verhael van *Atheneus*, by dezen voorval geschiet zou zijn.

Men beuzelt, zeidt hy, dat *Jupijn* op Kreten, op den bergh *Dykta*, zou geboren zijn, alwaer noch eenige geheime offerhanden geschieden. Want men zeid, een zeuge hem de borst zou te zuigen gegeven, en de zelve, met haer geknor rontom hem te lopen, gemaekt hebben, dat het geschreeuw des kints van de voorbygangers niet konde gehoort worden: dies achten zy alle, dat dier de grootste eere waerdig te zijn, en willen geheellijk geen verkenvleesch eeten. Dus verre *Athenens*.

Men zeid *Agamemnon*, zijnde op Kreta vervallen, na de stad *Polyrrhenium* gegaen was, en aldaer offerhande gedaen had. Maer onder het offeren hadden de gevangene Trojanen zijne schepen in brant gesteken. Wanneer hem des verwittight wert, had hy aenstonts het offeren gestaekt, en was verstoort na zee toe geloopen, daer hy noch naulix een schip behouden vond: met het welk hy, na d'inwoonders der lantstreke vervloekt te hebben, na zijn vaderlant keerde. Hier van, wanneer een verstoorde offerhande geschiede, plagh die, tot een spreekwoort, by d'ouden, *een Kretische offerhande* genoemt te worden.

Elian. Wanneer in de stad *Gortyne* een echtbreker betrapt was, die wert voor de majestraet gebracht, en, overtuight zijnde, met wolle gekroont: welk slagh van wolle-kroone den zelven quansuis verweet, dat hy, manneloos of een ontmande, en verwijfde, en met vrouwe verciert, ware.

Ook wiert hy opentlijk voor vijf staters verkocht, en voor oneerlijk gehouden, en geenzins tot het bedienen van eenige stads-ampten, toegelaten.

De Kretensers wierden by de ouden voor gierigaerts, mijneedigen, oproerigen, verraders en vrybuiters, en bovenal voor grote logenaers uitgekreten: als *Livius Polybius*, *Strabo* en meer andere getuigen. Desgelijx worden zy by den Apostel Paulus, volgens *Epimenides*, voor logenaers, quade beesten, en luie buiken, uitgescholden. Epist. Paul. ad Tit. 1. v. 12.

Die gelt by de stedelingen van *Knossus*, op woeker of rente namen, die roofden quansuis het gelt; op dat de geen, wanneer die zijn schulteischer bedroogh, zou, als of hy gewelt gedaen had, gestraft worden.

De oude Kretensers leiden zich van kintsbeen af op de jaght en wiltvanghst, en werden daer op bovenmate vaerdigh afgereght, en wisten wonder snel, bergh op bergh neer te klauteren, om het wilt op te speuren en na te jagen. Gelijk ook hunne honden op een zelve wijze afgereght waren, volgens schrijven van *Elianus*. Oeffening der oude Kretensers.

Zy wisten ook vaerdigh met pijl en boge te schieten, en dezelve te hanteren, en munten in die kunst boven alle andere volken uit: waerom zy van andere volken en Vorsten, tot booghschutten in den oorlogh, aengenomen en gehuurt werden: als *Thucydides*, *Plutarchus*, *Polybius*, *Klaudianus*, *Lukanus*, *Pausanias*, en andere oude Griecksche en Latijnsche schrijvers gedenken.

De Kretensers hadden van de Kureten, zoo *Diodoor* getuight, de kunst van met pijl en boge te schieten, en den jaght met honden, geleert.

Hierom werden de Kretensers uitstekenshalve, op 't Griex, *Toxophores*, dat zijn schicht-dragers, en op Latijn, by *Apuleius*, *Sagittiferi*, dat zijn pijldragers, genoemt. Hier op kan gepast werden, het geen de ouden geschreven hebben, dat het eilant Kreten onder het Hemels-teken van den *Sagittarius* of Pijlschieter zoude leggen.

Ook werden zy voor de beste slingeraers gehouden, en dienden by andere volken in den oorlogh voor slingeraers.

Ja de Kretensers gebruikten alleen, by ouds onder de Grieken, pijlen en bogen, volgens *Pausanias*.

Ook werden de bogen en pijlen der oude Kretensers, om hunne vlugh en lightigheit, geroemt en geprezen. Aldus werden de Kretenser pijlen lichte en vlugge of snelle pijlen doorgaens by d'ouden genoemt: en ook al de beste pijlen, Kretenser pijlen geheten.

De bogen waren van bokke-horens

gemaekt; die op vuur geleit, tai gemaekt, en dan tot de gestalte van bogen gefatsoeneert werden: de beste werden in de stad *Gortyne* gemaekt. Voornamelijk waren de pezen der bogen van stiere zenuwen gemaekt, volgens schrijven van *Lukanus*. Hierom worden by eenige oude Latijnsche Poëten, als *Klaudianus* en *Statius*, de Kretenser bogen, *Gortynische* horens, en *Gortynische* bogen genoemt..

De pijlen of schichten waren van dunne rietten gemaekt, en voor met een scherpe yzere punt beslagen. Gelijk ook het eilant zelf de beste rietten, tot pijlen, voortbraght.

Gelijk in de stad *Gortyne* de beste bogen, alzoo werden aldaer ook de beste pijlen of schichten gemaekt: aldus noemt *Lukanus* een pijl of schichte, een riet van *Gortyne*.

Een boge wiert, by de oude Kretensers, *Scythika* genoemt.

D'oude Kretenser jeught oefende haer ook op het geluit van fluit, cyther of lier, met stokken.

Ook de jeught had tot oefenen op het geluit van speeltuigen, met stokken en vuisten tegen elkanderen slaen, om gene verzaeghtheit, maer kloekmoedigheit, aen te nemen: gelijk men ook in den oorlogh gewoon was.

Strabo. Ook dreven zy elkanderen slagen, met de hant, en yzere wapens toe.

Wapenen werden by de oude Kretensers, voor de kostelijkste giften, gehouden.

In het vechten ofte strijden, tegen den vyant, gebruikten de oude Kretensers muzijk-speeltuigen: hoewel de schrijvers in 't slagh verschillen. Zoo *Strabo* schrijft, gebruikten zy in de oorlogen de fluit en lier, of de fluit en cyther. Daer en tegen schrijft *Polybius*, dat d'oude Kretensers de fluit, in plaetse van de trompet, in den oorlogh gebruikten. Maer volgens *Plutarchus*, traden zy, op het geluit van de lier, in het gevecht.

De Kretensers vielen met een voorgezang of voorgeluit van de lier op de vyant in: gelijk de Lacedemoners en Arkaders, op het geluit van de fluit.

De oude Kretensers werden, van jongs af, niet alleenlijk in de kunst van met pijl en boogh te schieten, maer ook in den wapendans geoefent, die op maet geschiede, met het slaen op de wapenen. Deze wapendans was *Pyricha* genoemt, en op het eilant Krete zelf uitgevonden; als *Diodoor*, *Dionys* de *Halikarnasser* en *Plinius* melden. Strabo.

Daer waren ook andere oude Kretenser danssen: als de *Epikredios* en *Orsitis*-dans: welke *Atheneus* gedenkt. Ook gedenkt *Sofokles*, in zijn *Ajax*, de *Knossische* danzen, die, by de stedelingen van de stad *Knossus*, eigen en in gebruik waren. In al deze kunsten wierden de kinderen van jongs af geoefent.

De oefening en vaerdigheit van het danzen der oude Kretensers, wort by verscheide schrijvers, gedaght: en, onder andere, by *Atheneus*.

Niet alleenlijk danste het graeuw of gemene volk; maer ook de edelste, en die van koninglijken bloede, en de voornaemste des eilants waren. Aldus schrijft *Lukanus*: *De maghtighste der Kretensers sloegen het danzen boven mate yverlijk ga, en werden de beste danzers: niet alleenlijk byzondere algemene luiden: maer, ook die van koninglijken bloede, en de voornaemsten of groten.*

Want het danzen (als *Libanius* schrijft) ging zoo wel by de Kretensers, als Lacedemoners, geweldig in zwang: maer dat geschiede ook nootwendig uit kracht van zekere ingevoerde wet: zulx het even veel by hen geacht wert de slaghorde in den oorlogh te verlaten, als het danzen te laten.

Eilan-

Eilanden en klippen rontom, of onder en by het eilant *Krete* of *Kandia*, en in de Kretenser of Kandische zee gelegen.

OM en by, of onder de kust van het eilant *Kreten* of *Kandia* leggen vele andere kleine, geringe en onvermaer de eilanden en klippen.

Pomponius Mela stelt neffens, en by of onder het eilant *Kandien*, d'eilanden *Astikka*, *Naumachos*, *Zephyre*, *Kryse*, *Gaudos* of *Klaudos*, *Musagores* en *Karpathos*.

Strabo stelt by het eilant Kreten, en in de Kretenser zee, de eilanden *Thera Dia*, *Anaphe*, *Therasia*, *Jos*, *Sicinus*, *Lagusa*, *Pholegandrus*, *Cimolus*, *Siphnus* en *Melos*. Welker meest te voren beschreven zijn.

Ptolemeus stelt slechs vier eilanden onder of by Kreten, als *Dia*, *Letoa*, *Thera* en *Gaudos*.

Plinius stelt rontom het eilant Kreten of Kandien eerstelijk *Karpathos*, dan, tegen over *Peloponnesus*, twee eilanden *Kory es*, en twee andere, *Myles*, nu *Karabusa* en *Karabusa Vecchia*, of *Kambrusie*, of *Gniosa* en *Listo* geheten.

Aen de Noord-zijde, tegen over *Cydonia*, stelt hy *Leuce*, en twee eilanden *Budores*: en tegen over *Matium*, *Cia* of *Thia*: tegen over d'uithoek *Itanus*, d'eilanden *Onisa*, *Leuce*: tegen over de stad *Hierapytna*, *Chrysa*, en *Gaudos*. Op de zelve streke stelt hy *Ophiussa*, *Butoa*, en *Rhamnus*.

Wanneer men, volgens den zelven, de kaep of uithoek van † *Kriu Metopon* voor by gevaren is, leggen aldaer de drie eilanden *Musagores* genaemt. † Nu Capo Crio.

Voor de uithoek *Sammonium* stelt hy de eilanden *Foces*, *Platies*, *Sirnides*, *Naulochos*, *Armedon*, *Sephyre*. Hoe elk van deze eilanden nu genoemt wort, is bezwarelijk te zeggen.

By eenigen wort het eilant *Letoa*, voor het eilant, dat nu *Gaidurognisa* heet, en tegen over *Hierapytna* onder de Zuider-kust gelegen is, gehouden.

Andere houden *Letoa* voor het eilant *Christiana*, dat nu ook *Kuffognissa* geheten wort. Daer neffens drie andere kleine eilantjes leggen, als *Christiana*, *la Fogissa*, en een ander zonder naem.

Eilant *Standia*, eertijts *Dia*.

HEt eilant *Dia*, *Thia*, of *Cia*, by d'ouden, wort nu *Standia*, by d'Italianen, en in de zeekaerten *Stantea*, en anders ook *Estanti* genoemt.

Stephanus stelt vier eilanden, met den naem van *Dia*, welker eerste anders *Naxos* genoemt werd: het twede stelt hy by *Miletus*, het derde by *Sarmossus*, en het vierde (dat wy nu voor hebben te beschrijven,) by *Knossus*, eene stad van Kreta of Kandia: gelijk ook *Strabo* het eilant *Dia* zeventigh stadien, eene streke van negen Italiaensche, of twee Duitsche mijlen en een vierendeel, van 't eilant Kreten, by het *Knossisch Herakleum*, of *Heraklisch Knossos*, en neffens het eilant *Thera* stelt.

Ptolemus en *Strabo* gedenken ook het eilant *Dia*, en *Plinius* onder den naem van *Chia* of *Cia*.

Het leit met de West-hoek twee mijlen beoosten *Capo Freschia*, en ontrent zes of zeven Italiaensche, of twee kleine Duitsche mijlen ten Noord-oosten van de stad *Kandia*: hoewel *Ferrarius* het twintigh duizent schreden, dat zijn twintigh Italiaensche, of vijf Duitsche mijlen, van de stad *Kandia* stelt: en *Kootwijk* slechts twaelf duizent schreden of twaelf Italiaensche mijlen.

Standia of *Stantea* is slechts een klip, of het bestaet uit een langen bergh, die door zijne hooghte de schepen, in de haven leggende, voor storm en onweer beschut: waerom aldaer wel eer de Venetianen hunne scheeps-vloten hadden leggen.

Gelijk ook de Fransche vloot, welke onder beleit van den Graef *de la Fueil-*

Fueillade, door den koning van Vrankrijk op het jaer zestien hondert acht en zestigh, den Venetianen tot bystant gezonden wiert, aldaer ten anker liep.

Wel eer was dit eilant woest, en wert zelden met menschen voorhene bewoont, om de geduurige aenvallen der korzairen, kapers en vrybuiters. Maer nu bewoonen eenige wilde Grieken het zelve eilant, die by de jaght alleenlijk leven: want dat eilant is zeer wiltrijk. Zy houden gene andere verkering noch gemeenschap met vreemdelingen, als om het verschaffen van bussekruit en loot aen hen, daer zy byzonderlijk om verlegen zijn.

Het eilant *Stantea* heeft, na de Zuid-zijde, vier havens, als *Porto S. Gioris*, *Porto Grego*, *Porto S. Nicolo*, en *Porto della Madona*.

De twee havens, aen de West-zijde, als *Porto S. Gioris* en *Porto Grego* of *Diagregia*, zijn niet veel byzonders. Op de hoek van de eerste staet een tooren.

De derde, *Porto S. Nicolo*, is een grote bay, en heeft aen haer Noort-zijde een grote inboght: waer by een kapelleken staet, daer de schepen met een tou aen de Oost of middenste hoek veiligh zetten kunnen. Neffens de West-hoek is het dertigh vademen diep. Doch binnen heeftmen de diepte van twintigh en vier en twintigh vadem, goede zantgront. De zuidelijkste winden zijn'er de slimste, dewijl zy daer recht op inwayen.

De Oostelijkste haven, *Porto della Madona*, is de beste, daer midden tegen de vlakte een kerkje staet. De schepen, die uit den Weste komen aenzeilen, moeten, zoo dicht als het mogelijk is, by de west-hoek houden, en terstont, gekomen aen de hoek, een tou aen lant brengen, en het anker laten vallen, of zouden anders van den gront afdrijven.

Bewesten en na by het eilant *Standia* leit een klip *Petagalida* geheten. Beoosten het eilant *Standia* leit een klip of eilandeken *Paximadi* by het Italiaensch zee-volk, en in de zeekaerten *Pachsimada* genoemt. Het heeft ron-

EYLANT van GOSSI van CANDIA

De Zuydt Kust vant
EYLANDT CANDIA
tegen over Gozzi di Candia.
Casteel Selino

rontom eenen schonen zeegront: en het is dicht daer by in zee tachentigh vadem diep.

Anders zijn *Paximadi* of *Pasimada* drie kleine klippen, een weinigh van elkanderen, en bezuide het eilant *Milo*, en beweften de eilanden *Remomulo en Petteni* gelegen.

Voor de riviere *Armiro*, bewefte de ftad *Kandia*, leit een klip *S. Chirichi* geheten.

Vierde halve Duitsche mijle van de ftad *Kanea*, en dicht onder 't eilant *S. Theodoro*, leit een zantbank in zee, *Gogna* geheten.

Ontrent vier Duitsche mijlen, beooften het eilant *Standia*, wort in de zeekaerten een klip geftelt, *Kalogori* of *Kaloiero* geheten.

Beooften *Capo S. Zuane*, leggen twee klippen, *Scoglio di S. Antonio* geheten.

Eilanden Janitzari. Ontrent drie mijlen beweften *Capo Sidero*, de Noordoofter-hoek des eilants, en niet verre ten Noordweften van de ftad *Setia*, leggen drie eilandekens, *Janitzari* in de Neerduitsche zee-boeken, en by het Italiaensche zee-volk *Giagnizades* geheten.

Weft-zuid-weft, om de hoek van *Capo Sidero*, leit een eilant *Morena*, en anders *Isola Bassa*, dat is, laeg eilant, en anders ook *Stipalamida*, in de Nederduitsche zee-boeken genoemt.

Tusschen *Capo Sidero* en het eilant *Morena* worden in de Nederduitsche zee-boeken drie klippen ontrent gelijks het water geftelt, welke de schepen, om deze kaep komende, in't varen tusschen de kaep en het eilant, moeten mijden, en dicht langs het eilant houden, om geen schipbreuk te lijden.

Voor in de inham of bay, beooften *Capo Sidero*, en beweften *Punta di Placo*, en *Capo Salamoni*, worden, in de Italiaensche zeekaerten, drie klippen geftelt: een om de hoek van *Capo Sidero*, als *Ponta Traditora*, die misschien in de Neerduitsche zeekaerten 't eilant *Morena* genoemt wort, en daer na *Scoglio di Elaza*, en dan *Scoglio di Grades*.

Tusschen *Capo Sidero*, en *Capo Salomoni* leit, in een grote inham of zantbaey, een klip, die haer, als men uit den Noorden komt zeilen, als een eilant vertoont. Daer op ftaet een vervallen muur van een kafteel, *Paleo Castro*, dat is, oud kafteel, genaemt.

De zee, buiten of langs *Capo Sidero*, is twintigh, vier en zes en twintigh vadem diep, met over al een roden korael gront; daer de schepen veiligh ten anker kunnen zetten.

Twee groote mijlen Zuidweft ten Weften van *Capo Salamoni*, leggen dicht beooften *Capo Sacro*, twee kleine zwarte eilandekens, *Cavalli* in de Nederlantsche zeeboeken geheten: en beweften *Capo Xacro*, en dicht onder de kuft van Kandien, drie eilandekens, *Christiani* geheten.

In d'Italiaansche zeekaerten van *Boschino*, leggen twee of drie mijlen, bewefte *Capo Xacro*, zeven eilandekens of klippen, met de volgende namen: als *Fogna*, *Xero Campo*, *Li Cavalli*: en meer na 't Weften *Chriana*, *la Fogissi* en *Kufonissa*, en een ander zonder name.

Ontrent anderhalve Duitsche mijlen, Weft-zuid-weft van *Christiani*, leit een eilant *Chaldoroni*, in de Nederduitsche Zeekaerten: maer in de Italiaensche *Gaidurognisa* geheten. Beooften *Gaidurognisa* leit noch een klein eilant of klip, doch zonder name.

Tusschen al deze eilandekens en het lant van Kandien, kunnen grote schepen deur zeilen: die ook binnen of benoorden deze eilanden op tien, twaelf en zeftien vademen veiligh ten anker kunnen leggen; maer leggen veeltijts achter *Chaldoroni*.

Een grote ftroom loopt gemenelijk achter die eilanden deur.

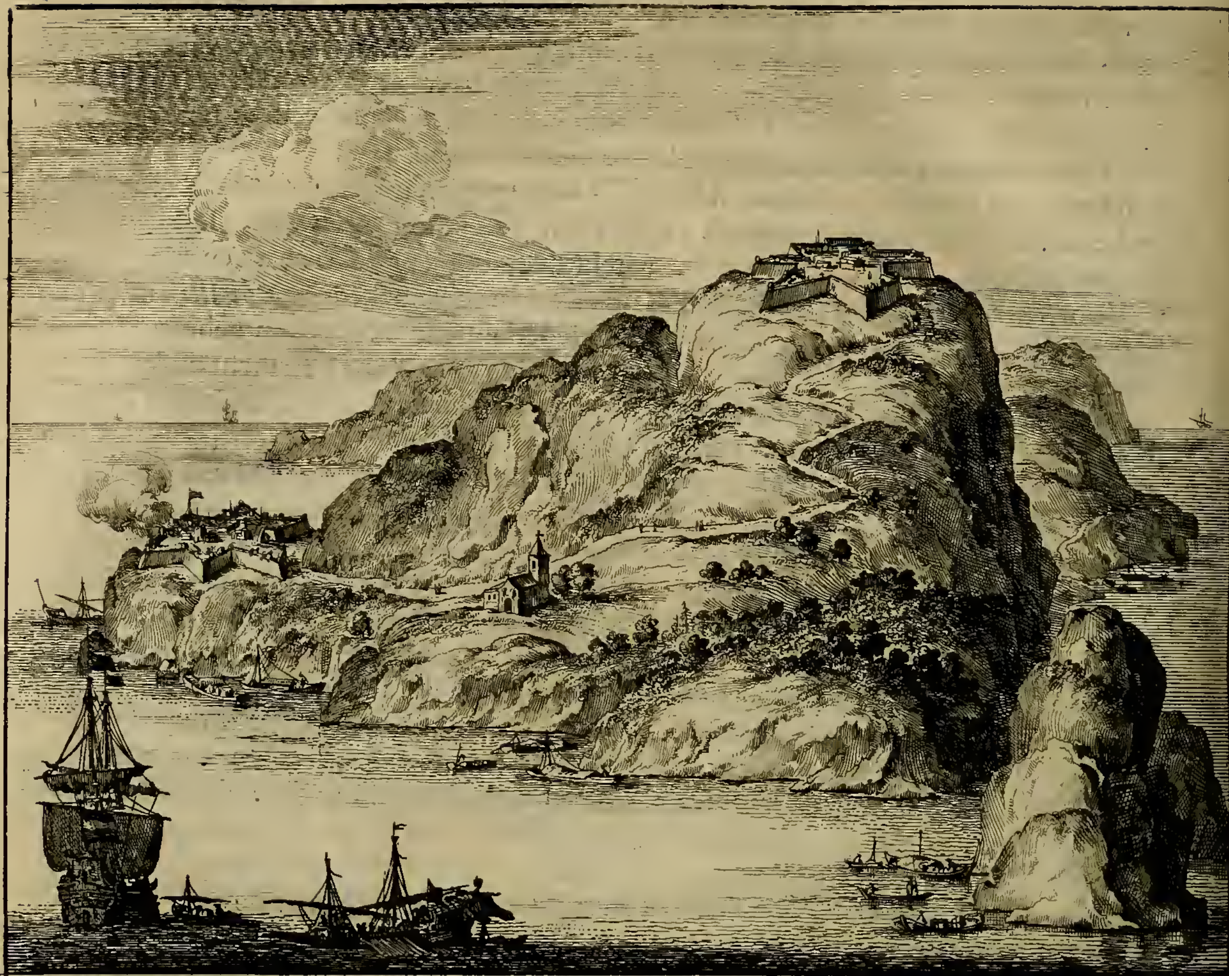
Ontrent elf Duitsche mijlen beweften 't eilant *Chaldoroni*, dicht onder de kuft van Kandien, en beooften *Capo Matala*, leggen twee eilantjes, *Cabras* in de Neêrduitsche zeeboeken genoemt.

Twee mijlen beweften van daer leit, in de Nederlantsche Zeekaerten, een eilant *Pasimada*. In de Italiaensche zeekaerten werden ter zelver plaetse twee klippen, met den naem van *Scoglio Paximados*, geftelt.

Ontrent elf of twaelf mijlen ten weften van daer, en Zuidooft ten Zuiden, omtrent zes mijlen van *Capo Giano Baptisto*, de Zuidwefter-hoek van Kandien, leit een eilant *Gozi* of *Gozo di Candia*. Gozo di Kandia.

Daer benoorden leit een laegh eilandeken, *Antigozo*, dat is, voor-*Gozo*, gezeit. Tusschen beide leit een klip boven water: doch Gozo 't naeft: maer Antigoza.

 een

Ziet pag. 186. een blinde klip leit aen *Antigozo* het naeste. Eenige willen het eilant, dat by de oude *Thera* genoemt wert, en andere het eilant *Gaudos*, *Klaudos* of *Kaudos*, voor het eilant *Gozi di Kandia*, gehouden hebben: hoewel d'eerste met weinig waerschijnelijkheit: naerdien *Plinius Thera* niet onder d'eilanden ontrent het eilant van *Kreten* rekent. Dies *Thera* veel meer voor het eilant *Kristiana*, of Ziet pag. 165. voor het eilant *Antimolo*, zou mogen gehouden werden.

Gozi di Kandia leit vier mijlen van de kust des eilants van *Kandien*.

Het is aen het West-einde hoogh, en heeft aen de Oost-zijde een schoone zantbay, en goede reê voor schepen, om versch water te halen. Het heeft eene haven, *Hamboso* genoemt.

Op dit eilant plagh ten tijde der Venetianen, een grote menighte van ballingen te houden.

Aen de West-zijde, dicht onder het eilant van *Kandien*, en dicht by de Zuidwester hoek, leit een klip *Dilafognisi*, in d'Italiaensche Zeekaerten genoemt. Daer na volght *Scoglio* of klip *di S. Antonio*: dan twee klippen *Chirgiani* geheten: dan de klip *Pondico*, daer na de klip *Petaliada*: en eindelijk de klip of eilant *Karabusa*.

In de Nederlantsche zeekaerten vindmen slechts drie klippen of eilanden, aen die zijde des eilants, onder de kust, gemelt: als eerst *Isola Fontestino*, misschien *Dilafognisi* in het Italiaensch: daer na *Santa Veneranda*: dan *Isola Sordi*, en eindelijk d'eilanden *Carabusa* en *Carabusa Vecchia*.

Eilant *S. Teodoro*, anders *Turlulu*.

Onder de Noorder kust des eilants van Kandien, tusschen *Capo Spada* en *Capo Melecha*, eene Duitsche mijle bewesten de stad *Kanea*, en een kanonscheut van het strant *Gogna*, leit een klip of eilant *S. Teodoro* by d'Italianen, en anders *Turlulu* genaemt, na het een en ander van de twee ka-

kasteelen, die op het zelve gelegen zijn.

Het heeft aen de Zuid-oost en Zuid-zijde eene goede reede: maer groote schepen moeten beoosten het eilant om zeilen: want aen de Zuijd-zijde komt een steene rif van de wal na het eilant toeschieten; daer men niet dan bezuiden tusschen deur zeilen kan.

Men loopt dicht onder het eilant met een schip te anker, met de oosthoek des eilants Noordoost van zich te hebben.

Daer is een gehele schone zee-gront; dies de zeeman met zijn schip wel tegen het eilant zou mogen aenleggen.

Dewijl de haven van *Kanea* niet bequaem is, als voor schepen, die niet meer als twaelf, dertien en veertien voeten diep gaen, zoo komen gemenelijk grote schepen, beweste eenige klippen, die achter de stad leggen, onder het eilant *S. Theodoro*, ten anker zetten.

Op de zijde van deze klip of rotse, leit een kasteel of vesting, ook *S. Theodoro*, als het eilant, genaemt, dat door een ander kasteel, boven op den top des berghs gelegen, beheert en beschermt kan worden, en *Turlulu* geheten is.

Beide deze kasteelen leggen tegen over het strant van *Gogna*, op een afstant omtrent van een kanon-scheut.

Op het jaer zestien hondert en vijftigh, veroverden de Venetianen, onder het beleit van *Mocenigo*, neef van den algemenen kapitein *Mocenigo*, de kasteelen; *S. Theodoro* en *Turlulu*, die de Turken in bezit hadden, na drie stormen daer op gedaen te hebben. *Usum Bassa*, stadsvooght van *Kanea*, bestont des volgenden jaers, door middel van eenige grote vlotten, het zelve eilant aen te doen, en weer in te nemen: maer hy wiert, door eenen storm, in zijn toelegh te leur gestelt.

Eilant Klaudia. In de Handelingen der Apostelen wort zeker eilant *Klauda* gedaght, waer Cap. 27, 16. aen de Apostel *Paulus*, in het varen langs het eilant Kreten of Kandien, om na *Fenicie* over te steken, door eenen storm met het schip verviel: welk eilant *Klaudia*, by *Mela*, *Plinius* en *Ptolemeus*, *Kaudos*, *Gaudos* of *Kauda* schijnt genoemt te werden.

De meesten houden dit eilant, met met grote waerschijnelijkheit, voor het geen, dat nu *Gozo* of *Gozo di Kandia* genoemt wert, en onder de Zuid-kust des eilants leit. Ziet pag. 186.

Gelijk ook d'Apostel *Paulus*, in het varen langs het eilant Kreten, wanneer hy van de kuste van klein Asie quam gevaren, om na *Fenicie* over te steken, daer most voor by varen.

Dies andere t'onrecht het zelve eilant *Klaudia*, onder de Zuidwester hoek des eilants, en nu *Capo Krio*, by d'ouden *Kriumetopon* genoemt, willen geplaetst hebben: dewijl aldaer nu in de zeekaerten geen eilant gestelt wert.

Musagores of *Musagori* zijn drie Musagores. kleine eilanden, volgens *Plinius* en *Mela*; met een algemenen naem genoemt, aen de West-kust van het eilant *Kandia* gelegen: tegen over de kaep of uithoek *Kriu Metopon* of Rams-voorhooft; Bautrand. hoewel die veel meer klippen, als eilanden zijn, en nu geenen naem voeren.

Wy zullen hier noch eenige eilanden laten volgen, die hier en daer in de Archipel leggen, en te voren overgeslagen zijn.

Tusschen het eilant *Kôs* of *Lango*, en tusschen het eilant *Samos*, leggen verscheide kleine eilanden: als *Dipso*, *Krusia*, *Tragia*, *Forni* en *Mandria*, die alle Boschin. eertijts bewoont waren; hoewel men nu niet een eenigh merkteken van eene woonplaetse daer op ziet.

Heden zijn deze eilanden zeer woest, zonder eenige huizen of menschen, en zonder water: alleenlijk is'er een weinigh bosch, daer in eenige wilde ezels, bokken en geiten houden.

Tragia schijnt op Grieksch zoo veel als bokken eilant te willen zeggen, en wort anders op 't Latijn *Kapraria*, dat is, bokken of geiten eilant, genoemt.

Het eilant nu *Krusia* of *Krussie*, en Krusia. *Karassie* by *Strabo*, en by *Plinius* *Korassien* genoemt, heeft eene goede zeehaven. Ook kan men onder het eilant *Dipso* of *Lipso*, met schepen ter ree lopen.

Ten Zuiden van *Lipso* leggen vele kleine eilanden of klippen, *Forni*, of Eilanden Forni. *Fornelli*, en by d'oude *Scopuli* of klippen *Melani* genoemt, die zeer gevarelijk voor den zeeman zijn, en hierom te schuwen, en inzonderheit des nachts.

Niet verre ten Zuiden van *Krusia* Mandria. leit een eilant *Mandria*, omringt met vele

vele klippen, die als een kring maken. Aldaer worden noch de puinhopen van een grote verwoeste stad gezien.

Van wegen de rontom leggende klippen, is dit eilant zeer gevarelijk, om met schepen aen te komen: gelijk ook weinige schepen het zelve aendoen.

Het eilant *Mandria* houden eenigen voor het geen, dat by *Ptolemeus Minya* genoemt, en in de Ikarische zee gestelt wort.

Anderen willen het eilant *Karyanda*, dat *Strabo* dicht by het eilant *Kôs* of *Lango* stelt, voor het eilant *Mandria* gehouden hebben.

Na dit eilant *Mandria* wort de zee van dien oort, en rontom het zelve eilant, *Mar di Mandria*, dat is, zee van *Mandria*, by het Italiaensch zee-volk genoemt. Welke zee van *Mandria* eenigen voor de zee houden, die by de ouden de *Myrtoische* zee genoemt wiert.

Boschin. Ten zuide van het eilant *Nixia* of *Naxos* leggen vervolgens op een ry, achter malkanderen, van 't Oosten na 't Westen, vijf eilandekens, als *Fekusa*, *Schinusa*, *Raklia*, *Chiero* en *Pyia* of *Pira*.

De drie laeste hebben eertijts een langen tijt wel bewoont geweest: en inzonderheit *Raklia*: waer van men noch vele puinhopen van een groot kasteel ziet: wiens grote menighte van steen en marmer genoechzaem getuight, dat het een zeer edel en prachtigh gebouw geweest zy. Maer ter oorzake van de korzairen is dit eilant, gelijk d'andere, nu woest en verlaten. Ook vindmen aldaer niet anders, als wilde beesten.

Zy zijn aen alle zijden met de zee bedekt, en dienvolgens zonder havens, en hebben alle een verbranden of dorren en berghachtigen gront.

Men vind'er generlei slagh van visschen, noch ook geen zoet water, en weinigh houts: dies geen wonder, dat die eilanden nu niet bewoont zijn.

Schinusa schijnt anders *Schinussa* genoemt te zijn.

Ten Noord-oosten van het eilant *Amorgo* leggen twee kleine eilanden, als *Levita* en *Zinara*; alwaer vele puinhopen van geen klein belang gezien worden, als stukken en brokken van marmere kolommen, en verscheide Mosaische werken. Tot groot bewijs van den aelouden heerlijken staet dezer eilanden: waer uit ook blijkt, dat die eilanden eertijts volkrijk bewoont, en d'eilanders rijk moeten geweest zijn. Nu worden die eilanden, door genen mensch, bewoont, en verstrekken schuilplaetsen voor de wilde dieren en korzairen. Boschin. Levita Sinara. Ziet pag. 134. 47.

Het eilant *Levita* heeft een brave haven, *S. Georgio* genaemt, en goet water, en geeft eenige weinige visschen. Charussa.

Een weinigh ten Westen van het eilant *Zinara* leit een klein eilandeken, *Charussa* genaemt, en heeft in 't Oosten een kleine haven, met versch water.

Op al de kleine eilanden, dicht onder het groot eilant Kandien gelegen, als *Paximados*, *Gaudironi*, *Christiani*, *Farioni*, *Standia*, *S. Theodoro*, &c. houden zeer vele konijnen en zekere rammen, *Strifoceros* of *Strifokoros* in de Grieksche lanttale genoemt.

EYNDE.

Ver-

Penningen van Cyprus en Rodus.

Eerste Prent.

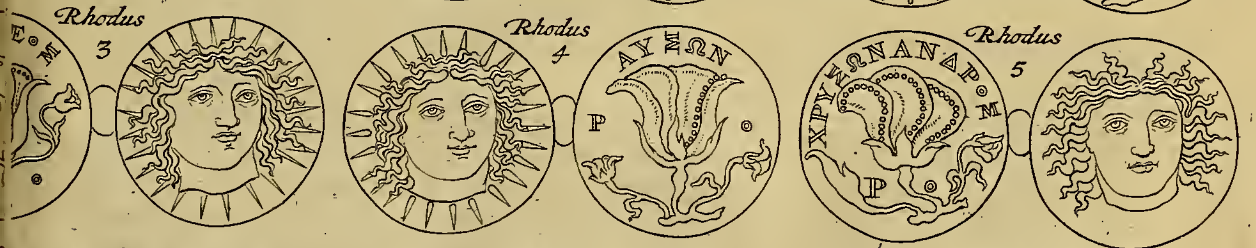

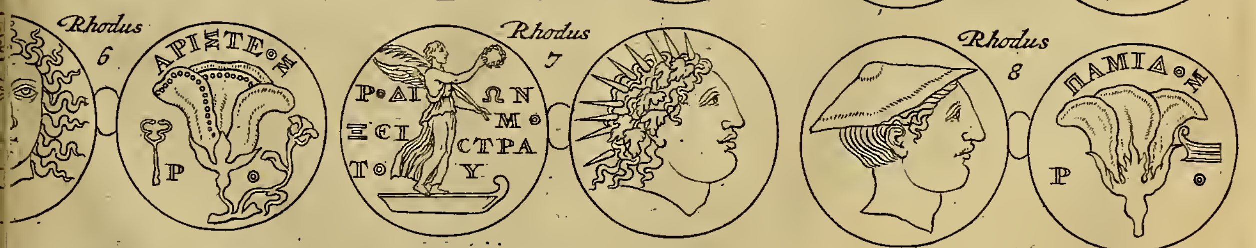

Verklaring van aeloude Griekſche Medalien of Penningen, of gemeen Gelt, der oude eilanders van *Cyprus*, *Rhodus*, *Kôs*, *Amorgos*, *Ikaros*, *Samos*, *Chios*, *Lesbos*, *Tenedos*, *Andros*, *Thaſos*, *Paros*, *Eubea*, *Naxos*, *Seriphos*, *Siphnos*, *Delos*, *Kreten* of *Kandien*, &c.

I. Prent. Penningen of gelt der *Cypriers*, of eilanders van *Cyprus*.

Ziet pag. 36. D'Eerſte penning vertoont aen d'eene zijde de ſchets of afbeelding van de voorgevel of binnenſte van eenen tempel, met eene halve mane boven op, het zinſtael of teken van *Diana*, maer die tempel was ongetwijfelt van de *Paſiſche Venus*; die op het eilant *Cyprus* boven mate geëert werdt, hoewel ook buiten het eilant *Cyprus*, als hier uit blijkt, dewijl men den naem en beeltenis, en een tempel van haer, op de penningen van andere ſteden en volken uitgedrukt vind. In het midden ſtaet een zuil of kolom, boven ſpits keelswijze toeloopende, welke geſtalte eigentlijk de *Paſiſche Venus* bedied: gelijk te vooren, in het beſchrijven der ſtad *Paſus*, verhaelt is. Ziet pag. 7. Aen den rant leeſt men ΕΠΙΣΤΡ. ΚΥΠΡΙΩΝ, dat is, *Epiſtratus* van de *Cypriers*. *Epiſtratus* is miſſchien de naem van den ſtichter des tempels.

Op de andere zijde ſtaet een manſperzoon, die in de rechte hand een brand-vuur ſchijnt te houden, *Therma* by de Grieken genaemt: met dit opſchrift op de kant: ΖΕΝΩΝ, dat is, *Zenôn*.

De tweede penning vertoont een gelauriert mans-hooft, met langh gekrult en ruigh hair, zonder opſchrift: dies men niet wel beſcheidelijk zou konnen zeggen, wie die zy: 't en zy *Apollo*: want *Apollo* wierdt ook by d'oude *Cypriers* geëert: en die *Apollos* altaer hadden aengeraekt, wierden van zekere uithoek afgeſmeten. Op de andere zijde wort ook de voorgevel eens tempels, afgebeelt: met dit opſchrift op den rant: ΚΟΙΝΟΝ : ΚΥΠΡΙΩΝ, dat is, *Koinon: van de Cypriers*. *Koinon* was miſſchien den naem van den ſtichter des tempels.

Penningen der ſtedelingen van de *Idaleers*.

[..]lfde [..]nning [..] de [..]ent. OP de eene zijde van de eerſte penning wordt een wanſtallige vogel, *Gryps* by de ouden genoemt, vertoont, met een radt onder zijne rechter poot: en daer onder de naem der ſtedelingen ΙΔΑΛΕΩΝ, dat is, van de *Idaleers*.

De *Grypen* of vogelgrijpen, waren verzierde dieren of wanſchepſelen, met een geoorde en kromme bek, en vogels poten, maer van lijf byna als een leeuw, en den gevleugelden paerden *Pegaſen* niet ongelijk; want *Pegaſen* waren, volgens *Plinius*, gevleugelde paerden, met horens gewapent: maer *Grypen* met een krom geoorde bek, die hy voor fabelaghtigh hout, dat in Ethiopien zouden vallen: hoewel *Cteſias*, beneffens andere, niet ſchroomt diergelijk ſlagh van *Grypen* voor ware vogelen t'erkennen: gelijk ook eenige willen, dat zy aen den *Eufrates* zouden houden, en gezien, en hierom *Eufrateſer Grypen* genoemt worden: gelijk ook de Jood *Benjamin* ſchrijft, dat grote *Arenden Grypen* genoemt zijn.

Grypen en *Pegaſen* vindmen doorgaens veel op de penningen van Romeynen en Grieken: met het opſchrift der ſtedelingen.

Op d'andere zijde word, door een gelauriert hooft *Apollo*, vertoont: want de grijpvogelen waren aen *Apollo* heilig: als *Filostratus* en *Heliodorus* getuigen: gelijk het zelve ook uit de penningen der steden, aen *Apollo* toegewijd, te bespeuren is: op de welke men op de eene zijde een vogelgrijp, en op de andere zijde *Apollo*, of *Apollos* Driestal, ziet afgebeelt.

Zeventiende in de prent. Op de eene zijde van de tweede, wort een paert in vollen ren afgebeelt: met dezen naem ΚΑΛΧΙΚΟΝ, dat is, *Kalchikon*, 't zy de naem van de muntmeester, of van den overwinnaer in den renstrijt: op de andere zijde ziet men een vogelgrijp, met het woort ΙΔΑΛΕΩΝ, dat is, van de *Idaliers*.

Penning der Kuriers. De vijfde penning, in rang, is van de *Kuriers*, of stedelingen van *Kurium*, en vertoont op de eene zijde twee vogelen, met lange halzen, als zwanen: met het opschrift der stedelingen: als ΚΥΡΙΕΩΝ, of *Kyrieôn*, dat is, van de *Kuriers*. Op de andere zijde word een vrouwenhooft, met een byzonder hooft-cieraet, vertoont: en misschien daer door *Pallas* uitgebeelt.

Penningen der *Pafiers*, of stedelingen van *Pafos*.

De twede en derde in de prent. Ziet pag. 37. D'Eerste penning der *Pafiers* vertoont eene met den boogh-schietende *Kupido*, met dit opschrift: ΠΑΦΙΩΝ, dat is, van de *Pafiers*.

Aen de andere zijde wort de *Pafische Venus*, door een cierlijk gekapt vrouwen-hoofr, uitgebeelt: gelijk ook op de eene zijde van de twede: en op de andere zijde een voor-portael van een tempel van de *Pafische Venus*, daer aen de stad *Pafos* gewijd was.

Penningen van de d'*Amathusers*.

De zeste in de prent. Ziet pag. 44. De eerste penning vertoont aen d'eene zijde eene cierlijk vrouwenhooft, met eene muur, met torens gesterkt, daer op: waer door misschien de stad *Amathus* zelve afgebeelt werd, met dit opschrift ΑΜΑΘΟΥΣΙΩΝ, dat is, van de *Amathusers*.

Op de andere zijde word, door een vrouwen beeld, de goddin *Venus* uitgebeelt.

De zevende in de prent. Op de eene zijde van de tweede penning wort ook het hooft van *Venus* uitgebeelt.

Op de andere zijde staet een naekte *Venus*, met eene appel in de rechte, en leunende met de linke hant op het een einde van een boge, die met het ander einde op de aerde staet.

De appel bediet die appel, welke *Venus*, op oordeel van *Paris*, tot prijs van haer schoonheit bequam: wanneer zy, wie de schoonste zou zijn, tegen *Juno* en *Pallas* wedde, en het oordeel aen *Paris* gestelt had.

Of men zou deze appel op de gulde appelen kunnen duiden, die aen zekeren heiligen boom op 't eilant *Cyprus* groeide, en aen *Hippomenes*, zoon van *Mars*, of *Makareus*, en van *Merops*, door *Venus* gegeven waren, door welker middel hy *Atalanta*, dochter van *Teneus* of *Schenus*, koning van het eilant *Scyrus*, in den loopstrijt overwon. Hoewel andere willen, dat die appelen in den hof der *Hesperides* zouden gegroeit hebben.

Ovidius, in zijn tweede boek van de Herschepping, gedenkt deze appelen, met de volgende woorden: *Daer is een akker, de inboorlingen noemen dezelve de* Damasenische *akker*, *het beste gedeelte des* Cyprischen *lants*, *dat d'aeloude bestevaers my toegewijd*, *en tot mijne tempels met bruitschat te treden*, *belast hebben. Midden op den akker blinkt een boom*, *met een goutgele krone*, *wiens takken van gout ritzelen. Van hier braght ik by geval deze drie gulde appelen*, *met de hant van* Venus *afgeplukt*. Het opschrift is, gelijk dat van de vorige.

Pen-

Penningen der *Karpafiers.*

† Of achtste. Ziet pag. 46.

D'Eerfte † penning van de *Karpafiers*, of inwoonders der ftad *Karpafia*, vertoont aen de eene zijde het hooft van *Venus*, en aen de andere zijde, eene fterre, *Lucifer* of morgenftar, genaemt, welke *Venus* boven andere lichten of vuuren der gefternten beminde, als *Virgilius* fchrijft.

Op de rant ftaet ΚΑΡΠΑΣΙΕΩΝ, dat is, van de *Karpafiers*.

Op de andere zijde ziet men het hooft van *Venus*: desgelijx op de eene zijde van de † tweede penning, en op de andere zijde, een met den boge fchietende *Kupido*, en 't zelve opfchrift.

† Of Negende in orde.

Penning van *Ceraunier*s.

† Of tiende. Ziet pag. 142.

OP de eene zijde † ziet men een wagen met twee paerden in vollen ren, met een mansperzoon daer op, hebbende in zijn hant een zweep. Boven zijn hooft zweeft de goddin *Victoria*, die een kroon of krans daer op zet: miffchien een afbeelding van zegen of overwinnig, in den *Olympifchen* wagen-ftrijt.

Op de andere zijde ftaet een vat of pot, daer uit twee palmen of dadel-takken fchieten, tuighteken der zegen.

Op den rant ftaet de naem der ftedelingen, als ΚΕΡΑΥΝΙΕΩΝ, dat is, van de *Kerauniers*.

Penning van de *Lapethers*.

Of elfde. Ziet pag. 43.

OP de eene zijde ftaet een dadel of palmboom, met dit opfchrift, ΛΑΠΗΘΕΩΝ, dat is, van de *Lapethers*.

Want op het eilant *Cyprus* groeide by ouds velerlei flagh van palm of dadelbomen, die aldaer breder bladen, en ronder vruchten, dan al de andere hadden. Hierom wort by *Scylax* miffchien *Lapethus*, eene ftad der *Pheniciers* genoemt: want *Phoinix*, of *Phœnix*, bediedt by de Grieken een dadel.

Anders waren ook de gemene *Cyprifche* palm of dadelboomen vruchtbaer, maer die vruchten of dadelen wierden, gelijk de Egyptifche dadelen, verfch genuttight.

Op de andere zijde wort een mans en vrouwen-hooft vertoont, waer door eenige de god *Serapis*, en zijne gemalin *Ifis*, willen uitgebeelt hebben.

Lapathus had eene reede en fcheepshaven, die door de *Lakonen*, en *Praxander*, geftight waren.

Lapethus, beneffens *Salamine*, en *Kurium*, was by ouds een der voornaemfte fteden des eilants van *Cyprus*.

Penning van de *Tremitopoliters.*

Twaelfde in orde. Ziet pag. 41.

OP de eene zijde wordt *Neptuins* drietant, met een dolfijn daer om geflingert, afgebeelt, met den naem der ftedelingen.

Op de andere zijde wort *Neptuin*, of door een ruigh gebaert en gehairt manshooft, afgebeelt.

Penningen der *Tamafiters*.

Zestiende in orde.

OP d'eene zijde wordt, door een vrouwen-hooft, de *Pafifche Venus*, met een getorende muur daer op, een ftad of fterkte der ftad afgebeelt: beneffens het opfchrift der ftedelingen.

Op de andere ziet men eenen tempel van de *Pafische Venus*, met een kegelvormige gestalte of piramide, haer zinnebeelt, daer in. By na van een zelven inhoud, is de tweede.

Penningen der eilanders van *Rhodus*.

Op meest al de penningen der oude eilanders van *Rhodus*, ziet men aen de eene of rechte zijde een baerdeloos of jongmans-hooft, met uitschietende of schitterende zonnestralen, rontom bezet, en met dik en stijf gekrult hair; in vorm van kronkelende slangen, naer uitwijzing van de eerste, tweede, derde, vierde, zevende, en negende penning, hoewel de elfde zonnestralen, met slecht of ongekrult hair, by 't hooft neer hangende, vertoont.

De vijfde en zeste penning vertoont een diergelijk jonghmans hooft, met stijf en dik gekrolt hair, in vorm van kronkelende slangen; doch zonder zonnestralen.

De zevende vertoont, tusschen de zonnestralen en 't hair, wijngaerts of klimops-bladen.

Ziet pag. 333. Men zou dit stijf en dik gekrolt hair op de slangen kunnen duiden, die eertijts op het eilant *Rhodus* in grote menighte hielden, en door *Forbas* daer van geboent en verjaeght werden, na de *Rhodiers* daer over aen god *Apollo*, op *Delos*, geraetvraeght hadden: dies de inwoonders, ter gedagtenis van dien bewezen weldaet, en ter eere van *Forbas*, deze penningen deden slaen. Anders wort door het jonghmans hooft, met zonne stralen, *Apollo* of de Zon uitgebeelt: want het eilant *Rhodus* was aen de Zon gewijdt, en Heiligh. Zoodanige manshoofden, met stijf gekrolt hair, in vorm van slangen, ziet men ook op de penningen der oude eilanders van *Paros* afgebeelt.

De oude *Rhodiers* hebben, boven alle andere goden, de Zon bezonderlijk geëert en aengebeden: waer aen zy ook, t'zijner eere, het groote beelt *Kolossus*, en vele andere *Kolossen*-beelden opgerecht, en toegewijdt hadden. Ook Ziet pag. 29. 51. was'er een wagen met de zon der *Rhodiers*, door *Lycippus*, tot zijnen groten roem, gemaekt: die *Dion Kassius* de Wagen der Zonne noemt.

De reden nu of oorzake van het toewijden des eilants van *Rhodus* aen de Zon, en het eeren en aenbidden der Zon, door de oude *Rhodiers*, zou, zoo men *Pindarus* gelooven magh, hier uit ontstaen zijn. In welken tijt *Jupiter*, en d'andere goden den gehelen aertbodem onder malkanderen verdeilt hadden, was het eilant *Rhodus* onder het water verborgen gebleven. Wanneer de Zon haren loop om het aertrijk volbraght, en in die verdeilingh door al de andere goden, by haer afwezen, voorbygegaen was, wilde *Jupiter*, zulx vernemende, eene nieuwe verdeilingh ingestelt hebben: maer de Zon sloegh het zelve af, en verkoos, voor haer deel, het eilant *Rhodus*, dat voor al de andere goden verborgen; doch voor haer zichtbaer was: het welk, door *Jupiter* en al de andere goden, haer toegestaen wert.

Zoo men *Diodoor* uit de fabelen geloven mogen, zou het eilant *Rhodus* hierom aen de Zon door de oude *Rhodiers*, toegewijdt, en *Rhodus*, na *Rhodus*, dochter van *Neptuin* en *Halia*, genoemt zijn; dewijl de Zon, ten tijde van *Deukalions* watervloet, de overtollige voght had doen opdrogen: want hy schrijft aldus: *Wanneer door de geduurige slaghregens ten tijde van* Deukalions *watervloet, de lage plaetsen des eilants wijd en zijd overstroomt werden, en plas lagen, had de Zon de overtolligheit der wateren doen verdwijnen, en het eilant na* Rhodus (*of* Rhode) *dochter van* Neptuin *en* Halia, *zuster der* Telchiners, *daer op hy verlieft was*, Rhodus *genoemt.*

Doch met de waerheit der zake zou het, volgens verhael van den zelven *Diodoor*, aldus geschapen hebben gestaen. Wanneer in den eersten stant van alle dingen, (dat is, in den aenvang der werelt) het eilant *Rhodus* slijkigh en week was, had de Zon, na het opdrogen der voght, het aertrijk vruchtbaer of levendtelend gemaekt: waer uit zeven gesproten waren, die na de Zon *Heliaders*, dat zijn zonnelin-

lingen (want de Zon wort op Griekſch *Helios* geheten) genoemt wierden. Hier uit is dit dan gevolght, dat de *Rhodiers* gemeent hebben, dat het eilant *Rhodus*, aen de Zon, gewijdt ware, gelijk ook de *Rhodiers*, die namaels uit hen geteelt waren, de Zon boven al andere goden, als d'oprechter, of grontlegger huns geſlaghts, altijt yveriger geëert hebben. Als reeds te voren verhaelt is.

Wat de andere afbeeldingen en Griekſche opſchriften van deze penningen aengaet: die hebben zich aldus.

Op de eerſte penning ſtaet aen de eene zijde, boven aen, ΡΟΔΙΩΝ, dat is, van de *Rhodiers.* Onder leeſtmen ΝΙΣΙΔΙΑΣ, dat is, *Niſidias*, de naem miſſchien van den muntmeeſter.

Op de twede ſtaet aen de eene zijde ΓΑΝΑΣΙΜΑΧΟΥ, dat is, *Ganaſimachou.* Onder leeſt men ΡΟΔ. dat is, *Rhodus*, of *Rhodiers.*

Op de derde ſtaet ΤΙΜΟΘΕΟΣ, dat is, *Timotheos.*

Op de vierde ſtaet ΛΥΣΩΝ, dat is, *Lyſon*, en ΡΟ. dat is *Rhodus.*

Op de vijfde ſtaet ΧΡΥΣΩΝΑΝΔΡΟΣ, dat is, *Chryſonandros.* Onder ΡΟ.

Op de zeſte zietmen twee ſlangen, met de koppen tegen malkanderen aen, in een ronde vorm, afgebeelt, en onder met de twee ſteerten in een gegroeit: op een zelve wijze, byna als *Merkurus* ſtaf afgebeelt wort: met dit opſchrift ΑΡΙΣΤΕΟΣ, dat is *Ariſteos.* Onder ſtaet ΡΟ. dat is, *Rhodus.*

Op de zevende ſtaet aen de eene zijde de gevleugelde of gewiekte Goddin, *Victoria* of Zege, op de voorſteven van een ſchip: met een krans in de rechte hand, en een palmtak op de linke ſchouder; tot tuighteken miſſchien van de eene of andere zegen, op zee door de oude *Rhodiers* bevochten. Of tot bewijs van hun voogdyſchap over de zee. Boven leeſtmen ΡΟΔΙΩΝ, dat is, van de *Rhodiers.* Onder ſtaen deze letteren ΜΟΞΕΙΣΤΡΑΤΟΥ.

De negende en tiende verbeelden aen de eene zijde den God *Serapis*, en aen de andere de Zon: want men vind de afbeelding van de Zon, *Jupijn*, *Pluto*, en andere Goden, by die van den God *Serapis*, doorgaens gevoeght. Het ſtaet aen te merken, dat hier de Zon baerdeloos; maer *Serapis*, die voor een en de zelve met de Zon, of voor *Jupijns* zoon gehouden wert, gebaert uitgebeelt word.

De achtſte penning vertoont aen de eene zijde *Minerva*, met haer gewonelijk hoofthulſel of hooftdekſel. Want *Minerva* wert by de oude *Rhodiers* aengebeden, inzonderheit by de inwoonders der ſtad *Lindos:* gelijk ook in dezelve een tempel van de *Lindiſche Minerva* ſtont.

Op d'eene zijde van meeſt al de penningen, door d'oude eilanders van *Rhodus* geſlagen, ziet men een bloem afgebeelt, met eene ſteel, beſtaende uit vier bladen, als in de eerſte, tweede, derde, vierde, vijfde, zeſte, achtſte en elfde penning te zien is.

De meeſten houden dezen bloem voor eene roze, hoewel niet wel na 't leven getroffen: want zoo eenige willen, en inzonderheit zeker uitlegger van den Griekſchen Poeët *Pindarus*, zou het eilant *Rhodus* by ouds zeer ſchone rozen overvloedelijk voortgebraght hebben: gelijk ook vele willen, dat het eilant hierom na eene roze, *Rhodus* op Griekſch geheten, *Rhodus* zou genoemt zijn.

Men voeght'er by, dat, gelijk eene roze aen de Zon eige, of toegewijdt is, alzoo ook het eilant zelf, om de zelfnamigheit, met *Rhodus*, dat is, eene roze, aen de Zon zou eigen of toegewijd zijn: gelijk ook *Pindarus* en andere, het eilant *Rhodus* aen de Zon houden heiligh, en gewijd te zijn: hoewel die andere redenen van het toeëigenen des eilants, aen de Zon, geven.

Deſgelijx willen eenigen hier uit, hoewel beuzelzinnig, bewijzen, dat de bloem op deze aeloude penningen afgebeelt, eene roze zy; dewijl, in het opdelven der grontveſten van de aeloude ſtad *Lindos*, eene zilvere ſtele of kelk van eene roze zou gevonden zijn: waerom d'oude Griekſche eilanders het eilant zelf, en de ſtad *Rhodus* genoemt, en eene roze, als een merteken of wapen des eilants en der ſtad, op hun gelt of penningen doen ſlaen hadden. Aldus ſchrijft *Iſidorus*, hoe gezeit wort, *dat aldaer een* Capitolium, dat is, *een ſteel of kelk van eene roze gevonden zy, alwaer eene ſtad geſtight wert: waer na de*

stad en het eilant Rhodus, genoemt was.

Spanheim de præstant. Numis. Andere daer en tegen willen, dat de afbeelding van den bloem, die op *Rhodische* penningen staen, niet een roze, maer de bloem of bloesem van een wilden granaetboom, die gene vruchten, en slechts bloemen voortbrenght, afgebeelt en uitgedrukt zou worden.

Deze bloem of bloesem wert by de oude Grieken en Latijnen *Balaustium* in 't enkel, en *Balaustia* in 't meerfout getal genoemt, en van de oude *Rhodiers*, tot het verven van wolle klederen, met eene hoogh rode, of purpere kleure, gebruikt: gelijk ook de oude *Rhodische* verwers, of de genen, die zich met zoodanigh verwen erneerden, op Griekſch *Balaustourgers*, dat zijn, *Balaustwerkers*, genoemt werden: als zeker oude Griekſche ſchrijver *Alcifron* zoodanige *Rhodische Balaustwerkers* gedenkt. Van gelijken gedenkt ook *Plinius* het verwen van klederen, met den bloem *Balaustium*, en ook desselfs nut en gebruik in d'artzenije: gelijk ook in der daedt die bloem hoogh root van kleure, en versch uitgeperst of gekauwt, een hoogh-rode verruwe of zap uitgeeft, dat eene zeer zaemtrekkende kracht heeft. Al het welk, en inzonderheit de naem van *Rhodische Balaustwerkers*, die *Alcifron* gedenkt, tot geen klein bewijs schijnt te strekken, dat de bloem, op de *Rhodische* penningen afgebeelt, de *Balaustium* of bloem van den wilden granaet-boom zy. Gelijk men op een zelve wijze, op eenige aeloude penningen der *Tyriers*, zekere *Fenicische* volken der stad *Tyrus*, eene *Tyrische* purperschelp-slek, die onder de zeekust aen dien oort viel, afgebeelt ziet: dewijl de *Tyriers*, met het zap van die purper-slekken, klederen met een hoogh rode purpere kleure verfden.

Maer by aldien men evenwel de afbeeldingen van den bloem, op de oude *Rhodische* penningen geslagen, en die van den bloem *Balaustium*, of bloem van den wilden granaet-boom, tegen malkanderen wel beziet, en vergelijkt, men zal bevinden, dat de bloem, op de *Rhodische* penningen afgebeelt, niet voor den bloem *Balaustium*, dat is, van den wilden granaetboom, die ook hier te lande by liefhebbers gequeekt wort, en by de oude *Rhodiers* tot het verwen van wolle klederen, met een hoge rode kleure gebruikt werd, kan gehouden worden: naerdien de eerste, te weten, de bloem op deze penningen afgebeelt, zoo veel men uit de afbeeldingen kan bespeuren, by aldien die wel na 't leven getroffen is, slechts uit vier of vijf enkele brede bladen bestaet, met het onderste gedeelte rontom in eene gekante, of geslete kelk gevat.

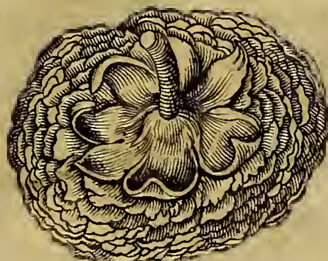
Daer en tegen is ieder bloem *Balaustium*, of de bloem van den wilden granaetboom, vol of gevult, en bestaet byna uit ontallijke bladen; hoewel die ook, met het onderste gedeelte, in een gekante kelk gevat is: gelijk ook *Theofrast* den bloem *Balaustium*, of bloem van den wilden granaet, byna in een zelven zin, aldus beschrijft: *De bloem van dien granaetboom is veelvoudigh, en vol (of gevult) boven geheel rond en breed, gelijk eene roze, onder smalder: van waer hy zich allengs uitbreit, als de bloem van tammen granaetboom, hebbende het bovenste gedeelte getakt en gekant.*

Dies men met meerder waerschijnelijkheit den bloem of bloesem van den tammen granaet-boom, die vruchten granaten of granaet-appelen geeft, voor den bloem, dien men op d'oude *Rhodische* penningen afgebeelt ziet, zou mogen houden; dewijl die groter gelijkenis en overeenkoming met den bloem der *Rhodische* penningen heeft, en slechts uit zes enkele bladen bestaet, met zes kleine sterswijze bladen in het midden, en ook met het onderste gedeelte, in eene gesplete of getande kelk gevat is: als uit de nevens uitgedrukte afbeeldingen te bespeuren is.

Maer waerom, en uit wat reden de oude *Rhodiers* den bloem of bloesem van een tammen granaetboom, op hunne penningen, zouden doen slaen hebben, die, op het verschijnen of spenen der vruchten, aenstonts afvallen, en dier gebruik ook by de ouden, tot het verwen van klederen met eene rode kleure, niet gedaght worden, is niet wel te verzinnen.

Daer en boven ook al wat byna tegen het gevoelen der genen, die willen, dat, door d'afbeelding van den bloem der aeloudische *Rhodische* penningen, eene roze zou ingedrukt werden, ingebraght kan worden, het zelve kan ook tegen

Balaustia
Bloeyſems of Bloemen van den Wilden Granaetboom.

Bloeyſem en Vrucht van den Granaetboom.

tegen het gevoelen der genen, die, door de afbeelding van den zelven bloem, den bloem of bloeſem (*Balauſtium*) van den wilden granaetboom willen uitgebeelt hebben, ingebraght worden, te weten, dat by gene oude ſchrijvers, 't zy Grieken of Latijnen, het eilant *Rhodus*, over het voortbrengen van tamme of wilde granaetbomen (welke laeſte de bloemen *Balauſtia* geven,) gedaght of geroemt word; of altoos niet over het overvloedelijk of uitſtekend voortbrengen, van der vruchten granaten, of bloemen *Balauſtien*: daer nochtans de een of ander oude ſchrijver, indien het eilant *Rhodus*, in het voortbrengen van die vruchten granaet appelen, of wilde granaet bloemen, zou uitgemunt hebben, onder het beſchrijven van het eilant *Rhodus*, of onder het beſchrijven der plaetſen, die deze vruchten of bloemen overvloedelijk veel gaven, ongetwijfelt zulx wel zou gedaght hebben: 't en zy men zeggen wil, dat de bloem *Balauſtium* wel op het eilant *Rhodus* eigentlijk niet overvloedelijk veel groeide, maer van andere plaetſen derwaerts, tot het gebruik van verwen, ingebragt werde: en de oude *Rhoders* dien bloem hierom op hunne penningen doen ſlaen. Alleenlijk ſchijnt dit gevoelen, dat den bloem der oude *Rhodiſche* penningen, de bloem *Balauſtium*, of bloem van den wilden granaet-boom zou zijn, op de naem van *Rhodiſche Balauſtwerkers*, die *Alcifron* gedenkt, te ſteunen. Iemant zou met reght mogen vragen, indien de bloem, op de *Rhodiſche* penningen geſlagen, gene roze noch *Balauſtium*, of bloem van een wilden granaet-boom zy, wat bloem die dan geweeſt zy. Men vind'er, die den zelven voor een bloem van het kruit *Heliotropium*, op Griekſch *zone-wendebloem* genoemt, houden. Doch die heeft geen gelijkenis altoos met den bloem der aeloude *Rhodiſche* penningen: want dat deze laeſte bloem van eenen boom zy, blijkt hier uit, dewijl hy met eene ſteel, aen eene tak, in de penningen werd afgebeelt. Maer miſſchien is de bloem, een byzonder ſlagh van eene roze, of van een bloem geweeſt, die door de oude *Rhoders* op hunne penningen geſlagen werdt, en namaels, of door ach-

achteloosheit van aen te queken, of door verwoesting, overstromen en overwatering van landen, of door eenigh ander ongeval, wegh geraekt: gelijk vele andere gewassen, bomen, kruiden, bloemen of vruchten, by de oude beschreven, nu niet meer te vinden zijn.

Wie zal nu zeggen, wat boom de Egyptische *Persea* zy, die op het eilant *Rhodus* alleenlijk bloeide, en aldaer gene vruchten gaf: maer wel in Egypten.

Wel beschrijft *Clusius* eenen boom, dien hy, om de gelijkenis en overkoming met den boom *Persea* van *Theofrast*, *Persea* noemt; maer die is uit Amerika overgebraght. Ziet Morea.

II. *Prent.* Penningen der aeloude eilanders van *Kôs*, nu *Lango.*

Ziet pag. 36. TEn tijde des Trojanischen oorlogs, regeerde *Eurypilus* (volgens *Homeer*) op het eilant *Kôs*: waerom *Homeer* dien *Eurypilus*, *Eurypilus* der *Koënsers* noemt.

Eurypilus word by *Eustathius* voor eenen zoon van *Herkules* en *Chalciópes*; maer by *Apollodoor* voor eenen zoon van *Neptuin* en *Astypalea* gehouden, die door *Herkules* gedood werd, wanneer die als overwinnaer, na het veroveren van *Ilium* of *Trojen*, weer om quam. Want als de *Koënsers* zijne vloot na hun eilant zagen toevaren, meenden zy, dat die van zeerovers ware, dies zy, met het werpen van stenen, de schepen beletten de haven aen te doen. Na dan *Herkules* te lande gestapt was, dode hy koning *Eurypilus*.

De zeven eerste penningen vertonen, aen de eene zijde, een ruigh gebaert en gelauriert manshooft, uitbeeldende den vermaerden Griekschen arts *Eskulaep*, aen wien het eilant *Kos*, volgens schrijven van *Plinius*, gewijdt was: hoewel die inzonderheit van *Epidaurus*, eene stad van het lantschap *Argolis*, in *Peloponnesus*, nu *Morea*, geboortigh was. Ziet Morea.

Op de andere zijde der eerste zeven penningen der eilanders van *Kôs*, wort een slang of draek vertoont: want slangen waren aen *Æskulaep* gewijd, en heiligh.

Een slangh wert by de ouden, tot een zinstael en metgezel van byna al de goden en duivelen, gegeven.

Een slangh wort by *Ovidius* tot metgezel aen de Goddin *Isis* gegeven. Ook was haer hooft of hair, volgens *Elianus* en *Valerius Flaccus*, met een slangh gekroont.

D'Egyptenaers noemden, volgens *Horapollo*, den slang *Basiliskus*, *Ureum*, en zetten dien, vergult, rontom op de hoofden der goden.

Dezelve Egyptenaers hebben aen *Jupijn* eenige of zekere slangen gewijd: ja waren tot die zinneloosheit gekomen, dat zy slangen aenbaden, als *Herodoot* en *Elianus* getuigen: welker voornaemste was, die op Grieksch *Agathodemon*, dat is, goede geest, en *Kneph*, genoemt, en met gelijke wangeloof, volgens *Eusebius*, door de *Feniciers* geëert wert. Het beeld van *Juno* hield by de *Babyloniers* in de linke hand eenen slang, en in de rechte eene scepter, met edele gesteenten bezet. Ook stont'er de goddin *Rhea*, en had voor haer knien leeuwen ter neergevelt leggen, en by haer twee slangen, als *Diodoor* verhaelt.

Bacchus, als *Euripides* gedenkt, wert, zoo dra hy geboren was, met kransen of kronen van draken gekroont. Van gelijken getuight *Nonnus*, dat *Bacchus* een kroon of krans van slangen om zijn hooft hadde, ten teken van zijne jeught. Ook dosten de *Bacchanten*, die de reie van *Bacchus* geleiden, haer met een zelven gewaet toe: want zommigen kroonden haer met slangen: andere met wijngaert-loof en klimop: als *Kalixenus*, de *Rhodier*, by *Athenus*, verhaelt.

Ook voert *Klemens*, de *Alexandriner*, de *Bacchanten* met slangen, gekroont, in.

Desgelijx omgord *Felix Minutius* de Goddin *Ceres* met eenen slangh.

Op de eene of verkeerde zijde van de derde, vierde, vijfde, zeste en zevende pen-

ΚΩΙΩΝ
ΚΩΙ
ΣΩΤΗΡ
ΑΡΧΙΑΣ
ΑΡΕΤΕΤΟΥ
ΝΙΚΩΝ
ΒΑΤΙΩΝ
ΚΩΙΩΝ
ΝΙΚΙΑΣ
ΑΝΤΙΦΑΝΗΣ
ΚΩΙ

penning wordt een ſlangh, om een ſtok gekronkelt of geſlagen, vertoont.

Op verſcheide penningen der eilanders van *Kôs* ſtaet, aen d'eene zijde, dit opſchrift in 't Griekſch, ΣΩΤΗΡ, *Sôter*, dat is, *behouder of verloſſer*. Dat wonder wel op den arts *Eskulaep* ſlaet, en ook op niemant beter kan gepaſt worden, als op den geen, die, door krachtige genees-middelen, een krank lichaem tot de oude gezontheit herſtelt.

Æskulapius, uit *Apollo* en *Koronis*, dochter van *Flegyos*, geboren, werdt alzoo by de oude Latijnen, en by de Grieken *Asklepius* genoemt. Eenigen hebben, *Asklepius* voor eenen by of toenaem van *Ækulapius* of *Eskulaep* gehouden; hoewel t'onrecht, en tegen het gevoelen van meeſt alle voorname ſchrijvers.

Æskulapius, gelijk ook *Bacchus*, word op aeloude penningen en marmerſtukken, by Griekſche en Latijnſche ſchrijvers, doorgaens gebaert, en als een oude man afgeſchildert en uitgebeelt: hoewel ook, in de gedaente van een kint, en jongeling.

Waerom aen *Eskulaep* ſlangen toegevoeght, en die aen hem gezeidt worden heiligh te zijn, vind men, in de beſchrijvingh van *Morea*, wijtlopigh verklaert: te weten, de ſlangen worden gehouden van een zeer wakkeren aert te zijn: eene zake, die tot d'artzenije zeer nodigh is. Ook word *Eskulaep* zelf verziert, in eenen ſlangh verandert te zijn, en was hierom by d'oude Grieken, *Syrgaſtros*, dat is, ſlang, genoemt.

Ja ook *Eskulaep* zelf wert gezeit de zon of *Apollo* te zijn, als *Makrobius* verklaert. Hierom wort, zeid *Makrobius*, by de beelden van *Eskulaep*, en van Heil of Gezontheit, een draek of ſlangh gevoegt; dewijl die beide tot de Natuur der Zon en Mane gebracht worden. En *Eskulaep* is de heilzame kracht, die, uit 't lichaem der Zon, in de zielen en lichamen der ſterffelijken ſtort.

De gezontheit of heil is eene kracht of uitwerkſel van de maenelijke natuur; waer door de lichamen der dieren of bezielde dingen, na die met een heilzame temper geſterkt zijn, geholpen worden: hierom word ook d'afbeelding of gedaente van een draek of ſlang, tot de Zon zelve betrokken; dewijl de Zon altijt, om zoo te zeggen, als uit eenen ouderdom der laeghſte neerdrukkingh, tot hare hooghte, als tot de ſterkte der jeught, weerkeert.

Derhalven worden hierom, by dier beelden, de afbeeldingen van draken of ſlangen gevoeght: dewijl die veroorzaken, dat, als met het afleggen van de huit der ziekte, 's menſchen lichamen weer jeughdigh worden, of tot de oude jeughdigheit en kracht komen: gelijk de ſlangen allen jaers, met het afleggen van de huit, weer jeughdigh worden.

Dat nu een draek onder de voornaemſte bewijstekenen der Zon zy, word ook door de verziering of verdichting des naems bewezen: dewijl een draek alzoo van het Griekſch woort *Derkein*, dat is, zien, genoemt is.

Want men zeid, dat deze ſlang, door zijn zeer ſcherp en wakker gezigt, de natuur van dat geſternte, de Zon, nabootſt, en hierom de bewarenis van tempels, orakels en ſchat-kamers, aen draken toegevoegt word.

Maer dat *Eskulaep* en *Apollo* een en dezelve zy, word niet alleenlijk hier uit bewezen, vermits hy gehouden word uit den zelven geboren te zijn; maer dewijl dien ook het recht van voorzegging toegevoeght word: want *Eskulaep*, was, volgens *Apollodoor*, over de voorzeggingen en wichelaryen geſtelt. Dus verre *Makrobius*.

De heidenen (zoo *Porfyrius* by *Euſebius* getuight) drukten de heilzame kracht der Zon, *Symboliſch* of zinrijk, door *Eskulaep* uit. Zy hadden den zelven een ſtok in de hand gegeven, tot een teken, dat de kranken, van den zelven, onderſteunt en opgerecht worden. Ook waren om de zelve ſtok ſlangen geſlingert, tot een teken der ziele in 't lichaem; dewijl dit dier boven andere overvloedelijk veel geeſt heeft, en de zwakheit des lichaems uittrekt of afleit.

De eerſte penning vertoont aen de eene zijde een grooten ſlang of draek, met een groot gekronkelt onderlijf, en opſtekende kop, en dit opſchrift op den rant, ΗΡΑΚΛΙΤΟΣ ΚΩΙΩΝ, dat is, *Heraklites* van de *Koënſers*.

Byna een zelve gedaente van een ſlang word op de eene zijde van de twe-

de penningh vertoont, met zeker Griekſch opſchrift, van een byzonderen perzoon, en den naem.

Op de derde leeſtmen aen de eene zijde ΣΩΤΗΡΟΣ ΚΩΙΩΝ, dat is, *Soters Koion*, of des behouders der *Koënſers*.

Een zelve opſchrift ſtaet op de eene zijde van de vierde penning.

Op de vijfde ſtaet op de eene zijde, ΑΓΗΣΙΑΣ ΚΩΙ: dat is, *Ageſias* der *Koënſers*.

Op de zeſte ſtaet aen de eene zijde ΣΩΤΗΡ, of *Soter*, dat is, behouder: en op d'andere zijde, ΚΩΙΩΝ, dat is, van de *Koënſers*.

De zevende vertoont aen de verkeerde zijde eene harp, met een laurierkrans rontom, en het gewonelijk opſchrift van den naem der eilanders: als ΚΩΙΩΝ, *Koion*, dat is, van de *Koënſers*.

De achtſte vertoont aen de rechte zijde een gelauriert manshooft, en aen de verkeerde zijde eene harp, met dit opſchrift, ΑΡΙΣΤΙΔΙΟΣ ΚΩΙΩΝ, dat is, *Ariſtidios* der *Koënſers*.

De negende, tiende, elfde en twaelfde penningen, ſchijnen, door de afbeelding van een hooft van *Herkules*, met een leeuwen huit daer om geſlagen, *Alexander de Groote*, of *Kaſſander*, zoo eenige willen, te verbeelden: want aldus word *Alexander*, als een jeughdigh jongelingh verbeelt. Op de andere zijde ſtaet een kreeft of krabbe, met den naem van de eilanders boven ieder, en onder de naem van *Archias*, *Aretetoy*, *Nikon*, *Bation*. Onder elk woort ſchijnt *Herkules* knotſe te leggen.

Ziet Mor. Door de kreeft wort die kreeft uitgedrukt, die *Herkules* in 't been beet, wanneer hy tegen het gedroght *Hydra*, met zijne knotſe, ſtreed.

De dertiende vertoont aen de eene zijde het hooft van *Herkules*: en op de andere zijde ook een kreeft: boven den naem der Eilanders, en onder dien van ΑΝΑΞΑΝΔΡΟΥ, dat is, van *Anaxandrou*, en tuſſchen beide een knotſe. De *Koënſers* roemden uit den geſlaghte der *Herakliders*, dat zijn *Herkules* nakomelingen, geſprooten te zijn: gelijk ook *Herkules* by hen gedient en geëert werd. Hierom ziet men doorgaens op d'eene zijde dezer penningen een hooft van *Herkules*, en eene knotſe aen de andere zijde, afgebeeld.

De veertiende vertoont, aen d'eene zijde, een zelve hooft van *Herkules*: en op d'andere zijde de knotſe, met dit opſchrift, ΚΩΙΩΝ ΔΡΑΚΩΝ.

De vijftiende en zeſtiende penning vertonen, door een gelauwriert hooft, *Eskulaep*: met dit opſchrift, op de eene zijde van de vijftiende: ΙΤΗΜΑΝΟΣ ΚΩΙΩΝ, dat is, *Itemanos* van de *Koënſers*.

Op d'andere zijde leeſtmen ΝΙΚΙΑΣ, dat is, *Nicias*. *Nicias* was, ten tijde van *Strabo*, volgens zijn ſchrijven, een tieran der *Koënſers*.

Deſgelijx ſtaet, op de eene zijde van de zeſtiende, de naem van *Nicias*: en op de andere zijde, ΑΝΤΙΦΑΝΩΝ, ΚΩΙΩΝ.

De zeventiende vertoont aen d'eene zijde de Goddin Juno met haer ſcepter. Aen d'andere ſchijnen twee tenten opgerecht te zijn, tot cieraet miſſchien der Godin. Daer neffens ziet men ΚΩΩΝ.

De achtiende vertoont aen de eene zijde een gelauriert hooft van *Eskulapius*: en op d'andere zijde eene zegeſtaetſie, door de Goddin *Victorie* gekroont. Onder ſtaet ΚΩΩΝ.

De negentiende en twintighſte vertoonen, of verbeelden, aen d'eene zijde, door een gelauwriert mans-hooft, *Eskulapius*: en aen de andere zijde een wilt zwijn of wolf, ten teken van de jaght-rijkheid des eilants.

De een en twintighſte vertoonen aen d'eene zijde het hooft van *Minerva*, en aen d'andere zijde ook een lopend wilt zwijn of wolf.

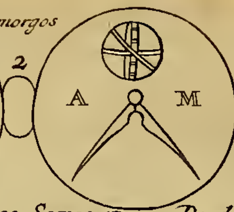
De twee en twintighſte vertoont aen de eene zijde een gekrolt mans of vrouwen hooft, met eene bant daer om geknoopt: en aen de andere zijde eenen leeuw, met een werpſpiets op ſchouder. Wat dit bedieden wil, daer zou men na moeten raden. Onder ſtaet de gewoonelijke naem der eilanders, als ΚΩΙΩΝ.

De drie en vier en twintighſte vertonen aen de zijde een rams of ſchaepshooft, en aen de andere zijde een tros druiven, ten teken van de wynrijkheit des eilants.

Kôs of *Kôn* werd eertijts van de aeloude

Penningen van Amorgos Samos etc. Derde Prent.

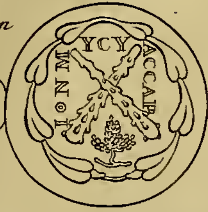

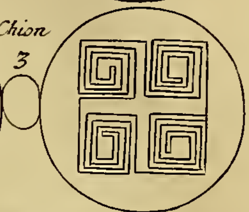

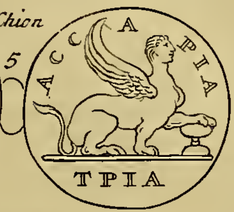

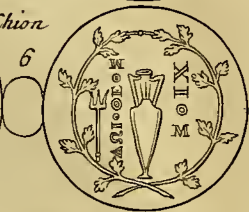

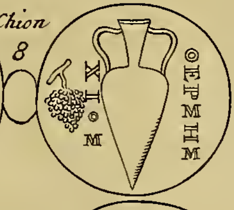

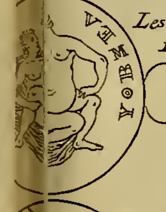
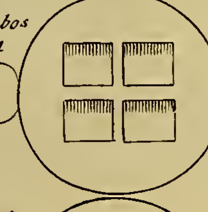

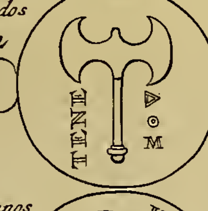

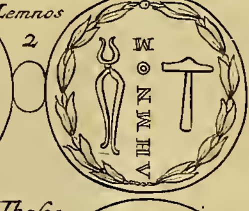

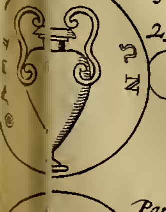

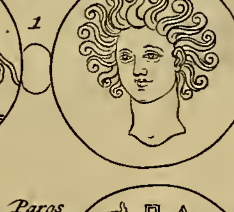

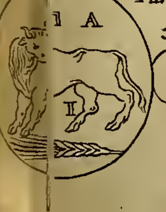

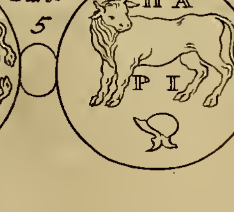

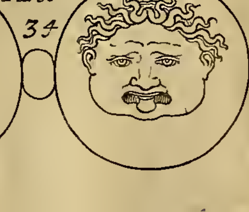

oude volken *Karen*, een ſchaep genoemt, welken naem *Arna*, eene ſtad in *Beotie*, voerde: waerom ook miſſchien *Kos* het eilant genoemt was: want de *Karen* hebben het zelve ook eertijts bezeten.

Op ieder zijde van de gemelde twede penning ziet men een tros-druiven afgebeelt, ten teken van de wijnrijkheit des eilants. Tot beveſting dient de vijf en twintighſte penning: want op de eene zijde ſtaet een kan, en op d'andere zijde ook een tros-druiven afgebeelt.

Van het eilant *Kos* was d'arts *Xenefon* geboortigh. Deze *Xenefon* ſchijnt geen ſlechte, maer een treffelijke arts geweeſt te zijn, dewijl *Laërtius* hem, in het leven van den *Sokratiſchen Xenefon*, gedenkt. Hy was uit den geſlaghte van *Eskulapius* geſproten, en arts van keizer *Klaudius*, door wiens weldaet of bede namaels de *Koenſers* van alle ſchattingen ontſlagen wierden, volgens ſchrijven van *Tacitus*.

Tacit. D'*Argivers*, met de moeder van *Latone*, waren d'oudſte bewoonders des eilants.

Op het eilant *Kos* was ook by ouds eene *Aſylum* of vryburgh, of vryplaetſe, als uit het volgende ſchrijven van *Tacitus* blijkt. In dat jaer geſchieden ook gezantſchappen der Griekſche ſteden: want de *Samiers* verzoghten voor den tempel van *Juno*, en de *Koenſers*, voor den tempel van *Eskulaep*, beveſtigingh van het oud recht van vryburgh. De *Samiers* ſteunden op het beſluyt der *Nimfijktyoners*: aen wien het voornaemſte oordeel van alle zaken ſtont: in welken tijt de Grieken, na het ſtichten der ſteden door *Aſie*, de zeekuſt bemagtighden. Gene ongelijke aeloutheid was by de *Koers*: en daer by quamen de verdienſten door de plaetſe: want de burgers hadden de Romeinen in *Eskulaeps* tempel gebraght, wanneerze, door bevel van koning *Mithridates*, op alle eilanden en ſteden, ter neer gemaekt werden.

Het eilant by ouds *Kos*, en anders *Nerope*, *Neropis*, en daer na *Nymphea*, en nu *Lango* of *Stankou* geheten, wert gezeit van het eilant *Niſyros*, afgeſcheurt te zijn.

III. Prent. Penningen der eilanders van *Amorgos*.

Ziet pag. 46.

DE eerſte penning der eilanders van *Amorgos* vertoont, aen de eene zijde, een hemelskloot, op een drieſtal, met dit opſchrift der eilanders ter zijde: als ΑΜΟΡΓΙΝΩΝ, dat is, van de *Amorgers*, tot teken miſſchien van de ervarentheit en kennis der oude eilanders, in den loop des hemels.

Op de andere zijde ſtaet een gelauriert jongmans-hooft.

Deſgelijx ſtaet op de eene zijde van de twede penning, van dezelve eilanders, een hemelskloot, met eene paſſer daer onder; en deze letter A M. dat *Amorgers* wil betekenen.

Penning der eilanders van *Ikaros*.

Ziet pag. 48.

DE derde en eenige penning is van de eilanders van *Ikaros*, die aen de eene zijde *Diana* ter jaght, met eenen hont voor haer, en een boge in de linke hant, vertoont.

Op de andere zijde werdt een vrouw, op eenen zittende ſtier, in vollen loop vertoont: en alhoewel door die vrouwe *Europa* ſchijnt uitgebeelt te werden; zoo zou men dezelve evenwel voor *Diana Tauropolos*, op Griekſch gebynaemt, kunnen houden. Want op dit eilant was een tempel van *Diana*, *Tauropolium* geheten, volgens ſchrijven van *Strabo*.

Penningen der eilanders van *Samos*.

Ziet pag. 52.

De eerste penning, en vierde in de print, vertoont, op de eene zijde, de Goddin *Juno*, met eene sluier, achter op het hooft: en achter haer eene scepter: want aen *Juno* was het eilant *Samos* heiligh, en by haer byzonder en boven mate bemint, dewijl zy daer op geboren was: hierom noemt *Dionys d'Alexandriner Samos*, den zetel van de *Pelasgische Juno*. Aldus schrijft ook *Pausanias*: *De Samiers willen, dat de Goddin* Juno *op hun eilant, aen de riviere* Imbrasus, *onder eenen kuischboom, geboren zy; die noch by mijnen tijt in den tempel van* Juno *groeide, en d'oudste van alle bomen was.*

Op d'andere zijde zietmen *Juno*, met een nakend beelt, en boven een kintje. Op den rant leestmen ΣΑΜΙΩΝ dat is, van de *Samiers*.

De twede penning vertoont aen de eene zijde een gelauriert bloot *Junos* hooft: en op de andere zijde een paeuw: want d'oude Grieken hadden aen *Juno* een paeuw toegewijdt; dewijl men zeidt de pauwen op *Samos* allereerst uitgebroeit, en van daer na andere gewesten overgevoert zijn: waerom de *Samiers* op hun gelt ook een paeuw deden munten: als *Atheneus* en *Julius Pollux* getuigen. Onder staet ΣΑΜΙΩΝ, dat is, van de *Samiers*.

De derde vertoont aen de eene zijde God *Merkuur* nakend, met een geltbeurs in de rechte hant, en met zijn *Petasus* of muts op 't hooft, en zijn geslangde *Caduceus*, dat is, roede of staf in de hant: want de *Samiers* eerden *Merkuur Charidotos*, dat is, weldadige, op Grieksch gebynaemt. Ten tijde, wanneer zy aen den zelven offerhande deden, was eenen iegelijk geoorloft, zonder straffe, diefstal te plegen: dewijl de *Samiers*, het Orakel gehoorzamende, van het eilant *Samos* na *Mykale*, eene plaetse op het vaste lant, in klein Asie, daer tegen over gelegen, verhuist waren, en tien jaren by den roof geleeft hadden. Na verloop van dien tijt, en het overwinnen der vijanden, namen zy hun vaderlant weer in bezit, als *Plutarchus* verhaelt.

Op den rant staen deze letteren, ΕΠΙ ΛΥCΑΝΔΡΟΥ ΙΕΡΕ, dat is, onder den Priester *Lysander*: of wanneer *Lysander* Priester was: want in de meeste oude steden van Griekenlant wiert de tijt bediet of gerekent, met het bydoen, aen de algemene of byzondere gedenktekenen, en verbonden, van den naem des priesters, beneffens het bydoen van het jaer huns priesterdoms.

Op d'andere zijde zietmen een oud en ruigh manshooft, met dit opschrift, ΔΗΜΟC CΑΜΕΙΩΝ dat is, *Het volk der Samiers*. Waer uit blijkt, dat het volk der *Samiers*, misschien, ter eere van den eenen of anderen voorstander van hunne vryheit, die penning doen slaen heeft. Of 't opschrift ziet hier op; dewijl de *Samiers*, volgens verhael van *Suidas*, van *Aristophanes* als met tekenen gebrantmerkt wierden: want de *Samiers*, door de tierannen uitgeput zijnde, hadden, om de schaersheit van burgers, den knechten het recht der stad, voor vijf staters, verkocht: als *Aristoteles* in zijn republijk van de *Samiers* verhaelt.

Of deze penning schijnt hier op te slaen; dewijl de *Samiers* allereerst de letteren uitgevonden hadden, die zy namaels aen de andere Grieken meedeelden: waerom de *Samiers* een geletterd volk genoemt wiert: als *Hesychius* in de volgende woorden gedenkt. *Men verhaelt ook een andere reden: waer om men de Samiers een geletterd volk genoemt heeft; dewijl de Sameers de geleertste der Grieken geweest zijn, en aldereerst het gebruik van vier en twintig, die zy de andere Grieken meedelen, uitgevonden hebben.*

De

De Penningen der eilanders van *Chios*.

Ziet pag. 75.

AL de penningen van de *Chiers*, of eilanders van *Chios*, vertonen, aen de eene zijde een zeker wanfchepfel of wanftaltigh gedroght, *Sphynx* by d'ouden genaemt: het welk met recht te verwonderen is: dewijl het zelve gedroght, zoo men de fabulen der ouden geloven magh, ten tijde van koning *Edipus*, in de lantftreke van de ftad *Theben*, aen den bergh *Sphingius*, zich onthield, en de voorbygangers, met het voorftellen van onoploffelijke raedfelen, plaegde; want die deze raedfelen niet konden oploffen, wierden door het zelve gedroght verflonden.

De eerfte penning van *Chios* vertoont aen d'eene zijde een *Sphynx*, met een fchuyns geftelt vat of kruike, onder zijne rechter poot, welke *Diota* by de oude Grieken genaemt wert. Boven ftaet ΧΙΩΝ: dat is, van de *Chiers*.

De kruike *Diota* fchijnt te bedieden, dat aldaer eertijds de befte aerde vaten gemaekt, of de befte wijnen, in de kruiken *Dioten*, bewaert wierden: als ook uit het fchryven van *Horatius*, in zijn eerfte boek van 't elfde lierdigt, duidelijk blijkt.

Op de andere zijde ftaen twee knotfen van *Herkules*, kruifiings over malkanderen, afgebeelt, met een druif-tros onder de zelve.

Verfcheide andere penningen vertoonen ook aen d'eene zijde een druiftros, met een kan: of een druif-tros, met een wijngaerts-rank omgeven: of eene druif-tros, met een *Sphinx* aen d'eene zijde, tot een onfeilbaer bewijs en tuighteken van de wijnrijkheit des eilants: gelijk het ook daer voor onder de ouden beroemt was: en inzonderheit zekere lantftreke *Aruifias*, die den beften wijn van ganfch Griekenlant voortbragt.

Ziet 't eilant

De derde en vierde penning hebben op den rant, rontom den *Sphynx*, deze woorden. ΑССАΡΙΑ ΤΡΙΑ, tot een merkteken van den prijs, of waerde des gelts.

De koren-airen, op d'eene zijde van de achtfte en negende penning, bediet de graenrijkheit des eilants.

De *Sphinx* was een drieftallig of drievormig wanfchepfel: als een vogel; maegt en leeu: te weten, het was een vogel van wieken of flagveeren, een leeu of wilt gedierte van voeten, en een maeght van aengezigt en hooft, naer uitwijzing van de nevensgaende afbeeldingen.

Al de geenen, zoo *Elianus* getuight, die in de konft doende waren, fchilderen en verzierden de *Sphinges* gewiekt of gevleugelt uit.

Plinius daer en tegen rept niet een woort van de vleugelen of wieken der *Sphingen*, maer fchrijft, dat *Ethiopie Sphingen* voortbrengt, met donker bruin hair, en dobbele mammen op de borft.

Andere fchijnen de *Sphingen* niet voor verzierde gedroghten; maer voor beeften gehouden, en onder d'apen gerekent te hebben: want aldus fchrijft *Solinus: onder de apen worden ook de Sphingen gerekent, zijn ruigh van lang hair, met uitftekende en diepe mammen: en leerzaem tot vergetenis der wiltheit.*

Maer de eigentlijke geftalte en rechte gefchapentheit der *Sphingen*, zoo als de oude Grieken die afbeelden, of verzierden, kunnen uit d'afbeelding der nevensgaende penningen genoechzaem befpeurt worden.

Eenigen willen, dat de afbeelding van de *Sphynx*, door de *Chiers* of eilanders van *Chios*, als tot een zinteken van ftrijtbaer en kloekmoedigheit, en van fpitsvondigheit en fchranderheit, op hunne penningen of gelt gebruikt zy: gelijk by d'ouden, volgens *Plutarchus* en *Klemens*, d'afbeelding van een *Sphinx* in dien zin geduit wert: want de oude eilanders van *Chios* waren, in oude tijden, machtigh ter zee, en fchrander en kloek van vernuft, als *Thucydides*, *Diodoor*, *Strabo* en andere getuigen. Ook wort *Chios* by *Stephanus* het edelfte van alle Echeefche eilanden genoemt.

Of men zou ook niet ongerijmt konnen zeggen, dat de *Sphynx*, als tot een zinrijk-teken, van zekere raetfelachtige, en met orakelen en algemenen ingewikkelde wijsheit, door de *Chiers* fchijnt gebruikt te zijn. Want voor-

hier in hadden hun d'Egyptenaers tot voorgangers gestrekt, die hierom ten dien einde de beelden der *Sphingen* voor de tempels stelden; dewijl de lere, nopende Gode, twijffelachtigh en duister is: maar ook was die maniere, by andere steden van Griekenlant, in *Asie*, ingevoert en onderhouden. Hoewel de *Sphynx*, by de Egyptenaren, van eene andere gestalte was, en uitgebeelt wiert, te weten, het hooft, met een kleet bedekt, en zonder vleugels of wieken: zoodanig men die op oude marmer-stukken dikwils afgebeelt vint.

Hier op schijnt ook te slaan, dat men op verscheiden aeloude penningen, aen de eene zijde eene *Sibylla*, en op de andere zijde een *Sphynx* ziet afgebeelt.

Ook strekt niet weinigh, tot bevestiging van dit gevoelen, dat *Sokrates* (volgens schrijven van zekeren ouden uitlegger van den *Poëet Euripides*,) de Thebaensche *Sphynx* voor een ingeborene wichelaerster, die duistere, en zwaer verstaenbare orakulen uitte, hield.

Ook wiert *Sphinx*, volgens *Bochart*, by de Bokoters *Phika*, of, volgens *Hesychius*, *Bika* genoemt: het welk *Bochart* van het Fenicisch woort *Picea* of *Phicea* smeet: waar door by de Feniciers een spitsvondige en schrandere vrouwe verstaen wert, die, door onoplosselijke raetselen, en diepsinnige vragen en voorstellen, de verstanden en vernuften der luiden van haren tijt toetste en oeffende.

Voegh hier by eene beruchte verhandeling, (gemaekt door zekeren *Prodikus*, leerling van *Eskulaep*, en geboortigh van 't eilant *Chios*, volgens *Suidas*) van de deught en ondeugt, onder bewimpeling van fabelen en allegorien: welke *Klemens* uitdrukkelijk, onder de exempelen van raetselen en allegorien, rekent: door welke Grieken en Barbaren, de waerheit, in de H. Schrift begrepen, dikwils ten toone gestelt hebben, volgens verklaring van den zelven *Klemens*.

Dit zelve gevoelen, dat de *Sphinx* voor een merkteken van raetselachtige, en met orakelen en allegorien bewimpelde wijshout hout, schijnt ook hier door niet weinigh bevestigt, en gestijft te worden, dewijl dat eilant inzonderheit zich op de geboorte van den waren vader (versta *Homeer*) van alle fabelen en allegorien, beroemt hebbe: waer om men ook op het gelt van die stad des eilants, aen de eene zijde een *Sphynx*, en aen de andere zijde, de afbeelding van *Homeer* vind geslagen te zijn: gelijk nu noch zoodanige penningen gezien worden, en voorhanden zijn.

Eenige hebben by gissing gemeent, dat hierom een *Sphynx* op het gelt of op de penningen der *Chiers* gemunt ware, als een byzonder merk, dat door hen op die tonnen of vaten gedrukt, of geëykt was, in de welke, by geval, de Mareotische wijn, uit *Ægypten* gebraght, ingeslagen wiert, en dat tot onderscheit, huns bedunkens, van de wijnen, van de welke anders het zelve eilant vruchtbaer was. Quansuis als of dit eilant niet met een vollen oogst van den treffelijksten wijn beschonken en verheerlijkt geweest was; zulx het zelve zou, van uitheemsche, ja Egyptische wijnen, aen dergelijke gedenkteken, als gelt en penningen, beroemtheit en vermaertheit moeten beschaert hebben.

Want behalve ontallijke oude schrijvers, geven de aerde kruiken, met wijntrossen, beneffens de *Sphyngen*, op de penningen geslagen, de wijnrijkheit des eilants genoechzaem te kennen.

Ook geven zekere drinkgenooten, by *Atheneus*, aen den *Chienser*, of, en om beter te zeggen, aen den Arvischen of Aruischen wijn, die op zekere lantstreke of oort des eilants, Aruisia of Arvisia, viel, boven alle andere Asiatische wijnen, den prijs.

Galenus zekerlijk rekent onder die wijnen, die, eer, na den aenwas der roomsche mogentheyt, de Falernische wijn beroemt was, voor de treffelijkste wijn gehouden werden, drie Asiatische wijnen, als de Chiosche of Arvische, Lesbische en Tmolische wijnen: Ja hy voegt'er by, dat de Arvische wijn zoo verre den wijn, die doorgaans in de kroegen te koop was, overtreft: als de Falernische wijn den Egyptischen wijn overtreft.

Waer uit dan te besluiten is, dat de Egyptische Mareotische wijn, die uitstekentheit of overtreffelijkheit, boven andere wijnen, niet gehad hebbe, dat

de *Chiers* om den zelven reeds zouden hebben behoeve verlegen te zijn, als die den beften wijn, die op hun eilant viel, zelfs hadden. De *Chiers* gebruikten ook, op hun vaderlantfch gelt of penningen, de afbeelding der Harpyen, die door *Kalais* en *Zetes*, zoonen van *Boreas* en *Orthyja*, verjaegt wierden. Ziet pag. 124

Penningen der eilanders van *Lesbos*.

De eerfte penning der eilanders van *Lesbos*, en zeventiende in de prent, vertoont twee vrouws-perzonen: de eene is nakend, zittende in de fchoot of op de knien van eene andere, die ook voor nakend is, en flechts een kleet om het achter lijf geflagen heeft, waer door *Sappho* uitgebeelt wort: want *Sappho* vervolghde eertijts jonge meiskens, en beminde de zelve, gelijk ook jonge knechtskens, onbefchaemdelijk. Waerom zy van de Latijnen *Tribas*, dat is, *Vryffter*, genoemt wert.

Hier op flaet het geen *Ovidius* zeid: *Wat heeft de* Lesbifche Sappho *geleert, als meiskens te beminnen?*

Op den rant leeftmen ΛΕΣΒΟΥ, dat is, van *Lesbos*.

Men zeidt, dat inzonderheit drie haer makfters en vriendinnen geweeft waren, met de welke zy eene vuile gewoonte pleeghde: als *Telefippa*, *Megaza*, en *Atthis*. Hierom wert zy ook van de Latijnfche Poëten *Mafcula Sappho*, dat is, mannelijke *Sappho* genoemt: hoewel andere willen, dat die bynaem haer, om haer mannelijk gemoet, dewijl zy haer van de klip *Leukadia*, in zee van boven neer geftort had, zou gegeven zijn.

Op de andere zijde zietmen, in het midden, vier vierkanten, wat die bedieden, is bezwarelijk te zeggen.

De twede, of achtiende in de prent, vertoont aen de eene zijde, een vrouwsperzoon en pfalterfpeelfter, met een harp in de hant, met dit opfchrift: ΣΑΠΦΩ ΛΕΣΒΙΣ, dat is, *Lesbifche Sappho*.

Op de andere zijde word ook een cierlijk vrouwen hooft, tot aen de fchouderen, vertoont, beide ter gedaghtenis van *Sappho*: want de *Mytileners* deden het beelt van *Sappho* op hun gelt flaen, volgens fchrijven van *Julius Pollux*.

Sap-

Sappho was een vermaerde Griekſche Poëterſſe, en geboortigh van het eilant *Lesbos*, en wert hierom de *Lesbiſche Sappho* genoemt.

Penningen der ſtedelingen van 't eilant *Mytilene*, *Leſbos* en *Ereſſus*.

Ziet de kleine ingedrukte prent op pag. 303. OP de eene zijde der penningh van de *Mytileners*, of ſtedelingen van *Mytilene*, wort een gelauriert hooft van *Apollo* vertoont: want buiten de ſtad ſtont een vermaerde tempel van *Apollo Maloeis.* Gelijk ook het feeſt van *Apollo Maloeis*, volgens ſchrijven van *Thucydides*, buiten de ſtad, met groten toeloop van volk gevíert wiert.

Op de andere zijde ſtaet een lier of harp, met dit opſchrift, ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ, de naem der ſtad.

D'eerſte penning der ſtad *Ereſſus* heeft aan de eene zijde, in het midden een kruik, kelk of kan, met twee ooren, en rontom een krans van koorn-airen, ten teken van de vruchtbaerheit van wijn en koren: met dit opſchrift ΕΡΕΣΙ: dat is, van de *Ereſiers*.

Op de eene zijde van de tweede penning wort een dolfijn, in het midden van een koren-airen krans, vertoont, tot teken van de zee-maght der ſtad.

Op de derde ziet men aen de eene zijde, een knotſe van *Herkules*, die door ſtedelingen geëert wiert.

Al de penningen van de *Ereſiers*, of ſtedelingen der ſtad *Ereſus*, vertoonen aen d'eene zyde een krans van koren-airen: en de meeſte aen d'andere zyde het hooft van *Ceres*, met een krans van koren-airen omgeven: als de twede, derde, vierde en vyfde, tot teken van de vruchtbaerheit des eilants, in het voortbrengen van koorn.

De zeſte en zevende vertoonen, op d'eene zijde, een gelauriert hooft van het opſchrift, ΕΡΕΣΙ.

Penningen der eilanders van *Tenedos*.

De 19. en 20. in de prent. OP de eene zijde van de twee penningen van 't eilant *Tenedos*, wort een tweeſnijdige of tweehouwige byl vertoont: waer van breder verklaringh op pag. 101., in de beſchrijvingh van het eilant *Tenedos* te lezen is.

Op d'eene zijde van de eerſte penningh, onder aen de ſteel van de byl, zietmen twee muizen: desgelijks eene muis op de eene zijde van de tweede penningh onder een mans-hooft met ſtralen, uitbeeldende *Apollo*, te weten, *Apollo* van *Smyntheus* of *Smyntiſchen Apollo*, die op het eilant *Tenedos* eenen tempel had. Op d'andere zijde van de eerſte penningh worden twee vrouwen hoofden, ook van achteren, tegen malkanderen aen, op een zelven hals afgebeelt. Men vind ook op d'eene zijde van zekere penningh der eilanders van *Tenedos*, een ander ſlag van eene byl afgebeelt: en op d'andere zijde twee hoofden, op een zelven hals, van achteren tegen elkanderen aen: het een van een gebaert mans, en het ander van een jeugdigh vrouwen hooft: welke afbeelding van man en vrouw eigentlijker op zekeren voorval van overſpel ſlaet: naer uitwijzingh van de nevens gaende afbeeldingh, afgeſchetſt uit zekere zilvere penningh, onlanghs uit Konſtantinopolen overgezonden, aen den weledelen en groot-achtbaren Heer, de Heer *Nikolaes Witſen*, raed en oud Burgermeeſter der Stad Amſterdam, voorhene gedeputeerde ter vergadering van hare Ho: Mo: de Heeren Staten Generael, en nu, gelijk meermalen te voren, gecommitteerde raed van haer Ed: Groot: Mog: de Heeren Staten van Hollant en Weſtvrieſlant.

D'afbeelding van deze laetſte penningh, wort in de ingedrukte prent, op pag. 303. vertoont, en is de achtſte.

Een *Tenediſche* byl was ook, onder deze oude eilanders, tot een ſpreekwoort ontſtaen: het welk, by dezen voorval zou geſchiet zijn. Pauſ.

Men zeid dat *Cyknus*, een zoon van *Neptuin* geweeſt zy, en van *Kolone*, (een ſtad van *Troas* tegen over het eilant *Lykofrys* gelegen) als koning geregeert hebbe. *Cyknus* had eene dochter met name *Hemithea*, en eenen zoon *Tenes* of *Tennes*,

Tennes uit *Proklia*, dochter van *Klytius*.

Na de dood van *Proklia* trouwde *Cyknus* een andere vrouw *Filonomene*, dochter van *Kraugaſus*. Wanneer deze *Filonomene* op haren ſtief-zoon, *Tennes*, verlieft was, maer hem niet tot haren wille kon krygen, betighte zy hem valſchelijk by haren man, als dat *Tennes* haer tegen haren wil zogt te bekennen en verkrachten. *Cyknus* geloofde hare valſche betigting, en deed *Tennes* met de zuſter in een kiſt ſluiten, en in zee ſmyten. Maer de kinderen quamen beide behouden aen het eilant *Leukofrys*. *Tennes* kreegh de heerſchappy over 't eilant, dat namaels na hem *Tenedos* genaemt wert.

Maer wanneer t'eener tijde het bedrogh aen den dagh quam, voer *Cyknus* na den zoon over, om zich te verweren, en zijn onſchult te bekennen, en vergiffenis van zijnen miſdaet te verzoeken.

Na dat *Cyknus* aen het eilant gekoomen was, en het ſchip aen een ſteen of boom, by een touw, vaſt gemaekt had, hieuw *Tennes*, in arren moede, het touw met eene byl af. Hier uit wert op de genen, die iet halſterrigh logenen, tot een ſpreekwoort geduit, dat die gezeit wert, met eene *Tenediſche* byl, het zelve afgehouwen te hebben.

Men zeid *Tennes* zelf, in het beſchetmen van zijn eilant, door *Achilles* gedoot zy. Waer over, zeid *Diodoor*, de *Teneders* een wet invoerden: waer door het ongeoorloft was in den tempel van hunnen ſtichter, den naem van *Achilles* te noemen.

Te *Delfos* had *Periklytus*, zoon van *Eutymachus*, een *Teneder*, een byl tot eene wygifte opgeoffert, uit voorval van een oude fabel of berucht verhael.

Door het ſtralend manshooft, op de tweede penning, wort *Apollo Smintheus*, of de *Sminther* gebynaemt, uitgebeelt: want op *Tenedos* ſtont een tempel van den Smintiſchen *Apollo*, dien ook *Homeer* in 't begin van zijn *Ilias* gedenkt. Strabo.

Apollo wert *Smintheus* bygenaemt na de muizen, die by *d'Eolers* en *Trojanen Sminthes* geheten werden: de oorzake van deze bynaeming verhaelt *Elianus* aldus: *Wanneer een groote meenigte van muizen het gezaei der* Eolers *en* Trojanen *vernielde, en het onryp gewas ſchon, hadden zy daer over aen het orakel gezonden, en kregen ten antwoort, dat zy aen den* Smintiſchen Apollo *moſten offerhande doen. Als zy dat gedaen hadden, waren zy van dien ramp en ſchade der muizen ontſlagen.*

Dewijl nu *Tenedos*, onder de *Eoliſche* ſteden by d'ouden gerekent; en aldaer, gelijk in vele ſteden van *Eolis*, de *Smintiſche Apollo* geëert wiert: zoo heeft die ook een bygevoeghde muis: gelijk al d'andere beelden van den *Smintiſchen Apollo* hadden.

Waerom ook op d'eerſte en tweede penning van *Tenedos* muizen gezien werden, ter gedagtenis van den *Smintiſchen Apollo*.

De *Teneders* hebben zich, by verloop van tijt, uit hunne onmagt, onder de *Alexandriners*, die zich op het vaſt lant onthielden, begeven.

Penningen der eilanders van *Lemnos*.

De twee eerſte penningen vertoonen aen d'eene zijde *Vulkaens* hooft, met ſmits-gereetſchappen of werktuigen.

D'eerſte, of een-en-twintighſte in de rang, vertoont aen de eene zijde een aenbeelt, met een blixem en ſmits hamer: want *Vulkaen* wort gezeit den blixem voor *Jupyn* te ſmeden, als *Virgilius* gedenkt.

Ook wort gezeit, dat *Vulkaen*, behalve *Minerva* en *Jupyn*, het werpen des blixems zou in bezit hebben. Desgelijx wort *Vulkaen* by de poëten gezeit, zijn ſmits winkel, te gelijk met de Cijklopen, zijne dienaers, op het eilant *Lemnos* gehad te hebben. Het opſchrift is, ΛΕΜΝΙΩΝ, dat is, van de *Lemmers*.

Op d'andere zijde ziet men een ſmits tang, met *Vulkaens* hooft en muts daer op: want *Vulkaen* wiert, volgens *Arnobius*, met een muts op 't hooft, en een hamer, afgebeelt.

Desgelijx zietmen, op d'eene zijde van de tweede penning,* *Vulkaens* hooft met een muts, doch zonder tangh: maer op d'andere zijde een smits-tang en hamer, met het opschrift ΛΕΜΝΙΩΝ, dat is, van de *Lemniers*.

* en 22. in de prent.

Op de drie en twintighste penningh staet op d'eene zyde ook *Vulkaens* hooft, met een hamer, en het gewoonelijk opschrift der eilanders.

Op d'andere zyde zietmen het hooft van *Minerva*, dewyl *Minerva* ook op dit eilant geëert en gedient wiert: want aldaer was een wont van *Minerva*, waer in de vrouwen een eetgespan, over het dooden van hare mannen, oprechten.

Stat. lib 5.

Ook schryven zeer vele *Minerva* en *Vulkaen* de kunsten toe: te weten *Minerva*, dewyl die, door kloekheit van vernuft, schijnt de kunsten uitgevonden te hebben: maer *Vulkaen*, dewyl zeer veele kunsten, door arbeit en kracht des vuurs, uitgewerkt worden. Aldus zeid *Plutarchus* in zijn boekje, daer hy handelt of het vuur of water dienstiger zy, dat het vuur alle kunsten uitgevonden en behouden hebbe.

Phornut

Op d'eene zyde van de vier en twintigste penningh wort een dubbelt vrouwen hooft, met twee aenzigten, vertoont: en op de andere zyde het hooft van *Minerva*.

Penningen der eilanders van *Thasos*.

Ziet pag. 117

OP d'eene zyde van de eerste penningh van *Thasos*, en de vyf en twintigste in rang, wort een *Herkules*, met den boogh schietende, vertoont, en met een leeuwen huit om 't hooft: en op de andere zyde zijn hooft met vyl of klimop-loof bekranst; want dewijl de *Thasiers Feniciers* van afkomst en oirsprong waren, zoo hebben zy ook dier God, de *Fenicische Herkules*, geëert, die vele eeuwen ouder, als *Thebaensche Herkules*, was. Ook getuigt *Herodoot*, in zijn tweede boek, dat de tempel van *Herkules*, die op *Thasus* was, vyf leef-eeuwen, (dat zijn hondert en vyftig jaren,) ouder geweest zy, eer *Herkules*, zoon van *Amfytrion*, geboren was. Ook had hy te *Tyrus*, een stad in *Fenicie*, een anderen tempel van *Herkules*, gebynaemt de *Thasier*, gezien. Zoo *Pausanias* schryft, was een en dezelve *Herkules*, die op *Thasus*, en in *Tyrus* geëert werd. Ter zyde leestmen het opschrift van ΘΑΣΙΩΝ, dat is, van de *Thasiers*.

De zes en twintighste vertoont aen d'eene zijde het hooft van *Diana*, met boge en pyl-koker achter op den rug, dewijl die misschien aldaer in 't byzonder geëert wiert.

Ook was, volgens schryven van den aelouden Griekschen arts *Hippokrates*, een tempel van *Diana*, op *Thasos*.

Op d'andere zijde staet een *Herkules*, met den boogh schietende, en het opschrift van ΘΑΣΙΩΝ, dat is, van de *Thasiers*.

Op d'eene zijde van de zeven en twintigste worden de knotse, boge en pyl-koker van *Herkules*, vertoont.

Op d'andere zijde staet het hooft van *Herkules*, met een leeuwen huit. Het opschrift is, ΘΑΣΙΩΝ, dat is, van de *Thasiers*.

Op d'eene zijde van de acht en twintighste staet het hooft van *Bacchus*, bekranst met een wijnrank, tot een teken van de wijnrijkheit des eilants.

Op d'andere zijde staet *Herkules*, leunende met de rechte hant op zijne knotse, en met zijne leeuwen huit onder den linker arm. Ter weder zijde leestmen ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ, dat is, *Herkules de verlosser of behouder*, onder ΘΑΣΙΩΝ.

Op d'eene zijde van de negen en twintigste wort een kan of kruike vertoont: met het opschrift van ΘΑΣΙΩΝ.

Op d'andere, of rechte zijde, staet een *Herkules*, met zijne eene knie op d'aerde gebogen, en met eene kruik of kan in de rechte hant. De kruik, of kan, beduid misschien de wijnrijkheit des eilants. Onder staet ΘΑΣΙ, dat is, *Thasiers*.

Pen-

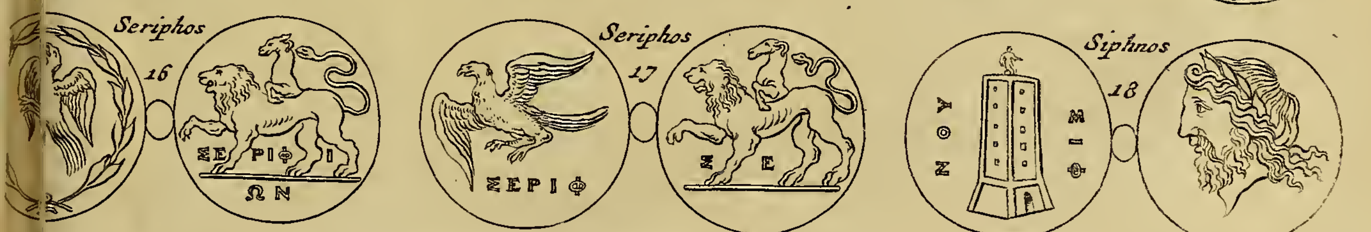
Penningen van Eubea Andros en Delos etc.

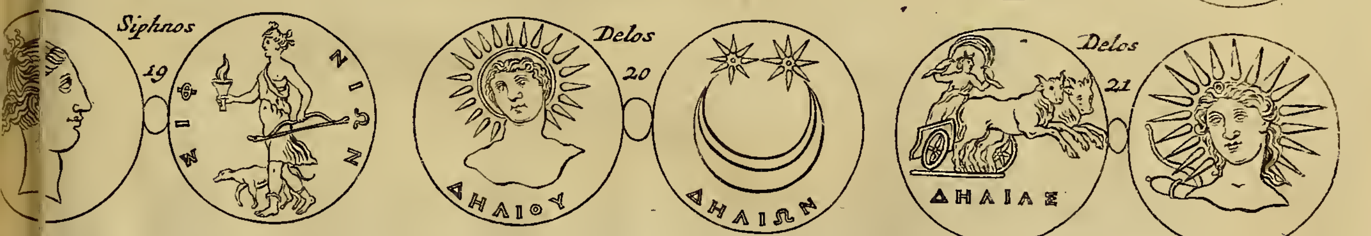

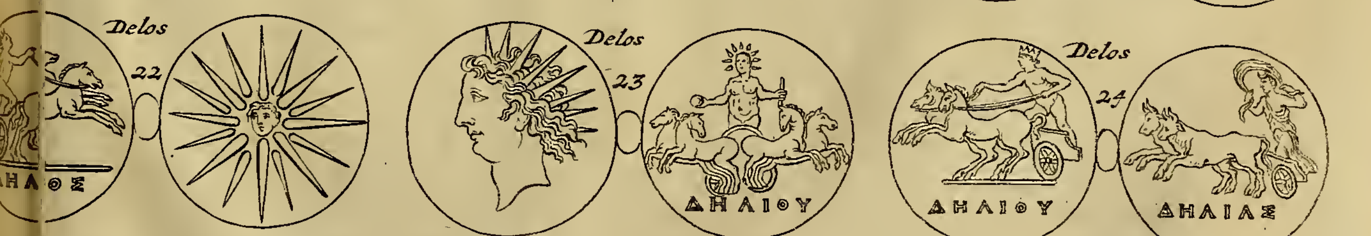

Penningen der eilanders van *Paros.*

Ziet pag. 123.

De vijf volgende en laetſte penningen der eilanders van *Paros* vertoonen elk, aen d'eene zijde, het hooft van *Meduſa*, met kronkelende ſlangen omringht : op een zelve wijze, als op eenige penningen der eilanders van *Rhodus*. Daer by leeſtmen het opſchrift van ΠΑΡ. of ΠΑΡΙΩΝ, dat is, van de *Pariers*. Op d'andere zijde wort een os of ſtier vertoont, *Biſon* by d'ouden, en by de Hooghduitſche *Viſent* genaemt: dien eenige voor een wilden ſtier houden.

Doch uit wat reden de eilanders van *Paros* het hooft van *Meduſa* op hunne penningen hebben doen munten, zou men niet beſcheidentlijk kunnen zeggen: maer veel meer en met meerder recht, hadden de eilanders van *Seriphus* het hooft van *Meduſa* op hun penningen mogen ſlaen, ter gedachtenis van *Perſeus*, die, met het vertoonen des hoofts van *Meduſa*, die eilanders in ſteen deed veranderen.

Op d'eene zijde van de laetſte en vier en dertighſte penning, ſtaet een gelauriert hooft: met het opſchrift ΠΑΡΙ, dat is, van de *Pariers*.

IV. Prent. Penningen der eilanders van *Andros.*

Ziet pag. 134.

D'Eerſte penningh is van *d'Andriers*, of van d'eilanders van *Andros*.

Op d'eene zijde zietmen *Pallas* gewapent, met een ſchilt in de linker arm, en een piek op de ſchouder. met eene nachtuil onder hare voeten: met dit opſchrift, ΑΝΔΡΙΩΝ, dat is, van *d'Andriers* : tot een teken, dat het eilant *Andros* altijt aen de heerſchappy der *Atheners* onderworpen zy geweeſt, volgens ſchryven van *Thucydides*: gelijk ook deze eilanders altijt *d'Atheners* in velt-togten verzelſchapten.

Aen d'andere zijde zietmen eenen ſtier aen een altaer, met een brandend vier daer op, ſtaen, ter gedaghtenis van *Minerva Tau·obolus*, dat is, *Stier-werpſter* : die op het eilant *Andros* geëert wiert, als *Suidas* aldus verhaelt. *Ook wert* Minerva Taurobolus *op* Andros *geëert: want* Anthropius (*of* Anius,) *gevende aen* d'Atriders *een'n ſtier, beval ter plaetſe, daer die uit het ſchip zou opgeſprongen zijn, een tempel* Minerva *ter eere te ſtighten : en als dan zouden zy een voorſpoedige ſchip-vaert hebben. De ſtier nu ſprong op* Andros *uit.*

Onder den ſtier leeſt men ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ, dat is, *Polykrates.*

Penningen der eilanders van *Eubea,* nu *Negroponte.*

Ziet pag. 150.

By na al de penningen van 't eilant *Eubea*, als hier de tweede, derde, vierde en vijfde, hebben op d'eene zijde een oſſen-hooft gemunt : miſſchien ter gedagtenis van *Io*, die, in een os of koe verandert, *Epaphus* op *Eubea* baerde. Of dewijl d'eilanders aldus de naem der ſtad *Eubea* bedieden wilden, als die na een os, *Bous* op Griekſch geheeten, zou genoemt zijn.

De zeſte penning is van de ſtedelingen van *Edepſus*. Op d'eene zijde ſtaet een kreeft afgebeeld, met den naem der ſtedelingen, ΑΙΔΗΨΥΙΩΝ, dat is, van *d'Edepſiers*.

Op d'andere zijde wort een viſch afgebeelt, tot een teken van de viſchrijkheit der lant-ſtreke: of dewijl d'inwoonders zich met de viſſchery erneerden. Onder en boven de viſch leeſt men dit opſchrift : ΔΙΝΩΚΡΑΤΗΣ ΑΡΧΙΦΡΩΝΟΣ, dat is, *Dinokrates Archiphronos.*

De zevende penningh is van de ſtedelin-

delingen van *Karystes*. Op d'eene zijde staet een haen, met het opschrift der stedelingen, ΚΑΡΥΣΤΙΩ, dat is, *Karystiers*. Op d'andere zijde ziet men het hooft van *Merkuur*, met zijn petasus of hoet, afgebeelt: tot een teken van de wakkerheit en genegentheit der inwoonders tot geleertheit.

· De achtste penning is van de stedelingen van *Cerinthus*, en heeft op d'eene zijde een *Apollo* met een harp, zittende op een voetstal, met den naem der stedelingh, ΚΗΡΙΝΘΩΝ, dat is, van de *Cerinthers*.

Op d'andere zijde staet een gelauriert manshooft zonder naem, dien ter eere, de stedelingen deze penningh misschien geslagen hebben.

De negende, tiende en elfde penningh zijn van d'inwoonders der stad *Istiea*, als blijkt uit het volgende opschrift: ΙΣΤΙΑΙΕΩΝ, dat is, van de *Istiensers*. In het midden staet een vrouws persoon afgebeelt, zittende op een voorsteven van een schip, met een uitgespanne zeil voor haer, uitbeeldende de Fortuin.

De twaelfde penningh schijnt ook van d'inwoonders van *Istiea* te zijn, als blijkt uit deze letteren, ΙΣΤΙ, dat is, van *d'Istiensers*, op d'eene zijde gemunt. Daer boven wort een os uitgebeelt, met twee druif-trossen boven den zelven: en met een voor het hoofr, misschien ten teken van de wynrijkheit des eilants: hoewel die eigentlijker op het eilant *Naxos* slaen.

Penningen der eilanders van *Naxos*.

Ziet pag. 155. DE dertiende en veertiende penning zijn van d'eilanders van *Naxos*. Op d'eene zijde van de dertiende, zietmen een jeugdigh gelauriert mans-hooft, met dit opschrift: ΝΑΞΙΩΝ, dat is, van de *Naxiers*.

Op d'andere zijde wort een mans-perzoon verbeelt, zittende met zijn linke knie onder het lyf geslagen. Hy houd eene kelk of kroes in de rechte, en een steel van bloemen in de linke hant, met een tros-druiven, aen een wyngaert-rank, ter zijde: ten teken van de wynrijkheit des eilants van *Naxos*: daer neffens staet een Hermes of paelsteen. Dezelve afbeelding zietmen op d'eene zijde van de veertiende penningh: maer op d'andere zijde wort een ruig gebaert, en gehairt mans-hooft vertoont.

Eenigen willen, door het ruig gebaert mans-hooft, den gebaerden *Bacchus* uitgebeelt hebben, die by d'ouden geëert wiert, als *Diodoor* verhaelt. Aldus schrijft ook *Pausanias*. *De gebaerde* Bacchus *leit in het hol te slapen, en hout een goude kroes, en is met eene lange rok, tot op de voeten, gekleet: rontom hem staen wijnstokken, ooft en granaet-appelen. Want* Bacchus (zeid Makrobius) *wiert, als een kint en jongelingh, en ook gebaert, als een oud man, afgebeelt.*

Andere willen deze afbeeldingh op *Herkules* den dronkaert duiden. Non.

Ook bevestigden d'oude inwoonders van *Naxos*, dat *Bacchus* by hen geboren zy: want *Jupyn*, om *Juno* te verschalken, had het kint *Bacchus*, op het eilant *Naxos* geboren, aen de Nymfen *Filia*, *Kironis* en *Kleis* ter opvoedingh bevolen. Hierom was ook dit eilant boven andere van *Bacchus* bemint, en wiert van eenige, t'zijner eere, *Dionysias* genoemt: want *Bacchus* wert op Grieksch *Dionysius* geheten. Waerom *vader Liber*, dat is, *Bacchus*, aldus by *Ovidius* spreekt: *Keere uwe koers, zeid* Liber, *na* Naxos, *dat is my tot een huis, en het zal u tot een herbergh zijn.*

Penningen der eilanders van *Seriphus*.

Ziet eilant Seriphus. DE vijftiende, zestiende, zeventiende en achtiende, zijn van d'eilanders van *Seriphus*, die elk op d'eene zijde een *Chimera*, als een leeuw met een hert uit den rug schietende, en met een slangen hooft aen het eind der steert, vertoont. Op d'andere zijde zietmen eenen arent uitgebeelt: uit wat reden d'oude eilan-

Ziet Mor. pag.

eilanders deze afbeeldingen op hun penningen deden ſlaen is onzeker: doch men zou kunnen zeggen, dat de oude eilanders van *Seriphos* eene *Kolonye* en *Koloniers*, of volk-plantingen der *Korinthers* waren, en hierom ook, na den voorgangh der *Korinthers*, ook op hunne penningen of gelt eene *Chimera* deden ſlaen: gelijk zulx by d'oude Grieken veel in gebruik was. Onder aen leeſtmen den naem der oude eilanders aldus: ΣΕΡΙΦΙΩΝ, dat is, van de *Seriphiers*.

Penningen der eilanders van Siphnos.

De achtiende en negentiende penningh zijn van de eilanders van *Siphnos*, als blijkt uit dit opſchrift van d'achtiende: ΣΙΦΝΟΥ, dat is, van *Siphnos*, op d'eene zijde, en uit het opſchrift van de negentiende, als: ΣΙΦΝΙΩΝ, dat is, van de *Siphniers*.

Aen de eene zijde van de achtiende, wort een *Pharos* of zee-baek, met een man daer op, afgebeelt: en op d'andere ſtaet een gelauriert mans-hooft.

Op de negentiende, wort op d'eene zijde *Diana* ter jaght, met een boge in de linke hant, en een wint-hont aen de voeten, met een brandende lamp in de rechter hant, uitgebeelt.

Op d'andere zijde zietmen, door een vrouwen hooft, *Diana* afgebeelt.

Penningen der eilanders van *Delos*.

Ziet pag. 166.

DE acht volgende penningen zijn alle van de eilanders van *Delos*, die dezelve, ter eere van *Apollo*, of de Zon, en van *Diana*, hadden doen ſlaen: want het eilant *Delos* was aen *Apollo* gewijt.

De eerſte penningh (of twintighſte in de prent) vertoont de Zon, met een ſtralend hooft, met dit opſchrift: ΔΗΛΙΟΥ, dat is, van *Delos*.

Op de andere zijde zietmen een halve maen, met twee ſterren daer boven, het teken van *Diana*.

Op de een en twintighſte ſtaet *Diana* op een wagen, met twee oſſen, in vollen loop, daer voor: want haer wagen, zoo de poëten beuzelen, wert door verſcheide dieren voort-getrokken: als door oſſen, kalveren, paerden, en muil-ezels: het opſchrift is ΔΗΛΙΑΣ.

Op d'eene zijde van de twee en twintighſte, wort god *Apollo* op een wagen, met twee paerden daer voor, afgebeelt: en op d'andere zijde *Apollos* ſtralend hooft: gelijk op de drie en twintighſte, op een wagen met vier paerden, met het opſchrift van ΔΗΛΙΟΣ, dat is, *Delios*.

Desgelijx wort op d'eene zijde van de vier en twintighſte, *Apollo* op een wagen, met twee paerden, afgebeelt: en op de verkeerde zijde *Diana*, op een wagen met twee oſſen daer voor: met het gewoonelijk opſchrift daer onder, ΔΗΛΙΟΣ, dat is, *Delios*.

Op de eene zijde van de vijf en twintighſte, ſtaet op de linke zijde *Jupiter*, met zijne kinderen, *Apollo* en *Diana*. Op d'andere zijde ſtaet *Diana*, op een wagen, met twee paerden daer voor: en onder het gewoonelijk opſchrift van ΔΗΛΙΩΝ, dat is, van de *Deliers*.

Op de een en andere zijde van de zes en twintighſte, ſtaet *Apollo* en *Diana* afgebeelt: met dit opſchrift, ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ, dat is, der Goden gebroeders.

De zeven en twintighſte vertoont aen d'eene zijde een gelauriert hooft van *Jupiter*, en, aen d'andere of verkeerde zijde, drie halve manen met een ſter binnen ieder, en in het midden de Griekſche letter Δ, of Delta, dat *Delos* wil zeggen.

De ſtad *Delos*, wiert op het jaer 80. voor der Zalighmakers geboorte, door *Menophanes*, veltheer van koning *Mithridates*, 't zy uit eige trotsheit en vermetelheit, of ook door bevel van *Mithridates*, verwoeſt: 't welk, volgens verhael van *Pauſanias*, zich aldus toedroegh: Dees *Menophanes* zeilde met galeyen na *Delos*, en nam de ſtad *Delos* in: want de ſtad was toen onbemuurt, en de mannen hadden gene wapenen. Hy doode de vreemdelingen, die derwaerts gereiſt waren, en ook de *Deliers* zelfs, en roofde veele goederen en rijkdommen der koopluiden, en al de wy-giften, en

bragt vrouwen en kinderen onder ſlaverny. Voorts ſlooptenze de ſtad *Delos* ten gronde. Na de ſtad aldus verdelgt en verwoeſt was, ſmeed een der Barbaren, uit ſchimp, het beelt van *Apollo* in zee. Maer de vloet of dyning der zee nam het op, en voerde het na *Beën*, eene ſtad of lantſtreke, hondert ſtadien van de kaep of uithoek van *Malea*, in *Peloponneſus*, gelegen: waer van die lantſtreke zedert den naem van *Epidelium* bequam.

Maer *Menophanes* noch *Mithridates* ontvluchten de ſtraffe Gods niet: want zo dra *Menophanes*, na het verwoeſten van *Delos*, van daer afgeſteken was, beſprongen de gevlughte koopluiden, met hunne ſchepen, zijn ſchip, en dooden hem. Maer de God dwang *Mithridates*, de handen aen zich zelven te ſlaen, na zijn rijk of heerſchappye vernietight was, en hy aller wege door de Romeinen vervolgt en verjaegt wiert.

Delos was al, ten tijde van *Pauſanias*, woeſt van *Delier* menſchen: uitgenomen de menſchen, die van de *Atheners*, tot beſcherming des tempels, gekomen waren. Pauſan.

De *Deliers* waren door *d'Atheners* uit hun lant verdreven, en togen na * *Adramyttium* met der woon, en bleven geen korten tijt uit hun eilant.

* Eene ſtad in klein Azie.

De ſtad *Delos* was eertijts, volgens *Pauſanias*, allen Grieken of ganſch Griekenlant tot een algemeene koopſtad of merkt-plaetſe, en beſchaerde den inwoonders, door god *Apollo*, zelven, veiligheit, dat is, ruſt en vrede.

Penningen der eilanders van *Kreten*, nu *Kandien*.

DE vier eerſte penningen der *Kretenſers* of eilanders van *Kreten*, vertoonen, op d'eene zijde, twee ſlangen, met de ſteerten door en in malkanderen gekronkelt, en boven met opgeſteke koppen, tegen malkanderen aen: en met een pylkoker en boge tuſſchen beide. Maer waerom d'oude Griekſche eilanders of *Kretenſers* ſlangen op hun penningen deden munten, zou men bezwarelijk kunnen zeggen: dewijl dat eilant niet eenigh verſcheurend of vergiftigh gedierte voortbrenght, noch voet: gelijk reeds te vore op pag. 265. verhaelt is. Het welk door weldaet van *Herkules*, volgens *Diodoor*, zou geſchiet zijn: dewijl *Jupyn* aldaer geboren en opgevoet was, en d'inwoonders boven mate *Herkules* eerden. Ziet pag. 188.

Dies men met recht, uit het ſchrijven van *Diodoor*, zou kunnen vermoeden, dat de *Kretenſers* deze ſlangen met boge en pyl, op hun penningen doen ſlaen hebben, ter eere van *Herkules*, en ter gedaghtenis van zijne kintsheit, wanneer hy in zijne wiege twee ſlangen worghde of verſtikte.

Op d'eene zijde van de eerſte penningh ſtaet boven aen *Apollos* drie-ſtal, en ter zijde een ſlangh, om een ſtok geſlagen: want een ſlang wiert, van d'oude Griekſche heidenen, in of by de wichelaryen van *Apollos* orakelen gebruikt.

Aen d'andere zijde ziet men een vat, kan of kruik, met een halve ope dekſel. Over den mont en onder het dekſel komt een ſlangh met zijn hooft kijken, en heeft het lijf een ſteert by de kan neerhangen: behalve de derde penning, die de ſteert van een ſlang, tuſſchen den mont en dekſel en de kop buiten, vertoont. Rontom aen de rant is een krans van klimop-loof, met druiftroſſen daer aen gevlogten of gehecht. Enige willen, dat dit ter eere van *Bacchus* zou geſchiet zijn: het welk men ook uit veele dingen zou mogen beſluiten, als inzonderheit uit de klimop-krans, met druif-troſſen. Daer en boven wierden ook, op het feeſt van *Bacchus*, gewonelijk een kiſte omgedragen, waer in deſſelfs geheime myſterien, of verborgentheden, opgeſloten waren. Ook droegen de Bacchanten, die *Bacchus* feeſt vierden, ſlangen.

Het dunke ook niemant wonder, dat deze penningen, ter eere van *Bacchus*, zouden geſlagen zijn: dewijl het eilant *Kreten* vruchtbaer van zeer treffelijke wynen is.

Ook verhaelt *Diodoor*, hoe de *Kreten*-

tenſers gevoelden, dat *Bacchus* uit *Jupyn* en *Proſerpina* op *Kreten* geboren zy. Wat d'opſchriften belangt: op d'eene zijde van de eerſte ſtaet onder ΚΡΗΤΑΙΩΝ, dat is, van de *Kreters*.

Op de tweede, derde en vierde, wort de zelve naem in 't verkorte, door de drie eerſte letteren, als ΚΡΗ, uitgebeelt.

Penning der ſtedelingen van *Korykus*.

De penningh der ſtedelingen van *Korykus* vertoont aen de eene zijde, door een gelauriert manshooft, den aelouden Griekſchen arts *Eskulaep*, met een ſlangh, aen eene ſtok geſlingert, daer onder.

Aen de andere zijde wort ook een kan met een ſlangh, gelijk op ieder zijde van de vier eerſte, vertoont: met dit opſchrift van den naem der ſtedelingen, ΚΩΡΥΚΙΩΝ, dat is, van de *Koryciers*.

Penning der ſtedelingen van *Kamara*.

Op de eene zijde ſchijnt een ſteel of ſtengel, die met drie bloemen boven uitſchiet, afgebeelt te worden: ter weder zijde worden twee voeten, tot boven aen de knien, vertoont. Doch wat bloemen die zijn, of hoe die geheten waren, is bezwarelijk te zeggen.

Eenige houden deze ſteel of ſtengel voor den ſtam van een palm op dadelboom: gelijk die zoodanige traps wijze, oneffenheden of uitſteekſelen ter weder zijde heeft; waer by na den top van den zelven boom kan opgeklommen worden, om de vruchten af te plukken.

Wel groeiden op het eilant *Kreten* of *Kandien* by ouds dadel-boomen, die zich in drie of vyf takken, volgens *Plinius* en *Theofraſt*, verſpreiden of verdeilden: maer of dit gewas, op deze penning uitgebeelt, een dadelboom zy, kan met geen ſchijn van waerheit beveſtigt worden. Naerdien, op zommige aeloude penningen, ook ſtelen of ſtengels van bloemen met zoodanigh uitſteekſelen gezien worden. Rontom leeſtmen ΚΑΜΑΡΑΣ, dat is, *Kamara*, de naem der ſtad.

Penningen der ſtedelingen van *Cyde*.

Ziet pag.

Den naem van *Cyde* leeſtmen by gene oude ſchryvers, 't zy Grieken of Romeinen, maer wel *Cyteum*. De twee eerſte penningen vertoonen elk aen de eene zijde twee ſlangen, met de ſtaerten in een gekronkelt. In d'eerſte ſtaet tuſſchen beide lichamen een open tempel, op vier kolommen, en in het midden een altaer: boven den tempel leeſtmen ΚΥΔΑΙΩΝ, dat is, van de *Cydenſers*, onder ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ, *Ariſtokles*.

In de tweede wort *Jupyn*, met den blixem, in de rechte, en met een arent in de linke hant, afgebeelt: ſtaende met de voeten op twee ſlangen.

Op de zelve zijde ſtaet boven *Jupiter* 't woort ΚΥΔΑΣ, *Cydas*, onder ΚΡΗΤΑΡΧΑΣ. Op ieder van d'andere zijde wort een kan met een half open dekſel vertoont: met eenen ſlangh over den mont. De rant is rontom, met eene krans van klimop loof, bezet.

De twee laetſte vertoonen aen d'eene zijde een ruig gebaert mans-hooft, met lauwrier bekranſt: waer door *Jupyn* ſchijnt uitgebeelt te worden: naerdien men op d'andere zijde van ieder penning eenen arent, *Jupyns* vogel, ziet: gelijk ook d'oude *Kretenſers* roemden, dat *Jupyn* by hen geboren en opgevoed ware, volgens eenparigh gevoelen der oude ſchrijvers. Het opſchrift van de eene is ΘΥΜΩΦΟΝ, *Thymophon*: en ΚΥΔΑΙΩΝ dat is, van de *Kydeenſers*: dat van de andere is, ΚΥΔΑΣ, *Kydas*.

Penningen der ſtedelingen van *Lappa.*

DE penning van de ſtad *Lappa* of van de *Lappeers*, vertoont aen d'eene zijde een ſtaende *Apollo*, met een cyther of harp, en, aen de andere zijde, zijn hooft met laurier bekranſt: en niet t'onrecht: want *Apollo*, zoo de *Kretenſers* zeiden, was ook by hen geboren. Aldus ſchrijft *Cicero*: *d'ander zoon* (*verſta* Apollo) *van* Korybas, *was op* Kreten *geboren, die gezeit wort om dat eilant met* Jupyn *zelf een krakeel gehad te hebben.*. Ter rechter zijde leeſt men ΛΑΠΠΑΙΩΝ, dat is, van de *Lappeers*. Op de linke zijde ſtaet onvolmaekt ΣΥΛ, dat *Aſylos* of vryburgh wil zeggen: en beide te zamen vryburgh der *Lappeers*: want *Aſylos* bediet een vryburg of vry-plaetſe.

Penningen der ſtedelingen van *Cydon* of *Cydonia.*

DE eerſte penning van *Cydon* of van de *Cydoniers*, vertoont aen d'eene zijde het hooft van *Bacchus*, met klimop of wijngert-loof bekranſt: tot beveſtigingh ſtrekt een druif-tros op de andere zijde: waer uit ook de wijnrijkheit der lantſtreke van *Cydonia* te beſpeuren is.

Op de zelve zijde wort een wolvin, met een zuigend kint daer onder, vertoont: en kan op het volgende geduid worden. Op *Kreten* was, volgens verhael van *Antoninus Liberalis*, uit een ſteels wijze of heimelijke beſlaping van *Apollo* met *Akakallis*, dochter van koning *Minos*, een jongen gebooren, die de moeder, uit vreze voor den vader *Minos*, in het boſch deed neerleggen: by wien wolvinnen, door bevel van *Apollo*, quamen, en dien tegen den overval van andere wilde dieren beſchermden, en by beurte het kint met de borſten opvoeden: doch wanneer eenige vee-hoeders, by geval, daer op toequamen, namen die het kint op, en maekten het groot, en noemden den zelven jongen *Miletus*.

Namaels tragte koningh *Minos* den zelven *Miletus* om 't leven te brengen. Maer hy des door *Sarpedon*, broeder van *Minos*, verwittigt, ſtak met een ſchip na *Karie*, een lantſchap in klein *Aſie*, over. Aldaer ſtighte hy na zijnen naem een ſtad *Miletus*, en nam *Eidothea*, dochter van *Eurytus*, koning van *Karie*, ten wijve, en kreeg daer by twee zonen, *Kaunus* en *Bilbilis*: welker rampſalige liefden *Ovidius*, in zijn negende boek der Herſcheppingh, verhaelt. Maer gelijk dit boven verhael ſlechts een verzierſel of fabel is: alzoo heeft men zich ook met recht te verwonderen, waer om men een wolvin op de penningen van *Cydonia* uitgebeelt ziet; naer dien, volgens eenparigh gevoelen van alle oude ſchrijvers, zoo Grieken als Latijnen, op het eilant *Kreten* of *Kandien*, geen verſcheurend noch vergiftigh gedierte houd of gevonden wort.

Maer men zou kunnen zeggen, dat de oude ſtedelingen van *Cydonia*, hierom eene wolvinne, met een zuigend kint daer onder, op hun gelt hebben doen ſlaen; dewijl miſſchien t'eener tijde de ſtad *Cydonia* eene *kolonye* der Romeinen geweeſt is: gelijk de *kolonyen* in oude tijden doorgaens de wapenen en merken der ſteden, van waer zy gezonden en geplant waren, op hun gelt en penningen deden ſlaen. *Roma* nu wiert door eene wolvinne, met twee zuigende kinderen daer onder, *Romulus* en *Remus*, uitgebeelt.

De tweede penningh vertoont aen d'eene zijde ook een hooft van *Bacchus*, met wijngert-loof bekranſt: aen wiens oirlel een drietant van *Neptuin* hangt.

Op d'andere zijde ſtaet een nakende mansperzoon, met een boge, in zijne hant, als te ſpannen, tot tuigh-teken miſſchien van de vaerdigheit der inwoonders, in het omgaen met pijl en boge, of in het maken van pijl en boge: gelijk ook die van de ſtad *Gortyne*, over het maken van lichte pylen en bogen, beroemt waren.

Aldus

Aldus gedenkt ook *Ovidius* eenen *Cydoniſchen* hoorn, waer door hy een *Cydoniſchen* boogh verſtaet: want de *Kretenſers* maekten hunne boogen van bokke hoorens.

Ziet pag. 281

De derde penningh vertoont aen de eene zijde eene nacht-uil: het geen met recht eenige voor een wonder ſchijnen uit te krijten; dewijl op het eilant gene nacht-uilen houden, en de gene, die daer op gebragt worden, aenſtonts ſterven, volgens ſchrijven van *Plinius*.

Ziet eilant Kandien

Doch ongetwijffelt hebben de ſtedelingen van *Cydonia* een nacht-uil, ter eere van *Minerva*, op hunne penningen doen ſlaen: dewijl zy *Minerva* boven mate ſchijnen geëert te hebben: waerom ook by *Pauſanias* eene *Minerva Cydonia*, of *Cydoniſche Minerva* gedaght wort.

Ook ſtont op den top van eenen berg, neffens de riviere *Alfes* in *Peloponeſus*, een tempel van *Minerva Cydonia*, die, ten tijde van *Pauſanias*, in vorm van een altaer gebraght, en door zeker *Klymenus*, een der nakomelingen van den *Ideeſchen Herkules*, herkomſtigh uit *Cydonia*, eene ſtad op *Kreten*, geſtigt was.

Aen de andere zijde ſtaet een halve maen, met een ſter daer boven, en dit opſchrift ΚΥΔΩΝ: de naem der ſtedelingen. Dies deze penningh, ter eere van *Diana* en *Minerva*, ſchijnt geſlagen te zijn.

De vierde penningh vertoont aen de eene zijde het hooft of aengezigt van de goddin *Diana*, en, aen de andere zijde, een halve maen, met dit opſchrift: ΚΥΔΩΝ, de naem der ſtad of ſtedelingen.

Want de *Kreters* eerden zeer godsdienſtigh *Diana*, en noemden haer in de lant-tale *Britomartis*, dat is, *zoete maegt*: gelijk *Diana* anders ook, volgens *Heſychius*, *Britomartis* en *Diktynna* genoemt was. Byzonderlijk wert deze goddin *Diana*, *Britomartis* of *Diktynna*, by die van de ſtad *Cydon*, geëert: want by de ſtad *Cydon* was een bergh *Tityras*, waer op een tempel van *Diana Diktynna* ſtont.

Ziet pag.

Penningen der ſtedelingen van *Feſtos*.

Ziet pag.

BY na al de penningen der ſtedelingen van *Feſtos*, vertoonen aen d'eene zijde eenen *Herkules*, tegen het gedroght *Hydra*, of tegen eenen leeuw vechtende, dien *Herkules* overwon: naer dien de ſtad *Feſtus*, volgens *Stephanus*, door *Feſtus*, neve van *Ropalus*, broeder van *Herkules*, geſtight was: hoewel *Diodoor* en *Strabo* koningh *Minos*, tot ſtichter der ſtad *Feſtus*, maken. Op de andere zijde ſtaet gemenelijk een ſtier alleen.

Op d'eene zijde van de eerſte penning wort een ſtotende ſtier, met den naem der ſtedelingen, ΦΑΙΣΤΩΝ, dat is, van de *Feſters*, afgebeelt.

Op d'andere zijde wort *Herkules*, tegen het veelhoofdigh gedroght *Hydra*, met zijne knotſe, vechtende, vertoont: dat zich in den poel *Lerna*, op de grens-ſcheidingh des lantſchaps van *Argia* en *Meſſenie*, in *Peloponeſus* gelegen, onthield, en den inwoonders zeer ſchadelijk was.

D'ouden hebben niet eenparelijk een zelve, maer een verſcheiden getal van hoofden, aen het gedroght *Hydra*, toegevoeght: want zommige hebben zes of zeven, andere negen, en eenige ook vijftigh, ja hondert, het zelve toegevoeght.

In de twee eerſte penningen wert *Hydra* ſlechts met zes hoofden vertoont, en afgebeelt: welker middenſte *Herkules*, met de linke hant, by den hals hout, en ſtaet met zijne knotſe, in de rechte hant, om toe te ſlaen.

Tuſſchen de beenen van *Herkules* ſtaet een kreeft uitgebeelt: die de *Hydra* tot byſtant quam, en *Herkules* in de voet beet; waerom hy dezelve kreeft doode: als *Apollodorus* verhaelt.

Ziet Morea.

Diodoor rekent dit doden van het gedroght *Hydra*, voor den tweeden arbeit van *Herkules*, als uit zijn volgende ſchrijven blijkt.

De tweede arbeit van *Herkules* beſtont in het dooden van de *Lerneeſche Hydra*, uit wiens eenigh lichaem hondert halzen, en zoo veele ſlange kop-

pen opſtaken, en na dier een afgehouwen was, ontſtonden twee andere hoofden in deſſelfs plaetſe. Waerom dit wanſchepſel voor onverwinnelijk gehouden wert: en voorwaer niet zonder reden: want het verovert gedeelte zette dien een dubbel byſtant by. Tegen die zwarigheit verzond *Herkules* dezen vond. Hy beval *Jolaus* den afgeſneeden romp met een gloeiend hout te branden, om het weer uitwaſſchen te dempen. Na op die wijze het gedroght t'ondergebraght was, doopte *Herkules* de punten van zijne ſchichten in deſſelfs gal: ten einde hy, door de vergiftige ſcherpte, ongenezelijke wonden zou toe brengen. Ziet Morea.

Eenige, als *Plato*, willen, dat *Hydra* geen levendigh gedrogt, met zoo vele hoofden, geweeſt zy; maer duiden *Hydra* op zekere ſpitsvondige en ſchrandere vrouw: die *Herkules*, met vele diepzinnige, en by na onoploſſelijke voorſtellen en vragen, zoght te verſtrikken en verſchalken: doch dat zy eindelijk door den zelven overwonnen wert, hoewel niet zonder byſtant van zijnen broeders zoon *Jolaus*.

Op d'eene zijde van de derde penningh, wort *Herkules*, tegen den *Nemeeſchen* leeuw vechtende, vertoont: met het opſchrift der ſtad ΦΑΙΣΤ, dat is, *Pheſtus*. Op d'andere zijde ſtaet een ſtier. Desgelijx ſtaet op d'eene zijde van de vierde penningh een ſtier, en boven ΦΑΙΣ. Op d'andere zijde wort *Herkules*, aen eene riviere zittende, afgebeelt: met zijn knotſe in de handen, en een pyl-koker voor hem. De bedieding van deze ſtier, ziet pag. 15.

Men zeid *Herkules*, wanneer die door de jaght vermoeit, en by na van dorſt verſmagt was, by de ſtad *Anticyra*, in *Theſſalie*, zich ter neer zou gezet hebben: waer op eene riviere onder zijn lijf, tot leſſching van zijne dorſt, ontſtaen was. Ook had *Herkules* de vervuilde ſtal van koning *Augeas*, met het inlaten van den vliet *Peneus*, gezuivert.

Op d'eene zijde van de vyfde penning, ſtaet ook een ſtier, met de Griekſche letter Φ. d'eerſte letter van den naem der ſtad of ſtedelingen van *Pheſtus*.

Op d'andere zijde zit, op een afgehouwen ſtam van eenen boom, een nakende vrouws-perzoon, uit welken takken ſchieten, met bladen die van den laurier of myrte-boom gelijk. Doch wie deze vrouw zy, is bezwarelijk te zeggen. Of men zou deze vrouws-perzoon op *Venus*, *Scotia* gebynaemt, kunnen duiden: want in de ſtad *Pheſtus* ſtont een tempel van *Venus Scotia*: gelijk ook de myrte-boom aen *Venus* toegewyd was.

Eenigen duiden dezen boom op den *platanus* of ahorn-boom, die neffens een bron, in de lant-ſtreke van *Gortyne*, ſtont, en noit zijne bladen verloor; onder welken *Jupyn* by *Juno*, volgens uitſtroingh der Griekſche *Kretenſers*, gelagh, als *Plinius* verhaelt. Doch de bladen van dezen boom komen met die van den *platanus* of ahorn-boom niet over een: dewijl die van den ahornboom ingeſneden of geſchaert zijn, by na als de wyngaert-bladen. Ziet pag.

Op d'eene zijde van de zeſte penningh, wort *Herkules* op den romp of eint van een ſtam van eenen palm of dadel-boom vertoont: met een vogel, 't zy arent of gier, op zijn rechte dye zittende, dien hy met de rechte hant hout: ter gedaghtenis miſſchien van dat *Herkules* den arent, *Tyfons* dochter, die zoo veel des daeghs van de lever van *Prometheus*, die in een ſpelonk aen den berg *Kaukaſus* geknevelt ſtont, af at, als'er des nachts aen groeide, verjaeght en *Prometheus* verloſt had. Ook was aen *Herkules* een gier toegewyd.

Wanneer *Herkules Ergynus*, koning der *Minyers*, (onder wien ook de *Thebaners* ſtonden,) in een gevecht overwonnen en gedoot, en zijn krijghs-heir verſlagen had, wert *Euryſtheus*, koningh van *Argos* en *Mycene*, over den aenwas, maght en mogentheit van *Herkules*, jaloers en nydigh: dies dwongh *Euryſtheus Herkules*, door bevel van *Jupiter*, de twaelf ſtrijden of gevechten, eer hy tot d'onſterflijkheit kon komen, te verrichten. *Euriſtheus* leide *Herkules* eerſt op den leeuw van *Nemea*, die zich in de poel *Lerna* van *Argia*, een lantſchap van *Peloponneſus*, nu *Morea*, onthield, te doden. Dit was een boven mate groot beeſt, dat niet door yzer, koper noch ſteen kon gewont: maer alleenlijk, door kragt van handen, moſt getempt worden. Diodoor

Dees leeuw woede zeer veel malen, en dikwils tuſſchen de ſtad *Mycene* en *Nemea*, ontrent den bergh, die na de

zake

zake of daet *Tretus*, dat is, doorboort, op Griekſch genoemt wiert: want aen de voet had dees bergh een groote gracht of hol, in het welk dit gedroght zich gewoonelijk onthield.

Dit was d'eerſte arbeit van *Herkules*. Wanneer die leeuw de vlugt nam, zette *Herkules* ſterk by het hol op hem toe: en beſprong, na eene van de deuren toegeſtopt te hebben, dien van na by, en verſtikte den zelven met het wringen tuſſchen d'armen. Maer de huit of 't vel, die zoo groot was, dat dezelve zijn ganſch lichaem bedekte, ſloegh hy om zijn lijf, en gebruikten namaels, tot deſſelfs bedekſel en beſchermingh, tegen alle gevaren en onheilen.

Ook zou *Herkules*, na hy, door *Euryſtheüs* koning der *Argivers*, belaſt was, de ſtal van *Augeas*, die veele jaren met drek vervuilt was, te reinigen, den ſtier (op den welken, naer men zeid, *Paſifaë*, dochter van koningh *Minos*, verlieft was,) door laſt van den zelven *Euryſtheus*, van het eilant *Kreten* weg gevoert hebben. Ten dien einde, zeid *Diodoor*, was hy na het eilant *Kreten* overgeſcheept, en bragt, met byſtant van Apollon. koningh *Minos*, het gedroght, waer om hy zulken zee-plas overgevaren was, na *Peloponneſus* over.

Ook wert'er *Minerva Minoides* geëert, aen wien aldaer *d'Argonauten* eene kapel geſtigt hadden.

Hier over vindmen doorgaens op d'eene zijde van d'aeloude penningen der *Kretenſers*, en inzonderheit op die van de ſtedelingen van *Pheſtos*, een ſtier, afgebeelt.

Voor zijn vertrek had *Herkules*, die van d'inboorlingen praghtigh onthaelt was, het eilant, om den *Kretenſers* te begunſtigen, van wilde dieren gezuivert: waerom na dien tijt gene wilde dieren aldaer meer waren, als van beren, wolven, ſlangen of diergelijke andere. Dit deed hy, om het eilant des t'achtbaerder te maken, waer op, naer men beuzelt, *Jupyn* gebooren en opgevoed was.

Ook wort *Herkules* gezeid de riviere *Achelous*, in het lantſchap van *Akarnanie*, in eene andere kil afgeleit, en de landeryen vruchtbaer gemaekt te hebben.

Wanneer *Herkules*, in zijne kintsheit, in de wiege twee draken of ſlangen, die *Juno* op hem, om den zelven op te ſlokken, gezonden had, vatte hy die met beide handen by de halzen, en worghde en verſtikte hen. *d'Argivers*, van dezen daet verwittigt, gaven aen het kint den naem van *Herkules*, dat *Junos* glorye bediet: vermits hem quanſuis die glorye door *Juno* te beurt gevallen was: want te voore was aen *Herkules* de naem van *Aladus* gegeven.

Herkules wert een knotſe en leeuwen huit toegevoeght, om door de knotſe d'oneffenheit of ongelijkheit te bedieden: maer door de huit, dat de Zon in het teken van den Leeuw voornamelijk hare kracht toont.

De twaalf arbeiden van *Herkules*, die hy door bevel van *Euryſtheus* moeſte volbrengen, worden gezeit de twalef tekenen van den dieren Riem, die de Zon allen jaers doorloopt, te bedieden. Hierom wert *Herkules* ook met boge en pyl gewapent: gelijk de goude appelen, die *Herkules* in de hoven der *Heſperides* plukte, op de ſterren geduit worden.

De Heidenſche gods-geleerden hielden *Herkules* voor de Zon, en *Juno* voor de Aerde: als *Makrobius*, uit den naem zelven van *Herkules*, en uit andere dingen dat traght te bewijzen.

D'onbeſchaemtheit der heidenen, zeid *Euſebius*, is wonderlijk, vermits die de Zon nu *Apollo*, dan *Herkules*, nu *Bacchus*, en dan *Eskulapius* noemden.

Penningen der eilanders van *Karpathos*, nu *Scarpanto*.

De eene penningh der eilanders van *Karpathos*, vertoont eenen *Herkules*, die den *Nemeeſchen* leeuw verſtikt: en aen de andere zijde ziet men *Herkules* hooft, met een leeuwen huit daer om geſlagen.

Diodoor Het eilant *Karpathus*, nu *Scarpanto*, is allereerst door de bootsgezellen of scheeps-volken van *Minos*, koningh des eilants van *Kreten* of *Kandien*, bewoont geworden : ten tijde, als die over de Middellantsche zee heerschte.

Na verloop van veele eeuwen was *Joklus*, zoon van *Thymoleon*, een *Argiver* van geboorte, opgewekt door het orakel, d'aenvoerder van eene kolonye derwaerts te brengen.

Men zeid het eilant *Karpathus*, eertijts van hazen ontbloot was : maer als zeker perzoon, een mannetje en wijfje, daer op gebragt had, zo quam door de vruchtbaerheit van deze gedierten, in groote meenighte daer van voort, die de vruchten des eilants vernielden: waer uit een spreek-woort onder de oude Grieken en Latijnen ontstaen was: De *Karpather eene haes* : dat op de genen geduit wert, die zich zelven uit eige vrye wille quaet beschaerden, en op den hals haelden.

Penningen der eilanders van *Tenos*, nu *Tino*.

Ziet pag. 139 VErscheide penningen der eilanders van *Tenos*, gelijk hier d'eerste en tweede, vertoonen op d'eene zijde een ruig gebaert mans-hooft, met lang hair, uitbeeldende *Neptuin:* want op d'andere zijde wort *Neptuins* drietant vertoont; dewijl *Neptuin*, by de oude Griek sche eilanders van *Tenus*, met eene byzondere eere gedient wert : gelijk ook buiten de stad, in een wout, een groote en bezienswaerdige tempel van *Neptuin* stont, in de welke ook groote eetzalen waren; tot een bewijs - teken van een tal-rijke meenighte van menschen, uit de gebuur-steden, derwaerts quam, die te gelijk met hen *Neptuins* feesten vierden. Strabo. Ook schrijft *Tacitus*, dat de *Teniers* een zeker gedigt opzeiden, waer in hen belast was, het beelt en een tempel van *Neptuin* te heiligen en toe te wyden.

Penningen der eilanders van *Syme*.

Ziet pag. 74. OP d'eene zijde van de eerste penningh, zietmen aen d'eene zijde een bondel van vier koren-halmen, en op d'andere zijde een krans van vier koren-airen, afgebeelt: en op ieder van beide andere zijde een vrouwen hooft, met koren-airen bekranst, uitbeeldende *Ceres* : tot geen klein bewijs en teken van de vruchtbaerheit des eilants, in het voortbrengen van koren, en andere velt-vruchten. Het opschrift is, ΣΥΜΑΙΩΝ, dat is, van de *Symeërs*.

Penningen der eilanders van *Megiste*.

Ziet pag. 80. OP de verkeerde zijde der twee penningen van de eilanders van *Magiste* wort een tros-druiven afgebeelt: tot tuigh-teken van de wijnrijkheit des eilants.

Op d'andere zijde wort een manshooft, met klimop bekranst, vertoont, uitbeeldende *Bacchus*. Op den rant staet de naem der eilanders, ΜΕΓΙΣΤΕΩΝ, dat is, van de *Megisters*.

Penning der eilanders van *Chelidonien*.

Ziet pag. 80. DE eene penning der eilanders van *Chelidonien*, vertoont aen d'eene zijde een wapenrustingh : en aen d'andere zijde de voorsteven van een schip, tot tuigh - teken van d'een of d'andere zege ter zee, door de eilanders, op hunne vyanden bevochten. Het opschrift is, ΧΕΛΙΔΟΝΕΑΙΩΝ.

Penningen der eilanders van *Egiala*, nu *Cicerigo*.

Ziet pag. 183

D'Eene penningh van 't eilant *Egialia*, of *Egialea*, nu *Cicerigo* geheeten, vertoont, aen d'eene zijde, een nakende vrouws-perſoon, zittende ſchrijlinx met de beenen over de neb of voorſteven van een ſchip: tot bewijs van d'eene of d'andere zege ter zee, door de oude eilanders, bevoghten: of tot een teken der zee-vaert en ſchiprijkheit. Het opſchrift is de naem des eilants, ΑΙΓΙΑΛΕΑΣ, dat is, van *Egialia*.

In de rechte hant heeft zy twee koren-airen gevat: waer uit de aeloude vruchtbaerheit des eilants, in het voortbrengen van koren, af te meten is.

d'Andere zijde vertoont een manshooft, met een ruige baert, en langh gekrult hair: met een mant of ſchepel, zekere koren maet, op 't hooft: uitbeeldende *Serapis*. *Serapis* wort by eenige voor d'allerheilighſte godheit der *Egyptenaers*, (die anders ook *Oſiris* geheten, en gemalin van *Iſis* was,) gehouden.

Livus en *Tacitus* houden *Serapis* voor eenen zoon van *Jupyn*, en andere voor *Jupyn* zelven, en ook voor *Bacchus*.

Penningen der eilanders van *Cythera*, nu *Cerigo*.

Ziet pag. 179

D'Eerſte en tweede penningh van d'eilanders van *Cythera* (nu *Cerigo*), of van de *Cytheriers*, vertoonen aen d'eene zijde *Venus*, in de gedaente van een nakend ſtaende vrouwen beelt; houdende in de rechte hant een appel, tot bewijs van *Paris* oordeel, en in de linke hant het een eind van eenen boge, die met het onder eind op d'aerde ſtaet. In de tweede hout *Venus*, in plaetſe van eenen appel, een pyl in de hant.

Ook vertoonen verſcheide penningen van *Alexander de Groote*, aen d'eene zijde, *Venus* met een boge afgebeelt. Het opſchrift, zoo van d'eerſte

als tweede penningh, is de naem der eilanders, als ΚΥΘΗΡΑΙΩΝ, dat is, van de *Cytherensers*.

D'appel bediet den appel, welke *Venus*, op het oordeel van *Paris*, tot prys van hare schoonheit, boven *Pallas* en *Juno*, bequam.

Op *Cythera* was ook, volgens *Pausanias*, een tempel van *Venus Urania*, d'oudste en heilighste van al de tempels, die by de Grieken aen *Venus* gewyd waren.

Men heeft zich met recht te verwonderen, waerom *Venus* alhier nakend afgebeelt wort, dewijl *Venus Urania*, of *Hemelsche Venus*, op het eilant *Cythera*, in den heilighsten en oudsten tempel, dien *Venus* by de Grieken had, gewapent stont afgebeelt.

Op d'andere zijde van beide de penningen wort *Venus*, door een cierelijk gekapt vrouwen hooft afgebeelt.

Het is zeker, dat het eilant *Cythera* aen *Venus* heiligh en gewyd ware: waerom de zelve doorgaens van de poëten *Cytherea* genoemt wort: dewijl *Venus*, volgens *Hesiodus*, aen het eilant *Cythera*, in het varen over zee na het eilant *Cyprus*, daer op zy uit zee-schuim geboren was, lande: doch zoo *Fornutus* in zijn boek der goden verhaelt, zou *Venus Cytherea* genoemt zijn, niet om dat zy aen het eilant *Cythera* lande, maer dewijl zy by haer eene heimelijke liefde heeft, die zy op alle menschen uitstort: want die kracht, zo de poëten verciert hebben, zou in haren gordel steken. Waerom *Venus* een boge toegevoeght wort, getuigt *Nonnius* niet te weten. Dewijl op de penningen van *Faustina Augusta*, een enkele spiesse, met een appel, *Venus* toegevoeght wort. Ook gedenkt hem tot noch toe niet eenen boge op de penningen van *Venus* gezien te hebben: 't en zy men zeggen wil, dat *Venus* den boge *Kupido* ontnomen hebbe, volgens *Nonnius*. Of men zou dien boge van *Venus* op het geen, dat *Elianus* schrijft, kunnen duiden, te weten: dat onder of ontrent dit eilant walvisschen van eene ongemeene groote voortkomen of houden; welker zenuwen niet alleenlijk bequaem waren tot snaren van psalter, en andere muzijk speeltuigen, maer ook de treffelijkste pylen der bogen van die zenuwen gemaekt werden. Doch dit toepassen van den booge van *Venus* op de zenuwen der walvisschen, schijnt ongerijmt te zijn, en weinigh of gene eigenschap altoos te hebben: vermits men ook, by den zelven *Nonnius*, onder de penningen der aeloude eilanders van *Cyprus*, *Venus* op een zelve wijze, met een boge in de linke, en een appel in de rechte hant, ziet uitgebeelt.

Tot een besluit zullen wy noch het een en ander van het eilant *Cythera* of *Cerigo* laten volgen, het geen te vore, in het beschryven, overgeslagen is.

Wanneer het eilant *Cythera* by ouds, onder de *Lacedemoners* stont, trok derwaerts allen jaers een majestraet of overheit uit de stad *Sparte* of *Lacedemonien* ter bestieringh: ook zonden de *Lacedemoniers* altijt eene krijgs-bezetting derwaerts, en droegen groote zorg voor het zelve eilant: want het was tot een zeesteiger en aenkomst plaetse voor de schepen, die van *Egypten*, en *Lybie*, nu *Afrika*, quamen. Te gelijk wierden de kusten van *Lakonika*, zoo langh de *Lacedemoniers* dat eilant bezaten, geenzins met roveryen geplaegt, aen welken oort het alleenlijk kan beledight worden.

Het eilant *Cerigo* heeft vele vlekken of dorpen, maer van weinigh of geen belang. Daer zijn verscheide kloosters, onder de welke een op eene klip of rotse, aen de rechte zijde van het kasteel of vestingh, dicht daer by staet: en wort by de Venetianen *S. Giovanni di Grosso* genoemt. Het is met de beitel, niet sonder groten arbeit, in de steenrotse of klip uitgehouwen, en heeft een zeer moeielijken toe of opgangh. Des onaengezien klimmen de geestelijken, op zekeren tijt, alle nachten in dit klooster op, om aen Gode hun gelofte te voldoen.

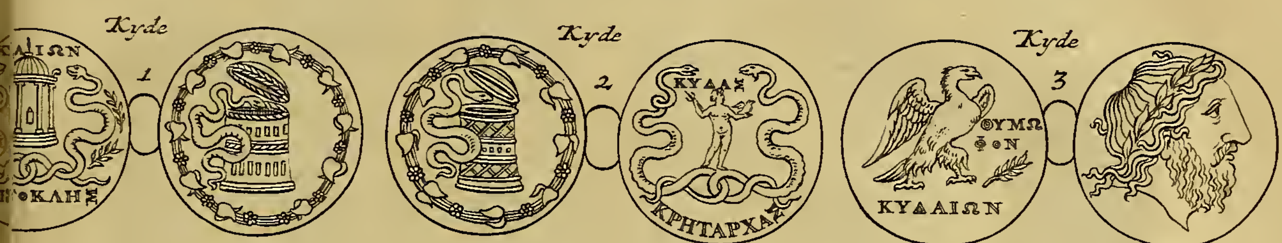
De toppen of spitsen der bergen, die onder- en boven deze plaetse leggen, vertoonen een zeer gevarelijk en yzelijk gezight, dewijl ze, door hun overhellen, en als in stant van vallen, geduurigh den val of neerstortingh schijnen te dreigen.

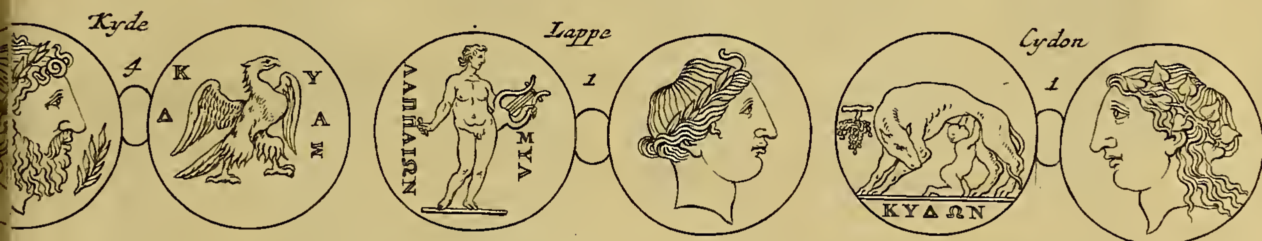
Des niet tegen staende dragen de inwoonders aen deze plaetse groten aendaght toe, uit een vast geloof van dat

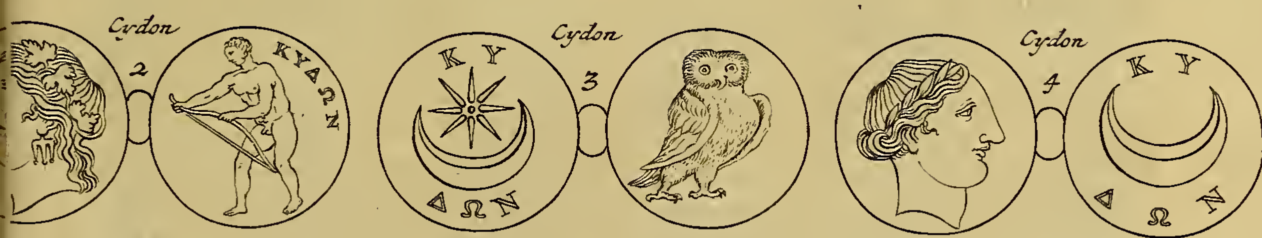

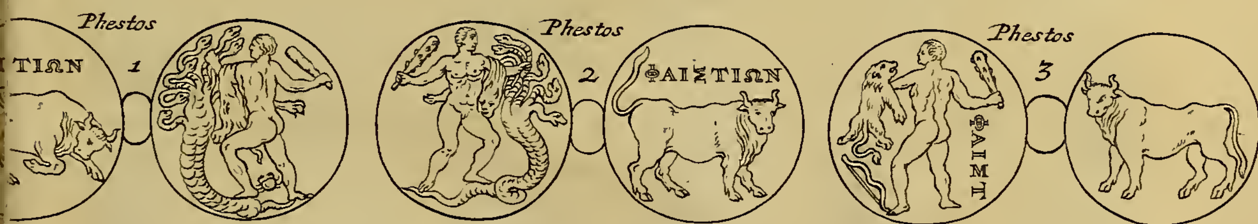
Penningen van Kreta etc. *Vyfde Prent.*

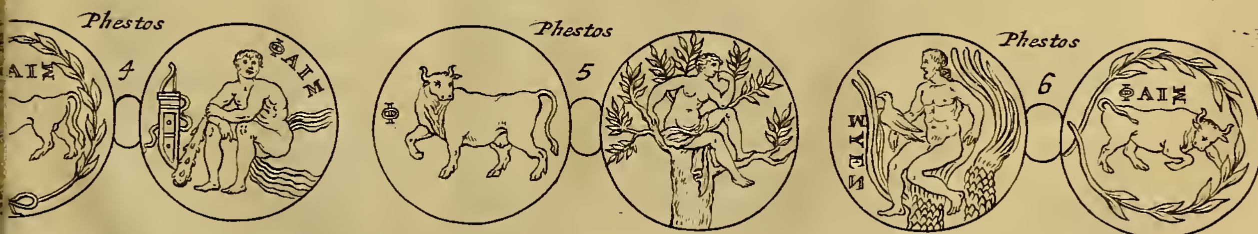

St. Joannes aldaer zijn Apokalypſis of Openbaring zou begonnen hebben.

De ſtad, die ook, als het eilant, *Cerigo* genaemt wort, pronkt met biſſchoplijken titel.

Men zeid de Venetianen dit eilant, zedert de verdeeling des Griekſchen rijks, of zedert den tijt der *Deſpotes* van Griekenlant, bezeten hebben. Zy doen het zelve door eenen Venetiaenſchen edelman, met den titel van *Caſtellano*, dat is, kaſteel-voogt, of *Caſteleyn*, en door een proveditore, beſtieren. Hoewel die niet meer als twee jaren in dienſt blijven: want alle twee jaren zenden zy een nieuwen.

De *Cytherenſers*, als ook de *Rhodiers*, waren beide *Doren*, maer de *Cytherenſers kolonieren* der *Lacedemoners*: hoewel zy t'eener tijde op 't eilant *Silicie* voor *d'Atheners* tegen de *Lacedemoners* oorloghden.

Eilant Cithera door d'Atheners ingenoomen.

De *Lacedemoners* hadden, van ouds her, het eilant *Cythera* bezeten, maer op de negen en tachentigſte *Olympias*, dat is, op het jaer voor des Zalighmakers geboorte, 422. en in den zomer des zeſtienden jaers van den *Peloponneeſchen* oorlogh, maekten *d'Atheners* hen het zelve afhandigh: het welk, volgens verhael van *Thucydides*, zich aldus toedroegh.

d'Atheners togen met zeſtigh ſchepen, ophebbende twee duizent gewapende krijgs-knechten, en weinige ruiters, en *Mileſer* ſtrijt-genoten, en eenige andere, na het eilant *Cythera* ten oorlogh, onder beleit van de krijghs-overſten *Nicias*, zoon van *Niceratus*, *Nikoſtratus*, zoon van *Diotrefes*, en *Autokles*, zoon van *Tolmeus*.

Na dat *d'Atheners*, met het waterheir, aen het eilant *Cythera* gekomen waren, namen zy met tien ſchepen en twee duiſent gewapende *Mileſer* krijghs-knechten, de ſtad *Scandea*, aen zee gelegen, en de ſcheepshaven van de ſtad *Cythera*, in. Met het ander of overigh krijghs-heir trokken zy na de ſtad *Cythera*, (tien ſtadien van *Scandea* gelegen,) en vonden de ſtedelingen aenſtonts alle in ſlagh-orde geſchaert, of te velde getogen.

Pauſan.

Na het treffen van een gevecht, hielden de *Cytherenſers* den vyant weinigh tijts op, en wenden daer na zich om, en vlughten gezamentlijk na de boven ſtad of kaſteel. Namaels verdroegen zy zich met *Nicias* en zijne ſtrijt-genoten: met bedingh, dat *d'Atheners* over hen te gebieden zouden hebben, behalve in doot en leven.

Ook waren te vore woorden, tuſſchen *Nicias*, en eenige *Cytherenſers*, voorgevallen: waer door des te gezwinder en gevoegelijker het geen het verdragh, zoo in het tegenwoordigh als toekomend, betrof, met de *Cytherenſers* gemaekt wiert. *d'Atheners* deden de *Cytherenſers*, dewijl die *Lacedemoners* waren, en het eilant zoo dicht tegen over *Lakonika* lagh, uit hunne woonplaetſen opbreken en verhuiſen.

Wanneer *d'Atheners*, na het verdrag, het ſtedeken *Scandea*, aen de haven gelegen, ingenomen en krijghs-bezettingh in *Cythera* geleit hadden, zeilden zy na *Aſine* en *Helos*, en na vele andere aen zee gelege ſteden van *Lakonika*. Zy deden landingen, en legerden zich op de voordeelighſte plaetſen, en verwoeſten de landouwen, den tijt van zeven dagen.

De *Lacedemoners*, ziende dat *d'Atheners* het eilant *Cythera* in bezit genomen hadden, en verwagtende, dat ook in hun lant zoodanigh vyantlijke landingen zouden gedaen worden, beſloten nergens met volle magt, of met het gros des heirs hen tegen te gaen: maer meenighte van krijghs-knechten door het lant na ieder plaetſe, die des van node had, te verzenden.

Daer en boven ſloegen zy naerſtelijk andere dingen ga; dewijl zy vreeſden, dat ontrent den toeſtant, dat is, hun regeeringh, en lant iet nieuws mogte aengevangen worden.

Ook was in hun lant een onverhoopte en groote ramp ontſtaen, en de ſtad *Pylus*, beneffens 't eilant *Cythera*, door den vyant ingenomen: en eene ſchielijke en onverwaghte oorlogh ſtont van alle kanten rontom hen; zulx zy buiten gewoonte vier hondert ruiters en boogſchieters op de been braghten: en waren ontrent d'oorlogs zaken, zoo oit anders, dralender gemaekt: want zy vervaerdighden zich, door een ongemeene wijſe van toeruſtingh, tot den ſchip-ſtrijt tegen *d'Atheners*.

Te gelijk baerden in hen vele toevalli-

vallige dingen, die hen in 't kort buiten vermoeden overgekomen waren, de grootste verslagentheit, en vreesden, dat hen weer t'eener tijde een ramp, als op het eilant, zoude mogen overkomen. Hierom waren zy versaeghder of dralender tot vechten; dewijl zy meenden, dat al wat zy bestonden, hen qualijk zou beslagen.

Wanneer *d'Atheners* de aen-zee-gelege plaetsen verwoesten, hielden de *Lacedemoners* zich meerendeels stil. Maer eene krijgs-bezetting, welke de steden *Kortyte* en *Afrodisias* beschermde, viel onversiens een troep van licht gewapende *Athener* krijgs-knechten, die het lant doorliepen, aen, en dreef die uit schrik op de vlught. Doch wanneer een troep van zwaer gewapende krijgs-knechten dezelve krijghs-bezettingh aentrof, week die weer te rugh, met sneuvelen van eenige weinigen, en achterlaten van wapenen; dewijl zy meenden in getale, en in het werk zelf te kort te zullen schieten.

d'Atheners, na het oprechten van eene zegestaetsie, voeren na *Cythera*, en staken van daer na de stad *Epidaurus Limera*, nu *Napoli di Malvazia*, over, en aenstonts, na het verwoesten der lantstreke, na *Thyrea*, eene stad in het lantschap van *Cynuria* gelegen, dat de grens-pael van *Argia* en *Lakonika* was. Ziet Morea.

De *Lacedemoners* hadden *Cynuria* den *Egineters* of eilanders van *Egina*, die uit hun vaderlant verdreven waren, te bewoonen gegeven; eensdeels, om de weldaden, ten tijde van d'aertbeving, en opstant der *Heloters*, (dat zijn *Lacedemoner* knechten,) aen hen bewesen, en anderdeels dewijl se, schoon zy den *Atheners* onderworpen waren, evenwel altijt met hen hielden.

Wanneer dan *d'Atheners* met de vloot gekomen waren, verlieten de *Egineters* de muur, die zy aen zee gebouwt hadden, en weken na de boven stad, welke zy bewoonden, en ontrent tien stadien van de zee gelegen was. Met hen trok een troep van *Lacedemoners*, die tot bescherming der plaetse gegeven was, en met hen de muur had helpen opbouwen. Doch die wilden evenwel niet binnen de muuren treden, schoon *d'Egineters* hen baden, dewijl zy achten voor hen gevaerlijk te zijn, binnen de muuren beslote te worden: maer dewijl zy zich oordeelden tot den strijt onmagtigh te zijn, namen zy de hoge plaetsen in bezit, en hielden sich stil en gerust.

Na dat *d'Atheners* aengelant waren, namen zy, met bystant van al de troepen, de stad *Thyrea* in, plonderden en staken deselve in brant. Toen togen zy weer na *Athenen*, slepende met hen al de *Egineters*, die in den strijt niet gesneuvelt waren, als ook *Tantalus*, zoon van *Patrokles*, (die by hen van wegen de *Lacedemoners* overste geweest was,) gewont en levendig gevangen, en ook eenige *Cytherers*, die hen raetzaem dogt, tot vermydingh des gevaers, ergens anders hene na de eilanden over te brengen. Al de andere, die hun lant bleven bewoonen, deden zy vier talenten betalen. Maer al de andere *Egineters*, die gevangen waren, besloten zy te doden: doch *Tantalus*, boven al de andere *Lacedemoners*, die by het eilant gevangen waren, in boeiens te smijten.

Diodoor verhaelt het veroveren van het eilant *Cythera*, door *d'Atheners*, in 't kort aldus. Het *Atheensche* volk zond zestigh schepen, en twee duizent gewapende mannen, na het eilant *Cythera*, onder beleit van *Nicias*, zoon van *Niceratus*, admirael der *Atheners*, en van eenige andere.

Als de krijghs-troepen na het eilant overgevoert waren, kreeg *Nicias* de stad, na die niet langh belegert was, by overgift in zijn gewelt.

Na krijghs-bezettingh tot bewarenis des eilants gelaten te hebben, scheepte hy na *Peloponnesus* over, en verwoeste de aen-zee-gelege lant-streke.

Hy verdelghde ook *Thyrea*, op de grens-scheiding van *Lakonika* en *Argolis* gelegen, en braght, na het veroveren, de menschen onder slavernye.

Hy bragt *d'Egineters* of eilanders van *Egina*, die aldaer woonden, en den *Spartaner* kasteel-vooght *Tantalus*, gevangen na *Athene*, die *d'Atheners* met andere gevangenen in boeiens hielden.

BLATWYZER
van de
NAMEN der EILANDEN
in de
ARCHIPEL,
en in
MAR di MARMORA
gelegen:

Zoo als dezelve in de vorige delen vervolgens beschreven zijn.

EERSTE DEEL.

BLATWYZER
der
HOOFTSTUKKEN of INHOUDEN
van het
EILANT CYPRUS.

B L A T W Y Z E R

van het

EILANT RHODUS en andere.

He-

BLATWYZER

van het eilant Kreten of Kandien &c.

N A M E N

der

Eilanden in de zee van Marmora, Eerste Deel.

Aenwijzing voor den

B O E K B I N D E R,

om de Kaerten en Afbeeldingen te plaetsen.

Tot beright zal dienen voor den

B O E K B I N D E R,

dat de Signaturen of bladen op eenige plaetsen verlopen of verdubbelt zijn, en in ordre aldus volgen:

In de Archipel en Cyprus.

A B C C D E F G H I K L &c.

Rhodus.

A B C D E F G H I K L.

In volgende Eilanden.

E *F G H I K L M N O P Q R S T t t v x y z aa bb V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff en zoo voort tot Rr inkluis.*

In de Hellespont of Dardanellen.

A B C D E.

Drukfouten en misslagen te verbeteren.

p. bediet pagina; k. 1. eerste kolom, k.2. twede kolom, en r. regel.

Pag. 3. k. 1. r. 25. leze Egeesche. p. 5. k. 2. r. 42. Argia, in Peloponnesus.

In Cyprus.

Pag. 25. k. 1. r. 44. leze Cythera, Tamesus. p. 49. k. 1. r. 17. Karatche.

In Rhodus.

Pag. 9. k. 1. r. 25. leze θαύμα. p. 45. k. 1. r. 36. De schepen staken, in drie delen geschaert, in zee. p. 49. k. 2. r. 37. Hadden'er. p. 71. k. 2. r. 25. doch schoon. p. 81 k. 1. r. 28. Hoewel Strabo Krambusa. p. 37. k. 2. r. 48. Offergiften. p. 40. k. 1. r. 2. dat hy loot onder zijne voeten binden moeste. p. 48. k. 2. r. 31. Patmos en Lesbos. p. 52. k. 1. r. 27. Cefalonia. r. 46. p. 48. k. 2. r. 45 Drakanon. p. 65. k. 1. r. 49. Sicilie. p. 99. k. 2. r. 24. Tenedos. p. 146. k. 1. r. 36. genoemt) aen of op. p. 190. k. 1. r. 36. of Salmonium p. 185. k. 2. r. 33. Messenie. p. 247. r. 1. Fortezza of vesting van Suda. p. 301. k. 2. r. 54. Want hier in hadden. p. 304. lin. 4. penningen der stedelingen van Mytilene en Erelos, op 't eilant Lesbos. p. 185. k. 1. r. 20. Hy met een grote. p. 191. k. 2. r. 29. Sassosa of Soso.

Byvoeghzel.

p. 137. k. 2. r. 27. by d'onzen, en by d'ouden Albona genoemt.

E I N D E.

LIPOLIS

Hellefpont of Straet der Dardanellen, en Zee van Marmora.

DE *Hellefpont* is d'engte of enge doorvaert en zeeftraet, die ten Wefte haer begin aen d'*Egeefche* Zee of *Archipel* neemt, en tuffchen *Europe* en *Afie*, of eigentlijk tuffchen *Thracie* en *Frygie*, leit, en die gewesten van malkanderen fcheit, en aen de Zee van *Marmora* eindight.

De linke of Europifche hoek, aen het inkomen van die Straet, wort *Capo Grego*, en d'Afiatifche of rechte hoek *Capo Janiffari* of *Gianiffari* geheten: daer tuffchen beide is het niet boven drie vierendeel van eene Duitfche mijle wijdt.

Deze engte of zeeftraet wort nu by het Italiaenfe zeevolk *Stretto* of *Golfo di Gallipoli* genoemt, dat is, *Straet of golf van Gallipoli*, na de bygelege ftad *Gallipoli*, en anders ook op Italiaenfch, *Stretto di Dardanelli*, na de twee kaftelen *Dardanellen*, op haren oever in het inkomen, en op het einde gelegen. Anders heet dezelve Straet ook *Braccio di San Georgio*, dat is, *arm van S. Georg* of *Joris*: want men zeidt, d'arm van dien Heiligh in eene Griekfche kerk van zeker vlek *Periftaffi*, boven de ftad *Gallipoli* gelegen, wel eer of noch zou beruften: waer na deze zee-engte aldus genoemt wiert. In een zelven zin wort deze enge Zeeftrate ook by d'onzen in 't Neerduitfch genoemt. Anders wort zy ook op Italiaenfch *Bocca di Dardanelli*, dat is, *mont van de Dardanelli* geheten.

De Turken noemen dezelve zee ftraet op Turkfch *Stamboul Denghiz*, dat is *Konftantinopels zee*: dewijl men daer over na *Konftantinopolen* vaert: want de ftad *Konftantinopolen* noemen zy *Stamboul*, en een zee op Turkfch *Denghiz*.

Hellefpontus of *Hellefpont* is zoo veel gezeit als *Helles Zee*: aldus wiert deze zee-engte geheten na *Helles*, dochter van den Thebaenfchen koning *Athamas*, en van *Netele*, die in het vluchten met haren broeder *Fryxus*, voor hare ftiefmoeder *Ino*, *Kadmus dochter*, op eenen ram met een goude vacht, vel of vlies, in dezelve zee verdronk: waer mee *Fryxus* na *Kolchis*, by koning *Eates* overtoogh.

Hier uit heeft de Fabel van het gulde Vlies zijn oorfprong genomen, als *Diodoor* breder verhaelt.

Zoo andere willen, zou het fchip, daer mee *Helles* en *Fryxus* over deze Zeeftraet ftaken, het teken van een Ram gevoert hebben: maer in het varen over dezelve, zou *Helles*, uit zeeziekte en qualijkheit, over boort gevallen zijn. Hier om wort deze zelve zeeftraet by *Apollonius* de Vloet van de dochter van *Athamas* genoemt.

De *Hellefpont* wort by d'oude Grieken en Romeinen met verfcheide andere namen geheten: als de *Seftifche Zee*, na de ftad *Seftos*: en ook *de Straet van Abydos*, en *Abydener ftraet*, na de aeloude ftad *Abydos*, in klein *Afie*: ook *de Fryxifche Pontus* of *Zee*: en het *Voetpad van Fryxus*.

Dezelve Straet ftrekt eerft ooft ten noorden: daerna ooft-noord, en by wijle noordelijker, als noord-ooft en noord-ooft ten Noorde, na de kaftelen *Dardanelli*, en zee van *Marmora* toe, tot eene ftreke van drie of vier Duitfche mijlen: te rekenen van haren mont tot d'engte of uitgang, daer de oude kaftelen van *Dardanelli* ter weder zijde op 't vaft lant ftaen.

Als men neffens de oude kaftelen van *Dardanelli* komt varen, dan fchiet de Noordehoek van deze Straet, neffens de Zuidhoek henen: zulx het gat of uitgang van die Straet, na de Zee van *Marmora* toe, fchijnt toe te zijn; en men de zee voornoemt niet meer zien kan.

Zy leit op zeven en dertigh graden, en twee en veertigh minuten noorder brete, en ontrent op de lengte van vijf en veertigh graden.

Dezelve Straet is doorgaens tuffchen beide landen van *Romania* of *Europe*, en tuffchen *Anatolie* of *Klein Afie*, of tuffchen haren mont of ingang, en tuffen d'engte, daer de kaftelen *Dardanelli* ftaen, doorgaens eene mijle wijdt.

Aen die engte, daer deze kastelen van *Dardanelli* staen, is dezelve Straet ontrent een gotelings scheut wijdt: want op dien afstant staen deze twee kastelen tegen malkanderen over.

De schepen, die in de Golf van *Konstantinopel* tusschen de twee kastelen van *Dardanelli* willen deurzeilen of laveren, moeten de Zuid-oostzijde van *Natolie* of *Asie* houden, ter oorzake van de herde stromen, die aen de Noord-oostzijde uitwaerts gaen: inzonderheit des winters: ja by wijle zoo sterk, dat men die met een stijve koelte naulix doot zeilen en vermeesteren kan.

Van de Zuid-oost hoek schiet een klein zantbankje af: waerom grote schepen dat niet te na moeten komen. Ook leggen aen de Zuid-oostzijde, ontrent een musketscheut van 't lant, hier en daer eenige klippen onder 't water, die ook de zeeman mijden moet. Maer de Noord-zijde heeft een schonen en zuiveren gront: dies men in het uitzeilen veiligh dicht daer by langs varen magh.

Propontis of zee van Marmora. De Zee, die, na d'engte van de *Hellespont*, die tot aen den *Tracischen Bosporus* of Straet van *Konstantinopolen* strekt, en van daer tot aen d'*Euxinische Pontus* of Zwarte zee komt, wort by d'oude Grieken en Latijnen *Propontis* genoemt, dat zoo veel als *voor Pontus* gezeit is: dewijl zy voor de *Pontus* of Zwarte Zee leit. Aldus schrijft *Suidas. De Propontis is de Zee, voor de Pontus*, by *Byzantium*, (nu *Konstantinopolen*,) *gelegen.*

Cecy Voyag. Eenige brengen de lengte van de zee van *Marmora* op hondert en dertig Italiaensche mijlen, dat zijn twee en dertigh en een halve Duitsche mijle: te weten, van de kaep van *Chalcedon*, tegen over *Konstantinopolen* gelegen, tot aen zeker vlek, dat de Grieken *Peristassi* noemen: alwaer de kusten van *Europe* en *Asie* elkanderen geduurigh meer en meer beginnen te naderen, tot anderhalve mijle voorby *Gallipoli*: alwaer de Straet niet meer als anderhalve mijle breet is; die het begin van den *Hellespont* maekt: daer de twee oude kastelen *Dardanellen* leggen.

Andere begroten hare lengte op negen en vijftigh Fransche mijlen.

De gehele omtrek van de zee van *Marmora*, wort ontrent op hondert en zestig Fransche mijlen begroot, en leit besloten tusschen de acht en een en veertigh graden, Noorder brete: en tusschen de lengte van vijf en vijftigh en acht en vijftigh graden. Uit welke gelegentheit te bespeuren is, dat zy in een zeer getempert klimaet gelegen is.

Plinius beschrijft deze drie zeestraeten in 't kort aldus: D'eerste engte van de *Pontus* noemt men de *Hellespont*: waer langs *Xerxes*, koning der *Persen*, over een brugh van schepen gemaekt, het krijgsheir geleide. Van daer strekt een enge kil of kanael, tot een streke van vijf en tachtigh duizent schreden by *Priapum*, eene stad van *Asie*: waer over *Alexander de Groote* toogh. Daer na wort de zee wijder: en loopt dan weer snelder toe. De wijte wort de *Propontis* genoemt: d'Engte de *Thracische Bosporus*: breet vijf hondert schreden: waer langs *Darius*, vader van *Xerxes*, de krijgstroepen over eene brugh voerde.

Men vind'er, die van den *Hellespont* en *Propontis* een eenige Straet maken: maer de meeste, zoo oude als nieuwe schrijvers, verdeilen de zeestreke, die tusschen d'*Egeesche* zee en d'*Euxinische Pontus* of Zwarte zee leit, in drie delen of streken. D'eerste is het kanael of straet van den *Hellespont*: de twede is de *Propontis*: en derde de *Thracische Bosforus*, of mont van den *Pontus*, nu de Straet van *Konstantinopolen* geheten.

Zommige besluiten den *Hellespont* tusschen die oorden of lantstreken, die die tusschen *Abydos* en *Sestos* leggen.

Daer zijn'er ook, die een weinigh van d'*Egeesche* Zee by den *Hellespont* voegen: welk gevoelen *Homeer* tot een voorganger heeft: want die geeft aen den *Hellespont* den bynaem van *breet*. Desgelijx schijnt *Solinus*, in een zelven zin, den *Hellespont lang* te noemen: hoewel dees laetste anders de *Hellespont* van de *Propontis* duidelijk schijnt te onderscheiden: want misschien heeft *Solinus* den *Hellespont*, van wege zijne kleine smalte of engte, *lang* genoemt.

Kaſtelen van Dardanellen.

Grelot. AEn den ingang van den *Helleſpont*, te varen na *Konſtantinopolen*, na men het eilant *Tenedos* verlaten heeft, en voor by de *Sigeeſche* hoek, of kaep der *Janizzaren*, gezeilt is, komt men tuſſchen twee nieuwe kaſtelen: leggende het een op den oever van *Europe*, en het ander op den oever van *Natolie* of *Aſie*, tegen malkanderen over, op een afſtant van ontrent drie-vierendeel mijls: want die wyte heeft de *Helleſpont* aen dien oort van zijnen ingang.

Het een nieuw kaſteel van *Europe* wort, na zijnen ſtant en gelegentheit, by de Turken, op Turkſch *Roumeli Ingh-iſſar*, dat is, *Rumeliſch Nieu kaſteel* genoemt; dewyl het in *Rumelie* of *Europe* gelegen is. Het ander Nieu kaſteel van *Aſie*, wort op Turkſch *Natoli-inghi-iſſar*, dat is, *Aſiatiſch Nieu kaſteel* geheten: dewyl het in klein *Aſie*, *Natolie* by de Turken genoemt, gelegen is.

Zy worden beide *Inghi-Iſſar* of nieuwe kaſtelen genoemt, ten aenzien van twee andere oude kaſtelen, de *Dardanellen* geheten, en aen den mont van de *Propontis* of Zee van *Marmora*, nader aen *Konſtantinopolen* gelegen: want *Inghi* betekent Nieu, en *Iſſar* een kaſteel.

De Turken noemen deze kaſtelen ook, uitſtekentheits halve, enkelyk *Boghas*, dat is, kele of kanael: naerdien zy aldus de kaſtelen of ſteden, aen d'engten der zee gelegen, gemenelijk aldus noemen.

Beide deze twee Nieuwe kaſtelen zijn door *Mahometh*, de vierde van dien name, en de drie en twintighſte Keizer der Turken, voor eenige weinigh jaren gebouwt, om 's vyants ſchepen het inkomen van den *Helleſpont* te beletten, en de Straet der *Dardanellen*, of *Gallipoli*, des te beter te beſchermen, en by gevolgh de ſtad *Konſtantinopolen* en de *Propontis*, of zee van *Marmora*, aen dien kant te water of te ſcheep onaendoenelijk te maken: want de twee oude kaſtelen, ook de *Dardanellen* genoemt, aen den mont van de *Propontis* zeſtigh Franſche of drie en dertigh Duitſche mylen van *Konſtantinopolen* gelegen, ſcheenen hem niet ſterk genoech; maer te zwak te zijn, om den doorgang aen de Kriſten ſchepen te beletten, en de ſtad *Konſtantinopolen* te beſchermen.

Het *Aſiatiſch* Nieu kaſteel, is gebouwt op eene ſtreke lants, in zee, op een vierkanten gront, en beſtaet uit vier grote zyd-muuren, die op vier hoeken met torens geſterkt zijn: waer van twee na zee toe, vierkant zijn, met een zeker ſlag van eene ſtrijkwering aen d'eene zyde alleenlijk. De twee andere toorens, na het vaſt lant toe, zijn ront. Tuſſchen deze vier toorens ſtaen vijf andere: waer van vier vierkant zijn, en een ront, die tot verſterking der muuren dienen. Die aen zee ſtaen, hebben gelijks het water meenigte van ſchiet-gaten, als ook de gordynen of muuren en ſtrijkweringen, ten getale van over de veertigh, die alle met grof geſchut geſtoffeert zijn, dat altyt opgeſtelt en geladen leit, om de doorvaert aen de ſchepen te beletten, die het zonder verlof zouden willen beſtaen.

Al het geſchut van binnen leit ſlechts op grote ſtenen, of op vierkante blokken van hout, zonder affuiten of roopaerden; dies men, na het eens geloſt is, een wyle tijts moet wachten, om het te herladen en weer op te zetten.

Men zou midlerwyle, met een volle lage geſchuts uit een ſchip, een goet gedeelte van de enkele muuren, die niet boven de drie voeten dik zijn, en zonder eenige bolwerken achter, kunnen ſlopen: en door dat middel het kaſteel met een verraſſing overrompelen en innemen.

Het is geheellijk van een ongeregelde of ongeſchikte vorm of maekſel. Van binnen ſtaen eenige huizen van den *Aga* en krygs-bevelhebbers; als ook eene moske: waer van de koepel en minaret of kloktoren zich van buiten zeer ſchoon opdoen: deſgelijks ook d'andere gebouwen; de-

wyl de meeſte op het hoogſte van den oort der plaetſe gebouwt zijn: van waer men by grote trappen na de bedding des geſchuts afklimt, dat water-pas of gelijks het water leit.

Naby dit kaſteel leit een klein vlek, en van geen belang. Daer ſtaen ook vijf grote pilaſters, die dienen tot wintvangen te dragen, om lucht aen eenige onderaertſche waterleidingen te geven, waer door het water na dit kaſteel loopt.

d'Ingang van dit kaſteel is na 't Noorde, en eindight door een zeer grote ſtraet aen een zeer fraeie moske, die na 't zuide aen zee ſtaet: van waer men de gehele koepel en minaret, of kloktoren, zien kan.

Tuſſchen het kaſteel *Natoli-Inghi-Iſſar*, en de kaep der *Janiſſars*, leit na 't Noord-ooſte een klein vlek of dorp, *Inggbi-Iſſarkioi* genoemt, dat is, *Nieu Kaſteel-vlek.* Men ziet 'er niet van belang, als acht wint molens, die vervolgens na malkanderen,in het gaen na de kaep der *Janizzars*, ſtaen.

Ieder molen heeft acht wieken, gelijk gene molen in gansch Turkye minder wieken heeft; het welk gedaen wort om haer des te ſterker, inzonderheit by ſtil weder, te doen omgaen, en de dunne ſchel van het koren des te fijnder te malen. Hierom is miſſchien al het broot, dat de Turken eeten, zoo blank niet, als ons broot; dewyl daer onder zeer veel zemel, in het builen, met het meel vermengt blyft.

Beide deze kaſtelen kunnen van de nevensleggende heuvelen beſchoten worden; hoewel het kaſteel van *Europe* meer, als dat van *Aſie.* Zoo dra men deze twee kaſteelen voor by is, komt men in die ſtreke of oort der zee, die de *Helleſpont* of Arm van *S. Joris*, en Straet van *Gallipoli*, na de by gelege ſtad *Gallipoli*, genoemt wort. Zoo een plaetſe in de werelt door meenighte van gevechten en zeeſlagen berucht is, met recht is het deze. Men ziet 'er, tot groot vermaek, in een zelve opzight te gelijk *Europe* en *Aſie.*

Van deze Nieuwe kaſtelen voornoemt,tot aen d'oude kaſtelen of *Dardanellen*, beſpeurt men heden niet merkwaerdigs:hoewel in oude tyden, aen beide zyde, verſcheide ſteden lagen: waer van men de namen niet kan te weten krijgen,als uit het lezen van oude ſchrijvers: want 's lants inwoonders, zoo Grieken als Turken, zijn in het ſtuk van die dingen, boven mate onkundigh.

Dies leit men dezen ganſchen weg af, zoo te zee als te lande, zonder daer iet merkwaerdighs te vinden: en komt eindelijk aen een oud kaſteel, dat de Turken *Boghas Iſſari*, of *Bogaſaſſar*, dat is, Keel Kaſteel, noemen: want aldus noemen de Turken de ſteden of kaſtelen, aen d'engten of kaken der zee gelegen. Spon.

Dit oud kaſteel van *Aſie*, op het Turkſch, in een zelven zin, *Natoli iski iſſar*, dat is, Aſiatiſch oud Kaſteel genoemt, is vierkant van geſtalte, en op de vier hoeken met toorens geſterkt: waer van de gene, die na zee toe zien, van een zelve geſtalte zijn; maer de andere ront. Grelot.

In het midden van dit kaſteel ſtaet een grote vierkante Donjon of tooren: op wiens platten gront eenige ſlangſtukken leggen.

Achter dit kaſteel leit een groot vlek, bevolkt met ontrent drie duizent zielen, zoo Kriſtenen, (die'er zeer weinigh zijn,) als Joden en Turken.

Deze plaetſe is van geen belang, als door de gelegentheit en ſtant van den doortoght, daer zy leit.

Het meeſte geſchut leit,zonder eenige affuiten of roopaerden, waterpas, of gelijks het water, als in de nieuwe kaſtelen. Daer leggen ontrent acht en twintigh ſtukken geſchuts op: waer van de meeſte tot aen den over of anderen oever van *Europe*, (waer van de minſte kaliber van zeſtigh ponden is,) of van *Aſie* tot in *Europe* kunnen toedragen, en weder die van *Europe* in *Aſie*: naerdien d'overvaert of tuſſchenwijte, die deze twee kaſtelen ſcheit, niet boven een kleine Franſche mijle breet is.

Het oud kaſteel van *Europe*, by de Turken op Turkſch *Roumeli-Iski-Iſſar*, dat is, *Europiſch oud kaſteel*, genoemt, is noch veel ongeregelder en onſterker, als dat van *Aſie.*

Het

SESTOS in EUROPA.

Het leit in het hangen van eenen heuvel, van waer het kan beſchooten worden, en beſtaet uit drie dikke toorens, die in vorm van een driehoek, by na als een hert, aen malkanderen ſtaen, en met muuren omright zijn; die tot aen den oever der zee neerſchieten.

Daer leggen ontrent dertigh ſtukken geſchuts op, van een zelve grote en kracht, als die van het kaſteel van *Aſie*: zy zijn alle ſchuins geſtelt, uit vreze van dat die van het een kaſteel, het ander niet zouden beſchadigen.

Het oud kaſteel van *Aſie* beſtaet, volgens *Spon*, ſlechts uit eenen omtrek van muuren, met eene ſlechte gracht van drie of vier voeten diep.

Het oud kaſteel van *Europe*, beſtaet ſlechts uit eenen ronden toren, met twee bolwerken, en is van binnen na de Gotſche wijze gebouwt.

De Franken of Europers, die in Turkye reizen, noemen deze twee kaſtelen de *Dardanellen*, uit oorzake *Dardanus*, zoon van *Jupiter*, en *Electra*, dochter van *Atlas*, ſtichter der ſtad Troje, dit lant aen dien oort allereerſt als koning bezeten, en dat na zijnen naem *Dardanie*, doen noemen heeft. Deze nieuwe en oude kaſtelen zijn als monden en poorten van *Konſtantinopolen*.

De meeſte ſchryvers houden, hoewel zonder eenige zekerheit en grondig beſcheit, dat deze twee oude kaſtelen, en de twee dorpen, dicht daer by gelegen, op de puinhopen van twee aeloude ſteden, *Seſtos* en *Abydos*, zouden geſtight zijn: waer van het eerſte in *Europe*, en 't laeſte in *Aſie* lagh, tegen malkanderen over, op een afſtant of tuſſchen-wyte van de tuſſchen gelegen *Helleſpont*, die aen dien oort by *Polybius* op twee, by *Xenephon* op acht, en by *Plinius* op zeven ſtadien, in de brete of wyte, begroot wort. Maer deze kleine ſteden leggen niet op den platten gront der twee aeloude ſteden, *Abydos* en *Seſtos*: want men ziet'er niet een eenigen puinhoop van. Ook is aldaer niet de ſmalſte of engſte oort van den *Helleſpont*: want drie vierendeel Duitſche myle verder, is de *Helleſpont* enger en meer geſloten. Aldaer vindmen aen den oever der zee grontveſten en puinhopen, die de rechte plaetſen van *Abydos* en *Seſtos* ſchynen aen te wyzen. De naem zelf van *Abydo*, is ook daer te lande aen de kaſteelen onbekent.

De meeſte inwoonders der dorpen van deze twee oude kaſtelen, zijn koopluiden, en die in den koophandel zeer vaerdig afgerecht zijn; en boven al de Joden. Zy kopen, tot een zeer lagen prys, de koopmanſchappen van de Kriſten en Turkſche ſchepen, die door deze ſtraet varen, om die in hunne woonplaetſe te verhandelen, of na andere ſteden en dorpen van het vaſt lant te vervoeren.

In het varen voor by deze kaſtelen, moeten de ſchepen dezelve, met het loſſen van eenige kanon-ſcheuten, begroeten: te weten, een koopvaerdy ſchip doet de groet ten minſte met drie, vyf, of zeven kanon-ſcheuten: maer een oorlogsſchip geeft drie, negen, of elf ſcheuten. Waer op de kaſtelen, met een, drie of vijf ſcheuten, antwoorden. Daer na bedanken die van de ſchepen de kaſtelen, met drie, vijf of zeven ſcheuten. Waer na zy hunnen wegh vorderen, indien de reize na *Konſtantinopolen* leit. Maer wanneer een ſchip van daer komt, zoo zijn de koopvaerdyſchepen, en by wylen ook de oorloghsſchepen, gehouden ten minſte drie dagen ſtil te blyven leggen, om bezogt te worden.

Na de *Helleſpont* volght de *Propontis* of zee van *Marmora*, gelijk gezeit is. In de zee van *Marmora* leggen verſcheide eilanden; die aldaer met hunne oevers zich zeer dicht naderen, en by na aen een komen.

Plinius ſtelt in de *Propontis*, of *Mar di Marmora*, vervolgens deze eilanden aldus. *Elaphonneſus*, anders *Neuris* en *Proconneſus*, voor *Cyzicum*: daer na volgen *Ophiuſa*, *Acanthus*, *Phebe*, *Scopelos*, *Porphyrione*, *Halone*, met een ſtedeken, *Delphacia*, *Polydora*, *Artaceum*, met een ſtedeken. Tegen over *Nikomedia* leit *Demonneſus*, en voorby de ſtad *Heraclea*, tegen over *Bithinie*, *Thynnias*, dat de Barbaren *Bithynie* noemen. Ook is'er *Antiochia*,

en tegen over de moeden van de vliet *Rhyndacus*, *Besbikus*, dat achtien mijlen in den omtrek heeft. Ook 'er is het eilant *Elea*, twee eilanden *Rhodussen*, *Erebinthus*, *Megale*, *Chalcitis*, en *Pityodes*.

Wel ftelt *Plinius* een eilant *Halone*, met een ftedeken, in de *Propontis*: maar hy gedenkt ook een eilant *Alone*, en rekent dat onder d'eilanden van d'*Archipel*, die fchielijk uit zee ontftaen waren, en hy vervolgens aldus ftelt: *Delus*, *Rhodus*, *Anaphe*, *Nea*, *Thera*, *Thia* en *Alone*. Waer uit blijkt, dat het eilant *Alone* van *Plinius* een ander is van het eilant *Alone* van *Stephanus*; dewijl *Plinius* het eilant *Alone*, neffens andere, in d'*Archipel* fchijnt te ftellen: daer *Stephanus* het eilant *Alone* in de *Propontis* ftelt.

Doch men zou het eilant *Alone* van *Stephanus* voor dat eilant konnen houden, welk *Plinius* *Halone* noemt, en met een ftedeken, neffens andere eilanden, in de *Propontis* ftelt.

Eilant Prokonnefus, nu Marmora.

STephanus fchijnt het eilant *Elaphonnefus* van *Plinius* *Elea* te noemen: dewijl hy *Elea* na by *Cyzicum* ftelt, en fchrijft, dat het ook *Neuris* en *Prochone* geheten was: hoewel men by *Plinius*, voor *Prochone*, *Prokonnefus* leeft. Daer en tegen fchijnt *Stephanus* *Elaphonnefus* en *Prokonnefus* tot twee verfcheide en byzondere eilanden te maken: hoewel hy die beide eilanden *Sporaden* noemt.

Desgelijx maekt *Scylax* *Prokonnefus* en *Elaphonnefus* duidelijk tot twee byzondere eilanden, met byvoegen, dat *Elaphonnefus* een ander eilant van *Proconnefus* zy: maer de Prokonnefers, of eilanders van *Proconnefus*, het eilant *Elaphonnefus* bebouwden.

Nig. *Prokonnefus* wort by eenige vijftien Italiaenfche mijlen van *Seftos*, (een aeloude ftad van *Thracie*, nu *Romania*,) geftelt, en op zeven mijlen en een halve in de ronte begroot. By oude tijden lagh eene ftad op het zelve eilant, ook *Prokonnefus* genoemt.

Strabo ftelt een oud en nieu *Prokonnefus* in de zee, waer langs men van *Priapus* na *Parium* (twee aeloude aenzee-gelege fteden van klein *Afie*) voer.

Nieu *Prokonnefus* had, volgens den zelven *Strabo*, eene ftad, en ook een grote en zeer beroemde of prijzelijke groeve van witten fteen. De fraeifte werken der fteden, die men aldaer had, inzonderheit die van de ftad *Cyzikum*, waren van dien fteen gemaekt.

Strab. Van *Prokonnefus* was zeker *Arifteas* geboortigh, een poeet der Arimafpifche Veirzen, en een fchryver van het Goden-geflaght: een man, zoo iemant anders, op wichelarye afgerecht. Hy wort gezeit onder de Koningen *Krefus* en *Cyrus* gebloeit te hebben: en kon, zoo dikwils hy overleden was, zich weer levendig maken.

De meefte houden *Prokonnefus* voor het eilant, dat heden *Marmora* genoemt wort: hoewel de Grieken ook het eilant *Prokonnefus* nu noch *Prokonnifi* fchijnen te noemen.

De voornaemfte en eerfte eilanden van de *Propontis*, die men, in het varen van *Galipolis* na Konftantinopel, ontmoet, zijn d'eilanden van *Marmora*, die hunne naem aen deze ganfche Zee gegeven hebben. Men vind die op de rechte hant, op ontrent zes mijlen, in die zee, en vijf en twintigh mijlen van *Konftantinopolen* leggen, op de Noorder brete van acht en dertigh graden, en vijf en dertigh minuiten. Grelot.

D'eilanden van *Marmora* zijn vier in getale: twee grote, als *Marmora* en *Avefia*: een middelmatigh, *Koutalli*, en een klein, *Gadaro* genoemt. Zy leggen alle zeer dicht by malkanderen, en zijn zeer wel, en meeft met Grieken, bevolkt.

Marmora, het grootfte der vier eilanden, leit het noordelijkfte, en heeft ontrent zes of zeven mijlen in den omtrek. De hoofdftad is ook *Marmora* genoemt, die den naem aen dit eilant gegeven heeft. Men heeft 'er vele andere vlekken: en onder andere *Galioni* en *Kraftio*: beneffens eenige kloofters en kluizen, die wel in

in *Europe* voor abdyen en priooryen zouden mogen doorgaen.

Deze kloosters en kluizen worden van Kaloiers, of Griekſche geestelijken, bewoont, die aldaer zeer zober leven.

Avezia, het grootste naest *Marmora*, leit na 't Oosten. Het heeft een dorp van een zelven name, en twee andere vlekken: waer van het een *Aloni*, en het ander *Arabkioï* heet: dat vlek der Arabieren gezeit is: dewijl het niet als by Arabieren, of van hunne afkomelingen, bewoont wort.

Koutalli, het middelmatighste, heeft ook een dorp van een zelven name.

Het kleinste eilant *Gadaro* heeft verſcheide woonsteden, met eenige kloosters van Kaloyers of geestelijke Grieken. Zy hebben overvloet van kooren, wijn, fruiten, katoen, weiden en vee. De visschery is 'er ook zeer goet: maer gene andere luiden als van dien oort, dienen zich daer van tot hun gebruik: dewijl *Konstantinopolen* en andere steden van de *Propontis*, die visch zouden mogen van noden hebben, ook eene zeer goede visscherye by haer hebben, en beter als die van d'eilanden van *Marmora*.

Het eilant *Marmora* is, volgens *Porcacchi*, vruchtbaer en weinigh bewoont. Het is gansch berghachtigh en vol marmersteen: waer van door de Griekſche Keizers al daer ontallijke gebouwen gemaekt zijn: gelijk ook daer van op het eilant *Besbikus*, nu *Kalonimo*, gemaekt zijn.

relot. Om van deze eilanden na *Konstantinopolen*, en weerom van *Konstantinopolen* na *Marmora* te varen, is de koers Noorde en Zuide: en kan die wegh in min dan twalef uuren met een goede wint afgeleit worden, hoewel eene streke van vijf en twintigh Duitsche mijlen.

Na zeker geslagt van *Marmora*, schijnt het zelve eilant, te voore *Prokonnesus* of *Prokonnisi*, *Marmora* genaemt te zijn.

In de zeeboeken vind men het eilant van *Marmora* en andere daer omtrent gelegen aldus beschreven.

Het eilant *Marmora* leit van *Galipoli* ontrent zes mijlen. Het is een kort eilant: hoewel het hooghste van alle d'eilanden in deze zee of golf gelegen; en twee mijlen ten Zuide van *Capo Rodesto*, een uithoek van *Phrygie*. Het doet zich voor degenen, die uit den weste komen zeilen, aen twee bergen, met een laegh eilant daer benoorden, en twee of drie kleine en lage eilanden daer bezuiden, op.

Het eilant *Marmora* heeft vier kleine havens; hoewel niet bequaem noch dienstigh voor grote schepen.

De zee rontom *Marmora* is zeer diep.

Beweste *Marmora*, voor eene Bay, leit een klein klipje, gelijks het water.

Een klein stuk weeghs, ten Zuide van *Marmora*, leggen vier kleine eilandekens. Waer van het Zuidelijkste en grootste het Hazen eilant genoemt wort, van wegen de menighte der hazen, die zich daer op houden.

Daer beneffens te noorde leit een ander klein eilant.

Meer na 't Zuide leit een ander groter eilant, *Arablar* of het *Moren eilant* by d'onzen genoemt: neffens het welk een goede reede op tien en twalef vadem is.

Aen de Noordkant van *Arablar* leit een ander klein eilandeken: daer de zee tusschen beide tot elf voeten droogh is: maer tusschen het eilant *Marmora*, en deze eilandekens, heeft men vijf en dertigh vademen diepte, met zantgront. Des winters zeilen de schepen gemenelijk bezuiden *Marmora*, en benoorden deze eilandekens deur: eensdeels uit oorzake in dit vaerwater overal een schone gront is: en ten andere, dewijl de gewonelijke zuid-ooste en zuide winden, daer dan inboegen willen: maer des zomers, by goet weer, vaert men meesten tijt daer benoorden, tusschen *Marmora* en *Rodesto* deur, dewijl de wint dan doorgaens stil is, en uit den Weste en Noordweste komt.

De hoek van het vast lant van *Natolie* komt met een langen uitstekenden streke neffens het eilant *Marmora* afstrekken: en vertoont zich van verre, als of het ook een eilant was, met ontrent de wijte van eene mijle tusschen beide. Beweesten deze hoek is een schone diepe haven, daer in de sche-

pen

pen veiligh voor alle winden konnen leggen.

Zuid-ooſt ten ooſte, van het Ooſt-eind van *Marmora*, ontrent ten halve het vaſt lant van *Natolie*, leit een grote blinde klip, acht of tien voeten onder water: daer de zeeman zich wel voor waghten moet in het zeilen bezuiden *Marmora* hene, en Noorde onder het vaſt lant.

Aen d'ooſtkant van *Marmora*, een weinig van de wal, leit een klein eilandeken *Fanor* genoemt: daer op des nachts gemenelijk gevuurt wort.

Aen de Noord-weſthoek van *Marmora*, een kleine halve mijle van de kuſt of wal des eilants, leit een hoge klip; met een ſchoon zeegront rontom.

De zee van *Marmora* heeft ten Zuid-weſte de kuſten van *Thracie* of *Romania*, en ten Noord-ooſte *Natolie*.

De zee van *Marmora* voet een ongelovelijke menighte van velerleie viſſchen, tot groot voordeel van Turken en Grieken, naerdien die meer viſch, als vleeſch, tot hun voetſel gebruiken.

Des zomers ziet men de viſſchen by ſcholen, inzonderheit vele ſwaertviſſchen, en dolfijnen, door de zee van *Marmora* in de Zwarte zee zwemmen, om het zoet waters halve: en keeren van daer weer des winters na de zee van *Marmora* en *Archipel* toe.

Alle jaers zijn de viſſchers der Kriſtenen gehouden tegen Grasmaent uit de Zwarte zee zant te halen, en aen de hoek of punt van het keizerlijk Serrail te werpen: daer uit dan vele oeſters groeien: 't zy uit het zaet, in het zant verborgen, of dat het zelve zant zulke krachten heeft.

Des jaers elf hondert en vijftien begunſtighde *Emmanuel Komnenus*, Griekſche Keizer van *Konſtantinopolen*, *Johannes Komnenus*, grootvader van *Georg* of *Joris Marmora*, met de heerſchappye des eilants van *Proconiſſo*, nu *Marmora*, waer van vervolgens aen den zelven *Joris Marmora*, deſſelven neve, om zijne beroemde daden, het zelve rechtgebiet, door *Emmanuel Komnenus*, Deſpotes, en hertogh van *Morea*, op 't jaer twalef hondert vier en twintig beveſtight wiert, met volkomen maght over leven en goederen van deſſelfs onderdanen: te genieten vervolgens by zijn geſlaght: met gene andere verbintenis, als vier van hare Keizerlijke Majeſteyts ſchepen, in tijt van noot, met krijghstuigh en volk, op zijn onkoſten toe te ruſten: naer luit van den volgenden gunſt-brief, uit het Griekſch, in 't Nederduitſch vertaelt.

EMANUEL KOMNENUS, DOOR GENADE DES ALLEMAGTIGEN GODS, HERTOGH VAN PELOPONNESUS, DESPOTES VAN ROMANIA, EN VERVANGER (OF NAVOLGER) DES GANSCHEN KEISERRYKS DER GRIEKEN.

Ziende een van d' allerrechtvaerdighſte dingen te zijn, dat de genen, die met allen yver den bevelen der groten en koningen gehoorzamen, en hen met begeerte van herte dienen, door hen met alle eere en geſchenken beloont worden: maer allermeeſt de genen, die hunne eige lichamen in gevaren der felſte oorlogen ſtellen, zonder dit zoetſte leven en jeught voor hunnen Keizer, die tegen vyanden van een vreemt geſlaght oorlogh voert, te ſparen; het zelve doen ook wy, beſchenkende de genen, die byſtantshalven in allen noot en ons behoef, of ook in oorlog, tegen ons aengevangen, ons bygekomen zijn.

Naerdien wy dan bevonden hebben, het allergrootſte werktuig van byſtant geweeſt te zijn d' alleredelſte en aller grootdadighſte heer Georgius Marmora, d'allerbloeienſte ſcheut uit onzen geſlagte, die eerbare, en deugtzame, en door ſtrijtbaerheit beroemde en grootmoedige heer, die met alle wijsheit en kennis van wetenſchappen vervult is: die dikwils voor ons keizerrijk, in de doot te treden, verkoren heeft, met zich zelven in verſcheide gevaren en noot uit te bieden, en allermeeſt, als hy ons zijne behulpelijke hant vaerdighlijk verleende, wanneer wy op de Françoiſen de beroemde zege bevochten, met hen uit de gehele ſtad en geweſt van ons Keizerrijk te verdrijven: den zelven geven wy het eilant Prokonneſus, met alle plaetſen en lantſtreken: daer en boven ook over alle menſchen, die aldaer wonen; maght

maght en volkomen gebiet van dood en leven te hebben, en over alles, na zijn welgevallen, zonder eenigh belet, opzigt te nemen: zonder oit iemant van de genen, die aldaer wonen, den zelven zal mogen tegenstreven, rekeningh afeischen of huurloon afvorderen: maer hy zelf, en zijn gansch geslaght, vervolgens na hem, zal het zelve eilant in volkomen en eigen bezit hebben: als of het door hem eigen bebouwt was. Men heeft ook een ander bewijs van diergelijk geschenk, gedaen door den aldervreed-zaemsten keizer Emanuel, *zijnde nu in het lot der zaligen, die dit zelve eilant aen den weledelen en hoogh-loffelijken heer* Joannes Komnenus, *groot-vader van den voorschreven* Georgius, *geschonken, en met een goud-zegel bevestigt heeft; met eenige vaste verbinteniſſen van ons, in alle onze noden en oorlogen, by te staen. Hierom willen wy nu dit ook desgelijx doen, te weten, dat in tijde van oorlog vier schepen, door ons gebouwt, braef met roeiers, krijghsknechten en wapenen van het eilant zelf, uitgerust zullen worden, om het rijk te beschermen: en op dat het zelve door genen vyant overwonnen worde.*

Dit is geschreven, en na gewoonte bezegelt, in ons koninghlijk hof, en met een goude bul bevestight. Gegeven aen den boven-gemelden Georgius, *op den twaelfden der maent July, de zevende indictie, des jaers* 6732, *na den Griekschen stijl, en na des Zaligmakers geboorte* 1224. Emanuel Komnenus, Hertogh.

Dus verre van 't eilant *Marmora*.

Twee groote mijlen van de haven, van de golf van *Pardermo* of *Pandrone*, die beweste een uitstekende hoek van *Natolia* gelegen is, worden drie eilandekens, met een algemeenen naem van *Rhodia*, in de zee-kaerten gestelt.

Eilant *Kalonimo*, *Prota*, &c.

ELf of twaelf duitsche mijlen ten oosten van d'eilanden *Rhodia*, en derde halve mijle Zuid-west van *Punta Christi*, *Akrita* by d'ouden genoemt, (een uithoek van de golf van *Ismyth*, of *Nikodemia*, op de kust van *Natolia*,) en ontrent twee mijlen, ten Noordweste van de kust van *Natolia*, en drie of vier mijlen van de stad *Bourse* of *Prusias*, leit een eilant of klip *Kalomino* of *Kalonimo*, in de zee-kaerten genoemt.

Dit zelve eilant of klip *Kalonimo* schijnt by de Turken *Barsacq*, en van de Grieken het eilant van *St. Peter* genaemt te worden; dewijl een kapel, met een klein huisje of kluis, staende boven op eene klip, aen *St. Peter* toegewyd is.

Ontrent des jaers zestien hondert en dertigh hadden drie *Kaloyers*, of Grieksche geestelijke Grieken, in dat huisje of kluis hun verblijf, die by broot, kaes, eyeren en geiten-melk, hun gewonelijke voedsel, leefden, en alleenlijk water dronken. Zy hadden ook slechten wijn.

Een groot dorp leit aen eenen inbogt, boven de Noorder-hoek des eilants: in den welken de schepen, op twaelf vadem, ten anker kunnen zetten.

Van de Zuid-zijde des eilants schiet eene zant-bank of rif in zee, welker zijdpunt grote schepen schuwen moeten.

Peter Gyllis, in zijne beschrijving van den *Tracischen Bosforus*, of straet van *Konstantinopolen*, stelt dicht onder de stad *Konstantinoplen*, in de *Propontis* of *Mar di Marmora*, d'eilanden *Pytodes*, *Chalcitis*, *Prota*, *Platy*, *Oxys*, *Antigoni*, *Isola delle principe*, of Prinsen eilant: *Anterovitos*, en het eilant van *St. Andreon.*

Voor de kaep of uithoek *Hyris*, en hondert stadien Oost-waerts van d'uithoek *Akritas*, nu *Punta Christi*, leit een eilant *Pityodes*, en een ander *Chalcitis*, en een derde *Prota* genaemt: van waer de stad *Chalcedon* veertigh stadien leit.

Het eilant *Proto*, dat een Grieksch woort, en *eerst* op Nederduitsch gezeit is, schijnt alzo op Grieksch genoemt te zijn, dewijl men dat allereerst, in het varen van *Konstantinopolen* na *Chalcedon*, ontmoet: gelijk het noch heden van de Grieken *Proto* of *Proti*, en op Turksch *Tinaki*, geheeten wort. Eilant Proto.

Het leit een weinig meer, als zestig stadien, dat zijn schaers twee Duitsche mijlen, van *Konstantinopolen*, en strekt

in de lenghte van 't Noorde na 't Zuiden, ontrent acht ſtadien van het eilant *Antigoni*.

Aen deſſelfs ſtrant, na 't Ooſte, leit een vlek, en daer neffens een haven. Boven het vlek leggen twee ronde water-bakken, welker grootſte met een groote koepel bedekt is.

Het eilant wort gezeit, in den omtrek, ontrent drie Italiaenſche mijlen te begrijpen: en ſchiet met twee heuvelen op: waer van d'een na 't Noorde, en d'ander na 't Zuide ziet.

Het heeft, tuſſchen 't Zuide en Weſte, twee andere eilanden leggen: welker een *Platys*, en het ander *Oxya* genoemt wort.

Het eilant *Oxya* ſchiet met een ſcherpe kruin ſpits op, en is rontom ſteil en uitgehakkelt, en overtreft in de
Oxya. hooghte, recht op, alle de heuvelen van *Konſtantinopel*.

Aen zommige oorden is'er, door de ſteil opſchietende kliften, geenen toe of opgangh. Men ziet'er nu noch kentekenen van water-bakken, en andere gebouwen. Men zeid aldaer ook 's koninghs of 's keizers hof, en als een lant of luſt-huis van eenige keizeren geweeſt te zijn: het welk geheelijk niet onwaerſchijnelijk is; dewijl het eilant door ſterkte, uit de natuur, veiligh ſchijnt te zijn.

Het heeft eene have na 't Ooſten, welker moelien of haven geſloopt leggen. Het heeft overvloet van laurieren, en veelerlei ſlagh van bloemen. Maer nergens ontrent *Konſtantinopel*, worden zulke goede en ſmakelijke oeſters geviſcht, als ontrent dit eilant. Niet verre van dit eilant, leit het eilant *Platys*, dat laegh en by na vlak is. Platys.

Eilant van *Antigoni*.

HEt eilant, dat de hedendaeghſe Grieken *Antigoni* noemen, werd by ouds, volgens ſchrijven van *Zonarus*, *Panormus* geheten: hoewel by gene andere oude ſchrijvers, 't zy Grieken of Latijnen, een eilant aen dien oort, met den naem van *Panormus*, gedaght wort.

Plinius rekent onder de *Propontiſche* eilanden, een eilant *Antiochie*: hoewel dat een gebroken naem van *Antigonie* ſchijnt te zijn: gelijk ook miſſchien *Plinius* zelf aldus geſchreven heeft: maer die naem is daer na in het verſchrijven verbaſtert.

Het eilant *Antigoni* leit vier ſtadien van het eilant *Chalcitis*, nu *Chalce*. Het heeft ten Noorde een hoogh uitgekartelt en ſteile ſtrant, en de Zuijd-zijde ſchiet met uitgekartelde en ſteile afgebroke rotſen, tot by na aen den bovenſten kruin, op. Ten Weſten leggen ook ſteile rouwe ſtranden, met afgebroke rotzen, maer veel lager. Het loopt aen alle zijden ſchuin neer, en heeft overal eenen opgangh van ontrent vier ſtadien hoog, en ſchiet veel hooger uit zee op, als het eilant *Prota*.

Op den hooghſten top of kruin ſtaet een kerk, en daer neffens een water-bak, na de Italiaenſe wijze van bouwkunſt gemaekt, en met een dak van gebakken ſteen overwelft. Daer zijn ook putten met altijt loopend water. Aen de Ooſt-zijde leit op ſtrant een vlek, daer rontom eenige wijn-bergen leggen. De reſt des eilants is met heide, rozemarijn, haeg-appel, en ſteen-eikebomen, en met zekere bomen, die eene gom geven, *Ladanum* geheten, bewaſſen. Voorts is het ganſch eilant ſteenig, en heeft overvloet van zeer kleine ſteentjes.

Eilant *Pitys* of *Pityodes*.

TEgen over het vlek voornoemt, van het eilant *Antigoni*, leit een ander zeer klein eilant, van niet boven vier ſtadien of een halve vierendeel mijls groot, en ſchiet nauwlijx vijftigh treden hoog uit zee op. Het wort doorgaens nu van de Grieken *Pitys* geheten; maer ſchijnt by d'ouden, zoo

Grie-

Grieken als Latijnen, *Pityodes* genoemt te zijn: welk *Pityodes Plinius* na het eilant *Chalcitis* gedenkt of ſtelt: gelijk ook *Artemidorus*, by *Stephanus*, vervolgens d'eilanden *Pityodes*, *Chalcitis* en *Prota* gedenkt.

Peter Gyllis wil het eilant *Pityodes*, dat *Artemidorus* gedenkt, niet voor het eilant *Pity*; maer voor het eilant *Antigoni* gehouden hebben: want dewijl *Artemidorus* (zeid hy) d'eilanden *Pityodes*, *Chalcis* en *Prota*, vervolgens op een ry gedenkt, zoo heeft hy miſſchien, door het eilant *Pityodes*, of het eilant *Antigoni*, of een ander eilant, het Prinſen eilant geheten, willen verſtaen: want waerom zou hy zulk een klein eilant, als *Pity* gemelt, en het groote by gelegen eilant *Antigoni* verzwegen hebben.

Doch het zelve zou men ook van *Plinius* kunnen zeggen, die ook het eilant *Pityodes* gedenkt. Dies met meerder waerſchijnelijkheit, het eilant *Antiochia* of *Antigonia*, van *Plinius* voor het eilant *Antigoni* kan gehouden worden.

Prinſen eilant.

Smith. HEt Prinſen eilant, en op Italiaenſch *Isola del principe* in een zelven zin genoemt, leit ontrent vijf ſtadien van het eilant *Chalcis* of *Chalce*, en is wel de helft grooter: want het heeft twalef Italiaenſche mijlen in den omtrek: hoewel andere, als *Gyllis*, den omtrek ſlechts op zeſtigh ſtadien of acht Italiaenſche mijlen begrooten. Het overtreft in hooghte al d'andere omleggende eilanden.

Eenigen houden het eilant *Besbikus* voor het Prinſen eilant. Men zeid dit eilant het Prinſen eilant zou genoemt zijn, van wege de woon-plaetſe der dochters van prinſen: welke geloften gedaen hadden, op dit eilant in een klooſter ongetrouwt, en maeghdelijk haer leven over te brengen.

Het is een zeer luſtigh en vermakelijk eilant, en had wel eer twee dorpen, maer nu ſlechts een: zijnde het ander, door den brant, onlanghs verſlonden. Daer zijn twee Griekſche klooſters.

Gyllis ſtelt op dit eilant aen de Ooſtzijde een vlek, het Prinſen vlek geheten, en een ander *Karya* genoemt.

Op ſtrant, aen d'Ooſt-zijde des eilants, ziet men grontveſten van een oud klooſter, daer in wel eer meer als vijf hondert Griekſche vrouwen in eenzaemheit woonden.

De Griekſche Keizer *Nicephorus* had *Hirene* in ballingſchap op het Prinſen eilant gezonden, welke aldaer een klooſter deed bouwen.

Het ſtrant des eilants, na 't Zuide, is met groote rotzen of klippen, maer dat, na 't Weſte, met kleine klippen of rotzen bezet of omringt.

Boven het vlek *Karya* leit een tamelijke hooge heuvel of bergh, die met een dal neer ſchiet, dat met twee heuvelen omringht is, en het eilant midden van 't Ooſte na 't Weſte doorſnijt.

Tegen over het klooſter, op het Prinſen eilant, leit een weinigh van daer, een klein eilant, *Anterovitos* geheten.

Het eilant *Demoneſus*.

HEt eilant *Demoneſus*, of *Demonneſus*, was alzoo na zekeren *Demoneſus*, deſſelfs eerſte bewoonder, volgens *Ariſtoteles* en *Stephanus*, genoemt.

Stephanus ſtelt het eilant *Demoneſus* by *Chalcedon*, eene ſtad van *Bithynie*: gelijk hy ook het eilant *Chalcitis*, tegen over de ſtad *Chalcedon* ſtelt, dies een en zelve eilant. *Plinius* ſtelt het eilant *Demoneſus* tegen over *Nicomedia*, ook eene ſtad van *Bithynie*, aen het binnenſte van den *Aſtaceniſchen* zee-boeſem, nu *golfo di Iſtmyth* of *di Nicodemie* geheeten.

Deſgelijx noemt *Ariſtoteles Demoneſus*, een eilant der *Chalcedoners*, dat zijn ſtedelingen van *Chalcedon*. *Heſychius* ſtelt twee eilanden by de ſtad *Byzan-*

zantium, nu *Konstantinopolen*, die in 't algemeen, of met een algemenen naem, *Demoneses* genoemt waren; maer die in 't byzonder verschillen: welker een *Chalcitis*, en het ander *Pityusa* geheten was.

Plinius stelt t'onrecht, volgens *Peter Gyllis*, het eilant *Demonesus*, in het optellen der eilanden van de *Propontis*, voor *Nikodemia*; dewijl geen eilant, zeid hy, in den zee-boesem van *Nikodemia*, by ouds *d'Astacenische* zee-boesem genoemt, gelegen is. Daer nochtans andere, als *Smith*, een eilant *Pyrgos* voor den boesem van *Ismyth*, die by ouds *d'Astacenische* geheten was, stellen.

Op *Demonesus* was, volgens *Aristoteles*, een plaetse, die zeker metael *Cyanum*, dat is, *Azuur*, gaf: en ook *Chrysocolla* of gout zou-deersel of bergh groen. Het beste daer van was van waerdye zoo dier als gout, en een genees-middel der oogen. Aldaer was ook duik-koper, dat uit den boesem der zee, met duiken, tot twee vademen diep, uitgegraven wert.

Van dit koper was, volgens *Aristoteles*, een beelt in den tempel van *Apollo*, te *Sycion*, eene stad in *Morea*, gemaekt en opgerecht. *Hesychius* en *Aristoteles* gedenken ook *Demonesisch* koper.

Hierom willen eenigen het eilant *Chalcis* of *Chalcitis* en *Demonesus*, voor een en het zelve eilant gehouden hebben: naerdien geen eilant ontrent *Chalcedon* metalen heeft, als het eilant *Chalcitis*.

Gelijk ook *Stephanus* op de eene plaetse, het eilant *Demonesus*, en op de andere plaetse het eilant *Chalcitis* voor of tegen over *Chalcedon* stelt.

Eilant *Chalcis*, of *Chalcitis*, nu *Chalce*.

HEt eilant, by de oude Grieken en Latijnen, *Chalcis* of *Chalcitis*, wort nu noch by de hedendaeghsche Grieken *Chalce*, en by de Turken *Heibili* genoemt.

Het leit vier stadien van het eilant *Antigoni*, tegen over *Chalcedon*, en dicht by het prinsen eilant: maer is ontrent half zoo groot, als het prinsen eilant.

Het eilant *Chalcis* schiet met drie kruinen of heuvelen op, welker een na 't Noorde, d'ander na 't Weste, en derde na 't Ooste ziet.

De Zuid-zijde des eilants is schuins en steil, en uitgekartelt of uitgebroken, met een kom of boesem tusschen de klippen of rotzen, die de zee ontfangt, en meer als eene stadie wyd, en veiligh tegen alle winden is, uitgenomen de Zuide wint.

Het eilant *Chalcitis* heeft mijnen van koper, waerom het misschien ook *Chalcitis*, by de oude Grieken, genaemt was: want *Chalcos*, een Grieksch woort, bediet op Neerduitsch koper.

Boven den gemelden zee-boesem leit een dal, dat het eilant van 't Zuide tot 't Noorde, of van d'eene tot d'andere zijde, doorsnijt, of doorloopt, en doorkruist.

Wel eer stont op een verheeven oort of heuvel, in het midden van dit dal, een klooster van Grieksche monnikken.

Het eilant *Chalce* of *Heibili* heeft niet meer als een dorp, ook *Chalce*, als het eilant, geheten. Daer op zijn nu drie kloosters van Grieken. Dicht by het een klooster, het klooster van *Panagias* genoemt, dat is, van *Maria*, (want alzoo noemen de Grieken *de maeght Maria*,) zietmen een graf van zekeren Engelsman, *Eduward Barton*, die, onder de regeeringh van koninging *Elisabeth*, voor gezant aen den Grooten Heer gezonden was, als blijkt uit het volgend Latijnsch opschrift, op het zelve graf gehouwen. Smith.

Eduardo Bartoni illustrissimæ ac serenissimæ Anglorum reginæ Oratori, viro præstantissimo, qui post reditum à bello Ungarico, quo cum invictissimo Turcarum imperatore profectus fuerat, diem obiit,

pietatis Ergò.

Ætatis Anno xxxv. Salutis vero anno 1597. VIII. Calend. Januar.

Dat

Dat is,

Aen Eduward, *den voortreffelijkſten man*, *redenaer* (*of Orateur*,) *van d'alder-doorluchtighſte en erntveſte koninging der Engelſchen, die, na de weeromkomſten uit den Ungariſchen oorlogh, derwaerts hy, met den onverwinnelijkſten keizer der Turken, getrokken was, overleden is.*

uit Gods vrucht.

In 't jaer zijns ouderdoms vijf en dertig: maer op het jaer des Zaligmakers vijftien hondert zeven en negentigh, den 18. Jannuar.

Eilanden van *Papas Adaſi* of *Papadoniſia*, anders Papen of Monnikken, en Prinſen eilanden.

AL deze eilanden voornoemt, als *Prota*, *Oxia*, *Platy*, *Antigoni*, *Pityodes of Pitys*, *Chalcis*, *Demoneſus*, *Prinſen eilant*, *Anterovitos*, *Andron*, *Andrea* en andere, worden nu van de Turken, met een algemeenen naem van *Papas Adaſi*, dat zijn papen of pauſen eilanden, genaemt, en in een zelven zin van de Grieken *Papadoniſia*: want *Adaſi* bediet op Turkſch, gelijk *Niſos* of *Neſos* op Griekſch, een eilant. Aldus worden al die eilanden ook by die van *Europe* de Papen eilanden, en de Prinſen eilanden, na het Prinſen eilant, een van de grootſte: en, in eenige zee-kaerten, eilanden *Roſſe*, en op Italiaenſch *Scogli*, of klippen, *Roſſi* genoemt: gelijk ook *Plinius* twee eilanden, met den naem van *Rhoduſſes*, in dien oort gedenkt; maer behalve die, ook de eilanden *Elea*, *Erebinthus*, *Megale*, *Chalcitis* en *Pityodes*. Vijf van deze eilande, worden van de Turken elk met een byzonderen naem genoemt: als *Eſſek Adaſi*, (dat is, het eilant *Eſſek*,) *Sedef*, *Peda*, *Severei* en *Heibili*.

De eilanden *Papas Adaſi* of *Papadoniſia*, leggen in een drom dicht by malkanderen, met een engh kanael of zee-ſtraet tuſſchen beide, vier * of † zes Franſche mijlen van *Konſtantinopolen*, op het Noord-eind van *Mar di Marmora* of Witte-zee, eer men aen *Konſtantinopolen* komt, en een uur of ander half overvarens of overroeiens van *Konſtantinopolen*, voor ſtroom.

*Grelot. † Smith.

De eilanden *Roſſe* worden in de zee-kaerten eene Duiſche mijle Noord-Noord-weſt van *Punta Chriſti*, (een uithoek van de golf van *Iſtmyth* of *Nicodemia*, op het vaſt lant van *Natolia* of *Aſie*,) geſtelt: gelijk die uithoek Noord-ooſt, derde halve Duitſche mijle, van het eilant *Kalomino* leit.

Eenige willen, dat al deze eilanden by d'ouden *Demoneſes* zouden genoemt zijn: hoewel *Ariſtoteles*, *Plinius* en *Stephanus* ſlechts een eenigh eilant, met den naem van *Demoneſus*, (dat een en het zelve met het eilant *Chalcis* was) gedenken; maer *Heſychius* evenwel twee, gelijk reeds te voren gezeit is. Smith.

Deze eilanden zijn zeer luſtigh en vruchtbaer, doch niet zeer volkrijk bewoont, en alleenlijk by Griekſche Kriſtenen, maer by gene Turken.

De *Kaloyers* of Griekſche geeſtelijken van deze eilanden, zijn van d'orde van *St. Baſilius*, gelijk als die van den bergh *Athos*, nu *Hagios Oros* of *Monte Sante*, in *Macedonien*, en als die van ganſch Griekenlant. Zy volgen alle een zelve orde, en dragen alle een zelve kleedingh en gewaet.

De zelve eilanden zouden den Kriſtenen, indien die meeſter van *Konſtantinopelen* waren, tot eene luſt-plaetſe zijn: en elk zou, om de nabyheit en vermaek des oorts, aldaer een luſthuis willen hebben. Zy dienen den *Europers*, die in *Konſtantinopelen* hun verblijf hebben, als ook den *Peroten* en anderen Grieken, tot eene uitvlught. Maer het welk het welvaren van deze eilanden moſte zijn, is ten tegendeele het geen, dat hun verwoeſtingh en ondergangh veroorzaekt. De nabyheit van *Konſtantinopolen* is hen nadeeliger, als voordeeliger. Grelot.

Wanneer d'een of d'ander *Janiſſar*, of ander dronke Turk zich wil verluſtigen, dan vaert hy van *Konſtantinopolen*

polen na een van deze eilanden over, om vermaek te nemen van zich met meerder vryheit aldaer dronken te drinken (want zelden drinken anders de Turken wijn,) en drinkt aldaer het lijf gulzigh vol, en bedrijft daer na zoodanige baldaet, als de wijn kan veroorzaken. De Turken varen met dreigementen tegen de arme Grieken uit, en ſlaen hen zeer dikwils, en ontnemen hen al het geen, wat hen aenſtaet en dient. Wel is waer, dat zy zeer zelden, door de Turken, doot geſlagen worden, dewijl het moorden ten hoogſte in ganſch Turkyen verboden is: en men ter zelver plaetſe een wijn-fleſch ophanght, daer die eenige wanorde veroorzaekt heeft.

Maer zy vernielen en verwoeſten zoodanigh al hunne tuinen, wijnbergen, boomgaerden, en al wat zy op het lant queken, dat zy het hert niet hebben, om iets daer op te houden, noch zaien. En aldus leggen by na al deze eilanden, die alzoo vruchtbaer, als luſtigh zijn, braek of onbebouwt.

Gene andere luiden, als eenige *Kaloyers*, queken rontom hunne kloosters, eenige kruiden, pluk-granen, druiven en andere vruchten, tot gebruik van hun huizen, en om de Franken en andere eerbare reizers, die hen komen bezoeken, daer op, met viſch t'onthalen.

De viſch wort door hen, dicht onder deze eilanden in zee gevangen. Zy beletten niet vleeſch by hen t'eeten, wanneer het daer gebraght wort: al hoe wel zy alle uit het getal der vrywillige viſch-eeters zijn, dien het gebruik van vleeſch voor altoos verboden is.

De Griekſche Kriſtenen erneren zich met de viſch-vangſt, tot hun groot gewin. Men vind aldaer nergens by hen Turken met der woon, tot hun groot geluk: waer over zy aldaer de oude vryheit van Gods-dienſt ſchijnen te genieten. De Turken onthouden zich ook van hen te bezoeken, 't en zy wanneer zy op die eilanden komen, om het *Karatſch* of hooft-gelt op te halen: want die hebben een ſchrik voor de zee, wanneer dezelve ook het minſte beweeght wort. Waer over zy, om een zee-lucht te halen, of op die eilanden zich te vermaken, niet willen noch derven overvaren.

Recht tegen over den zee-boeſem van *Nikodemie*, leit een eilant *Pyrgos*. Eilant Pyrgos.

Eilant *Besbikus*.

Besbikus, of *Besbykus*, is een eilant, volgens *Plinius*, in de *Propontis* of Witte-zee, tegen over de monden of kaken van den vliet *Rhyndakus*, gelegen.

Rhyndakus, en te vore by *Plinius* *Lykus* geheten, is een groote vliet van *Myſie* of *Bythinie*, in klein *Aſie*. Hy vloeit uit het meir *Artynia*, by den bergh *Olympus*, en valt in de *Propontis* of Witte-zee, tuſſchen den vliet *Askanius* en de ſtad *Cyzikum*, en wort nu a Molet. [a] *Liko* of [b] *Lartacho* of [c] *Lupadi*, en b Mig. by de Turken *Vlubat* genoemt. c Leincl. *Stephanus* ſtelt het eilant *Besbikos*, by het eilant *Cyzikum*.

Besbikus was by ouds, volgens *Plinius*, even als de ſtad *Cyzikum*, aen *Bithynie*, een lantſchap van klein *Aſie*, gehecht: maer wiert, door eene aertbevingh, daer van afgeſcheurt: gelijk het eilant *Eubea* van *Beotie*, *Cyprus* van *Syrie*, en *Sicilie* van *Italie*.

Plinius begroot den omtrek van *Besbikus* op achtien duizent ſchreden.

De zee werpt op dit eilant, als ook op andere plaetſen aen de Witte-zee gelegen, zekere lichte ſtoffe, als ſchuim, op: welke hierom zee ſchuim genoemt wort, en te Venetien en op andere plaetſen zeer dier verkocht wort. De eilanders van *Lemnos* noemen die zeeſchuim, in de gemeene lant-tale, *Arkeili*.

Eenige houden het eilant *Besbikus*, voor 't eilant *Kalomino*, en andere voor 't Prinſen eilant. De eilanden *Ishek*, *Sedef*, *Peda*, *Severei* en *Taushan* voornoemt, zijn als klippen, en geheelijk onbebouwt, en van inwoonders ontbloot.

Dus verre van de eilanden, in de zee van *Marmora* gelegen.

Op eenige plaetſen der zee van *Marmora*, en inzonderheit by de ſtad *Heraklea*, ziet men zekere vettigheit, of een Joden-lymachtige ſtoffe, in vorm van draden of als ſtralen, drijven, die de Griekſche boots-gezellen in witte kleden

den of tapyten, met groote eerbiedigheit vangen en verzamelen: dewijl zy het voor eene olye houden, welke uit vele heilige doode lichamen of lijken, gedreven of gesmeten wort, die aldaer schipbreuk leden ten tijde, wanneer eenige schepen vergingen, daer in de heilige overblijfselen uit de stad *Konstantinopelen*, na die door de wapenen der Turken ingenomen was, overgevoert werden.

Andere, die met reden geen geloof aen dit wangeloof geven, houden deze stoffe voor eene steen-olye: hoewel die daer mee gene gelijkenis of overeen-komst heeft, noch in reuke noch smake, noch in vloeibaerheit. Dewijl deze draden of stoffe vast is, en van eene joden-lymachtige reuke en taeiheit.

Op de stranden van den Hellespont en *Propontis*, wort een groote meenigte van breede wier opgesmeten, dat in de zee, als gras op het velt, groeit. d'Inwoonders van dien oort verzamelen het op strant, en mengen het onder klei-aerde, en dekken of bevloeren daer mee hunne huizen: dewijl'er de dakken van de huizen plat zijn. Want naerdien het langachtige, breede en weeke bladen heeft, zoo kan het lichtelijk zamen gedraeit, en onder de klei-aerde gemengt worden. Belon.

De Witte-zee, die door deze engten snel voortschiet, werpt onder andere ook zeker lichte zee-schuim op: het welk d'inwoonders van het eilant *Imbros* en *Lemnos*, in de gemeene lanttale, *Arkeli* noemen.

Aldaer wort ook zwart korael, *Antipathes* met een Griekschen naem by *Dioskorides* genoemt, gevonden.

Kanael van *Konstantinopolen* of Zwarte-zee.

NA de *Propontis* of *Mar di Marmora*, anders de Witte-zee, volght een enge straet, door-vaert of kanael, die tot aen de Zwarte-zee strekt, en by *Strabo* en *Polybius*, op hondert en twintig stadien, eene streke van achtien Italiaensche, of vierde halve Duitsche mijle, begroot wort.

Gyll. Bosph. Andere daer en tegen brengen de lengte van die straet, te rekenen van *Byzantium*, of *Konstantinopolen*, en *Chalcedon*, daer deze straet twintigh stadien breet is, tot hondert en zestigh stadien, by d'eilanden of klippen *Cyaneen*, aen den mont van de Zwarte-zee, daer dezelve straet ook twintigh stadien breet is.

Deze enge straet wert by d'oude Grieken en Latijnen doorgaens *Bosporus Thracicus*, dat is, *Tracische Bosporus* genoemt: dewijl aen hare Westzijde het lant van *Thracie* gelegen is.

De *Bosporus* wiert hierom aldus genoemt, volgens berigt van eenige Grieken van *Konstantinopolen*, dewijl zy dikwils voor aen gezien hadden, dat de ossen over en weder plaghten te gaen of zwemmen.

Bosporus is een Grieksch woort, en zoo veel gezeit, als ossen doorvaert of ossen doortoght. Want *Io*, *Inachus* dochter, zou, zoo de poëten verhalen, door gramschap van *Juno*, verandert in een os, uit *Europe* na *Asie*, aen eene plaetse *Bous*, dat is Os, by ouds genoemt, deze zee-straet overgetogen zijn, die hierom de *Bosporus* genaemt was.

Hoewel *Arrianus*, uit het gevoelen van andere, verhaelt, dat het een andere os zou geweest zijn, die aen deze straet dien naem gegeven heeft, en, op aendringen der *Frygianen*, behouden over deze zee-straet, gelegen tusschen *Chalcedon* en *Byzantium*, getogen was, en den genen tot wegh-wijzer gedient had, dien door het orakel vermaent was, hen een os tot een geleider van den doortoght te maken: gelijk zy ook, na het orakel luisterende, behouden overgetogen waren. Ook was, tot gedenk-tekenen van dien overtoght, een kopere os, door de *Chalcidonensers* of inwoonders der stad *Chalcis*, opgerecht: op eene plaetse, *Damalis* hierom genoemt, zeven stadien van *Byzantium*, op de uithoek van *Scutary*, in *Asie*, daer tegen over, gelegen. Zoo andere verhalen, zou een koe, door toght gedreven, na d'uithoek, waer op namaels de stad *Byzantium*, en daer na *Konstantinopolen* genaemt, gesticht wert, midden over den doortoght getogen zijn: waerom die doortoght daer naer *Bosporus*, en *Byzantium Bosporium* of *Bosporische Byzantium* genoemt wert.

Zom-

Zommige willen, dat wanneer de *Frygianen* over deze vaert wilden trekken, een ſchip gebouwt hadden, met een oſſen-hooft aen de achter ſteven, tot een teken. Of de *Bosporus* zou alzo genoemt zijn, van wegen het geloei der oſſen, dat, na men zeid, op zijnen ſmalſten oort, ter weder zijde gehoort wort. De *Traciſche Bosporus*, alzo van de Grieken en Latijnen geheeten, wort nu van de Turken *Bogazin*, dat is, kele genoemt: en van d'Italianen *Stretta di Konſtantinopoli*, dat is, ſtraet van *Konſtantinopel*: desgelijx wort dezelve ſtraet anders ook het kanael of ſtraet van de Zwarte-zee genoemt.

Aen den ingangh of begin van deze ſtraet of kanael, leit op de *Europiſche* zijde de wijtvermaerde ſtad *Konſtantinopolen*, en daer tegen over, op de kuſt van *Aſie*, het beroemt vlek *Scutari* op Griekſch, en op Turkſch *Iſkodar* genoemt, op een onderlingen afſtant van ruim duizent ſchreden, of eene Italiaenſche, en een vierendeel van een Duitſche mijle. Wat lager na de zee van *Marmora* toe, leit op de zelve zijde, tegen over de Zeven-torens, d'aeloude ſtad *Chalcedon*.

De oorſprongh van den *Traciſche Bosforus*, is d'*Euxiniſche Pontus* of Zwarte-zee. Boven de Zwarte-zee is de poel *Meotis*, die van aller geheugenis her voor de moeder en voedſter van de Zwarte-zee gehouden is. Het eind van de *Meotis* is de riviere van *Tanais*, een ſcheid-pael tuſſchen *Europe* en *Aſie*.

De Zwarte-zee ontfangt den poel *Meotis*, door de *Cimmeriſche* ſtraet, en valt, vergroot met het water van den *Meotis*, en dat van vele andere rivieren, door de *Traciſche Bosporus*, in de *Propontis* of zee van *Marmora*.

En gelijk groote meiren gewoonelijk d'een of d'ander riviere uitwerpen, alzoo werpt de Zwarte-zee in d'Eeſche-zee d'aldergrootſte riviere uit, die in 't begin ſmal, in het midden breet, en op het eind engh is. Het eind wort de Helleſpont genoemt: maer het midden, dat als een meir is, de *Propontis* of zee van *Marmora*, en het einde de *Bosporus* of kanael en ſtraet van *Konſtantinopolen*.

Onlangs heeft zeker *Luigi Ferdinando* dit kanael en deſſelfs verſcheide ſtroomen, in het Italiaenſch naeuwkeurigh beſchreven: wiens woorden, uit het Italiaenſch vertaelt, aldus luiden.

Het kanael van *Konſtantinopolen* neemt zijn begin ten Noord-ooſt aen de Zwarte-zee, op eene plaetſe, *Fanary* met een gebroken Italiaenſchen naem genaemt; dewijl aldaer twee *Fanala*, dat zijn lantaernen, hangen of opgerecht zijn: die, door haer ontſtoken licht, by nacht en donker weer, den ingang van den mont van dit kanael, en van de Zwarte-zee, den zee-man toonen. Deze mont is by na twee oude Italiaenſche mijlen breet of wijt: gelijk ook *Polybius* dien mont effen zoo wijd maekt.

Dit kanael ſchiet met vele kromten en bochten, tot ontrent achtien Italiaenſche mijlen, langhs de zijde van *Aſie*, tot aen eene uithoek, nu *La Moda* genoemt: (alwaer men heden de voetſtappen van oud *Chalcedon* ziet:) en, ook langhs de tegen over gelege zijde van *Europe*, tot aen een andere uithoek *Chirkapi*, dat is, paerdenpoorte, geheeten; om dat aldaer de poorte van 's keyzers ſtal is: dicht by die plaetſe, daer de muuren van oud *Byzantium*, aen nieuw *Byzantium* of *Konſtantinopolen*, elkanderen raken of vereenigen.

Het zelve kanael eindight aen *Mar di Marmora*, anders by ouds de *Propontis*, en nu Witte-zee geheten, met eenen mont van ontrent eene Italiaenſche mijle, en een vierendeel wijd of breet. Het kanael voornoemt raekt ten Noord-ooſte, daer het zijn begin neemt, aen *Mar Maggiore*, dat is, Groote-zee, alzoo by d'Italianen, en by de Neer en Hoogduitſchen de Zwarte-zee, en by de Grieken, in een zelven zin, *Mauro Thalaſſa*, en by de Turken, *Karadings* genoemt; maer wert by de ouden *Pontus Euxinus* geheten.

De Zwarte-zee verzwelgt, na gelang van hare grote, uit verſcheide omleggende lantſchappen, geweſten en koningrijken, zeer veel waters uit verſcheide rivieren, vlieten en ſtroomen, die in dezelve zee haer water ſtorten en ontlaſten. Want zy ontfanght water uit *Schawbenlant*, *Beyerlant*, *Ooſtenrijk*, *Moravia*, *Stiria*, *Karinthia* of *Karinthen*,

Kroatia, *Bosſnia*, *Servia*, *Bulgaria*, *Hongarie*, *Zeven-bergen*, *Walachye*, door middel van de riviere de *Donauw*: uit zwart *Ruſsia* en *Podolia*, door middel van de *Gnieſter*: uit het Zuider en Ooſter gedeelte van *Polen*, en Noorder gedeelte van *Moskovie*: te weten, uit *Littouw*, *Poleſia*, *Volhinia*, klein *Ruſsia*, en uit een gedeelte van *Podolia*, *Ukrain*, en uit het lant der *Koſakken*, door middel van de riviere *Boriſthenes*: uit klein *Tartarye*, door de riviere *Mias*, en door andere rivieren: uit Zuider *Ruslant*, door den *Tanais*: uit de landen der *Cirkaſſers*, door de riviere *Koppa*: uit *Mengrelie*, door de riviere *Fas*; en eindelijk uit de gedeelten van *Anotalia* of klein *Aſie*, die aen de Zuid-zijde der Zwarte-zee leggen, door middel van verſcheide kleine vlieten.

Zulken groote toeloop van wateren wort, door middel van het zelve kanael van *Konſtantinopelen*, aen andere zeen, als *Mar di Marmora* en d'*Archipel*, mee gedeelt: hoewel die aldaer van hoedanigheit of aert veranderen: gelijk in het vervolgh zal gezeit worden.

Aen de Zuid-zijde, of ten Zuide, eindight het zelve kanael aen den *Propontis*, nu *Mar di Marmora* geheeten: welker wijte of breete tot aen *Gallipoli* ſtrekt: alwaer een ander kanael begint, wiens enghſte kil of bedde, daer by ouds *Seſtus* in *Europe*, en *Abydus* in *Aſie* lagh: maer worden nu by d'Italianen *Caſtelli Vecchi* of *Dardanelli* genoemt. Eindelijk, na vele boghten en kromten van eenige mijlen, ontlaſt zich dit kanael, vergroot met het water, dat verſcheide kleine vlieten van den bergh *Ida* in het zelve ſtorten, door een mont van vijf Italiaenſche mijlen wijt, (die door twee andere kaſteelen, de Nieuwe kaſteelen genaemt, beſchermt wort) Zuid-weſt ten Zuide in *d'Archipel*.

Stroomen des Kanaels van Konſtantinopolen. Van belangh en opmerk-waerdigh zijn, in dit kanael van *Konſtantinopolen*, inzonderheit de ſtromen of vloeden, dewijl die in hunne beweegingen tegenſtrevigh zijn, of dwers tegen elkanderen aenlopen, en een verkeerden loop nemen: als ook de ebbe en vloet.

Zeker groote ſtroom, *Corrente Superiore*, dat is, Boven-ſtroom, en ook *Corrente Maeſtra*, dat is, Groote-ſtroom, op Italiaenſch genoemt; loopt van 't Noord-ooſte en Noorde, na 't Zuid-ooſte, en wijkt, op de hoek van het *Serrail*, na 't Zuide af.

De twee andere zijd-ſtroomen loopen van 't Zuid-weſte na 't Noord-ooſte, en een ander, ook een zijd-ſtroom, onder oud *Chalcedon*, loopt van 't Zuide na 't Noorde. Deze ſtroomen hebben in de breete onder elkanderen dezelve proportie of gelijk-deeligheit, die in de nevens gaende afbeeldingh dezes kanaels, (door *Lugi*, na 't leven afgeſchetſt,) gezien worden, en lopen na die zijde, daer na toe de pylen met de punten gewend of gekeert zijn.

Late dan A. de *Corrente Superiore* of Boven-ſtroom zijn, die van de Zwarte-zee begint, en voor een groot gedeelte in *Mar di Marmora* of zee van *Marmora* verdwijnt, B. zy een ander ſtroom, die van het zoete water, op eene plaetſe *Chiattana*, begint, en by *Arnagiui* eindight: lopende, gelijk men zeid, recht tegen *Corrente Superiore* of Boven-ſtroom aen. C. zy een ander ſtroom, maer klein, die ook tegen den Boven-ſtroom aenloopt, en duurt langhs het ganſche ſtrant van *Scutari*, dat, in maniere van een inham, gemaekt is. D. zy de laetſte ſtroom, die ook een geheel andere of verkeerde beweegingh, als de Boven-ſtroom of Groote-ſtroom, heeft, die den zelven by de Toren van *Leander*, op eene klippe gelegen, overheert en onderdrukt: hebbende zijne onbemerkelijke beginſelen, na de zijde van *Chalcedon* toe.

Eer wy d'oorzake van den loop van deze ſtroomen zullen onderzoeken, zal het noodigh zijn, de ſnelheit van dezen Boven Grooten ſtroom, ook in zich zelven, en de verſcheidentheit, na zijne verſcheide plaetſen of killen, op te ſpeuren en uit te vorſſchen. De ſnelheit van de *Corrente Superiore* of Boven-ſtroom, heeft zich aldus. Het water van de Zwarte-zee ſchiet met eene beweegingh, die niet zeer ſnel is, in het kanael, dat daer na d'eerſte veranderingh ontfanght, miſſchien door de aenſtoot of ſlagh, die in de golf of zee-boezem van *Sciarria* in *Europe* geſchiet, die het in *Aſie* na *Gibugli Bac-*

gesi te rugh of weerom kaetst en drijft: welk het weer na *Stretto di Castelli*, of straet van de Kasteelen, terug drijft: waer door het met grooter kracht en snelheit, als in al het overigh van het kanael, loopt: veroorzaekt door de veelvoudige aenstootingen, en door de engte der plaetse, kil of bedde: zulx geen vaertuigh aldaer vast kan blijven leggen: dewijl de kracht des neerstromenden waters aldaer groter, of altoos zoo groot is, als de snelste loop van eene riviere.

In het overigh van het kanael verandert de stroom eeniger mate van die snelheit, en komt tegen de punt of hoek van het *Serrail* of oud *Byzantium* aenstooten, byna in rechte lijn. Op de gemelde plaetse der Kasteelen houtmen de tempel van *Merkuur* by ouds gestaen te hebben, die, volgens schrijven van *Polybius*, op eene klip gelegen was.

Deze klip schiet, als een uithoek, aen de zijde van *Europe*, in deze straet, op de enghste oort des kanaels, dat op dezelve plaetse, (gelijk *Polybius* ook bevestight,) in zijnen stroom of loop groter geweit en kracht begint te baren.

Polybius begroot de breete des kanaels van dezen tempel van *Merkuur* af, in *Europe*, tot aen den oever van *Asie*, op vijf stadien: alwaer men zeid dat *Darius*, wanneer hy tegen de *Scythen* optrok, eene schip-brugh over de straet gemaekt hadde.

By den tooren van *Leander* wort de stroom ontrent een derde deel minder bevonden te zijn, als de stroom by deze Kasteelen, alwaer die de grootste of sterkste van het gansch kanael is.

Na de uitwerkingen, die in dit kanael voortgebraght worden, te weten, de vloet en loop der stroom bekent zijn, zal het niet bezwarelijk zijn, de oorzaken daer van, op eenigh vast begin, op te speuren, en uit te vorsschen.

Wanneer men dan den *Maestra* of *Korrente Superiore*, dat is, groote Bovenstroom, als een ontlasting van de Zwarte-zee, in *Mar di Marmora* of *Mare Bianco* of Witte-zee betraght, zoo kan men zeggen, dat die met de voorgemelde snelheit voort loopt, ter oorzake van de enghte des kanaels, daer dezelve doorschiet: dewijl in de natuur van het vloeibaer bekent is, dat de snelheit van eene vloeiende stoffe, als water, vermeerdert wort, na gelangh van de verminderingh der breete van de kil of bedde, daer door de vloeiende stoffe, als water, lopen moet.

Voege hier by de steilte of schuinte van de vlakte of gront, die ook merkelijke scheute aen de snelheit van den loop des waters geeft: hoewel *Luigi Ferdinando* die daer toe alhier niet noodigh acht te zijn. Alhoewel de schuinte, steilte of afgaende vlakte des kanaels, anders ook schijnt de snelheit des strooms te veroorzaken.

Nu schiet noch over, om van de tegenstrevige zijd-stroomen B. C. D. te spreken.

Wat den stroom B. belanght, zoo moetmen de gemelde vlieten van zoet water, als de oorzake van zijne beweegingh, betrachten: die uit het lant, aen de zijde van *Europe*, aldaer in het kanael vallen, en, na gelang van hunne kracht of sterkte, tot aen *Arnagiu* den zelven stroom gaende houden: alwaer de groote Boven-stroom, dien onderdrukt en smoort.

De stroom C, onder *Scutary*, heeft gene zwarigheit om verklaert te worden: dewijl men slechts de vorm of gestalte van het strant *Scutary* heeft te betrachten en aen te merken, dat een booghs-wijze inham is, en met een hoek uitschiet, daer op de groote Boven-stroom weer om stuit, stroomende zoo verre te rugh, als deze inham langh of groot is.

De stroom D. ontstaet misschien uit eene diergelijke te rugh strooming, die de groote Boven-stroom op een zekere klip maekt, welke, onder oud *Chalcedon*, in het kanael schiet.

Deze stroom, ten aenzien van de twee andere stroomen, is niet zeer snel: alzoo de groote Boven-stroom aldaer van zijne snelte, ten aenzien van de andere plaetsen, aflaet: ter oorzake van de breete der kil, daer hy aldaer doorschiet.

Zulx altijt waer is, dat in ieder kil een neergaende schuinte of steilte van eene vlakte niet van node is: zoo dikwils aldaer een uitdrijvende sterkte of kracht is: die daer na van haer zelve die neergaende schuinte, by geval, en

niet

niet door noot, kan uitgeholt, en gemaekt hebben.

Eer wy overtreden tot het betraghten en aenschouwen van die beweeginghgh, die aen alle zeen algemeen is, te weten, ebbe en vloet, zal het noodigh zijn, een verhael van de natuur der winden voor af te laten gaen, die in dit kanael waeien, en oorzake van veranderingh aen een kleine of slaeuwe of lichte beweegingh van die vloeden zijn. Want de winden maken in eene enge straet, gelijk die van dit kanael is, een merkelijk onderscheit: 't zy met het water van zijn natuurlijken loop op te houden, of te sterk voor te drijven.

De winden, die meer dan alle andere, en met grooter kracht in het kanael van *Konstantinopolen*, en op de zee van *Marmora* of Witte-zee, geweldigh woeden en waeien, zijn de Zuidooste en Noorde winden, die niet min verscheide, door den oort of plaetse, als door haer uitwerkingen zijn.

De Zuid-ooste wint hout den natuurlijken loop van dit water op, met een grooter oploop of aenwas te veroorzaken.

De Noorde-wint ten tegendeele drijft de gesteltenis van de natuur voort, die deze boven wateren na 't Zuide doet lopen.

Meer en minder doen de winden haer in verscheide zaisoenen des jaers gevoelen: dewijl de Noorde wint, inzonderheit in de Lente en Herfst, het meeste aldaer waeit, en in het overigh des jaers, by beurte met andere winden, de Zuid-ooste wint. Op den middag baren de winden aldaer de grootste kracht, (gelijk men ook op andere zeen bevind,) en gaen met 't afgaen van den dagh, tegen den avont leggen.

De natuur van deze winden is niet min, als hare plaetse of gelegentheit, tegenstrijdigh: dewijl de Zuid-ooste wint hitte met haer brengt, en vermoeitheit aen 's menschen lichaem, en een heldere lucht maekt. De Noorde wint daer en tegen veroorzaekt koude en donker weer, en doet de lucht met nevel en mist overschaduwen en betrekken.

Wanneer de Noorde wint waeit, dan kan geen vaertuigh of schip over de zee van *Marmora*, na het kanael van *Konstantinopolen* opkomen: maer dan komen de schepen over de Zwarte-zee, en langs 't kanael van *Konstantinopolen*, voor wint af: en verschaffen aen de stad *Konstantinopolen* alle noodwendige behoeften en voorraet van lijftoght.

Ten tegendeele, wanneer de Zuide wint heerst, dan kan niets uit de Zwarte-zee na *Konstantinopolen* af komen of op gevoert worden: maer alles komt dan van de zee van *Marmora*. Aldus zijn deze twee winden, als sleutels van *Konstantinopolen*, die den ingangh voor de schepen openen: wanneer die beide ophouden, dan dientmen zich van berken en riemen.

Luigi Ferdinando heeft in alle delen eenig klein onderscheit van eb en vloet, die men aldaer verneemt, wijtlopigh van stuk tot stuk verklaert: volgens de opmerkingh en ondervindingh, die op veele wijzen daer van door hem, in het kanael van *Konstantinopolen*, aen de zijde van *Galata*, voor de hoek van het *Serrail*, gedaen is: te gelijk met de winden, die op de dagen der aenmerkingen waeiden.

In het kanael van Konstantinopolen is eb en vloet.

Doch dees ebbe en vloet onderhout'er die vaste orde niet, die men in andere zeen bespeurt: die hierom in vele dingen mangelen, om tot de gelijkheit van die orde te kunnen gebraght worden; dewijl men aen te merken heeft, dat die groote Boven-stroom een andere beweegingh, met groote kracht, niet toelaet.

Dicht by Zuider-zon of middaghuur, begint het water of de vloet te zakken of af te lopen, en duurt tot aen drie uuren des nachts, gerekent de nacht van zonnen ondergangh of na zes uuren.

Na eenen korten stilstant of ophoudingh des waters, volght op nieuw een afwasschingh of afloop, die *Luigi* niet toegelaten wert, verder of langer t'onderzoeken en vernemen, ter oorzake de Turken geene Kristenen des nachts, op den oever van *Galata*, willen laten blijven.

Met opgangh der Zon is, ten aenzien van haer ondergangh van den volgenden dagh, by na altijt de peil des waters hoger. En het is bewijzelijk, dat dit de wasschingh of oploop des waters

van dit kanael zy, die, in den nacht begonnen, aen hout, of, om beter te zeggen, vermeerdert of toeneemt, tot dicht aen den middagh.

Hier uit zou men dan mogen besluiten, en eene vaste stelling maken, dat het water ontrent zeftien uuren des daeghs oploope, en acht afloope, volgens d'opmerking, den tweeden en derden dag van Lentemaent, door *Luigi* gedaen: het welk hy niet weer heeft kunnen vernemen, hoe groote naerstigheit hy ook aenwende, en hoe veel gelts hy ook aen de Turken uitloofde.

En by aldien dit zoo vervolgt, (gelijk *Luigi* voor bewijzelijk hout,) met dezelve orde in den Zomer, zoo zal men bevinden, dat het moment of oogenblik van den grootsten afloop of eb des waters, in den morgen-stont of dagenraet zy. Eene zake, zeid *Luigi*, die door eenen anderen naeukeurigen perzoon namaels kan ondersogt worden.

Dies was dan de grootste wassching of oploop of vloet des waters, aengemerkt zonder eenige verandering van winden, effen of recht na by den middag, van den dag der Lente zonne-stant of nacht-evening: te weten, van vijf duimen. Maer *Luigi* stelt de grootste afwasschingh of afloop of ebbe des waters, acht duim en een vierendeel te zijn, als te zien is in zijne nevensgaende tafel: waer in nootwendigh op het getal van 24. moet gelet worden: dat, als eene vaste peil des waters, door den zelven *Luigi* gestelt wort. In dewelke men zich nootwendigh van d'aftrekking van meer en minder moet dienen, om de rechte maet van den op en afloop, of ebbe en vloet, des waters van dit kanael te hebben.

Derhalve is warelijk in dit kanael een vloet en hervloet, of eb en vloet; hoewel die tot noch toe, om zijne kleinheit, van veele niet aengemerkt noch bespeurt of gekent is. Het welk de beweegingh van de stroomen toe te schrijven is, die, door hunne kracht, deze beweegingh onderdrukt houden: welke haer alleenlijk flaeuwelijk aen den geen vertoont, die dezelve naerstelijk aenmerkt of ga slaet, en daer van een naerstige aenmerker is.

Onder-loop of Corrente Sottana.

Behalve d'eb en vloet, en Boven-stroom, is in dit kanael een andere wonderlijke beweegingh of loop of stroom, *Corrente Sottana*, dat is, Onder-loop, op Italiaensch genaemt; dewijl die onder den *Corrente Superiore*, dat is, Boven-loop of stroom, vloeit, en tegen den zelven aenstreeft, of een verkeerden loop neemt. Dezen *Corrente Sottana* of Onder-loop of Onder-stroom hebben de Turksche visschers, in het uitsmijten van hun visch-netten, eerst aengemerkt en bespeurt: want als die, na het vast maken van hunne barken of vaertuigen, de netten ter visch-vangst in het water des kanaels uitsmijten, zo bemerken zy, dat dezelve, tot eene zekere diepte, met de beweegingh van den Boven of Opper-stroom, voortgaen of voortdrijven; maer daer na eenen recht verkeerden wegh, of na eenen wegh, recht verkeert tegen den eersten aen, wijken: langhs den welken zy, achter de bark, tot op eenen afstant van hare lengte, boven gebraght worden.

Ook getuight *Luigi Ferdinando* deze beweegingh of Onder-stroom, door het volgend middel, bevonden en aengemerkt te hebben. Na een bark wel vast gemaekt te hebben, liet hy eene enkele koorde, met een loot daer aengehangen, in het water zakken: die dan door hare verscheide weghschietingh, afwijkingh, beweegingh of dyzing of slingeringh toonde, na welke zijde dezelve gedreven wert; dewijl die noit lijn-recht of in 't loot op en neer bleef hangen. Behalve de buiging of weg-wyking, voelde hy eene uitdrijvingh in zijne hant, daer mee over een te komen.

Deze veranderingh van wegh-wijkingh na de zijde van 't Zuide na 't Noorde, geschiet met snelheit en kracht, by wijle tot de diepte van tien of twalef Turksche schreden: eene schrede gerekent op eene vadem van een volwassen mensch. Dit kan klaerder en oogenschijnlijk, door middel van aenwijzingh der tweede afbeeldingh, in de volgende prent, gevat worden.

Late A. B. het gezight of verschiet van een gedeelte van de kil des kanaels zijn, en C. D. een gestelde perpendikulaer of loot-rechte lijn, die van de hant begint, die dezelve hout,

Het

Het is geen twijffel, dat by aldien het water zal ſtilſtaende zijn, en niet door eenige oorzake beweeght word, of de koorde C. F, met zijn loot daer aen gehangen, zal langs de *Perpendikluare* of lyn-rechte ſtijl C. D. neervallen of ſchieten, en niet daer buiten gaen: gelijk die doet, door de beweeging, die haer van den Boven-ſtroom ingedrukt is, na A. toe.

Ook is het meer dan zeker, dat by aldien de uitdrijvende oorzake aen dezelve zijde tot aen den bodem of gront duurt en aenhout, de koorde C. F. zal met zulke kracht na de zijde van B. niet gewent of gekeert worden.

Waerom met zekerheit te beſluiten is, dat by aldien deze uitwerkingh van den Onder-ſtroom tegenſtrijdigh of tegenſtrevigh is, met d'andere uitwerkingh van den Boven-ſtroom, nootwendigh ook d'oorzake daer van tegenſtrijdigh zal zijn.

De oorzake nu is de Boven-ſtroom, die na 't Zuide toeloopt, en van 't loot de lijn C. F. of van de loot-rechte lijn de koorde C. F. beweeght.

Uit het bekent of bewuſt dan is nootwendigh te beſluiten, dat aldaer in de diepte voornoemt een ſtroom zy, die van A. na B. gaet, met verſcheide ſnelte, die ook van de oorzaken geregelt wort, die de ſnelheit van den Boven-ſtroom veranderen: te weten, van de meerder en minder breede kil: want men beſpeurt en verneemt, dat de Onder-ſtroom buiten het kanael van *Konſtantinopolen*: te weten, aen het begin van *Mar di Marmora*, onbemerkelijk of onvernemelijk is: gelijk even ook de Boven-ſtroom is, en is dieper dan die in het kanael.

Men beſpeurt ook veranderingh op eenige tijden in dezen Onder-ſtroom: want op het eind van Ooghſt-maent is die by na onbemerkelijk.

In dit kanael dan heeft men, gelijk aengewezen is, twee groote ſtroomen, als de *Corrente Maeſtra* of *Superiore* of Boven-ſtroom, en *Corrente Sottana* of Onder-ſtroom, d'een tegen d'ander aengekeert, en d'een boven d'ander: overgeſlagen de zijd-ſtroomen, die ook tegen den Boven-ſtroom aenſtreven, en te vore verklaert zijn, en een zelve beweegingh of loop met den Onder-ſtroom hebben.

D'oorzake van dezen tegenloop of dit tegenſtreven der twee ſtroomen, ſchijnt gegrontveſt en te ſteunen op een begin of gront-regel in de Filoſofye, die luit, dat het zwaerder het lichter wegdrijft.

Dewijl dan in dit kanael twee gevaerten van wateren zijn, het een lichter dan het ander: naer dien het water van den Onder-ſtroom tien greinen zwaerder in gewighte bevonden wort, als dat van den Boven ſtroom, zoo zullen wy de volgende ondervindinge, geſtelt op een begin van zwaerte en lichte, ten toon ſtellen, die klarelijk deze twee tegenſtrevige ſtroomen zal aenwijzen.

Men neemt een vat of kas, als in de nevensgaende tweede figuer wort afgebeelt, verdeelt in twee gelijke delen X. Z. door een middelſchot A. C. dat in het onderſte gedeelte eenen mont of opening of gat D, en in het bovenſte gedeelte een gat E. heeft.

Het gedeelte X, na het gat D. toegeſtopt is, vultmen met zout water van een zelven gewighte of zwaerte, als het water van den Onderſtroom.

Het gedeelte Z. vultmen met water, gelijk in gewigte, met dat van de Zwarte-zee, dat in de hoger opgelege plaetſen ook goet is, om ſpijſe in te koken.

Daer na, indien men het gat D. opent zal aenſtonts het water X. in Z. komen, en dat van Z. in X. door het gat E: alwaer juiſt de twee pylen elkanderen aenkomen.

En zoodanige beweegingh zal eindelijk zoo langh duren, tot dat eenige genoeghzame vermengingh geſchiet zy, om deze twee wateren een ſlagtigh te maken, en tot een lichaem onder malkanderen te vermengen, of tot dat die beide elkanderen geheelijk ingedronken hebben. Het welk in de Zwarte-zee niet kan volgen of geſchieden, dewijl'er noit d'oorzake ontbreekt, die het belet, ten opzighte van de ſtroomen der rivieren, en d'onder ſtroomen, die beide van geduurigh lopende of eeuwigh duurende beginſelen ontſtaen: d'een van rivieren, en d'ander van de zeen.

Wanneer men dan deze ondervinding toepaſt, die alle voorwaerden met haer brenght, die men in het kanael van

Konstantinopolen verneemt, zoo zal men nootwendigh daer uit besluiten, dat de Boven-stroom voor een groot gedeelte door uit of door wegdrijvingh geschiet, die zy van de zwaerte des waters, veroorzaekt door den Onder-stroom, ontfanght: die, als te gelooven is, zoo krachtelijk werkt, van wegen het ontmoeten van het zoet water der rivieren. Ook kan men zonder twijffel zeggen, dat dezelve Onder-stroom zich verspreit of vermenght, van de vereenigingh der andere zeen af, met de Zwarte-zee. En hierom zal het, uit kracht van dit beginsel, niet bezwarelijk zijn, aen veele te verklaren en ontfouwen, die verbaest staen in het beschouwen, hoe het mogelijk zy, dat een zulke groote ontlastingh van water nooit mangele of ontbreeke, en in d'andere zee, als *Mar di Marmora* en *Archipel*, geen grote vermeerderingh van water make: naardien de aengemerkte bewegingen dat klaer voor oogen stellen.

Luigo Ferdinando getuigt, dat hy tot het betraghten en beschouwen van deze beweegingh of Onder-stroom dezes Kanaels, uit het verhael en bericht der Turksche visschers, allereerst aenleidingh bekomen hebbe.

Deez *Luigo Ferdinando* roemt en stoft geweldigh allereerst dezen *Corrente Sottona* of Onder-stroom, uit berigt der Turksche visschers, aengemerkt te hebben; daer nochtans *Peter Gyllis*, by na anderhalve eeuwe voor hem, den zelven Onder stroom of loop des waters, ook uit berigt der Turksche visschers, heeft aengemerkt, als blijkt uit zijn volgende schrijven.

De visschers getuigen, dat de *Bosporus* of kanael van *Konstantinopolen* onmetelijke kuilen en draei-stroomen hebbe. Ook loopt de geheele vloet of stroom van de *Bosporus* niet geheelijk na *Byzantium* of *Konstantinopolen* toe: maer een zeker boven of oppergedeelte van den zelven, dat voor 's menschen ooge zightbaer is, wort uit de Zwarte-zee na *Konstantinopolen* gebraght. Doch het onderste gedeelte, dat den gront of bodem aenraekt, schiet tegen den loop van den Opper-stroom aen: het welk zy zeggen, hier uit te besluiten, dewijl de visch-netten, na zy die diep in den.

't water geworpen hadden, altijt door den onderften ftroom opwaerts na *Jupyns* kapel toe, gebraght worden. Men zeid, dat de fchepen, aldaer te gronde gegaen, nergens weer te voorfchijn zijn gekomen: noch ook het volk, dat op de fchepen was. Het welk tot een bewijs ftrekt, dat deze ftraet of kanael zekere afgronden en kolken of draeiftroomen hebbe; in welker diepte de fchepen, die te gronde gaen, door de tegenftrevige ftroomen fteil neerwaerts gedreven worden. Dies men d'oorzake van den loop van dezen verkeerden Onder-ftroom op deze afgronden of kolken zou mogen leggen. Dus verre *Peter Gyllis*.

Tot hier toe van den loop dezer ftroomen des waters van de *Bosporus*, of kanael van *Konftantinopolen* of Zwarte-zee, gefprooken te hebben, zullen wy in 't kort ook eenige klippen of kleine eilanden, zoo die in het begin, als einde des zelven kanaels leggen, ten toone ftellen: doch eerft de ftant en gelegentheit van den *Propontis* of *Mar di Marmora*, en de fchip-vaert uit deze zee, na het kanael van *Konftantinopolen*, befchrijven.

De *Propontis*, of *Mar di Marmora*, leit tuffchen d'acht en dertighfte en een en veertighfte graet. Noorder breete, en ontrent tuffchen de vijf en acht en vijftighfte graet van lenghte befloten.

Uit deze gelegentheit kan men oordelen, dat de *Propontis* in een zeer getemperde klimaet leit: die noch ten Noorden de guure koude, noch ten Zuide brandende hitte gevoelt.

Ook ziet men weinige oorden op den aerdbodem, daer men in zulken klein beftek zoo vele groote fteden gebouwt heeft, als men rontom dien grooten zee-boefem, op beide de oevers, wel eer had.

Het berucht *Cizicum*, vermaert *Nicea*, vermakelijk *Nikodemie*, ongelukkigh *Chalcedonie*, en zoo veele andere fteden van name, die op d'oevers van de *Propontis*, aen de zijde van *Afie*, lagen, getuigen genoeghzaem, dat dit groote gedeelte des aerdbodems van zijnen kant niets heeft nagelaten, dat tot cieraet van deffelfs kuft kon ftrekken.

Alle deze fteden heeft men op de rechte hant, in het varen van *Galipoli* na *Konftantinopolen*: en *Europe*, dat op de linke hant leit, toont noch op zijne oevers. de fteden van *Rodifto*, het nieuw en oud *Perinthus* of *Heraklea*, *Selivre*, *Bevado*, *Grant-pont* en meer andere.

Wanneer men de eilanden *Papadonifia* of Papen eilanden verlaet, begint men *Konftantinopolen* te naderen, dat men op de linke hant ziet leggen, en vaert langs of voorby deffelfs muren, die van het kafteel der Zeventoorens, tot aen het punt des *Serrails* ftrekken. Daer voorby moet met een fchip de koers na 't Noord-oofte genomen worden, om voorby de hoek of punt van het *Serrail* te komen, ten einde den geduurigen ftroom van het water des kanaels van *Konftantinopolen* te mijden, die met groote kracht uit de Zwarte in de Witte-zee vallen, en ongetwijffelt het fchip tegen de hoek van het *Serrail* zouden aenfmijten: want nergens loopen de ftroomen van dit kanael fnelder na de Witte-zee, als ontrent *Konftantinopolen*. Aen eenige hoeken van de ftraet van *Konftantinopolen*, valt de ftroom zoo geweldigh fterk uit de Zwarte-zee, als of het een licht aflopende riviere was. En het is'er op veele plaetfen over de veertigh vadem diep.

Men laet dan het *Serrail* op de linke hant leggen, en vaert langhs de zijde van *Scutary*, dicht voorby eene klip: waer op een tooren gebouwt is, de tooren van *Leander*, doorgaens by die van *Europe* genoemt.

Aldaer bevind men zich op den luftigften oort des aerdbodems, door het opdoen van de wijd-beroemde ftad van *Konftantinopolen*, en in drie zee-armen, welker een uit den Noord-oofte komt, en is het kanael van *Konftantinopolen* d'ander zee-arm fchiet na 't Noord-wefte; en maekt de haven van *Konftantinopolen*, tuffchen *Galata* en *Konftantinopolen* zelf: de derde zee-arm, die van de beide zee-armen gemaekt wort, ontlaft zich in het midden van eene groote kom, *Propontis* of *Mar di Marmora* of Witte-zee genoemt.

Deze drie groote zee-armen befpoelen *Europe* en *Konftantinopolen* aen d'eene, en *Afie* aen d'andere zijde.

Op

Tooren van Leander. Op het einde des kanaels van *Konstantinopolen*, tusschen of tegen over de hoek van het *Serrail* van *Konstantinopolen*, en tusschen *Scutary*, of dicht daer benoorden, onder de kust van *Asie*, is op de gemelde klip of rotse, een vierkante sterke tooren gebouwt, en met een vierkante muur omringht, die aen zijne voet vele schiet-gaten heeft, en met grof geschut gestoffeert is: hoewel die tooren met weinig krijgsvolk bewaekt wort.

De Turken noemen dezen tooren *Khes-kalasi*, dat is gezeid, *kasteel der maeght*: maer eenige *Europers* doorgaens den tooren van *Leander*; hoewel zonder eenige gront of vast bewijs: naerdien *Leander* niet op dien oort over het water toogh, om zijne minnaresse *Hero* te gaen bezoeken.

In het midden van dezen tooren, is een put, met koel en zoet water, die, naer men zeid, haren bron of oorsprong uit een rotse, dewelke rontom met de zee omringht is, heeft, en van het vast lant komt. Andere, als *Loir*, houden deze put slechts voor eene regen-bak, en niet voor eene put van versch lopend water.

Voor de Zeven-toorens leit een blinde klip onder water: daer op de zeeman, om den snellen stroom, van boven komende, letten moet.

Visch-rijkheit der straet van Konstantinopolen. De straet van *Konstantinopolen* voet eene groote meenighte van visschen, van veelerlei slagh, inzonderheit zwart-visschen: daer houden ook vele bruinvisschen of dolfynen, *Pelamides* by d'ouden genoemt. Hierom wort niet t'onrecht by *Herodoot*, in zeker Grieksch opschrift, de *Bosporus* de vischrijke *Bosporus* genoemt.

Luigi Ferdin. Byzonder merk-waerdigh is de passagie of koers, of door-toght en wegh, dien verscheide visschen, door of langs het kanael van *Konstantinopolen*, in verscheide saizoenen des jaers, zoo in het zwemmen uit de Witte, na de Zwarte-zee, als weer uit de Zwarte, na de Witte-zee, nemen.

In de Lente begint d'eerste visch van alle andere *Lissa*, (alzoo van d'Italianen genoemt,) haren koers of wegh of doortoght uit de Witte na de Zwarte-zee te nemen, dat eene geheele maent duurt.

Deze visch begint haer, volgens ondervinding der Turksche visschers, aen de zijde van *Asie* tien dagen eerder te bewegen, als dezelve visch aen de zijde van *Europe* doet.

Daer na volght een zeker slagh van eene visch, de *Cefalo* of harders: en by millioenen de *Scombri* of makrelen, dat langer als twee maenden duurt.

In den zelven tijt zwemmen, den tijt van vijftien dagen, de *Rombi* of tarbotten van eene onmetelijke groote door: daer na een zekere visch *raze* geheten: dan de *Cani* of zee-honden: en in de laetste dagen van Bloeimaent, en in de eerste van Zomer-maent, zekere visschen, * *Pelamides* by de oude Grieken en Romeinen geheeten.

* Bruinvisschen of Dolfynen of Meer-zwijnen.

Na het eindigen van den Zomerschen Zonne-stant, volgen in den gewoonelijken door-toght de *Spada* of Zwart-visschen, die in grooter getale, in het midden van Hooimaent, en in het begin van Oogst-maent, door zwemmen: gelijk ook de *Sardyn*, en de visch *Cefalo*, die de visschers in zekere zee-boesems opsluiten en houden, om aldaer in of tegen den toekomenden winter vet te laten worden. Al de schelp-visschen, die aldaer in grooten overvloet zijn, worden'er meer, als alle andere visschen, gevangen.

Daer valt een zeker slagh van oesteren, *Midia* van de Turken, en van *Aldrovand Midula*, en van *Plinius* misschien *Mya* geheeten: daer in zekere peerlen, hoewel van slechte waerdye, groeien.

In den Herfst keeren, door het zelve kanael, al de gemelde visschen uit de Zwarte-zee, en komen, door de Witte-zee, in *d'Archipel* of *Egeesche* zee: gelijk die zee inderdaet warmer is. D'eerste van alle begint aen die zijde de *Spada* of Zwart-visch haer te bewegen.

Daer zijn ook eenige visschen, die haer altijt in dit kanael onthouden, als de *Darbelen*, *Triglie*, *Gobi*, *Arbori* en *Sfoglie*. Al deze visschen zijn in hoedanigheit van vleesch en stoffe slechter, als die van *Italie*: dewijlze onsmakelijk zijn, en inzonderheit de schelp-visschen, die met zout moeten gegeten worden.

De hoedanigheit dezer visschen is, in verscheide saizoenen, ook verscheide: dewijl die, wanneerze uit de Witte na

na de Zwarte-zee zwemmen, mager en ſchrael, en als geſchrookt zijn; dewijl der zelver meeſte dan kuit geſchooten hebben; en ook miſſchien van wegen de hoedanigheit des voedſels of aes. De viſch *Pelamide* inzonderheit is in dien tijt zeer ſchadelijk voor de gezontheit; dewijlze heete koortſe veroorzaekt. Daer en tegen zijn al de viſſchen, wanneerze uit de Zwarte-zee weerom keeren, vet en beter, veroorzaekt miſſchien door de ſpijze of aes, dat in de zelve zee eigender of voedzamer voor haar is, als in *d'Archipel* of *Egeeſche* zee.

Zoo men het ſchrijven van *Strabo*, *Plinius*, *Tacitus* en andere gelooven magh, zouden de viſſchen *Pelamides* de ſtranden van *Chalcedon*, aen de zijde van *Aſie*, door het zien van eene witte klip of ſteen, ſchuwen, en haer na de tegen overgelege zijde van *Byzantium*, (nu *Konſtantinopolen*) begeven, en aldaer in overvloet gevangen worden: want aldus ſchrijft *Strabo*. *Een zee-boeſem* Keras, *dat is, hoorn, genaemt, raekt aen de muur van* Byzantium (*nu* Konſtantinopolen,) *en ſchiet na 't Weſte tot zeſtigh ſtadien, en wort in veele zee-boeſems, als in takken, geklooft. De* Pelamides, *in dezen zee-boeſem vallende, worden lichtelijk gevangen, zoo om de meenighte der zelve, als om de kracht des aendrijvenden ſtrooms, en enghte der zee-boeſems: zulx die om den engen oort ook met de handen haer vangen laten. Dit dier komt in de poelen van* Meotis *voort, en valt, als het een weinigh gegroeit is, door den mont by ſcholen uit, en ſchiet na het* Aſiatiſche *ſtrant, tot aen* Trapezus *en* Farnacia: *en aldaer wort dit gedroght eerſt gevangen; maer die vrught is aldaer van geen belangh: want zy heeft dan noch de volwaſſe groote niet. Wanneerze tot aen* Sinope *gekomen zijn, dan zijnze tot den vangſt en inzoutingh tydiger. Wanneerze tot aen de klippen of eilanden* Cyanes (*die aen de mont van de Zwarte-zee leggen, d'eene na de zijde van* Aſie, *en d'andere na de zijde van* Europe, *met eene ſtraet van twintigh ſtadien tuſſchen beide,*) *gekomen, en die voorby geraekt zijn, verſchrikt zekere witte klip of rotſe, die van het ſtrant van* Chalcedon *in zee uitſchiet, zoodanigh dit gedierte, dat het aenſtonts na de tegen over gelege kuſt zich went: alwaer de vloet of ſtroom haer onderſchept, te gelijk met de voordeeligheit der plaetſen, en verſchaft den* Byzantiners *en Roomſchen volke een gedenkwaerdige inkomſte. Maer de* Chalcedoners, *die dicht daer by tegen d'over gelege kuſt wonen, worden niet deelachtigh aen den overvloet van deze viſch, noch hebben geen deel aen dit genot, dewijl de* Pelamides *dier havens niet aendoen.*

Plinius beſchrijft het vlieden der *Pelamides*, voor de witte klip, onder *Chalcedon* gelegen, aldus. *In het kanael van den* Thraciſchen Boſporus, *in d'enghten zelve van de ſtraet, die* Aſie *en* Europe *ſcheit, neffens* Chalcedon, *aen de zijde van* Aſie, *is een ſteen van een wonderlijke witheit, die van den bodem (of watten) tot boven toe blinkt. De* Pelamides, *door het gezight van dezen ſteen ſchielijk verſchrikt, ſchieten altijd met een ſnellen troep na de uithoek van* Byzantium, Chryſoceras, *dat is, gout-hoorn, om die oorzake genoemt. Dies is al de vanghſt van die viſſchen te* Byzantium, *en te* Chalcedon *een groot gebrek daer van.*

Tacitus ſchijnt ook van een zelven gevoelen te zijn, daer hy aldus ſchrijft. Byzantium *heeft eenen vruchtbaren gront, en vruchtbare zee: dewijl de ſchoole (of meenighte) van viſſchen uit de Zwarte-zee ſchietende, en verſchrikt door de ſchuinze ſtenen, die onder de baren leggen, den bogt van het ander ſtrant verlaet, en na de havens van* Byzantium *gedreven wort.*

Maer al dit verhael en ſchrijven van *Strabo*, *Plinius* en *Tacitus*, nopende de viſſchen *Pelamides*, dat die eene witte klip of ſteen, onder het ſtrant van *Chalcedon* gelegen, zouden ſchuwen, en haer, uit ſchrik, na de tegen over gelege zijde van *Byzantium* begeven, en aldaer gevangen worden, bevindmen oogſchijnelijk een verdichtſel en valſch te zijn: dewijl die viſſchen, gelijk gezeit is, door het kanael van *Konſtantinopelen* uit de Witte in de Zwarte-zee, en van daer herwaerts, onbeſchroomt zwemmen. Gelijk ook *Luigi Ferdinando* getuigt, zulx noch door zien noch uit den mont en verhael van andere te hebben kunnen vernemen. Maer veel meer bevond hy het ſtrant of den oever van *Chalcedon* vol netten, om de viſch *Pelamides*

mide te vangen: en kon daer en tegen geene zulke witachtige kleure aen den zelven oever bespeuren.

Andere, als *Loir*, twijffelen of de klip, daer op de Toren van *Leander* staet, niet wel die witte steen zou mogen zijn, die de visschen *Pelamides*, in het zwemmen uit de Zwarte-zee, schuwen: doch zonder eenigh bewijs; dewijl de klippen of steenen, die de visschen *Pelamides* schuwen, by de gemelde oude schrijvers gezeit worden, onder water en dicht aen strant te leggen: daer de klip, op welke de toren van *Leander* staet, midden in het vaerwater des kanaels leit.

De visschen vervullen in zulken groote meenigte de haven van *Konstantinopolen*, dat dikwils de peramen en kaïken, die over en weer van *Konstantinopolen* na *Galata*, en van daer herwaerts, varen, door de groote menighte der dolfyns, die rontom dezelve komen buytelen en dobberen, gevaer loopen van omgeslagen te worden.

Hero-dot. Plin. Wanneer *Darius*, koningh van *Persie*, op het jaer 469 voor des Zaligh-makers geboorte, tegen de *Scythen*, namaels *Tarters* genoemt, te velde getogen was, en uit *Asie* na *Europe* over zou trekken, deed hy door *Mandrokles*, te *Samier*, een schip-brug, tot overtogt des heirs, over den * *Bosporus* slaen.

* of kanael of straet van Konstantinopolen.

Na *Darius* de schipbrug bezightight had, deed hy op den *Bosporus* twee zuilen oprechten, en daer op letteren houwen, te weten: op d'eene *Assyrische*, en op d'andere Grieksche letteren, die de volken, die hy voerde, melden.

De *Byzanters* hadden namaels deze zuilen, wanneer zy die in de stad van † *Byzantium* braghten, aen het altaer van *Diana Orthosia* verbezight: behalve eenen steen, die by den tempel van *Bacchus* in de zelve stad gelaten wiert, en vol *Assyrische* letteren was.

† nu Konstantinopolen.

Wijders, de oort van de *Bosporus*, dien *Darius* deed overbruggen, docht *Herodoot*, na gissingh, geweest te zijn, midden tusschen *Byzantium*, en tusschen *Hieron* of tempel, die aen den mont van den *Pontus Euxinus* was.

Plinius maekt den *Bosporus*, daer *Darius* zijne krijgsheir over eene schipbrugh voerde, vijf hondert schreden wijt.

Mandrokles, de bouw-meester, had de geheele overbruggingh van den *Bosporus*, en koningh *Darius*, op den throon gezeten, en zijn overtrekkende krijgsheir na 't leven afgeschetst. Hy wyde het de schilderye in den tempel van *Juno* toe, met dit opschrift: Mandrokles, *hebbende de visch-rijke* Bosporus *overbrught, heeft eene gedaghtenis van de schip-brugh aen* Juno *toegewyd. Darius* klom op de klippen *Cyanes*, en bezightigde daer van de Zwarte-zee.

Klippen of Eilanden *Cyanes*.

DE Zwarte-zee eindight, volgens schrijven van *Peter Gyllis*, aen twee uithoeken, ten Zuid-weste, als aen *Panium*, nu *Pharos*, en aen *Ancyreum*, nu *Psonium*: en aldaer begint de *Bosforus* of straet van de Zwarte-zee, of kanael van *Konstantinopolen*: want de uithoek *Psonium* besluit den mont van de Zwarte-zee, aen d'Oost-zijde, en maekt die zee, van een groot meir en ope zee, tot eene enge straet.

Neffens d'uithoek *Ancyreum* leggen de *Asiatische* klippen, *Cyanes* by d'ouden genoemt: en neffens d'uithoek *Panium* d'*Europische* klippen *Cyanes*.

D'*Europische Cyanes* leggen een weinigh meer, van de tegen over gelege uithoek *Panium*, als drie hondert en vyftigh voeten, of zeventigh Romeinsche schreden, ieder schrede gerekent op vijf voeten: want zoo breet is aldaer het kanael, dat de *Cyanes* van het vast lant scheit; met eenen doorwaedbaren bodem tusschen beide.

Men kan de *Cyanes*, om de ondiepte des kanaels, ten Weste niet omvaren, 't en zy met zeer kleine vaertuigen: maer wel ten Noorde en Ooste, en met alle schepen, zoo groote als kleine.

d'*Europische Cyanes* zijn niet als groote stenen, die alleen op eene lange ry

of ſtreke van het *Thraciſche* ſtrant afgeſtrekt leggen : want *Orfeus* , *Apollonius* , *Valerius Flakkus* en *Herodotus*, noemen de *Cyanes* noit eilanden, maer ſlechts ſteenen. Maer *Strabo* en *Dionys* d'*Alexandriner* noemen de *Cyanes* eigentlijk eilanden : doch *Valerius Flakkus*, nu klippen en dan rotſen.

De *Cyanes* leggen zoo na by het vaſt lant, dat zy gedeelten van het vaſt lant ſchijnen te zijn. Ook kan men dezelve niet, 't en zy dicht daer by gekomen, van het vaſt lant onderſcheiden.

d'*Aſiatiſche Cyanes* zijn bezwarelijker te kennen , om de meenighte der klippen , als *d'Europiſche Cyanes*.

Wanneer men van *d'Europiſche Cyanes* na *Aſie* overſteekt, zo is de eerſte uithoek, *Ancyreum* eertijts genoemt : want men zeid, dat de genen, die met *Jaſon* voeren, door vermaen des wichelaers, een ſteene anker aldaer gekregen, en aen die uithoek den naem van *Ancyreum* gegeven hadden: want *Ancyra* bediet op Griekſch een anker. *Lucanus*, *Seneka* en *Martialis*, noemen d'eilanden of klippen *Symplegades* , in het enkel getal, *Symplegas*: want aldus ſchrijft *Seneka* in zijn woedende *Herkules*. *De* Symplegas , *die de* Pontus *of zee* Scythe *benauwt.*

Martialis noemt de *Cyanes* de tweevoudige *Symplegades*.

Erathoſtenes noemt hen op Griekſch *Syrnomades*, en andere *Syndromides*, dat is , by een of zamen-loopers: gelijk de Latijnen die, in een zelven zin, op Latijn *Concurrentia Saxa* , dat is , zamen of by een lopende ſteenen noemden.

Euripides noemt hen, met beide namen te gelijk, *Cyanes Symplegades*.

De *Cyanes* zijn, volgens *Strabo*, twee kleine eilandekens, aen den mont van de *Pontus* of Zwarte-zee : leggende het een by *Europe*, en het ander by *Aſie*, door een zeeſtraet van ontrent twintig ſtadien van elkanderen geſcheiden. Zoo verre ſtaet ook de tempel der *Byzanters* van den tempel der *Chalcidenſers* : welk is het engſte van den *Euxiniſchen* mont: want tien ſtadien voortgaende , is een uithoek , makende een ſtraet van vijf ſtadien. Daer na wortze wijder, en begint de *Propontis* te maken. Van den uitkoek , die de ſtraet van vijf ſtadien maekt , tot aen de have onder *Syce*, zijn vijf en dertigh ſtadien. Van daer tot aen *Keras* of Hooren van *Byzantium* zijn vijf ſtadien. De Hooren leit dicht aen de muuren van *Byzantium*, en is een golf of boeſem , die na 't Weſte tot zeſtigh ſtadien ſtrekt, en een herts-horen gelijk is : want zy wort in veele zee-boeſems , als op takken , geklooft. Dus verre *Strabo.*

De *Cyanes* en *Symplegades* zijn by de Poëten inzonderheit berught , door het voorby varen van het ſchip *Argo* , met *Jaſon* en andere *Argonauten*, en door het by een loopen tot elkanderen.

Het zamen of by een loopen der *Symplegades* , word by verſcheide oude Poëten , als *Ovidius* , *Eurypides*, *Valerius Flaccus* , en meer andere gedaght. Hierom noemt *Flakkus* de *Cyanes door de diepe zee dwalende* : en *Ovidius* de vaſte *Cyanes*.

By *Plinius* vindmen de eilanden *Cyanes* aldus beſchreven. In de *Pontus* (of Zwarte-zee,) twalef duiſent ſchreden van zijnen mont, leggen twee eilanden, de *Cyanes*, en van andere *Symplegades* en *Planktes* genoemt, die in de fabelen gezeit worden, by elkanderen geloopen te zijn : dewijlze, door eene kleine tuſſchen wijte, van elkanderen geſcheiden zijnde, zich aen de geenen , die in den mont daer tegen aen komen varen, dobbeld of tweevoudigh, en, een weinigh 't oogh afgewent, de gedaente , als of ze by een quamen lopen, verbeelden.

Dionys d'Alexandriner beſchrijft de *Europiſche* en *Aſiatiſche Cyanes* aldus. Recht tegen over *Panium* , een uithoek van het vaſt lant van *Europe*, leggen de *Cyanes* , met een zeeſtrant midden tuſſchen beide. Op het eind van d'uithoek leggen twee kleine eilanden, de grens-palen der Pontiſche zee, door eene kleine tuſſchen gelege zee-ſtreke van het vaſt lant geſcheiden, die, om de ondiepe zee , niet als met zeer lichte kleine vaertuigen kan overgevaren worden. Maer de *Cyanes* zijn hoog, en boven de zee verheven, vertoonende de gedaente van een *Cyanus* of koren-bloem, 't zy door de veelvormige aerde, of door de brandingh der zee. Boven op de *Cyanes* ſtaet een altaer van *Apollo*, door de Romeinen opgerecht. Van de *Cyanes*, na 't Ooſte, verwijdert de groote *Pontus* of Zwarte-zee zich tot een

een onzienelijk eind, en uit het gezigt. Ik weet niet of het vermaek of de verwonderingh des gezights grooter is? Na 't Zuide, of liever na 't Ooſte, is een uithoek, die den mont van den *Pontus* ſluit, en de groote en wijde zee tot een enge ſtraet maekt.

Na de uithoek van *Ancyreum* is de *Pyrgos* (dat is tooren) van de *Kolchiſche Medea*, een ronde groote ſteen, die tot een rechte ſpits opſchiet.

Voor den tooren van *Medea* leit een eilant, dat met de baren van eene onge-ſtuime zee overſpoelt wort: maer by een ſtille zee verſchijnt het klaerlijk. Deſſelfs uitterſte deelen en toppen hebben zy de *Cyanes* genoemt: ten einde de natuur aen de kant van *Aſie* geene eilanden, en de fabel geen geloof ontbreken zou: die melt, dat de *Cyanes* eertijts onder elkanderen by een geloopen, en *Symplegades*, na den voorval der zake, genoemt werden, en daer na, onder beide vaſte landen, eene vaſte ſtant-plaetſe bekomen hadden: die in het varen daer na toe, door de dwalingh van het gezight of oogh, nu van malkanderen ſchijnen te wijken, en dan weer by een, en t'zamen te komen. Dus verre *Dionys.*

Kolom van Pompejus. Spon. Tegen over het vlek *Fanari*, ſtaet in het midden, en op het hooghſte van eene rotſe of klip van deze *Cyanes*, een marmere kolom van niet boven de twalef voeten hoogh, met een *Korintiſche* kapiteel, die met de geene, die aen de andere zijde in *Aſie* is, den ingangh van het kanael maekt, die zeer gevarelijk is, en daer in des nachts veele vaertuigen blijven: niet tegenſtaende men ter weder-zijde vuur-baken heeft. De toegang tot deze klip is zeer beſwarelijk.

Deze kolom wort doorgaens de kolom van *Pompejus* genoemt, hoewel t'onrecht: dewijl die aen keizer *Auguſtus* gewyd is, als blijkt uit dit opſchrift.

Voyage de la Croix. *CÆſari Auguſto. E. C. L. Annidius L F. C L. A. I. Ronto.*

Het kapittel van deze kolom is met een dobbele ry of rangh van loofwerk verciert, en met een roos in het midden geſtelt: inſgelijkx als op de voetſtal, die niet om de kolom ſchijnt gemaekt te zijn: maer veel meer zou men gelooven, dat deze voetſtal een van d'altaren zy, die *Jaſon* deed oprechten: als blijkt uit de feſton van bloemen, daer mee die omringht is, en vier rams hoofden voert, die door zoo vele zege-kranſen geſcheiden zijn, en meer op altaren paſſen, als op voetſtallen, die men met triumfen vercierden.

Deze klip is niet aen het vaſt lant gehecht, gelijk *Gyllis* en *Busbeek* willen, maer door een tamelijke wijſe of afſtant daer van afgeſcheiden: en daer tuſſchen men, met meer als twintig booten, neffens elkanderen, zou konnen varen: en op eenige plaetſen heeft men meer als tien voet waters.

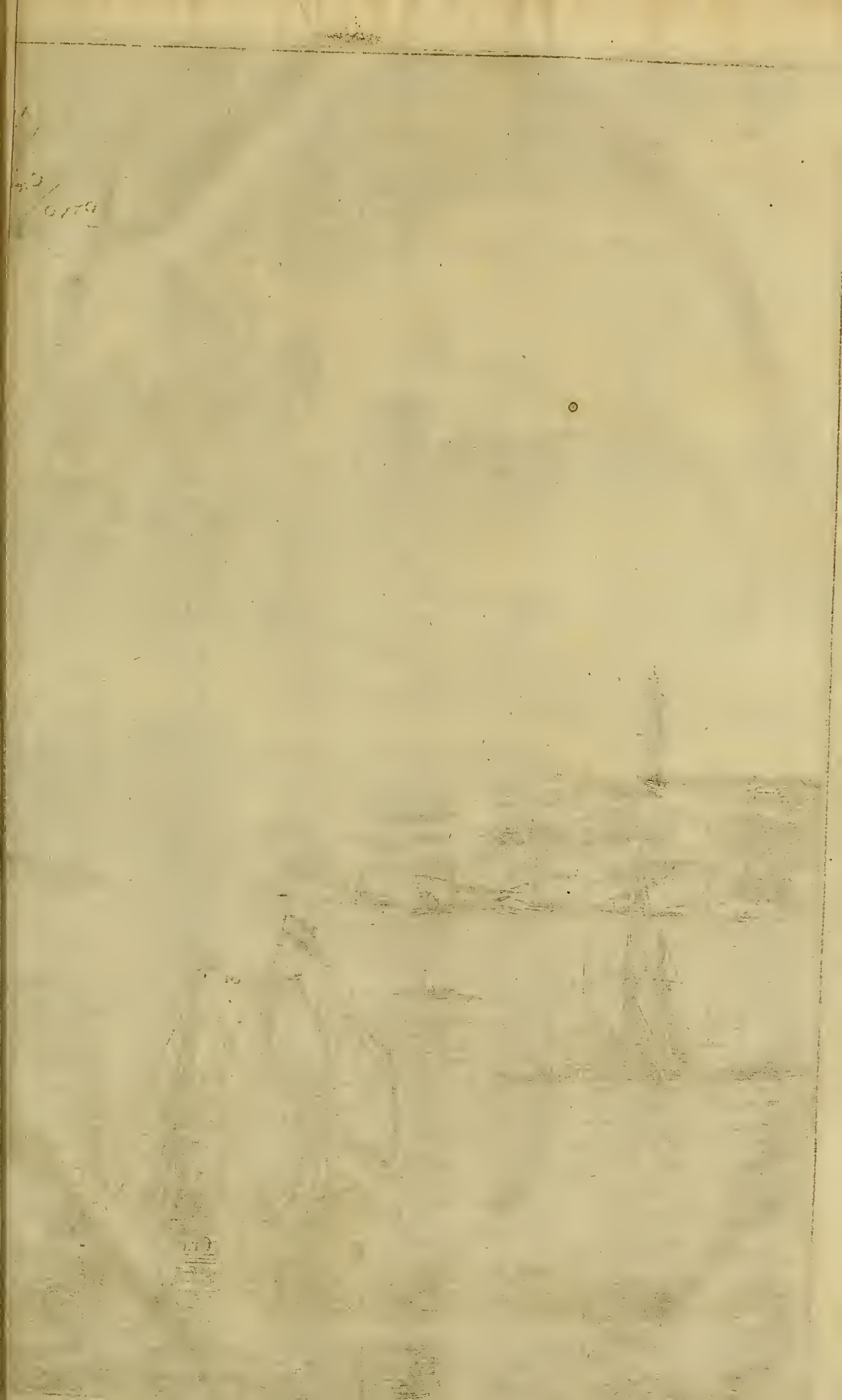
Ten Noorde, wanneer men van *Galata* na deze kolom van *Cæſar Auguſtus* wil gaen, leggen op de linke zijde deze vlekken: als *Tophana, Fondukli, Bechiktaſch, Ortakioi, Koroutcshefme, Arnaudkioi Bebek-bakcheſi*, *Eskihiſſar* of oud kaſteel, *Bartoliman*, *Stegna*, *Jegnikioi*, *Therapia*, *Bojukdere* en *Sariſer.*

Op de rechte hant, in *Anatolie*, leggen deze vlekken, *Scutari*, *Kouſchkougiuk, Stauros, Tchenghelkoi, Koulabakcheſi, Kandil-bakkcheſi, Ekhiſſar d' Anatolie*, dat is, oud kaſteel van *Anatolie*: tegen over dat van *Europe*, *Ghiokſowi*, *Tchiboukli, Iaghirlikioi, Onkiar-Skeloſi, Beikos, Salibouroun, Joro* eertijts *Fanum.*

Langhs de ganſche zee-kuſt, na by de kolom van *Pompejus*, vindmen in het zant hoorentjes of ſchulpen, die, zoo om hare kleinte, als verſcheidentheit van verruwen, wonderlijk zijn. In de kille of bedde van een kleinen vliet, die zich dicht daer by in zee ontlaſt, vindmen onder het drijfzant zeer fijne en gladde ſteenen, die zoo koſtelijk als Onix of Sardis ſteenen zijn. Belon.

Men ziet op den *Boſporus* of kanael van *Konſtantinopolen*, en ook op de Zwartezee, ſekere kleine vogeltjes, die eenige 's lants inwoonders voor d'*Alcyons* of Ys-vogels houden. Men vind'er nooit dier neſten: hoewel het dikwils ſtil op deze zee is. Zy zijn ganſch wit van veren, en vliegen laegh, maer ſeer ſnel. De Turken nemen hun vermaek, met hen noch lager te doen vliegen, door hen veel malen het woort *Kyl* toe te roepen, dat ſchurft o[illegible]ppigh gezeit is. Men zietze uit de Zwarte-zee by groote troepen en ſcholen weer na de *Bosporus* keeren, wanneer de zon ondergaet.

Zwar-

DIVO

ug
gusto
Cla.
ar.
I.F.
clum
Ponto

Zwarte-zee.

Strab. TEn tijde van *Homeer*, eer de Grieken deze zee bevoeren, wiert defelve voor onbevaerbaer gehouden, en *Axinos*, dat is, ongaſtvry of onherbergelijk, op Griekſch genoemt: om hare felle koude, en woeſtheit of rouheit der rontom-wonende volken, en inzonderheit der gaſtdodende en vleeſch-eetende *Scythen*, nu *Tarters*.

Daer na wert deze zee van de *Jonen*, wanneer die op de zee-kant ſteden begonnen te bouwen, op Griekſch, in ſtede van *Axinos*, *Euxinos*, dat is, *Gaſtvry* gebynaemt. Deze zee wiert ook enkelijk *Euxinus*, en ook enkelijk *Pontus*, dat is, zee, by d'oude Grieken en Latijnen, uitſtekentheits halve, genoemt: dewijl toen noch d'Oceaen by hen niet bekent was, en deze Zee alleen by hen voor de Zee gehouden wert.

De zelve zee wort by d'onzen en andere de Zwarte-zee, en by de Turken in een zelven zin, *Kara-Dins* genoemt; hoewel 't woort *Kara* niet altijt zwart bediet: maer ook in de betekenis van rouwoeſt, en al wat vervarelijk en yzelijk is, by hen genomen wert: aldus zeggen zy *Kara Kathay*, dat eigentlijk rou of woeſt *Kathay* gezeid is: daer door, by de Turken en andere Ooſterſche volken, het noorder gedeelte van *Sina* verſtaen wort.

Herodoot noemt deze zee de *beziens-waerdige* en *wonderlijkſte* zee van alle zeen. In de Zwarte-zee ſtorten over de veertigh rivieren, uit de omleggende landen van *Aſie* en *Europe*, volgens ſchrijven van *Strabo*; hoewel andere het getal noch grooter maken.

De Zwarte-zee was by d'ouden, door *Jaſons* togt, over dezelve na *Kolchis*, om het Gulde Vlies, zeer vermaert.

De Zwarte-zee wort, om hare ondiepte, by *Ammianus* d'ondiepe zee genoemt: hoewel die wel eer, volgens *Ariſtoteles* en *Plinius*, boven mate diep was, aen eene plaetſe *Balthea* genoemt.

By winter tijt vrieſt deze zee zeer ſterk toe: daer nochtans eenige, als *Makrobius*, aen getwijffelt hebben. Ten tijde van *Kopronymus* was het water, van onderen tot boven, tot dertigh ellen dik gevrozen, en boven met ſneeu, tot twintigh ellen hoogh, opgejaeght.

Als zeker aeloude ſchrijver *Strato*, by *Strabo*, gevoelt, zou d'*Euxiniſche* of Zwarte-zee, by * *Byzantium*, te voore genen mont of openigh gehad hebben, maer de rivieren, die in deſelve vallen, haer met gewelt geopent hebben, en daer na het water, tot in de *Propontis* en *Helleſpont* door gebroken zijn. Het zelfſte zou ook aen de Middelantſche zee geſchiet zijn: want aldaer was ook de ſtraet, by de kolommen van *Herkules*, nu de ſtraet van *Gibralter*, na de zee uit de rivieren vol geloopen was, doorgebroken: door welke uitſtorting van water de plaetſen ontdekt waren, die te voore broekkig of poeligh lagen. * nu Konſtantinopolen.

Diodorus de Sikuler verhaelt, dat de *Pontus* of Zwarte-zee t'eener tijde, als een groote riviere, geweeſt zy: maer daer na, by verloop van tijt, door de menighte van groote rivieren, die in dezelve zee vallen, eerſt by de eilanden *Cyanes*, en daer na by de *Helleſpont* doorgebroken ware.

Verſcheide oude ſchrijvers waren van gevoelen en ſpelden te voore, dat t'eener tijde geſchieden zou, dat de gehele Zwarte-zee met ſlijk zou vervult worden. Dit was onder andere het gevoelen van *Krato*, by *Strabo*: gelijk die dat duidelijk in de volgende woorden verklaert. De *Pontus* (of Zwarte-zee) is de ondiepſte, maer de *Kretiſche*, *Sikuliſche* en *Sardoiſche* zeen zijn de diepſte: want dewijl de meeſte en grootſte rivieren, van 't Noorde en Ooſte, daer in vloeien, zoo wort deze poel met ſlijk vervult; maer de andere zeen blijven diep. Voorts meint *Strato*, dat by aldien zoodanige toevloeingen der rivieren aenhouden en dueren, namaels de ganſche Zwarte-zee met ſlijk zou vervult worden: want reeds (ten tijde des Zalighmakers,) was de linke zijde van de Zwarte-zee tot een poel geworden: alwaer d'oude ſtad *Salmydeſſus* lagh, en de *Stethen* of *Borſten* (alzoo by de ſchippers genoemt,) ontrent den *Iſter-ſtroom*.

Na ook *Polybius* met vaſte bewijsredenen, zoo hy zeid, getoont heeft: dat de poel *Meotis*, die eertijts een zee

 was,

was, en in de *Pontus* of Zwarte-zee vloeide, toen met flijk en opgeworpe aerde zoodanigh vervult was, dat die byna niet meer bequaem tot de schipvaert was, zoo voeght hy daer by: dat diergelijk haest van de Zwarte-zee geschieden zou, en toen al geschiede. Maer deze voorspellingh der ouden is ydel geweest, en tot niet uitgevallen: want de Zwarte-zee is nu noch diep, en wort noch hedensdaeghs, met vaertuigen van verscheide groote, bevaren.

Herodoot maekt den mont van de *Pontus* of Zwarte-zee, aen den welken hy het begin van den *Bosporus* schijnt te stellen, vier stadien breet, en dien volgens ook den mont van den *Bosporus* van de zelve breete. De lengte van den mont van de *Pontus*, welke langte de hals of keel is, wort de *Bosforus* (nu kanael van *Konstantinopolen*) genoemt, die hondert en twintigh stadien langh is, en tot aen de *Propontis* strekt.

De Zwarte-zee is alzoo van wege de zwarte kleur, met de welke zy haer aldus voor 't oogh vertoont, doorgaens gebynaemt. Men zou niet wel kunnen zeggen, of het is van wegen den gront van 't zant, verscheiden van dat van andere zeen, gelijkende dat van rivieren, doormengt met stukjes van kristal: of liever, om dat deze zee zelden hare kimmen van de duisternis van dikke wolken en nevelen gezuivert heeft.

Luigi Ferdin. Het is zeker, dat deze zee in het oog en aenzien leelijk haer vertoont, ten opzighte van d'andere zeen: en het water van dezelve zee, uit zijn bedde genoomen, en in een glas gedaen, verandert of verschilt niet in kleure van zoet water, 't en zy in zekere dunne en onbemerkelijke dampen, dat algemenelijk in alle zee-wateren bespeurt wort. Waerom men de zwarte kleure dezer zee op eene oorzake zal moeten brengen, die in de zee zelve is: en, volgens *Luigi Ferdinando*, de bodem of gront van die zee is. In den regentijt wort in het kanael de stroom B. van den grooten Boven-stroom A. onderscheiden, niet alleenlijk in de tegenstrevige beweegingh, maer ook in de drabbige kleur, die hem door de bovengemelde rivieren van zoet water aengebraght wort.

Ziet Figuur Pag.

Zwaerte der wateren.

De wateren van *d'Archipel*, en van 't kanael van *Konstantinopolen* en Zwarte-zee verschillen, in gewighte van lichte en zwaerte, van elkanderen.

Hoe men nader of dichter aen de Zwarte-zee komt, hoe het water lichter wort, en in gewighte vermindert. Het water, voor den mont of golf van *Smyrne*, is in alles negen en twintigh greynen, en een vierendeel zwaerder, als dat van de Zwarte-zee. Hoe men hoger op de Zwarte-zee komt, hoe het water noch lichter en zoeter is, volgens verhael der zee-luiden, die zich daer van tot kook-water dienen: het welk, door het sterk invloeien der rivieren met zoet water, ontstaet.

Ook weeght het Boven-water, in het kanael van *Konstantinopolen*, tien greynen lichter, als het Onder-water, in het zelve kanael: want by *Bisektas*; daer het nieu *Serrail* des keizers is, heeftmen in Zomer-maent het Bovenwater een en zestigh greynen en drie vierendeel zwaer bevonden: en op dezelve plaetse, ten zelven tijde, het diep of Onder-water, een en zeventig greynen en drie vierendeel zwaerder.

Andere, als *Boyl*, maken het water van den Oceaen gelijk in gewigte, zoo wel het bovenste, als onderste gedeelte. Daer nochtans *Scaliger* getuight, het bovenste water, onder het eilant *Kandien*, zwaerder, als het onderste water, bevonden te hebben: gelijk ook waer is, dat het water, in den Oceaen en *Egeesche* zee, niet by het water van het kanael van *Konstantinopolen*, kan vergeleken worden, ter oorzake van het mangel der gemelde stroomen, die nootwendigh het water van verscheide natuure, in zoodanigh orde, moeten maken; dewijlze verscheide beginselen en oorzaken hebben.

Het mangel van het gewight dezer wateren, (dat toeneemt, hoe nader men aen het midden der Zwarte-zee komt,) moetmen den toeloop der wateren van de rivieren toeschrijven, die dat zout, dat door den Onder-stroom aengebraght wort, zoet maken, en misschien ook anderen beginselen of hooft-stoffen: het welk ook de verminderingh des gewigts of zwaerte veroorzaekt: dewijl dat aen den toeloop des zouts en aen eenige andere stoffe, als bitumen of jodenlym, met zwavel ver-

vermengt, hangt: welke stoffe van jodenlym de bitterheit aen 't zee water geeft; want men kan zeewater uit versch water toestellen, met zout daer in te mengen, en dan gesmolten bitumen of jodenlym daer onder te doen. Doch het zout en jodenlym is minder in het water des kanaels van *Konstantinopolen*, en in de Zwarte-zee, als in de *Archipel* of in den Oceaen, ter oorzake van d'invloeiende rivieren, met versch water.

Men heeft vier kasteelen op d'oevers van d'enghste oorden van dit kanael der Zwarte-zee, ieder braef met schut gestoffeert: en het een tegen over het ander: twee Italiaensche mijlen van de Zwarte-zee, en twee dicht aen den mont van de zelve zee. Deze laetste zijn voor ontrent vijftigh jaren gestight, om den ingangh van dit kanael uit de Zwarte-zee, aen de *Kozakken*, *Moskoviters* en *Poolen* te beletten, die te vore met hunne barken en kleine vaertuigen, tot in het gezight van *Konstantinopolen*, op den roof zich vertoonden.

De mont of ingangh van het kanael der Zwarte-zee of *Konstantinopolen*, wort by wijlen, in tijt van oorlogh, met het voorspannen van eene zware yzere keten, van het een tot het ander kasteel, of van den eenen oever tot den ander, tegen 's vyants invallen, gesloten.

Ter weder zijde, van *Konstantinopolen* af, tot aen de kasteelen, leggen op de oevers dezes kanaels, zoo in *Europe* als in *Asie*, treffelijke dorpen, hoo-
Ziet pag. 28.
ven, serrailen en lust-huizen van den Grooten Heer, en van de grootsten des Turkschen hofs. Op de groene heuvels en in de dalen, zietmen over al vermaeklijke en lustige tuinen en wijnbergen. Vele kleine scheuten en beken komen van d'eene en andere zijde haer water in den *Bosforus* storten. Men heeft meer, als op dertigh plaetsen, voor de diepste gelade schepen havenen.

Grens-palen der Zwarte-zee.

De Zwarte-zee leit omringht, ten Zuide, met de kusten van *klein Asie*, ten Ooste, met de stranden van *Kolchis*, nu *Mengrelie*, ten Noorde, met *Asiatisch Sarmatia*, en *Europisch Sarmatia*, dat is, met Wit en Zwart *Cirkassia*, met 't lant van de Krim-Tarters, en van de Nogayers, en met *Podolia*, en ten Weste met de *Thracie*, (nu *Romanien*,) *Servia*, *Bulgaria* en *Bressaralia*.

Plinius stelt de *Pontus* of Zwarte-zee in den vierden zee-boesem van *Europe*, die van den *Hellespont* begint, en aen den mont van den poel *Meotis* eindight.

Groote der Zwarte-zee.

Strabo brenght, uit *Hipparhus*, de lenghte der Zwarte-zee van de klippen *Cyanesaf*, tot aen de vliet *Fasis*, op vijf duizent en zes hondert stadien: en telt van daer tot aen den *Kaspische zee*, duizent stadien: gerekent twee en dertigh stadien op eene Duitsche mijle: gelijk eene Duitsche mijle doen vier Italiaensche.

Polybius brenght den omtrek op twee en twintigh duizent stadien, dat zijn twee duizent zeven hondert en vijftigh Italiaensche mijlen.

Herodoot brenght de grootste lenghte op elf duizent stadien, (te rekenen van den mont van den *Bosporus*, tot aen de riviere *Fasis*, in *Kolchis*, nu *Mengrelie*, daer aen deze zee ten ooste eindigt,) dat zijn dertien hondert en vijf en zeventigh Italiaensche mijlen, en de breete op drie duizent drie hondert stadien, dat zijn vier hondert en twalef Italiaensche mijlen, en een halve.

Maer zeker *Themistius Eufradas* brenght de lenghte op zes duizent stadien, of zeven hondert en vijftigh Italiaensche mijlen.

Strabo brenght den omtrek ontrent op vijf en twintigh duizent stadien, dat zijn hondert en vijf en twintigh Italiaensche mijlen en een halve.

Varro (by *Plinius*, in het twaelfde hooft-stuk van zijn vierde boek,) brengt den omtrek op een en twintigh hondert en vijftigh: *Kornelius Nepos* op vijf en twintigh hondert: *Artimidorus* op negen en twintigh hondert en negentien: *Agrippa* op drie en twintigh hondert en zestigh, en *Mutianus* op acht en twintigh hondert en vijf en zestigh Italiaensche mijlen.

Eenige brengen by *Plinius*, in het eerste hooftstuk van zijn zeste boek, de mate van de *Bosporus*, tot aen den poel *Meotis*, op veertien hondert en acht en dertig Italiaensche mijlen.

Sinus Melus.

Morisot brenght den omtrek uit *Ammianus Marcellinus*, na *Erathostenes* en *Ptolemeus*, op twee en twintigh duizent stadien, dat zijn twee duizent zeven hondert en vijftigh Italiaensche mijlen.

Ma-

Maginus, onder de hedendaegse lantbeschrijvers, stelt de lenghte op duizent, en den omtrek op vijf en twintigh hondert Italiaensche mijlen.

Maer *Ricciolus* brenght den omtrek, uit *Ammianus Marcellinus*, na den voorgangh van *Erathostenes*, op drie en twintigh duizent stadien, dat zijn twee duizent acht hondert en vijf en zestigh Italiaensche mijlen.

Andere, als *Bautrand*, brengen de grootste lenghte, van 't Ooste na 't Weste, op negen hondert, en de breete, van 't Noorde na 't Zuide, op drie hondert Italiaensche mijlen.

In het midden, tusschen d'uithoek *Kriumetopon*, datis, Rams-hooft, nu *Capo di Kaffa*, aen de Noordzijde, en tusschen d'uithoek *Karambis*, nu *Capo Pisello*, aen de Zuid-zijde, in *Paflagonia*, een lantschap in *klein Asie*, is deze zee op haer smalste, en heeft, volgens *Strabo*, in zijn eerste boek, niet meer als twee duizent en vijf hondert stadien, dat zijn drie hondert twalef en een halve Italiaensche mijle.

Ricciolus brengt de grootste brete van *Byzantium*, nu *Konstantinopolen*, tot aen de monden van de riviere de *Borysthenes*, nu de *Dnieper*, op acht en twintigh hondert stadien, of drie hondert en vijftigh Italiaensche mijlen.

Chardin brengt de lengte van de Zwarte-zee recht van 't Ooste na 't Weste, op twee hondert Fransche, of hondert en twintigh Duitsche, of vier hondert en tachentigh Italiaensche mijlen.

Hy rekent de grootste breete, aen de Westzijde, van 't Noorde na 't Zuide, van den mont van den *Bosporus* of kanael van *Konstantinopolen* af, tot aen de riviere *Borysthenes*, op drie graden, dat zijn vijf en veertigh Duitsche, of hondert en tachentigh Italiaensche mijlen. Maer aen de Oost-zijde, daer tegen over, maekt hy de zee half zoo breet.

Eilanden. Verscheide eilanden worden by *Mela* en *Plinius* in de Zwarte-zee gestelt.

In de *Pontus* of Zwart-zee leggen, volgens schrijven van *Mela*, weinige eilanden. Tegen over den mont van de riviere de *Borysthenes* leit *Leuce*, een zeer klein eilant, en wort *Achillea* gebynaemt, dewijl aldaer *Achilles* begraven was.

Niet verre van daer wort een eilant *Aria* bewoont, dat aen *Mars* geheilight was, en (als men in de fabelen verhaelt) vogelen voortgebracht heeft, die, met den grootsten neerlaegh der aenkomers, pennen als schichten uitwierpen.

Tusschen de monden van den *Ister* leggen zes eilanden: onder deze is *Peuce* het bekenste en grootste.

Thynnias leit aen de grenzen der Mariandyners. Het heeft eene stad, welk de Bithyners bewoonen, en *Bithynis* noemen. Dus verre *Mela*.

Voor den mont van de riviere *Borysthenes*, aen de Noord-zijde, na 't Weste, leit, volgens *Plinius*, een eilant *Makra* of *Makarion*, anders ook *Achillea* en *Leuce*, en het eilant van *Achilles* geheeten, beroemt door het graf van den levendigen. Op dit eilant was, volgens *Solinus*, een heiligh huis of tempel in welk huis geen vogel quam: en de vogelen, die by geval daer na toe gevlogen waren, ylden te vluchten.

Tegen over *Pharnace* leit een eilant *Chalceritis*, dat de Grieken *Aria* noemden, en aen *Mars* heilig was. Op het welk, naer men zeid, veugelen tegen vreemdelingen, met het slaen der wieken, gevochten hebben. Solin.

Plinius stelt ook de boven-gemelde eilanden of klippen *Cyanes*, in de Zwarte-zee: hoewel die eigentlijk aen haren mont leggen.

Meer na 't Ooste, in den zee-boesem van *Karcinitis*, anders *Tamyraces* geheten, leggen d'eilanden *Cephalonnesus*, en *Rhosphodusses* of *Rhodasses*. Plin.

Aen het uitterste Oost-eind der Zwarte-zee, onder de kust van *Kolchis*, nu *Mengrelie*, leggen de eilanden *Eas*.

Aen de West-zijde van de kust van klein *Asie*, leggen d'eilanden *Phylira*, *Arrenthas*, *Cilicum*, de klippen *Erythines*. Meer na 't Weste leit een eilant *Apollonia*, *Thynnias* genoemt, drie duizent schreden van het vast lant van *Asie*: meer Westwaerts voor den vliet *Rhoe*, leit een ander eilant *Apollonia*.

Mela en *Ptolemeus* houden *Thinnias* voor een uithoek van de Zwarte-zee, die nu noch *Capo Thinno* heet.

Voor den mont van de riviere de *Donauw*, by ouds *Ister* en *Danubius* geheeten, leggen d'eilanden *Leuce*, *Sarmatika*, *Kanopin Diabasis*, *Thia-*

Thiagola, *Leuce*, anders *Spilum*.

Binnen den *Ister* ſtelt *Solinus*, na den voorgangh van *Plinius*, een eilant der *Apolloniaters*, tachentig Duitſche ſchreden van den *Thraciſchen Bosporus* of mont der Zwarte-zee: waer van *Markus Lukullus* den *Kapitoliniſchen Apollo* na *Rome* voerde.

Al deeze gemelde eilanden worden van *Plinius*, en ook het eilant *Peuce* van *Strabo*, in de Zwarte-zee onder de kuſten geſtelt: hoewel *Chardin* ſchrijft, dat gene eilanden in de Zwarte noch Kaſpiſche zee leggen: met by voegen, dat die beide zeen het zelve gemein hebben. Maer miſſchien heeft *Chardin* geene eilanden in het midden der Zwarte-zee zien leggen.

Daer en tegen ſtelt ook *Adam Olearius*, in zijne Perſiaenſche reis-beſchrijvingh, verſcheide eilanden in de Kaſpiſche-zee.

Ten tijde van *Homeer* wert, volgens ſchrijven van *Strabo*, de *Pontus* of Zwarte-zee voor zekeren tweeden Oceaen gehouden. De genen, die derwaerts gevaren waren, wierden gehouden uitlandig, dat is, *als uit de wereld getogen te zijn*: op een zelve wijze, als die verre buiten de kolommen van *Herkules*, (aen de ſtraet van *Gibralter* gelegen,) getrokken waren; want de Zwarte-zee wert by d'oudſte Grieken voor de uitterſte grenspalen des aerdbodems, ten Ooſte, gehouden: gelijk de kolommen van *Herkules*, voor d'uitterſte grenzen, ten Weſte.

In dien zin ſchrijft *Plato*, in zijn *Fedon*, aldus: *en wy wonen van Faſis, tot aen de kolommen van Herkules, in zeker klein gedeelte of geweſt.*

In een zelven zin ſchrijft ook *Eſchycus*, van d'inwoonders van *Kolchis*, nu *Mengrelie*, ten Ooſte van de Zwarte-zee gelegen.

De *Pontus*, als *Strabo* ſchrijft, wert voor de grootſte van onze zeen gehouden: en hierom, uitſtekentheits halve, *Pontus*, dat is, Zee, genoemt: gelijk de ouden, door den naem van poëet, den poëet *Homeer* verſtonden.

Veele zijn van gevoelen, (zeid *Plinius*,) dat alle binnen zeen uit deze zee, als een hooft-bron, zouden ontſtaen en voortkomen, en niet door de *Gaditaniſche* ſtraet, nu de ſtraet van *Gibralter*: op geen onbewijſelijke rede.

Deze zee heeft geen eb noch vloet, maer neemt haren loop na de winden en ſtroomen: want dezelve vloet of ſtroomt en loopt altijt uit de zee, en ebt noit of loopt te rugh.

Ariſtoteles ſtelt vraeghs-wijze voor, waerom de *Pontiſche* zee witter, dan *d'Egeeſche* zy? Waer op hy antwoort, dat dit hierom geſchiede: dewijl alle meiren witter, dan de zeen zijn. Want de *Pontus* is, gelijk *Ovidius* ſchrijft, een ſtilſtaende water en lomen poel gelijk.

De geheele *Pontus* wort by eenige in de *Kaukaſiſche* zee, (alzo na den bygelegen bergh *Kaukaſus* genoemt,) en in de *Hyleeſche* zee verdeilt; alzoo na het lantſchap *Hylea* geheten, dat ten Zuide door de zelve zee beſpoelt wort.

By deze twee zeen voegen eenige den zee-boeſem, *Karcinitis*, of *Tamyraces*, die door de *Hyleeſche* zee gemaekt, en nu de golf *Negropoli*, en van andere de golf van *Moskovie* geheten wort.

Ontrent dertien Duitſche mijlen ten Noorden van *Kaffa*, tuſſchen *Kaffa* en de ſtraet van *Kaffa*, is aen den oever dezer zee, eene plaetſe *Douſla* genoemt: dat is te zeggen, zout-pannen, die grote poelen of moraſſchen van zout zijn, die door geenen perzoon bewaert worden. Douſla of zout-pannen.

Alle jaers komen meer als twee hondert ſchepen aldaer zout laden. Ook zou men daer twemael zo veel zouts kunnen maken, indien men des van node had.

Men laet het zee-water in deze poelen, waer van de gront dik en hart is, loopen: dat dan ſtolt of ſtremt, en wit zout geeft, dat alle goede hoedanigheden of kragten heeft, en dient, onder andere, om de vocht of jeugt des gezouten vleeſch wel te bewaren.

Ieder menſch verdient, voor het laden van zout in de ſchepen, veertigh ſtuivers des daeghs.

Uit dit maken van zout, uit het water van de Zwarte-zee, blijkt, dat haer water niet geheel doorgaens, of van onderen tot boven, verſch zy: maer alleenlijk het bovenſte gedeelte, door het ontfangen van het zoet water der invallende rivieren: doch het onderſte gedeelte wort gehouden zout te zijn.

Anders wort het water van deze zee voor zoeter gehouden, als dat van andere zeen, door de menighte der invloeiende rivieren met zoet water.

De geheele Zwarte-zee ſtaet onder het

het gebiet en gehoorzaemheit van den Turkschen keizer. Ook kan niemant, als met zijne toelatingh en verlof, dezelve zee bevaren. Desgelijx staen ook de meeste plaetsen en steden, op hare oevers en kusten gelegen, onder zijne gehoorsaemheit.

In de tiende eeuw, onder het verval der Griecksche keizers van 't Ooste, maekten zich de *Genuesen* van vele aen zee gelege steden, en inzonderheit van de stad *Kaffa*, meester.

Maer *Mahometh*, tweede Turksche keizer, nam, op het einde van de vijftiende eeuwe, al deze steden hen af: als ook de stad *Kaffa*, des jaers vijftien hondert vier en zeventigh.

Stad Kaffa.

De voornaemste, onder al de steden aen den oever van de Zwarte-zee gelegen, is *Kaffa*, alzo van d'Italianen, en van de Turken *Kofe* of *Koffo* genoemt, maer was eertijts *Theodosia* geheten, en leit aen de Noord-zijde in *Krim Tartarye*.

De reede van *Kaffa* is voor alle winden bevrijt, behalve een Zuid Zuidweste wint. De schepen komen aldaer dicht by de kust ten anker, op tien of twalef vademen, op een goeden en slijkachtigen gront.

Daer wort groote handel gedreeven, en meer als op eenige plaetsen van de Zwarte-zee, inzonderheit met Kaviaer, die van daer na *Europe*, en tot in Indien verzonden wert. *Chardin* zag'er, in den tijt van veertien dagen, vier hondert groote schepen aen en af varen: behalve de kleine vaertuigen, die langs de kusten varen.

Al de koopvaerdy schepen, die van *Konstantinopolen* na de Zwarte-zee varen, worden eerst door *Doüaniers*, of tollenaers, bezoght: behalve die eenige krijgs-oversten op hebben.

Schipvaert der Turken en Grieken op deZwarte-zee.

De Turken en Grieken varen sterk op de Zwarte-zee, en daer op bevinden zich by wijle over de vijftien hondert vaertuigen, inzonderheit zeker slagh van schepen, saikken genoemt: waer van alle jaers wel hondert door storm vergaen.

De plaetse, daer de schipbreuken op deze zee het meeste te vreesen zijn, is aen de ingangh van de *Bosporus*, of kanael van *Konstantinopolen*, die eng is. Daer waeien dikwils tegenstrevige winden, en altijt ontstaet'er by na eene wint, die de schepen te ruch jaeght: ja die, wanneerze fel is, hen tegen de stranden of kusten, welke gansch uit steile klippen bestaen, aenzet.

Het getal van galeyen en schepen, die aldaer komen te blijven en aen stukken stooten, is onberekelijk. Voor eenige jaren vergingen op eenen dagh zeventien galeyen.

Wel zijn ongetwijffelt de veelvoudige stormen, die in alle saizoenen op de Zwarte-zee ontstaen, hare korte en gekartelde baren, haer engh en beslooten bed of kil, en de quade kusten, daer die ten deele mee omringt is, de voornaemste oorzaken van verscheide schipbreuken, die aldaer geschieden. Maer by aldien daer goede stuur-luiden, en ervare bootsgezellen waren, de helft van de schepen zouden niet vergaen.

Hunne schipvaert geschiet niet met kunst noch veiligheit. De ervarentste Turksche of Griecksche stuur-luiden hebben niet, als een gansch bloote ervarentheit, zonder eenigen gront van regelen. Zy dienen zich niet van zee-kaerten, noch slaen stips, gelijk andere zeeluiden, den koers of wegh ga, dien zy doen, om allen daeghs, door deze opmerkingh, te weten, hoe na zy aen de plaetsen zijn, die zy willen aen doen. Zy hebben geene kennis van het kompas, en weten alleenlijk, dat de lely zich altijt na 't Noorde keere. Als zy eene reise willen doen, dan verwaghten zy eene goede wint, en goeden tijt. Wanneer die gekomen is, dan begeven zy zich niet aenstonts op zee, maer waghten acht of tien uuren, om zich van weer en wint te versekeren. Zy varen langhs het lant of kust, en houden zich altijt in het gezight van 't lant.

Zy weten, door beright of verhael of door ervarentheit, aen wat zijde zy het Noorde moeten hebben, om ter plaetse te komen, daer zy henen willen. Dit alleen wijst hen de wegh: meer is hen daer van niet bewust.

Indien zy lange reisen op een volle of ruime zee deden, niet een zou het onweer ontsnappen. Maer het komt hen wel, dat zy zich altijt dicht by lant of by de havens houden. By het ontstaen van eene felle stoker van eene voorwint, nemen zy de zeilen in, en drijven met

de

de baren voort; maer by aldien het in de wint is, dan arbeiden zy niet om daer tegen op te gaen: maer wenden de steven, en keeren veel liever na de plaetse toe, van waer zy gekomen zijn, als het gewelt van eene zware tegenstrevige zee uit te staen. Het geen hen doet vergaen, is als de wint op zijde valt: want als zy dus besprongen worden, dan zetten zy aenstonts tegen het lant aen: dewijl zy van geen laveeren, noch van dicht by de wint hene te knypen, weten.

Turksche vaertuigen op de Zwarte-zee.

De Turken en Grieken varen op de Zwarte-zee, en insonderheit met zeker slagh van vaertuigen, saiken genoemt. De saiken hebben niet meer, als een verdek, en twee masten met een spriet.

Deze masten kunnen elk niet meer als een zeil voeren: ook voeren zy gewonelijk niet meer, als een zeil. Men heeft'er geene wevelingen aen de hooftouwen gemaekt, noch ergens anders: behalve een kleine, die aen den top van de groote mast vast is.

De masten zijn zonder mars: de blinde heeft niet meer als een zeil, en kan ook niet meer, als een zeil, voeren.

Hier uit is genoegh te bespeuren, dat de Turksche bootsgezellen niet by de mast opklimmen, om de zeilen in of uit te slaen. Ook is het niet van node, dewijl de reen altijt, wanneer men niet vaert, om laegh op het verdek leggen.

Wanneer men onder zeil wil gaen, worden de zeilen uitgeslagen, en de rede naer om hoogh geheist, daer het zeil aen vast is. De zeilen van de fok worden aen de ree gebonden, zoo meenigmael men zich daer van dienen wil. Wanneer het zeil aengeslagen is, dan heistmen de ree by een katrol, die om hoogh aen den top vast gemaekt is, op.

In plaetse van spillen heeftmen zeer kleine krat-rollen of schijven aen de voorsteven, waer over het kabel of ankertouw gaet. Twintigh of dertigh mannen vatten dit kabeltouw aen, en halen daer by met al hun maght het anker uit zee, op. Men pompt het water niet met pompen, maer men schept het met emmers uit.

Wanneer een geladen schip in de haven komt, dan gaet het voor vier ankers leggen: twee zijn aen de voor, en twee aen de achter steven.

Zommige schepen of saiken zijn groot, en kunnen twee of drie hondert menschen voeren, zoo boots-gezellen, als reizers.

Op dese schepen zijn vele kamertjes, ten getale van dertigh of veertigh, doch zeer smal en ongemakkelijk: maer de kamer van de kapitein is zeer groot en zindelijk.

De reizers, die op dese schepen varen willen, moeten zich van alle levensbehoeften voorzien, tot hout en water toe: het welk zeer ongemakkelijk is: hoewel het overigh lijdelijk is.

Elk heeft'er de vryheit van twee of driemael des daeghs te koken. De haert-stede is onder het verdek van de voorsteven. Wanneer iemant het een of ander wil koken, dan brenght hy een treeft, hout en water mee. By wijle hangen zestien en twintig ketels te gelijk over het vuur. De gemakken zijn buiten het schip aen d'achter-steven, in maniere van tralie, of als in 't galjoen op groote schepen, die, na gevallen, aengeslagen en afgenomen worden.

Venetianen verzoeken aen de Poorte vryen koophandel op de Zwarte-zee.

De Venetianen hebben dikwils aen de Poorte of hof des Turkschen keizers verlof versoght, om op de Zwarte-zee te mogen varen, en in de stad *Kaffa* den vryen handel te hebben. Maer dat wert hen altijt afgeslagen.

Des jaers zestien hondert twee en zeventigh deed de Ridder *Quirino*, uit last van den *Doge* en raet van Venetien, groote onkosten, om verlof daer toe te verkrijgen: gelijk hy dat ook in der daet verkreeg. Maer de *Douanier* of tollenaer deed dat weer te rugh roepen en intrekken, het welk aldus toeging.

Alle volken van *Europe* hebben in hunne verdragh-punten, die zy met de Poorte maken, dat zy geene *Douane* of tol, voor koopmanschappen, als ter los-plaetse, betalen zullen. Uit kracht van dit punt, wilden de Venetianen te *Konstantinopolen* geen recht of tol van de koop-waren betalen, die in zeker klein schip varen, dat alleenlijk gekomen was om na de stad *Kaffa* te varen.

De Ridder *Quirino* verworf van den *Defterdar*, of groot thresorier des keizerrijks, een orde aen den *Douanner* of tollenaer, om geen onderzoek van al het geen te nemen, dat in het

Venetiaensch schip, na *Kaffa* bestemt, zou mogen zijn.

De *Douanier* schreef, op het zien van deze orde, daer over aen den Vizier, dat de handel der Venetianen, op de Zwarte-zee, zeer schadelijk voor den Grooten Heer, en voor de Poorte, en de schade bysonderlijk aen zijne hoogheit gansch ooghschijnelijk zou zijn, uit oorsake de koop-waren, die eige voor de Zwarte-zee zijn, en van Venetien komen, tweemael *Douane* of tol betalen: te weten, in het inkomen te *Konstantinopolen*, en in het uitgaet van daer. Het zelve waeren ook de koopmanschappen onderworpen, die van de Zwarte-zee gebraght worden, en de Venetianen overvoeren. Dies de Groote Heer allen dien tol verliesen zou, indien de Venetianen de vryheit hadden, om derwaerts te mogen varen: naerdien zy, uit kracht van hun verdragh-punten, niet een eenigen tol behoefden te betalen, als ter plaetse, daer zy de koop-waren ontladen. Behalve dat, zou door het toe-laten van den ingangh der Zwarte-zee, aen de Venetianen, een nieuwe wegh aen de Kristen vorsten geopent worden, om met de genen te houden, en zich te verbinden, die d'oevers van deselve zee bewoonden, en alle vyanden van de Poorte waren.

Eindelijk had men te betraghten, dat dese toelatingh een oneindelijk getal van boots-luiden en onderdanen van den Grooten Heer, zoo Turken als Kristenen, bederven zou; dewijl de Venetianen koopvaerdy-vaerders van de Zwarte-zee zouden worden: aengezien de schipvaert der *Europers* veel veiliger, als die van de Turken gedaen wert; waerom ieder zich met hunne koop-waren op hunne schepen zou willen begeven. Wel kon de Groote Vizier dit alles bevroede, en beval ook den Stedehouder van *Konstantinopolen* het Venetiaensch schip na de Zwarte-zee niet te laten vertrekken.

Het water van dese zee docht *Chardin* minder klaer of helder, minder groen en minder zout, als dat van den Oceaen te zijn: het welk door de groote meenighte van rivieren, die haer in dezelve zee ontlasten, veroorsaekt wort; en dewijl zy in haer zelve opgestopt en als opgesloten is, als in een zak: zulx men deselve veel meer een zak, als meir zou mogen noemen. Op een zelve wijse, (voegt *Chardin* daer op) als de *Kaspische* zee, welke gezeit wort, door den poel *Meotis*, gemeenschap met de Zwarte-zee te hebben.

Dies moet men dan, in de kleure der wateren van de Zwarte-zee, de reden van hare benamingh niet zoeken.

De Grieken hebben haer dien naem van het gevaer, datmen in het varen op deselve loopt, gegeven: ter oorsake van de stormen en onweeren, die aldaer gevarelijker en woedender zijn, als op andere plaetsen.

De Turken hebben haer om deselve oorsake *Kara Dengis*, dat is, *woedende zee*, genoemt. *Kara*, dat in 't Turksch eigentlijk *zwart* bediet, betekent ook gevarelijk, woedende en vervarelijk, en dient gewoonelijk in dese tale tot een bynaem, aen dichte bosschen, snelle vlieten, en rouwe en verheve bergen, en woeste landen.

Dat nu de felheit des onweers veel grooter en veel gevarelijker op dese zee, als op andere zeen is: geschiet eerstelijk hier door, dewijl hare wateren niet als een engh bedde, en geenen uitgangh hebben. De openingh of mont des kanaels van *Konstantinopolen* is in dit stuk voor niet met allen te houden: dewijl die zoo engh of smal is.

Wanneer dan de wateren door onweer bewogen worden, en genen weg vinden, om wegh te loopen, maer te rugh gedreven worden, dan verheffen die zich in de hooghte, in maniere van draei-stroomen, en beuken een schip van alle kanten, met een onverdragelijke snelheit en kracht. Ten tweede, zoo heeft dese zee niet als reen, waer van de meeste niet voor de winden bevrijt zijn: en het daerslimmer voor de schepen te leggen is, als in volle zee.

De Noord-kust der Zwarte-zee, van de poel *Meotis* af, tot aen *Kolchis*, nu *Mengrelie*, leit tot zes hondert Italiaensche mijlen uitgestrekt, die uit lustige en bosch-rijke bergen bestaet, en door de *Cirkassers*, zekere *Tartarische* volken, die de Turken *Cherkes* noemen, bewoont wort.

Char-

Chardin getuight de reize te fcheep, van den mont der Zwarte-zee tot aen *Kaffa*, eene ftad aen de Noord-zijde van de zelve zee gelegen, met goet weder en weinigh wint, in den tijt van acht dagen gedaen te hebben.

De Griekfche en Turkfche ftuurluiden rekenen, van *Konftantinopolen*, tot aen *Kaffa*, zeven hondert en vijftigh mijlen varens over zee. Doch hoe zy die mijlen rekenen, bekent *Chardin* niet te weten: noch hoe dit met het geen, dat dikwils gefchiet; kan over een komen: te weten, dat de Saiken, een zeker flag van Turkfche vaertuigen, in den tijt van effe twee dagen en twee nachten, de reize volbrengen. Ook rekent hy dien afftant, of zee-ftreke, niet meer als op twee hondert Franfche, of hondert en twintigh Duitfche mijlen. Dus verre *Chardin*.

De poel *Meotis*.

* nu de ftraet van Kaffa. DE Zwarte-zee raekt, door den * *Cimmerifchen Bosporus*, aen den poel *Meotis*, ten Noorde, (uit den welken, en uit veele rivieren zy haer water ontfanght,) en heeft hare uitwateringh door den *Thracifchen Bosporus*, of ftraet of kanael van *Konftantinopolen*, in de *Propontis* en *Hellefpont*, en van daer in d'*Egeefche-zee* of *Archipel*.

Plin. De poel of het meir *Meotis*, alzo van over ouds by Grieken en Romeinen genoemt, wert van de bywonende *Scythen* op *Scythifch Temerinda*, dat is, moeder van de *Pontus* of Zwarte-zee geheeten.

Euftath. Gelijk andere dien poel in een felven zin, *Maya*, dat is, voedfter van de *Pontus*: en de *Pontus* of Zwarte-zee de vader van de *Propontis* genoemt hebben: ten aenzien van d'afwateringh uit den poel *Meotis*, in de *Pontus* of Zwarte-zee, en uit de Zwarte-zee, door de *Thracifchen Bosporus*, in de *Propontis* of *Hellefpont*, en in d'*Egeefche-zee*.

Het zelve water of poel wort ook van *Plinius* het *Meotifche* meir, van *Kolumella* de *Scytifche* poelen, na de aeloude bywonende volken *Scythen*, en van *Klaudianus* de *Cymmerifche* poelen genoemt.

De poel, of meir *Meotis*, was alfoo, volgens *Plinius*, na de volken *Meoten* genoemt, die eertijts langhs zijne oevers tot aen den vliet *Tanais*, nu *Don*, woonden.

Nu wort de poel *Meotis* van d'Italianen *Mare della Tana*, dat is, zee van *Tana*, genoemt, na de riviere *Tanais*, die in den zelven ftort: maer van de Turken *Aszak Dengiz*, dat is, *Zee-Aszak*, en van de *Arabieren*, in een zelve betekenis, *Bahar Elazach*, en van de Perfianen *Derna Azak* geheten. *Azak* is eene vermaerde Turkfche ftad, aen den oever van den *Tanais* gelegen. De Turken noemen den zelven poel ook *Baluk Dengiz*, dat is, vifch-zee, van wege zijne vifchrijkheit: de Polen *Guile More*, en de *Ruffen Limen More*.

Strabo brenght den omtrek van den poel *Meotis*, in zijn tweede boek, op negen duifent ftadien, dat zijn elf hondert en vijf en twintigh Italiaenfche mijlen: en in zijn zevende boek op acht duifent ftadien, of duifent Italiaenfche mijlen. Daer en tegen brengt *Plinius* den omtrek op veertien hondert en zes Italiaenfche mijlen. *Strabo* brengt de breete van de kaken des monts, tot aen de monden van de riviere *Tanais*, op twee en twintigh hondert ftadien, of twee hondert en vijf en zeventigh Italiaenfche mijlen: doch *Plinius* op drie hondert en vijf en zeventigh Italiaenfche mijlen. *Maginus* brenght de wijte op duifent Italiaenfche mijlen.

De *Meotis* wort by eenige voor eenen zee-boefem van den Oceaen gehouden. Eenige hebben ook den poel *Meotis*, tot een gedeelte van de Zwarte-zee gemaekt.

De poel *Meotis* is boven mate vifchrijk, infonderheit van fteur, daer de kaviaer van komt. Waerom hy niet t'onrecht van de Turken *Baluk Dengis*, dat is, vifch-zee genoemt wort. 's Lants inwoonders leggen d'oorfake van de na by ontallijke meenighte der viffchen, die in defen poel houden en gevangen worden,

den, op deſſelfs water; dat, dewijl het ſlijkigh, vet en weinig zout is, ter oorſake van het ingeſtorte zoet water uit den ſtroom *Tanais*, nu *Don*, de viſſchen niet alleenlijk uit den *Tanais* en Zwarte-zee, maer ook uit den *Helleſpont* en *Archipel* derwaerts lokt, en die in korten tijt doet groeien en vet maken.

Men vanght'er gemeenelijk viſſchen of ſteuren, die ieder zeven en acht hondert pont zwaer wegen, en vier of vijf quintalen kaviaer geven. De viſſchery duurt van Wijn tot Grasmaent.

Miſſchien is het de ſlijk of ſlib van dit water van den poel *Meotis*, die aen den zelven den naem van poel gegeven heeft: want anders zou die beter den naem van meir verdienen; dewijl die groote ſchepen voeren kan, en niet hoog noch laeg wort, en eene onophoudelijke gemeenſchap, met de riviere *Tanais*, en met de Zwarte-zee heeft: uit welke eerſte hy water ontfanght, en aen de laetſte mee deelt.

De groote ſchepen, die van *Kaffa* na *Azak* varen, leggen onder weegh te *Palaſtra* aen, een haven veertigh Italiaenſche mijlen van de veſtingh *Azak* gelegen, en tien van den mont der riviere *Tanais* of *Don*; dewijl verder op te ondiepe gronden voor hen ziin. Een vierendeel mijls van de kuſt van *Daiſia* is eene woon-plaetſe van Tarters.

Cimmeriſche Bosporus of ſtraet van Kaffa.

De ſtraet, tuſſchen de Zwarte-zee, en den poel *Meotis*, was by ouds de *Cimmeriſche Bosporus*, na den by gelege berg *Cimmerus*, maer wort nu de ſtraet van *Kaffa*, en de Mont van *St. Jan*, by het Italiaenſch zee-volk, genoemt. Deſe ſtraet is ontrent drie Duitſche mijlen langh, en leit zes mijlen van de ſtad *Kaffa*.

Het lant tuſſchen beide ſtaet onder de Turken, en wort door de Tarters, maer op weinige plaetſen, bewoont: want by na deſe geheele kuſt is woeſt.

Aen den mont ter weder zijde, op den oever van den *Tanais* of *Don*, hebben de Turken twee kleine veſtingen geſtight, en met krijghs-volk beſet. Deſe mont wort, met het voorſpannen van eene zware yzere keten, geſloten, om daer door den *Moskoviters*, *Kozakken* en *Cirkaſſers*, het varen ten roof, met groote vaertuigen, op den poel *Meotis* en Zwarte-zee, te beletten. Eer deſe twee veſtingen geſtight waren, en de yzere keten dwers voor den mont van den *Don* geſpannen was, quamen deſe volken den *Don* met hunne vaertuigen af zakken, en kruiſten langhs alle de kuſten op den roof hene.

By wijle doen zy des nachts, en met maght van volk, de vaertuigen over de keten hene halen: hoewel dat zelden door hen gewaeght wort, ter oorſake des gevaers, van door het geſchut uit beide kaſteelen met de vaertuigen te gronde geſchoten te worden.

Drie Franſche mijlen van den poel *Meotis* of *Tana*, lagh wel eer eene andere veſtingh, maer is nu verwoeſt. Eenige houden deſe veſtingh voor de veſtingh van *Azak*, maer is die niet: want de veſtingh *Azak* leit wel vijftien Italiaenſche mijlen van daer, en twintigh Italiaenſche mijlen van de *Tanais* of *Don*. Recht tegen over den oort valt deſe groote rivier in den poel *Meotis*.

De riviere *Tanais*, alſoo van d'ouden, en nu *Don* genoemt, ſcheit *Europe* van *Aſie*, en is tachentig Franſche mijlen lang.

Pompejus Magnus had al de volken van het meir *Meotis* af, tot aen het Roo meer, t'ondergebraght, volgens ſchrijven van *Plinius*.

Dus verre van den poel *Meotis*.

Oorſprongh der Zwarte-zee.

In het ſtellen van den oorſprongh der Zwarte en *Egeeſche-zee*, verſchillen d'ouden van malkanderen: te weten, of de Zwarte-zee uit *d'Egeeſche*, dan of *d'Egeeſche-zee* haren oorſprongh uit de Zwarte-zee hebbe.

Ziet Archipel pag. 14.

Dat *d'Egeeſche-zee* d'oorſprong van de *Pontus* of Zwarte-zee zy, hebben *Dionys*, *Mela*, *Solinus*, *Plinius*, *Makrobius* en andere gewilt. Zo *Pokropius* ſchrijft, zouden *d'Egeeſche* en Zwarte-zee, aen het Ooſter gedeelte der ſtad *Konſtantinopolen*, by malkanderen komen, en haer vereenigen. Wat *Strabo* vaſt ſtelt, is uit zijn wijfelachtigh en onbeſtendig ſchrijven nauwlijx te beſpeuren. Maer een ander gevoelen, welk beweert, dat de Zwarte-zee zijn water aen *d'Egeeſche-zee* zou mede delen, wort voor waerachtiger gehouden. Aldus ſchijnt *Herodoot* te gevoelen, daer hy ſchrijft, dat de *Helleſpont* in de balgh of opſperring

ſperringh der zee ſtorten, die *Egeum*, of *Egeeſche* zee, genoemt wort.

Ook is hier uit te beſpeuren, dat het kanael of de ſtraet van *Konſtantinopolen* of *Bosporus*, uit de toevloeing of afwatering der Zwarte-zee, en niet uit die van *d'Egeeſche-zee* ontſtaet: dewijl het water in de *Bosporus* zoet is: gelijk het water van de Zwarte-zee veel zoeter is, als dat van *d'Egeeſche-zee*, van wegen de meenighte der rivieren, die in de Zwarte-zee vallen: gelijk ook *Arrianus* hier uit bewijſt, dat het water van de Zwarte-zee zoet zy, dewijl het vee, dat aen hare oevers ter weide gaet, het zelve water drinkt.

Ook bevrieſt deſe geheele zee by wijle zeer diep, tot geen klein bewijs van de zoetheit des waters: gelijk reeds te vore gezeid is; hoewel *Makrobius* het bevrieſen der Zwarte-zee tegenſpreekt.

Dat dit gevoelen waer zy, blijkt ook hier uit, dewijl kaf en andere lichtdrijvende dingen, en ſtukken houts uit de *Pontus* of Zwarte-zee, dwars na de *Propontis* en *Helleſpont* neerwaerts drijven.

In dien zin wiert de poel *Meotis*, te recht, by de *Scythen*, op *Scytiſch Temerinda*, dat is, de moeder van de *Pontus* of Zwarte-zee, genoemt.

Maer *Makrobius* ſpreekt dit gevoelen tegen, en leit de oorſake van deſen vloet op de ſtroomen of rivieren, die van allerwegen in de Zwarte-zee vallen, en boven op de zee drijven of dobberen, en aldus eindelijk in *d'Egeeſche-zee* ſtorten.

Aldus hebben eenigen niet geſchroomt te zeggen, dat *d'Egeeſche* en Zwarte-zee haren oorſprongh uit den Oceaen, door den mont van de ſtraet van *Gibralter*, zouden hebben; door den welken, zeggen zy, de zee inſchietende noit zou ophouden, tot dat die aen *Kolchis*, nu *Mengrelie*, het uitterſte Ooſter gedeelte der Zwarte-zee, gekomen zy.

Gyll. Tracis Boſpor.

Wel ſtaen die ook een uitwatering of afloop der Zwarte-zee toe, die met een ſterken ſtroom uit deſelve, na de ſtad van *Konſtantinopolen* neerſchiet: maer dat dient (voegen zy daer op) niet tot de zaek; dewijl in alle zee-ſtraten gewonelijk, boven den natuurlijken loop, eenige zeltzaemheden en byſonderheden geſchieden, die voor 's menſchen vernuft onzichtbaer ſchijnen, en door niemant kunnen opgeloſt noch uitgevorſt worden. Weshalve, ſchoon de ſtroomen van den mont der Zwarte-zee na *Konſtantinopolen* ſchieten, zoo kan evenwel niemant, zeggen zy, recht beveſtigen en vaſt ſtellen, dat *d'Egeeſche* en Zwarte-zee aldaer ophouden.

De viſſchers, die op het kanael van *Konſtantinopolen* gewoonelijk viſſchen, ſchijnen dit hun gevoelen te beveſtigen: want die zeggen, dat het kanael onmetelijke kolken en draei-ſtroomen heeft, en dat niet geheellijk de ganſche ſtroom van het kanael na *Konſtantinopolen* loopt: maer het onderſte gedeelte, dat den bodem aenraekt, tegen den loop van den Boven en Opperſtroom voortſchiet.

Doch de oorſake en rede van deſen tegenſtrevigen Onder-ſtroom, brengt *Luigo Ferdinando* op eene andere oorſake: gelijk reeds, in het beſchrijven des kanaels van *Konſtantinopolen* verhaelt is.

Gelijk de poel *Meotis*, alſoo is ook de Zwarte-zee viſch-rijk. Viſſchen der Zwarte-zee.

In de *Pontus* of Zwarte-zee houden zeer vele *Tonynen*, noch die krijgen by na elders anders jongen: want nergens worden die ſchielijk grooter, te weten, om het zoet water. Zy ſchieten in de Lente tijt door, en gaen langs de rechte ſtrant daer in, en langhs de linke ſtrant weer uit. Men zeidt dat hier door te geſchieden, dewijl ze met de rechter oogen ſelder zien, als met de linker. Dus verre *Solinus*. Solin.

Hoe de viſſchen haren koers door het kanael van *Konſtantinopolen*, in de Zwarte-zee, en van daer herwaerts nemen, is te vore verhaelt.

De Zwarte-zee brengt gene zagte, weke of ſchelpige viſch voort: 'ten zy zelden en zeer weinige. Zy voet gene grote walviſſchen, uitgenome range zeekalven en kleine Dolfijns. Ook ſchrijft *Plinius*, dat geen beeſt, dat den viſſchen ſchadelijk zy, in deſe zee voort komt, behalven zee-kalven en dolfijnen.

De Zwarte-zee voet veele Zwartviſſchen, en overal ongemeen veel oeſters. De Griekſche Kriſten viſſchers moeten alle jaers, tegen Grasmaent, uit de

de Zwarte-zee zant halen, en dat aen de hoek of punt van 's keizers ferrail voor de ſtad *Konſtantinopolen* ſmijten: waer uit dan vele oeſters voort komen: 't zy dat haer zaet in 't zant verborgen is, of uit een andere byſondere eigenſchap.

Taurika Cherronneſus of Krim Tartarye

Aen de Noord-zijde van de Zwarte-zee, leit een uitſtekende ſtrooke lants, *Taurika Cherronneſus*, dat is, *Tauriſch* hangend eilant, van d'oude Grieken genoemt: dewijl het allereerſt door de *Scythen* van den bergh *Taurus* bewoont wert.

De Grieken noemen *Cherroneſus*, en de Latijnen *Peninſula*, (dat eigentlijk een by na of ſchier ofhangend eilant, op Neerduitſch gezeid is:) een ſtuk lants, dat in zee uitſchiet, en rontom met de zee omringt wort: behalve aen een engen hals of ſtroke lants, daer mee het zelve aen het vaſt lant gehecht is.

Het wort nu van d'inwooners *Krimsky*, en van de Kriſtenen van *Europe Krim Tartarye*, en *Perek Perekop Tartarye*, en klein *Tartarye* genoemt.

Het ſtrekt van 't Ooſte na 't Weſte, en heeft ontrent twee hondert en vijftigh Franſche mijlen in den omtrek: te weten, vijf en dertigh mijlen in de langhte, van 't Noorde na 't Zuide, en vijf en vijftigh op zijne grootſte breete: hoewel eenige, als *Bautrand*, den omtrek op vijf hondert en vijf en vijftigh Italiaenſche mijlen brengen.

Taurika Cherronneſus of *Krim Tartaryen*, heeft ten Ooſte de *Cimmeriſche Bosporus*, nu de ſtraet van *Kaffa*, ten Zuide den zee-boeſem *Karcinitis*, nu *Golfo de Negropoli*, ten Noorde den poel *Bugis* en poel *Meotis*, en ten Zuide de Zwarte-zee.

De enge hals, welke aen het vaſt lant gehecht leit, is niet boven eene Franſche mijle breet.

D'uitterſte uithoek, die verre in zee ſchiet, wiert by d'ouden *Kriumetopon*, dat is, ramshooft, genoemt: maer wort nu van de *Tarters*, *Askouw* geheten.

Ten Zuide, tegen over deſe uithoek, ſchiet uit klein *Aſie* een andere uithoek in deze zee, die by d'ouden *Karambis* genoemt was, maer wort nu *Capo Piſello* of *Komano* geheeten.

Doch deſe uithoek van klein *Aſie*, is veel kleinder, als *Kriu-Metopon*, of *Askou* van *Krim Tartaryen*, en ſchiet zoo verre in de Zwarte-zee niet.

Door deſe twee uithoeken wort de geheele Zwarte-zee, volgens *Strabo*, eeniger wijſe tot twee zeen gemaekt, en in twee deelen onderſcheiden: waer van het linker gedeelte, de zee na 't Weſte, en 't Ooſter gedeelte, de zee na 't Ooſte, genoemt wert.

Dewijl nu d'uithoek *Karambis*, of *Capo Scillo*, minder in zee uitſchiet, als de uithoek *Kriu-Metopon* of *Askouw*, zoo hebben eenige, onder d'ouden, de Zwarte-zee niet ongevoeghelijk, by de geſtalte van eenen *Scytiſchen* boge, vergeleken.

Op *Krim Tartarye* leggen verſcheide ſteden, als *Bacierſarai*, *Karaſu*, *Kaffa*, *Koſlouw*, *Baluklawa*, *Solat* of *Krimenda*, *Or* en *Perekop*, en *Mankup*, eene veſtingh: die al ten deele onder eenen byzonderen vorſt van de *Nogayſe Tarters* ſtaen: hoewel ſchatbaer aen den Grooten Heer.

De Poolſe Kozakken hebben onlangs den toevoer van lijfs-behoeften, over de Zwarte-zee na *Konſtantinopolen*, met hunne vaertuigen onveiligh gemaekt.

EINDE.

